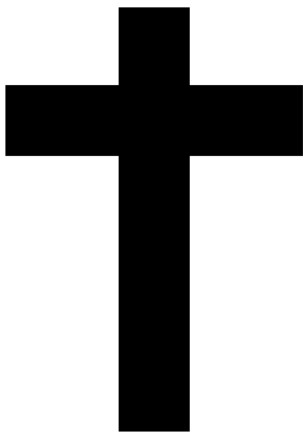

Yeshuât Den Pat
Âlepŋe

The New Testament in the Selepet Language of Papua New
Guinea

Yeshuât Den Pat Âlepŋe
The New Testament in the Selepet Language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tokples Selepet long Niugini

copyright © 1986 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Selepet

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files dated 31 Aug 2023
995083d2-705e-5a60-af47-1e36806cccbc

Contents

Mataio	1
Mareko	82
Luka	132
Yoane	213
Aposolo	269
Roma	340
1 Korinti	377
2 Korinti	415
Galatia	439
Epeso	452
Pilipi	465
Kolosai	475
1 Tesalonike	484
2 Tesalonike	491
1 Timoteo	495
2 Timoteo	506
Tito	514
Pilemon	519
Hewuraio	522
Yakowo	551
1 Petoro	561
2 Petoro	572
1 Yoane	579
2 Yoane	588
3 Yoane	590
Yut	592
Hâmbâi	596

Mataio Yesuhât Den Pat Âlepŋe Mataioŋe kulemguop.

*Yesuhât tâmbâlipŋe yengât kutyeŋe
(Luka 3:23-28)*

¹ Yura lohimbi nengât tâmbânenŋe, yamâ kutŋe Awaraham sâm, yâkât senâmbâ gâtŋe Dawiti. Otmu yâk yetgât sen âlâ yâkâlebâ Yesu teteop yamâ Anitâŋe hângângumu giop. Otmu Awarahamgât senâmbâ tetem gawi ya yengât kutyeŋe yuwu.

² Topŋe katmâ Awarahamgât nanŋe, kutŋe Isaka sâm ya teteop. Isakahât nanŋe Yakop sâm ya teteop. Yakopgât nanŋe Yura sâm, ya teteop. Otmu imilipŋe dondâ meye hop.

³ Yuraŋe imbi âlâ, kutŋe Tama sâm, ya miop. Yaŋeâmâ naom yâhâp meyele hop, yâk yetgât kutyetŋe, Peresi yet Sera. Otmu Peresihât nanŋe Hesoron teteop. Hesorongât nanŋe Lam teteop.

⁴ Lamgât nanŋe Aminarap teteop. Aminarapgât nanŋe Nason teteop. Nasongât nanŋe Salamon teteop.

⁵ Salamonŋe imbi miop yamâ kutŋe Lahap, yaŋeâmâ nanyetŋe Boasi miop. Boasiŋe imbi, kutŋe Lut sâm, ya memu yâkŋe nanyetŋe Owet sâm ya miop. Owetgât nanŋe Yese teteop.

⁶ Yesehât nanŋe Dawiti teteop.

Dawitiŋeâmâ lok kutdâ otmâ manmâ bukuŋe, kutŋe Uria sâm, yâkât imbi hârem mewanggiop. Imbi yaŋe nanyetŋe Solomon ya miop.

⁷ Solomongât nanŋe Lehowoam teteop. Lehowoamgât nanŋe Awia teteop. Awiahât nanŋe Asa teteop.

⁸ Asahât nanŋe Yosapata teteop. Yosapatahât nanŋe Yoram teteop. Yoramgât nanŋe Usia teteop.

⁹ Usiahât nanŋe Yotam teteop. Yotamgât nanŋe Ahasi teteop. Ahasihât nanŋe Hisikia teteop.

¹⁰ Hisikiahât nanŋe Manase teteop. Manasehât nanŋe Amon teteop. Amongât nanŋe Yosia teteop.

¹¹ Yosiahât nanŋe Yekonia teteop. Otmu imilipŋe nombotŋe meye hop.

Otmu sâp yanâmâ kapi pato âlâ, kutŋe Bawilonia sâm, yan tâmbâlipnenŋe yengât kasalipyeŋe taka yongom kiom tuhuyingwi. Kiom tuhuyingim meyekmâ ari Bawilonia yan katyekŋetâ yâk yengât hoŋ bawa otmâ manbi.

¹² Bawilonia kapi manbi yakât kakŋan Yekoniahât nanŋe, kutŋe Salatie sâm ya teteop. Salatiehât nanŋe Seruwawe teteop.

¹³ Seruwawahât nanŋe Awiuru teteop. Awiuruhât nanŋe Eliakim teteop. Eliakimgât nanŋe Asoro teteop.

¹⁴ Asorohât nanŋe Sarok teteop. Sarokgât nanŋe Akim teteop. Akimgât nanŋe Eliut teteop.

¹⁵ Eliutgât nanŋe Eliasa teteop. Eliasahât nanŋe Matan teteop. Matangât nanŋe Yakop teteop.

¹⁶ Yakopgât nanje Yosep teteop. Yosepgât imbi sâjetâ manop yamâ Maria. Yâhâ Marianjeâmâ Yesu miop yamâ Anitâje hângângumu yâkâlen gemu miop ya nângâmain.

¹⁷ Otmu Awarahangât senâmbâ tetem gaġetâ gaġetâ tânâmyerjambâ Dawiti ya teteop. Yâhâ Awaraham yâkâlembâ lok komotje komotje tetem gaġetâ ya yengât sen yaġe menduhuakmâ 14 olop. Otmu Dawitihât sen yapâ tetem gaġetâ gaġetâ Bawilonia hânân ari manbi sen yaġe menduhuakmâ yawuâk 14 olop. Otmu Bawilonia hânân manbi yaġak manmâ gaġetâ gaġetâ Anitâje nanje tihitnenje olâk sâm hângângumu yuân giop sen yaġe menduhuakmâ yawuâk 14 olop. Otmu Yesuje giop sâp yanâmâ sen ya pesuk sâop.

*Yesu teteop
(Luka 2:1-7)*

¹⁸ Anitâje Yesu hângângumu gemu Marianje miop yakât topje yuwu tap. Mâmâje Maria yamâ Yosepgât pat kuwaġiwi. Yâhâmâ sihan iknġiâk iknġiâk manmâ gamutâ Anitâhât Wâtġât mâmâġahât Heakje Maria mâmâje otbaġgimu, lokje orop, konohân ki manowot yan, imbiâk ya tepje olop.

¹⁹ Sâp yan Yosepje Anitâhât den tâġ tâġâk lâum manop. Yakât otmâmâ biwiġaje yuwu nângâop. “Âo, yuâmâ nâhât pat kunihiwi. Yamâ benje lok nombotje orop mon manmai. Yawu ġârâmâ nâje lok sen senân watmune aġulakmap,” yawu sâm biwiġanâk nângâm manop.

²⁰ Yawu nângâm manmâ yâhâm yâhâm yan awun ehop. Awun ekmu Anitâhât anelo âlâje yuwu sâm ekuop. “Yosep ġâ Dawitihât sen, yakât yuwu sâm eġgohomune nângâ. Anitâhât Wâtġât mâmâġahât Heakje Maria mâmâje otbaġgimu tepje oap. Yawu ġârâmâ ġâje ki nângârâ bâlewuap.

²¹ Yâkje nanje membuap. Nanje memu kutje Yesu kunbuat. Yâhâ kutje yakât topje yuwu. Yen yâkât komot manmâ otmâ hilipgum gai yen kerehâk moyekbuap. Meyekmu Anitâje yekmu ârândân otbuap.” Anelone yawu sâm Yosep ekum ariop.

²²⁻²⁵ Yawu sâm Yosep ekuop ya nângâmu ârândân otmu imbiġe memu orowâk manowot. Yawu manmâ yâhâm naom ya miop. Otmu Yosepje naom ya kutje Yesu sâm kunop. Yakât topje teteâġgât Anitâje emet inânġan yuwu sâmu poropete âlâje kulemguop.

“Imbi sihan âlâje naom membuap. Yâhâ kutje âlâmâ Imanue sâm kunbuap.”

Yawu sâmu kulemguop. Kut kunop yakât topjeâmâ yuwu tap. Anitâje nen orop sâp ârândânâk tatmap. Yawu.

2

Pitu ekmâ takawiġe Yesu mepaewi.

¹ Yuraia hânân lok kutdâ pato âlâ, kutje Herot sâm, ya manop. Sâp yanâmâ Maria yet Yosep yâhâmâ Yuraia hânân kapi âlâ Betelem sâm yan manowot. Kapi yan Marianje Yesu miop. Memu yakât kakġan lok nombotje nângân nângânyeġe papato yaġe pitu âlâ tetemu ekmâ yakât topje nângâne sâm emetsenġe ga takamawângembâ takawi. Taka Yerusalem kapiân yâhâm kapi ambulipje yuwu sâm âiyongowi.

² “Yuân naom âlâ teteop yanjeâmâ hâmbâi yengât lok kutdâ otmâ manbuap yakât towat pitu tetemu ekbin. Naom ya mepaene sâm kapi kâleġehebembâ takain.” Yâhâmâ wosapâ tap?” Yawu sâm âiyongowi.

³ Yakât den pat ya nângâm lok kutdâ Herotnje nângâm yâkne pato otmâ watnekmâ kawenan kinmap nângâm gorâwanjiop. Otmu bukulpnaje gurâ yawuâk nângâm gorâyinjio.

⁴ Herotnje den pat ya nângâm hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi ya kerek menduhuyekmâ yuwu sâmu âiyongop. “Anitâne hâmbâi hângângumu gewuap sâmai yamâ kapi wosan tetewuap yakât topnje eknohojêtâ nângâwe.” Yawu sâop.

⁵⁻⁶ Sâmu sâwi. “Anitâne poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yawu tap. “Lok kutdâ âlâ tetem galem otbuap yâkât topnje yuwu. Yâhâmâ Betelem kapi Yurâia hânân yan tetewuap. Yan tetem manmâ Isirae yengât kunyene otmâ galemयोगuwuap. Yakât otmâmâ kapi yakât nângâjêtâ yahatbuap.” Yawu kulemguop tap.” Yawu sâwi.

⁷ Yawu sâjêtâ Herotnje naom ya tetemu sâp kâlep me tâlâwâk oap, yakât topnje nângâwe sâmu pitu watmâ takawi ya yohâk mem dâiyekmâ yuwu sâmu âiyongop. “Pitu ekmâ takawi ya sâp girawuân tetemu ekbi?” Sâmu yakât topnje ekuwi.

⁸ Ya sâjêtâ yuwu sâmu ekyongop. “Bâinj, âlepne yen Betelem kapiân arinet. Ari naom ya ekmâ taka eknohojêtâ nâku yawuâk ari ekmâ herone otbângim mepaewom.” Yawu sâmu kâiyongop.

⁹ Yawu sâmu kâiyongomu ba ariwi. Mâtâwân ari endakembâ pitu yanje kulet sâmu dâiyekmu ari emet mâpujan lanjinje hâumu siliinj siliinj sâmu ekbi. Yanje yâhâpne torokatmâ yawu hâumu siliinj siliinj sâmu ari naom tipnje emelan talowân yâhâwi.

¹⁰ Emet kâlehen yâhâ naom ya Mariahât tambojan tatmu yelemâ herone nângâm mepaewi.

¹¹ Otmu goli, iri sikum, to kukne suksuk âlepne nanje âlâ memâk takawi ya aksihâk gotyetjan kutakum hâwurui. Hâwurum âwurem ariwi.

¹² Yawu otmâ im yan awun yuwu ekbi. Herotgâlen purik sâmu ari den pat yu ki ekumai sâmu Anitâne ekyongop. Yawu ekmâ yok pilâm mâtâp âlâengembâ ba kapiyenehen ariwi.

Yosepne Yesu mâmâjêit meyelekmu Aihita hânân ariwi.

¹³ Purik sâmu âwurem arinetâ Yosepne aman im, awun ehop. Awun ekmu Anitâhât anjelo âlâne yuwu sâmu ekuop. “Sâmune nângâ. Herotnje Maria nannahât hâkâj otmâ hilipguwom sâmu nângâm mansap. Yawu gârâmâ gâ yahatmâ imbihe naomge meyelekdâ Aihita hânân ari mannomai. Yan ari manjêtâ nâne den girawu sâwom yakât mambotmâ mannomai.” Yawu sâop.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu emet inânjan Anitâne poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Nannane Aihita hânân manbuap ya kunmune âwurem takawuap.” Yawu tap.

Anjeloje Yosep ekuop yanâk imbihe naomne meyelekmu Aihita hânân ariwi. Yakât otmâ den, ya bonje teteop.

Herotgât tembe lâulipnaje Betelem yengât nanlipyene yongowi.

¹⁶ Otmu pitu ekmâ takawi yanje Herot kâimbojmâ ariwi yakât nângâmu bâleop. Nângâmu bâleumu yanjak Yesu ki manâkgât nângâop. Yawu gârâmâ mâmâjane memu manmu yambu yâhâp pesuk sâop. Yambu yâhâp yakât kâlehen naom tipjâ nombotje tetewi. Yakât otmâ Herotnje tembe lâulipne

hânggânyongomu Betelem kapi otmu kapi tipi tapi ya hâlâgmâ tai yan nim-naom titipâ tetenjetâ yambu yâhâp ki olop ya gurâ kerehâk yongonjetâ muwi.

¹⁷ Otmu emet inânñan umatje ya tetewuap ya ekmâ poropete âlâ, kutje Yeremia sâmb, yâkñe yuwu sâmb kulemguop yakât bonñe teteop.

¹⁸ “Imbi âlâ, kutje Lahe sâmb, yâkât komot yamâ Lama kapiân tetem mannomai ya yengât nanlipyeñe yongonjetâ munomai yakât isem tep bâle otnomai. Otmu sâp yanâmâ lohimbi nombotjañe ya ekmâ biwi nâñgân nâñgânyeñe ki sânduk sâwuap, yawu.”

Yâhâ Herotñe sâmb nanlipyeñe kerehâk yongonjetâ muwi yan bonñe teteop.

Yosepñe Yesu mâmbâñeit meyelekmu Aihita hân pilâm âwurem ariwi.

¹⁹ Otmu Herotñe mumu yanâmâ Yosepñe Aihita hânân manmâ awun ehop. Ekmu yan Anitâhât añelo âlâñe yuwu sâmb ekuop.

²⁰ “Mariahât nanñe hilipguwe sâmb kasa otminiop ya emelâk muop. Yakât otmâ imbihe naomge meyelekdâ âwurem Yuraia hânân arinjet,” Yawu sâmb ekuop.

²¹ Yawu sâmb ekumu hân ya pilâm Yosepñe imbiñe naomñe dâiyelekmâ Yuraia hânân âwurewi. Yakât otmâ Anitâñe poropete âlâ ekumu kulemguop ya bonñe teteop.

²² Yâhâ Yosepñe âwurem ari den pat yuwu nâñgâop. “Herotñe mumu yanjak nanñe kutje Akelao sâmb, yâkñe âwâñahât welâmñan kinmâ Yuraia yengât lok kutdâ mansap.” Yawu sâñjetâ nâñgâop. Den ya nâñgâm nanne hilipgumap sâmb gorâwanñimu Yuraia hân pilâm ariwe sâmb biwi yâhâp olop. Yawu otmâ im awun ekmu Anitâñe yuwu sâmb ekuop. “Gâ Yuraia hân pilâm âlâengen meyelekdâ arinomai.” Yawu sâop.

²³ Yawu sâmb yapâ pilâm Galilaila hânân ari, kapi âlâ, kutje Nasaret sâmb, yan manbi. Otmu emelâk emet inânñan poropete âlâñe den yuwu kulemguop ya bonñe yan teteop.

“Yâhâmâ Nasaret kapi amboñe.”

Yawu kulemguop. Yosepñe imbiñe naomñe meyelekmu Nasaret kapiân ari manbi yakât den ya bonñe teteop. Otmu yan manñjetâ naom ya lok olop.

3

Yoaneñe âi topñe kalop.

(Mareko 1:2-8 Luka 3:1-18 Yoane 1:19-28)

¹ Yesu lok otmu yanâmâ bukuñe Yoane Baptis yâkñe âi topñe katbe sâmb Yuraia hân lok ki manmaiângen ari manop. Ari manmu lohimbi dondâñe ari eke sâmb arinjetâ yuwu sâmb ekyongop.

² “Anitâñe tihityeñe otbe sâmb oap yakât orotmemeyeñe kiñgoñ ya kerek betbañjim yâkâlen torokatmâ manñet.” Yawu sâmb ekyongop.

³ Otmu den ya ekyongom gaop yakât emet inânñan poropete âlâ, kutje Yesaia sâmb, yâkñe Yoanehât nâñgâm lohimbi biwiyeñe pâroñ sâmb kuwihakno-mai yakât kulemguop. Den yakât bulâñe ya yâkâlen teteop. Den ya yuwu.

“Lok ki manmaiângen, lok âlâ yan ari manbuap. Lohimbi yâkâlen arinomai ya yuwu sâmb ekyongowuap. “Lok kutdâñe tohowuap yakât kaweñe mem pitim mâtâp mewaññet. Otmu pumñe launje uk sâmb huruñ sâmb, otbuap yamâ kum kilikmâ mem ârândâñ merândâñ tuhuñjetâ talâk.”

Yawu sâmb ekyongop. Den yawu kulemguop yakât bulâñe ya Yoane yâkâlen teteop.

⁴ Otmu Yoaneje poropete âi ya topje katmâ tuhuwe sâm lok ki manmaiângen ari manop. Otmu senje âlâlâ, hâk katipje, me petje, yamâ sonjo âlâ, kutje kamele sâm, yakât somotjaŋe menderjma mem kepeiakmâ manminiop. Otmu pet âlâ topje yaŋe mem sâhâm kuratguakminiop. Yâhâ sot yamâ nenġopdâ, ġonġaraŋ, otmu dopon yawuya neminiop.

⁵ Otmu lok ki manmaiângen ari manmu nengât kapi kunje Yerusalem ya ambolipje otmu kapi tipi tapi Yerusalem hâlâjrmâ manbi, otmu Yoran to nombot nombot manbi ya ambolipje nombotjaŋe yâkâlen ariwi.

⁶ Yâkâlen ari orotmemeyeje bâleje otmâ gawi ya kerehâk sâm teteakjetâ Yoran toen mem katyehop.

⁷⁻⁸ Yawu otjetâ Parisaio otmu Sarukaio lok nombotjaŋe yâkje toen mem katnenehâk sâm yâkâlen ariwi. Arijetâ yekmâ yuwu sâm ekyongop. “Yenâmâ lok perâkje. Otjetâ bâlem gamap yakât matje Anitâje menjet sâmu yakât yejeâmâ kingityeŋahât otmâ bâleje ya pilai mâne âlepje otbâp. Yawu ġârâmâ den yan yu nâġġâjetâ ki ârândâŋ oap.

⁹ Yawu otmâmâ yuwu mon nâġġanomai, “Nenâmâ Awarahamġât komot bulâje mansain. Yakât otmâ Anitâje nengât ki nâġġâm bâleningimap.” Yawu ki nâġġanomai. Yakât yuwu sâmune nâġġâjet. Anitâje sâmu kât yuje Awarahamġât komot tetenomaihât dop tap. Yawu ġârâmâ yenâmâ ya imbiâk sâmai. Yakât matje hâmbâi menomai.

¹⁰ Yakât den âlâen hâum sâmune nâġġâjet. Emelâk unam sâtje katmu tap. Yâhâ nak âlâhât bonje ki kinbuap yamâ kârâm panmu ge mum hâlâlâŋ sâmu kâlâpje sewuap. Yenâmâ nak yakât dop otmâ mansai.

¹¹ Yakât otmâ yeje orotmemeyeje bâleje ya sâm tetem Anitâhâlen biwijeŋe kepeinetâ toen mem katyekbom. Lok âlâ irak betnehebâ âi topje katbuap yâhâmâ wâtje pato tatbaŋgiap. Yakât otmâ nâje yâkât itâkat ya ġurâ mem kâpekâ golewangiwomġât dop ki tap. Otmu tânguwomġât dop ġurâ ki tap. Nâjeâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom. Yâkjeâmâ Wâtġât mâmâŋahât Heak hâġġângumu ge mem ketetyekbuap. Nombotje manman âilonġoân mem katyekbuap. Yâhâ nombotjeâmâ hâhiwin kakjaŋ katyekmu mannomai.

¹² Otmu den âlâen hâum sâwe. Yejeâmâ sot ekmâ mem kiwilim komot ikjiâk ikjiâk katmai. Nenenjahât pat otmâ ya konohân mem hâwuruŋetâ tatmap. Yâhâ ki nenenjahât pat otmâ yamâ mem pilâmai. Yakât dopjeâk yâkje taka biwinenjahât topje ekmâ mem kâsipnongowuap yakât topje yuwu. Yâkât tem lâum manmâ yâhânom yamâ ikjaŋ mem torokatnnekbuap. Yâhâ nombotjaŋe yâkât hâkâŋ otmâ betbaŋgim manmai yamâ watyekmu kâlâwân kionjâ hâhiwin nâġġâmbisâi.” Yawu sâop.

*Yoaneje Yesu mem toen kalop.
(Mareko 1:9-11 Luka 3:21-22)*

¹³ Sâp yanâmâ Yesuje Galilaia hân pilâm Yoaneje toen mem katnehâk sâm yâkâlen ariop.

¹⁴ Arimu Yoaneje ekmu umatje otmu yuwu sâm ekuop. “ġâje nâ toen mem katnekdâ ârândâŋ otbâp. Yamâ ġâje nâhâlen takarâ nâġġâmune umatje oap.” Yawu sâop.

¹⁵ Sâmu sâop. “Anitâje sâm kalop ya otmutje nâġġâmu ârândâŋ otbuap. Yakât ġâ biwi yâhâp ki ot.” Yawu sâop. Yawu sâmu Yoaneje nâġġâmu ârândâŋ olop.

¹⁶ Nāngâmû ârândâŋ otmu toen mem katmu ginŋan yâhâ kinmutâ yanâk himbim pâronŋ sâmu Anitâhât Wâtgât māmâŋahât Heakŋe kembâ hâtgum ge Yesu māmâŋe otbaŋgiop.

¹⁷ Gemu yanâk himbimâmbâ Anitâŋe yuwu sâm ekyongop. “Ya ekŋet. Yamâ nine nanne ombe bisine. Nâ biwinanŋe yâkâlâk nāngâman.” Yawu sâop.

4

*Satanŋe Yesuhât biwiŋahât topŋe ekbe sâm olop.
(Mareko 1:12-13 Luka 4:1-13)*

¹ Otmu weke bâleŋe ya yengât kunyeŋe, kutŋe Satan sâm, yâkŋe Yesuhât wâtŋe tatbaŋgiap me bia ya ekmâ biwiŋahât topŋe nāngâwe sâm olop. Yakât otmâmâ Anitâhât Wâtgât māmâŋahât Heakŋe Yesu dâim lok ki manmaiângen ariop.

²⁻³ Yan ari manmâ gamu, hilâm 40 pesuk sâop. Sotgât po wanŋimu wâtŋe houŋ sâop. Yawu otmu yanâk lohotŋe olâk sâm Satanŋe yâkâlen ari yuwu sâm ekuop. “Gâ bonŋanâk Anitâhât nanŋe mansat otmuâmâ kât yu sârâ sot otmu nendâ gekbe. Yawu otdâ yanâmâ gâ bonŋanâk Anitâhât nanŋe bulâŋe mansat sâwom.” Yawu sâm ekuop.

⁴ Ekumu sâop. “Âlepŋe yarâke yamâ benŋe Anitâhât den âlâ yuwu tap.

“Anitâŋe haonmâ ârândâŋ tihitnenŋe otmap. Yawu gârâmâ sotŋak konok wâtnenŋe mianŋim manmâ yâhânongât dop ki tap. Yamâ wongât? Anitâŋe den sâm ningimap ya gurâ lâum yâhânôm. Yawu otmunŋe ârândâŋ otbuap yakâ.”

Den yawu tap yakât otmâ gâŋe den eknohoat ya ki nāngâwom.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu yanâk Satanŋe dâimu Yerusalem kapi pato yakât opon kâmbukŋahât gimbâŋan yâhâowot.

⁶ Yâhâm Satanŋe yuwu sâm ekuop. “Anitâŋe sâmu den âlâ kulemguiwi ya yuwu tap.

“Kâlân kâihan teŋ sâmapgât Anitâŋeâmâ anelolipŋe hāngânyongomu ge tihitge otŋetâ ki hiliwahowuat.”

Den yawu tap. Yawu gârâmâ gâmâ bulâŋanâk Anitâhât nanŋe mansat otmuâmâ yupâ soŋ pilâm kionŋ. Kionŋdâ ki gohowuap. Yâhâ gekmâ yuwu nāngâwom. “O, bulâŋanâk lok yuâmâ Anitâhât nanŋe mansap.” Yawu sâwom.

⁷ Sâmu sâop. “Bâiŋ, den âlâ yuwu tap.

“Anitâŋe tihitnenŋe otmap. Yakât otmâ “Ihilâk otbe,” ki sânom.”

Den yawu tap yakât otmâ gâŋe den eknohoat ya nāngâmune tâŋât oap.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâmu pumŋe gip gipŋan dâim yâhâop. Yâhâm yanâmâ hânŋe hânŋe lok kutyeŋe pato ya yengât senŋe âlâlâ dondâ tatyinŋiop ya tiripgum yuwu sâop.

⁹ “Senŋe âlâlâ tatmâ arap enda eksat? Nâŋe yukât kunyeŋe manman. Gâŋe mepaenekbuat yanâmâ senŋe âlâlâ yu gâhâlâk hârok otbuap.” Yawu sâop.

¹⁰ Sâmu sâop. “Main, Anitâŋe den âlâ sâop ya yuwu tap.

“Anitâ pato konohâk tap. Yâk konok mepaenom. Otmu yâkât den konohâk tem lâum hoŋ bawanŋim mannom.”

Den yawu tap. Yakât otmâ gâŋe den eknohoat ya lâuwomgât dop âlâ ki tap. Gâ pilânekâm ari.” Yawu sâop.

¹¹ Yawu sâmu pilâm ariop. Pilâm arimu yanâk himbimâmbâ anŋelo nombotŋanŋe ge tihitŋe otmâ tânguiwi.

Yesuŋe topŋe katmâ den kâsikum yinŋiop.

(Mareko 1:14-15 Luka 4:14-15)

¹² Ya pesuk sâmu yakât kakŋan lok kutdâ âlâ, kutŋe Herot Antipa sâ, yâkŋe Galilaia yengât galem manop. Yâkŋe sâmu Yoane mem pâi emetŋan katŋetâ talop. Pat ya nângâm Yesuŋe yahatmâ Galilaia hânân ariop.

¹³ Yan ari Nasaret kapi ya wangim kapi âlâ, kutŋe Kapanaum sâ, kapi yan hân âlâ kutŋe, Sewulun yet Naptali sâ, yan ari manop. Otmu Kapanaum kapi yamâ dengân âlâ, kutŋe Galilaia sâ, yakât ginŋan tap.

¹⁴ Yesuŋe kapi yan ariop yakât emet inânŋan Anitâŋe poropete âlâ, kutŋe Yesaia sâ, den ekumu kulemguop yakât bonŋe teteop. Den yamâ yuwu tap.

¹⁵ “Sewulun otmu Naptali ambolipŋe yamâ Galilaia dengân otmu Yoran to nombotgen tai.

¹⁶ Yan taiŋe biwiyenŋe maŋguakmâ kopa olop. Otmu omoŋ bâlenŋan manmâ mumuhât pat otmâ manmâ gawi. Yawuhât otmâ laŋinŋaŋe siliŋ siliŋ sâ, biwiyenŋan hâumu haŋ sâ, keterakyingiwuap. Yawu otmu topŋe ekâm nângâŋetâ biwiyenŋan hâuwuap.”

¹⁷ Den yawu tap. Yesuŋe kapi yan ari manop yan den yakât bulâŋe teteop. Otmu yan ari manmâ yuwu sâ, ekyongop. “Anitâŋe tihityenŋe otbe sâ, oap. Yakât otmâ otŋetâ bâlemap ya kerek pilâm biwiyenŋe yâkâlen katŋetâ kinbuap.” Yawu sâ, ekyongop.

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe imbât meyehep.

(Mareko 1:16-20 Luka 5:1-11)

¹⁸ Sâp yan lok yâhâp imi ata manowot kutyetŋe Simon yet Anderea. Ataŋahât kutŋeâmâ Simon otmu yâkâlâk kutŋe âlâ Petoro sâmai. Yâhâ imiŋeâmâ kutŋe Anderea sâ, yâhâmâ dengân tânâmŋan ba inŋan itâŋe toen pilâm kinowot.

¹⁹ Yawu otmutâ Yesuŋe yelekmâ yuwu sâ, ekyotgop. “Yerâmâ nâhâlen torokatmutâ orowâk manmâ yâhânôm. Sâp yiwerenŋe yuâmâ inŋan dâim man-sawot. Yâhâ nâŋe meyeleksan yanâmâ nâhât wâtŋan kinmâ lok meyekmutâ nâhât komolân torokatnômâ.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâmu yanâk inŋangât senŋe âlâlâ mem manowot ya aksihâk pilâm Yesu walowot. Watmutâ orowâk manbi.

²¹ Yapâ arain mâne imi ata âlâ mem teteyelekbi, kutyetŋe Yakowo yet Yoane sâ, Yeweri nanyâhâtŋe. Yâhâmâ âwâyetŋe orowâk inŋan itâŋe gârem kinbi.

²² Yawu otmutâ Yesuŋe yotgonmu in yawu âwâyetŋe pilâm yâkâlen torokatmutâ ariwi.

Yesuŋe lohimbi dondâ mem heŋgemyongop.

(Luka 6:17-19)

²³ Yesuŋe Galilaia hânân miti emetŋe tatmâ arap yan yâhâm gem Anitâŋe tihitnenŋe oap yakât den pat âlepŋe ekyongop. Otmu lohimbi mesek otmâ umatŋe topŋe topŋe yaŋe mem bâleyekmu manbi ya heŋgemyongop.

²⁴ Yawu otmâ manop yakât den pat ya hân âlâ, kutŋe Siria sâ, yan pen pen sâ, ariop. Pen pen sâ, arimu nângâŋetâ yaŋak kapi ambolipŋaŋe yawuâk kundat mesek topŋe topŋe otbi ya meyekmâ yâkâlen takawi. Weke bâlenŋaŋe mângâeyehop. Me kopa otbi. Me sen birik yongom manop. Lok yawuya ya ŋerehâk meyekmâ yâkâlen tohoŋetâ heŋgemyongop.

²⁵ Heŋgemyongop yakât den pat sâ, haŋ tuhuŋetâ Galilaia ambolipŋe, otmu ya hâlânŋmâ kapi bâlâk ŋerek tatmâ arap, ya yengât kutyenŋe pato âlâmâ

Dekopoli sâ, ya ambolipņe yâkâlen tohowi. Otmu âlâmâ Yuraia, ya ambolipņe. Otmu kapi pato Yerusalem ya ambolipņe. Otmu kapi tipi tapi Yorán to nombot nombot tatbi ya ambolipņe menduhuakmâ Yesuhâlen ariwi.

5

Yesuņe hoņ bawalipņe den ekyongop.

¹ Otmu lohimbi dondâņe menduhuakmâ tatņetâ Yesu ikņiâk pumņan yâhâop. Yâhâ tatmu hoņ bawalipņe yâhâņetâ yuwu sâ, ekyongop.

² “Den bonņe sâ, mune nâņgâņet.

Tepnenņe heroņe otmu mannom. (Luka 6:20-23)

³ Biwi nâņgân nâņgâņeņe yehâhât nâņgâņetâ gemap. Yeņeâmâ yuwu nâņgânomai. “Nenâmâ emelâk Anitâņe himbimġât pat kuningiop. Yakât otmâ yâk orowâk mannom.” Yawu nâņgâm we âlep nâņgâņet.

⁴ Yâhâ we bâle nâņgâm isem manmai yenâmâ hâmbâi Anitâņe mem biwi sânduhân katyekbuap. Yakât otmâ tepyeņe heroņe otmu mannomai.

⁵ Meņetâ huruņ huruņ otmap ya yen hâmbâi Anitâņe otmu meyekmu yâk orop manmâ yâhâmbisâi yakât we âlep nâņgâm manņet.

⁶ Otmu Anitâhât den ya girawu otmâ lâune sâ, yakât nâņgâm manmai. Yâhâmâ hâmbâi Anitâņe mâmâņe otyingimu manmâ yâhânomai. Yakât otmâ biwiyeņe heroņe olâk.

⁷ Buku nombotņe kasa otyinginetâ umam sâ, yingimai ya gurâ hâmbâi yawuâk Anitâņe meyekmâ umam sâ, yingiwuapġât biwiyeņe heroņe olâk.

⁸ Otmu Anitâhâlen biwi nâņgân nâņgâņeņe kepeim denņe tinâk lâum manmâ gamai yamâ hâmbâi Anitâņe meyekmu orowâk mannomai yakât biwiyeņe heroņe olâk.

⁹ Otmu bukulipyeņe orop biwi nâņgân nâņgâņeņe kepeiakmâ konohâk otmu manmai. Yawu manņetâ buku nombotņe hionakmâ ahone sâ, otmâ yan mem lohotņe tuhuyekmai yamâ hâmbâi Anitâņe meyekmâ “Nine nanne baratne bulâņe,” yawu sâ, wuap. Yakât biwiyeņe heroņe olâk.

¹⁰ Otmu Anitâhât den lâum manņetâ torehenlipyeņe nâņgâm bâleyingim mem ge katyekne sâ, mem âlâlâ tuhuyekmai. Yawu otyinginetâ ki lohotņe otmâ. Yamâ Anitâņe himbimġât pat kuyingiop. Yakât biwiyeņe heroņe olâk.

¹¹ Otmu nâhâlen biwiyeņe kepeim manņetâ lohimbi nombotņe hakyenjan sâ, mem bâleyeknomai yanâmâ yuwu nâņgânomai.

¹² “Âo, bonņanâk. Anġoân emelâk Anitâhât poropete yawuâk otyinginetâ bâleop. Yawuâk sâ, yiwerene gurâ otningimai. Yawu ġârâmâ yakât hâmeņe hâmbâi himbimân manman kârikņe menom.” Yawu nâņgânomai. Yakât otmâmâ biwiyeņe heroņe olâk.

Kâtembe otmu lambe yakât dop (Mareko 9:50 Luka 14:34-35)

¹³ Yeņġât topyeņe teteâġġât den âlâen hâum sâ, mune nâņgâņet. Kâtembe ihm solân hoņmunņe yanâmâ sot ya nemunņe launenjan memap. Dop yawuâk yenâmâ lohimbi hohetyenjan manņetâ yan yekmâ Anitâ heroņe nâņgâwanġinomai. Yâhâ kâtembe heleņân ki hikum ikainom yanâmâ pâlâmņe otbuap. Yawu otmu girawu tuhummunņeâmâ âlâkuâk ukenņe otbuap?

Yamâ ki orotŋe. Pâlâmŋe oap yaŋe âlâ yu me ya tuhumunŋe ukennŋe âlâ tetewuapgât dop bia. Yawu otmâ pâlâmŋe oap sâŋ pilâmunŋe arimap.

14 Otmu yakât topŋe tetem heŋgeŋguâkgât den âlâen hâum sâmunne nâŋgâŋet. Lohimbi hânŋan kulemŋan mansai ya yengât laŋinŋe otmâ mannomai. Otmu kapi pato âlâ pumŋe sok sohân tatbuap. Yâhâ ambolipŋaŋe kasa yengât senyenŋan âlâ ari misinguraknomaihât dop ki tap. Yawu.

15 Otmu âlâen hâum sâwe. Lambe âlâ saum emet kâlehen katmunŋe kâtâpŋan tatbuapgât dop ya gurâ ki orotŋe. Lambe saum helenâŋ gâitmunŋe kinmâ sem laŋinŋe yanâmâ ekmâ gem yâhâmain.

16 Yakât otmuâmâ lambe ya laŋinŋe pilâmap, me kapi pato tetekŋan tatmap yakât dopŋeâk yeŋe Anitâhât den lâum manŋetâ manmanyenŋe ekŋetâ ârândâŋ otmu awoŋnenŋe himbimân tatmap ya mepaenomai. Yawu.

Anitâŋe girem den Mose ekumu kulemguop yakât topŋe

17 Otmu âlâ sâmunne nâŋgâŋet. Yeŋeâmâ nâhât yuwu mon nâŋgâm mansai. “Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop. Otmu poropetelipŋe den ekyongomu kulemguwi yamâ mem ge katbe sâŋ oap.” Nâhât yawu mon nâŋgâm mansai. Nâ ya othehât bia. Nâŋe ya mem ge katbomgât dop ki tap. Nâŋe sâwi ya lâum manmunne bonŋe teteâkgât otman.

18 Yakât yuwu sâwe. Hân himbim tatmâ yâhâwuap. Yâhâ girem den yamâ yawuâk tat tat kârikŋe tatmâ yâhâwuap. Tatmâ yâhâwuap yakât bulâŋe tetewuap yanâmâ, hân himbim otmu senŋe âlâlâ kerek biatmâ metewuap.

19 Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe girem den konohâk loŋgâenomai yakât bulâŋe ki menomai. Otmâmâ buku nombotŋaŋe yawuâk otmâ manŋet sâŋ meme sâsâ tuhuyekmâ mannomai yaŋe hâmbâi yakât matŋe himbimân yâhâ lok geheŋe otnomai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe girem den ya biwiyenŋe tiŋâk lâum manŋetgât tânyongom mannomai yaŋe himbimân yâhâ lok yâhâ yâhâŋe otnomai.

20 Yakât topŋe yuwu sâmunne nâŋgâm heŋgeŋguŋet. Yeŋe Anitâhât den lâune sâŋ Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaioŋe otmai yan ki torokatnomai. Yâkŋe den perâkŋe sâmai. Yenâmâ Anitâhât den bulâŋe ya lâum manmâ yaŋak himbim manman yakât bulâŋe menomai. Yawu.

Buku oraŋim mannom.

(Luka 12:57-59)

21 Otmu Moseŋe girem den kulemguop yakât topŋe ekyongomune nâŋgâŋet. Girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap. “Lohimbi âlâ me âlâŋe buku âlâ kuŋetâ mumbuap. Yamâ papatolipyeŋaŋe meyekmâ den âiân katyekŋetâ tosa pato menomai. Yawu.”

22 Yawu gârâmâ yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Lok âlâ me âlâŋe buku âlâhât nâŋgâm bâlenomai yamâ Anitâŋe yawuâk nâŋgâm bâleyiŋgiwuap. Otmu lok âlâ me âlâŋe buku âlâhât nâŋgâŋetâ gemu mem ge katmai yamâ papatolipyeŋaŋe mem den âiân katyekmâ den yiŋginomai. Otmu lok âlâ me âlâŋe buku âlâhât kuk otmâ mem ge katnomai yamâ kâlâpŋet pat otnomai.

23-24 Yakât topŋe yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe Anitâ hoŋ bawanŋine sâŋ otnomai yan buku âlâŋe lok âlâhât nâŋgâm bâlem manbuap ya nâŋgâmu tetemu angoân buku ya orop biwi konohâk otmâ yakât kakŋan hoŋ bawanŋinomai. Yawu.

25 Yakât âlâ yuwu sâwe. Yeŋgât buku âlâ me âlâŋe kuk otyiŋgim den âiân katyekne sâŋ kiapgâlen arinomai. Yamâ in yawu ari mâtâwân yekmâ sâŋ

tetenjetâ kaok nanğanjinomai. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ kiapgâlen den sâmb tetemu mem pâi emetjan katyekbuap.

²⁶ Pâi emetjan tatmâ yeje ombeân kiâk kârik kârikje genomai. Kiapje pâi emetjan tatnomai sâmb sâp katyiŋgiwuap ya pesuk sâmbu yanâmâ genomai.

Eknjâle eknjâle yakât topje

²⁷ Otmu den âlâ sâwe. Mosenje girem den âlâ kulemguwân yuwu tap. “Lok âlâ me âlâje bukulipyenje yeŋgât imbilipyenje ki yekmâ otnomai.” Yawu tap.

²⁸ Yakât otmâ nâje yuwu sâmbune nângâjet. Yeŋgâlen gâtje âlâ me âlâje biwiyejan imbi âlâhât nanjai yamâ emelâk biwiyejanje otmâ tâpikguai lok yaŋe tosa miai.

²⁹ Yakât otmâ nâje den mâmâje âlâ yuwu sâwe. Bulâje hâum gusuhutmâ pilânomai ki sâwe. Lok âlâ me âlâje hemgât pat otmaihât senje nombolâk bâlewuap. Yakât otmâ senje bâlewuap yaok hâum gusuhutmâ pilânomai. Wongât? Matje umatje memaihât. Yawu otmâmâ senje âlâ âlepje oap yaŋahâk mâtâp tâj tâŋâk watmâ manman kârikjan arinomai.

³⁰ Otmu hiliwahom hemgât pat otmaihât yawuâk bânje nombot yaŋe otmâ bâlewuap yamâ hârem pilânomai. Wongât? Bâlejan yan kionmaihât. Yawu otmâmâ bâtyenje nombotje âlepjeâk tatbuap yaŋe âi tâj tâŋâk tuhum manman âilongoân arinomai. Yawu.” Yesuje den yan hâum sâop.

Lokje imbiŋe ki pilaknomai.

(Mataio 19:9 Mareko 10:11-12 Luka 16:18)

³¹ Otmu den yuwu torokalop. “Nombotjanje yuwu sâmbu. “Lok âlâje imbiŋait manmâ yâhâromawot yamâ nângâmu umatje otmu imbiŋe ya imbiâk pilâwuap. Pilâwuap yakât topje kulemgum bânjan katmu ariwuap.” Yejeâmâ yawu sâmbu.

³² Yakât otmâ nâje yuwu ekyongomune nângâjet. Lok âlâ me âlâhât imbiŋaje âlepje nanje manmap. Ki otmâ tâpikgunap ya imbiâk watmu arimu lok âlâje imbi ya hârem membuap yamâ lohimi ya orowâk tosa mendomawot.” Yawu sâop.

Sâmb kârikje ki tuhunomai.

³³ Otmu den âlâ torokatmâ yuwu sâop. “Emelâk tâmbâlipnenjanje yuwu sâmb alahuminiwi. “Nen Anitâhât senjan wuân me wuân otne sâmb, sâmb kârikje tuhunom yakât otmâ yawuâhâk otnom.” Yawu sâmbu.

³⁴ Yakât nângâmbune bâleap. Yawu gârâmâ yiwerenje yeje Anitâhât senjan wuân me wuân otne sâmb, den sâmb kârikje tuhunomai yan wahap âlâ me âlâhâlen ki gâitmâ sâmb kârikje tuhunomai. Yâhâ yakât topje yuwu tap. Himbimân Anitâhât manman tap. Yawu gârâmâ yeje yan ki gâitmâ sâmb kârikje tuhunomai.

³⁵ Otmu Anitâje hânân tatmap. Yakât otmâ hânân ki gâitmâ sâmb kârikje tuhunomai. Yerusalem kapi ya gurâ Anitâje tatmawâk. Yakât otmâ Yerusalem kapi pato ewan gurâ ki gâitmâ sâmb kârikje tuhunomai.

³⁶ Yakât yuwu sâmbune nângâjet. Yenâmâ Anitâ bia, yenâmâ lok. Yakât otmâ somotyenje iwit kaok ya sânetâ helenj gâwu gâwu otbuapgât dop ki tap. Me somotyenje helenj gâwu gâwu ya sânetâ iwit kaok tetewuapgât dop gurâ ki tap.

³⁷ Yawu gârâmâ yeje wonân me wonân gâitmâ sâmb kârikje tuhunomaihât dop ki tap. Anitâ konok manmanyehât amboje tatmap. Yawu gârâmâ denyenje bonjanâk sânomai. Yawu sânetâ nângâjetâ ârândâj otmu pesuk sâwuap. Yawu.

*Mem âlâlâ tuhunenekjetâ yakât matje ki kâpekyinginom.
(Luka 6:29-30)*

³⁸ Otmu den âlâ kulemguiwi ya yuwu tap. “Lok âlâ me âlâhât kasanaje senje nombot ya hâum gusuhutmâ pilâmu yâku yawuâk matje senje nombolâk hâum gusuhutbanjiwuap. Me lok âlâje buku âlâhât sâtje ya kum parandaj pilâmu yâku yawuâk matje kum parandaj pilâwuap.”

³⁹ Yawu tap. Yakârâmâ nâje yuwu sâmunen nângâjet. Lok âlâ me âlâje buku âlâ mem yawu mângâenjetâ yakât matje ki kâpekuap.

⁴⁰ Otmu âlâ sâwe. Lok âlâ me âlâje ambonjahât bâleje hân meyingim yanjak kiapgâlen meyekmâ arinomai. Meyekmâ arinetâ mâtâwânâk yeje hân âlâkuâk yinginetâ pesuk sâwuap.

⁴¹ Otmu den âlâen hâum sâmunen nângâjet. Lok âlâ me âlâje yeje itâ pare miakmâ umat karat otnomai yan yuwu mon sânomai. “Tânnongom itâ pare mem ari ninginet.” Yawu sâm ekyongonetâ ihilâk denyenjen nângâm hewewenjak mem ari katyeknomai.

⁴² Otmu lok âlâ me âlâje yu me ya ninginet sâm ulityongonomai yamâ in yawu yinginomai. Me lok âlâ me âlâje senje âlâlâ ekmâ kandi mene sâm âiyongonomai yamâ ihilâk yinginomai. Yawu otmâ manjetâ ârândâj otbuap.

*Kasalipnenje yengât nângâm buku otyinginom.
(Luka 6:27-28,32-36)*

⁴³ Otmu den âlâ yuwu sânetâ nângâmain. “Lok âlâ me âlâje buku otyinginomai yamâ yengu tep herone nângâm buku otyinginomai. Yâhâ lok âlâ me âlâje kasa otyinginetâ yengu yawuâk kasa otyinginomai.” Yawu sâmai.

⁴⁴⁻⁴⁵ Yakât nângâmunen ki ârândâj oap. Yakât otmâ yuwu sâwe. Anitâje lohimbî âlepe otmâ manmai ya tânyongomap. Otmu lohimbî bâleje ya gurâ yawuâk tânyongomap. Yakât otmâmâ yeje kasalippenjen ihilâk buku otyinginomai. Otmu lok âlâ me âlâje Anitâje mem bâleyehâkgât sait kakyejan pilânomai yamâ Anitâje lukuleyehâkgât ulitgunomai. Otmu lok âlâ me âlâje Anitâje mem bâleyehâkgât sait lohimbî kakyejan Anitâje pilânomai yamâ lukuleyehâkgât ulitgunomai. Otmu lok âlâ me âlâje mem âlâlâ tuhuyeknomai yamâ yeje ya yengât umam sâyinginomai. Umam sâyingim himbim awojnenjen ulitgunetâ herone nângâyingim nine nanne baratne bulâje mansai sâm meyekbuap.

⁴⁶ Otmu yakât âlâ sâwe. Takesi meme lok nombotjanje perâk sâm lohimbî kâityongom tewetsenjen kombo meyingimai ya yeknetâ lok bâleje otmai. Yâkne bukulippenjen tânyongom mansai. Otmu lok nombotjanjen yen orop buku konok manne sâm tânyongonetâ yengu yakât matje yâk konok tânyongomai. Yawu otmai yakât nângâmunen ki ârândâj otmap. Otmu torokatmâ sâwe. Lok nombotjanjen nângâm bâleyingimai yamâ yeje buku ki otyingimai. Yawu otmai yakât nângâmunen yawuâk ki ârândâj otmap.

⁴⁷ Otmu torokatmâ sâwe. Yeje lok nombotjen orop buku ki oranjimai. Yawu otmai yan bukulippenjen ya orowâk buku oranjimai yamâ nângâmunen ki ârândâj oap. Lok nombotjen Anitâhât ki nângâmai yanjen gurâ yawuâk otmai.

⁴⁸ Yawuhât yuwu sâmunen nângâjet. Himbim awojnenjenjen manman uwawapjen bia otmap. Yengu manman yan torokatmâ manjetâ ârândâj otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

6

Nembe kalem yakât topje

1 Yesuje den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Bukulipyeŋaŋe yeŋgât nâŋgâyiŋgiŋetâ yahalâkgât yâk yeŋgât senyeŋanâk kinmâ lohimbi umburuk manmai ya tânyongonomai. Lohimbiŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu yawu otmâ manmai yamâ Himbim Âwâyeŋaŋe yekmu dondâ bâlemap.

2 Yawu gârâmâ lok nombotŋaŋe senje âlâlâhât pâin guin otmâ manmai. Yawu manmai yamâ lohimbiŋe nenekŋetâ yahalâk sâm lohimbi nombotje biwiyenje kurihakmaiŋe lok senyeŋan kinmâ nembe kalem otyiŋgimai. Yakât otmâ Anitâŋe yakât hâmeŋe ki yiŋgimu menomai. Yuwu sâwuap. “Emelâk yekŋetâ yahalopgât pesuk yap. Âlâmâ ki tap.” Yawu sâwuap.

3 Yakât otmâ yeŋe lok nombotje senje âlâlâhât pâinmai ya nembe kalem otyiŋgine sâm tihâŋen kinmâ tânyongonŋetâ yan bukulipyeŋaŋe yakât topje ki yekmâ nâŋgânomai.

4 Yawu otŋetâ Anitâŋe tihâŋen ekmapŋe yekmâ yakât matŋe âlepŋe yiŋgiwuap.” Yesuje yawu sâop.

*Anitâ orop den otnom yakât topje yuwu tap.
(Luka 11:2-4)*

5 Den âlâ yuwu sâop. “Yeŋe yok pilâm kinmâ Anitâ ulitgunomai. Yâhâ lok nombotŋaŋe yeŋe topyeŋe kurihim lok senyeŋan kinmâ bukulipnennjaŋe nengât nâŋgâŋetâ yahalâk sâm sâtŋak Anitâ ulitgumai. Yeŋe yawu otnomai otnuâmâ Anitâŋe hâmbâi yuwu sâm ekyongowuap. “Emelâk lohimbi senyeŋan otŋetâ yan yekŋetâ yahalop. Yakât otmâ pesuk yap. Âlâmâ ki tap.” Yawu sâwuap.

6 Anitâ ki ekmain yâkŋeâmâ biwinenŋe ekmap. Yakât otmâ yeŋe yâk orop den huhune sâm yan yok pilâm tatmâ ekuŋetâ nâŋgâyiŋgiwuap.

7 Yakât nâŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe ulitgune sâm biwi yâhâp otmâ ki ulitgunomai. Lohimbi Anitâhât topje ki nâŋgâm eŋgat yâhâp manmaiŋe yuwu nâŋgâmai. “Nenŋe den pâŋe konok gurâ sâmunŋe Anitâŋe ki nâŋgâningimap.” Yawu nâŋgâm den dâiak dâiahâk otmai.

8 Yeŋe yâkŋe otmai yuwu ki otnomai. Yeŋe âwâyeŋe ki ulitgunetâek biwiyenahât topje emelâk nanŋap.

9 Yakât yeŋe yuwu mon sâm ulitgum mannomai.

“Himbim awonŋenŋe, topge âlâ kândâkdâek tap. Yakât nâŋgâm mepaehekâm mannom.

10 Gike sâtgât otmâ anelolipgaŋe haoŋmâ ârândâŋ hon bahihimai yawuâk nenŋe gurâ tem lâuhihim mannom.

11 Otmu gâŋe hilâm ârândâŋ tihitnenŋe otmâ dopnennjanâk ningimat.

12 Otmu lohimbi nombotŋaŋe mem bâlenenekmâ tai ya yeŋgât nâŋgâm umam sâyiŋgim tosayeŋe pilâyiŋgimain yakât dopŋeâk gâŋe umam sâningim tosanenŋe pilâningiwuat.

13 Otmu Satanŋe kendâningimu otmunŋe bâlemap sâm ulitgohoaingât mâtâp meningi.”

Yeŋe yawu sâm Anitâ ulitgum mannomai.” Yawu sâop.

14 Otmu torokatmâ yuwu sâop. “Lohimbi nombotŋaŋe sâm bâleyiŋgim mem ge katyeknomai ya yeŋgât yeŋe tosayeŋe pilâŋetâ yakât otmâ himbim âwâyeŋaŋe yen gurâ tosayeŋe yawuâk pilâwuap.

15 Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe mem âlâlâ tuhuyeknomai yakât nâŋgâm yeŋe matŋe yinŋine sâŋ otmâ mannomai yamâ himbim âwâyeŋaŋe yen gurâ otŋetâ bâlewuaŋ yakât matŋe kâpekyinŋiwuaŋ.

Bukulipnennŋaŋe nâŋgâningiŋetâ yahalâkgât ki nâŋgânôm.

16 Den âlâ yuwu sâop. Lok nombotŋaŋe yeŋahâlâk nâŋgâŋetâ yahatmu topyeŋe kurihiakmâ yuwu nâŋgâmai. “Nenŋe Anitâ ulitgunom yanâmâ lohimbiŋe nenekmâ nâŋgâningiŋetâ yahalâkgât sot barahâk tatmâ ulitgunom.” Yawu nâŋgâmai. Yamâ Anitâŋe nâŋgâmu ki ârândâŋ otmu yuwu sâwuaŋ. “Emelâk bukulipyenŋaŋe yekmâ nâŋgâyiŋiŋetâ yahalop yanak pesuk yap. Âlâ ki tap. Yakât otmâ matŋe ki yinŋiwom.” Yawu sâwuaŋ.

17 Yawu gârâmâ yen yawu ki otnomai. Yenâmâ sot barahâk tatmâ Anitâ ulitgunom yan tonŋe kun kundenyeŋe piriakmâ somotyenŋe hâluhuakmâ âilongŋo tatmâ ulitgunomai.

18 Yawu otmâ mannomai yanâmâ yeŋe sot barahâk tatnomai yakât topŋe bukulipyenŋaŋe ki yekmâ nâŋgânômai. Yawu otnomai yamâ awonŋennŋe Anitâ biwinennŋahât topŋe nâŋgâmapŋe yakât matŋe yinŋiwuaŋ.” Yawu sâop.

Senŋe âlâlâ tatningiap ya ki alitnom.

(Luka 12:33-34)

19 Yesuŋe den âlâ yuwu sâŋ ekyongop. “Hângât senŋe âlâlâ iri sikum me hop sambe tatyinŋiap yaŋe biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe mem dâimu yanâk arimu manmai. Yamâ talaŋe kumap, me seloŋe hâremap, me bumbungumap me kombo otmâ. Yakât otmâ yeŋe tatningiâk sâŋ ki aliraŋginomai. Otmu biwiyenŋe yan ki ariwuaŋgât nanŋan.

20-21 Yeŋe biwi konohâk otmâ nembe kalem oraŋginomai. Orotmeme ya otŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuaŋ. Otmu himbingât pat kuyinŋiop ya bonŋe menomai. Yawuhât Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe kepeim manŋetâ ârândâŋ otbuaŋ. Yawu.” Yawu sâop.

Sennenŋe yamâ lambehât lanŋinŋe yakât dop oap.

(Luka 11:34-36)

22 Den âlâen yuwu hâum sâop. “Senyeŋe yamâ lambe lanŋinŋe yakât dop oap. Senyeŋe ya âlepŋe tatmu yan bam gamai.

23 Yâhâ senyeŋe gara garaŋe pik sâwuaŋ me senyeŋe bok sâwuaŋ, yanâmâ mâtâp tâpikgum hewukŋan kionŋomai. Yakât yuwu sâumne nâŋgâŋet. Biwiyenŋan Anitâhât lanŋinŋe panmap ya bok sâmapgât biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe galemahom manman âlepŋeâk torokatmâ manmâ yâhânômai. Biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe pâlamŋe otmâ omoŋe kurihiwuaŋ yamâ manman bâlenŋan yâhâ hiliwahonomai. Yakât yeŋe ya otmaiât biwi golâek mannomai. Yawu.”

Anitâŋe tihitnenŋe otmap. Yakât otmâ ki gorâningimu mannom.

(Luka 16:13 Luka 12:22-31)

24 Den âlâen yuwu hâum sâop. “Lok konokŋe lok kutdâ yâhâp yetgât âi menduhum ki tuhuyitŋiwuaŋ. Âlâhât biwiŋaŋe kepeim heronŋe kakŋan tuhuwaŋŋiwuaŋ. Yâhâ âlâhârâmâ hâkâŋ kakŋan nep ya ki tuhumm hengenŋuwuaŋ. Yakât topŋe yuwu sâwe. Hângât manman me iri sikum yan biwiyenŋe arimu manmainŋe girawu otmâ Anitâ tem lâuwangim mannomai? Yamâ ki orotŋe.” Yawu sâop.

25 Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋgât manman yamâ Anitâŋe emelâk senŋe âlâlâ lâtakuyinŋimu manmai. Yakât otmâ yuwu ki nâŋgânômai.

“Nenje sot wosapâ ba mem tetenom? Me iri sikum me âlâlâ ya girawu mem tetem manmâ yâhânom.” Yawu ki sâmbiwi yâhâp otmâ gorâ kakjan mannomai.

²⁶ Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâmunen nângânet. Kembâ yekmain. Yâhâmâ âi kalam ki tuhumbâ hâhiwin nângâmai. Yamâ himbim ambonaje haonmâ ârândân sot yingimâp. Yenâmâ nâihât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Otmu yen gurâ yawuâk Anitâne haonmâ ârândân tânyongom gamap.

²⁷ Yawu gârâmâ yehâhât girawu mannom sâmbiyakât ki nângâm kiwilin otnomai.

²⁸ Yene iri sikum me sângum lawa lawa yan biwi nângân nângânyene hikunjetâ dondâ bâlewup. Yakât topne yuwu sâmunen nângânet.

²⁹ Hahop ekmain. Hahop yamâ titi pan pan pilâmu ekmunne âilongo longo otmâp. Yâhâ emelâk lok kutdâ âlâ, kutne Solomon sâmbiyâkne hâk katipne kulem melem mânunjakmâ manop. Yane hahop surine sekne âlepne tetemap yakât dopne gurâ ki miop.

³⁰ Yâhâ hahop surine ekmunne âilongo otmâp. Yawu gârâmâ iknâhâk ki yahatmâ titi pan pan otmâ kuririn sâmbikinmap. Anitâne nângâopgât yawu kinmap. Yiwereneâmâ tetem âilongo kinbuap. Yâhâ pek sâwuap yanâmâ hânân ge tâtuk sâwuap. Yenâmâ hahopgât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Yakât otmâ biwiyenaje yuwu ki nângânomai. “Anitâne pâlâmpne otmâ ki tihitnenne otmâp.” Yawu ki nângâm mannomai.

³¹ Yakât yuwu sâmunen nângânet. Bulânanâk Anitâne haonmâ ârândân tihitnenne otmâ yâhâwup. Yakât biwi yâhâp ki otnomai.

³² Yawu gârâmâ lok nombotne Anitâhât topne ki nângâmaine sângum me iri sikum me senje âlâlâ yakât nângânetâ yahatmap. Yawu otjetâ ki ârândân otmâp. Yakât otmâ otmâien yene ki torokatnomai.

³³ Yene yuwu nângânomai. “Bulânanâk Anitâne haonmâ ârândân tihitnenne otmâp.” Yawu nângânomai. Otmu lohimbim nombotnaje Anitâhâlen biwiyenaje kepeinet sâmbiyakât den ekyongonetâ nângânomai. Yawu otmâ manjetâ himbim awoñnenne topyene nângâmapne dopyerjan yingimu ki umburuk mannomai.

³⁴ Yene umatne topne topne teteyingiwuwân “Girawu otnom me wuân teteningiwe sâmbioap?” Yawu nângâm ki biwi yâhâp otmâ nângâm kiwilinomai. Senje âlâlâ hândâhân tetewuap yamâ hândâhângât pat. Otmu âun teteap yuâmâ âungât pat. Yawu gârâmâ torokatmâ manmâ yâhânomân hâmenenene kinbuap me bia yamâ himbim awoñnenaje iknâk nângâmap. Yakât ki gorâningimu nenne biwi yâhâp otmâ nângâm ketet manmâ yâhânom.” Yesune yawu sâop.

7

Bukulipnenne ki sâmbihâreyinginom.

(Luka 6:37-38,41-42)

¹ Yesune den âlâ torokatmâ yuwu sâmbiekyongop. “Anitâne yengât den sâmbihâreyingiwup. Yakât otmâ yene lohimbim yengât den ki sâmbihâreyinginomai. Yâhâ yene buku nombotne sâmbihâreyinginomai yamâ yene otnomai yakât dopneâk Anitâne yen sâmbihâreyingimu matne menomai.

² Yâhâ yene senje âlâlâ yu me ya otyinginomai. Dop ya tâñ tâñâk Anitâne yen gurâ mem purik katyingiwup.

³ Yakât topnje nângânetgât den âlâen hâum sâmunen nângânet. Gâne bukuhahât sennan wahap tipine tap ya ekbuat. Otmu gike sengan gurâ wahap tipine pato tap ya ki enajkmâ nannganngimâk bukuhahât yuwu mon sâuwat.

⁴ “Buku. Sengan wahap ya hâluhum pangihwe.” Gâ yawu mon sâuwat otmuâmâ lok perâkne.

⁵ Gike sengan wahap pato tap ya hâluhum pilakmâ yanâmâ bukuhahât sennan wahap tatbuap ya hâluhum pilâwanngiwuat. Wongât? Yuwuhât. Gâne gike orotmemehe bâlene yakât nângârâ tânjât otmap. Yawu gârâmâ bukuhane otmu kinjon otmap ya ekdâ dondâ bâlemap. Yawu otbuat yamâ ekmune ki ârandân otbuap.” Yawu sâop.

⁶ Yâhâ den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Nenne sotnenne sâsâne ya um yan buku ondop yengât soso ya wanmunne nembuapgât dop ki tap. Yamâ wongât? Nenne um wanmunne nembuap yanak purik pilâm nen ningiwuap. Yâhâ âlâen hâum sâwe. Bau hulin hâkne ki kilikmain. Hâkne ki kilikmaingât otmâ hâknenne kukne ki nângâmap. Gârâmâ mem lohotne tuhune sâm sot um wan nom yamâ purik sâm ningiwuap. Yakât topneâmâ yuwu. Nenne Anitâhât pat kuku ne ya lok ihilâk ki katyinjnom.” Yesune yawu sâop.

*Tihit Amboje yamâ Anitâ
(Luka 11:9-13)*

⁷ Yesune yuwu sâm ekyongop. “Yeje wuân me wuângât nângâm Anitâhâlen biwiyenane kepeim ulitgunetâ âlepne nângâyinjgiwuap.

⁸ Otmu âlâen hâum sâwe. Yeje buku âlâhât emelan yâhâne sâm, “Wâe tat me?” sânetâ nângâyinjgimu emet kâlehen yâhânomai. Yakât dopneâk Anitâ ulitgunetâ nângâyinjgiwuap. Anitâhâlen biwiyenane kepeim ulitgumai yamâ âlepne nângâyinjgiwuap. Otmu pâin guin otmai yamâ âlepne iknjak mâmâne otyinjimu biwiyene sânduk sâuwap. Otmu yâkâlen torokatne sâm otnomai ya gurâ âlepne meyekbuawâk.

⁹⁻¹⁰ Otmu den âlâen hâum sâmunen nângânet. Yengâlen gâtne âlâ me âlâhât nan nane po wanngimu âwâne ulitgumu yan âwânane ki nene ne ya wanbuapgât dop ki tap.

¹¹ Otmu yen nombotnane Anitâhât topne ki nângâm hejengumainne nan baralipene yawu otyinjimai. Anitâ awonnenne himbimân tatmapne nen iknjiâk iknjiâk topnenne ekmâ nângâmap. Yakât otmâ yeje otyinjimai ya wangim lok âlâ me âlâne yu me yakât ulitgunetâ ya gurâ tâj tânjâk yinjgimâp.

¹² Den ekyongoan yukât emelâk Mose otmu poropete yane Anitâhât den kâsikum yinjgiminiwi. Yakât topne yuwu tap. Bukulipyenane tânyongonetgât nângâmai yeje gurâ nângâmai dop yawuâk tânyongonomai.” Yesune den yawu sâm ekyongop.

*Mâtâp yâhâp
(Luka 13:24)*

¹³ Den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. Hiliwaho hiliwaho kapi yakât mâtâp yamâ pen penâk kinmap. Lok dondâne yan arimai.

¹⁴ Yâhâ manman kârikjahât kapi yakât mâtâp yamâ gâwik gâwikne otmu bârân bârân, yanâmâ lok sambene ki arimai. Lok konok konokne arimai. Yenâmâ manman kârikjahât mâtâp ya ekmâ nângâm watmâ arinomai.

*Nak topne topne
(Luka 6:43-44)*

15 Otmu âlâ sâmunne nângânet. Poropete lok nombotŋaŋe eŋgatyenŋak otmâ den imbiâk sâm ekyongomai. Yaŋeâmâ lohimbiŋe nenekmâ topnenŋe nângâmai sâm moroakmâ orotmemeyenŋe bâleŋe kurihim mansai. Topyenŋe teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Lok yamâ orotmeme yawuya otmâ lok halipyongone sâm otmai. Yakât lok yawuya yengât topyenŋe ekmâ nângâm galemeyenŋe tiŋâk otmâ heŋgeŋgunomai.

16-18 Yâhâ yenŋe topyenŋe nângânetgât den âlâen hâum sâmunne nângânet. Nak esenŋe omoŋ omoŋ pilâmap yanâmâ bonŋe bâleŋe ki kinmap. Yâhâ nak esenŋe gimbaŋgumap yanâmâ bulâŋe âlepŋe âlâ ki kinmap. Bia yakâ. Yâhâ kiatŋe manam ki otmap. Otmu manamŋe kiat ki otmap. Otmu giŋ gârârâŋ yaŋe ham ki otmap. Otmu hamŋe giŋ gârârâŋ ki otmap. Yamâ topyenŋe ikŋiâk ikŋiâk.

19 Yawuhât nak âlâ bonŋe bâleŋe yamâ kârâm pilâmunŋe mum haraŋ haraŋ otmu kâlâwân umunŋe semap.

20 Yenŋe den yu nângâm heŋgeŋgum poropete lok perâkŋe eŋgatyenŋak otmâ imbiâk sâmai ya yekmâ topyenŋe nângâm heŋgeŋgunomai. Yawu.

*Lohimbi perâk
(Luka 13:25-27)*

21 Yakât torokatmâ sâwe. Lohimbi dondâŋe mepaenekmâ nohonmâ manmai ya kerekŋe himbimgât pat ya ki otnomai. Himbim awoŋnahât tem lâum manmaiŋeâmâ himbimân yâhânomai.

22 Yâhâ lok dondâŋe sâp pato tâlâhuwuawân yan yuwu mon sâm buiakmâ eknohonomai. “Kutdâ, gâ nângâ. Nenŋe denge sâm har pilâmunŋe ariop. Otmu gâhât âi tuhum weke bâleŋaŋe lok mângâeyehop ya watyŋgimunŋe gaiakmâ ariwi. Gâŋeâmâ mâmâŋe otningirâ kulem topŋe topŋe mewin.” Yawu sâm buiaknomai.

23 Yawu sâŋetâ nâŋe matŋe yuwu sâm purik pilâŋgiwom. “Nâ yenŋe den yai ya nângâmune ki teteap, pâpguan. Yenŋe nâhâlen biwiyenŋe ki kepeim manbi gârâmâ nâhât komot bulâŋe ki otmâ mansai. Yenŋe orotmeme kiŋgoŋ maŋgoŋ manminiwi yakât keterakŋetgât nanŋan,” sâwom.

*Lok nângân nângânŋe orop otmu lok kopa
(Luka 6:47-49)*

24 Yakât otmâ den âlâen hâum sâmunne nângânet. Lok âlâ me âlâŋe nâhâlen gaŋetâ den ekyongomune nângâm heŋgeŋgum lâumaiŋe dop yuwu mansai. Lok nângân nângânŋe orop yaŋeâmâ emet tuhune sâm hân kendâm saran kâkâlep yaŋe kânângâm emet tuhunetâ tiŋ tiŋ kinbuap.

25 Yawu gârâmâ to mososoŋ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya ŋiwiŋ ŋiwiŋ sâm ki putuk sâwuap. Yenâmâ dop yawuya.

26 Âlâmâ purik pilâm sâwe. Lok âlâ me âlâŋe nâhât den nângânetâ nahat otmu betbaŋgim manmai, lok ya yengât topyenŋeâmâ yuwu. Lok kopa nombotŋaŋe emetyenŋe tuhune sâm hân kendâm saran kakŋeâk kânângânomai.

27 Yawu tuhunetâ emet ya saranŋe kandi kinbuap. Yakât otmâ mososoŋ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya putuk sâm ge imbuap. Yawu.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuŋe Anitâhât sâtgât sâop.

28-29 Yesuŋe Anitâhât sâtgât den ya topŋambâek sâm tetem ekyongop. Ekyongomu nângânetâ sâtŋe otmu yuwu sâwi. “Anitâhât sâtgât topŋambâek yap

yune Mosehât girem kâsikum ningimai ya kerek yengât dop ki oap. Yuâmâ âlâ kândâkdâ oap.” Yawu sâwi.

8

*Lok âlâ hâk bâle tetewangimu manop ya Yesuŋe heŋgeŋguop.
(Mareko 1:40-44 Luka 5:12-14)*

¹ Yesuŋe den ya sâŋ pesuk pilâm pumŋehembâ gemu lohimbi dondâŋe watmâ ariwi.

² Otmu sâp yan lok âlâ hâk bâle tetewangimu manopŋe Yesu ekmâ yan gotŋan bam yuwu sâŋ ekuop. “Lok pato, gâŋe sârâ kundat topŋe topŋe biatningiwuapgât dop tap. Yawu sâŋetâ nanŋan. Yawuhât nâŋgânihirâ hâk bâle yuŋe pesuk sânihîâkgât nanŋan.” Yawu sâŋ âikuop.

³ Yawu sâmu walipgum yuwu sâŋ ekuop. “Nâŋgâhîhian. Âlepŋe, walipgohomune hâk bâle biatgihiâk.” Yawu sâŋ walipgumu yanâk biatbaŋgimu âlepŋe olop.

⁴ Yawu otmu Yesuŋe yuwu sâŋ ekum hâŋgâŋguop. “Gâmâ otgîhian yukât den pat bukulipge nombotŋe ki sâŋ tetem ekyongowuat. Hotom umai yengâlenâk arirâ hâkge eknomai. Yawu otmâ yan Moseŋe hotom u uhât girem den kulemuŋguop ya lâum Anitâhât hotom umbuat. Hotom undâ gekmâ yuwu sânomai. “O, lok hâk bâle tetewangîop ya emelâk biatbaŋgiap. Girawu otmâ yawu oap?” Yawu sâŋmâmâ yakât topŋe nâŋgânomai.” Yawu sâŋ hâŋgâŋgumu ariop.

*Yesuŋe hoŋ bawa âlâ heŋgeŋguop.
(Luka 7:1-10)*

⁵ Yesuŋe yapâ pilâyekmâ gem ari ikŋe kapi tipîŋe Kapanaum yan yâhâmu Roma tembe lâu yengât kunyeŋe âlâŋe yâkâlen ari yuwu sâŋ ekuop.

⁶ “Lok pato, nâhât hoŋ bawa âlâ mesek sâtŋan kinsap.

⁷ Sâmu sâop. “Âlepŋe ari heŋgeŋguowom.”

⁸ Sâmu sâop. “Lok pato, nâ lok âlepŋe bia. Yakât gâŋe nâhât emelan ariwuatgât ki nanŋan. Yuânâk tatmâ denâk sârâ hoŋ bawane ya âlepŋe otbuapgât nanŋan.

⁹ Yâhâ nâ nineâmâ lok patonahât tem lâuwangim yâkât amutgen manman. Gârâmâ patonaŋe nâ gurâ buku nombotŋe yengât kunyeŋe sâŋ nihimu manman. Yakât otmâ nâŋe tembe lâulipne âlâ me âlâ yuken me yaken arinjet sâmune âlepŋe nâhât tem lâunihim arimai. Me âi wuân me wuân tuhunjet sâŋ âi yîŋgiman ya gurâ âilonŋo tuhumi. Gâmâ lok pato. Yakât otmâ denâk sârâ âlepŋe otbuapgât nanŋan.” Yawu sâop.

¹⁰ Den yawu sâmu Yesuŋe nâŋgâmu ewe membe olop. Nâŋgâmu ewe membe otmu Isirae lohimbi betŋan sâwi ya yuwu sâŋ ekyongop. “Wâtne pato tatnihiap yakât nâŋgâm Roma lok yuŋe biwi yâhâp ki oap. Yakât yuwu nanŋan. Isirae yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe lok yuŋe oap yuwu âlâ ki otŋetâ yekman. Lok yuŋe nâhâlen biwiŋaŋe kepeim den yap yu ekmune âilonŋo oap.

¹¹ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Hâmbâi lok topŋe topŋe, emetsenŋe ga takamap yakembâ otmu purik sâmap yakembâ taka himbimân yâhâ tâmbâlipyenŋe Awaraham, Isaka otmu Yakop yâk orop hâk sânduhân tatmâ heron maron manŋetâ Anitâŋe tihityenŋe otbuap.

12 Yawu gârâmâ emelâk Anitâñe yengât sâm pat kuyingiop ya lok ondop mem yingimu yeñeâmâ hâmbâi belângen ari hem nâpumnjan kionmâ hâhiwin bâleñe nâñgâm hu halak tuhunomai.” Yawu sâm ekyongop.

13 Benñe tembe lâu ya yuwu sâm ekuop. “Gâñe biwihe nâhâlen katsat yakât bulâñe emetgan ari tetemu ekbuat.” Yawu sâm ba ariop. Sâp yanâk yâkât hoñ bawa mesek kuop ya hâkñe sânduk sâmû âlepñe olop.

*Yesuñe Petoro hewunñe mem henñeñguop.
(Mareko 1:29-34 Luka 4:38-41)*

14 Ya pesuk sâmû yapâ ari Petoro hewunñe mesek pato kumu hâkñe kâlâp otmu talop. Yakât Yesu ekuñetâ emelan yâhâop.

15 Yâhâ wâimu kundatñe biatmu hâkñe sânduk sâop. Yawu otmâ sot um yingimu newi. Um yingimu nem tatñetâ yan emetsâpñe olop.

16 Emetsâpñe otmu sombemân yâhâ kinop. Kinmu kapi ambolipñe weke bâleñeñe mângâeyehop ya lâuyekmâ yâkâlen ariwi. Yawu otñetâ Yesuñe sâmû weke bâleñeñe ya yengâlembâ gaiakmâ ariwi. Yâhâ kundat otbi ya gurâ yawuâk yâkâlen dâiyekmâ ariñetâ henñemyongop.

17 Yawu olop yamâ emet inânñan poropete âlâ, kutñe Yesaia sâm, yâkñe den kulemgup ya yan bonñe Yesuhâlen teteop. Yamâ yuwu.

“Mesek otmu hâhiwin topñe topñe teteningiop yamâ yâkñe mâmâñe otningimu tisi mesek biatningiop.”

Den yakât bulâñe teteâkgât Yesuñe lohimbi kiñgitñe orowâk mem henñemyongop.

*Lok yâhâp Yesu watde sâm olowot.
(Luka 9:57-60)*

18 Mem henñemyongomu lohimbi dondâñe mem hawam mewam tuhuwi. Yawu otñetâ kapi ya pilâm âlâengen arine sâm yakât hoñ bawalipñe ekyongomu wanja mem denñan hâtikgum ariwi.

19 Yawu otñetâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi âlâñe yuwu sâm ekuop. “Gâ yuken yaken otbuat yamâ nâ orowâk.”

20 Sâmû sâop. “Nine topne hâum pâpkuatgât yuwu sâmune nângârâ keterahâk. Soñgoâmâ nak duwiñan imai. Yâhâ nâiâmâ nak kakñan kerem tatmai. Yâhâ nâmâ Anitâñe hâñgânnohomu ge mansan yamâ emet âlâ ki tatnihiap. Yakât otmâ gâ orowâk arinom otmâmâ girawu otnom?” Yawu sâop.

21 Yawu sâmû yanâk lok âlâ yâkâlen ba yuwu sâm ekuop. “Lok pato, nâ awoñne bâleap yakât gâ nâñgânihirâ ari kurihiwe. Kurihim âwurem takamune orowâk arinom.” Yawu sâop.

22 Sâmû sâop. “Yawu ki tap. Lohimbi nombotñe pâlâmñe biwi manmâ Anitâhât den ki lâum manmai yanñe kurihiñet. Yâhâ gâmâ yiwereñe nâ orowâk arirehât nanjan.” Yawu sâop.

*Yesuñe siru kuwanñimu nâñ nâñ sâop.
(Mareko 4:36-41 Luka 8:22-25)*

23 Den yawu sâm tiñ pilâm yahatmâ hoñ bawalipñe meyekmu orowâk ariwi.

24 Arim tatñetâ denñan tânâmñan siru pato pilâmu to dondâ bâleop.

25 Yawu otmu wanja kâlehen to gemu guhulakbe sâm olop. Guhulakbe sâm olop yan Yesu wanja hâmeñan aman pâlâmñe iop. Aman im tatmu hoñ bawalipñeñe mândem yuwu sâm ekuwi. “Pato, toñe harannongomap. Yakât yahatmâ tânnongo,” sâm mândewi.

26 Mâdenjetâ sâop. “Wongât yen kingityenahât oai? Anitâne haonmâ ârândân tihitnenne otmap yakât topne yen ki nanngai me? Wongât biwi yâhâp oai? Nâne yengât galem tatman yakât yu ya otjetâ tânyongowongât dop ki tap” yawu mon nanngai?” Yawu sâmu yahatmâ siru ya kuwangimu to yanje nân nân sâop.

27 Nân nân sâmu ekjetâ sâtne otmu yuwu sâwi. “Bâe, lok yukât topne girawu? Siru kuwangimu denne lâum sânduk sâmu to yanje nân nân yap.” Yawu sâwi.

Yesuje weke bâlene watyekmu gaiakmâ bau yengâlen ariwi.

(Mareko 5:1-17 Luka 8:26-37)

28 To nân nân sâmu dengân ya hâtikgum ba nombot endaken kapi âlâ, kutne Gerasene sâmu, yan ariwi. Yan ari wanngaembâ lâum kionmâ arinetâ lok yâhâp sumângembâ takamutâ enakbi. Yâhâ ya yetgât topyeteâmâ yuwu. Yâhâmâ weke bâlene mângâyelekmu sâp kâlep manmâ gaminiowot. Lohimbi dondâne mâtâp tete yelemâ kingityenahât otmâ ge tiok taok otmâ mâtâp âlâengembâ ba ariminiwi. Topyetne yawu.

29 Yesu orop enakbiân weke bâlene mângâyelekbine yuwu sâmu ekuwi. “Gâ Anitâhât nanne mansat. Gârâmâ gâne hâhiwin umatne ningiwuat yakât sâp ki tâlâhuap. Yakât gâne girawu otningiwe sâmu takat?” Yawu sâwi.

30 Yâhâ ya hâlânmâ bau kingitne orowâkne tomot tuhum kinbi.

31 Tomot tuhum kinjetâ yekmâ yuwu sâmu Yesu ekuwi. “Gâne watnenekbe sâmu oat otmâmâ âlepne watnenekdâ bau enda yengâlen ari karaknom.” Yawu sâwi.

32 Sânetâ sâop. “Âlepne nanngai yawuâk otjet.” Yawu sâmu yâk yetgâlembâ gaiakmâ bau ya yengâlen ge karakbi. Yawu otjetâ bau yanje sururuk sâmu ba hem patoembâ tâwoj sâmu dengânân kionjetâ haranyongop.

33 Haranyongomu yan bau galemnyongom manbine ekmâ sururuk sâmu ari kapi ya ambolipne ekyongowi.

34 Ekyongonetâ nângâm kuk otmâ Yesuje pilâyekmâ âlâengen ariâkgât nângâm kapiyengambâ toho yakât ekuwi. Yawu.

9

Yesuje lok parene yâkât tosa pilâwangiop.

(Mareko 2:1-12 Luka 5:17-26)

1 Yawu nângâm ekusetâ Yesuje hon bawalipne meyekmu kapi ya pilâm wangâen yâhâm âwurem ikne kapi, kutne Kapanau, yan ariwi.

2 Ari kinjetâ yapâ lok parene âlâ mem gerelân katmâ lâum yâkâlen ariwi. Lâum arinetâ Yesuje biwinahât topne ekmâ nângâm lok parene ya yuwu sâmu ekuop. “Anitâne tosahe yiwerene pilâhihiap.” Yawu sâop.

3 Yawu sâmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotne den sâop ya nângânetâ bâlemu yuwu sâwi. “Anitâ iknak konok tosanenne âlepne pilâningimâp. Lok yuñeâmâ Anitâ mem ge katmâ wangiwe sâmu oap. Yawu otmu ki ârândân oap.” Yawu sâmu Yesuhât nângânetâ bâleop.

4 Nângânetâ bâlemu biwiyenahât topne ekmâ yan yuwu sâmu ekyongop. “Yene nâ nekjetâ lok bâlene otmu yan biwiyenane yawu nanngai. Ya nângâmune ki ârândân oap. Yakât yuwu sâmu nângânet.

5 Wuân âi tuhumune ekjetâ dopjan otbuap? Yawu mon sâmu ekuwom. “Nâne tosahe pilâhihian.” Yawu sâwom me? Me “Gâ getek yahatmâ geretge lâuakmâ ari,” sâwom.

⁶ Yakât nine topne yuwu sâmunen nângânet. Nâ Anitâne hângânnohomu gewangât tosayeje pilâyîngim mansan. Anitâne âi sâmi nihiop yukât topne ekmâ nângânetgât oan.” Yawu sâmi ekyongop. Yawu sâmi ekyongom topne ekmâ keteraknetgât lok pareje ya yuwu sâmi ekuop. “Gâ yahatmâ geretge lâuakmâ emetgan ari.” Yawu sâop.

⁷ Yawu sâmi senyenânak yahatmâ geretne lâuakmâ ariop.

⁸ Arimu lohimbi nombotnje Yesuje Anitâhât wâtjan kinmâ âi miop ya eknetâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmuâmâ “Lok yu ki orotne oap.” Yawu sâwi. Yawu sâmi yan Anitâ mepaewi.

*Yesuje lok tosayeje orop dâiyekbe sâmi giop.
(Mareko 2:13-17 Luka 5:27-32)*

⁹ Yesuje yapâ arimâmâ lohimbi yengâlen takesihât tewetsenje meyingiminiwan nâhâlen tohop. Nâmâ Mataio. Yan tâtumne yâkne nekmâ yuwu sâmi eknohop. “Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanngan.” Yawu sâmi eknohomu nâne yanâk yahatmune orowâk ariwit.

¹⁰ Ari nâhât emelan yâhâ sot nende sâmi otmâ sâmunen kâlehen yâhâwit. Yawu otmutne hon bawalipne kerehâkne net watnelekmâ ganetâ orowâk kâlehen yâhâwin. Tatmunne sâp yanâk bukulpine otmu lok nombotne ândâp kârik otmâ Mosehât girem den ki lâum manminiwi yâkne nengâlen ganetâ orowâk menduhuakmâ sot newin.

¹¹ Nem tatmunne Parisaio lok nombotnje nen aposolo neneknetâ ki ârândâr otmu âinongowi. “Wongât Yesuje lok bâlene yen orop menduhuakmâ lau konok niai?” Yawu sâmi âinongowi.

¹²⁻¹³ Yawu sâmi âinongonetâ Yesuje den ya nângâm yuwu sâmi matne ekyongop. “Anjoân topne katmâ Anitâne sâmi lok âlâne kulenguop yamâ topne yuwu. “Yene orotmemeyene bâlene me tosajenahât otmâ hotom ya unetâ nângâwan. Yamâ âlepne oap. Yane yu ya âlâ ki oap. Otmu yamâ wahap tânjât. Gârâmâ yene biwiyenane konohâk otnomai yamâ ârândâr otbuap.” Yawu sâop. Den topne yawu tap. Yakât otmâ den âlâen hâum sâmunen nângânet. Lok mesekyene bianje dokta yengâlen ki arimai. Lok kundatylene orop me hâhiwin teteyîngimapneâmâ dokta yengâlen arimai. Yakât topne yuwu sâmunen nângânetâ keterahâk. Yengâlen gâtne nombotnje yuwu sâmai. “Nen lok âlepne, orotmeme âilongo longo otmâ mansain.” Yawu sâmai. Yawu gârâmâ lok yawuya yengât sâmi ki gewan. Gârâmâ nâmâ yene lok bâlene sâmi betyongonetâ manmai yawuyane Anitâhâlen biwiyene katnetgât gewan.” Yawu sâop.

*Yesuhât hon bawalipne sâp sâsâjan sot barak ki manminiwi. orotmeme âine yane dop konohâk ki oawot.
(Mareko 2:18-22 Luka 5:33-39)*

¹⁴ Yawu sâmi Yoane Baptis orop manbiye ga yuwu sâmi Yesu âikuwi. “Nen Anitâne nângâningimu âlepne olâkgât sâp sâsâjan sot barak manmain. Otmu Parisaio lok yawuâk otmai. Yâhâ gâhât hon bawalipganenâmâ sot kutakamai?” Yawu sâwi.

¹⁵ Sânetâ sâop. “Yakât den âlâen hâum sâmunen nângânet. Lok patone imbi miakbe sâmi bukulpine meyekmu orowâk menduhuakmâ sot um nem herone otnomai. Sot um nem herone otnomaiân sot barak ki tatnomai. Yâhâ hâmbâi mâne kasalipyenane taka bukuyene kunetâ mumbuap yanâmâ engat hako nângâm sot barak mannomai. Yakât yuwu sâmunen nângânet.

Yiwereŋeâmâ nâ orowâk mansain yakât otmâ tep âlep nâŋgâmai. Yâhâ hâmbâi mâne nâ nohoŋetâ numbom. Sâp yan eŋgat hako nâŋgânomai." Yawu sâop.

16 Yawu sâm kinmâ orotmeme embânân anŋoân otmâ manmâ gawi ya otmu ikŋe orotmeme âiŋe kâsikum yinŋiop yaŋe ki lâuahowot. Yakât yâhâp yâhâp ya menduhum lâunomaihât dop ki olop. Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. "Nenŋe sot me salup me âlâlâ hâpu golâenâk mânunmâ titâkgum umunŋe sem heŋgeŋgumap. Yâhâ nenŋe hâpu tekaŋan mânunmâ kâlâwân katmain yamâ hâpu tekaŋe ya sem huhumu sot yamâ golâ kinmap." Yawu sâop.

17 Otmu âlâen yuwu hâum sâop. "Otmu imbi âlâŋe lepa dorokum tâk masipguwuap. Masipgum katmu sâp kâlep tatmâ hânŋiŋe otbuap. Otmu yakât kakŋan tâk âiŋe orop menduhum lowaim iri osowuap. Iri osomâmâ senŋe âlâlâ mem mânunbuawân yan dâimu tiririk sâmu tok sâwuap. Yakât otmuâmâ tâk âiŋaŋak menduhum lowaimain. Lowaim iri osom senŋe âlâlâ umatŋe mânunnomân yamâ dâimu ŋirik ŋirik sâm ki tok sâwuap. Yâhâ hânŋiŋe otmu âiŋe menduhunom yamâ dâimu titâk sâwuap. Yamâ ki orotŋe." Yawu sâop.

Imbi âlâ mesek umatŋe tetewaŋgiopŋe Yesuhât sâŋgum walipgum âlepŋe olop. (Mareko 5:22-43 Luka 8:41-56)

18 Yesuŋe den yawu sâm ekyongom kinmu yanâk Yura nengât patonenŋe âlâŋe ga yuwu sâm ekuop. "Baratne yiwereŋeâk pârâk sân sânak bâleap. Yakât gâŋe mem yahatbuatgât nanŋan." Yawu sâop.

19 Yawu sâmu Yesuŋe yahatmâ nen hoŋ bawalipŋe menenekmu ariwin. Arimunŋe imbi âlâ watnenehop yâkât topŋeâmâ yuwu.

20 Imbilipnenŋe emetsenŋe ekmai dop yawu ki olop. Yâhâ imbi yuâmâ emetsenŋe ekmâ yâhâmu yambu kâiân yâhâp pesuk sâop.

21 Yâhâ imbi yaŋe Yesuhât betŋan watmâ ari biwiŋaŋe yuwu nâŋgâop. "O nâ Yesu tetekŋan mem wâiwom yamâ ki orotŋe. Anulakmangât ki wâiwom. In sâŋgumŋeâk walipgum âlepŋe otbe." Yawu nâŋgâop.

22 Yawu nâŋgâm watmâ arimu Yesuŋe sâŋgum bârârâhâk kâlep mânunjahop. Yan ari sâŋgum potonŋan in walipgumu eŋgatŋe kakŋambâ olelem ekmâ yuwu sâop. "Wa, tounne, gâŋe yiwereŋe biwihaŋe nâhâlen kepeiat. Yakât otmâ Anitâŋe nâŋgâhiihimo hepge saŋ yap." Yawu sâm ekuop. Yawu sâmu yanâk âlepŋe olop.

23 Nenŋe yapâ gem ari lok galemŋahât baratŋe bâleop yâkât emet ya hâumâk otmâ ariwin. Arimunŋe emet yakât kâlehen lohimbi dondâŋe kahân tatmâ isem we bâle pato nâŋgâwi.

24 Yawu otmâ isem tatŋetâ yuwu sâm ekyongop. "O, baratyetŋe yuâmâ ki bâleap. In aman pâlâmŋe iap. Yakât yen yahatmâ yaehen kioŋet." Yawu sâm ekyongop. Yawu sâm ekyongomu nâŋgâŋetâ nahat otmu giriŋbaŋgiwi.

25 Giriŋbaŋgiŋetâ senŋan geŋetâ hânŋânyongomu yaehen gewi. Geŋetâ mumunambâ mem yahalop.

26 Otmu kulem miop yakât den pat ya sâm haok tuhunetâ kapi gotŋe tete ya ambolipŋaŋe den pat ya nâŋgâwi.

Lok yâhâp senyetŋe suk sâmu ehowot.

27 Yesuŋe kapi ya pilâm arimu lok yâhâp senyetŋe bok sâsâŋe yaŋe kulem miop yakât den pat nâŋgâm betŋan ari yuwu sâm ekuowot. "Wâe, Dawitihât

sen. Netgât tepge nângâ. Gâne âlepne tânnotgowuatgât dop tap me bia? “Yawu sâowot.

²⁸ Yawu sâam âikum yanak Yesuhât kâine munjeâk nângâm watmâ emelan gam yâhâowot. Yâhâmutâ yuwu sâop. “Nâne sâamune senyetne suk sâamu emet galemne ekde sâam nanngawot, me bia?” Sâamu sâowot. “On, yawu nanngait.”

²⁹ Yawu sâmutâ senyetnan wâim yuwu sâop. “Nâhâlen biwiyetnane nângâm kepeiawot yakât bulâne teteyitgiâk.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâamu senyetne suk sâamu emet galemne ehowot. Ekmutâ yuwu sâam ekyotgop. “Kulem yetgâlen tetemu eksawot yu ki sâmutâ pen pen sâamu nângânomai.”

³¹ Yawu sâam ekyotgop yamâ iliwetmâ den pat ya sâam tetemutâ pen pen sâam arimu lohimbî dondâne nângâwi.

Lok kopa âlâne den olop.

³² Yâhâ Yesu pilâm arimutâ yanâk lok âlâ Yesuhâlen mem takawi. Mem taka yuwu sâawi. “Lok yuâmâ weke bâlenane mângâemu den pâpgum kopa otmâ manmap,” sâawi.

³³ Yawu sânetâ weke bâlene watmu gaiakmâ arimu laune hâreakmu den huhuop. Den huhumu ekmâ kinbine alahu gulahu otmâ yuwu sâawi. “Nen embânâmbâek kulem yuwuya âlâ ki tetemu ekmâ gamain.” Yawu sâawi.

³⁴ Yawu otmuâmâ Parisaio nombotnane Yesune kulem miop ya ekmâ nângânetâ bâlemu yuwu sâawi. “O, yuâmâ weke bâlene ya yengât amboyenane mâmâne otbanjiap. Yakât otmâmâ weke bâlenane den tem lâuwangim gaiakmâ arim kinsai.” Yawu sâawi.

Lok nombotne âlâne tânnongnetgât Anitâ ulitgumunne katyehâk.

³⁵ Yesune kapi ya pilâm kapi tipi tapi tatmâ arap ya biwinan miti emetne tap dopnan yâhâm gem Anitâne tihityene otbe sâam oap yakât den pat âlepne ekyongom manop. Yâhâ lohimbî nombotne mesek me hâhiwin topne topne teteyingiop ya gurâ hengemyongop.

³⁶ Hengemyongom yekmâ biwinane yuwu nângâop. Lama galemnye bianje ihilâk mahilâk manmai yakât dopneâk lohimbî gurâ amboyenane bia otmu ihilâk mahilâk manmâ gai. Yawu manjetâ yekmâ tepne nângâyingiop.

³⁷ Tepne nângâyingim nen hon bawalipne den âlâen hâum yuwu sâam eknongop. “Kalamân sot pato tap. Yâhâ bonje mem menduhunomaihât lok getek âlâ.

³⁸ Yakât otmâmâ yene kalam ambonje, Anitâ, ulitgunetâ âlâkuâk lok katyekbuap. Katyekmu yen orowâk tânahom nep ya tuhunomai.” Yawu sâam eknongop.

10

Yesune hon bawalipne meyekmâ âi sâam yingiop. (Mareko 3:13-19 Luka 6:12-16)

¹ Yesune nen hon bawalipne kâian yâhâp menenekmu bamunne yuwu sâam eknongop. “Weke bâlenane lohimbî mem mângâeyekbuap yamâ yene watyinginomai. Me mesek me hâhiwin topne topne teteyingimu hengemyongonomai.” Yawu sâop. Yawu sâam ningim yan mâmâne otningiop.

² Otmu nen aposolo menenehop nengât kutnenne yamâ yuwu. Simon yâkât kutne âlâ Petoro sâam, imine Anderea, otmu Yeweri nanyâhâtnje, kutyetne Yakowo yet Yoane.

³ Otmu âlâmâ Pilip, otmu Batolomaio, Toma, otmu âlâmâ nâ Mataio. Nâmâ angoân lok yengâlen takesihât tewetsenŋe meminiwan. Otmu âlâ Alipaio nanŋe Yakowo, âlâmâ Taraio.

⁴ Âlâmâ Simon, yâhâmâ komot âlâen gâtŋe topyeŋe yuwu. Roma lok ya yengât hâkâŋ otmâ watyekne sâm otminiwi yan gâtŋe. Otmu bâiŋeâmâ Yurasi yamâ Karioto kapiân gâtŋe. Yâkŋeâmâ Yesuhât betŋehen kionŋop ya.

*Yesuŋe hoŋ bawalipŋe hâŋgânyongomu ariwi.
(Mareko 6:7-13 Luka 9:1-5)*

⁵ Otmu Yesuŋe nen hoŋ bawalipŋe den âlâen hâum yuwu sâm eknongom hâŋgânnongop. “Lama ya yengât galem ki otŋetâ yanâmâ hiliwahomai. Dop yawuâk Isirae lohimbî nombotŋe yu hiliwahone sâm oai yakât yâk yengâlen tâŋ tâŋâk ari tânyongonomai.

⁶ Tânyongom Anitâŋe tihityeŋe otbe sâm oap yakât den pat ekyongonomai.

⁷ Yawu gârâmâ yeŋe angoân Samaria otmu pâku lohimbî yengâlen ari nep ki tuhunomai. Isirae ambolipŋe nenŋanâk yâhâm gem nep tuhunomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâm yan nep denŋe yuwu sâm ningiop. “Lohimbî munomai yawuya sâŋetâ mumuŋambâ yahatnomai. Me nombotŋe kundat otmâ mansai ya mem heŋgemyongonomai. Me hâk bâle otmâ mansai ya gurâ mem heŋgemyongonomai. Me weke bâleŋeŋe mâŋgâeyekmâ mansai. Yawuya watyŋingimomai. Yawu otyŋingimomai yakât hâmeŋe mene sâm ki nâŋgânomai. Ninak nâmâŋe otyŋingim yakât hâmeŋe ki meman yakât yengu yawuâk hâmeŋe ki menomai.

⁹⁻¹⁰ Yâhâ âi topŋe katne sâm bât barak arinomai. Howan ki mem tinaŋgunomai. Me hâk katipŋe me pet ya hourâ hourâ gurâ ki miakmâ arinomai. Me kâi katipŋe katmâ yakât kakŋan âlâ ki menomai. Hâkyeŋan tatbuap yawuâhâk. Me itâkat ki golenomai. Me natic ki miakmâ arinomai me tewetsenŋe hakyenŋan ki tatbuap. Lok âlâ me âlâŋe nep tuhunomai yakât hâmeŋe sâm yŋiŋjetâ meŋetâ ârândâŋ otbuap. Yakât otmâ inâk arinomai.

¹¹ Otmu angoân hâŋgânyongomune arinomai yan kapi ambolipŋeŋe yuwu mon sânomai. “Wongât takai yakât topŋe sâŋetâ nâŋgâne.” Yawu sâm âiyongonjetâmâ yeŋe âlepŋe topŋe ekyongonomai. Topŋe ekyongonjetâ lok âlâ me âlâŋe emelan dâim yâhâ katyekŋetâ yanâk tatnomai.

¹² Dâim yâhâ katyekŋetâ yanâmâ yuwu sânomai. “Anitâŋe tihityeŋe otmu yakât wâtŋan kinnâ yâhâm heronŋe kakŋan mannomai.” Yawu sânomai.

¹³ Otmâ yâkŋe yekmâ heronŋe nâŋgâyŋingim denyeŋe nâŋgâne sânomai yamâ âlepŋe yâk yengâlen bulâŋe tetewuap. Yâhâ nombotŋeâmâ denyeŋe nâŋgâŋetâ gemu betyŋingimomai. Yawu otyŋingjetâ yengu yawuâk betyŋingim arinomai.

¹⁴ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonjetâ nâŋgâŋetâ gemu bet pilânomai. Nâŋgâŋetâ gemu bet pilânomai yamâ hâmbâi Anitâŋe matŋe umatŋeâk yŋigiuwup. Yakât otmuâmâ yeŋe kâiyeŋan wahap me bokosok me yu ya horatbuap yamâ tâlim gik beretek meŋetâ gewuap. Ya gemu betyŋingim pilâyekmâ arinomai. Ariŋetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nâŋgânomai.

¹⁵ Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Sâp patoen Anitâŋe Sotom otmu Gomora kapi ambolipŋeŋe orotmemeyeŋe bâleŋe otminiwi yakât matŋe yŋigimu menomai. Gârâmâ yeŋe kapi âlâen ariŋetâ betyŋingimomai. Yamâ ya yengât

tosa ya tatyngiwuap. Yakât matŋe Anitâŋe hâmbâi umatŋe dondâ yingiwuap.” Yawu sâŋ eknongop.

Umatŋe âlâlâ teteningimu yan ki lohotŋe otmâ mannom.
(Mareko 13:9-13 Luka 21:12-17)

¹⁶ Otmu Yesuŋe nen topnenŋe nanŋanŋinehât den âlâen hâum yuwu sâŋ eknongop. “Lama yamâ pâlâmŋe kinmai. Yâhâ sosoŋeâmâ sâtŋe bâleŋe tatmai. Yawu gârâmâ lama yaŋe dâiakmâ arinomai yamâ sosoŋe yingim neyekbuap. Dop yawuâk nâŋe hâŋgânyongomune sâtŋe metŋe kâlehen arinomai. Arinomai yan kiŋgityenjahât otmâ biwi yâhâp ki otnomai. Yakât âlâ torokatmâ sâwe. Songo âlâ kutŋe hewam yamâ nâŋgân nâŋgânŋe tapgât ekmâ nâŋgâm galemahomap. Yakât dopŋeâk yengu yawuâk biwiyenjaŋe gorâlâek manmâ sâtŋe metŋe ekmâ kewetmâ galemahom mannomai. Yâhâ nâi kopa yamâ kopa kum den biaek tatmu ekmain. Yenâmâ yakât dop manmâ nep lohotŋan tuhum mannomai.

¹⁷ Nep tuhum miti emetŋe tap dopŋan hawamgum nep tuhum mannomai. Nep tuhum manŋetâ kapi ambolipŋaŋe kasa otyingim den âiân katyekmâ yongonomai. Yawu otyinginetâmâ biwiyenŋe ki orotok sâuwap.

¹⁸ Otmu yakât âlâ torokatmâ sâwe. Yeŋe nâhât den yu lâum manŋetâ yakât meyekmâ kiapŋâlen ari den âiân katyekmâ mem âi pâi tuhuyeknomai.

¹⁹ Mem âi pâi tuhuyeknomai yan “Den mâtâpŋe girawu watmâ sâŋ ekyongomunŋe nâŋgâŋetâ keterakyingiwuap,” yawu nâŋgâm ki gorâyingiwuap.

²⁰ Sâp yanâmâ Awoŋnenjaŋe ikrŋe Wâtŋât mâmâjahât Heak hâŋgângumu ge den âlâlâ nâŋgân nâŋgânyenjan katmu nâhât den pat âlepŋe ekyongonomai.

²¹ Otmu sâp yan umatŋe topŋe topŋe teteyingiwuap yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Imi ata yenjahâk ahom hioŋaknomai. Yakât otmâ dâiakmâ kiap yengâlen ari den âiân karaknomai. Otmu âwâ nan yenjahâk ahom hioŋaknomai. Hioŋakmâ lok kunŋe yengâlen ari den âiân karaknomai. Den âiân karakŋetâmâ nombotŋe mem âlâlâ tuhuyekmâ yongonŋetâ munomai.

²² Yakât torokatmâ âlâ sâwe. Yen orop biwinenjaŋe kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yakât otmâ nâ mem âlâlâ tuhunekŋetâ hâhiwin nâŋgâman yakât dopŋeâk yen gurâ hâhiwin yinginomai. Hâhiwin yinginetâ yanâmâ hâkyenŋe ki ihiwe ihiwe otmu lohotŋe otmâ betnihinomai. Yeŋe kârihem kinomai yanâmâ Anitâŋe meyekmâ manman kârikŋan katyekmu mannomai.

²³⁻²⁵ Yâhâ mitihât kasaŋe yen meyekmâ den âiân katyekmâ yongom watyekŋetâmâ kapi ya pilâm âlâen arinomai. Yâhâ mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin kakŋan mannomai. Hâhiwin kakŋan mannomai yakât den âlâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Kasalipyenjaŋe taka nimnaomlipyenŋe me âwâ mâmâlipyenŋe yamâ kapam dop konohâk yongonomai. Yakât nimnaomlipyenŋe kapam hewewenŋ yongonomaihât dop ki tap. Yâhâ papatolipyenŋe me lok inŋe ya gurâ yawuâk dop konohâk tuhuyeknomai. Lok kunŋe me hoŋ bawalipyenŋe ya gurâ yawuâk. Otmu ninahât sâwe. Nâmâ kunyenŋe otmune yeŋe nâhât den tem lâum hoŋ banihim mansai. Gârâmâ lohimbî nombotŋaŋe nâhât imbiâk yuwu nâŋgâm hilipgumai. Nâhâitŋe weke bâleŋe yengât kunyenŋe kutŋe Satan, otmâ kutŋe âlâ Besewulu yaŋe mâmâŋe otbaŋgimu âi yu mem manmap yawu nâŋgâmai yamâ imbiâk nâŋgâmai. Yengât gurâ dop yawuâk nâŋgâm kasa otyingim mem âlâlâ tuhuyekmâ mem ge katyeknomai. Yakât otmâ den âlâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yeŋeâmâ Isirae kapi ambolipŋe yengâlen âi ki tuhum pesuk pilâŋetâek Awoŋnenjaŋe yâhâpŋe hâŋgânnohomu gewom.

Yâhâ nâhât komolân gâtŋe âlâ me âlâŋe ki lohotŋe otmâ pilânekâmâ âlâhâlen ariwuapŋe yakât matŋe âlepŋe menomai.

Nimbilam yâhâp ki otnom.

(Luka 12:2-7)

²⁶ Yawuhât den yu torokatmâ sâwe. Tihângen wahap yu me ya otmâ gai. Ya ki tik tatbuap. Hâmbâi tetekŋan tetemu eknom. Yâhâ yu me ya otmâ kurihiakmai. Ya gurâ tetekŋan tetemu eknom.

²⁷ Yakârâmâ yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Yenâmâ nâ orowâk manmain. Yawu gârâmâ den nombotŋe nenŋiâk tatmâ ekyongoman ya hâmbâi ekyongonjetâ nâŋgânomai. Yâhâ nâŋe den halowân sâm ekyongom mansan. Yamâ hâmbâi yeŋe lok senyeŋan kinmâ ekyongonomai.

Anitâŋe tihitnenŋe otmap.

²⁸ Ekyongonomai yakât topŋe yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Lok senyeŋan kinmâ den ekyongonjetâ nâŋgâŋetâ nahat otmu yen nombotŋe yongonjetâ munomai. Yongonomai yamâ umut biwiyenŋe ki hilipgunomai. Lok topnenŋe yawu tap. Yakât otmâ yeŋe ya yeŋgât ki kiŋgityenahât otnomai. Yâhâ Anitâhât topŋeâmâ âlâ tap. Hâmbâi mâne yâkŋe konok umut biwiyenŋe hilipguwuapgât dop tap. Yakât otmâ yeŋe yâkât den konok lâum mannomai.

²⁹ Otmu yakât âlâ sâwe. Anitâhât den lâum manmain nen haonŋmâ ârândânŋ Anitâŋe tihitnenŋe otmap yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Gironŋ gironŋ ekmâin yamâ nâi tâŋât. Yamâ ki galemgunain. Yawu gârâmâ gironŋ gironŋ âlâ mumbuap yakât topŋe hibim ambonŋe emet inânŋan nâŋgâmu tap.

³⁰⁻³¹ Yawu gârâmâ nenâmâ gironŋ gironŋ yakât dop bia. Nenâmâ Anitâ ikŋe kundenne towat manmain. Yawu otmâ Anitâŋe topnenŋe kerehâk nanŋap. Somotnenŋe tipi tapi yakât topŋe gurâ nâŋgâmu tawâk. Yâkŋe tihitnenŋe otmap. Yakât nâŋgâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ yâhânôm.

Topnenŋe ki kurihiakmâ Yesu betbanŋinom.

(Luka 12:8-9)

³² Lohimbi âlâ me âlâŋe “Yesuhâlen biwinanŋe kepeim tem lâuwangim mansan,” yawu sâm lohimbi ekyongonomai yâhâmâ hâmbâi nâŋe hibim awonŋnahât senŋan kinmâ topyene sâm tetemunne Anitâŋe manman kârikŋan katyekbuap.

³³ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâŋe topyene kurihiakmâ “Nâ Yesu ki nâŋgâwanŋian,” yawu sânomai otmuâmâ nâku hibim awonŋnahât senŋan kinmâ “Nâ ki nâŋgâyinŋian,” yawu sâwom. Lohimbi yawu otmai yanŋe matŋe umatŋe menomai. Yawu.

Yesuŋe giop yakât lohimbi hionakmâ mansai.

(Luka 12:51-53 14:26-27)

³⁴ Otmu âlâ yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Yeŋeâmâ nâhât yuwu ki sânomai, “Nâhât yamâ buku konok otnehât hibimâmâbâ giop.” Yawu ki sânomai. Yakât sâmunne nâŋgâŋet. Nâŋe hânân gewan yakât yen hionaknomai.

³⁵ Nanlipyenŋe âwâlipyenŋe betyinŋinomai. Me baralipyenŋe mâmâlipyenŋe betyinŋinomai. Me imbilipyenŋe iranlipyenŋe betyinŋinomai.

³⁶ Yawu otmâ hep torehenlipyenŋe hionakmâ kasa oranŋinomai.

³⁷ Otmu yakât topŋe yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Lohimbi âlâ me âlâŋe biwi nâŋgân nâŋgânŋanŋe âwânŋe mâmânŋe yeŋgâlenâk katmâ kepeiyekmâ nâhât âi yakât nâŋgâmu giap. Me nanŋe baratŋe yeŋgât biwinanŋe kepeiyekmâ nâhât

âi yakât nângâmu giap. Lok yawu otmai yengât nângâmune ki ârândârj otmap. Yakât otmâmâ nâhât pat ki otjetâ yanâmâ Anitâne umatje yingimu menomai.

³⁸Otmu lok âlâ me âlâne nâhât den lâum âi tuhujetâ bukulipyenane nângâm bâleyingim hilipyongone sâm otjetâ yanâmâ, “Bukulipnane hâhiwin nihimai” sâm hâkyene alitmâ mannomai. Lok yawuya nâhât pat ki otjetâ yanâmâ Anitâne umatje yingimu menomai.

³⁹Otmu lok âlâ me âlâne ikje manmanje âlepne yawuâk mem mete tuhum manbuap lok yawuya hâmbâi hiliwahowuap. Otmu lok âlâ me âlâne nâhât nângâmu bulâne otmu ikje manmanje ki alitmâ manbuap. Lok yawuya yamâ nâne manman kârikje wajmune manmâ yâhâwuap.

Buku oranjim mannom yakât hâmeje menom.

(Mareko 9:41)

⁴⁰Otmu yakât âlâ torokatmâ sâwe. Lohimbi âlâ me âlâne nâ buku otnihimai. Lohimbi yane nâ otnihaiin sâm yan awojne hângânnohomu gewan ya otbanjimmai. Gârâmâ benje nâne yawuâk hângânyongomune arinetâ buku otyinginomai. Lohimbi yane yen gurâ otyingiaian sâm yan nâ otnihinomai.

⁴¹Otmu yakât âlâ sâwe. Lok âlâ me âlâne Anitâhât hoj bawa âlâ ekmâ buku otbanjinomai. Yawu otnomai yakât matje hâmbâi Anitâne ikje hoj bawa hâmeje wajbuap dop yawuâk lohimbi ya yingiwuap.

⁴²Yâhâ lohimbi biwi nângân nângânyenane nâ hikunekmâ nâhât den lâum manmai. Yâk yengâlen gâtje âlâ me âlâne senje âlâlâ pâinmâ manjetâ lok nombotje towat yekmâ nâhât hoj banihim mansai sâm tânyongonomai, me to osom yinginetâ nenomai yakât hâmeje gurâ hâmbâi menomai. Yawu.” Yesuje den yawu sâm hoj bawalipje nen eknongop.

11

Yesuje Yoanehât sâop.

(Luka 7:18-35)

¹Yesuje nen hoj bawalipje kâiân yâhâp eknongom pesuk pilâm, yapâ yahatmâ kapi hâlânmâ tatmâ arap ya yengâlen ari den kâsikum yingioj.

²Sâp yanâmâ Yoane pâi emetjan katjetâ talop. Katjetâ talowân Yesuje kulem topje topje miop yakât pat ya nângâm biwi yâhâp otmâ yuwu nângâop. “Lok pato kulet sâwanji sâm Anitâne âi nihioj ya tuhum mansan. Lok pato yuâmâ Yesu me âlâhât mambotbom.” Biwijane yawu nângâm hoj bawalipje nombotje hângânyongomu, ari yuwu sâm Yesu âikuwi.

³“Anitâne lok âlâ hângângumu ge tihitnenje otbuap sâmain ya gâ? Me âlâhât mambotnom?”

⁴Yawu sâm âikujetâ yuwu sâm ekyongop. “Yenâmâ ari kulem topje topje mian yukât Yoane ekuomai.

⁵Nâne senyenje bok sâsâne ya walipyongomune senyenje suk sâmu eksai. Otmu lok parene manmai ya hengemyongomune târârâhâk bam gai. Otmu hâk bâle manmai ya gurâ hengemyongomune âlepne otmâ mansai. Otmu ândâpyene bok sâsâne ya gurâ hengemyongomune ândâpyene pâroj sâmu den nanjai. Otmu nombotje bâlewi ya mumujambâ mem yahatyekmune mansai. Otmu kewilâyekjetâ mansai ya nine den pat âlepne ekyongomune nângâm biwiyene herone otmâ mansai.” Yawu sâm Yoane ekuomai.

⁶ Yakât âlâ sâwe. Yawu otyingim mansan yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe nâhât nângâm biwi yâhâp ki otmâi ya yengât nângâmune tepne herone oap.” Yawu sâm ekyongom hângânyongomu âwurewi.

⁷ Hângânyongomu âwurem arijetâ Yesuŋe Yoanehât topŋe lohimbi kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Yoane lok ki manmaiângen ari manop ya lohimbiŋe ekne sâm yâkâlen ariwi. Otmu yakât den âlâen hâum sâwe. Siru pato pilâm âliwahap mem gâsuk gâsuk tuhumu ekmâ âlemai.

⁸ Yawu olop ya ekne sâm yakât ariwi me bia? Me lok âlâŋe hâk katipŋe sekŋe âlepŋe mânunjakmâ manop ya ekne sâm ariwi me? Lok hâk katipŋe sekŋe âlepŋe mânunjakmaiŋeâmâ lok kutdâ yengât emelanâk tatmai. Yâhâ lok ki manmaiângen ki manmai. Yakât otmâ wuân bân ekne sâm yaken ariwi?

⁹ Yakât yuwu sâmune nângâŋet. Yoaneŋe Anitâhât den pat sâm tetem gaop ya nângâne sâm ariwi. Yâhâ emelâk Anitâhât poropeteliŋe yakât den tâmbâlipŋe ekyongom manbi ya yengât kunyeŋe pato oap.

¹⁰ Yâkât nângâm emelâk Anitâŋe den sâop ya yuwu tap. “Gâŋe nine topne sâm tetem ekyongorâ nângâŋetgât nine hoŋ bawane hângângumune kulet sâhihim mâtâp menŋihiwuap.” Den yawu tap. Kulet sâop yamâ Yoane.

¹¹⁻¹⁵ Yawu gârâmâ Yoanehât topŋe nângâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâŋet. Poropete lok, Mose otmu lok nombotŋe Anitâŋe tihitnenŋe otmâp yakât den pat ekyongom gawi. Yâhâ den ekyongowi ya yawuâk Yoaneŋe potonŋe sâm teteop.

Yawu otmâ yeŋe biwiyenŋe yuwu mon nângâmai. “Emelâk poropete âlâ, kutŋe Elia sâm yâkŋe yâhâpŋe hohetnenŋan tetem manmâ kutdâhât mâtâp mewanŋiwuap.” Biwiyenŋe yawu nângâmai yakât bonŋe yamâ Yoanehâlen teteap. Yoanehât yawu nângâŋetâ keterahâkgât biwiyenŋan katmâ nângâm mannomai.

Otmu torokatmâ sâwe. Yoaneŋe ya topŋe katmâ mem gaop. Topŋe katmâ, Anitâŋe bulâŋanâk tihitnenŋe otmâp ya ekyongomu nângâm biwiyenŋe herone otmu yakât bonŋe mene sâm manmâ gai. Otmu yakât den yuwu sâmune nângâŋet. Anitâŋe Yoane nep wanŋmu miop yakât nângâmu yahatmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe Yoane wanginomaihât dop ki tap. Yoaneŋe kulet sânihim âi mem gaop yamâ nine topne ki nângâm heŋenŋum mansap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâŋe nâhât den pat âlepŋe yu nângâm Anitâhâlen biwi nângân nângânyenŋe katnomai yanŋeâmâ Yoane wanginomai.

Yesuhât den hâkâŋ otmâ betbarŋiwi.

¹⁶ Yen biwi yâhâp otmâ mansai yakât keterakyingiâkgât den girawu yaen hâum sâmune nângâŋetâ keterakbuap. Yuwu mon? Nimnaom titipâŋe sombem patoen hârum konok otmâ tatnomai. Tatmâmâ komot âlâ tatnomaiŋe komot âlâ yuwu mon ekyongonomai.

¹⁷⁻¹⁹ “Nenŋe yahatmâ kep tuhumi âlâlâ otbin. Gârâmâ yen orowâk tuhune sâmunŋe ki tânngowi.” Yawu otmâ yakât topŋe teteâkgât yuwu sâmune nângâŋet. Yakât dopŋeâk Yoaneŋe herone olâkgât nângâwi. Yamâ nângâwi yawu Yoaneŋe ki olop. Yakât otmâ yâkât hâkâŋ otmâ sâm ge katbi. Otmu âlâku torokatmâ hâum sâwe. Sâp âlâen nimnaom titipâ komot âlâ tatnomaiŋe komot âlâ yuwu sâm ekyongonomai. “Âo, nen we bâle nângâm otmâ ombe hakoâk isewin. Yawu otbin yan yeŋe ki nenekbi. Yakât otmâ nângâmunŋe bâleap.” Yawu sânomai. Yakât dopŋeâk yeŋe otmâ mansai. Gârâmâ yeŋe oai yan ki torokatmâ mansan. Yakât otmâ yen nâhât hâkâŋ oai. Yakât

yuwu sâmunen nângânet. Emelâk Yoaneje to kârikje me âlâlâ ya nembâpgât dop yamâ yâkje ki neminiop. Yakât yeje yuwu sâwi. “O, lok yuâmâ weke bâlejeje mâmâje otbanjimu yawu otmâp.” Yawu sâwi. Yâhâ nâmâ Anitâje hângânnohomu ge sot kâle neman. Yakât otmâ yeje nâhât yuwu mon nângâmai. “O, lok yuâmâ sot pato kutakumap. Otmu takesi meme lok otmu lok komborâ yâk orop buku oranjim gamai.” Nâhât yawu sâmai. Yawu gârâmâ yakât sâwe. Anitâje den sâop ya tinjâk lâum manmai ya yengât orotmemeyeje ekmâ nângânetâ bonje otbuap. Yawu.” Yawu sâop.

Lohimbi biwi kârik otmâ manbi ya Yesuje sârekyongop.

(Luka 10:13-15)

²⁰ Emelâk Yesuje kapi hawamgum kerehâk manmâ kulem topje topje memu ekbi. Yakât otmâ orotmemeyeje bâleje me kinjon ya ki pilâm metem biwiyenaje Anitâhâlen kepeim manbi. Yakât nângâm hemgât pat otbi yakât sârekyongom yuwu sâm ekyongop.

²¹ “Main, Korasin otmu Besaita kapi ambolipje yen, Yengâlen kulem topje topje mem gamune ekjetâ tânjât otmâ gamap. Yamâ Tiro Siron kapi ambolipjeje kulem yawu ya ekbi mâne orotmemeyeje bâleje betbanjim biwiyenaje Anitâhâlen katbâi.

²² Yawu gârâmâ yeje manman bâleje mansai ya ki pilâm Anitâhâlen biwiyenaje katsai. Yakât otmâ hâmbâi Tiro Siron kapi ambolipjeje umatje menomai ya wangim yeje umatje amokjan menomai.

²³ Otmu Kapanaum kapi ambolipje yengât sâwe. Yen gurâ yenhât nângânetâ yahatmu hâk mepae otmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ emelâk himbim-gât pat otmâ mansain.” Yawu sâmai. Ya ki tap. Yengâlen kulem topje topje mem gamune ekjetâ tânjât otmâ gamap. Yakât yuwu sâwe. Sotom kapi ambolipjeje kulem yawuya ekbi mâne orotmemeyeje bâleje ya pilâm biwiyenaje Anitâhâlen katjetâ matje kâlâpje ki seyekbâp.

²⁴ Yawu gârâmâ yeje orotmemeyeje bâleje ya ki betbanjim Anitâhâlen biwiyenaje katsai. Yakât topje yuwu sâmunen nângânet. Sâp patoen Sotom kapi ambolipjeje orotmeme bâleje otmâ gawi yakât matje menomai. Otmu yen gurâ yawuâk orotmemeyeje bâleje torokatmâ mansai yakât yejeâmâ Sotom ambolipjeje menomai ya wangim umatje pato hâliline menomai.” Yawu sâop.

Yesuje biwi sânduhân katnenekbuap.

(Luka 10:21-22)

²⁵ Yawu sâm Yesuje yuwu sâm âwâje ekuop. “Awoj, hân himbim kândikyotgon amboje, gâhât tep âlep pato nângâhilian. Otmu lok nombotjeje gâhât topge nângâne sâm nângân nângân emetjan yâhâwi. Parisaio otmu Sarukaio lok yawuya. Yawu gârâmâ nâje gâhât den lâum manmâ gan yakât dopjeâk yâkje lâum manmâ gai mâne ârândâj otbâp. Yakât topje nângâmai-hât nângân nângânyeje ki mem hewewen tuhuyingimat. Yawu gârâmâ lok nombotje, kutyeje bia, belângen manmai ya jeâmâ topne nângânetgât gâje nângân nângânyeje mem hewewen tuhuyingimat.

²⁶ “Âo, gâje nângâmat, yawuâk tetemap. Yakât mepaeheksan.” Yawu sâm âwâje ekuop.

²⁷ Âwâje yawu sâm ekum yajak purik sâm yuwu eknongop. “Himbim amboje tatmap yâhâmâ awojne. Yâkje mâmâje otnihimu wuân me wuân otbomgât dop tap. Otmu nâje awojnâhât topje nângâwanjim henjenjguan.

Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe awonŋahât topŋe nâŋgâŋetgât sâwom yamâ yâkŋak nâŋgâŋetâ keterakbuap.

²⁸ Otmu ninahât topne sâwe. Nâ lohotŋan manmâ biwi yâhâp ki otman. Yakât otmâ wuân me wuân otbehât nâŋgâman yamâ ki gorânihimap. Bia.

²⁹ Otmu nâŋe yen tihityeŋe otbe sâm oan. Yakât yen umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgimu hâhiwin me gorâ kakŋan manŋetâ biwiyeŋe orotok sâmapgât nâhâlen gaŋetâ biwi sânduk yinŋimune lohotŋan mannomai.

³⁰ Otmu nâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim mannomai yanâmâ mâmâŋe otyiŋgimune nâhât wâtnan kinmâ biwiyeŋe ki orotok sâwuap. Otmu umatŋe teteyiŋgimu yan ki pârâk pilânomai.” Yawu sâm eknongop.

12

Yesu hoŋ bawalipŋe orop tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp ya kuwi. kalamân ari sot mem newi.

(Mareko 2:23-28 Luka 6:1-5)

¹ Tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp âlâen Yesuŋe hoŋ bawalipŋe nen kerek menenekmu âi kalam biwiŋambâ gem ariwin. Gem ari mâtâp tânâmŋan po irik irik ningiop. Yawu otmâmâ buku nombotŋe yengât kalamân sot talop ya mem newin.

² Mem nemunŋe Parisaioŋe nenekmâ Yesu yuwu sâm âikuwi. “Gâ wongât ândâp bok oat? Moseŋe girem den kulemguop ya lâum âun yu tatmâ nangain. Girawu otmâ hoŋ bawalipge orop ari buku nombotŋe yâk yengât sot golâ mem niai? Ya otŋetâ yekmunŋe ki ârândâŋ oap.” Yawu sâm ekuwi.

³ Yawu sâŋetâ purik pilâyiŋgim sâop. “Emelâk embâŋân Dawitiŋe olop yakât den pat sâlikum ki nâŋgâm heŋgeŋgumai.

⁴ Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Sâp yan Anitâhât hotom um manbiŋe banŋa tuhun Anitâhât pat sâm katminiwi ya yâkŋe konok neminiwi. Lok inŋeâmâ bia. Hilâm âlâen Dawiti otmu ikŋe tembue lâulipŋe po ondop yinŋiop. Yawu otmâ yâkŋe Anitâhât miti selepŋan yâhâm ya ihilâk mem newi.

⁵ Yakât den yuwu sâmune nâŋgâŋet. Moseŋe sâmu kulemguwi ya topŋe sâlikum ki nâŋgâm heŋgeŋgumai. Tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp ârândâŋâk hotom um manbiŋe yapâ mem neminiwi. Neŋetâ ki bâleop. Yakât denŋe ki teteop.

⁶ Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe hâŋgânnohomu gem tem lâuwangim manman. Yakât otmâ hotom uminiwi ya yengât denyeŋe ya wangimune ârândâŋ oap. Yakât denŋe bia.

⁷ Yâhâ hotom uminiwi yakât topŋe teteâkgât Anitâŋe yuwu sâmu kulemguwi. “Nâŋe tosanenŋe bialâk sâm hotom umai yakât nâŋgâmune tâŋât otmap. Yawu gârâmâ nâŋe orotmeme âlepŋeâk, buku konok oranŋiŋetgât ukenŋe nâŋgâman.” Den tap yakât topŋe ekmâ nâŋgâm heŋgeŋguai mâne lohimbiŋe otŋetâ bâlemap ya yekmâ ki mem ge katyekbâi.

⁸ Anitâŋe hâŋgânnohomu ge mansan yamâ tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp yakât amboŋe. Otmu yakât bonŋeâmâ nâŋe konok mem teteman.” Yawu sâm ekyongop. Yawu sâm ekyongomu yahatmâ ba ariwin.

Yesuŋe lok âlâ heŋgeŋguop.

(Mareko 3:1-6 Luka 6:6-11)

⁹ Otmu Yesuŋe yapâ arimâmâ miti emetŋe âlâen yâhâop. Yâhâmu lok âlâ bātŋe mum pâlâmŋe olop yaŋe yan tatmu ehop.

¹⁰ Ekmâ yan Parisaio nombotŋaŋe Yesu mem den âiân katne sâm gotyetŋan ba yuwu sâm âikuwi. “Tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâpŋan âi tuhumaingât Mosenje sâm kuningiop. Yawu gârâmâ lok pareŋe yu heŋgeŋgunomgât dop me bia.” Yawu sâwi.

¹¹ Sâŋetâ sâop. “Yakât topŋe teteâkgât âlâen hâumu sâwe. Yeŋan gâtŋe âlâ me âlâhât lamarŋe tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâpŋan lâmân kioŋmu ambonaŋe girawu otbuap? Âlepŋe lâm kâlehebâ mem katbuap me bia? Ambonaŋe âlepŋe mem dâiwuapgât dop.

¹² Otmuâmâ lama yamâ wahap tâŋât. Lok nenneâmâ wahap bulâŋe. Nenŋe Anitâhât senŋan lama ya kerek wangiyeksain. Yakât otmâ lohâmâ heŋgemyongonom me tânyongonomgât dop tap. Yakât otmuâmâ lok pareŋe yu heŋgeŋguwom.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâm yahatmâ lok pareŋe ya yuwu sâm ekuop. “Bâtge kuwihak.” Yawu sâmu bâŋŋe kuwihakop.

¹⁴ Kuwihakmu ekmâ Parisaioŋe nâŋgâm bâlewanŋim pilâyekmâ ari menduhuakbi. Menduhuakmâ Yesu kuŋetâ muâkgât alahu gulahu otmâ den hikuwi.

Yesu yamâ Anitâhât hoŋ bawa bulâŋe

¹⁵ Yawu otŋetâ Yesuŋe alahuwi yakât halop nâŋgâm yapâ pilâyekmâ âlâengen ariop. Arimu lohimbî nombotŋe watmâ ariwiŋe yâkât den pat nâŋgâm bukuliŋeŋe mesek otbi ya meyekmâ yâkâlen ariŋetâ heŋgemyongop.

¹⁶ Yawu olop yakât den pat ya buku nombotŋe ki ekyongonomai sâm kuyiŋiop.

¹⁷ Otmu yawu olop yakât emelâk Anitâŋe sâmu poropete lok âlâ, kutŋe Yesaia sâm, yâkŋe kulemuŋop ya yuwu tap.

¹⁸ “Lok yuâmâ nine hoŋ bawane bulâŋe manmap. Nâŋe emelâk âi sâm wanŋban. Yakât nine Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumune mâmâŋe otbaŋgimu manman kârikŋe yakât den pat ya lohimbî kerek sâm tetem ekyongowuap.

¹⁹ Yâhâ lohimbî den kâwâ kârik ki tuhuyekbuap. Yawu otmâ mem lohotŋan katyekbuap.

²⁰ Otmu lohimbî biwiyeŋe orotok sâmu mansai, me tep bâle nâŋgâm mansai ya mem hewewen tuhuyekmu biwiyeŋe sânduk sâwuap. Yawu otmâmâ torokatmâ mem dâiyekmâ manman âlepŋan katyekbuap.

²¹ Otmu lohimbî yaehen mansaiŋe biwiyeŋaŋe yâkâlen kepeim mannomai.”

Den ya yawu tap. Otmuâmâ Yesuŋe lohimbî nombotŋe kundat me umatŋe topŋe topŋe teteyiŋiop yamâ mem heŋgemyongop. Yesaiaŋe den kulemuŋop yakât bulâŋe heŋgemyongop yan teteop.

Yesu Anitâhât wâtŋan kinmâ weke bâleŋe walop.

(Mareko 3:20-30 Luka 11:14-23 Luka 12:10)

²² Otmu sâp yanâmâ lok senŋe bok sâŋe âlâ dâim yâkâlen ariwi. Lok yamâ weke bâleŋaŋe mâŋgâemu kopa otmâ manop. Yesuŋe lok ya ekmâ sâmu lauŋe hâreakmu den sâop. Otmu senŋe suk sâmu emet galem ehop.

²³ Yawu otmu yan lohimbî kiŋitŋe orowâk kinbiŋe ekmâ pârâk pilâm enŋat yâhâp otmâ yuwu sâwi. “Yesu yuâmâ Dawitihât senân gâtŋe mon?” Yawu sâwi.

²⁴ Yawu sâŋetâ Parisaioŋe ekŋetâ bâlemu lauŋeŋe butelim yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Yâkât topŋeâmâ yuwu. Yâhâmâ weke bâleŋaŋe mâmâŋe

otbanjiap. Yakât otmâ ya yengât patoyeje, kutnje Besewulu sâm, kutnje âlâ Satan yâkât wâtŋan kinmâ watyekmap.” Yawu sâwi.

²⁵ Yawu sânetâ Yesuje biwiyenahât topnje ekmâ nângâm yuwu sâm ekyongop. “Yeje nângâm tâpikguai yakât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Lok komot konohâk mansainje yahatmâ ahom hionjakmâ tiok taok otnomai yamâ kutyenje biatbuap. Yâhâ kapi âlâ konohâk tatmainje, yenhâk yahatmâ ahom hionjaknomai yamâ kâwurumyejeâk kinbuap. Yakât torokatmâ sâwe.

²⁶ Satangât komotŋak ahom hionjaknomai yamâ den yan yuwuak otmâ hiliwahom kuriŋ sânomai. Yâhâ nâje Satangât wâtŋan kinmâ âi yu mian mâne bulâje ki tetembâp.

²⁷⁻²⁸ Nâmâ Anitâhât wâtŋan kinmâ weke bâleje watyekmâ yan amboyeje Satan ya mem ge katsan. Yakât otmâ âlâku yu torokatmâ sâwe. Yeje imbiâk nâhâitje Satangât wâtŋan kinmâ weke bâleje watyeksap yawu nângâmai. Yakât nâje yuwu sâm purik pilâmune nângânet. Yeje âlâhât wâtŋan kinmâ weke bâleje watyek sai? Yeje “Anitâhât wâtŋan kinsain” yawu sâmai. Girawu otmuâmâ nâhât yawuak ki nângâmai? Yeje nâhât nângâm tâpikgumai, yawu nanŋan. Yawu gârâmâ Anitâje tihityenje otmâ wawaeyekmâ nâ hângânnohomu ge âi yu mem mansan.”

²⁹ “Nine topne teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Lok sâtje âlâje hâmbâje mem hanŋalakmâ tembe talam lâuakmâ tenŋâen irik irihâk kinbuap. Kinmu yanâmâ kasaŋaje taka kombo mewangiwe sâm otmu ahoramawot. Ahom yan kasaŋaje kum itit kiom bâleje tuhuwanŋiwuap. Yakât dopjeâk nâje Satan mem ge katbom. Yakât otmâ yâkât weke bâleje watyekmune gaiakmâ arai.

³⁰ Yakât torokatmâ yuwu sâmune nângânet. Lohimbi nombotŋaje nâhât nângânetâ tâŋât otmap yâkneâmâ nâhât kasa manmai, yawu nanŋan. Yâhâ nombotje biwiyenje pâlâmje manmâ ki tânnohomaijeâmâ mâtâp manŋunihimai dop yawu otmap. Yawu nanŋan.

³¹⁻³² Yakât otmâ âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Lok âlâ me âlâje otjetâ bâlewuap. Me Anitâje âi sâm nihim hângânnohomu gewan nâhât nângânetâ tâŋât otbuap. Me nâhât nângânetâ giâkgât lohimbi biwiyenjan kionnomai. Orotmeme yawuya ki witgum mannomai ya yengât tosa yamâ Anitâje pilâyinŋiwuapgât dop tap. Otmu torokatmâ sâwe. Lok âlâ me âlâje Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakje yu me ya otbuap ya ekmâmâ yuwu mon sâwuap. “Bâe, âi yukât amboje yamâ Satan.” Yawu sâm yan âi ya ekmâ Satangâlen gâitbuap. Yawu otmâ yâhânomai ya yengât tosa Anitâje pilâwanŋiwuapgât dop âlâ ki tap. Lohimbi yawuŋaje tosa pato menomai.” Yawu sâop.

Anitâje biwinenŋahât topnje ekmâ nângâmap.

(Luka 6:43-45)

³³⁻³⁵ Otmu Yesuje ikje biwinahât topnje nângânetâ teteâkgât den âlâen hâum Parisaio yuwu sâm ekyongop. “Nenâmâ be yakât topnje nanŋain. Be esenje ya ekmâmâ bonje yamâ ketje niap me galan siap me bia, yakât ki nângâmain. Galan semu yanâmâ be yu bâleje sâm hindâm kârâm tâtuk memain. Yâhâ bonje âlepje otmuâmâ hindâm mem ari um nemain. Yawu. Otmu âlâ torokatmâ sâwe. Kâpi yakât topnje nanŋain. Esenje gimbanŋum kinmuâmâ bonje âlepje ki kinbuap sâmain. Yâhâ esenje aiakmâ kinbuap otmuâmâ hâmbâi bonje âilongo kinbuap yawu sâmain. Yawu gârâmâ nenje kâpi esenŋaje towatje girawu tetemap ya ekmâ yanâmâ gâmâlâk kâpi bonje girawu kinbuap yakât be nângâmain. Yawu gârâmâ lok nenje topnenje dop

yawuâk ekmâ nângâmâin. Lok âlâ me âlâne otjetâ âlepne otmap ya yekmâ lok mulunje sâmain. Yâhâ lok âlâ me âlâne otjetâ bâlemu kiŋgoŋ manmai ya yengât lok bâleŋe sâmain. Yakât otmâmâ nine topne sâmune nângânetâ keterahâk. Nâŋe lok heŋgemyongom mansan ya yeŋe ekmâ imbiâk nâhâtŋe Satanŋe mâmâŋe otbaŋgimu heŋgemyongoap nângâmai. Yakât nângâmune bâleap. Yenâmâ lok perâkŋe, biwi nângân nângânyeŋe bâleŋe. Yakât otmâmâ lauyenjbâ den perâk yawuâk ga takamap. Yawu yekmâ nanŋan.

³⁶⁻³⁷ Yawu gârâmâ sâp patoen yanâmâ yeŋe den perâkŋe, me den guruk, den yawuya sâmai. Anitâŋe manmanyenŋe ekmâ yakât matŋe ikŋiâk ikŋiâk kâpekyiŋgiwuap.” Yawu sâop.

*Yesuŋe kulem âlâ tuhuâkgât Parisaioŋe ekuwi.
(Mareko 8:11-12 Luka 11:29-32)*

³⁸ Yesuŋe den ya sâm tetemu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Parisaio lok nombotŋeŋe yuwu sâm ekuwi. “Lok pato. Gâŋe kulem topŋe topŋe mem gat yakât âlâ mendâ ekmâ topŋe nângânehât nanŋain.” Yawu sâwi.

³⁹ Yawu sâŋetâ yuwu sâm purik pilâyiŋgiop. “Lohimbi hârok yengât topyeŋe girawu tap yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Imbi kondarâŋe lok ihilâk orop manmai dop yawu. Yeŋe biwi yâhâp otmâ kulem witgumâk eknehât nângâmai. Yâhâ nâmâ kulem konohâk memune eknomai. Yuwu sâmune nângânet. Anŋoân poropete âlâ, kutŋe Yona sâm, yâhâmâ iŋan patoŋe kereŋgetmu tepŋe kâlehen ge hilâm kalimbu talop.

⁴⁰ Yakât ninan hâum yuwu sâmune nângânet. Nâmâ Anitâŋe hângânohomu gewan. Otmu hân kâlehen ge imbom. Tatmune hilâm kalimbu pesuk sâmu yapâ yahatbom.

⁴¹ Otmu torokatmâ sâwe. Yawu gârâmâ Yonaŋeâmâ kapi âlâ, kutŋe Niniwe sâm, ya ambolipŋe ari girem den ekyongomu orotmemeyeŋe bâleŋe pilâm yâkât den nângâwi. Yâhâ otbi yamâ yeŋe oai yakât dop bia. Yeŋeâmâ kunyeŋe kârikŋe otmâ nâhât den nângânetâ gemu bet pilâm orotmemeyeŋe kiŋgoŋ torokatmâ mansai. Yakât otmâmâ sâp patoen Niniwe kapi ambolipŋeâmâ lok senyeŋan yahatmâ kinmâ yeŋe orotmemeyeŋe bâleŋe witgum oai yengât topyeŋe mem tetem aŋun yiŋgiŋetâ ekbom. Nâ Yonahât kunŋe mansan. Yakât otmâmâ nâhât den kuŋetâ nângâmune bâleap.

⁴² Yakât den âlâ sâwe. Anŋoânâmâ lok âlâ, kutŋe Solomon sâm, Dawiti nanŋe ya nângân nângânŋe pato tatbaŋgiop. Otmu yâkât kut patŋe ya emelâk sâm harj tuhuŋetâ arimu imbi pato âlâ kapi kâlepŋehen manopŋe nângâop. Nângâm yanâmâ ekbe sâm tohop. Yakât sâmune nângânet. Solomongât nângân nângân pato tatbaŋgiop. Yawu gârâmâ nâmâ Solomongât kunŋe mansan. Otmu nâŋe kapi kâlepŋehen ki mansan. Hohetyeŋan manmâ den kâsikum yiŋgim mansan. Yamâ yeŋeâmâ nâhât den nângânetâ nahat otmap. Yakât otmâ mem ge katneke sâm oai. Yakât otmâ hâmbâi sâp patoen imbi pato yaŋeâmâ lok senyeŋan yahatmâ kinmâ yeŋe nâhât den kum mansai yengât topyeŋe sâm tetemu aŋulaknomai. Yawu otjetâ Anitâŋe yakât matŋe âlâku ikŋeâk ikŋeâk yiŋgiwuap.

Weke bâleŋeŋe weke bâleŋe nombotŋe dâiyekmu lok mângâyekmai.

⁴³ Nâŋe yengât topyeŋe yu sâm pitiŋum heŋgeŋgumune nângânet. Yeŋe yuwu nângâm tâpikgumai. “Nenŋahâk kuwihakmâ manman âilonŋo manmâ yâhânom.” Yen yawu nângâm tâpikguai yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe.

Weke bâleŋaŋe lok âlâ mânggâemap ya gaiakmâ emet sondaŋângen ariwuap. Otmu lok ondopgâlen karakmâ mem bâlewe sâŋ yakât pâinmâ manbuap.

⁴⁴ Pâinmu biatmu yuwu nâŋgâwuap. “O, emelâk lok âlâ mem mânggâeminiwan. Gârâmâ lok yamâ ninahâk gaiakmâ tohowan. Yawu gârâmâ âlâkuâk âwurem ari lok yâkâlen karakbom.” Yawu sâŋ âwurem ari ekmâ yuwu sâwuap. “Bâe, lok yuâmâ hengemahom mansap. Nâhât wâtne tipine. Yakât otmâ weke bâleŋe nombotŋe wâtŋeŋe pato tap ya ari meyekbom. Ari meyekmune taka orowâk menduhuakmâ lok yu mânggâenom.” Yawu sâop.

⁴⁵ Yawu sâŋ ari weke bâleŋe bât nombotgen yâhâp ya meyekmu taka lok angoân hâhiwin kakŋan manop yamâ witgum mânggâeŋetâ umatŋe dondâ tetewangimu manbuap. Yakât otmâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yeŋe yeŋahâk hengemahom mannomaihât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

*Yesuhât hep torehenlipŋe
(Mareko 3:31-35 Luka 8:19-21)*

⁴⁶ Den yawu sâŋ ekyongom tatmu yanâk ikŋe hepŋe torehenlipŋaŋe taka tirek topŋan kinmâ yuwu sâwi. “Atanenne gâ tat me?” Yawu sâwi.

⁴⁷ Yawu sâŋetâ lok âlâ yan talopŋe yahatmâ yuwu sâŋ ekuop. “Wâe, emba nâŋgâ. Torehenlipgaŋe taka tirek topŋan kinmâ gâhât yai.”

⁴⁸ Yawu sâŋu Yesuŋe nenekmâ yuwu sâŋ eknongop. “Hepne torehenlipne taka kinsai.

⁴⁹⁻⁵⁰ Yawu gârâmâ yuwu sâwe. Awoŋne himbim ambonjahât tem lâum manmainjeâmâ nâhât hepne torehenlipne bulâŋe oai.” Yawu sâop.

13

*Hote alikŋan hâum sâop.
(Mareko 4:1-9 Luka 8:4-8)*

¹⁻³ Otmâ sâp yanâk Yesu emelambâ yapâ lâum kioŋmâ giop. Yawu otmâ gem yan denŋân ginŋan ari tatbin. Yan tatmunŋe lohimbî dondâŋe taka mem hawam mewam tuhunenekbi. Mem hawamngonŋetâ yapâ pilâyekmâ wanŋaen yâhâop. Wanŋaen yâhâmu lohimbî takawi yaŋe ginŋan ge tatbi. Ge tatŋetâmâ wanŋaen kinmâ ikŋe den pat yakât topŋe den âlâen hâum yuwu sâŋ eknongomu nâŋgâwin.

“Lok âlâŋe hote alikŋe mem hâilonŋe sâŋ newângen ariop.

⁴⁻⁸ Ari hote alikŋe ya nombot nombot hâilonŋmu giop. Nombotŋe mem hâilonŋmu mâtâwân ge talop. Yâhâ nombotŋeâmâ mem hâilonŋmu hân toŋe biaen ge talop. Yâhâ nombotŋeâmâ hele bâleŋe iowân giop. Yâhâ nombotŋeâmâ tep tep kum hân mem âilonŋo lonŋo tuhuwi yan ge talop. Yawu gârâmâ hote mem hâilonŋmu âlâen âlâen giop yakât topŋeâmâ yuwu. Nombotŋe mâtâwân ge talop yamâ nâŋe taka kârâm nem metewi. Yâhâ nombotŋeâmâ hân toŋe biaen giop yamâ gihitŋe kakŋeâk pilâop. Yakât otmâ sikop kârike kumu yan in yawu mum hâlâlâŋ sâop. Yâhâ nombotŋeâmâ hewukŋan me hele pato biwiŋan giop yamâ âlepŋe pururuk sâŋ teteop. Pururuk sâŋ tetemu hewukŋaŋe langumu derepgum gimbanŋumu orok sâop. Yâhâ nombotŋe hân âilonŋoân giop yaŋeâmâ pururuk sâŋ âilonŋo yahalop.

⁹ Nâŋe den yan yu biwiyeŋan katmâ nâŋgâm heŋeŋgunomai.” Yawu sâop.

*Topŋe yuwuhât Yesuŋe den âlâ me âlâen hâum sâop.
(Mareko 4:10-12 Luka 8:9-10)*

10 Otmu lohimbi ya kerehâk arinjetâ nenniâk kinmâ Yesu yuwu sâmbâ âikuwin. “Lohimbi yengât senyenjan kinmâ yan girawuhât gâŋe den âlâen hâum sâmbâ teteap? Yawu sârâ yâkŋe nângâŋetâ ki keteraksap.

11 Yawu sâmbâ âikumunŋe yuwu sâop. “Yenâmâ Anitâŋe tihityeŋe otmâ gamap. Yakât topŋe ya yeŋe tipŋe nanŋai. Ya nângâŋetâ keterahâkgât topŋambâek sâmbâ tetem ekyongoman. Yâhâ lok nombotŋe Anitâ ki nângâwanŋim pâlâmŋe otmâ mansai yanŋeâmâ Anitâŋe tihityeŋe ote sâmbâ oap ya ki ekmâ nângâŋetâ keteraksap. Yawuhât yâkŋeâmâ Anitâhât topŋe nângâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâman.

12 Yeŋe emelâk Anitâhât topŋe nângâŋe sâmbâ biwiyenŋe nâhâlen katbi. Yawuhât otmâ den âlâen hâum sâmbâ âlepŋe nângâŋetâ topŋe tetemap. Yâhâ nombotŋe nâhât hâkâŋ oai yanŋeâmâ Anitâhât topŋe nângâm tâpikguai. Yakât otmâ den âlâen hâum ekyongomune topŋe ki nângâŋetâ keterakmap.

13 Yawuhât poropete lok âlâ, kutŋe Yesaia sâmbâ, yâkŋe emet inânŋan den yuwu kulemguop yakât bonŋe yu teteap.

14

“Lohimbi yu yengât topyeŋe yuwu. Yâkŋe biwi pâlâmŋe otmâ nâhât den pat âilonŋo ya nângâŋetâ tâŋât oap.

15 Yâhâ nâhât hâkâŋ otmâ nângâm kâkâsuk otmâ kâhâeneksai. Yakât benŋe biwiyenŋe alitâm nâhât topŋe ki nângâŋetâ keterakyinŋiwuap. Yawu otmâ hiliwahonomai. Topyeŋe yawu.”

16-17 Yawuhât topŋe yuwu sâmbâ nângâŋet. Emelâk embân Anitâhât poropete lok otmu lohimbi nombotŋe yâkât tem lâum manbi yanŋe kulem nâŋe mem mansan yu ekne sâmbâ yakât mambotmâ gam inâk muwi. Otmu yakât dopŋeâk yâkŋe himbingât den pat nâŋe ekyongom mansan yu nângâŋe sâmbâ mambotmâ gam inâk muwi. Yakât otmâ den yuwu sâmbâ nângâŋet. Yeŋeâmâ sâmbâ yiwerenŋe yu nâ orowâk manmâ gam kulem topŋe topŋe ekmâ nâhât den nângâm heronŋe kakŋan mansai.

*Hote mem hâilonŋmu giop yakât topŋe
(Mareko 4:13-20 Luka 8:11-15)*

18-19 Otmu hote mem hâilonŋmu giop yakât topŋe yuwu sâmbâ ekyongomune nângâŋet. Lok âlâŋe hote mem hâilonŋmu mâtâwân ge talop yakât topŋe yuwu. Yamâ lohimbi nombotŋe nâhât den nângâŋetâ ki keterakyinŋimu manmai. Yawu manŋetâ Satanŋe den ya kum mem gulip tuhumap.

20-21 Otmu hote mem hâilonŋmu nombotŋe hân toŋe biaeŋ giop yakât topŋe yuwu. Lok yawuyâ nâhât den pat âlepŋe ekyongomune nângâm heronŋe otmâ manmai. Nângâŋetâ kakŋeâk gem biwiyenjan gihitŋe kârikŋe ki memap. Yawu gârâmâ Anitâhât kasa takamai ya yekmâ kinŋityenŋahât otmâ in yawu pilâmai. Me bukulipyenŋe nombotŋe senyenjan geŋetâ yan lohotŋe otmâ pilâmai.

22 Otmu hote mem hâilonŋmu nombotŋe hele biwiŋan giop yakât topŋe yuwu. Lohimbi nombotŋe den ekyongomune nângâŋetâ bonŋe otmâ. Nângâŋetâ bonŋe otmu sâmbâ kâlep ki otmâek hângât iri sikum me senŋe âlâlâ ekmâ biwi nângân nângânyenŋe yan hikum nângâm manmai. Yawu manmai yakât otmâ biwi yâhâp otmâ manŋetâ manman âlepŋe ki teteyinŋimâp.

23 Yâhâ hote mem hâilonŋmu nombotŋe hân toŋe orowân giop yakât topŋe yuwu. Lok yawuyanŋeâmâ den pat âlepŋe nângâm henŋenŋumai. Nângâm henŋenŋum tinâk lâum manŋetâ manman âilonŋo lonŋo teteyinŋimâp. Yâk

yenġat topyene yawu. Nâġe hoteân hâum yan yamâ topnenneâmâ yawu.” Yawu sâop.

Hote otmu kainde

²⁴ Otmu den âlâ torokatmâ sâop. Anitâġe kasalipġe in yawu ki yongom itit kiom tuhuyekbuap. Kasalipġe orowâk oset guset otmâ manmâ yâhânôm yakât topġe nâġġânehât den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lok âlâġe kalamânġen ari hote mem hâilonġmu ġiop. Hâilonġmu ġemu emetsâpġe otmu âwurem kapiġan ariop.

²⁵ Âwurem kapiġan arimu omoġdâġe kasaġġe yok pilâm taka sait mewanġiop. Sait mewanġimu yanak kainde yanġe hote orop oset guset teteop.

²⁶ Yawu otmâ hote ya pururuk sâm tetemu kainde ya yawuâk pururuk sâowot.

²⁷ Yawu tetemutâ nep amboġe yakât âi lok manbiġe ekmâ yuwu sâm patoyeġe ekuwi. “Lok pato, hote hâilonġdâ pururuk sâop ya kainde yanġe osetġe tete pururuk sâmu ekmunġe ki ârândân oap.”

²⁸ Sâġetâ sâop. “Yakât topġe nanġan. Kasanenġġe toho âinenġe mem bâleniġiop.” Sâmu sâwi. “Yakât ġirawu nanġat? Yakât yiwerenġe ari kainde harutmâ pilânôm me bia?” Yawu sâwi.

²⁹ Sâġetâ sâop. “Yawu otmâ kaindeâk sâm hote nombotġe harutmaiġât pilâġetâ talâk.

³⁰ Hâmbâi hânġânongomune kainde otmu hote ya towatyetġe ekmâ yan hindâm kâsikunomai. Kainde yamâ kâsikum panġetâ hâlâlân sâmu unġetâ sewuap. Yâhâ hote yamâ hindâm komot ikġiâk katġetâ tatbuap.” Yawu sâop.

Bândup yakât topġe

(Mareko 4:30-32 Luka 13:18-21)

³¹ Yesuġe nen biwinenġe Anitâhâlen katmunġe tihitnenġe oap yakât topġe teteâġġat den âlâen hâum yuwu sâop.

³² “Nak âlâ kutġe bândup yamâ lok âlâġe kehetġe tipġe âlâ mem ari kalamġan katbuap. Katmu yapâ kâmpġe ga taka yanak yâhâm kâlep pato otmâ nak nombotġe wangiyekmap. Yawu otmâ nâi wosapâ wosapâ yanġe menduhuakmâ ya awatġe kun kunġan kerem tatmai.” Yawu sâop.

Matuk keluġe yakât topġe

³³ Otmu torokatmâ yuwu sâm eknongop. “Lok komotġe komotġe wosapâ wosapâ mansainġe biwiyeġe nâhâlen katmâ tem lâunihġetġat yeġe ari nâhât den pat âlepġe ekyongonomai. Yakât topġe teteâġġat den âlâen hâum sâmune nâġġâġet. “Imbi âlâġe dâmbia ġolanġuwuap. ġolanġumâmâ matuk mendâremu keluġe ġemu dâmbia orop menduhumu ukennenġe bâleġe otbuap. Dop yawu.” Yawu sâop.

Yesuġe den âlâ me âlâen hâum sâop.

(Mareko 4:33-34)

³⁴ Yesuġe lohimbî yawu sâm den âlâen hâum ekyongom ġaop yamâ anġoân embânġânâk poropete âlâġe den kulemuġop yakât bonġe yan teteop.

³⁵ Otmu den yuwu kulemuġop tap.

“Den topġe topġe Anitâġe anġoân ki sâm tetemu nâġġâm ġawinġak manmâ ġawi. Ya yiwerenġe yuâmâ nâġġâġetâ keterahâġġat den âlâen hâum yakât topġe ekyongowom.”

Yawu kulemuġop. Den sâop yan bonġe teteop.

Hote otmu kainde yakât topņe

³⁶ Yesuņe lohimbi tatbi ya pilâyekmâ emelan yâhâop. Yâhâmu watmâ yâhâ yuwu sâam âikuwin. “Hote otmu kainde oset guset teteowot yakât topņe sârâ nâņgâne.” Yawu sâwin.

³⁷ Sâmunņe sâop. “Lok âlâņe hote mem hâilonņmâ ariop yakât dop yamâ Anitâņe nâ yu hâņgânnohomu gewan.

³⁸ Aiop, kalamgât sâop yamâ yen hânņan kulemņan mansai. Yâhâ hotehât sâop yamâ lohimbi Anitâhât amutgen manņetâ tihityeņe otmap ya. Yâhâ kaindehât sâop yamâ nâhât den loņgâem betnihim manmai ya. Lohimbi kaindehât dop manmaiņeâmâ Satan orowâk bâlenomai.

³⁹ Aiop, kasane taka sait mewañgiop yamâ Satan. Yâhâ kalamân sot bonņe tetewuapgât sâam ekyongoan yamâ hâmbâi mâne sâp pato tetewuawân yakât bonņe tetewuap. Yâhâ âi loklipņane kainde hindâm menduhum kâlâwân unomaihât sâam ekyongoan yamâ hâmbâi Anitâņe aņelolipņe hâņgânyongomu ge lohimbi betnohomai ya aksihâk mem matņe bâleņe kâpekyiņginomai.

⁴⁰ Yâhâ kainde hindâm kâlâwân pilâņetâ sewuapgât yan, ya bonņanâk tetewuap. Hâmbâi mâne Anitâņe yâhâpņe hâņgânnohomu gewom.

⁴¹ Gem aņelolipne hâņgânyongowom. Hâņgânyongomune ari lohimbi orot-memeyeņe kiņgoņ otmâ manmai me bukulipyeņe otņetâ bâleâk sâam kendâyiņgimai komot yâhâp yâhâp ya mem matņe bâleņe kâpekyiņginomai.

⁴² Matņe kâpekyiņgim pilâyekņetâ hem nâpumân ge hâhiwin pato nâņgâmbisâi.

⁴³ Yâhâ lohimbi nombotņane Anitâhât den tem lâum manmai yâhâmâ awoņņane dâiyekmâ ikņe laņinņan katyekmu manman kârikņan mannomai. Den yuâmâ biwiyeņanâk katmâ manmâ yâhânomai. Yawu.” Yawu sâop.

Lok âlâņe tewetsenņe hanguop yan hâum sâop.

⁴⁴ Otmu torokatmâ den âlâen hâum yuwu sâop. “Anitâņe tihityeņe otmâ manman kârikņan katyekmu bonņe menomai yan hâum yuwu sâwe. Lok âlâņe tewetsenņe mem ari misiņgulop. Misiņgutmâmâ ikņe muop. Gâmâlâk mâneâmâ lok âlâņe taka tewetsenņe ya mem teteop. Mem tetem imbiâk nâhâitņe kombo miap sâam nâņgâmai hât yuwu nâņgâop. “Yu kurihimune tatmu ari lok âlâhâlen senņe âlâlâ tatnihiap ya kerek puluhum yakât hâmeņambâ membomņeâmâ âwurem taka hân yu puluhuwom. Puluhum yanâmâ hân otmu tewetsenņe yâhâp yâhâp ambokuwom.” Yawu nâņgâop. Nâņgâop ya yawuâk olop. Hân otmu tewetsenņe ya puluhum yâhâp yâhâp ambokuop. Yâhâ dop yawuâk yeņe manman kârikņe yakât bonņe mene sâam senņe âlâlâ tatyiņgiap yakât ki nâņgâņetâ yahatbuap. Yawu sâop.

Pânu hâkņe yan hâum sâop.

⁴⁵ Otmu yakât topņe nâņgâmunņe keterahâkgât torokatmâ âlâ yuwu sâop. “Anitâņe tihityeņe otmâ manman kârikņe yiņgimu yakât bonņe menomai yakât âlâen hâum sâwe. Bisinisi lok âlâņe pânu hâkņe âilonņo nandoroņe ya membe sâam pâinmâ ariwuap dop yawu ya.

⁴⁶ Lok yaņe pânu hâkņe ekmâmâ miakbe sâam ari iri sikum senņe âlâlâ tatbaņgiap ya mem ari puluhuwuap. Otmu yakât hâmeņambâ membup yaņeâmâ âwurem ari pânu hâkņe ya puluhuwuap. Yawu.

Iņan itâņe pilâņetâ giop yan hâum sâop.

⁴⁷ Âlâku yawuwâk torokatmâ sâwe. Anitâje tihitnenne otmâ menenekmâ manman kâriknjan katnenekbuap yakât topnje âlâ yuwu sâwe. Otmu âi lok nombotnaje injan itâje pilânetâ gemu injan topnje topnje yakât kâlehen ge kutakulakmai.

⁴⁸ Ge kutakulakjetâmâ mem dâinetâ gamap. Mem dâinetâ gamu yan âlepne yamâ mem ketetmâ wanjaen katmai. Yâhâ injan ki neneje yamâ pilânetâ arimap. Dop yawu.

⁴⁹⁻⁵⁰ Yawu gârâmâ hâmbâi sâp patoen yu yan yukât bonje tetewuap. Añelolipne hângânyongomune ge lohimbî yengât biwiyenje ekmâ mem kiwiliyekmâ bâlejâhât pat mansai yamâ meyekmâ matnje umatnje yinginomai. Yingim kâlâp kâlehen panyeknetâ ge hâhiwin hilâm ârândâr nângâm yâhâmbisâi. Yâhâ âlepne mansai yamâ hâmeje âilonjo yinginomai." Yesuje den yawu sâm teteop.

Mosehât girem den otmu ikje den.

⁵¹ Den ya sâm tiñ pilâm yuwu sâm âinongop. "Yen den yan yukât topnje nângâjetâ keteraksap me bia? Sâmu yuwu sâwin, "Oñ. yat ya nangain." Yawu sâmunje sâop.

⁵² "Otmu yakât yuwu sâmune nângâjet. Mosehât girem den kâsikum ningimî ya yengâlen gâtje âlâ me âlâje nâhât den yu nângâmâmâ biwiyenje nâhâlen katmâ mannomai. Yakât topnje nângâjetgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Emet ambonaje senje âlâlâ emelâk gâtje otmu âiñe yâhâp yâhâp mem mansap yapâ mem bukulipnje tânyongomap dop yawu. Ya nângâjetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâjet. Emelâk Moseje girem den ekyongop ya sâm tetemune topnje nangai. Otmâ den yiwerenje yan yukât topnje nangai. Yeje den yâhâp yâhâp ya nângâm Anitâhât topnje kâsikum yingim mansai yawu.

Yesu ikje kapi ambolipnaje betbangiwi. (Mareko 6:1-6 Luka 4:16-30)

⁵³ Yesuje den âlâen hâum sâm tiñ pilâm menenekmu orowâk yahatmâ ariwin.

⁵⁴ Yahatmâ ikje kapiân ariwin. Yan ari miti emetnjan yâhâ den kâsikum yingio. Den kâsikum yingimu kapilipnaje den ya nângâjetâ âlâ kândâkdâ otmu pârâk pilâm yahatmâ yuwu sâwi. "Bâe, lok yuâmâ nengâlen gâtje. Wosapâ ari kândiwahom nângân nângân topnje topnje yu mem taka kâsikum ningim kulem âlâlâ tuhum mansap? Yu ekmunje sâtje oap.

⁵⁵ Ikje topnje nangain. Âwâje Yosepñeâmâ emet tuhum manmap. Yâhâ mâmâñeâmâ nenjan gâtje, kutje Maria. Otmu imilipnje ya gurâ nângâyingianâk, kutylene. Yakowo, Yosep, Simon, Yurasi.

⁵⁶ Otmu garilipnje yawuwâk." Yawu sâwi. Topnje kerek nângâwi yakât otmâ den kâsikum yingim manop ya nângâjetâ tâñât otmu betguwi.

⁵⁷ Yawuhât Yesuje yuwu sâm ekyongop. "Anitâhât poropetelipnaje kapi hawangum ari yâkât den kâsikum yinginetâ nângâjetâ bulâje otmap. Yâhâ yâkñe hep torehenlipyenje den kâsikum yinginetâ nângâjetâ tâñât otmap." Yawu sâop.

⁵⁸ Yesuje den kâsikum yingimu nângâjetâ tâñât olop yakât otmâ ikje kapi ambolipnaje yâkâlen biwiyenje ki katbi. Yakât otmâmâ yâk yengât hohetyenjan kulem amon âlâek tuhuop.

14

Yoane kuñetâ muop.

(Mareko 6:14-29 Luka 3:19-20 Luka 9:7-9)

¹ Otmu sâp yanâmâ Galilaia yenğât lok kunje âlâ manop, kutje Herot Antipa sâp, yâkñeâmâ Yesuje âi âlâlâ mem manop yakât den pat nângâop.

² Pat ya nângâmâmâ hoñ bawalipnje yuwu sâp ekyongop. “Lok âlâ, kutje Yoane sâp, yâkñe embânâmbâek topnje katmâ lohimbî toen mem katyekmâ gaop. Yâhâmâ tembe lâulipne hângânyongomune ari kuñetâ muop. Muop yamâ yahatmâ kulem topnje topnje yu mem gap mon?” Yawu sâp ekyongop.

³ Yâhâ Herotnje sâmu Yoane kuñetâ muop yakât topnje yuwu. Herot yet Pilip yamâ imi ata. Anğoân Pilipñeâmâ imbi, kutje Herotia sâp, ya miop. Memu manmâ manmâ imbi yanje loknje hâkâñ otmâ pilâmuâmâ kahañe Herot ya orop miahowot.

⁴ Yawu otmâ manmutâ Yoaneñe yelekmu bâlemu yuwu sâop. “Nengât girem den kuawot ya ekmune dondâek bâleap.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâp kuyitgimu yanâmâ Herotnje kumune muâkgât nângâop. Yawu gârâmâ lohimbî inñaje “Yoane yamâ Anitâhât poropete,” sâp nângâwanğinjetâ yahalop. Yakât otmâ Herotnje biwiñaje yuwu nângâop. “Lok yu kumune muâkgât nanğan. Yâhâ kumune mumbuap yanâmâ lohimbî sesenğâlâkñe nâhât nângâñetâ dondâ gemu sâp bâlenihinomai. Yakât otmâ ki kumbom.” Yawu nângâm tembe lâulipnje hângânyongomu Yoane sâhâm mem ari pâi emetñan katjetâ sâp kâlep yan tatmâ gaop.

⁶ Otmu sâp âlâen Herotnje teteop yakât heronje otne sâp bukulipnje nombotnje taka menduhuakmâ sot um newi. Sot nen heronje otñetâ yanâmâ baratyetñaje yahatmâ kep ândeop.

⁷ Kep ândemu Herotnje ekmâ biwiñe heronje otmâ yuwu sâp ekuop. “Anitâhât senñan kinmâ sâmune nângâ. Gâñe wuân me wuângât nângâm sârâ âlepñe gihiwom.” Yawu sâop. Yawu sâmu sururuk sâp ari mâmâñe yuwu sâp ekuop. “Awoññaje iri sikum ikñambâ gâtñe ya kâsikum nihiwomgât sâp nanğap. Yakât otmâ wuân membomgât nanğat?”

⁸ Sâmu sâop. “Yoane yamâ kuñetâ muâkgât nanğan. Yakât otmâ enğatnje hâreñetâ kunje mem ga tiripnohorâ ekbom.” Yawu sâp baratnje hângângumu âwurem ari âwâñe yuwu sâp ekuop. “Gâñe tembe lâulipge ekyongorâ Yoane enğatnje hârem kunje kondoân katmâ mem ga nihiñet.” Yawu sâp ekuop.

⁹ Yawu sâmu Herotnje den ya nângâm biwiñaje ki ârândân olop. Yamâ benje emelâk Anitâhât senñan sâp kârikñe tuhuop. Yakât otmâ bukulipñaje nângâwanğinjetâ gemapgât den ya lauñan miop.

¹⁰⁻¹¹ Yawu otmâ tembe lâu âlâ hângângumu pâi emetñan yâhâ Yoane enğatnje hâreop. Enğatnje hârem kunje mem kondoân katmâ mem ge baratyetnje wanğop. Wanğmu lâum mâmâñahâlen ari tiripgumu ekmâ biwiñe heronje olop.

¹² Yakât den pat ya Yoane hoñ bawalipñaje nângâm lâum ari hanguwî. Lâum ari hangumâmâ den pat ya Yesu ari ekuwî.

Lok 5000 ya sot yinğinjetâ newi.

(Mareko 6:31-44 Luka 9:10-17 Yoane 6:1-13)

¹³ Yesuje den pat ya nângâm ikñe kapi pilâm nen orowâk wanğa mem denğân ya hâtikgum lok biaengen ariwin. Arimunñe lohimbî nombotñaje kapi ya pilâm nen watnenekmâ denğân ginñe watmâ ariwi.

14 Watmâ arinetâ wanğaembâ kionmunje yanâk peneningiwi. Otmu lohimbî dondâne bukulipyene mesek topne topne otbi ya meyekmâ takanjetâ Yesune yekmâ wenje nângâm henjemyongop.

15 Yawu otmâmâ emetsâpne otmu yan yuwu sâmu ekuwin. “Emetsenje emelâk purik yap. Gârâmâ yu tain yu hâlânmâ kapi tipi tapi âlâ ki tap. Yakât po yingimappât gâ âlepne hângânyongorâ yahatmâ kapiyenjehen ari sot um nenomai.”

16 Sâmunje sâop. “O yawu ki tap. Yene sot kâsikum yinginetâ nen orowâk tatmâ nenjetgât nanğan.

17 Sâmu sâwin. “Bâe, nenâmâ sot pato ki tatningiap. Banğa kândâkdâmâ mome otmu injan yâhâp âlâ kârikne yawuâk tap.” Yawu sâwin.

18 Sâmunje sâop. “Sot ya mem ga nihijet.” Yawu sâmu mem yâhâ wanjbin.

19 Wanmunje lohimbî ekyongomu ge tatbi. Ge tatjetâ sot ya mem himbimân pak sâmu ekmâ Anitâ mepaem ekuop. Anitâ ekum mem ningimu ârândânâk kâsikum yingim ariwin.

20 Yingimunje nenjetâ dopyenjan olop. Dopyenjan otmu, nombotne talop ya hâwurum mânunmunje saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

21 Otmu lok sot newi ya sâlikyongomunje 5000 yakât dop olop. Yâhâ imbi naomlipenje yamâ ki sâlikyongowin.

*Yesu to kakjambâ tâlim takaop.
(Mareko 6:45-52 Yoane 6:15-21)*

22 Sot nem pesuk pilânetâ Yesune hângânnongom yuwu sâop. “Yene wanğa mem kulet sâmu ba arinet. Nâneâmâ lohimbî yu hângânyongomune arinetâ yengât betyenjan watyebkom.” Yawu sâop.

23 Yawu sâmu hângânnongomu arimunje lohimbî ya gurâ yawuâk hângânyongomu yahatmâ iton galaj otmâ ariwi. Arinetâ ikjiâk tatmâ Anitâ ulitguwe sâmu pumjan yâhâop. Pumjan yâhâ âwânje orop den otmutâ emet njij sâop.

24 Emet njij sâmu nenâmâ wanğa mem ari emelâk denjân tânâmgum tatbin. Tânâmgum tatmunje ariwinângembâ siru pato pilâm wanğa mem kopa kopa tuhuop.

25 Yâhâ emet enjatne nângâmu yan Yesune to kakjambâ takaop.

26 Takamu ekmâ tepnenje hindakmu hu halak tuhum yuwu sâmu alahuwin. “O, yuâmâ weke mon takap.” Yawu sâmu kingitnenjahât otmâ kâi bâtnenje sân sân sâop.

27 Yawu otmunje yuwu sâmu eknongop. “Yen wongât otmâ kingityenjahât otmâ kâi bâtyene sân sân yap? Nâ ninak takan yukâ.” Yawu sâop.

28 Yawu sâmu tepnenje welâmjan gemu Petorone yuwu sâmu ekuop. “Gâ wuân lok mansat yakât topge nângawe. Sârâ nâku kionmâ to kakjambâ gâhâlen gawe.” Yawu sâmu âikuop.

29 Âikumu sâop. “Âlepne, kionmâ ga.” Sâmu kionmâ baop.

30 Bam to yanje dondâ bâleop ya ekmâ pârâk pilâm enjat yâhâp otmâ yanjak to kâlehen ge gulip otbe sâmu olop.

31 Yawu otmâ yuwu sâop. “Getek bâtnan me.”

Sâmu bâtnan mem yuwu sâmu ekuop. “Gâ wongât enjat yâhâp oat?” Yawu sâop.

32 Yawu sâmu mem yahatmu yanâk siru ya sânduk sâmu nânj nânj sâop.

33 Yawu otmu ekmâ biwinenjaŋe yuwu nâŋgâwin. “Bulâŋjanâk lok yuâmâ Anitâhât nenŋe mansap.” Yawu sâwin. Yawu sâmu yapâ orowâk ariwin.

Yesuhât sâŋgum wâim âlepŋe otbi.

(Mareko 6:53-56)

34 Deŋgân ya hâtikgum hân âlâ, kutŋe Genesaret sâmu, yan ari kionmâ wanŋa hikumunŋe kinop.

35 Hikumunŋe kinmu kapi ya ambolipŋe Yesu ekmâ nâŋgâwi. Ekmâ nâŋgâm den katŋetâ kapi tipi tapi hân ya hawamgum tatmâ arap ya ambolipŋe nâŋgâwi. Nâŋgâm kundat, me mesek, me umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiop ya meyekmâ yâkâlen ariwi.

36 Meyekmâ ari Yesuŋe mem heŋgemyongoâkgât yuwu sâmu ulitguwi. “Lok pato. Nengâlen gâtŋe kundat me umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgimu tatmai yu meyekmâ tohoain. Yawu gârâmâ sombemân menduhum katyekmunŋe gotyenânâk arirâ gâhât sâŋgum ya konok wâim yan âlepŋe otŋetgât nanŋain.”

Sâŋetâ sâop. “Den yai ya âlepŋe otŋet.” Yawu sâmu nombotŋe sâŋgumŋe wâim yanjak âlepŋe otbi.

15

Launenjaŋak ki mepaem mannom.

(Mareko 7:1-13)

1 Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi hârokŋe tâmbâlipnenŋe yeŋgât den lâum kinmâ sot nene sâmu bâtyeŋe piriakmâ sot mem neminiwi. Inâk ki newi. Lok yanŋe Yerusalem kapi pilâm Yesuhâlen ari yuwu sâmu âikuwi.

2 “Hoŋ bawalipŋe tâmbâlipnenŋe yeŋgât den kum bâtyeŋe ki pirim sot niai. Yawu otmâ sot inâk nenŋetâ yekmunŋe dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

3 Sâŋetâ purik pilâyiŋgim yuwu sâop. “Yenâmâ nimbilamyeŋe yâhâp. Anitâŋe den sâmu kalop ya kum yeŋe nâŋgân nâŋgânân tetemap ya mem mete tuhumai. Yawu otŋetâ yekmune dondâ bâleap.

4 Yakât topŋe yuwu sâwe. Anitâŋe Mose ekumu kulemgup yan girem den âlâ yuwu tap. “Yen âwâ mâmâlipyeŋe yeŋgât nâŋgâyiŋgim denyeŋe lâum manŋet.” Otmu âlâmâ yuwu tap. “Yen âwâ mâmâlipyeŋe den bâleŋe ki hâiyeknomai. Me ki sâmu bâleyiŋginomai. Yâhâ yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe den yu kunomai yanâmâ mumuhât yongonomai.” Den yuwu tap.

5 Yeŋe den ya kum mansai yakât sâwe. Yeŋe yuwu sâmai. “Lohimbi âlâ me âlâŋe âwâŋe mâmâŋe yuwu mon sâmu ekyotgonomai.

6 “Awon, meŋ, sombo otdomawot yanâmâ sot me senŋe âlâlâ âlepŋe tânyotgowom.” Yawu sâmu ekyotgonomai. Yawu gârâmâ sombo otdomawolân yuwu mon sâmu ekyotgonomai. “Senŋe âlâlâ yuâmâ Anitâhât pat kuwan yakât otmuâmâ mem miti emetŋan ari katmunŋe tatbuap yakât yanŋe ki mem tânyotgowom. Inâk tatset.” Yawu sâmu betyotgoŋetâ umatŋe kakŋan mandomawot. Nanlipyeŋe tewetsenŋe mem miti emetŋan katmai yakât nâŋgâŋetâ yahatmap. Gârâmâ Anitâŋeâmâ yuwu yakât nâŋgâmu dondâ gemap. Yeŋe yuwu otmâ yan Anitâhât den nâŋgâŋetâ nahat otmap.

7 Yen lok perâkŋe. Anitâŋe yeŋgât topyeŋe tap yakât nâŋgâm poropete Yesaia ekumu kulemgup ya yuwu tap.

8 “Lohimbi yuŋe lauyenjaŋak nâ mepaenekmai. Yâhâ biwiyenjaŋeâmâ ki hikunekmai.

9 Yâkne lok senyenjan kinmâ yeŋe enġatyeneâk otmâ den sâm nâhâlen ġâitmai. Yâhâ lauyenjanak perâk perâk sâm orotmemeyene yakâlâk nângânetâ yahatmu nâhâlen ġâitmai. Yawu.”

Den kulenguop yakât bulâne yengâlen teteap.” Yawu sâop.

Orotmeme yuŋe mem bâlenenekbuap.

(Mareko 7:14-23)

10 Yesuŋe yawu sâmuhimbiŋe yâkât gotnjan banġetâ yuwu sâm ekyongop. “Yuwu sâmune nângâm biwiyenjan katġet.

11 Yu me ya lauyenġambâ neŋetâ tepyenjan ġemap yaŋeâmâ ki mem bâleyekmap. Yâhâ yu me ya nângân nângânyenġambâ tetemu sâġetâ lauyenġambâ ga takamap. Yaŋeâmâ dondâ mem bâleyekmap.” Yawu sâop.

12 Yawu sâmuhimbiŋe yuwu sâm ekuwin. “Den yat ya Parisaio lok yaŋe nângânetâ biwiyenjan hâumu nângâm bâlehihi.”

13 Sâmunŋe sâop. “Awoŋne himbim ambonaŋe âi lok ki katyekmap yamâ hâmbâi watyekbuap.

14 Yawu awonjaŋe Parisaio âi ki sâm yingiop. Yawuhât yeŋe yâk yengât nângâm ki gorâyiŋiâk. Parisaio yengât topyene teteâkgât den âlaen hâum sâwe. Lok senyene bok sâsânanjak dâiakmâ mâtâp tâpikgum ari hemân kionjomai. Kionmâ hiliwahonomai.” Yawu sâop.

15 Yawu sâmuhimbiŋe yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, den âlaen hâum yat yakât topne sârâ nângâne.” Yawu sâop.

16 Sâmuhimbiŋe sâop. “Bâe, haonmâ ârândâŋ den topne topne sâmuhimbiŋe girawu otmâmâ kiâk nângânetâ keterakmap?”

17 Yeŋe sot lauyenġambâ neŋetâ tepyenjan ġemap. Otmu yaŋak tetmâ pilânetâ wahap tâŋât otmap.

18 Yâhâ wahap bulâne yamâ biwi nângân nângânyenjan tatmap ya sâġetâ lauyenġambâ ga takamap.

19 Orotmemeyene yuwu yaŋe umut biwiyene otmu nângân nângânyene mem bâlemap. Nângâm bâleanġimai. Me den hako oraŋġimai. Me den belângen sahanġimai. Me kombo mianġimai. Me buku âlâhât imbi ekmâ otmai. Me lohimbi sihan eŋakġâlemai. Me manman ihilâk mahilâk otmai. Karasuŋa me sait bâlene topne topne yawu otmai. Me den imbiâk biwiyenġambâ tetemu den ġolâ gahaemai.

20 Yu sâm aran yuŋeâmâ biwiyene mem bâlemap. Yâhâ bâtyene pirim me ki pirim sot nemai yaŋeâmâ tâŋât oap.” Yawu sâop.

Kanan ġâtne, imbi âlâne Yesuhâlen biwiŋe kalop.

(Mareko 7:24-30)

21 Yesuŋe menenekmu kapi ya pilâm kapi yâhâp, kutyetġe Tiro otmu Siron yan ariwin.

22 Yan arimunŋe kapi âlâ, kutġe Kanan sâm, yan ġâtne pâku imbi âlâ yaŋe Yesuhâlen taka yuwu sâm ulitguop. “Ġâ Dawitihât sen, yuwu sâmune nângâ. Weke bâleneŋe baratne mem mângâemu mansap. Yakât ġaŋe watdâ ariâkgât nanġan.” Yawu sâop.

23 Yawu ġârâmâ anġoân Yesuŋe Yura nengâlen ġem tânnongoâkgât âi ya Anitâne sâm wanop. Yakât otmâmâ den ya nângâm ekmâ ki ekmâ yawu olop. Yawu otmu imbi yaŋe witgum âi pâi tuhum watnenekmu yanâmâ Yesu yuwu sâm ekuwin. “Kutdâ, imbi yu âi pâiâk tuhunenekmâ gamu ekmâ hâkâŋ oain. Yakât otmâ ġâku tânnongom ekuŋâk ariâk.” Yawu sâwin.

24 Yawu sâmunje Yesuje imbi ya yuwu sâmu ekuop. “Isirae lohimbi gulip malap mansai yanje Anitâhâlen biwiyenjanje kepeim manjêtgât ikrjak hângânnohomu gewan. Pâku lohimbi yengâlen nep tuhuwomgât ki hângânnohomu gewan.” Yawu sâmu ekuop.

25 Yawu sâmu yâku ulitgum yuwu sâop. “Gânje nâ yiwerejeâk tânnohohât nanjan.”

26 Sâmu sâop. “Nengât orotmeme yuwu tap. Nan baralipnenne sot nem tatjetâ yan sot lauyenjambâ hindâm soso gotjan ki pilâmain.”

27 Sâmu sâop. “Lok pato, den yu nângâmune bulânje oap. Gârâmâ nânje yuwu sâwe. Nan baralipyenje sot nejetâ wahapje lauyenjambâ gemap yamâ sosonje nemai.”

28 Sâmu sâop. “Imbi, biwihanje yawu nângâm den yat ya nângâmune ârândân oap. Gikak nanjat ya yawuâk tetehihiâk.” Yawu sâmu ekuop. Yawu sâmu ekumu yanâk weke bâlene gaiakbangim ba ariop. Yâhâ imbi yanje emetjan âwurem ari baratje ekmâ biwinje heronje olop.

Kundat topnje topnje teteyingjop ya Yesuje mem henjemyongop.

29 Yesuje menenekmu Galilaia dengân ya ginjan ge pâku lohimbi yengât hân horatjambâ ariwin. Ari punje âlâen yâhâ tatbin.

30 Yâhâ tatmunje kapi ambolipnanje bukulipyenje umatje teteyingjop ya dâiyekmâ nengâlen takawi yamâ yuwu. Nombotje senyenje bok sâsânje. Otmu ândâpyenje bok sâsânje. Otmu kâiyenje gon gonje. Me bâtyenje parenje. Me kopa. Me kundat topnje topnje teteyingjop ya.

31 Dâiyekmâ takanjetâ Yesuje kerehâk henjemyongomu ekjetâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmâ Isirae nengât Anitâ mepaewi.

Lok 4000 ya sot yingjjetâ newi.

(Mareko 8:1-10)

32 Anitâ mepaenjetâ yanâmâ Yesuje sâmu yâkâlen bamunje yuwu sâmu eknongop. “Lohimbi yu orowâk tatmâ gamunje hilâm kalimbu pesuk yap. Yawu gârâmâ sot miakmâ takawi ya nem pesuk pilai. Yakât otmâ tepne nângâyingjan. Sot barahâk âwurem matâwân po yingimu sen biri yingimapgât inâk ki arinomai nanjan.” Yawu sâop.

33 Sâmu sâwin. “Yuâmâ lok ki manmaiângen mansain. Yawuhât nen sot wosapâ mem yingimunje nejetâ dopyenjan otbuap?” Yawu sâwin.

34 Sâmunje sâop. “Yengâlen wuân sot tap?”

Sâmu sâwin. “Banja kândâkdâmâ nombolân yâhâp, otmu injan getek âlâ.” Yawu sâwin.

35 Yawu sâmunje Yesuje lohimbi ekyongomu ge tatbi.”

36 Ekyongomu ge tatjetâ Anitâ mepaem banja otmu injan ya mem ningiop. Ningimu kâsikumu yingimunje mem newi.

37 Nejetâ dopyenjan otmu hângânyongomu ariwi. Sot nejetâ torehenje talop ya menduhum mânunmunje saka saka nombolân yâhâp pik sâop.

38 Yâhâ lok papato sâlikyongomunje 4000 ya wangiop. Yâhâ imbi naom yamâ ki sâlikyongowin.

39 Yesuje hângânyongomu ariwi. Arijetâ nenâmâ wanja âlâ mem kapi âlâ, kutje Maharan sâmu, yaken ariwin.

16

*Yesu je kulem âlâ tuhuâkgât Parisaio otmu Sarukaioŋe ekuwi.
(Mareko 8:11-13 Luka 12:54-56)*

1 Otmu sâp âlâen Parisaio otmu Sarukaio nombotŋe Yesuhâlen ari yuwu sâm âikuwi. “Anitâŋe hângângohomu ge mansat sâmai. Ya perâk me bulâŋanâk. Yakât otmâ gâŋe sârâ himbimâmbâ kulem âlâ tetemu ekmâ topge nâŋgâne.” Yawu sâwi.

2 Sâŋetâ sâop. “Bâe, yen kulemgât yai. Yawu gârâmâ kulem âlâlâ otmune topŋe ekmâ hâum pâpŋuai. Yakât otmâmâ âlâ otmune yawuâk hâum pâpŋunomai. Yakât âlâen hâum sâwe. Emetsâpŋe otmu yan himbim topŋe palalaŋ sâm kuririŋumap. Yawu otmuâmâ yuwu sâmai. “O, yuâmâ emet heŋgeŋuwe sâm oap. Me sikop otbe sâm oap.” Yawu sâmai.

3 Yâhâ himbim topŋe ya helenŋumap. Yanâmâ yeŋe yuwu nâŋgâmai. “O, yuâmâ tonŋelâk otbe sâm oap.” Yawu sâmai. Yeŋeâmâ to yambu otmu sikop yakât topŋe ekmâ nâŋgâm heŋgeŋuai. Yâhâ nâŋe kulem âlâlâ memune eksai yakât topŋeâmâ girawuhât ki ekmâ nâŋgâm heŋgeŋuai?

4 Yakât yâhâŋe torokatmâ sâwe. Lohimbi yu yeŋgât topyeŋe teteâkgât yuwuyaen hâum sâwe. Imbi nombotŋe loklipyeŋe betyeŋehen kionmai yakât dopŋeâk yeŋeâmâ Anitâhât betyeŋehen kionetâ dondâ bâlemap. Yawuhât kulem âlâ memune ekne sâm yakât âinohoi. Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Embâŋan poropete âlâ, kutŋe Yona sâm, yâkâlen kulem âlâ tetemu Niniwe kapi ambolipŋe ekbi. Yakât dopŋeâk nâhâlen kulem âlâ tetemu eknomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu waŋgaen yâhâm âlâengen ariwin.

Parisaio otmu Sarukaio yâk yeŋgât matuk keluŋe

5 Waŋga mem dengân nombot hâtikgum ariwin yan nelâmâk otmâ sot barak ariwin.

6 Sot barak arimunŋe yakât otmâ Yesu je yuwu sâm eknongop. “Parisaio otmu Sarukaio yeŋgât matuk keluŋe mem bâleyekmagât galem oraŋginomai.” Yawu sâop.

7 Yawu sâmu nenŋe yakât topŋe nâŋgâm pâpŋum yuwu sâm alahuwin. “Sot ki mem takain. Yakât mon yap.”

8 Yawu sâm alahumunŋe biwinnenjahât topŋe ekmâ yuwu sâm eknongop. Yen sotgâlâk biwiyenŋe katmâ den yan yukât topŋe ki nâŋgâŋetâ keteraksap. Yakât otmâ nâhâlen biwiyenŋe ki tinâk kepeiai.

9 Yakât nâŋgâmunne ki ârândân oap. Yenâmâ sotgâlâk nanŋai. Yakât sâwe. Sot momeâk mem motokmâ lok 5000 ya yingimunŋe nenŋetâ dopyenjan olop. Nenŋetâ torehenŋe talop ya saka saka amon mem mânunŋetâ pik sâop?

10 Otmu sâp âlâen lok 4000 ya gurâ baŋga nombolân yâhâp yanahâk yingimunŋe newi. Nenŋetâ torehenŋe talop ya saka saka amon mem mânunŋetâ pik sâop?

11 Den ekyongoan yu nâŋgâŋetâ keterakyiŋgimbâp. Yâhâ yeŋe imbiâk nâhâitŋe “sotgât yap” sâm nâŋgânihiai. Yakât yâhâŋe sâmunne nâŋgâm heŋgeŋuŋet. Parisaio otmu Sarukaio yeŋgât matuk keluŋe yanŋe mem bâleyekmagât galem oraŋginomai.” Yawu sâop.

12 Yawu sâm eknongomu nâŋgâmunŋe keterakmu yuwu sâwin. “O, yâhâmâ sotgât ki yap. Yâhâmâ Parisaio otmu Sarukaio yeŋgât den nâŋgâm lohonet otmainingât yap.” Yawu sâwin.

*Petoroŋe Yesuhât topŋe sâm teteop.
(Mareko 8:27-30 Luka 9:18-21)*

¹³ Yapâ yahatmâ, kapi âlâ kutŋe Kaisaria sâm, kutŋe âlâmâ Pilip sâm, yan ariwin. Yan arimunŋe Yesuŋe yuwu sâm âinongop. “Nâmâ Anitâŋe hângânnohomu gewan. Yakât otmâmâ lohimbijŋe nâhât âlâ sâmai?”

¹⁴ Sâmû sâwin. “Nombotŋaŋe gâhât yuwu sâmai. “Yoane Baptis emelâk kuŋetâ muop ya mumuŋambâ yahatmâ mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ poropete âlâ, kutŋe Elea, emelâk himbimân yâhâop yaŋe purik sâm ge mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ “Poropete âlâ, kutŋe Yeremia, me poropete âlâ mumuŋambâ yahatmâ mansap,” sâmai.” Yawu sâm ekuwin.

¹⁵ Sâmunŋe sâop. “Yâhâ yeŋeâmâ nâhât âlâ sâmai?”

Yawu sâmû Petoro, kutŋe âlâmâ Simon sâm, yâkŋe yuwu sâop.

¹⁶ “Anitâŋe hângângohomu ge mansat ya nâŋgâmunŋe bulâŋe otmap. Yakât otmâ gâmâ yâkât nanŋe tâŋ tâŋ ya nanŋain.”

¹⁷ Sâmû sâop. “Simon, Yoane nanŋe, bukulipgaŋe ekgohoŋetâ ki yat. Awoŋne himbimân tatmapŋe den yu biwihan katmu yat yakât Anitâŋe nâŋgâhijimu âlepŋe oap. Yakât biwihe herone otbuap.

¹⁸ Yâhâ gike kutgeâmâ Petoro, kut yukât topŋeâmâ “Kât” yawu tap. Gârâmâ nenŋe kât mem emet tuhumunŋe ŋiwijŋe ŋiwijŋe sâmâp ya ki putuk sâm liwarakuap. Yakât dopŋeâk lohimbijŋe nâhâlen ga torokatmai ya ki hiliwahonomai.

¹⁹ Yakât sâwe. Nâŋe mâmâŋe otgihimune lohimbijŋe yengât kunyene manbuat. Yanâmâ yâkŋe otŋetâ bâlemagât gâŋe sâm kuyiŋgiuwat nâku yawuâk kuyiŋgiwom. Yamâ yâkŋe âlepŋe otŋetgât sâm yingiwuat nâku yawuâk nâŋgâwom.” Yawu sâop.

²⁰ Otmu yuwu sâm kuningiop. “Nâ bulâŋanâk Anitâŋe hângânnohomu gewan. Yakât otmâ lohimbijŋe ihilâk ki ekyongonomai.” Yawu sâop.

*Petoroŋe Yesuhât mâtâp maŋuwangiwe sâm olop.
(Mareko 8:31-9:1 Luka 9:22-27)*

²¹ Otmu sâp yan Yesu sâm bâlewanŋim mem âlâlâ tuhunomai yakât tetekŋan eknongop. “Topŋe katmâ Yerusalem kapiân yâhâmune yan Isirae nengât kunlipnenŋe, otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya, otmu hotom umai yengât kunlipyene kerekŋe sâm bâlenihim mem âlâlâ tuhum nohoŋetâ mumbom. Mum yan hân kâlehen hilâm kalimbu tatbom. Yawu otmâ yaŋak mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâm eknongop.

²² Yawu sâm eknongomu Petoroŋe dâimu peren pilâm ba yetŋiâk kinmâ yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, umatŋe topŋe topŋe otnihinomai sâm tat ya ki tetewuapgât nanŋan. Bia kârikŋe.” Yawu sâop.

²³ Sâmû purik pilâm yuwu sâm ekuop. “Gâŋe mâtâp ki maŋunihi. Mâtâp maŋunihirâmâ Satanŋe tepŋe herone otbuap. Gâŋe den yat yu Anitâŋe sâm nihiop ya ki lâuap. Yuâmâ loŋgât nâŋân nâŋân yat. Ya nâŋgâmune ki ârândâŋ oap.” Yawu sâop.

Manmannenŋe ki alitmâ manmâ yâhânom.

²⁴ Yawu sâm ekum yaŋak purik pilâm yuwu sâm eknongop. “Lohimbijŋe âlâ me âlâŋe biwiyene nâhâlen katmaiŋe nâhâlen torokatne sâm yan yeŋahât ki nâŋgâŋetâ yahatbuap. Me senŋe âlâlâ tatyŋgiap ya biatningimap sâm yakât ki nâŋgâm ketet otmâ eŋgat yâhâp otnomai. Nâhât den haonmâ ârândâŋ nâŋgâm tem lâunihim mannomai.

25 Yâhâ lok âlâ me âlâŋe manmanyenŋe alilaknomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe nâhâlâk katmâ mannomai. Yawu otmâ manŋetâ yongonŋetâ munomai yamâ Anitâŋe mumunŋambâ mem yahatyekbuap.

26 Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe senŋe âlâlâ, iri sikum me manman topŋe topŋe yan torokatmâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe yan hikum munomai yanŋe mumunŋambâ yahatnomaihât dop ki tap. Yâhâ manman yawu yakât matŋe âlepŋe Anitâŋe yinŋiwuapgât dop âlâ ki tap. Yakât yuwu sâmunne nâŋgâŋet.

27 Hâmbâi sâp patoen Himbim Awoŋnaŋe yâhâpŋe hâŋgânnohomu anjelolipne meyekmune hânân genom. Gem yan manmanyenŋahât matŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk kâpekâmâ yinŋiwom.

28 Yen ki mum metenŋetâek nâ lok bulâŋe mansanŋe galemyenŋe otmâ yâhâwom.” Yawu sâop.

17

Yesu, Mose, Elea den sâm alahuwi.

(Mareko 9:2-13 Luka 9:28-36)

1 Yâhâ yakât kakŋan hilâm nombolân konok pesuk sâmu Yesuŋe Petoro, Yakowo otmu imiŋe Yoane ya yenŋeâk meyekmu nen katnenekmâ pumŋe âlâen yâhâwi.

2 Yan yâhâŋetâ Yesuhât kun kundenŋaŋe âlâ otmu ekbi. Otmu senŋeâmâ dewutâ senŋe gam irik irik sâmap yawuya teteop. Yâhâ sâŋgumŋaŋeâmâ kaok bolaŋ bolaŋ otmâ kâlâp kokotŋe laŋ laŋ sâmap yawuya olop.

3 Sâp yanâmâ Mose yet Elea emelâk Anitâŋe meyelehop yanŋe yanâk pârâk sânsânâk tetemutâ orowâk den alahu gulahu otbi.

4 Den alahu gulahu otŋetâ Petoroŋe ekâmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, kulem anŋo teteap yukât yuwuya âlâ ki ekmain. Yu ekmunŋe âilonŋo oap. Yawu gârâmâ gâŋe sârâ nâŋe selep kalimbu kumbomgât nanŋan. Âlâmâ gâhât, âlâmâ Mosehât, âlâmâ Eleahât.” Yawu sâop.

5 Yawu sâmu yanâk kulewoŋboŋ ge lâum kurihiyehop. Lâum kurihiyekmu yakât biwiŋambâ Anitâŋe yuwu sâop. “Bulâŋanâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Nâŋe biwinanŋe yâhâk hikum tatman. Yakât otmâ den sâwuap ya yenŋe mem biwiyanŋan katmâ tem lâuwanŋim mannomai.” Yawu sâop.

6 Yawu sâmu hoŋ bawalipŋaŋe nâŋgâm kiŋgityenŋahât otmâ kun kundenyenŋe mem kurihiakmâ hânân ge pare pare iwi.

7 Yawu otŋetâ Yesuŋe gotyenŋan ba yuwu sâm ekyongop. “Ki kiŋgityenŋahât otŋet. Yahatŋetâ arine.”

8 Yawu sâmu yahatmâ lok yâhâp ya yeleŋŋetâ bialop. Yawu otmâ Yesu ikŋiâk kinmu ekbi.

9 Yanŋak pumŋambâ âwurem mâtâwânâk ge Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Ewan pumŋan Mose yet Elea tetemutâ den oain yakât in yawu ki ekyongonomai. Hâmbâi nohoŋetâ mum yahatbom yakât kakŋanâmâ yu eksai yukât sâm tetem ekyongonŋetâ nâŋgânomai.” Yawu sâop.

10 Yawu sâmu hoŋ bawalipŋaŋe Elea tetemu ekbi yakât nâŋgâm yuwu sâm âikuwi. “Mosehât girem den kâsikum ningimainŋeâmâ yuwu sâmai. “Anŋan Eleanŋe yâhâpŋe tetemuâmâ Anitâŋe hâŋgângumu gewuap yâkât mâtâp mewanŋiwuap.” Yawu sâmai. Yamâ girawuhât sâmai?”

11 Sâŋetâ sâop. “Yamâ bulâŋanâk yai. Elea yâhâpŋe tetem mâtâp yai ya hengenŋuwuap.

12 Yawu gârâmâ yai yakât nâje yuwu sâmunê nângânet. Elea yamâ emelâk takaop. Takamu yengât kunlipyenaje ekmâ yâkât topje ki nângâm kujetâ muop. Yâhâ Anitâje nâ hângânnohomu gewan yawuâk nohojetâ mumbom." Yawu sâop.

13 Yawu sâmu nângânetâ keterakmu yuwu sâwi. "O, yuâmâ Eleahâlen hâum kinmâ yap yamâ Yoanenje tetem toen mem katyehop yâkât yap." Yawu sâwi.

Yesuhât hoj bawalipnaje weke bâlenje watne sâmu hâum pâpguwi.

(Mareko 9:14-29 Luka 9:37-42)

14 Mâtâwân gem tatjetâ yan lohimbî dondâje lok âlâhât nanje ya nengâlen dâim takanjetâ tângune sâmu hâum pâpgum pilâwin. Yawu otmâ yakât den alahum kin tatmunje bukulipnenje pumjehembâ ge peneningiwi. Peneningijetâ yan naom yakât âwânaje Yesu ekmâ gotjan ga yuwu sâmu ekuop.

15 "Lok pato, gâ ihilâk nannahât nângâwanje. Weke bâlenaje nanne mem mângâemuâmâ toen kionmap. Otmu senje gâwân gâwân sâmu kâlâwân kionmu semap.

16 Yawuhât nâje dâim hoj bawalipnaje sânetâ weke bâlenaje yâkâlembâ gaiakmâ ariâkgât sâmunê hâum pâpgum pilai." Yawu sâop.

17 Sâmu Yesuje nenekmâ yuwu sâmu eknongop. "Yen wongât nâhâitje ki tânnongowuap yawu nanjai? Yakât nângâmunê ki ârândân oap. Nâ yen orop sâp kâlep manmâ yâhâwongât dop ki tap. Yawuhât pilâyekmâ yâhâwom yan yenje girawu mannomai?" Yawu sâop.

18 Yawu sâmu lok sihan yakât sâop. "Yen nâhâlen mem ganjet." Yawu sâop. Mem yâhânetâ weke bâlenaje mângâeop ya watmu gaiakmâ ba arimu yanâk âlepje olop.

19 Âlepje olop yakât topje nângâne sâmu Yesu yuwu sâmu âikuwin. "Yu topje girawuhât nenje weke bâlenje ya watne sâmu hâum pâpguain?"

20 Sâmunje sâop. "Yen nâhâlen biwi nângân nângânyenaje kepeim manmai mâne âlepje yuwu mon sâmbâi. "O, pumje enda huhuakmâ orotok sâmu giâk." Sânetâ âlepje huhuakmâ orotok sâmu gembâp. Otmu âi nombotje tap ya âlepje torokatmâ membâi.

21 Yamâ weke bâlenje watmunê ariap yaje kârikje bâlenje. Yakât otmâ yenêâmâ den in sânetâ ki gaiakmâ ariap. Yâhâ weke bâlenje yawuya ekmâmâ topje katmâ sot barak manmâ Anitâhâlen biwiyenaje kepeim ulitgunjetâ denyenje nângâm gaiakmâ ariuwuap." Yawu sâop.

Yesuje ikjak mumbuap yakât sâop.

(Mareko 9:30-32 Luka 9:43-45)

22 Yawu sâmu nen kerehâk yapâ pilâm yahatmâ Galilaia hânângen ariwin. Ari Yesuje yuwu sâmu eknongop. "Anitâje hângânnohomu gewan nâhât kasalipnaje nohojetâ mumbom.

23 Nohojetâ mum yan hilâm kalimbu hân kâlehen tatmâ mumujambâ yahatbom yakât sâp tâlâhuap." Yawu sâmu eknongomu biwinnenaje nângâmunje umatje bâlenje olop.

Miti emetje yakât takesi kalowot.

24 Mâtâp ari Kapanaum kapi mewin. Kapanaum kapi mem Petorohât emet hawijan ari kinmâ den alahuwin. Alahum kinmunje lok nombotje opon kâmbukjahât takesi meminiwi yaje taka Petoro yuwu sâmu âikuwi. "Yengât patoyenaje opon kâmbukjahât takesi katmap me ki katmap?" Yawu sâmu âikuwi.

²⁵ Yawu sânetâ Petoroŋe sâop. “Oŋ, yawu otmapgâ.”

Yawu sâmu emet kâlehen yâhâmunŋe Yesuŋe Petoro yuwu sâmu âikuop. “Petoro, den yai yakât nângârâ girawu oap? Yuwu sâmu âihohowe. Lok komot girawuyane tewetsenŋe mem hângât lok kutdâ yingim mansai? Hângât lok kutdâ ya yengât bukulipyenŋe me kasalipyenŋe?” Yawu sâop.

²⁶ Sâmu sâop. “Bukulipyenŋe kapi ambolipenŋe tewetsenŋe ki katmai. Yâhâ kasalipyenŋe mem ge katyeknetâ yâk yengât amutyenŋe mansai yâknak tewetsenŋe katmai.” Sâmu sâop. “Bonjanâk yat.

²⁷ Yawu gârâmâ nen Anitâhât komolân torokatmâ mansainŋe opon kâmbukŋan yâhâ takesi ki katnom yamâ âlepŋe. Yakât denŋe bia. Gârâmâ nângânetâ bâlemapgât gâŋe netgât takesi yamâ yuwu tuhumi katbuat. Gâŋe inŋan itâŋe mem ari dengânân pilârâ giâk. Gemu yan angoân inŋan kionbuap ya mem tepŋe gâim duhatbuat. Tepŋe gâim duhatmâ tewetsenŋe yapâ mem tetewuat. Ya mem ari gike umut otmu nâhât umut katbuat.” Yawu sâop.

18

Huruŋ huruŋ manmâ yâhânom.
(Mareko 9:33-37 Luka 9:46-48)

¹ Yawu sâmu ekumu Yesu yuwu sâmu âikuwin. “Sâp patoen Anitâŋe tihitnenŋe otmuâmâ orowâk manmâ yâhânom yanâmâ nengâlen gâtŋe âlâ me âlâhât nângârâ kunnenŋe manbuap?” Yawu sâmu âikuwin.

² Yawu sâmunŋe naom tipinŋe âlâ gotnenŋan kinop ya hâmu tiripnongom yuwu sâmu eknongop.

³ “Âinohoi yakât topŋe yuwu sâmunne nângânet. Nimnaom titipâŋe Anitâhât den nângâm in yawu biwiyenŋe lâmu yâkât komot otmai. Yakât dopŋeâk otnomai yanâmâ Anitâŋe âlepŋe yen meyekbuap. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ Anitâhât komolân torokatomaihât dop âlâ ki tap.

⁴ Yâhâ nimnaom titipâŋe yehâhât nângânetâ gemu huruŋ huruŋ manmai. Yakât dopŋeâk yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe yehâhât nângânetâ gemu huruŋ huruŋ mannomai. Lok yawuya yengât nângâmune yahatbuap.

⁵ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe naom tipinŋe yuwuya yakât nângânetâ yahatmu buku otbanŋinomainŋe nâ honŋe banihimai yakât dop oap.

Otjetâ bâleâk sâmu ki kendâyinginom.
(Mareko 9:42-48 Luka 17:1-2)

⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nimnaom titipâ nâhât pat manmai ya yengât mâtâp manŋuyingimai. Yamâ hâmbâi matŋe umatŋe menomai.

⁷ Den yan yakât torokatmâ âlâen hâmu yuwu sâwe. Satanŋe yen kerek mem ge katyekbe sâmu otmu yakât lohotŋe otne sâmu oai. Yakât tepne nanŋan. Lohimbi âlâ me âlâŋe Satangât tem lâmu yan, bukulipyenŋe otjetâ bâleâkgât kendâyingimai yakât matŋe Anitâŋe umatŋe yingiwuap. Yawu.

⁸ Yakât torokatmâ sâwe. Bulâŋe hârenomaihât ki sâwom. Topŋe nângânetgât den âlâen hâmu sâwe. Lok âlâ me âlâ bâtyenŋe me kâiyenŋe otmâ hilipgunomai. Yawu otmâ hilipgum bâtyehâhât me kâiyehâhât tosa yakât otmâ umut biwiyenŋe hem kâlâwân kionmapgât ya hârem pilânomai. Topŋe yuwuhât yan. Lok âlâ me âlâŋe dâiyekmu yu me ya otjetâ bâlemu hengât pat otmaihât ya pilâm biwiyenŋe Anitâhâlen katnomai. Yawu otjetâ manpat kârikŋe yingiwuap.

⁹ Otmu yawuâk lok âlâ me âlâŋe senje nombot me nombot yanje orotmeme bâleŋe ekma biwiyenje yan ariwuap. Biwiyenje yan arimu yakât otmâ tâpikgum senyenjâhât tosa yakât otmâ umut biwiyenje hem kâlâpgât pat otmap sâm yakât âlâ gusuhutmâ pilânomai. Gusuhutmâ pilâm biwiyenje Anitâhâlen katmâ yâkât tem lâum yâhâŋetâ manman kârikŋe yinŋiwuap. Yawu.

*Lama âlâ gulip otbanjimu ki pilâwuap yan hâum sâop.
(Luka 15:3-7)*

¹⁰ Yâhâ nimnaom ya yengât âlâku sâmune nângâŋet. Anitâŋe aŋelolipŋe nombotŋe naom titipâ yu galemयोगŋet sâm âi yinŋiop yanjeâmâ yâkât senjan âilonŋo mansai. Yakât yeŋe naom titipâ yu yengât nângâŋetâ ki gewuap.

¹¹ Yakât âlâ torokatmâ sâwe. Lohimbi yeŋe hem nâpumân ge hiliwahomaihât Anitâŋe yengât sâm hângânnohomu gewan. Yakât nâŋe mem kuwikyekmune manman âilonŋoân mannomai.

¹²⁻¹³ Yakât den âlâen hâum yuwu sâmune nângâŋet. Lok âlâhât lama 100 yawu kinbanŋiai. Gârâmâ ya yengât hohetyenambâ konok âlâŋe misiŋgurakbuap. Yawu otmu ambonaŋe nombotŋe ya katyekmu kinnŋetâ konok misiŋgurakbuap ya pânimâ yâhâm gewuap. Yawu otmâ nombotŋe katyekmu kinnomai ya yengât ki nângâm ketet otbuap. Yâhâ misiŋgurakbuap ya mem tetem yanâmâ tepŋe welâmŋan giâk sâm yakât otbuap.

¹⁴ Yakât dopŋeâk awonŋaŋe nan baralipŋe âlâ me âlâŋe hiliwahomaihât haonŋmâ ârândânŋ thityenŋe otmap.

Orotmeme bâleŋe otninginomai yan yuwu otnom.

¹⁵ Otmu den âlâ yuwu sâmune nângâŋet. Bukuhe âlâŋe topŋe âlâlâ mângâehekmu mem dâirâ yok pilâm yetŋiâk alahuromawot. Alahumutâ ârândânŋ otmu buku konok mandowawot.

¹⁶ Yâhâ bukuhaŋe gâhât den ki nângâwuap otmuâmâ emelâk Mosenŋe den yuwu kulemuŋop ya watbuat.

“Lok konokŋe ikŋiâk bukulipŋe âlâ me âlâhât topyeŋe teteâkgât sâm hâreyinŋiwuapgât dop ki tap. Lok yâhâp me amon yanje denyenŋe sânomai ya lâuakmâ konok otbuap yamâ nângâŋetâ bonŋe (otmap/otbuap).”

Den ya watmâ buku nombotŋe konok me yâhâp meyelekdâ gam yâkŋe heŋgeŋguromawot.

¹⁷ Yâhâ bukuhaŋe iliwetbuawâmâ Anitâhât komot yengât senyenjan heŋgeŋgunomai. Yâhâ yâk yengât senyenjan iliwetmâ denyenŋe ki nângâwuawâmâ yuwu sâm ekunomai. “Gâmâ kunge kârikŋe otmâ iliwet tat yakât otmâ nen orop torokatdâ mannomgât dop bia.” Yawu sâm ekum watŋetâ ari manbuap.

Den sâm hâreyinŋine sâm aŋgoân Anitâ âikum eknom.

¹⁸ Yuwu sâmune nângâŋet. Bukulipyenjaŋe yu me ya âlepŋe otmai ya yeŋe ekŋetâ ârândânŋ otmap yawuâk Anitâŋe ekmu ârândânŋ otbuap. Yâhâ bukulipyenjaŋe otŋetâ bâlemapgât yeŋe kuyinŋinomai ya yawuâk Anitâŋe mâtâp manguyinŋiwuap. Yawu.

¹⁹ Otmu torokatmâ sâwe. Yeŋe menduhuakmâ lok âlâhât den sâm hârewanŋinomai yan biwiyenŋe konok otmu Anitâ âikuŋetâ topŋe mem tetekŋan tuhumu nângânomai.

20 Otmu nâje yengât hohetyenjan kinmâ howeyekbom. Howeyekmune yakât topnje nângâm henjenjum den sâm hârewanjinomai. Otmu Anitâje gurâ yawuâk hârewanjiwuap. Yawu.” Yawu sâop.

Nenje lohimbi otyinjim mannom yakât dopneâk Anitâje otningiwuap.

21 Sâmu Petoroje yuwu sâm âikuop. “Kutdâ, bukune âlâje orotmeme kingon mângâenekmu tosa pilâwanjimune amon otmu yan pesuk sâwuap? Nombolân yâhâp otmu yan pesuk sâwuap me? Me ya wangim torokatmâ yâhâwuap?” Yawu sâm topnje nângâwehât âikum nângâop.

22 Sâmu sâop. “Yawu bia. Ihilâk, gâje tosanje pilâwanjim yâhâwuap.

23 Yakât yuwu sâmune nângâ. Anitâje tihityenje otmâ den sâm hâreyinjgiwuap. Yakât topnje teteâkgât lok kutdâ orotmemeyenjan hâum sâwe. Yâkne ikne âi loklipnje yengât tosa tatyinjgiop ya mem âwurenjet sâm ekyongop. Ekyongomu tatyinjgiop ya ambojan ambojan yâkâlen ba sâm tetewi.

24 Otmu angoân gaop yâkât tosa pato, yakât dowâmâ 13 milion kina yakât dop.

25 Yâhâ lok yanje tewetsenje ki tatbanjiopgât otmâ ya kâpekbâpgât dop bia. Yawu gârâmâ lok kutdâje yuwu sâm ekuop. “Gâ, imbihe naomge âi tuhum tewetsenje mem dâinomai yamâ nâhâlâk sâp ârândân katmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

26 Yawu sâmu lok yanje yuwu nângâop. “Nenje âi yu girawu torokatmâ hâhiwin kakjan tuhum manmâ yâhânom. Yawu gârâmâ kâpekbomgât dop âlâ ki tap, bia kârikje.” Yawu nângâm lok kutdâ ya yuwu sâm ulitguop. “Yawu gârâmâ gâ nengât tepge nângâningi. Hâmbâi mâtâp teteningimu âlepne kâpeknom. Yakât ki hâwât hâwâlâk kendâningiwuat.” Yawu sâop.

27 Yawu sâm ulitgumu ekmâ tepnje nângâm tosanje ya pilâwanjiop.

28 Yawu gârâmâ âi lok yanje bukune âlâ mem teteop. Otmu bukujahât tosa yamâ 10 kina yawuya tatbanjiop. Mem tetem tosanje kâpehâkgât ekuop.

29 Ekumu yuwu sâm ulitguop. “Gâ tepge nângânihim tipnje mambotdâ yan kâpekbom.” Yawu sâop.

30 Yawu sâop ya ki nângâm pâi emetjan mem katmu talop. Yan tatmu yuwu sâm ekuop. “Gâ yuânâk tatdâ hep torehenlipganje tewetsenje gihinjetâ pâi emetnje puluhum geuwât.” Yawu sâop.

31 Yawu otmu âi lok yakât bukulipnanje nângâm bâlewanjim patoyenje ekuwi.

32 Ekuwetâ den ya nângâm olop amboje ya kunmu gamu yuwu sâm ekuop. “Gâ lok bâleje. Angoân tosahe ya kâpekbâtgât dop. Yamâ nâje tosahe pilâhihiwan.

33 Gâku yawuâk bukuhahât tosa ki pilâwanjiat yakât nângâmmune umatnje oap.” Yawu sâop.

34 Otmu biwinjanje nângâmu umatnje otmu mem pâi emetjan katmâ hâhiwin pato ya torokatmâ wanjetgât tembe lâulipne ekyongop. “Lok yu wawi oap yakât hâhiwin wanjetâ ârândân otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

35 Yakât topnje yuwu tap. Bukulipyanje mem âlâlâ tuhuyekwetâ tosa ki pilâyinjginomai. Yamâ Himbim Awojnenjanje yen gurâ yawuâk tosa ki pilâyinjgiwuap.” Yawu sâop.

19

*Lokŋe imbiŋe ki pilaknomai.
(Mareko 10:1-12 Luka 16:18)*

¹ Yesuŋe den ya sâŋ pesuk pilâm menenekmu yapâ yahatmâ Galilaia hân ya pilâm yanak Yoran to hâtikgum Yuraia hânângen ariwin.

² Arimunŋe lohimbi dondâŋe denŋe nâŋgâne sâŋ betnenŋan watnenekmâ ariwi. Yan watnenekmâ arinetâ yâkŋe lohimbi dondâ heŋgemyongop.

³ Otmu Parisaio lok nombotŋaŋe taka “Den girawuyaen hâum sâmunŋe yan matŋe sâŋ tâpikgumu den âiân katne,” nâŋgâm yuwu sâŋ Yesu âikuwi. “Mâtâp girawu tap? Lok âlâ me âlâŋe yeŋe enŋatyeneâk otmâ imbilipyenŋe pilâyeknomaihât mâtâp tap me bia?”

⁴ Sâŋetâ sâop. “Yen Anitâhât den nâŋgâmai me bia? Den yamâ yuwu tap.

“Anitâŋe topŋe katmâ hân himbim kândikyotgom yan lohimbi yâhâp katyelehop.

⁵ Katyelekmâ yan den yuwu sâŋ ekyotgop. “Lok âlâ me âlâŋe âwâŋe mâmâŋe pilâyelekmâ imbiŋait mandomawot.” Den yawu tap.

⁶ Yakât otmâ ki hionjakmâ ikŋiâk ikŋiâk otdomawot. Anitâŋe menduhuyelekmu konohâk olowot. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe ki hionyeleknomai.” Yawu sâop.

⁷ Sâmu sâwi. “Ya âlepŋe yat. Gârâmâ Moseŋe girem den âlâ yuwu kulemguop tap.

“Lok âlâ me âlâŋe imbiŋe pilâwe sâŋ âlepŋe pilakdomawot yakât topŋe kulemgum waŋmu miakmu watmu ariwuap.”

Yawu tap. Otmu Moseŋe ya otnomgât âlepŋe sâop. Gâŋe den yat yuŋeâmâ Mosehât den ya orop ki lâuaksawot. Yakât otmâ nâŋgâmunŋe ki ârândâŋ oap.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu sâŋetâ Yesuŋe Moseŋe den sâop yakât yuwu sâŋ ekyongop. Moseŋe girem den yawu kulemguop yamâ kuyiŋgiwehât nâŋgâm ki kulemguop. Yeŋgât tâmbâlipyenŋe biwiyeŋe kârikŋe otmu yeŋahâlâk nâŋgâm manminiwi yakât kulemguop. Yâhâ kândikum yawu ki otbi.

⁹ Yakât otmâmâ nâŋe yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Lok âlâhât imbiŋaŋe mâtâp ki tâpikgum manmu lokŋaŋe imbiâk pilâm ba imbi ondup membuap. Yamâ lok yaŋe tosa umatŋe membuap.” Yawu sâop.

¹⁰ Yesuŋe yawu sâmu nenŋe yuwu sâŋ ekuwin. “Nengât orotmeme yuwu tap. Lohimbi imbiâk hionjakmâ mansai. Yawu oraŋgimaihât nâŋgâm lok yawuyaŋe imbi barak mannomai.” Yawu sâwin.

¹¹⁻¹² Sâmunŋe sâop. “Lok kerekŋe imbi barak mannomaihât dop ki tap. Nombotŋaŋe mâmalipyenŋe yeŋgât tepyenâmbâ pâlâmŋe mannomaihât yawu tetemai. Nombotŋaŋeâmâ imbi memai sâŋ mâtâp maŋguyiŋgimai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ Anitâhât nep yakâlâk nâŋgâm tiŋ tiŋâk mem mannom nâŋgâm imbi barak manmai. Yakât Anitâŋe nâŋgâmu ârândâŋ otmap. Otmu lok nombotŋaŋe den yu biwiyeŋaŋe ekmâ topŋe nâŋgâm yâhâŋetâ ârândâŋ otbuap.” Yawu sâop.

*Yesuŋe nan baralipyenŋe lukuleyehop.
(Mareko 10:13-16 Luka 18:15-17)*

¹³ Otmu sâp yanâmâ lohimbi nombotŋaŋe nan baralipyenŋe meyekmâ Yesuhâlen ariwi. Ari Yesuŋe kunyenjan mem Anitâ ulitgumu lukuleyehâkgât ekuwi. Yawu otŋetâ nenŋe yekmunŋe ki ârândâŋ otmu kuyiŋgiwin.

14 Kuyingimunje Yesunje nenekmu ki ârândânj otmu yuwu sâm eknongop. “Kâmbukje, ki kuyinginet. Anitâje nimnaom tipipâ yu yengât tihityenje otmap. Yakât otmâ dâiyekmâ nâhâlen ganjet. Yeje kuyinginetâ ekmune ki ârândânj oap.

15 Yawu sâm Anitâ ulitgum kunyengan memu yanjak kapi ya pilâm âlâengen ariwin.

Lok iri sikumyeje pato tatyngiap yâk yengât topyeje.

(Mareko 10:17-31 Luka 18:18-30)

16 Sâp âlâen lok âlâje Yesuhâlen taka yuwu sâm âikuop. “Kutdâ, nâje âlâ girawu otmune ârândânj otmu yanâmâ Anitâje manman kârikjahât pat kunihiwuap?”

17 Sâmu sâop. “Gâ wongât yakât âinohoat? Yakât amboje yamâ Anitâ konok. Gâ yu me ya âlepneâk otbehât nanjat otmuâmâ girem den hârohâk nângâm lâuwuat.

18 Sâmu sâop. “Girem den girawuya?” Sâmu sâop. “Mosehât girem den yukât yan.

“Gâ lok nombotje ki yongorâ munomai. Me buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Me kombo ki otbuat. Me hâkyengan ki sâuwat. Me den perâk ki sâm kâityongowuat.

19 Gâ âwâhe mâmâhe yetgât lauyetje lâum amutyetjan manbuat. Otmu nennjahât nanjangimunje yahatmap yakât dopneâk buku nombotje yengât nângâmunje yahatbuap.” Yawu tap. nângâmat yawuâk buku nombotje tânyongowehât nângâuwat. Yawu.”

20 Sâmu sâop. “Girem den yu sâm arat yamâ otmanâk hârok. Orotmeme girawuya ki otman ya otbom yanâmâ Anitâje manman kârikjahât pat kunihiwuap?” Yawu sâop.

21 Sâmu sâop. “Senje âlâlâ pato tatgihiap yamâ mem buku nombotje umburuk mansai ya yingiwuat. Yawu otdâmâ Anitâje manman kârikjahât pat kuhihiwuat. Yawu otmâ nâhâlen torokatdâ orowâk arinom.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu iri sikum me senje âlâlâ pato tatbanjiop yakât nângâmu biwinje umatje otmu, Yesunje sâop ya ekmu hâi hâinje otmu pilâm âlâengen ba ariop.

23 Ba arimu Yesunje yuwu sâm eknongop. “Yuwu sâmune nângânet. Lok iri sikum pato tatyngiap yanjeâmâ Anitâhâlen torokatne sâm otjetâ hâi hâinje otmap.

24 Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângânet. Pusinje selon watmu pin pinjan arimu yan watmâ bawe sâm hâum pâp gumap. Yakât dopneâk lok iri sikumyeje pato tatyngiapje Anitâje tihityenje olâkgât mâtâp ya watmâ arine sâm otjetâ hâi hâinje otbuap. Lok nombotje iri sikum pato tatyngiapje yengâhâlâk nângâmai. Lok yawuyaje himbimân Anitâhât gotjan ki yâhânomai.” Yawu sâop.

25 Yawu sâmu nângâmunje sâtje otmu yuwu sâwin. “Âo, yu yat yuâmâ lok girawu yanjeâmâ himbingât pat otbuap?”

26 Yawu sâmunje Yesunje sennenne topjan dânjâk nenekmâ yuwu sâop. “Anitâhât manman kapiân arine sâm logât nângân nângânân arinomaihât dop ki tap. Yamâ Anitâ konokje nângâningimap. Yakât otmâ yeje yu me ya otne sâm Anitâhât nângân nângânân watmâ otnomaihât dop tap. Yâkne konok manman kârikje ya yingimu mem manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

27 Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâmu âikuop. “Bâe, nenâmâ senŋe âlâlâ kerek betbaŋgim gâhâlen torokatmâ hâhiwin kakŋan manmain. Yakât nenŋe girawu menomgât nanŋat?” Yawu sâop.

28 Sâmu sâop. “Hâmbâi sâp pato tetewuawân Anitâŋe yâhâpŋe nâ hâŋgânnohomu âwurem gewom. Yanâmâ âi sâmu nihiop yakât bulâŋe tetenihiwuap. Yawu gârâmâ yeŋe nâhâlen torokatmâ manmai yamâ nâ orowâk tatnomai. Tatmâmâ Isirae lok komot kâiân yâhâp mansai yeŋgât topyeŋe ya sâmu tetenom. Otmu yeŋeâmâ kunlipyeŋe otmâ galempongom mannomai.

29 Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lohimbi âlâ me âlâŋe âwâ mâmâlipyeŋe, me imi garilipyenŋe, me senŋe âlâlâ siminŋe tatyinŋimap ya aksihâk pilâyekmâ lohimbi kerekŋe nâhât den nâŋgâŋetgât nâhât komolân torokatmâ tânyongonomai yâhâmâ nâ orowâk konohân tatnom. Tatmunŋe yakât matŋe âilongŋo yinŋimune menomai.

30 Yâhâ lohimbi nombotŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmap ya Anitâ orop ki tatnomai. Yâhâ nombotŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ gemu huruŋ huruŋ manmai ya Anitâŋe meyekmu ikŋan torokatnomai.” Yawu sâop.

20

Anitâhât hoŋ bawanŋimunŋe yakât hâmeŋe ningiwuap.

1 Yesuŋe den âlâ yuwu sâmu eknongop. “Anitâhât hoŋ bawanŋinŋetâ yakât hâmeŋe yinŋiwuap yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok kutdâ âlâhât hân pato tatbaŋgiopŋe omoŋânâk nep tuhuŋet sâmu kapiân yâhâ nep lok meyehop.

2 Lok meyekmâ, “Âi tuhunomai yakât hâmeŋe kina konok konok yinŋiwom,” sâmu nâŋgâŋetâ âleŋe otmu yahatmâ ari nep tuhuwi.

3 Yawu otmâ omoŋânâk 9 kilok otmu yan lok nombotŋe âlâ meyekbe sâmu kapiân yâhâop. Yâhâ hilâm im tatbi ya yehop.

4 Yekmâ yuwu sâmu ekyongop. “Yen ari nâhât nep kâmetŋetâmâ yakât hâmeŋe kina konok konok yinŋiwom.” Yawu sâmu ekyongomu ari nep tuhuwi.

5 Nep tuhum tatŋetâ 12 kilok olop yan nep lok nombotŋe âlâ meyekmu nep tuhuwi. Yâhâ 3 kilok otmu nep nombotŋe âlâ ya gurâ meyekmu nep tuhuwi.

6 Nep tuhum tatŋetâ emelâk emetsâpŋe olop. Emetsâpŋe otmu nep lok nombotŋe âlâ meyekbe sâmu kapiân yâhâop. Yâhâ yekmâ yuwu sâmu âiyongop. “Wongât otmâ konam im tai?”

7 Sâmu sâwi. “Lok âlâŋe âi tuhuŋet sâmu ki sâmu ningiap. Yakât otmâ hilâm im tain.”

Sâŋetâ sâop. “Yen yahatmâ ari nâhât âi tuhuŋet,” sâop. Yawu sâmu ari nep tuhuwanŋiwi.

8 Nep tipŋe tuhuŋetâ emetsenŋe potok sâmu nep ambonŋe yahatmâ nep loklipŋe yeŋgât galem ya yuwu sâmu ekuop. “Lok âi miai ya ekyongorâ ga hâmeŋe meŋet.” Yawu sâmu ekuop.

Aiop, galem yaŋe nep loklipŋe ya ekyongomu gaŋetâ bâiŋe meyehop yâk yeŋgâlebâ topŋe katmâ tewetsenŋe yinŋiop. Yinŋim arim arim anŋoân meyehop ya bâiŋe yinŋiop.

9 Yawu otmâ lok emetsâpŋe taka âi mewi ya kina konok konok yinŋiop.

10 Yawu otmu anŋoân takawi yaŋe yekŋetâ bâlemu yuwu nâŋgâwi. “Nenŋe sâmu omoŋânâk taka âi topŋe katsain. Yakât otmâ tewetsenŋe pato

membâmgât dop.” Yawu nângâwi. Yawu nângâwi yamâ anjoân takawi me betñan takawi ya hârohâk dop konohâk yingïop.

11 Dop konohâk yingïmu yakât tepyeñan tâlimu nep ambojahât dondâ nângâm bâlewanjim yuwu sâm ekuwi.

12 “Lok nombotñe emetsâpñan meyekdâ takai. Yâhâ nenâmâ omonânâk menenekdâ nep tuhumunñe sikopñe irik sâm dondâ nongoap. Yakât otmâ bâleain. Yawuhât girawu otmâ gâñe mem ge katnenekmâ emetsâpñe takai ya orop dop konohâk ningiat? Yakât nângâmunñe dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

13 Yawu sâñetâ nep amboñe lok hohetyeñan kinmâ sâop ya yuwu sâm ekuop. “Buku, nâñe ki otmâ tâpikguan. Meyeksan yan kina konok konok yingïwom sâmune nângâñetâ ârândân oap.

14 Yakât otmâ yingïan yu miakmâ arinjet. Nâñe yen yingïan otmu bâñe takai ya yingïan yuâmâ nine enjatneâk watmâ yingïan.

15 Nâñe tewetsenñe yu kâsikum yingïan yamâ nâhât wahap. Yeñe ki galemnohoai. Yakât otmâ yeñe nângâm bâlenihiai yakât nângâmunne ki ârândân oap.” Yawu sâop.

16 Yakât otmâ yuwu sâmune nângâñet. Sâp yiwerenñe nâhâlen biwiyenñe kepeim hoñ banihiai. Otmu sâp âlâen komot topñe topñe yañe nâhâlen biwiyenñe kepeim hoñ banihinomai. Yen me yâk hârohâk hâmenje dop konohâk menomai. Gewe yâhawe bia. Yen kerekñe manman kârikñan arinomai. Yawu.” Yawu sâop.

*Yesuñe mumbuap yakât sâm hoñ bawalipñe ekyongop.
(Mareko 10:32-34 Luka 18:31-33)*

17 Yesuñe Yerusalem kapiân yâhawe sâm nen hoñ bawalipñe menenekmu orowâk yâhâwin. Mâtâwân yâhâm tatmâ Yesuñe yuwu sâm eknongop.

18 “Yuwu sâmune nângâñet. Yiwerenñe Yerusalem kapiân yâhânom. Yan yâhâmunñe lok âlâñe nângâm bâlenihim hotom umai otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yeñgât bâtyeñan katnekbuap. Bâtyeñan katnekmu den âiân katnekmâ mumbomgât den sâm hârenihinomai.

19 Den sâm hârenihim Roma lok yeñgâlen katnekñetâ yâkñe yuwu otnihino-mai. Sennan gem, tâpnohom, mem âlâlâ tuhunekñetâ hâhiwin pato nângâwom. Otmu benñe howanân nohoñetâ mumbom. Mumune hannohoñetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu yakât kakñan mumuñambâ yahatbom.” Yawu sâop.

*Bukulipnenñe yâk yeñgât hoñ bayingïnom.
(Mareko 10:35-45)*

20 Sâp yanâmâ Yewerihât imbiñe nanyâhâtyetñe dâiyelekmâ ba Yesu yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, nanyâhâtnè yu nângâyitgihât nanñan.” Yawu sâop.

21 Sâmu sâop. “Gâ biwihanje girawu nângâm dâiyelekmâ takat?”

Sâmu sâop. “Sâp patoen gâñe lohimbî kerek galemnenñe manbuat yanâmâ nâhât nanyâhâtnè yu orowâk tatmâ tângohomutâ galem mannomai.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu Yakowo yet Yoane yuwu sâm âiyotgop. “Yakât topñe ki nângâm denâk sâm yawot. Umatñe âlâlâ tetenihimu hâhiwin nângâwom yawuâk nângâromawot me?”

Sâmu sâowot. “Ya âlepñe yat. Umatñe nângâwualân net gurâ yawuâk nângâromgât nanñait.” Yawu sâowot.

²³ Sâmûtâ sâop. “Bonjanâk yawot. Umatņe âlâla tetenihimu hâhiwin nângâwom ya yet gurâ yawuâk nângâromawot. Yakât sâwe. Lok âlâ me âlâne tânnohojetâ kunlipyeņe mannom yakât Anitâ ikņahâk nângâmu tap.” Yawu sâop.

²⁴ Yawu sâm ekyotgomu yakât den pat nângâmunņe bâlemu Yakowo yet Yoane yetgât nângâm bâleyitgiwin.

²⁵ Nângâm bâleyitgimunņe Yesuņe nângâmu bâlemu den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lok papatolipyeņeņe nângâmai dopņan lohimbi galemyon- goņetâ yâk yengât amutyenņan manmâ hâhiwin kakņan manmai.

²⁶⁻²⁸ Yeņeâmâ papatolipyeņeņe otyiņgimai yawu ki otnomai. Nâhât den lâum mansaiņe nâhât hoņ bam gam nâ tânnohojetgât ki gewan. Nâņeâmâ lohimbi hoņ bayiņgim sârereyekmâ kinmune nohoņetâ mumbom. Mum yan tosayeņe pilâyiņgiwom. Yawu otbomgât awoņņeņe âi sâm nihim hângânnohomu ge mansan. Yawu gârâmâ yengâlen gâtņe âlâ me âlâne bukulipyeņeņe nângâyiņgiņetâ yahalâkgât meņetâ huruņ huruņ otmu yâk yengât amutyenņan mannomai. Otmu yengâlen gâtņe âlâ me âlâne An- itâņe nenekmu ârândâņ olâkgât nângâm yawuâk bukulipyeņe yengât hoņ bayiņginomai. Yawu.” Yawu sâop.

Lok senyetņe bok sâsâņe ya herjgemyotgop.

(Mareko 10:46-52 Luka 18:35-43)

²⁹ Yesuņe menenekmu Yeriko kapi pilâm yâhâwin. Yâhâmunņe lohimbi dondâņe betnenņan watnenekmâ ariwi.

³⁰ Arimunņe lok yâhâp senyetņe bok sâsâņe mâtâp ginņan talowot. Tatmutâ lohimbi yaņe “Yesu takap” sâņetâ nângâm yahatmâ halahum yuwu sâowot. “Lok pato, Dawitihât sen, gâ netgât wehe nângânitgi.” Yawu sâowot.

³¹ Yawu sâmûtâ lohimbi gotyetņan kinbiņe kuyitgim yuwu sâwi. “Bâe, girawu otmâ den kârikņe sâm halahum tawot? Den nângânâk tatsset.” Yawu sâwi. Yawu sâņetâ iliwetmâ witgumâk sâowot.

³² Sâmûtâ yuwu sâm âiyotgop. “Girawu otyitgiwehât nanğawot?”

³³ Sâmû sâowot. “Lok pato, sârâ sennetņe hâreakmu ekdehât nanğait.” Yawu sâowot.

³⁴ Yawu sâmûtâ senyetņan mem walipgumu hâreakmu ekmâ, Yesu betņan sâmûtâ orowâk ariwin.

21

Yesuņe Yerusalem kapiân yâhâop.

(Mareko 11:1-11 Luka 19:28-40 Yoane 12:12-19)

¹ Yapâ ari Yerusalem kapi pato yakât gotņan kapi âlâ, kutņe Betepahe sâm, ya Oliwa pumņan tap yan yâhâwin.

² Yan yâhâ Yesuņe hoņ bawayâhâtņe yâhâp yuwu sâm hângânyotgop. “Kapi tipiņe ewapâ tap yan dongi nanņe otmu mâmâņe hikum katyelekņetâ kin- sawot ya holaņmâ meyelekmâ geromawot.

³ Holaņyelekmûtâ lok âlâ me âlâne yelekmâ âiyotgoņetâmâ yuwu sâm ekyongoromawot. “Yiwerenņe âi teteap. Yakât otmâ kutdânetņeņe yu meyelekdehât hângânnotgomu takait. Meyelekmâ arimutņeâmâ âi ya tuhum pesuk pilâmuâmâ mem âwurem takarom.” Yawu sâm ekyongoromawot.” Yawu sâop.

⁴⁻⁷ Yawu sâm hângânyotgomu yâhâowot. Yâhâ dongi ya holaņmâ meyelekmâ takamûtâ hâk katipiņe kâlep katbin ya holaņmâ lotohom kakņan katbin.

Katmunje kakñan yâhâ talop. Yâhâ tatmu Yerusalem kapiân yâhâwin. Otmu Yesu kapiân yâhâop yakât emet inânñan poropete âlâñe den kulemguoop ya yuwu tap.

“Yen Yerusalem kapi ambolipñe nâñgâñet. Papatolipyeñe orotmeme yuwu otmâ mansai. Yanjeâmâ bam gane sâam yan hâk meme otmâ beâsi kakñanâk bam gamai. Otmâmâ yengât lok kutdâ yunjeâmâ yeñe otmai yawu ki oap. Yâhâmâ ikñahât nâñgâm gemap. Yakât otmâ donji kakñanâk lohotñan ariop.”

Den yawu tap yakât bonñe Yesuñe donji kakñan tatmâ Yerusalem kapiân yâhâop yan teteop.

⁸ Kapiân yâhâmu yan lohimbi kiñitñe orowâk hâruhuakbiñe Yesuhât nâñgâñetâ yahatmu yeñe sângum kâkâlep ya holañmâ mâtâp tete liñgatmâ ariwi. Yâhâ nombotñeñemâ âliwahap esenñe hârem yanñe liñgatmâ ariwi. Liñgatñetâ donji yanñe yakât kakñambâ ariop.

⁹ Yâhâ nombotñe hâruhuakbi yanñe yuwu sâam mepaewi. “Gâmâ tâmbânennje Dawithât sen. Gike ombeheâk ki takat. Anitâñe âi sâam ghiop ya lâum kinmâ nengâlen mat takat. Yakât otmâ heronñe otgihim mepaeheksain.” Yawu sâam mepaewi.

¹⁰ Yesuñe Yerusalem kapiân yâhâmu kapi ya ambolipñe ekmâ pârâk pilâm yuwu sâwi. “Main. Lok yuâmâ wonân gâtñe? Me âlâhât nanñe?”

¹¹ Yawu sâñetâ lohimbi betñan sâwiñe yuwu sâam ekyongowi. “Yuâmâ Anitâhât poropete âlâ, kutñe Yesu, kapi tipinñe, kutñe Nasaret sâam, Galilaia hânân tap yapâ gâtñe.” Yawu sâwi.

*Yesuñe opon kâmbukñan yâhâ lohimbi watyehop.
(Mareko 11:15-19 Luka 19:45-48 Yoane 2:13-22)*

¹²⁻¹³ Yawu sâñetâ Yerusalem kapi patoen yâhâwin. Yâhâmunñe Yesuñe donji kakñambâ kionmu yanak yapâ opon kâmbukñan yâhâwin. Yâhâ opon kâmbukñe kâlehen lohimbiñe senñe âlâlâ anji gunji otmâ hâmerñe hâukum kinbi ya yekbin. Yekmâ Yesuñe nâñgâm bâleyingim yuwu sâam ekyongop. “Yu oai yukât emet inânñan Anitâñe poropete âlâ ekumu kulemguoop ya yuwu tap.

“Lohimbi hânñan kulemñan manmâ arainñe nâhât opon yukât kâlehen yâhâ mepaeneknomai.”

Den sâop yakât yuwu sâamune nâñgâñet. Yeñe yukât kâlehen tatmâ lohimbi kâityongom hâmerñe mem yahatmâ anji gunji otmâ gai. Yawu otmâ gai yu ekmune anjim bero emetñe yawuya oap. Opon kâmbukñe yu kâlehen ki orotñe otñetâ ekmune bâleap.” Yawu sâam kakñan tat tat, tewo, kembâ mem emetñe tuhum ya kâlehen katñetâ talop, senñe âlâlâyeñe mem purik pilâyingim watyekmu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbi.

¹⁴ Genm tiok taok otmâ arim kinñetâ lok nombotñe senyeñe bok sâsâñe otmu lok pareñe ya yâkâlen arinñetâ henñemyongop.

¹⁵ Henñemyongomu naom titipâñe Yesu ekñetâ sâtñe otmu yuwu sâam mepaewi. “Dawithât sen, kâwiâk watyekdâ kionñsai yakât heronñe oain.” Yawu sâñetâ yan hotom uminiwi ya yengât lok kunñe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi yanñe nâñgâm bâlewanñim yuwu sâwi.

¹⁶ “Naom titipâ kutyeñe bianñe mepaeheksai ya ekmunñe ki ârândâñ oap. Yakât kuyinñirâ hutuk sâñet,” yawu sâam Yesu ekuwi.

Sâñetâ sâop. “Mepaenekñetâ nâñgâmunne ârândâñ oap. Yu oai yukât emet inânñan Anitâñe poropete âlâ ekumu kulemguoop ya yuwu tap.

“Anitâñe nimnaom titipâ yengât biwiyenjan kionmu herone otbanjai.”
Den yawu kulemgui tap yakât bulâñe yu tetemu eksai.”

¹⁷ Yawu sâm ekyongom yapâ pilâyekmâ Betani kapiân ari omoñ sâmu iwin.

Lakop sâwanjimu hâlâlâñ sâm kinop.

(Mareko 11:12-14,20-24)

¹⁸ Yan imunñe emet hañ sâmu yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem yâhâwin.
Mâtâp arim tatmunñe Yesu po wanjiop.

¹⁹ Po wanjimu senñe pilâm lakop âlâ mâtâp ginñan kinop ya ehop. Ya ekmâ kehetñe mem nembom sâm gotñan ari ekmâ kehetñe âlâ ki kinop. Esenñajak âi omoñ omoñ otmâ kinmu ekmâ yuwu sâop. “Âo, yu kehetñe ki kinsap. Esenñeâk tap. Yakât otmâ lakop yukât kehetñe âlâ ki menomai.” Yawu sâop. Sâmu yanjak esenñe gimbanjuop.

²⁰ Yawu otmu nenñe ekmunñe sâtñe otmu yuwu sâm âikuwin. “Bâe, yuâmâ topñe girawuhât esenñe in yawu gimbanjuap.”

²¹ Sâmunñe sâop. “Sâmune nângâñet. Biwiyenñe Anitâhâlen katmâ manmâ yâhânomai yamâ lakop yu sâm wanñan yawuâk otnomaihât dop tap. Yakât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Yeñe yuwu mon otnomai. Pumñe âlâ ekmâ “Huhuakmâ orotok sâm giâk” yawu sâm biwi yâhâp ki otmâek ulitgunjetâ âlepñe huhuakmâ orotok sâm gewuap. Yawu.

²² Yeñe yu me ya otne sâmmâ angoân biwi nângân nângânyenñe Anitâhâlen kepeim ulitgunjetâ nângâyinjimu yanâmâ yakât bulâñe âlepñe tetemu eknomai.” Yawu sâop.

Yesuñe âlâhât sâtgât otmâ âi miop ya ki sâm tetem ekyongop.

(Mareko 11:27-33 Luka 20:1-8)

²³ Yawu sâm eknongomu Yerusalem kapiân yâhâwin. Yâhâ opon kâmbukñan tatmunñe lohimi nombotñe yan tatbi ya den pat âlepñe ya ekyongop. Hotom uminiwi otmu Yura nengât papatolipnennñe yuwu sâm âikuwi. “Gâñe oran âlâhât sâtgât Anitâhât opon kâmbukñan yâhâ lohimi watyehon?” Yawu sâm âikuwi.

²⁴ Sâñetâ sâop. “Âinohoai gârâmâ nâku yawuâk âiyongomune yeñe den matñe kâpeknihiñetâ yanâmâ nâñe âlâhât sâtgât âi yu mem gaman yakât topñe ekyongowom.

²⁵ Yakât yuwu sâmune nângâñet. Yoaneñe toen mem katyehop yamâ âlâhât sâtgât otmâ âi ya miop? Anitâhât me ondop yengât sâtgât âi ya tuhuop yakât sâñetâ nângâñe.” Yawu sâm âiyongop.

Yawu sâmu matñe kâpekbanjine sâm pâpgum alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Nenñe yuwu mon sânom. “Yoane yamâ Anitâñe âi sâm wanju tuhuop.” Yawu sânom yamâ matñe yuwu mon sâwuap. “O, yenâmâ girawu otmâ Yoanehâlen biwiyenñe ki katbi?” Yawu sâmu den matñe girawu sâm kâpekbanjinom? Anjulaknom yakâ.

²⁶ Yâhâ âlâ yuwu mon sânom. “Yâhâmâ lok yengât sâtgât otmâ nep ya tuhuop.” Yawu sânom yamâ lohimi dondâñe yuwu sânomai. “O Yoane yamâ poropete pato, wongât den yawu yai?” Yawu sâm yan nengât nângâñetâ bâlewuap. Nângâñetâ bâlemu nongomaihât ki ekonum?” Yakât otmâ hâum pâpgum pilâwi.

²⁷ Yakât otmâ yuwu sâm ekuwi. “Yoaneñe âlâhât sâtgât âi ya meminiop ya nen ki nanñain.” Sâñetâ sâop. “Nâku yawuâk. Âlâhât sâtgât âi yu tuhum gaman yakât ki ekyongowom.” Yawu sâop.

Lohimbi girawu yaŋe Anitâhât den lâuwî.

²⁸ Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok âlâhât nanyâhâtne yâhâp. Otmu âwâyetŋaje ataŋe yuwu sâm ekuop. “Nan, gâ âinenŋehen ari nep kâmet.” Yawu sâop.

²⁹ Sâmu sâop, “O, awoŋ, nâmâ hâkâŋ oan.” Yawu sâop. Yâhâ tipine tatmâ yaŋak ihilâk yahatmâ ari âi ya miop.

³⁰ Yawu otmu âwâyetŋaje imiŋahâlen ari yawuâk sâm ekuop. Yawu sâmu imiŋaje yuwu sâop. “Awoŋ, âlepŋe ariwom,” sâop. Yamâ benje pilâm ki ariop.

³¹⁻³² Yawu olowot gârâmâ nanyâhâtne âlâŋe âwâyetŋahât den ya tem lâuwot?”

Yawu sâm âiyongomu yuwu sâwi. “O, yamâ ataŋaje âwâyetŋahât tem lâuoŋ,” yuwu sâwi.

Sâŋetâ sâop. “Yawu gârâmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yoaneŋe manman âlepŋe yakât mâtâp ekyongom gaop. Yamâ yeŋe denŋe nâŋgâŋetâ nahat otmu bet pilâwi. Otmu yeŋe lok nombotŋe yekŋetâ bâlemu sâm ge katyeksai. Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok âlâ me âlâŋe takesihât tewetsenŋe meminiwi yapâ kombo mem manminiwi, me imbi nombotŋe lok ihilâk orop manminiwi yaŋe orotmemeyenŋe bâlenŋe ya sâm tetem bet pilâŋetâ yan Yoaneŋe toen mem katyehop. Yeŋeâmâ biwi yâhâp otmâ manmai. Biwiyeŋe pâlâmŋe otmâ yâkât den nâŋgâŋetâ ki bulâŋe otmap. Yakât otmâ tewetsenŋe kombo meminiwi, otmu imbi lok ihilâk orop manminiwi yawuyaŋe hewewenŋe otmâ kulet sâyiŋgim Anitâhât komolân torokatmâ mansai. Yeŋeâmâ Yoanehât den nâŋgâŋetâ nahat otmu biwiyeŋe alitmâ Anitâhât komot bulâŋe yan ki torokatsai.

Wain kalam amboŋahâlen hâum sâop.

(Mareko 12:1-12 Luka 20:9-19)

³³ Otmu yeŋgât topyeŋe teteâkgât den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Lok pato âlâŋe wain kâmetŋet sâm nep lok meyeŋop. Meyekmu ari dâmân sâhâm hawamgum wain kâmetbi. Otmu wain toŋe ya mem mendâreŋetâ gewuapgât waŋga hâwiwi. Otmu emetyeŋe tuhuwi. Ya tuhum tiŋ pilâŋetâ galem katyekmâ âlâengen ari sâp kâlep manop.

³⁴ Sâp kâlep manmu wain kehetŋe puru pato kinop ya amboŋaje hâruhunihiŋet sâm hoŋ bawalipŋe yakembâek hâŋgânyongomu takawi.

³⁵ Hâŋgânyongomu takanetâ nep galemŋe katyehop yaŋe nombotŋe yongom watyekbi, yâhâ nombotŋeâmâ kâtŋe yongonjetâ muwi.

³⁶ Benŋe sâp âlâen hâŋgânyongomu takanetâ nombotŋe yongonjetâ muwi. Yâhâ nombotŋeâmâ watyekŋetâ purik sâm amboŋahâlen ariwi.

³⁷ Ariŋetâ amboŋaje den pat ya nâŋgâm yuwu nâŋgâop. “Bâe, yu oai. Gârâmâ nine nanne ombe bisine hâŋgângumune arimu ekmâ yanâmâ ewe katnomai.” Yawu nâŋgâop.

³⁸ Biwiŋaje yawu nâŋgâm ikŋe nanŋe hâŋgângumu takamu ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, yuâmâ patonenŋe ikŋe nanŋaje takap. Âwâŋe mumu yan kalam yuâmâ yâkŋe ambokumapgât kumunŋe muâk. Kumunŋe mumu yan kalam yuâmâ nengât otbuap.”

³⁹ Yawu sâm kum kekae topŋehen pilâŋetâ iop. Yawu. Yakât âiyongomune matŋe sâŋetâ nâŋgâwe.

⁴⁰ Yawu otŋetâ âi amboŋe ya girawu otbuap?” Yawu sâm âiyongop.

⁴¹ Âiyongomu sâwi. “Yawu otjetâmâ âi amboŋe yaŋe taka yongomu muŋetâ nep lok ondop meyekmâ kaweyenjan katyekbuap. Katyekmu yan tem lâuwangim hoŋ bawanŋinomai.” Yawu sâwi.

⁴² Sâŋetâ sâop. “Anitâŋe hâŋgânnohomu gewan. Yakât poropete âlâŋe yuwu kulemgup ya yeŋe ki mon sâlikum nâŋgâmai.

“Nep lokŋe nak âlâ ekmâ bâleŋe sâŋem ketetbi. Bâleŋe sâŋem ketetbi ya Anitâŋe lâum kânâŋgâmu kuhupin kârikŋe otmâ kinsap. Yâhâ emet tuhuwiŋe ekmâ yuwu nâŋgânmai. “Bâe, yuâmâ patoŋe nâŋgâmu teteap. Ekmunŋe sâtŋe oap.” Yawu nâŋgânmai.” Yawu kulemgup tap.

⁴³ Den sâop yakât bulâŋe yiwerenŋe nâhâlen tetemu eksai. Yakât otmâ yuwu sâŋem nâŋgâŋet. Yeŋe nâhât nâŋgâŋetâ gemu hâkâŋ otmâ betnihim mansai. Yakât otmâ yen pilâyekmâ pâku lohimbî meyekmune nâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeim manŋetâ kunyeŋe pato otmâ yâhâwom. Otmu den âlâen hâum sâwe.

⁴⁴ Lok âlâ me âlâŋe kuhupin yu ekmâ betbanŋinomai yamâ hâhiwin nâŋgânmai. Yawu gârâmâ kuhupin yuŋe putuk sâŋem kionmâ yongowuap yamâ dâk dâk hutuk yongomu munomai. Yawu.” Yawu sâop.

⁴⁵ Yawu sâmu yuwu sâŋem alahuwi. “Bâe, nenŋe haoŋmâ ârândâŋ Yesu betbanŋimain. Yakât otmâ Anitâŋe nen pilânenekbuapgât den yu yap.” Yawu sâŋem alahum nâŋgâŋetâ bâleop.

⁴⁶ Nâŋgâŋetâ bâlemu Yesu mem pâi emetŋan katne sâŋem otbi yamâ yuwu nâŋgâwi. “Lohimbî, sesenŋâlâk Yesuhâlen torokatmâ mansainŋe yuwu nanŋai. “Yesu yu poropete âlâ mansap,” Yawu nâŋgâm mepaemai.” Yakât otmâ pâi emetŋan katne sâŋem otbi ya gorâyingimu pilâwi.

22

Lok kutdâ âlâhât nanŋaŋe imbi miop yan hâum sâop.

(Luka 14:16-24)

¹ Yesuŋe den âlâen hâum hotom uminiwi otmu Yura nengât kunlipnenŋe ya yuwu sâŋem ekyongop.

² “Anitâŋe tihitnenŋe otmâ yâhâwuap. Yakât topŋe yuwu tap. Lok kutdâ mansai yeŋgâlen hâum sâŋem nâŋgâŋet. Lok kutdâ âlâhât nanŋaŋe imbi membe sâŋem soŋgo bau otmu sot kâlê topŋe topŋe um hâwurumu kinop.

³ Otmu nanŋaŋe imbi membe sâmu yan âwânŋe hoŋ bawalipŋe nombotŋe yuwu sâŋem hâŋgânyongomu ariwi. “Yen yâhâm gem bukulpipnenŋe meyekŋetâ takanŋet.” Yawu sâop. Yawu sâŋem hâŋgânyongomu ari ekyongonŋetâ ki takawi.

⁴ Yawu otjetâ âlâkuâk hoŋ bawalipŋe nombotŋe yuwu sâŋem hâŋgânyongomu ariwi. “Anŋoân bukulpipŋe hâŋgânyongomune ari ekyongonŋetâ ki takai ya yeŋe âlâkuâk ari yuwu sâŋem ekyongonŋet. “Yen nâŋgâŋet. Soŋgo bau otmu sot kâlê yamâ emelâk mem dinŋan tuhumunŋe tap. Yakât takanŋetâ nanŋaŋe imbi membuap yakât heronŋe otmâ nenom.” Yawu sâŋem ekyongonŋet,” sâŋem hâŋgânyongomu ariwi.

⁵ Hâŋgânyongomu hoŋ bawalipŋe yâhâm gem âlâkuâk ekyongowi. Den ya ekyongonŋetâ nâŋgâm nâŋgâm âlâku nâŋgâop dopŋan dopŋan ariwi. Nombotŋe kalamânŋen nep tuhuakne sâŋem ariwi. Yâhâ nombotŋeâmâ bisinisi tuhuakne sâŋem ariwi. Nombotŋe ihilâk mahilâk arim kinbi.

⁶ Yâhâ nombotŋeâmâ lok kutdâŋe hoŋ bawalipŋe hâŋgânyongomu den mem ariwi ya yongonŋetâ muwi.

7 Yawu otñetâ lok kutdâ yañe den pat nângâm kuk otmâ tembe lâulipñe hângânyongomu ariwi. Ari kapiyenânâk yongom itit kiom bâleñe tuhuyingwi.

8 Otmu lok kutdâ yañe hoñ bawalipñe yuwu sâmb ekyongop. “Bukulipnenñe hâkân otmâ ki takai. Yakât otmâ sot kâlê emelâk um katñetâ tap ya bâlemagât yuwu otnom.

9 Hângânyongomune mâtâp kunñan ari kinmâ lohimbî yuken yaken arine sâmb oai ya ekyongonjetâ taka sot yu neñet.” Yawu sâop.

10 Yawu sâmb ekyongom hângânyongomu hoñ bawalipñe den sâop yawuâk mâtâp kunñan yâhâm gem lohimbî âlepñe bâleñe ya ekyongowi. Ekyongonjetâ taka lok imbi miop ya âwânahât emelan yâhâ pik nâtâk nâtâk sâwi.

11 Yâhâ lok kutdâ yañe lohimbî takawi ya yekbe sâmb emet kâlêhen yâhâop. Yâhâ tatbi yapâ gâtñe lok âlâñe sâñgum tok sâsâñe latmâ taka talop ya ekmâ nângâm bâlewangim yuwu sâmb ekuop.

12 “Bâe, gâmâ girawuhât nannañe imbi membe sâmb otmu sâñgum tok sâsâñe latmâ taka tat? Ya ki ârândâñ oap.” Yawu sâop. Yawu sâmbu den matñe sâwehât nângâmbu umatñe otmu anulakmâ inâk talop.

13 Yan tatmbu lok kutdâ yañe hoñ bawalipñe yuwu sâmb ekyongop. “Yeñe lok yu kâiñe bânñe nombot nombot sâhâm lâmb yaeñen pilâñetâ giâk. Pilâñetâ ge yaeñen hâhiwin pato nângâmbisâp. Yawu.” Yawu sâmb ekyongop.

14 Yawu gârâmâ den yuân hâmb yakât topñe yuwu sâmbune nângâñet. Anitâjeâmâ lohimbî kerehâk dâiyekbe sâmb oap. Yawu gârâmâ lohimbî getek âlâñe yâkâlen biwiyeñe kepeim manñetâ manman kârikñahât pat kuyingimbu mannomai.” Yawu sâop.

*Anitâhât pat sâmb yu ya katmunñe tatmap ya wañnom.
(Mareko 12:13-17 Luka 20:20-26)*

15 Den ya sâmb tin pilâmb Parisaio yeñeâk peren pilâmb ba kinmâ yuwu sâwi. “Den âlâen hâmb yap yuñeâm nengât topnenñe miap. Yakât nângâmbunñe bâleap. Yakât benñe girawu otmâ sâmbunñe Roma tembe lâmbu Yesu mem ari pâi emetñan katñet.” Yawu sâwi.

16 Yawu sâmb hoñ bawalipyeñe otmu Herotgât âi lok nombotñe Yesu âikuñetâ sâmb tâpikgumu topñe mem tetenehât hângânyongowi. Hângânyongonjetâ Yesuhâlen taka yuwu sâwi. “Bawapi, gâhât topge nangain. Gâñe den imbiâk ki sâmbat. Den sâmbat ya nângâmbunñe bonñeâk otmâp. Otmu lohimbîñe nângâhîñetâ yahalâkgât nângâm âi ki tuhumat. Gâñe lok âlâhât nângârâ yahatmbu âlâhât nângârâ gemu yawu ki otmâp. Gâñe uwawapñe bia otmâ manmâ garâ gekmain. Yakât wuân me wuân otnom yakât sârâ nângâne.

17 Roma lok âlâ kunnenñe mansap, kutñe sisa sâmb, yâhâmâ haoñmâ ârândâñ takesi wañmain. Yawu gârâmâ ya wañmâ yâhânom me bia? Yakât sârâ nângâne.” Yawu sâwi.

18 Yawu sâmbetâ biwiyeñe ekmâ yuwu sâmb ekyongop. “Yeñe nâhâitñe sâmb tâpikguwuap sâmb âinohoai me? Yenâmâ nimbilamyenñe boho boho.

19 Yakât otmâ kât nanñe mem niñetâ ekbe.” Yawu sâop.

Yawu sâmbu mem wañetâ mem tiripyongom yuwu sâop.

20 “Kât nanñe yu ekñet. Yuân âlâhât towat? Me âlâhât kutñe kinsap.” Yawu sâop.

21 Sâmbu sâwi. “Roma lok patonenñe, kutñe Sisa sâmb, yâkât umutñe yakâ.”

Sânetâ sâop. “Sisahât pat sâm katjetâ tap otmuâmâ yâk waŋnomai. Yâhâ Anitâhât pat sâm katjetâ tatmap yâk waŋnomai.”

²² Yawu sâm ekyongomu nâŋgânetâ sâtŋe otmu pilâm yahatmâ ariwi.

*Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.
(Mareko 12:18-27 Luka 20:27-40)*

²³ Sarukaio lok yuwu nâŋgâmai. “Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ mumunŋe pesuk sâmap.” Yawu nâŋgâmai. Yâkŋe yakât topŋe nâŋgânehât Yesuhâlen ari yuwu sâm ekuwi.

²⁴ “Bawapi, angoân Moseŋe den kulemguoŋ ya yuwu tap.

“Lok âlâŋe imbi âlâ memu naom ki mewangimu lok ya mumbuap. Mumu imiŋaŋe yâkât kambut ya galemguŋ yâkât welâmân nimnaom mem ga katyekbuap.”

Moseŋe yawu kulemguoŋ tap. Yakât topŋe sâm eknongohât yuwu sâmunŋe nâŋgâ.

²⁵⁻²⁷ Imi ata nombolân yâhâp manbi. Manmâ angoân atayeŋe kunŋaŋe imbi âlâ memu imbiŋaŋe naom ki mewangimu inâk manmâ muop. Mumu imiŋaŋe atajahât kambut ya mem manmâ yâku in muop. Otmu imiyetŋaŋe kambutyetŋe ya mem manmâ yâku yawuâk naom barahâk muop. Otmu imi ata ya hârokŋe kambutyetŋe yawuâk mem manmâ inâk muwi. Aiop, kambutyetŋe yâku yawuâk muop.

²⁸ Imi ata nombolân yâhâp ya kerekŋe imbi ya mewi. Gârâmâ sâp pato tetemu Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap yanâmâ imbi yamâ âlâŋe membuap?” Yawu sâm âikuwi.

²⁹ Sânetâ sâop. “Anitâŋe poropeteliŋe otmu lok nombotŋe den ekyongomu kulemguwi yakât topŋe yeŋe ki nanŋai. Otmu Anitâ ikŋe wâtŋe pato tatbanŋiap yakât topŋe gurâ ki nanŋai. Yawu gârâmâ yeŋe nâŋgâm hilipguŋ den yawu yai.

³⁰ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgânet. Anitâŋe lohimbî mumuŋambâ mem yahatyekbuap yanâmâ himbimân Anitâhât anelolipŋaŋe ki miakmai ya yeŋgât dop otmâ ikŋiâk ikŋiâk mannomai.

³¹ Yâhâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatyekbuap yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgânet.

³² Emelâk Anitâŋe yuwu sâm Mose ekuop.

“Nâŋe Awaraham, otmu nanŋe Isaka, otmu sesenŋe Yakop yâk yeŋgât kunyeŋe tatmâ gaman.” Yawu kulemguoŋ.

Anitâŋe Mose den ekumu kulemguoŋ yakât topŋeâmâ yuwu. Emelâk nengât tâmbâlipnenŋe manmâ gawî. Otmu yapâ torokatmâ manmâ gaŋetâ gaŋetâ benŋe nen yu mansain yu. Otmu gâmâlâk nengât sâm sen tetem mannomai. Nen kerek nengât kunnenŋe yamâ Anitâ. Topŋe yawu tap.” Yawu sâop.

³³ Yawu sâmu lohimbî yan kinbiŋe den ya nâŋgânetâ âlâ kândâkdâ olop.

*Mosehât girem den girawu yaŋe kun kunŋe oap?
(Mareko 12:28-31 Luka 10:25-28)*

³⁴ Otmu Sarukaioŋe Yesuhât den matŋe sâne sâm hâum pâpguŋ pilâwî yakât den pat Parisaioŋe nâŋgânetâ bâlemu Yesuhâlen ariwi.

³⁵ Ari yâk yeŋgâlen gâtŋe âlâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiopŋe yahalop. Yahatmâ Yesuŋe den sâm hilipgumu pâi emetŋan katjetâ talâkgât yuwu sâm âikuop.

36 “Bawapi, yuwu âihohomune nângâ. Anitâne girem den Mose ekumu kulempuop yapâ gâtne girawu ya yakât nângârâ yahatsap?”

37 Sâmu sâop. “Anitâne den âlâ Mose ekumu kulempuop ya yuwu tap.

“Isirae ambolipne yen ekyongomune nângânet. Nengât Kutdânenne yamâ Anitâ ikne konok tatmap. Nenne yâkâlen biwi nângân nângânnenneja kepeim yâk konok mepaenom. Otmu yâkât lau konok nângâm lâum watmâ mannom.” Yawu tap.

38 Den yan yuñe kunne oap.

39 Yâhâ den âlâmâ yuwu tap.

“Nenñahât nângâmunne yahatmap yawuâk buku nombotne yengât nângâmunne yahatbuap.” Yawu tap.

40 Anitâhât den yâhâp yan yuñeâmâ kunne pato oap. Yâhâ Mose otmu Anitâhât poropete bulâne manbine den yâhâp yukât nângâm den topne topne kulempuwi.”

*Dawitihât senâmbâ gâtne yakât sâm Yesune Parisaio âiyongop.
(Mareko 12:35-37 Luka 20:41-44)*

41 Yawu sâm benne purik pilâm yuwu sâm âiyongop.

42 “Anitâne hângângumu gewuap. Yakât topne girawu nanñai?” Sâmu sâwi. “Gewuap yamâ Dawitihât sen.”

43 Sâñetâ sâop. “Yawu gârâmâ Anitâhât Wâtgât Mâmâñahât Heakne Dawiti mâmâne otbañgimu den kulempuop ya yuwu tap.

44 “Anitâne nâhât patone yuwu sâm ekuop. “Gâne nâhât gotnan ga kinmâ nâhât hahit mem kasalipe yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.”

45 Dawitine den yawu sâop yakât yuwu sâmune nângânet. Anitâne hângângumu gewuap yakât Dawitine yuwu sâop. “Yamâ patone,” sâop. Yawu gârâmâ yeñeâmâ “Yâkne hâmbâi ge galemnongowuap,” sâmai. Den sâmai yamâ Dawitine den sâop ya orop ki lâuaksawot.” Yawu sâop.

46 Yawu sâm âiyongomu matne kâpekbañgine sâm hâum pâpñum pilâm gem iton galañ otmâ âlâkuâk ki âikuwi.

23

*Parisaioñe otminiwi yawu ki otmâ mannom.
(Mareko 12:38-39 Luka 11:43,46 Luka 20:45-46)*

1 Yesune lohimbi nombotne otmu hoñ bawalipne nen yuwu sâm eknongop.

2-3 “Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaio yengât den ya biwinenñaje kepeim lâum manmâ yâhânom.

4 Yamâ nenne yâk yengât amutgen manmunne yu ya otñetgât den undipne topne topne sâm ningimai yamâ yeñe gurâ denyeñe ya ki lâum watmai. Yakât otmâmâ yâkne otmai memai yawu ki otnom. Yâkne den sâm ningimai yan umatne kakñan manmain. Yawu manmunne biwinenñe mem huruñ pilânehât ki tânnongomai.

5 Nenne nângâyingimunne yahalâkgât nengât sennenñan kinmâ orotmeme topne topne yuwu otmai. Mitihât pepa ya mem lotohom kunyeran sâhâm manmai. Otmu mitihât hâk katipne kâkâlep, senne âlâlâ hâmeñe pato, mânunjakñetâ holuñ holuñ sâm miti emetñan yâhâm gemai.

6 Miti emetñan yâhâ lohimbi senyeran ewanâk tatnehât nângâmai.

7 Otmu lohimbi hawamyongom tatmaiñe nenekñetâ yahatmu mepaenenekñetgât nângâmai. Yawu otmâ manñetâ ya ekmune bâleap.

8 Otmu yakât torehenje yuwu sâmunen nângânet. Yenâmâ dop konohâk oai. Yakât otmâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne bukulpnane nekjetâ yahatmu mepaenekjetgât nângânomai otmuâmâ yakât nângâmune dondâ bâlewuap. Nâ konok Kutdâyeje mansan.

9-10 Otmuâmâ nâ konok kunyeje mansan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâ ekmâ kunneneje mansap sânomaihât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ nengât kunneneje, me awonnenje Anitâ konok, himbimân tap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâ ekmâmâ awonnenje ki sânomai.

11 Yâhâ den yan yukât topneâmâ yuwu tap. Yengâlen gâtne lok âlâ me âlâne yenjahât nângânetâ gemu lohimbî hon bayingiwuap ya yengât Anitâne nângâmu yahatbuap.

12 Yâhâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne yenjahât nângânetâ yahatbuap ya yengât Anitâne nângâmu gewuap." Yawu sâop.

Yesuje Parisaio sârekyongop.

(Mareko 12:40 Luka 11:39-42,44,52 Luka 20:47)

13 Yawu sâmâmâ benje Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Parisaio yuwu sâm ekyongop. "Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaio yenjeâmâ topyene kurihiakmâ Anitâhât amutgen mannehât ki nângâmai. Yenjeâmâ lohimbî nombotnane bulânanâk Anitâne tihitnenje olâkgât nângâm mansai yâk mem ge katyekmâ mâtâp manguyingimai. Yawu otmâ yakât nângâmune bâleapgât yengâlen umatne topne topne teteyingiwuap.

14 Otmu imbi kambut emetyenambâ watyekmâ senje âlâlâyeje kombo meyingimai. Yawu otmâ lohimbî senyejan topyene kurihiakmâ oain sâm oain sâm otmâ Anitâ mepaem den kâlep huhumai. Yenâmâ lok perâkne. Yakât otmâ hâmbâi Anitâne matne umatne kâpekyingiwuap.

15 Otmu yenjeâmâ lohimbî âlâ me âlâ meyeknetâ yengâlen torokatmâ denyeje lâum manmai. Yâhâ yenjeâmâ hengât pat otmâ mansai. Yawu gârâmâ lohimbî yengât den lâum mansai yaje gurâ yawuâk hengât pat mansai.

16 Otmu yuwu sâmai. "Lohimbî nombotnaneâmâ opon kâmbukjahât gahatjan kinmâ den hikumai yamâ bonje bia yakât otmâ den ya ki lâunomai. Yâhâ kondo golinjak tuhuwi yakât gotjan kinmâ den hikumai yamâ bulânanâk. Yakât otmâ den ya lâunomaihât dop tap." Yawu sâmai.

17 Yawu sâmai yamâ topne nângâm tâpikgum sâmai yakât yuwu sâmunen nângânet. Girawuyakât nângânetâ yahatmap? Kondo me senje âlâlâ yakât me opon kâmbukne kâlehen kondo me senje âlâlâ katnetâ tatmap yakât? Yene gurâ yakât topne ki nanjai.

18 Otmu torokatmâ sâwe. Yene yuwu sâmai. "Lohimbî nombotnane opon kâmbukjahât alata gotjan yâhâ kinmâ den hikunomai ya gurâ bonje bia, yakât otmâ den ya ki lâunomai. Yakât denje bia. Yâhâ yâkne hotom une sâm alata gotjan yâhâ kinmâ lama kum yan den hikunomai yajeâmâ bulâne otbuap yamâ lâunomaihât dop tap." Yawu sâmai.

19 Yawu sâm nângâm tâpikgumai. Yakât âiyongomune sânet. Girawu yakât nângânetâ yahatmap? Senje âlâlâ Anitâhât pat kumai ya me alata yakât? Yene yakât topne nângâm hâum pâpguai yakât sâmunen nângânet.

20 Lohimbî nombotnane hotom une sâm alata gotjan yâhâ kinmâ lama kum yan den hikumai yajeâmâ alata yakâlâk den ki hikumai. Alata otmu lama yâhâp yâhâp yakât den hikumai. Topne yawu.

21 Yâhâ lohimbi opon kâmbukñan yâhâ yan den hikumai yanâmâ opon kâmbukñahât ki hikumai. Opon kâmbukñahât amboñe yamâ Anitâ. Yakât otmâ yâkât senñan kinmâ den hikumai.

22 Otmu himbimân Anitâ Kutdânenñe tap yakât otmâ himbimân ekmâ den hikumai yanâmâ himbim amboñe Anitâ yâkât senñan kinmâ den hikumai.

23 Yakât otmâ yen Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai yeñeâmâ topñe ya nâñgâm tâpikgumai. Yenâmâ lok perâk. Yeñeâmâ wahap tâñât, hote, gitâk, kimi, ya mem ketetmâ bâlâk ñerek osetyeñan konok ya mem Anitâhât pat kuwanñimai. Yâhâ Anitâhât den nombotñe umatñe pato ekyongomu kulemguwu yamâ lonğâemai. Lonğâem yan yuwu otmâ mansai. Lohimbi yengât den sâm hâreyiñimai yan Anitâñe nâñgâmu ârândân olâkgât ki nâñgâmai. Yawu otmâ den tâñ tâñâk ki sâm hâreyiñimai. Otmu buku nombotñe yengât weyeñe ki nâñgâm tânyongomai. Otmu biwiyeñe Anitâhâlenâk ki katñetâ tatmap. Yakât otmâ hâmbâi Anitâñe matñe umatñe yinñiwuap.

24 Yu ya otmai yakât den âlâen hâum sâwe. Lok nombotñe senyeñe bok sâsârñe ki ekmâ mâtâp tâpikgumai. Yakât dopñeâk yeñe Anitâhât den bulâñe ya betbañjim den tâñât tâñât ya lâum mansai. Yakât otmâ hâmbâi yakât matñe umatñe menomai.”

25 Otmu torokatmâ yuwu sâop. “Bâe, Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaio yenâmâ lok perâk, nimbilamyene yâhâp. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Imbi âlâñe amanñe mem hâkñeâk pirimu biwiñan sot wahapñe yawuâk tatbuap. Yakât dopñeâk yeñe bukulipyenñe yekñetâ yahalâkgât hâkyeñeâk piriakmai. Yawu gârâmâ manman bâleñe, me nâñgâm bâle, me orotmemeyene kiñgoñ ya biwiyeñe nâñgâmai. Yawu nâñgâñetâ yañe mem bâleñe tuhuyekmap. Yengât topyeñe yawu tap yamâ ki enakmâ nanğañimai.

26 Biwiyeñan yawu tap gârâmâ angoân yeñe biwi nâñgân nâñgânyene ya sâm pitiaknomai. Yawu otnomai yanâmâ hâkgât wahap wuân me wuângât nâñgâñetâ tâñât otbuap. Yâhâ ki otnomai yamâ wiwerene umatñe teteyiñimap yu wangim umatñe pato witgumâk teteyiñiwuap.

27-28 Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningim mansai yengât topyeñe teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Lok kurihiyekmain ya yengât sum kakñanâmâ awu tawu kâmetmunñe bañbañ sâm sekñe âlepñe otmâ imap. Yâhâ lâm kâlehenâmâ tâtuk sâm nane gorewan yañe ololoñ sâm kinmap. Yengât biwi nâñgân nâñgânyene yamâ yakât dop. Yawu gârâmâ yeñeâmâ hâkyene piriakñetâ salek olâkgâlâk nâñgâmai. Yamâ biwiyeñanâmâ nane gorewan yawu yañe tap. Yakât otmâ yuwu sâwe. Yengât biwi nâñgân nâñgânyenñan Anitâhât den bulâñe ki tatmap. Yakât otmâ hâmbâi Anitâñe mem purik pilâyinñimu matñe umatñe menomai.

*Parisaioñe matñe umatñe menomai.
(Luka 11:47-51)*

29 Otmu yeñeâmâ yuwu sâmai. “Poropete lok, otmu lohimbi nombotñeñe âilongo longo manmâ gam muwi ya yengât sumân awu tawu kâmetmunñe bañbañ sâm sekñe âlepñe otmâ imap.”

30 Yawu sâm yanak âlâmâ yuwu sâmai. “Bâe, angoânâk tâmbâlipnenñe manbiân yan nenñe manbin mâne poropete lok yu ki yongombâin.” Yawu sâmai.

³¹ Yakât yuwu sâmunê nângânet. Emelâk tâmbâlipyenjane poropete yongjetâ muwi ya yengât yuwu sâmai. “Nenje tâmbâlipnenje yengât sen mansain.” Yawu sâmai.

³²⁻³³ Yakât otmâ tâmbâlipyenjane otminiwi yakât Anitâne matje umatje yingiwuap. Yawu gârâmâ tâmbâlipyenjane orotmeme bâlene otminiwi ya yenje yawuâk torokatmâ mansai yakât matje umatje dondâ yingiwuap. Yamâ yenje wangiyekmâ sânduhân mannomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ bulânjanâk teteyingiwuap.

³⁴ Otmu topyenje teteâkgât âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Hoj bawalipne nombotje âi sâm yingimune yengâlen taka Anitâhât topje kâsikum yingim mannomai. Yamâ yenje nâhât den pat bialâkgât yongom mem ge katyeknomai. Nombotjeâmâ howanân yongom kânângâyeknomai. Nombotjeâmâ den âiân katyekmâ yongom mem âlâlâ tuhuyekjetâ tiok taok otmâ arim kinnomai.

³⁵ Yakât yuwu sâwe. Emelâk Anitâne ikje hoj bawalipne hângânyongomu denje lâum manmâ gawi ya gurâ yawuâk tâmbâlipyenjane nângâm bâleyingim yongom mem ge katyekbi. Yakât huhopje ya yenje menomaiâk. Yakât topje nângânetâ keterahâkgât yuwu sâwe. Embânân topje katmâ tâmbâlipyenjane lok âlâ, kutje Awe sâm, ya kujetâ muop. Otmu miti lok âlâ, kutje Sekaraia, yamâ opon kâmbukjan hotom um bam gam kinmu yanâk kujetâ muop.

³⁶ Yawu gârâmâ poropete lok kerek yongonetâ muwi yakât huhopje yen gurâ umatje menomaiâk.

Yesuje Yerusalem kapi ambolipje mem ikjan katyekbe sâm olop.
(Luka 13:34-35)

³⁷ Bâe, Yerusalem kapi ambolipje yengât topyenje yuwu tap. Yengâlen âi menjetgât Anitâne ikje hoj bawalipne hângânyongomu takanjetâ yongom mem ge katyekmai. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Pâi mâmânjane kurâk sâm nanlipje dâiyekmâ kuratyongomu tatmai. Yakât dopjeâk menduhuyekmune nâhât hikinnan manjetgât sâman. Yamâ yenje nâhât hâkân otmâ mansai.

³⁸ Yawuhât Anitâne betyongomu kasalipyenjane taka yongom watyekjetâ kapi yu kâwurumjanjak kinbuap.

³⁹ Yakât otmâ nâne pilâyekmâ ariwom. Benje sâp âlâen âwurem takamune nekmâ yuwu sâm eknohonomai. “Anitâ Kutdânenjane tihitnenje otbe sâm mat hângângohomu taka. Yakât otmâ biwinenjane herenje pato nanjain.” Yawu sâm eknohonomai.” Yesuje yawu sâop.

24

Kasalipyenjane taka opon kâmbukje huhum iton galañ menomai.
(Mareko 13:1-2 Luka 21:5-6)

¹ Yesuje menenekmu opon kâmbukje pilâm ge kambenenje kakjambâ olelem ekmunje âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmâ yuwu sâm âikuwin. “Pato, yu nângâ. Opon kâmbukje pato nandoroje yu ekmunje âilonjo oap. Yakât gâne ekdâ girawu oap? Ya sârâ nângâne.”

² Sâmunje yuwu sâm ekngop. “Opon kâmbukje yu ekjetâ âilonjo lonjo oap yuâmâ hâmbâi kasalipyenjane taka huhum gahaem senje âlâlâ kâlehen tap yu mem iton galañ tuhunomai.” Yawu sâop.

Umatje topje topje teteyingiwuap yakât Yesuje sâop.
(Mareko 13:3-13 Luka 21:7-19)

³ Yawu sâm eknongomu nenne pumne âlâ, kutne Oliwa sâm, yan yâhâwin. Yan yâhâ yok pilâm Yesu yuwu sâm âikuwin. “Gâ opon kâmbukjahât den eknongoat yakât bulâne sâp girawuân tetewuap? Yâhâ sâp pato tâlâhumu gâne âwurem gewuat. Sâp yan wuân kulem tetemu ekmâ nângâmunne keterakningiwuap?” Yawu sâwin.

⁴⁻⁵ Sâmunne sâop. “Lok nombotne taka den perâkne yuwu sâm kâityongonomai. “Nâmâ Anitâne hângânnohomu ge mansan.” Yawu sâm kâityongonjetâ lohimbî dondâne denyene nângâm lohotne otmâ yâk yengâlen torokatnomai. Yawu otmâ yengât biwiyenjan kionjetâ denyene nângâm yâk yengâlen torokatmaihât galemene oranjim mannomai.

⁶⁻⁸ Otmu kuk kapam topne topne tetewuap yakât nângâm ki gorâyingsiwuap. Yawu otmâ yuwu nângânomai. “Bâe, emet inânjan Yesune eknongop yakât bulâne teteap. Yamâ yu tetewuapgât Anitâne embânjan sâm kalop.” Yawu nângâm imbiâk nâhâitne “In yawu âwurem gewuap” yawu ki nângânomai. Anjoân lohimbî hânjan kulemjan hânne mansai dondâhâlâkne kasa oranjim ahonomai. Otmu sâp yan po pato tetewuap. Otmu mososoj membuap. Yawu otmu umatne topne topne tetewuap yakât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Imbilipyenane naom mene sâm hâliliakmâ tatmâ memai. Hâliliakmâ tatmâ naom gemu yanâmâ hâkyene sânduk sâmap. Yakât dopneâk umatne topne topne teteyingsiwuap yakât kakjan âwurem gewom. Gemune yanâmâ pesuk sâwuap.

⁹ Yâhâ mitihât kasanane nâhât den pat âlepne nângânetâ nahat otmâ hakyenjan sâm den âiân katyekmâ yongom mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yanâmâ yen nombotne yongonjetâ munomai.

¹⁰ Otmu hilipnongomai sâm yen nombotne kiongityenjahât otmâ topene kurihakmâ nâhât komolâmbâ hionjakmâ betyenehen kionjâ kasa oranjinomai.

¹¹ Otmu sâp yanâmâ lok perâkne nombotne yahatmâ yenhâlâk nângâm yuwu sâm kâityongonomai. “Nenâmâ Anitâhât poropete bulâne mansain.” Yawu sâm kâityongonjetâ lohimbî dondâne yâk yengâlen torokatmâ hiliwanomai.

¹² Otmu lohimbî nombotne bukulipene otjetâ bâleâkgât bukulipene kendâyingsinetâ yâk yengâlen torokatmâ sambe otnomai. Yawu otnomai yakât huhopne yamâ Anitâhât komolân gâtne nombotne hionjakmâ biwiyene pâlâmne otmu buku ki oranjim mannomai.

¹³ Yawu gârâmâ umatne âlâlâ teteyingsiwuap yan lohimbî nombotne Anitâhâlen biwiyenane kepeim sât gum mannomai. Yamâ Anitâne bulâjanâk mem mannan âlepjan katyekbuap.

¹⁴ Yâhâ Anitâne lohimbî kerek yengât tihityene otbuap yakât den pat âlepne ya lohimbine nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane kepeinetgât yene hânjan kulemjan ari ekyongonomai. Ekyongonjetâ ârandân otmu Anitâne hângânnohomu âwurem gewom”. Yawu sâop.

Yerusalem kapi itit kiom tuhunjetâ kâwurumjanak kinbuap.

(Mareko 13:14-23 Luka 21:20-24)

¹⁵⁻¹⁶ Yesune kapam me âlâlâ umatne tetewuap yakât yuwu sâm eknongop. “Poropete âlâ, kutne Danie sâm, yâkne umatne topne topne tetewuap yakât emet inânjan yuwu kulemguop tap.

“Kasalipyenane yene lok kutdâ yenhât umutne lâum opon kâmbukjan yâhâ kânângânetâ kinbuap.” Yawu kulemguop.

Danienje den kulempuop ya nângâm biwiyenjan katmâ mannomai. Otmu kasalipyenjanje taka yawu otjetâ bâlewup ya ekmâ yawuya otmâ yan hilipyongomaihât Yuraia hânân kapi tatmâ arap ya ambolipjanje kapi yenje pilâm iton galan otmâ hewukjehen ari misinjguraknomai.

17 Otmu Yerusalem kapi ambolipjanje gurâ yawuâk sururuk sâam ari misinjguraknomai. Yawu otmâ emetyenjan yâhâ itâ parenje miakne sâam yakât ki nângânomai.

18 Otmu lohimbi nep tuhuakmâ mannomainje gurâ âwurem taka emetyenjan iri sikumyenje me senje âlâlâyenje ya miaknehât ki nângânomai. Yawu otmâ in yawu sururuk sâam hewukjehen ari misinjguraknomai.

19-21 Sâp yanâmâ imbi tepdâek umat karat mannomai. Otmu njanja hewâk hewâhâk mem hikakmâ manjetâ wâtyenje ki tinj tinj sâuwup yanje hiliwahomaihât yenje Anitâ ulitgunomai. Otmu kasalipyenjanje to yambu sâpjan me tatmâ nângâ nângâ sâpjan takamai sâam Anitâ yawuâk ulitgunomai. Kasalipyenjanje takanomai yanâmâ umatje pato nandorone kakyenjan yâhâuwup. Kândikum Anitâ lohimbi katyelehop yapâek umatje yan yuwuya âlâ ki teteop. Yawu gârâmâ umatje kakyenjan yâhâuwup yukât kakjan yuwuya âlâ ki tetewuap.

22 Yakât otmâ Anitâje ikje lohimbilipje kerek hiliwahom metemaihât sâp ya mem tâlâwâk tuhuwuapgât sâam kalop.”

23 Otmu sâp yan lok nombotjanje nâhât yuwu sâam yen kâityongonomai. “Anitâje Yesu hângângumu âwurem ge tihitnenje otbuap sâop yamâ emelâk hângângumu endaken ge mansap.” Yawu sânetâ ki nângâyinjginomai.

24 Sâp yanâmâ lok perâkne nombotjanje kurihiakmâ oain sâam oain sâam yuwu sâam ekyongonomai. “Nâ galemnye manbehât Anitâje âi sâam nihim hângânnohomu ge mansan.” Yawu sâam nâhât lohimbi bulâje yanje yâk yengâlen torokatjetgât kulem topnje topnje menomai. Yawu otjetâ yekmâ betyinjim mannomai.

25 Yâhâ emet inânjan den ekyongoan yu biwiyenjan katmâ galem oranjinomai.

26 Yâhâ sâp yan lok nombotjanje den mem yuwu sâam ekyongonomai. “Anitâje hângângumu âwurem ge lok ki manmaiângen mansap.” Yawu sânetâ yâk ekne sâam yaken ki arinomai. Me lok nombotjanje den mem yuwu sâanomai. “Anitâje hângângumu âwurem ge wosaken me wosaken ge mansap,” sâam ekyongonetâ yâk yengât den ya ki nângânomai.

27 Yakât torokatmâ sâwe. Nâ gewom yan yok pilâm ki gewom. Himbim belek sâamu lanjinjanje siliñ siliñ sâam nombotgembâ nombot otmâ hanj sâmap yakât dopjeâk Anitâje nâ lok bulâje hângânnohomu âwurem gewom. âwurem gemune lohimbi hânjan kulempjan mansai kerekne nâhât lanjinje ekmâ topnje nângânomai.

28 Yâhâ umatje âlâlâ tetewuap yakât emet inânjan ekyongom gaman. Yukât bulâje hâmbâi tetewuwân ekmâ topnje nângâm henjengenomai.

*Yesunje âwurem gewe sâam otbuap yan kulem topnje topnje tetemu eknom.
(Mareko 13:24-27 Luka 21:25-28)*

29 Umatje topnje topnje tetewuap yanâmâ hilâmgât emetsenje otmu omongât emetsenje yamâ bok sâamu omone sahakbuap. Omone sahakmu pitu yanje himbimâmbâ pek sâam genomai.

³⁰ Sâp yanâmâ Anitâŋe yâhâpŋe nâ hâŋgânnohomu âwurem gewom yan wâtne tetemu lohimbijne ekmâ kâi bât sân sân otmâ hu halak tuhunomai. Sâp yanâmâ Anitâŋe yâhâpŋe hâŋgânnohomu elem kulewoŋboŋ kakŋambâ gemune nekŋetâ sâtŋe otbuap.

³¹ Âwurem gewom yan aŋelone âlâŋe lâmunŋe kunmu aŋelolipne hâŋgânyongomune emetsenŋe gahaŋehen geheŋehen hân ewun embun arinomai. Ari nâhât lohimbi manman kârikŋahât pat Anitâŋe kuyiŋgimu mannomai ya kerek menduhuyeknomai.

Bândup baiako yakât dop.

(Mareko 13:28-31 Luka 21:29-33)

³² Sâp yan âwurem gewom yakât nâŋgâŋetâ keterahâkŋat den âlâen hâum yuwu sâwe. Nenâmâ bândup baiako huhuakmu ekmâ yanâmâ “Emet kinbe sâm oap,” sâmain.

³³ Yakât dopŋeâk hâmbâi den yan yukât bulâŋe tetemu ekmâ yuwu sânomai. “Âo, yu Yesuŋe emet inânŋan den eknogop yakât bulâŋe tetemu eksain. Âwurem gewuapŋat sâp tâlâhuap.” Yawu sânomai.

³⁴ Otmu den yan yuâmâ lohimbi âun yu mansai ki muŋetâek bulâŋe tetewuap. Yakât yuwu sâwe. Den yan yukât bulâŋe bulâŋanâk tetewuap.

³⁵ Yâhâ hân himbim pitu âlâlâ emelâk Anitâŋe kalop ya biatmâ metewuap. Yawu gârâmâ nâhât den yamâ ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikŋe tatmâ yâhâmbisâp.

Yesuŋe âwurem gewuap sâp ya ki nanŋain.

(Mareko 13:32-37 Luka 17:26-30,34-36)

³⁶ Sâp pato tetewuap yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Sâp gewom lohimbi kerekŋe yakât ki nanŋai. Otmu aŋelo himbimân tatmai yâkŋe gurâ yawuâk ki nanŋai. Otmu ninak gurâ ki nanŋan. Awoŋne himbim amboŋe ikŋahâk nanŋap.

³⁷⁻³⁹ Âwurem gewom yanâmâ pârâk sân sânâk gewom. Yâhâ âwurem gewom yakât sâpŋe tâlâhuwuap yanâmâ orotmeme girawuya otmâ mannomai yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Emelâk embâŋân Noaŋe manmu towat teteop dop yawuâk ya tetewuap. Emelâk Noaŋe manop yanâmâ lohimbi gulip malap manmâ yeŋe âi yeŋahâlâk nâŋgâm manbi. Yawu manŋetâ Noaŋeâmâ waŋga kâlâhen yâhâop. Yawu otmâ nen âlepŋe mansainâk sâm gulip malap manmâ gaŋetâ yan Anitâŋe nâŋgâmu tonŋelâk pato gemu to niŋ niŋ sâm lohimbi kerek haranyongomu mum metewi. Yakât dopŋeâk lohimbi nombotŋe âlepŋe mansainâk sâm otŋetâ yan Anitâŋe yâhâpŋe nâ hâŋgânnohomu âwurem gewom.

⁴⁰ Gewom yan lohimbi âi kalamyenŋe tuhum gulip malap mannomai yamâ Anitâŋe nombotŋe ya meyekbuap. Nombotŋe yamâ pilâyekbuap.

⁴¹ Yâhâ mâtâp mannomai gurâ nombotŋe meyekmâ nombotŋe pilâyekbuap.

⁴² Yawu gârâmâ nâ Kutdâyeŋe gewom yakât sâp yeŋe ki nanŋai. Yakât otmâ biwi golâ tatmâ sen galem otmâ mannomai.

⁴³ Yakât den âlâen hâum yuwu sâwe. Kapi âlâ me âlâhât kasalipyeŋe sâp girawuân taka yongom itit kiom tuhuyiŋginomai yakât ki ekyongomai. Inâk pârâk sân sânâk takamaihât kapi ambolipŋe sen galem manmâ emet kapiyeŋe galemgunomai.

⁴⁴ Yakât dopnjeâk Anitânje hânġânnohomu âwurem gewom yakât sâp yeje ki nanġai. Yakât otmâ biwi golâ manmâ mambotnihim yâhânomai. Yawu otnomai otmuâmâ âwurem gemune nekmâ heronje nânġânomai.

*Hoġ bawa âlepne bâleje yâk yetġât topyetne
(Luka 12:42-46)*

⁴⁵ Yakât yâhâpne den âlâen hâum yuwu sâwe. Lok kutdâ âlâne kapije pilâm kapi kâlepnehen ari kandi manmâ âwurem tohowuap. Yaken ariwe sâm yan hoġ bawanje âlâ galem sâm katmâ yuwu sâm ekuwuap. “Arimuneâmâ ġâne nep lok nombotne galemयोगuwat.” Yawu sâm ekum pilâyekmâ arimu galem yanje âi ya biwiġanje mem galemयोगomu âilonġo mannomai.

⁴⁶ Yawu otmâ galemयोगuwap otmuâmâ patonaje âwurem taka heronje otbaġiwuap.

⁴⁷ Yawu otbaġim galem pato katmu ikne senje âlâlâne yakât galem otbuap.

⁴⁸ Yâhâ purik pilâm sâmune nânġânet. Hoġ bawa yanje biwiġanje yuwu nânġâm âi ya hilipguwuap. “O, lok kutdâne arap yuâmâ in yawu ki takawuap. Yamâ sâp kâlep manbuap yakâ. Yakât otmâ wongât nâne âi yu membom?”

⁴⁹ Yawu sâm biwiġanje pâlâmne otmu ki galemयोगom heġġeġuwuap. Yawu manmâ to kârikne nem biwi hâlim otmu umatne topne topne teteyiġiwuap. Yawu otmâ lok bâleje yengâlen torokatmâ ki orotne otmâ manbuap.

⁵⁰⁻⁵¹ Yawu otmâ biwiġanje pâlâmne otmu patonaje pârâk sân sânâk taka kuk otmâ kum yaehen pilâmu ge hâhiwin nânġâm yâhâmbisâp.” Yawu sâm eknongop.

25

Imbi sihan bât nombot nombot hârok yan Yesuġe hâum sâop.

¹ Yesuġe sâp patoen âwurem gewuawân Anitânje menenekmâ ikġan katnenekbuap yakât den âlâen hâum yuwu sâop. “Lok sihan âlâne imbi membuap yâkât pat kuwaġiwi. Otmu ya taka membom sâm den katmu takaop. Yamâ imbi membuap yakât bukulipne bâtnombot nombot hârok menduhuakmâ ari mâtâwân kinmâ mambotbaġiwi.

²⁻⁴ Otmu yâk yengâlen ġâtnje imbi mome yamâ biwiyeje golâek manmâ lambe otmu lambe toje yâhâp yâhâp miakmâ ariwi. Yâhâ imbi mome âlâmâ biwi pâlâmne manbi yakât otmâ lambeyeje ya toje saġ sâop. Otmu lambe toje gurâ ki kâsikum miakmâ ariwi.

⁵ Yawu manġetâ sâp kâlêwâk otmu amangât yekmu iwi.

⁶ Im tatġetâ omoġ derepġan lok yanje takaop. Takamu kapi yakât mâtâpġât galemne kinop yanje ekmâ ekyongop. “Wa, aman aman. Imbi pat kuwaġiwi lok ya takawo. Yakât otmâ yahatmâ ari penewaġiġet.”

⁷ Yawu sâm mândiyekmu yahatmâ ariwi. Yawu otmâ lambeyeje toje orowâk mem manbiġe tipne âlâ sem talop ya meġetâ lanġinne pato olop.

⁸ Yawu otġetâmâ bukulipyeġanje yuwu sâwi. “O, nenâmâ lambe toje bia. Yakât otmâ nombotne ġâim ningiġet.” sâm ulityongowi.

⁹ Sâġetâ sâwi. “Bia, to yu dopnennanâk miain. Yawu ġârâmâ yeġak aġim bero emetnehen ari puluhum miakmâ takanġet.”

10 Yawu sâñjetâ anjîm bero emetñehen ba ariwi. Ari yaken manñjetâ bukulipyenñe ge lok ya penawanñjetâ orowâk emet kâlehen yâhâ gahatñe manñum sot newi.

11 Nem tatñjetâ imbi nombotñe ya belângen taka yuwu sâwi. “O, lok pato, gahatñe meningirâ kâlehen gane.”

12 Sâñjetâ sâop. “Bia, ba ariñet. Nâ ki nânğâyîngian. Yen wonân gâtñe?” Yawu sâw watyehop.

13 Yakât topñe yuwu sâmune nânğâñet. Nâ sâp girawuân takawom ya yen ki nanğai. Yakât otmâ galemahom henğenğum nâhât sen dâi dâi otmâ mannomai.

*Lok hilâm îhi, konam yakât topñe
(Luka 19:11-27)*

14 Otmu den âlâen hâum sâmune nânğâñet. Lok âlâñe kapi kâlepñehen ariwe sâw âi loklipñe yongonmu ganjetâ yuwu sâw ekyongop. “Senñe âlâlâ tatnihiap yu galemğum mannomai.” Yawu sâop.

15 Yawu sâw âi loklipñe tewetsenñe mem dopyenñan âlâku ikñiâk ikñiâk yîngiop yamâ yuwu. Âlâmâ 5000 kina yakât dop wanñmu miop. Âlâmâ 2000 kina yakât dop wanñmu miop. Bâñeâmâ 1000 kina yakât dop wanñmu miop. Yawu yîngim yanğak pilâyekmâ ariop.

16 Yâhâ 5000 kina yakât dop miopñeâmâ âi topñe topñe tuhum yan 5000 kina âlâkuâk tâtâem miop. Ya mem menduhumu 10,000 kina yakât dop olop.

17 Otmu 2000 kina yakât dop miopñe âi topñe topñe tuhumu 2000 kina dop âlâ tetemu 4000 kina yakât dop olop.

18 Yâhâ 1000 kina yakât dop miopñe âi ki tuhuop. Yâkñeâmâ tewetsenñe ya mem itâ hambuñan mânunñmâ tunğy topñan katmu in tatmâ gaop.

19 Otmu patoyenñe sâp kâlep manmâ âwurem takaop. Taka âi loklipñe tewetsenñe yîngiop ya yongonmu ganjetâ âlâku ikñiâk ikñiâk yuwu sâw âiyongop. “Tewetsenñe yîngiwan yanñe mem âi tuhunjetâ amon teteap?” Yawu sâw âi yongop.

20 Yâhâ lok 5000 kina miopñeâmâ 5000 kina yâhâpñe teteop ya mem ga yuwu sâw ekuop. “Lok pato, gâñe 5000 kina nihion yanñe mem âi tuhumune âlâku 5000 kina teteop.” Yawu sâw bânñan kalop.

21 Bânñan katmu patonñe yuwu sâw ekuop. “Âi mendâ âilonğo oap. Yakât otmâ tepne heronñe nânğâm âi âlâ torokatmâ gihimune galemğuwuat.” Yawu sâop.

22 Yawu sâwu arimu lok 2000 kina miopñe ga ekuop. “Lok pato, gâñe 2000 kina nihion yanñe mem âi tuhumune âlâku 2000 kina teteop.”

23 Yawu sâw wanñmu sâop. “Âi mendâ âilonğo oap. Yakât otmâ tepne heronñe nânğâm âi âlâ torokatmâ gihimune galemğuwuat.” Yawu sâop.

24 Yawu sâwu arimu lok 1000 miopñe ga ekuop. “Lok pato, gâhât topge nânğâm henğenğuan. Gâ lok sâtñe. Lok âlâ me âlâñe gâhât nep kâmetñetâ âlemap yamâ gikahâk nemat. Yawu otmat yakât sâñjetâ nânğâman.

25 Yakât otmâmâ gâhât kiñitnahât otmâ tewetsenñe nihion ya biatgihimap sâw itâ hambuñan mânunñmâ katmune tatmâ gamap.” Yu mem yawu sâw wanñop.

26-27 Sâwu sâop. “Gâ lok konam. Nâhât topne emelâk nanğat. Lok âlâ me âlâñe nâhât nep kâmetñetâ âlemap yamâ ninahâk neman. Yakât otmâ gâñe

tewetsenŋe gihiwan yu mem kât emetŋan katdâ tatmu tewetsenŋe âlâkuâk teteop mâne gâŋe mem bâtnan katdâ ârândânŋ otbâp.

²⁸ Yawu ki olon yakât yuwu nanŋan. Bukuhane 5000 kina mem kinsapŋe nâhât tem lâum âi torokatmâ tuhum gap. Yakât otmâ gâhât bâtgambâ 1000 kina yu mem bukuhe wanŋbom.

²⁹ Yakât yuwu sâmuene nânŋâŋet. Anitâŋe lok âlâ me âlâ âi sâmu yinŋimu biwiyenŋe kepeim tuhumai yâhâmâ tâtâem mâmâŋe otyinŋimu âilonŋoâk tuhumai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâ âi sâmu yinŋimu ki tuhumai yâhâmâ betyongomap.

³⁰ Yakât otmâ lok konam imap yu watŋetâ yaehen ge hemgât pat manmâ hâhiwin nânŋâm hu halak tuhumbisâp.” Yawu sâop.

Yesuŋe âwurem ge mem kâsip misip tuhunenekbuap.

³¹ Yesuŋe den âlâ torokatmâ yuwu sâop. “Âwurem ge mem kâsipyongomune komot yâhâp otŋetâ matŋe yinŋiwom yakât sâwe. Anitâŋe yâhâpŋe hânŋânnohomu purik sâmu gewom yanâmâ anelolipne kerek meyekmune yenŋât den sâmu hâreyinŋinomgât genom.

³² Yakât otmâ den âlâen hâmu yuwu sâwe. Lama otmu noniŋ konohân kinŋetâ galemŋe hohetyenŋan ba kinmâ mem ketetyekbuap. Ketetyekmu yan lama komot ikiŋiâk otmu noniŋ komot ikiŋiâk kinnomai.

³³ Nâŋe dop yawuâk lohimbi kerek mem ketetyekbom. Nombotŋe nine pat mannomai yamâ bonâŋen katyekbom, otmu nombotŋe hemgât pat mannomai yamâ kanehen katyekbom.

³⁴⁻³⁶ Otmu nine lohimbi Anitâŋe hân himbim ki kalowân yan manman kârikŋahât pat kuyinŋiop yâhâmâ yuwu sâmu ekyongowom. “Nâ sotgât muwan yanâmâ um nihinŋetâ newan. Me tohât hân hânâk nehopyan yanâmâ osom nihinŋetâ newan. Me yenŋâlen pup takawan yanâmâ buku otnihiwi. Me kundat tetenihiop yanâmâ tihitne otbi. Me senŋe âlâlâhât umburuk otban yanâmâ tânnohowi. Me papatolipnaŋe pâi emetŋan mem katneŋetâ tatban yan nâhât tepyeŋe nânŋâm buku otnihiwi. Yawu otnihiminiwi yakât awoŋne tihit ambonaŋe manman kârikŋan katyekmu manmâ yâhânomai.” Yawu sâmu ekyongowom.

³⁷ Ekyongomune sânomai. “Lok pato, gâŋe den eknongoat yu nânŋâmunŋe ki keterakŋingiap. Sâp girawuân sotgât, me tohât, me âlâlâhât sârâ buku otgihwin?”

³⁸ Me sâp girawuân nengâlen takarâ pupŋe gekmâ yan buku otgihwin?

³⁹ Me pâi emetŋan talon yan, me kundat umatŋe topŋe topŋe tetehihowân nen yawu tângohowin? Nenâmâ yawu ki otgihwin nanŋain.” Yawu sânomai.

⁴⁰ Sâŋetâ sâwom. “Yeŋe nâhât komolân gâtŋe âlâ me âlâ geheŋe manbi ya tânyongowi. Yawu otbi yamâ yâk otyinŋiain sâmu nâ otnihiwi.” Yawu sâwom.

⁴¹⁻⁴³ Yawu sâmu ekyongom benŋe kanehen kinnomai ya yuwu sâmu ekyongowom. “Nâŋe sotgât po nihimu manban yan ki um nihinŋetâ newan. Me tohât hân hânâk nehopyan ki osom nihinŋetâ newan. Me yenŋâlen pup takawan yan dâinekmâ emetyenŋan yâhâ ki katnekti. Me senŋe âlâlâhât umburuk otbanân ki tânnohowi. Me kundat umatŋe tetenihiop, me pâi emetŋan mem katneŋetâ tatban yan gurâ ki taka buku otnihiwi. Yawu otnihiminiwi yakât Anitâŋe emelâk kâlâpŋât pat kuyinŋimu tap. Yeŋe pilânekmâ Satan otmu hoŋ bawalipŋe yenŋâlen torokatmâ orowâk tatŋetâ kâlâpŋe seyekmu hâhiwin nânŋâm yâhâmbisâi.”

44 Yawu sâw ekyongomune yâkŋe yuwu sâw buiaknomai. “Sâp girawuân gâŋe sotgât, me tohât, me senŋe âlâlâhât sârâ ki tângohowin? Me sâp girawuân nengâlen pup takarâ emelan ki dâihekâmâ yâhâ katgekbin. Me kundat tetehi-hiowân, me pâi emetjan katgekŋetâ talonân yan ki tângohowin? Yakât sârâ nâŋgâneâyâ.”

45 Yawu sâw buiakŋetâmâ yuwu sâwom. “Yeŋe nâhât komolân gâtŋe âlâ me âlâ geheŋe manbi ya ki tânyongowi. Yawu otbi yamâ yâk otyiŋgiain sâw nâ otnihiwi.” Yawu sâwom.

46 Yawu sâw hâpunmâ pilâyekmune kâlâp pato sem kilik kilik sâw kinmawân kioŋnomai. Yâhâ lohimbi nombotŋe nâhât pat mansai yamâ meyekmune nine manmanân torokatmâ ya ambokum heron maron manmâ yâhâmbisâi.” Yawu sâop.

26

Yesu muâkgât den hikuwi.

(Mareko 14:1-2 Luka 22:1-2 Yoane 11:45-53)

1 Yesuŋe den yawu sâw tin pilâm benŋe girawu tetewaŋgiuwap yakât nen hon bawalipŋe eknongop.

2 “Halihi Tihit tihit hombaŋ tetemu yanâmâ Anitâŋe nanŋe bulâŋe nâ hâŋgânnohomu gewan yakât topŋe teteâkgât howanân nohom kânâŋgâneknomai.” Yawu sâop.

3-4 Sâp yanâmâ hotom uminiwi yengât kunlipyenŋe otmu Yura nengât papatolipnenŋaŋe Kaipasihât emelan yâhâ menduhuakmâ Yesu kumunŋe mumbuap sâw yakât den hikuwi.

5 Yawu gârâmâ Yesu mem kuŋetâ mumu lohimbiŋe ekŋetâ kuk pato tetemapgât yok pilâm in yawu kumunŋe mumbuap yakât den hikuwi.

Imbi âlâŋe to kukŋe mem Yesuhât kunjan motelemu giop.

(Mareko 14:3-9 Yoane 12:1-8)

6 Sâp yanâmâ Yesuŋe menenekmu Betani kapiân yâhâwin. Yan yâhâ lok âlâ, kutŋe Simon sâw, hâk bâle tetewaŋgimu manminiop ya heŋenŋuop yâkât emelan yâhâ orowâk tatmâ sot newin.

7 Sot nem tatmunŋe imbi âlâŋe to kukŋe suk sukŋe âlâ, hâmeŋe yahat yahatŋe, ya mem emelan tatbinân gaop. Yâhâ to ya mem Yesuhât kunjan motelemu giop.

8 Motelemu gemu nen Yesuhât hon bawalipŋaŋe ekmunŋe ki ârândânŋ otmu yuwu sâwin. “Wongât to kukŋe suk sukŋe yu imbiâk mem motelemu kunjan giap. Ya ekmunŋe ki ârândânŋ oap.

9 Nenŋe to yu âlepŋe mem arimunŋe lok nombotŋaŋe puluhunŋetâ yakât hâmeŋe mem lok umburuk mansai yawu ya tânyongombâingât dop.” Yawu sâwin.

10 Yawu sâmunŋe Yesuŋe nâŋgâmu ki ârândânŋ otmu yuwu sâop. “Imbi yuŋeâmâ kulem oap yukât wongât nâŋgânŋetâ bâleap? Nâŋe nâŋgâmunŋe âilonŋo oap. Yakât yuwu sâmunŋe nâŋgânŋet.

11 Lok umburuk mansai yamâ sâp kâlep manŋetâ tânyongonomaihât dop tap. Yâhâ nâmâ sâp kâlep ki otmuâk pilâyekbom.

12 Nâmâ mumune hannohonomai yakât mâtâp menihim imbi yuŋe to kukŋe suk sukŋe ya motelemu kunnan giap.

13 Yakât yuwu sâmunne nângâñet. Nâhât den pat âlepñe yu hânñan kulemñan ari ekyongonomai. Otmu imbi yuñe kulem otnihap yukât den pat ya gurâ yawuâk ekyongonjetâ nângânomai.” Yawu sâop.

Yurasinje Yesu betñehen kionbuapgât sâop.
(Mareko 14:10-11 Luka 22:3-6)

14 Otmu sâp yan Yesuhât hoñ bawalipñe kâiân yâhâp manbin. Gârâmâ bukunenñe âlâ, kutñe Yurasi sâp, yâkñe hotom uminiwi yengât kunlipyenje yengâlen ariop.

15 Ari yuwu sâp âiyongop. “Yesu wosan tap yan dâiyekmâ arimune menomai yakât matñe wuân nihinomai?”

Sâmu sâwi. “Yakât hâmenjeâmâ nenñe kât nanñe 30 gihinom.” Yawu sâp kât nanñe ya wanñi.

16 Wanjetâ miakmâ yakât kakñan girawu otmâ lohotñan menomaihât nângâm manop.

Yesunje hoñ bawalipñe orop sot newi.
(Mareko 14:12-21 Luka 22:7-14,21-23 Yoane 13:21-30)

17 Otmu Tihit tihit Hombañ ya kutñe âlâmâ Natik Hombañ ya tâlâhumu nenñe yuwu sâp Yesu âikuwin. “Natik Hombañ tâlâhuap yakât hândâhân lohimbî dondâñe menduhuakmâ sot um nenomai. Yakât otmâ emet wosan ari sot umunñe orowâk nenom?”

18 Sâmunñe sâop. “Yerusalem kapiân yâhâ lok âlâ mem tetem yuwu sâp eknomai. “Nengât bawapinenñaje yuwu yap. “Emelâk nâhât sâp tâlâhuap. Yakât otmâ nâñe hoñ bawalipne meyekmune gâhât emelan yâhâ menduhuakmâ sot um nenom.” Yawu yap.” Yawu sâp eknomai.” Yesunje den yawu sâp eknongop.

19 Otmu nenñe Yesunje sâop yawuâk menduhuakmâ sot newin.

20 Emet omonj otmu menduhuakmâ sot nem tatmunñe yuwu sâp eknongop.

21 “Yuwu sâmunne nângâñet. Yengâlen gâtñe lok âlâñe betnehen kionmâ kasalipne yengât bâtyenñan mem katnekuap.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu nângâm biwinenñaje umatñe otmu yakât topñe nângâne sâp nenñe ikñiâk ikñiâk yuwu sâp âikuwin. “Kutdâ, gâ nâhât me âlâhât yat?”

23-24 Yawu sâp âikumunñe yuwu sâp eknongop. “Anitâñe sâmu kulemguwi yakât bonñe nâhâlen tetemu nohoñetâ mumbom yakât sâp tâlâhuap. Yakât otmuâmâ yengâlen gâtñe âlâñe oto konohân nâ orop sot nendomait yâkñe betnehen kionmâ kasalipne meyekmâ takawuap. Yawu otnihiwuap yakât matñe hâmbâi umatñe dondâ membuap. Yakât otmâ mâmâñaje ki mem ga katbâp yamâ mem ga kalop yawu nanñan.” Yawu sâop.

25 Yawu sâmu yanâk Yurasinje âikuop. “Lok pato, den yat yu nâhât mon yat?” Sâmu sâop. “Nâ gâhât yan.”

Natik newi.
(Mareko 14:22-26 Luka 22:15-20 1 Korinti 11:23-25)

26 Otmu sot nem tatbin yan Yesunje banja mem Anitâ mepaem motokmâ ningim yuwu sâp eknongop. “Yu mem neñet. Yuâmâ nâhât sunumne yawu oap.” Yawu sâop.

27 Ningimu nemunñe yanjak wain to mem Anitâ yâhâpñe mepaem gâim ningim yuwu sâp eknongop. “Yen to yu mem neñet.

²⁸ To yuâmâ nâhât hep yawu oap. Gârâmâ nohojêta hepne gamu mumbom Anitâne nâhât nângâm den sâm kalop yakât bulâne tâj tânjâk tetewuap. Yawu otmu lohimbî kerek yengât tosayene Anitâne pilâyîngiwuapgât mâtâp tetem henjengwuap.

²⁹ Nâ sâp yiwerene wain to yu yen orowâk ki nem yâhâwom. Yawu gârâmâ yu nemunje ki pesuk yap. Hâmbâi Anitâne âlâkuâk hângânnohomu âwurem gewom yanâmâ yen orowâk nem yâhânom.”

³⁰ Yawu sâm tiŋ pilâmu yapâ yahatmâ Anitâ mepaem kiki mewangim ya pilâm Oliwa pumŋan yâhâwin.

Petoroŋe betbangiwuap yakât Yesuŋe sâop.

(Mareko 14:27-31 Luka 22:31-34 Yoane 13:36-38)

³¹ Mâtâwân yâhâm tatmunje yuwu sâm eknongop. “Anitâne emet inânŋan poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Nâne sâmunne lama yengât amboyeŋe ya kuŋetâ mumbuap. Otmu yâk watmâ manmai ya hârok gem tiok taok otmâ arim kinnomai.” Yawu kulemguop tap.

Den yakât bonje yu tetewe sâm oap. Yakât otmâ kasalipnaje taka menekjêta yen kerekje kiŋgityerjâhât otmâ gem tiok taok otmâ arinomai.

³² Menekmâ ari nohojêta mumbom yamâ benje mumuŋambâ yahatbom. Mumuŋambâ yahatmâ Galilaia hânân ari mambotyŋgim tatmune yen ak-sihâk arinjêta menduhuaknom.” Yawu sâop.

³³ Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâm ekuop. “Gâhât kasa takanomai yan yâkŋeâmâ kiŋgityerjâhât otmâ arinomai. Yâhâ nâmâ bia, nâ ki pilâhekmâ ariwongât nanŋan.” Yawu sâop.

³⁴ Sâmu sâop. “Nanŋat. Gâne omoŋ yukâlâk nâhât “Ki nâŋgâwanŋian,” sâwuat. Yawu sârâ kalimbunje otbuap yanâmâ gokorok isewuap.” Yawu sâop.

³⁵ Sâmu sâop. Nâmâ gâ orowâk tatdom. Yawu tetehihimu nâne gâ ki pilâhekmâ ariwom. Me kiŋgitnahât gurâ ki otbom. Nâne gâhât topgahât âinohoŋetâ ki kurihiwom. Me gohone sâm otnomai yan gurâ nâ orowâk tatmutŋe notgonomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu nenje gurâ yâkŋe sâop yawuâk sâwin.

Yesuŋe Oliwa pumŋan yâhâ Anitâ ulitguop.

(Mareko 14:32-42 Luka 22:39-46)

³⁶ Ari kapi âlâ, kutŋe Gesemane sâm, yan ariwin. Yan ari Yesuŋe yuwu sâm eknongop. “Yen yuân tatŋetâ nâne peren pilâm ba awonj orop den tipine alahure.” Yawu sâmu yan ge tatbin.

³⁷ Yan ge tatmunje Petoro, otmu Yeweri nanyâhâtŋe meyekmu yenjâk bawi. Ba kinmâ umatŋe tetewangawe sâm olop yakât nâŋgâmu biwiŋane umatŋe otmu yuwu sâm ekyongop.

³⁸ “Yen yuân galem tatŋet. Hâkne biuk sâmu biwine umatŋe dondâ oap.”

³⁹ Yawu sâm ekyongom peren pilâm ge pare im Anitâ ulitgum yuwu sâop. “O awonj, umatŋe tetenihiwe sâm oap yu nâŋgârâ ki teteâkgât nanŋan. Yawu gârâmâ nâhât ombe watmâ ki otbuat. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâm yahatmâ âwurem ba yekmu aman pâlâmŋe injetâ mândiyekmâ Petoro yuwu sâm ekuop. “Yen wongât aman pâlâmŋe iai? Nâ yiwerene pilâyekboman. Yakât pâlâmŋe ki otŋet.

41 Biwiyenjëâmâ hewewen oap. Yâhâ wâtyenjëâmâ houŋ sâmu aman iai. Yen lohotŋe otmâ pilânekmaihât golâek tatmâ Anitâ ulitgunet.” Yawu sâop.

42 Yawu sâm yâhâpŋe purik sâm ba Anitâ ulitgum sâop. “Awoŋ, sâp yiwerenŋe umatŋe yu tetenihiwomap. Yakât mâtâp âlâ menihiwuatgât dop ki otbuap otmuâmâ nanŋat yawuâk teteâk. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâop.

43 Yawu sâm yahatmâ âwurem ba hoŋ bawalipŋe yeksan mâne aman pâlâmŋe iwi.

44 Yawu otŋetâ kalimbuŋe âwurem ba den sâop yawuâk sâm ulitguop.

45 Âwâŋe orop den otmutâ pesuk sâmu âwurem ba hoŋ bawalipŋe mândiyekmâ sâop. “Bâe, yen nanŋai me? Wongât aman pâlâmŋe im tai? Emelâk Anitâŋe yu otbomgât hânŋânnohomu gewan. Yakât topŋe teteâkgât kasalipnaŋe menekmâ ari hilipnohomoi yakât sâp tâlâhuap.

46 Bâiŋ, yen yahatmâ enda yekŋet. Nâhât den halop alahum mansai. Gârâmâ yengâlen gâtŋe betnehen kionsapŋe taka kinsap. Yakât yahatŋetâ ba yekne.” Yawu sâop.

Yesu mewî.

(Mareko 14:43-50 Luka 22:47-53 Yoane 18:3-12)

47 Yawu sâm eknongomu yanâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Yura nengât papatolipnennŋe lok sesengâlâk hânŋânyongonŋetâ bukunenŋe Yurasinŋe dâiyekmu Yesu mene sâm takawi. Takanŋetâ nen orop ahomaingât bân nânŋâm kapamgât wahap miakmâek takawi.

48 Lok takawi ya Yurasinŋe kulem girawu otmu menomai yakât yuwu sâm ekyongop. “Yesu ya parahumune ekma yanâk ga menomai.” Yawu sâm ekyongom dâiyekmu takawi.

49 Gotnennŋan takamâmâ kasa ya kinŋetâ Yurasinŋe Yesu gotŋan tâŋ tâŋâk ga parahum yuwu sâop. “O, patone, mandâ manman.” Yawu sâm parahuop.

50 Yawu otmu Yesuŋe yuwu sâm ekuop. “O bukune, girawu nânŋâm takat ya âlepŋe ot.” Yawu sâmu kasalipnaŋe in yawu ga mewî.

51 Menŋetâ kinmu yanâk nengâlen gâtŋe âlâŋe yahatmâ tewetŋe mem hotom uminiwi ya yengât kunyenahât hoŋ bawa ya ândâpŋe nombot topŋambâek kârâm hâreop.

52 Kârâm hâremu Yesuŋe ekmu bâlemu yuwu sâm ekuop. “Ya otdâ bâleap. Yu oat yukât matŋe hâmbâi tewet yuŋahâk purik sâhîhimapgât ya pilâ.”

53 Gâ nâhât topne ki nanŋatgât yawu oat. Nâŋe âlepŋe awoŋne ekumune aŋelolipŋe kiŋgitŋe orowâkne tânohoŋetgât hânŋânyongomu ge kasalipne yu yongom watyekŋetâ arinomaihât dop tap.

54 Yawu gârâmâ awoŋ ekumune aŋelolipŋe hânŋânyongomu yawu otbâiâke yamâ ikŋak âi sâm nihiop yakât mâtâp mangunŋetâ bonŋe ki tetewuap. Yakât otmâ sâm nihiop ya ârândânŋ olâkgât nanŋan. Yawu sâop.

55 Yawu sâm kasalipŋe yuwu sâm ekyongop. “Yen unam tewet otmu kapamgât sâtŋe metŋe âlâlâ mem takai. Yeŋe nâhât lok bâleŋe sâm menekne sâm takai me? Me lok bâleŋe âlâ kune sâm takai? Ya ekumne bâleap. Hilâm ârândânŋ nâmâ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ den kâsikum yingim gaman.

56 Yan bân menekbâi yamâ emet inânŋan Anitâŋe poropetelipŋe den ekyongomu kulemguwi yakât bulâŋe âun teteap.” Yawu sâmu ekmunŋe hâknenŋe biuk sâmu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbin.

Yesu muâkgât sâm den hakñan sâwi.

(Mareko 14:53-65 Luka 22:54-55,63-71 Yoane 18:13-14,19-24)

⁵⁷⁻⁵⁸ Nenâmâ kerehâk kinjtnennjahât otmâ gem tiok taok otmâ arim kinmunñe Petoroñe ikñjâk betyenñehen tihâk watyekmâ ariop. Otmu hotom uminiwi ya yengât kunyeñe, kutñe Kaipa sâm, yâkâlen Yesu mem ariwi. Mem ariwi sâp yanâmâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Yura nengât kunlipnennjañe menduhuakmâ kinbi. Menduhuakmâ kinñetâ Petoro yâhâmâ emet ginñan tembe lâunje emet yakât galem kinbi ya yengât hohetyenñan ari kinmâ den girawu hikunomai sâm yakât ândâp katmâ nângâop.

⁵⁹ Ândâp katmâ nângâmu âi pâi tuhuwi. Otmu girawu tuhumunñe muâkgât den golâ topñe topñe gahaem hakñan sâwi.

⁶⁰ Yawu otmâ lok dondâñe den girawuân hâum sâñetâ kunlipyenñe nângâñetâ ârândâñ otbuap yakât pâpñuwi.

⁶¹ Yawu gârâmâ hohetyenñan gâtñe lok yâhâp yañe yahatmâ emelâk Yesuñe den sâop ya nângâm hilipgum den imbiâk hakñan sâowot. “Lok yuñeâmâ yuwu sâmu nângâwit. “Anitâhât opon kâmbukñe emelâk tuhuwi yuâmâ nâ niniâk liakum yâhâpñe hilâm kalimbu kâlehen tuhum manñuwom. Lok âlâ me âlâñe ki tânnohonomai.” Yawu sâop.” Yawu hakñan sâmutâ Yesuñe olotoñâk kinop.

⁶² Olotoñâk kinop yakât Kaipañe yahatmâ kinmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Gâ wongât otmâ den âlâlâ âihohomunñe yakât matñe ki kâpeksat? Yawu otdâ ekmunñe ki ârândâñ oap.” Yawu sâop.

⁶³ Yawu sâmu benñe Yesuñe yâhâpñe olotoñâk kinop. Olotoñâk kinmu witgum sâop. “Bâinñ witgumâk âihohowe. Anitâ manman amboñjahât senñan âihohowoman yukât matñe sârâ nângâne. Gâ Anitâñe ikñe nanñe bulâñe ya hângângohomu ge yu mansat me bia? Sârâ nângâne.” Yawu sâop.

⁶⁴ Sâmu sâop. “Yu yat yakâ. Nâmâ Anitâñe hângânnohomu gewan. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâñe wâtñe nihim âlâkuâk hângânnohomu elem kulewoñboñ kakñambâ âwurem ge yengât kunyeñe tatmâ yâhâmbisâm. Sâp yan Anitâhât wâtñe ya nâhâlen tetemu eknomai.” Yawu sâop.

⁶⁵⁻⁶⁶ Yawu sâmu Kaipañe nângâmu bâlemu yahatmâ ikñe sâñgum mem duhatmâ bukulipñe yuwu sâm ekyongop. “Bâe, ikñjahât nângâmu yahatmu Anitâhât kawenñan kinbe sâm oap. Yuâmâ den kâmbukñe hâlilijñe yap. Yakât girawu tuhunomgât nanñgai?” Yawu sâm âiyongop.

Sâmu sâwi. “Kunjetâ muâk,” yawu sâwi.

⁶⁷ Yawu sâm kundenñan tâpñuwi. Tâpñum gâtñeñe sâñgum âlâ mem senñe sâhâm kâtâpñuñetâ kinop. Senñe sâhâm kâtâpñum ândâpñe huhuwi. Ândâpñe huhum nombotñeñe yuwu sâm âikuwi.

⁶⁸ “Bâinñ, ândâpñe âlâñe huhuap? Anitâñe hângânnohomu gewan sâmat. Ya bulâñe sâmat otmuâmâ yiwereñe âlâñe ândâpñe huhumu eksat yakât sârâ nângâne.” Yawu sâm kum senñan gem mem âlâlâ mângâewi.

Petoroñe Yesu betbanñgiop.

(Mareko 14:66-72 Luka 22:56-62 Yoane 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Otmu Petoroñe emet ya hawinñanâk kinmu hotom uminiwi ya yengât lok kunyeñahât hoñ bawa imbi âlâñe ekmâ yuwu sâm âikuop. “Gâmâ Yesu Galilaia amboñe orop manñetâ yekman.” Yawu sâop.

⁷⁰ Yawu sâmu lok dondâhâlâk kinbiñe nekmâ nângâmaiñetâ Petoroñe kurihiakmâ yuwu sâop. “Gâñe den yat yakât ki nanñan.”

⁷¹ Yawu sâm pilâyekmâ endunâken ba kinmu imbi âlâŋe ekmâ lok yan kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Lok emet, lok yuâmâ Nasaret kapiân gâtŋe yâk orowâk manŋetâ yekman.”

⁷² Yawu sâm ekyongomu sârereakmâ yuwu sâop. “Anitâhât senŋan kinmâ yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Nâ lok yakât ki nâŋgâwanŋiman.” Yawu sâop.

⁷³ Sâmu sâwi. “Yesuâmâ Galilaia hânân gâtŋe nanŋain. Yâhâ gâ gurâ yawuâk Galilaia yengât enŋat ya sârâ nanŋain yukâ. Yakât otmâ gâmâ yâkât komolân gâtŋe geksain.” Yawu sâwi.

⁷⁴ Sâŋetâ sârereakmâ sâop. “Bâiŋ, âlepŋe Anitâhât senŋan den membom otbuawâmâ yâkŋe matŋe nihiwuap. Lok sâm tai yuâmâ bulâŋanâk ki nâŋgâwanŋian.” Yawu sâop. Yawu sâm oan mâne yanâk gokorok isiop.

⁷⁵ Gokorok isian mâne Yesuŋe emet inânŋan den ekuop ya nâŋgâmu teteop. “Gâŋe nâhât “ki nâŋgâwanŋian” sârâ kalimbuŋe otmu yan gokorok isewuap.” Den ya nâŋgâmu tetemu biwiŋe ŋasinâk pato otmu pilâyekmâ ikŋiâk ba kinmâ hik ŋâik ŋâihâk isiop.

27

Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

(Mareko 15:1 Luka 23:1-2 Yoane 18:28-32)

¹⁻² Otmu emet han ŋâmu yanâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Yura nengât kunlipnennane Yesu muâkgât sâm den hikuwi. Yawu otmâ Yesu bâŋŋan kum sâhâm dâim Roma yengât kiap âlâ, kutŋe Pilato sâm, yâkât den sâsâ emetŋan ariwi.

Yurasi hiwawahop.

(Aposolo 1:18-19)

³ Otmu bukunenŋe Yurasine Yesu mumbuapgât den sâm hârewanŋiwi yakât den pat nâŋgâmu bâleop. Nâŋgâmu bâlemu yâkŋe kât nanŋe 30 wanŋi ya mem sururuk sâm ari yuwu sâm ekyongop.

⁴ “Otmune dondâ bâleap. Yesu yamâ tosanŋe bia yamâ nâŋe otmâ tâpikguwan. Yawu otmâ tosa umatŋe mian.” Sâmu sâwi. “Tosa amboŋe. Gikak henŋenŋuwuat.”

⁵ Yawu sâŋetâ nâŋgâmu bâlemu pilâyekmâ tewetsenŋe wanŋi ya mem ari opon kâmbukŋan yâhâ sorokenâk pilâmu giop. Pilâm gem sururuk sâm ari hiwawahop.

⁶ Yâhâ hotom uminiwi yengât kunlipyenne tewetsenŋe pilâop ya mem yuwu sâwi. “Tewetsenŋe yuâmâ Yurasine Yesu betŋehen kionŋop yakât hâmenŋe. Yawu gârâmâ yuŋe opon kâmbukŋahât pat sâm katmunŋe ki ârândâŋ otbuap. Yawu gârâmâ yuwu mon otnom?”

⁷ Yu mem lok âlâŋe amanŋ tuhumap yâkâlen hân puluhunom. Puluhum lok kâllepŋehembâ taka manmai ya yan hanyongombisâi.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu otmâ hân ya puluhuwi yakât kutŋe yuwu, “Heŋŋak puluhuwi,” yawu kunbi. Sum yakât kutŋe yawuâk tap.

⁹⁻¹⁰ Otbi yakât bonŋe teteop yamâ emet inânŋan Anitâŋe sâmu poropete âlâ, kutŋe Yeremia sâm, yâkŋe kulemuŋop ya yuwu. “Isirae nengât kunlipnennane lok âlâ muâkgât sâm hârewanŋim yakât kât nanŋe 30 kasane wanŋi. Tewetsenŋe wanŋi ya mem ari lok âlâ amanŋ tuhuminiop yâkâlen hân puluhunomai sâm Anitâŋe den eknohop.” Yawu sâm kulemuŋop tap.

Yesu je olop miop yakât Pilato je âikuop.

(Mareko 15:2-5 Luka 23:3-5 Yoane 18:33-38)

11 Yâhâ hotom uminiwi otmu Yura nengât kunlipnenja je Yesu mem Pilato je sâm hâreâkgât yâkâlen ari den âiân katbi. Katjetâ tatmu Pilato je yuru sâm âikuop. “Yura yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?” Yawu sâop.

Sâmu sâop. “Oj, den bulâje yat.” Yawu sâop.

12 Otmu Yesu mem ariwi nombotja je yâkât hakjan sâwi. Hakjan sâjetâ den matje ki sâop.

13 Ki sâm olotojâk kinmu Pilato je topje nângâwe sâm Yesu yuwu sâm âikuop. “Girawu otmâ den sâm tai yakât matje ki kâpekyinjat?”

14 Yawu sâm âikumu den biaek kinop. Yawu kinop yakât ekmu sâtje olop.

Yesu je kujetâ muâkgât Pilato je den sâm hârewanjio p.

(Mareko 15:6-15 Luka 23:13-25 Yoane 18:39-19:16)

15-19 Otmu Pilato je yuwu nângâop. “Lohimbi dondâje Yesuhât nângâjetâ yahatmap. Yakât otmâ hotom umai ya yengât kunlipyenja je nângâjetâ bâlemu yanjak muâkgât sâm hârewanjim nâhâlen mem takai.” Yawu nângâm engat yâhâp otmâ kinmu yanâk imbi ja je yuwu sâm den katmu takaop. “Nâ amanân awun eksan yakât topje yuwu. Yesu yamâ tosanje bia. Gârâmâ gâje ihilâk ki otba ngiwuat.” Den yawu sâm katmu takaop.

Yâhâ Tihit tihit homba j ârândâjâk Pilato je yuwu otminiop. Lok tosa otjetâ pâi emetja n katyekjetâ tatminiwi yapâ gâtje âlâ me âlâhât lohimbije nângâjetâ dopja n otmu lok âlâ hola njuat sâminiwi ya hola nyekmu geminiwi. Yakât otmâ Yesu me lok bâleje, kutje Yesu Barawa sâm, âlâ me âlâ hola nju mu gewuapgât nângâm Pilato je lohimbije ya yuwu sâm âiyongop. “Âlâ hola nju mune gewuap? Barawa me Yesu hola nju mune yengâlen giâkgât nanjai?”

20 Yawu sâm âiyongomu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenja je otmu Yura nengât kunlipnenja je lohimbije biwiyenja n kiojmâ yuwu sâwi. “Barawa hola ndâ gemu Yesu kujetâ muâk,” sâjet sâm engatjenja n gewi.

21 Yâhâ Pilato je yahatmâ kinmâ yuwu sâm âiyongop. “Yenâmâ âlâ hola nju mune giâkgât nanjai.”

Sâmu sâwi. “Barawa hola ndâ giâkgât nanjai.” Sâjetâ sâop.

22 “Yesu yuâmâ Anitâje hângângumu giop sâmai yâkât girawu otba ngiwomgât nanjai?”

Sâmu njerekje berendenâk sâwi. “Yâk howanân kum kânângâjetâ muâk.”

23 Sâjetâ âiyongop. “Bâe, yuâmâ ki orotje. Wuân otmu bâleopgât yawu yai?”

Yawu sâmu âlâkuâk yahatmâ sâwi. “Howanân kum kânângâjetâ muâkgât nanjai.” Yawu sâwi.

24 Yawu sâm kunyenje kârikje otjetâ kuk pato tetemap sâm Pilato je yahatmâ kinmâ topyenje teteâkgât to osom katmâ senyenâk bâteje piriakmâ ekyongop. “Yu otne sâm oai yamâ yengât tosa. Yuje nâhât wahap ki oap. Yawu gârâmâ senyenâk kinmâ to yu piriakmune neksai.”

25 Sâmu sâwi. “Sâmunje kujetâ mumbuap yukât tosa yamâ nen otmu nengât sen tetem sambe otnomai ârândâj menenekbuap.” Yawu sâm hârewi.

26 Yawu sâm hârewjetâ Pilato je sâmu Barawa ya hola jetâ giop. Yawu otmâmâ tembe lâulipje ekyongomu Yesu mem kândâtnje lawitjetâ hepnjak kin pisilin sâop. Yawu otjetâ Pilato je hângânyongomu howanân kujetâ muâkgât mem ariwi.

Tembe lâulipnaje Yesu mem âlâlâ tuhuwi.

(Mareko 15:16-20 Yoane 19:2-3)

27 Tembe lâulipnaje Yesu mem ya pilâm emet âlâen katjetâ talop. Yawu otmâ tembe lâu bukulipyerje nombotje meyekjetâ gawi.

28 Gam Yesuhât hâk katipnje tuhumm pilâwanjim hâk katipnje kâkâlep, kuriņ takop takop yamâ lok kutdânje mânunjakmâ manminiwi yawuya ya mem mânunbanjiwi.

29 Yawu otmâ tâk âlâ sâtje metje, hatman yawuyaje mem gonjonjum lok papato yengât njerendenj ya dop kum kunjan kepeim âlihitanjiwi. Âlihitanjim kapam âlâ bânje bonângen wanjetâ memu gotņan ba senņan gem girinbanjim yuwu sâm ekuwi. “Bâe, Yura yengât lok kutdâ pato. Yakât otmâ torokatmâ mangât nanġain.” Yawu sâm senņan gewi.

30 Senņan gem kundennan tâpġuwi. Otmu kapam wanbi yanak bânņan hindâm kunjan lawitbi.

31 Yawu otmâmâ hâk katipnje kuriņ ya mem tuhumm pilâm iknje hâk katipnje mânunbanjim yanak mem howanân kum kânângâne sâm dâim ariwi.

Yesu howanân kuwi.

(Mareko 15:21-32 Luka 23:26-43 Yoane 19:17-27)

32 Ariwi yamâ ikņahâk howanņe lâuakmu ariwi yakât otmâ wâtje houņ sâmu lok âlâ, kutje Simon sâm, yamâ Kirene gâtje ya mem tetem sâwanņinetâ Yesuhât howan ya tângum mem lâumu orowâk ariwi.

33 Ari hân âlâengen, kutje Golihata sâm, yan ariwi. Kut yakât topņeâmâ “Lok Kunje Hahitje,” yawu.

34 Yan ari Yesuņe hâhiwin dondâ nânġamapġât wain to otmu to nasin bâleņe ya orowâk menduhum ġaim wanjetâ nemu nasinbanġimu ukum pilâop.

35 Otmu hâk katipnje tuhumm pilâmâmâ iknje howanân kum kânângâņetâ kinmu hâk katipnje ya mem “Âlânje miakbuap?” sâm mem ketetmâ katbi. Mem ketetmâ katjetâ tatmu pepa duhatmâ tipi tapi tuhumm kutyenje ikņiâk ikņiâk kulemgum amañan mânunjetâ ġiop. Mânunjetâ gemu mem gulip malap tuhumm yapâ pepa âlâ meņetâ kut teteop yanje miahop.

36 Yawu otmâ yakât kakņan in ge tatmâ ekbi.

37 Yawu otmâ howan yakât kunņan yuwu kulemgum katbi. “Lok yu kutje Yesu. Yâhâmâ Yura yengât lok kutdâ.” Yawu sâm kulemguwi.

38 Otmu sâp yanâk lok komborâ yâhâp yotgom lâum kânângâyelekņetâ nombot nombot kinowot.

39 Otmu lohimi nombotje mâtâp ya watmâ howan hâlânġmâ arim takawņe Yesu ekmâ lauyenje butelim yuwu sâwi.

40 “ġânje emelâk yuwu sârâ nânġâwin. “Opon kâmbukņe yamâ nânje liakum hilâm kalimbu biwinan tuhumm manġuwom,” yawu sârâ nânġâwin. Yawu ġârâmâ howanâmbâ pek sâm kâpehâkmâ ge. ġerâ yanâmâ nenņe “O, Anitâhât nanņe bulânje” sânom.” Yawu sâwi.

41 Yawu sâņetâ benņe hotom uminiwi ya yengât kunlipyerje otmu Mosehât ġirem den kâsikum ningiminiwiņe senņan gem lohimi kinbi ya yuwu sâm ekyongowi.

42 “Lok yuâmâ Yura nengât lok kutdâ sâmai. Yuņe lok nombotje tânyongomu ekmain. Yâhâ ġirawu otmuâmâ ikņeâmâ ki tânahom howanâmbâ kâpehâkmâ ġiap? Kâpehâkmâ gemu eknom otmuâmâ biwinenņe yâkâlen katmâ tem

lâuwanginom. Yâhâ ki kâpehakmâ gewuawâmâ yuwu sânom. “Âo, lok yuâmâ imbiâk otmap.” Yawu sânom.

⁴³ Yawu otmâmâ ikrjak yuwu sâop. “Nâmâ Anitâhât nanŋe bulâŋe. Biwine yâkâlenâk kinsap.” Ikrjahât yawu sâop. Gârâmâ bâiŋ Anitâŋe tângumu howanâmbâ kâpehakmâ gemu ekne.” Yawu sâwi.

⁴⁴ Yawu sâm sennan gem kinŋetâ yanâk lok bâleŋe yotgom kânâŋgâyelekŋetâ nombot nombot kinowot yâku yawuâk sennan giowot.

Yesu muop.

(Mareko 15:33-41 Luka 23:44-49 Yoane 19:28-30)

⁴⁵ Otmu hilâm kârikŋan, 12 kilok olop yan Anitâŋe nâŋgâmu emetsenŋe bok sâmu omoŋ sahaŋop.

⁴⁶ Omoŋ sahakmâ yapâ ari emetsâpŋe 3 kilok otmu emet lanŋinŋe âlâkuâk pilâop. Yawu otmu Yesuŋe kândâtŋe kuwihakmâ Yura nengât denân yuwu sâm halahuop. “Eli, Eli lama sapaktani.” Yawu sâop. Sâop yamâ topŋe yuwu. “O, Awonŋ, wongât nâŋgâm kâkâsuk otmâ betnihiat?” Yawu sâop.

⁴⁷ Otmu lok nombotŋe nâŋgâm tâpikgum yuwu sâwi. “Eliahât mon sâm ahom kuakmâ tap.”

⁴⁸ Yawu sâŋetâ hohetyeŋan gâtŋe âlâŋe sururuk sâm ari sâŋgum âlâ mem nak bâtbâtŋe potonŋan pâŋ pâŋ kepeim wain to bâleŋe yan katmâ mem yâhâ Yesuŋe niâkgât lauan kalop.

⁴⁹ Yawu otmu bukulipŋe yuwu sâm ekuwi. “Pilâ. Elianŋe himbimâmbâ ge tânguâkgât nâŋgâm kutŋe kunsap mon? Pilârâ in ekne.” Yawu sâwi.

⁵⁰ Yawu sâm kinŋetâ Yesuŋe kârikŋeâk halahum yaŋak bâiŋe kambiamŋe tok sâmu muop.

⁵¹ Otmu emelâk lohimbi inŋe opon kâmbukŋe yakât biwiŋe ekmai sâm sâŋgum kâlep pato hikunŋetâ ya kâtâpŋuminiop. Sâŋgum yaŋe pâŋambâek tok sâm hâreakmâ nombot nombot otmu tetekŋan olop. Yawu otmu mososŋ pato miop.

⁵² Mososŋ pato memu yan hân orotok sâmu lohimbi nombotŋe emelâk Anitâhât tem lâum manminiwi ya yeŋgât sum aŋ sâm kinmu pindilakmâ yahatbi.

⁵³ Sumâmbâ pindilakmâ yahatmâ manbi yaŋe ari Yesuŋe mumuŋambâ yahalop yanâmâ Yerusalem kapiân yâhâŋetâ yan kapi ambolipŋe orowâk enjaki.

⁵⁴ Yesu muop sâp yanâmâ tembe lâu hâlâŋmâ kinbiŋe mososŋ pato miowân kulem âlâlâ tetemu ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Lok yuâmâ bulâŋanâk Anitâhât nanŋe.” Yawu sâwi.

⁵⁵ Otmu imbi nombotŋe yan kinbi yâhâmâ Galilaia ambolipŋe. Yâkŋeâmâ Yesuhât hoŋ baminiwi yamâ kutyenŋe yuwu.

⁵⁶ Âlâmâ Maria Matala kapiân gâtŋe, âlâmâ Mariahât nambenŋe Yakowo yet Yose mâmâyetŋe, yâhâ âlâmâ Yoane yet Yakowo yâk yetgât mâmâyetŋe.

Yesu lâum ari hanguwi.

(Mareko 15:42-47 Luka 23:50-55 Yoane 19:38-42)

⁵⁷ Emet ŋiŋ sâmu yan lok âlâ, kutŋe Yosep sâm, yâhâmâ Arimata kapi ambonŋe. Yâkât iri sikumŋe pato tatbaŋgiop. Otmu yâkŋe Yesuhâlen biwiŋe kepeim manop.

⁵⁸ Lok yaŋe Yesu lâum ari hanguwe sâm Pilatohâlen ari tetewanġiop. Tete-wanġimu launġan mem tembe lâulipŋe hânġânyongomu ari howanâmbâ Yesu mem wanġbi.

⁵⁹⁻⁶⁰ Mem wanġetâ bukulipŋe orop Yesu lâum ari kât mâtâpŋe âlâ dikin yawuya emelâk Yosepŋe yan hannohonomai sâmu nanlipŋaŋe kât mâtâpŋe kusânmâ mem tiŋgâlonġetâ kinop ya lâum ariwi. Otmu sâŋgum kaok âiŋe yaŋe katipgum kâlehen lâum ba katġetâ talop. Katġetâ tatmu kât âlâ lâum hâpunġetâ ba mâtâpŋe ya maŋguop.

⁶¹ Otmu imbi yâhâp, Maria Matala kapi amboŋe otmu nambeŋe Yakowo yet Yose mâmâyetŋaŋe yan ge tatnâ we bâle nânġâm talowot.

Tembe lâu katyektġetâ galem kinbi.

⁶² Otmu emet haŋ sâmu, tatnâ nânġâminiwin sâp yakât omoŋânâk hotom uminiwi yenġât kunlipyeŋe otmu Parisaio yaŋe Pilatohâlen ariwi.

⁶³ Ari yuwu sâm ekuwi. “Patonenŋe, den tipŋe sâmunŋe nânġâ. Yesu lok perâk yaŋe emelâk den âlâ yuwu sâop ya nanġat. “Nâ nohoŋetâ mum hilâm kalimbu hân kâlehen im yapâ mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâop.

⁶⁴ Ya ki yahatbuap yawu nanġain. Yawu gârâmâ hoŋ bawalipŋaŋe lâum ari âlâengen misiŋgutġetâ tatmu den imbiâk yuwu sâm lohimbi kâityongonomai. “Yâhâmâ emelâk mumuŋambâ yahatsap.” Yawu sâm kâityongom aŋgoân yakât nânġâŋetâ yahalop ya witgum torokatġetâ umatŋe topŋe topŋe teteningi-wuap. Yâhâ yawu otmaiġât gâŋe tembe lâu nombotŋe katyektâ ari sum yakât galemŋe kinġetâ hilâm kalimbu pesuk sâekġât nanġain.” Yawu sâm ekuwi.

⁶⁵ Sâŋetâ sâop. “Bâiŋ nâhât tembe lâu meyekġetâ ari sum galemgum kinnomai.” Yawu sâop.

⁶⁶ Yawu sâmu tembe lâulipŋe meyekmâ sumângen ariwi. Ari kât hâpunmu mâtâpŋe maŋguop ya ekmâ denġop kutakum mem ginġan katġetâ merakiop. Yawu otmâ Yesuhât bukulipŋaŋe tuhum gik beretek pilâm kâlehen yâhâmâiġât Sisahât towat denġowân katbi. Denġowân katmâ tembe lâu galem katyektġetâ kinġetâ âwurewi.

28

Yesuŋe mumuŋambâ yahalop.

(Mareko 16:1-10 Luka 24:1-10 Yoane 20:1-18)

¹ Emet haŋ sâmu yanâk Maria, Matala kapiân gâtŋe otmu nambeŋe orowâk sumângen ariowot.

² Arimutâ yanâk mososoŋ pato memu aŋelo âlâ hâk katipŋe kaok bolan bolar yaŋe himbimâmbâ pârâk sânsânâk ġiop. Ge kât pato âlâ Yosep bukulipŋaŋe lâum hâpunġetâ ba sum mâtâpŋe maŋguop ya yâkŋe lâum hâpunmâ pilâm kakŋan yâhâ talop.

³ Otmu aŋelo yakât kundenŋaŋe laŋinŋe dondâek pilâop.

⁴ Kât pat kakŋan ge tatmu ekmâ tembe lâu yaŋe umutyenŋe arimu kâi bâtyenŋe sân sân sâm derepyongop.

⁵ Yawu otmâ aŋeloŋe imbi yâhâp yuwu sâm ekyotgop. “Yet kinġityetġahât ki otset. Yetŋe Yesu howanân kuwi ya ekde sâm takawot ya nanġan.

⁶ Yâhâmâ yuân ki tap. Emelâk mumuŋambâ yahatbom sâop yawuâk otmâ yahatnâ arap.

⁷ Yakât otmâ kâlehen yâhâ Yesuhât welâm ekmâ nângâm in yawu âwurem ari hoŋ bawalipne yuwu sâam ekyongoromawot. “Kutdânenŋaŋe emelâk mumuŋambâ yahatmâ Galilaia hânângen ari tap. Yawu gârâmâ yen yawuâk ariŋetâ penanŋinomai.” Yawu sâam ekyongoromawot.”

⁸ Yawu sâamu nângâm koahowot yamâ biwiyetne herone pato nângâowot. Yawu otmâ ya pilâm sururuk sâam hoŋ bawalipne yengâlen ariowot.

⁹ Arimutâ Yesuŋe mâtâwân teteyitgim yuwu sâop. “Wa, imbi yâhâp.” Yawu sâamu koahowot yamâ ekmâ nângâm mepa sanŋan otbaŋgiowot.

¹⁰ Yawu otbaŋgimutâ yuwu sâop. “Yet ki nângâm koakset. Yerâmâ sururuk sâam hoŋ bawalipne ari ekyongomutâmâ Galilaia hânân ari mambotnihinimai.” Yawu sâop.

Tembe lâu yaŋe den golâ gahaem sâam haok tuhuwi.

¹¹ Yawu sâam ekyotgomu mâtâwân arim tatmutâ tembe lâu sum galemne kinbiŋe sururuk sâam ari kapi patoen yâhâ hotom uminiwi yengât kunlipyene kulem teteop yakât ekyongowi.

¹² Yakât ekyongonetâ opon kâmbukŋahât galemlipyene orowâk menduhuakbi. Menduhuakmâ den hikum tembe lâu yaŋe Yesuhât sum galem kinbi ya tewetsenŋe hâmeŋe pato yingim “den golâ yuwu sâanomai,” sâam enŋatyeŋan gewi.

¹³ “Nen omoŋ derep kâmbukŋan aman pâlâmne imunŋe Yesu hoŋ bawalipŋaŋe tihâk taka lâum âlâengen ari hanguai.” Yawu sâanomai.

¹⁴ Yawu gârâmâ Pilatonŋe den yu nângâm hilipyongomapgât nenŋe sârereyekmâ toŋne yu kurihinom. Yakât ki nângâm ketet otnomai.” Yawu sâawi.

¹⁵ Yawu sâam hâmeŋe yinginetâ miakmâ sâawi yawu otbi. Yâhâ den golâ yamâ sâam haok tuhum alahum ariwi. Yakât otmâ sâp yiwerene yu Yura kapi ambolipŋaŋe den yukât yawuâk alahum manmai.

Yesuŋe den bâiŋe sâam ekyongop.

(Mareko 16:14-18 Luka 24:36-49 Yoane 20:19-23)

¹⁶ Otmu yakât kakŋan nen hoŋ bawalipne kâiân konok Galilaia hânân ariwin. Ari Yesuŋe pumne âlâ yan menduhuaknom sâop yan yâhâ menduhuakbin.

¹⁷ Menduhuakmâ kinmunŋe Yesu teteningimu ekmâ biwi hero pato nângâm mepaewin. Yawu gârâmâ lohimi nombotŋaŋe ekmâ enŋat yâhâp otbi.

¹⁸ Yâhâ Yesuŋe gotnenŋan ga kinmâ yuwu sâam eknongop. “Anitâ Awoŋnaŋe mâmâne otnihimu yâkât wâtŋan kinmâ himbimân gâtŋe me hânân gâtŋe, ehkeŋe ki ehkeŋe kerek yengât kunyene tatmâ yâhâmbisâm.

¹⁹ Yawu gârâmâ den kâsikum yingim gan yu mem hânŋan kulemŋan ari lohimi kâsikum yinginetâ nâhâlen biwiyenŋe kepeim mannomai. Yawu gârâmâ Awoŋne otmu nâ otmu Wâtgât mâmâŋahât Heak nenâmâ konohâk oain. Yawu tatmain yakât yeŋe nengât kulân lohimi toen mem katyekŋetâ nenŋe tihityene otmâ yâhânom.

²⁰ Otmu nâŋe yen orowâk manmâ den kâsikum yingim gan ya kerehâk kâsikum yinginetâ biwiyenŋe tinâk lâum mannomai. Otmu sâp ârândâr mâmâne otyingimune nâ orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmâ mannomai. Otmu sâp pesuk sâwuap yanâmâ âwurem gemune penanŋiaknom.” Yawu sâam den bâiŋe eknongop. Bâiŋ, den pesuk yap.

Mareko Yesuhât Den Pat Âleppe Marekoŋe kulempuop.

Yoaneŋe âi toppe kalop.

(Mataio 3:1-12 Luka 3:1-9,15-17 Yoane 1:19-28)

¹ Anitâhât nanŋe Yesu Kiristo yâkât den pat âleppe yakât toppe ya yuwu.

² Poropete âlâ, kutŋe Yesaia sâŋ, Anitâŋe yuwu sâŋ ekumu kulempuop.

“Anitâŋe nanŋe yuwu sâŋ ekuop. “Nine hoŋ bawa âlâ ekum hâŋgâŋumune kulet sâŋ ari mâtâp menŋihiwuap.” Yawu sâŋ nanŋe ekuop.”

³ Yawu sâŋmâŋ torokatmâ mâtâp mewanŋiwuap yâkât yuwu sâop.

“Lok ki manmaiâŋen, lok âlâ yan ari manbuap. Lohimbi yâkâlen takanomai ya yuwu sâŋ ekyongowuap. “Lok kutdâhât mâtâp ya mem pitinjet. Otmu mâtâp mewanŋinjet. Otmu uk sâŋ huruŋ sâŋ, pumpe lauŋe yamâ kum kilikmâ mem ârândâŋ merândâŋ tuhuŋetâ ya talâk.”

Yawu sâŋ ekyongop.” Yesaiaŋe den yawu kulempuop tap yakât bulâŋe yamâ Yoanehâlen teteop.

⁴ Yoaneŋe lohimbi toen katyekbe sâŋ yakât toppe katmâ yahatmâ lok ki manmaiâŋen ari manop. Yaken ari manmâ lohimbi dondâŋe yâk ekne sâŋ ariŋetâ yuwu sâŋ ekyongop. “Orotmemeyenŋe kiŋgoŋ âlâlâ otmâ mansai ya kerek betbanŋinjetâmâ toen katyekbom. Toen katyekmune Anitâŋe tosayenŋe pilâyinŋiwuap.” Yawu sâŋ ekyongop.

⁵ Yawu sâmu ya nâŋgâm hân pato âlâ, kutŋe Yuraia sâŋ, ya ambolipŋe otmu kapi âlâ, kutŋe Yerusalem sâŋ, ya ambolipŋe kiŋgitŋe orowâkŋe yâkâlen ari orotmemeyenŋe bâlenŋe ya kerehâk sâŋ tetenjetâ Yorân toen katyehop.

⁶ Yâhâ Yoaneŋe hâk katipŋe yamâ soŋgo âlâ, kutŋe kamele sâŋ, yakât somotŋaŋe mendenmâ ya kepeiakmâ manminiop. Otmu kamele hâkŋaŋe let yawu pâŋan sâhâm kuratguahop. Otmu dopon, nenŋopdâ, me goŋgaran yawuya nem manminiop.

⁷ Yawu manmâ lohimbi yuwu sâŋ ekyongop. “Lok âlâ nâhât betnehen taka mansap. Yâhâmâ lok kutdâ otmu wâtŋe pato tatbanŋiap. Nâmâ lok tâŋât, lok in yawuya. Yawu gârâmâ nâŋe yâkât itâkat kâpekâ golewanŋiwomgât dop ki tap. Otmu tâŋuwomgât dop gurâ ki tap. Nâŋeâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom.

⁸ Otmu yenŋe orotmemeyenŋe bâlenŋe betbanŋinjetâmâ toen katyekbom. Yâhâ biwiyenŋe yâkâlen katmâ mannomai yanâmâ Anitâŋe ikŋe Wâtŋât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge mâmâŋe otyinŋiwuap. Mâmâŋe otyinŋimu manman bulâŋe mannomai.” Yoaneŋe Kutdâhât nâŋgâm yawu sâŋ ekyongop.

Yoaneŋe Yesu toen kalop.

(Mataio 3:13-4:11 Luka 3:21-22 Luka 4:1-13)

⁹ Otmu sâp yan Yesuŋe kapi âlâ, kutŋe Nasaret sâŋ, Galilaia hânân tap yan manop. Hilâm âlâen kapi ya pilâm Yoane ekbe sâŋ Yorân to ginŋehen ariop. Yan arimu Yoaneŋe mem toen kalop.

¹⁰ Toen mem kalop sâp yanâk himbim pâron sâmu Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe kembâ hâtŋum ge Yesu mâmâŋe otbanŋiop.

11 Giop yanâk himbimâmbâ Anitâŋe yuwu sâop. “Gâ nine nanne kambiamne. Nâ biwinanŋe gâhâlâk nâŋgâm kepeihekman.” Yawu sâop.

12 Otmu yakât kakŋan Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Yesu hângâŋumumu hewukŋe kârikŋe lok ki manmaiângen ariop.

13 Yan ari manmu hilâm 40 pesuk sâop. Sâp yan weke bâlenŋe yengât kunyeŋe, kutŋe Satan sâp, yâkŋe Yesuhât biwiŋahât topŋe ekmâ nâŋgawe sâp olop. Yawu otmu yakât kakŋan Anitâŋe aŋelolipŋe hângânyongomu ge Yesuhât tihitŋe otmâ tânguwi.

Yesuŋe âi topŋe kalop.

(Mataio 4:12-17 Luka 4:14-15)

14 Yawu otmâ yakât kakŋan Yoane mem pâi emetŋan katŋetâ talop yakât den pat Yesuŋe nâŋgâop. Ya nâŋgâmâmâ nep topŋe katbe sâp âwurem Galilaia hânângen ariop. Ari Anitâŋe tihitnenŋe otmâp yakât den pat yuwu sâp ekyongop.

15 “Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâp oap. Yakât otmâmâ yeŋe orotmemeyenŋe bâlenŋe betbaŋgim den pat âlepŋe ekyongoaŋ yukâlâk nâŋgâm mem mete tuhum manŋet.” Yawu sâp ekyongop.

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe imbât meyehop.

(Mataio 4:18-22 Luka 5:1-11)

16 Den pat ya ekyongom yâhâm gem Galilaia dengân pato yakât ginŋan ari imi ata yâhâp yelehop. Kutyetŋe Anderea yet Simon. Yâhâmâ inŋan mem dâire sâp dengân tânâmŋan ba inŋan itâŋe pilâm kinowot. Pilâm kinmutâ yelemekmâ yuwu sâp ekyotgop.

17 “Yerâmâ nâhâlen ga torokatset. Yiwerenŋe inŋan dâim mansawot. Gârâmâ nâŋe meyelekmane nâhât wâtnan kinmâ lok dâiyekmutâ nine komolân torokatnomai.” Yawu sâp ekyotgop.

18 Yawu sâmu yanâk senŋe âlâlâ yetŋe pilâm yâkâlen torokatmutâ orowâk ariwi.

19 Yapâ ari lok âlâ, kutŋe Yeweraio sâp, yâkât nanyâhâtŋe, kutyetŋe Yakowo yet Yoane orowâk kinŋetâ yehop. Otmu Yeweraioŋe âi lok meyekmu orowâk wanŋaen tatmâ inŋan itâŋe hâreahop ya gârem tatbi. Gârem tatŋetâ yekmâ yan nanyâhâtŋe yotgonop.

20 Yotgonmu nâŋgâm âwâyetŋe otmu âi loklipŋe pilâyekmâ Yesuhâlen torokatmutâ orowâk ariwi.

Yesuŋe weke bâlenŋe watmu gaiakmâ ariop.

(Luka 4:31-37)

21 Otmâ ya pilâm Kapanaum kapi yan ari manbi. Ari manŋetâ Yura nengât tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp yan Yesuŋe miti emetŋan kapi ambolipŋe orowâk menduhuaŋketâ Anitâhât topŋe sâp ekyongop.

22 Ekyongomu nâŋgâŋetâ bonŋe otmu biwiyeŋaŋe heronŋe otmâ yuwu sâwi. “Mosehât girem den kâsikum ningimaiŋe den sâmai ya nâŋgâmunŋe porap otmâp. Yâhâ lok yuŋeâmâ den eknongoap yu nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ oap.” Yawu sâwi.

23 Yawu sâp kinŋetâ lok âlâ weke bâlenŋe mem mângâemu manminiop yaŋe miti emetŋan yâhâop. Yâhâmu weke bâlenŋe biwi nâŋgân nâŋgânŋe mem purik pilâmu kârikŋan halahum yuwu sâop.

24 “Bâe, Yesu Nasaret ambonŋe. Gâ wongât nâhâlen takat? Hilipnohowe sâp takat me? Gâhât topŋe nanŋan. Gâmâ, Anitâhât nanŋe bulâŋe mansat. Otmu

Anitâñe hângângohomu bukulpine orowâk hilipnongowe sâm gion.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu yuwu sâm sâwanjiop. “Kâmbukñe. Gâ gaiakmâ ba ari.”

²⁶ Sâmu weke bâleñe yanje gaiakmâ ba arimu lok ya senje gâwân gâwân sâmu lauñe barakñanjak pato otmâ ge iop.

²⁷ Yawu otmâ ge imu lohimbî miti emetñan tatbiñe ekñetâ sâtñe otmu yuwu sâm alahuwi. “Bâe, girawu? Ki orotñe oap. Wâtñe pato tatbanjiap yakât otmâ weke bâleñe sâwanjimu denñe lâum gaiakmâ ba arap.” Yawu sâwi.

²⁸ Yâkât den pat ya sâñetâ Galilaia hân nombot nombot huhum liñgarakmâ ariop.

Yesune sâmu Petoro hewunñe âlepñe olop.

(Mataio 8:14-17 Luka 4:38-41)

²⁹ Yesune miti emetñambâ gem Yakowo yet Yoane meyelekmu Simon yet Anderea yetgât emelan yâhâwi. Otmu Simon hewunñe hâkñe kâlâp otmu im talop.

³⁰ Yesune kâlehen yâhâmu emelan tatbiñe mesek kuop yakât topñe ekuwi.

³¹ Ekuñetâ mândemu yahatmu yanâk hâkñe sânduk sâop. Hâkñe sânduk sâmu emetsenñe purik sâowân sot um yinjiop.

³²⁻³³ Sot um yinjiomu nem tatñetâ omoñ olop. Omoñ otmu yan kapi ya ambolipñane lohimbî kundat yongop otmu weke bâleñane mângâeyekmu manminiwi ya meyekmâ ari emet yakât gotñanâk menduhuakmâ kinbi.

³⁴ Menduhuakmâ kinñetâ Yesune kundat topñe topñe teteyinjiop ya sâmu âlepñe otbi. Otmu weke bâleñane mângâeyehop ya gurâ watyekmu gaiakmâ ariwi. Watyehop yanâmâ Yesuhât topñe ekmâ nângâwi. Ya lohimbî sâm tetem ekyongonjetâ nângâmai sâm kuyinjiop. Otmu omoñ sâmu kapi yan iwi.

Yesune ikñe den pat âlepñe ekyongop.

(Luka 4:42-44)

³⁵ Otmu emet enjatñe nângâm Yesune yahatmâ kapi ya pilâm lok biaengen ari Anitâ orop den alahuowot.

³⁶ Alahum tatmutâ Simon bukulpine orop yahatmâ pâinñetâ biatmu yuwu sâwi. “Yu wosaken arap?” Yawu sâm pâinmâ kapi ya pilâm ari mem tetewi.

³⁷ Ari ekmâ yuwu sâm ekuwi. “Kapi ambolipñane taka pâingeksai. Yakât âwurem bane.”

³⁸ Yawu sâñetâ yuwu sâm ekyongop. “Yu hâlânñmâ kapi tatmâ arai yâkñe yawuâk Anitâhât topñe nângâñetâ keterahâkgât gewan. Yakât otmuâmâ pilâyekmâ kapi nombotñe yengâlen arinehât nanjan.” Yawu ekyongom meyekmu ariwi.

³⁹ Meyekmâ ari Galilaia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yakât ambolipñane den pat âlepñe nângâñetgât miti emetñe ârândân yâhâm gem ekyongop. Otmu weke bâleñane lohimbî mângâeyekbi ya gurâ kerek watyehop.

Lok âlâ hâk bâle tetewanjiop ya Yesune mem henjenñuop.

(Mataio 8:1-4 Luka 5:12-16)

⁴⁰ Otmu sâp yan lok âlâ hâk bâle tetewanjimu manopñe Yesu ekmâ gotñan ba yuwu sâm ekuop. “Gâñe sârâ kundat topñe topñe biatningiwuapgât dop tap. Yawu sâñetâ nanjan. Yakât otmâ âlepñe otbomgât nângâwuwat yamâ âlepñe otbom.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâmu Yesune wenje nângâm ekuop. “Nângâhîhian. Âlepñe walipgo-homune hâk bâle ya biatgihîak.”

⁴² Yawu sâw walipgumu biatbangimu âlepne olop.

⁴³ Yawu otmu yuwu sâw ekum hângânguop.

⁴⁴ “Gâ otgihian yukât den pat bukulipge ki ekyongowuat. Hotom umai yengâlen konok arirâ hâkge eknomai. Yawu otmâ yan Moseje hotom u uhât girem den kulenguop ya lâum Anitâhât hotom umbuat. Hotom umbuat ya ekmâmâ lohimbinje hâk bâle biatgihiap yukât topne nângânomai.”

⁴⁵ Yawu ekum hângângumu ari liiwetmâ den pat ya sâw haok tuhuop. Sâw haok tuhumu lohimbi dondâje nângâwi. Yakât otmuâmâ lohimbi kingitne orowâkne Yesune tânyongoâkgât pawarak guwarak otmaiât yanak Yesune kapi tete ki yâhâm giop. Otmu yanak kapi ya pilâm lok ki manmaiângen ari manop. Lok ki manmaiângen manop yakât patne nângâm lohimbi dondâje ari mem tetewi. Ari mem tetenjetâmâ mem hengenjongop.

2

Yesune lok pareje yâkât tosa pilâwanjiop.

(Mataio 9:1-8 Luka 5:17-26)

¹ Yesune tipne tatmâ âwurem Kapanaum kapiân ariop. Ari emetjan yâhâop. Emetjan yâhâop yakât den pat ya kapi ambolipnaje nângâm yâkât emelan ari titâkuwi.

² Ari titâkujetâmâ kawé biatmu nombotne emet umbinjan kinmâ ândâp katbi. Yawu otjetâ den pat âlepne ekyongop.

³ Ekyongom tatmu yanâk lok pareje âlâ talop yâkât bukulipne imbât yanje Yesune mem kuwihâk sâw mem gerelân katmâ yâkâlen lâum tohowi.

⁴ Lâum tohowi yamâ lohimbi dondâje emet umbinjan kinmâ mâtâp manguyingwi. Mâtâp manguyingjetâ yakât otmâ yâk yengâlen hâum pâpgum “Girawu tuhune tuhune?” otmâ mâtâpgât pâinbi. Mâtâpgât pâinmâ emet gimbânan getek getek lâum yâhâwi. Yâhâ emet gimbâje mem kusatmâ mem katjetâ Yesuhât gotjan giop.

⁵ Otmu Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi yakât topne ekmâ lok pareje ya yuwu sâw ekuop. Anitâje tosahe yiwerenje pilâhhiap.” Yawu sâw ekuop.

⁶ Yawu sâw ekumu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi yanje den sâop ya nângâjetâ bâlemu biwiyenaje yuwu nângâwi.

⁷ Anitâ ikjak otmapgât dop. Yâkne konok tosanenne pilâningimâp. Gârâmâ lok yunjeâmâ Anitâ mem ge katmâ wangiwe sâw oap. Yamâ ekmunne bâleap. Yawu sâw Yesuhât nângâjetâ bâleop.

⁸ Nângâjetâ bâlemu biwiyenaje ekmâ yuwu sâw ekyongop. “Yenje nâ neketâ lok bâlene otmune biwiyenaje yawu nanjai. Yakât nângâmune ki ârândân oap. Yakât otmâ yuwu sâwune nângâjet.

⁹ Wuân âi tuhummune ekjetâ dopjan otbuap? Yuwu mon sâw ekuwom. “Nâje tosahe pilâhhiian.” Yawu sâwom me? Me “Gâ getek yahatmâ geretge lâuakmâ ari,” sâwom?

¹⁰ Yakât nine topne yuwu sâwune nângâjet. Nâ Anitâje hângânnohomu gewangât tosayenje haonjâ pilâyingim mansan. Anitâje nep sâw nihiop yukât topne ekmâ nângâm hengenjongetgât yu otbe.”

¹¹ Yawu sâw ekyongom yanak lok pareje ya yuwu sâw ekuop. “Gâ yahatmâ geretge lâuakmâ emetgan ari.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâmu senyenânâk yahatmâ geretne lâuakmâ emetjehen ariop. Arimu lohimbi hâlânjâ kinbinje Yesune Anitâhât wâtjan kinmâ nep miop

ya ekñetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Lok yuwuyae kâ âlâ ki ekmain. Yâhâ yiwerenje puwâk otmu eksain.” Yawu sâm Anitâ mepaewi.

*Yesuje hoñ bawaje âlâ miop ya kutje Lewi
(Mataio 9:9-13 Luka 5:27-32)*

¹³ Otmu hilâm âlâen Yesuje Kapanaum kapi ya pilâm Galilaia dengân ginñehen ariop. Arimu lohimbî dondâje denñe nâñgâne sâm kapiyene pilâm watmâ ariwi. Watmâ ari penewanñinetâ Anitâhât topñe ekyongop.

¹⁴ Ekyongom pesuk pilâmu iton galon otñetâ kapiân âwurem ariop. Ari mâtâwânâk Alipaio nanñe, kutje Lewi sâm, yâkñeâmâ takesi membe sâm tewetsenñe emetñan tatmu ehop. Tatmu ekmâ yuwu sâm ekuop. “Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanñan.” Yawu sâop.

¹⁵ Yawu sâmu Lewiñe tewetsenñe meminiop nep ya pilâm yahatmâ Yesuhâlen torokatmu orowâk ariowot. Orowâk ari Lewihât emelan yâhâmutâ Yesu hoñ bawalipñaje peneyitñinetâ orowâk tatmâ den alahuwi. Den alahum tatñetâ Lewihât bukulipñe otmu lok nombotñe Mosehât girem den ki lâum manminiwiñe Yesuhât den nâñgâne sâm emelan yâhâñetâ orowâk tatmâ sot um newi.

¹⁶ Nem tatñetâ Parisaio nombotñe Mosehât girem den sâm kâsikum ningi-miniwiñe belângembâ kinmâ yekñetâ ki ârândân otmu hoñ bawalipñe yuwu sâm âiyongowi. “Wongât Yesuje lok bâleñe yu orop menduhuakmâ lau konok niai?” Yawu sâm âiyongowi.

¹⁷ Yawu sâm âiyongoñetâ Yesuje den ya nâñgâm Parisaio yuwu sâm ekyongop. “Den âlâen hâum sâmune nâñgâñet. Lok mesekyene bianje dokta yengâlen ki arimai. Lok kundatyene orop me hâhiwin teteyingimap yañe konok dokta yengâlen arimai. Yakât topñe yuwu sâmune nâñgâñetâ keterahâk. Yengâlen gâtñe nombotñaje yuwu sâmai. “Nen lok âlepñe, nen orotmemenñe âlonjo dondâ otmâ mansain.” Yawu sâm pâlâmñe manmai. Lok yawuya yengât sâm ki gewan. Yeñe lok bâleñe sâm kewilâyekñetâ belângen manmai yawuyaje orotmemeyene bâleñe pilâm Anitâhâlen biwiyeñe kepeim denñe lâum bulâñe mem tetenjetgât gewan.” Yawu sâop.

*Yesuhât hoñ bawalipñe sâp sâsâñan sot barak ki manminiwi.
(Mataio 9:14-17 Luka 5:33-39)*

¹⁸ Yoane bukulipñe otmu Parisaio lok nombotñaje Anitâhât âi menehât nâñgâm yâkâlen biwiyeñaje hikum sâp sâsâñanâk sot barak manminiwi. Yawu manminiwi yakât otmuâmâ yâk yengâlen gâtñe nombotñaje Yesuhâlen ari yuwu sâm ekuwi. “Nen Anitâñe nâñgâningimu ârândân olâkgât sot barak mansain. Sot barak manmâ sâp kâlep Anitâ mepaem ulitgum gamain. Yâhâ gâhât hoñ bawalipñajeâm otmâin yawu ki otmai. Wongât hilâm ârândân sot kutakamai?” Yawu sâwi.

¹⁹ Sâñetâ sâop. “Yakât den âlâen hâum sâmune nâñgâñet. Lok patoñe imbi miakbe sâm bukulipñe meyekmu orowâk tatmâ sot um nem heronje otnomai. Heronje otnomaiân sot barak ki tatmai. Yâhâ hâmbâi mâne kasalipyeñaje taka bukuyene kuñetâ mumbuap yanâmâ engat hako nâñgâm sot barak mannomai.

²⁰ Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Yiwerenjeâmâ nâ orowâk mansain yakât otmâ sot barak ki mansai. Hâmbâi mâne nâ nohoñetâ mumbom sâp yan engat hako nâñgânomai.” Yawu sâop.

²¹ Otmu orotmeme embânân otminiwi ya otmu ikñe orotmeme âiñe kâsikum yingñop yañe ki lâuahop. Yakât otmâ yâhâp yâhâp menduhum

lâunomaihât dop ya ki olop. Yakât topnje nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâam ekyongop. “Nen sot me salup me âlâlâ une sâam yan hâpu golâenâk mânunjmâ titâkum umain. Gârâmâ hâpu tekanjan mânunjmâ kâlâwân katmain yamâ hâpu tekanje ya sem huhumu sot yanje golâ kinmap.” Yawu sâop.

²² Otmu den âlâen yuwu hâum sâop. “Imbi âlâñe lepa dorokum tâk masipguwuap. Masipgum katmu tatmâ hângñe otbuap. Yâhâ yakât kakñan tâk âñe orop menduhum lowaim iri osowuap. Iri osomâmâ senñe âlâlâñe mânunjuap yan dâimu tiririk sâamu tok sâawuap. Yakât otmuâmâ nenñe tâk âñanjak menduhum lowaimain. Yawu otmain yanâmâ senñe âlâlâ umatñe mânunjomân yamâ dâimu ñirik ñirik sâam ki tok sâawuap. Yâhâ hângñe otmu âñe menduhunom yamâ dâimu titâk sâawuap. Yamâ ki orotñe.” Yawu sâop.

Yesu hoñ bawalipñe orop tatmâ nângâ nângâ sâp ya kuwi.

(Mataio 12:1-8 Luka 6:1-5)

²³ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuñe hoñ bawalipñe nen kerek menenekmu âi kalam biwiñambâ ariwin. Ari mâtâp tânâmñan po ningiop. Yawu otmuâmâ buku nombotñe yengât kalamân sot talop ya mem newin. Yawu otmunñe Parisaioñe nenekmâ Yesu yuwu sâam âikuwi.

²⁴ “Gâ wongât ândâp bok oat? Moseñe girem den kulemguoop ya lâumâun ya tatmâ nanñgain. Yakât girawu otmuâmâ hoñ bawalipganje bukulipyeñe yengât kalamâmbâ sot mem golâ niai? Ya otñetâ yekmunñe bâleap. Yakât otmâ gâñe kuyiñgirâ âlâku ki otnomaihât nanñgain.” Yawu sâwi.

²⁵⁻²⁶ Yawu sâñetâ purik pilâyinñim sâop. “Emelâk embâñan Dawitiñe olop yakât den pat sâalikum ki nângâm heñgenñumai. Yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât yuwu sâamune nângâñet. Dawitiñe olop sâp yan hotom uwi ya yengât lok kunje âlâ manop, kutñe Awiata sâam. Sâp yan Anitâhât hotom um manbiñe banja tuhumi Anitâhât pat sâam katminiwi ya yâkñe konok neminiwi. Lok inñeâmâ bia. Hilâm âlâen Dawiti otmu ikñe tembe lâulipñe sotgât bâleñetâ yan ikñak Anitâhât miti selepñan yâhâop. Yâhâmâmâ Awiatañe sot kâmbukñe sâam kalop ya ihilâk mem niop. Mem nem nombotñe talop ya mem tembe lâulipñe ge kâsikum yinñimu newi.

²⁷ Yawu otbi yakât otmâ tatmâ nângâ nângâ sâp yukât topñe sâamune nângâñetâ keterahâk. Emelâk embâñan Anitâñe tatmâ nângâ nângâ sâp ya katningiop yamâ âlâlâ otmaingât ki sâam kuningim kalop. Yamâ nenñe Anitâ heronje nângâwanñim mepaem biwi sâanduk mannehât sâam kalop.

²⁸ Yâhâ Anitâñe hângânnohomu ge mansan nâmâ tatmâ nângâ nângâ yakât ambonje. Otmu yakât bonñeâmâ nâñe konok mem teteman.” Yawu sâam ekyongop.

3

Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuñe lok âlâ heñgenñuop.

(Mataio 12:9-14 Luka 6:6-11)

¹ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuñe miti emetñan yâhâop. Yâhâ lok âlâ bânñe mum pâlâmñe olop yanâk tatmu ehop.

² Yawu gârâmâ “Tatmâ nângâ nângâ sâpñan Yesuñe lok pareñe ya mem heñgenñuwuap me bia?” sâam Parisaio nombotñan Yesu mem den âiân katne sâam bamu bam watbiñe gotyetñan ba kinbi.

³ Gotyetñan ba kinñetâ Yesuñe lok pareñe ya yuwu sâm ekuop. “Yahatmâ kin.”

⁴ Sâmú yahatmâ kinmu benñe Parisaio ya yuwu sâm ekyongop. “Moseñe den kulempuop ya topñe girawu tap? Tatmâ nãngâ nãngâ sãpñan lok heñgemyongonom me hilipyongonom?” Yawu sãop. Yawu sâm âiyongomu biwiyeñe umatñe otmu olotoñãk kinbi.

⁵ Olotoñãk kinñetâ yekmu bâleop. Yekmu bâlemu kunyeñe kãrikñe otmâ hiliwahonomai yakât nãngãm tepñe nãngãyiñgiop. Tepñe nãngãyiñgim lok pareñe ya yuwu sâm ekuop. “Bãtge kuwihak.” Yawu sâmú bãtñe pilãmu kuwihahop.

⁶ Panmu kuwihakmu Parisaioñe ya ekmâ yakât nãngãm bâlewanñim pilãyekmâ gem ariwi. Gem ari bukulipyene nombotñeñe lok pato âlã, kutñe Herot Antipa sâm, yãkãlen torokatmâ manbi ya yeñgãlen ari orowãk menduhuakbi. Menduhuakmâ Yesu kuñetâ muãkgãt alahu gulahu otmâ den hikuwi.

Yesuñe ikñe den pat âleñe kãsikum yingñiop.

⁷ Otmu Yesuñe hoñ bawalipñe nen menekmu miti emetñambã gem Galilaia deñgãn ginñehen ariwin. Arimunñe kapi gotñe tete ya ambolipñe dondãñe Yesuñe mem heñgemnongoãkgãt nengãlen takañetã heñgemyongop. Heñgemyongop yakât den pat alahum sâm haok tuhuñetã lohimbi kinñitñe orowãkñe kapi âlãembã âlãembã taka menduhuakbi yamã yu ambolipñe.

⁸ Nombotñeãmã Yuraia hãn yakât kapi kunñe, kutñe Yerusalem sâm, ya ambolipñe. Otmu kapi pato ya hawangum kapi tipi tapi tatmã arap ya ambolipñe. Yãhã nombotñeãmã Irumaia ambolipñe. Yãhã nombotñeãmã kapi tipi tapi Yoran to nombotgen tap ya ambolipñe. Yãhã nombotñeãmã kapi kutyetñe Tiro otmu Siron ya ambolipñe.

⁹⁻¹⁰ Lohimbi yawuyañe heñgemnongoãk sâm taka hawamnongowi. Hawamnongonjetã lohimbi dondã heñgemyongop. Heñgemyongom tatmu mem hãmbiñ gumbiñ tuhunenekbi. Mem hãmbiñ gumbiñ tuhunenekbi yakât otmã in yawu pilãyekmã arinehãt nãngãm Yesuñe eknongomu wanja âlã deñgãn ginñan talop ya mem dãimunñe gotnenñanãk gaop.

¹¹ Otmu lohimbi nombotñe weke bãleñañe mãngãeyehop ya Yesuñe watyekmu gaiakmã den kãrikñan halahum yuwu sãwi. “Nenñe topge nanñain. Gãmã Anitãhãt nanñe bulãñe.” Yawu sãwi.

¹² Yawu nãngãwi yakât otmã lohimbi ekyongonjetã nãngãmaihãt sâm kuyiñgiop.

*Yesuhãt hoñ bawalipñe yeñgãt kutyeñe
(Mataio 10:1-4 Luka 6:12-16)*

¹³ Otmu yakât kakñan Yesuñe hoñ bawalipñe kãiãn yãhãp nengãt âi sâm ningiwe sâm otmã nongonmu lohimbi ya pilãyekmã ari ekbìn.

¹⁴ Arim ekmã orowãk pumñan yãhãmunñe yuwu sâm eknongop. “Yen orowãk manmã Anitãhãt topñe kãsikum yingñiwomgãt meyeksan. Den kãsikum yingñim hãngãnyongomune ari nãhãt den pat âleñe sâm ekyongonomai.

¹⁵ Ekyongom yan weke bãleñañe lohimbi nombotñe mãngãeyekmap ya watyekñetã gaiakmã arinomai.” Yawu sãop.

¹⁶ Nen menenehop yamã kutnenñe yuwu. Simon, yamã kutñe âlãmã Petoro sâm kunop.

17 Âlâmâ imi ata Yakowo yet Yoane, Yeweri nanyâhâtŋe. Yâkŋe nep kârikŋe tuhuowot ya ekmâ yan Yesuŋe kutyetŋe âlâ yuwu sâŋm yotgonop. “Boanesi” sâŋm yotgonop. Yakât topŋeâmâ yuwu. “Denyetŋe kou kâlâp.”

18 Âlâmâ Anderea yamâ Simon imiŋe. Otmu nombotŋeâmâ Pilip, Batolomaio, Mataio, Toma, Alipaio nanŋe Yakowo, Taraio, Simon yâhâmâ komot âlâen gâtŋe ya yengât topŋeŋe yuwu. Kasalipnenŋe Roma lok ya yengât hâkân otmâ watyekne sâŋm otniwi yan gâtŋe.

19 Otmu bâiŋeâmâ Yurasi yamâ Karioto yan gâtŋe. Yâkŋeâmâ Yesuhât betŋehen kioŋop ya. Yesuŋe âi ningim yawu sâŋm eknongomu orowâk pumŋambâ gewin.

Yesuŋe Satan mem ge katbuap yakât sâop.

(Mataio 12:24-32 Luka 11:14-23 12:10)

20 Pumŋambâ gem ari emet âlâen yâhâ tatbin. Yâhâ tatmâ po ningimu sot um nene sâŋm ot tatmunŋe lohimbî dondâŋe Yesuŋe mem henŋemnongoâk sâŋm nengâlen toho emet ya titâkuwi. Titâkum hawam mewam tuhunenekŋetâ sot ki newin. Inâk tatmunŋe Yesuŋe sot ki niop yakât otmâ lohotŋe olop. Lohotŋe olop yamâ lohimbî dondâŋe gâŋak bamat nâŋak baman otmâ hâmbiŋ gumbiŋ tuhuŋetâ hâpunakmâ henŋemyongop. Nep tuhumm tatmu wâtŋe houŋ sâop. Wâtŋe houŋ sâmu yan lok nombotŋaŋe ekmâ nâŋgâm tâpikgum yuwu sâwi. “Yesuŋe kunŋe itoŋ galaŋ otmu ki galemahom mansap.”

21 Yawu sâŋetâ ikŋe hepŋe torehenlipŋaŋe den pat ya nâŋgâm tângune sâŋm emetyeŋe pilâm tohowi.

22 Mâtâwân tohoŋetâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotŋe Yerusalem kapiângembâ toho tatbiŋe ekmâ yuwu sâwi. “Weke bâleŋe ya yengât amboyeŋe, kutŋeâmâ Besewulu sâŋm, kutŋe âlâmâ Satan, yâkŋe Yesu mâmâŋe otbaŋgimu yâkât wâtŋan kinmâ weke bâleŋe watyeksap.” Yawu sâwi.

23 Yawu sâŋetâ nâŋgâm yuwu sâŋm purik pilâŋiŋgiop. “Satangât weke bâleŋaŋe ki ahom hioŋakmai.

24 Yakât topŋe teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Lok komot konohâk men-duhuakmâ mansaiŋe yahatmâ ahom hioŋakmâ tiok taok otnomai yamâ kapiyeŋe kâwurumŋaŋak kinbuap.

25 Yâhâ hep torehenŋe komot konohâk otmâ mansaiŋe yahatmâ ahom hioŋakmâ ihilâk mahilâk otmâ ariai mâne kutyeŋe biatbâp.

26 Yakât torokatmâ sâwe. Yiwerenŋe Satangât komotŋak ahom hioŋakmâ mansai otmuâmâ den yan yuwuâk hiliwahom kuriŋ sânomai.”

27 “Nine topne teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Lok sâtŋe kârikŋe âlâ me âlâŋe ikŋe manmanŋe torokatmâ teteâkgât hâmbâŋe mem hanŋalakmâ tembe talam lâuakmâ tengâen irik irihâk kinbuap. Kinmu yanâmâ kasaŋaŋe taka kombo mewanŋiwe sâŋm otmu ahomawot. Ahom yan kasaŋaŋe kum itit kiom bâleŋe tuhuwanŋiwuap. Dop yawuâk nâŋe Satan mem ge katbom. Yamâ angoân yâkât weke bâleŋe watyekmune gaiakmâ arai.”

28-30 “Yakât otmâ âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Yeŋe imbiâk nâhâitŋe senduk banearâ bâleŋaŋe mâmâŋe otbaŋgimu âi memap nâŋgâmai. Yawu nâŋgâm tâpikguai yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâwe. Lok âlâ me âlâŋe otŋetâ bâleap. Me Anitâŋe âi sâŋm nihim hâŋgânnohomu gewan nâhât nâŋgâŋetâ tâŋât oap. Me lohimbîŋe nâhât nâŋgâŋetâ giâkgât sâŋm biwiyenjan kioŋnomai. Lok yawuyaŋe orotmemeyeŋe bâleŋe bet pilânomai ya yengât tosa

yamâ Anitâne pilâyin giwuapgât dop tap. Torokatmâ sâwe. Lok âlâ me âlâne Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne âi tuhuap ya ekmâmâ yuwu sâwuap. “Bâe, âi yukât amboŋe yamâ Satan.” Yawu sâm yan âi ya ekmâ Satangâlen gâitmâ yâhâmbisâp. Lok yawuyane tosa pato dâiwuap yamâ Anitâne tosa ya pilâwan giwuapgât dop âlâ ki tap.”

Yesuhât hepne torehenlipne

(Mataio 12:46-50 Luka 8:19-21)

³¹ Yawu sâm ekyongom tatmu yanâk ikne hepne torehenlipne takawi. Taka tirek topŋan kinmâ yuwu sâwi. “Atanenne gâ ge.”

³² Yawu sânetâ lok âlâ yan talopne yahatmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Wae, emba nângâ. Torehenlipganje taka tirek topŋan kinmâ gâhât yai.”

³³⁻³⁴ Yawu sâmu Yesune nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Hepne torehenlipne taka kinsai. Yawu gârâmâ yuwu sâwe.

³⁵ Anitâhât tem lâum mansai yenêamâ nâhât hepne torehenlipne bulâne oai.” Yawu sâm eknongop.

4

Hote alikŋan hâum sâop.

(Mataio 13:1-9 Luka 8:4-8)

¹ Hilâm âlâen Yesune Galilaia dengân ginŋan ari talop. Yan tatmâ den pat âlepne ekyongop. Ekyongom tatmâ lohimbi dondâne taka mem hawam mewam tuhuwi. Mem hawam mewam tuhuŋetâ yapâ pilâyekmâ wanŋaen yâhâop. Wanŋaen yâhâmu lohimbi takawi ya dengân ginŋan ge tatŋetâ wanŋa orotok sâm endâŋân baop.

² Endâŋân bam wanŋaen kinmâ ikne den pat yakât topne nângâŋetgât den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop.

³⁻⁸ “Den âlâen hâum sâmune nângâŋet. Lok âlâne hote alikne mem hâilonŋe sâm newângen ariop. Ari hote alikne ya nombot nombot mem hâilonŋmu giop. Nombotŋeâmâ mem hâilonŋmu mâtâwân ge talop. Yâhâ nombotŋeâmâ mem hâilonŋmu hân toŋe biaen ge talop. Yâhâ nombotŋeâmâ hele bâlene iowân giop. Yâhâ nombotŋeâmâ tep tep kum hân âilonŋo lonŋo tuhuwi yan mem hâilonŋmu ge talop. Yawu gârâmâ hote alikne mem hâilonŋmu âlâen âlâen giop yakât topŋeâmâ yuwu. Nombotŋe mâtâwân ge talop yamâ nâine in yawu taka kerek kârâm newi. Yâhâ nombotŋeâmâ hân toŋe biaen giop yamâ gihitne kakŋeak pilâop. Yakât otmâ sikop kârîkne kumu yan in yawu mum hâlâlâŋ sâop. Yâhâ nombotŋeâmâ hewukŋan me hele pato biwiŋan giop yamâ âilonŋo tetem pururuk sâop. Pururuk sâmu hewukŋane langumu derepgum gimbangumu orok sâop. Yâhâ nombotŋe hân âlepŋan giop yanêamâ tetem pururuk sâm âilonŋo yahalop. Yâhâ nombotŋeâmâ tetem papato kewereop. Kândikum tetepe ya wangiop. Yâhâ nombotŋeâmâ hote pawut purik papato sâmain dop yawuya teteop.

⁹ Nâne den yan yu biwiyeŋan katmâ nângâm henŋenŋunomai.” Yawu sâop.

Topne yuwuhât Yesune den âlâ me âlâen hâum sâop.

(Mataio 13:10-17 Luka 8:9-10)

¹⁰ Otmu lohimbi kerekne yahatmâ iton galan otmâ gem ariwi. Ariŋetâ nombotŋe yamâ konok konok âwurem gawi. Âwurem ganetâ nen hon bawalipne kâiân yâhâp orowâk Yesuhâlen ari yuwu sâm âikuwin. “Den âlâen

hâum kinmâ yat ya nângâmunnje ki keteraksap. Yamâ topnje sârâ nângâmunnje keterahâk.” Yawu sâwin. Yawu sâm âikumunnje yuwu sâop.

¹¹ Anitânje tihitnennje otmâ gamap yakât topnje yeje tipinje nanjai. Yâhâ lok nombotnje nâhâlen ki torokatmnâ mansaijeâmâ biwiyenje pâlâmnje otmâ mansai. Biwiyenje pâlâmnje otmâ manjetâ yakât den âlâen âlâen hâum ekyongoman.

¹² Yakât otmâ

“yâkne nâhât hâkâj otmâ nekmâ kâkâsuk otmâi. Yawu otmâ biwiyenje alitmai. Yakât otmâ nâhât topne ki nângânetâ keterakmap. Yâhâ biwiyenje pâlâmnje otmâ nâhât den pat yu nângânetâ tânjât oapgât hili-wahonomai. Yamâ nângâm hejengeguai mâne biwiyenje Anitâhâlen katmâ denje lâunjetâ tosayenje emelâk pilâyinjimbâp.”

Hote mem hâilojmu giop yakât topnje

(Mataio 13:18-23 Luka 8:11-15)

¹³ Yawu sâm benje yuwu sâm eknongop. “Nâje den yan yu ki nângâm hejengeguai. Yakât otmuâmâ wuân denân hâum sâmune yeje nângânetâ keterakbuap? Aiop yuwu sâmune nângânetâ.

¹⁴ Lok hote alikne mem hâilojmu giop yamâ nenje Anitâhât den lohimbî sâm ekyongomunnje nângâmai yakât dop.

¹⁵ Yâhâ alikne nombotnje mem hâilojmu mâtâwân giop yakât topnje yuwu. Yamâ lohimbî nombotnje Anitâhât den nângâmai yanâmâ Satanje den ya kum mem gulip tulumap.

¹⁶ Yâhâ hote mem hâilojmu nombotnje hân toje biae giop yakât topnje yuwu. Lok yawuya nâhât den pat âlepne ekyongomune nângâm herone otmâ manmai. Nângânetâ den ya kakneâk gem biwiyenjan gihitne kârikne ki memap.

¹⁷ Yawu gârâmâ Anitâhât kasalipne takanjetâ yekmâ kinjityenahât otmâ in yawu bet pilâmai. Me bukulipyenje nombotnje senyenjan gemai yan lohotne otmâ pilâmai.

¹⁸ Yâhâ hote nombotnje mem hâilojmu hele biwijnan giop yakât topnje yuwu. Lohimbî nombotnje den ekyongomune nângânetâ bonje otmâp.

¹⁹ Nângânetâ bonje otmu sâp kâlep ki otmuâk hângât iri sikum, me tewetsenje, me âlâlâ ekmâ biwi nângân nângânyeraje yan hikum nângâm manmai. Yawu manmai yakât otmâ biwi yâhâp otmâ manjetâ manman âlepne ki teteyinjimâp.

²⁰ Yâhâ hote mem hâilojmu nombotnje hân toje orowân giop yakât topnje yuwu. Lok yawuyanjeâmâ den pat âlepne nângâm hejengegumai. Nângâm hejengegum tinâk lâum manjetâ manman âilojgo lojgo teteyinjimâp. Yâk yengât topyene yawu. Nâje hoteân hâum yan yamâ topnennjeâmâ yawu.” Yawu sâop.

Lok topnenje Lambeân hâum sâop.

(Luka 8:16-18)

²¹ Yesunje den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Nenje emet kâlehen tatmâ lambe saum tunjujan ki katmain. Gârâmâ helenân gâitmunje kinmâ sem lanjnje pilâmu ekmâ gem yâhâmain.

²² Yakât topnje yuwu. Lok âlâ me âlâne otjetâ bâlemu kurihimai yamâ hâmbâi mâne tetekjan otmu eknom. Yâhâ omoj kâtâpnan otjetâ ki ekmain yamâ hâmbâi mâne hanj sâmâ tetekjan eknom.

²³ Nâje den yan yu biwiyenânâk katmâ topje nângâm hejengegunomai.”

²⁴ Otmu den âlâ yuwu torokalop. “Den yan yukât topje teteâkgât sâmune nângâjet. Yen oap amboje iknjiâk iknjiâk mansai. Yakât otmuâmâ nâhât den nângâm lâunomai me kum pilânomai yakât matje Anitâje yingimu âlâku ambojan ambojan menomai.

²⁵ Lok âlâ me âlâje nâhât den nângâm biwiyenân katmâ mannomaije ya nângâjetâ keterakbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâje nâhât den nângâjetâ nahat otmu bet pilânomaije biwiyenje pâlâmje manmâ ki nângâjetâ keterakmâ hejengeguwuap.” Yawu sâm eknongop.

Anitâje tihitnenje otmâp yakât topje

²⁶ Yawu sâm Anitâje tihitnenje otmâ menekbuap yakât topje teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lok âlâje newân ari yu me ya kehetje katmap.

²⁷ Katmu tatmâ mâne mâne pururuk sâm ga takamap. Pururuk sâm ga takamap yakât topje ki nângâmain.

²⁸ Yamâ hân kâlehen tatmâ yapâ pururuk sâm ga takamap yanjak esenje huhumap. Esenje huhumap yanjak pato otmâ yan bonje otmâp. Yamâ kehetje hânâmbâ pururuk sâmap yapâ gâtjae bonje otmawân osetje ya tatmain yakât ki nângâm ketetmâ gulip malap otmain.

²⁹ Bonje otmâ nenehât dop otmuâmâ mem ari um nomain. Yakât topje yuwu sâmune nângâjet. Anitâhât den lok biwiyenân katmunje tatmu yâk yengâlen bonje tetewuap yakât ki gorâningimap.” Yawu sâop.

Bândup yakât topje

(Mataio 13:31-32,34 Luka 13:18-19)

³⁰ Yawu sâm den âlâ yuwu torokatmâ eknongop. “Yeje biwiyenje Anitâhâlen kepeinetâ tihityenje oap yakât topje teteâkgât wuân denân hâum sâmune nângâjetâ keterakbuap? Yuân hâum sâmune nângâjet.

³¹ Nak âlâ kutje bândup yamâ lok âlâje kehetje tipije âlâ mem ari kalamjan kalop.

³² Katmu tatmu kâmje ga takamap yanjak yâhâm kâlep pato otmâ nak nombotje wangiyekmap. Yawu otmu nâi wosapâ wosapâ taka awatje kun kunjan kerem tatmai.” Yawu sâop.

³³ Yesuje ikje den pat âlepeje ekyongom yanâmâ den âlâen âlâen hâum sâm ekyongominiop.

³⁴ Sâm ekyongomu nângâjetâ ârândâj otmu yanâmâ pilâyekmâ âlâengen ariminiop. Pilâyekmâ nenjeâk tatbin yan topje nângâmunje keterahâkgât den kâsikum ningiminiop.

Yesuje sâmu to siru nâj nâj sâop.

(Mataio 8:23-27 Luka 8:22-25)

³⁵ Yesuje den yawu sâm tin pilâm emetsâpje otmu yuwu sâm eknongop. “Wanjaen yâhâ dengân yu hâtikgum nombotgen arine,” sâmu nenje lohimbî ya pilâyekmâ wanjaen yâhâ hâtikgum nombotgen ariwin.

³⁶ Arimunje nombotje gurâ betnenjan watnenekmâ tohowi.

³⁷ Dengân ya tânâmgumunje yanâk siru punj sâmu pilâop. Siru punj punj sâmu pilâmu tonje wanja kâlehen gemu guhutbe sâm olop.

³⁸ Guhutbe sâm olop yan Yesujeâmâ kum ihi ya katmâ ya kakjambâ aman pâlâmje iop. Aman im tatmu nen hoj bawalipjae yahatmâ wanja

hâmenjehen yâhâ mândem ekuwin. “Wa, wanga yu dengân kâlehen guhulakbe sâmu oap. Yakât otmâ gâ wongât aman pare pare ot tat?” Yawu sâwin.

³⁹ Yawu sâmunje yahatmâ siru ya kuwanjiop. Kuwanjimu to yanje nâj nâj sâop.

⁴⁰ Nâj nâj sâmu yuwu sâmu âinongop. “Yen wongât kinjityenjahât oai? Anitâje haonmâ ârândâj tihitnenje otmap yakât topje ki nanjai hâ? Wongât biwi yâhâp oai? Nâje tânyongowongât dop ki tap. Yawu mon sâmu oai?” Yawu sâmu eknongop.

⁴¹ Yawu sâmu eknongomu yuwu sâmu alahuwin. “Bâe, lok yukât topje girawu? Siru kuwanjimu yanjak to yanje nâj nâj yap.” Yawu sâwin.

5

Yesu je weke bâleje watyekmu gaiakmâ bau yengâlen ariwi.

(Mataio 8:28-34 Luka 8:26-39)

¹ To nâj nâj sâmu dengân ya hâtikgum ba nombot endaken kapi âlâ, kutje Gerasene sâmu, yan ariwin.

² Yan ari wanjaembâ lâum kionmâ arimunje lok âlâ weke bâlenaje mângâeminiop yamâ sumângembâ takamu ekbin.

³⁻⁵ Yâhâ yâkât topje yuwu. Lok yamâ sumân bam gam otmâ ihilâk mahilâk manminiop. Ihilâk mahilâk manmu yan weke bâlenaje mângâemu omoje hilâmje sumângen ari im yahatmâ isem hu halak tuhumiop. Hu halak tuhumiop kâlân, me nak duwijan, me hân tejan sâjan me âlâen âlâen yan ikje kun kândâtje ahom kuakminiop. Yawu otmâ sâteje kârikje otmu kapi ya ambolipjanje ari kâinje bâteje mem sâhâm kuratguminiwi yamâ tâmbirin sâmu hâreakminiop. Yâkât otmuâmâ tâk kârikje, kutje sein sâmu, yanje kâinje bâteje mem menduhum sâhâminiwi. Yâhâ ya gurâ yawuâk tâmbirin sâmu hâreakminiop. Yawu otmu ekjetâ tepyeje hindâm pilâm kapiyenjan ariwi. Lok yakât topje yawu.

⁶ Lok yanje ewâjân kinmâ Yesu ekmâmâ mem bâlenekmap sâmu yakât ulitguwe sâmu in yawu yâkâlen giop.

⁷⁻⁸ Yâkâlen ge kinmu Yesu je weke bâleje ya watbe sâmu otmâ yuwu sâmu ekuop. “Lok yukâlembâ gaiakmâ ari.”

Yawu sâmu hu halak tuhumiop yuwu sâmu ulitguop. “Yesu, topge nanjan. Gâ Anitâhât nanje. Yamâ wongât nâhâlen takat? Nâ hâhiwin ki nihi. Inâk âwurem arihât nanjan.” Yawu sâmu ulitguop.

⁹ Ulitgumu sâop. “Ahonakdâ nângâwe.”

Sâmu sâop. “Nâje weke bâleje nombotje meyekmune orowâk tatmâ lok yu mem mângâem mansain. Yakât nengât kutnenje “Komot Pato,” yawu.

¹⁰ Aiop, gâje nângâningirâ sumânâk manmâ yan kâlepenjen ki arinehât nanjan.” Yawu sâwi.

¹¹ Yâhâ talapjan bau sesengâlâkje tomot tuhumiop kinjetâ yekbi.

¹² Yekmâ yuwu sâmu Yesu ekuwi. “Gâje watnenekbuat otmuâmâ, âlepenje watnenekdâ bau enda yengâlen arinom.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sânetâ watyekmu yâkâlembâ gaiakmâ bau ya yengâlen ge mânurjakbi. Bau yengâlen ge mânurjakmâ mângâyekjetâ sururuk sâmu ba hem patoembâ tâwon sâmu dengânân kionjetâ haranyongop. Otmu bau yamâ amon kitâ kinbi? Bau yamâ kinjitje orowâk. Yakât dop yamâ 2000 ya wangio.

14 Bau kinjitje orowâkje dengânân kionjetâ haranyongop. Yakât otmâ galempongom manbiñe ekmâ sururuk sâam kapi ambolipje ya ekyongowi. Ekyongonetâ yakât topje nângâne sâam Yesuhâlen takawi.

15 Otmu emelâk weke bâleñaje lok mângâenjetâ ihilâk mahilâk manminiop yamâ nângân nângânje keterakbangimu hâk katipje mânunjakmâ tatmu ekbi. Ekjetâ sâtje otmu lohimi Yesu orop kinbi ya âiyongowi.

16 Âiyongonetâ Yesuje weke bâleñe watyekmu gaiakmâ bau mem hilipyongowi yakât den pat ekyongowi.

17 Ekyongonetâ nângâm kuk otmâ Yesuje pilâyekmâ âlâengen ariâkgât ekuwi.

18 Yakât otmâ Yesuje menenekmu wanjaen yâhâmunje yan lok weke bâleñe watbangiop yaje yuwu sâop. “Nâ girawu otbom? Yen orop arinehât nanjan.”

19 Sâmu sâop. “Bia, gâ nen orop ki arinom. Yiwerenje Anitâje nângâhihimu nângân nângânge keterakgihiap. Yakât otmâ kapihehen ari gike hepge torehenlipge yakât den pat ya ekyongowuat.” Yawu sâop.

20 Yawu sâmu kapi bâlâk ñerek tatmâ arap ya yengâlen ari yakât den pat ekyongomu nângâenjetâ sâtje olop.

*Imbi âlâ mesek umatje tetewanjiopje Yesuhât sângum walipgum âlepje olop.
(Mataio 9:18-26 Luka 8:40-56)*

21 Yawu otmâ Yesuje menenekmu kapi ya pilâm wanja mem âwurem ariwin. Âwurem ari wanjaembâ ge dengân ginñan kinmunje lohimi dondâje Yesu ekne sâam taka hawamngom kinbi.

22 Yawu otmâ kinjetâ miti selepñahât galem ya yengât lok kunje, kutje Yairo sâam, yâkñe gotñan ga mepaem ekuop.

23 “Baratne, ombe bisine konohâk ya sihanâk katnenekbe sâam oap. Yawu gârâmâ gâñe ari wâirâ âlepje olâkgât nanjan.” Yawu sâop.

24 Yâhâ nenje takawin yakât den pat ya lohimi dondâje nângâm Yesu ekne sâam taka mem hawam mewam tuhunenekjetâ orowâk ariwin.

25 Yâhâ imbi âlâ orowâk ariwin yâkât topjeâmâ yuwu. Imbilipnenñaje emetsenje ekmai dop yawu ki olop. Yâhâ imbi yuâmâ emetsenje ekmâ yâhâmu yambu kâiân yâhâp olop.

26 Yambu kâiân yâhâp yu biwiñan dokta yengâlen arimu hep ya sanj sâekgât âi pato menjetâ tewetsenje pato imbiâk pilâminiop.

27 Yawu otminiop yakât otmâ Yesu takaop pat ya nângâm peneningimu orowâk ariwin.

28 Orowâk arim yan biwiñaje yuwu nângâop. “O, nâmâ Yesu wâiwomgât dop ki oap. Yawu gârâmâ sângum potonñan in walipguwom.” Biwiñaje yawu nângâop.

29 Yawu otmâ walipgumu yanâk hepñe sanj sâmu hâkñe nângâmu âilonjo olop.

30 Yâhâ walipguop yanâk Yesuje hâkñe katmâ nângâop. Hâkñe katmâ nângâm yanâk enjatñe kakñambâ olelem yekmâ “Âlâñe walipnohoap?” sâam âiyongop.

31 Yawu sâam âiyongomu yan kurihiakñetâ nenñan gâtñe âlâñe yuwu sâop. “Lohimi dondâje hawam mewam tuhunenekjetâ wâiakmâ kinsain. Yakât otmâ gâ girawu nângâm yat? Yan gâtñaje mon walipgohoai.”

32 Yawu sâam ekumu senje senje olop.

³³ Senje senje otmu imbi yanje kâi bâtje kârârj kârârj sâmu kinop. Yawu otmâ Yesuhât gotjan ba walipgum yan âlepje olop yakât topje kerek ekuop.

³⁴ Sâmu sâop. “Toune, biwihe nâhâlen katdâ yakât Anitâje nângâhîhimu hepge saŋ yap. Lohotjan ba ari.” Yawu sâm ekuop.

³⁵ Yawu sâm ekum kinmu yanâk Yairohât hoŋ bawalipje nombotjaŋe emelambâ taka yuwu sâm ekuwi. “Baratge emelâk bâleap. Yakât otmâ lok pato yu imbiâk sârâ gamap.”

³⁶ Yawu sâjetâ Yesuje nângâm ki nângâm yawu otmâ Yairo yuwu sâm ekuop. “Yakât ki gorâhîhiâk. Biwihe nâhâlen katmâ enŋat yâhâp ki ot.” Yawu sâop.

³⁷ Yawu sâm lohîmbi nombotje katyekmu kinjetâ Petoro, Yakowo otmu imiŋe Yoane meyekmu ariwi.

³⁸ Ari Yairohât emet gotjan ba kinmâ gilâp nângâwi. Yâhâ emet kâlehen lohîmbi dondâŋe kahân tatmâ isem we bâle pato nângâwi.

³⁹ Yawu otmâ isem tatjetâ yuwu sâm ekyongop. “Baratyetje ki bâleap, in aman pâlâmŋe iap. Yakât wongât otmâ olo gilâp bâleŋe oai?”

⁴⁰ Yawu sâm ekyongomu nângâŋetâ ki bonje otmu giriŋbaŋgiwi. Giriŋbaŋŋetâ Yesuje hângânyongomu yaihen kioŋbi. Yaihen kioŋetâ âwâŋe mâmâŋe otmu hoŋ bawalipje kalimbu ya meyekmu imbi sihan talowân yâhâwi.

⁴¹ Yâhâŋetâ Yesuje imbi sihan ya bâtjan mem denyenjan yuwu sâm ekuop. “Talita, koum.” Yakât topjeâmâ yuwu. “Barat tipiŋe, yahatmâ kin.”

⁴² Sâmu yanâk yahatmâ bam gaop. Yawu otmu âwâŋe mâmâŋaŋe ekmutâ âlâ kândâkdâ olop.

⁴³ Yawu otmuâmâ Yesuje sâmu sot um waŋetâ niop. Yawu otmâ bukulipyetje ki ekyongoromawot sâm kuyitgiop.

6

Yesuhât kapilipjaŋe betbaŋgiwi.

(Mataio 13:53-58 Luka 4:16-30)

¹ Yawu otmâ Yesuje ikje kapiân âwurem ariwe sâm otmâ menenekmu orowâk yahatmâ ariwin.

² Ari manmunje tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuje miti emetjan yâhâ den kâsikum yinŋiop. Den kâsikum yinŋimu lohîmbi dondâŋe nângâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu âiahom yuwu sâwi. “Bâe, lok yuâmâ nengâlen gâtje. Âlâŋe nângân nângân topje topje yu ekumu taka kâsikum ningiap? Me wosapâ ari kândiawahom taka kulem âlâlâ miap? Yu ekmunje sâtje oap.

³ Yamâ hep torehenlipje nângâyingiain. Imilipje, kutyenje Yakop, Yose, Yurasi otmu Simon. Yâhâ garilipje ya gurâ nângâyingiain. Yâhâ mâmâyenje Maria yâhâmâ nenjan gâtje. Yakât otmâ oap miap yukât girawu nângânom?” Yawu sâwi. Yâhâ hep torehenlipje nângâyingiwi yakât otmâ den kâsikum yinŋim manop yamâ nângâŋetâ nahat otmu betguwi.

⁴ Yawuhât Yesuje biwiyenahât topje ekma yuwu sâm ekyongop. “Anitâhât poropetelipjaŋe kapi âlâen ari yâkât den kâsikum yinŋinetâ nângâŋetâ bulâŋe otmap. Yâhâ yâkŋe hep torehenlipyene den kâsikum yinŋinetâ nângâŋetâ nahat otmap.” Yawu sâop.

⁵⁻⁶ Yesuje den kâsikum yinŋimu nângâŋetâ nahat olop yakât otmâ lohîmbi dondâŋe biwiyeŋe yâkâlen ki katbi. Lohîmbi nombotjaŋe biwiyeŋe yâkâlen

katnetâ henjgemyongop yamâ getek âlâ. Yawu otjetâ yekmâ nângâmu sâtje otmu hohetyenjan kulem amon âlâek miop. Yawuhât ikje kapi pilâm kapi âlâlâ yengâlen ari Anitâhât topje nângâjetâ keterahâkgât den kâsikum yinjgiop.

*Yesuje hoj bawalipje meyekmâ âi sâm yinjgiop.
(Mataio 10:5-15 Luka 9:1-6)*

⁷ Otmu Yesuje hoj bawalipje kâiân yâhâp nen menduhunenekmâ yuwu sâm eknongop. “Sâmune nângâjet. Yen kapi âlâen âlâen ari Anitâhât topje sâm ekyongonomai yamâ nâje mâmâje otyinjgimune weke bâlenje watyekjetâ gaiakmâ arinomai.

⁸ Hângânyongomune arinomai yanâmâ lok yâhâp yâhâwâk menduhuakmâ yuwu otmâ arinomai. Âi topje katne sâm sot me senje âlâlâ umatdâek ki miakmâ arinomai. Me natik ki miaknomai. Me itâkat ki golenomai. Me tewetsenje hakyenjan ki tatbuap.

⁹ Me pet me hâk katipje ya hourâ hourâ ki miaknomai. Yâhâ kâiyenjahât katipje katmâ howan konok tinangunomai.

¹⁰ Otmu kapi âlâen arinomai yanâmâ emelan dâim yâhâ katyekjetâ yanâk tatnomai. Kapi tatnomai ya ambolipje orotmemeyeje bâlene betbangim biwiyeje Anitâhâlen katjet sâm nâhât den pat âlepje ekyongonomai.

¹¹ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonetâ nângâjetâ gemu bet pilânomai yamâ hâmbâi Anitâje matje umatje yinjgiuwap. Yakât otmuâmâ yeje yuwu otmâ kâi katnomai. Kâiyenjan wahap me bokosok me yu ya horatbuap yamâ tâlim gik beretek menjêta gemu betyinjim pilâyekmâ ba âlâengen arinomai. Arinetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nângânomai.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâm eknongomu ariwin. Yâhâp yâhâwâk ari lohimbije orotmemeyeje bâlene betbangim biwiyeje Anitâhâlenâk katnomaihât Yesuhât den pat âlepje ekyongowin.

¹³ Den pat âlepje ekyongom yan weke bâlenje mângâeyekbi ya gurâ watyekmunje gaiakmâ ariwi. Yâhâ lohimbî nombotje mesek otbi me kundat topje topje teteyinjgiop yamâ meyekmâ nak âlâ, kutje oliwa sâm, yakât kehêtjahât tonje mem kunyenjan lâwâleyekmâ Anitâ ulitgumunje âlepje otbi.

*Yoane kujetâ muop.
(Mataio 14:1-12 Luka 3:19-20 9:7-9)*

¹⁴ Nenje yawu otyinjgiwin yakât den patje pererej sâm arimu lohimbî dondâje nângâwi. Nângâmâmâ nombotje Yesuhât yuwu sâwi. “Lok âlâ, kutje Yoane sâm, yâkje embângâmbâek topje katmâ toen katyekmâ gaop. Yamâ emelâk nengât lok kutdâ, kutje Herot sâm, yâkje tembe lâulipje hângânyongomu ari kujetâ muop. Muop yamâ mumunambâ yahatmâ kulem topje topje yu mem gap.” Yawu sâwi.

¹⁵ Yâhâ nombotjeâmâ yuwu sâwi. “Poropete lok âlâ, kutje Elea sâm, emelâk himbimân yâhâop yanje mon purik sâm ge kulem âlâlâ yu me mansap.” Yawu sâwi.

Yâhâ nombotjeâmâ yuwu sâwi. “Emelâk embângân poropete lok nombotje Anitâhât tem lâum kulem topje topje mem âiyenje tuhuwi. Yakât dopneâk lok yuje Anitâhât den eknongom kulem topje topje memap.” Yawu sâwi.

16 Yawu sâmu alahuñetâ Herotñeâmâ denyenje nângâm yuwu sâop. “Yoane yamâ sâmunen engatñe hârewi. Yâkñe mumunjabâ yahatmâ kulem topñe topñe yu miap.” Yawu sâop.

17-18 Otmu Herotñe sâmu Yoane kuñetâ muop yakât topñe yuwu. Herot yet Pilip yamâ imi ata. Anñoân Pilipñeâmâ imbi, kutñe Herotia sâmu, ya miop. Memu manmâ manmâ imbi yanje lokñe hâkân otmâ pilâmuâmâ kahañe Herot ya orop miahowot. Yakât otmâ Yoaneñe nângâmu bâlemu yuwu sâop. “Nengât girem den kuawot ya ekmune dondâ bâleap.” Yawu sâop.

19-20 Yawu sâmu kuyitgimu imbi yanje Yoanehât dondâ nângâm bâlewanjiop. Nângâm bâlewanjim yan Yoane girawu otmâ kuñetâ muâk nângâm manminiop. Yâhâ Yoaneñe Anitâhât launje lâum uwawapñe bia manmâ gaop yakât Herotñe ekmâ nângâmu âlâ kândâkdâ otmu gorâwanjiop. Gorâwanjimu yan imbiñahât mâtâp manguwe sâmu otmâ tembe lâulipñe hângânyongomu ari Yoane mem sâhâm pâi emetñan katñetâ tatminiop. Yan tatmâ Herotgât sâtgât otmâ yâkâlen ari Anitâhât den kâsikum wanju nângâm heronje otminiop. Yawu gârâmâ den sâop ya nângâmu biwiñan hâumu biwi yâhâp otminiop.

21 Yawu otminiop yamâ imbiñaneâmâ Yoane kuñetâ muâkgât nângâminiop. Mâne mâne mâne yakât bonñe teteop yamâ yuwu. Sâp âlâen Herotñe teteop yakât nângâm heronje otne sâmu bukulpñe nombotñe taka sot um nene sâmu menduhuakbi. Menduhuakbi yamâ Roma lok nombotñe, otmu tembe lâulipñe ya yengât kunlipyene, otmu kapi tipi tapi Galilaia hânân tatmâ arap ya yengât papatolipyene kerehâk menduhuakmâ sot nem heronje nângâwanjiwi.

22-23 Sot nem heronje otñetâ yanâmâ baratyetñane yahatmâ kep ândeop. Kep ândemu ekmâ biwiyene âlepñe otmu heronje nângâwi. Heronje nângâñetâ Herotñe yuwu sâmu ekuop. “Barat. Anitâhât senñan kinmâ sâmunen nângâ. Iri sikum senñe âlâlâ tatnihiap yu me ya eknâlemat ya âlepñe eknohorâ nombotñe kâsikum gihiwom.”

24 Yawu sâmu ekumu imbi yanje ari mâmâñe yuwu sâmu ekuop. “Awoññane ikñe iri sikumñe me senñe âlâlâ tatbanjiap ya “nombotñe gihiwom,” yap. Yakât otmâ wuân membomgât nanjat?” Sâmu sâop. “Yoane yamâ kuñetâ muâkgât nanjan. Yakât otmâmâ “Yoane engatñe hârem kunje mem ga nihinet,” yawu sâmu ekuuwat.” Yawu sâop.

25 Yawu sâmu baratñane tepñe yahatmu sururuk sâmu âwurem ari yuwu sâmu ekuop. “Gâñe tembe lâulipñe ekyongorâ in yawu ari Yoane engatñe hârem kunje kondoân katmâ mem ga nihinetgât nanjan.” Yawu sâop.

26 Yawu sâmu âwâñane Anitâhât senñan sâmu kârikñe tuhuop yakât nângâm biwiñane umatñe dondâ olop. Yawu otmu bukulpñe yengât senyenjan kinmâ den ya ekuop yakât anulakman sâmu den ya launjan miop.

27 Yawu otmâ tembe lâu âlâ hângângumu sururtuk sâmu pâi emetñan yâhâ Yoane engatñe hâreop.

28 Engatñe hârem kunje mem kondoân katmâ mem ge wanop. Wanju lâum mâmâñahâlen ari tiripgumu ekmâ biwiñe heronje olop.

29 Yakât den pat ya Yoane hoñ bawalipñane nângâm lâum ari kât giopñe âlâ, dikin yawuya yan katbi.

Lok 5000 ya sot mem yinjiwi.

(Mataio 14:13-21 Luka 9:10-17 Yoane 6:1-13)

³⁰ Yâhâ emelâk Yesuje nen hon bawalipnje hânggânnongomu kapi âlâen âlâen ari yâkât den pat âlepnje kâsikum yingiwîn. Kâsikum yingim pesuk pilâm âwurem Yesuhâlen tohowin. Yâkâlen toho den kâsikum yingiwîn me otbin mewin yakât ekuwin.

³¹ Orowâk den alahum tatmunje yan lohimbi dondâje bam gam hâmbin gumbin tuhunenekjetâ sot ki um newin. Inâk tatbin yakât otmâ Yesuje yuwu sâm eknongop. “Lohimbi dondâje nengâlen taka mem awawi guwawi tuhunenekjetâ girawu otmâ sot nenom? Me girawu otmâ tatmâ nângâm den alahunom? Yakât otmâ pilâyekmâ ari nenjiâk tatmâ nângâm hâknenje menom.” Yawu sâop.

³² Yawu sâmu kapi ya pilâm ge wanja âlâ mem dengân ya hâtikgum lok ki manmaiângen ariwin.

³³ Kapi ya pilâmunje lohimbi nombotnje nenekmâ ya pilâm dengân ginjeâk watnenekmâ ariwi. Arijetâ kapi âlâlâ dengân ginjan tatmâ arap ya ambolipnje kapiyeje pilâm peneyingjetâ ari ari dengân ginjan kinmâ mambotningiwi.

³⁴ Yawu otmâ kinjetâ wanjaembâ gemunje Yesuje yekmâ yuwu nângâop. “Lama amboyeje bianje manmai yakât dopjeâk lohimbi yuje ihilâk mahilâk mansai.” Yekmâ weje nângâm Anitâhât den topjambâek kâsikum yingio.

³⁵⁻³⁶ Kâsikum yingimu emetsâpnje otmu yan yuwu sâm ekuwin. “Emetsenje emelâk purik yap. Gârâmâ yu tain yu hâlânmâ kapi tipi tapi âlâ ki tap. Yakât po yingimu wâtyeje houj sâmapgât gâje hânggânyongorâ arijet. Hânggânyongorâ ari yejahâk sot puluhum um nenomai.”

³⁷ Yawu ekumunje yuwu sâm eknongop. “Âlepnje yejahâk sot kâsikum yingijet.”

Sâmu sâwin. “Lohimbi dondâ taka tai. Yakât otmuâmâ nen girawu otmuâmâ lohimbi dondâ yuâmâ sot um yingimunje nejetâ dopyenjan otbuap? Nenje sot puluhum um yinginom yuâmâ lok âlâje emetsenje nombolân yâhâp yakât biwinjan âi tuhum pesuk pilâm hâmeje memap yakât dop otbuap. Yawu gârâmâ girawu otmuâmâ yat yu watnom? Yu ki orotje.” Yawu sâwin.

³⁸ Sâmunje sâop. “Yengâlen sot amon tap? Ba ekmâmâ ga sâjetâ nângâwe.”

Sâmu ba sâlikum ekmâ ga yuwu sâm ekuwin. “Nengâlen banja kândâkdâ mome otmu injan yâhâp yawuâk tap.” Yawu sâwin.

³⁹ Sâmunje sâop. “Yeje lohimbi yu ekyongonjetâ kâsiwahom komot tipi tapi tatmâ arijet.” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu komot tipi tapi tatjetâ komot 50 olop.

⁴¹ Ge tatjetâ sot ya mem himbimân pak sâm ekmâ Anitâ mepaeop. Anitâ mepaem banja ya motokmâ tipi tapi tuhum ningimu lohimbi ya kerehâk yingimunje newi.

⁴² Yâhâ injan gurâ yawuâk yingimunje nejetâ dopyenjan olop.

⁴³ Nejetâ dopyenjan otmu sot nombotje talop ya hâwurum mânunmunje saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

⁴⁴ Otmu lok sot newi yamâ sâlipyongomunje 5000 yakât dop olop.

Yesuje to kakjambâ tâlim takaop.

(Mataio 14:22-33 Yoane 6:15-21)

⁴⁵ Sot nem pesuk pilâjetâ Yesuje hânggânnongom yuwu sâop. “Yeje wanja yu mem kulet sâm Besaita kapiân arijet Arijetâ nâmâ lohimbi yu hânggânyongomune arijetâ yengât betyenjan watyekbom.” Yawu sâop.

46 “Yawu sâam hângânongomu arimunje lohimbi ya gurâ hângânyongomu yahatmâ itonj galanj otmâ ariwi. Arijetâ ikjiâk tatmâ Anitâ ekuwe sâam pumjan yâhâop.

47 Pumjan yâhâ âwâne orop den otmutâ emet omonj olop. Âwâne orop den otmutâ pesuk sâamu gem dengân ginnehen kinmâ nenehop. Nenâmâ ari dengân tânâmgum nip nip otbin.

48 Yawu arim tatmunje ariwinângembâ siru pato awawi guwawi pilâop. Awawi guwawi pilâmu arine sâam ba hâum pâpgum tatmunje emet emelâk orotok sâop. Yawu otmu tânâmjan hâum pâpgu gupgu ot tatmunje Yesu iknjak to kakjambâ tâlim takamu ekbin.

49-50 To kakjambâ takamu ekmâ tepnenje hindakmâ hu halak tuhum yuwu sâwin. O, yuâmâ weke mon takap.” Yawu sâam kinjittenjahât otmâ kâi bâtnenje sân sân sâop.

Yawu otmunje yuwu sâam eknongop. “Yen wongât otmâ kinjityenjahât otmâ kâi bâtyenje sân sân yap? Nâ ninak takan yukâ.”

51 Yawu sâam wanjaen mem pitik pilâmu siru ya sânduk sâam njiniñ njiniñ sâop. Sânduk sâam njiniñ njiniñ sâop ya ekmunje âlâ kândâkdâ olop.

52 Yawu gârâmâ emelâk banja mome motokmâ kâsikum yingimu lok 5000 yanje nejetâ dopyenjan olop ya ekmâ Yesuhât topje nângâwin mâne saru kakjan takamu siru njiniñ njiniñ sâop ya ekmunje ki âlâ kândâkdâ otbâp. Yawu gârâmâ biwi nângân nângânnenje pâlâmne olopgât Yesuje yu ya olop yakât topje ki ekmâ nângâmunje keterahop.

Yesuhât sângumje wâim âlepje otbi.

(Mataio 14:34-36)

53 Dengân ya hâtikgum hân âlâ, kutje Genesaret sâam, yan ari kionmâ wanja hikmunje kinop.

54 Hikmunje kinmu kapi ya ambolipje taka Yesu ekmâ nângâwi.

55 Ekmâ nângâm kapi tipi tapi hân ya hawangum tatmâ arap yan ari lohimbi kundat, me mesek, me umatje topje topje teteyingioj ya meyekbi. Ya mem gerelân katyekmâ Yesuje wosaken ariop yan lâuyekmâ ari henjemyongoâkgât yuwu sâam ulitguwi.

56 “Lok pato, Nengâlen gâtje kundat me umatje topje topje teteyingimu tatmai yu meyekmâ tohoain. Yawu gârâmâ sombemân menduhum katyekmunje gotyenânâk arirâ gâhât sângum ya konok wâim yan âlepje otjetgât nanjain.” Sâjetâ sâop. “Den yai ya âlepje otjet.” Yawu sâamu nombotjanje sângumje wâim yanjak âlepje otbi.

7

Launenjanjak ki sâam mepaem mannom.

(Mataio 15:1-9)

1-4 Parisaio kerekje tâmbâlipnenje yengât den lâum kinmâ sot mem nene sâam bâtyenje piriakmâ sot mem neminiwi. Me wosapâ wosapâ ari sot puluhuminiwi ya yawuâk angoân pirim henjengumâmâ um neminiwi. Inâk ki newi. Yâhâ tâmbâlipnenje yengât orotmeme otminiwi ya gurâ yawuâk mem manbi yamâ yuwu. Katmâ bero, kondo, hâhâp, osom bero, me âlâlâ ya tuhuwi ya gurâ yawuâk pirim salek salehâk tuhum yan neminiwi. Otmu buku nombotjanje yawuâk otjet sâam kendâyinginetâ yanjak lok kinjitje orowâkne denyenje lâum yawuâk otminiwi. Parisaio ya yengât topyenje yawu.

Yâhâ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotŋaje Yerusalem kapi pilâm Yesuhâlen taka âi pâi tuhuwi. Âi pâi tuhuŋetâ yan nenŋe tâmbâlipnenŋe yengât den kum bâtnenŋe ki pirim newin.

⁵ Yawu otmunŋe nenekmâ nângâŋetâ bâlemu Yesu yuwu sâŋm âikuwi. “Hoŋ bawalipganŋe tâmbâlipnenŋe yengât den kum bâtyeŋe ki pirim niai. Yawu otmâ sot inâk neŋetâ nângâmunŋe dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

⁶ Sâŋetâ purik pilâyingim yuwu sâŋm ekyongop. “Yenâmâ nimbilamyenŋe yâhâp. Yakât otmuâmâ embânân emet inânŋan poropete lok âlâ, kutŋe Yesaia sâŋm, yâkŋe yengât topyeŋe teteâkât den kulemgup ya yuwu.

“Lohimbi yuŋe lauyenanjak nâ mepaenekmai. Yâhâ biwiyenŋeâmâ ki hikunekmai.

⁷ Yâkŋe lok senyenŋan kinmâ yeŋe enŋâtyeŋeâk otmâ den sâŋm nâhâlen gâitmai. Yâhâ lauyenanjak perâk perâk sâŋm orotmemeyenŋe yakâlâk nângâŋetâ yahatmu nâhâlen gâitmai. Yawu.”

⁸ Den kulemgup yakât bulâŋe yengâlen teteap. Yeŋe Anitâhât den bulâŋe yamâ betbanŋim tâmbâlipyeŋe yengât nângân nângânyenŋan teteop ya nângâŋetâ yahatmu ya konok lâum manmai.

⁹ Yakât otmâ yuwu sâŋmune nângâŋet. Yeŋe Anitâhât den bulâŋe ya katipgum yeŋe nângân nângânyenŋan tetemap ya sâŋm lohimbi biwiyenŋan kionetâ nângâŋetâ bulâŋe otmâp.

¹⁰ Yakât topŋe yuwu sâwe. Anitâŋe Mose ekumu girem den âlâ kulemgup ya yuwu tap. “Yen âwâ mâmbâlipyeŋe yengât nângâyingim denyenŋe lâum manŋet.” Otmu âlâmâ yuwu tap. “Yen âwâ mâmbâlipyeŋe den bâleŋe ki hâiyeknomai. Yâhâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe den yu kunomai yanâmâ mumuhât yongonomai.” Den yawu tap.

¹¹ Yawu gârâmâ yeŋe girem den ya kum mansai yakât sâwe. Yeŋe yuwu sâmai. “Lohimbi âlâ me âlâŋe âwâŋe mâmbâŋe yuwu mon sâŋm ekyotgonomai. “Awon, meŋ, sombo otdomawot yanâmâ nâŋe sot me senŋe âlâlâ âlepŋe tânyotgowom.” Yawu sâŋm ekyotgonomai.” Yawu gârâmâ sombo otdomawolân Yura nengât denân yuwu mon sâŋm ekyotgonomai. “Koropan” Yawu ekyotgonomai yakât topŋe yuwu, “Anitâhât pat kuwan.” Topŋe yawu. Yâhâ torokatmâ yuwu mon sâŋm ekyotgonomai. “Senŋe âlâlâ yuâmâ Anitâhât pat kuwan yakât otmuâmâ mem miti emetŋan ari katmune tatbuap yakât yanŋe ki mem tânyotgowom. Inâk tatsat.”

¹² Yawu sâŋm betyotŋetâ hâhiwin kakŋan mandomawot. Yawu yâhâ sâp yiwerenŋe nanlipyeŋe âwâ mâmbâlipyeŋe betyingim tewetsenŋe mem miti emetŋanâk katŋetgât yeŋe kendâyinginomai.

¹³ Yamâ Anitâŋeâmâ yakât nângâmu dondâ gemap. Yeŋe Anitâhât den nângâŋetâ nahat otmu yawu otmai. Yâhâ yeŋe orotmemeyenŋe âlâlâ otmai yan Anitâhât den bulâŋe betbanŋim yenahâlâk nângâŋetâ yahatmap.”

Orotmeme yu otmunŋeâmâ yanŋe mem bâlenenekbuap.

(Mataio 15:10-20)

¹⁴ Yesuŋe Parisaio lok yawu sâŋm ekyongomu arinŋetâ lohimbi inŋe manbi ya yâhâŋe sâmu yâkâlen ganŋetâ yuwu sâŋm ekyongop. “Yuwu sâŋmune nângâm biwiyenŋan katŋet.

¹⁵ Wuân me wuân neŋetâ tepyenŋan gemap yanŋeâmâ ki mem bâleyekmap. Yâhâ nângân nângânyenŋan tetemap ya sâŋetâ lauyenambâ ga takamap yanŋeâmâ bulânâk mem bâleyekmap.

16 Den yan yu biwiyenjan katnomai yanâmâ topnje nângâm henjenjunomai." Yawu sâop.

17 Yawu sâam ekyongomu pilâyekmâ emet kâlehen yâhâwin. Emet kâlehen yâhâ den ekyongop yakât topnje eknongomu nângâm sâam âikuwin.

18-19 Âikumunje sâop. "Bâe, hilâm ârândân den ekyongom gaman yamâ girawu otmuâmâ ki nângânetâ keterakmap? Lohimbi inje nângâm pâpgumai yakât dopnjeak yeje nângâm pâpgumai. Yakât âlâkuak sâamune nângânet. Sot nejetâ tepyenjan gemap yanjak tetmâ pilâmai. Yawu gârâmâ sot nemai yanje biwi nângân nângânyenje ki mem bâleyekmap." Yawu sâam eknongop. Yakât yuwu nângâmain. Sot, me hân tete topnje topnje, me nâi sonjo topnje topnje kalop yamâ âlepneak hârok. Yanje ki mem bâlenenekmap. Yawu nângâmain.

20 Otmu Yesuje torokatmâ yuwu sâop. "Yu me ya nângân nângânyenambâ tetemap yamâ lauyenambâ ga takamap. Yanjeâmâ dondâ mem bâleyekmap.

21 Orotmemeyenje yuwu otmai yanje umut biwiyenje otmu nângân nângânyenje mem bâlemap. Manman ihilâk mahilâk manmai. Me kombo miangimai. Me ahomai.

22 Me buku âlâhât imbi ekmâ otmai. Me loklipyenje yengât betyenehen kionmai. Me tepyenje umatje otmap, me nem natak, me wawi. Me kâirahomai, me nângâm bâleanjimai, me den hakoa orangimai, me den guruk sahangimai, me den belângen sahangimai, me den imbiâk sâamai, me den golâ sâamai. Me karasuja, me sait topnje topnje karangimai. Me kâut pilangimai.

23 Yu sâam aran yunjeâmâ lok nângân nângânyenambâ tetemap. Yakât otmâ yunje mem bâleyekmap."

Imbi âlâje Yesuhâlen biwije kalop.

(Mataio 15:21-28)

24 Yawu sâam menenekmu kapi ya pilâm Tiro kapi pato ya hâlânjâ kapi tipi tapi tatmâ arap yan ariwin. Yan arimunje lohimbi dondâje taka mem hâmbij gumbij tuhunenekmahât Yesuje sâamu emet âlâen yâhâwin. Yâhâmunje lohimbi nombotjanje Yesu ekmâ den katjetâ arimu lohimbi dondâje nângâwi.

25-26 Yâhâ imbi âlâ, Poinikia kapi Siria hânân tap yapâ gâtnje âlâje Yesu taka talop yakât den pat ya nângâm takaop. Yâhâ weke bâlenjanje baratnje mângâeminiop ya Yesuje watmu gaiakmâ ariâkgât ulitguop.

27 Ulitgumu yuwu sâam ekuop. "Gâmâ pâku imbi. Yawu gârâmâ Awarahamgât sen ya yengâlen sâam ge âi membomgât hângânnohomu gewan. Yakât otmâ den âlâen hâum sâamune nângârâ keterahâk. Nan baralipnenje sot um yingimunje nemai. Nem tatjetâ lauyenambâ hindâm soso gotjan ki pilâmain."

28 Sâamu sâop. "Lok pato, den yat yu nângâmune bulâje oap. Gârâmâ gâku yuwu sâamune nângâ. Nan baralipyenje sot nejetâ lauyenambâ wahapnje gemap ya gurâ sosonje ihilâk nemai." Yawu sâop.

29 Sâamu sâop. "Imbi, biwihanje yawu nângâm den yat yu nângâmune ârândân oap. Yakât otmâ weke bâlenje yiwerejeak gaiakmâ arap. Yakât otmâ lohotjan ari." Yawu sâop.

30 Yawu sâamu yanâk emetjan âwurem ari baratnje ya ehop. Emelâk weke bâlenje gaiakmâ arimu hâkne sânduk sâamu talop.

Yesuje lok kopa henjenjuop.

³¹ Yesuŋe Galilaia denġan yan âwurem ariwe sâm otmâ menenekmu Tiro kapi pilâm ba Siron kapi wangim ari kapi bâlâk ñerek tap, yapâ ari Galilaia denġan ginġan ga takawin.

³² Ga takamunŋe lok âlâ ândâpŋe bok sâsâŋe kopa kum den awawi guwawi sâminioy ya bukuliŋŋe mem Yesuhâlen takawî. Mem taka Yesuŋe wâimu ândâpŋe pâron sâmu nimbilamŋe keterakmâ hewewen olâk sâm ulitguwi.

³³ Ulitgunetâ lohimbi ya pilâyekmâ memu ba peren pilâm baowot. Ba ikŋe bâtnan tâp tuhum lok yakât ândâpŋan wâim yanak nimbilamŋan wâiop.

³⁴ Yawu otmâ himbimân pak sâm ekmâ “Epapata” sâop. Den sâop yakât topŋe yuwu. “Pâron sâek.”

³⁵ Yawu sâmu ândâpŋe pâron sâop. Yawu otmu lauŋe hewewen otmu den sâop.

³⁶ Yawu otmâ âwurem gamutâ Yesuŋe kulem miop yakât buku nombotŋe ki ekyongonomai sâm lohimbi ya kuyiŋgiop. Kuyiŋgiap yamâ denŋe ki nâŋgâwi. Yawu otmâ den ya sâm haok tuhuŋetâ lohimbi dondâŋe nâŋgâwi. Yakât otmâ kuyiŋgim yâhâmu nâŋgâwi yamâ iliwetmâ sâm haok tuhuwi.

³⁷ Sâm haok tuhuŋetâ nâŋgâm yuwu sâwi. “Lok yuŋe lohimbi umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgimu mansai ya heŋgemyongom mansap yakât nâŋgâmunŋe âilonŋo dondâ oap. Lohimbi ândâpyeŋe bok sâmu mansai ya sâmu pâron sâmu den nâŋgâmai. Otmu kopa otmâ mansai ya sâmu lauyenŋe hewewen otmu den sâmai.” Yawu sâwi.

8

Lok 4000 ya sot kâsikum yinġiwi.

(Mataio 15:32-39)

¹ Yesuŋe lok kopa ya mem heŋgeŋguop yakât den pat ya lohimbi kiŋitŋe orowâkŋe nâŋgâm Yesuhât denŋe nâŋgâne sâm taka menduhuakbi. Menduhuakmâ tatŋetâ den kâsikum yinġimu hilâm kalimbu pesuk sâmu sotyeŋe nem tin pilâwi. Yakât otmuâmâ Yesuŋe sâmu yâkâlen bamunŋe yuwu sâm eknongop.

² “Lohimbi yu orowâk tatmâ gamunŋe hilâm kalimbu oap. Yawu gârâmâ sot miakmâ takawi ya nem tin pilai. Yakât tepne nâŋgâyiŋgian.

³ Yâhâ nombotŋe tai yuâmâ kâlepŋehembâ tohowi. Sot barak âwurem ari mâtâwân sen biri yinġimapgât inâk ki arinomai.”

⁴ Yawu sâmu yuwu sâm ekuwin. “Yuâmâ lok ki manmaiâŋgen mansain. Yawuhât nen sot wosapâ mem yinġimunŋe neŋetâ dopyenŋan otbuap?” Yawu sâwin.

⁵ Sâmunŋe sâop. “Yeŋgâlen wuân sot tap?”

Sâmu sâwin. “Banġa kândâkdâmâ nombolân yâhâp.”

⁶ Yawu sâmunŋe Yesuŋe lohimbi ekyongomu ge tatbi. Ekyongomu ge tatŋetâ Anitâ mepaem banġa ya mem motokmâ nġiŋgiop. Ningimu kâsikum yinġimunŋe newi.

⁷ Otmu iŋan titipâ amon âlâek nengâlen talop ya mem Anitâ mepaem hionmâ ningimu kâsikum yinġimunŋe newi.

⁸ Neŋetâ dopyenŋan otmu hâŋgânyongomu ariwi. Sot neŋetâ torehenŋe talop ya menduhum mânunmunŋe saka saka nombolân yâhâp pik sâop.

⁹ Yâhâ lohimbi ya sâlipyongomunŋe 4000 yakât dop wangiop.

¹⁰ Lohimbi yanŋe arinġetâmâ menenekmu wanġaen yâhâ kapi âlâ, kutŋe Dalimanuta, yaken ariwin.

Yesuŋe kulem âlâ tuhuâkgât Parisaioŋe ekuwi.

(Mataio 16:1-4 Luka 12:54-56)

¹¹ Dalimanuta kapi mem wanŋaembâ gemunŋe Parisaio nombotŋaŋe Yesu ekmâ yuwu sâwi. “Gâ Anitâŋe hânŋângohomu gion ya perâk me bulânjanâk sâmai? Yakât sârâ Anitâŋe nânŋâhiihimu himbimâmbâ kulem âlâ tetemu ekmâ topŋe nânŋâne.” Yawu sâwi.

¹² Yawu sâŋetâ biwiyeŋe ekmâ nânŋâm biwiŋe umatŋe otmu yuwu sâm ekyongop. “Bâe, yeŋeâmâ wongât kulem tetemu ekne sâm nanŋai? Ya nânŋâmune ki ârândân oap yakât ya ki otbom.”

¹³ Yawu sâm pilâyekmu wanŋaen yâhâm denŋân nombot hâtikgum ariwin.

Parisaio otmu Sarukaio yâk yeŋgât matuk keluŋe

(Mataio 16:5-12)

¹⁴ Wanŋaen ariwin yamâ sot getek âlâ miakmâ ariwin.

¹⁵ Yakât otmâ Yesuŋe yuwu sâm eknongop. “Parisaio otmu Herot yâk yeŋgât matuk keluŋaŋe mem bâleyekmapgât galem oranŋinomial.” Yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâmu nenŋe yakât topŋe nânŋâm pâpŋum yuwu sâm alahuwin. “Sot getek âlâ miain. Yakât mon yap.”

¹⁷⁻¹⁸ Yawu sâm alahumunŋe biwinenŋahât topŋe ekmâ yuwu sâm eknongop. “Yen wongât sotgâlâk biwiyeŋe katmâ den yan yukât topŋe ki nânŋâŋetâ keteraksap? Me kulem topŋe topŋe mem gaman ya ekmâ topŋe ki nânŋâmai? Wongât in yawu nelâm yongomap? Yakât sâwe.

¹⁹ Sot momeâk mem motokmâ lok 5000 ya yingimunŋe nenŋetâ dopyenjan olop. Sot nenŋetâ torehenŋe talop ya saka saka amon mânuŋetâ pik sâop?”

Sâmu sâwin. “Kâiân yâhâp pik sâop,” sâwin.

²⁰ Sâmunŋe sâop. “Sâp âlâen lohimbi 4000 ya gurâ banŋa nombolân yâhâp yanahâk yingimunŋe newi. Nenŋetâ torehenŋe talop ya saka saka amon mem mânuŋetâ pik sâop?” Sâmu sâwin. “Nombolân yâhâp pik sâop yakâ,” sâwin.

²¹ Sâmunŋe sâop. “Yakât otmâ den yan yukât topŋe emelâk nânŋâmbâiâyâ.” Yawu sâm eknongop.

Yesuŋe lok senŋe bok sâsâŋe henŋeŋuop.

²² Yawu sâm eknongomu ari Besaita kapi mewin. Wanŋaembâ gemunŋe yan kapi ambolipŋaŋe Yesu ekmâ nânŋâm lok âlâ senŋe bok sâsâŋe ya dâim toho Yesuŋe wâimu âlepŋe olâkgât ulitguwi.

²³ Ulitguŋetâ lok ya dâim ari kapi betŋehen kinmâ bânŋan tâp tuhum senŋan wâim yuwu sâm âikuop. “Senge hâreakmu âlâlâ ekdâ keteraksap me bia?”

²⁴ Yawu âikumu senŋe tipŋe hâreakmu ekmâ sâop. “Âe, nâ lok yu yekmuneâmâ âwâlele otmâ nak yawuya uwawap guwawap otmâ tai.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu yâhâpŋe bânŋan tâp tuhum senŋan wâiop. Wâimu senŋe hâreakmu pak sâm ekmâ keterahop yakât otmâ yuwu sâm ekuop.

²⁶ “Gâ kapiân ki yâhâwuat. Kapi betŋehembâ hawangum ari emetgan yâhâwuat.” Yawu sâm ekum hânŋângumu ariop.

Petoroŋe Yesuhât topŋe sâm teteop.

(Mataio 16:13-20 Luka 9:18-21)

²⁷ Arimuâmâ nengu yapâ yahatmâ kapi pato âlâ, kutŋe Kaisaria sâm, kutŋe âlâmâ Pilipo, yakât kapi tipi tapi hâlânŋmâ tatmâ arap yan ariwin. Mâtâwân arim tatmunŋe yuwu sâm âinongop. “Lohimbinŋe nâhât girawu nânŋâmai?”

28 Sâmu sâwin. “Nombotŋaŋe gâhât yuwu sâmai. “Yoaneŋe lohimbi toen katyekminiop ya emelâk kuŋetâ muop ya mumuŋambâ yahatmâ mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ, “Poropete âlâ, kutŋe Elea sâmu, emelâk himbimân yâhâop yaŋe purik sâmu ge mansap,” sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ, “Poropete âlâ muop ya mumuŋambâ yahatmâ mansap,” sâmai.”

29 Sâmunŋe sâop. “Yawu gârâmâ yeŋeâmâ nâhât girawu nâŋgâmai?”

Sâmu Petoroŋe yuwu sâop. “Anitâŋe hâŋgâŋohomu ge mansat ya nâŋgâmunŋe bulâŋe oap.” Yawu teteŋŋan sâop.

30 Sâmu yuwu sâmu kuningiop. “Yeŋe nâhât topne ki sâmu tetem lohimbi ekyongonomai.” Yawu sâop.

*Petoroŋe Yesuhât mâtâp manŋuwaŋgiwe sâmu olop.
(Mataio 16:21-28 Luka 9:22-27)*

31 Otmu sâp yapâek âlâlâ otbaŋŋinomial yakât teteŋŋan eknongop. Yamâ yuwu sâmu eknongop. “Nâ lok bulâŋe mansan. Yawu gârâmâ hotom umai yeŋgât kunlipyenŋe otmu Isirae nengât papatolipnenŋe otmu Mosehât girem den kâsikumu ningimai ya kerekŋe biwi konohâk otmâ yan nâhât sâmu bâlenihim mem âlâlâ tuhum nohoŋetâ mumbom. Mum yan hân kâlehen hilâm kalimbu tatmâ benŋe yapâ mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâmu eknongop.

32 Yawu sâmu eknongomu Petoroŋe sâmu perenŋ pilâm yetŋiâk ba kinmâ kuwaŋgiwe sâmu olop.

33 Kuwaŋgiwe sâmu otmu yanâk Yesuŋe nengât orowâk nâŋgâŋet sâmu purik pilâm nenekmâ yuwu sâmu den matŋe kâpekaŋgiop. “Yawu yatgât Satanŋe tepŋe heroŋe otbuap. Yâhâ Anitâŋe den sâmu nihiop ya den yat yuŋe ki miap. Gâmâ loggât nâŋgân nâŋgân yat. Ya nâŋgâmunŋe ki ârândâŋ oap. Yakât otmâ pilânekâmâ ari.” Yawu sâop.

34 Yawu sâmu ekumu peneningimutâ Yesuŋe lohimbi dondâ mambotbaŋŋim kinbi ya ekyongomu gotnenŋan gaŋetâ yuwu sâmu eknongop. “Lohimbi âlâ me âlâŋe biwiyeŋe nâhâlen katmâ orowâk manne sâmu yeŋahât ki nâŋgâŋetâ yahatbuap. Me iri sikumu me âlâlâ tatyinŋiap yakât ki nâŋgâm ketet otmâ enŋat yâhâp otnomial. Nâhât den haonŋmâ ârândâŋ nâŋgâm tem lâunihim mannomai.

35 Yawu gârâmâ benŋe lok âlâ me âlâŋe manmanyenŋe alilaknomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyeŋe kepeim manmâ nâhât den pat âlepŋe yu lohimbi ekyongonomai. Ekyongonomai yakât otmâ yongonŋetâ munomial yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatyekbuap.

36 Yâhâ lok âlâ me âlâŋe iri sikumu me manman topŋe topŋe yan biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe hikumu manmâ munomial yaŋe girawu otnomial. Yeŋahâk mumuŋambâ yahatnomaihât dop âlâ ki tap.

37 Yawu gârâmâ manman yawuyakât matŋe umatŋe Anitâŋe yinŋiwuapgât.

38 Lohimbi yu yeŋgât topyenŋe teteâkgât yuwuyaen hâmu sâwe. Imbi nombotŋaŋe loklipyenŋe betyenŋehen kionŋmai yakât dopŋeâk yeŋeâmâ Anitâhât betŋehen kionŋmâ orotmemeyenŋe otmai ya ekmunŋe dondâ bâleap. Yawu gârâmâ nâ lok bulâŋe den kâsikumu yinŋim mansan. Yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe nâhât den nâŋgâŋetâ nahat otmu betnihinomial yamâ matŋe yuwu kâpekyinŋiwom. Hâmbâi sâp patoen Hibim Awonŋaŋe yâhâŋe hâŋgânnohomu anelolipne meyekmunŋe hânân genom. Sâp yan yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe nâhât den nâŋgâŋetâ nahat otmu betnihimai yamâ nâku yawuâk betyongomune matŋe umatŋe menomial.” Yawu sâop.

9

1 Yesuŋe yawu sâm eknongomu lohimbî yaŋe itoŋ galaŋ otmâ ariwi. Ariŋetâmâ yuwu sâm eknongop. “Yakât topŋe sâmune nâŋgâŋet. Yen ki mum metenjetâek Anitâŋe tihityeŋe otbe sâm lok bulâŋe nâ hâŋgânnohomu âwurem ge tihityeŋe otbisâm.” Yawu sâop.

*Yesu, Mose, Elea den sâm alahuwi.
(Mataio 17:1-13 Luka 9:28-36)*

2 Yâhâ hilâm nombolân konok pesuk sâmu yakât kakŋan Yesuŋe Petoro, Yakowo otmu imiŋe Yoane meyekmu nen pilânenekmâ pumŋe âlâen yâhâwi.

3 Yâhâ kinjetâ Yesuhât kun kundenŋe âlâ otmu sâŋgumŋaŋe lanjinnŋe pilâm kaok bolanŋ bolanŋ otmu sikopŋe elemân hâumu kaok siliŋ siliŋ otmap yakât dopŋe ki olop, ya wangiop.

4 Yawu otmu Elea otmu Mose emelâk Anitâŋe meyelehop yaŋe tetem kinmutâ yâk orop den alahu gulahu otbi.

5-6 Mose yet Elea tetemutâ hoŋ bawalipŋaŋe yelekâm umutyenŋe ariop. Umutyenŋe arimu hâmbiŋ gumbiŋ otbi. Yakât otmâ Petorohât hanŋe tâlâhumu yuwu sâm Yesu ekuop. “Lok pato, kulem teteap yuwuya âlâ ki ekmain. Yu ekmunŋe âlâ kândâkdâ oap. Yawu gârâmâ gâŋe sârâ selep kalimbu tuhunehât nanŋan. Gâhât âlâ, Mosehât âlâ, Eleahât âlâ.” Yawu sâop.

7 Yawu sâmu yanâk elem patoŋe ge pumŋe ya kâtâpŋumu yakât biwiŋambâ Anitâŋe den âlâ yuwu sâop. “Bulâŋanâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Yakât otmuâmâ den sâwuap ya yeŋe mem biwiyenŋan katmâ tem lâuwangim mannomai.” Yawu sâop.

8 Yawu sâmu elem ya hâreakmu Yesu ikŋeâk kinmu ekbi.

9 Yanâk pumŋambâ âwurem ge mâtâwân tatŋetâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Pumŋan kulem âlâ tetemu eksai yakât lok ihilâk ki ekyongonomai. Hâmbâi nohoŋetâ mum yahatbom yakât kakŋanâmâ kulem eksai yukât topŋe ekyongonjetâ nâŋgânomai.” Yawu sâop.

10 Yawu sâmu ki ekyongowi. Yâhâ ikŋak “mum yahatbom” sâop yakât nâŋgâm kiwilim yenjâk alahuwi.

11 Yawu gârâmâ Elea tetemu ekbi yakât nâŋgâm Yesu yuwu sâm âikuwi. “Mosehât girem den kâsikumu ningimainjeâmâ yuwu sâmâi. “Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâm hoŋ bawa âlâ hâŋgâŋgumu gewuap yamâ Eleaŋe yâhâpŋe tetewuap yan kulet sâm mâtâp mewanŋiwuap.” Yawu sâmâi. Yamâ girawuhât sâmâi?”

12-13 Sâŋetâ sâop. “Yamâ bulâŋanâk yai. Elea yâhâpŋe tetewuawân yai yakât mâtâp mewanŋiwuap. Yawu gârâmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Emelâk Anitâŋe poropete den ekyongomu kulemguwi yakât topŋe yuwu tap. Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâm hoŋ bawa âlâ hâŋgâŋgumu gewuap yamâ Yura ambolipŋaŋe mem âlâlâ tuhumm betŋunjetâ sâtŋum mumbuap. Den yawu tap yakât topŋe girawu tap? Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Elea yamâ emelâk manop. Yâhâ Elea manop yakât dopŋeâk lok âlâŋe tetem manmu ekbi yamâ yenŋât papatolipŋenŋe nâŋgâm hilipŋum enŋatyeŋeâk otmâ mem âlâlâ tuhuwi. Mem âlâlâ tuhuwi yan emelâk den kulemguwi yakât bonŋe teteop.” Yawu sâm ekyongop.

*Yesuhât hoŋ bawalipŋaŋe weke bâleŋe watne sâm hâum pâpŋuwi.
(Mataio 17:14-21 Luka 9:37-43)*

14 Mâtâwân gem tatŋetâ yan lohimbî dondâŋe lok âlâhât nanŋe nengâlen dâim takanjetâ tângune sâm hâum pâpŋum pilâwin. Hâum pâpŋum pilâmunŋe

yanâk Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotŋaŋe sennennan geŋetâ sahanġim kinmunŋe bukulipnenŋe punŋehembâ gem peneningiwi.

15 Peneningiŋetâmâ lohimbi yaŋe Yesu ekŋetâ tepyeŋe yahatmu yâkâlen ba herone otbaŋgiwi.

16 Herone otbaŋgiŋetâ Yesuŋe yuwu sâam âinongop. “Yeŋe Mosehât girem den kâsikum ningimai ya orop girawuhât den sahanġiai?”

17 Yawu sâam âinongomu yanâk naom yakât âwâŋaŋe yuwu sâop. “Lok pato, hoŋ bawalipgaŋe tânnotgoŋet sâam nanne yu dâim takan yakât topŋe yuwu.

18 Weke bâleŋaŋe nanne mâŋgâemu kopa manmâ gamap. Yâhâ mâŋgâemap yan senŋe gâwâŋ gâwâŋ sâam hânân ge imu nekamŋe kâtiŋ sâam lauŋe barak barak otmap. Yawuhât hoŋ bawalipge yuŋe weke bâleŋe yu watŋet sâam dâim taka ekyongomune hâum pâpġum pilai.” Yawu sâop.

19 Yawu sâamu Yesuŋe ya nâŋgâmu ki ârândâŋ otmu olelem nenekmâ yuwu eknongop. “Yen orop sâp kâlep manmâ gam. Yamâ wongât biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe ki tânngowuap nanġai? Yawu nâŋgâm biwiyeŋaŋe nâhâlen tiŋâk ki kepeiiai yakât nâŋgâm biwine giap. Yawu gârâmâ pilâyekmâ yâhâwom yan girawu mannomai?” Yawu sâam eknongom âwâŋe ekumu nanŋe dâim gaop.

20 Naom ya dâim gamu weke bâleŋaŋe Yesu ekmâ mâŋgâemu senŋe gâwâŋ gâwâŋ sâam hânân ge kârâŋ kârâŋ sâam lauŋe barak barak otmu iop.

21 Yawu otmu Yesuŋe âwâŋe yuwu sâam âikuop. “Umatŋe yu amâti tete-waŋgiop?”

Sâamu sâop. Lepatjambâek tetewaŋgimu yuwu otmâ gamap.

22 Weke bâleŋaŋe sâpŋanâk mem mâŋgâemu toen ge hanahomap. Me senŋe gâwâŋ gâwâŋ sâam kâlâwân kionġmap. Yawu otmap yan bâsok hiliwahomap. Yawu gârâmâ tepge nâŋgânitġim tânnotgowuatġat dop tap me bia?” Yawu sâop.

23 Sâamu sâop. “Gâŋe wongât biwi yâhâp otmâ den yu âinohoaŋ? Yakât yuwu sâamune nâŋgâ. Lok âlâ me âlâŋe nâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe kepeimainŋe yu me ya otnehât nâŋgâmai yamâ tânyongomune ârândâŋ otmap.” Yawu sâop.

24 Sâamu sâop. “Den yat yu nâŋgâmunne bulâŋe otmâ biwinanŋe gâhâlen kepeiwe sâam oan. Yamâ gikak nâŋgânihirâ den yat yukât bulâŋe tetenihiâkġat nanġan.” Yawu sâop.

25 Yawu sâamu lohimbi dondâŋe taka hawam mewam tuhuwihât Yesuŋe weke bâleŋe yuwu sâam ekuop. “Weke bâleŋe, yuwu sâamune nâŋgâ. Gâŋe naom yu mâŋgâerâ kopa manmâ gap yâkâlembâ gaiakmâ ba âlâengen ari man. Yâhâpŋe ki âwurem taka mâŋgâewuat.” Yawu sâop.

26 Yawu sâamu weke bâleŋaŋe mâŋgâem hu halak tuhum kârôŋbaŋġim yâkâlembâ gaiakmâ arimu derep kum iop. Derep kum imu lohimbi gotŋan kinbiŋe yuwu sâwi. “Bâe, yu hiliwahoap yukâ.”

27 Yawu sâŋetâ Yesuŋe bâtŋan memu yahatmâ kinop.

28 Yahatmâ kinmu lohimbi ya pilâyekmâ emelan yâhâ tatbin yan yuwu sâam Yesu âikuwin. “Yu topŋe girawuhât nenŋe weke bâleŋe watne sâam hâum pâpġuain?”

29 Sâamunŋe sâop. “Yamâ weke bâleŋe watmune ariap yuâmâ kârikŋe bâleŋe. Yâhâ yeŋe watne sâam hâum pâpġuai. Yawu gârâmâ weke bâleŋe yuwuya âlâ ekmâmâ aŋgoân biwiyeŋaŋe Anitâhâlen kepeim ulitgunomai yanâmâ watŋetâ denyenŋe nâŋgâm gaiakmâ ariwuap.” Yawu sâop.

Yesuŋe ikŋak mumbuap yakât sâop.

(Mataio 17:22-23 Luka 9:43-45)

³⁰⁻³¹ Yesuŋe den kâsikum ningiwe sâm otmâ menenekmu yok pilâm kapi ya pilâm Kapanaum kapiân arine sâm Galilaia hân yapâ ariwin. Mâtâwân ari tatmunŋe Yesu Anitâŋe hânġângumu giop kasalipŋaŋe sâp ki kâlep otmuâk kunjetâ mum hilâm kalimbu hân kâlehen tatmâ mumuŋambâ yahatbuap yakât eknongop.

³² Eknongomu nânġâmunŋe ki keterahop. Yakât otmâ yâhâpŋe âikune sâm otmunŋe umatŋe otmu pilâwin.

Huruŋ huruŋ manmâ yâhânom.

(Mataio 18:1-5 Luka 9:46-48)

³³⁻³⁴ Mâtâwân ari nengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe sâp patoen kunnennŋe pato otbuap yakât sâm pawarak guwarak otbin. Yakât sahaŋgim ari Kapanaum kapi mewin.

Yâhâ Petorohât emelan yâhâ tatmunŋe Yesuŋe yuwu sâm âinongop. “Mâtâwân ya wongât sahaŋgiai?” Yawu sâmu in den nânġânâk tatbin.

³⁵ Yawu tatmunŋe yuwu sâm eknongop. “Yeŋambâ gâtŋe âlâ me âlâŋe kunyeŋe pato otnê sâm otnomai yaŋe yeŋahât nânġânjetâ gemu huruŋ huruŋ manmâ hoŋ bayinġinomai. Hoŋ bayinġim manbuap lok yawuyakât nânġâmune ârandâŋ oap.” Yawu sâop.

³⁶ Yawu sâm naom tipiŋe âlâ gotnennan kinop ya mem yâkâlen hâum yuwu sâm eknongop.

³⁷ “Lohimbi âlâ me âlâŋe tem lâunihim naom tipiŋe yuwuya buku otbaŋginomai. Lohimbi yaŋe otbaŋgiain sâm yan nâ buku otnihinomai. Otmu nâ otnihiaain sâm awoŋne hânġânnohomu gewan yâk buku otbaŋginomai.” Yawu sâop.

Lohimbiŋe nengât ki nânġânjetâ gemap yaŋe buku otninġimai.

(Luka 9:49-50)

³⁸ Yawu sâmu Yoaneŋe yuwu sâm ekuop. “Lok pato, lok ondowân gâtŋe âlâŋe kutgan gohonmâ weke bâleŋe watyekmu gaiakmâ ariwi ya ekmâ nennŋe nânġâm bâlewaŋgim kuwaŋgiwin.”

³⁹ Sâmu sâop. “Lok âlâ me âlâŋe kutnan nohonmâ kulân kulem âlâ menomai yaŋe yakât kakŋan ki sâm bâlenihinomai? Yakât otmâ lok yawuya ki kuyinġinomai.

⁴⁰ Yakât yuwu sâmune nânġânjet. Lohimbi nombotŋaŋe nengât ki nânġânjetâ gemap yaŋe nengât buku manmai. Biwinanŋe yawu nanŋan.

⁴¹ Yeŋe biwi nânġân nânġânŋeŋe nâ hikunekmâ nâhât den lâum mannomai. Yanâmâ manŋetâ lohimbi âlâ me âlâŋe manmanyenŋe ekmâ nâhât hoŋ banihim mansai sâm, buku otyinġim tânyongonomai yakât hâmenŋe hâmbâi menomai. Yawu.”

Otjetâ bâleâk sâm ki kendâyinġinom.

(Mataio 18:6-9 Luka 17:1-2)

⁴² “Yawu gârâmâ nimnaom titipâ yengâlen hâum sâmune nânġânjet. Lok âlâ me âlâŋe nimnaom titipâ nâhât pat manmai yu yengât mâtâp maŋyuyinġinomai. Yamâ hâmbâi matŋe umatŋe menomai.

⁴³⁻⁴⁴ Yakât torokatmâ sâwe. Bulâŋe hârenomaihât ki sâwe. Topŋe nânġânjetgât yakât den âlâen hâum sâwe. Lok âlâ me âlâ bâtyenŋe otmâ hilipgunomai. Yawu otmâ hilipgunjetâ bâtyenahât tosa yakât otmâ umut biwiyeŋe hem

kâlâwân arimapgât ya hârem pilânomai. Hemgât kâlâp yaŋe ki bok sâwuap. Yâhâ lok mum tâtuk sâmu nane gorewaŋe nembuap yakât dopŋeâk hâhiwin pato nâŋgâm yâhâmbisâi. Topŋe yuwuhât yan. Wuân me wuânŋe lok âlâ me âlâ dâiyekmu otŋetâ bâlemu hem kâlâpgât pat otmaihât ya pilâm biwiyenŋe Anitâhâlen katnomai. Yawu otmâ manman kârikŋe menomai.

⁴⁵⁻⁴⁶ Torokatmâ âlâen hâum sâwe. Lok âlâ me âlâŋe yu me ya ekŋâlem kâiyenŋe sururuk sâm ari otmâ tâpikgunomai. Otmâ tâpikgunomai yan kâiyenŋehât tosa yakât otmâ umut biwiyenŋe hem kâlâwân arimapgât ya hârem pilânomai. Hemgât kâlâp yaŋe ki bok sâwuap. Yâhâ lok mum tâtuk sâmu nane gorewaŋe nembuap yakât dopŋeâk hâhiwin pato nâŋgâm yâhâmbisâi.

⁴⁷ Otmu âlâen hâum sâwe. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe senyenŋe nombot me nombot yaŋe yu me ya ekŋâlem otmâ tâpikgunomai. Otmâ tâpikgunomai yan senyenŋehât tosa yakât otmâ umut biwiyenŋe hem kâlâpgât pat otmap sâm yakât âlâ gusuhutmâ pilânomai. Gusuhutmâ pilâm biwiyenŋe Anitâhâlen katmâ tem lâuwangim mannomai yamâ manman kârikŋe yingiwuap.

⁴⁸ Yawu gârâmâ hemgât kâlâp yaŋe ki bok sâwuap. Yâhâ lok âlâ mum tâtuk sâmu nane gorewaŋe nembuap yakât dopŋeâk hâhiwin pato nâŋgâm yâhâmbisâi.

⁴⁹ Yâhâ hâhiwin ya ki pesuk sâyingiwuap.

⁵⁰ Yâhâ yengât topyenŋe teteâkgât den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Nenâmâ kâtembe mem solân hoŋmain yanâmâ sot ya nemunŋe launenŋan memap. Dop yawuâk yenâmâ lohimbî yengât hohetyenŋan mannomai yanâmâ manmanyenŋe ekŋetâ heronŋe otbuap. Kâtembe yamâ ukenŋe. Yawu gârâmâ nenŋe helenŋan ki hikum ikaimunŋe yamâ pâlâmŋe otmap. Pâlâmŋe otbuap yamâ girawu otmunŋe yâhâpŋe ukenŋe otbuap. Yakât otmuâmâ yenŋe tem lâunihim buku oraŋim mannomai yanâmâ Anitâŋe yekmu ârândân otbuap.” Yawu sâop.

10

Lokŋe imbiŋe ki pilaknomai. (Mataio 19:1-12 Luka 16:18)

¹ Yesuŋe yawu sâm eknongomu yapâ yahatmâ ari Yorân to hâtikgum Yuraia hânângen ariwin. Arimunŋe lohimbî dondâŋe denŋe nâŋgâne sâm takanŋetâ emelâk den kâsikum yingiminiop yawuâk kâsikum yingioŋ.

² Den kâsikum yingim tatmu Parisaio nombotŋenŋe taka “Den girawuyaen hâum sâmunŋe yan matŋe sâm tâpikgumu yaŋak den âiân katnom,” yawu nâŋgâm yaŋak yuwu sâm âikuwi. “Mâtâp girawuya tap? Lok âlâ me âlâŋe imbilipyenŋe pilâyeknomaihât mâtâp âlâ tap me bia?” Yawu sâwi.

³ Sâŋetâ sâop. “Âinohoi yakât matŋe nâku âiyongomune sâŋet. Den yai yakât emelâk Mosenŋe girem den kulemguoŋ ya sâŋetâ nâŋgâwe.”

⁴ Sâmu sâwi. “Mosenŋe girem den âlâ yuwu kulemguoŋ. “Lok âlâ me âlâŋe imbiŋe pilâwe sâm âlepŋe pilakdomawot yakât topŋe kulemgum waŋmu miakmu watmu ariwuap.” Mosenŋe ya otnomgât âlepŋe sâop.” Yawu sâwi.

⁵ Yawu sâŋetâ Mosenŋe den kulemguoŋ yakât Yesuŋe yuwu ekyongop. “Tâmbâlipyenŋe biwiyenŋe kârikŋe otmu yenâhâlâk nâŋgâm manminiwi. Yakât otmâmâ Mosenŋe kuyingiwehât otmâ ki kulemguoŋ.

⁶ Gârâmâ kândikum emelâk Anitâŋe hân himbim kândikyotgop yan lohimbî yâhâp ya katyelehop.

7-8 Katyelekmâ den yuwu sâ m ekyotgop. “Lok âlâ me âlâne âwâne mâmâne pilâyelekmâ imbinâit mandomawot.” Den yawu tap. Yawu gârâmâ orowâk manmâ biwi nângân nângânyetne konohâk otbuap. Yakât otmâ ki hionjakmâ iknjâk iknjâk otdomawot.

9 Anitâne menduhuyelekmu konohâk olowot. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne ki hionyeleknomai.” Yawu sâop.

10 Yawu sâ m ekyongomu arinetâ emelan yâhâ den sâop yakât sâ m âikuwin.

11 Âikumunne yuwu sâop. Lok âlâ me âlâne imbinne yakât hâkân otmâ pilâm imbi ondop membuap. Yamâ lok yanje tosa umatne membuap.

12 Otmu imbi âlâ me âlâne lokne pilâm lok ondop membuap ya gurâ yawuâk tosa umatne membuap.” Yawu sâop.

Yesunje nan baralipyenje lukuleyehop.

(Mataio 19:13-15 Luka 18:15-17)

13-14 Hilâm âlâen lohimbî nombotnane nan baralipyenje meyekmâ Yesuhâlen ariwi. Ari Yesunje kunyenjan mem Anitâ ulitgumu lukuleyehâkgât ekuwi. Yawu otjetâ nenne yekmunne ki ârândân otmu kuyingiwîn. Kuyingimunne Yesunje nenekmu ki ârândân otmu yuwu sâ m eknongop. “Kâmbukne, ki kuyinginet. Anitâne nimnaom titipâ me gin mandu yengât tihityenje otmop. Yakât otmâ dâiyekmâ nâhâlen ganjet.

15 Yakât sâ mune nângânet. Nimnaom titipâne Anitâhât den nângâm in yawu yâkâlen biwiyenane kepeimai. Yâhâ oai yakât dopneâk âwâ mâmâlipyenane otnomai yamâ Anitâne meyekbuap.”

16 Yawu eknongom nimnaom titipâ ya âlâku ikneâk ikneâk lâuyekmâ kunyenjan mem Anitâne lukuleyehâkgât ulitguop.

Lok iri sikumyenje pato tatyngiop yâk yengât topyenje.

(Mataio 19:16-30 Luka 18:18-30)

17 Otmu kâlâwahom arine sâ m otmunne lok âlâ sururuk sâ m taka yuwu sâ m âikuop. “Bawapi, manman koko salek amboje mansat. Yakât otmâ sârâ nângâwe. Nâne girawu otmune ârândân otmu Anitâne manman kârikjahât pat kunihiwuap?”

18 Sâmu sâop. “Wongât nâhât “Manman koko salek amboje” yat? Anitâ konohâk manman koko salek amboje tatmap.

19 Yakât otmâ gâne âinohoat yakât matne yuwu sâ mune nângâ. Anitâne girem den Mose ekumu kulemguop ya sâlikum nângâmât me bia? Ya yuwu tap. Gâ lok nombotne ki yongorâ munomai. Otmu buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Kombo ki meyingiwuat. Hakyenjan ki sâwuap. Den perâk ki sâ m kâityongowuat. Âwâ mâmâhe yetgât lauyetne lâum amutyetjan manbuat.”

20 Sâmu sâop. “Bawapi. Girem den sâ m arat yuâmâ njanambâek lâum manmâ gaman.” Yawu sâop.

21 Sâmu sâop. “Yuwu otbuat. Senne âlâlâ pato tatgihiap ya kâsikum buku nombotne umburuk mansai ya yingiwuat. Yawu otmâ nâhâlen torokatdâmâ Anitâne manman kârikjahât pat kuhihiwuap.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu iri sikum me senne âlâlâ dondâ tatbangiop yakât nângâmu biwine umatne otmu hâmenje bâleop. Yawu otmâ yanjak pilâm âlâengen ba ariop.

23 Ba arimu nengu kapi ya pilâm mâtâwân ari tatmâ Yesunje engatne kakjambâ olelem nenekmâ yuwu sâ m eknongop. “Lok iri sikum pato

tatyiŋgiapneâmâ Anitâhâlen biwiyenaje kepeim tem lâuwanjine sâam otjetâ hâi hâiŋe otmap.” Yawu sâop.

24-25 Yawu sâamu nâŋgâmunŋe ki keterakmu yakât den âlâen torokatmâ yuwu sâam eknongop. “Bukulipne, yuwu sâamune nâŋgânet. Pusinje selon watmu pin pinjan arimu yan watmâ ba membe sâam hâum pâp gumap. Yakât dopneâk lohimbi iri sikumyenje pato tatyiŋgiapne Anitâŋe tihityeŋe olâkgât mâtâp ya watmâ arine sâam otjetâ hâi hâiŋe otbuap. Lohimbi nombotje iri sikum pato tatyiŋgimap yaje yeŋahâlâk nâŋgâmai. Lohimbi yawuyaje Anitâhâlen biwiyenje katnomaihât nâŋgânetâ umatŋe otmap.” Yawu sâop.

26 Yawu sâamu nâŋgâmunŋe sâtŋe otmu yuwu sâam âikuwin. “Lohimbi girawu yaje otjetâ ârândân otmu Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuyiŋgiuwap?”

27 Yawu sâamunŋe Yesuje sennenne topŋanâk ekmâ yuwu sâop. “Anitâhât manman kapiân arine sâam loggât nâŋgân nâŋgân watmâ arinomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ Anitâhât topŋe âlâ tap. Yakât otmâ yeŋe yu me ya otne sâam yakât nâŋgân nâŋgân watmâ otnomaihât dop tap. Yâkŋe konok manman kârikŋe ya yingimu mem manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

28 Yawu sâamu Petoroŋe yuwu sâop. “Bâe, nenâmâ senŋe âlâlâ kerek betbanjim gâhâlen torokatmâ hâhiwin kakŋan manmâ gain.” Yawu sâop.

29 Sâmu sâop. “Lohimbinje nâhâlen biwiyenje katŋetgât lok âlâ me âlâŋe nâhât den lohimbi ekyongomaiŋe âwâ mâmâlipyenje, me imi garilipyenje, me nan baralipyenje, me hep torehenlipyenje, me senŋe âlâlâ siminŋe tatyiŋgiap yaje kerek pilâm nâhât komolân torokatnomai.

30 Yawu otmâ nâhât komolân torokatmâ mannomai yan lohimbi bâlenaje yekŋetâ bâlemu mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin nâŋgânomai. Yawu otmâ nâhât lohimbi orop biwi konohâk hikuakmâ mannomai yanâmâ emelâk hep torehenlipyenje orop heronje otminiwi ya wangim heronje pato kakŋan mannomai. Otmu hâmbâi Anitâŋe meyekmâ manman kârikŋan katyekmu mannomai.

31 Otmu lohimbi nombotŋaje yeŋahâlâk nâŋgânetâ yahatmap yamâ Anitâŋe ki meyekbuap. Yâhâ nombotŋaje yeŋahât nâŋgânetâ gemu huruŋ huruŋ manmai ya Anitâŋe meyekmâ ikŋan torokatyekbuap.” Yawu sâop.

Yesu ikŋak mumbuap yakât âlâkuâk ekyongop.

(Mataio 20:17-19 Luka 18:31-34)

32 Yesuje yawu sâam eknongomu yapâ yahatmâ Yerusalem kapiâŋen yâhâwin. Mâtâwân yâhâm tatmâ umatŋe âlâlâ yâkâlen tetewuap yakât topŋe yuwu sâam eknongop.

33 “Yuwu sâamune nâŋgânet. Yiwerenje Yerusalem kapiân yâhânom. Yan yâhâmunŋe lok âlâŋe nâŋgâm bâlenihim hotom umai otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yeŋgât bâteŋan katnekbuaap. Bâteŋan katnekmu den âiân katnekmâ mumbomgât den sâam hârenihinomai.

34 Den sâam hârenihim Roma lok yeŋgâlen katneŋetâ yâkŋe yuwu otnihino-mai. Sennan gem tâpnohom, mem âlâlâ tuhunekŋetâ hâhiwin pato nâŋgâwom. Otmu benŋe howanân nohoŋetâ mumbom. Mumune hannohoŋetâ yan hilâm kalimbu pesuk sâamu yakât kakŋan mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâam eknongop. Yawu sâam eknongomu Yerusalem yâhânom yakât nâŋgâmunŋe biwinenŋe umatŋe otmu nâŋgâm ketet otbin.

Bukulipnenŋe yâk yeŋgât hoŋ bayiŋginom.

(Mataio 20:20-28)

³⁵ Otmu sâp yan Yewerihât nanyâhâtne, Yakowo yet Yoaneje, Yesuhâlen ba yuwu sâp âikuowot. “Bawapi, netje yu me yakât nanğait ya sâmutje âlepne otnitgiwuatgât dop me bia?”

³⁶ Ekumutâ sâop. “Yetje biwiyetneje girawu nanğawot ya sâmutâ nângâwe.”

³⁷ Sâmu sâowot. “Sâp patoen gâne lohimbî kerek tihitnenje otdâ herone nângâhihim mepaeheknom. Yanâmâ nângânitgirâ orowâk tatmâ tângohomutje lohimbî kunlipyeje mannomgât nanğait.”

³⁸ Sâmutâ sâop. “Yakât topne ki nângâm denâk sâp yawot. Umatje âlâlâ tetenihiimu hâhiwin nângâwom yawuâk nângâromawot me? Otmu hâhiwin kakņan katneketâ sât gum mumbom yakât dopneâk sât gum mundomawot me?”

³⁹ Sâmu sâowot. “Ya âlepne yat. Umatje nângâwualân net gurâ yawuâk nângâromgât nanğait.”

Sâmutâ sâop. “Bonjanâk yawot. Umatje âlâlâ tetenihiuwawân hâhiwin nângâm sât gum mumbom ya yet gurâ yawuâk nângâm mundomawot.

⁴⁰ Yakât sâwe. Lok âlâ me âlâne tânnohojetâ kunlipyeje mannom yakât Anitâ ikņahâk nângâmu tap.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâp ekyotgomu yakât den pat nângâmunje bâlemu Yakowo yet Yoane yetgât nângâm bâleyitgiwin.

⁴² Nângâm bâleyitgiwin yakât Yesuje nângâmu bâlemu den âlâen hâum yuwu sâp eknongop. “Lok papatolipyeje nângâmai dopņan lohimbî galemynononetâ yâk yengât amutyenjan manmâ hâhiwin kakņan manmai.

⁴³⁻⁴⁵ Yejeâmâ papatolipyeje otyingimai yawu ki otnomai. Nâhât den lâum mansaine nâhât hoņ bam gam nâ tânohojetgât ki gewan. Nâjeâmâ lohimbî hoņ bayingim sârereyemâ kinmune nohojetâ mumbom. Mum yan tosayeje pilâyingiwom. Yawu otbomgât awonņane âi sâp nihim hângânohomu gewan. Yawu gârâmâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne bukulipyeje nângâyinginetâ yahalâkgât menjetâ huruņ huruņ otmu yâk yengât amutyenjan mannomai. Otmu yengâlen gâtne âlâ me âlâne Anitâne nenekmu ârândâņ olâkgât nângâm yawuâk bukulipyeje yengât hoņ bayinginomai. Yawu.” Yawu sâop.

Yesuje lok senje bok sâsâje hengetņuo.

(Mataio 20:29-34 Luka 18:35-43)

⁴⁶ Yawu sâp eknongomu Yeriko kapi mewin. Otmu kapi ya pilâm yâhâmunje lohimbî dondâje betnenņan watnenekbi. Arimunje lok âlâ senje bok sâsâje, kutne Batimaio sâp, yamâ Timaio nanje, mâtâp ginņan talop. Tatmâ senje âlâlâhât umburuk otmâ yanak lohimbî mâtâwân bam gaņetâ ulityongom tatminiop.

⁴⁷ Ulityongom tatmu lohimbî yanje “Yesu takap,” sâņetâ nângâm yahatmâ halahuop. “Yesu, Dawitihât sen, gâne nâhât wehe nângânihi.” Yawu sâop.

⁴⁸ Yawu sâmu lohimbî gotņan kinbi yanje kuwanģiwi. Kuwanģinetâ wit gum halahuop.

⁴⁹ Yesuje ya nângâm mâtâwân kinmâ “Ekuņetâ gaek,” sâp lohimbî ya ekyongop. Ekyongomu senje bok sâsâje ya yuwu sâp ekuwi. “Gâhât yap. Yakât otmâ yahatmâ yâkâlen yâhâ.”

⁵⁰ Yawu sâņetâ nângâm in yawu yahatmu dâim yâkâlen bawi.

⁵¹ Dâim yâkâlen baņetâ yuwu sâp âikuop. “Girawu otgihiwehât nanğat?”

Sâmu sâop. “Bawapi, sârâ senne hâreakmu ekbehât nanğan.”

52 Sâmu sâop. “Gâje nâhâlen biwihe hikuat. Yakât otmâ den yat ya bulâje tetehihiâk.” Yawu sâmu yan senje hâreakmu ekmâ Yesu betjan sâop.

11

Yesuje Yerusalem kapiân yâhâop.

(Mataio 21:1-11 Luka 19:28-40 Yoane 12:12-19)

1 Otmu yapâ ari Yerusalem kapi pato yakât gotjan kapi yâhâp kutyetje Betepahe otmu Betani sâam, ya Oliwa pumjan tap yan yâhâwin. Yan yâhâ Yesuje honj bawayâhâtne yâhâp yuwu sâam hângânyotgop.

2 “Kapi tipine ewapâ tap yan donji nanje âlâ hikum katjetâ kinsap ya lok ki kakjan tatmai ya holanmâ mem geromawot.

3 Holanmutâ lok âlâje yuwu mon sâam âiyotgowuap. “Yet wongât taka yu holanj sawot?” Yawu sâmuâmâ yuwu sâam ekuromawot. “Yiwereje âi teteap. Yakât otmâ patonetjane yu mendehât hângânnotgomu takait. Mem arimutjeâmâ âi ya tuhumm pesuk pilâmuâmâ mem âwurem takarom.” Yawu sâam ekuromawot.”

4 Yesuje yawu sâam hângânyotgomu yâhâ donji nanje ya emet âlâ hawinjan hikum katbi ya holanjowot.

5 Holanmâ kinmutâ lok yan kinbinje yelekmâ yuwu sâam âiyotgowi. “Bâe. Yet âlâje sâmu yu holanje sâam oawot?”

6 Yawu sâam âiyotgojetâ yâku Yesuje den ekyotgop yawuâk yawuâk sâam ekyongowot.

7 Ekyongomutâ nângâyitginjetâ holanmâ mem giowot. Mem gemutâ nenje hâk katipne kâlep katbin ya holanmâ lotohom kakjan katbin. Katmunje kakjan yâhâ talop. Yâhâ tatmu Yerusalem kapiân yâhâwin.

8 Yâhâmunje lohimbî dondâ hâruhuakbinje Yesuhât nângâjetâ yahatmu yene sângum kâkâlep ya holanmâ mâtâp tete lingatmâ ariwi. Yâhâ nombotjaneâmâ âliwahap esenne hârem yanje lingatmâ ariwi. Lingatmâ arinetâ donji yanje ya kakjan tâlim tâlim ariop.

9 Otmu lohimbî kinjitne orowâk hâruhuakbinje yuwu sâam mepaewi. “Gâmâ tâmbânenje Dawiti sen. Gike ombheâk ki takat.

10 Anitâje âi sâam ghiop ya lâum kinmâ nengâlen mat takat. Tâmbânenje Dawitine olop yakât dopjeâk galemnongowe sâam otmâ takat. Yakât nângâm herone otgihim mepaeheksain.” Yawu sâwi.

11 Yawu sânetâ yapâ Yerusalem kapiân yâhâwin. Yâhâmunje Yesuje opon kâmbukjan yâhâop. Opon kâmbukjan yâhâ senje âlâlâ mem anji gunji otbi ya in yekmâ purik sâam giop. Otmu emetsenne potok sâwe sâam otmu yakât otmâ menenekmu ya pilâm Betani kapiân âwurem ge iwin.

Lakop sâwanjimu hâlâlâj sâam kinop.

(Mataio 21:18-19)

12 Yan im yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem yâhâwin. Mâtâp arim tatmunje Yesu po wanjiop.

13 Po wanjimu senje pilâm lakop âlâ mâtâp ginjan kinop ya ehop. Ya ekmâ kehetje mem nembom sâam gotjan ariop. Ari eksan mâne esen yambuñajak pato otmu kehetje ki kinop.

14 Yawu kinop yakât yuwu sâop. “Âo, yu kehetje ki kinsap. Yakât otmâ lakop yukât kehetje âlâ ki menomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu nângâwin.

Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâm watyehop.

(Mataio 21:12-17 Luka 19:45-48 Yoane 2:13-22)

15 Yapâ ari Yerusalem kapiân yâhâwin. Yâhâmunŋe Yesuŋe donŋi kakŋambâ kionŋmu yanak opon kâmbukŋan yâhâwin. Yâhâm yan opon kâmbukŋe kâlehen lohimbî senŋe âlâlâ anŋi guŋŋi otmâ hâmeŋe hâukum kinbi ya yekbin. Yekmâ Yesuŋe nâŋgâm bâleyiŋgim watyehop. Watyekmâ kakŋan tat tat, tewo, kembâ emetŋe tuhum ya kâlehen katŋetâ talop, senŋe âlâlâyeŋe mem purik pilâyiŋgimu tiok taok otmâ kinbi.

16 Watyekmu tiok taok otmâ kinŋetâ yan lohimbîŋe senŋe âlâlâyeŋe ya lâuakmâ ba nombot ga nombot otmâ yaehen kionŋmai sâŋm mâtâp maŋguyiŋgiop.

17 Mâtâp maŋguyiŋgim kinmâ yuwu sâŋm ekyongop. “Yu oai yukât emet inânŋan Anitâŋe poropete âlâ ekumu kulemuŋop ya yuwu tap.

“Lohimbî hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe nâhât opon yukât kâlehen yâhâ mepaeneknomai.”

Den sâop yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yeŋe yukât kâlehen tatmâ lohimbî kâityongom hâmeŋe mem yahatmâ anŋi guŋŋi otmâ gai. Yawu otmâ gai yu ekmune anŋim bero emetŋe yawuya oap.” Yawu sâŋm ekyongop.

18 Yakât otmuâmâ hotom uminiwi yeŋgât lok kunlipyenŋe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwiŋe den sâop yakât nâŋgâŋetâ bâlemu Yesu mem pâi emetŋan katne sâŋm otbî. Yamâ benŋe yuwu nâŋgâwi. “Lohimbî sesenŋâlâkŋe Yesuhâlen torokatmâ mansai. Otmu yâkŋe den sâŋm ya nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu nâŋgâwanŋiŋetâ yahatmap.” Yawu nâŋgâm mem pâi emetŋan katne sâŋm nâŋgâŋetâ umatŋe otmu pilâwi.

19 Yâhâ Yesuŋe yawu sâŋm ekyongomu nenŋe yahatmâ pilâyekmâ gem Betani kapiân ari iwin.

Lakop âlâ kinop yakât Yesuŋe sâmu hâlâlâŋ sâop yakât topŋe

(Mataio 21:20-22)

20 Yan im yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem yâhâwin. Mâtâwân yâhâmunŋe Yesuŋe lakop yakât sâop yanŋe esenŋe mum hâlâlâŋ sâŋm kinop.

21 Yawu otmâ kinmu Petoroŋe ekmâ Yesuŋe lakop yakât sâop ya nâŋgâmu tetemu yuwu sâŋm ekuop. “Bawapi, enda ek. Gâŋe oran lakop endakât sâon ya esenŋe mum hâlâlâŋ sâŋm kinsap.”

22-23 Yawu sâmu enŋatŋe kakŋambâ olelem nenekmâ yuwu sâŋm eknongop. “Yeŋe yu me ya otne sâŋmâmâ anŋoân biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe Anitâhâlen kepeim ulitgunetâ nâŋgâyiŋgimu yanâmâ yakât bulâŋe tetemu eknomai. Yakât den âlâen hâum sâŋmune nâŋgâŋet. Yeŋe punŋe yukât Anitâ yuwu mon sâŋm ulitgunomai. “Punŋe yuŋe huhuakmâ orotok sâŋm giâk,” yawu sâŋm biwi yâhâp ki otmâek ulitgunomai otmuâmâ nâŋgânomai yawuâk tetewuap.

24 Yakât otmâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yeŋe yu me ya Anitâŋe sâmu teteâkgât nâŋgâm ulitgunomai. Yanâmâ biwiyeŋe kepeim yuwu nâŋgânomai. “Nenŋe Anitâhâlen biwinenŋe kepeim ulitgununŋe nâŋgâningimap yakât dopŋan teteningiwuap. Yawu.

25 Yakât torokatmâ sâŋmune nâŋgâŋet. Anitâ ulitgunomai yanâmâ lohimbî nombotŋe yen mem bâleyekbi ya yeŋgât tosayenŋe pilâyiŋginomai. Yawu otnomai otmuâmâ Himbim Âwâyeŋe yeŋgât tosa ya gurâ yawuâk pilâyiŋgiwuap.

26 Yâhâ lohimbi nombotŋaŋe yen mem bâleyekbi yakât nâŋgâm matŋe kâpekyiŋinomai. Yawu otnomai yanâmâ Himbim Âwâyeŋaŋe yen gurâ otŋetâ bâlem gap yakât matŋe kâpekyiŋiwuap.” Yawu sâop.

*Yesuŋe âlâhât sâtŋât âi miop yakât ki ekyongop.
(Mataio 21:23-27 Luka 20:1-8)*

27 Yawu sâmu yapâ ari Yerusalem kapiân yâhâ opon kâmbukŋan yâhâwin. Yan yâhâmunŋe hotom uminiwi ya yeŋgât lok kunŋe, otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi, otmu Yura nengât papatolipnenŋaŋe Yesuhâlen bam yuwu sâmu âikuwi.

28 “Gâŋe oran âlâhât sâtŋât otmâ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ lohimbi watyehon?”

29 Sâŋetâ sâop. “Yeŋe âinohoai gârâmâ nâku âiyongowe. Âiyongomune den matŋe kâpeknihiŋetâmâ nâŋe âlâhât sâtŋât âi yu mem gaman yakât topŋe ekyongowom.

30 Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yoaneŋe âlâhât sâtŋât otmâ lohimbi toen katyehop? Anitâhât me ondop yeŋgât sâtŋât otmâ âi ya tuhuop? Ya sâŋetâ nâŋgâwe.” Yawu sâop.

31 Yawu sâmu matŋe kâpekbaŋgine sâmu pâpŋum alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Nenŋe yuwu mon sânom. “Yoaneŋe âi miop yamâ Anitâŋe âi sâmu waŋmu tuhuop.” Yawu sânom yamâ matŋe yuwu mon sâwuap. “O, yenâmâ girawu otmâ Yoanehât den nâŋgâŋetâ ki bulâŋe olop?” Yawu sâmu nenŋe matŋe girawu sâmu kâpekbaŋginom? Anulaknom yakâ.

32 Otmu âlâ yuwu mon sânom. “Yâhâmâ lok yeŋgât sâtŋât otmâ âi ya miop.” Yawu sânom yamâ lohimbi dondâŋe “Yoaneŋe Anitâhât poropete manmâ yakât sâtŋât âi mem manop,” yawu nâŋgâmai yakâ. Yakât otmuâmâ nenŋe yawu sânom yanâmâ lohimbi kinsai yuŋe nâŋgâm nongonomai yakâ.” Yawu nâŋgâwi.

33 Yawu nâŋgâm yuwu sâmu ekuwi. “Yoaneŋe âlâhât sâtŋât âi meminiop ya nen ki nanŋgain.”

Sâŋetâ sâop. “Nâku yawuâk. Nâŋe âlâhât sâtŋât âi yu mem gaman yakât ki ekyongowom.” Yawu sâop.

12

*Wain kalam ambonŋahâlen hâum sâop.
(Mataio 21:33-46 Luka 20:9-19)*

1 Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâmu ekyongop. “Lok pato âlâŋe wain kâmetŋet sâmu nep lok meyehop. Meyekmu ari dâmân sâhâm hawamgum wain kâmetbi. Otmu wain toŋe ya mem mendâreŋetâ gewuapŋat waŋŋa hâwiwi. Otmu emetyeŋe tuhuwî. Âi ya tuhumiŋe tiŋ pilâŋetâ nep ya galemgunomâi sâmu katyekmâ ikŋe âlâengen ari sâp kâlep manop.

2 Arim sâp kâlep manmu wain kehetŋe ya puru pato kinmâ hululuŋ sâop. Yawu otmu ambonŋaŋe ikŋahât hâruhunihiŋet sâmu honŋ bawa âlâ yakembâek hâŋgângumu takaop.

3 Takamu wain galemŋe manbiŋe kum watŋetâ âwurem ariop.

4 Âwurem arimu yawuâk kalam ambonŋaŋe honŋ bawa âlâ hâŋgângumu takaop. Hâŋgângumu takamu yâk gurâ yawuâk kum mem âlâlâ tuhuriŋetâ âwurem ariop.

5 Yakât otmâ yawuâk kalam amboŋaŋe hoŋ bawane kalimbuŋe hângângumu takamu kuŋetâ muop. Kuŋetâ mumu kalam amboŋaŋe hoŋ bawalipŋe dondâhâlâk hângânyongomu ariwi ya gurâ kerehâk yongonjetâ muwi.

6 Aiop, kalam amboŋaŋe biwiŋaŋe yuwu nâŋgâop. “Nine nanne ombe bisine hângângumune arimu ekmâ yanâmâ ewe katnomai.” Biwiŋaŋe yawu nâŋgâm ikŋe nanŋe hângângumu ariop.

7 Hângângumu arimu ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, yuâmâ patonenne ikŋe nanŋaŋe takap. Âwâŋe mumu yan kalam yuâmâ yâkŋe ambokuwuap. Yakât otmâ kumunŋe muâk. Kumunŋe mumu yanâmâ kalam yuâmâ nengât otbuap.” Yawu sâwi.

8 Yawu sâm kum kekae topŋehen pilâŋetâ iop. Yawu.

9 Yawu otŋetâ kalam amboŋaŋe taka girawu otbuap? Yâkŋe taka yongomu muŋetâ lok ondop meyekmâ kaweyerŋan katyekmu kinnomai.

10 Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe hângânnohomu gewan. Yakât poropete âlâŋe den yuwu kulemguop ya yeŋe ki mon sâlikum nâŋgâmai? “Nep lokŋe emet tuhum nak âlâ ekŋetâ bâlemu mem ketetbi. Mem ketetbi ya Anitâŋe lâum kânâŋgâmu kuhupin kârikŋe otmâ kinsap.

11 Yâhâ emet tuhuwiŋe ekmâ yuwu nâŋgânomai. “Bâe, yuâmâ patoŋe nâŋgâmu teteap. Ekmunŋe sâtŋe oap.” Yawu nâŋgânomai.” Yawu kulemguop tap.

12 Yesuŋe den âlâen hâum sâop yuŋe hotom uminiwi ya yeŋgât lok kunŋe otmu bukulipyenŋe yeŋgât topyenŋe miop. Yakât nâŋgâŋetâ biwiyenŋan tâlimu Yesu mem pâi emetŋan katne sâm otbi. Yawu otbi yamâ lohimbî dondâ yan kinbiŋe Yesuhât nâŋgâŋetâ yahalop. Yakât otmâ yâk yeŋgât nâŋgâm gorâyŋgimu pilâm gem ariwi.

Anitâhât pat sâm yu ya katmunŋe tatmap ya waŋnom.

(Mataio 22:15-22 Luka 20:20-26)

13 Otmu sâp yanâmâ Parisaioŋe Yesuhât nâŋgâŋetâ gemu menduhuakmâ den yuwu sâm hikuwi. “Nenne den girawu yaen hâum Yesu âikumunŋe matŋe sâm tâpikguwuap? Matŋe sâm tâpikguwuap otmuâmâ Roma tembe lâu ekyongomunŋe mem pâi emetŋan katŋetâ tatbuap.” Yawu sâm den hikuwi. Yawu otmâ bukulipyenŋe nombotŋe otmu Herotgât âi lok nombotŋe Yesuhât topŋe ekŋetgât hângânyongowi.

14 Hângânyongonjetâ Yesuhâlen taka yuwu sâm âikuwi. “Bawapi, gâhât topge nanŋain. Gâŋe den imbiâk ki sâmat. Den sâmat yamâ nâŋgâmunŋe bonŋeâk otmap. Otmu lohimbîŋe girawu nâŋgâhîhîai yakât nâŋgâm ki gorâhîhimap. Gâŋe lok âlâhât nâŋgârâ yahatmu âlâhât nâŋgârâ gemu yawu ki otmat. Otmu manman girawu manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otbuap yakât den tâŋ tâŋâk eknongomat. Yakât otmâ wuân me wuân otnom yakât sârâ nâŋgâne. Roma lok âlâŋe kunnenne mansap, kutŋe Sisa sâm, yâhâmâ haoŋmâ ârândâŋ takesi waŋmain. Yawu gârâmâ yawuâk yawumâ yâhânom me bia? Yakât gâŋe girawu nanŋat? Sârâ nâŋgâne.”

15 Yawu sâm âikuŋetâ biwiyenŋe ekmâ yuwu sâm ekyongop. “Yeŋe nâhâitŋe sâm tâpikguwuap sâm âinohoai me? Yawu gârâmâ kât nanŋe âlâ mem nihiŋetâ ekbe.” Yawu sâop.

16 Yawu sâmu waŋetâ mem tiripyongom yuwu sâop. “Kât nanŋe yu ekŋet. Âlâhât towat kât nanŋe yuân tap? Me âlâhât kutŋe tap?”

Sâmu sâwi. “Roma lok patonenje, kutje Sisa sâm, yakâ.”

¹⁷ Sârjetâ sâop. “Sisahât pat sâm yu ya katjetâ tap otmuâmâ yâk waŋnomai. Yâhâ Anitâhât pat sâm katjetâ tatmâ yâk waŋnomai.” Yawu sâm ekyongomu nângâjetâ sâtje otmu yahatmâ ariwi.

Anitâje mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.

(Mataio 22:23-33 Luka 20:27-40)

¹⁸ Arinetâ bukulipenje, kutyenje Sarukaio sâm, yanje tohowi. Yâkne yuwu nângâmai. “Anitâje mumuŋambâ mem yahatnenekbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ mumunje pesuk sâmap.” Yawu nângâmai. Yâkne yakât topne nângânehât Yesuhâlen ari yuwu sâm âikuwi.

¹⁹ “Bawapi, aŋgoân Mosenje den kulemguop ya yuwu tap.

“Lok âlâje imbi âlâ mem naom ki mewañgimu lok ya mumbuap. Mumu imiŋanje yakât kambut ya galemgum yakât welâmân nimnaom mem ga katyekbuap.”

Mosenje yawu kulemguop tap. Yakât topne sâm eknongohât yuwu sâmunje nângâ.

²⁰ Imi ata nombolân yâhâp manbi. Manmâ aŋgoân atayenje kunŋanje imbi mem imbiŋanje naom ki mewañgimu inâk manmâ muop.

²¹ Mumu imiŋanje atajahât kambut ya mem manmâ yâku in muop. Otmu imiyetŋanje kambutyetje ya mem manmâ yâku yawuâk naom barahâk muop.

²² Otmu imi ata ya hârokne kambutyenje yawuâk mem manmâ inâk muwi. Aiop, kambutyenje yâku yawuâk muop.

²³ Imi ata nombolân yâhâp ya kerekne imbi ya mewi. Gârâmâ sâp pato tetemu Anitâje mumuŋambâ mem yahatnenekbuap yanâmâ imbi yamâ âlâje membuap. Yawu sâwi.

²⁴ Sârjetâ sâop. “Anitâje poropetelipne otmu lok nombotje den ekyongomu kulemguwi yakât topne ki nanjai. Otmu Anitâ ikne wâtne pato tatbaŋgiap yakât topne gurâ ki nanjai. Yawu gârâmâ yenje nângâm hilipgum den yawu yai.

²⁵ Anitâje lohimbi mem yahatyekbuap yanâmâ himbimân Anitâhât aŋelolipŋanje ki miakmai ya yengât dop otmâ iknjiâk iknjiâk mannomai.

²⁶ Yâhâ Anitâje mumuŋambâ mem yahatyekbuap yakât topne yuwu sâmune nângâjet. Nak topŋan kâlâp semu laŋ laŋ sâop ya Mosenje ekbe sâm gotŋan baop. Gotŋan bamu Anitâje yuwu sâm ekuop.

“Nâje Awaraham, otmu nanje Isaka, otmu sesenje Yakop yâk yengât kunyenje tatmâ gaman.” Yawu sâm ekumu kulemguop.

²⁷ Anitâje Mose den ekumu kulemguop yakât topneâmâ yuwu. Emelâk nengât tâmbâlipnenje manmâ gawi. Otmu yapâ torokatmâ manmâ gaŋjetâ gaŋjetâ benje nen yu mansain yu. Otmu gâmâlâk nengât sen tetem mannomai. Nen kerek nengât kunnenne yamâ Anitâ. Topne yawu tap. Yamâ yenje den ya nângâjetâ keterakyiŋimbâp.” Yawu sâop.

Mosehât girem den ya girawu yanje kun kunje oap?

(Mataio 22:34-40 Luka 10:25-28)

²⁸ Yesuje Sarukaio yengât den yawu sâm purik pilâyinŋimu nângâjetâ sâtje dop. Otmu Mosehât girem den kâsikum niŋgiopne den ya nângâmâmâ yahatmâ yuwu sâm âikuop. “Anitâje girem den Mose ekumu kulemguop yapâ gâtne girawu ya yakât nângârâ yahatsap.”

²⁹ Sâmu sâop. “Anitâñe girem den Mose ekumu kulempuop ya yuwu tap. “Isirae yen ekyongomune nâñgâñet. Anitâ ambonenñe pato yâk ikñe konok tap.

³⁰ Yakât otmâ nenñe yâkâlen biwi nâñgân nâñgânnenñañe kepeim yâk konok mepaenom. Otmu yakât lau konok lâum hon bawanñim yâhânôm.”

³¹ Otmu den âlâmâ yuwu tap.

“Nenñahât nanñanñimunñe yahatmap yakât dopñeâk bukulpnenñe yenñat nâñgâmunñe yahatbuap.”

Den yâhâp yan yunñemâ Anitâñe den âlâlâ sâop ya hârohâk mem men-duhuap.” Yawu sâop.

³² Sâmu sâop. “Bawapi, den bulâñe sârâ nâñgâmunne ârândân oap. Anitâ ikñe konok kunnenñe pato tatmap. Âlâ ki tap.

³³ Yakât otmâ nen biwi nâñgân nâñgânnenñe yâkâlen kepeim tem lâuwannim manmâ yâhânôm. Yâhâ nenñahât nanñanñimunñe yahatmap yakât dopñeâk buku nombotñe yenñat nâñgâmunñe yahatbuap. Yawu gârâmâ Anitâñe nâñgâningiâkgât noniñ bulimakao me âlâlâ ya gâim hotom umain. Yawu otmâ den yâhâp yat yu lonñgem hotom umunñe yakât Anitâñe nâñgâmu dondâ bâlemap.” Yawu sâop.

³⁴ Yawu sâmu Yesuñe nâñgâmu ârândân otmu yuwu sâm ekuop. “Gâñe Anitâhât topñe tipinñe nangat. Yakât otmâ biwihañe yâkâlen kepeim manbuat otmuâmâ tihitge otmâ manman kârikñahât pat kuhihwuap.” Yawu sâop.

Yawu sâmu nâñgâñetâ âlâ kândâkdâ dop. Otmu sâp yapâek Parisaio, Sarukaio otmu bukulpnyenñe Yesuñe den sâm tâpikguâkgât ki âikuwi.

Anitâñe hânñangumu gewuap yakât Yesu âikuwi.

(Mataio 22:41-46 Luka 20:41-44)

³⁵ Yesuñe den matñe yawu purik pilâwanñim yuwu sâm Parisaio âiyongop. “Yenñalen gâtñañe Mosehât girem den kâsikum yinñim yuwu sâmai. “Anitâñe hânñangumu ge tihitnenñe otbuap yamâ Dawitihât senâmbâ tetewuap.” yawu sâmai. Den yawu tap yamâ nâñgâmunne bulâñe oap. Yamâ yenñe yakât topñe pâpñum mansai. Yakât otmâ yuwu sâmunne nâñgâñet.

³⁶ Emelâk Wâtñat mâmâñahât Heakñe tâmbânenñe Dawiti biwiñan kionñmu yuwu sâop.

“Anitâñe nâhât patone yuwu sâm ekuop. “Gâñe nâhât gotnan ga kinmâ nâhât hahit mem kasalipge yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.”

³⁷ Den yakât yuwu sâwe. Anitâñe hânñangumu gewuap yakât Dawitñe yuwu sâop. “Yamâ patone,” sâop. Yawu gârâmâ yenñemâ “Yâkñe hâmbâi ge galemnongowuap,” sâmai. Den sâmai yamâ Dawitñe den sâop ya orop ki lâuaksawot. Yakât nâñgâmunne keterahâkgât yenñe eknohoñetâ nâñgâwe.” Yawu sâop. Yawu sâm âiyongomu matñe sâne sâm hâum pâpñum pilâwi.

Parisaioñe orotmeme otbi yawu ki otnom.

(Mataio 23:1-36 Luka 11:37-54 Luka 20:45-47)

Hâum pâpñum pilâm arinñetâ lohimbî nombotñañe yâkât den nâñgâñetâ âilongo olop.

³⁸ Yawu otmâ den kâsikum yinñim yuwu sâop. “Lohimbî nombotñañe nenekñetâ yahalâkgât Mosehât girem den kâsikum yinñimainñe sâñgumyenñe kâkâllep mânunñakmai yanñe holunñ holunñ sâmu yâhâm gemai.

³⁹ Otmu yenñahât nâñgâñetâ yahatmu miti emetñan me lohimbî senyenñan ewanâk tatnehât nâñgâmai.

40 Yawu otmâ imbi kambut emetyenambâ watyekmâ senje âlâlâyeje kombo meyingimai. Yawu otmâ topyeje kurihiakmâ lohimbi senyenjan kinmâ oain sâm oain sâm Anitâ mepaem den kâlep huhumai. Yawu otmâ yakât hâmbâi Anitâje matje amokjan yingimu menomai. Yâk yengât topyeje yawu tap yakât otmâ yâkne biwiyenjan kionjmaihât biwiyenje galemahom mannomai.”

Imbi kambut âlâje nanje kuriñ kuriñ yâhâp kalop.

(Luka 21:1-4)

41 Yawu sâm ekyongomu nenje peren pilâm ba tewetsenje kondoân katmai yakât gotjan kinbin. Kinmunje lok iri sikum pato tatyngiop dondâhâlâkne yâhâ tewetsenje mem kondoân katbi.

42 Yawu katjetâmâ imbi kambut âlâ senje âlâlâhât umburuk otmâ manopje nanje kuriñ kuriñ yâhâp mem yâhâ kalop.

43-44 Yesuje ya yekmâ eknongomu nenje gotjan bamunje yuwu sâm eknongop. “Lok iri sikumyeje pato tatyngiapne tewetsenje nombotjeâk katsai. Yâhâ imbi kambut yujeâmâ nanje kuriñ kuriñ yâhâp kârikne tatbanjimap ya bânje katsap. Yakât otmâ Anitâje imbi kambut yu ekmu âilonjo oap. Yâhâ lok iri sikumyeje oropje tewetsenje nombotjeâk katsai ya yekmu ki dopjan oap. Yawu.” Yawu sâop.

13

Kasalipyeñaje taka opon kâmbukne huhum iton galaj menomai yakât Yesuje sâop.

(Mataio 24:1-2 Luka 21:5-6)

1 Yawu sâm tinj pilâmu opon kâmbukjambâ kionjâ yaehen gewin. Yaehen ge kambenenje kakjambâ olelem opon kâmbukne ekmunje âilonjo olop. Yawu otmu bukunenje âlâje yuwu sâm Yesu ekuop. “Pato, yu nângâ. Opon kâmbukne pato nandoroje yu ekmunje senje âlâlâ kârikjanjak tuhuwi yanje âilonjo lonjo oap. Yakât gâje ekdâ girawu oap?” Yawu sâop.

2 Sâmu sâop. “Opon kâmbukne yu ekjetâ âilonjo lonjo oap yuâmâ hâmbâi kasalipyeñaje taka huhum iton galaj mem senje âlâlâ kâlehen tap yu mem ihilâk mahilâk tuhunomai.” Yawu sâop.

Umatje topje topje teteyingiwuap yakât Yesuje sâop.

(Mataio 24:3-14 Luka 21:7-19)

3 Yawu sâm eknongomu ya pilâm pumje âlâ, kutje Oliwa sâm, yan gem yâhâwin. Yan yâhâ tatmâ opon kâmbukne yamâ turembe nombotgen kinsap gârâmâ ya ekmâ yakât den alahuwin.

4 Den alahum pilâm Petoro, Yakowo, Yoane otmu Anderea yâkne Yesu orop peren pilâm ba kinmâ yuwu sâm âikuwi. “Gâje opon kâmbukjahât den eknongoat yakât bonje sâp girawuân tetewuap? Otmu tetewe sâm otbuap yan wuân kulem tetemu ekmâ nângâmunje keterakningiwuap?” Yawu sâm âikuwi.

5-6 Sâjetâ sâop. “Lok nombotñaje taka den perâkne yuwu sâm kâityongonomai. “Nâmâ Anitâje hângânnohomu ge mansan.” Yawu sâjetâ lohimbi dondâje denyenje nângâjetâ bulâje otmu yâk yengâlen torokatnomai. Yakât otmâ engatyenjan gejetâ loholemaihât biwiyenje galemum mannomai.

⁷ Otmu sâp yan kapam gotyenjan me kâlepnehen, me wosapâ wosapâ tetewuap yakât nângâm ki gorâyinjiwuap. Yawu tetemu yanâmâ “Anitâne emelâk sâm kalop yakât bulâne teteap,” yawu nângânômai. Otmu kapam topne topne tetemu yan yeje nâhâitne “Getek âwurem gewomap,” yawu ki nângânômai.

⁸ Anjoân lohimbi hânjan kulemjan mansai dondâhâlâkne kasa orangim ahonômai. Otmu mososoj hânjan kulemjan mososoj awawi guwawi membuap. Otmu po pato tetewuap. Yawu tetemu umatne topne topne teteyinjiwuap yakât den âlâen hâum sâmune nângânet. Imbilipyenane naom mene sâm otmai yan naomne hâliliakmâ tatmu hâhiwin kakjan kinmai. Yawu otmâ naom ya kionmu yanâmâ hâkyene sânduk sâmap. Yakât dopneak umatne topne topne teteyinjiwuap yakât kakjanâmâ âwurem gewom.

⁹ Yeje galem tij orangim mannomai. Mitihât kasanane nâhât den pat âlepne nângânetâ gemu bet pilâm yen hakyenjan sâm den âiân katyeknomai. Otmu yeje miti emetjan yâhâ nâhât den pat sâm ekyongonjetâ nângânetâ ki bulâne otmu yongom mem âlâlâ tuhuyeknomai. Mem âlâlâ tuhuyekmâ yan meyekmâ lok kunlipyenane den sâm hâreyinjetgât yâk yengât senyenjan katyeknetâ kinnomai. Yâk yengât senyenjan kinmâ nâhât den pat âlepne sâm tetem ekyongonômai.

¹⁰ Nâhât den pat yu lohimbi hânjan kulemjan manmaine nângânetgât yeje mem sâliwahom ari ekyongonômai ya Anitâne sâm kalop.

¹¹ Otmu ekyongonjetâ lok nombotjanne den ya nângânetâ ki bulâne otmu yen meyekmâ den âiân katyekmâ âi pâi tuhuyeknomai. Yawu otyinjetâ “Den mâtâpne girawu watmâ sâm ekyongomunne nângânetâ keterakyingiwuap,” yawu nângâm ki gorâyinjiwuap. Sâp yanâmâ Awoñnenjanne ikne Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge den âlâlâ nângân nângânyenjan katmu nâhât den pat âlepne sâm kusânâm ekyongonômai.

¹² Otmu sâp yan umatne topne topne teteyinjiwuap yakât yuwu sâmune nângânet. Imi ata yehahâk ahom hionjaknomai. Yawu otmâ dâiakmâ lok kunlipyenane yengâlen ari den âiân karaknomai. Yawu oranginjetâ kunlipyenane mem âlâlâ tuhuyekmâ yongonjetâ munomai. Otmu âwâ nan yâkne gurâ yawuak oranginjetâ yongonjetâ munomai.

¹³ Yakât torokatmâ yuwu sâwe. Yeje nâ orop biwinenjanne kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yakât otmâ nâ mem âlâlâ tuhuneknetâ hâhiwin nângâman yakât dopneak yen gurâ hâhiwin yinginomai. Hâhiwin yinginjetâ yanâmâ hâkyene ki biuk sâwuap. Yeje kârihem kinmâ ki betnohonomai yanâmâ Anitâne meyekmâ manman kârikan katyekmu mannomai.” Yawu sâop.

Yerusalem kapi itit kiom tuhujetâ kâwurumjanak kinbuap.

(Mataio 24:15-28 Luka 21:20-24)

¹⁴ Otmu torokatmâ yuwu sâop. “Emelâk emet inânjan poropete âlâne den yuwu kulemguop.

“Kasalipyenane opon kâmbukjan yâhâm orotmeme bâlene topne topne otnomai. Yawu otjetâ yekmâ Yuraia hânân kapi tatmâ arap ya ambolipjanne pilâm iton galañ otmâ hewuknehen ari misinjuraknomai.” Yawu kulemguop.

Den kulemguop yu biwiyenjan katmâ nângâm mannomai. Yawu mannomai gârâmâ kasalipyenane otjetâ bâlewuap ya ekmâ yawuya otmâ yan hilipyongomaihât yahatmâ iton galañ otmâ hewuknehen ari misinjuraknomai.

15 Otmu Yerusalem kapi ambolipnaje gurâ yawuâk sururuk sâam ari misinguraknomai. Yawu otmâ emetyeñan âwurem ari itâ pareñe miakne sâam yakât ki nângânomai.

16 Otmu lohimbî nep tuhuakmâ mannomaiñe âwurem taka emetyeñan iri sikumyeñe miaknehât ki nângânomai. Yekmâ yapâek hewukñehen ari misinguraknomai.

17 Sâp yanâmâ imbi tepdâ umat karat mannomai otmu ñaja hewâk hewâhâk mem hikakmâ manñetâ wâtyeñe ki tinj tinj sâuwuap yaje hiliwahomaihât yeñe Anitâ ulitgunomai.

18 Otmu kasalipyeñe to yambu sâpñan takamai sâam Anitâ yawuâk ulitgunomai.

19 Kasalipyeñeñe takanomai yanâmâ umatñe pato nandoroñe kakyenjan yâhâwuap. Kândikum Anitâñe lohimbî katyelehop yapâek umatñe yan yuwuya âlâ ki teteop. Yawu gârâmâ umatñe kakyenjan yâhâwuap yukât kakñan yuwuya âlâ ki tetewuap.

20 Anitâñe ikñe lohimbilipñe kerek hiliwahom metemaihât sâp ya mem tâlâwâk tuhuwuapgât sâam kalop. Yâhâ ki sâam kalop mâne lohimbî hârok munjetâ hâmeyeñe ki kinbuapgât dop tetembâp.

21 Otmu lok nombotñaje nâhât yuwu sâam yen kâityongonomai. “Anitâñe Yesu hângângumu âwurem ge tihitnenñe otbuap sâop yamâ emelâk hângângumu endaken ge mansap, me wosaken me wosaken ge mansap,” sâam ekyongonjetâ yâk yeñgât den ya ki nângânomai.

22 Sâp yanâmâ lok perâkñe nombotñaje topyeñe kurihiakmâ oain sâam oain sâam otmâ yuwu sâam ekyongonomai. “Nâ galemyeñe manbehât Anitâñe âi sâam nihim hângânnohomu ge mansan.” Yawu sâam nâhât lohimbî bulâñe yaje yâk yengâlen torokatñetgât kulem topñe topñe menomai. Yawu otñetâ yekmâ betyngim mannomai.

23 Yawu gârâmâ yâkñe engatyeñan geñetâ lohotñe otmaihât emet inânñan den ekyongonan yu biwiyenjan katmâ galem oranjinomai.

*Yesuñe âwurem gewuap yanâmâ anjelolipñaje meneneknomai.
(Mataio 24:29-31 Luka 21:25-28)*

24 Umatñe topñe topñe tetewuap yanâmâ hilâmngât emetsenñe otmu omongât emetsenñe yamâ bok sâamu omoñ sahakbuap.

25 Omoñ sahakmu pitu yaje himbimâmbâ pek sâam genomai.

26 Yawu otmu yanâmâ Anitâñe yâhâpñe hângânnohomu elem kulewoñboñ kakñambâ gemune kulem âlâlâ tetewuap yan wâtne pato tetemu ekñetâ ae señ señ otbuap.

27 Sâp yanâmâ anjelolipne hângânyongomune emetsenñe gahanñehen geñehen hân ewun embun nâhât pat manmâ arai ya kerehâk mem menduhuyeknomai.

*Bândup baiako yakât dop
(Mataio 24:32-35 Luka 21:29-33)*

28 Sâp yan âwurem gewom yakât nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Nenâmâ bândup baiako ya huhuakmu ekmâ yanâmâ “Emet kinbe sâam oap,” sâamain.

29 Yakât dopñeâk hâmbâi den yan yukât bulâñe tetemu ekmâ yuwu sâanomai. “Âo, yu Yesuñe emet inânñan den eknongop yakât bulâñe tetemu eksain.” Yawu sâanomai.

³⁰ Otmu den yan yuâmâ lohimbi âun yu mansai ki muñetâek bulâñe tetewuap. Yakât yuwu sâwe. Den yan yukât bulâñe bulâñanâk tetewuap.

³¹ Yâhâ hân himbim pitu âlâlâ emelâk Anitâñe kalop ya biatmâ metewuap. Yawu gârâmâ nâhât den yamâ ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikñe tatmâ yâhâmbisâp.

Yesuñe âwurem gewuap sâp ya ki nanñgain.
(Mataio 24:36-44 Luka 17:26-30,34-36)

³² Sâp pato tetewuap yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Sâp gewom lohimbi kerekñe yakât ki nanñgai. Otmu añelo himbimân tatmai yâkñe gurâ yawuâk ki nanñgai. Otmu ninak gurâ ki nanñgan. Awoñne himbim ambonñe ikñahâk nanñgap.

³³ Sâp girawuân me girawuân âwurem gewom yakât ki nanñgai. Yakât otmâ biwi pâlamñe manmaiñât den âlâen hâum yuwu sâmune nâñgâñet.

³⁴ Lok kutdâ âlâñe emetñe pilâm kapi kâlepñehen ari tipinñe manmâ âwurem tohowuap. Yawu gârâmâ ariwe sâm otmâ âi loklipñe âi sâm yinñgim yuwu sâm ekyongowuap. “Âi sâm yinñgian yu tinñak mem menomai.” Yawu sâm lok âlâ mem “Hâñgi yukât galem kin,” sâm katmâ ariwuap.

³⁵⁻³⁶ Katmâ arimu yâkñe galem kinbuap gârâmâ lok kutdâñe sâp girawuân âwurem takawuap ya ki nanñgap. Omoñ derep kâmbukñan, me emet eñgatñe nâñgâmu yan, me emetsâpñe, me sâp girawuân me girawuân takawuap ya ki nanñgap. Yakât otmâ yâkñe sen galemâk otmâ manbuap. Yâhâ yakât dopñeâk nâñe sâp girawuân taka yen meyekbom ya ki nanñgai. Yakât otmâ biwi golâek manmâ âi sâm yinñgiwan ya tinñak mem mannomai.

³⁷ Yâhâ den yan yuâmâ yengâlâk ki yan. Yen otmu hâmbâi lohimbi tetem mannomainñe biwi nâñgân nâñgânyene nâhâlen kepeim mannomai kerek yengât yan.” Yawu sâop.

14

Yesu muâkgât den sâm hikuwi.

(Mataio 26:1-5 Luka 22:1-2 Yoane 11:45-53)

¹ Otmu Tihit tihit hombanñ ya tâlâhuop. Otmu hombanñ yakât kutñe âlâmâ “Natik Hombanñ” yawu sâmain. Hombanñ ya tâlâhumu yanâmâ hotom uwi ya yengât kunlipyene otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwinñe menduhuakmâ Yesu kumunñe mumbuap sâm yakât den hikuwi.

² Yawu otmâ benñe yuwu sâm alahuwi. “Yuâmâ Tihit tihit Hombanñ otbuap. Yakât otmâ halihu lohimbi dondâñe taka menduhuaknomai. Yawu gârâmâ sâp yan nenñe Yesu mem pâi emetñan katmunñe tatmu lohimbinñe eknomai yanâmâ kuk pato tetewuap. Yawu otmunñe kuk pato tetemapgât yok pilâm in yawu mem kumunñe mumbuap. Yawu sâm den hikuwi.

Yesuhât kunñan imbi âlâñe to kukñe orop mem motelemu giop.

(Mataio 26:6-13 Yoane 12:1-8)

³ Otmu Yesuñe menenekmu Betani kapiân yan yâhâwin. Yan yâhâ lok âlâ, kutñe Simon sâm, hâk bâle tetewangimu manminiop ya henñenguop yâkât emelan yâhâ orowâk tatmâ sot newin. Sot nem tatmunñe imbi âlâñe to kukñe suk sukñe âlâ, hâmerñe yahat yahatñe ya mem emelan tatbinân gaop. Ga manñunñe mem hindâm Yesuhât kunñan motelemu giop.

⁴ Motelemu gemu lok nombotñaje ekñetâ bâlemu yuwu sâwi. “Wongât to kukñe suk sukñe yu imbiâk mem motelemu kunñan giap. Ya ekmunñe ki ârândâñ oap.

⁵ Nennje to yu âlepñe mem arimunñe lok nombotñaje 1000 kina yawuyaje puluhunjetâ yakât hâmeñe mem ari lohimbi umburuk mansai yawu ya tânyongombâingât dop.” Yawu sâwi. Yawu sâm imbi ya ekmâ sâwi.

⁶ Ekmâ sâñjetâ Yesuñe nâñgâmu ki ârândâñ otmu yuwu sâm ekyongop. “Kâmbukñe. Pilâñet. Imbi yuñeâmâ kulem oap yukât nâñe nâñgâmunne âilonjo oap. Yakât yuwu sâmune nâñgâñet.

⁷ Lok umburuk mansai yamâ sâp kâlep manñetâ tânyongonomaihât dop tap. Yâhâ nâmâ sâp kâlep ki otmuâk pilâyekbom.

⁸ Nâmâ mumune lâmân hannohonomai yakât mâtâp menihim imbi yuñe to kukñe suk sukñe ya motelemu kunnan giap.

⁹ Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Nâhât den pat âlepñe yu hânñan kulemñan ari ekyongonomai. Otmu imbi yuñe kulem otnihiap yukât den pat ya gurâ yawuâk ekyongonjetâ nâñgânomai.” Yawu sâop.

Yurasinje Yesu betñehen kionbuapñet sâop.

(Mataio 26:14-16 Luka 22:3-6)

¹⁰ Otmu sâp yan Yesuhât hoñ bawalipñe kâiân yâhâp manbin. Gârâmâ bukunenñe âlâ kutñe Yurasi sâm, yâkñe hotom uminiwi yengât kunlipyeñe yengâlen ariop. Ari Yesu menomai yakât hâmeñe membuap yakât ekyongop.

¹¹ Ekyongomu nâñgâm heronje otmâ hâmeñe wañnomai yakât ekuwi. Otmu girawu tuhum yok pilâm meñetâ lohimbine ki eknomai yakât nâñgâm manop.

Yesuñe hoñ bawalipñe orop sot newi.

(Mataio 26:17-25 Luka 22:7-14,21-23 Yoane 13:21-30)

¹² Otmu emet hañ sâmu nennje yuwu sâm Yesu âikuwin. “Natik Hombañ tâlâhuap. Yakât otmâ hândâhân lama nanñe âlâ gâim katmunñe mem Anitâhât hotom unomai. Yawu gârâmâ emet wosan ari sot umunñe orowâk nenom?” Yawu sâwin.

¹³ Yawu sâm âikumunñe Yesuñe bukuyâhâtnennje yâhâp yuwu sâm hâñgânyotgop. “Yerusalem kapiân yâhâmutâ hoñ bawa lok âlâ âsâpñe lâuakmu eksomawot.

¹⁴ Lok ya ekmâ betñan watmâ ari emet âlâen yâhâmu ekmâ yan yâhâromawot. Yâhâmâmâ emet yakât amboñe yuwu sâm ekuromawot. “Nengât bawapinenñaje yuwu yap. “Nâñe hoñ bawalipne meyekmune emet yukât biwiñe âlâen tatmâ sot um nenom yakât otmâ emet biwiñe ya tiripnotgorâ ekde.” Yawu sâm ekuromawot.

¹⁵ Yawu sâm ekumutâ lok yañe dâiyelekmâ emet biwiñe âlâ mem henñengunjetâ tap ya tiripyotgowuap. Tiripyotgomu yanâmâ senñe âlâlâ mem dinñan tuhuromawot.” Yawu sâm hâñgânyotgomu yâhâowot.

¹⁶ Yâhâ Yesuñe den ekyotgop ya watmâ senñe âlâlâ mem dinñan tuhuowot.

¹⁷ Mem dinñan tuhumutâ emetsâpñe otmu yan Yesuñe menenekmu emelan yâhâ sot newin.

¹⁸ Nem tatmunñe Yesuñe yuwu sâop. “Sâmune nâñgâñet. Yeñe nâ orop manmâ lau konok nem buku orañgim manmain. Yamâ yengâlebâ lok âlâñe betnehen kionmâ kasalipne yengât bâtyeñan mem katnekuap.” Yawu sâop.

¹⁹ Yawu sâmu nâñgâmunñe biwinenñe umatñe otmu yakât topñe nâñgâne sâm nennje ikñiâk ikñiâk yuwu sâm âikuwin. “Gâñe nâhât yat me âlâhât yat?”

20-21 Yawu sâmb âikumunje yuwu sâmb eknongop. “Anitâje sâmbu kulemguwu yakât bonje nâhâlen tetemu nohojetâ mumbom yakât sâp tâlâhuap. Yakât otmuâmâ yengâlen gâtje âlâje oto konohân nâ orop sot nendomait yâkne yawu otmihuwap. Yawu otmihuwap yakât matje hâmbâi umatje dondâ membuap. Yakât otmuâmâ mâmâjañje ki mem ga katbâp yamâ mem ga kalop yawu nanjan.” Yawu sâop.

Natik newi.

(Mataio 26:26-30 Luka 22:15-20 1 Korinti 11:23-25)

22 Otmu sot nem tatbin yan Yesuje banja mem Anitâ mepaem motokmâ ningim yuwu sâmb eknongop. “Yu mem neñet. Yuâmâ nâhât sunumne yawu oap.” Yawu sâmb mem ningimu newin.

23 Ningimu nemunje yanjak wain to mem Anitâ yâhâpñje mepaem gâim ningimu newin.

24 Ya mem nemunje yuwu sâmb eknongop. “Wain to yuâmâ nâhât hepne yawu oap. Gârâmâ nohojetâ hepne gemu mumbom Anitâje nâhât den sâmb kalop yakât bulâje tâñ tâñgâk tetewuap. Yawu otmu lohimbi kerek yengât tosayeje Anitâje pilâyinjgiwuapgât mâtâp tetem henjenjuwuap.

25 Nâ sâp yiwerenje wain to yu yen orowâk ki nem yâhâwom. Yawu gârâmâ yu nemunje ki pesuk yap. Hâmbâi Anitâje âlâkuâk hângânnohomu âwurem gewom yanâmâ yen orowâk nem yâhânom.”

26 Yawu sâmb tinj pilâmu yapâ yahatmâ Anitâ mepaem kiki mewangim ya pilâm Oliwa pumjan yâhâwin.

Petoroñje betbangiwuap yakât Yesuje sâop.

(Mataio 26:31-35 Luka 22:31-34 Yoane 13:36-38)

27 Mâtâwân yâhâm tatmunje yuwu sâmb eknongop. “Anitâje emet inânjan poropete âlâ den ekumu kulemguoop ya yuwu tap.

“Nâje sâmbune lama yengât amboyeñje ya kuñjetâ mumbuap. Otmu yâk watmâ manmai ya hârok gem tiok taok otmâ arim kinnomai.” Yawu kulemguoop tap.

Den yakât bonje yu tetewe sâmb oap. Yakât otmâ kasalipnañje taka menekñjetâ yen kerekñje kinjityenjahât otmâ gem tiok taok otmâ arinomai.

28 Menekmâ ari nohojetâ mumbom yamâ benje mumunambâ yahatbom. Mumunambâ yahatmâ Galilaia hânân ari mambotyñjim tatmune yen ak-sihâk arinjetâ menduhuaknom.” Yawu sâop.

29 Yawu sâmbu Petoroñje matje yuwu purik pilâwangiop. “Gâhât kasa takanomai yan yâkneâmâ kinjityenjahât otmâ arinomai. Yâhâ nâmâ bia, nâ ki pilâhekmâ ariwomgât nanjan.” Yawu sâop.

30 Sâmbu sâop. “Nanjan. Gâje omon yukâlâk nâhât “Ki nâñgâwangian,” sâwuat. Yawu sârâ kalimbuñje otbuap yan gokorok yâhâpñje isewuap.” Yawu sâop.

31 Yawu sâmbu kârikñje otmâ yuwu sâop. “Nâmâ gâ orowâk tatdom. Yawu tetehihimu nâje gâ ki pilâhekmâ ariwom. Me kinjityenjahât gurâ ki otbom. Nâje gâhât topgahât âinohojetâ ki kurihiwom. Me gohone sâmb otnomai yanâmâ nâ orowâk tatmutñje notgonomai.” Yawu sâop. Yawu sâmbu nennje gurâ yâkne sâop yawuâk sâwin.

Yesuje Oliwa pumjan yâhâ âwâñje ulitguop.

(Mataio 26:36-46 Luka 22:39-46)

32 Ari kapi âlâ, kutŋe Gesemane sâŋ, yan ariwin. Yan ari Yesuŋe yuwu sâŋ eknongop. “Yen yuân tatŋetâ nâŋe awoŋ orop ba den tipinje alahure.” Yawu sâŋu yan ge tatbin.

33 Yan ge tatmunje Petoro, Yakowo, Yoane meyekmu yenjâk bawi. Ba kinmâ umatŋe tetewanŋiwe sâŋ olop yakât nâŋgâmu biwinŋe umatŋe otmu yuwu sâŋ ekyongop.

34 “Yen yuân galem tatŋet. Hâkne biuk sâŋu biwine umatŋe dondâ oap.” Yawu sâŋ ekyongop.

35 Yawu sâŋ katyekmâ pererj pilâm ge pare im Anitâŋe nâŋgâmu umatŋe ya pesuk sâwanŋiâkgât yuwu sâŋ ulitguop.

36 “O Awoŋ, gâmâ yu me ya otbe sâŋ ki hâum pâpgumat. Umatŋe yu tetenihiwe sâŋ oap ya nâŋgârâ ki teteâkgât nanŋan. Yawu gârâmâ nâhât ombe watmâ ki otbuat. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâop.

37 Yawu sâŋ yahatmâ âwurem ba yekmu aman pâlâmŋe injetâ mândeyekmâ Petoro yuwu sâŋ ekuop. “Simon, aman pâlâmŋe im tat yukâ. Nâ yiwererje pilâyekboman. Yakât pâlâmŋe ki ot.”

38 Yawu sâŋ ekum benŋe yuwu sâop. “Biwiyerjeâmâ hewewerj oap. Yâhâ wâtŋerjeâmâ houŋ sâŋu aman iai. Yen lohotŋe otmâ pilânekmaihât golâek tatmâ Anitâ ulitguŋet.” Yawu sâop.

39 Yawu sâŋ ekyongom benŋe pererj pilâm ba kinmâ aŋgoân sâop yawuâk sâŋ Anitâ ulitguop.

40 Ulitgum pesuk pilâm âwurem ba hoŋ bawalipŋe yeksan mâne aman pâlâmŋe iwi. Yawu injetâ mândeyehop. Mândeyekmu yahatmâ anjulakmâ den biaek otbi.

41 Yawu otŋetâ benŋe kalimbuŋe pererj pilâm ba Anitâ ulitguop. Ulitgum pesuk pilâm âwurem ba mândeyekmâ yawu sâŋ ekyongop. “Bâe, yen nanŋai me? Wongât aman pâlâmŋe im tai. Emelâk Anitâŋe yu otbomgât hâŋgânnohomu gewan. Yakât toŋe teteâkgât kasalipnanje menekmâ ari hilipnohonomai yakât sâp tâlâhuap.

42 Bâin, yen yahatmâ enda yekŋet. Nâhât den halop alahum kinsai. Gârâmâ yengâlen gâtŋe betnehen kioŋsapŋe taka kinsap. Yakât yahatŋetâ ba yekne.” Yawu sâop.

Yesu mewî.

(Mataio 26:47-56 Luka 22:47-53 Yoane 18:3-12)

43 Yawu sâŋ eknongomu yanâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyerje otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Yura nengât papatolipnenŋerje lok sesengâlâk hâŋgânŋongonŋetâ bukunenŋe Yurasinje dâiyekmu Yesu mene sâŋ takawi. Takanŋetâ nen orop ahomaingât nâŋgâm kapamgât wahap miakmâek takawi.

44 Lok takawi ya Yurasinje kulem girawu otmu menomai yakât yuwu sâŋ ekyongop. “Yesu parahumune ekmâ yanâk ga mem arinomai.” Yawu sâŋ ekyongom dâiyekmu takawi.

45 Gotnenŋan takamâmâ kasa ya kinŋetâ Yurasinje Yesu gotŋan ga parahum yuwu sâop. “O, patone, mandâ manman.”

46 Yawu sâŋ parahumu yanâk ga Yesu mewî.

47 Meŋetâ kinmu yanâk nengâlen gâtŋe âlâŋe yahatmâ tewetŋe mem hotom uminiwi ya yengât kunyerjahât hoŋ bawaŋe ya ândâpŋe nombot ya toŋjambâek kârâm hâreop.

48 Kârâm hâremu Yesuŋe yuwu sâŋm âiyongop. “Yen unam tewet otmu kapamgât sâtŋe metŋe âlâlâ mem takai. Yeŋe nâhât lok bâleŋe sâŋm menekne sâŋm takai me? Me lok bâleŋe âlâ kune sâŋm takai? Ya ekmune bâleap.

49 Hilâm ârândânŋ nâmâ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ den kâsikum yingim gaman. Yan bân menekbâi yamâ emet inânŋan Anitâŋe poropetelipŋe den ekyongomu kulemguwu yakât bulâŋe yu teteap.” Yawu sâop.

50 Yawu sâmu ekmunŋe hâknenŋe biuk sâmu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbin.

51 Tiok taok otmâ arim kinmunŋe yanâmâ lok sihan âlâ sâŋgum kaok latmâ kinopŋe betyeŋehen ariop.

52 Betyeŋehen arimu ekmâ mem hilipgum sâŋgumŋeâk mem kon pilâŋetâ hâk barak yahatmâ sururuk sâŋm ariop.

Yesu muâkgât den hakŋan sâwi.

(Mataio 26:57-68 Luka 22:54-55,63-71 Yoane 18:13-14,19-24)

53-54 Nenâmâ kerehâk kinŋitnenŋahât otmâ gem tiok taok otmâ arim kinmunŋe Petoroŋe ikŋiâk betyeŋehen tihâk ariop. Otmu hotom uminiwi ya yeŋgât kunyeŋe yâkât emelan Yesu mem ariwi. Mem ariwi sâp yan hotom uminiwi ya yeŋgât lok kunlipyeŋe otmu Yura lok nengât kunlipnenŋe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi ya kerekŋe emet yan yâhâ menduhuakmâ kinbi. Yan yâhâ menduhuakŋetâ tembe lâu emet yakât galem kinbiŋe kâlâp uŋetâ semu nâŋgâm ikaiakmâ tatbi. Yawu otmâ tatŋetâ Petoroŋe yâk yeŋgât hohetyeŋan ba kâlâp nâŋgâm ikaiakmâ talop.

55-56 Otmu emet yan yâhâ menduhuakbiŋe girawu tuhumunŋe muâkgât nâŋgâm den golâ topŋe topŋe gahaem hakŋan sâwi. Yawu otmâ lok dondâŋe den girawuân hâŋm sâŋetâ kunlipyeŋeŋe nâŋgâŋetâ ârândânŋ otbuap yakât pâpŋuwi. Den sâŋm ariwi yaŋe ki lâuahop.

57 Yâhâ lok nombotŋeŋe yahatmâ yuwu sâŋm hakŋan sâwi.

58 “Lok yuŋeâmâ den âlâ yuwu sâmu nâŋgâwin. “Opon kâmbukŋe emelâk tuhuwi yuâmâ nâ niniâk liakum yâhâpŋe hilâm kalimbu kâlehen tuhum maŋguwom. Lok âlâ me âlâŋe ki tânnohowuap.” Yawu sâop.” Yawu nâŋgâm tâpikgum hakŋan sâwi.

59 Otmu den sâwi yaŋe gurâ ki lâuahop.

60 Otmu hotom uminiwi ya yeŋgât kunyeŋeŋe yahatmâ kinmâ Yesu yuwu sâŋm ekuop. “Gâ wongât otmâ den âlâlâ âihohomunŋe yakât matŋe ki kâpeksat? Yawu otdâ ekmunŋe ki ârândânŋ oap.” Yawu sâop.

61 Yawu sâmu benŋe Yesuŋe olotonâk kinop. Olotonâk kinmu witgum âikuop. “Bâiŋ, witgumâk âihohowe. Gâ Anitâŋe ikŋe nanŋe bulâŋe ya hâŋgâŋohomu ge yu mansat me bia? Sârâ nâŋgâne.” Yawu sâop.

62 Sâmu sâop. “Yu yat yakâ. Nâmâ Anitâŋe hâŋgânnohomu gewan. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâŋe wâtŋe nihim âlâkuâk hâŋgânnohomu elem kulewongŋon kakŋambâ âwurem ge yeŋgât kunyeŋe tatmâ yâhâmbisâm. Sâp yan Anitâhât wâtŋe ya nâhâlen tetemu eknomai.” Yawu sâop.

63 Yawu sâmu den ya nâŋgâmu bâlemu yahatmâ ikŋe sâŋgum mem duhatmâ bukulipŋe yuwu sâŋm ekyongop. “Bâiŋ, den kâmbukŋe hâliiŋe sâmu nâŋgâmunŋe pesuk yap.

64 Ikŋahât nâŋgâmu yahatmu Anitâhât kawenŋan kinbe sâŋm oap. Yakât otmâ girawu tuhunomgât nanŋai?” Yawu sâŋm âiyongop.

Âiyongomu den yakât alahu gulahu otjetâ biwiyenê konohâk otmu yuwu sâwi. “Bâin, yu otmu bâleapgât muâkgât nangain.” Yawu sâm hârewanjiwi.

⁶⁵ Sâm hârewanjiwi nombotjanê yahatmâ tâpguwi. Tâpgum gâtjanê sângum âlâ mem senje sâhâm kâtâpgujetâ kinop. Senje sâhâm kâtâpgum ândâpne huhuwi. Ândâpne huhum nombotjanê yuwu sâm âikuwi. “Bâin, ândâpge âlânê huhuap? Yakât sârâ nângâne.” Yawu otjetâ pesuk sâmu tembe lâu emet yakât galem kinbinê kum me âlâlâ tuhuwi.

Petoroje Yesu betbanjiop

(Mataio 26:69-75 Luka 22:56-62 Yoane 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Yawu otbanjiwetâ Petoro yâhâmâ yawuâk kâlâp nângâm ikaiakmâ talop.

⁶⁷ Tatmâ yanâk hotom uminiwi ya yengât lok kunyenahât honj bawa imbi âlânê towatne ekmâ yuwu sâm ekuop. “Âe, gâmâ Yesu Nasaret amboje orop manjetâ yekman.” Yawu sâm ekuop.

⁶⁸ Yawu sâmu nângâm kurihiakmâ yuwu sâop. “Âe, gânê den yakât ki nanjan. Gânê den yat yakât topne ki nângâm henjengan.” Yawu sâm yahatmâ pilâyekmâ endunâken ba kinmu yanâk gokorok isiop.

⁶⁹ Gokorok isemu imbi yanê yâhâpne ekmâ lok yan kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Wâe, lok yuâmâ Yesu bukulipne orop manjetâ yekman.”

⁷⁰ Yawu sâmu Petoroje yâhâpne kurihiahop.

Kurihiakmu sâp kâlêp ki otmuâk yan kinbinê Petoro towatne ekmâ yuwu sâwi. “Wongât kurihiaksat? Gâhât towatge gekmâ nangain. Bulânjanâk gâmâ Galilaia amboje.” Yawu sâm ekuwi.

⁷¹ Yawu sâm ekuwetâ kurihiakmâ yuwu sâop. “Bâin, yuwu sâmune nângâjet. Nâ Anitâhât senjan kinmâ den membom otmuâmâ yâkne matje nihiwuap. Lok yai yakât nânê bulânjanâk ki nângâwanjian.” Yawu sâop.

⁷² Yawu yan mâne yanâk gokorok yâhâpne isiop. Gokorok isian mâne Yesune emet inânjan den ekuop ya nângâmu teteop. “Gânê nâhât “ki nângâwanjian” sârâ kalimbuje otbuap yan gokorok yâhâpne isewuap.” Yawu sâop ya nângâmu tetemu isiop.

15

Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

(Mataio 27:1-2,11-14 Luka 23:1-5 Yoane 18:28-38)

¹ Otmu emet hanj sâmu yan hotom uminiwi ya yengât kunlipyene, Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Yura nengât kunlipnenne hârokne in yawu menduhuakmâ Yesu muâk sâm den hikuwi. Yawu otmâ Yesu bânjan sâhâm dâim Roma yengât kiap âlâ, kutne Pilato sâm, yâkât den sâsâ emetjan ariwi.

² Dâim Pilatohâlen ariwetâ yâkne yuwu sâm âikuop. “Yura yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?” Yawu sâop.

Sâmu sâop. “Onj, den bulânê yat.” Yawu sâop.

³ Yawu otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyenê den golâ topne topne sâm Yesu hakjan sâwi.

⁴ Yakât otmâ Pilatoje Yesu yuwu sâm âikuop. “Den topne topne gâhâlen kârâm pilai. Yakât otmâ girawuhât otmâ matje ki kâpekyingiat?”

⁵ Yawu sâmu den biaek kinop. Yawu kinop yakât Pilatoje ekmâ sâtnê olop.

Pilatoje Yesu muâkgât sâm hârewanjiop.

(Mataio 27:15-26 Luka 23:13-25 Yoane 18:39-19:16)

6 Otmu Tihit tihit hombanj ârandânâk Pilatonje yuwu otminiop. Lok tosa otjetâ pâi emetjan katyekjetâ tatminiwi yapâ gâtje âlâ me âlâhât lohimbije nângâjetâ dopjan otmu lok âlâ holanjbuat sâminiwi ya holanjekmu geminiwi.

7 Yâhâ sâp yan lok bâleje âlâ, kutje Barawa sâm, yâkne kapam ahowiân lok âlâ kumu muop. Yakât otmâ pâi emetjan mem katjetâ ttmâ gaop.

8-10 Yawu gârâmâ Pilatonje yuwu nângâop. “Lohimbi dondâje Yesuhât nângâjetâ yahatmap. Yakât otmâ hotom umai ya yengât kunlipyenaje nângâjetâ bâlemu yanak muâkgât sâm hârewanjim nâhâlen mem takai.” Yawu nângâop. Yâhâ lohimbi kingitje orowâkne yâkâlen ari menduhuakmâ pâi emetjan tatbi yapâ gâtje âlâ holanmu giâkgât ekuwi. Ekujetâ yuwu sâm âiyongop. “Nâje Yura yengât lok kutdâ yu holanj mune giâkgât nanjai me bia?” Yawu sâm âiyongop.

11 Yawu sâm âiyongomu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenaje lohimbije Pilato ekujetâ Barawa holanmu giâkgât engatyerjan gewi. Yakât otmâ lohimbije yanje Barawa holanmu giâkgât ekuwi.

12 Yawu ekujetâ Pilatonje yuwu sâm âiyongop. “Yawu gârâmâ yengât lok kutdâ yakât girawu otbanjiwomgât nanjai?” Yawu sâop.

13 Yawu sâmu yahatmâ den yuwu halahum sâwi. “Yâk howanân kum kânângâjetâ muâk.”

14 Sânetâ sâop. “Wuân otmu bâleopgât yawu yai?” Yawu sâmu âlâkuâk yahatmâ sâwi. “Howanân kum kânângâjetâ muâkgât nanjain.” Yawu sâm sâm hârewi.

15 Otmu Pilatonje lohimbije yanje ikjahât nângâjetâ yahalâkgât lauyenjan mem tembe lâulipje ekyongomu Barawa holanjetâ gem ariop. Otmu Yesu mem kândâtje lawitjetâ hepjak kinj pisilinj sâop. Yawu otjetâ Pilatonje hângânyongomu howanân kujetâ muâkgât mem ariwi.

Tembe lâulipjenje Yesu mem âlâlâ otbanjiwi.

(Mataio 27:27-31 Yoane 19:2-3)

16 Tembe lâulipjenje yahatmâ Yesu mem ya pilâm emet âlâen katjetâ talop. Yawu otmâ tembe lâu bukulipjenje meyekjetâ ga menduhuakbi.

17 Menduhuakmâ hâk katipje kâkâlep, kurinj takop takop yamâ lok kutdâje mânunjakmâ manminiwi yawuya mem mânunbanjiwi. Yawu otmâ tâk âlâ sâtje metje, hatman yawuyenje mem gonjongum lok papato yengât njerendenj ya dop kum kunjan kepeim âlihitanjiwi.

18 Yawu otbanjim gotjan ba senjan gem girinbanjim yuwu sâm ekuwi. “Bâe, Yura yengât lok kutdâ pato. Yakât otmâ torokatmâ mangât nanjain.” Yawu sâm senjan gewi.

19 Senjan gem kundenjan tâpguwi. Tâpgu kapam âlâ mem kunjan lawitbi.

20 Senjan genjetâ dopjan otmu hâk katipje kurinj ya mem tuhumm pilâm iknje hâk katipje mem mânunbanjim yanak mem howanân kum kânângâne sâm dâim ariwi.

Yesu howanân kuwi.

(Mataio 27:32-44 Luka 23:26-43 Yoane 19:17-27)

21 Dâim mâtâwân arim tatjetâ lok âlâ takamu ekbi, yamâ kutje Simon sâm, Alesande yet Lupu yetgât âwâyetje. Yâhâmâ Kirene hânân gâtje. Mem tetem Yesu wâtje houj sâopgât sâwanjinjetâ Yesuhât howan ya tângum mem lâumu orowâk ariwi.

²² Ari hân âlâ, kutje Golihata sâ, yan ariwi. Kut yakât topneâmâ “Lok Kunje Hahitje,” yawu.

²³ Yan ari Yesuje hâhiwin dondâ nânġâmapġât wain to otmu to ŋasin bâleje, kutje Miri sâ, ya orop menduhum ġaim waġetâ nemu ŋasinbanġimu ukum pilâop.

²⁴ Ukum pilâmu yâkât hâk katipje tuhum pilâmâmâ ikje howanân kum kânġġâġetâ kinmu hâk katipje ya mem “Âlâje miakbuap?” sâ mem ketetmâ katbi. Mem ketetmâ katġetâ tatmu pepa duhatmâ tipi tapi tuhum kutyeje ikġiâk ikġiâk yan kulemgum amanân mânunġetâ ġiop. Mânunġetâ gemu mem gulip malap tuhum yapâ pepa âlâ menġetâ kut teteop yaġe miahop. Yawu otbi.

²⁵ Yâhâ omoġânâk 9 kilok otmu yan howanân kum lâum kânġġâwi.

²⁶ Yawu otmâ howan yakât kunġan yuwu kulemgum katbi. “Lok yuâmâ Yura yengât lok kutdâ.” Yawu sâ kulemguwi.

²⁷ Otmu sâp yanâk lok komborâ yâhâp yotgom lâum kânġġâyeleġetâ nombot nombot kinowot.

²⁸ Yawu otbi yan Anitâje emet inânġan den sâop yakât bonġe teteop. Den yamâ yuwu. “Nâje nine hoġ bawa hânġġangumune gemu lohimbije ekġetâ lok bâleje yawu olop.” Yakât bonġeâmâ lok bâleje yâhâp orop yongom lâum kânġġâyeleġetâ kinbi.

²⁹ Otmu lohimbî nombotġaje mâtâp ya watmâ howan hâlâġmâ arim takawiġe Yesu ekmâ lauyeġe butelim yuwu sâwi. “Bâe, ġâje emelâk yuwu sârâ nânġâwin. “Opon kâmbukġe yamâ nâje liakum hilâm kalimbu biwiġan tuhum manġuwom,” yawu sârâ nânġâwin.

³⁰ Yawu ġârâmâ howanâmbâ kâpehkmâ ge.” Yawu sâwi.

³¹⁻³² Yawu sâġetâ benġe hotom uminiwi ya yengât kunlipyeġe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwiġe senġan gem yuwu sâ alahuwi. “Lok yuâmâ Anitâje hânġġangumu ge Yura nengât tihitnġe otmâ kutdânenġe mansap sâmai. Lok yuġe lohimbî nombotġe tânyongmu ekmain. Yâhâ ġirawu otmâmâ ikġeâmâ ki tânahom howanâmbâ kâpehkmâ ġiap? Kâpehkmâ gemu eknom otmuâmâ biwinġe yâkâlen katmâ tem lâuwanginom. Yâhâ ki kâpehkmâ ġewuawâmâ yuwu sânom. “Âo, lok yuâmâ imbiâk otmap.” Yawu sânom.” Yawu sâ mem senġan ġewi. Senġan ġeġetâ lok bâleje yotgom kânġġâyeleġetâ nombot nombot kinowot yâkġe ġurâ yawuâk senġan ġiwot.

Yesu muop.

(Mataio 27:45-56 Luka 23:44-49 Yoane 19:28-30)

³³ Otmu hilâm kârikġan, 12 kilok olop yan, Anitâje nânġâmu emetsenġe ya omoġ sahaġop. Omoġ sahakmâ yapâ ari emetsâpġe 3 kilok otmu emet lanġinġe âlâkuâk pilâop.

³⁴ Yawu otmu Yesuje kândâtġe kuwihakmâ Yura nengât denân yuwu sâ mem halahuop. “Eli, Eli lama sapaktani,” yawu sâop. Sâop yamâ topġe yuwu. “O, Awonġ, wongât nânġâm kâkâsuk otmâ betnihiat?” Yawu sâop.

³⁵ Yawu sâmu lohimbî nombotġaje nânġâm tâpikgum yuwu sâwi. “Elihât mon sâ mem ahom kuakmâ tap.”

³⁶ Yawu sâġetâ hohetyerġan ġâtġe âlâje sururuk sâ ari sâġgum âlâ mem nak bâtbâtġe potonġan pâġ pâġ kepeim yaġe wain to bâleje yan katmâ mem yâhâ launġan kalop. Yawu otmâ bukulipġe yuwu sâ mem ekyongop. “Eliġe

himbimâmbâ ge tânguâkgât nângâm kutŋe kunsap mon?. In ekne.” Yawu sâop.

³⁷ Yawu sâmu Yesuŋe den kârikŋe halahum yaŋak muop.

³⁸ Otmu emelâk lohimbî inŋaŋe opon kâmbukŋe yakât biwiŋe ekmai sâm sâŋgum kâlep pato hikunjetâ ya kâtâpŋuminiop. Sâŋgum yaŋe pânjambâek tok sâm hâreakmâ nombot nombot otmu tetekŋan olop.

³⁹ Yesu muop sâp yan tembe lâu ya yengât kunyeŋe âlâ hâlânŋmâ kinopŋe ekmu âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâop. “Lok yuâmâ Anitâhât nanŋe bulâŋe.” Yawu sâop.

⁴⁰ Otmu imbi nombotŋe perenŋ pilâm endânân ba kinbi ya yengât ho-hetyenjan kinbi ya yengât kutyenŋe Salome, otmu âlâmâ Maria, Matala kapiân gâtŋe, otmu âlâmâ Mariahât kut nambenŋe otmu yakât nanyâhâtŋe yâhâp, kutyetŋe Yose otmu imiŋe Yakowo yâhâmâ lok sihan.

⁴¹ Imbi yongonsan yamâ Yesu orop Galilaia hânân manmâ hoŋ bawanŋim gawi. Yâhâ imbi nombotŋeâmâ Tihit tihit hombanŋ ya ekne sâm Yerusalem kapiân Yesu orowâk yâhâwi yaŋe kinbi.

Yesu lâum ari hanguwî.

(Mataio 27:57-61 Luka 23:50-55 Yoane 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Otmu lok âlâ, kutŋe Yosep sâm, yâkât topŋeâmâ yuwu. Lok yamâ Arimata kapi yapâ gâtŋe. Emelâk Parisaio, Sarukaio otmu Yura nengât papatolipnennŋaŋe yâk orop menduhuakmâ den otminiwi. Yakât otmâ lohimbî sesenŋâlâkŋe nângâwanŋinjetâ yahalop. Otmu Anitâŋe ikŋe hoŋ bawa hânŋâŋumu ge Yura nengât lok kutdâ otmâ tihitnenŋe otmâ yâhâwuap yakât biwiŋaŋe mem mambotmâ manmâ gaop. Topŋe yawu. Yâhâ Yesuŋe muop yan lohimbî kerekŋe Tihit tihit Hombanŋ emet han sâmu tetewuap yakât nângâm sot kâle otmu senŋe âlâlâ mem dinŋan tuhuwi. Yakât nângâm Yosepŋe ikŋe hâkŋahât tihitŋe ki nângâm Yesu lâum ari hanguwe sâm Pila-tohâlen ari tetewanŋiop.

⁴⁴ “Yesu muap,” sâm ekumu nângâm Pilatoŋe engat yâhâp olop. Yakât otmâ tembe lâu âlâŋe ari ekmâ taka sâmu nângâwe sâm hoŋ hânŋâŋumu ariop.

⁴⁵⁻⁴⁶ Ari ekmâ âwurem taka “Emelâk muap,” sâm Pilato ekuop. Ekumu Pila-toŋe Yosep nângâwanŋiop. Nângâwanŋimu yâkŋe sâŋgum kaok âlâ puluhuop. Yawu otmâ bukulipŋe meyekmu ari howanâmbâ Yesu mem sâŋgum yaŋe katipguwi. Katipgum lâum ari kât mâtâpŋe âlâ, dikin yawuya, yamâ emelâk kusânŋmâ mem tinŋaloŋjetâ kinop yan lâum ari katbi. Lâum ari katmâ kât âlâ lâum hâpunjetâ ba mâtâpŋe ya manŋuop.

⁴⁷ Manŋumu ariŋjetâ Maria Matala kapiân gâtŋe otmu nambenŋe, Yose mâmâŋe, orop yan tatmâ ehawot.

16

Yesuŋe mumuŋambâ yahalop.

(Mataio 28:1-8 Luka 24:1-12 Yoane 20:1-10)

¹ Tatmâ nângâ nângâ sâp ya pesuk sâmu Maria Matala kapiân gâtŋe, nambenŋe ya Yakowo mâmâŋe, otmu Salome yâkŋe Yesu pirinom sâm kendiŋân ari to kukŋe suk suk âlâ puluhuwi.

² Puluhum emet âlâen yâhâ iwi. Otmu hanŋ sâmu yahatmâ sumâŋgen ariwi. Mâtâwân arim yenjiâk alahu gulahu otmâ yuwu sâwi.

3 “Yâhâlen kât pato nandoroŋe hâpunŋetâ mâtâpŋe ya maŋguop. Yakât otmâ âlâŋe tânnongom kât ya hâpunŋetâ kâlehen banom?” Yawu sâwi.

4 Yawu sâm alahum ariwi. Ari senyeŋe pilâm eksain mâne kât pato ya emelâk hâpunŋetâ mâtâpŋe ya tetekŋan kinmu ekbi.

5 Ekmâ kâlehen yâhâwi. Kâlehen yâhâm lok sihan âlâ hâk katipŋe kaok kâlep mânunjahop yaŋe tatmu ekbi. Ekmâ umutyenye ariop.

6 Lok yaŋe yuwu sâm ekyongop. “Yen kingityenjahât ki otŋet. Yesu Nasaret amboŋe howanân kuwi ya ekne sâm takai ya nanggan. Yâhâmâ yuân ki tap. Emelâk mumunŋambâ yahatmâ arap. Ga gewâkŋeâk ekŋet.

7 Ekmâ arimâmâ Petoro otmu hoŋ bawalipŋe nombotŋe ya yuwu sâm ekyongonomai. “Yâhâmâ emelâk mumunŋambâ yahatmâ Galilaia hânângen ari tap. Yawu gârâmâ yen yawuâk ari yâk penewanŋinomai.” Yawu sâm ekyongonomai.” Yawu sâop.

8 Yawu sâm ekyongomu kingityenjahât otmâ kâi bâtyenye sân sân sâm yapâ pilâm sururuk sâm ba ariwi. Ari lohimbi nombotŋe yakât ki ekyongowi.

Yesuhât den pat âleŋe Marekoŋe kulemguop yakât den potonŋe âlâ lok âlâŋe yuwu kulemguop tap.

Yesuŋe Maria Matala kapiân gâtŋe tetewanŋiop.

(Mataio 28:9-10 Yoane 20:11-18)

9 Tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp ya pesuk sâop. Gârâmâ emet haŋ sâmu yanâmâ Yesuŋe mumunŋambâ yahalop. Otmu Maria Matala kapiân gâtŋe, ikŋak emelâk weke bâleŋe nombolân yâhâp watyekmu yâkâlebâ gahaeakmâ ariwi. Anŋoân yâkâlen tetewanŋiop.

10 Tetewanŋimu yanâmâ yâkŋe ari Yesuhât hoŋ bawalipŋe menduhuakmâ yâkât we bâle nâŋgâm tatbi ya yuwu sâm ekyongop.

11 “Yesuŋe mumunŋambâ yahatmâ tetenihiap,” sâm ekyongomu nâŋgâŋetâ porap olop.

Yesuŋe hoŋ bawayâhâtŋe yâhâp teteyitŋiop.

(Luka 24:13-35)

12 Otmu yakât kakŋan Yesuŋe hoŋ bawayâhâtŋe yâhâp mâtâwân teteyitŋiop. Teteyitŋimu ekmutâ kun kundennŋe âlâ olop.

13 Lok yaŋe ekmâ âwurem sururuk sâm ari bukulipyetŋe yakât ekyongomutâ nâŋgâŋetâ yawuâk porap olop.

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe den bâiŋe ekyongop.

(Mataio 28:16-20 Luka 24:36-49 Yoane 20:19-23)

14 Otmu sâp âlâenâmâ Yesu hoŋ bawalipŋe kâiân konok hârohâk menduhuakmâ sot nem tatbin. Nem tatmunŋe Yesuŋe teteningiop. Otmu mumunŋambâ yahatmu ekmâ taka bukulipnennŋe eknongonŋetâ nâŋgâmunŋe porap olop yakât Yesuŋe den sâningiop.

15 Otmu yuwu sâm eknongop. “Den kâsikum yinŋim gan yu mem hânŋan kulemŋan ari lohimbi kâsikum yinŋinomai.

16 Kâsikum yinŋinŋetâ nâŋgâŋetâ bonŋe otmu biwiyenŋe nâhâlen kepeinŋetâ toen katyeknomai. Lohimbi yamâ sâp pato tetemu âwurem ge meyekmune orowâk tatmâ yâhâmbisâin. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋeŋeâmâ nâhât den pat ya nâŋgâŋetâ ki bonŋe otmu biwiyenŋe alitmâ mannomai yamâ sâp patoen Anitâŋe matŋe umatŋe yinŋimu menomai.

¹⁷ Lohimbi nâhâlen biwiyenjaŋe kepeim mannomainjeâmâ nâhât wâtнан kinmâ kulem topŋe topŋe yuwu menomai. Nâhât wâtнан kinmâ weke bâleŋe watyekŋetâ gahaeakmâ arinomai. Otmu nimbilamyenŋe purik sâmu den ango sânomai.

¹⁸ Otmu sâtŋe metŋe topŋe topŋe otmu hambe gumbamŋe ki hilipyongonŋetâ munomai. Otmu lohimbi kundat umatŋe teteyiŋgiwuap ya gurâ tânyongonŋetâ âlepŋe otnomai.” Yawu sâm eknongop.

Yesu himbimân yâhâop.

(Luka 24:50-53 Aposolo 1:9-11)

¹⁹ Yawu sâm eknongomu pesuk sâmu Anitâhâlen âwurem yâhâop. Yâhâmu Anitâ âwâŋe orop dop konohâk tawot.

²⁰ Otmu yakât kakŋan kutdânenŋaŋe mâmâŋe otningimu kapi tipi tapi tatmâ arap ya hawamgum yâkât den pat âlepŋe lohimbi ekyongom manbin. Yawu otmâ kulem topŋe topŋe memunŋe ekmâ den pat ya nâŋgâŋetâ bonŋe olop.

Luka Yesuhât Den Pat Âlepņe Lukaņe kulemguop.

O bukune Teopilo,

¹ Yesuņe hohetnennan manmâ kulem topņe topņe memu lohimbi yâk orop manmâ ya ekbijņe den pat âlepņe ya kâsikum ningiwi.

² Den pat ya lok sesenġâlâkņe kulemguwi.

³⁻⁴ Otmu nâņe gurâ den pat ya topņambâek nâņġâm henġenġum kulemġum katġihian. Yakât otmâ pepa yu sâlikumâmâ aņġoân Yesuhât den pat kâsikum gihiwi ya nâņġâm henġenġuwuat. Den pat ya yuwu tap.

Âņelo âlâņe Sakaria yâkâlen teteop.

⁵ Emelâk lok kutdâ âlâ, kutņe Herot sâġ, yâkņe Yuraia ambolipņe yenġât kunyeņe otmâ galemyongom manop. Sâp yan Anitâhât hotom uminiwi ya yenġâlen ġâtņe lok âlâ, kutņe Sakaria sâġ. Yâhâmâ Awiahât senâmbâ ġâtņe. Yâkņe imbi âlâ, kutņe Elisapet sâġ, ya miop. Yâhâmâ Aron yâkât senâmbâ ġâtņe.

⁶⁻⁷ Otmu lohimbi yuņe inâk kâsi manmâ gam sombo olowot. Yawu manmâ tem lâuwanġim gamutâ Anitâņe yelekmu ârândân olop.

⁸ Yâhâ Anitâhât hotom uminiwiņe amboņan amboņan hotom um gaminiwi.

⁹ Otmu hotom u uhât sâp ya tâlâġumu Sakaria mem katġetâ opon kâmbukġahât biwiņe âlâen yâhâ hotom uop.

¹⁰ Hotom uop sâp yan lohimbi nombotņeņe opon kâmbukņe yakât dâmân kâlehen yâhâ kinmâ Anitâ ulitguwi.

¹¹ Ulitġum kinġetâ Anitâhât âņelo âlâ, kutņe Gawirie sâġ, hotom uminiwi yakât alata bonâņgen tetem kinop.

¹² Tetem kinmu Sakariaņe ekmâ pârâk pilâop.

¹³ Yawu otmu âņelo yaņe yuwu sâġ ekuop. “Sakaria, ki kinġitġahât ot. Imbihaņe naom miâk nâņġâm Anitâ ulitġum gamat. Yakât otmâ Anitâņe nâņġâhihimu imbihaņe naom membuap. Naom yakât kutņe Yoane sâġ kunbuat.

¹⁴ Tetewuap yan lohimbi kinġitņe orowâkņe yet orop heroņe nâņġâwanġinomai.

¹⁵ Nanyetņe yaņe tem lâuwanġim manmu Anitâņe nâņġâwanġimu ârândân otbuap. Târârâhâk manmâ to kârikņe ki nembuap.

¹⁶ Yawu manmu Anitâhât Wâtġât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otbanġimu Isirae lohimbi kuwikyekmu Kutdâ Anitâhâlen biwiyeņe kepeim manno-mai.

¹⁷ Emelâk embâņân Anitâhât poropete âlâ, kutņe Elia sâġ, yaņe yâkât wâtņan kinmâ yu ya otminiop ya Anitâņe ekmu ârândân otminiop. Yakât dopņeâk nanyetņeņe manmâ Kutdâhât mâtâp mewanġiwuap. Yâhâ âwâlipyenġe nan baralipyenġe kuk otyiņġimai ya biwiyeņe mem huruņ tuhuyiņġimu kaok oraņġinomai. Otmu lohimbi kunyeņe kârikņe otmâ Anitâhât den kumai ya ekyongomu orotmemeņe baleņe pilâm tem lâuwanġim manno-mai. Nanyetņeņe yawu otmâ Kutdâhât mâtâp mewanġiwuap. Yawu.”

18 Yawu sâmu, Sakarianje yuwu sâmu âikuop. “Net emelâk sombo oait. Yakât otmâ gâhât den ya nângâm biwi yâhâp oan. Girawu otmâ yakât nângâmune bulâje otbuat?” Yawu sâop.

19 Sâmu sâop. “Ahonakmune nângâ. Nâ Gawirie, Anitâhât hoj bawanjiman. Yâkne hângânnohomu ge den yu ekgohoan.

20 Yawu gârâmâ den ekgohomune nângâm biwi yâhâp oat yakât matje den biaek manbuat. Yâhâ den ekgohoan yukât bulâje tetewuawânâk lauhe hâreakmu den otbuat.” Yawu sâmu yanâk biatmu, lok sombo ya ikñiâk kinop.

21 Lok sombo ya opon kâmbukñan yâhâ sâp kâlep talop. Yakât otmâ lohimbî yaehen kinbîje “Girawu otmâ kâihumboj ot tap?” sâmu mambotbangiwi.

22 Yawu otjetâ yâk yengâlen ge den ekyongowe sâmu otmu engatje manguakmu kopa olop. Kopa otmâ kinmu ekmâ yuwu sâwi. “Opon kâmbukñan yâhâmu Anitâje biwiñe mem purik pilâwangimu kulem âlâ tetemu eksap mon?” Yawu sânetâ den sâwe sâmu bânñajak kai toka olop.

23 Otmu nep sâpñe pesuk sâmu kapiân âwurem gem ariop.

24-25 Otmu yakât kakñan imbiñe ya tepñe olop. Tepñe otmâ yuwu sâop. “Anitâ Kutdâje nângânihimu tepne oan yakât otmâ ki anulakbom.” Yawu sâmu emetñanâk tatmu emetsenñe mome pesuk sâop.

Anjeleje Maria yâkâlen teteop.

26 Emetsenñe mome pesuk sâmu yan, Anitâje anjele, kutje Gawirie, ya yâhâpñe hângângumu giop. Hângângumu ge Nasaret kapi Galilaia hânân tap yan imbi sihan âlâ, kutje Maria sâmu, ya tetewangiop.

27 Yâhâ imbi sihan ya Dawitihât senâmbâ gâtje yakât otmâ lok âlâ, kutje Yosep sâmu, yâkât pat kuwanjinetâ manop.

28 Anjele yanje tetewangiop sâmu sâop. “Anitâje nângâhihim mâmâñe otgihiap yakât otmâ biwihanje heronje otbuat.”

29 Yawu sâmu ekumu nângâm kiwilim biwiñaje yuwu nângâop. “Den eknohoap yakât topñe girawu?”

30 Biwiñaje yuwu nângâmu yuwu sâmu ekuop. “Anitâje nângâhihiap. Yakât otmâ biwihe sânduk sâek.

31 Gâje tepje otmâ naom membuat yâkât kutje Yesu sâmu kunbuat.

32 Lohimbîje yâkât nângawanjinetâ yahatmu “Anitâ pato nandoronje yâkât nanñe” sânomai. Otmu emelâk embânñan Kutdânenñe Anitâje tâmbânenñe Dawiti lok kutdâ sâmu katmu bukulpñe galemiongom manop. Yakât dopñeâk Anitâje nange âi sâmu wanñmu

33 Yakop sen nengât kunnenñe kinmâ tihitnenñe otbisâp.” Yawu sâop.

34 Sâmu sâop. “Nâ lok orop ki mansan. Yakât otmâ den yat yakât bulâje girawu tetewuap?” Yawu sâop.

35 Sâmu sâop. “Anitâhât Wâtgât mâmânñahât Heakje biwihan gemu Anitâje mâmâñe otgihimu tepje otmâ naom membuat. Yakât otmâ naom ya koko salehâk manbuap. Yawuhât lohimbîje ekmâ kutje “Anitâhât nanñe” sâmu kunomai.

36-37 Den âlâ torokatmâ sâmune nângâ. Anitâje yu ya otbe sâmu yakât ki hâmu pâpñumap. Yawu otmâ bukuhe Elisapet kâsi manmâ gamap ya nângawanjimu tepñe otmâ manmâ gamu emetsenñe nombolân konok pesuk yap. Imbi kâsi sâmai ya yuwu tetewangiop.” Yawu sâop.

38 Sâmu sâop. “Nâ Kutdâhât hoj bawa imbi. Yakât otmâ den yat ya bulâje teteâkgât nanñan.” Yawu sâmu anjeleje pilâm ariop.

Mariaŋe Elisapet arim ehop.

³⁹ Sâp kâlep ki otmuâk Mariaŋe Sakaria imbiŋeit yetgâlen ariwe sâm kapiŋe pilâm kapi âlâ Yuraia hân yakât halângen tap yan ariop.

⁴⁰ Yan arim yâk yetgât emelan yâhâm Elisapet ekmâ heronje otbaŋgiop.

⁴¹ Heronje otbaŋgimu yanâk tepŋe kâlêhen naom talop yaŋe kâlâwahomu nâŋgâop. Yawu otmu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Elisapet mâmâŋe otbaŋgimu bukunje yuwu sâm ekuop.

⁴²⁻⁴³ “O bukune, Anitâŋe gâ nâŋgâhihim mâmâŋe otgihiap. Yakât otmâ imbi kerekŋe gâhât nâŋgâhihiŋetâ yahatbuap. Otmu naom membuat ya Anitâŋe mâmâŋe otbaŋgimu tihitnenŋe otmu Kutdânenŋe sâm tem lâuwanŋim mannom. Nâmâ imbi inŋe mansan. Yamâ gâŋe nâhâlen takarâ nâŋgâmune âlâ kândâkdâ oap.

⁴⁴ Taka nohonâdâ yanâk naom tepnan tap yuŋe kâlâwahomu nanŋan.

⁴⁵ Otmu den âlâ torokatmâ sâmune nâŋgâ. Anitâŋe aŋelo âlâ hâŋgângumu ge den ekgohop yakât bulâŋe tetewuap yakât nâŋgâm biwi yâhâp ki oat. Yawu otmâ biwi heronje nanŋat.” Yawu sâop.

Mariaŋe Anitâ mepaem heronje otbaŋgiop.

⁴⁶ Yawu sâmu Mariaŋe yuwu sâm ekuop.

⁴⁷⁻⁴⁸ “Nâ Anitâhât hoŋ bawa mansan. Yawu gârâmâ Kutdâne Anitâ tihitnenŋe otmapŋe nâŋgânihim mâmâŋe otnihiap. Yakât otmâ lohimbî komotŋe komotŋe tetem mannomainŋe nâhât nâŋgâŋetâ yahatmu “Anitâŋe nâŋgâwanŋiap,” sânomai.

⁴⁹ Anitâ Manman koko salek Amboŋaŋe mâmâŋe otnihim kulem miap yukât nâŋgâmune ewe membe otmu mepaem mansan.

⁵⁰ Otmu lohimbî âlâ me âlâŋe Anitâhât nâŋgâm tem lâuwanŋimai ya wawaeyekmap.

⁵¹ Wâtŋe pato nandoronje tatbaŋgiap. Yakât otmâ yu yakât ki pâpgumap.

⁵² Lohimbî yeŋe eŋgatyeneâk watmâ manmâ hâkyeŋe mepaeakmai ya mem ge katyekmap. Otmu lok kutdâlipyenŋe lohimbî mem bâleyekmai ya mem ge katyekmap. Mem ge katyekmâ lok geheŋe ya mem yâhâ katyekmap.

⁵³ Otmu lok iri sikumyeŋe orowâk ya misihem manmai ya mem ge katyekmu umburuk otmâ manmai. Yâhâ lohimbî po manmai ya tihityeŋe otmâ sot kâlê yinŋimap.

⁵⁴ Emelâk embâŋân tâmbâlipnenŋe yeŋgât pat kuyiŋgiop ya mem mete tuhum Isirae lohimbî nengât tihitnenŋe otmâ gamap.

⁵⁵ Yawu otmâ tâmbânenŋe Awaraham yâkât pat kuwanŋiop. Pat yakât bulâŋe nen yâkât sen nengâlen teteap. Yawu.” Yawu sâop.

⁵⁶ Mariaŋe yawu sâm Elisapet ekuop. Otmu yâk orop manmu emetsenŋe kalimbu pesuk sâmu kapiŋehen âwurem ariop.

Yoane teteop.

⁵⁷⁻⁵⁸ Maria âwurem ariop yakât kakŋan Elisapetŋe nanŋe miop. Yâhâ Kutdâne nâŋgâwanŋimu nanŋe miop yakât nâŋgâm hep torehenlipŋe otmu kapi ambolipŋaŋe heronje nâŋgâwanŋiwi.

⁵⁹ Otmu hilâm nombolân kalimbu pesuk sâmu yan hep torehenlipŋaŋe menduwaakmâ naom yakât hâkŋahât undip tuhuwanŋine sâm, âwâŋe Sakaria, yâkât kutŋe membuap sâwi.

⁶⁰ Yawu sâŋetâ mâmâŋaŋe kuyiŋgim yuwu sâop. “Bia, kutŋe Yoane sâm kunom.” Yawu sâop.

61 Yawu sâmu yuwu sâm ekuwi. “Âlepŋe yat yamâ bukulpige me hep torehenlipge yengât kut âlâ yawuya ki tap.”

62 Yawu sâm kuanġiwi. Otmu “Âwânŋe girawu nanġap?” sâm bâtyenŋe kai toka otmâ tape kiripi mem waŋbi.

63 Tape kiripi mem waŋetâ yuwu kulemguop. “Kutŋe Yoane sâm kunom,” yawu kulemguop. Kulemgumu ekmâ nânġâŋetâ âlâ kândâkdâ olop.

64 Yawu otmâ Sakariahât launġe hâreakmu Anitâ mepaeop.

65-66 Yawu otmâ Anitâŋe naom ya mâmâŋe otbaŋgim ikŋe den biwiŋan katmu lohimi ekyongowuap yakât sâm mepaeop. Kulem yawu teteop yakât nânġâŋetâ sâtŋe otmu kapi ambolipŋe yakât den pat sâm haok tuhunġetâ lohimi Yuraia halângen manmâ ariwiŋe nânġâm yuwu sâm alahuwi. “Naom yu lok otbuawân girawu otbuap?” Yawu sâm nânġâwi.

Sakarianġe Yesuhât sâm ekyongop.

67 Sakarianġe Anitâ mepaeop yan Wâtġât mâmâŋahât Heakŋe biwiŋe mem hewewej tuhumu yuwu sâop.

68-69 “Ambonenġe Anitâŋe nen lohimbilipŋe manman bâlenġambâ menenekmâ tihitnenġe otbe sâm tâmbânenġe Dawiti yâkât senâmbâ ġâtŋe âlâ kânġâŋuwap. Yawu otmâ mâmâŋe otbaŋgimu yâkŋe manman âlepŋan katnenekbuap. Yakât otmâ mepaene.

70-71 Yâhâ kasalipnenġe nongom itit kiom tuhuningimaihât sârenenekmâ tihitnenġe otmu mannom.

72 Yakât nânġâm emelâk embârġân tâmbâlipnenġe yengât pat kuyiŋgiop yakât ki nelâmguop. Ya mem mete tum poropetelipŋe ekyongomu kulemguwi.

73-74 Yâhâ yâkŋe kasalipnenġe yengât bâtyenġambâ menenekmu biwinenġe sânduk sâm tem lâuwaŋgim manmâ yâhânomġât pat Awarahamġât kuwaŋgiop.

75 Yakât otmâ nen Isirae lohimbŋe tem lâuwaŋgim ki kiŋgitenġahât otmâ manmâ yâhânom. Yawu otmâ uwawapŋe bia manmunġe nenekmu ârândân otbuap.” Yawu sâm mepaeop.

76-77 Otmu den âlâ torokatmâ nanġahât yuwu sâm ekyongop.

“Nanne yuŋe Kutdânenġe kulet sâwaŋgim ari mâtâp mewaŋgiuwap. Otmu nenġe orotmemenenġe bâlene bet pilâm Anitâhâlen biwinenġe kepeimunġe tosanenġe pilâningiwuap yakât den eknongomu nânġânôm. Yakât otmâ lohimi biwihâlâkŋe yâkât nânġâŋetâ yahatmu “Anitâ yahat yahatŋe yâkât poropete” sânomai.

78 Yakât den âlâen hâum sâmune nânġâŋet. Nen omoŋ bâlenġan dop yawu manmain. Yâhâ emet haŋ sâwe sâm otmap yanâmâ pitu kâmŋe papato yaŋe tetemu tatmâ yaŋak emet haŋ sâmap. Emet haŋ sâmu emetsenġe ga takamap.

79 Yakât dopŋeâk Anitâŋe kaok nânġâningim ikŋe hoŋ bawa himbimâmbâ hânġângumu ge ikŋe lanġiŋe biwinenġan pilâmu haŋ sâningimu yâkât mâtâp watmâ yâhâmunġe manman kârikŋan katnenekbuap. Yawu.”

Sakarianġe yawu sâm ekyongop.

80 Otmu naom ya kâiŋe hâwimu lok otmâ nânġân nânġânġe keterakbaŋgiop. Yawu otmâ âwânġe mâmâŋe pilâyelekmâ ari lok ki manmaiângen manop. Yan ari manmâ Isirae lohimi hohetyenġan âwurem taka âi tuhuwuap yakât mambotmâ manop.

2

*Yesu teteop.**(Mataio 1:18-25)*

¹⁻² Yâhâ Elisapetne nanje Yoane miop sâp yan kiap pato âlâ, kutje Kurinio sâm, yâhâmâ Siria lohimbi yengât kunyeje pato manop. Otmu Roma lok yengât lok kutdâ âlâ manop, kutje Ahusto sâm. Yâkne puwâk lohimbi amon mansai ya yengât dop nângawe sâm olop. Yakât otmâ Roma yengât amutgen lohimbi hân âlâen âlâen tatmâ ariwi yengât kutyenje kulemgunomaihât den katyngim ariop.

³ Yakât otmâ lok kerekne kutyenje katne sâm kapiyenje tâmbânan ariwi.

⁴⁻⁵ Otmu emelâk embânân Isirae yengât lok kutdâ âlâ manop, kutje Dawiti sâm, yâkne Yuraia hânân kapi âlâ, kutje Betelem, yan teteop. Yawu gârâmâ Ahustone den katyngiop yan Dawitihât senâmbâ gâtne, lok âlâ, kutje Yosep sâm, yâku yawuâk kapije tâmbânan ariop yamâ yuwu. Yosepgât imbi sâm pat kuwanjiwi, yamâ kutje Maria sâm, yâhâmâ tepdâek manop. Yawu gârâmâ orowâk kapiyetne, kutje Nasaret, Galilaia hânân tap, ya pilâm Betelem hân tâmbânan ariowot.

⁶ Arimutâ omoj otmu kapi yan lombarje ari emet iminiwi ya kândikum ariwine gewâk mejetâ pik sâop. Yakât otmâ emetgât ekmutâ biatmu bulimakaohât emetjan yâhâ talowot.

⁷ Tatmutâ yanâk naom kâlâpgumu nanje miop. Mem bulimakaone sot kondoân neminiwi yan sângumân katipgum katmu iop.

Lama galemयोगom tatbi yakât den pat

⁸ Otmu kapi ya gotjan lok nombotjanje bau âlâ, kutje lama sâm, ya galemयोगom tatbi.

⁹ Tatjetâ yan Anitâhât anjelo âlâne yâk yengâlen tetemu, yâkât laninnjanje silih silih sâmu ekmâ umutyenje ariop.

¹⁰ Umutyenje arimu yuwu sâm ekyongop. “Kinyenjahât ki otjet. Nâje den âilongo ekyongowe sâm teteyngian. Yakât yuwu sâmmune nângânet.

¹¹ Anitâne ikne hoj bawa hângângumu ge sârereykmâ tihityenje otbuap sâmai ya yiwerenje Dawitihât kapiân teteap. Yâkât kutje Kiristo. Yâkne kutdâyenje otmâ tihityenje otbuap yakât nângâm lohimbi kinyitne orowâkne herone otnomai.

¹² Otmu mâmânjanje njanja ya sângumân katipgum bulimakaone sot kondoân nemai yan katmu iap ya ari mem tetenomai. Ya mem tetenomai yan den ekyongoan yukât nângânetâ bulâne otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

¹³ Yawu sâm ekyongomu yanâk anjelo kinyitne orowâkne tetem bukuyenje penewanngim yuwu sâm Anitâ kiki mewannjim mepaewi.

¹⁴ “Anitâne lohimbi yekmu ârândânj otmap yâhâmâ biwi sânduhân katyekmu buku orannginomai. Yakât otmâ yenje herone otmâ Anitâ Himbim Amboje mepaenet.”

¹⁵ Yawu sâm kiki mewannjim mepaem himbimân âwurem yâhânetâ lama galemयोगuwinje yuwu sâwi. “Kutdâne anjelo hângângumu ge den eknongoap. Yakât otmâ kapiân yâhâm ekne.”

¹⁶ Yawu sâm lama ya katyekmâ kapiân sururuk sâm yâhâ Maria, Yosep, nanyetne mem teteyekbi. Mem tetem yan Mariane nanje ya sângumân katipgum katmu iop ya ekbi.

17 Ekmâ yan aŋeloŋe teteyiŋgim ŋaŋa yakât den pat ekyongomu nâŋgâwi ya ekyotgowi.

18 Ekyotgoŋetâ nâŋgâmutâ âlâ kândâkdâ olop.

19 Yawu gârâmâ Marianjeâmâ den ya nâŋgâm biwiŋan katmâ manop.

20 Yâhâ Anitâhât aŋeloŋe lama galemŋe den ekyongop ya ekŋetâ bulâŋe otmu yâkŋe âwurem ari Anitâ mepaem heronŋe otbaŋgiwi.

Simion yet Hana yâk yetgât den

21 Yesu teteop yakât kakŋan hilâm nombolân kalimbu pesuk sâmu hâkŋahât undip tuhuwangim kutŋe Yesu sâm kunbi. Yâhâ Marianje tepŋe ki olop sâp yan aŋeloŋe tetewanŋim kutŋe Yesu sâm kunbuat sâop ya watmâ kunbi.

Yesuŋe Kutdâhât hoŋ bawanŋiwuapgât Yosep yet Marianje pat kuwanŋiowot.

22-24 Isirae imbiŋe naom meŋetâ hepyeŋe saŋ sâwuap yan salek otmâ mannomaihât Anitâŋe Mose den âlâ ekumu kulemgum katyiŋgiop yamâ yuwu tap. “Âwâŋe mâmâŋaŋe kembâ me upu kutulup yâhâp mem hotom unihiromawot.” Yawu tap. Den ya lâum Maria yet Yosepŋe Yesu lâum Yerusalem kapiân yâhâowot. Yâhâ emelâk Anitâŋe Mose den âlâ ekumu kulemguop yamâ yuwu. “Nanlipyeŋe kunŋe tetenomai yamâ Kutdâhât hoŋ bawanŋinomaihât pat kuwanŋinomai.” Den yâhâp ya lâum Yesu lâum opon kâmbukŋan yâhâowot.

25 Sâp yan Yerusalem kapiân lok âlâ manop, kutŋe Simion. Yâhâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otbaŋgimu Anitâhât tem lâuwangim uwawapŋe bia manmâ gaop. Yawu manmâ Anitâŋe ikŋe hoŋ bawa hâŋgângumu ge Isirae lohimbî tihityeŋe otmâ kasalipyenŋe watyekmu arinomai yakât mambotmâ manop.

26 Yâhâ emelâk Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiŋan kioŋmu Anitâhât hoŋ bawane tetem Isirae lohimbî yengât tihityeŋe otbuap ya ekbuap yakât nâŋgâm biwi yâhâp ki olop.

27 Aiop, Yosep yet Marianje Yesu lâum opon kâmbukŋan yâhâowot sâp yan Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Simion mem hewewenŋe tuhumu yawuâk opon kâmbukŋan yâhâop. Yâhâ kinmu Maria yet Yosepŋe Anitâhât den lâum Yesu lâum yâhâowot.

28 Yâhâmutâ ekyotgomu nanyetŋe wanŋmutâ lâum yuwu sâm Anitâ mepaeop.

29 “O Kutdâ pato, gâŋe nâŋgânihirâ yiwerenŋe Isirae nengât tihitnenŋe otbuap yâk eksangât biwine huruŋ yap. Yakât otmâ inâk ki mumbom.

30-31 Yâhâ naom yu pato otmu lohimbî âlâ me âlâŋe yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim mannom yan gâŋe nengât tihitnenŋe otmâ manman âlepŋan mem katnenekdâ manmâ yâhânom.

32 Yâhâ pâku lohimbîŋe manman âlepŋahât mâtâp ekmâ watnomaihât gâhât lanŋaŋe biwiyeŋan pilâmu haŋ sâyiŋgiwuap. Yawu otmâ yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim Isirae nengât heronŋe nâŋgâninginomai.” Yawu sâop.

33 Yesu lâum yawu sâm Anitâ mepaemu, âwâŋe mâmâŋaŋe nâŋgâmutâ âlâ kândâkdâ olop.

34 Yawu otmâ Anitâŋe yâk yetgât nâŋgâyitgiâkgât Simionŋe ulitguop. Yawu otmâ mâmâŋe yuwu sâm ekuop.

“Sâmune nâŋgâ. Nen Isirae lohimbîŋe nangahât nâŋgâmâmâ hionaknomgât Anitâŋe sâm kalop. Nombotŋe yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmâ

manman kârikjahât pat yakât bulâŋe menom. Yâhâ nombotŋeâmâ yâk betbaŋgim hiliwahonomaihât pat mannomai.

35 Yawu manŋetâ Anitâŋe ikŋe kai toka sâm senyenjan katmu kinbuap. Katmâ kinmu sâm ge katnomai ya yengât topyeŋe mem tetewuap. Yawu gârâmâ kuŋetâ mumbuap yan we bâle pato nâŋgâuwat. Yawu.” Yawu sâm ekuop.

36 Otmu Simionŋe den yawu sâm ekuop sâp yanâk imbi sombo âlâ Anitâhât den sâm tetem lohimbi ekyongom manopŋe mem teteyehop. Imbi sombo yakât topŋe yuwu. Imbi yakât kutŋe Ana sâm, yâhâmâ Panue baratŋe, Asehât senâmbâ gâtŋe. Yâkŋe lokŋeit miakmâ manmutâ yambu 7 pesuk sâmu lokŋe muop.

37 Lokŋe mumu ikŋe kambut manmâ gamu yambu 84 pesuk sâop. Yâhâ imbi sombo yaŋe omoŋe hilâmŋe opon kâmbukŋan tatmâ Anitâ mepaemin-iop. Otmu sâp sâsâŋan sot barak manmâ ulitguminiop.

38 Otmu yâkŋe naom ya mem tetem yâku yawuâk Anitâ mepaeop. Otmu Anitâŋe ikŋe hoŋ bawa hâŋgângumu ge Isirae tihityeŋe otmâ kasalipyenŋe watyekbuapgât nâŋgâm biwiyenjanŋe mem manbi ya Yesuhât ekyongop.

39 Yâhâ Maria yet Yosepŋe Anitâhât den tiŋâk lâum hotom uwangimutâ pesuk sâmu opon kâmbukŋambâ ge Nasaret kapi Galilaia hânân tawân âwurem ariowot.

40 Yan ari manmutâ naom ya Anitâŋe mâmâŋe otbaŋgimu kâiŋe hâwimu nâŋgân nâŋgânŋe keterahop.

Maria yet Yosepŋe Yesu dâim Yerusalem kapiân yâhâowot.

41 Yura yengât Tihit tihit Hombanŋ ya tâlâhumu Yosep yet Marianŋe nanyetŋe orowâk Yerusalem kapiân yâhâwi.

42 Sâp yan Yesuâmâ yambunŋe kâiân yâhâp otbaŋgiop.

43-44 Hombanŋ ya ekŋetâ pesuk sâmu lohimbi itoŋ galaŋ kapiyenŋehen arim kinbi. Sâp yan Maria yet Yosepŋe nanyetŋe ki ekmâ lohimbi nombotŋe orop arap nâŋgâowot. Yawu nâŋgâm yetŋiâk Yerusalem kapi pilâm âwurem ariowot. Mâtâwân arim tatŋetâ ŋiŋ sâop. Emet ŋiŋ sâmu bukulipyetŋe yengâlen ba pâinmutâ bialop.

45 Emet haŋ sâmu yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem ari iowot.

46 Imutâ haŋ sâmu pâinmâ opon kâmbukŋan yâhâowot. Yâhâ lok Mosehât girem den lohimbi kâsikum yingiminiwi ya yengât denyenŋe nâŋgâm Yesuŋe topŋahât âiyongom talop yan mem teteowot.

47 Otmu Yesuŋe yâk orop den huhuwi ya lohimbi yan tatbiŋe nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ olop.

48 Yâhâ âwâŋe mâmâŋanŋe mem tetem pârâk pilâowot. Yawu otmâ mâmâŋanŋe yuwu sâm ekuop. “Net âwâheit pâingekmutŋe biatmu gorâ kakŋan takait. Gâŋe wongât otmâ mâŋgâeneleksat?”

49 Sâmu sâop. “Nâŋe awoŋnahât nep tuhuan ya emelâk nâŋgâmbâwât. Yamâ wongât pâinnekmâ takawot?”

50 Yawu sâmu nâŋgâmutâ ki keterakyitgiop.

51 Yamâ mâmâŋanŋeâm nanŋahât den ya biwiŋan katmâ nâŋgâm gaop.

Yawu otmâ âwâŋe mâmâŋe orop Nasaret kapiân âwurem ari manmâ tem lâuyitgim manmâ gam kundenŋe sânduk sâop.

52 Otmu Anitâŋe mâmâŋe otbaŋgimu nâŋgân nâŋgânŋe keterakmâ henŋenŋuop. Yawu gamu lohimbŋe ekŋetâ âilonŋo olop.

3

*Yoaneje âi topnje kalop**(Mataio 3:1-12 Mareko 1:2-8 Yoane 1:19-28)*

¹ Roma yengât lok kutdâ âlâ, kutje Tiwerio Sisa sâmu, yâk kânângâjetâ lohimbî kerek nengât kunnenneje pato otmâ galemyongomu yambu 15 pesuk sâop. Otmu sâp yan kiap âlâ, kutje Pontio Pilato sâmu, yâhâmâ Yuraia ambolipnje galemyongom manop. Yâhâ lok kutdâ âlâ, kutje Herot, yâhâmâ Galilaia ambolipnje galemyongom manop. Yâhâ imiñje Pilip, yâhâmâ Ituria otmu Taroniti ambolipnje galemyongom manop. Yâhâ lok kutdâ âlâ, kutje Lisania sâmu, yâkñeâmâ Awilene kapi ambolipnje galemyongom manop.

² Yâhâ Anitâhât opon kâmbukñan hotom uminiwi ya yengât kunyeje lok yâhâp manowot, kutyetje Anasi yet Kaipa. Aiop, sâp yan Sakaria nanje, kutje Yoane sâmu, yâkñe lok ki manmaiângen ari manmâ âi topnje kalop.

³ Yan manmu Anitâñe iñje den biwiñan katmu Yoran to nombot nombot bam gam lohimbî yuwu sâmu ekyongop. “Orotmemeyenje bâlene ya kerek betgunjetâmâ toen katyekbom. Toen katyekmune Anitâñe tosayenje pilâyinjwuap.” Yawu sâmu ekyongop.

⁴ Yâhâ emelâk emet inaññan poropete âlâ, kutje Yesaia sâmu, Anitâñe yuwu sâmu ekumu kulemgup tap.

“Lok ki manmaiângen, lok âlâ yan ari manbuap. Lohimbî yâkâlen takanomai ya yuwu sâmu ekyongowuap. “Lok kutdâhât mâtâp ya mem pitijet. Otmu mâtâp mewanjijet.

⁵ Otmu uk sâmu huruj sâmu, pumñe lauñe ya kum kilikmâ mem ârândâñ merândâñ tuhunjetâ ya talâk. Otmu mâtâp gonjon manjon ya henjenjunomai. Otmu mâtâp gâwikñe ya mem pereren tuhunomai.

⁶ Yawu otmâ Anitâñe lohimbî kerek yengât tihityenje otbe sâmu oap yakât topnje nângânomai.” Yawu sâmu ekyongowuap.”

Yesaianje den yawu kulemgup tap yakât bulâñe yamâ Yoanehâlen teteop.

⁷⁻⁸ Yoaneje den yawu ekyongop sâp yan lohimbî kijnitñe orowâkñe yâkñe toen mem katnenehâk sâmu yâkâlen ariwi. Arinjetâ yekmâ yuwu sâmu ekyongop. “Yenâmâ lok perâkñe. Otñetâ bâlem gamap yakât matñe Anitâñe meñet sâmu yakât yeñeâmâ kijnitñeñahât otmâ bâlene ya pilai mâne âlepñe otbâp. Yawu gârâmâ den yan yu nângâñetâ ki ârândâñ oap.

Yawu otmâmâ yuwu mon nângânomai, “Nenâmâ Awarahamgât komot bulâñe mansain. Yakât otmâ Anitâñe nengât ki nângâm bâleningimaj.” Yawu ki nângânomai. Yakât yuwu sâmune nângâñet. Anitâñe sâmu kât yuje Awarahamgât komot tetenomaihât dop tap. Yawu gârâmâ yenâmâ ya imbiâk sâmai. Yakât matñe hâmbâi menomai.

⁹ Yakât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Emelâk unam sâtñe katmu tap.

Yâhâ nak âlâhât bonñe ki kinbuap yamâ kârâm panmu ge mum hâlâlâñ sâmu kâlâpñe sewuap. Yenâmâ nak yakât dop otmâ mansai.”

¹⁰ Yawu sâmu ekyongomu yuwu sâmu âikuwi. “Nenñe wuân otmunñe ârândâñ otbuap?”

¹¹ Sâñetâ sâop. “Lok âlâ me âlâ hâk katipñe yâhâp tatiñjwuapñe bukulipñe âlâ me âlâ umburuk mannomai ya yekmâmâ âlepñe âlâ ya yinjñomai. Otmu sotgât po manmai ya gurâ yawuâk nembe kalem otyinjñomai.” ” Yawu sâop.

¹² Yawu sâ m ekyongomu takesi meme lok nombotŋaŋe yawuâk toen mem katnenehâk sâ m yâkâlen taka yuwu sâ m âikuwi. “Lok pato, nenŋe wuân otmunŋe ârândâŋ otbuap ya eknongorâ nâŋgâne.”

¹³ Sâŋetâ sâop. Kunlipyeŋaŋe “Takesihât dop yuwu meŋet” sânomai yawuâk menomai. Yeŋe andemŋe ya waŋgim âlâ torokatmâ ki menomai.”

¹⁴ Yawu sâ m ekyongomu Roma yeŋgât tembe lâ u yawuâk yâkâlen taka yuwu sâ m âikuwi. “Girawu nanŋat? Nenŋeâmâ wuân otmunŋe ârândâŋ otbuap?” Yawu sâwi.

Sâŋetâ sâop. “Yeŋe lok ki mem âlâlâ tuhuyekmâ kombo meyiŋginomai. Otmu tewetsenŋe yiŋŋiŋetgât ki hakyenŋan sânomai. Otmu âi memai yakât hâmeŋahât kunlipyeŋaŋe puluhuyeknomai yakât nâŋgâŋetâ ârândâŋ otbuap. Yawu.” Yawu sâ m ekyongop.

Yoaneŋe lohimbi ya Yesuhât ekyongop.

¹⁵ Yawu sâ m ekyongomu nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu nâŋgâm yuwu sâwi. “Anitâŋe ikŋe hoŋ bawanŋe hâŋgâŋumu ge tihitnenŋe otbuap ya Yoane mon?”

¹⁶ Yawu sâmetâ nâŋgâm yuwu sâ m ekyongop. “Yeŋe orotmemeyeŋe bâleŋe betbaŋŋiŋetâmâ toen katyekbom. Lok âlâ irak betnehembâ âi topŋe katbuap yâhâmâ wâtŋe pato tatbaŋgiap. Yakât otmâ nâŋe yâkât itâkat ya mem kâpek mâ golewaŋgiwomgât dop ki tap. Otmu tângu womgât dop gurâ ki tap. Nâŋeâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom. Yâkŋeâmâ Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge mem ketetyekbuap. Nombotŋe manman âilonŋoân mem katyekbuap. Yâhâ nombotŋeâmâ hâhiwin kakŋan katyekmu mannomai.

¹⁷ Otmu den âlâen hâum sâwe. Yeŋeâmâ sot ekmâ mem kiwilim komot ikŋiâk ikŋiâk katmai. Neneŋahât pat otmap ya konohân mem hâwurujetâ tatmap. Yâhâ ki neneŋahât pat otmap yamâ mem pilâmai. Yakât dopŋeâk yâkŋe taka biwinenŋahât topŋe ekmâ mem kâsipnongowuap yakât topŋe yuwu. Yâkât tem lâum manmâ yâhânom yamâ ikŋan mem torokatnnekbuap. Yâhâ nombotŋaŋe yâkât hâkâŋ otmâ betbaŋgim manmai yamâ watyekmu kâlâwân kionmâ hâhiwin nâŋgâmbisâi.” Yawu sâop.

¹⁸ Yâhâ Anitâŋe tihityeŋe othe sâ m oap yakât den pat âleŋe ekyongop. Yawu otmâ orotmemeyeŋe bâleŋe betbaŋŋiŋet sâ m den âlâlâ ekyongom enŋatyenŋan giop.

Herotŋe otmâ hilipguop.

¹⁹ Sâp yan lok kutdâ, kutŋe Herot sâ m, yâkŋe imiŋahât betŋehen kionmâ kahane, kutŋe Herotia sâ m, ya miop. Otmu orotmeme bâleŋe topŋe topŋe otmâ gaop. Yakât otmâ Yoaneŋe ekmu bâlemu yakât girem den ekuop.

²⁰ Girem den ekuop ya nâŋgâmu bâlemu imbiâk mem pâi emetŋan katmu talop. Yawu otmâ tosa âlâ miop.

Yoaneŋe Yesu mem toen kalop.

(Mataio 3:13-17 Mareko 1:9-11)

²¹ Yoaneŋe toen mem katnenehâk sâ m lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe yâkâlen ariwi. Yâkâlen ariŋetâ toen mem katyehop. Sâp yan Yesu gurâ yawuâk yâkâlen ariop.

²² Arimu toen mem katmu Anitâ mepaeop. Yawu otmu himbim pâroŋ sâmu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe kembâ hât gum Yesu kakŋan ge mâmâŋe otbaŋgiop. Yawu otmu himbimâmbâ Anitâŋe yuwu sâop. “Gâ nine nanne kambiamne. Nâ biwinaneŋe gâhâlâk nâŋgâm kepeihekman.” Yawu sâop.

*Yesuhât tâmbâlipjahât kutyeŋe
(Mataio 1:1-17)*

23-38 Topŋe katmâ Anitâŋe Atam Ewa katyelehop. Atamgât nanŋe, Set sâŋ, ya teteop. Setgât nanŋe, Enosi sâŋ, ya teteop. Enosihât nanŋe, Kenan sâŋ, ya teteop. Kenangât nanŋe, Mahalali sâŋ, ya teteop. Mahalalihât nanŋe, Yaret sâŋ, ya teteop. Yaretgât nanŋe, Enok sâŋ, ya teteop. Enokgât nanŋe, Metusela sâŋ, ya teteop. Metuselahât nanŋe, Lamek sâŋ, ya teteop. Lamekgât nanŋe, Noa sâŋ, ya teteop. Noahât nanŋe, Sem sâŋ, ya teteop. Semgât nanŋe, Arapasat sâŋ, ya teteop. Arapasatgât nanŋe, Kenan sâŋ, ya teteop. Kenangât nanŋe, Sela sâŋ, ya teteop. Selahât nanŋe, Ewe sâŋ, ya teteop. Ewehât nanŋe, Pelek sâŋ, ya teteop. Pelekgât nanŋe, Lahau sâŋ, ya teteop. Lahauhât nanŋe, Seruk sâŋ, ya teteop. Serukgât nanŋe, Neho sâŋ, ya teteop. Nehohât nanŋe, Tara sâŋ, ya teteop. Tarahât nanŋe, Awaraham sâŋ, ya teteop. Awarahamgât nanŋe, Isaka sâŋ, ya teteop. Isakahât nanŋe, Yakop sâŋ, ya teteop. Yakopgât nanŋe, Yura sâŋ, ya teteop. Yurahât nanŋe, Peresi sâŋ, ya teteop. Peresihât nanŋe, Hesoron sâŋ, ya teteop. Hesorongât nanŋe, Arani sâŋ, ya teteop. Aranihât nanŋe, Aramin sâŋ, ya teteop. Aramingât nanŋe, Aminarap sâŋ, ya teteop. Aminarapgât nanŋe, Nason sâŋ, ya teteop. Nasongât nanŋe, Salamon sâŋ, ya teteop. Salamongât nanŋe, Boasi sâŋ, ya teteop. Boasihât nanŋe, Owet sâŋ, ya teteop. Owetgât nanŋe, Yese sâŋ, ya teteop. Yesehât nanŋe, Dawiti sâŋ, ya teteop. Dawitihât nanŋe, Natan sâŋ, ya teteop. Natangât nanŋe, Matat sâŋ, ya teteop. Matatgât nanŋe, Mena sâŋ, ya teteop. Menahât nanŋe, Melia sâŋ, ya teteop. Meliahât nanŋe, Eliakim sâŋ, ya teteop. Eliakingât nanŋe, Yonam sâŋ, ya teteop. Yonamgât nanŋe, Yosep sâŋ, ya teteop. Yosepgât nanŋe, Yura sâŋ, ya teteop. Yurahât nanŋe, Simion sâŋ, ya teteop. Simiongât nanŋe, Lewi sâŋ, ya teteop. Lewihât nanŋe, Matat sâŋ, ya teteop. Matatgât nanŋe, Yorim sâŋ, ya teteop. Yoringât nanŋe, Eliese sâŋ, ya teteop. Eliesehât nanŋe, Yosua sâŋ, ya teteop. Yosuahât nanŋe, Ere sâŋ, ya teteop. Erehât nanŋe, Elimatam sâŋ, ya teteop. Elimatamgât nanŋe, Ati sâŋ, ya teteop. Atihât nanŋe, Meliki sâŋ, ya teteop. Melikihât nanŋe, Neri sâŋ, ya teteop. Nerihât nanŋe, Salatie sâŋ, ya teteop. Salatiehât nanŋe, Seruwawe sâŋ, ya teteop. Seruwawehât nanŋe, Lesa sâŋ, ya teteop. Lesahât nanŋe, Yoanan sâŋ, ya teteop. Yoanangât nanŋe, Yota sâŋ, ya teteop. Yotahât nanŋe, Yosek sâŋ, ya teteop. Yosekgât nanŋe Semen sâŋ, ya teteop. Semengât nanŋe, Matatia sâŋ, ya teteop. Matatiahât nanŋe, Mata sâŋ, ya teteop. Matahât nanŋe, Nahai sâŋ, ya teteop. Nahaihât nanŋe, Esili sâŋ, ya teteop. Esilihât nanŋe, Nahum sâŋ, ya teteop. Nahumgât nanŋe, Amosi sâŋ, ya teteop. Amosihât nanŋe, Matatia sâŋ, ya teteop. Matatiahât nanŋe, Yosep sâŋ, ya teteop. Yosepgât nanŋe, Yanai sâŋ, ya teteop. Yanaihât nanŋe, Meliki sâŋ, ya teteop. Melikihât nanŋe, Lewi sâŋ, ya teteop. Lewihât nanŋe, Matat sâŋ, ya teteop. Matatgât nanŋe, Eli sâŋ, ya teteop. Elihât nanŋe, Yosep sâŋ, ya teteop. Otmu Yosepgât yuwu nâŋgâm hilipguwi. “Yosepgât nanŋe, Yesu sâŋ, ya teteop.” Yawu gârâmâ Yesu ya Anitâŋe himbimâmbâ hâŋgângumu ge manop. Otmu Yesuŋe manmu yambu 30 otbanŋimu nep topŋe kalop.

4

*Satanŋe Yesuhât biwiŋahât topŋe ekbe sâŋ olop.
(Mataio 4:1-11 Mareko 1:12-13)*

¹ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe Yesu mâmâñe otbañgimu Yoran to ya pilâm lok ki manmaiângen ariop.

² Yan ari sot barak manmâ gamu hilâm 40 pesuk sâop. Sotgât po wañgimu wâtñe houj sâop.

³ Yawu otmu Satanñe biwiñahât topñe nâñgâwe sâmu yuwu sâmu ekuop. “Gâ bonñanâk Anitâhât nanñe mansat otmuâmâ kât yu sârâ sot otmu nendâ gekbe. Yawu otdâ yanâmâ gâ bonñanâk Anitâhât nanñe bulâñe mansat sâwom.” Yawu sâmu ekuop.

⁴ Sâmu sâop. “Âlepñe yarâke yamâ benñe Anitâhât den âlâ yuwu tap.

“Anitâñe haonmâ ârândâñ tihitnenñe otmap. Yawu gârâmâ sotñak konok wâtnenñe mianñim manmâ yâhânongât dop ki tap. Yamâ wongât? Anitâñe den sâmu ningimap ya gurâ lâum yâhânôm. Yawu otmunñe ârândâñ otbuap yakâ.”

Den yawu tap yakât otmâ gâñe den eknohoat ya ki nâñgâwom.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu punñe gip gipñan dâim yâhâop. Dâim yâhâm yanâmâ hânñe hânñe lok kutyeñe pato ya yengât senñe âlâlâ dondâ tatiñgiop ya tiripgum yuwu sâmu ekuop.

⁶ “Senñe âlâlâ tatmâ arap enda eksat? Nâñe yukât kunyeñe manman. Otmu yu kerek nâhât pat oap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe galemyeñe katnek sâmu eknohonomai yamâ âlepñe galemyeñe katbom. Yamâ nâhât wahap.

⁷ Yakât otmâ gâñe nâ mepaenekbuat yanâmâ galemyeñe katgekmune senñe âlâlâ yu gâhâlâk hârok otbuap.” Yawu sâop.

⁸ Sâmu sâop. “Maiñ, Anitâñe den âlâ sâop ya yuwu tap.

“Anitâ pato konohâk tap. Yâk konok mepaenom. Otmu yâkât den konohâk tem lâum hoñ bawañgim mannom.”

Den yawu tap. Yakât otmâ gâñe den eknohoat ya lâuwongât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

⁹⁻¹¹ Yawu sâmu yanâk Satanñe dâimu Yerusalem kapi pato yakât opon kâmbukñahât gimbanñan yâhâowot. Yâhâm Satanñe yuwu sâmu ekuop. “Anitâñe sâmu den âlâ kulemguwu ya yuwu tap.

“Kâlân kâihan teñ sâmapgât Anitâñeâmâ anjelolipñe hânñgânyongomu ge tihitge otñetâ ki hiliwahowuat.”

Den yawu tap. Yawu gârâmâ gâmâ bulânjanâk Anitâhât nanñe mansat otmuâmâ yupâ soñ pilâm kioñ. Kioñdâ ki gohowuap. Yâhâ gekmâ yuwu nâñgâwom. “O, bulânjanâk lok yuâmâ Anitâhât nanñe mansap.” Yawu sâwom.”

¹² Sâmu purik pilawañgim sâop. “Bâñ, den âlâ yuwu tap.

“Anitâñe tihitnenñe otmap. Yakât otmâ “Ihilâk otbe,” ki sânom.”

Den yawu tap yakât otmâ gâñe den eknohoat ya nâñgâmwom tângât oap.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâmu Satanñe pilâm sâp girawuân topñe mem tetewom nâñgâwom manop.

Yesuñe topñe katmâ den kâsikum yinñgiop.

(Mataio 4:12-17 Mareko 1:14-15)

¹⁴ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe Yesu mâmâñe otbañgimu lok ki manmaiângembâ Galilaia hânân âwurem ariop. Âwurem ariop yakât den pat kapi ambolipñe sâmu haok tuhuñetâ kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipñe kerekñe nâñgâwi.

15 Yawu otmâ miti emetŋe ârândâŋ ari den kâsikum yinŋimu heronŋe otbanŋiwi.

Nasaret kapi ambolipŋaŋe Yesuhât nânŋâŋetâ giop.

(Mataio 13:53-58 Mareko 6:1-6)

16 Yawu otmâ ikŋe kapi Nasaret yan ariop. Otmu tatmâ nânŋâ nânŋâ sâp ârândâŋâk miti emetŋan yâhâ Anitâ mepaeminiop yawuâk olop. Emelâk Anitâŋe poropetelipŋe ekyongomu Miti pepaen kulemguwi ya sâlikuwe sâm yahatmâ kinop.

17 Yahatmâ kinmâ poropete Yesaiâŋe pepa kulemguop ya waŋetâ miop. Mem gahaem ekmâ den yuwu kulemguop ya mem teteop.

18-19 “Kutdâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otnihim âi yuwu sâm nihiop. Lohimbi biwiyenŋe orotok sâmu mansai ya yenŋâlen ari den pat âlepŋe ekyongowom. Yâhâ lohimbi umatŋe kakŋan mansai yâk holaŋyekom. Yâhâ lohimbi senyenŋe bok sâsâŋe ya heŋgemyongomune senyenŋe hâreakmu eknomai. Yâhâ lohimbi mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin nânŋâmai ya mem hewewenŋe tuhuyekmune biwi heronŋe nânŋânomai. Yâhâ Kutdâŋe lohimbi nânŋâyinŋim tihityenŋe otmâ manman âlepŋan katyekmu manmâ heronŋe nânŋâwaŋŋinomai yakât sâp tâlâhuap yakât den pat ekyongowom. Yawu.”

20 Den ya sâlikum pepa ya mem goŋgoŋgum hoŋ bawa âlâ waŋmâ ge talop. Ge tatmu miti emetŋan tatbi kerekŋe denŋe nânŋâne sâm ândâp katbi.

21 Ândâp katŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Den sâlikum ekyongomune nanŋai yukât bulâŋe yiwerenŋe teteap.”

22 Yawu sâm ekyongomu yâkât nânŋâŋetâ yahatmu den âilongo eknongoap sâm nânŋâŋetâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu olowâke yamâ nombotŋaŋe yâkât nânŋâŋetâ gemu yuwu sâwi. “O yu Yosep nanŋe yukâ.”

23 Yawu sâŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Hâmbâi yenŋe yuwu sâm eknohonomai. “Lohimbi heŋgemyongomat gârâmâ gike tânaho.” Otmu den âlâmâ yuwu sâm eknohonomai. “Kapanaum kapiân kulem mem gat yakât den pat sâŋetâ nânŋâmain. Yukât otmâ yuân yawuâk mendâ ekne.” Yawu sâm eknohonomai.

24 Yakât otmâ yuwu sâmune nânŋâŋet. Anitâhât poropetelipŋaŋe kapi âlâen ari yâkât den kâsikum yinŋinŋetâ nânŋâŋetâ bulâŋe otmap. Yâhâ yâk hep torehenlipyenŋe den kâsikum yinŋinŋetâ nânŋâŋetâ tâŋât otmap.

25 Yakât den âlâ torokatmâ sâmune nânŋâŋet. Emelâk Anitâhât poropete, Isirae lok âlâ, kutŋe Elia sâm, ya manop. Sâp yan emet pato kinmu yambu kalimbu otmu emetsenŋe nombolân konok ya pesuk sâop. Yawu otmâ sot biatmu lohimbi kerekŋe poyenâhât otmâ manbi.

26 Otmu sâp yan Isirae lohimbi yenŋâlen imbi kambut sesenŋâlâk manbiâke yamâ Anitâŋe Elia ekumu ikŋe kapi pilâm Sarepat kapi Siron hânân tap yan imbi kambut âlâ manop yâkâlen ariop. Yâkâlen arimu Anitâŋe kambut ya tângumu yâkŋe Elia sot um waŋminiop.

27 Den âlâ torokatmâ sâmune nânŋâŋet. Anitâhât poropete âlâ, kutŋe Elisa sâm, manop, sâp yan Isirae kapi ambolipŋe sesenŋâlâkŋe hâk bâle otbi. Otmu yâk yenŋâlen gâtŋe ki âlepŋe otbi. Yâhâ lok âlâ, kutŋe Naman sâm, yâhâmâ Siria hânân gâtŋe, yâk konok âlepŋe olop.” Yawu sâm ekyongop.

28 Yawu sâm ekyongomu miti emetŋan tatbiŋe nânŋâŋetâ bâlemu kuk bâlenŋe otbi.

²⁹ Yawu otmâ yahatmâ kapi betñehen hem bâleñe tap yapâ hâpuñetâ giâkgât Yesu mem gewi.

³⁰ Mem gewi yamâ Anitâñe mâmâñe otbañgimu pilâyekmâ âlâengen ariop.

Yesuñe Kapanaum kapiân ari den kâsikum yinñgiop.
(Mareko 1:21-28)

³¹ Yapâ pilâyekmâ kapi âlâ Galilaia hânân tap, kutñe Kapanaum sâm, yan ariop. Otmu tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen miti emetñan yâhâ den kâsikum yinñgiop.

³² Den kâsikum yinñgimu nângâñetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Lok yuñe Anitâhât sâtgât otmâ den kâsikum ningiap. Nângâmunñe yawu oap.” Yawu sâwi.

³³⁻³⁴ Yâhâ lok âlâ weke bâleñañe mem mângâemu manminiop yañe miti emetñan tatmâ Yesuhât denñe nângâop. Yawu otmâ weke bâleñañe biwi nângân nângânñe mem purik pilâmu kârikñan halahum yuwu sâop. “Bâe, Yesu Nasaret ambonje. Gâ wongât nâhâlen takat? Hilipnohowe sâm takat me? Gâhât topge nanñan. Gâmâ Anitâhât nanñe bulâñe mansat. Otmu Anitâñe hângângohomu nâ bukulpine orowâk hilipnongowe sâm gion.” Yawu sâop.

³⁵ Yawu sâmu yuwu sâm sâwanñgiop. “Kâmbukñe. Gâ gaiakmâ ba ari.” Yawu sâmu weke bâleñe yañe gaiakmâ ba arimu lok ya senñe gâwâñ gâwâñ sâmu launje barakñajak pato otmâ ge iop.

³⁶ Yawu otmâ ge imu ekñetâ sâtñe otmu yuwu sâm alahuwi. “Bâe, wâtñe pato tatbañgiap yakât otmâ weke bâleñe sâwanñgimu tem lâuwanñim gaiakmâ ba arap.” Yawu sâwi.

³⁷ Yakât den pat ya sâm haok tuhuñetâ kapi nombot nombot huhum liñarakmâ arimu lohimbi kinñitñe orowâkñe nângâwi.

Yesuñe sâmu Simon hewunñe âlepñe olop.
(Mataio 8:14-17 Mareko 1:29-34)

³⁸ Yesuñe yahatmâ miti emetñambâ gem ariop. Ari lok âlâ, kutñe Simon Petoro, yakât hewunñe mesek pato kumu hâkñe kâlâp otmu im talop. Yakât ekunjetâ emelan yâhâop.

³⁹ Emelan yâhâm ekmâ yan mesek ya sâwanñgimu hâkñe sânduk sâop. Yawu otmu imbi yañe yahatmâ sot um yinñgimu newi.

⁴⁰ Um yinñgimu nem tatñetâ emetsenñe purik sâop yan sombemân yâhâ kinop. Kinmu kapi ambolipñe kundat âlâlâ otbi ya lâuyekmâ yâkâlen ariwi. Yawu otñetâ kunyerñan mem henñemyongop.

⁴¹ Otmu weke bâleñe watyekmu gaiakmâ ari kârikñan halahum yuwu sâwi. “Gâ Anitâhât nanñe.” Yawu sâwi yakât otmâ Yesuhât topñe sâm tetem lohimbi ekyongomaihât kuyinñgiop.

Yesuñe den pat âlepñe ya Yuraia lohimbi ekyongop.
(Mareko 1:35-39)

⁴² Emet hañ sâmu emelambâ gem lok biaengen ariop. Arimu kapi ambolipñañe pâinñetâ biatmu kapi ya pilâm betñan watmâ ariwi. Ari mem tetem pilânenekmâ âlâengen arimap sâm mem alitbi.

⁴³ Mem alitñetâ yuwu sâm ekyongop. “Nâ kapi ârândâñ ari Anitâhât den kâsikum yinñgimune lâum mannomai yakât hângânnohomu gewan.” Yawu sâop.

⁴⁴ Yawu sâm Yuraia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yan ari miti emetñe ârândâñ yâhâm gem den kâsikum yinñgiop.

5

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe nombotŋe meyehop.

(Mataio 4:18-22 Mareko 1:16-20)

¹ Hilâm âlâen Yesuŋe Genesaret dengân ginŋan ari kinop. Ari kinmu lohimbi dondâŋe Anitâhât den nâŋgâne sâŋm yâkâlen ari mem hawam mewam tuhuwi.

² Yawu otŋetâ waŋga yâhâp talop yakât ambolipŋaŋe waŋgaembâ gem inŋan itâŋe pirim kinbi.

³ Pirim kinŋetâ Yesuŋe lok âlâ, kutŋe Simon sâŋm, yâkât waŋgaen yâhâm yuwu sâŋm ekuop. “Ga puli kuŋetâ endun bane.” Yawu sâŋmu puli kum endun baŋetâ lohimbi yaŋe dengân ginŋan ge tatbi. Ge tatŋetâ Yesuŋe yahatmâ waŋga hâmeŋan yâhâ kinmâ den kâsikum yingŋiop.

⁴ Den kâsikum yingŋimu pesuk sâŋmu Simon yuwu sâŋm ekuop. “Dengân tânâmŋan ba inŋan itâŋe pilâŋetâ gemu inŋan dondâŋe yakât kâlehen kutaku-lakŋetâmâ mem dâiŋetâ gawuap.”

⁵ Sâŋmu sâop. “Lok pato, nenŋe omoŋe inŋan itâŋe pilâmunŋe giap yamâ inŋan âlâ ki miain. Yawu gârâmâ gâhât den ya lâum yâhâŋe ba inŋan itâŋe ihilâk pilâmunŋe gewuap.” Yawu sâop.

⁶ Yawu sâŋmu inŋan itâŋe pilâŋetâ gemu inŋan dondâhâlâk yakât kâlehen kutakulakŋetâ mem dâiŋetâ tiririk sâŋm tok sâwe sâŋm olop.

⁷ Tok sâwe sâŋm otmu yaŋak benŋe bukulipyeŋe waŋga âlâen kinbi ya sâŋetâ ga tânyongowi. Tânyongonŋetâ inŋan itâŋe ya mem dâiŋetâ waŋga yâhâp pik sâŋmu guhulakde sâŋm olowot.

⁸⁻¹⁰ Yawu otmu Petoro otmu bukuyâhâtŋe, imi ata, kutyetŋe Yakowo yet Yoane, Yeweri nanyâhâtŋe, yâkŋe inŋan dondâ ya ekŋetâ âlâ kândâkdâ olop. Ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu yakât otmâ Simon Petoroŋe Yesu mepaem yuwu sâop. “Main, Kutdâ, mat oarâke. Gâmâ lok âlepŋe. Yawu gârâmâ nâmâ lok bâleŋe. Yakât otmâ nâŋe hâmehan kinbomgât dop bia.”

Sâŋmu sâop. “Biwi yâhâp ki ot. Yiwerenŋe inŋan dâiat. Yâhâ hâmbâi lok meyêkdâ nâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim mannomai.”

¹¹ Yawu sâŋm ekumu puli kuŋetâ waŋga ya dengân ginŋan yâhâmu yan âiyeŋe pilâm Yesuhâlen torokatŋetâ orowâk manbi.

Lok âlâ hâk bâle tetewangimu manop ya Yesuŋe henŋeŋguop.

(Mataio 8:1-4 Mareko 1:40-45)

¹² Yesuŋe kapi ya pilâm âlâen arimu lok âlâ hâk bâle kârikŋe tetewangimu manopŋe Yesu ekmâ yan gotŋan bam yuwu sâŋm âikuop. “Lok pato, gâŋe sârâ kundat topŋe topŋe biatningiwuapgât dop tap. Yawu sâŋetâ nanŋan. Yakât otmâ nâŋgânihirâ hâk bâle yuŋe pesuk sânihiâkgât nanŋan.” Yawu sâŋm âikuop.

¹³ Sâŋmu sâop. “Nâŋgâhilian. Âlepŋe, walipgohomune hâk bâle biatgihiâk.” Yawu sâŋm walipgumu yanâk biatbangimu âlepŋe olop.

¹⁴ Yawu otmu Yesuŋe yuwu sâŋm ekuop. “Gâ otgihian yukât den pat bukulipge ki ekyongowuat. Hotom umai yengâlen konok ari ekyongowuat. Ekyongom yan Mosenŋe hotom u uhât girem den kulemguop ya watmâ kinmâ Anitâhât hotom umbuat. Hotom umbuat ya ekmâmâ lohimbiŋe hâk bâle biatgihiap yukât topŋe nâŋgânômai.” Yawu sâŋm ekumu ariop.

¹⁵ Yapâ ari iliwetmâ den pat ya sâŋm haok tuhuop. Sâŋm haok tuhumu den pat ya liŋgaramâ kapi ârândâŋ arimu lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe Yesuhât

den nângâne sâam yâkâlen ariwi. Yâhâ lohimbî kundat otbî gurâ Yesuñe mem henngemnongoak sâam yâkâlen ariwi.

¹⁶ Yâkâlen ari mem hawam mewan tuhunjetâ yakât pilâyekmâ lok biaengen ari Anitâ orop den olowot.

*Yesuñe lok pareñe yâkât tosañe pilâwanjiop.
(Mataio 9:1-8 Mareko 2:1-12)*

¹⁷ Hilâm âlâen Yesuñe lohimbî den kâsikum yinjiop. Yawu otmu Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yinjinimiwi ya nombotñe kapi âlâlâ Galilaia otmu Yuraia hânân tatmâ arap ya pilâm yâkâlen ariwi. Yâhâ nombotñe âlâmâ Yerusalem kapi pato yapâ ariwi. Kapi âlâlâ ya pilâm lohimbî yâk yengâlen ari tatmâ yâk orop oset guset otmâ kinbi. Yawu otñetâ Anitâñe Yesu mâmâñe otbanjimu lohimbî henngemyongowuapgât dop teteop.

¹⁸ Sâp yan lok pareñe âlâ mem gerelân katmâ lâum yâkâlen ariwi. Lâum ariñetâ lohimbî dondâñe emet umbinjan kinmâ mâtâp manguyinjiwi.

¹⁹ Mâtâp manguyinjinjetâ yakât otmâ yâk yengâlen hâum pâpguwi. Hâum pâpgum mâtâpgât pâinnâ emet gimbânjan getek getek lâum yâhâwi. Yâhâ emet gimbâñe mem kusatmâ mem katñetâ lohimbî hohetyenjan Yesuhât gotñan jiop.

²⁰ Otmu Yesuhâlen biwiyenjan kepeiwi yakât topñe ekmâ lok pareñe ya yuwu sâam ekuop. “Anitâñe tosahe yiwerenje pilâhihiap.”

²¹ Yawu sâamu Mosehât girem den kâsikum yinjinimiwi otmu Parisaio yâkñe nângâñetâ bâlemu biwiyenje ekmâ yuwu sâam ekyongop.

²² “Yerje nâ nekñetâ lok bâlenje otmune biwiyenjanje yawu nanjai. Yakât nângâmune ki ârândân oap.

²³ Wuân âi tuhumiane ekñetâ dopñan otbuap? Yuwu mon sâam ekuwom. “Nâñe tosahe pilâhihian.” Yawu sâawom me? Me “Gâ getek yahatmâ geretge lâuakmâ ari,” sâawom.

²⁴ Yakât nine topne yuwu sâamune nângâñet. Nâ Anitâñe hângânnohomu gewangât tosañe pilâyinjinim mansan. Anitâñe âi sâam nihiop yukât topñe ekmâ nângâñetgât oan.” Yawu sâam ekyongop.

Yawu sâam ekyongom topñe ekmâ keterakñetgât lok pareñe ya yuwu sâam ekuop. “Gâ yahatmâ geretge lâuakmâ emetgan ari.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâamu in yawu yahatmâ Anitâ mepaem geretñe lâuakmâ emetñehen ariop.

²⁶ Arimu lohimbî hâlânjmâ kinbiñe Yesuñe Anitâhât wâtñan kinmâ nep miop ya ekñetâ âlâ kândâkdâ otmu Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Âun yukârâmâ wahap ki orotñe tetemu eksain.” Yawu sâwi.

*Yesuñe hoñ bawañe âlâ miop ya kutñe Lewi.
(Mataio 9:9-13 Mareko 2:13-17)*

²⁷ Otmu Yesuñe emelambâ gem ariop. Ari takesi meme lok âlâ, kutñe Lewi sâam, yâkñe tewetsenñe emetñan tatmu ehop. Tatmu ekmâ yuwu sâam ekuop. “Ga. Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanjan.”

²⁸ Yawu sâam ekumu Lewiñe tewetsenñe meminiop ya pilâm yahatmâ Yesuhâlen torokatmu orowâk ariowot.

²⁹ Yawu otmâ Lewiñe Yesuhât heronje nângâwanjinim dâimu emetñan yâhâowot. Emetñan yâhâmutâ takesi meme lok otmu lok nombotñe meyekmu ganjetâ sot pato uyingimu newi.

³⁰ Nem tatnetâ Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiŋe belângen kinmâ yekmâ nângânetâ bâlemu hoŋ bawalipŋe yuwu sâm âiyongowi. “Wongât Yesuŋe takesi meme lok otmu lok bâleŋe yu orop menduhuakmâ lau konok niai?”

³¹ Yawu sâm âiyongonetâ Yesuŋe den ya nângâm Parisaio yuwu sâm ekyongop. “Den âlâen hâum sâmune nângânet. Lok mesekyeŋe bianje dokta yengâlen ki arimai.

³² Yâhâ lok kundatyene orop me hâhiwin teteyingimap yaŋe konok dokta yengâlen arimai. Yakât topŋe yuwu sâmune nângânetâ keterahâk. Yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe yuwu sâmai. “Nen lok âlepŋe, nen orotmemenenŋe âilonŋo dondâ otmâ mansain.” Yawu sâm pâlâmŋe manmai. Lok yawuya yengât sâm ki gewan. Yeŋe lok bâleŋe sâm kewilâyekŋetâ belângen manmai yawuyaŋe orotmemeyene bâleŋe pilâm Anitâhâlen biwiyenŋaŋe kepeim denŋe lâum bulâŋe mem tetenetgât gewan.” Yawu sâop.

Yesuhât hoŋ bawalipŋe sot barak ki manminiwi.

(Mataio 9:14-17 Mareko 2:18-22)

³³ Yesuŋe den yawu sâm ekyongomu lok nombotŋaŋe yuwu sâm ekuwi. “Yoane bukulipŋe otmu Parisaio lok nombotŋaŋe Anitâhât âi menehât nângâm yâkâlen biwiyenŋaŋe hikom sot barak manmâ Anitâ mepaem manmai. Yamâ gâhât hoŋ bawalipŋaŋemâ sot kutakamai.”

³⁴ Sânetâ sâop. “Yakât den âlâen hâum sâmune nângânet. Lok patoŋe imbi miakbe sâm bukulipŋe meyekmu orowâk tatmâ sot um nem heronŋe otnomai. Heronŋe otnomaiân sot barak ki tatnomai. Yâhâ hâmbâi mâne kasalipyenŋaŋe taka bukuyene kuŋetâ mumbuap yanâmâ engat hako nângâm sot barak mannomai.

³⁵ Yakât yuwu sâmune nângânet. Yiwerenemâ nâ orowâk mansain yakât otmâ sot barak ki mansai. Hâmbâi mâne nâ nohonŋetâ mumbom sâp yan engat hako nângânomai.” Yawu sâop.

³⁶ Otmu orotmeme embâŋân otminiwi ya otmu ikŋe orotmeme âiŋe kâsikum yingiop yaŋe ki lâuahop. Yakât otmâ yâhâp yâhâp menduhum lâunomaihât dop ki olop. Yakât topŋe nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Nen sot me salup me âlâlâ une sâm hâpu golâenâk mânunŋmâ titâkum umain. Gârâmâ hâpu tekaŋan mânunŋmâ kâlâwân katmain yamâ hâpu tekaŋe ya sem huhumu sot ya golâ kinmap.” Yawu sâop.

³⁷ Otmu den âlâen hâum yuwu sâop. “Imbi âlâŋe lepa dorokum tâk masipguwuap. Masipgum katmu tatmâ hângiŋe otbuap. Yâhâ yakât kakŋan tâk âiŋe orop menduhum lowaim iri osowuap. Iri osom senŋe âlâlâ mânunŋbuap yan dâimu tiririk sâmu tok sâwuap.

³⁸ Yakât otmuâmâ nenŋe tâk âiŋajak menduhum lowaimain. Yawu otmain yanâmâ senŋe âlâlâ umatŋe mânunŋnomân yamâ dâimu ŋirik ŋirik sâm ki tok sâwuap. Yâhâ hângiŋe otmu âiŋe menduhunom yamâ dâimu titâk sâwuap. Yamâ ki orotŋe.

³⁹ Otmu yuwu sâmune nângânet. Imbilipnenŋaŋe senŋe âlâlâ mem iri âiŋan mânunŋmâ hikâm arimai ya lândem iri hângiŋe bâleŋan ki mânunŋmâ hikâm arimai. Iri âiŋahâlâk nângâmai. Yawu.” Yawu sâop.

6

Yesu hoŋ bawalipŋe orop tatmâ nângâ nângâ sâp ya kuwi.

(Mataio 12:1-8 Mareko 2:23-28)

1 Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesu otmu hoŋ bawalipŋe âi kalam biwiŋambâ gem ariwi. Gem ari mâtâp tânâmŋan po irik irik yingioŋ. Yawu otmuâmâ buku nombotŋe yengât kalamân sot talop ya mem newi.

2 Mem nejêta Parisaioŋe yekmâ Yesu yuwu sâm âikuwi. “Moseŋe girem den kulemuŋoŋe ya lâum âun yu tatmâ nanŋain. Yakât girawu otmuâmâ hoŋ bawalipŋe bukulipyeŋe yengât kalamâmbâ sot mem niai? Ya otŋeta yekmunŋe bâleap. Yakât otmâ gâŋe kuyingirâ âlâku ki otnomaihât nanŋain.” Yawu sâwi.

3-4 Yawu sâŋetâ purik pilâyingim sâop. “Emelâk embâŋân Dawitiŋe olop yakât den pat sâlikum ki nângâm heŋŋemai. Yakât topŋe nângâŋetâ keterahâkât yuwu sâmune nângâŋet. Dawitiŋe olop sâp yan hotom uwi ya yengât lok kunŋe âlâ manop, kutŋe Awiatâ sâm. Sâp yan Anitâhât hotom um manbiŋe baŋga tuhumi Anitâhât pat sâm katminiwi ya yâkŋe konok neminiwi. Lok inŋeâmâ bia. Hilâm âlâen Dawiti otmu ikŋe tembe lâulipŋe sotgât bâleŋetâ yan ikŋak Anitâhât miti emetŋan yâhâop. Yâhâmâmâ Awiatane sot kâmbukŋe sâm kalop ya ihilâk mem niop. Mem nem nombotŋe talop ya mem tembe lâulipŋe ge kâsikum yingimu newi.

5 Yâhâ Anitâŋe hâŋgânnohomu ge mansan nâmâ tatmâ nângâ nângâ yakât amboŋe. Otmu yakât bonŋeâmâ nâŋe konok mem teteman.” Yawu sâm ekyongop.

Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuŋe lok âlâ heŋŋeŋuop.

(Mataio 12:9-14 Mareko 3:1-6)

6 Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuŋe miti emetŋan yâhâm den kâsikum yingioŋ. Yâhâ lok âlâ bâteŋe bonâŋen mum pâlâmŋe olop yan tatmu ehop.

7 Yawu gârâmâ “Tatmâ nângâ nângâ sâpŋan Yesuŋe lok pareŋe ya mem heŋŋeŋuwuap me bia?” sâm Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi ya nombotŋane Yesu mem den âiân katne sâm bamu bam watbiŋe gotyetŋan ba kinbi.

8 Gotyetŋan ba kinŋetâ Yesuŋe biwiyenahât topŋe nângâm lok pareŋe ya yuwu sâm ekuop. “Yahatmâ kin.”

9 Sâmu yahatmâ kinmu benŋe Parisaio ya yuwu sâm ekyongop. “Sâŋetâ nângâwe. Moseŋe den kulemuŋoŋe ya topŋe girawu tap? Tatmâ nângâ nângâ sâpŋan lok heŋgemyongonom me hilipyongonom? Yakât sâŋetâ nângâwe.”

10 Yawu sâm âiyongomu biwiyenŋe umatŋe otmu olotoŋâk kinbi. Olotoŋâk kinŋetâ yekmu bâleop. Yekmu bâlemu kunyeŋe kârikŋe otmâ hiliwahonomai yakât nângâm tepŋe nângâyingioŋ. Tepŋe nângâyingim lok pareŋe ya yuwu sâm ekuop. “Bâtge kuwihak.” Yawu sâmu bâteŋe pilâmu kuwihakop.

11 Panmu kuwihakmu Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiŋe ya ekmâ biwiyenŋe kâlâp otmu gem ariwi. Gem ari Yesu girawu otbanginge sâm den alahu gulahu otbi.

Yesuŋe aposolipŋe meyeŋop.

(Mataio 10:1-4 Mareko 3:13-19)

12 Emet ŋiŋ sâmu Anitâ orop den otbe sâm Yesuŋe pumŋan yâhâop. Yâhâmu Anitâ orop den otmutâ emet haŋ sâop.

13 Emet haŋ sâmu yan lok orowâk manbi ya sâlipyongom yâk yengâlen gâtŋe lok kâiân yâhâp meyekmâ âi sâm yingioŋ. Yawu otmâ kutyeŋe pato Aposolo sâm yingioŋ. Lok yamâ kutyeŋe yuwu.

14 Simon yâkât kutnje âlâ Petoro sâmi imiņe Anderea, imi ata Yakowo yet Yoane, lok âlâmâ Pilip, Batolomaio,

15 Mataio, Toma, Alipaio nanņe Yakowo. Âlâmâ Simon yâhâmâ komot âlâen gâtņe ya yengât topyeņe yuwu. Kasalipyeņe Roma lok ya yengât hâkân otmâ watekne sâmi otminiwi yan gâtņe. Âlâmâ Yakowo nanņe Yurasi.

16 Otmu bâiņeâmâ Yurasi yamâ Karioto kapiân gâtņe. Yâkņeâmâ Yesuhât betņehen kionņop ya.

Yesuņe lohimbi mem heņgemyņogop.

(Mataio 4:23-25)

17-18 Meyekmâ pumņehembâ gâlikņan gemu lok nombotņe denņe nâņgâm watbiņe peneyiņgiwi. Peneyiņgiņetâmâ lohimbi kiņgitņe orowâkņe denņe nâņgâne sâmi yâkâlen ariwi. Lohimbi yâkâlen ariwi yamâ yuwu. Nombotņe Yerusalem kapi pato otmu kapi tipi tapi Yuraia hânân tatmâ arap ya ambolipņe. Yâhâ nombotņe âlâmâ Tiro Siron kapi yâhâp saru giņņan tap ya ambolipņe. Lohimbi yaņe yâkâlen ariņetâ den kâsikum yiņgiņop. Yâhâ lohimbi nombotņe weke bâleņaņe mâņgâeyehop ya ekyongomu gaiakmâ ariņetâ âlepņe otbi. Otmu kundat otbi ya heņgemyņogop.

19 Yâhâ wâtņe pato tatbaņgiņop yakât otmâ lohimbi in wâiwiņe âlepņe otbi. Yakât otmâ lohimbi sambeņe wâim âlepņe otnehât mem hawam mewam tuhuwi.

Yesuņe lohimbi den ekyongop.

(Mataio 5:1-12)

20 Yawu otņetâ Yesuņe yuwu sâmi ekyongop. “Den bonņe sâmune nâņgâņet. Yen senņe âlâlâhât umburuk otmâ manmai yamâ Anitâhâlen biwiyeņaņe kepeiņetâ tihityeņe otmâ yâhâwuap. Yakât otmâ tepyeņe herone otmu mannomai.

21 Yâhâ po manmai yen gurâ Anitâņe sot kâle yiņgimu neņetâ ârândâņ otyiņgiwuap. Yakât otmâ tepyeņe herone otmu mannomai. Yâhâ we bâle nâņgâm manmai yenâmâ hâmbâi Anitâņe mem biwi sânduhân katyekbuap. Yakât otmâ tepyeņe herone otmu mannomai.

22-23 Otmu lok bulâņe nâhâlen biwiyeņaņe kepeim manņetâ lohimbi nombotņaņe hakyenjan sâmi mem bâleyeknomai yanâmâ yuwu nâņgânomai. “Âo, bonņanâk. Aņgoân emelâk tâmbâlipnenņaņe Anitâhât poropete yawuâk otyiņgiņetâ bâleop. Otmu âun yu gurâ yawuâk otningimai. Yawu gârâmâ yakât hâmeņe hâmbâi himbimân manman kârikņe mem herone kakņan mannom.” Yawu nâņgâm tepyeņe herone otmu mannomai.

24 Yawu sâmi ekyongom lohimbi manman sânduhân manņetâ tepyeņe umatņe otmap ya yengât yuwu sâmi ekyongop. “Lohimbi senņe âlâlâ tatyiņgiapņe hop sambe kakņan manmai. Yae, hâmbâi manman bâleņan ari olo gilâp otnomai.

25 Yâhâ lohimbi sot pato kakņan kinmai yaņe hâmbâi sotgât umburuk otmâ olo gilâp otnomai. Yâhâ lohimbi herone kakņan manmai yamâ hâmbâi gilâp amokņan isem mannomai.

26 Otmu den âlâ torokatmâ sâmune nâņgâņet. Emelâk embâņan poropete perâkņaņe Anitâhât den kelangatmâ papatolipyeņe kâityongominiwi. Kâityongonetâ ki nâņgâmâk papatolipyeņaņe herone otyiņgiwi. Herone otyiņgiwiâke yamâ den perâkņe sâmi yakât matņe Anitâņe yiņgimu mewi. Yawu gârâmâ lohimbiņe yengât nâņgâm herone otyiņginomai yan biwi golâ

mannomai. Yâhâ heronje otyinginomai yan lohimbiŋe heronje otningiai yakât otmâ Anitâŋe gurâ yawuâk nenekmu ârândânŋ oap yawu ki nâŋgânomai.”

Kasalipnenŋe buku otyinginom.
(Mataio 5:38-48)

²⁷ Yâhâ den âlâ torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe kasalipyenŋe buku otyinginomai. Otmu lohimbiŋe yeŋgât hâkânŋ otmai yâk gurâ yawuâk buku otyinginomai.

²⁸ Otmu lok âlâ me âlâŋe Anitâŋe mem bâleyehâkgât lohimbi sait kakyenŋan pilânomai yamâ Anitâŋe lukuleyehâkgât ulitgunomai. Otmu lok âlâ me âlâŋe mem âlâlâ tuhuyeknomai yamâ yeŋe ya yeŋgât umam sâyinginomai.

²⁹ Lok âlâ me âlâŋe mângâeyeknomai yan yakât matŋe ki kâpekyinginomai. Lok âlâ me âlâŋe amboŋahât bâleŋe hân meyingim yanak kiapgâlen yen meyekmâ arinomai. Meyekmâ arinjetâ mâtâwânâk yeŋe hân âlâkuâk yinginetâ pesuk sâuwuap.

³⁰ Lok âlâ me âlâŋe yu me ya ninginjet sâm ulityongonomai yamâ in yawu yinginomai. Me lok âlâ me âlâŋe senŋe âlâlâ ekmâ kandi meyinginomai yakât purik sâm ninginjet ki sânomai.

³¹ Bukulipyenŋe tânyongonjetgât nâŋgâmai yeŋe gurâ nâŋgâmai dop yawuâk tânyongonomai.

³² Yâhâ lok nombotŋaŋe yen buku otyinginetâ yengu yâk konok buku otyinginomai yakât Anitâŋe nâŋgâmu ki ârândânŋ otbuap. Yâhâ lok nombotŋaŋe ki buku otyinginetâ yengu yawuâk yâk ki buku otyinginomai yakât Anitâŋe yen ki lukuleyekbuap.

³³⁻³⁴ Yâhâ lok nombotŋaŋe yen orop buku konok manne sâm tânyongonjetâ yengu yakât matŋe yâk konok tânyongomai. Yawu otmai yaŋe lok bâleŋe bukulipyenŋe orop tânahomai orotmeme ya ki wangiwuap. Yakât otmâ Anitâŋe yen ki lukuleyekbuap.

³⁵ Yeŋe kasalipyenŋe buku otyinginomai. Otmu yu me yakât umburuk manmai ya bât belaiâk yingim yakât matŋe ninginjetgât ki nâŋgânomai. Yawu otyinginomai yanâmâ Anitâ yahat yahatŋaŋe meyekmâ nine nanne baratne sâm tihityenŋe otmu mannomai.

³⁶ Anitâŋe yen lok bâleŋe umam sâyingimu yakât matŋe ki miai. Yakât otmâ lohimbi nombotŋaŋe mem âlâlâ tuhuyeknetâ yengu yakât matŋe ki kâpekyinginomai.

Lohimbi yeŋgât den ki sâm hâreyinginom.
(Mataio 7:1-5)

³⁷ Otmu yeŋe lohimbi yeŋgât den ki sâm hâreyinginomai otmuâmâ Anitâŋe gurâ yawuâk yeŋgât ki sâm hâreyingiwuap. Otmu yeŋe lohimbi yekmâ ki sâm ge katyeknomai otmuâmâ Anitâŋe gurâ yawuâk yen yekmâ ki sâm ge katyekbuap. Yâhâ yeŋe lohimbi yeŋgât tosayeŋe pilâyinginomai otmuâmâ Anitâŋe gurâ yawuâk yeŋgât tosayeŋe pilâyingiwuap.

³⁸ Yeŋe lohimbi tânyongom senŋe âlâlâ yinginomai otmuâmâ Anitâŋe ya wangim hop sambe yingiwuap. Iri mânunŋmâ tâtâkumunŋe pik pato otmap yakât dopŋeâk Anitâŋe yingiwuap. Yakât otmâ Anitâŋe yingimap yakât dopŋeâk yengu yinginomai.”

Yesuŋe den âlâen hâum sâm ekyongop.

³⁹ Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok senyeŋe bok sâsârŋaŋak dâiakmâ arinomai yamâ mâtâp tâpikgum ari hemân kionŋnoma. Kionmâ hiliwahonomai.

⁴⁰ Otmu naom âlâ me âlâŋe bawapilipyenŋe ki wangiyeknomai. Naom âlâ me âlâŋe yu me yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgunomai yanâmâ bawapilipyenŋe nâŋgâmai yakât dopŋeâk nâŋgânomai.” Yawu sâop.

⁴¹ Den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Gâŋe bukukahât senŋan wahap tipiŋe tap ya ekbuat. Otmu gike sengan gurâ wahap pato tap ya ki enjakmâ nanŋaŋgimâk bukukahât yuwu mon sâuwat.

⁴² “Buku. Sengan wahap ya hâlulum pangihiwe.” Gâ yawu sâuwat otmuâmâ lok perâkŋe. Gike sengan wahap pato tap ya hâlulum pilakmâ yanâmâ bukukahât senŋan wahap tatbuap ya hâlulum pilâwanŋiwuat. Wongât? Yuwuhât. Gâŋe gike orotmemehe bâleŋe yakât nâŋgârâ tâŋât otmap. Yawu gârâmâ bukuhaŋe otmu kiŋgoŋ otmap ya ekdâ dondâ bâlemap. Yawu otbuat yamâ ekmune ki ârândâŋ otbuap.” Yawu sâop.”

Nak topŋe topŋe

(Mataio 7:17-20 Mataio 12:33-35)

⁴³⁻⁴⁴ Otmu Lohimbiŋe yeŋe topyeŋe nanŋaŋŋiŋetgât Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. Nak esenŋe omoŋ omoŋ pilâmap yanâmâ bonŋe bâleŋe ki kinmap. Yâhâ nak esenŋe gimbaŋgumap yanâmâ bulâŋe âlepŋe âlâ ki kinmap. Bia yakâ. Yâhâ kiatŋe manam ki otmap. Otmu manamŋe kiat ki otmap. Otmu giŋ gârârâŋ yaŋe ham ki otmap. Otmu hamŋe giŋ gârârâŋ ki otmap. Yamâ topyeŋe ikŋiâk ikŋiâk.

⁴⁵ Lok âlâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlepŋe me bâleŋe tatmap ya yawuâk lauŋambâ ga takamap. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâhât biwiyeŋan nâŋgân nâŋgân âlepŋeâk tatmapŋe orotmemeyeŋe âlepŋe otmâ uwawapŋe bia manmai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâhât biwiyeŋan nâŋgân nâŋgân bâleŋeâk tatmapŋe orotmemeyeŋe bâleŋe otmâ bukulipyenŋe mâŋgâeyekmai. Yawu.”

Lok nâŋgân nâŋgânŋe orop otmu lok kopa

(Mataio 7:24-27)

⁴⁶ Yesuŋe lohimbi kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Yeŋe “Kutdânenŋe Kutdânenŋe,” sâm nohonmaiâke yamâ den ekyongoman yamâ ki lâumai.

⁴⁷ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Lok âlâ me âlâŋe nâhâlen gaŋetâ den ekyongomune nâŋgâm heŋgeŋgum lâumai yaŋe dop yuwu manmai.

⁴⁸ Lok nâŋgân nâŋgânŋe orop yaŋeâmâ emet tuhune sâm hân kendâm saran kâkâlep yaŋe kânâŋgâm emet tuhuneŋetâ tiŋ tiŋâk kinbuap. Yawu gârâmâ mososoŋ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya ŋiwiŋ ŋiwiŋ sâm ki putuk sâuwap. Yenâmâ dop yawuya.

⁴⁹ Âlâmâ purik pilâm sâwe. Lok âlâ me âlâŋe nâhât den nâŋgâŋetâ nahat otmu betbaŋgim manmai, lok ya yeŋgât topyeŋeâmâ yuwu. Lok kopa nombotŋaŋe emeteŋe tuhune sâm hân kendâm saran kakŋeâk kânâŋgânomai. Yawu tuhuneŋetâ emet ya saranŋe kandi kinbuap. Yakât otmâ mososoŋ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya putuk sâm ge imbuap. Yawu.” Yawu sâm ekyongop.

7

*Yesuŋe hoŋ bawa âlâ heŋgeŋguop.
(Mataio 8:5-13)*

¹ Yesuŋe den yawu ekyongom yapâ pilâyekmâ Kapanaum kapiân ariop.

² Kapanaum kapiân ariop sâp yan Roma tembe lâu yeŋgât kunyeŋe âlâhât hoŋ bawaŋe mesek sâtŋan kinop. Yâhâ tembe lâu yaŋe ikŋe nanŋahât nâŋgâwaŋgimap yakât dopŋeâk hoŋ bawaŋe yakât nâŋgâwaŋgiop.

³ Yakât otmâ “Yesu taka tap,” yawu sâŋetâ nâŋgâm tembe lâu yaŋe Yesuŋe ga hoŋ bawaŋe heŋgeŋguâkât Yura yeŋgât papatolipyeŋe nombotŋe hâŋgânyongomu yâkâlen ariwi.

⁴⁻⁵ Ari yuwu sâm ekuwi. “Roma tembe lâu yeŋgât kunyeŋe âlâ nengâlen biwiŋaŋe kepeimu nen orop mansain. Lok yuŋe ikŋe tewetsenŋaŋe lok puhuyekmu nengât miti emetŋe ya tuhuningiwi. Yakât otmâ denŋe nâŋgâm ari tânguwatgât nanŋain.” Yawu sâwi.

⁶ Yawu sâm ekuŋetâ nâŋgâyiŋgimu orowâk ariwi. Ariŋetâ emet ya tâlâhumuâk otmu bukuliŋŋe hâŋgânyongomu Yesuhâlen ba yuwu sâm ekuwi. “O lok pato, bukunenŋe yuwu yap.

⁷ “Nâ lok âlepŋe bia. Yakât gâŋe nâhât emelan gawuatgât ki nanŋan. mâtâwânâk kinmâ denâk sârâ hoŋ bawaŋe yu âlepŋe otbuapgât nanŋan.

⁸ Yâhâ nâ nineâmâ lok patonahât tem lâuwaŋgim yâkât amutgen manman. Gârâmâ patonaŋe nâ gurâ buku nombotŋe yeŋgât kunyeŋe sâm nihimu manman. Yakât otmâ nâŋe tembe lâulipne âlâ me âlâ yuken me yaken ariŋet sâmune âlepŋe nâhât tem lâunihihim arimai. Me âi wuân me wuân tuhuŋet sâm âi yiŋgiman ya gurâ âilongo tuhumai. Gâmâ lok pato. Yakât otmâ denâk sârâ âlepŋe otbuapgât nanŋan.” Yawu sâm den kalop ya bukuliŋŋaŋe Yesu ekuwi.

⁹ Den yawu ekuŋetâ Yesuŋe nâŋgâmu ewe membe olop. Nâŋgâmu ewe membe otmu Isirae lohimbi betŋan sâwi ya yuwu sâm ekyongop. “Wâtne pato tatnihiap yakât nâŋgâm Roma lok yuŋe biwi yâhâp ki oap. Yakât yuwu nanŋan. Isirae yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe lok yuŋe oap yuwu âlâ ki otŋetâ yekman. Lok yuŋe nâhâlen biwiŋaŋe kepeim den katnihiap yu ekmune âilongo oap.” Yawu sâm ekyongop.

¹⁰ Yawu sâm ekyongomu tembe lâu bukuliŋŋaŋe purik sâm yapâ pilâyekmâ âwurem ari emelan yâhâm hoŋ bawa âlepŋe olop ya ekbi.

Yesuŋe lok âlâ mumuŋambâ mem yahalop.

¹¹ Yesuŋe hoŋ bawalipŋe meyekmâ kapi âlâ, kutŋe Nain sâm yan ariŋetâ lohimbi dondâhâlâkŋe betyeŋan sâŋetâ ariwi.

¹² Kapi ya hâumâk otŋetâ imbi kambut âlâhât nanŋe sihanâk muop ya hangune sâm bukuliŋŋaŋe gerelân katmâ lâum gewi. Yawu otmâ lohimbi tem pato betyeŋan sâŋetâ gewi.

¹³ Otmu Kutdâŋe kambut ya ekmâ tepŋe nâŋgâm “Ki ise,” sâm ekuop.

¹⁴ Yawu sâm ekum geret lâum gewi yan memu inâk kinbi. Inâk kinŋetâ lok sihan ya ekmâ yuwu sâm ekuop. “Yahatmâ kin.”

¹⁵ Yawu sâm ekumu mumuŋambâ yahatmâ dendât otmu ekŋetâ sâtŋe bâleŋe olop. Otmu imbi kambut ya nanŋeit yetgât Yesuŋe “lohotŋan manset” sâm ekyotgop.

¹⁶ Otmu lohimbi yan kinbiŋe ya ekŋetâ sâtŋe otmu Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Anitâŋe ikŋe poropete âlâ hâŋgângumu taka hohetnenŋan mansap.”

Yâhâ nombotŋaŋe yuwu sâwi. “Lok yuŋe tihitnennje otmâ manman âlepŋan katnenekmu mannongât Anitâŋe hângângumu taka mansap.” Yawu sâwi.

17 Yesuŋe lok sihan ya mumuŋambâ mem yahalop yakât den pat ya lohimbije sâm haok tuhuŋetâ kapi tipi tapi Yuraira hânân ttmâ arap ya ambolipŋe kerekŋe nângâwi.

*Yesuŋe Yoanehât sâop.
(Mataio 11:2-19)*

18 Yoane pâi emetŋan katŋetâ talop yâkâlen ari hoŋ bawalipŋaŋe Yesuŋe lohimbije heŋgemyongop yakât den pat ekuwi.

19 Ekuŋetâ nângâm hoŋ bawayâhâtŋe yâhâp den yuwu sâm ekyotgom Kutdâhâlen hângânyotgomu ariowot. “Ari yuwu sâm âikuromawot. “Anitâŋe ikŋe hoŋ bawa hângângumu ge tihitnennje otbuap sâmain ya gâ me? Me âlâhât mambotmâ mannom?”

20 Yawu sâm ekyotgom hângânyotgomu Yesuhâlen ari yuwu sâm ekuowot. “Yoaneŋe lohimbije toen mem katyekmapŋe yuwu sâm hângânnotgomu takait. “Anitâŋe ikŋe hoŋ bawa hângângumu ge tihitnennje otbuap sâmain ya gâ me? Me âlâhât mambotmâ mannom?” yawu yap.” Yawu sâowot.

21 Otmu sâp yan Yesuŋe lohimbije kundat otbi ya dondâhâlâk heŋgemyongop. Otmu weke bâleŋaŋe lohimbije mângâeyekbi ya watyekmu gaiakmâ ariwi. Otmu lohimbije senyeŋe bok sâsâŋe ya senyeŋan walipyongomu senyeŋe suk sâmu ekbi.

22 Yawuhât Yesuŋe Yoanehât hoŋ bawayâhâtŋe ya yuwu sâm ekyotgom. “Yerâmâ ari kulem topŋe topŋe memune eksai yukât Yoane ekuromawot. Nâŋe senyeŋe bok sâsâŋe ya walipyongomune senyeŋe suk sâmu eksai. Otmu lok pareŋe manmai ya heŋgemyongomune târârâhâk bam gai. Otmu hâk bâle manmai ya gurâ heŋgemyongomune âlepŋe otmâ mansai. Otmu ândâpyeŋe bok sâsâŋe ya gurâ heŋgemyongomune ândâpyeŋe pâroŋ sâmu den nanjai. Otmu nombotŋe bâlewi ya mumuŋambâ mem yahatyekmune mansai. Otmu kewilâyekŋetâ mansai ya nine den pat âlepŋe ekyongomune nângâm biwiyenje heronje otmâ mansai.” Yawu sâm Yoane ekuromawot.

23 Yakât âlâ sâwe. Yawu otyiŋgim mansan yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe nâhât biwi nângâm yâhâp ki otmai ya yengât nângâmune tepne heronje oap.” Yawu sâm ekyotgom hângânyotgomu âwureowot.

24 Hângânyotgomu âwurem arimutâ Yesuŋe Yoanehât topŋe lohimbije yan kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Yoane lok ki manmaiângen ari manop ya lohimbije ekne sâm yâkâlen ariwi. Otmu yakât den âlâen hâum sâwe. Siru pato pilâm âliwahap mem gâsuk gâsuk tuhumu ekmâ âlemai.

25 Yawu olop ya ekne sâm ariwi me bia? Me lok âlâŋe hâk katipŋe sekŋe âlepŋe mânunjakmâ manop ya ekne sâm ariwi me? Lok hâk katipŋe sekŋe âlepŋe mânunjakmaiŋeâm lok kutdâ yengât emelanâk tatmai.

26 Yâhâ lok ki manmaiângen ki manmai. Yakât otmâ wuân bân ekne sâm yaken ariwi? Yakât yuwu sâmune nângâŋet. Yoaneŋe Anitâhât den pat sâm tetem gaop ya nângâne sâm ariwi. Yâhâ emelâk Anitâhât poropelipŋaŋe yâkât den tâmbâlipyenje ekyongom manbi ya yengât kunyerŋe pato oap.

27 Yâkât nângâm emelâk Anitâŋe den sâop ya yuwu tap. “Gâŋe nine topne sâm tetem ekyongorâ nângâŋetgât nine hoŋ bawane hângângumune kulet sâhihim mâtâp menŋihiwuap.” Den yawu tap. Kulet sâop yamâ Yoane.

28 Otmu yakât den yuwu sâmunê nângânet. Anitâne Yoane nep wanmu miop yakât nângâmu yahatmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne Yoane wangi-nomaihât dop ki tap. Yoaneje kulet sânihim âi mem gaop yamâ nine topne ki nângâm hejengejum mansap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâne nâhât den pat âlepne yu nângâm Anitâhâlen biwi nângân nângânyene katnomai yanjeâmâ Yoane wanginoma.

29 Yawu sâm ekyongomu lohimbi sesengâlâk, lohimbi inje, takesi meme lok, yawuyane nângânetâ bulâne olop. Yâhâmâ emelâk Yoaneje Anitâhât den ekyongomu nângânetâ bulâne otmu toen mem katyehop.

30 Yamâ Parisaio lok otmu Mosehât girem den lohimbi kâsikum yingiminiwi yâkneâmâ Anitâhât mâtâp Yoaneje ekyongop yakât hâkân otmâ denje nângânetâ tâjât olop. Yakât otmâ toen ki katyehop.

31 Otmu Yesuje den âlâ yuwu sâm ekyongop. Yen biwi yâhâp otmâ mansai yakât nângânetâ keterakyingâkgât den girawu yaen hâum sâmunê nângânetâ keterakbuap. Yawu mon?

32-34 Nimnaom titipâje sombem patoen hârum konok otmâ tatnomai. Tatmâmâ komot âlâ tatnomaije komot âlâ yuwu mon ekyongonomai. “Nenje yahatmâ kep tuhum âlâlâ oain. Gârâmâ yen orowâk tuhune sâmunje ki tânnongoai. Yakât otmâ nângâmunje bâleap.” Yawu otnomai yakât topne teteâkgât yuwu sâmunê nângânet. Yakât dopneâk Yoaneje herone olâkgât nângâwi. Yamâ nângâwi yawu Yoaneje ki olop. Yakât otmâ yâkât hâkân otmâ sâm ge katbi. Otmu âlâku torokatnâ hâum sâwe. Sâp âlâen nimnaom titipâ komot âlâ tatnomaije komot âlâ yuwu sâm ekyongonomai. “Âo, nen we bâle nângâm ombe hakoâk isewin. Yawu otbin yan yeje ki nenekbi. Yakât otmâ nângâmunje bâleap.” Yawu sânomai. Yakât dopneâk yeje otmâ mansai. Gârâmâ yeje oai yan ki torokatnâ mansan. Yakât otmâ yen nâhât hâkân oai. Yakât yuwu sâmunê nângânet. Emelâk Yoaneje to kârikne me âlâlâ ya nembâpgât dop yamâ yâkne ki neminiop. Yakât yeje yuwu sâwi. “O, lok yuâmâ yawu otmâp.” Yawu sâwi. Yâhâ nâmâ Anitâne hângânnohomu ge sot kâlê neman. Yakât otmâ yeje nâhât yuwu mon nângâmai. “O, lok yuâmâ sot pato kutakamap. Otmu takesi meme lok otmu lok komborâ yâk orop buku oranjim gamai.” Nâhât yawu sâmai.

35 Yawu gârâmâ yakât sâwe. Anitâne den sâop ya tijâk lâum manmai ya yengât orotmemeyene ekmâ nângânetâ bonje otbuap. Yawu.” Yawu sâop.

Imbi âlâne Yesuhât kâine piriop.

36 Parisaio lok âlâ, kutje Simon sâm, yâkne Yesu mem emetjan yâhâ bukulpne orowâk menduhuakmâ sot newi.

37 Yâhâ Yesu orowâk sot newi yakât den pat imbi kondarâ âlâne nângâmâmâ to kukne suk sukne âlâ mem emet tatbiân yan yâhâop.

38 Mem yâhâ Yesu betnehen kinmâ isemu gilâpne târân sâm kâinan giop. Kâinan gemu somotne kâlêp pato yanje mem gowasiñmâ kerej mewanjiop. Yawu otmâ to kukne ya moselemu kâinan gemu pirim mepaeop.

39 Yawu otmu Simonje ekmâ biwinane yuwu nângâop. “Imbi kondarâ yune ki orotne oap. Yawuhât Yesu Anitâhât poropete mansap mâne imbi yukât topne nângâm hejengejum kuwanjimu ki otbâp.

40 Yawu nângâmu Yesuje biwinahât topne nângâm yuwu sâm ekuop. “Simon, den sâmunê nângâ.” Sâmu sâop. “Lok pato, sârâ nângâwe.”

41 Sâmu sâop. “Den âlâen hâum sâmune nângâ. Lok âlânje bukuyâhâtne tewetsenje yitgiop, âlâmâ 50 kina, âlâmâ 5 kina.

42 Tewetsenje yitgimu mem ari yanje senje âlâlâ puluhuahowot. Otmu yakât kakņan “matje nihiromawot” sâm ekyotgop. Yawu gârâmâ tewetsenje ki tatyitgiop. Yakât otmâ yâkâlen ari yuwu sâm ekuowot. “Tewetsenje ki tatnitgiap. Yakât otmâ girawu otmâ tosa matje kâpekmutne pesuk sâwuap?” Yawu sâm ekumutâ yuwu sâop. “Bât belaiâk yitgiwan. Pesuk yap, âlepne ariyet.” Yawu sâop. Yakât otmâ yuwu âihohomune nângâ. Bukuyetņane tosayetne pilâyitgimu pesuk sâop. Yakât otmâ bukuyâhâtne lok girawu yanje herone pato nângâwanģiop, 50 kina wanģop yanje me 5 kina wanģop yanje?

43 Sâmu sâop. 50 kina wanģop yanje herone pato nângâwanģiop.”

Sâmu sâop. “Âlepne yat.”

44 Yawu sâm imbi ya ekmâmâ Simon yuwu sâm ekuop. Nâne emetgan gamune to ki gâim katdâ piriaksan. Yamâ imbi yunjeâmâ isemu gilâpņane kâinan gemu pirim somotņane gowasiņmâ kereņ menihiap.

45 Gâne ki parahuneksat. Yamâ imbi yunjeâmâ mepaenekmâ tap.

46 Gâne nak toņe ki katnihiat. Yamâ imbi yunjeâmâ to kukņe suk sukņe, hâmeņe yahat yahatņe ya moselemu kâinan gemu pirineksap.

47 Imbi yunjeâmâ nângânihiap. Yakât topņe nângâm henģenģuwuatgât yuwu sâmune nângâ. Lok âlânje bukujahât tosa umatņe pilâwanģimu yakât herone pato nângâwanģiwuap. Yâhâ lok âlânjeâmâ bukujahât tosa hewewen pilâwanģimu yakât herone kakņeâk nângâwanģiwuap. Yakât yuwu sâmune nângâ. Anitâņe imbi yukât tosa umatņe emelâk pilâwanģiap. Yakât otmâ mepaenekmâ tap.

48 Yawu sâm imbi ya yuwu sâm ekuop. “Tosahe pilâhihian.”

49 Yawu sâmu, Parisaio orowâk tatmâ sot newiņe den ya nângâm biwiyenņe yuwu nângâwi. “Lok yukât topņe girawu? Girawu otmâ “Tosahe pilâhihian” yawu yap.” Biwiyenņe yawu nângâwi.

50 Yesuņe imbi ya yuwu sâm ekuop. “Nâhâlen biwihanje kepeiat. Yakât otmâ Anitâņe manman kârikņahât pat kuhihap. Yakât nângâm lohotņan ari.” Yawu sâop.

8

Imbi nombotņe Yesu orowâk ariwi ya yengât topyeņe

1 Sâp yakât kakņan Yesuņe hoņ bawalipņe meyekmu kapi ya pilâm kapi tipi tapi tatmâ arap ya ârândâņ yâhâm gewi. Otmu lohimbije Anitâhâlen biwiyenņe kepeinetâ tihityeņe otyingiwuap yakât den pat âlepņe Yesuņe ekyongop.

2 Otmu imbi nombotņe orowâk ariwi ya yengât topyeņe yuwu. Imbi nombotņe emelâk kundat oti ya henģemyongop. Yâhâ nombotņe âlâmâ weke bâleņeņe mângâeyekbi ya watyekmu gaiakmâ ariwi. Yâhâ yâk yengâlen gâtņe âlâ, kutņe Maria, Matala kapiân gâtņe, ya weke bâleņe nombolân yâhâpņe mângâenjetâ watbanģiop.

3 Yâhâ âlâmâ, kutņe Yoana sâm. Yâhâmâ Herotgât hoņ bawa âlâ, kutņe Kusa sâm, yâkât imbiņe. Yâhâ âlâmâ, kutņe Susana sâm. Otmu imbi nombotņe iri sikumyene orop yâkņe Yesu otmu hoņ bawalipņe tânyongowi. Imbi topyeņe sâm aran yu orowâk ariwi.

*Hote alikŋan hâum sâop.
(Mataio 13:1-9 Mareko 4:1-9)*

4 Lohimbi dondâŋe kapiyeŋe pilâm Yesuhâlen ari menduhuakŋetâ den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop.

5-8 “Lok âlâŋe hote alikŋe mem hâilonŋe sâm newâŋen ariop. Ari hote alikŋe ya nombot nombot mem hâilonŋmu giop. Nombotŋeâmâ mem hâilonŋmu mâtâwân ge talop. Yâhâ nombotŋeâmâ mem hâilonŋmu hân toŋe biaen ge talop. Yâhâ nombotŋeâmâ hele bâleŋe iowân giop. Yâhâ nombotŋeâmâ tep tep kum hân âilonŋo lonŋo tuhuwi yan ge talop. Yawu gârâmâ hote alikŋe mem hâilonŋmu âlâen âlâen giop yakât topŋeâmâ yuwu. Nombotŋe mâtâwân ge talop yamâ lohimbiŋe bam gam tâlim lanŋ tuhuŋetâ nâiŋe kârâm newi. Yâhâ nombotŋeâmâ hân toŋe biaen giop yamâ gihitŋe kakŋeâk pilâop. Yakât otmâ in yawu mum hâlâlâlŋ sâop. Yâhâ nombotŋeâmâ hewukŋan me hele pato biwiŋan giop yamâ âilonŋo tetem pururuk sâop. Pururuk sâmu hewukŋaŋe langumu derepgum gimbaŋgumu orok sâop. Yâhâ nombotŋe hân âlepŋan giop yaŋeâmâ tetem pururuk sâm âilonŋo yahalop. Nâŋe den yan yu biwiyeŋan katmâ nâŋgâm heŋgeŋgunomai.” Yawu sâm ekyongop.

*Topŋe yuwuhât Yesuŋe den âlâ me âlâen hâum sâop.
(Mataio 13:10-17 Mareko 4:10-12)*

9 Yawu sâm ekyongomu hoŋ bawalipŋaŋe den ya topŋahât nâŋgâne sâm âikuwi. Âikuŋetâ sâop.

10 “Anitâŋe tihitnenŋe otmâ gamap yakât topŋe yeŋe tipiŋe nanŋai. Yâhâ lok nombotŋe nâhâlen ki torokatmâ mansaiŋeâmâ biwiyeŋe pâlâmŋe otmâ mansai. Biwiyeŋe pâlâmŋe otmâ manŋetâ yakât den âlâen âlâen hâum ekyongoman. Yakât otmâ yâkŋe nâhât nâŋgâm hâkânŋ otmâ nekmâ kâkâsuk otmâi. Yawu otmâ biwiyeŋe alitmai. Yakât otmâ nâhât den pat yu nâŋgâŋetâ tâŋât oapgât hiliwahonomai. Yamâ nâŋgâm heŋgeŋguai mâne biwiyeŋe Anitâhâlen katmâ denŋe lâuŋetâ tosayeŋe emelâk pilâyiŋgimbâp.”

*Hote mem hâilonŋmu giop yakât topŋe
(Mataio 13:18-23 Mareko 4:13-20)*

11 Hote alikŋan hâum ekyongoan yakât topŋe sâmune nâŋgâŋet. Anitâhât den yamâ hote alikŋahât dop oap.

12 Yâhâ lok hote alikŋe mem hâilonŋmu giop yamâ nenŋe Anitâhât den lohimbi ekyongomunŋe nâŋgâmai yakât dop. Hote alikŋe nombotŋe mem hâilonŋmu mâtâwân giop yakât topŋe yuwu. Yamâ lohimbi nombotŋaŋe Anitâhât den nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeimaihât Satanŋe den ya kum mem gulip tuhumap.

13 Yâhâ hote mem hâilonŋmu nombotŋe hân toŋe biaen giop yakât topŋe yuwu. Lok yawuya nâhât den pat âlepŋe ekyongomune nâŋgâm heronŋe otmâ manmai. Nâŋgâŋetâ den ya kakŋeâk gem biwiyeŋan gihitŋe kârikŋe ki memap. Yawu gârâmâ umatŋe âlâ kakyeŋan yâhâmap yan lohotŋe otmâ pilâmai.

14 Yâhâ hote mem hâilonŋmu nombotŋe hele biwiŋan giop yakât topŋe yuwu. Lohimbi nombotŋe den ekyongomune nâŋgâŋetâ bonŋe otmap. Nâŋgâŋetâ bonŋe otmu sâp kâlep ki otmuâk hâŋgât iri sikum, me tewetsenŋe, me âlâlâ ekmâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe yan hikum nâŋgâm manmai. Yawu manmai yakât otmâ biwi yâhâp otmâ manŋetâ manman âlepŋe ki teteyiŋgimap.

15 Yâhâ hote mem hâilonjmu nombotnje hân toje orowân giop yakât topnje yuwu. Lok yawuyaneâmâ den pat âlepnje nângâm henjengumai. Nângâm henjengum tinâk lâum manmâ yâhânetâ manman âilonjo lonjo teteyinjimap. Yâk yengât topnye yawu. Nâje hoteân hâum yan yamâ topnenjeâmâ yawu.” Yawu sâm ekyongop.

Lok topnenje lambeân hâum sâop.

(Mareko 4:21-25)

16 Yesuje den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Nenne emet kâlehen tatmâ lambe saum tunjukan ki katmain. Gârâmâ helenân gâitmunje kinmâ sem lanjinje pilâmu ekâmâ gem yâhâmain.

17 Yakât topnje yuwu. Lok âlâ me âlâje otjetâ bâlemu kurihimai yamâ hâmbâi mâne tetekjan otmu eknom.

18 Yakât otmâ den ekyongoan yu biwiyenjan katmâ nângâm henjengunomai. Lok âlâ me âlâje nâhât den nângâm biwiyenjan katmâ mannomainje ya nângânetâ keterakbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâje nâhât den nângânetâ nahat otmu bet pilânomainje biwiyenje pâlâmje manmâ ki nângânetâ keterakmâ henjenguwuap.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuhât hepne torehenlipne

(Mataio 12:46-50 Mareko 3:31-35)

19 Yawu sâm ekyongom tatmu lohimbi kinjtitje orowâkne denje nângâne sâm mem hawam mewam tuhumm kinbi. Yawu kinjetâ ikne hepne torehenlipnaje taka gotjan bane sâm otjetâ lohimbinje mâtâp manjuyinjinetâ betyenehen kinbi.

20 Betyenehen kinjetâ lok âlâ Yesu gotjan talopnje yuwu sâm ekuop. “Torehenlipgane taka betnenjehen kinmâ gâhât yai.”

21 Yawu sâmu Yesuje yuwu sâm ekyongop. “Anitâhât tem lâum mansai yanjeâmâ nâhât hepne torehenlipne bulâje oai.”

Yesuje sâmu to siru nâj nâj sâop.

(Mataio 8:23-27 Mareko 4:35-41)

22 Hilâm âlâen Galilaia dengân pato ya hâtikgum nombotgen arine sâm wanjaen yâhâwi. Wanjaen yâhâm hâtikgum nombotgen ariwi.

23 Arim tatjetâ Yesu amangât katmu aman pâlâmje iop. Aman im tatmu dengân ya tânângujetâ yanâk siru puñ puñ sâm pilâop. Siru puñ puñ sâm pilâmu toje wanja kâlehen gemu guhulakbe sâm olop.

24 Guhulakbe sâm olop yan ekjetâ sâtnje otmu hoj bawalipnaje mândem yuwu sâwi. “Wâe, lok pato, wanja yu dengân kâlehen guhulakbe sâm oap. Harannongomap.”

Yawu sâm ekujetâ yahatmâ siru kuwanjiop. Kuwanjimu to yanje nâj nâj sâop. Nâj nâj sâmu yuwu sâm ekyongop.

25 “Wongât biwi yâhâp oai? “Nâje tihityenje otbomgât dop ki tap,” yawu mon nangai?” Yawu sâm ekyongop. Yawu sâm ekyongomu yuwu sâm alahuwi. “Bâe, lok yukât topnje girawu? Siru kuwanjimu yanak to yanje nâj nâj yap.” Yawu sâwi.

Yesuje weke bâleje watyekmu gaiakmâ bau yengâlen ariwi.

(Mataio 8:28-34 Mareko 5:1-20)

26 To nâj nâj sâmu dengân ya hâtikgum ba nombot endaken kapi âlâ, kutnje Gerasene sâm, yan ariwi.

27-29 Yan ari wanğaembâ lâum kionmâ arinetâ kapi ambonje, lok âlâ weke bâleņaje mângâeminiop, ya takamu ekbi. Yâhâ yâkât topņe yuwu. Lok yamâ sumân bam gam otmu weke bâleņaje mângâemu hâk katipņe tuhumm pilâm hâk barahâk manmâ gaop. Otmu ikņe kapi ambolipņaje ari tâk kârikņe, kutņe sein sâm, yaņe kâiņe bânņe mem menduhumm sâhâminiwiâke yamâ tâmbiriņ sâmu hâreakminiop. Yawu otma weke bâleņaje mângâemu lok ki manmaiângen ari ihilâk mahilâk manminiop. Lok yakât topņe yawu. Lok yaņe ewan kinmâ Yesu ekmâ yâkât gotņan ge kinop. Gotņan ge kinmu Yesuņe weke bâleņe ya watbe sâm yuwu sâm ekuop. “Lok yukâlembâ gaiakmâ ari.”

Yawu sâmu hu halak tuhumm yuwu sâm ulitguop. “Yesu, topge naņgan. Gâ Anitâhât nanņe. Yamâ wongât nâhâlen takat? Nâ hâhiwin ki nihi. Inâk âwurem arihât naņgan.” Yawu sâm ulitguop.

30 Ulitgumu sâop. “Ahonakdâ nâņgâwe.”

Sâmu sâop. “Nâņe weke bâleņe nombotņe orowâk tatmâ lok yu mem mângâem mansain. Yakât otmâ nengât kutnenņe “Komot Pato,” yawu.

31 Aiop, gâņe nâņgâningirâ sumânâk mannom. Hem topņan ki hâņgânnongorâ arinom.” Yawu sâwi.

32 Yâhâ talapņan bau sesengâlâkņe tomot tuhumm kinņetâ yekbi. Yekmâ yuwu sâm Yesu ekuwi. “Gâņe watnenekbuat otmuâmâ, âlepņe watnenekdâ gaiakmâ bau enda yengâlen arinom.” Yawu sâwi. Yawu sâņetâ watyekmu gaiakmâ bau ya yengâlen ge mânunjakbi.

33 Bau yengâlen ge mânunjakmâ mângâeyekņetâ sururuk sâm ba hem pa-toembâ tâwoņ sâm dengânân kionņetâ haranyongop.

34 Dengânân kionņetâ haranyongomu galeyongom manbiņe ekmâ sururuk sâm kapi ambolipņe ya ekyongowi.

35 Ekyongonņetâ yakât topņe nâņgâne sâm Yesuhâlen takawi. Otmu emelâk weke bâleņaje lok mângâeņetâ ihilâk mahilâk manminiop yamâ nâņgân nâņgânņe keterakbaņgimu hâk katipņe mânunjahop ya ekbi. Ekņetâ sâtņe otmu lohimbî Yesu orop kinbi ya âiyongowi.

36 Âiyongonņetâ Yesuņe weke bâleņe watyekmu gaiakmâ arinetâ nâņgân nâņgânņe keterakbaņgiop yakât den pat ekyongowi.

37 Ekyongonņetâ nâņgânņetâ sâtņe otmu Yesuņe pilâyekmâ âlâengen ariâkgât ekuwi.

Yakât otmâ Yesuņe hoņ bawalipņe meyekmu wanğaen yâhâwi.

38 Wanğaen yâhâņetâ yan lok weke bâleņe watbaņgiop yaņe yuwu sâop. “Nâ girawu otbom? Yen orop arinehât naņgan.”

39 Sâmu sâop. “Bia, gâ nen orop ki arinom. Yakât otmâ kapihehen ari gike hep torehenlipge yakât den pat ya ekyongowuat.” Yawu sâop.

Yawu sâmu kapiân yâhâ Yesuņe heņgeņguop yakât den pat kapilipņe ekyongop.

Yesuņe Yairo baratņe mumunğambâ mem yahalop.

(Mataio 9:18-26 Mareko 5:21-43)

40 Yawu otmâ Yesuņe hoņ bawalipņe meyekmu kapi ya pilâm wanğa mem âwurem ariwi. Âwurem ari wanğaembâ geņetâ dengân ginņan lohimbî dondâņe Yesu ekne sâm taka kinbi.

41 Yawu otmâ kinņetâ miti emetjahât galemlipeņe yengât lok kunņe, kutņe Yairo sâm, yâkņe gotņan ba mepaem yuwu sâm ekuop.

42 “Baratne, ombe bisine konohâk ya sihanâk katnenekbe sâm oap. Yawu gârâmâ gâŋe ari heŋgeŋguhât nanŋan.” Yawu sâop.

Yawu sâm ekumu Yesuŋe hoŋ bawalipŋe meyekmu ya pilâm Yairohât emelan ariwi. Mâtâwân arim tatŋetâ Yesu takaop yakât den pat ya lohimbi dondâŋe nâŋgâm ekne sâm yâkâlen arinŋetâ orowâk ariwi.

43 Yâhâ imbi âlâ orowâk ariwi yâkât topŋeâmâ yuwu. Imbilipnennjaŋe emetsenŋe ekmai dop yawu ki olop. Yâhâ imbi yuâmâ emetsenŋe ekma yâhâmu yambu kâiân yâhâp olop. Yambu kâiân yâhâp yu biwiŋan dokta yengâlen arimu hep ya saŋ sâekgât âi pato mewiâke yamâ yawuâk otmâ gaop.

44 Yâhâ imbi yaŋe Yesuhât betŋan bam yâkât sâŋgum potonŋan in walipgumu yanâk hepŋe saŋ sâop.

45 Yâhâ walipguop yanâk Yesuŋe enŋatŋe kakŋambâ olelem yekmâ “Âlâŋe walipnohoap?” sâm âiyongop.

Yawu sâm âiyongomu yan kurihiakŋetâ Petoroŋe yuwu sâop. “Lohimbi dondâŋe mem hawam mewam tuhunenekŋetâ pâŋ sâm kinsain. Yakât otmâ gâ girawu nâŋgâm yat? Yan gâtŋaŋe mon walipgohoai.”

46 Sâmu sâop. “Walipnohoap yan hâkne katmâ nanŋan.”

47 Yawu sâmu imbi yaŋe kâi bâtŋe kârârŋ kârârŋ sâmu kinop. Yawu otmâ Yesuhât sâŋgum potonŋan walipgumu hepŋe sâŋ sâop yakât topŋe kerek ekuop.

48 Sâmu sâop. “Toune, biwihe nâhâlen katsat. Yakât otmâ Anitâŋe nâŋgâhihimu hepge saŋ yap. Lohotŋan ba ari.” Yawu sâm ekuop.

49 Yawu sâm ekum kinmu yanâk Yairohât hoŋ bawalipŋe nombotŋaŋe emelambâ taka yuwu sâm ekuwi. “Baratge emelâk bâleap. Yakât otmâ lok pato yu imbiâk sârâ gamap.”

50 Yawu sâŋetâ Yesuŋe nâŋgâm Yairo yuwu sâm ekuop. “Yakât ki gorâhihiâk. Nâhâlen biwihaŋe kepeim enŋat yâhâp ki ot.” Yawu sâop.

51 Yawu sâm Yairohât emet gotŋan ba kinmâ lohimbi nombotŋe katyekmu yaehen kinbi. Yaehen kinŋetâ Petoro, Yakowo, otmu imiŋe Yoane, Yairo, imbiŋeit meyekmu emet kâlehen yâhâwi.

52 Yâhâ lohimbi dondâŋe kahân tatmâ isem we bâle pato nâŋgâm tatbi. Yawu ot tatŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Baratyetŋe ki bâleap, in aman pâlâmŋe iap. Yakât otmâ ki iserŋet.”

53 Yawu sâm ekyongomu nâŋgâŋetâ nahat otmu girinŋangiwi. Emelâk katnenekmâ arap nâŋgâwi.

54 Yâhâ Yesuŋe imbi sihan ya bânŋan mem yuwu sâm ekuop. “Barat tipŋe, yahatmâ kin.”

55 Yawu sâmu yanâk yahatmâ bam gaop. Yawu otmu Yesuŋe sâmu sot um waŋetâ niop.

56 Otmu âwâŋe mâmâŋaŋe ya ekmutâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmâ bukulipyetŋe ki ekyongoromawot sâm kuyitgiop.

9

*Yesuŋe hoŋ bawalipŋe meyekmâ âi sâm yinŋiop.
(Mataio 10:5-15 Mareko 6:7-13)*

1 Yesuŋe hoŋ bawalipŋe kâiân yâhâp menduhuyekmâ âi sâm yinŋim yuwu sâm ekyongop. “Yen nâhât sâtŋat otmâ ari weke bâleŋaŋe lohimbi

māngâeyekjetâ mansai ya watyngijetâ gaiakmâ arinomai. Otmu lohimbî kundat otmâ mansai ya heṅgemyongonomai.” Yawu sâṁ ekyongop.

²Otmu lohimbîṅe Anitâhâlen biwiyenṅe kepeinetâ tihityenṅe otbuap yakât den pat ekyongom kapi âlâen âlâen ari kundat otbi ya heṅgemyongonomaihât māmâṅe otyngiop.

³Māmâṅe otyngim yuwu sâṁ ekyongom hāṅgānyongop. “Âi topṅe katne sâṁ sot me senṅe âlâlâ umatdâek ki miakmâ arinomai. Natik ki miaknomai. Me itâkat ki goleaknomai. Me tewetsenṅe hâkyenṅan ki tatbuap. Me pet me hâk katipṅe ya hourâ hourâ ki miaknomai. Me howan ki tinanṅum arinomai.

⁴Otmu kapi âlâen arinomai yanâmâ emelan dâim yâhâ katyekjetâ yanâk tatnomai. Kapi ya ambolipṅe orotmemeṅe bâlṅe betbanṅim biwiyenṅe Anitâhâlen katṅet sâṁ nâhât den pat âlepṅe ekyongonomai.

⁵Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonjetâ nāṅgânetâ nahat otmu bet pilānomai yamâ hâmbâi Anitâṅe matṅe umatṅe yingiwuap. Yakât otmâ kâiyeṅan wahap me bokosok me yu ya horatbuap yamâ tâlim gik beretek meṅetâ gewuap. Ya gemu betyngim pilâyekmâ ba âlâengen arinomai. Arinjetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nāṅgānomai.” Yawu sâṁ ekyongop.

⁶Yawu sâṁ ekyongom hāṅgānyongomu kapi âlâen âlâen ari yâkât den pat âlepṅe ekyongowi. Den pat âlepṅe ekyongom yan lohimbî mesek otbi ya mem heṅgemyongowi.

Herotṅe Yesuhât den pat nāṅgâop.

(Mataio 14:1-2 Mareko 6:14-16)

⁷Otmu sâp yanâmâ Galilaia yengât lok kutdâ âlâ manop, kutṅe Herot Antipa sâṁ, yâkṅeâmâ Yesuṅe olop miop yakât den pat nāṅgâop. Lohimbî nombotṅe yuwu sâṅetâ nāṅgâop. “Herotṅe tembe lâulipṅe ekyongomu Yoane kuṅetâ muop yamâ mumuṅambâ yahatmâ mansap,” yawu sâwi.

⁸Yâhâ nombotṅeâmâ yuwu sâṅetâ nāṅgâop. “Poropete lok âlâ, kutṅe Elea sâṁ, emelâk himbimân yâhâop ṅe mon purik sâṁ ge mansap,” yawu sâwi. Yâhâ nombotṅeâmâ yuwu sâṅetâ nāṅgâop. “Anitâhât poropetelipṅe emelâk muwi yâk yengâlen gâtṅe âlâ ṅe mumuṅambâ yahatmâ mansap,” yawu sâwi.

⁹Yawu sâṅetâ Herotṅe nāṅgâm engat yâhâp otmâ yuwu sâop. “Emelâk tembe lâulipṅe ekyongomune Yoane engatṅe hârewi. Yakât otmâ lok girawu ṅe yu ya otmâ mansap yakât den pat sâṅetâ nanṅan?” Yawu sâṁ Yesu ekbehât nāṅgâm manop.

Lok 5000 ya sot yingijetâ newi.

(Mataio 14:13-21 Mareko 6:30-44 Yoane 6:1-13)

¹⁰Emelâk Yesuṅe hoṅ bawalipṅe hāṅgānyongomu kapi âlâen âlâen ari yâkât den pat âlepṅe ekyongowi. Ekyongom pesuk pilâm yâkâlen âwurem ari otbi mewî yakât ekuwi. Ekuṅetâ meyekmu yenjiâk tatmâ nāṅgâne sâṁ Besaita kapiân ariwi.

¹¹Kapi yan ariwi yakât den pat lohimbî kiṅitṅe orowâkṅe nāṅgâm be-tyenṅen watyekmâ ariwi. Arinjetâ yan Yesuṅe tepṅe nāṅgāyngim Anitâhâlen biwiyenṅe kepeinetâ tihityenṅe otbuap yakât den pat âlepṅe ekyongop. Otmu bukulipṅe mesek topṅe topṅe otbi ya meyekmâ takanjetâ mem heṅgemyongop.

¹²Yawu otmâ Anitâhât den topṅambâek kâsikum yingimu emetsâpṅe otmu yan hoṅ bawalipṅe yuwu sâṁ ekuwi. “Yu tain yu hâlâṅmâ kapi tipi tapi âlâ

ki tap. Yakât po yingimu wátyeje houŋ sâmapgât gâje hângânyongorâ arinjet. Hângânyongorâ ari yejahâk sot puluhum um nenomai.” Yawu sâwi.

¹³ Sâjetâ sâop. “Âlepeje yeje sot kâsikum yinginjet.”

Sâmu sâwi. “Nengâlen banga kândâkdâ mome otmu injan yâhâp yawuâk tap. Lohimbi dondâ taka tai. Yawu gârâmâ nenje katgekma ari sot puluhuyingim lâum takanomgât nanjat me?” Yawu sâwi.

¹⁴ Yâhâ lohimbi taka tatbi ya yengât dowâmâ 5000 yawuya. Yesuje yuwu sâm ekyongop. “Yeje lohimbi yu ekyongonetâ kâsiwahom komot tipi tapi, komot 50 dop yawuya tatmâ arinjet.” Yawu sâop.

¹⁵ Yâhâ lohimbi ekyongonetâ den sâop yawuâk otbi.

¹⁶ Otmu Yesuje sot ya mem himbimân pak sâm ekmâ Anitâ mepaeop. Anitâ mepaem banga ya motokmâ tipi tapi tuhum hoŋ bawalipje yingimu lohimbi ya kerehâk yinginetâ newi. Yâhâ injan gurâ yawuâk yinginetâ nenjetâ dopyejan olop.

¹⁷ Nenjetâ dopyejan otmu sot nombotje talop ya hoŋ bawalipjanje hâwurum mânunjetâ saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

Petoroŋe Yesuhât topje sâm teteop.

(Mataio 16:13-19 Mareko 8:27-29)

¹⁸ Otmu hilâm âlâen Yesuje hoŋ bawalipje katyekmu tatjetâ ikniâk ba kinmâ Anitâ ulitguop. Ulitgum pesuk pilâmu hoŋ bawalipje yâkâlen arinjetâ yuwu sâm âiyongop. “Lohimbiŋe nâhât girawu nângâmâi?”

¹⁹ Sâmu sâwi. “Nombotjanje gâhât yuwu sâmâi. “Yoanene lohimbi toen katyekminiop ya emelâk kunjetâ muop ya mumuŋambâ yahatmâ mansap,” yawu sâmâi. Yâhâ nombotjanjeâmâ, “Poropete âlâ, kutje Elea sâm, emelâk himbimân yâhâop yanje purik sâm ge mansap,” sâmâi. Yâhâ nombotjanjeâmâ, “Anitâhât poropetelipje emelâk muwi ya yengâlen gâtje âlâje mumuŋambâ yahatmâ mansap,” gâhât yawu sâmâi.” Yawu sâwi.

²⁰ Sâjetâ sâop. “Yawu gârâmâ yejeâmâ nâhât girawu nângâmâi?” Sâmu Petoroŋe yuwu sâop. “Anitâje hângângohomu ge mansat ya nângâmunje bulâje oap.” Yawu sâop.

²¹ Yâhâ yakât topje sâm tetem lohimbi ekyongomaihât sâm kuyingiop.

Yesu kunjetâ mumbuap yakât sâop.

(Mataio 16:20-28 Mareko 8:30-9:1)

²² Den âlâ torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Nâ lok bulâje mansan. Yawu gârâmâ hotom umai yengât kunlipyeje otmu Isirae nengât papatolipnenje otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya kerekje biwi konohâk otmâ yan nâhât sâm bâlenihim mem âlâlâ tuhunekmâ nohonjetâ mumbom. Mum yan hân kâlehen hilâm kalimbu tatmâ benje yapâ mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâm ekyongop.

Manmannenje ki alitmâ manmâ yâhânom.

²³ Otmu Yesuje lohimbi kerehâk yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi âlâ me âlâje biwiyenje nâhâlen katmainje nâhâlen torokatne sâm yan yejahât ki nângâjetâ yahatbuap. Me senje âlâlâ tatyingiap ya biatningimâp sâm yakât ki nângâm ketet otmâ enjat yâhâp otnomai. Nâhât den haonjâ ârândân nângâm tem lâunihim nenomai.

²⁴ Yawu gârâmâ benje lok âlâ me âlâje manmanyenje alilaknomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâje nâhâlen biwiyenjanje kepeim manmâ

nâhât den pat âlepne yu lohimbi ekyongonomai. Ekyongonomai yakât otmâ yongonjetâ munomai yamâ Anitâne mumunambâ mem yahatyekbuap.

²⁵ Yâhâ lok âlâ me âlâne iri sikum me manman topne topne yan biwi nângân nângâneye hikum manmâ munomai yanje girawu otnomai. Yerjahâk mumunambâ yahatnomaihât dop âlâ ki tap. Nâ lok bulâne den kâsikum yingim mansan. Yengâlen gâtne âlâ me âlâne nâhât den nângânetâ nahat otmu betnihinomai yamâ matne yuwu kâpekyingiwom. Hâmbâi sâp patoen Himbim Awoņnaņe yâhâpne hângânnohomu aņelolipne meyekmune hânân genom. Sâp yan yengâlen gâtne âlâ me âlâne nâhât den nângânetâ nahat otmu betnihimai yamâ nâku yawuâk betyongomune matne umatne menomai.

²⁶ Hâmbâi sâp patoen Himbim Awoņnaņe yâhâpne hângânnohomu aņelolipne meyekmune hânân genom. Gem yan manmanyenjahât matne âlâku ikņiâk ikņiâk kâpekmâ yingiwom.

²⁷ Yuwu sâm ekyongomune nângâm biwiyeņan katmâ mannomai. Yen ki mum metenjetâek Anitâne tihityeņe otbe sâm lok bulâne nâ hângânnohomu âwurem ge tihityeņe otbisâm.” Yawu sâop.

Yesuņe Mose yet Elea orop den alahuwi.

(Mataio 17:1-13 Mareko 9:2-13)

²⁸ Den yawu ekyongop yakât kakņan hilâm nombolân yâhâp mon pesuk sâmu Yesuņe Anitâ ulitguwe sâm olop. Yakât otmâ Peto, Yakowo, otmu imiņe Yoane, meyekmu hoņ bawalipne nombotne âlâmâ katyekņetâ tatņetâ yenjâk pumne âlâen yâhâwi.

²⁹ Yâhâ kinņetâ Yesuņe Anitâ ulitgum kun kundenne âlâ otmu sâņgumņane laņiņe pilâm kaok bolañ bolañ olop.

³⁰ Yawu otmu Mose Elea emelâk Anitâne meyelehop yanje in yawu tetem kinmutâ

³¹ himbimâmbâ laņiņne siliņ siliņ sâm hâuyelekmu yâk orop den alahuwi. Yawu otmâ Yesuņe Yerusalem kapiân ari Anitâne yâkât mâtâp sâm kalop ya lâumu Yura papatolipyeņane kuņetâ mumbuap yakât ekyotgop.

³² Mose yet Elea tetemutâ den otbi yan hoņ bawalipņane aman pâlâmne iwi. Yâhâ Mose yet Eleane Yesu pilâm arire sâm otmutâ kâlâwahom yahatmâ yekbi. Yekņetâ Petorohât hanne tâlâhumu yuwu sâm Yesu ekuop. “Lok pato, kulem teteap yuwuya âlâ ki ekmain. Yu ekmunne âlâ kândâkdâ oap. Yawu gârâmâ gâņe sârâ selep kalimbu tuhnehât naņgan. Gâhât âlâ, Mosehât âlâ, Eleahât âlâ.” Yawu sâop.

³³ Otmu Mose yet Elia Yesu pilâm arire sâm otmutâ Petoroņe kulem yakât topne ki nângâmâk Yesu yawu sâm ekuop.

³⁴ Yawu sâmu yanâk elem patoņe ge pumne ya mem kâtâpgumu kinņityenjahât otbi.

³⁵ Kinņityenjahât otņetâ elem yakât biwiņambâ Anitâne den âlâ yuwu sâop. “Bulâņanâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Nâņe âi sâm waņmâ hângâņgumune giop. Yakât otmâ den sâwuap ya yeņe mem biwiyeņan katmâ tem lâuwaņgim mannomai.” Yawu sâop.

³⁶ Den ya sâm tiņ pilâmu Yesu ikņeâk kinmu ekbi. Yâhâ hoņ bawalipņane kulem ya ekbi yakât ki sâm tetem bukulipyeņe ekyongowi.

Yesuhât hoņ bawalipņane weke bâleņe watne sâm pâpguwi.

(Mataio 17:14-21 Mareko 9:14-29)

37 Emet hañ sâmu pumñehembâ geñetâ lohimbî kiñgitñe orowâkñe ari mem teteyekbi.

38 Mem teteyekñetâ hohetyenambâ lok âlâñe halahum yuwu sâmu Yesu ekuop. “Lok pato, gawot. Nine nanne ombe bisine yu gam ek.

39 Yakât topñe yuwu. Weke bâleñeñe pârâk sânsânâk mângâemu senñe gâwâñ gâwâñ sâmu hânân ge imu nekamñe kâtiñ sâmu launje barak barak otmu halahumap. Weke bâleñe yañe haonmâ ârândâñ yawu mângâemap.

40 Yawuhât hoñ bawalipgañe watñet sâmu dâim taka ekyongomune pâpgum pilai.” Yawu sâop.

41 Yawu sâmu Yesuñe olelem hoñ bawalipñe yekmâ yuwu sâmu ekyongop. “Yen orop sâp kâlep manmâ gain. Yamâ wongât nâhâitñe ki tânnongowuap yawu nanñai? Yawu nângâm biwiyenñe nâhâlen tinjâk ki kepeiai yakât nângâmune ki ârândâñ oap. Yawu gârâmâ hâmbâi nâñe pilâyekmâ yâhâwom yan yeñe girawu mannomai?” Yawu sâmu ekyongom âwâñe ekumu nanñe ya dâim Yesuhâlen baop.

42 Dâim bamu weke bâleñeñe mângâemu senñe gâwâñ gâwâñ sâmu hânân ge kârâñ kârâñ sâmu launje barak barak otmâ iop. Yawu otmuâmâ Yesuñe weke bâleñe ya watmu gaiakmâ arimu âlepñe otmâ âwâñahâlen ba kinop.

43 Yâhâ Yesuñe kulem miop yan Anitâhât wâtñe tetemu ekñetâ ewe membe olop.

Yesu kuñetâ mumbuap yakât âlâkuâk sâop.

(Mataio 17:22-23 Mareko 9:30-32)

Yesu kulem miop ya ekñetâ ewe membe olop sâp yan hoñ bawalipñe yuwu sâmu ekyongop.

44 “Den yuwu sâmu ekyongomune nângâm biwiyenñe katmâ mannomai. Anitâñe nâ lok bulâñe hângânnohomu ge mansan. Nâhât kasalipnañe sâp ki kâlep otmuâk meneknomai.” Yawu sâop.

45 Yawu sâmu ekyongowâke yamâ Anitâñe nângân nângânyenñe mem kopa tuhuyekmu nângâñetâ ki keterahop. Yakât otmâ âikune sâmu otñetâ umatñe otmu pilâwi.

Huruñ huruñ manmâ yâhânom.

(Mataio 18:1-5 Mareko 9:33-37)

46 Sâp âlâen Yesuhât hoñ bawalipñeñe osetyenñe gâtñe âlâ me âlâñe kunyene pato otbuap yakât sâmu pawarak guwarak otbi.

47 Yawu otmâ sahanñetâ Yesuñe biwiyenñetâ topñe nângâm yan naom tipñe âlâ lâum gotyenñe katmu kinmu

48 yuwu sâmu ekyongop. “Lok âlâ me âlâñe tem lâunihim naom tipñe yuwuya buku otbañginomai. Lohimbî yañe naom tipñe otbañgiain sâmu yan nâ buku otnihinomai. Otmu nâ otnihaiain sâmu Anitâñe hângânnohomu ge mansan yâk buku otbañginomai. Yenğâlen gâtñe âlâ me âlâñe yenñetâ nângâñetâ gemu huruñ huruñ manmai ya yenğât Anitâñe nângâyinñe gimu yahatmap.” Yawu sâop.

Lohimbîñe nengât ki nângâñetâ gemap yañe buku otningimai.

(Mareko 9:38-40)

49 Yawu sâmu ekyongomu Yoanene yuwu sâmu ekuop. “Lok pato, lok on-dowân gâtñe âlâñe kutgan gohonmâ weke bâleñe watyekmu gaiakmâ ariwi ya nenñe ekmâ nângâm bâlewanñim kuwanñiwim.” Yawu sâop.

⁵⁰ Yawu sâmu yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi nombotŋaŋe yengât ki nângâŋetâ gemap yaŋe yengât buku manmai. Yakât otmâ lok yawuya ki kuyiŋginomai.” Yawu sâop.

Samaria kapi ambolipŋaŋe Yesu ekmâ ki buku otbaŋgiwi.

⁵¹ Yesuŋe himbimân âwurem yâhâwuap yakât sâp tâlâhuop. Yakât otmâ Samaria hân tânâmŋambâ Yerusalem kapiân ariwe sâm biwiŋaŋe nângâop.

⁵² Yawu otmâ Samaria ya yengât kapi âlâen ari inomaihât hoŋ bawalipŋe nombotŋaŋe kulet sâm ari emet âlâ mem heŋgeŋgunjet sâm hâŋgânyongomu ariwi.

⁵³ Ari kapi ambolipŋe ya ekyongonjetâ Yesu Yerusalem kapiân ariwuap yawu nângâmâmâ emetyeŋe alitbi.

⁵⁴ Emetyeŋe alitŋetâ hoŋ bawayâhâtŋe yâhâp, Yakowo yet Yoane, yakât nângâmûtâ bâlemu yetŋe eŋgatyetŋeâk otmâ Yesu yuwu sâm âikuowot. “Lok pato, nângânitgirâ sâmutŋe himbimâmbâ kâlâp punduŋ sâm ge seyeŋhâk.”

⁵⁵⁻⁵⁶ Yawu sâmutâ kuyitgimu kapi ya pilâm âlâengen ariwi.

Lok yuwuyaŋe Yesuhât tem lâuwangim mannomai.

(Mataio 8:19-22)

⁵⁷ Mâtâwân arim tatŋetâ lok âlâŋe mem teteyekmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Gâ yuken yaken otbuat yamâ nâ orowâk.”

⁵⁸ Sâmu sâop. “Nine topne hâum pâpkuatgât yuwu sâmune nângârâ keterahâk. Soŋgoâmâ nak duwiŋan imai. Yâhâ nâiâmâ nak kakŋan kerem tatmai. Yâhâ nâmâ Anitâŋe hâŋgânnohomu ge mansan yamâ emet âlâ ki tatnihiap. Yakât otmâ gâ orowâk arinom otmuâmâ girawu otnom?” Yawu sâm ekuop.

⁵⁹ Yesuŋe lok âlâ mem tetem yuwu sâm ekuop. “Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanŋan.”

Sâmu sâop. “Lok pato, awoŋ âun bâleap. Yakât otmâ nângânihirâ ari awoŋne kurihiwe. Kurihim âwurem gamune orowâk arirom.”

⁶⁰ Sâmu sâop. “Lohimbi biwi pâlâmŋe manmâ Anitâhât den ki lâum manmaine hangunjet. Gâŋeâmâ katyekmâ taka Anitâhât den pat âleŋŋe lohimbi ekyongowuat.” Yawu sâop.

⁶¹ Yâhâ lok âlâŋe Yesu yuwu sâm ekuop. “Lok pato, gâ orowâk arirehât nanŋan. Yawu gârâmâ nângânihirâ hep torehenlipne yengâlen âwurem arimune iseangim katyekmâ âwurem gamune arirom.”

⁶² Sâmu sâop. “Den yat yakât matŋe den âlâen hâum yuwu sâmune nângâ. Lok âlâ me âlâŋe nâhâlen torokatne sâm hep torehenlipŋeŋe katyekŋetâ kinŋetâ waŋgaen yâhânomai. Yawu otmâ tepyeŋe nângâyiŋgim purik sâm âwurem ari yekne sâm otnomaine nâhâlen torokatŋetâ âi sâm yiŋgiwomgât dop ki tap.” Yawu sâop.

10

Anitâhât den ekyongonjet sâm Yesuŋe lok 72 hâŋgânyongop.

¹ Sâp yakât kakŋan Yesu Kutdânenŋaŋe lok 72 mem sâlipyongop. Yawu otmâ lok yâhâp yâhâwâk menduhuakmâ kulet sâwawŋim mâtâp mewawŋinomaihât âi sâm yiŋgim hâŋgânyongop.

² Den âlâen hâum yuwu sâm ekyongom hâŋgânyongop. “Kâlâmân sot pato tap. Yâhâ Anitâŋe nep lok katyekmu mem hâwurum kinsaiâkâ yamâ ki dopŋan oap. Yakât otmâ Anitâŋe lok âlâkuâk katyehâkgât ulitgum mannomai.” Yawu sâm ekyongop.

³ Otmu honj bawalipņaje topyeņe nanġanġinjetġât den âlâen hâum yuwu sâam ekyongop. “Lama yamâ pâlâmņe kinmai. Yâhâ sosoņeâmâ sâtņe bâleņe tatmai. Yawu ġârâmâ lama yaņe dâiakmâ arinomai yamâ sosoņe yinġim neyekbuap. Dop yawuâk nâņe hânġânġyongomune sâtņe metņe kâlêhen arinomai.

⁴ Hânġânġyongomune arinomai yan bāt barahâk arinomai. Itâkat ki golea-knomai. Me kâi katipņe katnomai yakât houņe âlâ ki menomai. Me tewetsenņe hâkyeņan ki tatbuap.

⁵ Otmu kapi wosapâ arine sâam otnomai yan mâtâwân lok orop den kâlêp ki huhunomai. Inâk tâņ tâņâk kapiân arinomai.

Otmu kapi ambolipņe âlâ me âlâņe emelan dâim yâhâ katyekņetâ yan yuwu sâanomai. “Anitâņe tihityeņe otmu yâkât wâtņan kinmâ yâhâm heronņe kakņan nannomai.”

⁶⁻⁷ Yawu sâam ekyongonjetâ heronņe otyinġinomai otmuâmâ yan tatmâ nâhât den pat âleņe kâsikum yinġinjetâ nânġâm yanâmâ bulâņe yâk yeņġâlen tetewuap.

Yâhâ kapi ambolipņaje buku otyinġinomai yakât nânġânġetâ keterahâkġât den âlâen hâum yuwu sâamune nânġânġet. Lok âlâ me âlâ nep sâam yinġinjetâ tuhumai yakât hâmeņe meņetâ ârândân otmap. Yakât otmâ kapi ambolipņaje yen buku otyinġim sot um yinġinomai otmuâmâ kapi yan tatnomai.

Yâhâ nombotņaje denyeņe nânġânġetâ nahat otmu betyinġinomai otmuâmâ yengu yawuâk betyinġinomai.

⁸ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonjetâ nânġânġetâ bulâņe otmu buku otyinġinomai otmuâmâ

⁹ yan tatmâ lohimbî kundat otnomai ya mem heņgemyongonomai. Yawu otmâ Anitâhâlen biwiyeņaje kepeinjetâ tihityeņe otbuapġât den pat âleņe ekyongonomai.

¹⁰ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonjetâ nânġânġetâ nahat otmu betyinġinomai otmuâmâ hâmbâi Anitâņe matņe umatņeâk yinġiwuap. Yakât otmâ kapiân ari lohimbî senyeņan kinmâ yuwu sâam ekyongonomai.

¹¹ “Anitâņe tihityeņe otbe sâam oap. Yamâ yeņe yâkât hâkân otmâ betbanġiai. Yakât otmâ kâinenņan wahap me bokosok me yu ya horatsap yamâ tâlim gik beretek memunņe gemu betyinġim arinom.” Yawu sâam ekyongom pilâyekmâ arinjetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nânġânomai.

¹² Kapi ambolipņaje orotmemeyeņe bâleņe ya ki betbanġim Anitâhâlen biwiyeņe katsai ya yeņġât yuwu sâamune nânġânġet. Sâp patoen Sotom kapi ambolipņaje orotmemeyeņe bâleņe otminiwi yakât matņe menomai. Otmu yen ġurâ yawuâk orotmeme bâleņe torokatmâ otmâ mansai. Yakât otmâ yeņeâmâ Sotom ambolipņaje matņe menomai ya wangim matņe umatņe pato hâliliņe menomai.” Yawu sâam ekyongop.

Lohimbî biwî kârik otmâ manbî ya Yesuņe sârekyongop.

(Mataio 11:20-24)

¹³ Lohimbîņe orotmemeyeņe bâleņe ki pilâm Anitâhâlen biwiyeņaje kepeim manbî. Yakât otmâ Yesuņe sârekyongom yuwu sâam ekyongop. “Mainġ Korasin otmu Besaita kapi ambolipņe yeņġât sâwe. Yeņġâlen kulem topņe topņe mem gamune ekņetâ tâņġât otmap. Yamâ emelâk embânġân Tiro Siron kapi ambolipņaje kulem yawu ya ekbî mâne orotmeme bâleņe otmâ gawi ya betbanġim Anitâhâlen biwiyeņaje kepeimbâi.

14 Yawu gârâmâ yeŋe orotmeme bâleŋe otmâ mansai ya ki pilâm Anitâhâlen biwiyenŋe katsai. Yakât otmâ hâmbâi Tiro Siron kapi ambolipŋaŋe matŋe umatŋe menomai ya wangim yeŋe umatŋe amokŋan menomai.

15 Otmu Kapanaum kapi ambolipŋe yeŋgât sâwe. Yen gurâ yeŋahâlâk nâŋgâŋetâ yahatmu hâkyeŋe mepaeakmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ emelâk Anitâŋe himbimŋat pat kuningimu mansain” yu Yawu sâmaiâke yamâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe orotmemeyeŋe bâleŋe ya ki betbaŋgim Anitâhâlen biwiyenŋe katsai. Yakât otmâ yenâmâ hemgât pat mansai. Hâmbâi mâne Anitâŋe yakât matŋe umatŋe pato hâlilijŋe yingimiu menomai.” Yawu sâop.

16 Ya yeŋgât yawu sâm hoŋ bawalipŋe yuwu sâm ekyongop. “Den ekyongoan yu nine den bia. Yu Anitâŋe sâm nihiop ya ekyongoan. Yakât otmâ lohimbijŋe denyeŋe nâŋgânomai yan yeŋgât den nanŋain sâm nâhât den nâŋgânomai. Yâhâ lohimbijŋe denyeŋe nâŋgâŋetâ nahat otbuap yan yeŋgât den nâŋgâmunŋe nahat oap sâm nâhât den nâŋgâŋetâ nahat otbuap. Otmu lohimbijŋe nâhât den nâŋgâŋetâ nahat otbuap yamâ Anitâŋe hâŋgânnohomu gewan yakât den nâŋgâŋetâ nahat otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

Lok 72 hâŋgânyongomu ariwi yaŋe âwurem takawi.

17 Lok 72 âi sâm yingim hâŋgânyongomu ariwi yaŋe âwurem taka otbi mewi yakât heronŋe nâŋgâwaŋgim Yesu yuwu sâm ekuwi. “Kutdâ, kutgan gohonmâ weke bâleŋe watyekmunŋe gaiakmâ ariwi yakât nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ oap.” Yawu sâwi.

18 Sâŋetâ sâop. “Yeŋe ari weke bâleŋe watyekbi yan hâkne katmâ nâŋgâwan. Yawu otmâ belek sâmu ekmain yakât dopŋeâk Satanŋe himbimâmbâ ge kumu ekban.

19 Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Soron hambenŋe me sâtŋe metŋe kakŋan tâliŋetâ yan hilipyongomap sâm mâmâŋe otyingim yâhâwom. Otmu nâhât sâtŋat otmâ weke bâleŋe me yu ya lohimbimâŋgâeyekmai ya sâyingiŋetâ yeŋgât tem lâuyinginomai.

20 Yawu gârâmâ weke bâleŋaŋe yeŋgât tem lâuyinginomai yakât nâŋgâm Anitâ mepaenomai. Yâhâ Anitâŋe himbimân tatmâ kutyeŋe nâŋgâm manman kârikŋahât pat kuyingimu tap yakât otmâ Anitâhât nâŋgâm heronŋe pato otbaŋginomai.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuŋe tep hero nâŋgâm Anitâ mepaeop.

(Mataio 11:25-27 Mataio 13:16-17)

21 Yawu sâm ekyongop sâp yanâk Anitâhât Wâtŋat mâmâŋahât Heakŋe biwiŋan gemu biwi hero pato nâŋgâm Anitâ yuwu sâm mepaeop. “Awoŋ, hân himbim kândikyotgon amboŋe, gâhât tep âlep pato nâŋgâhiihan. Otmu lok nombotŋaŋe gâhât topge nâŋgâne sâm nâŋgân nâŋgân emetŋan yâhâwi. Parisaio otmu Sarukaio lok yawuya. Yawu gârâmâ nâŋe gâhât den lâum manmâ gan yakât dopŋeâk yâkŋe lâum manmâ gai mâne ârândâŋ otbâp. Yakât topŋe nâŋgâmihât gâŋe nâŋgân nâŋgânyeŋe ki mem hewewenŋe tuhuyingimat. Yawu gârâmâ lok nombotŋe, kutyeŋe bia, belângen manmai yaŋeâmâ topne nâŋgâŋetgât gâŋe nâŋgân nâŋgânyeŋe mem hewewenŋe tuhuyingimat. Gâŋe nâŋgâmat, yawuâk tetemap. Yakât mepaeheksan.” Yawu sâm âwâŋe ekuop.

22 Âwâŋe yawu sâm ekum tiŋ pilâm benŋe lok 72 âwurem takawi ya yuwu sâm ekyongop. “Himbim amboŋe tatmap yâhâmâ awoŋne. Yâkŋe mâmâŋe otnihimu wuân me wuân otbomgât dop tap. Otmu nâŋe awoŋnahât topŋe nâŋgâwaŋgim heŋgeŋguan. Yawu gârâmâ lohimbim nombotŋaŋe awoŋnahât

topnje nângâñet sâm ekyongowom yañe nângâwanñim henñenñunomai.” Yawu sâm ekyongop.

23-24 Yawu sâm ekyongom katyekmu ariñetâ hoñ bawalipñe kâiân yâhâp yuwu sâm ekyongop. “Emelâk embâñân Anitâhât poropete lok otmu lohimbi nombotñe yâkât tem lâum manbi yañe kulem nâñe mem mansan yu ekne sâm yakât mambotmâ gam inâk muwi. Otmu yakât dopñeâk yâkñe himbimñat den pat nâñe ekyongom mansan yu nângâne sâm mambotmâ gam inâk muwi. Yakât otmâ den yuwu sâmune nângâñet. Yeñeâmâ sâp yiwerene yu nâ orowâk manmâ gam kulem topñe topñe memune ekmâ nâhât den nângâm herone kakñan mansai.” Yawu sâm ekyongop.

Lok âlâñe kasañe ekmâ buku otbañgiop.

25 Mosehât girem den kâsikum yingiminiopñe Yesuhâlen ariop. Ari Yesuñe den sâm hilipgumu pâi emetñan katñetâ talâkgât yuwu sâm âikuop. “Lok pato, sârâ nângâwe. Nâñe girawu otmune ârândâñ otmu yanâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kunihiwuap?”

26 Sâmu sâop. “Moseñe girem den kulemguop ya sârâ nângâwe.”

27 Sâmu sâop. “Anitâñe girem den âlâ Mose ekumu kulemguop ya yuwu tap. “Isirae ambolipñe yen ekyongomune nângâñet. Nengât Kutdânenñe yamâ Anitâ ikñe konok tatmap. Nenñe yâkâlen biwi nângân nângânnenñe kepeim yâk konok mepaenom. Otmu yâkât lau konok nângâm tem lâuwanñim mannom. Otmu mâtâp sâm ningiop ya tâñ tâñâk watmâ yâhânom.” Yawu tap. Yâhâ den âlâmâ yuwu tap.

“Nenñahât nanñanñimunñe yahatmap yakât dopñeâk buku nombotñe yengât nângâmunñe yahatbuap.” Yawu tap.”

28 Sâmu sâop. “Âlepñe yat. Yawu otmâ manmâ yâhâwuot otmuâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuhihiwuap.” Yawu sâop.

29 Yawu sâmu lok yañe irelakmâ yuwu sâm ekuop. “Nâ bukune âlâ?”

30 Yawu sâmu Yesuñe den âlâen hâum yuwu sâm ekuop. “Yura lok âlâ Yerusalem kapi pilâm Yeriko kapiângen ariop. Mâtâwân arim tatmu kasalipñe mem tetem kum panñetâ ge iop. Ge imu senñe âlâlâñe ya kombo mewañim pilâm ariwi. Pilâm ariñetâmâ mumbe sâm olop.

31 Mumbe sâm otmu Anitâhât hotom umai ya yengâlen gâtñe âlâñe mâtâp yawuâk ari ekmâ lañe butelim inâk wangim ariop.

32 Otmu opon kâmbukñahât hoñ bawa âlâ, Lewi senâmbâ gâtñe mâtâp yawuâk ari mem tetem gotñan bam ekmâ biwi pâlâmñe otmâ ariop.

33 Yâhâ Yura lohimbiñe Samaria lohimbi ya yengât nângâñetâ gemu beyingimai. Yawu otyingimaiâk yamâ Samaria gâtñe lok âlâ mâtâp yawuâk ari Yura lok ya mem teop.

34 Ekmâ tepñe nângâm gotñan bam hepñe piriwanñim, marasin mem lâwâlem sâhâwanñiop. Otmu lok ya lâum ikñe donji kakñan katmâ mem kapiân ari lombañe emet iminiwi yan katmu tatmu omoñ konok galemguop.

35 Yâhâ emet hañ sâmu ariwe sâm otmâ emet yakât ambone tewetsenñe wañmâ yuwu sâm ekuop. “Tihitñe otmâ mandâ tewetsenñe gihian yu ekdâ ki ârândâñ otbuap otmuâmâ hâmbâi âwurem takawom yan eknohorâ âlâ gihiwom.” Yawu sâm ariop.

36 Otmu yakât âihohowe. Lok kalimbu ya yengâlen gâtñe girawu yañe buku otbañgiop nanñat?”

37 Sâmu sâop. “Samaria gâtñe lok yañe tepñe nângâwanñim tihitñe olop ya.”

Sâmu sâop. “Bukulipge tânyongomat dop yawuâk kasalipge tânyongowuat. Yawu.” Yawu sâm ekuop.

Mata yet Maria

³⁸ Yawu sâm ekum Yesuŋe hoŋ bawalipŋe meyekmu lohimbî katyekmâ kapi âlâen ariwi. Kapi ariwi yan imbi âlâ, kutŋe Mata sâm, gariŋeit manowot. Yâkŋe Yesu otmu hoŋ bawalipŋe dâiyekmu emetyetŋan yâhâwi.

³⁹ Yâhâ tatŋetâ gariŋe, kutŋe Maria sâm, yâkŋe Kutdâhât gotŋan ba tatmu den kâsikum waŋop.

⁴⁰ Yâhâ Mataŋe ikŋiâk sot uyiŋgimu gariŋaŋe ki tânguop. Yakât nâŋgâm bâlewaŋgim sâop. “Kutdâ, garineâmâ konam. Nâ niniâk sot uan. Yakât nâŋgâmune bâleap. Ekurâ tânnohoâkŋat nanŋan.”

⁴¹ Sâmu sâop. “Mata, gâ wahap tâŋât yakât nâŋgârâ yahatsap.

⁴² Garihaŋeâmâ nâhât den nâŋgâwe sâm otmu yakât nâŋgâmune âlepŋe oap. Yakât otmâ den âlâ ki sâwe. Pesuk yap.” Yawu sâop.

11

Anitâ orop den otnom yakât topŋe yuwu tap. (Mataio 6:9-15 Mataio 7:7-11)

¹ Sâp âlâen Yesuŋe Anitâ ulitgum talop. Ulitgum tiŋ pilâmu hoŋ bawaŋe âlâŋe gotŋan ba yuwu sâm ekuop. “Kutdâ den âlâ ekgohowe. Yoanehât hoŋ bawalipŋaŋe wuân me wuâŋgât sâm Anitâ ulitgunomai yakât topŋe ekyongop yawuâk eknongorâ nâŋgâne.”

² Yawu sâmu yuwu sâm ekyongop. “Anitâ yuwu sâm ulitgunomai. “Him-bim awoŋnenŋe, topge âlâ kândâkdâek tap. Yakât nâŋgâm mepaehekâ mannôm. Gike sâtŋât otmâ aŋelolipŋaŋe haonŋmâ ârândânŋ hoŋ bahihimai yawuâk nenŋe gurâ tem lâuhihim mannôm.

³ Otmu gâŋe hilâm ârândânŋ tihitnenŋe otmâ dopnenŋanâk ningimat.

⁴ Otmu lohimbî nombotŋaŋe mem bâlenenekmâ tai ya yeŋgât nâŋgâm umam sâyiŋgim tosayeŋe pilâyiŋgimain yakât dopŋeâk gâŋe umam sâningim tosanenŋe pilâningiwuat. Otmu Satanŋe kendâningimu otmunŋe bâlemap sâm ulitgohoaingât mâtâp meningi.” Yeŋe yawu sâm Anitâ ulitgum mannomai.” Yawu sâop.

⁵⁻⁶ Otmu den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Omoŋ derep kâmbukŋan yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe bukuyeŋahât emet hawiŋan ari kinmâ kotok kunmâ yuwu sâm ekonomai. “O bukune, sâmune nâŋgâ. Lomba âlâ nâhât emelan taka tap. Nâ emetan sot ki tap. Yakât otmâ sot kâsikum nihirâ mem ari um waŋmune niâk.”

⁷ Yawu sâmu emetŋanâk tatmâ yuwu sâwuap. “Girawu otmâ omoŋ derep kâmbukŋan mândeneneksat? Emet gahatŋe emelâk maŋguain. Gârâmâ yahatmâ ki mem gihiwom.” Yawu sâm ekuwuap.

⁸ Yâhâ bukuŋaŋe emelanâk tatmâ sot ki waŋbuap otmuâmâ den otmâ dewaemu yahatmâ sot ya ihilâk waŋbuap.

⁹ Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. “Yeŋe wuân me wuâŋgât nâŋgâm Anitâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim ulitgunetâ âlepŋe nâŋgâyiŋgiwuap.

¹⁰ Otmu âlâen hâum sâwe. Yeŋe buku âlâhât emelan yâhâne sâm, “Wâe tat me?” sâŋetâ nâŋgâyiŋgimu yanâmâ emet kâlehen yâhânomai. Yakât dopŋeâk Anitâ ulitgunetâ nâŋgâyiŋgiwuap. Anitâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim ulitgumai

yamá âlepŋe nângâyiŋgiwuap. Otmu pâin guin otmai yamá âlepŋe ikŋak mâmâŋe otyiŋgimu biwiyenŋe sânduk sâwuap.

11-12 Otmu den âlâen hâum sâmunen nângâŋet. Yenŋâlen gâtŋe âlâ me âlâhât nanŋaŋe po waŋgimu âwâŋe ulitgumu yan âwâŋaŋe ki nenenŋe ya waŋbuapgât dop ki tap.

13 Otmu yen nombotŋe Anitâhât topŋe ki nângâm henŋenŋumainŋe nan baralipyenŋe yawu otyiŋgimai. Anitâ awonŋenenŋe himbimân tatmapŋe nen ikŋiâk ikŋiâk topnenŋe ekmâ nângâmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgiâkgât Anitâ ulitgunomai yan yenŋe nan baralipyenŋe otyiŋgimai ya wangim tâŋ tâŋâk yiŋgiwuap. Yawu sâm ekyongop.

*Yesuŋe Anitâhât wâtŋan kinmâ weke bâlenŋe watyehop.
(Mataio 12:22-30 Mareko 3:20-27)*

14 Weke bâlenŋaŋe lok âlâ mângâemu lauŋe maŋguakmu den biaek manmâ gaop. Otmu Yesuŋe weke bâlenŋe ya watmu gaiakmâ arimu lauŋe hâreakmu den olop. Yawu otmu lohimi yan kinbiŋe ekŋetâ sâtŋe olop.

15 Yawu gârâmâ Parisaio lok nombotŋaŋe ekmâ Yesu nângâm bâlewanŋim yuwu sâwi. “Yâkât topŋeâmâ yuwu. Yâhâmâ weke bâlenŋaŋe mâmâŋe otbanŋiap. Yakât otmâ ya yenŋât patoyenŋe, kutŋe Besewulu sâm, kutŋe âlâmâ Satan yâkât wâtŋan kinmâ watyekmap.” Yawu sâwi.

16 Yâhâ Yesuŋe otmâ hilipgumu mem pâi emetŋan katŋetâ talâkgât nombotŋaŋeâmâ topyenŋe kurihiakmâ yuwu sâwi. “Anitâŋe nângâhihimap otmuâmâ sârâ kulem âlâ himbimâmbâ tetemu ekmâ topŋe nângânom.”

17 Yawu sâŋetâ Yesuŋe biwiyenahât topŋe ekmâ nângâm yuwu sâm ekyongop. “Yenŋe nângâm tâpikguai. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâmunen nângâŋet. Lok komot konohâk mansaiŋe yahatmâ ahom hionakmâ tiok taok otnomai yamâ kutyenŋe biatbuap. Yâhâ kapi âlâ konohâk tatmainŋe yenahâk yahatmâ ahom hionaknomai yamâ kâwurumyenŋeâk kinbuap.

18 Yakât den âlâ torokatmâ sâwe. “Besewuluŋe mâmâŋe otnihimu weke bâlenŋe watyekmune gaiakmâ arimai,” yawu sâmai. Yawu gârâmâ Satangât komotyenahâk ahom hionaknomai yamâ den ekyongoan yuwuâk tetemu Satangât kutŋe biatbâp.

19-20 Nâmâ Anitâhât wâtŋan kinmâ weke bâlenŋe watyekmâ yan amboyenŋe Satan ya mem ge katsan. Yakât otmâ âlâku yu torokatmâ sâwe. Yenŋe imbiâk nâhâitŋe Satangât wâtŋan kinmâ weke bâlenŋe watyeksap yawu nângâmai. Yakât nâŋe yuwu sâm purik pilâmunen nângâŋet. Yenŋe âlâhât wâtŋan kinmâ weke bâlenŋe watyeksaŋ? Yenŋe “Anitâhât wâtŋan kinsain” yawu sâmai. Girawu otmuâmâ nâhât yawuâk ki nângâmai? Yenŋe nâhât nângâm tâpikgumai, yawu nanŋan. Yawu gârâmâ Anitâŋe tihityenŋe otmâ wawaeyekmâ nâ hângânnohomu ge âi yu mem mansan.”

21 Otmu torokatmâ yuwu sâmunen nângâŋet. Nine topŋe teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunen nângâŋet. Lok âlâŋe hâmbâŋe mem hanŋalakmâ tembe talam lâluakmâ yâhâm gem senŋe âlâlâŋe galemgumu âlonŋo tatbanŋimap.

22 Yawu gârâmâ kasaŋe lok sâtŋe kârikŋaŋe taka kum itit kiom bâlenŋe tuhuwanŋiwiap otmuâmâ yâkât tembe talam, kapamgât senŋe âlâlâ, iri sikum, ya kerek mewanŋim ariwuap. Yakât dopŋeâk nâŋe weke bâlenŋe amboyenŋe, Satan, mem ge katbom.

23 Yakât otmâ yuwu sâmunen nângânet. Lok buku ki otnihimainjeâmâ kasa otnihimai. Yâhâ lok âlâ me âlâne ki tânnohomainjeâmâ mâtâp mangunihimai dop yawu otmap. Yawu.”

*Weke bâleņe weke bâleņe nombotņe dâiyekmu lok mângâeyekmai.
(Mataio 12:43-45)*

24 Yesuņe den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Nâņe yengât topyene yu sâm pitingum hengenġumune nângânet. Yeņe yuwu nângâm tâpikġumai. “Nennahâk kuwihakmâ manman âlonġo manmâ yâhânom.” Yen yawu nângâm tâpikġuai yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Weke bâleņe lok âlâ mângâemap ya gaiakmâ emet sondanġangen ariwuap. Otmu lok ondopġâlen karakmâ mem bâlewe sâm yakât pâinmâ manbuap. Pâinmu biatmu yuwu nângâwuap. “O, emelâk lok âlâ mem mângâeminiwan. Gârâmâ lok yamâ ninahâk gaiakmâ tohowan. Yawu gârâmâ âlâkuâk âwurem ari lok yâkâlenâk karakbom.”

25 Yawu sâm âwurem ari ekmâ yuwu sâwuap. “Bâe, lok yuâmâ henġemahom mansap. Nâhât wâtne tipņe. Yakât otmâ weke bâleņe nombotņe wâtyeņe pato tap ya ari meyekbom. Ari meyekmune taka orowâk lok yu mângâenom.” Yawu sâop.

26 Yawu sâm ari weke bâleņe bāt nombotgen yâhâp ya meyekmu taka lok anġoân hâhiwin kakņan manop yamâ witġum mângâenġetâ umatņe dondâ tetewanġimu manbuap. Yakât otmâ yuwu sâmunen nângânet. Yeņe yengâhâk henġemahom mannomaihât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

27 Yesuņe den yawu sâm ekyongomu nângânetâ lohimbî hohetyeņan imbi âlâ kinop yaņe yuwu sâm ekuop. “Den eknongoat ya nângâmune ewe membe oap. Yakât otmâ âi mem mansat ya mâmâhaņe ekmâ gâhât tepņe heroņe nângâhîhim mepaehekâ mansap yawu nanġan.”

28 Sâmu sâop. “Âlepņe yat yamâ Anitâhât den nângânetâ bulâņe otmu lâum manmai yaņeâmâ heroņe kakņan mannomai.” Yawu sâop.

*Yesuņe kulem âlâ tuhuâġkât Parisaioņe ekuwi.
(Mataio 12:38-42 Mareko 8:12)*

29 Yesuņe kulem âlâ tuhumu eknehât nângâm lohimbî kiņġitņe orowâkņe Yesuhâlen ari mem hawam mewam tuhuwî. Yawu otņetâ yuwu sâm ekyongop. “Yeņe yuwu otņetâ ekmune bâlemap. Yeņe biwî yâhâp otmâ kulem witġumâk memune eknehât nângâmai. Yâhâ nâmâ kulem konohâk memune eknomai. Yuwu sâmunen nângânet.

30-32 Anġoân poropete âlâ, kutņe Yona sâm, yâkâlen kulem âlâ tetemu Niniwe kapi ambolipņe ekbi. Yakât dopņeâk nâhâlen kulem âlâ tetemu eknomai. Yakât den âlâ sâwe. Anġoânâmâ lok âlâ, kutņe Solomon sâm, Dawitî nanņe, ya nângân nângânņe pato tatbanġiop. Otmu yâkât kut patņe ya emelâk sâm harġ tuhuņetâ arimu imbi pato âlâ kapi kâlepņehen manopņe nângâop. Nângâm yanâmâ ekbe sâm tohop. Yakât sâmunen nângânet. Solomongât nângân nângân pato tatbanġiop. Yawu gârâmâ nâmâ Solomongât kunņe mansan. Otmu nâņe kapi kâlepņehen ki mansan. Hohetyeņan manmâ den kâsikum yinġim mansan. Yamâ yeņeâmâ nâhât den nângânetâ nahat otmap. Yakât otmâ mem ge katneke sâm oai. Yakât otmâ hâmbâi sâp patoen imbi pato yaņeâmâ lok senyeņan yahatmâ kinmâ yeņe nâhât den kum mansai yengât topyene sâm tetemu anġlaknomai. Yawu otņetâ Anitâņe yakât matņe âlâku ikņeâk ikņeâk yinġiwuap.

Sennenje yamâ lambehât lajinje yakât dop oap.

(Mataio 5:15 Mataio 6:22-23)

³³ Yesuje den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Nenje emet kâlêhen tatmâ lambe saum tungujan ki katmain. Gârâmâ helenân gâitmunje kinmâ sem lajinje pilâmu ekmâ gem yâhâmain.

³⁴ Senyenje yamâ lambe lajinje yakât dop oap. Senyenje âlepje tatmu yanâmâ ekmâ gem yâhâmai. Yâhâ senyenje bok sâwuap yanâmâ matâp tâpikgum hewukjan kionnomai.

³⁵ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Biwiyenjan Anitâhât lajinjanje pilâmap ya bok sâmapgât biwi nângân nângânyenje galemahom manman âlepjeâk manmâ yâhânomai.

³⁶ Yawu manmâ yâhânomai yanâmâ lambeje sem lajinje pilâmu emet biwine hanj sâmu ekmâ tatmai yakât dop otbuap.

Parisaioje otminiwi yawu ki otmâ mannom.

(Mataio 23:1-36 Mareko 12:38-40 Luka 20:45-47)

³⁷ Den yawu sâm tin pilâmu Parisaio âlâje Yesu dâim emetjan yâhâop. Yan yâhâ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi yâk orop sot newi.

³⁸ Yawu gârâmâ angoân Yesuje bâteje ki piriahop. Sot ya inâk mem nemu ekjetâ sâtje otmu pârâk pilâwi.

³⁹ Pârâk pilânetâ Yesuje yuwu sâm ekyongop. “Parisaio yengât topyenje teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Imbi âlâje amaj mem hâkneâk pirimu biwijnan sot wahapje yawuâk tatbuap. Yakât dopjeâk yeje bukulipyenjanje yekjetâ yahalâkgât hâkyeâk piriakmai. Yawu gârâmâ manman bâleje, me orotmemeyenje kinjon ya biwiyenjanje nângâmai. Yawu nângânetâ yanje mem bâleje tuhuyekmap.

⁴⁰ Yengât topyenje yawu tap yamâ ki enakmâ nanganjimai. Anitâje lohimbi kândikyotgop yan hâkyetje biwiyetje yâhâp yâhâp ya katyitgop.

⁴¹ Yakât otmâ angoân yeje biwi nângân nângânyenje ya sâm pitiaknomai. Yawu otnomai yanâmâ hâkgât wahap wuân me wuângât nângânetâ tânjât otbuap. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ yiwerenje umatje teteyingim gap yu wangim umatje pato teteyingiwuap.

⁴² Parisaio yenjeâmâ nângâm tâpikgumai. Yenjeâmâ wahap tânjât, hote, gitâk, wahap yawuya mem ketetmâ bâlâk njerek osetyenjan konok ya mem Anitâhât pat kuwanjimai. Yâhâ Anitâhât den ekyongomu kulemgowi yamâ lonjâemai. Lonjâem yan yuwu otmâ mansai. Lohimbi yengât den sâm hâreyingimai yan Anitâje nângâm ârandâj olâkgât ki nângâmai. Yawu otmâ den tâj tânjâk ki sâm hâreyingimai. Otmu buku nombotje yengât weyenje ki nângâm tânyongomai. Yakât otmâ hâmbâi Anitâje matje umatje yingiwuap.

⁴³ Yeje miti emetjan yâhâ lohimbi senyenjan ewanâk tatnehât nângâmai. Otmu lohimbi hawamyongom tatmainje nenekjetâ yahatmu mepaenenekjetgât nângâmai. Yawu otmâ manjetâ ya ekmune bâleap.

⁴⁴ Parisaio yengât topyenje teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Emelâk lok mujetâ hanyongowi ya yengât sum kakjambâ ki nângâmâk bam gamai.” Yawu sâm ekyongop.

⁴⁵ Yawu sâm ekyongomu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi hohetyenjan gâtje lok âlâje yuwu sâm ekuop. “Bawapi, gâje Parisaio lok den sâyingiat yanje nen gurâ yawuâk meneneksap.”

⁴⁶ Sâmu sâop. “Nenje yengât amutgen manmâ yu ya otnehât den undipnje topnje topnje sâm ningimai. Yamâ yejeâmâ denyenje ya ki lâum watmai. Den sâm ninginjetâ umatnje kakjan manmain. Yawu manmunje biwinenje mem huruj pilâninginehât ki tânnongomai. Yakât otmâ Anitânje matnje umatnje yingimu menomai.

⁴⁷ Yejeâmâ yuwu sâmai. “Poropete lok mum gawi ya yengât sumân awu tawu kâmetmunje banban sâm sekje âlepnje otmâ imap.” Yawu sâmai. Yamâ yengât tâmbâlipyejanje poropete lok ya yongonjetâ muwi.

⁴⁸ Yakât yuwu sâmune nângânet. Tâmbâlipyejanje poropete yongonjetâ muwi ya yengât sumân yeje awu tawu kâmetmâ galemgumai. Yawu otmâ yongowi yakât nângânetâ ârândâj oap yawu yeksan.

⁴⁹ Otmu pepa âlâ, kutje “Anitâhât nângân nângânne” sâm, yan den âlâ yuwu kulemguiwi tap. “Hoŋ bawalipne nombotje âi sâm yingimune yengâlen taka Anitâhât topnje kâsikum yingim mannomai. Yamâ yeje nâhât den pat bialâkgât nombotje mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yâhâ nombotje âlâmâ yongonjetâ munomai.” Den yawu tap.

⁵⁰ Yakât yuwu sâwe. Emelâk Anitânje iknje poropete hângânyongomu denje lâum manmâ gawi ya gurâ yawuâk tâmbâlipyejanje nângâm bâleyingim yongom mem ge katyekbi. Yakât huhopnje ya yeje menomai. Yakât topnje nângânetâ keterahâkgât yuwu sâwe.

⁵¹ Embânân topnje katmâ tâmbâyeje lok âlâ, kutje Awe sâm, ya atanje kumu muop. Otmu poropete âlâ, kutje Sekaraia, yamâ opon kâmbukjan yâhâ hotom um bam gam kinmu yanâk kuŋjetâ muop. Yawu gârâmâ Awe kumu muop yapâek manmâ gam poropete kerek yongonjetâ muwi yakât huhopnje ya yeje menomaiâk.

⁵² Mosehât girem den kâsikum ningimai yejeâmâ Anitâhât den kurihinetâ tap. Yejeâmâ Anitâhât hâkân otmâ yâkât den nângâm hâum pâpgumai. Yawu otmâ lohimbî nombotjanje yâkât den nângâm tem lâuwanjine sâm otmai ya yengât mâtâp manguyingimai. Yawu otmâ yakât nângâmune bâleap. Yakât otmâ umatnje topnje topnje teteyingiwuap.” Yawu sâm ekyongop.

⁵³ Yawu sâm ekyongom emelambâ gem ariop. Sâp yakât kakjan Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiŋe Yesuhât nângâm bâlewanjime sâm ge katbi.

⁵⁴ Otmu den sâm hilipgumu nângâm den âiân katne sâm yu yakât âi pâi tuhugawi.

12

Nimbilam yâhâp ki otnom. (Mataio 10:26-27)

¹ Otmu lohimbî kinŋitnje orowâkne Yesuhât den nângâne sâm taka pân sâwi. Taka pân sâm Yesu hoŋ bawalipne mem awawi guwawi tuhuyekbi. Yawu otmâ kinŋetâ Yesuŋe hoŋ bawalipne yuwu sâm ekyongop. “Parisaio yâk yengât matuk keluŋaje mem bâleyekmapgât galem orangim mannomai. Parisaio yamâ nimbilamyenje yâhâp otmâ topyeŋe kurihiakmâ manmai.

² Yakât otmâ ya yengât den âlâ yuwu sâmune nângânet. Tihângen wahap yu me ya otmâ gai. Ya ki tik tatbuap. Hâmbâi tetekjan tetemu eknom. Yâhâ yu me ya otmâ kurihiakmai. Ya gurâ tetekjan tetemu eknom.

³ Yakât otmâ yuwu sâmunen nângâñet. Yenâmâ nâ orowâk manmain. Yawu gârâmâ den nombotñe nenniâk tatmâ ekyongoman ya hâmbâi yeñe lohimbî ekyongonjetâ nângâñomai.

*Anitâñe wawaeneksap.
(Mataio 10:28-31)*

⁴ Yesuje torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Lok senyenjan kinmâ den ekyongonjetâ nângâñetâ nahat otmu yen nombotñe yongonjetâ munomai. Yongonomai yamâ umut biwiyenje ki hilipgunomai. Lok topnenñe yawu tap. Yakât otmâ ya yengât ki kîngityenjahât otnomai.

⁵ Yâhâ Anitâhât topñeâmâ âlâ tap. Hâmbâi mâne yâkñe konok umut biwiyenje hilipguwuapgât dop tap. Yakât otmâ yeñe yâkât den konok lâum mannomai.

⁶ Otmu yakât âlâ sâwe. Anitâhât den lâum manmain nen haonmâ ârândây yâkñe tihitnenñe otmap yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunen nângâñet. Giron giron ekmâin yamâ nâi tâñât. Yamâ ki galemgumain. Yawu gârâmâ giron giron âlâ mumbuap yakât topñe hibimbî ambonañe emet inânñan nângâmu tap.

⁷ Yawu gârâmâ nenâmâ giron giron yakât dop bia. Nenâmâ Anitâ iñke kundenñe towat manmain. Yawu otmâ Anitâñe topnenñe kerehâk nanñap. Somotnenñe tipi tapi yakât topñe gurâ nângâmu tawâk. Yâkñe tihitnenñe otmap. Yakât nângâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ yâhânom.

*Topnenñe ki kurihiakmâ Yesu betbanjinom.
(Mataio 10:19-20,32-33 Mataio 12:32)*

⁸ Lohimbî âlâ me âlâñe “Yesuhâlen biwinañe kepeim tem lâuwangim mansan,” yawu sâm lohimbî ekyongonomai yâhâmâ hâmbâi nâ lok bulâñañe hibimbî awonñahât anelolipñe yengât senyenjan kinmâ topyenje sâm tetemune Anitâñe manman kârikñan katyekbuap.

⁹ Yâhâ lohimbî âlâ me âlâñe “Nâ Yesu ki nângâwângian,” yawu sânomai otmuâmâ nâku lok bulâñe hibimbî awonñahât anelolipñe yengât senyenjan kinmâ “Nâ ki nângâyîngian,” yawu sâwom. Lohimbî yawu otmai yanje matñe umatñe menomai. Yawu.

¹⁰ Yakât otmâ den âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Anitâñe âi sâm nihim hângânnohomu gewan. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâñe nâhât nângâñetâ tâñât otbuap. Me nâhât nângâñetâ giâkgât lohimbî kendâyînginomai. Orotmeme yawuya ki witgum mannomai otmuâmâ ya yengât tosa yamâ Anitâñe pilâyîngiwuapgât dop tap. Otmu torokatmâ sâwe. Lok âlâ me âlâñe Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe yu me ya otbuap ya ekmâmâ yuwu mon sâwuap. “Bâe, âi yukât ambonje yamâ Satan.” Yawu sâm yan âi ya ekmâ Satangâlen gâitbuap. Yawu otmâ yâhânomai ya yengât Anitâñe pilâyîngiwuapgât dop âlâ ki tap. Lok yawuyanje tosa pato menomai.

¹¹ Otmu den âlâ sâmunen nângâñet. Yeñe galem tinâk oranñim mannomai. Kasalipyenñe nâhât den pat âlepñe nângâñetâ nahat otmu yen meyekmâ miti emetñan me kiap yengâlen ari den âiân katyekmâ âi pâi tuhuyeknomai. Yawu otyînginjetâ “Den mâtâpñe girawu watmâ sâm ekyongomunñe nângâñetâ keterakyîngiwuap,” yawu nângâm ki gorâyîngiwuap.

¹² Sâp yanâmâ Awonnenñañe iñke Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge den âlâlâ nângân nângânyenjan katmu nâhât den pat âlepñe sâm kusânâ ekyongonomai.

Senje âlâlâ yakât nângâmunje yahatbuap.

¹³ Lohimbi kinbi ya yengât hohetyenjambâ lok âlâne Yesu yuwu sâmu ekuop. "Lok pato, sâmunne nângâ. Awonjetjahât bânje bâine ya ataneje iknjâk mem alitmâ mansap. Yawu gârâmâ gâne ekurâ nombotje hionjâ nihinâkgât nanjan."

¹⁴ Sâmu sâop. "Nâne yet galemyotgom manbehât lok kunnenjanje ki sâmu nihio. Yakât otmâ imbiâk nâhâlen ga den ya eknohoat."

¹⁵ Yakât otmâ yuwu sâmunne nângânet. Senje âlâlâ me iri sikum ya Anitâne biwinenjahât ki sâmu katningiop. Yamâ hâknennjahât sâmu kalop. Yawuhât bukulipnenje iri sikumyenje orop manmai ya yekmâ tep bâle ki nângâyinginom."

¹⁶ Yawu sâmu den âlâen hâmu yuwu sâop. "Lok kutdâ âlâhât kalamân siwit kehetje pato teteop."

¹⁷ Yawu otmu biwinjanje yuwu nângâop. "Siwit kehetje pato tap yu mem emet girawuân katmune tatbuap?"

¹⁸ Yuwu otbom mon? Emet tipije siwit kehetje katman ya kândonjâ pato tuhum yan siwit kehetje katmune tatbuap.

¹⁹ Katmune tatmu yanâmâ hop sambe kakjan manmâ heronje maronje nângâm manmâ yâhâwom."

²⁰ Yawu sâmu Anitâne yuwu sâmu ekuop. "Gâ kopa. Omonjâne mumbuat. Yakât otmâ iri sikumge wawaerâ tatgihimap ya lok âlâne membuap." Yawu sâop.

²¹ Yâhâ den ekyongon yukât topje yuwu tap. Lohimbinje iri sikumyenjahât tepyenje umatje otmâ mansai ya yengât Anitâne nângâmu bâlemap. Yakât otmâ munjetâ pesuk sâmap." Yawu sâop.

Anitâne tihitnenje otmâp. Yakât otmâ ki gorâningiwuap.

(Mataio 6:25-34)

²²⁻²³ Yawu sâmu lohimbi ekyongom benje honj bawalipje yuwu sâmu ekyongop. Senje âlâlâ me iri sikumyenje yakât ki nângânetâ yahatbuap. Manmanjenjahât bulâne yamâ umut biwiyenje. Yâhâ yengât manman yamâ Anitâne emelâk senje âlâlâ lâtâkuyingimu manmai. Yakât otmâ yuwu ki nângânomai. "Nenne sot wosapâ ba mem tetenom? Me iri sikum me âlâlâ ya girawu mem tetem manmâ yâhânom." Yawu ki sâmu biwi yâhâp otmâ gorâ kakjan mannomai.

²⁴ Yawu gârâmâ den âlâen hâmu yuwu sâmunne nângânet. Kembâ ekmain. Yâhâmâ âi kalam ki tuhum hâhiwin nângâmai. Yamâ himbim ambonjanje haonjâ ârândânj sot yingimap. Yenâmâ nâihât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Otmu yen gurâ yawuâk Anitâne haonjâ ârândânj tânyongom gamap.

²⁵⁻²⁶ Yawu gârâmâ yenhât girawu mannom sâmu yakât ki nângâm kiwilinj otnomai. Yene wâtyenjan torokatmâ manmâ yâhânomaihât dop âlâ ki tap. Yawu otnomai yan hâmu pâpgunomai.

Yakât topje yuwu sâmunne nângânet.

²⁷ Hahop ekmain. Hahop yamâ titi pan pan pilâmu ekmunje âilonjo lonjo otmâp. Yâhâ emelâk lok kutdâ âlâ, kutje Solomon sâmu, yâkne hâk katipje kulem melem mânunjakmâ manop. Yane hahop surinje sekne âlepje tetemap yakât dopje ki miop.

²⁸ Yâhâ hahop surinje ekmunje âilonjo otmâp. Yawu gârâmâ iknjahâk ki yahatmâ titi pan pan otmâ kuririnj sâmu kinmap. Anitâne nângâopgât yawu kinmap. Yiwerenjamâ tetem âilonjo kinbuap. Yâhâ pek sâwuap yanâmâ

hânân ge tâtuk sâwuap. Yenâmâ hahopgât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Yakât otmâ biwiyenaje yuwu ki nângânomai. “Anitâje pâlâmje otmâ ki tihitnenje otmap.” Yawu ki nângâm mannomai.

²⁹ Yakât yuwu sâmune nângâjet. Bulânânâk Anitâje haonmâ ârândân tihitnenje otmâ yâhâwuap. Yakât biwi yâhâp ki otnomai.

³⁰ Yawu gârâmâ lok nombotje Anitâhât topje ki nângâmainje sângum me iri sikum me senje âlâlâ yakât nângâjetâ yahatmap. Yawu otjetâ ki ârândân otmap. Yakât otmâ otmaiân yeje ki torokatnomai.

³¹ Yejeâmâ lohimbi nombotje Anitâhâlen biwiyenaje kepeinet sâm yâkât den ekyongjetâ nângânomai. Yawu otmâ manjetâ himbim awonjenje topyeje nângâmapje dopyenjan yingimu ki umburuk mannomai.

Bukulipnenje tânyongonom.

(Mataio 6:19-21)

³² Yakât otmâ yâkâlen biwiyenaje kepeim ki gorâyingingimu mannomai. Awojnenje Anitâje herone nângâyingingim tihityenje otmâ yâhâmbisâp. Yawu otmâ hâmbâi mâne manman kârikjan mem katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

³³ Yakât otmâ senje âlâlâ tatyingingiap yamâ mem buku nombotje ki tatyingingiap ya kâsikum tânyongonomai. Yawu otjetâmâ Anitâje yekmu ârândân otbuap. Otmu himbimân mannomaihât pat kuyingingiap yakât bulâje yingimu menomai. Otmu himbimân manman sânduhân mannomai yan tala je ki kumbuap, me seloje ki hârewuap, me ki bumbunguwuap, me kombo ki otnomai.

³⁴ Yawuhât Anitâhâlen biwi nângân nângânyenaje kepeim manjetâ ârândân otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuje âwurem gewuap sâp ya ki nangain.

³⁵⁻³⁶ Yesuje den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Yen biwi golâ otmâ mannomaihât den âlâen hâum sâmune nângâjet. Hoj bawalipje yengât lok kutdâyenaje kapi kâlepnehembâ âwurem taka emet hawijan kinmâ kotok kunmu nângâm in yawu gahatje mewanginomai. Yakât otmâ lambeyenje saum katjetâ sem tatmu mambotbanginomai.

³⁷ Yawu otmâ mambotbangim tatnomai yanâmâ âwurem taka mem teteyekmâ herone nângâyingingiwuap. Herone nângâyingingim itâje kâpekâ katmu tatmu sot um yingiwuap.

³⁸ Yâhâ omoj derepjan kapi ambolipje kerekje aman pâlâmje inomai yanâmâ âwurem takawuap. Taka hoj bawalipje sen golâ otmâ mambotbangim tatjetâ mem teteyekbuap otmuâmâ buku otyingiwuap. Buku otyingimu yâkje herone nângâwanginomai.

³⁹ Yen biwi golâ otmâ mannomaihât den âlâen hâum sâmune nângâjet. Kapi âlâ me âlâhât kasalipyenaje sâp girawuân taka yongom itit kiom tuhuyinginomai yakât ki ekyongomai. Inâk pārâk sân sânâk takamaihât kapi ambolipje sen galem manmâ emet kapiyenje galemgunomai.

⁴⁰ Yakât dopjeâk Anitâje hângânnohomu âwurem gewom yakât sâp yeje ki nangai. Yakât otmâ biwi golâ manmâ mambotnihim yâhânomai. Yawu otnomai otmuâmâ âwurem gemune nekmâ herone nângânomai.” Yawu sâm ekyongop.

Hoj bawa âlepje bâleje yâk yetgât topyetje

(Mataio 24:45-51)

41 Yesuje yawu sâ m ekyongomu Petoroŋe yuwu sâ m âikuop. “Kutdâ den âlâen hâum eknongoat yu nengâlâk yat me lok kerek nengât yat?”

42 Yawu sâ m âikumu Yesuje purik pilâwanŋim den âlâen hâum yuwu sâ m ekuop. “Lok kutdâ âlâŋe kapiŋe pilâm kapi kâlepŋehen ari kandi manmâ âwurem takawuap. Yaken ariwe sâ m yan hoŋ bawane âlâ galem sâ m katmâ yuwu sâ m ekuwuap. “Arimuneâmâ gâŋe nep lok nombotŋe galeyongowuat.” Yawu sâ m ekum pilâyekmâ arimu galem yaŋe âi ya biwiŋaŋe mem galeyongomu âilonŋo mannomai.

43 Yawu otmâ galeyongowuap otmuâmâ patoŋaŋe âwurem taka heroŋe otbaŋgiwuap.

44 Yawu otbaŋgim galem pato katmu ikŋe senŋe âlâlâŋe yakât galem otbuap.

45 Yâhâ purik pilâm sâ mune nâŋgâŋet. Hoŋ bawa yaŋe biwiŋaŋe yuwu nâŋgâm âi ya hilipguwuap. “O, lok kutdâne arap yuâmâ in yawu ki takawuap. Yamâ sâ p kâlep manbuap yakâ. Yakât otmâ wongât nâŋe âi ya membom?” Yawu sâ m biwiŋaŋe pâlâmŋe otmu ki galeyongom heŋgeŋguwuap. Yawu manmâ to kârikŋe nem biwi hâlim otmu umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiwuap. Yawu otmâ lok bâleŋe yengâlen torokatmâ ki orotŋe otmâ manbuap.

46 Yawu otmâ biwiŋaŋe pâlâmŋe otmu manbuap yan patoŋaŋe pârâk sâ n sâ nâk taka kuk otmâ kum yaehen pilâmu ge hâhiwin nâŋgâm yâhâmbisâp.

47 Yakât topŋe yuwu sâ mune nâŋgâŋet. Lohimbi nombotŋaŋe nâhât den nâŋgâm heŋgeŋgunomai yanâmâ yakât nâŋgâŋetâ gemu betbaŋginomai. Yawu otnomai yakât matŋe Anitâŋe matŋe amokŋan yiŋgimu menomai.

48 Yâhâ lohimbi nombotŋe âlâŋeâmâ nâhât den nâŋgâm pâpŋumai yaŋe otŋetâ bâlemap yâhâmâ Anitâŋe matŋe kakŋeâk yiŋgimu menomai. Yakât otmu yuwu sâ mune nâŋgâ. Lok âlâ me âlâ âi sâ m yiŋgimune ya tuhun heŋgeŋgunomai ya yengât nâŋgâmune ârândâŋ otbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâ âi pato sâ m yiŋgimune ya biwiyeŋaŋe tiŋâk lâum tuhunomai ya yengât gurâ yawuâk nâŋgâmune ârândâŋ otbuap.” Yawu sâ m ekuop.

*Yesuje giop yakât lohimbi hionakmâ mansai.
(Mataio 10:34-36)*

49 Yesuje den âlâ yuwu sâ m ekyongop. “Anitâŋe lohimbi yengât biwiyehât topŋe nâŋgâm kâsipyongom matŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk yiŋgimu menomai yakât hâŋgânnohomu gewan. Yâhâ matŋe yiŋgimu meŋetâ pesuk sâmbâp.

50 Otmu umatŋe âlâ tetenihimu hâhiwin nâŋgâwom ya tetenihim pesuk sâekgât nanŋan.

51 Otmu den âlâ yuwu sâ mune nâŋgâŋet. Nâhât yuwu ki sâ nomai. “Nâhât yamâ buku konok otnehât himbimâmbâ giop.” Yawu ki sâ nomai. Nâŋe hânân gewan yakât yen hionaknomai. Hionakmâ yuwu oraŋginomai.

52 Lohimbi nanŋe baratŋe mome manmaiŋe hionakmâ komot yâhâp otnomai. Komot âlâhât yâhâp, âlâhârâmâ kalimbu yawu otnomai.

53 Âwâ nan me mâmâ barat kuk oraŋgim hionaknomai. Otmu iranŋe iranŋe ya gurâ yawuâk kuk oraŋgim hionaknomai.” Yawu sâ m ekyongop.

*Yesuje kulem âlâlâ tuhuop yakât topŋe hâum pâpŋuwi.
(Mataio 16:2-3 Mareko 8:11-13)*

⁵⁴ Yesuŋe hoŋ bawalipŋe yawu sâŋ ekyongomâmâ benŋe lohimbi kinbi ya yuwu sâŋ ekyongop. “Op surumbup memuâmâ yuwu sâmai. “Gelâk gewe sâŋ oap”. Sâŋetâ yawu otmap.

⁵⁵ Otmu elem tok sâwe sâŋ otmuâmâ yuwu sâmai “Sikop kumbe sâŋ oap.” Sâŋetâ yawu otmap.

⁵⁶ Yen lok perâkŋe. Yeŋe elem kulewoŋboŋ yakât topŋe ekmâ nâŋgâm heŋgeŋguai. Yâhâ nâŋe kulem âlâlâ memune eksai yakât topŋeâmâ girawuhât ki ekmâ nâŋgâm heŋgeŋguai?

⁵⁷ Wongât eŋgatyeneâk otmâ orotmeme âlepŋe me bâleŋe ya ki ekmâ kiwilim mansai? Yen lok perâkŋe yakâ.”

Den sâŋ tetem kaok nanŋaŋginom.

(Mataio 5:25-26)

⁵⁸ Bukulipyeŋe âlâ me âlâŋe kuk otyiŋgim den âiân katyekne sâŋ dâiyekmâ kiapgâlen arinomai. Yamâ mâtâwânâk ari sâŋ tetem kaok nanŋaŋginomai. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ kiapgâlen ari den sâŋ teteretâ yâkŋe mem pâi emetŋan katyekbuap. Pâi emetŋan katyekmu tatmâ yeŋe ombeyeneâk yaihen ki genomai.

⁵⁹ Kiapŋe pâi emetŋan tatnomai sâŋ sâp katyiŋgiwuap ya pesuk sâmu yanâmâ genomai.” Yawu sâŋ ekyongop.

13

Anitâhâlen biwinenŋaŋe kepeim mannom.

¹ Yawu sâŋ ekyongop sâp yanâk lok nombotŋaŋe Yesuhâlen ari den pat yuwu sâŋ ekuwi. “Galilaia ambolipŋaŋe noniŋ bulimakao gâim Anitâhât hotom uwi sâp yan kiap âlâ, kutŋe Pilato sâŋ, yâkŋe tembe lâulipŋe hâŋgânyongomu Galilaia ambolipŋe yongonjetâ hepyeŋe gemu noniŋ bulimakao hepŋe orop oset guset olop.”

² Yawu sâŋ ekuŋetâ yuwu sâŋ ekyongop. “Pilatoŋe tembe lâulipŋe hâŋgânyongomu yawu yongowi yakât yuwu mon sâmai. “Muwi yeŋgât tosa bâleŋe yaŋeâmâ Galilaia lok ondop yeŋgât tosa ya wangim amokŋan miap.”

³ Yawu ki tap. Yawu gârâmâ yeŋe orotmemeyeŋe bâleŋe ki pilâm Anitâhât den lâunomai otmuâmâ yawuâk matŋe yiŋgimu menomai. Otmu yakât den âlâ torokatmâ sâmune nâŋgâŋet.

⁴ Yerusalem kapi ambolipŋe kâi nombotgen kalimbu Siloam hem topŋan kinŋetâ kândun kum ge kurihiyehop ya yeŋgât yuwu ki sânomai. “Tosayeŋe bâleŋe yaŋeâmâ Yerusalem kapi ambolipŋe nombotŋe yeŋgât tosayeŋe wangiop. Yakât otmâ hân ya kândun kum ge kurihiyekmu muwi.” Yawu ki tap.

⁵ Yakât otmâ âlâku sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe orotmemeyeŋe bâleŋe ki pilâm Anitâhâlen biwiyenŋaŋe kepeinomai otmuâmâ yengu yawuâk hiliwahonomai.”

⁶ Den ya sâŋ tiŋ pilâm den âlâen hâum yuwu sâŋ ekyongop. “Lok âlâŋe koset âlâ kalop. Koset ya pato otmâ bulâŋe kinbuapgât sâpŋe tetemu taka amboŋaŋe bulâŋe hâuwe sâŋ ekmu bia olop.

⁷ Yakât otmâ kalam galemŋe yuwu sâŋ ekuop. “Bulâŋe hâuwe sâŋ ekmune biatmu yu yambu kalimbu oap. Yakât otmâ koset ya kârâm pilârâ ge iâk.” Yawu sâop.

⁸ Sâmu sâop. “Lok pato, pilârâmâ yambu yu inâk kinâk. Hâmbâi topŋe lawitmâ pitimunŋe yanâmâ bulâŋe kinbuap.

⁹ Yâhâ ki kinbuap otmuâmâ kârâm pilâmune ge imbuap.” Yawu.”

Tatmâ nângâ nângâ sâpñan Yesuñe imbi âlâ henjenjuop.

¹⁰ Tatmâ nângâ nângâ sâp ãlãen Yesuñe opon kãmbukñan yãhã den kãsikum yinjiop.

¹¹ Den kãsikum yinjiop sãp yan imbi ãlã talop yamã weke bãlenãje mãngãemu kun kãndãtñe konok otmã pareñe manmã gamu yambunje kãin notbotgen kalimbu pesuk sãop.

¹² Yesuñe imbi ya ekmã kunñan mem yuwu sãm ekuop. “Imbi, yiwerenjeãk ãlepñe otbuat.”

¹³ Yawu sãm kunñan mem kuwihakmã tãñ tãñãk kinmã Anitã mepaeop.

¹⁴ Yãhã Yesuñe tatmã nângã nângã sãpñan imbi ya henjenjuop gãrãmã miti emetñahãt galemñaje galemñaje nãngãmu bãlemu lohimbã yuwu sãm ekyongop. “Nep tuhu tuhuhãt sãpñe yamã hilãm nombolãn konok tap yan takanetã henjemyongombãpãt dop. Yawu gãrãmã tatmã nãngã nãngã sãpñan imbi henjenjuap yu ekmã dondã bãleap. Ya ki orotñe.”

¹⁵ Yawu sãmu Yesuñe purik pilãwanjim yuwu sãop. “Bãe, yen lok perãkñe. Tatmã nãngã nãngã sãpñe ãrãndãñ yeñe dongi bulimakaoyeñe pekeãmbã holanyekmã dãim ari tã yinjinomaihãt dop tap. Yawu gãrãmã dongi me bulimakao umutyenje bia yakãt nãngãmune tãñãt otmãp.

¹⁶ Yãhã imbi yuãmã Awarahamãt senãmbã gãtñe. Yawu gãrãmã Satangãt weke bãlenãje mãngãemu pareñe otmã manmã gap. Nãñe tatmã nãngã nãngã sãpñan henjenjumune ki bãleap.”

¹⁷ Yawu sãm ekyongomu sãm ge katbiñe nãngãm anulakbi. Yãhã lohimbã inñaje Yesuñe olop miop ya ekmã heronje otbanjiminiwi.

Bãndup yakãt topñe

(Mataio 13:31-33 Mareko 4:30-32)

¹⁸ Yesuñe yuwu sãm ekyongop. “Anitãhãlen biwiyenãje kepeim manñetã tihityenje otmãp yakãt topñe teteãkgãt wuãn denãn hãum sãmune nãngãñetã keterakbuap?

¹⁹ Yuãn hãum sãmune nãngãñet. “Nak ãlã kutñe bãndup yamã lok ãlãñe kehetñe ãlã mem ari kalamñan kalop. Katmu tatmu kãmñe ga takam yanjak yãhã kãlep pato otmã nũe wosapã wosapã taka awatñe kun kunñan kerem tatmai.” Yawu sãop.

Matuk kelunje yakãt topñe

²⁰ Otmu torokatmã yuwu sãm ekyongop. “Lok komotñe komotñe wosapã wosapã mansainje biwiyenje nãhãlen katmã tem lãunihinetgãt yeñe ari nãhãt den pat ãlepñe ekyongonomai.

²¹ Yakãt topñe teteãkgãt den ãlãen hãum sãmune nãngãñet. Imbi ãlãñe dãmbia golanjuwuap. Golanjumãmã matuk mendãremu kelunje gemu dãmbia orop menduhumu ukennje bãlenje otbuat. Dop yawu.” Yawu sãop.

Himbimãt mãtãpñe yamã gãwik gãwikñe

(Mataio 7:13-14, 21-23)

²² Yerusalem kapi pato yakãt mãtãp arap ya hãlãñmã kapi tipi tapi tap. Kapi yan ari Yesuñe Anitãhãt den lohimbã kãsikum yinjiop.

²³ Yawu otmu lok ãlãñe yuwu sãm Yesu ãikuop. “Lok pato, yuwu sãm ãihohowe. Lok getek ãlã himbimãn yãhãnomai me girawu?”

²⁴ Sãmu sãop. “Himbimãt mãtãp yamã gãwik gãwikñe. Yakãt otmã yapã lohimbã sambenje arine sãmãmã hãmbinñ gumbinñ otmã hãum pãpñunomai.

Yakât otmâ yeŋe mâtâp ya tâŋ tâŋâk watmâ arinomai. Yakât yuwu sâmunne nânġâŋet.

²⁵ Nâ mâtâp amboŋe. Yakât otmâ mâtâp maŋguyiŋgimune lok dondâhâlâkŋe arine sâm hâum pâpġum amutġen kinmâ yuwu sânomai. “Lok pato, nânġâningirâ gane.”

Sâŋetâ sâwom. “Nâ ki nânġâyiŋġian. Yen wonân?”

²⁶ Yawu sâm âiyongomune yuwu sâm eknohonomai. “Gâŋe kapinenŋan taka tatmâ den kâsikum ningirâ orowâk tatmâ sot newin.”

²⁷ Sâŋetâ sâwom. “Yen wonân? Nâ ki nânġâyiŋġian. Yeŋe orotmeme bâleŋe otmai. Yakât otmâ ariŋet.” Yawu sâwom.

²⁸ Yâhâ hâmbâi mâne Anitâŋe yen mem ketetyekbuap. Yawu otmâ Awaraham, Isaka, Yakop, otmu Anitâhât poropeteliŋŋe tatmâ sot nem heroŋe otbaŋġinomai ya yekmâ yeŋe tep bâle nânġânomai. Yawu otmâ hâhiwin nânġâm hu halak tuhumbisâi.

²⁹ Yakât otmâ yuwu sâmunne nânġâŋet. Sâp yanâmâ lok topŋe topŋe, emetsenŋe ga takamap yakembâ otmu purik sâmap yakembâ, otmu torehen torehen kiŋġitŋe orowâkŋe taka menduhuakmâ nem heroŋe otŋetâ Anitâŋe tihityeŋe otbuap.

³⁰ Yâhâ lohimbi nombotŋe yeŋahâlâk nânġâŋetâ yahatmap ŋe Anitâ orop ki tatnomai. Yâhâ nombotŋe yeŋahât nânġâŋetâ gemu huruŋ huruŋ manmai yamâ Anitâŋe meyekmu ikŋan torokatnomai.

Yesuŋe Herotġât sâop.

(Mataio 23:37-39)

³¹ Sâp yanâk Parisaio lok nombotŋe ari yuwu sâm Yesu ekuwi. “Herotŋe ghowe sâm oap. Yakât otmâ kapi yu pilâm âlâengen ari.”

³² Sâŋetâ sâop. “Sâp yuâmâ weke bâleŋe watyekmâ mansan. Otmu kundat otmâ mansai ya heŋgemyongom mansan. Yâhâ hândâhân yuwuâk otbom. Yâhâ halihu nep sâm nihiop ya tuhumm pesuk pilâwom.” Den ekyongoan yu Herot, lok perâkŋe ya, ekonomai.

³³ Nâŋe yuwu sâmunne nânġâŋet. Anitâhât poropeteliŋŋe ikŋahât den sâminiwi ya kerek Yerusalem kapi amboliŋŋe yongonġetâ muwi. Yakât otmâ âun hândâhân âi tuhuwom. Gârâmâ halihuâmâ Yerusalem kapiân ari âi tuhumm pesuk pilâwom.”

Yesuŋe Yerusalem kapi amboliŋŋe yeŋġât topŋe nânġâŋop.

³⁴ Yawu sâm ekyongom Yerusalem kapi amboliŋŋe yeŋġât topŋe nânġâm yuwu sâop. “Bâe, Yerusalem kapi amboliŋŋe yeŋġât topyeŋe yuwu tap. Yeŋġâlen âi meŋġġât Anitâŋe ikŋe hoŋ bawaliŋŋe hânġânyongomu takanġetâ yongom mem ge katyekmai. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Pâi mâmâŋe kurâk sâm nanliŋŋe dâiyekmâ kuratyongomu tatmai. Yakât dopŋeâk menduhuyekmune nâhât hikinann manŋġġât sâman. Yamâ yeŋe nâhât hâkâŋ otmâ mansai.

³⁵ Yawuhât Anitâŋe betyongomu kasaliŋŋeŋe taka yongom watyekŋetâ kapi yu kâwurumŋaŋak kinbuap. Yakât otmâ nâŋe pilâyekmâ ariwom. Benŋe sâp âlâen âwurem takamune nekmâ yuwu sâm eknohonomai. “Anitâ Kutdânenŋe tihitnenŋe otbe sâm mat hânġângohomu takat. Yakât otmâ biwinenŋe heroŋe pato nanġain.” Yawu sâm eknohonomai.” Yesuŋe yawu sâop.

14

Tatmâ nângâ nângâ sâpñan lok âlâ bitâp tetewangiop ya Yesuñe walipgumu orok sâop.

¹ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Parisaio yenğât kunyenaje bukulpnje nombotnje Yesu orop dâiyekmu emetñan yâhâ tatmâ sot newi. Nem tatbi yan Yesuñe otmâ hilipguwuap me bia yakât Parisaioñe ekmâ tatbi.

² Ekmâ tatñetâ lok âlâ bitâp pato tetewangiopñe Yesu ekbe sâm yâhâop.

³ Yâhâmu Yesuñe ekmâmâ Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu Parisaio ya yuwu sâm âiyongop. “Tatmâ nângâ nângâ sâpñan âi ki tuhunomgât Moseñe girem den âlâ kulenguop. Yawu gârâmâ tatmâ nângâ nângâ sâpñan lohimbî henğemyongowomgât dop tap me bia? Sâñetâ nângâwe.”

⁴ Yawu sâm âiyongomu biwiyenje umatnje otmu olotoñâk tatbi. Olotoñâk tatñetâ Yesuñe lok ya bitâpñan walipgumu orok sâmu emelambâ kionmâ ariop.

⁵ Arimuâmâ emelan tatbi ya Yesuñe yuwu sâm ekyongop. “Tatmâ nângâ nângâ sâpñan naom âlâ me bulimakao âlâ lâmân kionmu ya pilâñetâmâ lâmânâk tatbuap me mem dâiñetâ gawuap?”

⁶ Yawu sâm âiyongomu yawuâk olotoñâk tatbi.

Hâknenñe ki mepaeaknom.

⁷ Yâhâ emet yakât biwiñan Parisaio nombotñaje yenğâhât nângâñetâ ya-hatmu kou senñan yâhâ tatbi ya yekmâ den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop.

⁸ “Bukuyeñe âlâñe yen orowâk tatmâ sot um nenom sâm dâiyekmu emetñan yâhâ kou senñanâk tatne yawu ki nângânomai.

⁹ Yâhâ lok papato nombotnje yen orowâk dâiyekbuap yâkñe kou senñanâk tatnomaihât nângâwuap. Yawu gârâmâ yenje kulet sâyingim kou senñan tatnomai yan lok papato takanjetâmâ emet ambonaje yen yuwu mon sâm ekyongowuap. “Wa, bukulpjne, yuâmâ yenğât kawe bia, keterakñet.” Yawu sâm ekyongomu anjolakmahât anğoân yâhâmâmâ kou topñan tatnomai.

¹⁰ Yawu tatñetâ emet ambonaje kundup mem kou senñan lingatbuap. Lingatmâ “gam yâhâ tatñet” sâm ekyongomu yanâmâ yâhâ tatnomai. Yawu otñetâ yanâmâ bukulpnyenaje nângâyinginjetâ âilonğo otbuap.

¹¹ Yakât topñe yuwu sâmune nângâñet. Lok âlâ me âlâñe yenğâhât nângâñetâ gewuap ya yenğât Anitâñe nângâmu yahatbuap.”

¹² Yawu sâm ekyongom emet ambonje ya yuwu sâm ekuop. “Kapi am-bolipñe orop heronje otmâ sot um nenom sâm imi atalipge, me wârâ toulipge, me hep torehenlipge, me bukulpge, me lok iri sikumyenje orop mansai ya ki dâiyekmâ garâ sot nenomai. Yâhâ lok yawuya dâiyekmâ garâ sot nenomai otmuâmâ hâmbâi yakât matñe sâm dâiheknjetâ yâk orop sot nenjetâ pesuk sâwuap.

¹³ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâ. Gâñe heronje otmâ sot um lok dâiyekbuat otmuâmâ lok tâñât, kopa, pareñe, senyenje bok sâsâñe yawuya dâiyekbuat.

¹⁴ Lok yawuya dâiyekmâ bât belaiâk sot um yingirâ nem heronje otnomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâñe lohimbî mumuñambâ mem yahatnenekbuap yan ikñak yakât matñe gihiwuap. Yakât otmâ biwihanje heronje nângâwuat.” Yawu sâop.

*Himbimân heronje otnomgât sâop.
(Mataio 22:1-10)*

15 Yawu sâmu ekumu nem tatbi ya yengâlen gâtne âlâne den ya nângâmâmâ yuwu sâmu ekuop. “Anitâne himbimân mannomgât pat kuningimu mansain. Yakât otmâ sâp patoen Anitâhât kapiân tatmâ sot nem herone otnom yakât nângâmune tepne herone oap.”

16 Yawu sâmu ekumu den âlâen hâum yuwu sâmu ekuop. “Lok kutdâ âlâne bukulipne orowâk herone otmâ sot um nenomai yakât sâp kalop.

17 Yâhâ sâpne otmu yan songo bau me sot kâle topne topne um hâwurumu en âtâmun kinop. Ya ekmu ârândân otmu hon bawa âlâ hângângumu ari yakât bukulipne yuwu sâmu ekyongop. “Songo bau sot kâle yamâ emelâk umunne siap. Yakât otmâ ganetâ herone otmâ nenom,” yawu yap” sâmu ekyongop. Ekyongomu hâkân othi.

18 Lok angoân ekuop yan yuwu sâop. “Nâmâ hân puluhuan ya ekbe sâmu ariwom. Yakât otmâ lok kutdâ ya ekurâ ki nângânihimu bâlewup.” Yawu sâop.

19 Yâhâ âlâneâmâ yuwu sâop. “Bulimakao bâlâk njeke puluhumune kapi kâlepnehen tap ya ari meyekmâ takawom. Yakât otmâ lok kutdâ ya ekurâ ki nângânihimu bâlewup.” Yawu sâop.

20 Yâhâ âlâneâmâ yuwu sâop. “Yiwereneâk imbi mian. Yakât otmâ ki gawom?” Yawu sâop.

21 Yawu sânetâ hon bawa yan awurem ari lok kutdâne den sâwi ya ekumu nângâmu bâleop. Nângâmu bâlemu hon bawa yan yuwu sâmu ekuop. “In yawu ari mâtâp kunjan kinmâ lok umburuk, me lok parene, me ândâpye bok sâsâne, me senyen bok sâsâne, lok yawuya yuken yaken arine sâmu oai ya ekyongorâ taka sot yu nejet.” Yawu sâmu ekum hângângumu ari mem teteyekmâ ekyongomu taka emetjan yâhâ tatbi. Yâhâ tatjetâ hon bawa yan yâkâlen yâhâ yuwu sâmu ekuop.

22 “Lok kutdâne, den yat ya oan. Otmu emelan yâhâ tai yamâ ki pik yai. Yakât otmâ girawu nanjat?”

23 Sâmu sâop. “Yakât otmâ âlâku ari lohimbî kewilâyekjetâ mansai ya mem teteyekmâ ekyongorâ takanomai. Takanjetâ yanâmâ emetne pik sâwuap.

24 Yâhâ bukulipne angoân ekyongoat yamâ nâhâlen ki takanomai.” Yawu sâop.” Yesune yawu sâmu ekuop.

Manmannenye ki alitmâ manmâ yâhânom.

(Mataio 10:37-38)

25 Lohimbî kinjetne orowâkne Yesu betjan arinetâ purik sâmu yuwu sâmu ekyongop.

26 “Lok âlâ me âlâne nâhâlen torokatmâ orowâk mannom yawu nângânomai otmuâmâ âwâ mâmâlipyene, me imbi naomlipyene, me imi atalipyene, me wârâ toulipyene betyenginomai. Otmu yen manmanyene ki alitnomai.

27 Otmu lok âlâ me âlâne nâhâten den lâum âi tuhujetâ bukulipyenane nângâm bâleyingim hilipyongone sâmu otnomai yanâmâ hâkyene alitmâ betnihinomai. Lok yawuya nâhâten pat ki otnomai.

28 Yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Lok âlâ me âlâne emet tuhune sâmu angoân tewetsenne amon yan senne âlâlâ puluhum emet ya tuhunomai yakât nângânomai.

29 Gârâmâ yawu ki otnomai otmuâmâ emet ya mem kânângânetâ tewetsenne biatmu pânjan pilânomai. Yawu otnomai yanâmâ lohimbîne emet ya torehenneâk kinmu ekâm yakât den pat alahu gulahu otmâ senyen gem girinyingim yuwu sânomai.

³⁰ “Lok yuñeâmâ saran kânângâñetâ giop yamâ tewetsenne biatmu pâñan pilâñetâ inâk tap.” Yawu sânomai.

³¹ Yâhâ den âlâen hâum yuwu sâmune nângâñet. Lok kutdâ âlâ me âlâñe kasalipyeñe orop ahonomai yanâmâ in yawu yâk yengâlen ki surutuk sâm arinomai. Yamâ angoân biwiyenaje yuwu nângânomai. “Nen yu getek âlâ, lok 10,000 yawu mansain. Yâhâ kasalipnenñe endaken lok kiñgitñe orowâk, 20,000 yawu mansai. Yakât otmâ nenñe yongonomgât dop ki otbuap.”

³² Yenahât yawu nângânomai otmuâmâ ki kundutmâ arinomai. Angoân kasalipyeñe orop buku konok manne sâm hoñ bawalipyeñe hângânyongonjetâ ari mem lohotñe tuhuyeknomai.

³³ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâñet. Yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe senñe âlâlâyeñe me iri sikumyeñe kerehâk pilâm nâhâlen torokatnomai otmuâmâ nângâyinjimune orowâk mannom.

Kâtembe yakât dop

(Mataio 5:13 Mareko 9:50)

³⁴ Yengât topyeñe teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Kâtembe ihm solân hoñmâ sot ya nemunñe launenñan memap. Yakât dopñeâk yenâmâ lohimbi hohetyenñan manmâ manman âilongo manñetâ yekmâ Anitâ heronje nângâwanjim mepaenomai.

³⁵ Yâhâ kâtembe heleñan ki hikum ikainom yanâmâ pâlâmñe otbuap. Yawu otmu girawu tuhununñe âlâkuâk ukenñe otbuap? Yamâ ki orotñe. Pâlâmñe sâm lâum pilâmain. Den yuâmâ biwiyenânâk katmâ manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

15

Lama âlâ gulip otbangimu ki pilâwuap yan hâum sâop.

(Mataio 18:12-14)

¹ Sâp âlâen takesi meme lokñe yenahât nângâñetâ yahatmu lohimbi kâityongom takesi mem yahatmâ kombo meyingiminiwi yâk otmu lok nombotñe ândâp kârik otmâ Mosehât girem den ki lâum manminiwi ya dondâhâlâkñe Yesuhât den nângâne sâm yâkâlen ariwi.

² Ariñetâ yan Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu Parisaio lok yâkñe nângâñetâ bâlemu Yesuhât yuwu sâwi. “Yesunje takesi meme lok otmu lok nombotñe Mosehât girem den ki lâumai ya meyekmu orowâk sot niai. Yawu otmu dondâ bâleap.”

³ Yawu sâñetâ nângâm Yesunje den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop.

⁴ Lok âlâhât lama 100 yawu kinbangiuwap. Gârâmâ ya yengât hohetyenambâ konok âlâñe misiñgurakbuap. Yawu otmu ambonaje nombotñe ya katyekmu kinñetâ konok misiñgurakbuap ya pâinmâ yâhâm gewuap. Yawu otmâ nombotñe katyekmu kinnomai ya yengât ki nângâm ketet otbuap.

⁵⁻⁶ Yâhâ misiñgurakbuap ya mem tetem yanâmâ tepñe welâmñan gemu lâum kapiân âwurem ariwuap. Kapiân âwurem ari bukulipñe yongonmâ yuwu sâm ekyongowuap. “Lama misiñgurahop ya mem tetean. Yakât otmâ sot um nem heronje otne.” Yawu sâwuap.

⁷ Yakât dop kum yuwu sâmune nângâñet. Lok 99, yâkñe yuwu nângâmai. “Nen lok âleñe, orotmemenenñe âilongo otmâ mansain.” Yawu nângâm biwi pâlâmñe mansai. Lok yawuya yengât Anitâñe heronje pato ki nângâyinjimap. Gârâmâ, lok konohâkñe orotmemeñe bâleñe bet pilâm Anitâhâlen biwiñaje

kepeim tem lăuwanġiwuap yanâmă Anitâņe herone pato năngăwanġiwuap. Yawu.”

Tewetsenņe kionġanġimu păinbuap yan hăum săop.

8 Yăhă Anitâņe lohimbî meyekmă tihityeņe otmap yakăt topņe năngăņetă keterahăġăt den âlăen hăum sămunne năngăņet. Imbî âlă kina yăhăp yakăt dop tatġanġiwuap. Yăhă 20 toea kionġanġimuămă ki pilăwuap.

9 Yakăt păinmă arim mem tetem yanâmă bukulipņe yongonmă yuwu săm ekyongowuap. “Wăe, tewetsenņe kionġnihiop ya mem tetean. Yakăt otmă herone otne.” Yawu săwuap.

10 Yakăt yuwu sămunne năngăņet. Lok konohăkņe orotmemeņe băleņe bet pilăm Anităhălen biwiņane kepeim tem lăuwanġiwuap yanâmă himbimăn Anităhăt aņelolipņane lok yakăt herone năngăwanġinomai.”

Lok âlă nanņane iri sikum mem gulip tuhuop yan hăum săop.

11 Yesuņe den âlăen hăum yuwu săm ekyongop. “Lok âlă nanyăhătņe yăhăp manbî.

12 Manņetă nanņe betņan ġătņane âwăņe yuwu săm ekuop. “Awoņ, senņe âlălă năhăt săsăņe ya nihiră miakbe.” Yawu sămu senņe âlălă yăkăt săsăņe ya kăsikum waņmu miop.

13 Yawu otmu nanņe ya nep tuhum getek manmă, senņe âlălă ya puluhum yakăt hămeņe tewetsenņe miakmă mătăp kălewăngen ariop. Ari heņ otmă ihilăk mahilăk manmă tewetsenņe miakmă ariop ya kerek pilăm metem umburuk manop.

14-16 Umburuk manop yan po pato teteop. Po pato tetemu naom yaņe sotġăt păinmă kapi amboņe âlăhălen arimu bau galemġuwuap săm âi waņop. Bau galemġum kinop yan po dondă waņġimu bau yakăt sot wahapņe mem nembe săm otmu kuwaņġiwi.

17 Yawu otġanġiņetă năngăn năngăņe tetemu yuwu năngăop. “Awoņnahăt nep loklipņane sot pato nem mansai. Nă nanņe tăņ tăņ yamă yuăn manmă sotġăt otmă hiliwahowoman.

18 Yakăt otmă yahatmă awoņnahălen âwurem ari yuwu săm ekuwom. “Awoņ, otmune băleop yakăt tosa Anităhălen otmu ġăhălen umatņe oap.

19 Yakăt otmă aņulaksan. Yawu ġărămă năngănihim nep lok săm menekdămă hoņ bahihim manbom.” Yawu săm ekuwom.” Yawu năngăop.

20 Yawu năngăm yahatmă kapi ya pilăm akņangen takamu âwăņane senņe pilăm ehop. Ekmă tepņe năngăm sururuk săm ari nanņe lăum hămeņe hărem niop.

21 Yawu otmu nanņane yuwu săm ekuop. “Awoņ, otmune băleop yakăt tosa ġăhălen otmu Anităhălen umatņe oap. Yawu otmă aņun pato ġihiwan. Otmu năhură aņulaksan.”

22-24 Yawu săm ekumu âwăņane hoņ bawalipņe yuwu săm ekyongop. “Nanne emelăk betnohom ariop ya âwurem takap. Yăhă “emelăk muop mon,” yawu năngăm manmă gaman. Yamă âwurem takamu ekmă tepne hălălăk welămņan ġiap. Yakăt otmă in yawu ba hăk katipņe âiņe mem ġa mânunġanġiņet. Yawu otmă handop âlă mem barahanņan katņet. Otmă kăi katipņe katġanġiņet. Nenņe herone otġanġinomġăt bulimăkao nanņe ġăim uņetă siăk.” Yawu săm ekyongomu bulimăkao nanņe ġăim uņetă semu nem herone otġanġiwi.

25-26 Heronje otbaŋgiŋetâ yan nanje kunje yaŋe newâŋgembâ taka kapi ginŋan kinmâ heronje maronje giriŋ get get otmâ kinbi ya nâŋgâm hoŋ bawa âlâ kunmu gamu yuwu sâŋm âikuop. “Wongât heronje otmâ tai?”

27 Sâmu sâop. “Imihe ari gulip olop ya âwurem takap. Yakât otmâ âwâyetŋaŋe eknongomu bulimakao nanje ya kum gâim umunje siap.” Yawu sâop.

28 Yawu sâŋm ekumu nâŋgâm âwâŋahât nâŋgâm bâlewaŋgim kapi betŋehen kinop. Yâhâ hoŋ bawa yaŋe âwâŋe ekumu âwâŋaŋe ba kinmâ “Nan, ga,” sâŋm ekuop.

29 Ekumu hâkâŋ otmâ yuwu sâop. “Naŋgat. Nâŋe tem lâuhihim âi mem manmâ gamune yambu dondâ pesuk yap. Yawu otgihiman yamâ gâŋe ki heronje otnihimat. Otmu noniŋ nanje âlâ ki nihirâ bukulipne orop um nem heronje otmâin.

30 Yawu gârâmâ nangaŋe senje âlâlâ hârok gâwârehihim ari imbi kondarâ orop manmâ tewetsenje pilâm meteop. Yâkŋe âun âwurem takamu hoŋ bawalipge ekyongorâ bulimakao nanje kum gâim uŋetâ semu nem heronje otbaŋgiai. Yakât nâŋgâŋmune dondâ bâleap.”

31 Yawu sâmu âwâŋaŋe yuwu sâŋm ekuop. “Nanne, gâŋe nâ orop sâp kâlep manmâ gamat. Otmu senje âlâlâ tatnihiap ya gâhât pat sâŋm kuhihimune tap.

32 Yawu gârâmâ imihe “emelâk muop mon,” yawu nâŋgâm manmâ gan ya âwurem takap. Yakât otmâ heronje otbaŋgimunje ârândâŋ oap.” Yawu sâop.

16

Galemŋe senje âlâlâ mem ihilâk tuhuop yan hâum sâop.

1 Yesuŋe hoŋ bawalipŋe den âlâen hâum yuwu sâŋm ekyongop. “Lok kutdâ iri sikumŋe tewetsenŋe otmu âlâlâ ya pato dondâ tatbaŋgiop. Yakât otmâ lok âlâ mem galemgunihiâkgât sâŋm âi waŋop. Yawu gârâmâ lok yaŋe lok kutdâŋahât tewetsenŋe mem gulip tuhuop. Yawu otmu lok kutdâ yakât hoŋ bawalipŋe nombotŋaŋe yakât den pat yuwu sâŋm ekuwi. “Lok âlâ galem sâŋm âi waŋon yâkŋe senje âlâlâ mem ihilâk tuhuhihiap.”

2 Yawu sâŋm ekuŋetâ lok kutdâyeŋe yaŋe lok ya yuwu sâŋm ekuop. “Gâŋe nâhât tewetsenŋe mem gulip tuhunihiat” yawu sâŋetâ naŋgan. Yakât otmâ galem âlâku ki katgekbom. Yakât otmâ puluhu puluhu pepa ya mem garâ senje âlâlâ tatnihiap yakât topŋe mem tetewom.”

3 “Yawu sâŋm hâŋgâŋgumu ari biwiŋaŋe yuwu nâŋgâop. “Lok kutdâne watnekbomap. Yakât otmâ giratbe? Wâtne pato ki tatnihiap. Yakât otmâ âi umatŋe tuhuwomgât dop âlâ ki tap. Otmu senje âlâlâ gewe yâhâwe yakât lok bât kandi bero manbom sâŋm yakât aŋulaksan.

4 Yiwereŋe nâŋgâŋmune teteap. Bukulipŋe yeŋgât tosa pato lok kutdânahâlen tap ya mem gemune heronje nâŋgâŋihinomai. Yawu nâŋgâŋihim lok kutdânaŋe watnekbup yanâmâ menekŋetâ orowâk mannom.” Biwiŋaŋe yawu nâŋgâop.

5 Yawu nâŋgâm bukulipŋe yeŋgât tosa pato lok kutdâŋahâlen talop yâk âlâku ikŋiâk ikŋiâk mem dâiyeŋop. Yâhâ aŋgoân gaop ya yuwu sâŋm âikuop. “Gâhât tosa lok kutdânahâlen amon tap?”

6 Sâmu sâop. “Nak bulâŋahât toŋe ya âsâp 100.” Sâmu sâop. “Âlepŋe tosaŋahât pepa yu mem 50 ya kulemgu.”

7 Yawu sâam ekumu arimu lok âlâ gamu yuwu sâam âikuop. “Lok kutdânahâlen tosa amon tap?”

Sâmu sâop. “Siwit kehetje ya itâ 1000.”

Sâmu sâop. “Tosahâhât pepa yu mem 800 ya kulemgû.”

8 Yawu ekyongop yakât den pat nângâm lok kutdânahe galemnje yakât nângân nângânje pato tatbângiap nângâm herone pato nângâwanjiop. Wongât? Yuwuhât. Anitâhât den ki lâumai nombotjahe iri sikumyene galemgum manman sânduhân manmai yakât nângân nângânyene pato tap. Yuwu otmâ Anitâhât den lâumai ya yengât nângân nângânyene ya wangiap.

9 Yakât otmâ yuwu sâamune nângânet. Yene Anitâhât tem lâuwanjim iri sikum, me tewetsenje, senje âlâlâ ya galemgum hejengegum lohimbî yu me yakât umburuk oai ya kâsikum yingim tânyongonomai. Buku otyingim manmâ yâhânetâ hâmbâi sâp pesuk sâuwawân Anitâhe manman kârikjan katyekmâ yakât hâmenje yingimu menomai. Yawu.”

Âi tânjât me âi pato yakât topje.

10 Yesuje den yuwu sâam ekyongop. “Lok âlâ me âlâne âi tânjât biwiyenjahe tinjâk lâum tuhum manmaineâmâ âi pato yawuâk biwiyenjahe lâum tuhum hejengegunomai. Yâhâ lok âlâ me âlâne âi tânjât tuhum hilipgumaineâmâ yakât dopjeâk âi pato tuhum hilipgunomai.

11 Yakât otmâ yene tewetsenje me hângât wahap topje topje yawuya ki galemgum hejengegunomai otmuâmâ hâmbâi Anitâhe manman bulâne ki yingiwuap.

12 Yâhâ bukulipyene yengât senje âlâlâ hilipgunomai otmuâmâ Anitâhe yengât pat kuyingiop ya hâmbâi ki yingimu menomai.

13 Yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâamune nângânet. “Lok konokje lok kutdâ yâhâp yetgât âi menduhum ki tuhuyitgiwuap. Âlâhât biwinjahe kepeim herone kakjan tuhuwanjiwuap. Yâhâ âlâhârâmâ hâkân kakjan nep ya ki tuhum hejengeguwuap. Yakât topje yuwu sâwe. Hângât manman me iri sikum yan biwiyene arimu manmaine girawu otmâ Anitâ tem lâuwanjim mannomai? Yamâ ki orotje.” Yawu sâop.

Yesuje Parisaio den ekyongop.

14 Yesuje yawu sâam ekyongomu Parisaio nombotje iri sikumyene alilakmâ manbihe nângânetâ gemu senjan gewi.

15 Senjan gejetâ yuwu sâam ekyongop. “Lohimbîne yekjetâ yahatmu koko salehâk mansai yawu sânetgât yene lohimbî senyenjan kinmâ Anitâhât den lâuain sâam otmâi. Yamâ Anitâneâmâ yengât biwiyenjahât topje nangap. Yu ya otmâ manmai ya lohimbîne ekjetâ âlepne otmâp yamâ Anitâne ekmu bâlemâp.”

16 “Den âlâ sâamune nângânet. Mosenje girem den âlâlâ kulemgûop otmu Anitâhât poropetelipjahe den kulemgûwi ya tatmâ gam Yoane teteop yan andemje oap. Otmu Yoane teteop sâp yapâek lohimbîne Anitâhâlen biwiyenjahe kepeinetâ tihityene otbuap yakât den pat âlepne ekyongom gan. Yawu otmâ lohimbî kingitje orowâkne nângânetâ bulâne otmu yakât bulâne mene sâam oai.

17 Hân hibim gulip otbuapgât Anitâhe sâam kalop. Yamâ Mosehât girem den ya kum gulip tuhunomgât dop âlâ ki tap.”

18 “Den âlâ sâamune nângânet. Lok âlâ me âlâne imbinjahât hâkân otmâ pilâm imbi ondop membuap. Yamâ lok yane tosa umatje membuap. Yâhâ

lok âlâ me âlâŋe imbi pilâ pilâŋe ya membuap ya yawuâk tosa umatŋe membuap. Otmu imbi âlâŋe lok pilâ pilâŋe ya membuap ya yawuâk tosa umatŋe membuap.” Yawu sâm ekyongop.

Lok iri sukumŋe orop otmu lok umburuk ya yetgât den.

19 Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok kutdâ âlâ iri sikum tewetsenŋe pato tatbanŋiopŋe yuwu otmâ manminiop. Hâk katipŋe âilonŋo lonŋo hanŋalakmâ hilâmŋe hilâmŋe sot topŋe topŋe nem hop sambe kakŋan manminiop.

20 Yâhâ lok âlâ umburuk manop, yâkât kutŋe Lasaro sâm. Yâhâmâ use kârikŋe tetewanŋimu hâhiwin kakŋan manminiop.

21 Yawu otmâ lok kutdâ yaŋe emetŋan tatmâ sot nemu wahapŋe gowelan kionop ya mem nembe sâm Lasaro emet gowetŋan iminiop. Emet gowetŋan im tatmu sosonŋe taka useŋe ya nimbilakuminiwi.

22 Sâp âlâen lok umburuk ya mumu Anitâhât anelolipŋaŋe lâum yâhâ Awaraham gotŋan katŋetâ talop. Yâhâ sâp ki kâlêp otmuâk lok kutdâ ya yawuâk mumu hanguiwi.

23 Yâhâ mumu umutŋaŋe hem topŋan kâlâp sem talowân ge tatmâ hâhiwin pato nângâop. Yawu otmâ senŋe pilâm Awaraham yet Lasaro yelehop.

24 Yelekmâ den kârikŋan halahum yuwu sâm Awaraham ekuop. “Awoŋ, yuwu sâmune nângâ. Kâlâp kâlêhen tatmâ hâhiwin bâleŋe nanŋan. Yakât otmâ Lasaro ekurâ hâlîpŋaŋe to wâimâmâ nimbilamnan katmu sânduk sâek.”

25 Yawu sâmû Awarahamŋe yuwu sâop. “Nanne, yuwu sâmune nângâ. Emelâk heronŋe otmâ hop sambe kakŋan manon ya pesuk yap. Lasaro yâhâmâ hâhiwin kakŋan manop ya gurâ yawuâk pesuk yap. Yakât otmâ tep hero kakŋan tap. Gâmâ hâhiwin pato nângâm tat.

26 Yâhâ hohetnenŋan hem pato kinsap. Yakât otmâ yupâ gâtŋe âlâ me âlâŋe gâhâlen gene sâm hâum pâpŋunomai. Otmu yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe yuân gane sâm yawuâk hâum pâpŋunomai.”

27-28 Sâmû sâop. “Awoŋ, den âlâ sâmune nângâ. Kapinan imilipne mome mansai. Yâkŋe yuân ge hâhiwin nângâmai hât Lasaro hângâgurâ ari girem den ekyongomu nângân nângânyerŋe pâron sâekgât nanŋan.”

29 Sâmû sâop. “Yawu bia. Moseŋe girem den âlâlâ kulemguop otmu Anitâhât poropetelipŋaŋe den kulemguwi ya sâlîkum nângânomai. Nâŋe ki hângângumune âwurem gewuap.”

30 Sâmû sâop. “Awoŋ, yuwu sâmune nângâ. Moseŋe den kulemguop otmu Anitâhât poropetelipŋaŋe den kulemguwi ya sâlîkumai yamâ ki tem lâumai. Yakât otmâ muwi yâk yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe mumuŋambâ yahatmâ ari ekyongonomai otmuâmâ orotmemeyerŋe bâleŋe bet pilâm Anitâ tem lâuwanŋinomai.”

31 Sâmû sâop. “Nanne, yuwu sâmune nângâ. Moseŋe girem den âlâlâ kulemguop otmu Anitâhât poropetelipŋaŋe den kulemguwi ya sâlîkum nângâŋetâ nahat otmu ki lâumai. Yakât otmâ muwi yâk yengâlen gâtŋaŋe mumuŋambâ yahatmâ ari ekyongonomai otmuâmâ yakât dopŋeâk yâkât den nângâŋetâ nahat otmu ki lâunomai. Yakât otmâ ki hângângumune âwurem gewuap.” Yawu sâm ekuop.” Yesuŋe den âlâen hâum yawu sâm ekyongop.

17

*Tosa yakât topje**(Mataio 18:6-7,21-22 Mareko 9:42)*

¹ Yesuñe hoñ bawalipñe yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi kerekñe lohotñe otmâ yuwu yawu otñetâ bâlemu tosa menjetgât Satanñe kendâyinñimap. Otmu lohimbî âlâ me âlâñe bukulipyeñe otñetâ bâleâkgât kendâyinñimai yamâ Anitâñe matñe umatñe yinñimu menomai.

² Yakât otmâ lohimbî âlâ me âlâñe bukulipyeñe kendâyinñinetâ otñetâ bâlemap yâhâmâ mâmâlipyeñe ki mem ga katyekbâi yamâ mem ga katyekbî.

³ Yakât otmâ biwiyene galemahom manmâ yâhânomai.

Bukuhe âlâñe bâleñe topje topje mângâehekmu ekurâ yetñiâk tatmâ den henñenñuromawot. Yawu otmutâ ârândâñ otmu buku konok mandomawot.

⁴ Yâhâ hilâm konok yakât biwiñan bukuhan otmu orotmeme kiñgoñ mângâehekma yahatmu nombolân yâhâñe otbuap. Yawu gârâmâ mângâehekbuap ya sâm tetem tosañe pilâwanñiwuatgât ekgohowuap otmuâmâ âlepñe tosañe pilâwanñiwuat.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuhâlen biwinenñe kepeinomgât sâop.

⁵ Yawu sâmu hoñ bawalipñe yuwu sâm ekwi. “Kutdâ, den eknongomat ya kerek nâñgâmunñe yakât bulâñe tetewuapgât nanñain. Yakât otmâ mem hewewenñe tuhunenkdâ gâhâlen biwinenñe tinñak kepeim mannom.” Yawu sâwi.

⁶ Sâñetâ yuwu sâm ekyongop. “Den âlâen hâum yuwu sâmune nâñgâñet. Nak âlâ, kutñe bândup, yamâ lok âlâñe kehetñe tipine âlâ mem ari kalamñan kalop. Katmu tatmu kâmñe ga takamu yanñak yâhâm kâlep pato otmâ nak nombotñe wangim kinmap. Yakât dopñeâk nâhâlen biwiyenñe kepeim manmâ yâhâ lakop endo kinsap enda ekuñetâ denyene nâñgâm hindakmâ saruân kiñbuap.” Yawu sâop.

Nenñe Anitâhât nep mem yuwu otmâ mannom.

⁷ Den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Yenñgâlen gâtñe âlâ me âlâhât hoñ bawalipyeñe noniñ bulimakao galemum nep tuhumi emetsâññan kapiân âwurem ganñetâ yuwu ki sâm ekyongonomai. “Emetyenñan yâhâ tatñetâ sot um yinñiwe.”

⁸ Yawu bia. Yuwu mon sâm ekyongonomai. “Sot um niñiñetâ nemune ârândâñ otmu yeñe sot um nenomai.” Yawu sâm ekyongonomai.

⁹ Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Lok kutdâlipyeñe hoñ bawalipyeñe nep sâm yinñimai ya tuhunñetâ ki mepaeyekmai. In nâñgâyinñinetâ ârândâñ otmap.

¹⁰ Yenñgât topyeñe yawu tap. Nep sâm yinñimune ya tuhumi pesuk pilânomai yan yuwu sânomai. “Nen hoñ bawa mansain. Nep sâm ningiop ya konok tuhumi.” Yawu sânomai. Yawu sâm ekyongop.

Lok hâk bâle teteyinñiop ya Yesuñe henñemyongop.

¹¹ Yesuñe Yerusalem kapiân ariwe sâm Galilaia hân tânâmñambâ arim yanñak Samaria hân hâlâñmâ kapi bânñehen tap yan ariop.

¹² Yâhâ kapi ya ambolipñe lok nombolân imbât hâk bâle teteyinñimu manminiwi. Otmu Samaria gâtñe lok âlâ hâk bâle tetewangñimu manminiopñe yâk yenñgâlen torokatmu lok bân nombot nombot hârok yawu otbi. Yâkñe Yesu ekmâ kâlepñehembâ kinmâ

13 den kârikjan yuwu sâm ekuwi. “Wâe lok pato, Yesu, gâŋe nângâningihât nanŋain.” Yawu sâwi.

14 Sâŋetâ sâop. “Hotom umai yengâlen arinjetâ hâkyeŋe eknomai.” Yawu sâm ekyongomu ariwi.

Yâhâ mâtâwân arim tatjetâ hâkyeŋe âlepŋe olop.

15-16 Hâkyeŋe âlepŋe otmu enakmâ Samaria gâtŋe ya ikŋiâk âwurem ari Yesuhât gotjan ba kinmâ heroneŋe otbangim mepaeop.

17 Yawu otmu Yesuŋe lohimi yan kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Lok bôt nombot nombot hârok heŋgemyongoan. Yamâ lok nombolân imbât yamâ wonâmbâ?

18 Wongât Samaria gâtŋe yuŋak Anitâ mepaewe sâm âwurem takap?” Yawu sâm ekyongop.

19 Yâhâ lok ya yuwu sâm ekuop. “Nâhâlen biwihaŋe kepeiat. Yakât otmâ Anitâŋe nângâhihimu âlepŋe oat. Yakât otmâ lohotjan bam ari.”

Yesu âwurem gewuap yakât sâop.

(Mataio 24:23-28,37-41)

20 Sâp âlâen Parisaio lok nombotjaŋe Yesu yuwu sâm âikuwi. “Sâp girawuân Anitâŋe tihitnenŋe otmu manman sânduhân mannom?” Sâŋetâ sâop. “Anitâŋe topŋe katmâ tihityeŋe otbuap sâp yan kulem topŋe topŋe ki tetemu ekmâ kiwilinomai.

21 Yakât otmâ yuwu ki sânomai. “Yuân topŋe katmâ tihitnenŋe otbuap. Me endaken topŋe katmâ tihitnenŋe otbuap.” Yawu ki sânomai. Yawu sâmune nângâŋet. Anitâŋe emelâk tihityeŋe otbe sâm hângânohomu ge mansan.” Yawu sâop.

22 Yawu sâm ekyongomu arinjetâ hoŋ bawalipŋe yuwu sâm ekyongop. “Hâmbâi sâp âlâen nâ lok bulâŋe âwurem ge tihityeŋe otmune biwiyeŋe sânduk sâekgât biwiyeŋeŋe ya mem mannomai. Gârâmâ sâp yan ki âwurem gemune neknomai.

23 Yawu gârâmâ sâp yan lok nombotjaŋe yuwu sâm ekyongonomai. “Anitâŋe Yesu hângângumu âwurem ge tihitnenŋe otbuap sâop yamâ emelâk hângângumu ge endaken mansap, me wosaken me wosaken ge mansap.” Yawu sâm ekyongonjetâ yâk yengât den ya ki nângânomai. Yawu otmâ ki pâinnekmâ âlâen âlâen arinomai. Nâ gewom yan yok pilâm ki gewom.

24 Himbim belek sâmu laŋinjaŋe siliŋ siliŋ sâm nombotgembâ nombot otmâ haŋ sâmap yakât dopŋeâk Anitâŋe nâ lok bulâŋe hângânohomu âwurem gewom. âwurem gemune lohimi hânjan kulemjan mansai kerekŋe nâhât laŋinje ekmâ topŋe nângânomai.

25 Yâhâ angoânâmâ Yura nengât papatolipnenjaŋe nâhât hâkâŋ otmâ hâhiwin nihijetâ sâtugum mumbom.

26 Yâhâ âwurem gewom yanâmâ pârâk sân sânak gewom. Yâhâ âwurem gewom yakât sâpŋe tâlâhuwuap yanâmâ orotmeme girawuya otmâ mannomai yakât yuwu sâmune nângâŋet.

Emelâk embânjan lok âlâ, kutŋe Noa sâm, manmu towat teteop dop yawuâk ya tetewuap.

27 Emelâk Noaŋe manop yanâmâ lohimi gulip malap manmâ yeŋe âi yeŋahâlâk nângâm manbi. Yawu manjetâ Noaŋeâmâ waŋga kâlehen yâhâop. Yawu otmâ nen âlepŋe mansainâk sâm gulip malap manmâ gaŋetâ yan Anitâŋe nângâmu tongelâk pato gemu to niŋ niŋ sâm lohimi kerek haranyongomu mum metewi.

²⁸ Yâhâ yakât dopņeâk lok âlâ, kutņe Lot sârn, yâkņe manmu towat teteop dop yawuâk ya tetewuap. Emelâk Lotņe manop yanâmâ lohimbi gulip malap otmâ soņgo bau sot kâle nem yenjahâlâk nâņgâņetâ yahalop. Imbi aņgi guņgi otbi. Emet opon tuhuwi. Nep topņe topņe tuhujetâ Lotņe Sotom kapi ya pilâm ariop.

²⁹ Yawu opon otmâ nen âlepņe mansainâk sârn gulip malap manņetâ Anitâņe nâņgâmu himbimâmbâ kâlâpņe punduņ sârn ge kapi ambolipņe kerek sem gulip tuhuyehop.

³⁰ Yakât dopņeâk lohimbi nombotņe âlepņe mansainâk sârn otņetâ yan Anitâņe yâhâpņe nâ hâņgânohomu gewom.

³¹ Sâp yan yuwu otnomai. Lok âlâ me âlâ kapi hâlâņmâ mannomaiņe kasalipņe takajetâ yekmâ emetyeņan ki âwurem ari itâ pareņe menomai. Otmu lohimbi newân kinnomaiņe kasalipņe takajetâ yekmâ âwurem ari emetyeņan iri sikumyene miaknehât ki nâņgânomai.

³² Emelâk embâņân himbimâmbâ kâlâpņe punduņ sârn ge Sotom kapi ambolipņe sem gulip tuhuyehop sâp yan Lot imbiņe kamberne kakņambâ olelem ekmâ kâtembe olop. Yakât den pat yene nâņgâm hâkyene miangim mannomai.

³³ Yakât otmâ yuwu sârnune nâņgâņet. Lok âlâ me âlâņe manmanyene alitnomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâņe nâhâlen biwiyene kepeim tem lâunihijetâ yan lohimbi belâņgen mansaiņe yekņetâ bâlemu yongonjetâ munomai yamâ Anitâņe mumuņambâ mem yahatyekbuap.

³⁴ Sâp gewom yan lok oponân inomai yamâ Anitâņe nombotņe ya meyekmâ nombotņe pilâyekbuap.

³⁵ Yâhâ lohimbi âi kalam tuhum gulip malap mannomai gurâ nombotņe meyekmâ nombotņe pilâyekbuap.

³⁶ Yâhâ hat mannomai gurâ nombotņe meyekmâ nombotņe pilâyekbuap.”

³⁷ Yawu sârn ekyongomu yuwu sârn âikuwi. “Kutdâ, kapi wonân mem kâsipnongowuat?”

Sâņetâ sâop. “Yâhâ umatņe âlâlâ tetewuap yakât emet inâņņan ekyongom gaman. Yukât bulâņe hâmbâi tetewuawân ekmâ topņe nâņgâm heņgeņgunomai.” Yawu sâop.

18

Imbi kambutņe kiap ulitguminiop yan hâum sâop.

¹ Yesuhât hoņ bawalipņe hilâm ârândâņ Anitâ orowâk den otmâ ki lohotņe otnomaihat den âlâen hâum yuwu sârn ekyongop.

² “Kiap âlâ lohimbi yeņgât den sârn hâreyiņgim yan Anitâhât nâņgâmu gemu ki ewe katyehop.

³ Yâhâ kapi amboņe, imbi kambut âlâ, yakâlen ari sârn guhuņmâ yuwu sârn ekuminiop. “Âlepņe den sârn hârerâ imbi âlâņe mâņgâenehop yakât matņe kâpekbaņgiwom.”

⁴ Yawu sârn ekuminiop yamâ denņe ki nâņgâm gaop. Yawu otmâ gamu sâp kâlep otmu biwiņe yuwu nâņgâop. “Anitâhât nâņgâmune gemap. Otmu lohimbi ki ewe katyekman.

⁵ Yawu gârâmâ imbi kambut yuņe haorņmâ ârândâņ kâi kâi liņņihim tatmâ mem kopa tuhunekmapgât ihilâk nâņgâwaņgiwom.” Yawu sâop.

⁶ “Yâhâ imbi yaņe kiap ya ekumu tâņguop yamâ yuwu.

7 Nen Anitâhât tem lâuwangim manmainne haonmâ ârândânj ulitgum yâhânom otmuâmâ nângâningiwuap. Yâkne biwi pâlâmne otmâ dennenne ki nângâwuapgât dop âlâ ki tap.

8 Ulitgumunne in yawu nângâningiwuap. Yawu nângânomai. Yawu gârâmâ Anitâne nâ lok bulâne hângânnohomu himbimâmbâ âwurem gewom sâp yan lohimbî kingitne orowâkne nâhâlen biwiyenane tinjâk kepeim mambotnihim mannomai me bia?" Yawu sâop.

Parisaio yet takesi meme lok

9 Lok nombotnane yehâhât nângânetâ yahatmu "nen lok âlepne, uwawapne bia mansain" sâm bukulipylene yengât nângânetâ gemap. Lok yawuya yengât nângâm Yesune den âlâen hâum yawu sâop.

10 "Lok yâhâp opon kâmbuknan yâhâm Anitâ ulitguowot. Âlâmâ Parisaio. Otmu âlâmâ takesi meme lok.

11 Parisaio yanêâmâ iknjahât nângâmu yahatmu senne ewan pilâm ekmâ yawu sâop. "O Anitâ, yawu sâumune nângâ. Lok nombotnane kapam kumai, kombo otmai, otjetâ bâlem gap. Nâ yawuya bia. Otmu takesi meme lok endo kinsap nâ endawuya bia.

12 Hilâm nombolân yâhâp yakât biwiñan hilâm yâhâp sot barak manmâ nângâhihim mepaehekman. Otmu tewetsenne senne âlâlâ tatnihiap yakât sâsâñambâ konok hârem gâhât pat kuhihiman." Yawu sâop.

13 Otmu takesi meme lok yanêâmâ gulunjan kinmâ kâmgum den tâlâwâk yawu sâop. "O Anitâ, tepge nângânihi. Nâ lok bâlene mansanâke yamâ ki pilânekuat," yawu sâop.

14 Yakât yawu sâumune nângânet. Anitâne takesi meme lok yâkât nângâwangim tosanje pilâop. Yâhâ Parisaio yâhâmâ tosanje yawuâk tatbangiop. Yâhâ lok âlâ me âlâne hâkyene mepaeakmâ manmai yamâ Anitâne mem ge katyekbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâne yehâhât nângânetâ gemu huruñ huruñ manmai ya yengât Anitâne nângâmu yahatbuap." Yawu sâm ekyongop.

Yesune nan baralipylene lukuleyehop.

(Mataio 19:13-15 Mareko 10:13-16)

15 Sâp yanâmâ lohimbî nombotnane nan baralipylene meyekmâ Yesuhâlen ariwi. Ari Yesune kunyenjan mem Anitâ ulitgumu lukuleyehâkgât ekuwi. Yawu otjetâ hoñ bawalipnane yeknetâ ki ârândânj otmu kuyingiwî.

16 Kuyinginetâ Yesune nimnaom ekyongomu ganjetâ hoñ bawalipne yawu sâm ekyongop. "Kâmbukne, ki kuyinginet. Anitâne nimnaom titipâ yu yengât tihityene otmap. Yakât otmâ dâiyekmâ nâhâlen ganjet. Yene kuyinginetâ ekmune ki ârândânj oap.

17 Yakât yawu sâumune nângânet. Nimnaom titipâne Anitâhât den nângâm in yawu lâuwangim mannetâ tihityene otmap. Yakât dopneâk yene tem lâuwanginomai yanâmâ Anitâne tihityene otbuap. Yawu otmâ sâp pato tetewuawân meyekbuap. Yâhâ yawu ki otnomai otmuâmâ Anitâne betyongomu belângen tatnomai." Yawu sâm ekyongop.

Lok iri sikumylene pato tatyinjiap yâk yengât topyene

(Mataio 19:16-30 Mareko 10:17-31)

18 Yawu sâm ekyongomu Yura yengât papatolipylene âlâne Yesu yawu sâm âikuop. "Bawapi, manman koko salek ambone mansat. Yakât otmâ sârâ nângâwe. Nâne girawu otmune ârândânj otmu Anitâne manman kâriknjahât pat kunihiwuap?"

19 Sâmu sâop. “Wongât nâhât “Manman koko salek amboŋe” yat? Anitâ konohâk manman koko salek amboŋe tatmap.

20 Yakât otmâ gâŋe âinohoat yakât matŋe yuwu sâmunne nâŋgâ. Anitâŋe girem den Mose ekumu kulemuop ya sâlikum nâŋgâmat me bia? Ya yuwu tap. Buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Lok nombotŋe ki yongorâ munomai. Kombo ki meyiŋgiuwat. Hakyenjan ki sâuwat. Den perâk ki sâm kâityonguwat. Âwâ mâmâhe yetgât lauyetŋe lâum amutyetŋan manbuat.”

21 Sâmu sâop. “Bawapi. Girem den sâm arat yuâmâ ŋajanambâek lâum manmâ gaman.” Yawu sâop.

22 Sâmu sâop. “Yuwu otbuat. Senŋe âlâlâ pato tatgihiap ya kâsikum buku nombotŋe umburuk mansai ya yiŋgiuwat. Yawu otmâ nâhâlen torokatdâmâ Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuhihiwuap.” Yawu sâop.

23 Yawu sâmu iri sikum me senŋe âlâlâ dondâ tatbaŋgiop yakât nâŋgâmu biwŋe umatŋe otmu hâmeŋe bâleop.

24 Hâmeŋe bâlemu ekmâ Yesuŋe yuwu sâm hoŋ bawalipŋe ekyongop. “Lok iri sikum pato tatyŋgiapŋeâmâ Anitâhâlen biwiyenŋe kepeim tem lâuwangine sâm otŋetâ hâi hâiŋe otmap.

25 Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Pusiŋe seloŋ watmu pin pinŋan arimu yan watmâ ba membe sâm hâum pâpgumap. Yakât dopŋeâk lohimi iri sikumyeŋe pato tatyŋgiapŋe Anitâŋe tihityeŋe olâkgât mâtâp ya watmâ arine sâm otŋetâ hâi hâiŋe otbuap.

26 Yawu sâmu nâŋgâŋetâ sâtŋe otmu yuwu sâm âikuwi. “Lohimi girawuyenŋe otŋetâ ârândâŋ otmu Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuyŋgiuwap?”

27 Sâŋetâ sâop. “Anitâhât manman kapiân arine sâm logât nâŋgân nâŋgân watmâ arinomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ Anitâhât topŋe âlâ tap. Yakât otmâ yeŋe yu me ya otne sâm yâkât nâŋgân nâŋgân watmâ otnomaihât dop tap. Yâkŋe konok manman kârikŋe ya yiŋgimu mem manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

28 Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâop. “Bâe, nenâmâ senŋe âlâlâ kerek betbaŋgim gâhâlen torokatmâ hâhiwin kakŋan manmâ gain.” Yawu sâop.

29 Sâmu sâop. “Lohimbiŋe nâhâlen biwiyenŋe katŋetgât lok âlâ me âlâŋe nâhât den ekyongonomaiŋe âwâ mâmâlipyeŋe, me imi garilipyenŋe, me imbi naomlipyeŋe, me hep torehenlipyeŋe, me senŋe âlâlâ siminŋe tatyŋgiap ya kerek pilâm nâhât komolân torokatnomai.

30 Yawu otmâ nâhât komolân torokatmâ mannomai yanâmâ emelâk hep torehenlipyeŋe orop heronŋe otminiwi ya wangim heronŋe pato kakŋan mannomai. Otmu hâmbâi Anitâŋe meyekmâ manman kârikŋan katyekmu mannomai.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuŋe mumbuap yakât kalimbuŋe sâop.

(Mataio 20:17-19 Mareko 10:32-34)

31 Yesuŋe hoŋ bawalipŋe kâiân yâhâp meyekmâ yuwu sâm ekyongop. “Yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Yiwerenŋe Yerusalem kapiân yâhânom. Yan yâhâmunŋe emelâk emet inânŋan Anitâhât poropetelipŋenŋe lok bulâŋe nâhât den kulemŋum gawi yakât bulâŋe tetewuap.

32 Yâhâ lok âlâŋe nâŋgâm bâlenihim hotom umai otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yeŋgât bâtyenjan katnekbuap. Bâtyenjan katnekmu den âiân katnekmâ mumbongât den sâm hârenihinomai. Den sâm hârenihim Roma

lok yengâlen katnekjetâ yâkne yuwu otnihinomai. Sennan gem tâpnohom, mem âlâlâ tuhunekjetâ hâhiwin pato nângâwom.

³³ Otmu benne howanân nohojetâ mumbom. Mumunje hannohojetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu yakât kakjan mumunambâ yahatbom." Yawu sâm ekyongop.

³⁴ Yawu sâm ekyongomu Yerusalem yâhânomai yakât nângâjetâ biwiyenje umatje otmu nângâm ketet otbi.

Yesuje lok senje bok sâsâje henjenjuop.

(Mataio 20:29-34 Mareko 10:46-52)

³⁵ Mâtâwân arim tatjetâ lohimbi kiŋgitje orowâkne betyenjan watyekbi. Yawu otmâ arinetâ Yeriko kapi tâlâhumu mâtâp ginjan lok âlâ, senje bok sâsâje talop. Tatmâ senje âlâhât umburuk otmâ yanak lohimbi mâtâwân bam ganjetâ ulityongom tatminiop.

³⁶ Yawu otmâ lohimbi kiŋgitje orowâkne mâtâp yawuâk arinetâ kâiyenje munje nângâmâmâ yakât âiyongomu sâwi.

³⁷ "Yesu Nasaret kapiân gâtje takap." Yawu sâwi.

³⁸ Yawu sâjetâ nângâm den kârikjan halahum yuwu sâop. "Yesu Dawitihât sen, gâje nâhât wehe nângânihi."

³⁹ Yawu sâmu lohimbi gotjan kinbiŋe kuwanŋiwi. Kuwanŋinetâ witgum halahuop.

⁴⁰⁻⁴¹ Witgum halahumu Yesuje nângâm mâtâwân kinmâ "Ekujetâ gaek," sâm lohimbi ekyongop. Ekyongomu senje bok sâsâje ya lok nombotjanje dâim yâkâlen banjetâ yuwu sâm âikuop. "Girawu otgihwehât nanŋat?"

Sâmu sâop. "Lok pato, sârâ senne hâreakmu ekbehât nanŋan."

⁴² Sâmu sâop. "Gâje nâhâlen biwihe hikuat. Yakât otmâ den yat ya bulâje tetehiâk."

⁴³ Yawu sâmu yan senje hâreakmu ekmâ Yesu betjan sâm Anitâ mepaeop. Yawu otmu lohimbiŋe ya ekjetâ âlâ kândâkdâ otmu yâku yawuâk Anitâ mepaewi.

19

Lok tâlâwâk, kutje Sakaio sâmu, yâkât den pat

¹⁻² Yesuje Yeriko kapiân yâhâmu lok âlâ, iri sikumne pato tatbanŋiop, kutje Sakaio sâmu, yâhâmâ takesi meme lok yengât kunyenje manminiop.

³ Yâhâmâ lok tâlâwâk yakât otmâ lohimbi hohetyenjan kinmâ tik sâmu Yesu ekbe sâmu otmu ki ihio.

⁴ Yakât otmâ yahatmâ wangiyekmâ sururuk sâmu ari nak âlâ mâtâp ginjan kinop ya lâum pitik pitik yâhâ kakjan tatmâ biwiŋanje yuwu nângâop. "Yesu yupâ gam bamu ekbom."

⁵ Yawu nângâm tatmu Yesuje nak amutgen ga kinmâ senje pilâm ewun Sakaio ekmâ yuwu sâmu ekuop. "Sakaio, âun gâhât emelan yâhâ tatmâ nângâwom. Yakât otmâ in yawu pilâm gerâ arine."

⁶ Yawu sâmu ekumu pilâm ge heronje otmâ dâimu emetjan ariowot.

⁷ Emetjan ari yâhâmûtâ lok kerekne ekjetâ bâlemu sâmu guhuŋmâ yuwu sâmu. "Wongât otmâ Yesuje lok bâlenahât emelan yahap? Ya ki orotje." Yawu sâmu.

⁸ Yâhâ Sakaioŋe Yesu yuwu sâmu ekuop. "Kutdâ, sâmune nângâ. Tewet-senje me senje âlâlâ tatnihiap ya mem hionmâ lohimbi umburuk mansai

ya kâsikum yingiwom. Otmu lohimbî kâityongom yengât tewetsenŋe konok meyingiwan gârâmâ yakât matŋeâmâ nâŋe imbât yingiwom.” Yawu sâop.

9-10 Sâmu sâop. “Lohimbî bâleŋe hem nâpumân ge hiliwahomaihât nâŋgâm Anitâŋe nâ lok bulâŋe hâŋgânnohomu gewan. Yawu gârâmâ lohimbîŋe nâhâlen biwiyenâŋe kepeijetâ yanâmâ manman kârikŋahât pat kuyingiwuap. “Yâhâ gâ Awaraham sen. Gâŋe nâhâlen biwihanŋe kepeiat. Yakât otmâ Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuhihap.

*Lok hilâm ihi, konam yakât den
(Mataio 25:14-30)*

11 Yeriko kapi ya pilâm Yerusalem kapi gotŋan ariwi. Yesuhât den nâŋgâm lohimbî orowâk ariwi yaŋe biwiyenâŋe yuwu nâŋgâwi. “Anitâŋe Yesu mâmâŋe othaŋgimu kasalipnenŋe watyekmu arinomai. Yâkŋe yawu otmâ manman sânduhân katnenekbuap yakât sâpŋe tâlâhuap.”

12 Biwiyenâŋe yawu nâŋgâwi yakât otmâ Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok kutdâ âlâŋe lok âlâ mem kânâŋgâmu yâkŋe lohimbî galempongowuapgât sâpŋe tâlâhuop.

13 Yawu otmâ lok yaŋe lok kutdâŋahâlen ariwe sâm âi loklipŋe bâlâk ŋerek yongonmu gaŋetâ tewetsenŋe kina bâlâk ŋerek ya ârândâŋâk yingim yuwu sâm ekyongop. “Pilâyekmâ kâlepŋehen ariwom. Yawu gârâmâ tewetsenŋe yingian yuŋe mem âi tuhuŋetâ tewetsenŋe tetewuap yakât dopŋe âwurem takamune tiripnohoŋetâ ekbom.”

14 Yawu sâm pilâyekmâ ariop. Yâhâ lohimbî nombotŋaŋe lok yakât hâkâŋ otmâ galemŋeŋe ki olâkgât nâŋgâm lok hoŋ hâŋgânyongonŋetâ lok kutdâyenahâlen ari yakât denŋe sâwi.

15 Denŋe sâŋetâ lok kutdâyenâŋe ki nâŋgâyingiop. Yawu otmâ lok yawuâk galem sâm kânâŋgâop. Yawu gârâmâ lok kapi kâlepŋehen ariop yaŋe âwurem taka âi loklipŋe tewetsenŋe yingiop ya yongonmu gaŋetâ âlâku ikŋiâk ikŋiâk yuwu sâm âiyongop. “Tewetsenŋe yingiwon yaŋe mem âi tuhuŋet amon teteap?” Yawu sâm âiyongop.

16 Yâhâ âi lok angoân gaopŋe yuwu sâop. “Lok pato. Gâŋe kina bâlâk ŋerek nihion yaŋe mem âi tuhumune âlâku kina bâlâk ŋerek teteop.”

17 Sâmu sâop. “Âlepŋe, tewetsenŋe tipŋe gihiwan yaŋe mem âi tuhurâ âilonŋo teteap. Yakât otmâ nâŋe galem katgekmune kapi bâlâk ŋerek ya ambolipŋe galempongowuat.”

18 Yawu sâmu hoŋ bawa âlâŋe gam sâop. “Lok pato. Gâŋe kina bâlâk ŋerek nihion yaŋe mem âi tuhumune âlâku kina bâtnombot teteop.”

19 Sâmu sâop. “Âlepŋe, nâŋe galem sâm katgekmune kapi bâtnombot ya galempongowuat.”

20-21 Yawu sâm ekumu arimu hoŋ bawa âlâŋeâmâ ga sâop. “Lok kutdâ, pato, gâhât topge nâŋgâm henŋenguan. Gâ lok sâtŋe. Lok âlâ me âlâŋe gâhât nep kâmetŋetâ âlemap yamâ gikahâk nemat. Yawu otmat yakât sâŋetâ nâŋgâman. Yakât otmâmâ gâhât kiŋitnahât otmâ tewetsenŋe nihion ya biatgihimap sâm sâŋgumnaŋe kurihim katmune tatmap.” Yawu sâm kina bâlâk ŋerek ya ambonjahât bâtŋan kalop.

22 Sâmu sâop. “Gâ lok konam. Gikak den yat yawuâk mem purik pilâhihiwe. Sâmune nâŋgâ. Lok âlâ me âlâŋe nâhât nep kâmetŋetâ âlemap yamâ ninahâk neman yawu sâŋetâ nangat.

23 Yakât otmâ tewetsenŋe gihiwan yu mem kât emetŋan katdâ tatmu tewetsenŋe âlâkuâk teteop mâne nâŋgâmune ârândâŋ otbâp.”

24 Yawu sâm ekum lohimbî yan kinbî yuwu sâm ekyongop. “Bukunjaŋe kina bâlâk ñerek mem kinsapŋe nâhât tem lâum âi tuhum gap. Yakât otmâ lok yukât bâtŋambâ kina bâlâk ñerek ya mem bukunje wanjet.”

25 Sâmu sâwi. “Yawu gârâmâ emelâk kina bâlâk ñerek miap.”

26 Sâŋetâ sâop. “Yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe lok âlâ me âlâ âi sâm yingimu biwiyenjaŋe kepeim tuhumai yâhâmâ tâtâem mâmâŋe otyingimu âilongoâk tuhumai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâ âi sâm yingimu ki tuhumai yâhâmâ betyongomap.

27 Yâhâ nâŋe galemnyeŋe ki manbehât yeŋe lok kutdânenŋahâlen ari denne sâwi. Yawu gârâmâ lok ya ekyongonjetâ yuân ga sennennanâk yongonjetâ munjet.” Yawu sâm ekyongop.” Yesuŋe den yan hâum ekyongop.

Yesuŋe Yerusalem kapiân yâhâop.

(Mataio 21:1-11 Mareko 11:1-11 Yoane 12:12-19)

28 Yesuŋe hoŋ bawalipŋe meyekmâ yapâ arinjetâ lohimbî kiŋgitŋe orowâkŋe betyenjan sâwi.

29 Yawu otmâ ari Yerusalem kapi pato yakât gotŋan kapi yâhâp, kutyetŋe Betepahe otmu Betani sâm, ya Oliwa pumŋan tap yan yâhâwi.

30 Yan yâhâ Yesuŋe hoŋ bawayâhâtŋe yâhâp yuwu sâm hâŋgânyotgop. “Kapi tipŋe ewapâ tap yan donŋi nanŋe âlâ hikum katŋetâ kinsap ya lok ki kakŋan tatmai. Ya holaŋmâ mem geromawot.

31 Holaŋmutâ lok âlâŋe yuwu mon sâm âiyotgowuap. “Yet wongât taka yu holaŋsawot?” Yawu sâmuâmâ yuwu sâm ekuromawot. “Yiwereŋe âi teteap. Yakât otmâ patonetŋaŋe yu mendehât hâŋgânnotgomu takait.” Yawu sâm ekuromawot.

Yesuŋe yawu sâm hâŋgânyotgomu yâhâ ekyotgop yawuâk mem teteowot.

32 Donŋi nanŋe emet âlâ hawiŋan hikum katbî ya holaŋowot. Holaŋmutâ ambonjaŋe yelemekmâ sâop.

33 “Bâe. Yet âlâŋe sâmu yu holaŋde sâm oawot?”

34-35 Sâmu sâowot. “Yiwereŋe âi teteap. Yakât otmâ patonetŋaŋe yu mendehât hâŋgânnotgomu takait.” Yawu sâm ekumutâ nâŋgâyitgimu holaŋmâ mem giowot. Mem ge yetŋe hâk katipŋe kâlêp kalowot ya holaŋmâ lotohom kakŋan kalowot. Katmutâ kakŋan yâhâ talop.

36 Yâhâ tatmu Yerusalem kapiân yâhâwi. Yâhâŋetâ lohimbî kiŋgitŋe orowâk hâruhuakbiŋe Yesuhât nâŋgâŋetâ yahatmu yeŋe hâk katipŋe kâkâlêp ya holaŋmâ mâtâp tete liŋgatmâ ariwi. Liŋgatmâ arinjetâ donŋi yaŋe ya kakŋan tâlim tâlim ariop.

37 Yâhâ Yerusalem kapi pato ya tâlâhumu Oliwa pumŋe yakât talapŋan gewi. Geŋetâ kulem âlâlâ tuhumu ekmâ gawiŋe yakât nâŋgâm heronje otbaŋgim Anitâ mepaem den kârikŋan halahum yuwu sâwi.

38 “Gâmâ tâmbânenŋe Dawiti sen. Gike ombeheâk ki takat. Anitâŋe âi sâm gihiop ya lâum kinmâ nengâlen mat takat. Yakât otmâ heronje otgihim mepaeheksain.” Yawu sâwi.

39 Yawu sâm mepaenjetâ Parisaionje yuwu sâm Yesu ekuwi. “Lok pato, mepaehekmâ mansai ya kuyiŋgirâ hutuk sâŋet.”

40 Sâŋetâ sâop. “Nâŋe kuyiŋgimune hutuk sânomaiâmâ kât yuŋe âlepŋe heronje otnihim den sâm mepaeneknomai.”

Yesuŋe Yerusalem kapi ekmâ isiop.

⁴¹ Yerusalem kapi ginŋan ari tatmâ ekmâ tepŋe nâŋgâm isem yuwu sâop.

⁴² “O, kapi ambolipŋe. Biwi sânduhân manne sâŋ yakât mâtâpŋe yiwerenŋe teteap yamâ ekŋetâ ki keterakyiŋgiap.

⁴³⁻⁴⁴ Yiwerenŋe Anitâŋe wawaeyekmâ tihityenŋe otbe sâŋ hâŋgânnohomu takanâke yamâ nâhât nâŋgânihiŋetâ tâŋât oap. Yakât matŋe sâp âlâen kasalipyenŋe taka hawamyongom mâtâp manguyiŋginomai. Mâtâp manguyiŋgim paŋ kârikŋe tap enda limbârongom ge emetyenŋe huhum gahaem itit kiom tuhuyiŋgim yongonŋetâ munomai. Yawu otyiŋgiŋetâ kapi yuŋe kâwurumŋaŋak kinbuap.” Yawu sâop.

Yesu opon kâmbukŋan yâhâ watyehop.

(Mataio 21:12-17 Mareko 11:15-19 Yoane 2:13-22)

⁴⁵ Yawu sâmu Yerusalem kapi patoen yâhâwi. Yâhâŋetâ Yesuŋe donŋi kakŋambâ kionŋmu yaŋak yapâ opon kâmbukŋan yâhâwi. Yâhâ opon kâmbukŋe kâlehen lohimbipŋe senŋe âlâlâ anŋi guŋgi otmâ kinbi ya yekmâ Yesuŋe nâŋgâm bâleyiŋgim yuwu sâŋ ekyongop.

⁴⁶ “Yu oai yukât emet inânŋan Anitâŋe poropete âlâ ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe nâhât opon yukât kâlehen yâhâ mepaeneknomai.”

Den sâop yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yeŋe yukât kâlehen tatmâ lohimbipŋe kâityongom hâmenŋe mem yahatmâ anŋi guŋgi otmâ gai. Yawu otmâ gai yu ekmune anŋim bero emetŋe yawuya oap. Opon kâmbukŋe yu kâlehen ki orotŋe otŋetâ ekmune bâleap.” Yawu sâŋ watyekmu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbi.

⁴⁷ Otmu hilâm ârândânŋ Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâ lohimbipŋe den kâsikum yinŋgiop. Yawu otmu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenŋe otmu Mosehât girem den kâsikum yinŋgiminiwi otmu Yura yengât papatolipyenŋe Yesu kune sâŋ otbi.

⁴⁸ Yawu gârâmâ lohimbipŋe kinŋitŋe orowâkŋe Yesuhât denŋe nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu mem hawam mewam tuhumm kinbi. Yakât otmâ kune sâŋ hâum pâpŋum pilâwi.

20

Yesuŋe âlâhât sâtŋât âi miop ya ki sâŋ tetem ekyongop.

(Mataio 21:23-27 Mareko 11:27-33)

¹ Sâp âlâen Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâ kinmâ ikŋe den pat âlepŋe lohimbipŋe kâsikum yinŋgiop. Sâp yan hotom uminiwi ya yengât kunlipyenŋe, otmu Mosehât girem den kâsikum yinŋgiminiwi, otmu Yura yengât papatolipyenŋe yâkâlen ba yuwu sâŋ âikuwi.

² “Gâŋe oran âlâhât sâtŋât otmâ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ lohimbipŋe watyehon?” Yawu sâŋ âikuwi.

³ Sâŋetâ sâop. “Yeŋe âinohoai gârâmâ nâku âiyongowe. Âiyongomune den matŋe kâpeknihiŋetâmâ nâŋe âlâhât sâtŋât âi yu mem gaman yakât topŋe ekyongowom.

⁴ Yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yoanenŋe âlâhât sâtŋât otmâ lohimbipŋe toen katyehop? Anitâhât me ondop yengât sâtŋât otmâ âi ya tuhuop? Ya sâŋetâ nâŋgâwe.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu matŋe kâpekbangine sâmu pâpgum alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Nenŋe yuwu mon sânom. “Yoaneŋe âi miop yamâ Anitâŋe âi sâmu waŋmu tuhuop.” Yawu sânom yamâ matŋe yuwu mon sâwuap. “O, yenâmâ girawu otmâ Yoanehât den nâŋgâŋetâ ki bulâŋe olop?” Yawu sâmu nenŋe matŋe girawu sâmu kâpekbanginom? Anulaknom yakâ.

⁶ Otmu âlâ yuwu mon sânom. “Yâhâmâ lok yengât sâtŋât otmâ âi ya miop.” Yawu sânom yamâ lohimbi dondâŋe “Yoaneŋe Anitâhât poropete manmâ yâkât sâtŋât âi mem manop,” yawu nâŋgâmai yakâ. Yakât otmâ nenŋe yawu sânom yanâmâ lohimbi kinsai yuŋe nâŋgâm nongonomai yakâ.” Yawu nâŋgâwi.

⁷ Yawu nâŋgâm yuwu sâmu ekuwi. “Yoaneŋe âlâhât sâtŋât âi meminiop ya nen ki nanŋain.”

⁸ Sâŋetâ sâop. “Nâku yawuâk. Nâŋe âlâhât sâtŋât âi yu mem gaman yakât ki ekyongowom.” Yawu sâop.

*Wain kalam amboŋahâlen hâmu sâop.
(Mataio 21:33-46 Mareko 12:1-12)*

⁹ Yesuŋe den âlâen hâmu yuwu sâmu ekyongop. “Lok pato âlâŋe wain kâmetŋet sâmu nep lok meyeŋop. Meyekmu ari dâmân sâhâm hawamgum wain kâmetbi. Otmu wain toŋe ya mem mendâreŋetâ gewuapŋât waŋga hâwiwi. Âi ya tuhum tiŋ pilâŋetâ nep ya galemgunomai sâmu katyekmâ ikŋe âlâengen ari sâp kâlep manop.

¹⁰ Ari sâp kâlep manmu wain kehetŋe ya puru pato kinmâ hululunŋ sâop. Yawu otmu amboŋaŋe ikŋahât hâruhunihiŋet sâmu hoŋ bawa âlâ yakembâek hâŋgângumu takaop. Takamu wain galemŋe manbiŋe kum watŋetâ âwurem ariop.

¹¹ Âwurem arimu yawuâk kalam amboŋaŋe hoŋ bawa âlâ hâŋgângumu takaop. Hâŋgângumu takamu arimu yâk gurâ yawuâk kum mem âlâlâ tuhuŋetâ âwurem ariop.

¹² Âwurem arimu yawuâk kalam amboŋaŋe hoŋ bawaŋe kalimbunŋe hâŋgângumu takamu yawuâk mâŋgâeŋetâ âwurem ariop.

¹³ Âwurem arimu kalam amboŋaŋe “Giratbe” sâmu nâŋgâop. Nâŋgâmu tetemu biwiŋaŋe yuwu nâŋgâop. “Nine nanne ombe bisine hâŋgângumune arimu ekmâ yanâmâ ewe katnomai.” Biwiŋaŋe yawu nâŋgâm ikŋe nanŋe hâŋgângumu takaop.

¹⁴ Hâŋgângumu takamu ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, yuâmâ patonenŋe ikŋe nanŋaŋe takap. Âwâŋe mumu yan kalam yuâmâ yâkŋe ambokuwuap. Yakât otmâ kumunŋe muâk. Kumunŋe mumu yanâmâ kalam yuâmâ nengât otbuap.” Yawu sâwi.

¹⁵ Yawu sâmu kum kekae topŋehen pilâŋetâ iop.

“Yawu otŋetâ kalam amboŋaŋe taka girawu otbuap?”

¹⁶ Yâkŋe taka yongomu muŋetâ lok ondop meyekmâ kaweyenŋan katyekmu kinnomai.” Yawu sâop.

Yawu sâmu ekyongomu nâŋgâŋetâ porap otmu “Yawu ki otyiŋgiwuap yakâ” sâwi.

¹⁷ Yawu sâŋetâ yuwu sâmu âiyongop. “Anitâhât poropete âlâŋe den kulemuop yukât topŋe eknohoŋetâ nâŋgâwe.

“Nep lokŋe emet tuhum nak âlâ ekŋetâ bâlemu mem ketetbi. Mem ketetbi ya Anitâŋe lâum kânâŋgâmu kuhupin kârikŋe otmâ kinsap.” Yawu kulemuŋop tap.

18 Yâhâ lok âlâ me âlâŋe kuhupin yu ekmâ betbaŋŋinomai yamâ hâhiwin nâŋgânomai. Yawu gârâmâ kuhupin yuŋe putuk sâm kionmâ yongowuap yamâ dâk dâk hutuk yongomu munomai.” Yawu sâop.

Anitâhât pat sâm yu ya katmunŋe tatmap ya waŋnom.

(Mataio 22:15-22 Mareko 12:13-17)

19 Yesuŋe den âlâen hâum sâop yuŋe hotom uminiwi ya yengât kunlipyeŋe otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi ya yengât topyeŋe miop. Yakât nâŋgâŋetâ biwiyenjan tâlimu Yesu mem pâi emetŋan katne sâm otbi. Yawu otbi yamâ lohimbî dondâ yan kinbiŋe Yesuhât nâŋgâŋetâ yahalop. Yakât otmâ yâk yengât nâŋgâm gorâyŋgimu pilâm Yesuŋe den sâm tâpikguwuap nâŋgâm yakât ekmâ kinbi.

20 Yâhâ Yesuŋe sâm tâpikguwuap yanâmâ mem Roma lok yengât bâtyenjan katŋetâ yâkŋeâmâ mem pâi emetŋan katŋetâ talâkgât nâŋgâm lok perâkŋe nombotŋe meyekmâ tewetsenŋe yingim enŋatyenjan gewi. Enŋatyenjan geŋetâ yâkŋe Yesuŋe den sâm tâpikguâkgât yâkâlen ari topyeŋe kurihîakmâ yuwu sâm âikuwi.

21 “Bawapi, gâhât topge nanŋain. Gâŋe den imbiâk ki sâmat. Den sâmat yamâ nâŋgâmunŋe bonŋeâk otmap. Otmu lohimbîŋe gâhât girawu nâŋgâhîhîai yakât nâŋgâm ki gorâhîhimap. Gâŋe lok âlâhât nâŋgârâ yahatmu âlâhât nâŋgârâ gemu yawu ki otmat. Otmu manman girawu manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otbuap yakât den tâŋ tâŋâk eknongomat.

22 Yakât otmâ wuân me wuân otnom yakât sârâ nâŋgâne. Roma lok âlâŋe kunnenŋe mansap, kutŋe Sisa sâm, yâhâmâ haonmâ ârândâŋ takesi waŋmain. Yawu gârâmâ yawuâk waŋmâ yâhânôm me bia? Yakât sârâ nâŋgâne.”

23 Yawu sâm âikuŋetâ biwiyenjahât topŋe nâŋgâm yuwu sâm ekyongop.

24 “Kât nanŋe âlâ mem nihiŋetâ ekbe.” Yawu sâop.

Yawu sâmu waŋetâ mem tiripyongom yuwu sâop. “Kât nanŋe yu ekŋet. Âlâhât towat kât nanŋe yuân tap? Me âlâhât kutŋe tap?” Sâmu sâwi. “Roma lok patonenŋe, kutŋe Sisa, yakâ.”

25 Sâŋetâ sâop. “Sisahât pat sâm sâsâŋe sâm yu ya katŋetâ tap otmuâmâ yâk waŋnomai. Yâhâ Anitâhât pat sâm katŋetâ tatmap yâk waŋnomai.”

26 Yawu sâm ekyongomu nâŋgâŋetâ sâtŋe otmu den biaek kinbi. Yawu otmâ Yesuŋe lohimbî senyenjan kinmâ sâm tâpikgumu mem Roma lok yengât bâtyenjan katne sâm otbi yamâ pâpgum pilâm ariwi.

Anitâŋe mumunŋambâ mem yahatnenekbuap.

(Mataio 22:23-33 Mareko 12:18-27)

27 Sarukaio lok yuwu nâŋgâmai. “Anitâŋe mumunŋambâ mem yahatnenekbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ mumunŋe pesuk sâmap.” Yawu nâŋgâmai. Yâkŋe yakât topŋe nâŋgânehât Yesuhâlen ari yuwu sâm âikuwi.

28 “Bawapi, angoân Moseŋe den kulemuŋop ya yuwu tap.

“Lok âlâŋe imbi âlâ memu naom ki mewangimu lok ya mumbuap. Mumu imiŋaŋe yâkât kambut ya galemŋum yâkât welâmân nimnaom mem ga katyekbuap.”

Moseŋe yawu kulemuŋop tap. Yakât topŋe sâm eknongohât yuwu sâmunŋe nâŋgâ.

29 Imi ata nombolân yâhâp manbi. Manmâ angoân atayenje kunjanje imbi memu imbijanje naom ki mewanjimu inâk manmâ muop.

30 Mumu imiñjanje atajahât kambut ya mem manmâ yâku inâk muop.

31 Otmu imiyetjanje kambutyetjanje ya mem manmâ yâku yawuâk naom barahâk muop. Otmu imi ata ya hârokjanje kambutyenje yawuâk mem manmâ inâk muwi.

32 Aiop, kambutyenje yâku yawuâk muop.

33 Imi ata nombolân yâhâp ya kerekjanje imbi ya mewi. Gârâmâ sâp pato tetemu Anitâñje mumuñambâ mem yahatnenekbuap yanâmâ imbi yamâ âlâñje membuap.” Yawu sâwi.

34 Sâñjetâ sâop. “Hânân yuân imbi anji gunji otmâ miakmâ manmai.

35 Yâhâ Anitâñje lohimbi mumuñambâ mem yahatyekmu manman kârikñan mannomai. Sâp yanâmâ himbimân Anitâhât anelolipñjanje ki miakmai ya yengât dop otmâ yenje ikñiâk ikñiâk mannomai.

36 Anitâñje nine nanne baratne sâm lohimbi meyekmu anelolipñje yengât dop otmâ manman kârikñan mannomai.

37 Yâhâ Anitâñje mumuñambâ mem yahatyekbuap yakât topñje yuwu sâmune nâñgâñjet. Nak topñjan kâlâp semu lañ lañ sâop yakât den pat Moseñje kulemuop. Den kulemuop yan Kutdâhât yuwu kulemuop. “Yâhâmâ Awaraham, otmu nanñe Isaka, otmu sesenje Yakop yâk yengât kunyenje tatmâ gamap.” Yawu kulemuop tap.

38 Den kulemuop yakât topñjeâmâ yuwu. Emelâk nengât tâmbâlipnenñje manmâ gawi. Otmu yapâ torokatmâ manmâ ganjetâ ganjetâ benñje nen yu mansain yu. Otmu gâmâlâk nengât sen tetem mannomai. Nen kerek nengât kunnenñje yamâ Anitâ. Topñje yawu tap. Yamâ yenje den ya nâñgâñjetâ keterakñingimbâp.” Yawu sâop.

39-40 Yawu sâmu den âlâhât ekune sâm otjetâ umatñje otmu pilâm Mosehât den kâsikum yingiminiwi nombotñjanje yuwu sâm ekuwi. “Bawapi, den purik pilâningim eknongoat yakât nâñgâmunñje ârândân oap.” Yawu sâm ekuwi.

Anitâñje hâñgângumu gewuap sâminiwi yakât Yesuñje âiyongop.

(Mataio 22:41-46 Mareko 12:35-37)

41 Yawu gârâmâ Yesuñje yuwu sâm âiyongop. “Anitâñje hâñgângumu ge tihitnenñje otbuap yamâ Dawitihât senâmbâ tetewuap.” yawu sâmai.

42 Yawu gârâmâ Dawiti ikñjak yuwu sâop.

“Anitâñje nâhât patone yuwu sâm ekuop.

43 Gâñje nâhât gotnan ga kinmâ nâhât hahit mem kasalipge yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.”

44 Dawitiñje den yawu sâop yakât yuwu sâmune nâñgâñjet. Anitâñje hâñgângumu gewuap yakât Dawitiñje yuwu sâop. “Yamâ patone,” sâop. Yawu gârâmâ yenñjeâmâ “Yâkñje hâmbâi ge galemnongowuap,” sâmai. Den sâmai yamâ Dawitiñje den sâop ya orop ki lâuaksawot. Yakât nâñgâmunje keterahâkgât yenje eknohoñjetâ nâñgâwe.” Yawu sâop. Yawu sâm âiyongomu matñje sâne sâm hâum pâpgum pilâwi.

Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi ya Yesuñje sâm ge katyehop.

(Mataio 23:1-36 Mareko 12:38-40 Luka 11:37-54)

45 Yâhâ lohimbi yan kinbiñje denñje nâñgâm biwi golâek manñjetgât den kârikñan yuwu sâm hoñ bawalipñje ekyongop.

46 “Lohimbi nombotņaje nenekņetâ yahalâkgât Mosehât girem den kâsikum ningimaine sângumyeņe kâkâlep mânunakmâ yaņe holuņ holuņ sâmu yâhâm gemai. Otmu yeņahât nâņgâņetâ yahatmu miti emetņan yâhâ senņanâk tatnehât nâņgâmai.

47 Yawu otmâ yamâ imbi kambut emetyeņambâ watyekmâ senņe âlâlâyeņe kombo meyiņgimai. Yawu otmâ topyeņe kurihiakmâ lohimbi senyeņan kinmâ Anitâ hâkyeņarjak mepaemai. Yawu otmâ yakât otmâ Anitâņe matņe amokņan yiņgimu menomai. Yâk yeņgât topyeņe yawu tap yakât otmâ yâkņe biwiyeņan kioņmai hât biwiyeņe galemahom mannomai.” Yawu sâm ekyongop.

21

Imbi kambut âlâņe nanņe kuriņ kuriņ yâhâp kalop.

(Mareko 12:41-44)

1 Yawu sâm ekyongomâmâ Yesuņe senņe pilâm lohimbi iri sikumyeņe pato tatyiņgiopņe tewetsenņe mem kondoân katmâ ariņetâ yehop.

2 Katmâ ariņetâmâ imbi kambut âlâ senņe âlâlâhât umburuk otmâ manopņe tewetsenņe nanņe kuriņ kuriņ yâhâp mem yâhâ kalop.

3-4 Katmu Yesuņe ekmâ hoņ bawalipņe yuwu sâm ekyongop. “Lok iri sikumyeņe pato tatyiņgiapņe tewetsenņe nombotņeâk katsai. Yâhâ imbi kambut yuņeâmâ nanņe kuriņ kuriņ yâhâp kârikņe tatbaņgimâp ya bâiņe katsap. Yakât otmâ Anitâņe imbi kambut yu ekmu âilongo oap.” Yawu sâop.

Kasalipyeņaje taka opon kâmbukņe huhum itoņ galaņ menomai.

(Mataio 24:1-2 Mareko 13:1-2)

5 Yawu sâmu lohimbi kinbi nombotņaje opon kâmbukņe ekņetâ âilongo otmu yuwu sâwi. “Anitâhât opon kâmbukņe yu senņe âlâlâ kârikņarjak tuhuwi yu ekmunņe âilongo loņgo otmâ sem sreakmâ iap.”

6 Yawu sâņetâ Yesuņe yuwu sâm ekyongop. “Opon kâmbukņe yu ekņetâ âilongo loņgo oap yuâmâ hâmbâi kasalipyeņaje taka huhum itoņ galaņ mem senņe âlâlâ kâlehen tap yu mem ihilâk mahilâk tuhunomai.” Yawu sâop.

Umatņe topņe topņe teteyiņgiuwâp yakât Yesuņe sâop.

(Mataio 24:3-14 Mareko 13:3-13)

7 Sâmu sâwi. “Bawâpi, gâņe opon kâmbukņahât den eknongoat yakât bonņe sâp girawuân tetewuâp? Otmu tetewe sâm otbuâp yan wuân kulem tetemu ekmâ nâņgâmunņe keterakningiwuâp?” Yawu sâwi.

8 Sâņetâ sâop. “Lok nombotņaje taka den perâkņe yuwu sâm kâityongonomai. “Nâmâ Anitâņe hâņgânnohomu ge mansan,” yawu sânomai. Me yuwu mon sânomai. “Sâp pesuk sâwomap. Yakât otmâ nâhâlen torokatmâ tem lâunihîņetâ nep menom,” yawu sânomai.

9 Otmu sâp yan kapam gotyeņan me kâlepņehen, me wosapâ wosapâ tetewuâp yakât nâņgâm ki gorâyiņgiuwâp. Yawu tetemu yanâmâ “Anitâņe emelâk sâm kalop yakât bulâņe teteap,” yawu nâņgânomai. Otmu kapam topņe topņe tetemu yan yeņe nâhâitņe “Getek âwurem gewomap,” yawu ki nâņgânomai.

10 Aņgoân lohimbi hânņan kulemņan mansai dondâhâlâkņe kasa oraņgim ahonomai.

11 Otmu himbimâmbâ kulem topņe topņe tetemu yan umatņe âlâlâ yuwu teteyiņgiuwâp. Hânņan kulemņan mososoņ awawi guwawi membuâp. Po

pato teteyingiwuap. Mesek topnje topnje teteyingimu lohimbi dondâhâlâkne munomai.

¹² Yawu gârâmâ umatnje âlâlâ sâm aran yu ki tetewuap yan mitihât kasanje nâhât den pat âlepne nângâjetâ gemu hakyenjan sâm den âiân katyeknomai. Den âiân katyekmâ mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yinginomai. Otmu yeje miti emetjan yâhâ nâhât den pat âlepne ya ekyongonjetâ yâkne nângâjetâ ki bulâne otbuap. Yawu otmâ meyekmâ lok kunlipyenjan den sâm hâreyinginetgât yâk yengât senyenjan katyekjetâ kinnomai.

¹³ Yâk yengât senyenjan kinmâ yeje nâhât den pat âlepne sâm tetem ekyongonomai.

¹⁴ Sâp yan “Den mâtâpne girawu watmâ ekyongomunje nângâjetâ keterakyingiwuap” yakât ki nângâm gorâyingiwuap.

¹⁵ Sâp yanâmâ nâne den âlâlâ nângân nângânyenjan katmune lauyenje hewewen otmu den pat âlepne sâm kusânmâ ekyongonomai. Sâm kusânmâ ekyongonjetâ kasalipyenjan denyenje ya kuyingine sâm hâum pâpgunomai. Yakât ki nângâm kiwiliij otnomai.

¹⁶⁻¹⁷ Sâp yan yeje nâ orop biwinenjan kepeakmâ konohâk otmu mannomai yakât nângâm âwâ mâmâlipyenje, imi atalipyenje, wârâ toulipyenje, hep torehenlipyenje, bukulipyenje, otmu lohimbi kerekne nângâyinginetâ gemu hakyenjan sâm den âiân katyeknomai. Den âiân katyekmâ nombotje yongonjetâ munomai.

¹⁸⁻¹⁹ Yawu otyinginetâ yanâmâ hâkyenje ki biuk sâwuap. Yeje kârihem kinmâ ki betnohonomai yanâmâ Anitâne meyekmâ manman kârikjan katyekmu mannomai.” Yawu sâop.

Yerusalem kapi itit kiom tuhunjetâ kâwurumjanjak kinbuap.

(Mataio 24:15-21 Mareko 13:14-19)

²⁰ Yesuje torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Kasalipyenje yengât hep bero kingitne orowâkne taka Yerusalem kapi hawamgum kinjetâ kapi ambolipjan yekmâ yuwu nângânomai. “Nongom itit kiom tuhunenekne sâm takai mon?” Yawu nângânomai.

²¹ Yerusalem kapi hawamgum kinjetâ yekmâ Yuraia hânân kapi tatmâ arap ya ambolipjanje pilâm itonj galañ otmâ hewuknehen ari misinguraknomai. Otmu Yerusalem kapi ambolipjanje gurâ yawuâk sururuk sâm ari misinguraknomai. Yâhâ nep tuhuakmâ mannomainje âwurem taka kapiân iri sikumyenje miaknehât ki nângânomai. Yekmâ yapâek hewuknehen ari misinguraknomai.

²² Sâp yan Yura lohimbinje otjetâ bâlemap yakât matje menomai yakât nângâm emelâk emet inânjan miti pepaen kulemguwu.

²³ Imbi tepdâ umat karat mannomai, otmu njan hewâk hewâhâk mem hikakmâ manjetâ wâtyenje ki tij tij sâwuap yanje hewuknehen arine sâm otjetâ ki ihiwuap. Sâp yan umatje pato nandoronje kakyenjan yâhâwuap.

²⁴ Nombotje yongonjetâ munomai. Yâhâ nombotje âlâmâ hikum meyekmâ kapi âlâengen arinetâ hon bayingim mannomai. Yawu otyingim Yerusalem kapi itit kiom tuhunjetâ kâwurumjanjak kinbisâp yakât Anitâne sâm kalop. Yâhâ Anitâne nângâyingimu âlâkuâk âwurem taka kasalipyenje watyekjetâ arinetâ kapiyenje ya mem miwirikunomai.” Yawu sâop.

Yesuje âwurem gewe sâm otbuap yan kulem topnje topnje tetemu eknom.

(Mataio 24:29-31 Mareko 13:24-27)

25-26 “Umatnje topnje topnje tetewuap yanâmâ hilângât emetsenje, omongât emetsenje, pitu âlâlâ himbimâmbâ pek sâam genjetâ kulem topnje topnje tetemu ekmâ kiŋgityenjahât otmâ “Wosapâ ari misinguraknom,” sâam tepyenje hârok hindânomai.

27-28 Kulem yawuya tetewuap yan nânje âwurem ge meyekmâ manman kârikŋan katyekmune mannomaihât sâpne tâlâhuap sâam senyenje ewaken pilâm nâ neknomai. Sâp yanâmâ Anitânje yâhâpne hângânnohomu elem kulewoŋboŋ kakŋambâ gemune kulem âlâlâ tetewuap yan wâtne pato tetemu eknetâ ae seŋ seŋ otbuap.

Bândup baiako yakât dop.

(Mataio 24:32-35 Mareko 13:28-31)

29-30 Sâp yan âwurem gewom yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Nenâmâ bândup baiako ya huhuakmu ekmâ yanâmâ “Emet kinbe sâam oap,” sâamain.

31 Yakât dopnjeâk hâmbâi den yan yukât bulânje tetemu ekmâ yuwu sânomai. “Âo, yu Yesuje emet inânŋan den eknongop yakât bulânje tetemu eksain.” Yawu sânomai.

32 Otmu den yan yuâmâ lohimbi âun yu mansai ki muŋetâek bulânje tetewuap. Yakât yuwu sâwe. Den yan yukât bulânje bulânjanâk tetewuap.

33 Yâhâ hân himbim pitu âlâlâ emelâk Anitânje kalop ya biatmâ metewuap. Yawu gârâmâ nâhât den yamâ ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikne tatmâ yâhâmbisâp.” Yawu sâam ekyongop.

Biwi golâek mannom.

34-35 Otmu Yesuje torokatmâ yuwu sâam ekyongop. “Gakom katjetâ selone ga goka nem gakom ya kum pesuk pilâmu dâk dâk hutuk kumap yakât dopnjeâk nânje pârâk sânsânâk tetem gemune yanâmâ lohimbi kerekne otmai memai yakât matnje Anitânje yingimu menomai. Yakât otmâ yenje to kârikne ki nem biwi hâlim otnomai. Me sot kâle, soŋgo bau, me senje âlâlâ topnje topnje miakmâ manman sânduhân manne sâam yakâlâk biwiyenje ki hikum mannomai.

36 Yawu otmâ manmâ umatnje topnje topnje teteyingimu biwiyenje orotok sâmu loholemihât biwi golâek manmâ Anitâhâlen biwiyenjanje kepeim ulitgum mannomai. Yawu mannetâ nânje âwurem ge lohimbi biwiyenjahât topnje ekmâ nângâm den sâam hâreyingiwom yanâmâ yenje ki anulaknomai.” Yawu sâam ekyongop.

37-38 Yâhâ omonânâk ârândârj lohimbi kiŋgitye orowâkne Yesuhât denje nângâne sâam opon kâmbukŋan yâhâ tatjetâ den kâsikum yingim gaop. Yawu otmâ emet nŋij sâowân kapi ya pilâm Oliwa pumŋan kapi âlâ tap yan yâhâ iminiop.

22

Yesu muâkgât den sâam hikuwi.

(Mataio 26:1-5,14-16 Mareko 14:1-2,10-11 Yoane 11:45-53)

1 Otmu Natic Hombaŋ ya tâlâhuop. Otmu hombaŋ yakât kutnje âlâmâ “Tihit tihit Hombaŋ” yawu sâmai.

2 Hombaŋ ya tâlâhumu yanâmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyenje otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiŋe menduhuakmâ Yesu kumunje mumbuap sâam yakât den hikuwi. Yawu gârâmâ Yesu mem kuŋetâ mumu

lohimbijne ekmâ kuk otmaihât yok pilâm lohottjan mem kuñetâ mumbuap yakât den hikuwi.

Yurasijne Yesu betjehen kionjbuapgât sâop.

³⁻⁴ Otmu sâp yan Yesuhât hoj bawalipjne kâiân yâhâp yâk yengâlen gâtjne âlâ, kutjne Yurasi sâp, yâkât biwiñan Satanne kionjop. Satanne biwiñan kionjmu hotom uminiwi yengât kunlipyene otmu opon kâmbukjahât tembe lâu yengât kunlipyene yengâlen ariop. Ari Yesu menomai yakât ekyongop.

⁵ Ekyongomu nângâm herone otmâ hâmeñe wañnomai yakât ekuwi.

⁶ Otmu girawu tuhum yok pilâm meñetâ lohimbijne ki eknomai yakât nângâm manop.

Yesu hoj bawayâhâtñe sot um mem dinñan tuhuowot.

(Mataio 26:17-25 Mareko 14:12-21 Yoane 13:21-30)

⁷ Natic Hombañ ârândâñ lama nanñe gâim katmâ Anitâhât hotom uminiwi.

⁸ Sâp ya tetemu Yesune Petoro yet Yoane yuwu sâp ekyotgom hângânyotgop. “Yetñe kulet sâp Yerusalem kapiân yâhâ sot umutâ gamunñe orowâk nenom.”

⁹ Sâmu sâowot. “Emet wosan ari sot umutñe semu gañetâ orowâk nenom?”

¹⁰ Sâmutâ sâop. “Kapiân yâhâmutâ hoj bawa lok âlâ âsâpñe lâuakmâ arimu ekdomawot. Lok ya ekmâ betñan watmâ ari emet âlâen yâhâmu ekmâ yan yâhâromawot.

¹¹ Yâhâmâmâ emet yakât amboñe yuwu sâp ekuromawot. “Nengât bawap-inenñe yuwu yap. “Nâñe hoj bawalipne meyekmune emet yukât biwiñe âlâen tatmâ sot um nenom.” Yawu yap yakât otmâ emet biwiñe ya tiripnotgorâ ekde,” yawu sâp ekuromawot.

¹² Yawu sâp ekumutâ lok yañe dâiyelekmâ emet biwiñe âlâ mem heñgeñuñetâ tap ya tiripyotgowuap. Tiripyotgomu yanâmâ senñe âlâlâ mem dinñan tuhuromawot.”

¹³ Yawu sâp hângânyotgomu yâhâowot. Yâhâ Yesune den ekyotgop watmâ senñe âlâlâ mem dinñan tuhuowot.

Yesune hoj bawalipñe orop sot newi.

(Mataio 26:26-30 Mareko 14:22-26 1 Korinti 11:23-25)

¹⁴ Mem dinñan tuhumutâ emetsâpñe otmu yan Yesune hoj bawalipñe nombotñe meyekmu yâhâ sot newi.

¹⁵ Nem tatñetâ Yesune yuwu sâp ekyongop. “Sâmune nângâñet. Anitâhât den ki lâum manmaine menekmâ Roma yengât bâtyeñan katnekñetâ yâkñe mem âlâlâ tuhunekñetâ sât gum mumbom. Yakât otmâ añgoân yen orop tatmâ lau konok sot nem buku orañgim mannomgât nângâm biwinane mem manmâ gan.

¹⁶ Yâhâ hâmbâi Anitâñe hângânnohomu âwurem gewom yanâmâ nâhât âine yakât bulâñe bânñe tetewuap. Sâp yanâmâ nenñe menduhuakmâ orowâk tatmâ sot nem yâhânom.”

¹⁷ Yawu sâp wain to mem Anitâ mepaem yingim yuwu sâp ekyongop. “Wain to yu mem gâim añgim neñet.

¹⁸ Nâñe sâp yupâek wain to yu yen orowâk tatmâ ki nem yâhâwom. Yamâ benñe nenomai yuñak ki pesuk sâwuap. Hâmbâi Anitâñe hângânnohomu âwurem gewom yanâmâ yen orowâk tatmâ nem yâhâmbisân.

¹⁹ Otmu banja mem Anitâ mepaem motokmâ yingim yuwu sâp ekyongop. “Yu mem añgim neñet. Yuâmâ nâhât sunumne yawu oap. Nâñe yengât

matyeŋe membom. Yakât otmâ sâp sâsârjan banja nem yâhânomai yan nâ nângânihim mannomai. Yawu sâm mem yingimu newi.

²⁰ Sot nem tiŋ pilânetâ Yesuŋe wain to ya yâhâpŋe mem yingim yuwu sâm eknongop. “Wain to yuâmâ nâhât hepne yawu oap. Gârâmâ nohoŋetâ hepne gemu mumbom yan Anitâŋe nâhât den sâm kalop yakât bulâŋe tâŋ tâŋâk tetewuap. Yawu otmâ Anitâŋe lohimbi kerek yengât tosayeŋe pilâyingiwuapgât matâp tetem hengenjuwuap.

²¹ Yawu gârâmâ yengâlêmbâ lok âlâŋe betnehen kionmâ kasalipne yengât bâtyeŋan mem katnekbuap.

²² Nâ lok bulâŋe nohoŋetâ mumbom ya Anitâŋe sâm kalowâke yamâ lok yaŋe yawu otnihiwuap yakât matŋe Anitâŋe matŋe umatŋe warŋmu membup.” Yawu sâop.

²³ Yawu sâm ekyongomu topŋe nângâne sâm “âlâhât yap” sâm âiahowi.

Yesu hoŋ bawalipŋe sâm kuanŋiwi.

²⁴ Yesu hoŋ bawalipŋe yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe sâp patoen kunyeŋe pato otbuap yakât sâm kuanŋiwi.

²⁵ Sâm kuanŋiŋetâ Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok papatolipyeŋe nângâmai dopŋan lohimbi galemyongomai. Galemyongonŋetâ lohimbine yâk yengât amutyenjan manmâ “Kutdâlipnennŋe” sâm herone nângâyingimai.

²⁶ Papatolipyeŋe otyingimai yawu yeŋeâmâ ki otnomai. Yengâlen gâtŋe âlâ me âlâ bukulipyeŋe yengât nângâyinginetâ yahalâkgât yeŋe meŋetâ huruŋ huruŋ otmu yâk yengât amutyenjan mannomai. Otmu yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe bukulipyeŋe yengât kunyeŋe pato tatne nângâmaine bukulipyeŋe yengât hoŋ bayinginomai.

²⁷ Sâŋetâ nângâwe. Lok girawuya yengât lohimbine nângâyinginetâ yahatmap? In tatmâ sot nemai ya yengât nângâyinginetâ yahatmap me sot, sot um hoŋ kakolon otyingimai ya yengât nângânjetâ yahatmap? Bulâŋanâk in tatmâ sot nemai ya yengât nângâyinginetâ yahatmap yakâ. Yawu gârâmâ nâŋeâmâ hoŋ bayinginan.

²⁸ Nâ hâhiwin kakŋan manmâ gamune yeŋe ki pilânekmâ âlâengen arai.

²⁹ Yakât otmâ sâp patoen nâŋe tihityeŋe otmâ galemyongowomgât pat awonŋane kunihiop. Yakât dopŋeâk yeŋe Isirae lohimbi komot kâiân yâhâp ya galemyongonomaihât nâŋe nep sâm yingian.

³⁰ Sâp patoen orowâk tatmâ nenom. Yanâmâ yeŋe Isirae lohimbi komot kâiân yâhâp ya yengât den sâm hâreyinginomai ya sâm yingian.” Yawu sâop.

Petoroŋe betbangiwuap yakât Yesuŋe sâop.

(Mataio 26:31-35 Mareko 14:27-31 Yoane 13:36-38)

³¹ Yawu sâm ekyongom benŋe Simon Petoro yuwu sâm ekuop. “Simon, den âlâen hâum yuwu sâmune nângâ. Matuk mendâremunŋe tonŋe gemu helekŋe mem pilâmunŋe arimap yakât dopŋeâk Satanŋe topyeŋe mem tetewe sâm hâhiwin yingiwuapgât Anitâ ekuop.

³² Ekumu Anitâŋe nângâwanŋim ya sâm kalop. Yawu gârâmâ biwiyenŋe houŋ sâmapgât Anitâ ulitguwan. Ulitgumune yakât otmâ gâ gikiâk betnohowuat. Yawu otmâ sâp ki kâlêp otmuâk nâhâlen biwihanŋe tiŋâk kepeim bukulipge mem heweweh tuhuyekbuat.” Yawu sâop.

³³ Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, gâ pâi emetŋan katgekŋetâ tatbuat yamâ nâ orowâk yan tadtomgât nanŋan. Me gâ gohoŋetâ

mumbuat yanâmâ nâ orowâk notgonomaihât nanjan. Nâje gâ ki pilâhekmâ ariwom.”

³⁴ Sâmu sâop. “Petoro, yuwu sâmunê nânġâ. Gâ betnohom ki nânġâwanġian sâmu kurihiakbuat. Kurihiakdâ kalimbunje otmu gokorok isewuap.” Yawu sâop.

Kapam yâhâp mem ariwi.

³⁵ Yawu sâmu ekum benġe hoġ bawalipġe kerek yuwu sâmu ekyongop. “Emelâk hânġanyongomune tewetsenġe, itâkat, kâi katipġe, senġe âlâlâ barahâk ari den kâsikum yinġiwi sâp yan umburuk otmâ manbi me bia?” Sâmu sâwi. “Bia.”

³⁶⁻³⁷ Sâġetâ sâop. “Emelâk yawu otbiâke yamâ yiwerenġe yuâmâ tewetsenġe, itâkat senġe âlâlâ ya miakmâ arinomai. Yâhâ emelâk emet inânġan nâhât nânġâm den âlâ yuwu kulemgui yakât bulânġe nâhâlen tetewuap. “Yâkât nânġâġetâ lok bâleġe yawu oap.” Den yakât bulânġe nâhâlen tetewuap yakât otmâ yenġâlen gâtġe âlâ me âlâ kapam ki tatyinġiap yâkġeâmâ yenġât hâk katipġe tuhum pilâm yanġe mem kapam puluhunomai.

³⁸ Sâmu sâwi. “Kutdâ, yu ek, kapam yâhâp tap.”

Sâġetâ sâop. “Pesuk yap, yakât denġe âlâ ki sâwe.”

Yesunġe Oliwa pumġan yâhâ Anitâ ulitġuop.

(Mataio 26:36-46 Mareko 14:32-42)

³⁹ Yâhâ Yesunġe omoġ ârândâġâk Yerusalem kapi ya pilâm kapi âlâ Oliwa pumġan tap yan yâhâ iminiop. Yakât otmâ hoġ bawalipġe meyekmu Yerusalem pilâm Oliwa pumġan yâhâwi.

⁴⁰ Mâtâwân yâhâm tatġetâ hoġ bawalipġe katyekbe sâmu yuwu sâmu ekyongop. “Biwiyeġe houġ sâmu lohotġe otmâ pilânekmaihât Anitâ ulitġunġet.”

⁴¹ Yawu sâmu ekyongom perenġ pilâm bam gâtġanġe ge tatmâ Anitâ ulitġum yuwu sâop.

⁴² “O awoġ, umatġe tetenihiwe sâmu oap yu nânġârâ ki teteâġġât nanjan. Yawu ġârâmâ nâhât ombe watmâ ki otbuat. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâmu ekuop.

⁴³ Yawu sâmu ekumu biwiġe houġ sâmapġât arġelo âlânġe himbimâmbâ ge mâmânġe otbanġiop.

⁴⁴ Yawu otmu hâkġe biuk sâmu nânġâm Anitâhâlen biwiġanġe tinġâk kepeim ulitġuop. Ulitġumu ohowak birik birik kumu hep kâtġe papato tirinġ târânġ sâmu gemu ekmain yakât dopġe tirinġ târânġ sâmu hânânġ giop.

⁴⁵ Yawu otmâ ulitġum tinġ pilâm yahatmâ hoġ bawalipġe yenġâlen ba yekmu biwiyeġe umatġe otmu yanġak aman pâlâmġe iwi.

⁴⁶ Aman pâlâmġe inġetâ mândeyekmâ yuwu sâmu ekyongop. “Yen wongât aman pâlâmġe iai? Lohotġe otmâ pilânekmaihât yahatmâ ġolâek tatmâ Anitâ ulitġunġet.” Yawu sâop.

Yesu mewî.

(Mataio 26:47-56 Mareko 14:43-50 Yoane 18:3-12)

⁴⁷ Yawu sâmu ekyongomu bukuyeġe âlâ, kutġe Yurasi, yâkġe lok sesenġâlâk dâiyekmu takawi. Takanġetâ Yurasi kulet sâyinġim Yesuhâlen ba parahuoġ.

⁴⁸ Parahumu Yesunġe yuwu sâmu ekuop. “Menekġetġât dop kum parahunekdâ ekmune bâleap.” Yawu sâop.

⁴⁹ Yawu sâmu ekumu Yesu mem âlâlâ tuhumai sâmu hoġ bawalipġanġe yuwu sâmu âikuwi. “O kutdâ, nânġâningirâ tewet mem lawityekne.”

50 Yawu sânetâ yâk yengâlen gâtne âlâne yahatmâ tewetne mem hotom uminiwi ya yengât kunyenahât honj bawaŋe ya ândâpne bonângen ya topŋambâek kârâm hâreop.

51 Kârâm hâremu Yesuŋe “Pilânet,” sâm kuyiŋgiop. Yawu sâm kuyiŋgim honj bawa yakât ândâpne ya mem katmu katarahop.

52 Yawu otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyene, otmu opon kâmbukŋahât tembe lâu yengât kunlipyene otmu Yura yengât papatolipyene yekmâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Yen unam tewet otmu kapamgât sâtne metne âlâlâ lâum takai. Yeŋe nâhât lok bâlene sâm menekne sâm takai me? Me lok bâlene âlâ kune sâm takai? Yu ekmune bâleap.

53 Nâŋe hilâm ârândâr Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ lohimbi den kâsikum yingim gaman. Yan bân menekbâi. Yamâ sâp yiwerene yu Omongât Amboŋe biwiyeŋe mem hâlimgumu meneknomaihât Anitâŋe sâm kalop.” Yawu sâop.

Petoroŋe Yesu betbaŋgiop.

(Mataio 26:57-58,69-75 Mareko 14:53-54,66-72 Yoane 18:12-18,25-27)

54 Yesuŋe yawu sâm ekyongomu hotom uminiwi ya yengât kunyeŋe pato yâkât emelan dâim ariwi. Dâi arinetâ Petoroŋe yok pilâm betyenjan watyekmâ ariop.

55 Yesu mem emelan yâhânetâ tembe lâu yanjeâmâ emet hawiŋan ba kâlâp unjetâ semu nâŋgâm ikaiakmâ tatbi. Yâhâ Petoro yâku yawuâk kâlâp nâŋgâm ikaiakmâ talop.

56 Yawu tatjetâ honj bawa imbi âlâŋe Petoro ekmâ yuwu sâm tembe lâu tatbi ya ekyongop. “Lok yuâmâ yâk orop manjetâ yekman.” Yawu sâop.

57 Yawu sâmu Petoroŋe kurihakmâ yuwu sâop. “Lok enda ki nâŋgawaŋgian.” Yawu sâop.

58 Yawu sâmu tatjetâ benje lok âlâŋe ekmâ yuwu sâop. “Gâ yâk orop manmat.”

Sâmu sâop. “Nâ bia.”

59 Yawu sâmu sâp ki kâlep otmuâk benje lok âlâŋe ekmâ yuwu sâop. Yesuâmâ Galilaia amboŋe. Otmu gâ gurâ yawuâk Galilaia gâtne. Yakât otmâ gâmâ yâkât komolân gâtne geksan. Nâŋgâmune yawu oap.” Yawu sâop.

60 Sâmu sâop. “Lok sâm tai endamâ bulâŋanâk ki nâŋgawaŋgian.” Yawu sâm oan mâne gokorok isiop.

61 Gokorok isian mâne Yesu Kutdâŋe purik sâm Petoro ehop. Ekmu yan Yesuŋe emet inânjan den yuwu sâm ekuop ya nâŋgâmu teteop. “Gâŋe nâhât “ki nâŋgawaŋgian” sârâ kalimbuŋe otmu yan gokorok isewuap.”

62 Den ya nâŋgâmu tetemu biwiŋe ŋasinâk pato otmu pilâyekmâ ikjâk ba kinmâ hik ŋâik ŋâihâk isiop.

Yesu mem âlâlâ tuhuwi.

(Mataio 26:67-68 Mareko 14:65)

63 Otmu tembe lâu nombotne Yesu galemgum kinbiŋe senje sâhâm kâtâpŋum ândâpne huhuwi.

64 Ândâpne huhum nombotŋeŋe yuwu sâwi. “Bâiŋ, ândâpge âlâŋe huhuap?”

65 Yawu sâm senjan gem hâim hilitbi.

Yesuŋe ikŋe topŋe sâm tetem ekyongop.

(Mataio 26:59-66 Mareko 14:55-64 Yoane 18:19-24)

66 Yawu otñetâmâ emet hanj sâmu yanâk Yura yengât papatolipyenje, otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyenje, otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiñe menduhuakñetâ tembe lâulipyenjañe Yesu mem yâhâ katñetâ kinmu yuwu sâm âikuwi.

67 “Anitâñe tihitnennje otbe sâm hângângohomu ge mansat me bia?”

Sâñetâ sâop. “Nine topne sâm tetem ekyongomuneâmâ nângâñetâ ki bulâñe otbuap.

68 Yâhâ den âlâ âiyongomuneâmâ yenje matñe ki sânomai.

69 Yawu gârâmâ nâ lok bulâñenjañe pilâyekmâ himbimân yâhâwom. Himbimân yâhâ Anitâ yahat yahatñe, Wâtgât Amboñe, yâk orowâk tatdom.”

70 Yawu sâmu nângâm pârâk pilâm yuwu sâm ekuwi. “Kutne “Lok Bulâñe” sâm gikak ahonakmat. Yakât nângâmunñe “Anitâhât Nanñe” yawu oap. Yakât sârâ nângâne. “Nâ Anitâhât nanñe mansan,” yawu sâmat me.”

Sâñetâ sâop. “Den yu yai yakâ. Nâmâ Anitâñe hângânnohomu gewan.”

71 Sâmu sâwi. “Bâin, den kâmbukñe hâliñe sâmu nângâmunñe pesuk yap. Iknjahât nângâmu yahatsap.” Yawu sâwi.

23

Yesu dâim Pilatoñalen ariwi.

(Mataio 27:1-2,11-14 Mareko 15:1-5 Yoane 18:28-38)

1 Yawu sâmu yahatmâ Yesu dâim Pilatoñalen ariwi.

2 Yâkâlen dâim ari katñetâ kinmu yuwu sâm hakñan sâwi. “Roma lok yengât kunyenje pato yâk takesi ki warjet” sâm lohimbî engatyenjan gemap. Otmu ikñahât nângâmu yahatmu yuwu sâm ekyongomap. “Nâ Kiristo, lok kutdâ. Ninak galemiongom manmâ yâhâwom.” Yawu sâm hakñan sâwi.

3 Yawu sâmu Pilato ekuñetâ yâkñe purik sâmu Yesu yuwu sâm âikuop. “Yura lohimbî yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?”

Sâmu sâop. “On, den bulâñe yat.” Yawu sâop.

4 Yawu sâmu hotom uminiwi otmu lohimbîñe denñe nângâne sâmu ga kinbi ya Pilatoñe yuwu sâmu ekyongop. “Lok yukât tosa ki mem tetean.”

5 Yawu sâmu iliwetmâ yuwu sâwi. “Yawu gârâmâ Galilaia Yuraia hânân kapi tatmâ arap yan lok yuñe yâhâm gem kapi ambolipñe den kâsikum yingim engatyenjan gemu kuk kapam otmâ emet mem yâhâ katmai.” Yawu sâwi.

Yesu dâim Herotgâlen ariwi.

6 Yawu sâmu Pilato ekuñetâ yuwu sâmu âiyongop. “Lok yuâmâ Galilaia gâtñe me?”

7 Sâmu sâwi. “On, yan gâtñe.”

Sâñetâ sâop. “Ya Herotgât wahap, nâhât bia.” Yawu sâop.

Sâp yan Herotñe Galilaia hân pilâm Yerusalem kapiân ari tatmâ nângâop. Yakât otmâ Pilatoñe ekyongomu Yesu dâim Herotgâlen ariwi.

8 Yâhâ Yesuñe olop miop yakât den pat ya Herotñe emelâk nângâop. Yakât otmâ Yesuñe kulem âlâlâ tuhumu ekbeâk nângâm manmâ gaop. Yakât otmâ Yesu dâim yâkâlen arinjetâ ekmâ tep âlep nângâop.

9 Otmu den hakñan sâwi yakât âikumu den biaek kinop.

10 Den biaek kinmu hotom uminiwi otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiñe yahatmâ kinmâ den topñe topñe hakñan sâwi.

11 Yawu otñetâ Herotñe otmu tembe lâulipñe orowâk sennjan gem hâim hilitbi. Yawu otñetâ Herotñe tembe lâulipñe ekyongomu hâk katipñe kâkâlep,

kuriŋ takop takop lok kutdâŋe mânunjakminiwi yawuya mem katbaŋgiwi. Yawu otbaŋgim Pilatohâlen dâim âwurem ariwi.

¹² Dâim âwurem ariŋetâ ekmâ “Herotŋe nâŋgânihiap,” sâŋ Pilatoŋe Herotgât nâŋgâmu yahatmu buku olowot. Yawu gârâmâ emelâk emet inânŋan kasa oraŋgim gaowot ya sâp yan pesuk sâop.

Yesu den sâŋ hârewaŋgiwi.

(Mataio 27:15-26 Mareko 15:6-15 Yoane 18:39-19:16)

¹³ Yâhâ Pilatohâlen dâim âwureŋetâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyeŋe otmu Yura papatolipyenye ya yengât den Pilatoŋe katmu ikŋe den sâsâ emetŋan ari menduhuakbi. Menduhuakŋetâ yan lohimbî inŋe dondâhâlâkŋe yekmâ denyenye nâŋgâne sâŋ ba hawamgum kinbi.

¹⁴ Pilatoŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Lok yuŋe lohimbî yengât engatyenŋan gemu kuk kapam otmai,” yawu sâŋ yenye nâhâlen dâim takai. Nâhâlen dâim takanetâ senyenâk âi pâi tuhum sâŋ hârewaŋgim ekmune tosaŋe bia oap.

¹⁵ Yakât otmâ Herotŋe sâŋ hârewaŋgiâkŋat yâkâlen hâŋgânyongomune dâim arai. Otmu yâkŋe gurâ âi pâi tuhumu biatmu benŋe nâhâlen yâhâŋpe mem takai. Bulâŋanâk yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Lok yukâlen tosa âlâ ki mem tetean.” Yawu sâop.

¹⁶⁻¹⁷ Tihit tihit Hombaŋ ârândâŋâk Pilatoŋe yuwu otminiop. Lok tosa otŋetâ pâi emetŋan katyekŋetâ tatminiwi yapâ gâtŋe âlâ me âlâhât lohimbîŋe nâŋgâŋetâ dopŋan otmu lok âlâ holaŋbuat sâminiwi ya holaŋyekmu geminiwi. Yakât otmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Lok yu kumunŋe mumbuap yamâ tosa âlâ yâkâlen ki mem tetean. Yakât otmâ nâŋgânihiŋetâ tembe lâulipne ekyongomune hâhiwin waŋetâ holaŋmune gewuap.” Yawu sâop.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ sâp yan lok bâlene âlâ, kutŋe Barawa sâŋ, yâkŋe kapam ahowiân lok âlâ kumu muop. Yakât otmâ pâi emetŋan mem katŋetâ tatmâ gaop yakât lohimbî kerekŋe den kârikŋan halahum yuwu sâwi. “Barawa holaŋdâ giâk. Yâhâ Yesu yamâ kuŋetâ muâk.”

²⁰ Yawu sâwiâke yamâ Pilatoŋe Yesu holaŋmu giâkŋat nâŋgâm âlâkuâk sâop. “Nâmâ Yesu holaŋbom.”

²¹ Yawu sâmu lohimbî yaŋe iliwetmâ den kârikŋan halahum yuwu sâwi. “Yesu howanân kum kânâŋgâŋetâ muâk, Howanân kum kânâŋgâŋetâ muâk.”

²² Yawu sâŋetâ Pilatoŋe âlâkuâk yuwu sâŋ ekyongop. “Wuân otmu bâleap? Nâŋe âi pâi tuhum tosa âlâ yâkâlen ki mem tetean. Yakât otmâ tembe lâulipne ekyongomune hâhiwin waŋetâ yanâmâ holaŋmune gewuap.”

²³ Yawu sâmu kuyenye kârikŋe otmâ sâwi. “Howanân kum kânâŋgâŋetâ muâk.” Yawu sâŋetâ Pilatoŋe loholem lauyenŋan miop.

²⁴ Lauyenŋan mem Yesu kuŋetâ muâk sâŋ sâŋ hârewaŋgiop.

²⁵ Yâhâ Barawahât nâŋgâŋetâ yahalop gârâmâ yâk holaŋmu giop.

Yesu howanân kuwi.

(Mataio 27:32-44 Mareko 15:21-32 Yoane 19:17-27)

²⁶ Pilatoŋe tembe lâulipŋe ekyongomu Yesu dâim ariwi. Dâim mâtâwân arim tatŋetâ lok âlâ, kutŋe Simon sâŋ, yâhâmâ Kirene hânân gâtŋe, newâŋgembâ takamu mewî. Mem Yesuhât howan ya kambaŋan katŋetâ lâum Yesu betŋan sâop. Otmu lohîbî dondâhâlâkŋe betyenŋan watyekmâ ariwi.

²⁷ Yâhâ imbi nombotŋe Yesuhât we bâle nâŋgâm dondâ isem orowâk ariwi.

²⁸ Iseŋetâ Yesuŋe purik sâŋ yekmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Nâhât ki iseŋet, yenye otmu nimnaomlipyenye yenahât iseŋiŋet.

29 Hâmbâi umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgimu yuwu sânomai. “Bâe, imbi kâsi, imbi sihan, yâhâmâ naom barak mansai. Yakât otmâ yâk yengât nângâmunŋe âlepŋe oap. Nenneâmâ girawu otmâ arinom.” Yawu sânomai.

30 Yâhâ lohimbi nombotŋaŋe punŋe yukât yuwu sânomai. “Bâok sâm kurihinenehâk. Otmu kât kândun kum kurihinenehâk.” Yawu sânomai. Yakât den âlâen hâum yuwu sâmune nângâŋet.

31 Nâ nak golâ yakât dop oan, yenâmâ nak mumuŋe yakât dop oai. Nak golâ uŋetâ semu kâliŋgumap yamâ nak mumuŋe uŋetâ sem laŋ laŋ sâmap. Nâ nohoŋetâ mumbom yamâ yenâmâ yongom meteyeknomai. Yakât otmâ yehâhât iseangŋet.” Yawu sâm ekyongop.

32 Yâhâ tembe lâulipyeŋaŋe pet kulem lok yâhâp orowâk yongone sâm meyekmâ ariwi.

33 Arim hân âlâ, kutŋe, Lok Kunŋe Hahitŋe sâm, yan ari Yesuhât hâk katipŋe tuhum pilâm ikŋe howanân kum kânângâŋetâ kinop. Yawu otmâ pet kulem lok yâhâp ya yotgom lâum kânângâyelekŋetâ nombot nombot kinowot.

34 Yawu otyiŋgiŋetâ Yesuŋe yuwu sâm Anitâ ulitguop. “Awoŋ, otnihiai yukât topŋe ki naŋgai. Yakât otmâ tosayeŋe pilâyiŋgihât naŋgan.”

Yawu sâmu tembe lâulipyeŋaŋe yâkât hâk katipŋe mem “Âlâŋe miakbuap?” sâm mem ketetmâ katbi. Mem ketetmâ katŋetâ tatmu pepa duhatmâ tipi tapi tuhum kutyene ikŋiâk ikŋiâk yan kulemgum amanân mânunŋetâ giop. Mânunŋetâ gemu mem gulip malap tuhum yapâ pepa âlâ meŋetâ kut teteop yaŋe miahop. Yawu otbi.

35 Otmu Yura yengât papatolipyeŋaŋe Yesu girinbaŋgim lohimbi ekmâ kinbi ya yuwu sâm ekyongowi. “Lok yuŋe lohimbi nombotŋe tânyongomu ekmain. Yâhâ Anitâŋe hângângumu ge Yura nengât tihitnenŋe otmâ kutdânenŋe mansap otmuâmâ ikŋe tânahom howanâmbâ kâpehkmâ giâk.” Yawu sâm senŋan gewi.

36 Otmu tembe lâulipyeŋaŋe gurâ yawuâk senŋan gem girinbaŋgiwi. Yawu otmâ yâk yengâlen gâtŋe âlâŋe ari sângum âlâ mem nak bâtbâtŋe potonŋan pân pân kepeim yaŋe wain to bâleŋe yan walipgum mem yâhâ lauŋan kalop.

37 Lauŋan katmâ yuwu sâm senŋan giop. “Gâmâ Yura yengât lok kutdâ mansat otmuâmâ kâpehkmâ ge.” Yawu sâop.

38 Yâhâ howan yakât kunŋan den yuwu kulemgum katbi. “Lok yuâmâ Yura yengât lok kutdâ.” Yawu sâm kulemgowi.

39 Yâhâ pet kulem lok yâhâp yotgom kânângâyelekŋetâ kinowot ya âlâŋe yawuâk senŋan gem yuwu sâm sâwanŋiop. “Bâe, lok kopa. Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâm hângângohomu ge mansat. Yakât otmâ kâpehkmâ gem net orowâk tânnotgorâ gene.”

40 Yawu sâmu bukuŋaŋe nekamŋan yuwu sâop. “Girawu otmâ Anitâ ki ewe katsat? Papatolipennŋaŋe dop konohâk sâm hâreniŋgai.

41 Yâhâ netŋeâmâ otmutŋe bâleop. Yakât otmâ sâm hârenitŋim notŋoŋetâ mundom yaŋe ârândân oap. Yâhâ lok yuâmâ tosa ki olop yamâ imbiâk kuai.

42 Yawu sâm bukuŋe ekuop. Denŋe purik sâm Yesu yuwu sâm ekuop. “Yesu, yuwu sâmune nângâ. Anitâŋe hângângohomu âwurem ge galemnongowuat yan nâ nângânihiwuat.”

43 Sâmu sâop. “Emet ki nŋiŋ sâmuâk mum yâhâ manman sânduhân tatdom.”

Yesu muop.

(Mataio 27:45-56 Mareko 15:33-41 Yoane 19:28-30)

44 Yawu sâmu ekumu hilâm kârikñan, 12 kilok olop yan Anitâñe nângâmu emetsenñe bok sâmu omoñ sahapop. Omoñ sahakmâ yapâ ari emetsâpñe 3 kilok otmu emet lañinñe âlâkuâk pilâop.

45 Otmu emelâk lohimbî inñe opon kâmbukñe yakât biwiñe ekmai sâmu sângum kâlep pato hikunjetâ ya kâtâpñguminiop. Sângum yanñe pâñambâek tok sâmu hâreakmâ nombot nombot otmu tetekñan olop.

46 Sâp yanâk Yesuñe den kârikñan halahum yuwu sâmu Anitâ ekuop. “Awon, mumbè sâmu oan. Yakât otmâ umutne me.

47 Yesu muop sâp yan tembe lâu ya yengât kunyene âlâ hâlâñmâ kinopñe ekmu âlâ kândâkdâ otmu Anitâ mepaem yuwu sâop. “Yuâmâ lok âlepñe.” Yawu sâop.

48 Otmu lohimbî kinbiñe kulem âlâlâ tetemu ekñetâ âlâ kândâkdâ otmu muop yakât nângâm biwiyeñe umatñe otmu emetyenehen âwurem ariwi.

49 Otmu imbi nombotñane Galilaia hân pilâm Yesu betñan takawi yâkñe bukulipyeñe orowâk kâlepñan kinmâ kulem teteop ya ekbi.

Yesu lâum ari hanguwî.

(Mataio 27:57-61 Mareko 15:42-47 Yoane 19:38-42)

50-51 Otmu lok âlâ, kutñe Yosep sâmu, yâkât topñeâmâ yuwu. Lok yamâ Arimata kapi ya Yuraila hânân tap yapâ gâtñe. Otmu Anitâñe Isirae lohimbî yengât tihityene otmâ ikñe hoñ bawanñe hâñgângumu gewuap sâminiwi yâkât mambotmâ lohotñan manmâ gaop. Yâhâ emelâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyeñe otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu Yura yengât papatolipyeñane Yesu muâkgât den sâmu hârewañgiwiâke yamâ yâkñe nângâmu ki ârândânñ otmu sâyiñgiop. Lok yanñe Yesu lâum ari hanguwe sâmu Pilatohâlen ari tetewañgiop.

52-53 Tetewañgimu launñan mem bukulipñe meyekmu ari howanâmbâ Yesu mem sângum kaokñe katipguwi. Katipgum lâum ari kât mâtâpñe âlâ, dikin yawuya, yamâ emelâk kusânâmem tñgâloneñetâ kinop yan lâum ari katbi.

54 Yâhâ momeñe emetsâpñe sâp yan lâum ari katbi.

55 Emet ñiñ sâmu sâmu yan imbi nombotñane Galilaia hân pilâm Yesu betñan takawiñe Yosep orowâk ari sângum kaokñe Yesu katipgum kât mâtâpñan katñetâ talop ya ekbi.

56 Ekmâ to kukñe suk suk âilonggo mem ga Yesu pirine sâmu otmâ kapiân âwurem ariwi. Yâhâ emelâk embânñan Moseñe girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap. “Tatmâ nângâ nângâ sâpñan âi ki tuhunomai.” Den ya lâum kapiân in tatmâ nângâwi.

24

Yesuñe mumuñambâ yahalop.

(Mataio 28:1-10 Mareko 16:1-8 Yoane 20:1-10)

1 Emet hañ sâmu imbi yanñe yahatmâ to kukñe suk suk mem sumângen ariwi.

2 Ari senyeñe pilâm eksain mâne kât pato lâum hâpunñetâ ba mâtâpñe ya manguop ya âlâengen ba talop. Yawu otmu mâtâpñe ya tetekñan kinmu ekbi.

3 Ekmâ kâlêhen yâhâm Yesuhât pâinbi.

4 Yesuhât pâinñetâ biatmu kinñetâ yanâk añelo yâhâp yâk yetgât hâk katipñe kaok bolañ bolañ yanñe pârâk sânsânâk teteyiñgim kinowot.

5 Teteyiñgim kinmutâ yelemâ pârâk pilâm umutyene ariop.

Umutyenye arimu yuwu sâm imbi ya ekyongowot. “Yenâmâ wongât lok senje golâ ya pâinmâ sumân takai?

⁶Emelâk yahatmâ arap. Emelâk yenje Galilaia hânân yâk orop manjetâ den ekyongop yakât nelâm yongoap me?

⁷Emelâk yuwu sâm ekyongop. “Lok âlânje nâ lok bulânje nângâm bâlenihim Roma yengât bâtyenjan mem katnekmu nohojetâ mumbom. Mumune han-nohojetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu yan yahatbom.” Yesuje yawu sâm ekyongop.” Yawu sâowot.”

⁸Yawu sâm ekyongomutâ nângân nângânyenye pâronj sâmu nângânetâ teteop.

⁹Nângânetâ tetemu pilâyelekmâ âwurem ari yakât den pat Yesu hoj bawalipnje kâiân konok otmu bukulipyenye nombotje 10 ekyongowi.

¹⁰Imbi sumân ariwi ya yengât kutyenyeâmâ yuwu. Maria, Matala kapiân gâtje, âlâmâ Yoana, âlâmâ Maria Yakop mâmânje. Yâkneâmâ bukulipyenye orowâk ari den pat ya Yesu hoj bawalipnje ekyongowi.

¹¹Ekyongonetâ nângânetâ porap olop.

¹²Yawu gârâmâ Petoroje yahatmâ sumângen sururuk sâm ari lâm sâtrjanâk kinmâ ehop. Eksan mâne sângum kâlep mem Yesu katipgum katbi yanjahâk tatmu ehop. Ekmâ “wuân kulem eksan” sâm nângâm kiwilim emetjan âwurem ariop.

Lok yâhâp Emausi kapiângen ariowot.

(Mareko 16:12-13)

¹³Sâp yanâk Yesuhât komolân gâtje lok yâhâp Emausi kapi Yerusalem kapi gotjanâk tap yan ariowot.

¹⁴Mâtâwân arim tatmâ papatolipyenjanje Yesu kujetâ muop yakât alahum weyetje nângâowot.

¹⁵Yawu otmâ arim tatmutâ Yesuje teteyitgimu orowâk ariwi.

¹⁶Orowâk ari kundenje ehworâke yamâ lok ondop orop arain yawu nângâowot.

¹⁷Yawu nângâmutâ Yesuje yuwu sâm âiyotgop. “Wuân denje alahuawot?” Sâmu hâmeyetje bâlemu kinowot.

¹⁸Yawu otmâ bukunje âlâ, kutje Keleopa sâm, yâkne yuwu sâop. “Yâhâlen papatolipnennjanje otbi yakât den pat Yerusalem kapi ambolipnje kerekje nanjain. Yakât otmâ girawu otmâ yakât pâpkuat?”

¹⁹Sâmu sâop. “Wuân otbihât yat?”

Sâmu sâop. “Wâe, wonângen? Yesu, Nasaret ambonje otbanjiwi yakât alahum gait. Anitâje Yesu mâmânje otbanjimu yâkât den kâsikum ningim kulem topje topje tuhum manmâ gaop.

²⁰Yakât otmâ lohimbi kerekje nângâwanjinetâ yahatminiop. Yamâ hotom umai otmu papatolipnennjanje yâkât den nângânetâ nahat otmu “Kujetâ muâk” sâm sâm hârewanjiwi. Yawu sâm hârewanjim Roma lok galemlipnennje ekyongonetâ yâkne lauyenjan mem howanân kujetâ muop. Yakât den pat alahum gait.

²¹Yâkne Isirae nengât kasalipnennje yongom watyekmu arinomai yawu nângâm biwinnenjanje mem manmâ gawin. Yamâ yâhâlen kujetâ muop.

²²⁻²³Âun emet hanj sâmu imbi nombotjanje sumângen ari kulem âlâ tetemu eksai. Kulem tetemu ekmâ âwurem taka yakât yuwu sâm eknongoai. “Anjelo yâhâp teteningim “Yesu mumunambâ yahatsap” yawu sâm eknongoawot.”

24 Imbi yaŋe yawu sâ m eknongonjetâ bukulipnetje nombotŋaŋe sumângen ari imbi yaŋe den yai ya yeŋe senyenjan Yesu ekjetâ ki tap.”

25 Yawu sâ m ekumutâ Yesuŋe yuwu sâop. “Nâŋgân nâŋgânyetje umatje. Emelâk Anitâŋe poropeteliŋe den ekyongomu kulemguwu ya nâŋgâmutâ ki keterakyitgimap. Yakât otmâ yuwu sâ mune nâŋgâyet.

26 Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâ m ikŋe hoŋ bawaje hâŋgângumu ge manmu kunjetâ hâhiwin nâŋgâm muop. Muop yamâ mumuŋambâ yahatmâ tatmâ yâhâmbisâp ya Anitâŋe sâ m kalop.”

27 Yawu sâ m topŋe katmâ Mose otmu Anitâhât poropeteliŋaŋe miti pepaen den kulemguwu ya sâ m kusânmâ ekyotgop.

28 Yawu otmâ Emausi kapi ginŋan ariwi. Yan arimâmâ Yesuŋe katyelekmâ kapi âlâengen ariwe sâ m olop.

29 Yawu otmu alitmâ yuwu sâowot. “Emet ŋiŋ yap yakât otmâ orowâk yuân tatne.” Yawu sâ m emetyetŋan orowâk yâhâwi.

30 Yâhâ tatmâ sot um newi. Sot um nem tatŋetâ Yesuŋe baŋga mem Anitâ mepaem motokmâ torehenŋe yitgiop.

31 Yitgimu yanâk nâŋgân nâŋgânyetje pâroŋ sâ mu kundenŋe ekmutâ keterakyitgiop. Ekmutâ keterakyitgimu yanâk gulip olop.

32 Gulip otmu bukuŋe âlâ yaŋe bukuŋe yuwu sâ m ekuop. “Mâtâwân takain yan Anitâhât poropeteliŋe nombotŋe otmu Moseŋe miti pepaen den kulemguwu yakât topŋe sâ m kusânmâ eknotgomu nâŋgâm biwine yahatsap.” Yawu sâop.

33 Yawu otmu in yawu yahatmâ Emausi kapi ya pilâm âwurem Yerusalem kapiân ariowot. Âwurem ari Yesu ikŋe hoŋ bawalipŋe kâiân konok otmu bukulipyeŋe nombotŋe orowâk menduhuakmâ tatbi yâk yengâlen yâhâowot. Yâhâmutâ yuwu sâ m ekyotgowi.

34 “Kutdâ mumuŋambâ yahatmâ Simon Petoro tetewaŋgimu eksap.”

35 Yawu sâ m ekyotgonjetâ benŋe kutdâŋe mâtâwân yâk teteyitgim emetyetŋan ari baŋga mem motokmâ yitgimu yan kundenŋe ekmutâ keterakyitgiop yakât ekyongowot.

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe kâiân konok teteyiŋgimu ekbi.

(Mataio 28:16-20 Mareko 16:14-18 Yoane 20:19-23)

36 Den ya ekyongomutâ yanâk Yesuŋe pâ râk sânsânâk teteyiŋgiop.

37 Teteyiŋgimu ek mâ “weke takap,” sâ m pâ râk pilâm kiŋgityenjahât otbi.

38-39 Yawu otŋetâ yuwu sâ m ekyongop. “Wongât biwiyenŋe ahom niaksap? Nâŋe teteyiŋgian yuwu weke ki teteyiŋgimap. Yakât otmâ kâine bâte yu walipnohom nâŋgâm henŋenŋuŋet. Weke bia. Nâ ninak gamune enaksain. Yakât otmâ biwiyenŋe sânduk sâek.” Yawu sâop.

40-41 Yawu sâ m ekyongomu nâŋgâŋetâ porap olop yamâ kâiŋe bâteŋe kuwi ya tiripyongomu ek mâ olowâke yamâ herone nâŋgâwaŋgiwi. Yawu otŋetâ yuwu sâ m ekyongop. “Sot âlâ tap otmuâmâ mem nihiŋetâ nembe.”

42-43 Yawu sâ m ekyongomu iŋan âlâ hot um katbi ya waŋetâ mem niop. Mem nemu ek mâ “weke bia” sâ m tepyeŋe hâlâlâlâk nâŋgâwi.

44 Yesuŋe iŋan ya nem tiŋ pilâm yuwu sâ m ekyongop. “Emelâk yen orowâk manmâ den topŋe topŋe kâsikum yinŋim gawan yan den âlâ yuwu sâ m ekyongowan. “Emelâk emet inânŋan Mose, Dawiti, otmu Anitâhât poropeteliŋe nombotŋaŋe nâhât nâŋgâm miti pepaen den kulemgumini yakât bulâŋe tetem henŋenŋuwuapgât Anitâŋe sâ m kalop.” Yawu sâ m ekyongowan.”

⁴⁵ Yawu sâ m ekyongom den kulemguwu ya kâsikum yingimu nângânetâ.

⁴⁶ Den ya nângânetâ keterakyingimu den bâiye yuwu sâ m ekyongop. Emelâk emet inânjan miti pepaen den âlâlâ kulemguwu yakât topneâmâ yuwu tap. Anitâne lohimbi kerek yengât tihityeje otbe sâ m ikne hoj bawa hângângumu ge manbuap. Manmu lok bâlejanje mem âlâlâ tuhujetâ hâhiwin nângâm mumbuap. Mumu hangujetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu Anitâne mumunambâ mem yahatbuap.

⁴⁷⁻⁴⁸ Yakât otmâ lohimbiye orotmemeyeje bâleje bet pilâm nâhâlen bi-wiyenaje kepeinomai otmuâmâ Anitâne tosayeje pilâyingim meyekbuap. Otmu yeje ari nahat den pat âlepne sâ m haok tuhujetâ lohimbi hânjan kulemjan manmâ araije nângânomai.

⁴⁹ Otmu nâne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumune ge âi sâ m yingian yukât mâmâne otyingimu menomai ya awonjanje sâ m kalop. Yakât otmâ Yerusalem kapiân ttmâ mambotnomai." Yawu sâ m ekyongop.

Yesuje himbimân âwurem yâhâop.

(Mareko 16:19-20 Aposolo 1:9-12)

⁵⁰ Yerusalem kapi pato yakât gotjan kapi âlâ, kutje Betani sâ m, ya tap. Yan meyekmâ ari Anitâne mâmâne otyingâkgât ulitguop.

⁵¹ Yawu otmâ pilâyekmâ himbimân yâhâop.

⁵² Himbimân yâhâmu mepaem tepyeje herone otmu Yerusalem kapiân âwurem ariwi. Âwurem ari opon kâmbukjan yâhâ Anitâ mepaewi. Yawu.

Nâ bukuhe,

Luka

Yoane Yesuhât Den Pat Âlepne Yoaneŋe kulempuop.

Yesuhât topne

1 Anitâhât Kai Toka yaŋeâmâ embânâmbâek Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgop yapâek Anitâ orop dopyetne konohâk tatmâ gaowotnjak tatmâ gawot.

2-3 Kândik mindikum topnjambâek Kai Toka yaŋe Anitâ orop tatmâ gaowot yan Anitâhâlen kândiwahom himbimân dewutâ, emetsenŋe, pitu topne topne ekmain ya otmu hânân âliwahap topne topne ehekne, ki ehekne kerehâk kândikyongop. Yamâ ya yengâlen gâtne âlâŋe iknjahâk ki teteop, bia kârikne.

4 Kai Toka yaŋe manman kârikjahât amboŋe oap. Yakât otmâmâ laŋinŋe iknjambâ gâtne yaŋe lohimbi biwinenŋan pilâmu haŋ sâningim gamap.

5 Yawu otmâ omoŋ bâlenjan pilâmu omoŋ kâlehen manmaine kâtâpgune sâm hâum pâpgum gamai.

6-7 Otmu Kai Toka yakât laŋinŋaŋe lohimbi biwinenŋan pilâmu ya ekma nâŋgâmunŋe bulâŋe otmu yâkâlen biwinenŋaŋe katnehât Anitâŋe lok âlâ, kutje Yoane, ya âi sâm waŋmu takaop.

8 Taka laŋinŋe amboŋahât amutgen manmâ kulet sâm mâtâp mewanŋim yâkât den pat âlepne sâm tetem eknongom manminiop.

9 Yâhâ laŋinjahât amboŋe yakât topne yuwu tap. Yâkne lohimbi kerek nengât biwinenŋan laŋinŋe pilâmu ekma nâŋgâmunŋe keterakningiâkgât ge hohetnenŋan manop.

10 Kai Toka yaŋe ge hohetnenŋan manop yan lohimbi kiŋgitne orowâkne topne nâŋgâm hâum pâpgum ki ekjetâ keterahop. Iknjak Anitâhâlen kândiwahom lohimbi katyelekmu yapâ tetem gawiŋe amboŋe ekma topne hâum pâpguwi.

11 Yâhâ dop yawuâk ikne torehenlipne yengât hohetyenjan takamu ekjetâ ki keterakyingiopgât betbaŋgiwi.

12 Yawu gârâmâ nen lok nombotŋaŋe yâkâlen biwinenŋe katbin yamâ mâmâŋe otningimu Anitâhât nan baralipne otmâ mansain.

13 Anitâhât nan baralipne otmâ mansain yakât topne yuwu tap. Lohimbi katyelekmu yapâ tetem gamunŋe gamunŋe sambe sambe oain yakât otmâ Anitâhât nan baralipne ki othin. Me lok nombotŋaŋe nengât sen yaŋe tetem sambe otŋet sâm imbi miakmâ manbi yaŋe gurâ bia. Anitâ iknjak mâmâŋe otningimu yakât nan baralipne otmâ gain.

14 Bâin, Kai Toka yaŋe ge imbi tepnjambâ tetem lok otmâ hohetnenŋan manmâ tep âlep nâŋgâningiop. Nâŋgâningimu manmanŋe ekmunŋe bulâŋe otmu Anitâhât nanŋe ombe bisine dopyetne konohâk yawu otmutâ yelekbim.

15 Yâhâ lok otmâ manmu Yoaneŋe ekma lohimbi yuwu sâm ekyongop. "Emelâk lok yukât nâŋgâm yuwu sâm ekyongowan. "Nâŋe embânâmbâek meŋnahât tepnjambâ ki tetewan yapâek tatmâ gaop. Yakât otmâmâ nâŋe kulet sâm mâtâp mewanŋim yâkât amutgen mansan." Yawu sâm ekyongowan." Yawu sâop.

16 Yawu gârâmâ manman kârikne yakât ambonaje tep âlep nângâningimap ya pesuk sâwuapgât dop âlâ ki tap. Yamâ witgum nângâningim yâhâwuap.

17 Emelâk Anitâje Mose ekumu girem den topne topne kulempuop ya ekmunje manman tawi tawine oap. Yâhâ sâp yiwerenjeâmâ Anitâje Yesu Kiristo hângângumu ge wawaeneneksap ya ekmunje bulâje dondâ oap.

18 Nenne Anitâ ki ekmâin. Yawu gârâmâ yâkne ikne nânje ombe bisine hângângumu ge manop. Yâkne yawu olop yan nenne Anitâhât topne nângâm henjenjunehât yâkne sâm tetekjan tuhumu nângâm henjenjuwin.

Yoaneje lohimbî toen katyehop.

(Mataio 3:1-12 Mareko 1:2-8 Luka 3:2-18)

19 Kândikum lohimbine orotmemeyene bâlene ya betbanginetâ Yoaneje âi topne katmâ toen katyehop. Toen katyekmu yakât topne nângâne sâm hotom uminiwi yengât kunlipyeneje bukulipyeneje nombotje hângânyongowi. Hângânyongonetâ hoj bawalipyeneje meyekjetâ orowâk Yerusalem kapi pato pilâm ge Yoanehâlen ari âikuwi. “Gâ topgahât sârâ nângâne.”

20 Âikuwetâ sâop. “Anitâje hoj bawa âlâ hângângumu ge tihitnenje otmâ galemngowuap sâmai ya nâ bia.”

21 Sâmu sâwi. “Yawu yatgât âlâkuâk sârâ nângâne. Emelâk embânân poropete âlâ, kutje Elia sâm, manop. Yâkne yâhâpne tetem hohetnenjan manmâ Anitâje hoj bawa âlâ hângângumu ge tihitnenje otmâ galemngowuap yakât mâtâp mewangiwuap yamâ gâ me âlâhât mambotmain.”

Sânetâ sâop. “Bia, yai yamâ nâ bia.”

Sâmu sâwi. “Anitâje poropete âlâ hângângumu ge mâtâp meningiwuap nângâmain ya gâ me âlâhât mambotmain.

Sânetâ sâop. “Lok ya nâ bia.”

22 Sâmu sâwi. “Topge ki eknongoat. Yakât otmâ yiwerene âwurem ari patolipnenje girawu sâm ekyongomunje nângânetâ ârândân otbuap? Bâin, gike topge tâj tânjâk sârâ nângâneâyâ.”

23 Sânetâ sâop. “Nâje lok ki manmaiângen manmune lohimbine nâhâlen takanjetâ yuwu sâm ekyongom mansan.

“Pumje lauje uk sâm huruj sâm ya kum kilikmâ mem ârândân merândân tuhujetâ tatbuap. Yawu otmâ lok kutdâhât mâtâp mewanginet.”

Den yu poropete âlâ, kutje Yesaia sâm, yâkne kulempuop.”

24 Yawu sâmu Parisaio lok orowâk takawine yuwu sâm âikuwi.

25 “Anitâje hoj bawa âlâ hângângumu ge tihitnenje otmâ galemngowuap sâmain ya “nâ bia” yawu yat. Me Eliane yâhâpne tetewuap ya gurâ bia. Me poropete lok âlâ me âlâ gurâ bia. Yawu yat gârâmâ topne girawuhât otmâ lohimbî toen katyekmâ mansat?”

26 Sânetâ sâop “Nâmâ toen mem katyekman. Yâhâ lok kutdâ âlâ hohetyenan mansap yâkât wâtne âlâ tatbangiap ya ekjetâ ki keteraksap.

27 Hâmbâi lok yaje âi topne katmâ tuhumu eknomâi. Nâmâ lok inje mansan. Yakât otmâ nep tuhuwuap yawuya tuhuwomgât dop bia. Me yâkât itâkat gurâ kâpekâ golewangiwomgât dop âlâ ki tap.” Yawu sâm ikjahât nângâmu giop.

28 Yâhâ Yoaneje kapi âlâ, kutje Betani sâm, ya Yoran to nombotgen tap yan manmâ toen katyekminiop. Den matje yawu ekyongomu purik sâm Yerusalem kapiân âwurem ariwi.

Yoaneje Yesu toen kalop.

²⁹ Otmu emet hanj sâmu Yesuŋe Yoanehâlen ariop. Arimu akŋangembâek ekmâ yuwu sâm lohimbî mem toen katyehop ya ekyongop. “Lok enda ekŋet. Endamâ Anitâŋe hâŋgângumu ge lamahât dop otbuap. Yakât otmâ dop kum sâmune nâŋgâŋet. Nengât tosa pesuk sâningiâkgât opon kâmbukŋahât galem mansaiŋe hotom une sâm yan lama nanŋe kum gâim unetâ semu hotomŋaŋe yâhâmu Anitâŋe nâŋgâningimap. Yakât dopŋeâk lok endanŋe tosanenŋahât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋjetâ mumbuap yakât otmâ Anitâŋe hâŋgângumu ge mansap.

³⁰ Otmu emelâk lok yukât topŋe yuwu sâm ekyongowan. “Hâmbâi yâkŋeâmâ âi topŋe katmâ tuhumu eknomai. Nâŋe embâŋâmbâek meŋnahât tepŋambâ ki tetewan yapâek tatmâ gaop. Yakât otmâ nâŋe kulet sâm mâtâp mewanŋim yâkât amutanŋe mansan.”

³¹ Emelâk ki nâŋgâwanŋiwan. Yâhâlen puwâk takamu ekban. Otmu yen Isirae lohimbîŋe yâkât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât nâŋe mâtâp mewanŋim toen mem katyeksan.

³²⁻³³ Nâhâlen takamu toen katban yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Emelâk nâŋe yâkât topŋe ki nâŋgâm manban yan Anitâŋe nâŋe toen katyekbom yakât yuwu âi sâm nihim hâŋgânnohop. “Gâŋe lohimbî toen katyekbuat yanâmâ nine Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumune ge lok âlâhât kunŋan tatbuap lok yaŋe lohimbî manman âilonŋoân katyekmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgiwuap.” Yawu sâm eknohop. Yawu sâm eknohomu lauŋe lâum lohimbî toen katyekmâ yaŋak lok eksai yu toen katban. Toen katmune yanâk himbim pâroŋ sâmu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe kembâ hâtgum ge mâmâŋe otbanŋiop.

³⁴ Mâmâŋe otbanŋimu yakât topŋe nâŋgâm heŋŋenŋuan. Yâhâmâ Anitâhât nanŋe mansap.” Yoaneŋe Yesu takamu ekmâ yawu sâop.

Yesuŋe nâ otmu Anderea menelehob.

³⁵ Emet hanj sâmu Yoaneŋe ikŋe bawayâhâtŋe, nâ otmu lok âlâ, kutŋe Anderea, Simon Petorohât imiŋe, menelekmu denŋân âlâ, kutŋe Galilaia sâm, yakât ginŋehen ariwin.

³⁶ Arimunŋe Yesuŋe gam wanginenekmâ bamu Yoaneŋe ekmâ yuwu sâm eknotgop. “Lok yu wanginenekmâ bap enda ekset. Yâhâmâ Anitâŋe hâŋgângumu ge lamahât dop otmâ nengât tosa hât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋjetâ mumbuap yakât otmâ Anitâŋe hâŋgângumu giop.” Yawu sâop.

³⁷ Yawu sâmu, nâŋgâmutŋe bonŋe otmu Yoane pilâm Yesu betŋan sâmutŋe orowâk ariwin.

³⁸ Yesuŋe purik sâm yuwu sâm eknotgop. “Yet wongât betnan watnek-sawot?” Sâmu sâwit. “Kutdâ, gâ emet girawuân imat?”

³⁹ Sâmutŋe sâop. “Orowâk ari emet ya tiripyotgowom.” Yawu sâmu orowâk ari emetŋan yâhâ tatmâ den huhuwin. Den huhum tatmunŋe emetsenŋe emelâk purik sâm giop.

⁴⁰⁻⁴¹ Otmu bukune Andereanŋe, pilânelekmâ yahatmâ, ari atanŋe, kutŋe Simon, mem tetem yuwu sâm ekuop. “Anitâŋe lok âlâ hâŋgângumu Yura nengât tihitnenŋe otmâ galemnongowe sâm ge mansap ya eksait.” Yawu sâop. Lok yakât kutŋeâmâ Kiristo.

⁴² Yawu sâm netgâlen dâim takamu Yesuŋe Simon ekmâ yuwu sâm ekuop. “Simon, Yoane nanŋe, gâmâ yiwerenŋe kutge âiŋe, Kepa sâm gohonsan.” Yawu sâop. Kut yamâ Girik yengât denân Petoro. Yakât topŋeâmâ benben me kon yawu.

Yesuje Pilip yet Natanae meyelehop.

43 Otmu emet haj sâmu Yesuje Galilaia hânângen ariwe sâm olop. Yawu otmâ yanâk lok âlâ, kutje Pilip sâm, ya ekmâ yuwu sâm ekuop. “Garâ, orowâk arire.”

44 Otmu Pilip yamâ Anderea yet Petoro, orop kapiyeje kutje Besaita, ya ambolipje.

45 Yesuje Pilip memu yâkje in yawu ari bukuje âlâ, kutje Natanae sâm, ya yuwu sâm ekuop. “Emelâk Anitâje hoj bawa âlâ hângângumu ge tihitnenje otmâ galemnongom manbuap yakât Mose otmu Anitâhât poropetelipje kulemguwi ya eksain. Yâhâmâ Yosep nanje, Nasaret kapi amboje,” yawu sâop.

46 Yawu sâmu sâop. “Yakât nângâmune gemap. Nasaret kapi ambolipje âlâ me âlâje tânnongonomaihât dop âlâ ki tap.” Sâmu sâop. “Bâinj. Gam ek.”

47 Yawu sâmu Natanaeje Yesuhâlen takamu yan, yuwu sâm eknongop. “Yu ekjet. Lok yuâmâ Isirae amboje otmu tâj tânjâk mansap.” Yawu sâop.

48 Yawu sâmu Natanaeje âikum sâop. “Gâ wonângen manmune nehongât yawu yat? Sâmu sâop. “Gâ Pilipje ki gohonsap yan lakop kuriñ amutgen Anitâ mepaem taddâ geksan.”

49 Sâmu sâop. “Kutdâ gâ Anitâhât nanje. Isirae nengât kunnene mansat.”

50 Sâmu sâop. “Lakop kuriñ amutgen geksan yakât otmâ topge nanjan. Yu sâm tetem ekgohoan yakât otmâ yat. Yawu gârâmâ hâmbâi kulem topje topje memune ekdâ âlâ kândâkdâ otbuap.”

51 Yawu sâm ekum benje yuwu sâm eknongop. “Bulâjanâk yuwu sâmune nângânet. Anitâje bulâjanâk hângânnohomu gewan yakât topje teteâkgât ewapâ himbim pâronj sâmu yakât anelolipje mâmâje otnihim yâhâm gem otjetâ yekmâ nâhât topne ekmâ nângânmai.” Yawu sâm eknongop.

2

Kana kapiân Yesuje kulem miop.

1 Yawu sâm eknongomu hilâm yâhâp pesuk sâmu yan kapi âlâ, kutje Kana sâm ya Galilaia hânân tap yan gâtje âlâje imbi membe sâm otmu bukulpje heronje nângâyitgim menduhuakbi.

2 Menduhuyehop ya amboje Yesu ikeje otmu mâmâje otmu nen hoj bawalipje dâinenekmu orowâk emetyetjan yâhâwin.

3 Yâhâ menduhuakmâ nem tatmunje wain to ya biatmu Yesu mâmâje yakât sâm ekuop.

4 Ekumu sâop. “Men, yakât ki nângârâ gorâhihiâk. Anitâ iktak nângâmu âi topje katbehât nanjan.”

5 Sâmu mâmâje emet amboje yakât hoj bawa âlâ yuwu sâm ekuop. “Nannaje yu me ya otjet sâwuap yawuâk otnomai.”

6 Otmu emet ya kâlehen amanj papato bêt nombolân konok ya tatyinjioj yakât topje yuwu. Yura lohimbî Anitâje nângâningimu ârândânj olâkgât to yanje mem sot nenehât senje âlâlâ ya piriminiwin. Otmu yapâ gâtje to osom neminiwin. Otmu kâi bâteñne piriakminiwin.

7 Yakât otmâ Yesuje emet ambojahât hoj bawalipje yuwu sâm ekyongop. “Ba to osom mem ga amanjan gâinetâ pik sâek.” Yawu sâmu to osom ga gâinetâ pik sâop.

8 Yawu otjetâ yuwu sâm ekyongop. “Aiop, yupâ to osom ba galemyeje ya wanjetâ niâk.” Yawu sâmu osom mem ba wanjetâ niop.

⁹ Yawu gârâmâ to yanje emelâk purik sâam wain olop. Yawu otmu galemyenjanje nemu ukenje otmu biwinjanje yuwu nânġâop. “Wain tonje emelâk biatningiap. Yu nemune ukenje oap yu wosapâ mem gai?” Yawu nânġâm yakât topnje hâum pâpġuop. Yawu gârâmâ to osom mem wanġinje yakât topnje nânġâwi. Yâhâ wain to ya nemu ukenje otmu yanġak lok imbi miop ya yuwu sâam ekuop.

¹⁰ “Anġoânâmâ wain ukenje sâam bukulipyenje ġaim yinġinjetâ nem biwiyenje hâlim otġetâ yakât kakġanâmâ wain pâlâmne ġaim yinġimai. Yâhâ ġânġeâmâ wain to yu kuratġum tatġât bet mem ġa ningirâ nem nânġâmune âlâ oap.” Yawu sâop.

¹¹ Yesunje Kana kapi yan âi topnje katmâ kulem mem ekmunje âlâ kândâkdâ otmu yâkâlen biwinenjanje kepeiwin.

¹² Otmu ya pesuk sâamu Yesunje imilipnje otmu mâmânje meyekmu Kana kapi ya pilâm Kapanaum kapi yan orowâk gem ariwin. Gem ari yan tatmunje hilâm mome pesuk sâop.

Yesunje opon kâmbukġan yâhâ lok watyehop.

(Mataio 21:12-13 Mareko 11:15-19 Luka 19:45-46)

¹³ Otmu sâp yanâmâ Yura nengât Tihit tihit Hombanj ya tâlâhumu Yesunje menenekmu Yerusalem kapiân yâhâwin.

¹⁴⁻¹⁶ Otmu opon kâmbukġan yâhâmunje yan lok nombotjanje kembâ puluhum tatbi otmu lama bulimakao me senje âlâlâ anġi ġunġi otmâ hâmenje hâukum kinbi ya Yesunje yahatmâ yuwu sâam sâyinġiop. “Awoġnahât opon yu kâlehen ki orotnje otġetâ anġim bero emetġahât dop oap.” Den yawu sâam tewetsenje hâukum kinbi ya yengât kakġan tat tat, tewo, me senje âlâlâyenje mem purik pilâyinġiop. Yawu otmâ lama bulimakao ya yongom watyekmu tiok taok otmâ arim kinbi. Yawu olop.

¹⁷ Otmu tâmbânenje, kutnje Dawiti sâam, yâkne den kulemġuop ya nânġâmunje teteop ya yuwu tap.

“O Anitâ, lohimbî nombotjanje ġâhât opon kâlehen yâhâ tatmâ ki orotnje otmai sâam biwinanje kou kâlâp siap.”

Den yawu tatmap ya nânġâmunje teteop.

¹⁸ Yawu otmâ watyekmu arinjetâ Yura papatolipnennanje ekġetâ bâlemu yuwu sâam ekuwi. “ġânje oat yu nânġâmunje dondâ bâleap. Âlânje mâmânje otġihimu yu oat? ġânje wuân kulem mendâ nenne ġekmâ Anitânje nânġâhîhîmu oat yawu nânġâmunje ârândânġ otbuap?” Yawu sâwi.

¹⁹ Sâġetâ sâop. “Yenje Anitâhât opon yu liakunomai. Otmuâmâ nânġeâmâ sâp kâlâp bîa, hilâm kalimbu yakât biwinjan tuhum manġuwom.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâam ekyongomu sâwi. “Mainj, papatolipnennanje opon kâmbukne yu yambu 46 biwinjan tuhuwi. ġârâmâ ġânġeâmâ ġirawu otmâmâ “hilâm kalimbu biwinjan tuhum manġuwom” yat. Den yat yakât nânġâmunje ki ârândânġ oap.” Yawu sâwi.

²¹⁻²² Yesunje den sâop yakât topnje yamâ âlâ miop. Yuwuhât sâop. Yâhâmâ kunjetâ mumu hilâm kalimbu pesuk sâamu yan yahatbuap yakât topnje sâop. Yakât otmâ mumunġambâ yahalop sâp yanâmâ den sâop ya nânġâmunje bulânje olop.

²³ Yesunjeâmâ Tihit tihit Hombanj yan Yerusalem kapiân tatmâ kulem topnje topnje memu lohimbî kinġitnje orowâkne ekġetâ bonnje otmu yâkâlen biwiyenje katbi.

24-25 Yawu otñetâ lohimbi nengât biwinenñe ekmapñe topyeñe ekmâ nângâop. Topyeñe nângâm yanak yâk yengâlen ki torokalop.

3

Nikotemoñe manman kârikñahât Yesu âikuop.

1 Otmu Parisaio yengâlen gâtñe âlâ, kutñe Nikotemo sâam, yâkñe Yura nengât lok kunñe manop.

2 Omoñ âlâen lok yanñe Yesuhâlen ari yuwu sâam ekuop. “Kutdâ, gâhât topge nanñain. Gâñe kulem topñe topñe mema yu lok nombotñe Anitâ orop ki mansainñe kulem yuwuya menomaiñât dop âlâ ki tap.”

3 Sâamu sâop. “Âinohowe sâam oat ya emelâk nanñan. Yakât yuwu sâamune nângâ. Lok âlâ me âlâ Anitâñe tihityeñe olâk sâam mâmâlipyeñe yengât tepyeñambâ tetewi yakât dopñeâk yâhâpñe tetenjetgât nanñan.”

4 Sâamu sâop. “Bâe, nâ emelâk lok oan. Yakât girawu otmâmâ âlâkuâk menñahât tepñe kâlehen yâhâ tatmune yâhâpñe menekbuap. Ya ki orotñe.” Yawu sâop.

5 Sâamu sâop. “Yuwu sâamune nângâ. Lok âlâ me âlâñe orotmemenñe bâleñe bet pilâm Anitâhâlen biwiyenñe katnomai yamâ toen katyeknomai. Toen katyekñetâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyingimu Anitâñe tihityeñe otbuap.

6 Yakât torokatmâ yuwu sâawe. Nen kerekñe mâmâlipnenñe yengât tepyeñambâ tetem towat konohâk oain. Yâhâ umut biwinenñe yamâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otingim mem hewewenñe tuhunenekmu manman kârikñahât mâtâp teteningimâp.

7 Yawu gârâmâ “mâmâhahât tepñambâ teteon yakât dopñeâk yâhâpñe tetewuat,” sâam ekgohooan yakât ki nângârâ sâtñe otbuap.

8 Yakât den âlâen hâum sâamune den ya nângârâ keterakgihiâk. Siru ya wosapâ topñe katmâ takamap? Otmu wosaken bâñe arimâp? Yakât topñe ki nângâmain. Siru pilâmap ya munñeâk nângâmain. Yakât dopñeâk Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyingimu biwiyenñe hewewenñe otmâ Anitâhâlen katmai. Biwiyenñe âlâhâlen kinmap yakât ki enakmâ nanñanñimai.” Yawu sâop.

9 Sâamu sâop. “Bâe, den yat ya nângâm pâpguan. Âlâkuâk sârâ nângâwe.”

10 Sâamu sâop. “Gâñeâmâ Anitâhât den Isirae lohimbi kâsikum yingirâ yakât nângâhilihñetâ yahatmap. Yakât girawuhât otmâ den yan yukât topñe ki nanñat?”

11 Yakât yuwu sâamune nângâ. Nenñe sennenñe ekmain otmu biwinenñan tetemu nângâmain ya sâam tetem Parisaio yen ekyongom mansain. Yawu gârâmâ yeñeâmâ dennenñe nângâñetâ gemu bet pilâmai.

12 Yâhâ nâñe manman topñe topñe yakât ekyongomuneâmâ nângâñetâ ki bulâñe otmap. Yakât otmâmâ girawu otmâ himbingât topñe ekyongomune nângâñetâ bulâñe otbuap?

13 Lok âlâñe himbimân ki yâhâm purik sâam ge yakât topñe lohimbi ekyongomâp. Nâ konok Anitâñe himbimâmbâ hanñanñohomu ge yakât topñe ekyongom mansan.

14 Emelâk Mosenñe yuwu otbomgât dop olop. Isirae lohimbiñe lok ki manmaiñangen manmâ otñetâ bâleop yakât matñe hambe sâtñe metñe yanñe yingimu muwi. Yakât otmâ Mosenñe hambe umutñe hâwim nahân kepeim kânângâmu ekmâ yan âlepñe otbi. Yakât dopñeâk lohimbi kerekñe otñetâ

bâlemap ya yengât tosayeje biatyinjgiâkgât Anitâje sâmu nâ howanân nohom kânângâneketâ kinbom.

15 Howanân kinmune yapâ gâtñaje lok âlâ me âlâje biwi nângân nângânyenñaje nâhâlen kepeim mannomai yamâ tosayeje biatyinjgimu manman kârikñan mannomai.” Yawu sâop.

16 Anitâje ikñe engatñeâk otmâ lohimbi kerek wawaenenekmâ ikñe nanñe ombé bisinje hângângumu ge nengât kawenennjan kinmu howanân kuñetâ muop. Yawu gârâmâ yâkâlen biwinenñe kepeim manmâ yâhânom yanâmâ manman kârikñe ya menom.

17 Anitâje nanñe hângângumu ge manman kârikñan torokatnenehop. Yakât otmâ nenñe yâkâlen biwinenñaje kepeim manmâ yâhânom yanâmâ sâp patoen den âiân ki katnenekbuap.

18 Otmu nen Yesuhâlen biwinenñaje hikum manmain nenâmâ emelâk manman kârikñahât pat kuningimu tap. Yakât den âiân katnenekbuapgât dop ki tap. Yâhâ lohimbi nombotñaje Anitâ nanñahât biwiyenñaje pâlâmñe otmu betbangim mansai yamâ emelâk kâlâwân seyekbuapgât pat kuyinjgiop.

19-21 Yâhâ Anitâje nen lohimbi kerek mem kiwilinenekmâ matñe ningimu menom yakât topñe yuwu tap. Nen lohimbi kerekñe orotmeme bâleñe otne sâm yan bukulipnenñaje nenekmâ nângâm bâleningimai sâm kurihiakmâ tihân otmâ gamain. Yâhâ nenâmâ Yesuhâlen biwinenñaje kepeim tem lâuwanñim mansainñe topnenñe ki kurihiakmain. Nenñe lok senyenjan kinmunñe manmannenñe tetekñan ekmai. Yâhâ lohimbi nombotñaje orotmemeyenñe bâleñe ya witgumâk otmâ mansainñe topyene kurihiakmâ Yesu, lanñenñe ambonjahât hâkâñ otmâ betbangimai.

Yoaneje ikñe topñe sâm tetem ekyongop.

22 Otmu Nikotemoñe pilâm arimu yakât kakñan Yesuñe nen hoñ bawalipñe menenekmu Yerusalem kapi pilâm Yuraila hânân ari manbin. Yan manmunñe Yesuhât sâtgât otmâ lohimbi nombotñe toen mem katyekbin.

23-24 Otmu sâp yan Herotñe ki sâmu Yoane mem pâi emetñan katñetâ talop. Sâp yan Yoaneñe kapi âlâ, kutñe Ainon sâm, ya Salim kapi gotñan tap yan ariop. Yan arimu to senñe sambe yan tap yakât ambolipñe kinñitñe orowâkñe yâkâlen arinjetâ toen katyehop.

25 Toen mem katyehop yan Yura lok âlâje Yoanehât hoñ bawalipñe yengâlen arimu Yura ambolipñe Anitâje yekmu ârândânñ olâk sâm to piriakbi orotmeme yakât den sahangijiwi.

26 Den sahanginjetâ Yoanehât hoñ bawalipñaje ari yuwu sâm ekuwi. “Lok pato. Emelâk gâ orowâk Yoran to nombotgen manmunñe lok âlâje gâhâlen takamu yâkât nângârâ yahalop. Lohimbi sesengâlâkñe nângâninginjetâ gemu lok yakâlenâk arinjetâ toen mem katyeksap. Yakât nângâmunñe dondâ bâleap,” yawu sâwi.

27 Yawu sâñetâ yuwu sâm ekyongop. “Anitâje lohimbi biwiyenñe mem hewewenñe tuhumu yâkât nângâwanñinjetâ yahatmu yâkâlen ariai. Lohimbinñe nengâlen torokatñetgât engatyenjan ki kionñom. Yamâ wongât? Anitâ ikñak yakât amboñe oap.

28 Yawu gârâmâ lok yakât yai ya emelâk yâkât topñe yuwu sâm ekyongowan. “Anitâje hoñ bawa âlâ hângângumu ge tihitnenñe otmâ galemnongowuap ya nâ bia. Nâmâ kulet sâm mâtâp mewangian.” Yawu sâwan.

²⁹ Yakât otmâmâ den âlâen hâum sâmunne topne nângâñetâ keterahâk. Lok âlâ yayalipñañe imbi yâkât pat kuwanjinomai. Pat kuwanjinetâ manbuap. Manmâ yâhâm miakdomawot yan herone otnomai. Yakât dopneâk lohimbi sesengâlâkñe Yesuhâlen torokatñetâ herone oan.

³⁰ Sâp yiwerene yupâek lohimbi kiñgitñe orowâkñe nângâwanjinetâ yahatmu yâkâlen torokatnomai. Yâhâ nâmâ nângâñihñetâ gemu âi tuhum tin pilâm gulip otbom.” Yawu sâop.

Yoaneñe Yesuhât topne sâm ekyongop.

³¹⁻³² Yoane den yawu sâm ekyongop yakât topneâmâ yuwu. Nenñe menlipnenñe yengât tepyenambâ tetewin. Gârâmâ manmannenñahâlâk nângâm alahu gulahu otmain. Yâhâ Anitâñe Yesu hângângumu giop. Yakât otmâ kunnennñe pato otmâ âwâñahât topne eknongom mansap. Yawu gârâmâ lohimbi getek âlâñe denñe nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenñañe tinâk kepeim mansai.

³³⁻³⁵ Anitâñe nanñe wawaemu biwiyetñe kepeiakmâ konohâk otmu tatmawot. Yawu tatmawot yamâ âwâñañe âi sâm wanmâ hângângumu giop. Gem yan kunnennñe manmâ Wâtgât Mâmâñahât Heakñe mâmâñe otbañgimu âwâñahât den ya tâñ tâñâk eknongom mansap. Yâkñe den eknongop ya nângâmunñe bulâñe otmu yâkâlen biwinenñañe kepeimain.

³⁶ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâñe Anitâ nanñahâlen biwiyenñañe kepeim mannomai yamâ manman kârikñahât pat kuyiñgiop ya menomai. Yâhâ lok âlâ me âlâñe yâkât den betbañgim mannomai yamâ Anitâñe kuk otmâ hâhiwin yingimu nângâm tatbisâi.

4

Yesuñe Samaria yengâlen ariop.

¹⁻² Lohimbi dondâñe Yoanehâlen arinñetâ toen katyehop. Yawu gârâmâ lohimbi kiñgitñe orowâkñe Yesuhât nângâñetâ yahatmu yâkâlen takañetâ yâkât sâtgât nen hoñ bawalipñañe toen katyekbin. Toen katyekbin yakât Parisaionñe nângâñetâ bâleop.

³ Nângâñetâ bâlemu yanak Yesuñe Yuraia hân pilâm Galilaia hânângen âwurem ariwe sâm otmu orowâk ariwin.

⁴ Ari Samaria yengât hân tânâmñambâ hârem ariwin.

⁵ Ari kapi âlâ, kutñe Sika sâm, ya mewin. Otmu emelâk embânñanâk kapi yakât gotñan tâmbânennñe âlâ, kutñe Yakop sâm, yâkñe tohât lâm kâlep pato kendâop. Kendâmu yapâek to hindakmâ tumuñan tatmu osom nemai. Otmu lâm kendâop ya nanñe Yosep pilâwanjiop.

⁶ Nen mâtâwân arim tatmunñe sikopñe dondâ nongop. Yakât otmâ to ya ginñan ge tatmâ hâknennñe mewin.

Manman kârikñahât to yakât amboñe yamâ Yesu.

⁷⁻⁸ Yesuâmâ yan tatmu nenâmâ pilâm sot puluhune sâm kapiân yâhâwin. Katmâ yâhâmunñe yan ikrñiâk tatmu imbi âlâñe to osowe sâm kapiângembâ giop. Gemu Yesuñe yuwu sâm ekuop. “To osom niñdâ nembhât nanñan.” Yawu sâop.

⁹ Yawu sâmu yan biwiñañe nângâop. “Yen Yura lohimbiñe nenekmâ nângâm bâleningim nengât tera me osom bero yanñe ki katmâ nemai.” Biwiñañe yawu nângâm yakât otmâ pârâk pilâm yuwu sâop. “Gâmâ Yura lok.

Yawu gârâmâ girawuhât otmâ tohât ulitnohoat? Ya kâmbukņe yakâ.” Yawu sâop.

10 Sâmu sâop. “Anitâņe hewewenĵak otmâ lâ tâpnongomap yakât topņe gâņe ki nanĵat. Otmu nine topne gurâ ki nanĵat. Nanĵat mâne emelâk manman kârikņahât to yakât ulitnohombât.” Yawu sâm ekuop.

11 Sâmu sâop. “Lok pato, to yuâmâ lâm kâlep pato. Yawu gârâmâ to osowuatĵat wahap barahâk tat yukâ. Wuânņe mem manman kârikņahât to yat ya osowuat?”

12 Yâhâ tâmbâneneņe Yakopņeâmâ lâm yu kendâm yupâ to osom neminiop. Otmu nanlipņe otmu lama bulimakao osom yinĵimu neminiwi. Yâhâmâ to yupâek nem manminiwi. Yakopņe otmâ manminiop ya wangim otbuatĵat nânĵâm yu yat me?”

13 Sâmu sâop. “To yuâmâ lok âlâ me âlâņe neņetâ yâhâpņe tohât kân kânâk katyekbuap.

14 Yawu gârâmâ nine manman kârikņahât to osom yinĵimune nenomai. Ya nenomai yakât otmâ yengâlebâ to yaņe punduņ punduņ sâm ga takamu ya nem manman kârikņe manmâ yâhânomai. Yakât otmâ tohât kân kânâk katyekbuapĵat dop âlâ ki tap.”

15 Sâmu sâop. “Mainĵ, lok pato. Nâņe hilâm ârândâņ to yupâ osowe sâm kapi pilâm gem yâhâm tatman. Yawuâk otmâ manmangât gike to osom niņĵâ nemune yâhâpņe tohât ki katnekbuaapĵat nanĵan.”

16 Sâmu sâop. “Yawu gârâmâ ĵâ ari lokge dâirâ orowâk takayet.”

17 Sâmu sâop. “Nâmâ lokne bia.”

Yawu sâmu yuwu sâm purik pilâwanĵiop.

18 “Ĵâ lok imbât yaņe mem pilâhekbî. Yamâ yiwerene meņgekmu mansawot yamâ lokge bulâņe bia. Yamâ kombo mansawot. Yakât den yat yuâmâ bonņe.”

19 Sâmu sâop. “Mainĵ, lok pato. Ĵâmâ Anitâhât poropete geksan.

20 Yawu gârâmâ ekgohomune nânĵâ. Emelâk tâmbâlipnenņeņe pumņe yuân yâhâ kinmâ Anitâ mepaeminiwi. Yâhâ Yura lok yeņeâmâ Yerusalem kapiân yâhâ Anitâ mepaemai. Yamâ lohimbî wosanņe bonņe otmai?” Yawu sâm âikuop.

21-24 Sâmu sâop. “Wâe. Imbî, sâmune nânĵâ. Hâmbâi mâne yen Samaria lohimbî pumņe yuân Anitâ ki mepaenomai. Otmu nengu yawuâk Yerusalem kapiân Anitâ ki mepaenom. Anitâmâ nen yuwuya bia. Yâkât topņeâmâ ikņiâk tap. Yâhâmâ pumņe me kapi âlâen ki tatmap. Yakât otmâmâ sâp yupâek kapi me pumņe âlâen me âlâen yâhâ kinmâ Anitâ mepaenom yamâ hâliņe bia. Yakât otmâ Anitâ awonņenņeņe ikņe Wâtĵât mâmâņahât Heak hânĵângumu ge mâmâņe otningimu awonņenņahâlen biwinenņeņe kepeim mepaemunņe nânĵâmu ârândâņ otbuap. Yen Samaria ambolipņeâmâ Anitâhât topņe ki nânĵâmâk imbiâk mepaemai. Yawu gârâmâ Anitâņe hoņ bawaņe âlâ hânĵângumu ge Yura hohetnenņan tetem yen me nen kerek tihitnenņe otbuap yakât sâop. Yakât otmâ nenņeâmâ Anitâhât topņe nânĵâm hengenĵuain.” Yawu sâop.

25 Sâmu sâop. “Yawu gârâmâ Anitâņe hoņ bawaņe âlâ hânĵângumu ge tihitnenņe otbuap ya emelâk sâĵetâ nânĵâwan. Gem yan wuân me wuân teteningiwuap ya bunewâk eknongowuap.” Yawu sâop. Hoņ bawa yakât kutņeâmâ Kiristo.

26 Sâmu sâop. “Hoŋ bawa yakât yat yamâ nâ. Anitâŋe hângânnohomu ge mansan.” Yawu sâop.

27 Sâm tan mâne nenŋe sot puluhum takam Yesuŋe imbi ya orop den alahuowot ya ekmâ pârâk pilâm imbi yaŋe wuân den âikuop yakât ki âikum topŋe nâŋgâwin. Me Yesuŋe wongât imbi ya orop den alahuowot yakât gurâ yawuâk.

28 Yawu otmu imbi yaŋe âsâpŋe pilâm kapiângen sururuk sâm ariop. Sururuk sâm ari kapi ambolipŋe yuwu sâm ekyongop.

29 “Wâe. Lok âlâŋe to lâmŋe ginŋan taka tatmâ biwine ekmâ otman meman ya hârohâk sâm tetem eknohoap. Anitâŋe hoŋ bawa âlâ hângângumu gewuap sâmai yaŋe takap mon.”

30 Yawu sâmu nâŋgâm ekne sâm kapi pilâm takawi.

31 Mâtâwân gem tatŋetâ nenŋe sot ne sâm Yesu ekuwin.

32 Ekumunŋe sâop. “Tatnihiap ya nem mansan. Yeŋe yakât topŋe ki nanŋai.”

33 Yawu sâmu alahu gulahu otmâ yuwu sâwin. “Nenŋe yu pilâm kapiân yahain yan lok âlâŋe sot wanŋmu niap mon?” Yawu sâm âlâhuwin.

34 Yawu sâmunŋe sâop. “Nâmâ Awoŋnaŋe hângânnohomu ge tem lâuwanŋim nepŋe tuhum mansan yaŋe nâhât sot kâlê oap.

35 Otmu nengât nep topŋahât nâŋgâŋetâ keterahâkgât âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Emetsenŋe imbât pesuk sâmu yan kalamân gâtŋe âlemu mem nemain. Yawu gârâmâ lohimbineâmâ kalamân sot âlem tap yakât dopŋeâk biwiyenŋe hewewenŋe otmâ manman kârikŋan arine sâm otmâ tai. Yeŋeâmâ lohimbî dondâŋe mansai ya yeŋgât nâŋgâm âi meŋet.

36-37 Yakât torokatmâ sâmune nâŋgâŋet. Lok nombotŋaŋe nep tuhumai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ âlemu mem konok tuhumai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nâhât nep tuhumai me yakât bonŋe menomai ya yâhâp yâhâp heronŋe kakŋan mannomai. Yâhâ bonŋe âlemu mem katŋetâ tatbuap yaŋeâmâ lohimbine hewewenŋe otmâ Anitâhâlen biwiyenŋe kepeim manmâ manman kârikŋe menomai yakât dopŋeâk oap.

38 Otmu emelâk lok nombotŋaŋe nâhât nep tuhuwi ya bonŋe âlem kinsainŋe manman kârikŋe meŋetgât yen hângânyongomune ari meyekŋet.” Yawu sâop.

39 Otmu Yesuŋe Samaria gâtŋe imbi yakât biwine ekmâ olop miop ya tâŋ tâŋâk sâm tetem ekuop yakât kapi ambolipŋe ekyongomu nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen takawi.

40 Taka “Nen orowâk torokatmâ manbuat,” yawu sâm ekuŋetâ nâŋgâyinŋiop. Nâŋgâyinŋimu kapiyenŋan yâhâ hilâm yâhâp tatbin.

41 Tatmunŋe den pat âlepŋe ekyongomu lohimbî dondâŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe kepeiwi.

42 Biwiyenŋe kepeim imbi ya yuwu sâm ekuwi. “Anŋoân gâŋe den sârâ nâŋgâmunŋe bulâŋe olop. Yâhâ sâp yiwerenŋe yuâmâ yâkŋe sârerenekmâ manman kârikŋe ningiwe sâm ge mansap ya ikŋe launŋambâ eknongomu nâŋgâmunŋe bulâŋanâk oap. Yakât otmâ yâkâlen biwinnenŋaŋe kepeiain.” Yawu sâwi.

Yesuŋe kiap âlâhât nanŋe nâŋgâwanŋimu âlepŋe olop.

43 Yesuŋe hilâm yâhâp tatmâ den ekyongomu pesuk sâmu orowâk Galilaia hânângen ariwin.

44 Mâtâwân arim tatmunje Yesuje Yerusalem kapi ambolipje den ekyongomu nângâjetâ gemu bet pilâwi yakât yuwu sâam eknongop. “Anitâhât poropetelipje yeje kapi me hep torehenlipje orowâk tatmâ den kâsikum yingjetâ nângâjetâ nahat otmap.” Yawu sâop.

45 Galilaia hânân arimunje kapi tatmâ arap ya ambolipje emelâk tihit tihit homban ekne sâam Yerusalem kapiân yâhâ Yesuje kulem topje topje mem ikje den pat âlepje ekyongomu nângâjetâ bonje olop yanje nenekmâ buku otningiwi.

46 Yawu otninginjetâ ya pilâm âwurem Yesuje anjoân Kana kapiân kulem âlâ memu to ya purik sâam wain olop yan ariwin. Arimunje Kapanaum amboje, kiap âlâhât nanje ya mesek sâtjan kinop.

47 Mesek sâtjan kinmu yan âwânanje Yesuje Kana kapiân âwurem taka tap nângâm kapije pilâm Yesuhâlen taka ekuop. “Nanne mesek sâtjan tatmâ pilânenekbe sâam oap. Yakât otmâ ari henjenjuhât nanjan.”

48 Sâamu sâop. “Bâe, Galilaia ambolipje kulem topje topje memune ekneâk nanjai. Ekjetâ sâtje otmu yanâk nâhâlen biwiyenje katmai.”

49 Sâamu sâop. “O, lok pato, nanne pilânenekmapgât in yawu ari henjenjuhât nanjan.”

50 Sâamu sâop. “Nângâwanngiangât âlepje hâmenje kinbuap. Yakât otmâ gikiâk emetgan âwurem ari.” Yawu sâop ya nângâm bulâje otmu âwurem ariop.

51 Mâtâwân arim tatmu hoj bawalipje nanje talop yakembâ taka yuwu sâam ekuwi. “Nange yamâ emelâk âlepje oap.”

52 Yawu sânetâ yuwu sâam âiyongop. “Sâp girawuân âlepje oap?” Sâamu sâwi. “Oran hilâm tânâmjan kundatje sânduk sâop,” sâwi.

53 Yawu sânetâ kiapje yuwu nângâop. “O, bulânanâk. Yesuje eknohop sâp yanâk nanne âlepje olop.” Yawu nângâm Yesuhâlen biwije kalop. Yawu otmâ ari hep torehenlipje yakât ekyongomu kerekje Yesuhâlen biwiyenje katbi.

54 Kândikum Yesuje Yuraia hân pilâm Kana kapiân ari kulem memu to ya purik sâam wain olop. Yâhâ kulem yâhâpje miop yamâ naom tipje ya âlepje olop.

5

Yesuje lok pareje mem henjenjumu getenje lâuakmâ ariop.

1 Yakât kakjan Yura nengât homban âlâ tetemu Anitâ mepaene sâam lohimbî kinjitje orowâkje Yerusalem kapi patoen menduhuakbi. Otmu sâp yan Yesuje menenekmu Yerusalem kapiân yâhâwin.

2 Yerusalem kapi ya hawangum panj sâhâwi yakât hângi âlâ, kutje Lama sâam, yakât ginjan bomba âlâ tap, kutje Betesira sâam. Otmu bomba yakât ginjan selep bâtnombot tuhuwi.

3 Otmu selep yan lohimbî tatbi yamâ topyenje yuwu. Nombotje pareje otbi, nombotjeâmâ kâiyenje gonjone, nombotje âlâmâ senyenje bok sâ sâje.

4 Tatbi yanje yuwu otminiwi. Sâp âlâen âlâen Anitâhât anelo âlâje himbîngembâ ge bomba kâlehen gemu luk luk sâminiop. Luk luk sâamu yanâmâ tatbi ya yengâlen gâtnje anjoân toen geminiop yamâ wuân me wuân hâhiwin ya in yawu biatbangiminiop. Yawu otminiwi.

5 Otmu tatbi ya yengâlen gâtnje âlâje pareje otmâ tatmâ gamu yambu 38 pesuk sâop.

6 Yâhâmâ selep âlâen tatmâ anelo bomba kâlehen gemu luk luk sâmu gewe sâm yakât mambotminiop. Yâhâ Yesuŋe lok ya sâp kâlep yawu otmâ gamap ya ekmâ nângâm âikuop. “Gâ âlepŋe otbehât nanŋat me bia?”

7 Sâmu sâop. “Onŋ, yawu nanŋan yukâ. Yawu gârâmâ to yu luk luk sâmu gewe sâm ok bititik ki otmuneâk lok dondâŋe in yawu gemai. Yakât âlâŋe tânnohomu nâŋe sâm gembâm.”

8 Sâmu sâop. “Bâinŋ gâ yahatmâ geretge lâuakmâ lohotŋan ari.”

9 Yawu sâmu yanâk yahatmâ geretŋe lâuakmâ ariop.

10 Geretŋe lâuakmâ arimu lohimbî yan kinbiŋe ekmâ nângâm bâlewanŋim yuwu sâwi. “In tatmâ nanŋain. Yawu gârâmâ gâŋe geretge lâuakdâ gekmunŋe ki ârândâŋ oap. Papatolipnenŋaŋe tatmâ nângâmmain sâwân âi tuhunomgât samut katbi yakât otmâmâ pilâ.” Yawu sâwi.

11 Sâŋetâ sâop. “Yiwerenŋe lok âlâ henŋemnohoapŋe yuwu yap. “Yahatmâ geretge lâuakmâ ari.” Yawu sâmu âlepŋe otmâ yanahâmâ yu oan.”

12 Sâmu sâwi. “Lok henŋenŋohoap ya kutŋe kundâ nângâne.” Yawu sâwi.

13 Yâhâ Yesuŋe emelâk yok pilâm lohimbî dondâ kinbi ya hohetyenŋambâ gem ba ariop. Yakât otmâmâ lok yanŋe Yesu ekmâ tiripyongowe sâm senŋe senŋe otmâ yâhâm giop yamâ ki ehop.

14 Otmu yapâ pilâm ge opon kâmbukŋan yâhâ Yesu mem teteop. Mem tetemu Yesuŋe yuwu sâm ekuop. “Nanŋat. Nâŋe henŋenŋohoan. Yakât otmâ yâhâŋe otmâ hilipguwuat yamâ hiliwahowuat.”

15 Yawu sâmu lok yanŋe Yura papatolipnenŋe yenŋâlen ari “Yesuŋe henŋemnohoap” sâm ekyongop.

16 Yâhâ Yesuŋe tatmâ nângâminiwin sâpŋan lok ya henŋenŋuop. Yakât otmâmâ Yura papatolipnenŋaŋe Yesu mem ge katne sâm den hikuwi.

Yesuhâlen biwinenŋaŋe kepeim manman bulâŋe menom.

17 Den hikuŋetâ benŋe Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Awoŋnaŋe hilâm ârândâŋ âi memap. Yakât otmâ nâku yawuâk âi membomgât sâm nihiop.” Yawu sâop.

18 Yâhâ tatmâ nângâ nângâ sâpŋan lok ya henŋenŋuop yakât nângâŋetâ bâleop. Yawu otmâ Yesuŋe Anitâhât “Awoŋne” sâmu yakât otmâ Yura papatolipnenŋaŋe yuwu nângâwi. “Yâhâmâ Anitâ orop dopnetŋe konohâk oap sâm ikŋahât nângâmu yahatsap,” yawu sâm yakât kune sâm otbi.

19-20 Yawu otŋetâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Nine topne ekyongomune nângâŋet. Nâŋe nine enŋatneâk âi ki meman. Âi meman yamâ awoŋnaŋe wawaenekmâ tiripnohomu ikŋahâk âi memap yawuâk nâ gurâ meman. Yakât otmâ hâmbâi âi âlâ tiripnohom mâmâŋe otnihimu memune ekŋetâ âlâ kândâkdâ otbuap.

21 Awoŋnaŋe lok âlâ me âlâhât manmanyenŋe torokatbuapgât dop tap. Otmu nâku yawuâk manman kârikŋe yinŋiwomgât dop tap.

22 Otmu lohimbîŋe otŋetâ bâlem gamap ya awoŋnaŋe bâiŋe ki sâm hâreyinŋiwuap. Âi ya nâŋak bâiŋe sâm hâreyinŋiwomgât sâm nihiop.

23 Yâhâ lohimbîŋe Awoŋne ewe katmai yakât dopŋeâk nâ gurâ ewe katnekŋet sâm âi ya nihiop. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe betnihimai yanŋe nâ betnihiaian sâm Awoŋne hânŋânnohomu gewan ya betbanŋimai.

24 Lok âlâ me âlâŋe nâhât den pat âlepŋe nângâŋetâ bulâŋe otmu biwiyenŋe awoŋnahâlen katmâ denŋe lâum mannomai ya awoŋnaŋe emelâk manman

kârikjahât pat kuyingiop. Yakât otmâ manman kârikjahât mâtâwân manjetâ den âiân ki katyekbuap.

²⁵ Den âlâ yuwu ekyongomune nângânet. Awoņne Anitâne hângânnohomu ge nine den pat âlepņe ekyongom mansan. Ekyongomune lohimbî biwi pâlâmņe mansai ya yeņgâlen gâtņe nombotņane nângânetâ bulâņe otmu nâhâlen biwiyenāne kepeim mannomai yaņeâmâ manman kârikjahât bulâņe menomai.

²⁶ Yakât topņeâmâ yuwu. Awoņne yamâ manman amboņe. Yawu gârâmâ manman yakât galemņe sâm nihimu yan dopnetņe konok oap.

²⁷ Otmu hângânnohomu ge lohimbîņe otbî mewî yakât bâiņe sâm hâreyingiwomgât sâm nihiop.

²⁸ Yakât otmâ sâp patoen lohimbî muwî yamâ kerek mândeyekmune muņambâ yahatmâ otbî mewî yakât matņe menomai.

²⁹ Yâhâ lohimbî nombotņane Anitâ betbangim otņetâ bâlem gaop yamâ den âiân katyekmune yakât matņe umatņe menomai. Yâhâ nombotņane Anitâhât tem lâuwanģim âlepņe manbî yaņeâmâ manman kârikņe mannomai.

³⁰ Nine enģatneâk âi ki tuhuman. Anitâne biwînan katmu tem lâuwanģim den sâm hâreyingiman yamâ nângâmu ârândâņ otmap.

Yesuņe kulem âlâlâ miop yan ikņe topņe tetem heņģenģuop.

³¹ Topne teteâkgât ninak sâman mâne nângânetâ nahat otbâp.

³² Awoņne manman amboņane nâhât topne ekmâ nângânetgât kulem mem gamap yamâ nângâwanģimune bulâņanâk otmap.

³³ Anģoân hoņ bawalipyeņe hângânyongoņetâ Yoanehâlen arîņetâ nâhât topne bulâņanâk ekyongop.

³⁴ Yâhâ Yoane me lok âlâņe nâhât topne ki sâm tetewî mâne mâtâp âlâ tetenihimbâpĝât dop otbâp. Yawu gârâmâ yâkņe nâhât topne ekyongop ya yiwereņe nângânetâ bulâņe otmu manman kârikņan manjetĝât yan.

³⁵ Yoanehât nângânetâ keterahâkgât âlâen hâum sâmune nângânet. Yâkņeâmâ balamĝât dop olop. Balam sem laņiņe pilâmu ekmain yakât dopņeâk yâkņe den ekyongomu biwiyenān hâumu haņ sâyingiop. Haņ sâyingimu anģoân hewewenâk nângâwî. Yawu gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk betbangiwi.

³⁶ Nâhât topne yamâ yâkņe bulâņanâk ekyongop. Yawu gârâmâ awoņnane âi sâm nihim hângânnohomu kulem topņe topņe memune yan nâhât topne tâņ tâņâk tetemu ekmai.

³⁷ Yawu gârâmâ awoņne ki ekmâ denņeâk nângâm gamai.

³⁸ Otmu yâkâlen biwiyenāne gurâ ki kepeim manmai. Yakât otmâ awoņnane poropeteliņe ekyongomu kulemguwî ya nângânetâ ki keterakyiņimap. Otmu nâhât gurâ nângânetâ nahat otmu yawuâk nâhâlen biwiyenāne ki kepeimai.

³⁹ Yeņeâmâ manman kârikņe mene sâm poropeteliņe den kulemguwî ya haonmâ ârândâņ sâlikum ekmâ tatmai. Yawu gârâmâ yeņe nâhât topne ekņetâ keterahâkgât den yu poropeteliņane kulemguwî. Yu sâlikum heņģenģumai mâne âlepņe nâhât topne nângâm heņģenģumbâi.

⁴⁰ Yamâ yeņe manman kârikņe mene sâm yan nâhât hâkâņ otmâ biwiyenāne nâhâlen ki katmai.

⁴¹ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâņe nâhât nângânetâ yahalâkgât ki gewan.

⁴² Yawu gârâmâ biwiyenāne Anitâhâlen ki ari kinmap ya emelâk nanģan.

43 Yakât otmâ awonɔnaɔe âi sâm nihim hângânnohomu gewan yakât nângâɔetâ ki bulâɔe otmu betnihim mansai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâɔe enɔatyeneâk otmâ yengâlen taka den ekyongomai lok yawuya yengât nângâɔetâ yahatmu buku otyingimai.

44 Yeɔe yehâlâk nanɔanɔetâ yahatmap. Yawu gârâmâ Anitâ ikɔak yekmu ârândân olâkgât ki nângâmai. Ya otmai yakât nângâɔetâ porap otmap. Gârâmâ nâhât den pat yamâ girawu nângâɔetâ bulâɔe otbuap?

45-47 Yeɔeâmâ nâhât den nângâɔetâ gemu bet pilâm nâhâlen biwiyene ki katmai. Yamâ nâɔe awonɔnahât senɔan kinmâ den âiân ki katyebom. Yakât yuwu sâmune nângâɔet. Moseɔe Anitâhât girem den kulempuop yamâ “lâum manmunɔe Anitâɔe tihitnenɔe otbuap.” yawu sâmai. Yawu gârâmâ nâhât topne nângâɔetâ keterahâkgât Moseɔe den ya kulempuop. Yakât otmâmâ Moseɔe den kulempuop ya yeɔe nângâɔetâ bulâɔe otmap mâne emelâk biwiyene nâhâlen katbâi. Yawu gârâmâ den ya nângâɔetâ porap otmap. Gârâmâ nâhât den pat yamâ girawu nângâɔetâ bulâɔe otbuap?” Yawu sâm ekyongomu pilâyekmâ opon kâmbukɔambâ gem ariwin.

6

Lok 5000 ya Yesuɔe sot kâsikumu yingimu newi.

(Mataio 14:13-21 Mareko 6:30-44 Luka 9:10-17)

1 Otmu yakât kakɔan Galilaia denɔan, kutɔe âlâmâ Tiweria denɔan, Yesuɔe yakât nombotgen ariwe sâm hoɔ bawalipɔe menenekmu orowâk ariwin.

2 Yâhâ emelâk Yesuɔe mesek topɔe topɔe henɔemyongop ya ekbi yakât otmâ arimunɔe lohimbî kiɔitɔe orowâkɔe betnenɔan watnenekbi.

3 Watnenekɔetâ ari lohimbî ya pilâyekmâ Yesu orop pumɔe âlâen yâhâ tatbin.

4 Tatmâ Tihit tihit hombaɔ ya tâlâhuop yakât alahuwin.

5 Alahum tatmunɔe lohimbî dondâɔe watnenekmâ takawi ya Yesuɔe yekmâ yuwu sâm Pilip âikuop. “Lohimbî dondâ takai yu wosapâ sot puluhumu yingimunɔe neɔetâ dopyeɔan otbuap?” sâm âikuop.

6 Yâhâ sot kâsikumu yingimu neɔetâ dopyeɔan otbuap ya nângâop. Yawu gârâmâ Pilipgât biwiɔe girawu talop ya sâm tetemu nângânehât Pilip âikumu yuwu sâop.

7 “Âo, lohimbî dondâɔe taka tai. Yakât otmâ sot tipiɔe ikɔak ikɔiâk nenomai yamâ tewetsenɔe pato pilâm sot puluhunom. Lok âlâɔe emetsenɔe nombolân yâhâp biwiɔan âi tuhumu hâmeɔe membuap yakât dop otbuap. Yakât otmâ gâɔe den yat yu lauhan menomgât dop bia.”

8 Yawu sâmu nengâlen gâtɔe âlâ, Simon Petoro imiɔe, kutɔe Anderea sâm, yâkɔe yuwu sâm ekuop.

9 “Naom tipiɔe âlâ taka tapɔe banɔa mome otmu inɔan yâhâp mem tap. Yawu gârâmâ girawu otne? Sot yuɔe dopyeɔan ki otbuap yukâ.” Yawu sâop.

10 Yawu sâmu Yesuɔe yuwu sâm eknongop. “Yeɔe lohimbî yu ekyongonɔetâ ge tatɔet.” Yawu sâmu launɔan mem lok yengât dowâmâ 5000 yawuya ekyongomunɔe ge tatbi.

11 Ge tatɔetâ Yesuɔe banɔa ya mem Anitâ mepaem motokmâ tipi tapi tuhumu mem ningimu ârândânâk kâsikumu yingimunɔe newi. Yâhâ inɔan gurâ yawuâk mem ningimu kâsikumu yingimunɔe neɔetâ dopyeɔan olop.

12 Neɔetâ dopyeɔan otmu yuwu sâm eknongop. “Sot nombotɔe tap ya bâlemapgât hâwurumu saka sakaen mânunɔetâ giâk.”

13 Yawu sâmu hâwurum mânunmunje saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

14 Yesuje kulem ya memu ekjetâ sâtje otmu yuwu sâmu alahu gulahu otbi. "Poropete âlâ hohetnennan tetewuap sâjetâ nângâm mambotmain ya yu mon?" Yawu sâwi.

15 Yawu sâjetâ Yesuje biwiyenje ekmâ yâkne kutdâyenje mem kânângânekmaihât nângâm pilâyekmâ gem ba punje âlâen yâhâop.

Yesuje to kakjambâ takaop.

(Mataio 14:22-33 Mareko 6:45-52)

16-17 Emet omoj otmu Yesuje in yawu ki âwurem takaopgât nenje yapâ pilâm Kapanaum kapiân arine sâmu dengân ginjan gewin.

18 Ge wanja mem arim tatmunje siru pato pilâmu to dondâ bâleop.

19 Yawu otmu puli kum tânângum arim tatmunje kilomita bâtnombot me nombolân konok dop yawu olop. Yawu otmu arimunjje Yesuje to kakjambâ takaop. Takamu ekmâ "wuânje takap?" sâmu ekmâ umutnennje ariop.

20 Umutnennje arimu Yesuje nenekmâ yuwu sâop. "Nâ ninak takan. Yawu gârâmâ kingityenjahât ki otrjet." Yawu sâop.

21 Yawu sâmu tepnennje welâmnan gemu in yawu memunje wanjaen yâhâop. Wanjaen yâhâmu nenje in yawu ari kapi ya mewin.

22 Kapi pilâm tohowin yakât ambolipnaje emet hanj sâmu Yesuhât pâinmâ yuwu sâwi. "Oran wanja konohâk ekin yamâ Yesu honj bawalipnaje yenjiâk mem ariwi."

23 Yawu sâmu pâinbi. Otmu Tiweria kapi ambolipnaje Yesuhât pat nângâm wanja âlâlâ mem kapiyehembâ taka emelâk Kutdânenenjae sot mem yan Anitâ mepaem yingimu newi yanâk taka tatbi.

24 Taka Yesuhât pâinjetâ biatmu yanjak wanja ya yâhâpne mem Kapanaum kapiân ari pâinbi.

Manman kârikjahât sot yakât amboje yamâ Yesu.

25 Wanjayenje Kapanaum kapiân karakmâ ge Yesu mem tetem yuwu sâmu âikuwi. "Wa, lok pato gâ amâti takaon."

26 Yawu sâmu âikujetâ yuwu sâmu ekyongop. "Yaihât sâmune nângânet. Nâje kulem topne topne memune ekmâ topne ki nângâm hejgenjuma. Yâhâ sot yingimune nenjetâ tepyenje pik sâop yakât nângâm pâinnekmâ takai.

27 Yakât yuwu sâmune nângânet. Sot nemain yanje kâlep ki tatmâ yâhâuwap. Yamâ tatmâ getek nâsukje pilâmap. Yakât otmâ sot nemain yakâlâk ki nângânomai. Yawu gârâmâ sot topne âlâ ikjiâk tap ya nem manman kârikje manmâ yâhânomai yakâlâk nângânomai. Yawu gârâmâ Awonje Anitâje nângânihimu ârândaj otmu âi sâmu nihim hângânnohomu ge yâkât sâtgât manman kârikjahât sot yingiwom." Yawu sâop.

28 Yawu sâmu yuwu sâmu âikuwi. "Anitâhât den lâune sâmu girawu tuhunomgât nanjat?"

29 Sâjetâ sâop. "Anitâje nâ hângânnohomu gewan. Yakât otmâ nâhâlen biwiyenje katmâ mannomaiahât nanjat."

30-31 Sâmu sâwi. "Emelâk tâmbâlipnennje lok ki manmaiângen manjetâ Anitâje himbimâmbâ sot âlâ, kutje mana sâmu, yingimu nem manbi yakât topne miti pepaen yuwu tap. "Himbimâmbâ sot yingimu nem manbi." Yawu tap. Yawu gârâmâ gâje kulem âlâ mendâ ekmunje âlâ kândâkdâ otmu den yat yu nângâmunje bulâje otbuap. Wuân mendâ topge tetemu ekmunje bulâje otbuap?" Yawu sâwi.

32 Sâñetâ sâop. “Anitâñe himbimâmbâ sot bulâñe yingimap yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât yuwu sâmunne nâñgâñet. Moseñe himbimâmbâ sot bulâñe ya ki mem tetem yingiop. Bia. Himbimâmbâ sot bulâñe yamâ yiwereñe Awoñnañe yingimu mansai.

33 Sot bulâñe yamâ Anitâñe nâ hâñgâñnohomu himbimâmbâ ge manman kârikñe yingim mansan.”

34 Sâmu sâwi. “Bâe. Lok pato, gâ den yat, yuâmâ sot ya haorñmâ ârândân ningirâ nem yâhânom.”

35 Sâñetâ sâop. “Manman kârikñahât sot yan yuâmâ ninahât yan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe biwi nâñgân nâñgâñeñeñe nâ kepeinekmâ mannomai. Yâhâmâ nâñe mâmâñe otyingimune manman kârikñahât sot yakât yâhâñe ki po yingiwuap. Me manman kârikñahât to yakât yâhâñe ki yekbuap.

36 Yawu gârâmâ kulem topñe topñe memune yeñe ekmâ topñahât hâum pâpñum nâhâlen biwiyeñeñe ki kepeim mansai.

37 Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyeñeñe kepeim manñetgât Awoñnañe meyekmu mansai. Meyekmu nâhâlen torokatmâ biwiyeñeñe kepeinetâ ki betyongowom.

38-40 Awoñnañe âi sâm nihim himbimâmbâ hâñgâñnohomu gewan. Gem yakât tem lâum manmune lohimbi âlâ me âlâñe nekmâ topne nâñgâm henñengum nâhâlen biwiyeñeñe kepeimai. Lohimbi yawu otmai yamâ nâñe sâp patoen mumuñambâ mem yahatyekmune manman kârikñahât pat emelâk Anitâñe kuyingimu tap yakât bulâñe yingimu menomai.” Yawu sâop.

41 Yawu gârâmâ “sot bulâñe yamâ Anitâñe nâ hâñgâñnohomu himbimâmbâ ge manman kârikñe yingim mansan,” ya sâop yakât papatolipnennañe nâñgâñetâ bâlemu yuwu sâm alahu gulahu otbi.

42 “Nenâmâ yakât topñe nanñain. Yâhâmâ Yosep nanñe yakâ. Âwâñe mâmâñe yetgât topyeteñe nanñain. Gârâmâ wongât “Nâ himbimâmbâ gem mansan,” yap? Yakât nâñgâmunñe bâleap.” Yawu sâwi.

43 Sâñetâ sâop. “Kâmbukñe. Nâñgâm bâlenihinetâ ki ârândân oap.

44 Awoñnañe hâñgâñnohomu gewan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ meyekbuap yâkñak nâhâlen torokatnomain. Nâhâlen torokatmâ mannomai yamâ sâp patoen nâñe mumuñambâ mem yahatyekmune nâ orowâk tatmâ yâhânom.

45 Emelâk emet inânñan poropete âlâñe den kulemguop ya yuwu tap. “Anitâ ikñak denñe lohimbi biwiyeñan katmu nâñgâñetâ keterakbuap.” Yawu kulemguop. Den yakât bonñe teteâkgât awoñnañe denñe lohimbi biwiyeñan katmu nâñgâñetâ hâumu nâhâlen torokatmai.

46 Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe Awoñnahâlen ki yâhâñetâ den kâsikum yingimap. Yawu ki tap. Nâñe konok Anitâ Awoñne orop tatmâ yakât sâtgât otmâ gewan.

47 Yakât otmâ yuwu sâmunne nâñgâñet. Lohimbi âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyeñeñe kepeim manmai yamâ manman kârikñan mannomaihat pat kuyingimune tap.

48 Yâhâmâ manman kârikñahât sot yingimune nem manmâ yâhânomai.

49 Manman kârikñahât sot yakât yâhâñe torokatmâ sâwe. Tâmbâlipnennañe lok ki manmaiângen manminiwi yan Anitâñe himbimâmbâ sot âlâ, kutñe mana sâm, ya yingimune nem gawi. Otmu ya gurâ emelâk mum metewi.

50 Gârâmâ himbimâmbâ manman kârikñahât sot yamâ nâ. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâñe nine hepne sunumne nemaiñeâm ki hiliwahonomai.

51 Yâhâ manman kârikjahât bulâje teteyiŋgiâkgât nâje konok himbimâmbâ ge nine hepne sunumne yu yengât pat kuyiŋgiwan yu yingimune nem manman kârikjan mannomai.” Yawu sâop.

52 Yawu sâmu Yura nengât papatolipnenjaŋe nângâm alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Lok yuŋeâmâ ki orotŋe yap. Girawu otmâmâ ikŋe sunumne ya gahaeakmâ ningimu nenomgât yap? Ki orotŋe yukâ.” Yawu sâwi.

53 Yawu sâm alahuŋetâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Ninahât sâmune nângâŋetâ ki keterakyiŋgiap yakât âlâku sâmune nângâŋet. Nâmâ lok bulâje mansan. Yakât otmâ nine hepne sunumne yu ki nenomai yamâ manman kârikjan ki mannomai.

54-56 Yawu gârâmâ nine hepne sunumne yuŋeâmâ manman kârikŋe yakât bulâje oap. Yakât otmâmâ lohimbi âlâ me âlâje nine hepne sunumne nem mannomai yamâ sâp patoen mumuŋambâ mem yahatyekmune biwinnenje kepeiakmâ konohâk otmâ orowâk manmâ yâhânôm.

57 Awoŋne manman amboŋaŋe hângânnohomu gewan. Yakât otmâ yâkât wâtŋanâk kinmâ yâkŋe tatmap yakât dopŋeâk nâ gurâ mansan. Yâhâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâje nine hepne sunumne yu nemai yen gurâ nâje manmâ yâhâwom yakât dopŋeâk manmâ yâhânomai.

58 Yawu gârâmâ emelâk tâmbâlipnenjaŋe sot âlâ, kutŋe mana sâm, newi yan manman kârikŋe ki ekbi. Yawu otmâ mum gawî. Yâhâ sâp yiwereŋe yuâmâ nine hepne sunumne nenomai yamâ manman kârikjan manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

59 Yesuŋe Kapanaum yengât miti emetŋan yâhâ den yu ekyongop.

Yesuŋe manman kârikŋe yakât topŋe ekyongop.

60 Yesuŋe nengât papatolipnenje yawu sâm ekyongomu yan lohimbiŋe denŋe nângâne sâm yâkâlen torokatmâ manbi nombotŋaŋe alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Den yap yuâmâ nângâmunŋe umatŋe oap yakât otmâ yâkât den yu âlâje nângâwuap?” Yawu sâwi.

61 Yawu sâm hâkâŋ otŋetâ Yesuŋe biwiyenje ekmâ yuwu sâop. “Den yan yukât âlâje ki ekyongop? Girawuhât otmâ nângâŋetâ umatŋe oap?”

62 Gârâmâ nâje hâmbâi himbimân âwurem yâhâmunne nekmâ yanâmâ girawu nângânomai? Nângâŋetâ bulâje otmu nâhâlen biwiyenje katnomai me bia?

63 Yakât otmâ yuwu sâmune nângâŋet. Lohimbi âlâ me âlâje yeŋe engatyeŋaŋak otmâ manman kârikjan mannomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heak yâkŋak mâmâŋe otyiŋgimu manman kârikjan mannomaihât dop tap. Yakât otmâmâ den yan yu nângâŋetâ bulâje otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgimu biwiyenje nâhâlen katmâ manman kârikŋe mannomai.

64 Yawu gârâmâ yengâlen gâtŋe nombotŋane ki nângâŋetâ bulâje otmâp.” Yawu sâop. Yâhâ lohimbi nombotŋaŋe biwiyenje Yesuhâlen ki katbi yâhâmâ emelâk topyenje nângâop. Yâhâ lok âlâje Yesuhât betŋehen kionbuap ya gurâ yawuâk emelâk topŋe nângâop.

65 Yakât nângâm yuwu torokatmâ ekyongop. “Emelâk ekyongoan ya âlâkuâk sâmune nângâŋet. Awoŋnaŋe lohimbi âlâ me âlâ mem hewewenjuhuyekbuap yâkŋak nâhâlen torokatnomai.” Yawu sâop.

66 Yawu sâopgât lohimbi nombotŋaŋe nângâŋetâ umatŋe otmu pilâm âlâengen ariwi.

⁶⁷ Arinetâ Yesuje hoj bawalipnje kâiân yâhâp yuwu sâam eknongop. “Yen gurâ yawuâk pilânekmâ arine sâam oai me bia?”

⁶⁸⁻⁶⁹ Sâamu Petoroje sâop. “Kutdâ, gâje konok Anitâhât nanje bulâje manmâ manman kârikjahât topnje eknongorâ nângâmunje bulâje otnap. Gâhât topge emelâk nângâwin yakât otmâ pilâhekmâ lok âlâhâlen ari denje lâum manman kârikjan mannongât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

⁷⁰ Yawu sâamu yuwu sâam eknongop. “Bulâjanâk nâje konok meyekban. Yawu gârâmâ weke bâleje ya yengât amboyeje kutje Satan sâam yâkne yengâlen gâtje âlâhât biwiñan kionjmu yakât tem lâum mansap.” Yawu sâop.

⁷¹ Yâhâ Yesuje den sâop yañe bukunenje Yurasi, Simon nanje, yamâ Karioto kapi amboje ya miop. Yâkne gâmâlâk Yesuhât betjechen kionjbuap yakât.

7

Anitâhât sâtgât otmâ Yesuje den kâsikum yingiminoj.

¹ Otmu yakât kakñan Yura nengât papatolipnennaje Yesu kune sâam otbi. Yawu otjetâ yanjak Yuraia hân panmâ kapi tipi tapi Galilaia hânân tatmâ arap ya yengâlen ari den kâsikum yingim manop.

² Yan ari manmu tâmbâlipnennaje selep tuhuminiwi yakât hombanj ya tâlâhuop.

³⁻⁵ Otmu Yesu imilipnaje denje nângânetâ nahat otmu yuwu sâam ekuwi. “Selep tuhuminiwi yakât hombanj tâlâhuap. Yakât otmâ lohimbi kingitje orowâkne Yerusalem kapi patoen menduhuakmâ herone otnomai. Gâje yan kulem mendâ lohimbiñe eknomaihât kapi yu pilâm Yuraia hânân ari. Yan ari lohimbi nombotñaje gâhât den nângâne sâam otmâ mansai ya senyenjan kulem âlâlâ mendâ ekmâ gâhât den pat sâam haok tuhunomai. Lohimbi kerekne gâhât nângânetâ yahalâkgât gâ tetekñan kinnâ kulem mendâ eknomaihât nangain. Gârâmâ kapi tipi tapi yuânâk manbuat yamâ girawu otmâ kutje pato otbuap?” Yawu sâwi.

⁶⁻⁸ Sânetâ yuwu sâam ekyongop. “Yeñe engatyeñajak otmâ yu me ya âlepñe otmâ. Yakât otmâ Yerusalem kapi patoen yâhâ hombanj ekne sâam âlepñe ekmâ herone otnomai. Herone otjetâ yanâmâ nengât papatolipnennaje yekmâ ki kuk otyinginomai. Yâhâ nâmâ engatneâk ki otman. Awoññaje sâam nihioj ya watmâ otman. Yakât otmâ lohimbiñe orotmemeyenje bâleñe otmâ yakât kuk otnihimai. Yawu gârâmâ nine topne tetemu eknomaihât sâp ki tâlâhuap. Yakât otmâmâ ki yâhâwom. Gârâmâ yeñeâmâ âlepñe hombanj ari ekñet.” Yawu sâop.

⁹ Yawu sâamu imilipnaje pilâm yenjiâk ba ariwi.

¹⁰ Pilâm arinetâ Yesuje hoj bawalipnje menenekmu belângen watyekmâ yâhâwin.

¹¹ Yâhâmunje lohimbiñe menduhuakmâ sot um nem herone otbi yan Yura nengât papatolipnennaje Yesuhât pâinbi. Pâinmâ “Yesu wosapâ tap?” sâam âiyongom yâhâm gewi.

¹²⁻¹³ Âiyongom yâhâm geñetâ lohimbi dondâje kingityeñahât otmâ Yesuhât den lohotñan alahu gulahu otbi. Alahum hionjakmâ nombotñaje yuwu sâwi. “Yesuje âilonjo tânnongom mansap,” sâwi. Yâhâ nombotñajeâmâ sâwi. “Bia. Yâkneâmâ lohimbi kâityongomu mâtâp tâpikgum otmâ hilipgumai,” sâwi.

14 Otmu homban ya tânâmgumu Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâ lohimbî kinbi ya den kâsikum yingiop.

15 Den kâsikum yingimu papatolipnennaje ekmâ pârâk pilâm yuwu sâwi. “Yâhâmâ ekap emetŋan ki yâhâop. Yawu gârâmâ miti yap yuâmâ girawu nângâmapgât yap?” Yawu sâwi.

16 Yawu sâŋetâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Den yan yuâmâ nine den bia. Anitâŋe hângânnohomu ge yâkât sâtgât otmâ denŋe ekyongoan.

17 Yakât otmâ nine engatnaŋak ki otman ya lohimbî âlâ me âlâŋe Anitâhât tem lâumaiŋeâmâ nângâm heŋgeŋgumai.

18 Lok âlâ me âlâŋe yeŋahâk den ekyongomai yaŋeâmâ lohimbîŋe nângâyîŋiŋetâ yahalâkgât den ekyongomai. Yâhâ nâmâ Anitâ orop biwinetŋe konohâk otmu âi sâm nihim hângânnohop. Hângânnohomu gewan yâkâlâk nângâŋetâ yahalâk nângâm uwawapŋe bia tuhum manmâ den imbiâk ki sâman.

19 Yawu gârâmâ yeŋe gurâ Moseŋe girem den kulemguop ya kerek ki lâumai. Yakât otmâ topŋe girawuhât otmâmâ nâ nohone sâm oai?” Yawu sâop.

20 Yawu sâm ekyongomu lohimbî kinbiŋe yuwu sâwi. “Main, wonânŋe gohone sâm oai? Gâmâ weke bâleŋaŋe mângâehekmu biwihe hâlim milim otmu yat.”

21 Sâŋetâ sâop. “Nâmâ tatmâ nângâ nângâ sâpŋan lok pareŋe âlâ heŋgeŋguwan. Heŋgeŋgumune kulem ya ekŋetâ sâtŋe olop yakât nângâŋetâ bâleap.

22-23 Nâŋe otmune ki bâleop. Yakât yuwu sâmune nângâm heŋgeŋguŋet. Tâmbâlipnennaje hâkyeŋahât torehenŋan undip tuhuangiminiwi ya yeŋe torokatmâ otmâ yâhânomaihât Moseŋe girem den kulemguop. Yakât otmâmâ girem den lâuain sâmai yamâ tatmâ nângâ nângâ sâpŋan nanlipyeŋe ihilâk hâkyeŋahât torehenŋan undip tuhuyîŋimai. Yawu gârâmâ nâŋe gurâ tatmâ nângâ nângâ sâpŋan lok pareŋe heŋgeŋguwan yakât topŋe girawuhât nângâŋetâ bâleap.

24 Lok âlâ me âlâŋe otmai memai ya yeŋeâmâ kakŋeâk kakŋeâk ekmâ yakât sâmai. Wongât otmai memai ya ki ekmâ nângâm heŋgeŋgum sâmai. Yakât nângâmune ki ârândânŋ oap.” Yawu sâop.

Kapi ambolipŋaŋe Yesuhât nângâm biwi yâhâp otbi.

25 Yawu sâmu Yerusalem kapi ambolipŋe nombotŋaŋe yuwu sâwi. “Lok yuâmâ papatolipnennaje kune sâm oai.

26 Lok yuâmâ tetekŋanâk kinmâ den kâsikum yingim mansap. Yakât otmâmâ wongât papatolipnennaje ki kuwangim mansai? Anitâŋe hângângumu giop yawu nângâm yakât ki kuwangimai mon?”

27 Yâhâ Anitâŋe hângângumu gewuap yâkât hep torehenlipŋe ki nângânôm. Otmu topŋe yamâ hâum pâpgunôm. Yâhâ Yesuhât hep torehenlipŋe yeŋgât hârok nângâyîŋiŋain. Yakât otmâ Anitâŋe ki hângângumu giop yawu oap.” Yawu sâwi.

28 Yawu sâŋetâ Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâ den kâsikum yingim yuwu sâm ekyongop. “Bulânânâk yeŋe hep torehenlipne yeŋgât naŋgai. Yamâ benŋe nâhât toŋne nângâm hâum pâpguai. Nâmâ nine engatneâk otmâ ki gewan. Manman bulânâhât âbonaŋe hângânnohomu gewan. Yamâ benŋe yâkât topŋeâmâ yeŋe ki naŋgai.

29 Nâmâ yâkŋe hângânnohomu gewan yakât otmâ yâkât topŋe nângâm heŋgeŋguan.” Yawu sâop.

30 Yawu sâmu papatolipnenn̄aje n̄anḡānetâ bâlemu mem pâi emet̄jan katne sâam otbi. Yawu gârâmâ mumbuap̄gât sâp kalop ya ki tâlâhuop yakât membâihât dop ki olop. Yakât otmâ pilâwi.

31 Yawu gârâmâ lohimbî nombot̄jaje den̄je n̄anḡānetâ bulâ̄je otmu alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Yesūje kulem top̄je top̄je mem gap ya Anitâhât hon̄ bawanē âlâ h̄anḡangumu ge tihitnenn̄je otbuap̄ sâmai yanē wangim âlâlâ ki membuaup̄.” Yawu gârâmâ lok sâmai ya bulâ̄janâk Yesu sâam yâkâlen biwiyen̄je katbi.

32 Otmu lohimbî nombot̄jaje yawu sâam alahu gulahu ot̄jetâ Parisaiōne n̄anḡānetâ bâlemu yakât hotom uminiwi yenḡâlen arin̄jetâ den hikum Yesu mem pâi emet̄jan katne sâam tembe lâulipyen̄je h̄anḡanyongowi.

33 H̄anḡanyongonetâ Yesuhâlen arin̄jetâ yuwu sâam ekyongop. “Nâ yen orop sâp tâlâwâk manmâmâ h̄anḡannohomu takan yâkâlen âwurem ariwom.

34 Âwurem arimune pâinneknomai. Yawu gârâmâ ariwom yan gurâ yene arinomaihât mâtâp âlâ ki tap. Yakât otmâ yâhâ̄nje ki neknomai.” Yawu sâop.

35-36 Yawu sâmu yâk̄je yuwu sâam alahu gulahu otbi. “Pâinneknomai yan ki neknomai. Otmu ariwom yan gurâ arinomaihât mâtâp ki tap,” yap. Yakât otmâ wosaken arimu yan pâinmâ ki mem tetenom? Anitâhât dengât pâp̄gumai yenḡâlen emelâk bukulipnenn̄aje den kâsikum yingim mansai. Ya orop ari mannomaihât yap me wosaken ariwuap̄gât yap?” Yawu sâwi.

37 Otmu selep tuhuniwi yakât hombāj ya bia otbe sâam otmu yan lohimbî kerek̄je menduhuakmâ kai toka pato otminiwi. Yâhâ menduhuakbiân Yesūje yahatmâ kinmâ yuwu sâam ekyongop. “Lohimbî âlâ me âlâ manman kârik̄jahât to yakât yeksap yamâ nâhâlen ga nen̄jet.

38 Emet inân̄jan poropete nombot̄jaje den âlâen hâum kulemguwi yakât top̄je yuwu tap. “Lohimbî âlâ me âlâ̄je nâhâlen biwiyen̄je kepeim mannomai yamâ biwiyen̄jambâ manman kârik̄jahât to ya hindakmâ hirik hirik sâam imbuap̄.” Kulemguwi yakât top̄je yawu tap.” Yawu sâop.

39 Yesūje den yu sâop yamâ tohât ki sâop. Yâhâ Yesu himbimân ki âwurem yâhâop̄gât otmâ Anitâ̄je Wât̄gât mâmâ̄jahât Heak ki h̄anḡangumu giop. Yâhâ sâp yiwerēje yuâmâ nen̄je biwi n̄anḡân n̄anḡannenn̄je Yesuhâlen katmun̄je yanâmâ Wât̄gât mâmâ̄jahât Heak̄je nenḡâlen ge mâmâ̄je otningimap yakât sâop.

40 Yawu sâmu n̄anḡâm lohimbî nombot̄jaje yuwu sâwi. “Yamâ poropete pato takawuap̄ sâmain ya mat takamu eksain”

41 Yâhâ nombot̄jajeâmâ yuwu sâwi. “Bulâ̄janâk Anitâ̄je lok yūje tihitnenn̄je olâkgât h̄anḡangumu ge mansap̄.” Yawu sâwi. Yawu gârâmâ nombot̄jajeâmâ n̄anḡâm hilip̄gum yuwu sâwi. “Bâe, Yesu yuâmâ Galilaia ambōje.

42 Yamâ Anitâ̄je lok âlâ̄je tihitnenn̄je otbuap̄gât h̄anḡangumu gewuap̄ yamâ Dawitihât senân gât̄je. Otmu Betelem kapiân tetewuap̄. Yâkât top̄je yawu miti pepaen kulemguwi tap. Yakât otmâ Yesu yuâmâ Anitâ̄je ki h̄anḡangumu giop, yawu eksain.” Yawu sâwi.

43 Yesuhât top̄jahât yawu sâam alahum hion̄akbi.

44 Yâhâ nombot̄jajeâmâ pâi emet̄jan mem katne sâam ot̄jetâ umat̄je otmu pilâwi.

⁴⁵ Yawu otjetâ Parisaio otmu hotom uminiwi yengât tembe lâulipyenaje purik sâm kunlipyenaje yengâlen arinetâ yuwu sâm âiyongowi. “Yen wongât Yesu ki mem takai?”

⁴⁶ Sânetâ sâwi. “Yâkne den sâmû nângâmunnje âlâ kândâkdâek otmu yanjak inâk takain. Yâhâmâ topnje iknjiâk.” Yawu sâwi.

⁴⁷ Yawu sânetâ Parisaiojeâmâ yuwu sâwi. “Bâe, Yenâmâ denje nângânetâ biwiyenje gulip oap.

⁴⁸ Nenneâmâ denje nângâmunnje porap otmap. Otmu kunlipnennaje nângânetâ nahat otmap. Yakât otmâ nenâmâ biwinenaje alitmâ mansain.

⁴⁹ Yamâ lohimbî inje mansai yaje Mosehât girem den ki nângâm henjengumai. Yakât otmâ Anitâne hem nâpumân pilâyekmu ge matje umatje menomai.” Yawu sâwi.

⁵⁰ Yawu sânetâ yâk yengâlen gâtje âlâ, kutje Nikotemo sâm, yâhâmâ emelâk Yesuhâlen arimu den huhuowot. Yâkne yuwu sâm ekyongop.

⁵¹ “Mosehât girem den âlâ yuwu tap. “Lok âlâne ikne topnje ki sâm tetem sâreakemuâk yâkât tosa yakât sâm hârewanjinomgât dop âlâ ki tap.” Den yawu tap yakât nenje Yesuhât in yawu sâm hârewanjinunnje ki ârândâj otbuap.” Yawu sâop.

⁵² Yawu sâmû bukulipnaje nângâm bâlewanjim yuwu sâwi. “Bâe, gâmâ Galilaia ambolipnje yengât nângârâ yahatmap yukâ. Emelâk miti pepaen kulemguiwi ya sâlikum yuwu ekbuat. Anitâne Galilaia amboje âlâ poropete âi ki sâm wanmap.” Yawu sâwi.

⁵³ Yawu sâm ge itorj galonj otmâ emetyenehen ariwi.

8

Yesuhâlen biwinenaje kepeinom yanâmâ den âiân ki katnenekbuap.

¹ Otmu Yesunje Yerusalem kapi pilâm gem Oliwa pumnan yâhâop.

² Emet hanj sâmû kapiân âwurem ari opon kâmbuknan yâhâmu lohimbî kingitje orowâkne denje nângâne sâm menduhuakbi. Menduhuakjetâ den kâsikum yinjgiop.

³ Den kâsikum yinjgimu yanâmâ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi yaje imbi âlâne loknje betnehen kionjmu mem tetewi. Imbi ya dâim Yesuhâlen den âiân katne sâm ariwi. Otmu Yesunje den sâm hilipgumu topnje mem tetenom nângâwi.

⁴ Ari yuwu sâm âikuwi. “Lok pato, imbi yuâmâ loknje betnehen kionjmu mem teteain.

⁵ Yawu gârâmâ imbi âlâ me âlâne loklipyenaje betyenehen kionjomai yamâ kâtnjak yongomunnje munomaihât Moseje girem den âlâ kulemguop. Bâinj, gâneâmâ girawu nanjat?”

⁶ Yawu sânetâ Yesunje den nângânâk tatmâ bânjanje hânân kulemguop.

⁷ Kulemgum tatmu witgum âikujetâ kuwihakmâ yuwu sâm ekyongop. “Yengâlen gâtje âlâ tosanje bia yaje topnje katmâ imbi yu kumu yan yen hârokje kunomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâm yâhâpne yawuâk den nângânâk tatmâ hânân kulemguop.

⁹ Yawu sâmû nângânetâ umatje otmu anjoân kunlipyenaje sâm yahatmâ kulet sâm arinetâ arinetâ lok ya hârok arim tinj pilâwi. Arim tinj pilânetâ imbi yamâ Yesu orop yetnjiâk kinowot.

¹⁰ Kinmutâ Yesunje kuwihakmâ yuwu sâm ekuop. “Wa tou. Den âiân katgeknje sâm oai ya wosapâ arai?”

11 Sâmu sâop. “Lok pato, lok ya hârok arai.”

Sâmu sâop. “Yawu gârâmâ nâŋe gurâ otdâ bâleap yakât den âiân ki katgek-bomgât nanŋan. Yawu gârâmâ gâŋe otdâ bâleap yamâ yâhâpŋe ki otbuat.” Yawu sâop.

Yesuŋe laŋinŋan katnenekmu tatmain.

12 Yesuŋe ekumu arimu lohimbî kinbî ya ikŋan hâum yuwu sâm ekyongop. “Nâ hânŋan kulemŋan lohimbî mansai yengât laŋinŋe otmâ mansan. Yakât otmâ lohimbî âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeinomai yamâ sâmune laŋinŋe biwiyenŋan pilâmu omon bâleŋambâ ga manman kârikŋahât pat otmai.” Yawu sâop.

13 Yawu sâmu Parisaioŋe yuwu sâm ekuwi. “Gâ gikgahâlâk mepaeakmâ sâm tat. Yamâ nâŋgâmunŋe bonŋe ki oap.” Yawu sâwi.

14 Sâŋetâ sâop. “Nâmâ wosakembâ gewan yakât topŋe nanŋan. Me wosaken âwurem ariwom yakât topŋe gurâ nâŋgâm henŋenŋuan. Yawu otmâ nâ ninahât topne sâm tetemune bonŋe otmap. Yawu gârâmâ yerŋeâmâ nâhât topne ki nâŋgâm henŋenŋuai. Yakât otmâ den yai yu nâŋgâmunne ki dopŋan oap.

15 Yen gurâ loggât nâŋgân nâŋgân watmai. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât den sâm hâreyinŋine sâm otmaiân topyene kakŋeâk kakŋeâk nâŋgâm sâm hâreyinŋimai. Yâhâ nâmâ lok âlâ me âlâhât ki sâm hâreyinŋiman.

16 Yawu gârâmâ sâm hâreyinŋim mansan mâne Awoŋnaŋe âi sâm nihim hânŋânnohomu gewan yâkât sâtgât sâm hâreyinŋimune bonŋe otbâp.

17 Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Moseŋe girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap. “Lok âlâ me âlâŋe ikŋiâk bukuliŋne yengât topyene teteâkgât sâm hâreyinŋiwuapgât dop ki tap. Lok yâhâp me amon yaŋe denyene hikunomai ya lâuakmâ konok otmap yamâ nâŋgâŋetâ bonŋe otbuap.” Yawu tap.

18 Yakât ninahât topne yuwu sâmune nâŋgâŋet. Awoŋnaŋe hânŋânnohomu gewan yâku yawuâk nâhât topne teteâkgât mâmâŋe otnihimu kulem topŋe topŋe memune ekmâ gamai ya.” Yawu sâop.

19 Sâmu sâwi. “Âwâhe wosaken mansap? Ya sârâ nâŋgâne.” Sâŋetâ sâop. “Yene nâhât topne ki nanŋai. Gârâmâ Awoŋnahât topŋe gurâ ki nanŋai. Yawu gârâmâ nâhât topne nanŋai mâne Awoŋnahât topŋe nâŋgâwanŋimbâi.” Yawu sâop.

20 Otmu opon kâmbukŋe kâlehen tewetsenŋe katŋetâ geminiop yan lohimbî menduhuakŋetâ Yesuŋe den kâsikum yinŋiop. Sâp yan Parisaio yawu sâm ekyongop. Yawu gârâmâ Yesu pâi emetŋan mem katnehât nâŋgâwi yamâ mumbuapgât sâp ki tâlâhuop yaŋak ki mewî.

Yesuŋe Himbim Âwâŋahât sâmu ki nâŋgâŋetâ keterahop.

21 Yesuŋe yâhâpŋe yuwu sâm ekyongop. “Nâ pilâyekmâ ariwom. Arimune yen munomaiân yanâmâ nâ ki neknomai. Ki nekmâ yan orotmemeyene bâleŋe tâtâem otŋetâ yakât matŋe umatŋe kâpekyinŋimu hiliwahonomai. Yâhâ nâ ari manbom yan yen gurâ watnekmâ ari mannomaihât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu yuwu sâm alahu gulahu otbî. ““Nâ ari manbom yan yen gurâ watnekmâ ari mannomaihât dop âlâ ki tap,” yawu yap. Yamâ girawuhât yap? “Hiwawakbom” sâm nâŋgâm yap mon?” Yawu sâwi.

23 Sânetâ sâop. “Nâmâ himbimâmbâ gewan. Yenâmâ hân yuân tetem manmâ gai. Yawu gârâmâ nine topne âlâ, ikñiâk tap. Yenâmâ hân lok bâleje.

24 Yeje orotmemeje bâleje tâtâem otjetâ yakât otmâ matje umatje kêpekyingimu hiliwahonomai. Yawu gârâmâ awonñaje hângânnohomu ge manman amboje mansan. Yakât nâhâlen biwiyenje katmâ orotmemeje kinjon bet pilânomai yamâ ki hiliwahonomai.” Yawu sâop.

25 Sâmu lauyeje butelim yuwu sâwi. “Gâ wuân lok kinmâ yu yat?”

Sânetâ sâop. “Emelâk ekyongoan ya.

26 Yakât otmâ nâ yengât topyeje sâm tetem den âiân katyebomgât dop tap. Yawu gârâmâ hângânnohopje yu me ya otnap yamâ bulânânâk. Yakât otmâ yâkât den yawuâk ekyongoman.” Yawu sâop.

27 Yawu gârâmâ Yesuje Himbim Âwâñahât ekyongop yamâ ki nângâjetâ keterahop.

28 Yakât den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Yejeâmâ nâ lok bulâje howanân nohom kânângâneknomai ya ekmâ nâ manman amboje mansan yakât topje nângâjetâ bulâje otmu keterakyingiwuap. Otmu Awonñaje den sâm nihiop yawuâk ekyongom gan ya nine engatneâk ki otman ya gurâ nângâm henjeñgunomai.

29 Hângânnohomu gewan yâk orop biwinetje kepeiakmâ konohâk otmu tem lâuwangimune nekmu ârânâdâñ otnap. Yakât otmâ ki betnohomap.” Yawu sâop.

30 Yawu sâmu lohimbi dondâje den sâop ya nângâjetâ bonje olop.

Parisaioje Awarahamgât sen manbi.

31-32 Nângâjetâ bonje otmu benje yuwu sâm ekyongop. “Yiwereje biwiyenje hewewenje otmu nâhât den nângâjetâ bulâje oap. Yawu nângâm yâhânomai yanâmâ meyekmune nâhât hoñ bawalipne bulâje otnomai. Yawu otmâ Anitâhât topje nângâjetâ bulâje otmu holanyekbom.” Yawu sâop.

33 Sâmu sâwi. “Bâe, nenâmâ Awarahamgât sen mansain. Gârâmâ lok âlâ me âlâje ki menenekñetâ hoñ bayiñjim mansain. Yakât otmâ topje girawuhât otmâ “holanyekbom,” yat? Den yat yakât nângâm hâum pâpguain.” Yawu sâwi.

34 Sânetâ sâop. “Nâje den bulâje ekyongomune nângâjet. Lok âlâ me âlâje orotmemeje bâleje otmaiñe yeje wâtyenânâk kinmâ ya bet pilâm manman âilonçoân torokatmâ mannomaihât dop âlâ ki tap. Orotmeme bâleje ya tâtâemâk otmâ manmâ manman bâleñahât amboje ya hoñ bawanginomai.

35 Yakât topje teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâjet. Lok âlâhât nanñaje âwâñe orop haonmâ ârândâñ manmâ yâhâromawot. Yawu gârâmâ âwâñahât hoñ bawalipñaje gurâ hâmbâi pilâyelekmâ ondop yengâlen ari hoñ bayiñjim mannomai.

36 Yawu gârâmâ nâjeâmâ Anitâhât nanñe mansan. Gârâmâ nâje holanyekbom yamâ manman bâleñahât amboje hoñ ki bawanginomai.

37 Yen nombotñaje Awarahamgât sen mansain sânetâ ya nanñan. Yawu gârâmâ nâhât den nângâjetâ gemu bet pilâm nâhâitñe kumunñe muâk sâmai.

38 Nâmâ Awonñe orop biwinetñan den tatmap yamâ tâñ tâñâk ekyongom gaman. Yâhâ yejeâmâ amboyeñahât sât lâum yu ya otmâ mansai.” Yawu sâop.

39 Yawu sâmu yuwu sâm ekuwi. “Nenâmâ Awarahamgât sen.” Sânetâ sâop. “Yenâmâ Awarahamgât sen bulâje mansai mâne yâkñe olop miop yawuâk watmâ manbâi.

40 Anitâñe den bulâñe eknohomu nâñgâm gewan yawuâk ekyongoman. Yâhâ yeñeâmâ ya nâñgâmâk tatmâ tatmâ nâ nohoneâk nâñgâm manmai. Yeñe oai yu Awarahamñe olop ya lâuap.

41 Yamâ yeñeâmâ amboyeñe olop yawuâk otmâ manmai.” Yawu sâop. Sâmu sâwi. “Imbi kondarâñe ki menenekñetâ san mansain. Awoñnenñeâmâ Anitâ ikñe konok tap.”

Parisaioñe manman bâleñe amboñahât tem lâuminiwi.

42 Sâñetâ sâop. “Nine engatneâk otmâ ki gewan. Anitâñe hâñgânnohomu ge mansan. Yakât otmâmâ âwâyeñe Anitâ mâneâmâ nâhât den nâñgâm buku otnihimbâi.

43 Yawu gârâmâ nâñe den ekyongomune nâñgâñetâ umatñe otmu pilâmai. Yakât otmâ den sâmune nâñgâñetâ biwiyeñan ki hâuyekmap.

44 Âwâyeñe Satan manman bâleñahât amboñe, yâkât tem lâunehât nâñgâmai. Otmu kândikum emelâk orotmeme kiñgoñ otmâ gawiñeâmâ yâkâlen kândiwahom otñetâ bâlem gamap. Yâhâmâ manman âlepñan ki manmâ gaopñak manmâ gamap. Yâhâmâ perâk yakât mâmâñe pato oapgât ikñe engatñeâk watmâ kâityongomap. Yawu gârâmâ orotmeme âlepñe otbuapgât dop âlâ ki tap.

45 Yawu gârâmâ yenâmâ yâkât yâkât tem lâum mansaihât nâñe den bulâñe yan yuâmâ nâñgâñetâ nahat otmap.

46 Yâhâ yeñgâlen gâtñe âlâñe den âiân katnekmâ tosa orop mansap sâm nâhâlen gâitbuapgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ nâñe den bulâñe ekyongoman yamâ topñe girawuhât otmâ nâñgâñetâ paha den otmap?

47 Lok âlâ me âlâñe Anitâhât pat manmai yañe yâkât denñe haonmâ ârândâñ lâumai. Yâhâ yenâmâ Anitâhât pat ki manmai. Yakât otmâ nâhât den hâkâñ otmâ pilâmai.” Yawu sâop.

Awaraham ki manop yapâek Yesuñe tatmâ gamap.

48 Yawu sâmu yuwu sâm bâlewanñiwi. “Bâe, Gâmâ Samaria kapi amboñe. Yakât otmâ weke bâleñeñe nâñgân nâñgânge mem hâlim tuhumu den yu yat.” Yawu sâwi.

49 Sâñetâ sâop. “Nâ weke bâleñeñe ki mâñgâenekmu den sâman. Nâmâ Awoñne ewe katmâ tem lâuwanñiman. Yâhâ yeñeâmâ nâ ki ewe katnekmâ tem lâunihim mansai.

50 Yawu gârâmâ lohimbine ewe katnekñetgât ki nanñan. Awoñne Anitâ ikñiâk nâñgânihim lohimbine ewe katnekmâ tem lâunihineñetgât nâñgâmap.

51 Yakât otmâ den bulâñe ekyongomune nâñgâñet. Lok âlâ me âlâñe nâhât tem lâunihim manmai yañeâmâ manman kârikñan mannomai.” Yawu sâop.

52-53 Sâmu sâwi. “Bâe, Awarahamâmâ emelâk muop. Otmu poropete ya gurâ emelâk muwi. Yâhâ gâñeâmâ “nâhât tem lâum mannomainñeâmâ manman kârikñan mannomai,” yawu yat. Yawu sâm muwi ya yeñgât kunyeñe mansan yawu nâñgâmat. Ya ki orotñe. Yakât otmâ bulâñanâk weke bâleñeñe mâñgâheekmu biwi hâlim oat yawu nanñain. Gâ yawu sâm mepaeaksat yakât nâñgâmunñe dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

54 Sâñetâ sâop. Nâñe nine mepaeaksan mâne nâñgâñetâ porap otbâp. Yawu gârâmâ Awoñne hâñgânnohomu gewan yâñeâmâ mâmâñe otnihimu kulem topñe topñe memune ekñetâ yahatmap. Yâhâ yeñeâmâ Awoñnahât topñe ki nâñgâm “Anitâ Ambonenneñe” sâm imbiâk kunmai.

55 Nâñeâmâ yâkât topñe nâñgâm henñeñguan. Yawu gârâmâ “ki nâñgawañgian,” sâman mâne lok perâkñe otmâ den membâm. Yeñe den mem lohimbî kâityongomai yakât dopñeâk otbâm. Yawu gârâmâ nâmâ yâkât topñe nâñgâm henñeñgum tem lâuwañgimune ârândân otmap.

56 Tâmbâyeñe Awarahamñe nâ tetem âi tuhumune bulâñe tetemu ek-behâlâk nâñgâm nâhâlen biwiñaje kepeim heronje otmâ manop.” Yawu sâop.

57 Sâmu sâwi. “Bâe, Awaraham ya emelâhâk manop. Yâhâ gâmâ sihan mansat. Yawu gârâmâ girawu otmâ Awarahamgât topñe nâñgâm yu yat?” yawu sâwi.

58 Sâñetâ sâop. “Nâ ninahât topne sâm tetemune nâñgâñet. Embâñân Awaraham ki manop yapâek tatbannjak tatmâ gawañjak tatmâ gaman.” Yawu sâop.

59 Yawu sâmu nâñgâñetâ bâlemu “O, Anitâ konok embâñân talopñak tatmâ gamap.” Yawu nâñgâm kât lâum kune sâm otñetâ misiñgurakmâ opon kâmbukñambâ yok pilâm gem ariop.

9

Lok âlâ senñe bok sâsâñe Yesuñe henñeñguop.

1-2 Otmu hilâm âlâen tatmâ nâñgâ nâñgâ sâp yan nen Yesuhât hon bawalipñe mâtâwân ariwin. Ari lok âlâ senñe bok sâsâñe ekbin. Lok yamâ mâmâñahât tepñambâ yawuâk teteop. Ekmâ yuwu sâm Yesu âikuwin. “Kutdâ, lok yuâmâ âlâhât toсахât otmâ mâmâñahât tepñambâ senñe bok sâsâñe yuwuâk teteop. Iknje orotmeme bâleñe yakât me âwâñe mâmâñe yetgât tosa yakât yu olup?”

3 Yawu sâm âikumunñe yuwu sâop. “Ya bia. Iknje orotmemeñe bâleñe me âwâñe mâmâñe yetgât toсахât bia. Yawu gârâmâ Anitâhât wâtñan kinmâ henñeñgumune ekñetâ âlâ kândâkdâ olâkgât mâmâñahât tepñambâ yuwuâk teteop.

4-5 Yakât nâñgâñetâ teteâkgât den âlâen hâum sâmunne nâñgâñet. Nâñe kulem topñe topñe mem den ekyongomune yan lañinñaje biwiyeñan pilâmu hañ sâyiñgimap. Yakât otmâmâ nâ hângânnohomu gewan yâkñe mâmâñe otningimu tem lâuwañgim manmunñe yan lohimbîñe yâkât wâtñahât bulâñe ya eknomai. Yawu gârâmâ hâmbâi katyekmâ arimune yan omoñ sahakmu âi tuhunomaihât dop ki otbuap.”

6 Yawu sâm hân mem tâpgum golañgumu toâk toâk otmu lok yakât senñan lâwâlem yuwu sâm hângâñguop.

7 “Gâ arimâmâ Siloam denñân senge hâmehe piriakbuat.” Yawu sâop. Otmu kut Siloam yakât topñeâmâ yuwu, “hângânnohop” yawu. Yawu sâm hângâñgumu ari to piriakmu senñe suk sâmu ehop.

8 Yawu otmâ âwurem arimu bukulipñe otmu lohimbî emelâk topñe nâñgâminiwiñe ekmâ yuwu sâwi. “O, lok senñe bok sâsâñe mâtâp ginñan tatmâ ulitnongomap ya yu mon?” Yawu sâm alahuwi.

9 Nombotñaje sâwi. “Lok ya yukâ,” sâwi. Yâhâ nombotñajeâmâ sâwi. “Bia, lok yuâmâ lok yai yawuya,” sâwi.

Yawu sâñetâ lok ya ikñahâk yahatmâ sâop. “Yai, yamâ nâ yukâ.” Yawu sâop.

10 Yawu ekyongomu yuwu sâm âikuwi. “Gâ girawu otmâ senge hâreakmu eksat?”

11 Sâjêta sâop. “Lok âlâ, kutje Yesu sâam, yâkne hân mem tâpgum golanjgum sennan lâwâlem yuwu sâam eknohoap. “Gâ Siloam dengânân ari senge hâmehe piriak.” Yap yawuâk watmâ ari piriakmune senne hâreakmu eksan.”

12 Yawu sâamu âikum sâwi. “Lok ya wosapâ tap?” sâwi. Sâjêta “Nâ ki nanjan,” sâop.

Parisaioŋe âi pâi tuhuwi.

13-14 Yawu gârâmâ Yesuŋe tatmâ nângâ nângâ sâpŋan lok ya henjenjuop. Yakât otmâ lok nombotŋe ekmâ kinbiŋe lok ya mem den âiân katne sâam Parisaio yengâlen dâim ariwi.

15 Dâim ariŋetâ Parisaioŋe girawu otmâ senne hâreakmu ehop yakât âikuwi. Âikuŋetâ yuwu sâam ekyongop. “Yesuŋe hân mem tâpgum golanjgum sennan lâwâlemu yaŋak ari Siloam dengânân piriakmune senne hâreakmu eksan.” Yawu sâop.

16 Yawu sâamu Parisaio nombotŋe yuwu sâwi. “Yesuŋe tatmâ nângâ nângâ sâpŋan hân mem tâpgum golanjuop yamâ âi miop yawuhât dop oap. Yakât otmâ ekmunŋe Anitâŋe ki hângângumu giop oap.” Yawu sâwi. Yâhâ nombotŋeâmâ yuwu sâwi. “Orotmeme bâlene otmâ manmap mâne kulem yuwuya ki membâp.” Yawu sâam hionjakbi.

17 Hionjakmâ yaŋak witgum lok ya yuwu sâam âikuwi. “Mem sennan lâwâlemu hâreakmu eksan,” yat. Yakât otmâ topŋe tipŋe nângâwanjgiat ya sârâ nângâne.” Yawu sâwi.

Sâjêta sâop. “Yâhâmâ Anitâhât sâtgât henjemnohop yakât ekmune poropete oap.” Yawu sâop.

18 Yâhâ Parisaio nombotŋe senne hâreakmu ehop yakât den pat nângâŋetâ ki bulâŋe olop. Yakât otmâ topŋe yâhâpŋe sâjêta nângâne sâam âwâŋe mâmâŋe yuwu sâam âiyotgowi.

19 “Nanyetŋe senne bok sâsâŋe yawuâk teteop sâamawot. Yamâ yiwereneâmâ girawu otmâ eksap? Yakât sâmutâ nângâne,” sâam âiyotgowi.

20-23 Yâhâ emelâk Yesuŋe lok ya ki henjenjuop yan Parisaioŋe den yuwu hikuwi. Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâam Yesu hângângumu giop yakât “lohimbi âlâ me âlâŋe yawu sâanomai yamâ kewilâyekmunŋe miti emetŋan ki yâhâm yaehen mannomai.” Yawu sâwi. Yawuhât âwâŋe mâmâŋe kewilânelekŋetâ yaehen manmaît sâam kinŋiyetŋahât otmâ yuwu sâowot. “Netgât nannetŋe yu bulâŋanâk senne bok sâsâŋe yawuâk mem ga katbit ya nanŋait. Yawu gârâmâ topŋe girawuhât otmâ senne hâreakmu eksap ya ki nanŋait. Yamâ yâkŋe ŋaŋa tap mâne yâkât topŋe ekyongombâit. Gârâmâ ikŋe âikuŋetâ topŋe ekyongoâk.” Yawu sâowot.

24 Yawu sâmutâ nanyetŋe yâhâpŋe yuwu sâam âikuwi. “Anitâhât senŋan kinsat yakât otmâ den bulâŋanâk sârâ nângâne. Nenâmâ Yesuhât topŋe nanŋain. Yâhâmâ lok bâlene. Gâŋe yâkât girawu nanŋat?”

25 Yawu sâam âikuŋetâ sâop. “Bâe, yeŋe lok bâlene yai yamâ ki nanŋan. Nâmâ senne bok sâamu manminiwan yamâ sâp yiwerene lok yaŋe senne lâwâlemu hâreakmu eksan yamâ nanŋan.” Yawu sâop.

26 Yawu sâamu kunyeŋe kârikŋe otmâ sâwi. “Sârâ nângâne. Gâ girawu otgihimu yan senge yu hâreahop?” Yawu sâwi.

27 Sâjêta sâop. “Âo, nâmâ emelâk ekyongoan. Wongât yeŋe usut usulâk âi pâi tuhuneksaî? Yeŋe yâkât honŋe bawangine sâam âinohom tai me?” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâmu sârekuwi. “Wae, gârêâmâ yâkât den lâuon. Yâhâ nenjeâmâ Mosehât girem den lâumain.

²⁹ Anjoân Anitâje girem den Mose ekuop yamâ nanġain. Yâhâ lok yuâmâ âlâhât sâtġât otmâ âi memap? Topje ki nanġain.” Yawu sâwi.

³⁰ Sâjetâ sâop. “Bâe, yai ya nânġâmune nahat oap. Lok yanje sennan lâwâlemu hâreakmu ekban yamâ yeje girawuhât otmâ âlâhât sâtġât otnihop yakât nânġâm pâpġuai?

³¹ Yawu gârâmâ nenâmâ yuwu nanġain. Orotmeme bâleje otmâ manmaiġe âi tuhune sâm Anitâ ulitġuġetâ ki nânġâyġimâp. Yâhâ lohimbî âlâ me âlâje ewe katmâ tem lâuwanġimainje ulitġuġetâ âlepje nânġâyġimâp.

³² Yawu gârâmâ kândikum emelâk Anitâje lohimbî katyelekmu yapâek tetem gawiân kulem yuwu yakât pat âlâ ki nânġâman. Yakât otmâmâ yuwu nanġan.

³³ Lok yuâmâ Anitâje ki hânġângumu ġiop mâne ki henġemnohombâp.” Yawu sâop.

³⁴ Sâmu sâwi. “Bâe, Gâmâ mâmâhaġe menġehop yapâek manman bâleje manmâ gamat. Yakât ġârje girawu otmâ den kâsikum ningiwe sâm oat? Pilâm ânmâ ari,” sâm watġetâ ba ariop.

Senje bok sâsâje henġenġuop yanje Yesuhâlen biwiġe kalop.

³⁵ Watġetâ ariop yakât den pat Yesuġe nânġâop. Lok ya mem tetem yuwu sâm ekuop. “ġârje lok bulânâhâlen biwihaġe kepeim mansat me bia?”

³⁶ Sâmu sâop. “Lok pato, ġâ âlâhât yat? Yiwerenje tiripnohorâ ekmâ biwiġanġe yâkâlen kepeim manbehât nanġan.” Yawu sâop.

³⁷ Sâmu sâop. “Nâ ninahât yan.”

³⁸ Sâmu sâop. “Kutdâ, biwine ġâhâlen katsan,” sâm mepaeop.

³⁹ Yawu sâm mepaemu yuwu sâop. “Nâ lohimbî topyeġe ekmâ kâsipyongowehât gewan. Lok nombotġeâmâ “emelâk nânġâmain” sâm mepaeakmai yamâ hâum pâpġunomai. Yâhâ nombotġanġeâmâ “ki nânġâmain” sâmai yamâ sâmune nânġâġetâ haġ sâyġiġiwuap.” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu Parisaio yan kinbiġe nânġâm yuwu sâm âikuwi. “Mainġ, nenje mepaeakmaingât hâum pâpġum ki nanġaingât yat me?”

⁴¹ Sâjetâ sâop. “Nâhât topne nânġâm biwiyeġe nâhâlen kepeimai mâne emelâk tosayenġe biatyiġimbâp. Yâhâ yeġeâmâ “emelâk nânġâm pesuk pilain” sâm biwiyeġe nâhâlen ki kepeimai yakât otmâ tosayenġe ya yawuâk tatmâ yâhâwuap.” Yawu sâop.

10

Yesuġe tihit otningimâp.

¹ Yesuġe ikġan hâum yuwu sâm ekyongop. “Yuwu sâmune nânġâġet. Lama amboyeġanġe peke tuhumi lama ya kâlehen katyekmu kinmai. Yâhâ lok âlâ me âlâje lama kombo mene sâm lama galemġe tġrek topġan kinmap yakât otmâ peke betġehembâ mem pitik pilâm yâhâm kâlehen kioġmâ kombo membuap.

² Yâhâ lama amboyeġanġe dâiyeġmâ nak sândukġehen katyekmu kinġet sâm peke betġehembâ ki kioġmâp.

³ Yâkġeâmâ tġrek tâġ tâġâk yakât galemġe ekumu nânġâwanġimu kâlehen ba lama kutyeġe ikġiâk ikġiâk yongomap.

⁴ Yongonmu ga peke hindâmu denġe nânġâm amboyeġe watmâ arimai.

5 Yâhâ lok ondopņe pup taka dâiyeqmâ ariwe sâm yongonbuap yamâ engat towatņe aņņo nâņgâm ki betņan watnomai.” Yawu sâop.

6 Yesuņe den yu iķņan hâum sâmu nâņgâņetâ ki keterahop.

7 Nâņgâņetâ ki keterahopgât yuwu sâop. “Nâmâ lama yeņgât amboyeņe bonņe.

8 Aņņoân nâ hânân ki gewan yanâmâ lok komborâ nombotņe Anitâhât lama taka dâiyeqmâ âlâengen arine sâm yongonņetâ denyeņe ki nâņgâyiņgiwi.

9 Nâmâ tirek galemņe kinman. Lohimbi âlâ me âlâņe manman sânduhân manne sâm otmai yamâ nâhâlembâ gam ba peke kâlehen kinņetâ tihityeņe otmune kilik milik mannomai.

10 Otmu lok komborâ yâhâmâ lohimbi mem bâleyeqmâ itit kiom tuhuyiņimai. Yâhâ nâmâ manman kârikņe yiņgimune yan manmâ yâhâņetgât gewan. Yawu.

11 Otmu âlâkuâk ninahât sâwe. Nâmâ lama galemnye âlepņe mansan. Yakât otmâmâ lok bâleņe âlâ me âlâņe nâhât lama hilipyongone sâm takanomai yamâ in yawu sârereyekmune nohonomai.

12-13 Yâhâ lama amboyeņe nep lok meyekmu yâkât lama galemyeongom yan hâmeņahâlâk nâņgâmai. Yawu gârâmâ soso hulin âlâņe lama neyekbe sâm takawuap yamâ kiņgityeņahât otmâ pilâyeqmâ arinomai. Ariņetâ soso yaņe nombotņe neyekmu nombotņe tiok taok otmâ arim kinnomai. Yawu.

14-15 Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Anitâ orop biwinetņe hikuakmâ konohâk otmu naņņangiait. Yakât dopņeâk nine lama orop biwinenņe kepeiakmâ konohâk otmu naņņangiain. Yakât otmâmâ nâņe tihityeņe otmâ sârereyekmune nohoņetâ mumune yâkņe manman sânduhân mannomai.

16 Nohoņetâ mumbom yakât kakņan nine lama nombotņe emelâk Anitâņe manman kârikņahât pat kuyiņgimu wosapâ me wosapâ mansai, ya gurâ yongonmune denne nâņgâm yengâlen torokatmâ komot konohâk otņetâ nâ ninak amboyeņe otmâ yâhâwom.

17-18 Yâhâ tihityeņe otmâ sârereyekmâ mumbomgât awoņņe hâņgânnohomu gewan. Gem biwinetņe konok oap yakât otmâ lauņe lâum heweweņâk otmâ kaweyeņan kinmune nohoņetâ mumbom. Yakât otmâmâ awoņņe orop biwinetņe kepeiakmâ konohâk otmait.

Otmu nine manmannahât topne naņņangiain yakât otmâ lok âlâ me âlâņe yeņahât otmâ hilipnohonomaihât dop bia. Yawu gârâmâ hâmene ki kinbuap sâwangât nohoņetâ mumbom. Yaņak benņe mumuņambâ yahatbom yangât yawuâk otbom.” Yawu sâop.

19 Yesuņe den yawu sâmu Parisaioņe nâņgâm hioņakmâ nombotņe yuwu sâwi.

20 “Weke bâleņe mângâemu biwi hâlim otmâ den yu yap. Yakât otmâ wongât ki kuwanņi?”

21 Yâhâ nombotņeâmâ yuwu sâwi. “Weke bâleņe lok senyeņe bok sâsâņe heņgemyongonomaihât dop ki tap. Yâkņe den sâmu nâņgâmunņe sâtņe otmap. Gârâmâ weke bâleņe lok mângâeyekmu den ihilâk mahilâk sâmai yakât dop ki oap.” Yawu sâwi.

Parisaioņe Yesu kâtņak kune sâm otbi.

22 Otmu emelâk hâkulipnenņe yâhâņe opon kâmbukņe mem miwirikum yaņak hotom um Anitâ mepaewi yakât hombaņ tâlâhuop. Otmu hombaņ ya gelâk sâpņan teteop.

²³ Gârâmâ emelâk opon ya tuhuwi yan gelâk ningimâp sâam selep bârârâhâk kâlep tuhuwi yakât kutjeâmâ Solomongât selep yan Yesuŋe yâhâop.

²⁴ Yan yâhâmu Parisaionje mem hawam mewam tuhumi âi pâi tuhumi yuwu sâam âikuwi. “Wongât topge kurihiakdâ nenŋe enŋat yâhâp oain? Anitâŋe hâŋgângumu gewuap sâminiwi ya gâ me? Me âlâhât mambotnom? Topge tâŋ tâŋâk eknongorâ nâŋgâne.” Yawu sâwi.

²⁵ Sâŋetâ sâop. “Nâ yakât emelâk ekyongom gaman. Yamâ yeŋe nâŋgâŋetâ ki bulâŋe otmap. Yâhâ Awoŋnaŋe mâmâŋe otnihimu kulem topŋe topŋe memune ekŋetâ yan topne tetemap.

²⁶ Yawu gârâmâ yenâmâ nâhât lama bulâŋe ki manmai. Nâhât lama bulâŋe manmai mâne kulem memune ekŋetâ bulâŋe otmu biwiyenŋe nâhâlen katbâi.

²⁷ Yawu gârâmâ nâhât lama bulâŋe ya yengât topyeŋe nâŋgâm yongonmune betnan watnekmâi.

²⁸ Yawu otmai yamâ nâhât wâtnan kinmâ manman kârikŋan mannomai. Yamâ lok âlâ me âlâ, me wahap yu me yaŋe nâhâlembâ mem dâiyekŋetâ hiliwahonomaihât dop âlâ ki tap.

²⁹⁻³⁰ Yâhâ Awoŋne kunnenŋe pato tatmapŋe nâhât lama yaŋe nâ orowâk mannomgât pat kuyiŋim wawaeyekmap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâ, me wahap yu me yaŋe yâkâlembâ mem dâiyekŋetâ hiliwahonomaihât dop gurâ ki tap. Yâhâ Awoŋ orop dopnetŋe konohâk oap.” Yawu sâop.

³¹ Yesuŋe yawu sâamu nâŋgâŋetâ bâlemu kâtŋe mem kune sâam otbi.

³² Kune sâam otŋetâ sâop. “Awoŋnaŋe âi sâam nihiop ya âilonŋo mem gamune ekmai. Yakât otmâmâ wuân otmune bâleapgât kâtŋe mem nohone sâam oai?” Yawu sâop.

³³ Sâamu sâwi. “Âi âilonŋo mem gaman yat yakât bia. Gâŋe “Anitâ orop dopnetŋe konok oap,” sâamat yakât nâŋgâmunŋe bâlemu gohone sâam oain. Gâmâ lok bâleŋe.” Yawu sâwi.

³⁴ Sâŋetâ sâop. “Bâe, Anitâŋe den sâop ya yengât miti pepaen lok âlâŋe kulemguop ya yuwu tap. “Yenâmâ nâhât dowâk mansai.” Anitâŋe den yawu sâop ya kulemguop.

³⁵ Yâhâ miti pepaen den hârok kulemguwi tap ya bulâŋe. Yawu gârâmâ Anitâŋe tâmbâlipyenŋe yengât galemlipyenŋe âi sâam yinŋim yan “Yenâmâ nâhât dowâk mansai,” sâam ekyongop.

³⁶ Otmu yâk yengât sâop yawuâk nâhât sâam âi nihim hâŋgânnohomu gewan. Yakât otmâ “Nâ Anitâhât nanŋe mansan,” yawu sâam ekyongomune ya nâŋgâmâk tatmâ nâhâitŋe Anitâhât kawenŋan kinbe sâam oap sâamai ya nâŋgâmunne ki ârândâŋ oap. Anitâŋe emelâk yâk yengât sâop yawuâk nâhât sâop.

³⁷ Yâhâ nâŋe kulem topŋe topŋe mem gaman ya ekŋetâ Awoŋnahât dop ki otmap otmuâmâ âlepŋe denne nâŋgâŋetâ tâŋât otbuap. Yawu gârâmâ kunyeŋe kârikŋe otmâ denne nâŋgâŋetâ gemu betnihim mansai.

³⁸ Yakât otmâ kulem meman ya ekmâ nâŋgâm Awoŋ orop dopnetŋe konohâk oap yakât nâŋgâŋetâ keterakyinŋiâk.” Yawu sâop.

³⁹ Yawu sâamu nâŋgâŋetâ bâlemu mem pâi emetŋan katne sâam otŋetâ ho-hetyenjambâ gem ba ariop.

⁴⁰ Ari Yoran to nombotgen emelâk Yoaneŋe lohimbi mem toen katyekmu manbi yan ari manop.

⁴¹⁻⁴² Yan manmu lohimbi kiŋitŋe orowâkŋe arim ekmâ yâkâlen bi-wiyenŋe kepeim yuwu sâam alahu gulahu otbi. “Yoaneŋe kulem âlâ ki miop.

Yawu gârâmâ yâkŋe Yesuhât topŋe eknongop yamâ bulânjanâk sâop.” Yawu sâwi.

11

Lasaro bâleop.

¹⁻² Otmu sâp yakât kakŋan lok âlâ, Betani kapi amboŋe mesek sâtŋan kinop, kutŋe Lasaro sâm, touyâhâtŋe Maria yet Mata. Yâhâ mesek ki kuop yan Marianêâmâ to kukŋe suk suk âlâ mem Yesuhât kâiŋan moselemu gemu pirim somotŋaŋe kereŋ mewangiop.

³ Yâhâ mesek sâtŋan kinmâ pilâyelekebe sâm otmu touyâhâtŋaŋe Yesuhât yuwu sâm den katmutâ ariop. “Lok pato, gâ nângâ. Bukuhe yamâ mesek sâtŋan kinsap.” Yawu sâowot.

⁴ Den yawu katmutâ Yesuŋe nângâm matŋe yuwu sâm katmu âwureop. “Imiyetŋaŋe ki pilânenekbuap. Mesek sâtŋan kinsap yakât huhopŋe yamâ lohimbî dondâŋe Awoŋne netgât nângâŋetâ yahatbuap.” Yawu sâop.

⁵ Yâhâ Yesuŋe Mata Maria, Lasaro yâk yengât tepŋe dondâ nângâop.

⁶ Yawu gârâmâ den pat ya nângâm hilâm kalimbu pesuk sâmu yanak nen hoŋ bawalipŋe yuwu sâm eknongop.

⁷ “Yahatŋetâ Yuraia hânân âwurem arine.”

⁸ Yawu sâmu nenŋe yuwu sâm ekuwin. “Lok pato, nengât papatolip-nenŋaŋe yâhâlenâk gâ gohone sâm otbî. Yakât yiwerenŋe âwurem arinom yamâ gohonomai yakâ.”

⁹ Yawu sâmunŋe Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Anitâŋe emet haŋgât me omoŋgât dop yawu katmu tetemap. Yawu gârâmâ hilâmân nenŋe mâtâp ekmâ kilik milik arim gamain. Yawu otmâ kâinenŋan ki teŋ sâmap.

¹⁰ Yâhâ omoŋdâŋe ki ekmâ heŋgeŋgum arim gamain. Yawu otmâ kâinenŋan teŋ sâmap.

¹¹ Yiwerenêâmâ hilâmngât dop otmu mansain. Yakât otmâ bukenenŋe Lasaro in aman pâlâmŋe iap gârâmâ ari mândemune yahatbuap.” Yawu sâop.

¹²⁻¹³ Otmu Lasaro yamâ emelâk bâleop. Yâkŋe den kelanŋatmâ eknongomu nângâmunŋe ki keterakmu yuwu sâm ekuwin. “Kutdâ, yamâ aman in iapgât yahatbuap. Yakât otmâ ki arinehât nanŋain.”

¹⁴ Yawu sâmunŋe Yesuŋe den tâŋ tâŋak yuwu sâm eknongop. “Lasaronŋe emelâk bâleop. Gârâmâ orowâk tatbit mâne ki bâlembâp.

¹⁵ Emelâk bâleop. Gârâmâ kulem memune ekmâ topne nângâm heŋgeŋgum biwiyenŋe nâhâlenâk kepeinomai. Yakât otmâ tepne heronŋe oap. Bâiŋ, yahatŋetâ arine,” yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâmu bukenenŋe âlâ, kutŋe Toma sâm, kutŋe âlâmâ Boho boho, yuwu sâm eknongop. “Kutdânenŋaŋe arinom nanŋap. Yakât âlepŋe nen hârok arimunŋe nongonŋetâ muneâyâ.” Yawu sâop.

Yesuŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.

¹⁷ Yawu sâmu yahatmâ Betani kapiân ariwin. Yâhâ “Lasaro ya emelâk bâlemu kurihinetâ hilâm imbât oap” yawu sâm eknongowi.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ Betani kapi yamâ Yerusalem kapi pato ya hâlâŋmâek tap yakât otmâ bukulipyeŋe dondâŋe kapi pilâm kahân takawi.

²⁰ Yâhâ Mataŋe “Yesu mâtâwân takam tap,” sâŋetâ nângâm garinŋe pilâm penewangiwe sâm giop.

21 Gem ekmâ yuwu sâ m ekuop. “Kutdâ gâ nen orowâk tatbin mâne iminetŋaje ki pilânenekbâp.

22 Yawu gârâmâ gâŋe wuân me wongât Anitâ ulitguwuat ya âlepŋe nâŋgâhihiwuap.” Yawu sâ m ekuop.

23 Sâmu sâop. “Imihe âlepŋe mumuŋambâ yahatbuap.”

24 Sâmu sâop. “Hâmbâi sâp patoen yahatbuap yamâ nanŋan.”

25 Sâmu sâop. “Manman amboŋe yamâ nâ. Otmu mumuŋambâ yahatmâ mannomai ya gurâ amboŋe nâek.

26 Yakât otmâmâ lohimbi âlâ me âlâŋe biwiyenŋe nâhâlen katmâ manmainŋe munomai yakât kakŋan mumuŋambâ yahatmâ mannomai. Manmâ yâhâŋŋe munomaihât dop âlâ ki tap. Den yan yu nâŋgârâ bonŋe oap me bia?” Yawu sâop.

27 Sâmu sâop. “Kutdâ, yat yamâ nâŋgâmune bonŋe oap. Otmu Anitâŋe tihitnenŋe olâk sâ m nanŋe hâŋgângumu gewuap sâmain yamâ gâ ya nanŋan.” Yawu sâop.

Yesuŋe weŋe nâŋgâop.

28 Yawu sâ m âwurem ari gariŋe den halowâk ekuop. “Kutdânenŋe mâtâwân taka kinmâ gâhât yap.”

29-30 Yawu sâmu Mariaŋe Yesu penewaŋgiwe sâ m yahatmâ sururuk sâ m ariop.

31 Yahatmâ arimu bukulipŋe kak takawi yaŋe “Mariaŋe weŋe nâŋgâm sumâŋen ari isewe sâ m oap,” sâ m yahatmâ betŋan watbi.

32 Mariaŋe sururuk sâ m ari Yesu penewaŋgim isem kinmâ yuwu sâ m ekuop. “Kutdâ, gâ nen orowâk tatbin mâne iminetŋaje ki pilânenekbâp,” Yawu sâop.

33 Yawu sâ m isemu bukulipŋe watbiŋe orowâk isewi. Iseŋetâ yekmâ Yesuŋe tepŋe nâŋgâyiŋgim yuwu sâ m âiyongop.

34 “Yâk wosapâ kurihiwi?”

Sâmu sâwi. “Pato, yuân ga ek,” sâwi.

35 Yawu sâŋetâ Yesuŋe yekmâ tepŋe nâŋgâyiŋgim isem kinop.

36 Yakât otmâ lohimbi kinbiŋe ekmâ yuwu sâwi. “Ekŋet. Nâŋgân nâŋgânŋe yâkâlen kepeim manmapgât yawu oap.” Yawu sâwi.

37 Yâhâ nombotŋajeâmâ yuwu sâwi. “Lok senŋe bok sâsâŋe ya emelâk senŋe lâwâlemu hâreakmu ehop. Yawu gârâmâ Lasaro heŋŋeŋguop mâne ki mumbâp. Ki heŋŋeŋguop yakât nâŋgâmunŋe bâleap.” Yawu sâwi.

Yesuŋe Lasaro mumuŋambâ mem yahalop.

38 Yawu sâŋetâ Yesuŋe nâŋgâmu ki ârândân otmu sumâŋen ariop. Lasaro yamâ kârikin kâlehen katŋetâ tatmu kât pato âlâŋe mâtâpŋe manguwi.

39 Ya ekmâ “Kât ya hâpunŋetâ ariâk,” sâ m ekyongop.

Ekyongomu Mataŋe sâop. “Kutdâ, kurihimunŋe hilâm imbât pesuk yap. Yakât emelâk tâtuk sâ m korokŋe pilap.” Yawu sâop.

40 Sâmu sâop. “Yamâ nâhâlen biwihâŋe kepeim manbuat yanâmâ nâŋe Anitâhât wâtŋan kinmâ kulem membom ya ekdâ âlâ kândâkdâ otbuap yakât emelâk ekgohowan.” Yawu sâop.

41 Yesuhât sâtgât otmâ kât pato ya hâpunŋetâ arimu yâkŋe himbimân pak sâ m ekmâ yuwu sâ m ulitguop. “Awoŋ, gâ ulitgohomune nâŋgânihimat ya nanŋan.

42 Yawu gârâmâ lohimbi kinsai yuŋe gurâ gâŋe hângânnohorâ gewan ya ekmâ nâŋgâŋetâ bulâŋe olâkgât senyenjan kinmâ ulitgohoan.”

43 Yawu sâm purik pilâm Lasaro kunop. “Lasaro, yahatmâ ge.”

44 Sâmû uk sâm yahalop. Yâhâ kâinje bâtŋe yamâ mem sâŋgum kaok yaŋe sâhâm kuratguwi. Otmu kun kundenne ya gurâ sâŋgumŋak sâhâm kurihiwi. Yakât otmâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Sâŋgum ya holaŋmâ pilâŋet.” Yawu sâop.

Kaipa otmu Parisaioŋe Yesu mumbuap sâm den hikuwi.

(Mataio 26:1-5 Mareko 14:1-2 Luka 22:1-2)

45 Yesuŋe kulem miop yan lohimbi dondâŋe kak taka kinbiŋe ekmâ biwiyenje yâkâlen katbi.

46 Yâhâ nombotŋaŋeâmâ kulem miop yakât den pat Parisaio ekyongowi.

47 Ekyongonjetâ yaŋak Parisaioŋe hotom uminiwi ya yengât kunlipyene ari yuwu sâm ekyongowi. “Lok yuŋe kulem topŋe topŋe memap yakât girawu otne?”

48 Mâtâp ki maŋguwaŋginom yamâ lohimbi kerekŋe yâkâlen torokatnomai. Yâkâlen torokatŋetâ Roma kunlipnenŋaŋe nâŋgâŋetâ bâlemu tembe lâulipyenje hângânyongonjetâ taka nengât opon kâmbukŋe kândorŋmâ itit kiom tuhuneneknomai.” Yawu sâwi.

49 Yawu sâŋetâ hotom uminiwi ya yengâlen gâtŋe lok âlâ, kutŋe Kaipa sâm, yamâ yambu yan hotom uwi ya yengât kunyene pato manop. Yâkŋeâmâ yahatmâ yuwu sâm ekyongop. “Yenâmâ nâŋgâm hâum pâpŋumai.

50 Yakât otmâmâ yuwu sâm ekyongomune nâŋgâŋet. Nen Yura lohimbi kerekŋe hiliwahomaingât lok yuŋahâk muâk sânom.” Yawu sâop.

51 Yawu gârâmâ den sâop ya ikŋahâk ki sâm teteop. Yâhâmâ yambu yakât hotom uwi ya yengât kunyene manop. Yawuhât den ya sâop yakât bulâŋe yamâ Yesuŋe kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop.

52 Yâhâ Yura nengâlâl ki muop. Lohimbi wosapâ me wosapâ mansaiŋe Anitâhâlen biwiyenje katnomai kerek menduhunenekmu komot konohâk otnom. Otmâ emelâk manman kârikŋahât pat kuningiop ya menomgât kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop.

53 Otmu Kaipaŋe sâop yapâek topŋe katmâ Yesu muâkgât den hikum mâtâpgât pâinmâ gawi.

54 Yakât otmâ Yesuŋe hoŋ bawalipŋe menenekmu Yuraia hân pilâm, kapi âlâ, kutŋe Eparaim sâm ya lok ki manmai yakât horatŋehen ariwiŋ.

55 Yakât kakŋanâmâ nengât Tihit tihit hombanj tâlâhumu yan lohimbi dondâŋe Anitâŋe nâŋgâyinŋimu ârândâŋ olâkgât toen piriakne sâm Yerusalem kapi patoen yâhâwi.

56-57 Sâp yanâmâ hotom uminiwi yengât kunlipyene otmu Parisaioŋe lohimbi yuwu sâm ekyongowi. “Yesu takawuap otmâmâ lok âlâ me âlâŋe ekmâ ga eknongomu nenŋe pâi emetŋan mem katnom,” sâwi. Yakât otmâmâ Yesu ekŋetâ biatmu opon kâmbukŋan yâhâm yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Yen girawu nanŋai. Yesu hombanj yu kakŋe ki mon ekbuap.” Yawu sâwi.

12

Mariŋe to kukŋe âilonŋo moselemu Yesu kâinjan giop.

(Mataio 26:6-13 Mareko 14:3-9)

1 Yâhâ Yura lohimbiŋe menduhuakmâ Yesuhât mambotŋetâ bialop. Otmu yakât kakŋan hilâm nombolân konok pesuk sâmu Tihit tihit hombanj

tetewuap ya utâpgumu Yesuñe menenekmu Eparaim kapi pilâm Betani kapiân ariwin. Yâhâ Betani kapi yamá Yesuñe Lasaro mumuñambâ mem yahalop.

² Yan arimunñe kapi ambolipñe nombotñane Yesuhât heronñe otmâ orowâk menduhuakmâ sot uñetâ newin. Nem tatmunñe Lasaronñe Yesu hâlânñmâ talop. Otmâ Matañe sot um hâum ningimu newin.

³ Nem tatmunñe gariñane nak âlâ toñe kukñe suk suk, hâmeñe yahat yahatñe, moselemu Yesuhât kâinjan gemu somotñe kâlep pato yane mem gowasiñmâ kerenñ mewañgiop. Otmu kukñe yane pindindiñ sâam hâmenenñan yâhâop.

⁴ Kukñe nânğâm nengâlen gâtñe âlâ, kutñe Yurasi, Karioto kapi ambonñe yamâ gâmâlâk Yesuhât betñehen kionbuap yane sâop.

⁵ “Bâe. To kukñe suk suk yu mem ari lok nombotñe yinğimunñe yakât hâmeñe, wan tausen kina yawuya ninginjetâ lohimbi umburuk mansai kâsikum tânyongombâingât dop.” Yawu sâop.

⁶ Otmu yâhâmâ den yu sâop yuâmâ lok umburuk manbi ya tânyongonehât ki sâop. Yâhâmâ nengât tewetsenñe katipñe galemğum kinmâ yapâ kombo meningiminiop. Yakât otmâ ikñahât nânğâm sâop.

⁷⁻⁸ Yawu sâamu Yesuñe yuwu sâam ekuop. “Kâmbukñe, ki sâam guhuñmâ tatñet. Kulem miap yu ekmune ârândân oap. Yawu gârâmâ nâ getek nohoñetâ mumbom yan to torehenñe tap yuñe mem yâhâpñe pirinekbuap. Yawu gârâmâ yu ki mem hânğângum tewetsenñe mem lohimbi umburuk tânyongomai. Yamâ wongât? Yâhâmâ yen orop sâp kâlep manñetâ tânyongonomai.” Yawu sâop.

⁹ Otmu Yesuñe Betani kapiân yâhâ talop yan lohimbi dondâñe nânğâm ekne sâam takawi. Otmu yakâlâk bia. Emelâk Yesuñe Lasaro mumuñambâ mem yahalop ya nânğâwihât ekne sâam takawi.

¹⁰⁻¹¹ Taka Lasaronñe mumuñambâ yahalop yakât ekñetâ âlâ kândâkdâ otmu biwiyenñe Yesuhâlen katbi. Yakât otmâmâ hotom uminiwi yengât kunlipyenñe nânğâñetâ bâlemu den yuwu sâam hikuwi. “Lohimbi kingitñe orowâkñe Yesuñe Lasaro mumuñambâ mem yahalop ya nânğâm yâkâlen torokatmaiñetâ yâhâp yâhâp yotgomunñe mundomawot,” sâawi.

Yesuñe Yerusalem kapiân yâhâmu heronñe otbañgiwi.

(Mataio 21:1-11 Mareko 11:1-11 Luka 19:28-40)

¹² Emet hanñ sâamu nenñe yahatmâ Betani kapi pilâm Yerusalem kapiân yâhâwin. Betani kapi pilâmunñe lohimbi dondâñe Tihit tihit hombañ ekne sâam Yerusalem kapiân taka tatbiñe Yesu kapiân takawuap ya nânğâwi.

¹³ Ya nânğâm kapi pilâm gem matuk yawuyaek yakât esenñe hârem mâtâwân kinñetâ gamunñe heronñe otbañgim sâawi. “Anitâñe Isirae nengât tihitnenñe otbuat sâam kunnenñe katgekñmâ âi sâam gihim hânğânğohomu mat takat. Yakât otmâ Anitâ mepaeain,” sâam heronñe otbi.

¹⁴ Heronñe otñetâ Yesuñe dongi nanñe âlâ mem kakñan yâhâ tatmâ kapiân yâhâop. Otmu yâhâop yakât emet inânñan poropete âlânñe den kulemguop ya yuwu tap.

¹⁵ “Yen Yerusalem kapi ambolipñe nânğâñet. Yengât kutdâyenñe dongi nanñe kakñan tatmâ yengâlen takamu ekmâ heronñe nânğâwanğinomai. Yakât otmâ âlâkuâk ki gorâyinğiwuap.”

Den kulemguop ya yawu tap.

¹⁶ Otmu sâp yanâmâ hoñ bawalipñe nenñe dongi ya dâim ge wanmunñe kakñan tatmâ kapiân yâhâop. Kapiân yâhâop yan den yakât bulânñe teteop

yakât hâum pâpguwin. Yâhâ Yesuŋe himbimân âwurem yâhâop yakât kakŋan yukât nâŋgâmunŋe keterahop.

17-18 Otmu emelâk Yesuŋe Lasaro mumuŋambâ mem yahalop yakât lohimbî dondâŋe ekbi. Otmu yâkŋe bukulipyeŋe ki ekbi ya ekyongonêtâ nâŋgâwihât Yesu ekne sâm mâtâwân ge penewangim heronŋe otmâ orowâk kapiân yâhâwi.

19 Heronŋe otbanŋinetâ Parisaio nombotŋaŋe ekmâ nâŋgâm bâlewanŋim yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Bâe, nenŋe lohottŋe ot tatmunŋe lohimbî kiŋitŋe orowâkŋe Yesuhâlen torokatnomosai yukâ. Yakât otmâ girawu otmunŋe yan Yesu watmâ tai yu pilâŋet?” Yawu sâwi.

Yesuŋe mumbuap yakât Pilip yet Anderea ekyotgop.

20 Otmu sâp yanâmâ Girik kapi ambolipŋe nombotŋaŋe Anitâ mepaene sâm Yerusalem kapiân yâhâwi.

21 Kapiân yâhâ Yesu ekne sâm bukunenŋe âlâ, Pilip sâm, yamâ Besaita kapi yamâ Galilaia hânân tap yan gâtŋe, yâkâlen toho Yesuhât âikuwi.

22 Yesuhât âikuŋetâ Pilipŋe bukunŋe Anderea ekumu orowâk Yesuhâlen ari den ya ekuowot.

23 Ekumutâ nâŋgâm matŋe yuwu sâm ekyotgop. “Bâiŋ, Anitâŋe nâ lok bulâŋe hâŋgânnohomu gewan. Nâhât topne tetemu nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaeneknomaihât sâpŋe tâlâhuap.

24 Yakât den âlâen hâum sâmune nâŋgâmutâ keterahâk. Senŋo alikŋe ki mondotmâ hân kâlêhen katmain yamâ kâmŋe ki gamu bonŋe ki otmap. Yâhâ senŋo alikŋe hân kâlêhen katmunŋe tatmâ kâmŋe pururuk sâm yahatmâ esenŋe huhumap. Yawu otmâ suriŋe pilâm yanak bonŋe otmap. Yawu gârâmâ senŋo alikŋe konok yapâek bonŋe pato tetemap. Yakât dopŋeâk nohonêtâ mumune hânân katnekŋetâ gemune yapâ gâtŋaŋe lohimbî dondâŋe manman bulâŋe mem tetenomai.

25 Yakât yuwu sâmune nâŋgâyet. Lohimbî âlâ me âlâŋe yeŋe manmanyenahâlâk mem mete tuhum mannomai yamâ hâmbâi hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe manmanyenahât ki mem mete tuhum nâhâlâk biwiyenŋe katmâ mannomai yanŋeâmâ manman kârikŋan mannomai.

26 Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nâhâlen torokatmâ hoŋ banihinomai yanŋeâmâ tem lâunihim mannomai. Yawu manŋetâ Awonŋaŋe meyekmâ nâhâlen torokatyekmu biwinenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmâ orowâk manbisâin.

27 Yawu gârâmâ sâp yiwerenŋe yu biwine umatŋe oap. Biwine umatŋe otmu yakât girawu sâwom. Yuwu mon sâwom? Awonŋ, umatŋe bâleŋe yu kaknan yâhâmapgât nâŋgânihirâ pilâm ariwehât nanŋan. Yamâ benŋe yawu bia. Umatŋe yu kaknan yâhâmu sâtŋum mumbehât hâŋgânnohorâ gewan.

28 Yakât otmâ sârâ umatŋe yu me ya kaknan yâhâwuap yu ekmâ lohimbî dondâŋe mepaehekŋetgât nanŋan.” Yawu sâop.

Yawu sâmu himbimâmbâ âwâŋaŋe yuwu sâop. “Emelâk kulem topŋe topŋe mem garâ ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaenekmâ gamai. Yawu gârâmâ âlâkuâk kulem mendâ ya ekmâ mepaeneknomai.” Yawu sâop.

29 Yawu sâmu lohimbî yan kinbiŋe denŋe nâŋgâm sâwi. “Âo, himbim ŋunŋuruy sâmu nanŋain.” Yâhâ nombotŋaŋe sâwi. “Bia, anŋelo âlâŋe den ekumu ombenŋe munŋaŋe ŋawaŋ ŋawaŋ sâm arimu nanŋain,” yawu sâwi.

³⁰ Yawu sâjêta Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. Anitâŋe den yiwerenŋe eknohomu nanŋai yuâmâ biwine houŋ sâmapgât ki yap. Yeŋe nâhât nâŋgânihiŋetâ keterahâkgât yap.

³¹ Sâp yiwerenŋe yupâek Anitâŋe lohimbi yeŋgât biwiyenŋe ekmâ mem kiwiliyekmâ sâm hâreyiŋgiwuap. Yâhâ lohimbi bâlenŋe yeŋgât amboyenŋe, kutŋe Satan sâm, ya mem ge katmune yâkât wâtŋe pesuk sâwuap.

³² Yakât topŋeâmâ yuwu. Nâ howanân nohom kânâŋgânekŋetâ kinbom. Yawu otbom yan lohimbi kerek dâiyekmune nâhâlen torokatnomaihât nanŋan.” Yawu sâop.

³³ Mem âlâlâ tuhunetâ mumbuap yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterakiŋgiâkgât Yesuŋe yawu sâm ekyongop.

³⁴ Yawu sâm ekyongomu lohimbi yan kinbiŋe nâŋgâŋetâ ki ârândânŋ otmu yuwu sâm âikuwi. “Bâiŋ, yat yawu bia. Mosenŋe den âlâ kulemguoŋ ya yuwu tap. Anitâŋe hâŋgâŋgumu gewuap yamâ manman kârikŋan manmâ yâhâwuap. Yawu gârâmâ gâŋeâmâ yuwu sâmât. “Anitâŋe lok bulâŋe hâŋgânnohomu gewan,” ya sâmât. Yamâ girawuhât otmâ “Howanân nohom kânâŋgâneknomai” yat. Yakât otmâ Anitâŋe lok bulâŋe hâŋgâŋgumu gewuap yakât topŋe yamâ nâŋgâm hilipgumat. Yakât otmâ lok âlâhât yat?” Yawu sâwi.

³⁵⁻³⁶ Sâjêta sâop. “Sâp yiwerenŋe yuâmâ sâmune lanŋinŋaŋe biwiyenŋan pilâmu haŋ sâyiŋgimap. Yawu gârâmâ lanŋinŋe bok sâmu omoŋ bâlenŋe sahakmappât yeŋe lanŋinŋahât ambonahâlen biwiyenŋe kepeim lanŋinŋanâk mannomai. Yâhâ sâp ki kâlêp otmâek lanŋinŋe bok sâmu yan omoŋ sahakbuap. Yawu otmu omoŋân mannomaiŋe bam gane sâm mâtâp ki ekmâ awawi guwawi otmâ ari hiliwahonomai.” Yawu sâop. Yesuŋe den sâm tiŋ pilâm pilâyekmâ ge misiŋgurahop.

Lohimbi kiŋitŋe orowâkŋe biwiyenŋe Yesuhâlen ki katbi.

³⁷ Yesuŋe hânân manop yan kulem topŋe topŋe memu Yura lohimbiŋe yakât topŋe ekŋetâ ki keterakmu yanak yâkâlen biwiyenŋe ki katbi.

³⁸ Yâkâlen biwiyenŋe ki katbi yakât emet inânŋan poropete âlâ, kutŋe Yesaia sâm, kulemguoŋ yakât bulâŋe teteop.

“Kutdâ, gâhât den pat âleŋŋe ekyongomunŋe kapi ambolipŋaŋe nâŋgâŋetâ ki bonŋe otmâp. Otmu gâŋe mâmâŋe otningirâ kulem topŋe topŋe memunŋe ekŋetâ ki keterakmap. Yakât otmâ gâhâlen biwiyenŋeâmâ ki kepeimai.” Yawu kulemguoŋ.

³⁹ Anitâhâlen biwiyenŋe ki kepeiji yakât topŋe teteâkgât Yesaianŋe den âlâ kulemguoŋ ya yuwu tap.

⁴⁰ “Lohimbi nombotŋaŋe Anitâhât hâkânŋ otmâ nâŋgâm kâkâsuk mansai. Yakât otmâ biwiyenŋe alitmâ hiliwahonŋetgât yâkŋe nâŋgân nâŋgânyenŋe mem gulip tuhuyiŋgimu ki nâŋgâŋetâ hâumap. Otmu senyenŋe mem kâtâpgumu ki ekŋetâ keterakmap.” Yawu kulemguoŋ.

⁴¹ Yâhâ Yesu ōwâŋaŋe âi sâm waŋop ya tuhum tiŋ pilâm mumuŋambâ yahatmu ekŋetâ âlâ kândâkdâ otbuap ya Yesaianŋe emet inânŋan ekmâ nâŋgâm kulemguoŋ.

Miti emetŋahât galem nombotŋaŋe biwiyenŋe Yesuhâlen katbi.

⁴²⁻⁴³ Yawu gârâmâ Yura nengât miti emetŋahât galem nombotŋaŋeâmâ biwiyenŋe Yesuhâlen katbi. Yawu gârâmâ bukulipyenŋaŋe nâŋgâyiŋgiŋetâ yahalâkgât lohotŋanâk manbi. Yawu manbi yakât Anitâŋe nâŋgâmu ârândânŋ

oap me bia yakât ki nângâwi. Yawu nângâm Parisaioŋe nângâm bâleyiŋgim miti emetŋambâ kewilâyekŋetâ yaeheŋ manmaiŋhât Yesuhâlen biwiyenŋe kepeiwi yakât ki sâwi.

⁴⁴⁻⁴⁵ Yesuŋe torokatmâ yuwu sâop. “Lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeiŋmai yamâ biwiyenŋe nâhâlen kepeiŋin sâŋm awoŋne hângânohomu gewan yâkâlen kepeiŋmai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlâk nângâmŋai yamâ nângânihiŋin sâŋm awoŋne hângânohomu gewan yâk nângâwanŋgimŋai.

⁴⁶ Yâhâ balam sem laŋinŋe pilâmu lohimbiŋe ekmâ heŋgeŋgumŋai yakât dopŋeâk nâŋe hohetyenŋan ge manmune nâhât manmannahât laŋinŋe biwiyenŋan pilâmu haŋ sâyiŋgimŋap. Yawu otmâ lohimbi âlâ me âlâŋe omoŋŋan torokatmâ manmaiŋhât biwiyenŋe nâhâlen kepeiŋ manŋetâ haŋ sâyiŋgiâkgât gewan.

⁴⁷ Nâŋe lohimbi den âiân katyekmâ matŋe yiŋgiwehât ki gewan. Nâmâ sârereyekmâ manman kârikŋan mem torokatyekbe sâŋm gewan. Yakât otmâ lohimbi nombotŋe nâhât den nângâŋetâ gemu bet pilâm manmai yamâ den âiân ki katyekmâ matŋe yiŋgiwom yakât topŋe yuwu.

⁴⁸ Den ekyongomune nângâŋetâ gemu bet pilâmai den yuŋahâk sâp patoen topŋe mem tetemu Anitâŋe matŋe yiŋgiuwap.

⁴⁹ Nâŋe den ekyongom gaman yuâmâ nîne enŋatneâk ki ekyongoman. Awoŋneŋe den yu ekyongowuat sâŋm hângânohomu gewan.

⁵⁰ Yakât topŋe yuwu tap. Awoŋnahât den ekyongom gaman yu lâum mannomŋai yanâmâ manman kârikŋan manmâ yâhânomŋai ya nângâmune bulâŋe otmâp. Yakât otmâmâ awoŋneŋe den yu ekyongowuat sâŋm nihiop. Yawuâk ekyongoman.” Yesuŋe yawu sâop.

13

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe yeŋgât kâiyenŋe piriop.

¹ Emet omoŋ otmu haŋ sâwuap yan Tihit tihit hombaŋ tetemu Yesuŋe pilânenekmâ âwâŋahâlen âwurem yâhâwuap yakât nângâop. Yakât otmâ nen wawaenenekmâ manmâ gaop yawuâk torokatmâ manbuap yakât nângâmuneŋe keterahâkgât menenekmu emet âlâen menduhuakmâ sot um newin.

² Otmu bukunenŋe âlâ orowâk um nem tatbin yamâ Simon nanŋe, kutŋe Yurasi sâŋm, Karioto yan gâtŋe. Yamâ Satanneŋe emelâk yâkât biwiŋan kioŋmu Yesu betŋehen kioŋbuap yakât biwiŋe kalop.

³ Yawu gârâmâ Yesu âwâŋeŋe wâtŋe waŋmâ hângângumu ge wuân me wuân otbuapgât dop tatbaŋgiop yakât nângâop. Yawu gârâmâ umatŋe tetewaŋgimu yakât kakŋan âwâŋahâlen âwurem yâhâwuap yakât gurâ nângâm manmanŋe ki alilop.

⁴ Yawu otmâ nenŋe bukulpnenŋe yeŋgât nângâm hoŋ bayiŋginehât Yesuŋe nem tatbin yapâ uk sâŋm yahatmâ sâŋgum kâlep mânuŋahop ya tuhumm pilâm kereŋ âlâ mem pâŋan kepeiop.

⁵ Yawu otmâ yahatmâ to mem kondoân gâioŋ. To gâim katmâ nen hoŋ bawalipŋe konok konok kâinenŋe piriŋgiop. Piriŋmâmâ kereŋ meningiop.

⁶ Yawu otmâ, Simon Petoro yâkât kâiŋe piriwaŋgiwe sâŋm otmu yakât Petoroŋe nângâmum umatŋe otmu yuwu sâŋm ekuop. “Kutdâ, girawuhât otmâ kâiŋe piriwe sâŋm oat? Pilâhât nanŋan.”

⁷ Sâmu sâop. “Wongât kâiŋe pirihiŋian yakât ki nanŋat. Hâmbâi mâne gâmâ topŋe nângârâ keterakbuap.”

8 Sâmu sâop. “Gâmâ kâine ki piri. Kâmbukņe, pilâ.”

Sâmu sâop. “Nâņe kâihe ki piriwom yamâ gâ nâ pilânekmâ gikiâk manbuatgât nanġan.”

9 Sâmu sâop. “Bâiņ, âlepņe gâņe pirinekbe sâm oat gârâmâ kâine konohâk ki piriwuat. Gâņe bâtne otmu senne hâmene ya orowâk pirinekuatgât nanġan.”

10 Sâmu sâop. “Yen kerekņe omoņânâk piriaksaihât salehâk tai. Yawu gârâmâ mâtâp tâlim takai yakât otmâmâ kâiyeņe konok pirian. Yawu gârâmâ yen tai yu osetyeņan gâtņe âlâmâ salehâk ki mansap.” Yawu sâop.

11 Yurasije iķņe betņehen kioņbuap yakât nâņġâm sâop.

12 Otmu kâiyeņe ya kerehâk pirim pesuk pilâm sâņġumņe holaņmâ kalop ya yâhâpņe mem mânunjahop. Mânunġakmâ gewâkņan ge tatmâ yuwu sâm eknon-gop. “Yiwereņe kâiyeņe piriyeksan yukât topņe nâņġâņetâ keterahâkgât yuwu sâmune nâņġâņet.

13 Yeņeâmâ “Patonenņe” me “Kutdânenņe” sâm nohonmai. Nâņe yeņġât kunyeņe manman yakât nohonmai ya nâņġâmune ârândâņ oap.

14-15 Yawu gârâmâ nâņe kunyeņe oan yakât otmâmâ yeņe hoņ bawanġiakmâ mannomaihât dop kum kâiyeņe pirian. Yakât otmâ yengu towat tiripyon-goan yuwuâk otmâ mannomai.

16 Yakât yuwu sâmune nâņġâņet. Yeņe hoņ banihim mansai. Yakât otmâ kutdâlipne mannomaihât dop ki tap. Yawu gârâmâ nâņe hoņ hâņġanyongomune nâhât tem lâum mannomai. Yawu otņetâ amutyenġan manbomġât dop bia.

17 Yakât nâņġâm sâp yiwereņe yu hoņ bayiņġian yakât dopņeâk hoņ bawanġiaknomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâņe nâņġâmu ârândâņ otmu biwi heroņe mannomai.

Yeņe iķņe betņehen Yurasije kioņbuap yakât sâop.

18 Nâmâ biwiyeņahât topņe nâņġâm tem lâunihim manņetġât meyekmune mansain. Yawu gârâmâ kerek yeņġât ki yan. Miti pepaen den âlâ yuwu tap. “Bukune lau konok niat yeņeâmâ mem purik pilânehop.” Den yawu tap yakât bonņe teteâkgât yen tai yu osetyeņan gâtņe âlâņe mem bâlenekbuap.

19 Nâņe sâp yiwereņe yu den ekyongoan yukât bonņe tetewe sâm oap. Tetemu ekmâ yan Anitâ orop dopnetņe konohâk oap yakât topņe ekmâ nâņġâm heņġenġunomai.

20 Yakât yuwu sâmune nâņġâņet. Lohimbi âlâ me âlâņe buku otnihimai yaņe nâ otnihiaian sâm yan awoņne hâņġânnohomu gewan yâk otbaņġimai. Yawu gârâmâ nâņe yawuâk hâņġanyongomune arinġetâ buku otyiņġinomai. Yawu otyiņġinomai yaņe yen otyiņġiaian sâm yan nâ otnihinomai” Yawu sâop.

Yurasije Yesu betņehen kioņbuapġât sâop

(Mataio 26:20-25 Mareko 14:17-21 Luka 22:21-23)

21 Yesuņe yawu sâm biwiņe umatņe otmu yuwu sâop. “Bulâņanâk ekyongomune nâņġâņet. Yen tai yu osetyeņan gâtņe âlâņe betnehen kioņbuap.”

22 Den sâop yamâ âlâhât sâop ya ki nâņġâmunņe teteop.

23-24 Yâhâ nâ otmu Yesu biwinetņe hikuakmâ konohâk olopġât nâmâ yâk hâlâņmâ tatban. Yakât otmâmâ Petoroņe senġajak otmu ândâp katmune halowângen eknohom sâop. “Ya ekum ehâ. Yu âlâhât yap?” Yawu sâop.

25 Yawu sâm eknohomu nâņġâm nâņe Yesu yuwu sâm âikuwan. “Bâe, gâ yat yamâ âlâhât yat? Ya sârâ nâņġawe.”

26 Âikumune sâop. “Sot mem motokmâ wan̄mune nembuap yakât yan.” Yawu sâam sot mem motokmâ Yurasi wan̄mu miop.

27 Miop yanâk Satan̄je biwiñan kion̄op. Biwiñan kion̄mu yan̄ak Yesūje nân̄gâm yuwu sâam ekuop. “Gâ yiweren̄je yu me ya otbehât nan̄gat. Ya âlep̄nje otbuat.” Yawu sâop.

28 Yesūje Yurasi yawu sâam ekuop yakât top̄nje bukulip̄n̄aje ki nân̄gâwi.

29 Yâhâ Yurasin̄je nengât tewetsen̄je galem̄gum man̄miniop. Yakât otmâ bukulip̄nje nombot̄n̄aje yuwu nân̄gâwi. “Yurasin̄je tewetsen̄je mem ari sot puluhuâkgât Yesūje ekuap,” yawu nân̄gâwi. Yâhâ nombot̄n̄ajeâmâ “Yurasin̄je tewetsen̄je sâlikum nombot̄nje hârem lok umburuk mansai ya yingîâkgât ekuap,” yawu nân̄gâwi.

30 Yesūje sot mem motokmâ wan̄mu miop yanâk Yurasin̄je yahatmâ pilânenekmâ ariop.

Biwinen̄n̄aje kepeiakmâ buku oran̄jim mannom.

31-32 Yurasi gem arimu Yesūje yuwu sâam eknongop. “Anitânje nâ lok bulân̄je hân̄gân̄nomu gewan yakât top̄nje lohimbî kerek̄nje nân̄gâm hen̄gen̄gun̄jetgât kulem âlâ nâhâlen tetewuap. Tetemu lohimbî dondân̄je ekmâ nân̄gân̄jetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaeneknomai. Yâhâ nân̄je Anitâhât tem lâumune kulem tetemu ek̄jetâ ewe membe otmu yan̄ak Anitâ mepaenomai.

33 Bukulip̄ne, emelâk Parisaio ekyongowan ya yawuâk ekyongomune nân̄gân̄jet. Sâp kâlep ki otmuâk pilâyekmâ ariwom. Yawu gârâmâ ariwom yan̄ gurâ yen̄je arinomialhât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ pâinneknomai yamâ ki neknomai.

34 Yawuhât den âlâ yuwu ekyongomune lâum mannomai. Nân̄je biwinan̄je kepeiyekmâ mansan yakât dop̄n̄eâk yengu biwiyen̄n̄aje kepeiakmâ buku oran̄jim mannomai.

35 Yawu oran̄jim mannomai yanâmâ yen̄je nâhât hon̄ banihim mansai yakât yen̄ yekmâ nân̄gâyin̄jim hen̄gen̄gunomai.” Yawu sâop.

Petoron̄je Yesū betguwuap yakât Yesūje sâop.

(Mataio 26:31-35 Mareko 14:27-31 Luka 22:31-34)

36 Yesūje yawu sâamu Petoron̄je yuwu sâam âikuop. “Kutdâ, gâ wosaken ariuwat?”

Sâmu sâop. “Yen̄ pilâyekmâ arimune watneknomialhât dop ki tap. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp âlâenâmâ nâhâlen torokatnomai.” Yawu sâop.

37 Sâmu sâop. “Kutdâ, wongât gâ orop ki arinom yat? Yâhâ kasalip̄n̄aje gohon̄jetâ mumbuat yamâ nâ orowâk notgonomialhât nan̄gan.”

38 Sâmu sâop. “Bukune, yuwu sâamune nân̄gâ. Gân̄je nâ betnohom top̄ne kurihiuwat. Betnohorâ kalimbuñe otmu gokorok isewuap.” Yawu sâop.

14

Yesūje himbimân kawenenn̄je hen̄gen̄guwuap yakât sâop.

1 Yesūje torokatmâ yuwu sâam eknongop. “Nân̄je pilâyekmâ ariwom yakât ki nân̄gâm ketet otnomai. Yen̄je Anitâ tihit tihit ambon̄ahâlen biwiyen̄n̄aje kepeim man̄mai yakât dop̄n̄eâk nâhâlen gurâ biwiyen̄n̄aje kepeim mannomai.

2 Awon̄je tatmap yan̄ emet biwiñe dondâ tap. Yawu ki tap mâne, nân̄je emelâk yakât sâam tetem ekyongombâm. Nâ in̄ ki ariwom. Yen̄gât kawememune yan̄ ari tatnomialhât ariwom.

³ Ari kaweyenje henjengum yanâmâ âwurem taka meyekmune nâ orowâk ari mannom.

⁴ Yâhâ nâñe Anitâhât tem lâum âi sâm nihiop ya tuhum metem âwurem yâhâwomgât mâtâp ya emelâk ekyongowan.”

Yesuhâlen biwinenñaje kepeinom otmuâmâ Anitâhâlen yâhânóm.

⁵ Yawu sâmu bukunenñe âlâ, kutñe Toma sâm, yâkñe yuwu sâm âikuop. “Kutdâ, gâ wosaken ariuwat ya ki nanñain. Yakât otmâmâ nengu mâtâp girawu ya watmâ gâhâlen takanom?”

⁶ Sâmu sâop. “Nâ ninak Anitâhâlen arinomial yakât mâtâp oan. Otmu Bulâñe Amboñeâmâ nâ mansan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ Anitâhât den ekyongomune nâñgâñetâ bulâñe otmu nâhâlen torokatmâ mannomai yañe mannan kârikñan mannomai.

⁷ Yeñe nâhât topne nâñgâm metewi mâne Awoñnahât topñe emelâk nâñgâmbâi. Yawu gârâmâ sâp yupâek nâ nekmâ nâñgânomial yamâ Awoñnahât topñe nâñgâm henjengunomial.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâmu Pilipñe sâop. “Kutdâ, awoñnenñe tiripnongorâ eknehât nanñain. Ekmunñe biwinenñe huruñ sâwuap.”

⁹ Sâmu sâop. “Pilip, yenâmâ nâ orop sâp kâlep manmâ gain. Yakât otmâ girawuhât otmâ nâhât topne ki nanñat? Anitâ orop dopnetñe konohâk oap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe nâhât topne nanñap yamâ Awoñnahât topñe gurâ nanñap. Topnetñe yawu tapgât wongât “awoñnenñe tiripnongorâ ekne” sâm eknohoat?”

¹⁰ Nâmâ Awoñ orop biwi nâñgân nâñgânnetñe hikuakmâ dop konohâk otmu tatmait yakât topñe nanñat.” Yawu sâm ekum yuwu sâm eknongop. “Nâñe den ekyongoman yuâmâ nine enyatneâk me ninahâlâk otmâ ki sâman. Awoñ orop biwi nâñgân nâñgânnetñe konohâk otmâ tatmait. Yakât otmâ yâkñe mâmâñe otnihimu yâkât wâtñan kinmâ kulem topñe topñe mem gaman.

¹¹ Yawu gârâmâ Awoñ orop biwi nâñgân nâñgânnetñe hikuakmâ konohâk tatmait ya nâñgâñetâ bulâñe olâkgât nanñan. Ya nâñgâñetâ ki bulâñe otbuap otmuâmâ kulem topñe topñe mem gamune ekmai yakât nâñgânomial yanâmâ netgât nâñgâñetâ bulâñe otbuapgât nanñan.

¹² Bulâñanâk ekyongomune nâñgâñet. Awoñnañe mâmâñe otnihimu yâkât wâtñan kinmâ âi memune bulâñe tetemap. Yakât otmâ Awoñnahâlen âwurem yâhâwom yanâmâ âi bulâñe pato tetemu eknomial. Dop yawuâk lohimbi âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyeñaje kepeim manñetâ mâmâñe otyingiwom. Yawu otyingimune nâhât wâtñan kinmâ âi meñetâ bulâñe tetewuap.

¹³ Awoñnahâlen arimune yan yeñe biwiyeñaje nâhâlen kepeim yu me yakât ulitnohomai yamâ âlepñe nâñgâyingiwom. Nâñgâyingimune bulâñe tetemu lohimbiñe ekmâ Awoñne mepaenomial.

¹⁴ Yakât yâhâpñe sâmune nâñgâm henjengunet. Yeñe nâhâlen biwiyeñaje kepeim yu me yakât ulitnohonomial yamâ âlepñe nâñgâyingiwom.

Wâtgât mâmâñahât Heak gewuap yakât Yesuñe sâop.

¹⁵ Yeñe nâhâlen biwiyeñaje kepeim mannomai yakât bonñe yamâ nâhât tem lâum mannomai.

¹⁶ Yawu manñetâ nâñe Awoñne ulitgumune yâkñe ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge mâmâñe otyingimu yakât wâtñan mannomai.

17 Yâhâ yeŋe yâkât wâtŋan mansai. Yakât otmâ yeŋe yâkât topŋe nanŋai. Yâhâ hâmbâi yâkŋe biwiyenŋan ge mâmâŋe otyiŋgiwuap. Lohimbi biwiyenŋe pâlâmŋe otmâ belângen mansainŋe yâkât topŋe ki nanŋai. Yakât otmâmâ ya yeŋgâlen ki ge mâmâŋe otyiŋgiwuap.

18 Nâ yiwerenŋe pilâyekmâ ariwومان. Yâhâ yen mandu yawu otmâ manmai hât nâŋe âwurem gewom.

19 Yâhâ pilâyekmâ yâhâwom yakât kakŋan lohimbi biwiyenŋe pâlâmŋe otmâ belângen manmainŋe âlâkuâk ki neknomai. Yawu gârâmâ yenâmâ âlâkuâk neknomai. Otmu nâŋe mumuŋambâ yahatmâ manman kârikŋan manmâ yâhâwom. Yakât otmâ yeŋe gurâ mumuŋambâ yahatmâ nâhâlen torokatŋetâ orowâk manmâ yâhânom.

20 Yâhâ mumuŋambâ yahatbom yanâmâ nâ Awonŋ orop biwi nâŋgân nâŋgânnetŋe hikuakmâ konohâk tatmait yakât topŋe yeŋe nâŋgâm heŋgeŋgunomai. Otmu yen orop biwi nâŋgân nâŋgânnetŋe hikuakmâ konohâk mansain ya gurâ nâŋgânŋetâ keterakbuap.

21 Lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeim manmai yamâ nâhât den nâŋgâm tem lâunihimai. Otmu nâhâlen biwiyenŋe kepeim mannomai yamâ Awonŋnâŋe wawayekmâ tihityenŋe otbuap. Otmu yeŋe nâ orop konohâk otŋetâ yanâmâ nâŋe biwiyenŋan gemune topne nâŋgâm heŋgeŋgunomai.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu Yurasi Simon nanŋe yâkât nambenŋe yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, sârâ nâŋgâwe. Biwinenŋe gâ orop kepeiakmâ konohâk otmu yan biwinenŋan gerâ topge nâŋgâm heŋgeŋgunom. Yâhâ wongât otmâ lohimbi belângen mansai ya yeŋgât biwiyenŋan ki gerâ topge nâŋgânomai?” Yawu sâop.

23 Sâmu sâop. “Lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋenŋe kepeim manmainŋe nâhât denne nâŋgâm lâumai. Lohimbi yawuya Awonŋnâŋe wawayekmâ tihityenŋe otmu net orowâk manmâ yâhânomai.

24 Yâhâ lohimbi âlâ me âlâŋe biwi nâŋgân nâŋgânŋenŋe nâhâlen ki kepeim manmainŋe nâhât den ki lâumai. Yâhâ nâŋe den kâsikum yingim gaman yuâmâ nine enŋatneâk otmâ ki kâsikum yingiman. Awonŋnâŋe sâm nihiop ya kâsikum yingiman.

25 Yâhâ sâp yiwerenŋe yu pilâyekmâ yâhâwom yakât topŋambâek ekyongoan.

26 Yawu gârâmâ pilâyekmâ yâhâmune yakât kakŋan Awonŋnâŋe ikŋe Wâtŋât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge nâhât âi torokatmâ tâtâem mâmâŋe otyiŋgimu nâŋe den kâsikum yingiminiwan ya bunewâk nâŋgânŋetâ keterak yingiwuap.

27 Nâ pilâyekmâ yâhâwومان. Biwiyenŋe itonŋ galanŋ otmagât biwi sânduhân katyeksan. Otmu lohimbi belângen manmainŋe yen biwi sânduhân katyekne sâm otnomai yamâ imbiâk otnomai. Yâkŋe otnomai yawu ki otbom. Nâŋeâmâ yen orowâk manmâ biwi sânduhân katyekmune yanâk manmâ yâhânomai. Yakât nâŋgâm ki gorâyŋgiâk.

28 Emelâk yuwu sâm ekyongoan. “Nâ pilâyekmâ yâhâwom. Hâmbâi mâne âwurem gewom.” Ya nanŋai. Yâhâ yeŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeim mansai mâne nâŋe Awonŋnahât sâtŋât âi tuhum pesuk pilâm yâkâlen âwurem yâhâwom yakât nâŋgâm heronŋe nâŋgâmbâi.

29 Nâŋe yiwerenŋe den ekyongoan yukât bulâŋe tetemu eknomai. Tetemu ekmâ yan topŋe nâŋgâm heŋgeŋgunomai.

³⁰ Yiwerenje manman bâlenjahât ambonaje hoj bawalipne hângânyongomu taka meneknomai. Yakât otmâ nâje yen orop den kâlep huhunomgât sâp bia. Yamâ benje manman bâlenjahât ambonje yakât amutgen ki mansan.

³¹ Yawu gârâmâ nâje Awoŋnahâlen biwinaje kepeim yâkât amutgen manman ya lohimbi kerekne nângânetgât Awoŋnahât tem lâuwangiman. Lâuwangim umatje tetenihiwuap yu ki tetenihiâk sâm ki ulitguwom. Yakât otmâmâ yahatjeta arine.” Yawu sâop.

15

Yesuje wain tâkjan hâum ikjahât topje sâop.

¹ Yesu ikjan hâum yuwu sâm eknongop. “Nâ wain tâkne yan hâum nahât topne sâm ekyongomune nângânet. Nâmâ wain topje yawuya. Yâhâ yenâmâ wain kele awatje yawuya. Yâhâ Awoŋneâmâ wain kalam yakât ambonje yawuya. Ikhahâk wain bulâje kŋgitje orowâk kinâkgât hârâtje kum henjenjumap.

² Yâhâ awatje âlâhât bonje ki kinmap yamâ Awoŋnaje hârem panmu hâlâlâŋ sâmap. Yâhâ awatjahât bonje kinmap yamâ bonje kŋgitje orowâk kinâkgât hârâtje kum henjenjumap.

³ Yakât dopjeâk nâje den kâsikum yŋgim gaman ya nângânetâ bulâje otmu biwiyenaje nâhâlen torokatmai.

⁴ Nâhâlen torokatjeta biwinenje hikuakmâ konohâk otmu nâhât wâtnan manmâ yâhânomai. Yakât torokatmâ hâum sâwe. Wain awatje pak sâm gewuap otmuâmâ yan bonje âlâ ki kinbuap. Yakât dopjeâk yeje nâhâlembâ dâiakmâ mannomai yanâmâ bonje yengâlen ki tetewuap.

⁵ Nâjeâmâ wain topje yakât dop oan. Yâhâ yejeâmâ wain kele awatje yakât dop oai. Gârâmâ yeje nâhâlen torokatjeta orowâk mannom yamâ yengâlen bonje âilongo tetewuap. Yâhâ yeje nâ pilâneknomai yamâ yengâlen bonje âlâ ki tetewuap.

⁶ Yâhâ wain awatje âlâje bonje ki tetewuap yamâ hârem panmu hâlâlâŋ sâwuap. Hâlâlâŋ sâmu kâlâwân ujeta sewuap. Yakât dopjeâk lohimbi âlâ me âlâje pilâneknomai yamâ Awoŋnaje panyekmu hem nâpumân ge kioneta kâlâpne seyekbuap.

⁷ Yâhâ yeje nâhât den lâum manjeta biwinenaje hikuakmâ konohâk otbuap yan yeje yu me yakât ulitnohonomai yamâ âlepne nângâyŋgiwom.

⁸ Yeje nâ orop manmâ tem lâunihinomai yanâmâ yakât bonje manman âilongo yengâlen tetewuap. Yengât manman tetemu lohimbinje yekmâ nâhât hoj bawalipne sâm Awoŋne mepaenomai.

⁹ Yâhâ Awoŋnaje wawaenekmâ tihitne otmâ gap yakât dopjeâk nâku yawuâk wawaeyekmâ tihityenje otmâ gan. Yakât otmâmâ ki betnohonomaihât nanjan.

¹⁰ Nâje Awoŋnahât tem lâum manmune yanak yâkne biwinaje kepeinekâmâ gamap. Yakât dopjeâk yeje nâhât tem lâum mannomai yanâmâ nâku yawuâk biwinaje kepeiyekmâ yâhâwom.

¹¹ Yeje nâhât den nângâm biwiyenjan katmâ heronje kakjan manjetgât nâje ninan hâum ekyongoan. Yakât otmâ tem lâunihim mannomai. Yanâmâ yengât nângâm nâku yawuâk biwi hero nângâyŋgiwom.

12 Yâhâ den âlâ yuwu sâam ekyongomune lâum manñetgât nanñan. Nâ orop biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu buku orañgiain yakât dopñeak yengu yawuâk biwiyenñaje kepeiakmâ konohâk otmu buku orañjim mannomai.

13 Yâhâ lok âlâ me âlâñe buku âlâhât tep âlep nângâwanñim sâreñetâ yakât yongonjetâ munomai yuñe buku orotgât mâtâp âlâlâ kerek wangiap.

14 Otmu yeñe nâhât tem lâum mannomai yamâ nâhât bukulpine yawu mannomai.

15 Yâhâ lok kunñe âlâñe ikñe biwiñan den tatmap ya hoñ bawalipñe ki ekyongomap. Yawu gârâmâ Awoññaje den eknohomap yamâ nâñe kerehâk ekyongom gan. Yawu otman yakât nângâm hoñ bawalipne ki sâyinñiwom. Yamâ bukulpineak sâmune ârândañ otbuap.

16 Yawu gârâmâ yeñe ki menekbi. Nâñe yen meyekmâ âi sâam yinñim hângânyongomune arinomai. Ari lohimbî nâhât den pat âlepñe ekyongonjetâ nângâñetâ bulâñe otmu manman kârikñan mannomai. Yakât otmâ yeñe wuân me wongât nângâm nâhât wâtñan kinmâ Awoñne ulitgunomai yamâ âlepñe nângâyinñiwuap.

17 Yakât den emelâk yan ya yâhâñe sâmune nângâñet. Yeñe biwiyenñaje kepeiakmâ konohâk otmâ buku orañjim mannomai.

Lohimbî belângen manmaine Yesuhât komot yengât hâkâñ otmai.

18 Lohimbî belângen manmaine kasa otyinñinomai yanâmâ ki pârâk pilânomai. Kândikum emelâk nâ kasa otnihiwi yawuâk yengât kasa otyinñinomai.

19 Yâhâ orotmeme bâleñe otmâ mansai ya yengâlen torokatmâ yawuâk otmai mâne buku otyinñimbâi. Yawu gârâmâ yenâmâ emelâk nâñe nine pat kuyinñim meyekmune nâhâlen torokatbi. Yawu torokatbi yakât otmâ lohimbî yañe yengât hâkâñ otmâ mem ge katyekne sâam otmai.

20 Nâñe emelâk den yuwu ekyongowan ya biwiyenñan katmâ nângânomai. Lohimbîñe lok kunñe otmu yakât hoñ bawalipñe yamâ kapam dop konohâk yongom hâhiwin yinñinomai. Yawu gârâmâ nâ mem âlâlâ tuhunekmâ hâhiwin nihim mansai yakât dopñeak yen yawuâk mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yâhâ lohimbî nombotñaje nâ buku otnihim denne nângâmai mâne yen gurâ yawuâk lohimbî nombotñaje buku otyinñim denyenñe nângâmbâi.

21 Lohimbî belângen mansainje Awoññaje hângânnohomu gewan yâkât topñe ki nanñai. Topñe ki nanñai yakât otmâ yen gurâ kasa otyinñim mem âlâlâ tuhuyeknomai.

22 Yawu gârâmâ nâñe hânân yu ki ge Awoñnahât topñe ekyongowan mâne yâkñe betnihimbâi yakât tosa ki membâi. Yamâ tosa miai yakât âlâ me âlâhâlen gâitmâ tâwâeyeknomaihât dop âlâ ki otbuap.

23 Yawu gârâmâ lohimbî âlâ me âlâñe nâhât hâkâñ otmâ betnihim manmai yañe nâ otnihiaian sâam Awoñne otbañgimai.

24 Yakât torokatmâ sâwe. Nâñe hohetyenñan manmâ kulem topñe topñe ki orotñe ya mewan mâne ki ekñetâ tãñât otmu tosa membâi. Yawu gârâmâ kulem meman ya ekmai yamâ Awoñnâit betnitñim mansai.

25 Yawu gârâmâ yengât miti pepaen den âlâ tap yakât bonñe teteâkgât yawu oai. Den ya yuwu tap. "Lokñe imbiak kasa otnihiai." Den yawu tap.

26 Nâmâ hâmbâi Awoñne ekumune ikñe Wâtñat mâmâñahât Heak hângângumu gewuap. Ge lohimbî biwiyenñan kionñmu nâhât den pat âlepñe nângâñetâ bulâñe otbuap.

27 Otmu yenâmâ nâ orowâk manmâ âi topņe katmâ gain yakât mem hewewej tuhuyekmu nâhât den pat âlepņe sâm haņ tuhunomai.”

16

1 Yesuņe den âlâ yuwu sâm eknongop. “Lohimbi belângen manmaiņe mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yinginomai yanâmâ ekmâ ki pārâk pilâm betnihim biwiyene âlâhâlen katmai hât den yu ekyongoan.

2 Yakât torokatmâ sâwe. Lohimbiņe yengât hâkâņ otmâ miti emetņambâ kewilâyekņetâ ge yaeheh mannomai. Yâhâ hâmbâi mâne belângen mannomai yaņe Anitâhât sâtgât oain sâm yongonjetâ munomai.

3 Yamâ Awoņ orop netgât topnetņe ki nâņgâm heņgeņgum mem âlâlâ tuhuyeknomai.

4 Yâhâ emelâk yakât ki ekyongowan. Yawu gârâmâ pilâyekmâ ariwomai yakât emet inânņan den yu ekyongoan. Arimune yenjâk tatņetâ mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ den ekyongoan yu nâņgâm mannomai.

Wâtgât mâmâņahât Heakgât nep

5 Nâmâ hâņgânnohomu gewan yâkâlen purik sâm âwurem yâhâwom. Yawu gârâmâ yengâlen gâtņe âlâ me âlâņe nâhât topņe girawuhât yâhâwuat sâm ki âinohomai.

6 Nâņe katyekmâ yâhâwom sâmune nâņgâņetâ biwiyene umatņe oap.

7 Bukulipne, bulâņanâk sâmune nâņgâņet. Nâņe ki pilâyekmâ âwurem yâhâwom mâneâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe ki ge mâmâņe otyingiwuap. Yawu gârâmâ pilâyekmâ âwurem yâhâwom yanâmâ hâņgâņgumune ge mâmâņe otyingim biwi sânduhân katyekbuap.

8-9 Gem yan lohimbiņe nâhâlen biwiyene kepeim tosa otmai ya eņgatyeņan gemu nâņgâņetâ keterakyiņgiwuap.

10 Otmu Anitâņe lohimbi yekmu ârândâņ olâkgât âi sâm nihiop ya tuhumiņe pilâm katyekmâ âwurem yâhâwom yakât topņe gurâ nâņgâm heņgeņgunomai.

11 Otmu Anitâņe manman bâleņahât amboņe sâm hârewaņgim mem ge kalop yakât nâņgâņetâ keterakbuap. Yawu nâņgâm heņgeņgum nâhâlen biwiyene kepeim mannomai.

12 Nâņe sâp yiwerene den umatņe topņe topņe tap ya kâsikumu yingimbâm. Yamâ yiwerene yakât topņe nâņgânomaiahât dop bia.

13 Hâmbâi mâne Anitâņe ikņe Wâtgât mâmâņahât Heak hâņgâņgumu ge den bulâņe ekyongomu nâņgânomai. Yawu otmu yakât topņe nâņgâm heņgeņgunomai. Yâkņeâmâ ikņe eņgatņeak ki watmâ ekyongowuap. Anitâhât den ya konohâk ekyongom mâmâņe otyingimu yu me ya tetewuap ya ekmâ topņe nâņgâm heņgeņgunomai.

14 Yâhâ lohimbi nine pat mannomai ya yengât biwi nâņgân nâņgâņe mem kusâņingimu nâhât topne nâņgâņetâ keterakyiņgiwuap. Nâņgâņetâ keterakyiņgimu nâhât nâņgâņetâ yahatmu mepaeneknomai.

15 Otmu den bulâņe Awoņnahât nâņgân nâņgânņan tap ya eknohomap. Yawu eknohomu yaņak nâku yawuâk Wâtgât mâmâņahât Heak ekumune topņe sâm tetem ekyongowuap.

Yesuhât hoņ bawalipņe eņgat hako sâp kâlep ki nâņgâwi.

16 Nâ yen orop sâp kâlep ki mannom. Pilâyekmâ yâhâwom. Manmâ sâp kâlep ki otmuâk âwurem gewom.”

17 Yesuŋe yawu sâŋ eknongomu nâŋgâm pâpŋuwin. Nâŋgâm pâpŋum nenŋahâk yuwu sâŋ alahu gulahu otbin. “Yamâ girawuhât yawu yap. “Nâ pilâyekmâ Awoŋnahâlen yâhâmune ki neknomai.” Otmu “pilâyekbom ya kâlep ki otmuâk âwurem gemune neknomai.” yawu yap.

18 Yawu yap yamâ topŋe girawuhât otmâ yap?” sâŋ yakât topŋe pâpŋum alahu gulahu otbin.

19 Yawu sâŋ alahu gulahu otmâ yakât Yesu âikune sâŋ otbin. Yawu nâŋgâmunŋe biwinenŋe ekmâmâ yuwu sâŋ eknongop. “Nâŋe pilâyekmâ yâhâwom gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk âwurem gewom,” yawu ekyongomune nâŋgâm biwi yâhâp otmâ topŋahât âinohone sâŋ oai.

20 Yakât yuwu sâŋ ekyongomune nâŋgâŋet. Nâŋe pilâyekmâ ariwom yan nâhât isem enŋat hako nâŋgânomai. Enŋat hako nâŋgânomai yanâmâ lohimbi belâŋgen mansaiŋe kândâtyeŋe kuwiknomai. Otmu yengât biwi nâŋgân nâŋgânŋeŋe umatŋe otbuap yamâ sâp kâlep ki otbuap. Yakât kakŋanâmâ âlâkuâk heronŋe pato nâŋgânomai.

21 Den yukât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâŋmune nâŋgâŋet. Imbilipnenŋeŋe naom mene sâŋ hâliliakmâ tatmâ memai. Otmu naom ya kioŋmu yan hâkyeŋe sânduk sâŋu heronŋe pato nâŋgâm yakât kakŋan hâhiwin nâŋgâmai ya nelâmyongomap.

22 Yakât dopŋeâk nâŋe pilâyekmâ arimune enŋat hako nâŋgânihinomai. Otmu sâp kâlep ki otmuâk âwurem gemune nekmâ tepyeŋe sânduk sâŋu heronŋe pato nâŋgânomai. Heronŋe nâŋgâŋetâ lok âlâ me âlâŋe yâhâpŋe enŋat hakoân ki katyekomai.

23 Yâhâ sâp yan nine topne ki nâŋgâm pâpŋumomai. Yakât otmâ âi pâi ki tuhuneknomai. Den bulâŋanâk sâŋmune nâŋgâŋet. Yeŋe biwiyeŋeŋe nâhâlen kepeim wuân me wongât nâŋgâm awoŋne ulitgunomai yamâ âlepŋe nâŋgâyingiwuap.

24 Yamâ emelâk âi topŋe katbin yapâek yeŋe wuân me wuângât awoŋne ki ulitgum gaŋetâ yu oap. Yâhâ sâp yiwerenŋe yupâek âlepŋe nâhâlen biwiyeŋeŋe kepeim awoŋne ulitgum manŋetâ nâŋgâyingimu heronŋe kakŋan manmâ yâhânomai.

25 Nâŋe yu me yakât den âlâen hâum ekyongoman. Gâmâlâhâmâ awoŋnahât topŋe ya nâŋgâŋetâ keterakbuapgât tâŋ tâŋâk ekyongowom.

26 Sâp yanâmâ nâhâlen biwiyeŋeŋe kepeim awoŋne tâŋ tâŋâk ulitgunomai. Yakât otmâmâ nâŋe yengât kaweyenŋan kinmâ hilâm ârândâŋ ki ulitguwom.

27 Nâmâ âi topŋe ki katmâek awoŋne orop embânâmbâek tatmâ gam yanak pilâm hânân yuân gewan ya nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyeŋeŋe nâhâlen kepeim mansai. Yawu mansai yakât Awoŋnŋeŋe wawaeyekmâ tihityeŋe otmâp.

28 Bulâŋanâk nâ Awoŋnahâlembâ gewan. Yakât otmâ âi tuhumm pesuk pilâm âwurem yâhâwe sâŋ oan.” Yawu sâop.

29 Yesuŋe yawu sâŋu yuwu sâŋ ekuwin. “Yiwerenŋeâk eksain. Gâŋe den tâŋ tâŋâk eknongorâ yakât topŋe tetemu nâŋgâmunŋe âlepŋe oap.

30 Gâŋe biwinenŋe kerek ekmâ nâŋgâmat. Yawu gârâmâ biwinenŋan tap yakât ki hâum pâpŋumat. Yakât otmâ Anitâŋe hâŋgângohomu ge mansat yakât nâŋgâmunŋe bulâŋe oap.” Yawu sâwin.

31 Sâmunŋe sâop. “Âlepŋe nâhât topne yiwerenŋe nâŋgâm biwiyeŋeŋe nâhâlen tiŋâk kepeim mansai.

³² Yawu gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk kiŋgityenjahât otmâ pilânekmâ tiok taok otmâ âlâhu kapijan kapijan arinomai. Arinjetâ nâmâ niniâk ki tatbom. Awoŋne orowâk tatdom.

³³ Yawu gârâmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe nâhâlen torokatŋetâ biwi nâŋgân nâŋgânnenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu biwi sânduhân manno-maihât den yu ekyongoan. Yeŋe yawu manŋetâ lohimbî belângen manmaiŋe mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ ki lohotŋe otnomai. Yamâ nâŋe emelâk manman bâlenjahât amboŋe mem ge katmâ kunyeŋe pato mansan ya nâŋgâm mannomai.”

17

Yesuŋe hoŋ bawalipne yeŋgât nâŋgâm Anitâ ulitguop.

¹ Yesuŋe den yawu sâm eknongom senŋe pak sâm himbimân ekmâ âwâŋe yuwu sâm ekuop. “Awoŋ, lohimbîŋe nekŋetâ yahatmu mepaenekomaihât sâp tâlâhuap. Yawu gârâmâ gâŋe mâmâŋe otnihirâ tem lâuhihim mansan. Yakât otmâ lohimbî kerek wawaeyekmâ tihityeŋe otbe sâm oat yakât bulâŋe ekmâ mepaehekmâ mannomai.

² Emelâk “Lohimbî kerek yeŋgât kunyeŋe otmâ manbuat” sâm âi nihion. Yakât otmâ emelâk lohimbî yeŋgât manman kârikŋahât pat kuyiŋgion yamâ biwiyenŋe mem hewewenŋe tuhurâ nâhâlen torokatnomai yamâ yakât bulâŋe yiŋgiwom.

³ Yâhâ manman kârikŋahât topŋe yuwu. Gâ konok Anitâ bulâŋe tatmâ gamat. Otmu gâŋe tihityeŋe otbe sâm nâ hâŋgânnohorâ gewan. Ya lohimbîŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu netgâlen biwiyenŋe kepeim mannomai yamâ manman kârikŋe yiŋgimune menomai.

⁴ Gâŋe âi sâm nihim hâŋgânnohorâ gewan ya tuhum pesuk pilâwom yanâmâ lohimbî kiŋgitŋe orowâkŋe ekmâ mepaeheknomai.

⁵ Awoŋ, embâŋân hân himbim ki kândikyotgon yan biwinetŋe konohâk otmâ orowâk tatmâ gawit. Yawu gârâmâ himbim pilâm hân yuân ge mansan. Yakât otmâ sâp yiwerenŋe yuâmâ gâhâlen âwurem gamune emelâk orowâk tatmâ gawit yawuâk orowâk tatmâ yâhârom.

⁶ Awoŋ, aŋgoân lok kâiân konok yu lok bâlene yeŋgâlebâ meyehon. Meyekdâ nâhâlen torokatŋetâ gâhât topge sâm tetem ekyongoman. Ekyongom gamune yan nâhât tem lâum manmai.

⁷⁻⁸ Gâŋe den eknohon yamâ kerehâk sâm tetem ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe otmap. Otmu gâŋe hâŋgânnohorâ gewan ya gurâ yawuâk nâŋgâŋetâ bulâŋe otmap.

⁹⁻¹⁰ Yawu nâŋgâm nâhât âi torokatmâ tuhum tiŋ pilâm net orop man-nomgât mâmâŋe otyiŋgihât nanŋan. Mâmâŋe otyiŋgirâ nâhât wâtŋan kinmâ den pat âlepŋe ekyongoŋetâ lohimbî kiŋgitŋe orowâkŋe nâŋgâm mepaenekmâ mannomai. Yawu otmâ ya yeŋgât nâŋgâm ekgohoan. Yâhâ lohimbî belângen manmai ya yeŋgât ki ekgohoan.

¹¹ O, Anitâ Awoŋne. Topge ikŋiâk tap. Tat tatge âlâ kândâkdâ tatmâ gaonŋak tatmâ gamat. Otmu tatmâ yâhâwuat. Yiwerenŋeâmâ hoŋ bawalipne pilâyekmâ gâhâlen âwurem gawom. Yawu gârâmâ nâhât hoŋ bawalipne yuŋe yuân torokatmâ lok bâlene yeŋgât hohetyenŋan mannomai yamâ gâŋe mâmâŋe otyiŋgim tihityeŋe otbuat. Mâmâŋe otyiŋgirâ netŋe biwinetŋe konohâk otmap yakât dopŋeâk lok yuŋe biwi konok otmâ mannomai.

12 Yawu gârâmâ hoŋ bawalipne yu orowâk manmâ gain yuŋe pilânekâmâ ari hiliwahomaihât mâmâŋe otyiŋgim gaman. Yâhâ gâŋe mâmâŋe otnihimat yawuâk mâmâŋe otyiŋgiman. Otmu miti pepaen den âlâ tap yakât bulâŋe teteâkgât bukuyeŋe âlâ osetyeŋan gâtŋe âlâŋe pilânenekmâ arap. Yâhâmâ hem nâpumân ge hiliwahowuapgât pat mansap.

13 Yâhâ nâ gâhâlen gawoman. Yakât otmâ âi sâm nihion ya memune herone nâŋgânihimat yakât dopŋeâk hoŋ bawalipnaŋe nâhât âi torokatmâ tuhunomai yan herone nâŋgâyiŋgiwom. Yakât topŋe nâŋgâm herone kakŋan mannomaihât nâŋe senyeŋan kinmâ den ekgohoan yu naŋgai.

14 Yâhâ emelâk nâmâ himbimâmbâ ge gâhât den kâsikum yiŋgimune nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu orotmemeyeŋe bâleŋe bet pilâm nâhâlen torokatmâ himbimgât pat oai. Yakât otmâ lok bâleŋaŋe ya yeŋgât nâŋgâm hâkâŋ otmâi.

15-16 Yâhâ nâhâlen torokatmâ himbimgât pat mansai. Yakât otmâ gâŋe mem dâiyeckdâ pilâm gâhâlen yâhâŋetgât ki naŋgan. Yawu gârâmâ Bâleŋahât Ambonaŋe mem hilipyongomapgât mâmâŋe otyiŋgihât naŋgan.

17 Mâmâŋe otyiŋgirâ orotmeme bâleŋambâ keterakmâ gâhât den bulâŋe lâum manmâ yâhânomai.

18-19 Gâŋe aŋgoânâk âi sâm nihim hâŋgânnohorâ ge tem lâuhihim gâhât den pat âleŋe ekyongom gan. Yakât dopŋeâk nâku âi sâm yiŋgim hâŋgânyongomune ari lohimbî den pat âleŋe yakât ekyongonomai.

Yesuŋe ikŋe komolipŋe nengât nâŋgâm Anitâ ulitguop.

20 Awonŋ, sâp yiwereŋe yuâmâ nâhâlen torokatmâ mansai ya yeŋgâlâk ki sâm ulitgohoan. Hâmâbâi lohimbî dondâŋe nâhât den pat âleŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyeŋe nâhâlen katnomai ya yeŋgât ulitgohomune nâŋgâ.

21 Awonŋ, gâ orop biwi nâŋgân nâŋgânnetŋaŋe kepeiakmâ konohâk oait. Yakât dopŋeâk lohimbî yaŋe netgâlen biwiyenaŋe kepeim konohâk otmâ mannomaihât naŋgan. Yâhâ biwi konohâk otmâ mannomai yanâmâ lohimbî belâŋen mansaiŋe manmanyeŋe ekmâ yuwu nâŋgânomai. “Anitâŋe Yesu hâŋgâŋgumu ge mâmâŋe otyiŋgimu yaŋak biwi konok otmâ buku orangiŋmai.”

22-23 Otmu gâŋe hâŋgânnohom mâmâŋe otnihirâ ge hohetyeŋan manmune biwinetŋe konohâk otmâit yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋguai. Yakât dopŋeâk nâŋe hâŋgânyongom mâmâŋe otyiŋgimune nâ orop biwiyeŋe konohâk otmâ mannomai. Yawu mannomai yanâmâ lohimbî hânŋan kulemŋan mansaiŋe gâŋe wawaenekmat yawuâk wawaeyekmâ tihityeŋe otbe sâm nâ hâŋgânnohorâ gewan yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgunomaihât ulitgohoan.

24 Awonŋ, lohimbîŋe biwiyeŋe nâhâlen katmai yamâ nâ orowâk himbimân tatnom yakât emelâk pat kuyiŋgion. Otmu gâŋe embâŋân hân himbim ki kândikyotgon yan biwihanŋe kepeinekâmâ gâ orowâk himbimân tatbisâit yakât sâm nihion. Yakât otmâ pat kuyiŋgion yakât bulâŋe tetemu himbimân net orowâk tatmâ mepaeneleknomaihât ulitgohoan.

25-26 Awonŋ, lohimbî belâŋen mansaiŋe gâhât topge ki naŋgai. Yawu gârâmâ nâŋeâmâ gâhât topge nâŋgâm lok yuŋe nâhâlen biwiyeŋe katmâ mansai ya ekyongomune tipŋe nâŋgâŋetâ keteraksap. Yakât otmâ gâŋe wawaenekmâ hâŋgânnohorâ gewan ya nâŋgâm heŋgeŋguai. Yâhâ nâŋe kulem membom yan gâŋe wawaeyekmat yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgunomai.” Yawu sâop.

18

Parisaio yengât tembe lâulipyenaje Yesu mewi.

(Mataio 26:47-56 Mareko 14:43-50 Luka 22:47-53)

1 Yesu ye yawu sâmu âwâne ekumu pesuk sâmu hoŋ bawalipne nen menenekmu ba to tipine âlâ, kutne Kitoron sâmu, ya hâtikguwin. Ya hâtikum nak âlâ, kutne Oliwa, ya kambatne kâmetbi yan yâhâwin.

2 Yâhâ emelâk manmâ gawin yan Yesu ye menenekmu yan yâhâ tatmâ nângâminiwin. Yakât otmâ Yurasi kapi ya nângâop.

3 Yakât otmâ Yurasi ne betnehen kionmâ Parisaio otmu hotom uminiwi ya yengât sâtgât otmâ tembe lâulipyenaje dâiyekmu unam, tewet, kapamgât senne âlâlâ miakmâ balam saum nengâlen tohowi.

4 Toho mem teteneneknetâ umatne yu Yesu kaknan yâhâwuap ya emelâk nângâop yakât otmâ katnenekmâ gotyenjan ba yuwu sâmu âiyongop. “Yen âlâhât pâinsai?” sâop.

5-6 Sâmu sâwi. “Nenâmâ lok âlâ, kutne Yesu, yamâ Nasaret kapi amboŋe yâkât pâinsain,” sâwi.

Sânetâ sâop. “Lok yamâ nâ yu.”

Sâmu Yurasi otmu orowâk takawine denne nângâm pâràk pilâm umutyenjan arimu hânân ge pare iwi.

7 Yawu otmâ yâhâpne âiyongom sâop. “Yen âlâhât pâinsai?”

Sâmu yahatmâ kinmâ sâwi. “Lok âlâ, kutne Yesu, yamâ Nasaret kapi amboŋe,” sâwi.

8 Sânetâ sâop. “Nâ emelâk ekyongoan. Lok yamâ nâ yu. Nâ pâinneksai yakât otmâ hoŋ bawalipne yu pilâyeknetâ yahatmâ ariŋetgât nanjan.” Yawu sâop.

9 Yawu sâmu yan den emelâk yuwu sâop yakât bulâne teteop. “Awon, gâne lok yu mâmâne otyingirâ nâhâlen biwiyenjan kepeim mansai yu yengât tihityenjan otmune âlâ ki hiliwahoap.”

10 Yawu sâmu Petoroŋe tewetne mem yahatmâ hotom um manbi ya yengât kunyenjan manop yâkât hoŋ bawane, kutne Maiko sâmu, yamâ ândâpne nombot ya topnambâek kârâm hâreop.

11 Kârâm hâremu Yesu ye ekmu bâlemu yuwu sâmu ekuop. “Yawu otdâ bâleap. Umatne yu tetenihimu sâtgum mumbomgât Awonjanne mâtâp sâmu nihioŋe ya ki watbomgât nanjat hâ? Âlâne yakât ki ekgohop?” Yawu sâop.

Yesu mem Anasihâlen ariwi.

12-13 Yesu ye yawu sâmu ekumu Roma tembe lâu ya yengât kunyenjan sâmu tembe lâulipne otmu Parisaio yengât tembe lâulipyenaje Yesu mem bâteŋe sâhâm menduhuwi. Yawu tuhum mem lok sombo âlâ, kutne Anasi sâmu, yâkât emelan yâhâwi. Anasi yamâ lok âlâ, kutne Kaipa sâmu, yâkât lamatne. Yâhâ Kaipa yamâ homban yakât hotom uminiwi ya yengât kunyenjan pato manop.

14 Yawu gârâmâ Kaipaneâmâ nen Yura lohimi kerekne hiliwahomangât Yesu konok mumbuapgât nângâm papatolipnenne ekyongop.

Peteroŋe Yesu betguop.

(Mataio 26:69-70 Mareko 14:66-68 Luka 22:55-57)

15 Yâhâ Yesu mem Anasihât emelan yâhânetâ Petro otmu bukunenjan âlâneâmâ Yesu watmâ ariowot. Yâhâ Anasiŋeâmâ bukunenjan ya nângâwanjimap. Yakât otmâmâ Yesu mem emelan yâhânetâ yawuâk watyekmâ betyenjan yâhâop.

16 Yawu otmâmâ Petoroñeâmâ emet hawiñan peke yakât hângi hâlânâmâ kinop. Yawu gârâmâ bukuñe Anasihât emelambâ ge hoñ bawa imbi âlâñe hângi galemgum kinop ya ekumu hângi hindâmu yanâk Petoro gurâ kâlehen yâhâop.

17 Kâlehen yâhâmu imbi yanje ekmâ sâop. “Âo gâmâ Yesu hoñ bawañgim manmat. Yawu geksan.”

Sâmu sâop. “Yu yat yamâ imbiâk yat,” sâop.

18 Otmu sâp yanâmâ bâlâpñe bâleñe olop. Yakât otmâ tembe lâu nombotñe kâlâp uñetâ semu hoñ bawa nombotñe orowâk menduhuakmâ kâlâp nâñgâm kinbi. Kâlâp nâñgâm kinñetâ Petoroñe hohetyenjan ga kinmâ kâlâp nâñgâop.

Kaipañe Yesu âi pâi tuhuop.

(Mataio 26:59-66 Mareko 14:55-64 Luka 22:66-71)

19 Yesuñe nen hoñ bawalipñe menenekmâ den kâsikum ningiminiop. Otmu otbin mewin yakât topñe hotom uminiwi ya yengât kunyenjan nâñgâwe sâmu âikuop.

20-21 Âikumu sâop. “Wongât âinohoat? Kapi ambolipñe orop miti emetñan me opon kâmbukñan yâhâ menduhuakñetâ den kâsikum yingim gaman. Otmu kapi tipi tapi tatmâ arap, me wosapâ me wosapâ kapi ambolipñe menduhuakmai yan lok senyenjanâk kinmâ den ekyongom gaman. Nâmâ tik tik ki ekyongoman. Yakât otmâ nâ ekyongomune nâñgâmai ya âiyongorâ yâkñe sânomai.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu tembe lâu âlâñe yahatmâ Yesu ândâpñe huhum yuwu sâmu ekuop. “Gâmâ girawu otmâ hotom umai yengât kunyenje ya nekamñan yat?” Yawu sâop.

23 Sâmu sâop. “Nâ den bâleñe yan otmuâmâ yakât topñe sârâ nâñgâwe. Nâmâ den âleñe yan. Yamâ girawuhât ândâpñe huhuat?” Yawu sâop.

24 Benñe, Anasiñe sâmu Yesu bâtñe sâhâm menduhuwi ya ki holañmâek mem lamatñe, kutñe Kaipa sâmu, yâkâlen dâim ariwi.

Petoroñe Yesu âlâkuâk betguop.

(Mataio 26:71-75 Mareko 14:69-72 Luka 22:58-62)

25 Yâhâ Petoro yamâ yawuâk kâlâp nâñgâm kinop. Nâñgâm kinmu lohimbi orowâk kinbiñe towatñe ekmâ nâñgâmâmâ yuwu sâmu ekuwi. “Gâ gurâ Yesu orowâk manmat, yawu geksain.” Yawu sâñetâ topñe kurihiakmâ “Nâ bia,” sâmu irelahop.

26 Sâmu hotom umai ya yengât kunyenjahât hoñ bawa âlâhât ândâpñe Petoroñe kârâm hâreop yakât hep torehenñe âlâ orowâk kinbiñe Petoro ekmâ yuwu sâop. “Bulâñanâk Yesu miâi yan gâ orowâk kinñetâ yeksan.” Yawu sâmu ekuop.

27 Yawu sâmu “nâ bia” sâmu irelahop. Irelakmu yanâk gokorok isiop.

Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

(Mataio 27:1-2,11-14 Mareko 15:1-5 Luka 23:1-5)

28 Otmu Yesu mem Kaipahât emelan ariñetâ yan mumbuapñetâ den sâmu hârewañgiwi. Otmu emet hañ sâmu emelambâ mem ge Roma lok yengât kiap âlâ, kutñe Pilato sâmu, yâkât emelan ariwi. Yawu gârâmâ Tihit tihit hombañ yan lama gâim um neminiwi sâp yan lohimbine angoân pâku lohimbi yengât emetyenjan yâhâmai sâmu samut katbi. Yakât otmâ Yesu mem ari Pilatohât emet umbiñan kinbi.

²⁹ Emet umbiñan kinjetâ Pilatoñe emelambâ ge yuwu sâmb âiyongop. “Lok yuâmâ wongât nâhâlen mem takai?”

³⁰ Âiyongomu sâwi. “Lok yuñe otmu bâleap. Yâhâ ki otmu bâleap mâne wongât yuwu mem takambâin.” Yawu sâwi.

³¹ Sâñetâ sâop. “Yeñe girawu otbanjinom nanjai ya âlepñe yeñe girem den watmâ otbanjinjet.” Yawu sâop.

Sâmu sâwi. “Emelâk mumbuapgât den sâmb hârewañgiain. Yawu gârâmâ nenñe lok âlâ kumunñe mumbuapgât mâtâp manjuningiwi. Yawuhât otmâ gâñe konok sâmb hârewañgirâ mumbuapgât gâhâlen mem takain.” Yawu sâwi.

³² Yâhâ angoânâmâ Yesuñe “Nohom howanân kânâñgâneknomai,” sâop yakât bonñe teteâkgât Yura nengât kunlipnenñeñe Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

³³ Bâin, yawu sâñetâ Pilatoñe purik sâmb emetñan yâhâ Yesuhât sâmu mem ganjetâ yuwu sâmb âikuop. “Yura yengât lok kutdâ sâmbai ya gâ me?”

³⁴ Sâmu sâop. “Gike engatgeâk otmâ yat me lok âlâñe ekgohomu nâñgâm yat?”

³⁵ Sâmu sâop. “Nâmâ Roma gâtñe. Nâñe Yura yengât topyeñe ki nâñgâman. Gâñe girawu olongât papatolipñeñe mengekma nâhâlen takai?”

³⁶ Sâmu sâop. “Nâmâ lohimbî yu yengât lok kutdâ ki manbe sâmb oan. Yâhâ nâñe yâk yengât lok kutdâ manbe sâmb oan mâne papatolipnenñeñe menekmai sâmb nine hoñ bawalipñeñe yahatmâ tânnohom kapam kumbâi. Nâmâ yuân mansai yengât kutdâyeñe mansan.” Yawu sâop.

³⁷ Sâmu sâop. “Gâ bulâñanâk lok kutdâ mansat?”

Sâmu sâop. “Yu yat yakâ. Nâmâ den bulâñe yakât topñe ekyongowehât hân yuân gewan. Yakât otmâ lohimbîñe den bulâñe nâñgâne sâmb otmai yañe nâhâlen torokatmâ mansai.” Yawu sâop.

³⁸ Sâmu sâop. “Wuân den bonñe ondop âlâ tap yakât yat? Yamâ ki tap.”

Pilatoñe Yesu muâkgât sâmb hârewañgiop.

(Mataio 27:15-31 Mareko 15:6-20 Luka 23:13-25)

Yawu sâmb benñe emet umbiñan gem Yura nengât papatolipnenñe yuwu sâmb ekyongop. “Lok yukât tosa ki eksan.

³⁹ Yawu gârâmâ Tihit tihit hombanj ârândâñj pâi emetñan lok tatminiwi yapâ gâtñe âlâ kapi ambolipñeñe sâñetâ holañyekmune geminiwi. Yakât otmâ Tihit tihit hombanj yuân lok kutdâ yu sâmbune holañjetâ ge manâkgât nanjai me bia? Me lok âlâ sâmbune holañjetâ gewuap?” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmb yahatmâ halahum yuwu sâwi. “Yawu bia. Barawa ya pâi emetñambâ holañdâ giâk.” Yawu sâwi.

Yawu gârâmâ Barawahât topñeâmâ yuwu. Yâhâmâ lok yongomu yakât otmâmâ pâi emetñan katñetâ talop.

19

Pilatohât tembe lâulipñeñe Yesu mem âlâlâ tuhuwi.

¹ Yawu sâñetâ Pilatoñe ikñe tembe lâulipñe ekyongomu Yesu mem tâk âlâ sâtñe metñe yañe kândâtñan lawitmâ hâkñe orowâk mem gahaewi.

² Lawitmâ tâk âlâ, sâtñe metñe, kon pan pan me hatman yawuya yañe mem kunñan pânj pânj kepeiwanñgiwi. Yawu otmâ sâñgum kurinñj pâwâwâñj yamâ lok kutdâñe katmâ manminiwi yawuya ya mem latbanñgiwi.

³ Yawu otmâ senjan gem yuwu sâmu ekuwi. “Bâe. Yura yengât lok kutdâ pato. Gâŋe torokatmâ kinmâ yâhâwuatgât nanŋain.” Yawu sâmu ândâpŋe huhuwi.

⁴ Yawu otbaŋŋiŋetâ sâtŋum kinmu benŋe Pilatoŋe emet umbiŋan ge yuwu sâmu lohimi ya ekyongop. “Yengât lok kutdâ yukâlen tosa âlâ ki eksan. Yakât otmâ sâmmune mem geŋetâ yeŋe senyeŋe ekŋet.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu Yesu tâk sâtŋe metŋe ya kunnjan kepeiwaŋŋiwi otmu sâŋgum kuriŋ latbaŋŋiwi ya yawuâk tatmu mem geŋetâ yuwu sâmu ekyongop. “Yengât lok kutdâ yu holaŋmune giâkgât nanŋan.” Yawu sâmu ekyongop.

⁶ Yawu sâmu ekyongomu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenŋe otmu tembe lâulipyenŋe Yesu ekmâ kârikŋan halahuwi. “Howanân kuŋetâ muâk,” sâmu yawuâk yawuâk sâwi.

Sâŋetâ sâop. “Ki otmu bâleap yakât tosa âlâ yâkâlen ki eksan. Yawu gârâmâ nanŋai ya yeŋahâk mem ari howanân kunomai.”

⁷ Sâmu sâwi. “Lok yuŋe “Nâ Anitâhât nanŋe mansan,” sâop. Yawu sâop yaŋe nengât girem den lonŋeop. Yakât matŋe muâkgât sâmu hârewaŋŋiŋai.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu sâŋetâ nâŋgâm kiŋŋitŋahât dondâ otmâ purik sâmu Yesu mem emet kâlehen yâhâop.

⁹ Yâhâ yuwu sâmu âikuop. “Gâ wonân gâtŋe?” Sâmu den olotoŋâk kinop.

¹⁰ Yawu kinmu sâop. “Wongât olotoŋâk kinsat? Holaŋgekŋetâ ge manbuat me howanân gohoŋetâ mumbuat yamâ nâhât sâlâk watnomai.” Yawu sâop.

¹¹ Sâmu sâop. “Anitâŋe papatolipge ya biwiyeŋan kioŋmu galem sâmu katgekbi. Yakât otmâ lok kasa otŋihim gâhâlen hâŋgânnohomu takan yaŋeâmâ tosa miat ya wangim tosa amokŋan miap.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâmu Pilatoŋe holaŋmune ariâk sâmu nâŋgâm ketet olop. Nâŋgâm ketet otmu hotom uminiwi yengât kunlipyenŋe tâtâemâk yuwu sâmu ekuwi. Lok âlâ me âlâŋe “Nâ lok kutdâ pato mansan,” sâmapŋe gâhât patohe, kutŋe Sisa sâmu, ya mem ge katbe sâmu oap. Yesuŋe yawu oap ya eksain. Yakât otmâ gâŋe Yesu yu holaŋdâ ariwuap yanâmâ Sisa ki buku otbaŋŋiwuat. Yakât otmâ umatŋe teteap yukât Sisa ekumunŋe sâmu hârehihiwuap.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sâŋetâ Yesu mem yaehen katmu kinmu ikŋeâmâ sâmu hâre hâre kawenjan yan ge talop. Yâhâ kawe yakât kutŋe yamâ Yura nengât denân “Gawata” yawu. Yâhâ yakât topŋeâmâ yuwu tap. “kawe konŋak tuhuwi” yawu.

¹⁴ Yâhâ emetsenŋe purik sâwe sâmu otmu yan Pilatoŋe kawe yan ge talop. Yâhâ emet omoŋ otmu yan Tihit tihit hombaŋ ya tetemu âi ki menomaihat sâwi. Yakât otmâ Pilatoŋe yuwu sâmu ekyongop. “Ekŋet. Lok yuâmâ yengât lok kutdâ.”

¹⁵ Sâmu sâwi. “Lok yuŋe muâkgât nanŋain. Yakât otmâ howanân kuŋetâ muâk,” yawu sâwi.

Sâŋetâ sâop. “Lok kutdâyeŋe yu howanân kuŋetâ muâkgât nanŋai hâ?”

Sâmu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenŋe yuwu sâwi. “Nengât lok kutdâ âlâ ki tap. Sisa konohâk mansap,” yawu sâwi.

¹⁶ Yawu sâŋetâ Pilatoŋe Yesu ya howanân kuŋetâ muâkgât sâmu hâreop. Sâmu hâremu dâim ariwi.

Yesu dâim ari howanân kuwi.

(Mataio 27:32-44 Mareko 15:21-32 Luka 23:26-43)

17 Yesu ikñahâk howanñe ya lâuakmu ariwi. Otmu kapi pato ya pilâm gem hân âlâ, kutñe yamâ Yura nengât denân Golihata sâm, yan gewi. Yâhâ kut yakât topñeâmâ yuwu tap. “Lok Kunñe Hahitñe,” yawu.

18-19 Yan mem ge howanân kuwi. Kunjetâ Pilatoñe den âlâ yuwu sâm howan kunñan kulemgup. “Yesu, Nasaret kapi amboñe, Yura yengât lok kutdâ.” Yawu kulemgup. Yâhâ den kulemgup yamâ Yura nengât denân, Roma yengât denân, Girik yengât denân kulemgup. Yawu kulemgumu lâum kânñgâwi. Otmu sâp yanâk lok yâhâp yotgom lâum kânñgâyêlekñetâ nombot nombot kinowot.

20 Yâhâ Yesu yamâ Yerusalem kapi pato yakât nombotgen kuwi. Yakât otmâ Yura lohimbî dondâ bam gawinje ekmâ sâlikuwi.

21 Yâhâ hotom umai ya yengât kunlipyeñe ya nânñgâm Pilatoñe ari yuwu sâm ekuwi. “ “Yura yengât lok kutdâ,” yawu kulemgum katsat ya ekmunñe ki ârândâñ oap. Yawu gârâmâ ya gulipgum yuwu kulemgum. “Lok yunñeâmâ “Nâmâ Yura yengât lok kutdâ,” yawu sâmap.” Yawu kulemgum.” Yawu sâwi.

22 Sâñetâ sâop. “Kulemguan ya pilâñetâ yawuâk talâk.” Yawu sâop.

23 Otmu tembe lâu Yesu mem howanân kuwinje yâkât senñe âlâlâ mem kâsikunjetâ komot imbât olop. Otmu âlâku konok konok anjim miakbi. Yâhâ sângumñe âlâ yamâ kâlep pato ya ewakembâ giop yamâ ki gâre gâreñe.

24 Yakât otmâmâ ekmâ yuwu sâwi. “Yu nenñan gâtñe konokñe hâlulâek miakbuap yamâ âlepñe,” sâwi. Yawu sâm pepa tipi tapi mem duhatmâ kutyeñe ikñiâk ikñiâk kulemgum amanñan mânunjetâ ge talop. Mânunjetâ tatmu mem gulip malap tuhuwi. Gulip malap tuhum pepa âlâ mewi yan lok kutñe teteop yan sângum ya hâlulâek miop. Yawu otbi. Otbi yakât emelâk lok âlâñe miti pepaen kulemgup yakât bulâñe teteop yamâ yuwu.

“Nâhât senñe âlâlâ yamâ mem kâsikum anjim miaksai. Otmu sângumne kâlep pato ya âlâhât kutñe teteop yan hâlulâek miaksap.”

Yawu kulemgup yakât bulâñe teteâkgât orotmeme yu otbi.

25-26 Yesu howanân kunjetâ kinop yakât gotñan imbi imbât kinbi yamâ yuwu. Âlâmâ ikñe mâmâñe, âlâmâ mâmâñahât garinje, âlâmâ Maria ya Kelopa apetñe, otmu bâinñeâmâ Maria, Matala kapiân gâtñe yâk orowâk kinbi. Yâhâ nâmâ Yesu mâmâñahât gotñan kinban. Yawu kinmunñe Yesuñe mâmâñe ekmâ tepñe nânñgâm yuwu sâm ekuop. “Meñ, pilâyekboman. Gâmâ Yoane orop mandâ galemge otbuap.”

27 Yawu sâm ekum yuwu sâm eknohop. “Buku, meñnetñe yuâmâ gâñe galemguuat,” sâm eknohop. Yawu sâmu yapâek nâhâñen torokatmu orowâk manmâ galemguwan.

Yesu bâleop.

(Mataio 27:45-56 Mareko 15:33-41 Luka 23:44-49)

28 Otmu sâp yan âwânñe Yesu âi sâm wañop ya tuhum pesuk pilâop ya nânñgâop. Nânñgâm yan miti pepaen den âlâlâ kulemguwi yakât bulâñe bunewâk teteâkgât kândâtñe kuwiñakmâ den kârikñe halahum yuwu sâop. “Nâ tohât neksap.” Yawu sâop.

29 Yawu sâmu kondo âlâ talop yan wain to yakât ukenñe biatmu pâlâmñe olop ya gâinjetâ yan giop. Otmu yan kinbinje kereñ wahapñe mem keleân sâhâm menduhum wain kâlehen katñetâ ge bârâtguop. Bârâtgumu mem yâhâ Yesu launñan katñetâ niop.

30 Nem yan “Âi sâm nihiop ya dopņan oap.” sâop. Yawu sâm goselek sâm bâleop.

31 Yâhâ emetsâpņan bâlemu omoņ otmu yan Tihit tihit homban pato ya tetewuawân howanân yawuâk kinmâihât hotom uminiwi yengât kunlipyeņaje ari Pilato yuwu sâm ekuwi. “Yura nengât Tihit tihit homban tetemu yan lok bâleņe ya howanân kinņetâ yekmunņe bâlewup. Yawu gârâmâ gâņe tembe lâulipge ekyongorâ ari in yawu kâiyeņe kum lotohoyekņetâ munomai. Muņjetâ yanâmâ howanâmbâ mem kâpekyeknomai.” Yawu sâwi.

32 Yawu sâņetâ tembe lâulipņe hângânyongomu ari lok yâhâp yawuâk kâiyeņe kum lotohoyelekņetâ muowot.

33 Kâiyeņe kum lotohoyelekmâ Yesuhâlen ba eksain mâne emelâk muop yakât otmâ kâiņe ki kum lotohowi.

34 Yawu gârâmâ tembe lâu âlâņe ingeņe mem Yesuhât gasumņan hâumu yapâ hep otmu toto gam giop.

35 Yâhâ nâmâ gotyeņanâk kinmâ yekban. Yakât otmâ den kulemguan yu sâlikum nâņgâņetâ bulâņe otmu Yesuhâlen biwiyeņaje kepeim manņetgât yu tâņ tâņâk kulemguan.

36 Yâhâ miti pepaen den âlâ tap yamâ otbaņgiwi yan yakât bulâņe teteop ya yuwu.

“Yakât hahitņe konok âlâ ki kum lotohonomai.”

37 Yâhâ den bulâņe âlâ yawuâk teteop ya yuwu.

“Lok âlâ hâuņetâ kinmâ mumbuap ya eknomai.” Yawu tap.

Yesu howanâmbâ membe sâm Yosepņe Pilato hâlen ariop.

(Mataio 27:57-61 Mareko 15:42-47 Luka 23:50-56)

38 Yawu otmâ lok âlâ, kutņe Yosep, yâhâmâ Arimata kapi amboņe. Yâkņe biwiņe Yesuhâlen katmâ manmap. Yawu gârâmâ emelâk Yura nengât papatolipnenņe yengât kiņgitiņahât otmâ topņe kurihiakmâ manop. Yakât otmâ Yesu howanâmbâ membe sâm yok pilâm ari Pilato ekuop. Ekumu nâņgâwanņimu ari bukuliņe meyekmu ari Yesu mewi.

Yesu lâum ari hanguwi.

39 Yâhâ Nikotemo yamâ aņgoân omoņ âlâen Yesuhâlen arimu den huhuowot yâkņeâmâ Yesu piriwe sâm otmâ to kukņe suk suk âlâ miop. Yawu gârâmâ to yamâ umatņe pato yakât lok âlâ memu Yosepgâlen lâum ariowot.

40 Yâhâ Yosep yet Nikotemoņe hangure sâm Yura nengât orotmeme watmâ yuwu olowot. Yesu mem to kukņe yaņe piriowot. Pirim sâņgum kâkâlep yaņak katipguowot.

41 Yâhâ Yesu howanân kuwi yaken ya kalam âlâ talop. Kalam yan kât giopņe âlâ emelâk kusânâ mem tiņgâloņetâ in kamen kinminiop.

42 Yawu gârâmâ Yura nengât Tihit tihit hombanân yu me ya tuhumain sâm samut katbi. Yawu gârâmâ Tihit tihit homban ya tâlâhuop. Yakât otmâ lâum kâleņehen arinomâihât sâp biatmu lâm ya kâlehen lâum ba katbi.

20

Yesu mumuņambâ yahalop.

(Mataio 28:1-8 Mareko 16:1-8 Luka 24:1-12)

¹ Emet enġatġe nânġâm Maria, Matala kapi amboġe, sumânġen ariop. Ari kât pato âlâ hâpunġetâ ge lâm mâtâpġe kum bâp maġuop ya hindakmu mâtâpġe kinop ya ehop.

² Ekmâ pârâk pilâm purik sâm Petoro orop netġâlen taka yuwu sâm eknogop. “Papatolipnennġe Kutdâ sumâmbâ lâum ari wosaken âlâ misiġutsai?” Yawu sâop.

³⁻⁴ Yawu sâmu net gurâ sumânġen ariwit. Nâġe sururuk sâm Petoro wangim kulet sâwan.

⁵ Kulet sâm ariwan yamâ lâm kâlehen ki bawan. Yâhâmâmâ lâm sâtġjanâk kinmâ olelem eksan mâne sâġġum kâkâlep mem Yesu katipġum katbi yanġahâk tatmu ekban.

⁶ In ekmâ kinmune Petoroġe belânġen takaop yanġak burundunġak gam kâlehen baop. Kâlehen ba sâġġum kâkâlep yawuâk ehop.

⁷ Otmu sâġġum tipġe mem Yesu kunġe katipġuwi ya âlâġe kitâ mem ketetmâ henġenġum katmu talop ya ehop.

⁸ Yawu otmuâmâ nâku yawuâk kâlehen bawan. Yâhâ kunġe katipġuwi yawuâk ekmâmâ Yesu mumunġambâ yahalop nânġâwan.

⁹ Yawu ġârâmâ sum kamen kinmu ekbit yakât poropete nombotġaġe emet inânġan Yesu mumunġambâ yahatbuap yakât topġe kulemġuwi ya ki nânġâmutġe keterahop.

¹⁰ Yawu otmâ benġe purik sâm âwurem ariwit.

Yesuġe Maria, Matala kapi amboġe, tetewanġiop.

(Mareko 16:9-11)

¹¹ Otmu Mariaġe betnetġan taka lâm sâtġjan isem kinop. Isem kinmâ kâlehen ehop.

¹² Ekmu aġelo yâhâp yanġe Yesu katġetâ iop ya hâlânġmâ nombot nombot talowot. Konokġeâmâ kunġehen talop. Yâhâ âlâ yanġeâmâ kâiġehen ge talop.

¹³ Yawu tatmâ yuwu sâm âikuowot. “Wongât isem kinsat?”

Sâmutâ sâop. “Kutdâne yupâ lâum ari wosaken âlâ misiġutsai?” yawu sâop.

¹⁴⁻¹⁵ Yawu sâm kamberġe kakġambâ olelem Yesu ehop. Ekmâ yan “Yuâmâ kalam yukât amboġe mon?” nânġâop. Yawu nânġâmu Yesuġe âikuop. “Imbi, ġâmâ âlâhât pâinmâ isem tat.” Yawu sâop.

Sâmu sâop. “Lok pato, ġâġe sârâ Yesu lâum ari âlâengen misiġutsai otmuâmâ âlepġe eknohorâ bukulpġe ari ekyongomune taka menehât nanġan.”

¹⁶ Yawu sâmu kunop. Kunmu purik sâm Yesu towatġe ekmâ nânġâm Yura nengât denân “Kutdâ” sâop. Den yukât topġe yamâ “Kutdâne.”

¹⁷ Sâmu sâop. “Nâ Awonġnahâlen irak yâhâwoman yakât otmâ ki wâinek. ġâġe âwurem ari bukulpġe ekyongowuat. Ekyongom nâhâitġe yamâ “Anitâ awonġnenġahâlen ewun âwurem yahap” sâm ekyongowuat.” Yawu sâop.

¹⁸ Yawu sâmu Mariaġe taka den ya nen hoġ bawalipġe eknogop.

Yesuġe hoġ bawalipġe teteyġiop.

(Mataio 28:16-20 Mareko 16:14-18 Luka 24:36-49)

¹⁹ Otmu emet omoġ otmu yanâmâ nen hoġ bawalipġe papatolipnennġe yengât kiġitnennġahât otmâ emet âlâen yâhâ menduhuakmâ gahatġe kârikġe maġġum tatbin. Menduhuakmâ tatmunġe Yesuġe hohetnennġan pârâk sânsânâk teteningiop. Teteningim eknogop. “Biwiyeġe huruġ sâek.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâmmâmâ birinje bâtnje kuwi otmu injepeŋje gasumŋan hâuop yakât gut tiripnongomu ekbin. Tiripnongomu ekmâ biwinenŋe heronje olop.

²¹ Yawu otmâ kinmunŋe yâhâpŋe sâop. “Yen biwiyenŋe huruŋ sâek. Awonŋanŋe nâ hânġânnohomu gewan yakât dopŋeâk nâku yen hânġânyongomune arinomai,” sâop.

²² Yawu sâm kahapumŋanŋe hânġutnenekmâ yuwu sâm eknongop. “Yenâmâ Anitâhât Wâtġât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyinġimu yakât wâtŋan kinno-mai.

²³ Wâtŋan kinmâ yakât sâtġât lok âlâ me âlâhât tosa pilâyinġinomai yamâ Anitâŋe buku otyinġiwuap. Yâhâ lok âlâ me âlâhât tosa ki pilâyinġinomai yamâ matŋe umatŋe yinġiwuap.” Yawu sâop.

Yesuŋe gutŋe Toma tiripġumu ehop.

²⁴ Yâhâ Yesuŋe teteningimu gutŋe ekbin sâp yan bukunenŋe âlâ, kutŋe Toma sâm, kutŋe âlâmâ Boho boho, yâhâmâ nen orowâk ki tatbin.

²⁵ Yakât otmâ belânġen Toma ekmâ yuwu sâm ekuwin. “Kutdânenŋe nengâlen tetemu den huhuwin.” Sâmunŋe sâop. “Âo, yenâmâ den miai. Yawu ġârâmâ birinje bâtnje kuwi otmu injepeŋje gasumŋan hâuop yakât gutŋe nine sennan ekmâ mem walipġuwom yanâmâ nânġâmune bulâŋe otbuap.” Yawu sâop.

²⁶ Yâhâ Sande âlâ otmu yan emelan âlâkuâk yâhâ menduhuakmâ gahatŋe kârikŋe maŋŋum tatbin. Sâp yanâmâ Toma orowâk tatbin. Menduhuakmâ tatmunŋe Yesuŋe teteningim sâop. “Yen biwiyenŋe huruŋ sâek,” sâop.

²⁷ Yawu sâm purik pilâm Toma yuwu sâm ekuop. “Bâtŋan gut yu wâim ekmâ yanġak gasumŋan ya yawuâk mem nânġâ. Nâ bulâŋanâk Anitâŋe hânġânnohomu ge mansan yakât otmâ biwihane nâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otbuat.”

²⁸ Sâmu sâop. “O, Kutdâne, bulâŋanâk ġâ Anitâ orop dopyetŋe konohâk mansat.”

²⁹ Sâmu sâop. “ġânŋe yiwerenŋe gut yu mem eksat yakât otmâ biwihane nâhâlen kepeiat. Yâhâ lohimbî nombotŋanŋe ki nekmâ biwiyenġanġak nâhâlen kepeim mannomai yamâ biwi nânġân nânġânyenŋe huruŋ sâmu heronje otmâ mannomai.” Yawu sâop.

³⁰ Yesuŋe kulem topŋe topŋe miop yamâ kerehâk ki kulemġuan.

³¹ Yâhâ olop miop ya ekbin yakât den pat kulemġuan yu sâlikum eknomai. Yu sâlikum ekmâ Anitâŋe tihitnenŋe otmâ nanŋe Yesu hânġânġumu ġiop yakât nânġânġetâ bulâŋe otmu yakâlen biwiyenġanŋe kepeinomai. Yâhâ yakâlen biwiyenġanŋe kepeim denŋe lâum mannomai yanâmâ manman kârikŋahât pat kuyinġiop ya menomai.

21

Yesuhât sâtġât otmâ hoŋ bawalipŋanŋe inġan dondâ mewî.

¹ Sâp yakât kakŋan nen hoŋ bawalipŋe nombotŋe Tiweria dengân yakât ġinŋan menduhuakmâ tatmunŋe Yesuŋe teteningiop yamâ yuwu.

² Nâ otmu atane, kutŋe Yakowo, otmu âlâmâ Simon Petoro, âlâmâ Toma, yâkâlâl kutŋe âlâ Boho boho, âlâmâ Natanae Galilaia hânân kapi âlâ Kana sâm yan ġâtŋe, otmu lok yâhâp biwiyetŋe Yesuhâlen kepeim manowot ya orowâk menduhuakbin.

³ Menduhuakmâ tatmunŋe emet nŋiŋ sâwe sâm otmu Petoronŋe yuwu sâm eknongop. “Nâmâ ge inġan dâiwehât nanġan.”

Sâmu sâwin. “Nen orowâk arinom,” sâmu gemunje wanjaen orowâk yâhâwin. Ari omoje pâlâmje manbin.

⁴ Emet haŋ sâmu yan Yesuje dengân ginŋan kinop. Yâhâ nenâmâ kâlêwângen ki tatbin. 100 mita, dop yawuyaen tatbin yamâ towatŋe ekmunje ki keterahop.

⁵ Yâhâ Yesuje yuwu sâmu âinongop. “Bukulipne, yen inŋan miai, me bia?”

Sâmu “Bia,” sâwin.

⁶ Yakât otmâ yuwu sâmu eknongop. “Inŋan itâŋe ya wanja nombotgembâ panŋetâ gewuap yanâmâ inŋan mem dâinomai.” Yawu sâmu yanak benje wanja nombotgembâ pilâmunje gemu inŋan dondâhâlâk ge kutakulakbi. Ge kutakulakŋetâ mem dâim wanjaen katne sâmu otmunje umatŋe dondâ olop.

⁷ Yawu otmu nâŋe Petoro ekuwan. “Lok endamâ Kutdânenŋe yakâ.” Ekumune uk sâmu petŋe tuhun katmâ âi tuhuop yakât otmâ tinŋinŋe yawuâk mem kepeiakmâ saruân kionŋmâ Kutdâhâlen yoloŋ otmâ ariop.

⁸ Yawu otmuâmâ nenâmâ wanjaenâk tatmâ puli kum inŋan itâŋe dâim dengân ginŋan yâhâ kionŋbin.

⁹ Yesuje banja âlâ mem katmu talop. Katmu tatmu inŋan mem hot umu siop.

¹⁰ Yawu otmâ Yesuje yuwu sâmu eknongop. “Yiwereŋe inŋan miai ya nombotŋe mem katŋetâ siâk.”

¹¹ Yawu sâmu Petoroŋe wanja hâmenŋan yâhâ inŋan itârâek mem dâim ginŋan gaop. Yâhâ inŋan 153 ya itâ kâlêhen kutakulakbi. Yawu gârâmâ inŋan yamâ papatoek yamâ benje inŋan itâŋe ya ki berendenŋe sâop.

¹²⁻¹³ Inŋan nombotŋe katmunje semu orowâk newin. Orowâk nem tatbin yamâ âi pâi tuhunomgât nâŋgâmunŋe umatŋe otmu pilâwin.

¹⁴ Yâhâ Yesuje mumunambâ yahalop yakât kakŋan dengân ginŋan men-duhuakmâ tatbin yan teteningiop yanje kalimbunje olop.

Yesuje Petoro den bâiŋe ekuop.

¹⁵ Nem pesuk pilâmunŋe Yesuje Simon Petoro yuwu sâmu âikuop. “Simon, Yoane nanŋe, gâŋeâmâ bukulipŋe biwiyenŋe hikunekmâ mansai ya wangiyekmâ biwihaŋe tinjâk hikunekmâ mansat me girawu?” Sâmu sâop. “Kutdâ, yat ya bulâŋe. Nâmâ buku otgihiman ya nanŋat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbi nâhâlen yiwereŋeâk torokatmâ mansai ya yengât tihityeŋe otbuat.”

¹⁶ Yawu sâmu yanak yâhâŋe yuwu sâmu âikuop. “Simon, Yoane nanŋe, gâŋe biwihaŋe tinjâk hikunekmâ mansat me bia?” Sâmu sâop. “Kutdâ, yat ya bulâŋe. Nâŋe buku otgihiman ya nanŋat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbi nâhâlen emelâk torokatmâ mansai ya galempongowuat.”

¹⁷ Yawu sâmu kalimbunje yuwu sâmu âikuop. “Simon, Yoane nanŋe, gâŋe buku otnihimat me bia?” Yawu sâop.

Yâhâ Yesuje kalimbunje âikuop. “Gâŋe buku otnihimat me bia?” yawu sâop yakât Petoroŋe nâŋgâmu biwiŋan hâumu yuwu sâop. “Kutdâ, gâhât sengan senŋe âlâlâ ki tik tatmap. Yakât otmâ nâŋe buku otgihiman ya nanŋat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbi nâhâlen torokatmâ mansai ya galempongom wawaeyekmâ manbuat.

¹⁸ Yâhâ hâmbâi yu me ya tetehihiwuap yakât topŋe sâwe. Gâŋe anŋoân sihan manon yanâmâ petge mem lalakmâ kapi wosapâ wosapâ ariwehât

nângâminion yanâmâ âlepņe arim tohominion. Yâhâ gâņe sombo otbuat yanâmâ bātge pilârâ lok bâleņeņe sâhâm menduhum ki ariwe nângâwualângen dâihekâm arinomai.” Yawu sâm ekuop.

¹⁹ Yâhâ Yesuņe topņe yuwuhât ekuop. Hâmbâi Petoņe Yesuhât tem lâuwangim manmu umatņe yawu tetewangiwuap. Umatņe tetewangiwuap yan ki lohotņe otmu kuņetâ mumbuap. Yâhâ ki lohotņe otbuap ya lohimbijne ekņetâ sâtņe otmu Anitâ mepaenomai. Yakât otmâ yuwu sâm ekuop. “Gâmâ biwihanę nâhâlen tinjâk kepeim tem lâunihim manbuat.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâmu Petoņe kambeņe kakņambâ olelem nâ nehōp. Yâhâ nâ Yesu orop biwinetņe hikuakmâ konohâk olopgât menduhuakmâ sot bânņe newin yan yâk orop hâlâņakmâ tatbit. Yawu tatbit yakât otmâ âlâņe betņehen kionbuap yakât âikuwan.

²¹ Yâhâ Petoņe nekmâmâ yuwu sâm Yesu âikuop. “Kutdâ, lok yuâmâ girawu?”

²² Sâmu sâop. “Yâk tatmuâk âwurem takawom me girawu yamâ nâhât wahap. Yawu gârâmâ yâkât manman yakât ki nângâm ketet otbuat.” Yawu sâm ekuop.

²³ Den yawu sâop yamâ bukulpnaņe nângâm hilipgum kelangatbi. Kelangatmâ nâhâtņe “ki bâlewuap” sâwi. Yawu gârâmâ Yesuņe ya ki sâop. Yâhâ yuwu sâop. “Gârâmâ yâk tatmuâk nâ âwurem takawom me girawu yamâ nâhât wahap. Yawu gârâmâ yâkât manman yakât ki nângâm ketet otbuat,” yawu sâm Petoņe ekuop.

²⁴ Den sâop yuâmâ nine orowâk tatmâ nângâminiwan. Yakât otmâ den kulemguan yu bulâņe dondâ.

²⁵ Otmu Yesuņe olop miop yakât pâņe konok kulemguan. Yawu gârâmâ âlâlâ olop ya kerek kulemgum metewomgât dop ki oap.

Aposolo yengât den pat

Yesuŋe aposololipŋe den bâiŋe ekyongom himbimân yâhôop.

O bukune Teopilo,

¹⁻² Emelâk Anitâŋe Yesu hângângumu ge lok nombotŋe meyekmâ Anitâhât den kâsikum yingim âi sâm yingiop. Âi yawu tuhum manmâ gam benŋe âwurem himbimân yâhâwe sâm olop yan Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiŋan kionŋmu hoŋ bawalipŋe den bâiŋe ekyongom himbimân âwurem yâhôop. Yakât den pat ya emelâk kulemgum katgihiwan.

³ Roma yengât tembe lâuŋe Yesu kuŋetâ muop yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop. Mem yahatmu hoŋ bawalipŋe teteyingim Anitâŋe tihityeŋe otbuap yakât topŋe ekyongom manmâ gamu hilâm lok yâhâp ñerek pesuk sâop. Yawu otmu Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu manmu ekbi yakât nâŋgâŋetâ bulâŋe olop.

⁴ Otmu sâp âlâen yâk orowâk tatmâ sot newi yan Yesuŋe yuwu sâm ekyongop, “Yerusalem kapi in yawu ki pilâm arinomai. Awoŋŋaŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge mâmâŋe otyingiuwap yakât emelâk ekyongomune nâŋgâwi ya. Yakât otmâ tipŋe tatmâ mambotnomai.

⁵ Yoaneŋe lohimbi mem toen katyehop. Yawu gârâmâ sâp ki kâlep otmuâk Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge mâmâŋe otyingimu manmâ yâhânomai.”

Yesuŋe himbimân yâhôop.

⁶ Yesuŋe den bâiŋe aposololipŋe ekyongop yan yuwu sâm âikuwi. “Kutdâ, gâŋe sâp yiwereŋe yu Isirae lok menenekdâ Roma lok watyekmunŋe arinetâ nenŋahâk galemahom mannom me?”

⁷ Sâŋetâ sâop. “Sâp girawuân me girawuân yakât bulâŋe tetewuap ya Awoŋŋe Anitâŋe ikŋahâk nâŋgâmu tap. Otmu sâp ya tâlâhumu kulem girawuya tetemu ekmâ nâŋgânomai ya gurâ ikŋahâk nâŋgâmu tap. Yeŋe yakât topŋe nâŋgânomaihat dop âlâ ki tap.

⁸ Konohâk tap yamâ yuwu. Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge mâmâŋe otyingimu nâhât den pat âlepŋe lohimbi ekyongonomai. Anŋoân topŋe katmâ Yerusalem kapi ambolipŋe ekyongonomai. Yawu otmâ benŋe lohimbi Yuraia, Samaria otmu kâlepŋehen manmâ arai ya yengâlen ari den pat ya ekyongonomai.”

⁹ Yawu sâm ekyongom yan katyekmu kinŋetâ elem kakŋambâ yâhôop. Yawu otmu elem yaŋe kâtaŋgumu ki ekbi.

¹⁰ Yawu otmâ himbimâŋenâk ekmâ kinŋetâ anelo yâhâp, yâk yetgât hâk katipŋe kaok bolan bolan, yaŋe pârâk sânsânâk teteyingiwot.

¹¹ Teteyingim yuwu sâm ekyongowot. “Galilaia ambolipŋe yeŋe wongât himbimâŋenâk senyeŋe pilâm ekmâ kinsai? Yesu ekmâ kinŋetâek pilâyekmâ himbimân yahap yawuâk himbimâŋembâ âwurem gemu eknomai.

Yesuhât aposololipŋe yengât kutyene

¹² Yawu sâm ekyongom arimutâ benŋe aposolo yaŋe Oliwa pumŋambâ ge Yerusalem kapiân bawi.

¹³ Yerusalem kapiân ba emelâk Yesu ki kuwi yan emet biwiŋe âlâen yâk orowâk tatmâ sot newi yan yâhâwi. Otmu aposololipŋe yengât kutyene

yuwu. Petoro, imiŋe Anderea, Yakowo, imiŋe Yoane, Pilip, Toma, Batolomaio, Mataio, Alipaio nanŋe Yakowo, otmu Yakowo nanŋe Yurasi. Âlâmâ Simon, yâhâmâ komot âlâen gâtŋe topyeŋe yuwu. Roma lok ya yengât hâkân otmâ watyekne sâm otminiwi yan gâtŋe.

Yurasihât gewâkŋan lok âlâ kinâk sâm Anitâ ulitguwi.

¹⁴ Yesuhât aposololipŋe iŋŋe mâmâŋe imilipŋe otmu imbi nombotŋe menduhuyekŋetâ orowâk tatmâ biwi konohâk otmâ Anitâ ulitguwi.

¹⁵ Sâp yan lohimbi nombotŋe Yesuhâlen biwiyeŋe kepeim manbi, lohimbi 120, yawuyaŋe menduhuakmâ tatŋetâ Petoroŋe yahatmâ kinmâ yuwu sâm ekyongop.

¹⁶⁻²⁰ “Bukulipne, yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yesuŋe lok âlâ, kutŋe Yurasi sâm, yâk orowâk menenekmâ nep sâm ningimu hoŋ bawanŋim gamain. Yâhâ Yurasiŋe betŋehen kioŋmâ lok bâleŋe dâiyekmu taka Yesu mewî.” Yawu sâop.

Otmu Yurasiŋe Yesu mem bâtyeŋan kalop yakât hâmeŋe sâm hotom uminiwi yengât kunlipyeŋe tewetsenŋe waŋbi. Tewetsenŋe waŋetâ yaŋe mem ari hân âlâ puluhuop. Yawu gârâmâ Yesu betŋehen kioŋop yakât Yurasiŋe nâŋgâm otmâ hilipguan sâm aŋulahop. Yawu nâŋgâm yaŋak ari hiwawahop. Hiwawakmu tok sâmu ge kum tepŋe bâok pilâop. Tepŋe bâok pilâmu tepŋe komŋe kerek hindakmâ giop. Yawu olop yakât den pat nâŋgâm Yerusalem kapi ambolipŋe hân yakât kutŋe “Akerama” sâm kunbi. Yâhâ kut yakât topŋeâmâ yuwu tap. “Heŋŋak puluhuwi” yawu.

Otmu Yurasi hiwawahop yakât nâŋgâm Petoroŋe yuwu sâop. “Emelâk emet inânŋan Anitâhât Wâtŋat mâmâŋahât Heakŋe tâmbânenŋe Dawiti yâkât biwiŋan den âlâ katmu Yura nengât kep âlâ yuwu kulemgupop yakât bulâŋe teteap.

“Lok âlâ emetŋan ki tatmu emetŋe kamen kinbuap.”

Otmu kep âlâ yuwu kulemgupop.

“Nepŋe pilâop ya lok âlâŋe mem galemguwuap.” Yawu kulemgupop tap.

²¹ Yakât otmâ nenŋe bukunenŋe âlâ mem Yurasihât gewâkŋan katmunŋe kinbuap.

²² Kândikum emelâk Yoaneŋe âi topŋe katmâ lohimbi mem toen katyehop sâp yapâek nenŋe Yesuhâlen torokatmâ biwinenŋe hikuakmâ konohâk otmâ manmâ gain. Nengâlen gâtŋe âlâ mem tetem orowâk tânahom Kutdânenŋe Yesu mumuŋambâ yahalop yakât den pat âlepŋe lohimbi ekyongonom.” Yawu sâop.

²³ Petoroŋe yawu sâm ekyongomu lok yâhâp mem teteyelekbi. Lok âlâ kutŋe Yosep Yusito, kutŋe âlâmâ Basawa sâm, otmu âlâmâ Matia.

²⁴ Mem teteyelek mâ yuwu sâm Anitâ ulitguwi. “O Kutdâ, gâŋe biwinenŋahât topŋe kerehâk nâŋgâmat. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât nâŋgârâ ârândâŋ oap yakât kutŋe biwinenŋan katdâ ekmâ nâŋgânom.

²⁵ Yâhâ Yurasiŋe nepŋe pilâm iŋŋe mâtâwân ariop yakât gewâkŋan lok ya katmunŋe kinmâ yâhâwuap.” Yawu sâm ulitguwi.

²⁶ Yawu sâm ulitgum pepa duwatmâ yan kutyeteŋe iŋŋiâk iŋŋiâk kulemgum aman kâlehen katbi. Yawu otmâ bukuyeŋe âlâŋe yapâ kutŋe Matia kulemgupop ya mem teteop. Mem tetemu benŋe aposolo kâiân konok yâk yengâlen torokalop.

2

Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje ge aposolo mâmâje otyingjop.

¹ Yesu mumuñambâ yahalop yakât kakñan Sande nombolân yâhâp pesuk sâop. Ya pesuk sâmu Sande tatbi yakât kutje “Pentikosi hombanj” yawu kunbi. Pentikosi hombanj otmu yan lohimbî Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manbiñe Anitâ mepa sanjan otbanjine sâm emet âlaen menduhuakmâ tatbi.

² Menduhuakmâ tatñetâ mun pato âlâ, siru pato memap, mun yawuya himbimâmbâ pilâmu nângâwi.

³ Yawu otmâ wahap âlâ, balam nimbilamñe yawuyane kunyenje kakñan teteop.

⁴ Yawu otmu Wâtgât mâmâjahât Heakje ge mâmâje otyingim lauyenje mem hewewej tuhumu denje denje sâm ariwi.

⁵⁻⁶ Sâp yan Yura lohimbî Anitâhât den lâum manminiwiñe Pentikosi hombanj ya ekne sâm kapiyenje pilâm âlâengembâ âlâengembâ takawi. Taka Yerusalem kapiân yâhâ tatbi. Yawu otmâ mun pato ya himbimâmbâ pilâmu nângâm lohimbî sesengâlâkñe emet yanâk menduhuakmâ Yesuhât lohimbî yengât denyenje nângâwi. Yawu otmâ lohimbî Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manbiñe Yura yengât denânâk sâwiâke yamâ benje lohimbî takawi yanje den ya nângâñetâ denyenje âlâku ikñiâk ikñiâk olop.

⁷ Yawu olop yanâk benje nângâñetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâm alahuwi. “Yesuhât lohimbî den oai yu Galilaia ambolipñe kerek. Nennan gâtñe bia.

⁸ Yakât otmu girawu otmâ nenne den sâñetâ nanñain?

⁹ Nengât topnenñeâmâ yuwu. Nen kapi kâlepñehembâ takain. Nen nombotñe Pata ambolipñe, nombotñe âlâmâ Meria ambolipñe, nombotñe âlâmâ Elam ambolipñe, nombotñe Mesopotamia ambolipñe, nombotñe Yuraia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipñe, nombotñe Kaparokia ambolipñe, nombotñe Ponto ambolipñe, nombotñe Asia ambolipñe,

¹⁰ nombotñe Pirihiâ ambolipñe, nombotñe Pampilia ambolipñe, nombotñe Aihita ambolipñe, nombotñe Apirika ambolipñe, nombotñe Kirene kapi nombotñe Liwia hân nombot nombot tatmâ arap ya ambolipñe.

¹¹ Nombotñe Kereta ambolipñe, nombotñe Arawia ambolipñe, otmu nombotñe Roma ambolipñe. Nen yawuñe tain. Nen nombotñe Yura lohimbî bulâñe. Yâhâ nombotñe âlâñeâmâ Yura nengâlen torokatñetâ orowâk mansain. Nen lok topñe topñe. Yawu gârâmâ Anitâñe kulem yu ya otmâ gaop yakât den pat Galilaia kapi ambolipñenaje nenne denânâk sâñetâ nanñain.” Yawu sâwi.

¹² Yâhâ den ya nângâñetâ âlâ kândâkdâ otmu yakât topñe nângâne sâm pâpguwi. Yawu otmâ “Kulem yukât topñe girawu?” sâm alahuwi.

¹³ Yawu gârâmâ lohimbî nombotñenaje Yesuhât lohimbî yekmâ senyenjan gem yuwu sâwi. “Yenje wain to dondâ nenñetâ biwiyenje hâlim oap.” Yawu sâwi.

Petoroñe yahatmâ kulem ekbi yakât topñe ekyongop.

¹⁴ Yawu sâñetâ Yesuhât aposololipñenaje yahatmâ kinmâ Petoroñe lohimbî takawi ya yuwu ekyongop. “Bukulipne otmu lomba taka tai yen kulem tetemu eksai yukât topñe ekyongomune nângâñet.

¹⁵ Omoñânâk wain to ki nemain. Yakât otmâ lok yeksai yuñe wain to ki nai.

¹⁶ Emelâk emet inânñan poropete âlâ, kutñe Yoele sâm, yâkñe den kulemguop yakât bulâñe yiwerenje tetemu eksai yu. Emelâk den kulemguop ya yuwu.

17 “Anitâŋe yuwu sâŋ eknohop. Hâmbâi sâp pato tâlâhuwuap yan nâŋe nine Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumune ge lohimbi mâmâŋe otyiŋgiwuap. Mâmâŋe otyiŋgimu lohimbiŋe nâhâlen biwiyenâŋe kepeim mannomai yanŋe nâhât den sâŋ tetem lohimbi ekyongonomai. Otmu biwiyenŋe mem purik pilâmu kulem âlâlâ tetemu eknomai. Otmu amanân awun eknomai.

18 Bulâŋanâk sâp yan Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe hoŋ bawalipne mâmâŋe otyiŋgimu nâhât den sâŋ tetem ekyongonomai.

19-20 Otmu lohimbi kerek matŋe yiŋgimune menomai yakât sâp tâlâhumu yan nâŋgâŋumune himbimân kulem âlâlâ yuwu tetemu eknomai. Hilâmgât emetsenŋe bok sâmu omoŋ bâleŋe sahakbuap. Yâhâ omoŋgât emetsenŋe yanŋeâm kuriŋ hep barak barak yawuya otbuap. Otmu umatŋe topŋe topŋe yuwu tetewuap. Kapam tetewuap. Otmu emet kapi kâlâp sewuap. Yawu tetemu ekŋetâ sâtŋe otmu hu halak tuhunomai.

21 Sâp yan lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyenâŋe kepeim mannomai yamâ meyekmune ki hiliwahonomai.” Anitâŋe yawu sâŋ eknohop.” Den yawu kulemguop tap.

Petoroŋe Yesuhât topŋe ekyongop.

22 Petoroŋe torokatmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Bukulipne, den âlâ torokatmâ yuwu sâŋumune nâŋgâŋet. Anitâŋe Yesu Nâsaret amboŋe ya mâmâŋe otbaŋgimu hohetnennan manmâ kulem topŋe topŋe mem ekmunŋe âlâ kândâkdâ otmu Anitâŋe hâŋgâŋumune giop yawu nâŋgâŋain.

23 Yawu gârâmâ yeŋe Yesuhât hâkâŋ otmâ lok bâleŋe yengât bâtyenjan katŋetâ yâkŋe mem howanân kuŋetâ muop. Yawu otbaŋgiwi yakât Anitâŋe emelâk emet inânŋan nâŋgâmu ârândân otmu mâtâp ya sâŋ waŋop. Mâtâp ya sâŋ waŋmu yanak benŋe howanân kuŋetâ sâtŋum muop.

24 Kuŋetâ muop yamâ sumânâk tatbuapgât dop âlâ ki olop. Yakât otmâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop.

25 Emelâk emet inânŋan tâmbânennŋe Dawitiŋe Yesuŋe mumuŋambâ yahatbuap yakât nâŋgâŋ yuwu kulemguop tap.

“Kutdâ gâ orowâk manmâ gan. Yakât otmâ ki pilânekuap yawu nanŋan.

Biwi yâhâp otmangât mâmâŋe otnihim gamat.

26-27 Yakât otmâ biwine âlepŋe otmu tem lâuhihim heronŋe nâŋgâhian. Otmu mumbom yan umutne membuat. Otmu mumuŋambâ mem yahatnekuap. Yawu otnihiwuat nâŋgâŋ biwine ki houŋ sâwuap.

28 Gâŋe nâŋgân nâŋgânne mem pâroŋ pilânihirâ manmangât mâtâp yakât topŋe nâŋgâŋ ba takaman. Otmu gâ orop manmâ yâhâwom yakât nâŋgâŋ biwine heronŋe otmâ manmâ yâhâwom.” Yawu kulemguop tap.

29 Tâmbânennŋe Dawiti yâkât yuwu ekyongomune nâŋgâŋet. Yâkât sumŋe ekmain.

30 Anitâŋe poropete âi sâŋ waŋmu yâkât den lohimbi ekyongom manmâ gaop. Yawu otmâ Anitâŋe pat kuwaŋgim yuwu sâop. “Gâhât tepgan gâtŋe âlâ tetewuap ya mem kânâŋgâŋumune kawehan kinmâ nine lohimbi galem-yongowuap.”

31 Anitâŋe yawu sâŋ pat kuwaŋgiop. Otmu Anitâŋe Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahatbuap yakât nâŋgâŋ Dawitiŋe emet inânŋan den yuwu kulemguop.

“Mumu yan Anitâŋe umutŋe miop. Otmu hâkŋe tâtuk sâmapgât mumuŋambâ mem yahalop.” Yawu kulemguop.

³² Anitâne Yesu mumuñambâ mem yahatmu nen kerekne ekin.

³³ Anitâne Yesu mumuñambâ mem yahatmu ikne orop tawot. Otmu emet inânñan âwâne Anitâne Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu gewuap yakât pat kuop. Yakât otmâ Wâtgât mâmâñahât Heak ya hângângumu ge mâmâñe otningimu denne denne sâmunnje nanjai.

³⁴ Otmu Dawiti ikñak hibimbân ki yâhâop. Yuwu gârâmâ emelâk emet inânñan den yuwu kulemuop.

“Anitâne nâhât Kutdâne yuwu sâm ekuop.

“Gâ gotnan ga kindâ mâmâñe otgihimune

³⁵ kasalipge yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.” Yawu kulemuop tap.

³⁶ Yakât otmâ yuwu sâm ekyongomune nângâm biwi yâhâp ki otnomai. Yesu mem howanân kuñetâ muop ya yeñe amboñe oai. Yawu gârâmâ Anitâne mumuñambâ mem yahatmu kunnenne tap. Yakât otmâ Kutdânenne sâmmain. Yawu.”

Lohimbi dondâhâlâkne Yesuhâlen biwiyeñe katbi.

³⁷ Petoroñe yawu sâm lohimbi ekyongomu nângâñetâ biwiyeñan hâumu aposolo nombotñe ya orop yuwu sâm âiyongowi. “Wâe, nenñe girawu otmunñe Anitâne nenekmu ârândâñ otbuap yakât sâñetâ nângâne.”

³⁸⁻³⁹ Sâñetâ sâop. “Anitâ Kutdânenñane ikne Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge yen otmu lohimbi kâlepñehen mansai mâmâñe otyingimu Yesuhâlen biwiyeñane kepeim mannomai yakât pat emelâk kuyingio. Yakât otmâ orotmemeyene bâlene bet pilâm Yesuhâlen biwiyeñe katñetâ Anitâñe tosayene pilâyingiwuap. Yawu otñetâ benñe nenñe Yesu Kiristohât kulân toen mem katyekmunñe Wâtgât mâmâñahât Heakne ge mâmâñe otyingimu mannomai.” Yawu sâop.

⁴⁰ Petoroñe biwiyeñan kionmâ den kâlep torokatmâ girem den yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi perâkne ihilâk mahilâk manmai ya Anitâñe matñe umatñe yingimu menomai. Yawu gârâmâ yeñe orotmemeyene bâlene bet pilâm Yesu Kiristohâlen biwiyeñane kepeineñetâ yâkne tihityene otbuap.”

⁴¹ Yawu sâm ekyongomu lohimbi kingitñe orowâk, dopyeñe 3,000 yawuñe Petorohât denñe nângâñetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyeñe katbi. Yawu otñetâ aposololipñane toen mem katyekñetâ Yesuhât komolân torokatbi.

Yesuhâlen biwiyeñane kepeim manbiñe biwi konok otmâ manbi.

⁴² Yesuhât komolân torokatñetâ aposololipñane yâkât den kâsikum yingwi. Kâsikum yingñetâ nângâm biwiyeñe hikuakmâ konohâk otmâ Anitâ mepa sanñan otbañgim manbi. Otmu sâp sâsânñan menduhuakmâ buku orañgim sot newi.

⁴³ Otmu aposololipñane kulem topñe topñe meñetâ lohimbi belângen manbi kulem ya ekñetâ sâtñe olop.

⁴⁴ Yâhâ lohimbi Yesuhâlen biwiyeñe kepeiwiñe biwi konok otmâ sot kâle senñe âlâlâ mem menduhum konohân katñetâ tatmu yañe mem tânahom manbi.

⁴⁵ Otmu lohimbi nombotñane iri sikumyene puluhum yakât hâmeñe mewi ya mem bukulipyene nombotñane yu me yakât umburuk manbi ya kâsikum yingwi.

⁴⁶ Yawu otmâ hilâm ârândâñ Anitâhât opon kâmbukñan yâhâ menduhuakmâ biwi konohâk otmâ Kiristohât den alahuminiwi. Yawu otmâ

emetsâpņe ârândâņ emetyeņan yâhâ menduhuakmâ sot um neminiwi. Yawu otmâ tep heroņe nâņgâm Anitâ mepaem manbi.

⁴⁷ Yawu otņetâ lohimbî belângen manbi nombotņaje orotmemeyeņe ya ekņetâ yahalop. Yawu otmâ Yesuhâlen biwiyeņe katmâ yâkât komolân torokatmâ sambe otbî.

3

Petoroņe lok pareņe mem herņeņguop.

¹ Isirae lohimbî orotmeme âlâ yuwu otmâi. Emetsâpņe ârândâņâk opon kâmbukņan yâhâ Anitâ ulitgumai. Emetsâpņe âlâen Petoro yet Yoaneņe Anitâ ulitgure sâmu opon kâmbukņan yâhâowot.

² Otmu lok âlâ mâmâņahât tepņambâek pareņe teteopņe bukulipņe ekyongomu hilâm ârândâņ opon kâmbukņahât gahatņe âlâ, kutņe “Mâtâp âilonņo longo” sâmu yan lâumu ari katņetâ tatminiop. Yan tatmâ lok opon kâmbukņan yâhâm geminiwi yaņe tewetsenņe nihiņet sâmu ulityongominiop.

³ Otmu sâp yan Petoro yet Yoane opon kâmbukņan yâhâmûtâ yelekâm ulityotgop.

⁴ Ulityotgomu Petoroņe nâņgâm “Wa, buku” sâmu in ekmâ sâop.

⁵ In ekmâ sâmu lok pareņe yaņe tewetsenņe nihiwomap sâmu tepņe kilik kilik sâmu talop.

⁶ Yawu otmu Petoroņe yuwu sâmu ekuop. “Senņe âlâlâ ki tatnihiap yakât yuwu sâmune nâņgâ. Yesu Kiristo Nasaret amboņaje gâ herņeņgohowuapgât dop tap. Yakât otmâ yahatmâ bam ga.”

⁷ Yawu sâmu ekumu bâtņe bonângen memu yahalop. Memu yanâk kâiņe sâsilipņe tâņ tâņ otmu hewewenġak yahatmâ kinop.

⁸ Yahatmâ kinmâ yâk orowâk opon kâmbukņan yâhâwi. Yâhâ lok yaņe heroņe otmâ soņ pilâm bam gam Anitâ mepaeop.

⁹⁻¹⁰ Yawu otmâ mepaemu lohimbî kâlehen tatbiņe ekmâ yuwu sâwi. “Lok pareņe yuņe opon kâmbukņahât mâtâp âilonņo longo yan tatmâ senņe âlâlâhât ulitnongomap. Âlepņe oap yakât nâņgâmunņe ki orotņe oap,” yawu sâmu nâņgâņetâ âlâ kândâkdâ olop.

¹¹ Otmu emelâk opon kâmbukņe ya tuhuwi yan gelâk ningimâp sâmu selep bârârâhâk kâlep tuhuwi yakât kutņe “Solomongât selep” sâwi. Lok yaņe Petoro yet Yoane yetgâlen torokatmu selep yan yâhâņetâ lohimbî dondâhâlâkņe betyeņan yâhâm mem hawam mewam tuhuyekmâ kulem yakât alahu gulahu otbî.

Petoroņe Yesuhât topņe ekyongop.

¹² Yawu otņetâ Petoroņe yekmâ yuwu sâmu âiyongop. “Wongât mem hawam mewam tuhuneneksai? Kulem yu netgât wahap bia. Netņe wâtnetņambâek lohimbî herņemyongoromgât dop âlâ ki tap. Net uwawapņe bia ki mansait. Yakât otmâ ki nâņgâniņetâ yahalâk.

¹³ Topņe yuwu tap. Awaraham, otmu nanņe Isaka, otmu sesenņe Yakop yâk yengât Anitâ, tâmbâlipnenņe yengât Anitâ, yâkņe ikņe nanņe Yesu hâņgângumu ge hohetnenņan manop. Yâkât kulân lok yu memutņe Anitâņe herņeņgumu bam gamu eksai. Yâhâ yeņeâmâ Yesuhât nâņgâņetâ gemu pâku lohimbî yengât bâtyeņan katbî. Yawu otņetâ Pilatoņe holarņe sâmu yan yeņeâmâ kunyeņe kârikņe otmâ Yesu ya sâmu ge katbî.

14 Yâkņe uwawapņe bia manmâ gaop. Yawu gârâmâ yeņe hâkâņ otmâ betbaņgim lok bâleņe, kutņe Barawa sâam, yâkât nâņgâņetâ yahatmu Pilato ekuņetâ lauyenan mem Barawa holaņmu arimu Yesu kuņetâ muop.

15 Kuņetâ muop yamâ lok inņe ki kuņetâ muop. Manman kârikņahât amboņe ya kuņetâ muop. Kuņetâ muop yamâ Anitâņe mumuņambâ mem yahatmu manmâ teteningimu ekbin.

16 Lok pareņe yuņe âlepņe oap yukât topņe sâamune nâņgâņet. Yesuhât kulân lok pareņe yu memutņe Yesuhâlen biwiņe katsapgât Anitâņe heņgeņgumu bam gamu eksai.

17 Bukulipne, yuwu sâamune nâņgâņet. Yeņe papatolipyeņe orop Yesuhât topņe pâpgum gamai. Yakât otmâ kuņetâ muop.

18 Emelâk emet inâņņan Anitâņe Yesuhât nâņgâm poropetelipņe yeņgât biwiyeņan den katmu yuwu kulemgui. “Tihitnenņe otbuap yâkņe aņgoân hâhiwin nâņgâm mumbuap.” Yawu kulemgui tap.

19 Anitâņe tosayeņe pilâyiņgiâkgât yeņe orotmemeyeņe bâleņe bet pilâm Yesuhâlen biwiyeņe kepeim manņet.

20 Yawu otmâ manņetâ Anitâņe mâmâņe otyiņgimu biwiyeņe sânduk sâmu mannomai. Sâp yuâmâ Yesu Kutdânenņe himbimân tap. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp pato tetewuawân Yesuņe tihitnenņe olâk sâam Anitâņe hâņgângumu âwurem gewuap yakât pat kuningimu tap.

21 Anitâņe embâņâmbâek emet inâņņan poropetelipņe yeņgât biwiyeņan den katmu kulemgui yakât topņe yuwu tap. Manmannenņe kuwikningiwuap yakât Anitâņe nâņgâmu ârândâņ otmu Yesu hâņgângumu âwurem gewuap.

22 Yakât torehenņe Moseņe yuwu kulemgui.

“Kutdânenņe Anitâņe nâ menekmâ âi sâam nihimu taka ikņe den kâsikum yiņgim mansan yakât dopņeâk Anitâņe nengât komolân gâtņe lok âlâ mem poropete âi sâam waņmu ikņe den kâsikum yiņgimu lohimbiņe tem lâuwaņginomai.

23 Yâhâ lohimbi nombotņeâmâ denņe nâņgâm hâkâņ otmâ kunomai ya mem ketetyekmâ hilipyongowuap.” Den yawu kulemgui tap.

24 Otmu emelâk emet inâņņan lok âlâ, kutņe Samue, yâk otmu Anitâhât poropetelipņe Yesu Kiristoņe tetem manmâ kulem topņe topņe membuap yakât den yawuâk kulemgui.

25 Emelâk embâņân Anitâņe Awarahamgât pat kuwaņgim yuwu sâam ekuop. “Hâmbâi gâhât tepgan gâtņe lok âlâņe tetem lohimbi hâņņan kulemņan mannomai ya menduhuyekmâ manman âiloņgoân katyekmu herone nâņgâwaņgim mannomai.” Yawu sâam ekuop. Yâhâ Anitâhât poropetelipņe den ya torokatmâ lohimbi sâam tetem ekyongom manmâ gawi. Otmu Anitâņe tâmbâlipyeņe yeņgât pat kuyiņgiop ya yen gurâ pat yaņe meyksap. Gârâmâ yakât bulâņe yen gurâ yawuâk menomai.

26 Yâhâ nen Isirae lohimbiņe orotmemenenņe bâleņe bet pilâm Anitâ nanņahâlen biwinnenņe kepeim manman âiloņgoân manmâ herone nâņgânomgât aņgoân Anitâņe yâk hâņgângumu nengâlen giop.

4

Petoro yet Yoane meyelekmâ pâi emetņan katyelekņetâ talowot.

1-3 Anitâņe Yesu mumuņambâ mem yahalop yakât den pat âlepņe ya Petoro yet Yoaneņe lohimbi ekyongowot. Ekyongom tatmutâ opon kâmbukņahât

tembe lâu yengât kunyeŋe otmu Sarukaio otmu Anitâhât hotom uminiwiŋe den pat ya nângânetâ ki bulâŋe olop. “Yesu mumuŋambâ ki yahalop. Ya ki orotŋe,” yawu nângâm den hâreyitgim meyelekmâ ari pâi emetŋan katyeleketâ talowot. Pâi emetŋan tatmutâ emet haŋ sâop.

⁴ Yâhâ Petoroŋe lohimbi kiŋitŋe orowâk Yesuhât den pat âlepŋe ekyongomu nângânetâ bulâŋe otmu Yesuhât komolân torokatbi ya yengât dowâmâ 5000 yawu.

Petoroŋe Yesuhât den pat âlepŋe Yura yengât papatolipyenŋe ekyongop.

⁵ Emet haŋ sâmu Yura yengât papatolipyenŋe otmu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenŋe otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi yâkŋe Yerusalem kapiân menduhuakbi.

⁶ Sâp yan opon kâmbukŋahât lok kunŋe âlâ, kutŋe Anasi, otmu lamatŋe, kutŋe Kaipa, otmu bukuyâhâtŋe Yoane yet Alesanda otmu hep torehenlipyenŋe orowâk menduhuakbi.

⁷ Otmu Anasiŋe tembe lâu ekyongomu Petoro yet Yoane otmu lok pareŋe âlâ mem heŋgeŋguowot ya meyekmâ ari den âiân katyekbi. Otmu Anasiŋe yuwu sâm âiyotgop. “Âlâhât sâtgât otmâ lok pareŋe yu heŋgeŋguowot?”

⁸ Yawu sâm âiyotgomu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Petoro mâmâŋe otbaŋgimu yahatmâ kinmâ yuwu sâop. “Yura papatolipnenŋe otmu Anitâhât hotom umai yengât kunlipyenŋe yen yuwu sâm ekyongomune nângânet.

⁹ Netŋe lok pareŋe yu ekmâ tepnetŋe nângâwaŋgim memutŋe âlepŋe olop yakât otmâ yeŋe menenekmâ den âiân katnenekŋetâ kinsain.

¹⁰ Yakât otmâ lok âlepŋe olop yukât topŋe ekyongomune nângânet. Topŋe yuwu. Yesu Kiristo, Nasaret amboŋe, yâhâmâ howanân kuŋetâ muop. Kuŋetâ muop yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yakât otmâ yâkât wâtŋan kinmâ lok yu memutŋe âlepŋe otmâ mansap. Yawu gârâmâ yeŋe lok yukâlen kulem teteop yakât den pat Yura lohimbi kerek ekyongonetâ nângânomai.

¹¹ Emelâk embânân Miti pepaen den âlâ yuwu kulemguwi yakât bulâŋe Yesuhâlen teteap.

“Emet tuhum nep lokŋe nak âlâ ekŋetâ bâlemu mem ketetbi. Nak mem ketetbi ya Anitâŋe lâum kânângâmu kuhupin kârikŋe oap.” Den yawu kulemguwi tap.

Yeŋeâmâ emet tuhuwi ya yengât dop otmâ Yesu betbaŋgim kuŋetâ muop.

¹² Yuwu sâmune nângânet. Anitâŋe Yesu hângângumu ge manman kârikŋe yakât mâtâp meningiop. Yakât otmâ yâkât wâtŋanâk kinmâ manman kârikŋan mannongât dop tap. Lok ondopŋe mâmâŋe otningimu manman kârikŋan mannongât dop âlâ ki tap.”

Yura yengât papatolipyenŋe Petoro yet Yoane sâm hâreyitgiwi.

¹³ Petoro yet Yoane, yâhâmâ nângân nângân emetŋan ki yâhâowot. Yawu gârâmâ Yura papatolipyenŋe yengât senyenŋan kinmâ den ya kâlâpŋe orowâk ekyongowot. Yawu ekyongomutâ yâkŋe denyetŋe ya nângânetâ ewe membe olop. Yawu otmu nângân nângânyeŋe pâroŋ sâmu yuwu sâwi. “O, lok yuâmâ kândikum Yesu orop manmâ gawi. Yakât otmâ den kâlâpŋe orowâk eknongomutâ nanŋain.” yawu sâwi.

¹⁴ Otmu Petoro yet Yoaneŋe lok heŋgeŋguowot yâk orowâk kinbi yakât otmâ den purik pilâyitgine sâm hâum pâpgum pilâwi.

15 Yakât otmâ hângânnyongonjetâ emet betnehen ge kinjetâ Petoro yet Yoane yetgât alahum yuwu sâwi.

16 “Nenne lok yâhâp yu girawu otyitgine? Yâkne Yesuhât wâtņan kinmâ lok pareņe emba memutâ âlepņe olop yakât den pat Yerusalem kapi am-bolipņe emelâk nâņgâm metei.

17 Yawu gârâmâ den yuņe kapi ârândâņ perereņ sâm arimu nâņgâmai-hât nenne kuyitgimunne yâkne ki âlâkuâk Yesuhât wâtņan kinmâ lohimbî yakât den kâsikum yîņginomai.” Yawu sâwi.

18 Otmu tembe lâu ekyongonjetâ meyekmâ âwurem ganjetâ yuwu sâm Petoro yet Yoane ekyotgowi. “Yetņe ki âlâkuâk Yesuhât den ya lohimbî kâsikum yîņgiromawot.”

19 Yawu sânetâ Petoro yet Yoane yuwu sâowot. “Yenak nâņgâm ekņet. Yengât den lâum Anitâhât den pilâmutņe yâkne nâņgâmu ki ârândâņ otbuap.

20 Yesu Kiristone den âlâlâ eknongom kulem topņe topņe mem gaop yakât den pat ya netņe mem kurihiromgât dop ki tap. Ya sâm haok tuhurom yakâ.”

21 Yawu sâmutâ yâhâpņe kuyitgim holanyelekņetâ gem ariowot. Lohimbî inņe kinņitņe orowâkņe kulem ya ekmâ Anitâ mepaem aposololipņe yengât nâņgâņetâ yahalop. Yakât otmâ Yura papatolipņeņe wahap âlâ ki otyitgiwi.

22 Lok âlepņe olop yâkne pareņe otmâ manmu yambu lok yâhâp ñerek olop.

Anitâņe Yesuhât aposololipņe mâmâņe otyiņgiâkğât yakât lohimbîņe ulit-guwi.

23 Yura papatolipņeņe Petoro yet Yoane holanyelekņetâ gem bukulipyetņe yengâlen âwurem ariowot. Ari papatolipņeņe kuyitgiwi yakât den ya ekyongowot.

24 Ekyongomutâ nâņgâm biwiyeņe kepeiakmâ konohâk otmâ Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Ambonnenņe Anitâ. Gâņe hân himbim kândikyotgom wahap topņe topņe kalon.

25-26 Otmu emelâk emet inânņan gâhât Wâtğât mâmâņahât Heakņe tâmbânenņe Dawiti yakât biwiņan den âlâ katmu yuwu kulemguop.

“Wongât Anitâhât ki nâņgâmaiņe yenahât nanğaņņetâ yahatmu biwiyeņe kâlâp siap? Wongât biwi nâņgân nâņgânyeņe hâlim mîlim otmu Anitâ yet hoj bawane mem ge katyelekne sâm oai? Anitâņe tihityeņe otbe sâm ikņe hoj bawa hâņgângumu gewuap. Yawu gârâmâ Anitâhât ki nâņgâmai ya yengât papatolipņeņe biwi konok otmâ mem ge katyeleknomaihât dop âlâ ki tap.” Dawitiņe den yawu kulemguop tap.

27 Otmu torokatmâ yuwu sâm ulitguwi. “Ambonnenņe Anitâ, den âlâ sâmunne nâņgâ. Dawitiņe den kulemguop yakât bulâņe teteop yakât topņe yuwu. Gâņe tihitnenņe otbe sâm Yesu hâņgângurâ ge tem lâuhihim uwawapņe bia manmâ gaop. Yawu gârâmâ Herot yet Pilatone Roma lok otmu Yura nengât papatolipnenņe menduhuyekmutâ orowâk tatmâ Yesu mem ge katne sâm den hikuwi.

28 Yawu otbi yan yeņe engatyeneâk ki watbi. Emelâk emet inânņan gâņe gike engatgeâk otmâ yu ya tetewuap ya sâm kalon.

29 Yakât otmâ yâkne kuniņņetâ lohotņe otmaingât gâņe mâtâp maņguyiņgim nen hoj bawalipge mâmâņe otningirâ Yesu Kiristohât den pat âlepņe sâm haok tuhonom.

30 Yawu otmâ Yesuhât wâtņan kinmâ lohimbî mesekyeņe orop ya hengemyongonom. Otmu kulem topņe topņe memunņe ekņetâ âlâ kândâkdâ

otbuap. Yakât otmâ mâmânje otningihât nângâm ulitgohoain.” Yawu sâm ulitguwi.

³¹ Yawu sâm ulitgujetâ emet menduhuakmâ tatbi ya gâsuk gâsuk sâop. Otmu yanâk Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakne mâmânje otyingimu yapâ ari Yesuhât den pat âlepne ya sâm haok tuhum lohimbi ekyongowi.

Yesuhât lohimbije biwiyenje hikuakmâ konohâk otmâ buku orangim manbi.

³² Yesuhât lohimbije biwiyenje hikuakmâ konohâk otmu senne âlâlâ tatyngiop ya menduhum konohân katjetâ tatmu yanje mem tânahom manbi.

³³ Yawu manmâ Yesune mumunjabâ yahalop yakât den pat ya aposololipraje lohimbi belângen manbi ya ekyongonetâ nângâjetâ bulâje olop. Otmu Anitâje mâmânje otyingimu kulem topne topne mejetâ lohimbi kerekne yekmâ herone nângâyingiwi.

³⁴ Otmu senne âlâlâyeje kâsikum angim tânahom manbi. Yakât otmâ lok âlâ me âlâje ki umburuk manbi. Lohimbi nombotraje senne âlâlâyeje puluhujetâ yapâ tewetsenne mem aposolo yinginetâ galemguwi.

³⁵ Otmu tewetsenne menduhuminiwi yapâ aposolone mem lohimbi umburuk manbi ya tânyongonetâ manbi.

³⁶ Otmu sâp yan Kipiro kapi amboje, lok âlâ, kutje Yosep sâm, yâkât yuwu sâmune nângâ. Lok yakât kutje âlâmâ Banawa yawu sâm aposolone kunminiwi. Kut yakât topneâmâ yuwu, “Biwi sânduk”. Yosep yâhâmâ Lewi senâmbâ gâtje yakât otmâ opon kâmbukjahât âi mem manop.

³⁷ Yâkne ikne hân puluhujetâ yapâ tewetsenne mem aposolo yingiop.

5

Anania imbinâitje otmutâ bâleop.

¹ Lok âlâ, kutje Anania sâm, yâkât imbinje, kutje Sapira, biwi konohâk otmâ yuwu olowot. Hânyetne puluhujetâ yapâ tewetsenne miowot.

² Yawu gârâmâ tewetsenne nombotje ya mem mesambutmutâ tatyitgiop. Yâhâ nombotje âlâmâ Ananiaje mem ari aposolo yingiop.

³ Otmu Petoroje yuwu sâm ekuop. “Anania, yuwu sâmune nângâ. Girawu otmâ Bâlejahât Amboje Satanje biwihan kionbe sâm otmu ki kârikne otmâ kinsat. Yetje Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heak kâitgum hânyetne puluhui yakât tewetsenne nombotje mem mesambutmutâ tap.

⁴ Hân ya ki puluhui yan yetje Anitâhât pat ki otbuap yawu nângâm den hikuowot mâne tewetsenne alitsawot yuje âlepne otbâp. Yâhâ tewetsenne yuje Anitâhât pat otbuap yawu sâm kâitngom nombotjeâk katsawot. Yawu otmâ nen ki kâitngongawot. Anitâ kâitguawot.”

⁵⁻⁶ Yawu sâmu Ananiaje den ya nângâm yanâk mum iop. Mum imu lok nombotraje emet kâlehen yâhâm sângum âlâ mem kurihim lâum ge hangui. Yâhâ Anitâ kâitguop yakât matje mum imu lohimbi yan kinbinje ekjetâ sâtje olop.

⁷ Otmu ki kâlep otmuâk imbinaje lokjahât den pat ki nângâmâk Petorohâlen takaop.

⁸ Takamu Petoroje yuwu sâm âikuop. “Hânyetne puluhujetâ yapâ tewetsenne miowot ya loka je kerehâk ningiap me?”

Sâmu sâop. “Wae, wonângen, kerehâk yingiap yakâ.”

⁹ Sâmu Petoroje yuwu sâm âikuop. “Wongât yetje biwi konohâk otmâ Kutdâhât Wâtgât mâmânjahât Heak kâitguawot? Yakât otmâ yuwu sâmune

nāngâ. Lokge emelâk mumu lâum ari hangum pilâm ga gâhât mambotgihaii. Yiwerenje gâhurâ mundâ lâuhekmâ ari hangohonomai.”

¹⁰ Yawu sâm ekumu yâku yanâk kâiŋe topŋan purik sâm ge muop. Mumu lok ya emet kâlehen yâhâ Sapira lâum ge lokŋe lâum ge hanguwu yanâk lâum ge hangwi.

¹¹ Otmu muowot yakât den pat Yesuhât komotŋe nâŋgâŋetâ sâtŋe olop. Yawu.

Yesuhât aposololipŋane kulem topŋe topŋe mewi.

¹² Aposolo yâkŋe kulem topŋe topŋe meŋetâ lohimbine ekŋetâ âlâ kândâkdâ olop. Otmu Yesuhât komotŋe biwiyeŋe kepeiakmâ konohâk otmu hilâm ârândâŋ Solomongât selep yan yâhâ menduhuakmâ Anitâ mepaeminiwi.

¹³ Yawu otminiwi yan lohimbi dondâhâlâkŋe nâŋgâyŋiŋetâ yahalop yamâ Yura papatolipyeŋe hilipnongomai sâm yâk yengâlen ki torokatbi.

¹⁴ Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋe Yesu Kutdânenŋahâlen biwiyeŋe kepeim yâkât komolân torokatmâ manbi.

¹⁵ Otmu kapi ambolipŋe bukulipyeŋe pareŋe otmâ manminiwi otmu tisi mesek otbi ya Yesuhât aposololipŋe heŋgemyongonŋet sâm gerelân katyekmâ lâuyekmâ ari mâtâwân katyekŋetâ tatbi. Otmu yuwu nâŋgâwi. “Petoŋe mâtâp watmâ gam ariwuap yan umutŋe loŋgâyekmu âlepŋe otnomai.”

¹⁶ Otmu Yerusalem hâlâŋmâ kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipŋe bukulipyeŋe tisi mesek otbi otmu weke bâleŋe mângâyekmu manminiwi ya meyekmâ aposolo yengâlen takanŋetâ heŋgemyongowi.

Anitâhât aŋelo âlâŋe aposolo pâi emetŋambâ mem holanyekmu gem ariwi.

¹⁷ Aposolone yawu otbi yakât den pat ya hotom uminiwi ya yengât kunyeŋe otmu ikŋe bukulipŋe Sarukaio komolân gâtŋe nâŋgâŋetâ bâleop.

¹⁸ Nâŋgâŋetâ bâlemu aposolo meyekmâ pâi emetŋan katyekŋetâ tatbi.

¹⁹ Katyekŋetâ tatŋetâ emet ŋiŋ sâmu iwi. Otmu omoŋ tânâmŋan Kutdâhât aŋelo âlâŋe mândeyekmu yahatŋetâ meyekmâ ge yaehen yuwu sâm ekyongop.

²⁰ “Yeŋe opon kâmbukŋan yâhâ manman kârikŋahât den pat âlepŋe ya topŋambâek lohimbi kâsikum yŋiŋinomai.”

²¹ Yawu sâmu emet haŋ sâmu den ya lâum opon kâmbukŋan yâhâ Yesuhât den lohimbi kâsikum yŋiŋiwi.

Otmu hotom uminiwi yengât kunyeŋe bukulipŋe meyekmu Yura yengât papatolipyeŋe yengâlen arinŋetâ orowâk menduhuakmâ den emetŋan yâhâwi. Yâhâ tatmâ aposolo meyekmâ takanŋet sâm opon kâmbukŋahât tembe lâu nombotŋe hâŋgâyŋongonŋetâ pâi emetŋan yâhâwi.

²² Yâhâm pâinyekŋetâ biatmu âwurem taka yuwu sâm ekyongowi.

²³ “Nen pâi emetŋan arim takain. Yâhâ pâi emetŋahât galem yaŋe gahatŋe kârikŋe maŋgum galem kinŋetâ yeksain. Yawu gârâmâ aposolo meyekne sâm takain,” sâm ekyongomunŋe gahatŋe mem pilâŋetâ kâlehen yâhâ pâinyekmunŋe biatsap.”

²⁴ Yawu sâŋetâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyeŋe otmu tembe lâu yengât kunyeŋe den ya nâŋgâm “Girawu otmâ gulip oai,” sâwi.

²⁵ Yawu otmâ tatŋetâ yanâk lok âlâŋe taka yuwu sâm ekyongop. “Wâe, lok pâi emetŋan mem katyekbi ya opon kâmbukŋan yâhâ lohimbi den kâsikum yŋiŋim kinŋetâ yeksain.”

26 Yawu sâmb ekyongomu yâkne opon kâmbukjahât tembe lâu hângânyongonjetâ ari lohimbi kinjetne orowâkne denyene nângâm kinbi ya yekmâ “Yâkne kât mem nongomai” sâmb aposolo ya lohotnjan meyekmâ den emetnjan ariwi.

Aposolone Yesuhât topne Yura yengât papatolipyene ekyongowi.

27 Aposolo meyekmâ yâhâ Yura yengât papatolipyene yengât senyenjan katyeknetâ kinjetâ hotom uminiwi ya yengât kunyenjae yuwu sâmb ekyongop.

28 “Oran Yesuhât den lohimbi ki kâsikum yingjet sâmb kuyingiwini. Yamâ yeje nengât den ya kum Yesuhât den lohimbi kâsikum yingjetâ yâkne sâmb haok tuhujetâ lohimbi kapiân tai ya kerekne nanjai. Otmu Roma tembe lâune Yesu kujetâ muop yakât tosa ya nengâlen gâitsai.” Yawu sâmbi.

29 Yawu sânetâ Petoronje purik pilâyingim yuwu sâmb ekyongop. “Yengât den ya lâum Anitâhât den kunongât dop âlâ ki tap.

30 Yengât sâtgât otmâ Roma lokne Yesu mem howanân kujetâ muop. Mumu hanguwî yamâ topne yuwuhât otmâ tâmbâlipnenne yengât Anitâne mumunambâ mem yahalop.

31 Isirae lok nenne Yesuhâlen biwinenjae kepeimunne Anitâne tosanenne pilâningiwuagât yâkne Kutdânenne Yesu mumunambâ mem yahatmu himbân orowâk tawot.

32 Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne Yesuhâlen biwiyenjae kepeim Anitâhât denne lâum manmai ya yengât nângâm Anitâne ikne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mâmâne otyingimâp. Nenne yawu otmâ mansain yakât otmâ Wâtgât mâmânahât Heakne biwinenne mem sânduk tuhuningimâp. Yawu otmâ mâmâne otningimu kulem topne topne mem mansain.”

33 Yawu sâmb ekyongomu nângânetâ bâlemu aposolo yongone sâmb otbi.

Parisaio âlâne yahatmâ bukulpne sâmb sânduk menduk tuhuyehop.

34 Aposolo yongone sâmb otjetâ yan Parisaio lok kutdâ âlâne Mosehât girem den kâsikum yingim manop, ya kutne Gamalie, yâkne yahatmâ kinmâ tembe lâulipyene ekyongomu aposolo meyekmâ emet betnehen ge kinjetâ bukulpne yuwu sâmb ekyongop.

35 “Bukulpne, yeje lok yu in yawu mem bâleyekmahât yuwu sâmbune nângânet. Yeje nângâm hejngengumâmâ girawu otyinginomai yakât topne tetemu ekâm nângânomai.

36 Emelâk lok âlâ, kutne Teuta, iknahât nângâmu yahatmu, “Roma lok kasalipnenne watyekmunne arijet” sâmb lok 400 ekyongomu yâkâlen torokatbi. Yawu otjetâ ikne kujetâ mumu loklipne iton galañ otmâ kinbi. Yawu otmâ otjetâ ki ihioip.

37 Yakât betnjan Roma lok kunyenjae Yura nengât dopnenne nângâwe sâmb otmu sâlipnongowi sâp yan lok âlâ, Galilaia gâtne, kutne Yurasi, yâkne lohimbi meyekmu Roma lok watyekne sâmb otbi. Yawu otmu yâkurâ yawuâk kujetâ mumu loklipne kerek yongom watyeknetâ tiok taok otmâ arijetâ kutyene bialop.

38 Yakât otmâ yuwu sâmbune nângânet. Yeje aposolo yu ki yekmâ sânet. Yâkne yeje engatyeneâk watmâ den ya lohimbi kâsikum yingim gai otmuâmâ nep yu gulip otbuap.

39 Yâhâ lok yuñe Anitâhât sâtgât otmâ den yu lohimbi kâsikum yingim gai otmuâmâ nep yu mem ge katyekne sâmb otmunne hâi hâine otmu pilânom.

Otmu nep yukât ambonje Anitâ mem ge katne sâm otnom. Biwinaŋe yawu nanŋan. Yawu.”

⁴⁰ Yawu sâm ekyongomu nâŋgâŋetâ ârândâŋ otmu tembe lâulipyeŋe ekyongonjetâ aposolo yongowi. Yongom Yesuhât den pat âlepŋe ya lohimbî ki kâsikum yinŋinomaî sâm kuyinŋim pilâyekjetâ ariwi.

⁴¹ Otmu aposolone Yesuhât den pat âlepŋe lohimbî kâsikum yinŋiwi yakât matŋe papatolipyeŋe yongowi yakât nâŋgâŋetâ biwiyenŋe âlepŋe olop.

⁴² Yawu otmâ hilâm ârândâŋ opon kâmbukŋan otmu emet tete yâhâm gem Yesu Kiristohât den pat âlepŋe ya kâsikum yinŋim manbî.

6

Lok nombolân yâhâp meyekmâ nep sâm yinŋiwi.

¹ Sâp yan lohimbî kiŋgitŋe orowâkŋe Yesuhâlen biwiyenŋe katmâ yakât komolân torokatmâ manbî. Manmâ senŋe âlâlâyene konohân menduhunjetâ tatmu yapâ mem tânahom manbî. Yawu gârâmâ Girik kapi ambolipŋe Yerusalem kapiân kandi taka tatbiŋe Yerusalem kapi ambolipŋe orop senŋe âlâlâ menduhum katminiwi yakât nekamân otbî. Nekamân otmâ Girik kapi ambolipŋe yuwu sâwi. “Senŋe âlâlâ menduhum katmunŋe tap yapâ nep lokŋe mem nengât kambut ki dopŋan tânyongoai. Ya ekmunŋe dondâ bâleap.”

² Yawu sâŋetâ Yesuhât aposololipŋe lohimbî ya menduhuyekmâ yuwu sâm ekyongowi. “Nenŋe senŋe âlâlâ menduhum katŋetâ tap yuâk galemgum mannom otmuâmâ Anitâhât den yu lohimbî kâsikum yinŋinomgât mâtâp ki tetewuap.

³ Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyinŋimu mansai komot yapâ gâtŋe lok nombolân yâhâp mem teteyekjetâ nep yinŋimunŋe senŋe âlâlâ yu galemgum kambulipyeŋe kâsikum yinŋinomaî.

⁴ Yawu otŋetâ benŋe nenŋeâmâ Yesuhât den lohimbî kâsikum yinŋim Anitâ ulitgum mannom.” Yawu sâwi.

⁵ Den yawu sâŋetâ nâŋgâŋetâ ârândâŋ olop. Yakât otmâ lok mem katyekbî ya yengât kutyeŋe yamâ yuwu. Setepano yâkŋe Yesuhâlen biwiŋe tinjâk kepeim Anitâhât den lâum manop. Yawu manmu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otbaŋŋim gaop. Otmu nombotŋe âlâmâ kutyeŋe yuwu. Pilip, Porokoro, Nikano, Timon, Pamena, otmu bâiŋeâmâ Nikolao. Nikolao yamâ Antiok kapi pilâm Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaem manmâ gaop.

⁶ Lok yu meyekmâ aposolo yengâlen gaŋetâ yâkŋe kunyenŋan mem Anitâ ulitguwi.

⁷ Otmu Yesuhât komotŋe yakât den pat âlepŋe sâm haok tuhunjetâ lohimbî kiŋgitŋe orowâkŋe Yesuhâlen biwiyenŋe katmâ yâk yengâlen torokatŋetâ sambesambes otbî. Yawu otmâ hotom uminiwi yengâlen gâtŋe dondâŋe denyenŋe ya nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen biwiyenŋe katbî.

Setepano mewî.

⁸ Anitâŋe Setepano nâŋgawâŋŋim mâmâŋe otbaŋŋimu kulem topŋe topŋe memu lohimbîŋe ekŋetâ âlâ kândâkdâ olop.

⁹ Yawu gârâmâ lok nombotŋe Kirene, Alesandiria, Liwia, Kilikia, Asia, kapi yu ambolipŋe opon kâmbukŋan yâhâ Setepanohât den kakŋan sâwi.

¹⁰ Den kakŋan sâŋetâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Setepano mâmâŋe otbaŋŋimu den sâmû denyenŋe ya kum ge kalop.

11 Yawu otyingimu ari lok yaŋe lok nombotŋe mem teteyekmâ engatyenjan geŋetâ yâkŋe yuwu sâmu Setepano hakŋan sâmu lohimbî ekyongowi. “Setepanoŋe Mosehât girem den kelaŋgatmâ den ango lohimbî kâsikum yingimâp. Otmu Anitâhât opon kâmbukjahât nâŋgâmu gemu Anitâ sâmu bâlewaŋgimu nanŋain.”

12 Yawu sâŋetâ Yura yengât papatolipyenŋe otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu lohimbî nombotŋaŋe nâŋgâŋetâ biwiyenŋe kou kâlâp semu Setepano mem den emetŋan yâhâ den âiân katbi.

13 Den âiân katmâ angoân lok engatyenjan gewi ya ekyongonŋetâ ga Setepano hakŋan yuwu sâwi. “Lok yuŋe haonmâ ârândâŋ Anitâhât opon kâmbukjahât nâŋgâmu gemu Mosehât girem den sâmu ge katmap.

14 Yawu sâmu nanŋain. “Yesu Nasaret kapi ambonaŋe opon kâmbukŋe huhum itoŋ galaŋ tuhuwuap. Otmu Moseŋe girem den otmu opon kâmbukjahât orotmeme sâmu ningiop ya kum orotmeme ango ningiwuap.” Yawu sâmu nanŋain.” Yawu sâmu Setepano hakŋan sâwi.

15 Hakŋan sâŋetâ menduhuakbiŋe Setepano ekŋetâ yâkât kundenŋaŋe anŋelo kundenŋe yawuya teteop.

7

Setepanoŋe Yura tâmbâlipyenŋe yengât topyenŋe sâop.

1 Hotom uminiwi ya yengât kunyenŋaŋe Setepano yuwu sâmu âikuop. “Den yai yu bulâŋe yai me?”

2 Sâmu Setepanoŋe yahatmâ yuwu sâop. “Papatolipne otmu bukulpne den sâmune nâŋgâŋet.

Awarahamgât sâop.

Tâmbânennŋe Awaraham yâkŋe Mesopotamia kapi ki pilâm Haran kapiân ariop sâp yan Anitâ yahat yahatŋe, Lanŋinŋe Ambonaŋe tetewaŋgim yuwu sâmu ekuop.

3 “Gâŋe kapihe tâmbâŋe, hep torehenlipge, bukulpge pilâyekmâ nâŋe kapi âlâ tiripgohowom yan ari manbuat.”

4 Yawu sâmu tem lâuwaŋgim Kairia hân pilâm Haran kapiân ari manop. Yan manmâ âwâŋe bâleop. Âwâŋe bâleop yakât kakŋan Anitâŋe yâhâpŋe tetewaŋgim yuwu sâmu ekuop. “Hân âlâen ari in kandi manbuat.” Yawu sâmu ekumu yahatmâ Haran kapi pilâm nennŋe mansainân yuân emelâk takaop.

5 Yuân taka kandi manop. Yâhâ Awarahamŋe imbiŋâit kâsi manoworâke yamâ bennŋe yâkât tepŋan gâtŋaŋe hân yu ambokunomaihât Anitâŋe pat kuwaŋgiop.

6 Yawu otmâ den âlâ yuwu sâmu ekuop. “Gâhât senŋe hân yu pilâm kapi âlâen ari manmâ kapi ambolipŋe hoŋ bayingim manmâ yâhâŋetâ yambu 400 pesuk sâwuap.

7 Hoŋ bayingim manŋetâ hâhiwin yinginomai. Yakât otmâ nâŋe lohimbî ya matŋe umatŋe yingimune pilâyekŋetâ âwurem hân yuân taka manmâ nâhât tem lâunihim mepaenekmâ mannomai.”

8 Yawu sâmu ekum pat kuwaŋgiop. Pat kuwaŋgiop ya nâŋgâmu mannomaihât hâkyenâhât torehennan undip tuwaŋgim manmâ yâhânomai ya sâmu kalop. Otmu yakât kakŋan Awaraham nanŋe Isaka tetemu hilâm nombolân kalimbu pesuk sâmu hâkŋahât torehennan undip tuwaŋgiop. Otmu Isaka nanŋe Yakop tetemu yâk gurâ yawuâk hâkŋahât torehennan undip

tuhuwangiop. Otmu Yakop nanlipnje kâiân yâhâp teterjetâ yâk gurâ yawuâk hâkyenjahât torehenjan undip tuhuyingiop.

Yosepgât sâop.

⁹ Otmu Yosep atalipnjae yâkât hâkân otmâ mem âlâlâ tuhuwi. Yawu tuhum lok nombotnjae taka Yosep puluhum dâim Aihita hânân ariwi. Atalipnjae yawu otbangiwiâke yamâ Anitâne tihitnje olop.

¹⁰ Otmu nângân nângânne pato tetewangimu Aihita lok nombotnjae ekjetâ âlâ kândâkdâ otmu kunyeje, kutje Parao sâm, yâkâlen dâim ariwi. Dâim arijetâ Anitâne mâmâne otbangiimu Paraone yâkât orotmemeje ekmu ikjan gâtnje otmu ikje emet otmu Aihita kapi ambolipnje ya galemyongom manâkgât âi sâm wanop.

¹¹ Otmu sâp yan Aihita otmu Kanan hân yuân po pato teteop. Yawu tetemu tâmbâlipnenjae sotgât umburuk otbi.

¹² Yawu manmâ Aihita hânân sot tap yawu sânetâ nângâm Yakopnje nanlipnje yan hângânyongomu ariwi.

¹³ Aihita arim âwurem taka yakât den pat âwâyeje ekujetâ manmâ manmâ benne âlâkuâk hângânyongomu ariwi. Arijetâ Yosepne atalipnje teteyingim ikjahâk topje sâm tetem ekyongop. Teteyingim atalipnje dâiyekmâ Paraohâlen arijetâ topyeje sâm tetemu nângâop.

¹⁴ Yakât kakjan Yosepne âwânjahât den katmu âwânjae ikje senje âlâlâne otmu hep torehenlipnje lohimbî 75 meyekmu Aihita hânân ariwi.

¹⁵ Yan ari manmâ Yakop ya muop. Otmu nanlipnje gurâ yawuâk muwi.

¹⁶ Otmu emet inânjan Awarahamne Sikem kapiân Hemohât nanlipnje yengâlen hân âlâ puluhuop yan hahityenje lâum ari kurihiyekbi.

Mosehât sâop.

¹⁷⁻¹⁸ Tâmbâlipnenjae Aihita hânân tetem sambe sambe otbi. Yawu otmâ manjetâ Anitâne Awarahangât pat kuwangiop yakât bulâne menomaihât sâp ya tâlâhuop. Sâp yan Aihita yengât kunyeje âlâ belângen tetem manopne Yosepgât topje ki nângâop.

¹⁹ Lok yaŋe tâmbâlipnenje mem ge katyekmâ hâhiwin yingiop. Otmu nimnaomlipyenjae tetem sambe sambe otmai sâm nanlipyeje tetewi ya lâum kapi betjehen pilâyekjetâ muwi.

²⁰ Yawu gârâmâ tâmbânenje Mose tetemu âwâne mâmânjae emetyetjan tihâk mesambutmutâ tatmu emetsenje kalimbu pesuk sâop.

²¹ Emetsenje kalimbu pesuk sâmu hahitje tinj tinj sâmu ekmutâ iwit nanje olop. Yawu otmu saka saka kum kâlehen katmâ toen kalowot. Toen katmutâ to kakjan yolon yolon otmâ bam gam tatmu Parao baratnjae ekmâ mem taka ikjahâk galemguop.

²² Lok otmâ Parao loklipnje yengât nângân nângân emetjan yâhâmu den kâsikum wanjetâ nângân nângân pato miop. Nângân nângân pato mem Aihita ambolipnjae ekjetâ sâtnje otmu ewe katminiwi.

²³ Manmu yambu lok yâhâp njerek pesuk sâmu Isirae bukulipnje girawu mansai sâm yâk yengâlen ari yehop.

²⁴ Arim yekmu Aihita lok âlâne Isirae lok âlâ kumu ekmâ Isirae lok ya tângum Aihita lok ya kumu muop.

²⁵ Kumu mumu biwinjae yuwu nângâop. “Anitâne mâmâne otnihimu bukulipne tânyongom Paraohât bâtnambâ dâiyekmune hân âlâengen ari

nengahâk galemahom mannom ya nângâm hengenjuai," biwiñaje yawu nângâop. Yawu gârâmâ Isirae lohimbiñe ya ki nângâwi.

²⁶ Aiop, emet hañ sâmu Moseñe âlâkuâk ari Isirae lok yâhâp ahom tatmutâ mem teteyelehop. Yawu otmutâ mem hâreyelekmâ yuwu sâm ekyotgop, "Wongât yetñe ahoawot?"

²⁷ Yawu sâmu kapam kândikuopñe yuwu sâm denñe kakñan sâop. "Gâ ki nângâhihiain. Âlâñe galem sâm katgekmu takat?"

²⁸ Oran Aihita lok âlâ kundâ muop yawuâk nohowe sâm oat hâ?"

²⁹ Yawu sâmu nângâm Moseñe Aihita hân pilâm Mirian hânângen ari manop. Yan manmâ imbi âlâ yaken gâtñe memu yâkñe nanyâhâtñe yâhâp meyelehop.

³⁰ Manmâ gamu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâmu hân ya pilâm lok ki manmaiângen ariop. Yan ari Sinai punñe topñan kinmu anjelo âlâñe nak topñan kâlâp semu yan tetem kinmu ehop.

³¹ Ekmâ sâtñe otmu "Enda wonñe oap?" sâmu ya ekmâ hengenjuwe sâmu gotñan bamu Kutdâñe yuwu sâm ekuop.

³² "Nâmâ Awaraham, otmu nanñe Isaka, otmu sesenñe Yakop yâk yengât kunyenñe tatmâ gaman." Yawu sâmu Moseñe kâiñe bânñe sân sân sâmu senñe kâtâpgum kâmgum kinop.

³³ Yawu otmâ kinmu Anitâñe yuwu sâm ekuop. "Hân kinsat yu kâmbukñe. Yakât otmâ kâiñe katipñe tuhumm pilâ.

³⁴ Yawu sâmune nângâ. Komolipne Aihita hânân manñetâ kapi ambolipñaje yongom mem âlâlâ tuhuyekñetâ manmâ gai. Yawu manmâ ganjetâ yekmâ umatñe yapâ holanyekbe sâmu gâ tetehihian. Yakât otmâ mâmâñe otgihim hângângohomune Aihita hânân âwurem ari tânyongowuat." Anitâñe yawu sâmu ekuop.

³⁵ Yâhâ Moseñe Aihita hânân talop yan Isirae lok âlâñe yâkât nângâmu gemu yuwu sâmu ekuop. "Âlâñe galem sâmu katgekmu takat?" yawu sâop. Yawu gârâmâ Moseñe bukulipñe tânyongom kasalipyenñe yengât bâtyenambâ dâiyekmu hân âlâengen ari mannomai sâmu nak topñan kâlâp siop yan anjelo âlâñe tetewanñim kinmâ mâmâñe otbanñiop.

³⁶ Anitâñe Mose hângângumu Aihita hânân âwurem ari kulem âlâlâ memu ekñetâ sâtñe kârikñe olop. Yawu otmâ bukulipñe dâiyekmu Aihita hân pilâm taka saru âlâ, kutñe saru kuriñ sâmu, yan kulem âlâ memu ekbi yamâ yuwu. Anitâñe nângâmu to ya keterakmâ torehen torehen otmu mâtâp teteop. Yawu otmu kâiñeñe hân liñmâ nombotgen takawi. Taka lok ki manmaiângen manñetâ Moseñe kulem topñe topñe mem gamu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâop.

³⁷ Otmu Moseñe tâmbâlipnenñe yuwu sâmu ekyongop. "Anitâñe hângânnohomu taka tânyongomune âlepñe mansai yuwuâk nengât komolân gâtñe âlâ hângângumu yâkât den kâsikum yingim tihityenñe otbuap."

³⁸ Yawu sâmu ekyongop. Otmu Moseñe tâmbâlipnenñe orop lok ki manmaiângen manmâ Anitâhât den kâsikum yingim gaop. Otmu ikñe Sinai punñan yâhâmu anjelo âlâñe Anitâhât girem den kârikñe sâmu ekumu âwurem ge ekyongop.

³⁹ Anitâhât den ya ekyongop yamâ benñe papatolipnenñaje biwiyenñe kârikñe otmâ den ya hâkâñ otmâ Mose betbanñim Aihita hânângen âwurem arine sâmu otbi.

⁴⁰ Yawu otñetâ Moseñe âlâkuâk katyekmâ Sinai pumñan yâhâop. Pumñan yâhâ Anitâ orop den alahumutâ lohimbi yañe Mose imiñe, kutñe Aron sâam, yuwu sâam ekuwi. “Moseñe Aihita hânângembâ dâim taka katnenekmâ nengât ki nâñgâm gulip oap. Yakât otmâ gâñe nak âlâ mem hâwim kânâñgârâ kinmu mepaene. Yawu otmâ lâum âwurem Aihita hânân arinom.”

⁴¹ Yawu sâam ekuñetâ bulimakao umutñe hâwim kânâñgâmu kinmu sot um gotñan katmâ heronje otbañgim mepaewi.

⁴² Yawu otñetâ Anitâñe yekmu bâlemu betyñgimu biwiyenje gulip otmu pitu mepaewi. Yawu otbi yakât poropete âlâñe den yuwu kulenguop.

“Anitâñe yuwu yap. Isirae ambolipñe yuwu sâamune nâñgâñet. Yen lok ki manmaiângen manmâ bulimakao ki gâim nâhât hotom um gawi. Yawu otmâ kasalipyenje yengât Porom Lâpiohât hotom um manmâ gañetâ yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâop.

⁴³ Otmu pitu mepaem yan kasalipyenje yengât Porom Lâpioyenje, kutyetñe Molok yet Lepan, ya yetgât umutyetñe hâwim selep tuhum yakât kâlehen lâum kânâñgâyelekñetâ kinmutâ mepaeyelekbi. Mepaeyelekbi yakât matñe sâamune Bawilon kapi ambolipñanje taka meyekmâ kapiyenjan arineta yene yak hoñ bayñgim mannomai.” Anitâñe yawu yap.” Den yawu kulenguop tap.

Tâmbâlipnennanje Anitâhât selep tuhuwi.

⁴⁴ Emelâk embâñân tâmbâlipnennanje Aihita hân pilâm lok ki manmaiângen taka manñetâ Anitâñe ikñe selep tuhuñet sâam yakât topñe Mose ekuop. Topñe ekuop yawuâk watmâ tuhuwi.

⁴⁵ Tâmbâlipnennanje yakât kâlehen yâhâ mepaeminiwi. Yawu otmâ manmâ gañetâ benñe Yosuañe galemynje olop sâp yan Anitâñe mâmâñe otyñgimu kasalipyenje yongom watyekñetâ arineta selep ya yan lâum taka katmâ mepaem manbi. Yawu otmâ manmâ gañetâ lok kutdâ âlâ, kutñe Dawiti sâam, yâkñe galempongop.

⁴⁶ Dawitiñe galem yongom manmu Anitâñe ekmu ârândâñ olop. Yakât otmâ opon kâmbukñe pato tuhuwanjiwe sâam Anitâ ekuop.

⁴⁷ Ekumu ki nâñgâwanjiop. Yakât otmâ Dawiti nanñe, kutñe Solomon sâam, yâkñe opon ya tuhuwanjiop.

⁴⁸ Yakât otmâ yuwu sâamune nâñgâñet. Anitâ ambonenñe yahat yahatñe nenñe emet me opon mem kânâñgâmain yan ki tatmap. Yakât otmâ Anitâñe poropete âlâ yuwu ekumu kulenguop.

⁴⁹⁻⁵⁰ “Nâ ninahâk hân himbim kândikyotgowan. Otmu senñe âlâlâ saruân hikiân tatmap ya ninahâk katyekban. Nâ himbimân otmu hânân ârândâñ otmâ tan. Yawuhât opon kâmbukñan yâhâ tat sâam tuhuniñetâ ârândâñ otbuapgât dop âlâ ki tap. Nâñe oponân ki tatman.” Den yawu kulenguop tap.

Setepanonje sâyñgiop.

⁵¹ Yen biwiyenje kârikñe. Biwi nâñgân nâñgânyenje ki pâron yap. Tâmbâlipyenñe Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heak betgum manbi yen gurâ yawuâk otmâ manmâ gai.

⁵² Emelâk emet inâñjan Anitâhât poropetelipñanje ikñe hoñ bawa âlâ tetem koko salek manbuap yakât den pat kulenguwi ya kerehâk tâmbâlipyenñe hilipyongowi. Otmu yakât bulâñeâmâ Yesu teteop ya yene betbañgim howanân kuñetâ muop.

⁵³ Otmu Anitâje iknje anelolipnje hângânyongomu ge girem den poropete ekyongonetâ yâkne kulemguwi ya yeje ki lâum mansai. Yawu.”

Setepano kujetâ muop.

⁵⁴ Setepanoje den yawu sâmu ekyongomu biwiyenjan hâumu kuk nângâwanjiwi.

⁵⁵ Yawu otjetâ Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakne mâmânje otbanjimu himbimân senje pilâm eksan mâne Yesu Anitâ orop tatmutâ yelekmu âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâmu ekyongop.

⁵⁶ “Himbim pâronj sâmu Yesu, lok bulâje, Anitâ orop tatmutâ yeleksan.” Yawu sâop.

⁵⁷⁻⁵⁸ Yawu sâmu “Den kâmbukne hâlije yap” sâmu lâum dâim kapi betnehen gewi. Kapi betnehen gem kunlipyeneje yeje hâk katipne kâkâlep katbi ya tuhum pilâm lok pato âlâ, kutne Saulo sâmu, yâkât kâine topnan katjetâ tatmu kât mem kuwi.

⁵⁹ Setepano ya kâtnje kujetâ Yesu ulitgum yuwu sâop. “O Kutdâ Yesu, umutne me.”

⁶⁰ Yawu sâmu pilakbe sâmu otmâ yuwu sâop. “Kutdâ, tosa pilâyinjihât nanjan.” Yawu sâmu pilahop.

Kujetâ mumu Sauloje nângâmu ârândânj olop.

8

Sauloje Yesuhât komot mem bâleyehop.

¹⁻³ Setepano kujetâ muop yan lok nombotje Anitâhât tem lâum manbiye isem lâum sumyenjan ari hanguwi. Otmu Saulojeâmâ Yesuhât komot hilipyongowe sâmu emet ârândânj yâhâm gem pâinyehop. Otmu nombotje mem teteyekmâ tembe lâulipne ekyongomu meyekmâ ari pâi emetjan katyekbi. Yawu otyingjetâ lohimbim nombotjanje Yerusalem kapi pilâm iton galanj otmâ kapi tipi tapi Yuraia Samaria hânân tatmâ arap yan arim kinbi. Yâhâ Yesuhât aposololipneâmâ Yerusalem kapiânâk tatbi.

Pilipne Samaria ambolipne den pat âlepne ekyongop.

⁴ Yesuhât komot Yerusalem kapi pilâm iton galanj otmâ ariwi yanje Yesuhât den pat âlepne kapi ambolipne ekyongowi.

⁵⁻⁶ Yawu otbi yan yâk yengâlen gâtne lok âlâ, kutne Pilip sâmu, yâkne Samaria yengâlen ari Yesune tihitnenne olâkgât Anitâje hângângumu giop yakât den pat ekyongop. Den pat ya ekyongom kulem topne topne memu lohimbine ekjetâ âlâ kândâkdâ otmu denne nângânetâ bulâje olop.

⁷ Otmu lohimbim nombotje weke bâlejanje mângâyekmu manminiwi ya watyinjimu gaiakmâ ariwi. Yâhâ lohimbim nombotje âlâmâ senyene bok sâsâje otmu parene otmâ tatminiwi ya mem hengemyongop.

⁸ Yawu otyingimu kapi ambolipnanje biwiyene herone olop.

⁹ Yâhâ kapi yan lok kâmbukne âlâ manop, kutne Simon sâmu, yâkne ikne mepaeakmâ hawat topne topne tuhuyingimu eknetâ sâtne otminiop.

¹⁰⁻¹¹ Yakât otmâ kapi ambolipne, lok geheje yahat yahatne, lok kutyene orop, kutyene bia, kerehâkne yâkât nângânetâ yahatmu yuwu sâmu mepaeminiwi. “Wâtge kârikne tatghiap. Yakât otmâ gekmunne Anitâhât dop oap.” Yawu sâmu yâkât kutne “Wâtgât Amboje,” sâmu yâkât nângânetâ yahatmu manminiwi.

12 Aiop, Anitâñe tihitnennje otbe sâm Yesu hângângumu giop yakât den pat âlepñe Pilipñe ekyongomu nâñgâñetâ bulâñe otmu Yesu Kiristohâlen biwiyenjañe kepeinetâ toen katyehop.

13 Yâhâ Simon lok kâmbukñe ya gurâ yawuâk Yesuhâlen biwiñe katmu toen kalop. Toen katmu yâkñe Pilip orop manmâ kulem topñe topñe memu ekmu âlâ kândâkdâ otmu yakâlâk nâñgâm manop.

Petoro yet Yoaneñe Samaria kapiân ariowot.

14 Samaria kapi ambolipñe Anitâhât den nâñgâñetâ bulâñe otmu biwiyenje Yesuhâlen katbi yakât den pat sâm haok tuhuñetâ Yerusalem kapiân arimu aposoloñe nâñgâwi. Pat ya nâñgâm lohimbî yañe Yesu Kiristohâlen biwiyenjañe tiñâk kepeim manñetgât Petoro yet Yoane hângânyotgõñetâ ariowot.

15-17 Arimutâ topyenje yuwu sâm ekyotgowi. “Emelâk biwinenñe Kutdânenñe Yesuhâlen katmunñe yâkât kulân toen katnenekbi. Toen katnenekbi yan Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe ki ge mâmâñe otningiop.” Yawu sâm ekyotgõñetâ nâñgâm Wâtgât mâmâñahât Heakñe ge mâmâñe otyingîâkgât kunyenjan meyekmâ Anitâ ulitguowot. Kunyenjan meyekmâ Anitâ ulitgumutâ ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge mâmâñe otyingîop.

18-19 Mâmâñe otyingimu Simonñe ya ekmu âlâ kândâkdâ otmu yawuâk otbehât nâñgâm tewetsenñe mem ari yuwu sâm âiyotgop. “Nâñe lohimbî kunyenjan meyekmune yawuâk Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe ge mâmâñe otyingîâkgât tewetsenñe yu yitgimune nâñgâñihimutâ nâku yawuâk otbom.” Yawu sâop.

20-21 Yawu sâmu Petoroñe yuwu sâm ekuop. “Anitâñe ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge mâmâñe otyingimip ya gâñe tewetsenjañe puluhuwatgât dop âlâ ki tap. Anitâñe biwihe ekmu ki ârândâñ otmu kâlâpgât pat mansat. Yakât otmâ netgâlen ki torokatbuat. Tewetsenñe ya miakmâ ari.

22-23 Biwihahât topñe yuwu nanjan. Netñe kunyenjan meyekmutñe kulem tetemu ekdâ biwihe bâleap. Yâhâ yawuâk biwi bâle otmâ mandâ Anitâñe yakât matñe gihimu mem hiliwahomatgât nâñgân nâñgâñe bâleñe ya pilâm biwihe Yesuhâlen kepeim ulitgu. Yawu.”

24 Sâmu sâop. “Den yat yu tetenihimapgât yetñak nâñgâñihim Anitâ ulitguyet.” Yawu sâop.

25 Aiop, Petoro yet Yoaneñe Yesuhât den pat âlepñe kâsikum yingim Yerusalem kapiân âwurem ariowot. Otmu mâtâwân ariowot yan kapi tipi tapi mâtâp hâlâñmâ tatmâ arap ya ambolipñe Yesuhât den pat âlepñe ekyongomutâ nâñgâwi.

Pilipñe Yesuhât den pat âlepñe Itiopia lok ekuop.

26 Otmu yakât kakñan kulem âlâ Pilipgâlen teteop yakât sâmune nâñgâ. Aiop, Yerusalem kapi pilâm Gasa kapiân geminiwi mâtâp ya ki arim takam tatñetâ anjom kâtiñ sâop. Yâhâ ki kâtiñ sâop sâp yan Anitâhât anjelo âlâñe Pilip tetewangim yuwu sâm ekuop. “Gâñe yahatmâ emet kakñe ari Yerusalem kapi pilâm Gasa kapiân gemai mâtâp yawuâk watmâ ariuwat.” Yawu sâm ekuop.

27-28 Yawu sâm ekum hângângumu ariop. Aiop, Itiopia kapi ambolipñe yengât imbi kutdâ âlâ manop, kutñe Kandake. Otmu Kandakenje ikñe tewetsenñahât galem pato âlâ hângângumu Yerusalem kapiân ari opon kâmbukñan

yâhâ Anitâ mepaem hotom uwanjiop. Hotom uwanjim pesuk pilâm iknje hân wanjanje beâsi betjehen hikum pilânetâ dâiop yan yâhâ tatmu dâimu kapijan âwurem ariwe sâam olop. Mâtâwân arim tatmâ emet inânjan Anitânje poropete âlâ, kutnje Yesaia, den ekumu kulemguoop ya mem mewalakum sâlikuoop. Tatmâ sâlikum gemu Pilipnje ehop.

²⁹ Ekmu yan Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heaknje yuwu sâam Pilip ekuop. “We, beâsinje hân wanjanje dâim arap endan bam ek.”

³⁰ Yawu sâam ekumu Pilipnje sururuk sâam ari lok yanje den sâlikuoop ya ekmâ yuwu sâam âikuop. “Den sâlikuat yakât topnje nangat me?”

³¹ Sâamu sâop. “Wâe, lok âlânje yukât topnje sâam kusânâmâ eknohomu nânngâmâm. Yakât otmâ gânje hân wanjanjan garâ orowâk tatmâ topnje eknohoâyâ.” Yawu sâamu Pilipnje yâhâ hâlânbanjim tatmu orowâk ariowot.

³²⁻³³ Otmu emelâk embânân Anitânje Yesaia den yuwu sâam ekumu kulemguoop.

“Lama kum gâine sâam yan lohotjan tatmu lâum arimai yakât dopnjeâk lok âlâ kune sâam otjetâ lohotjan kinop. Yawu otmu ki den nepnje pato otmâ in yawu lâum ari kuwi. Otmu lama kune sâam otmâ angoân somotje hârejetâ pâlâmnje tatmap. Yakât dopnjeâk yâkne pâlâmnje otmâ denyenje kakjan ki sâop. Yâhâ kunjetâ muowâke yamâ benje lohimbi kinjitje orowâkne yâkâlen biwiyenjanje kepeim mannomai ya sâlipyongonomaihât dop âlâ ki tap.” Den yawu kulemguoop.

³⁴ Den ya sâalikum lok kutdâ yanje yuwu sâam Pilip âikuop. “Anitânje âlâhât nânngâm poropete ekumu den yu kulemguoop? Poropete iknjahât me lok âlâhât sâop?”

³⁵ Yawu sâam âikumu den ya sâam kusânâmâ Yesuhât den pat âlepnje ya ekumu nânngâm ariowot.

³⁶ Ari to âlâ mâtâp ginjan giop yan arimutâ lok kutdâ yanje ekmâ yuwu sâam ekuop. “E, nâ toen katnekgât nanjan. Ya nânngârâ girawu oap?”

³⁷ Sâamu sâop. “Biwihe Yesuhâlen katsat otmuâmâ, âlepnje kionjâ toen katgekbom.”

Sâamu sâop. “Yesu yamâ Anitâ nanje. Yakât otmâ emelâk biwine yâkâlen katsan.”

³⁸ Yawu sâam beâsi mem sânduk pilâmu kinmu hân wanjanjambâ kionjâ toen giowot. Ge Pilipnje mem toen kalop.

³⁹ Otmu toembâ gamutâ yan Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heaknje Pilip lâum âlâengen arimu lok yanje ekmu bialop. Ekmu biatmu biwi heronje pato nânngâm ariop.

⁴⁰ Otmu Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heaknje Pilip lâum Asito kapiân ari katmu kinop. Otmu Pilipnje kapi ya ambolipnje otmu kapi tipi tapi ya hâlânjâmâ tatmâ arap ya ambolipnje Yesuhât den pat âlepnje ekyongop. Yawu otmâ benje Kaisaria kapiân ariop.

9

Kutdâje Saulo tetewangiop.

¹ Sâp yan Saulonje biwinje kâlâp semu Kutdâhât komot hilipyongowe sâam otmâ manop.

² Yawu gârâmâ Damasiko kapiân ari Yesuhât komot pâinyekbe sâam otmâ hotom uminiwi ya yengât kunyenje yâkâlen ari yakât ekuop. Ekumu laujan mem pepa âlâ kulemgum Saulo wanjop yakât topnje yuwu. Saulonje pepa

ya mem ari Yura yengât papatolipyenê Damasiko kapiân manbi ya yingimu yâkne nângâwanjinetâ yanâmâ Yesuhât komot Damasiko kapiân manbi ya meyekmâ Yerusalem kapiân âwurem taka pâi emetjan katyekmu tatnomai. Topne yawu.

³ Pepa ya mem Yerusalem kapi pilâm ariop. Mâtâwân ari Damasiko kapi ya tâlâhumuâk otmu yanâk himbimâmbâ lanjinne âlâ kândâkdâ yanê siliñ siliñ sâh hâuop.

⁴ Siliñ siliñ sâh hâumu hâmbin gumbin otmâ hânân ge pare iop. Hânân ge pare imu yan Yesu Kutdâne yuwu sâh ekuop. “Saulo, Saulo, gâne wongât iliwetsat?”

⁵ Sâmu sâop. “Gâ âlâ?”

Kâpekbanjim sâop. “Nâ hilipnohom gat. Nâ Yesu.

⁶ Gâne yahatmâ kapiân yâhâwuat yan lok âlâne yu ya otbuat yakât sâh tetem ekgohowuap.” Yawu sâop.

⁷ Yawu sâmu orowâk ariwinê den sâop yawuâk nângâwi yamâ Yesu ikne ki ekbi. Yakât otmâ den biaek kinbi.

⁸ Yawu otmâ kinjetâ Saulone yahatmâ senne omonjumu ki ehop.

⁹ Yakât otmâ bukulipnanne dâim Damasiko kapiân yâhâwi. Kapiân yâhâ tatmâ sot me to barahâk tatmu hilâm kalimbu pesuk sâop.

Ananiaje Saulo mem toen kalop.

¹⁰ Aiop, Damasiko kapi ambonne âlâne Yesuhâlen biwinanne kepeim manop, kutne Anania. Otmu Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakne biwinne mem purik pilâmu Yesunne tetewanjim kutnan kunmu ehop. Ekmâ sâop. “Kutdâ, nâ yu tan.”

¹¹ Yawu sâmu Kutdâne yuwu sâh ekuop. “Yahatmâ mâtâp âlâ, kutne “mâtâp tâñ tâñâk” sâh, yan lok âlâ kutne Yurasi, yâkât emelan yâhâwuat. Yan yâhâ lok âlâ, kutne Saulo, Taso kapi ambonne emelan yan tap ya mem tetewuat.

¹² Oran ulitnohomu nâne biwinne mem purik pilâmune yuwu ehop. Gâne yâkâlen ari kunnan mendâ senne suk sâmu ekbuap.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâh ekumu sâop. “Kutdâ. Saulohât topne emelâk sâñetâ nângâman. Yerusalem kapi ambolipne nombotne gâhâlen biwiyenanne kepeim mansai ya hilipyongom hâhiwin yingim mansap.

¹⁴ Otmu Damasiko kapi ambolipne nenne gâhâlen biwinenanne kepeim mansain nen menenekmâ Yerusalem kapiân âwurem ari pâi emetjan katnenekbe sâh hotom umai ya yengât kunyenanne hângângunjetâ takaop.”

¹⁵ Sâmu sâop. “Yuwu ekgohomune nângâ. Isirae lohimbi, pâku lohimbi otmu papatolipyenanne nâhât topne nângânetgât Saulo âi sâh wanmâ hângângumune yâk yengâlen ari nine den pat âlepne ekyongowuap.

¹⁶ Ekyongomu nombotanne nângânetâ bulâne otbuap. Yâhâ nombotne âlâneâmâ nângânetâ tâñjât otmu mem âlâlâ tuhunjetâ hâhiwin kaknan manbuap yakât topne ekuwom. Yakât otmâ yahatmâ arim ek.”

¹⁷ Yawu sâmu Ananiaje yahatmâ emet sâpne kuwanjiop yan yâhâ Saulohât kunnan mem yuwu sâop. “Bukune Saulo. Yuwu sâmune nângâ. Yesu Kutdânenanne mâtâwân tetehihimu ehonne nâ hângânnohomu taka kungan memune Wâtgât mâmânjahât Heakne mâmâne otgihimu senge suk sâmu ekbuat.”

¹⁸ Yawu sâh ekumu senne gara gara gemu suk sâh ekmâ yahatmu toen mem kalop. Yawu otmâ sot um wanjetâ nemu wâtne tin tin sâmu

19 Damasiko ambolipņaje Yesuhâlen biwiyenņaje kepeim manbi yâk orowâk manbi.

Sauloņe Yesuhât topņe Damasiko kapi ambolipņe ekyongop.

20 Sâp ki kâlep otmuâk Sauloņe Yura yengât miti emetņe tatmâ arap yan yâhâ Yesuhât topņe ekyongom sâop. “Yesu kuņetâ muop yamâ Anitâhât nanņe bulâņe.” Yawu sâop.

21 Yawu sâm ekyongomu nâņgâņetâ sâtņe otmu yâkât yuwu sâm alahu gulahu otki. “Emelâk bukulipnennņaje Yerusalem kapiân manmâ Yesuhâlen biwiyenņaje kepeiwi yâk hilipyongowe sâm otmâ hâhiwin yingim watyekmu nengâlen taka tai. Yakât otmâ meyekmâ âwurem ari den âian katyekmu kinņetgât hotom umai ya yengât kunyenņaje hâņgâņeņetâ takaop. Yawu gârâmâ girawu otmâ Yesuhât den nâņgâmu bulâņe otmu yakât eknongoap. Ya ekmunņe sâtņe oap.” Den yawu sâm alahu gulahu otki.

22 Yesuņe tihitnennņe olâkgât Anitâņe hâņgâņgumu giop yakât topņe Sauloņe Yura lohimbî ekyongomu dondâhâlâkņe nâņgâņetâ bulâņe otmu Yesuhâlen biwiyenņe katmâ yâkât komolân torokatbi. Yawu otki yakât otmâ Yura lok nombotņaje nâņgâņetâ bâlemu yâkât den kakņan sâne sâm hâum pâpguwi.

23 Hâum pâpgum yanak bennņe kune sâm yakât den hikuwi.

24 Yawu otmâ Saulo kune sâm mâtâp sâtņan sip galem otmâ kinbi.

25 Sip galem otki yakât den pat nâņgâm omoņdâņe Saulo bukulipņaje saka saka pato yakât kâlêhen Saulo katņetâ talop. Tatmu ip yanņe saka saka yan sâhâm ip potonņan mem tatņetâ paņ kârikņe kâlep pato yakât manu lauņambâ yaehen kionmâ ba ariop.

Sauloņe Yerusalem kapiân âwurem ariop.

26 Yerusalem kapi ambolipņe Yesuhâlen biwiyenņaje kepeim manbi ya yengâlen Sauloņe torokatbe sâm otmâ Damasiko kapi pilâm âwurem Yerusalem ariop. Âwurem ari biwiņe Yesuhâlen kalop yakât topņe ekyongop. Yamâ emelâk Yesuhât komot hilipyongom hâhiwin yingiminiop yakât otmâ denņe nâņgâņetâ ki bulâņe otmu betbaņgiwi.

27 Betbaņgijetâ aposolo âlâ, kutņe Banawa sâm, yâkņe Saulo dâim aposolo yengâlen ari sârereop. Sârerem yuwu sâop. “Sauloņe arimu Damasiko mâtâwân Kutdâņe tetewaņgiop. Tetewaņgimu yâkâlen biwiņaje kepeim Damasiko kapiân yâhâ yâkât den pat âlepņe Damasiko ambolipņe pahâk ekyongop.” Yawu sâop.

28 Yawu sâm ekyongomu nâņgâm Saulo buku otbaņgijetâ orowâk manmâ Yerusalem kapi yâhâm gem Kutdâhât den pat âlepņe pahâk ekyongop.

29 Otmu Yura lohimbî nombotņe Giri kapiân tetewiņe nâņgâm denņe kakņan sâwi. Yawu otmâ kune sâm den hikuwi.

30 Otmu Den hikunetâ Yesuhât komotņe ya nâņgâm Saulo dâim Kaisaria kapiân ariwi. Yan ari katņetâ wanņaen yâhâmu mem ikņe kapi, kutņe Taso sâm, yan ari katmu manop.

31 Sauloņe Yesuhâlen biwiņaje kepeim manop. Yakât otmâ emet hok imu Yesuhât komotņe lohotņan manmâ biwiyenņaje hikuakmâ konohâk otmâ Anitâ mepaeminiwi. Yawu otmâ manņetâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otyingimu Yesuhât den pat âlepņe pahâk ekyongonetâ nâņgâm lohimbî kiņgitņe orowâkņe yâk yengâlen torokatņetâ sambe sambe otki.

Petoroņe Yesuhât wâtņan kinmâ lok pareņe henņeņguop.

³² Petoroŋe Yesuhât komot Lita kapiân manbi ya yengâlen ariop.

³³ Otmu kapi ya amboŋe, kutŋe Ainea sâŋ, yâhâmâ pareŋe otmâ manmu yambu nombolân kalimbu pesuk sâop. Petoroŋe lok ya ekmâ yuwu sâŋ ekuop.

³⁴ “Ainea. yuwu sâŋmune nâŋgâ. Yesu Kiristoŋe heŋgeŋgohoaŋgât yahatmâ gikak kundupge mem lothom siwitgu.” Yawu sâŋu âlepŋe otmâ yahalop.

³⁵ Yakât den pat Lita otmu Seron kapi ambolipŋe nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu lohimbî kiŋgitŋe orowâkŋe Yesuhâlen biwiyenŋe katbi.

Petoroŋe Tapita mumuŋambâ mem yahalop.

³⁶ Kapi âlâ, kutŋe Yopa sâŋ, yamâ Lita kapi hâlâŋmâ tap yakât den pat yuwu. Yopa kapi ambolipŋe nombotŋe Yesuhâlen biwiyenŋe kepeim manbi ya yengâlen gâtŋe, imbi âlâ, kutŋe Tapita sâŋ, kutŋe âlâmâ Dokasi, yamâ nenŋe denân kutŋe “maŋgen”. Imbi yaŋe lohimbî umburuk manminiwi ya tânyongom manminiop.

³⁷ Tapita ya mesek umatŋe tetewaŋgimu muop. Yakât otmâ lohimbî tânyongominiop yaŋe to kukŋe suk sukŋe yaŋe hâkŋe pirim lâum emet biwiŋe âlâen katŋetâ talop.

³⁸ Yâhâ Yopa kapi yamâ Lita kapi ginŋanâk tap. Otmu sâp yan Petoroŋe Lita kapiân ari talop yakât den pat Yesuhât komot Yopa kapiân manbiŋe nâŋgâm lok yâhâp hâŋgânyotŋoŋetâ ari yuwu sâŋ Petoro ekuowot. “Imbi âlâ bâlemu miakmâ kinsain yakât otmâ dâihekmuteŋe orowâk arine.”

³⁹ Yawu sâmutâ Petoroŋe kâlâwahom yahatmâ orowâk ariwi. Ari imbi ya katŋetâ talop yan dâim yâhâwi. Dâim yâhâŋetâ imbi kambut yaŋe mem hawangum isewaŋgim tatŋetâ yehop. Yâhâ Tapitaŋe ki muop yan sâŋgumyerŋe gâreyiŋgiminiop ya mem tiripŋuŋetâ ehop.

⁴⁰ Petoroŋe ya ekmâ ekyongomu yaehen ge kinŋetâ Tapita gotŋan ba kinmâ Anitâ ulitguop. Ulitgum imbi ya yuwu sâŋ ekuop. “Tapita yahat.” Sâŋu yanâk senŋe suk sâŋ Petoro ehop.

⁴¹ Petoroŋe bâtŋan mem yahatmâ kinop. Yawu otmâ Petoroŋe den sâŋu lohimbî yaŋe emet kâlâhen yâhâ Tapita ekbi.

⁴² Petoroŋe Tapita mumuŋambâ mem yahalop yakât den pat sâŋ haok tuhuŋetâ Yopa kapi ambolipŋe dondâhâlâkŋe Yesuhâlen biwiyenŋe katbi.

⁴³ Otmu kapi yan lok âlâ, kutŋe Simon sâŋ, yâkŋe bulimakao hâkŋe gahaem yu ya gârem katmu puluhuŋetâ tewetsenŋe meminiop. Petoroŋe yâk orop yan im manop.

10

Anŋelo âlâŋe Konelio tetewaŋgiop.

¹ Kaisaria kapiân lok âlâ manop, kutŋe Konelio, yâhâmâ Roma yengât hep bero ya yengât kunŋe.

² Yâkŋe hep torehenlipŋe orowâk Anitâ mepaem tem lâuwaŋgim manminiwi. Otmu yâkŋe Yura lohimbî umburuk manminiwi ya yengât tepŋe nâŋgâŋgim Anitâ ulitgum tânyongominiop.

³ Yawu otmâ manminiop gârâmâ hilâm âlâen emetsâpŋe otmu yan Anitâhât Wâtŋat mâmâŋahât Heakŋe biwiŋe mem purik pilâmu anŋelo âlâŋe tetewaŋgim kutŋan kunop.

⁴ Kunmu pârâk pilâm ekmâ sâop. “Kutdâ girawu?”

Sâmu sâop. “Gâŋe Anitâ tem lâuwangim lohimbi umburuk manmai ya tânyongom gat. Yakât otmâ Anitâŋe nâŋgâhiihimu âlepŋe otmap.

⁵⁻⁶ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâ. Lok âlâ, kutŋe Simon Petoro sâŋ, yâkŋe Yopa kâpiân nambenŋe orop im mansawot. Otmu nambenahât emet ya saru ginŋan tap yan lok hâŋgânyongorâ ari Simon Petoro dâim takanomai.”

⁷ Yawu sâŋ ekum pilâm ba ariop. Arimu Konelioŋe hoŋ bawayâhâtŋe lok yâhâp otmu hep bero âlâŋe Anitâhât denŋe lâum manminiop ya ekyongomu gawi.

⁸ Gaŋetâ aŋeloŋe tetewangim den ekuop ya ekyongom hâŋgânyongomu Yopa kapiân ariwi.

Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Petoro biwiŋe mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ehop.

⁹ Ari mâtâwân im yahatmâ yapâ sâwi yaŋak hilâm kârikŋan Yopa kapiân ba takawi. Aiop, sâp yan Petoroŋe Anitâ ulitguwe sâŋ emet biwiŋe âlâen yâhâop.

¹⁰ Anitâ ulitgum tatmu po wangiop. Yakât otmâ imbi tatbi ya ekyongomu sot uŋetâ siop. Yawu otŋetâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiŋe mem purik pilâmu yuwu ehop.

¹¹ Himbim pâroŋ sâmu aŋelo âlâŋe wahap âlâ kundupdâek pato yawuya kunŋe mem menduhum katmu hânân giop.

¹² Yakât biwiŋan soŋgo, hambe, nâi topŋe topŋe, nenenŋe ki nenenŋe katye-hop ya tatmu ehop.

¹³ Gemu yan Kutdâŋe Petoro kunmâ yuwu sâŋ ekuop. “Wa, Petoro. Yu kum ne.”

¹⁴ Sâmu sâop. “Kutdâ yu ki nembom. Ki nenenŋe bâlenŋe sâmain yuwuya âlâ ki neman.”

¹⁵ Sâmu sâop. “Yu kum ne sâŋ ekgohoan yukât ki hâkâŋ otmâ pilâuwat.” Yawu sâop.

¹⁶ Den ya kalimbunŋe ekum yakât kakŋan aŋelo yaŋe mem himbimân yâhâop.

¹⁷⁻¹⁸ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Petoro biwiŋe mem purik pilâmu kulem tetemu ehop yakât topŋe nâŋgâm koahop. Nâŋgâm koakmâ tatmu Koneliohât hoŋ bawalipŋaŋe Yopa kapiân taka Simongât emet mem tetem gahatŋan kinmâ den sâwi.

¹⁹ Yâhâ Petoroŋe kulem tetemu ehop yakât nâŋgâm koakmâ tatmu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe yuwu sâŋ ekuop. “Naŋgat. Lok kalimbu gâ pâiŋekmâ takai.

²⁰ Yakât otmâ orowâk arine sâŋ ekgohoŋetâ gâŋe ki nâŋgâm kiwiliŋ otbuat. Yahatmâ gem yek.”

²¹ Yawu sâmu Petoroŋe yahatmâ gem yekmâ “Wongât takai?” sâŋ âiyongop.

²² Sâmu sâwi. “Topŋe yuwuhât takain. Hep bero kunnenŋe, kutŋe Konelio, yâkŋe Anitâ mepaem manmu nâŋgâwangimu ârândâŋ otmap. Otmu Yura ambolipŋaŋe yâkât nâŋgâŋetâ yahatmap. Aiop, yâhâlen Anitâhât aŋelo âlâŋe tetewangim yuwu sâŋ ekuop. “Lok âlâ, kutŋe Simon Petoro sâŋ, yâkŋe taka den âlâ ekgohoâkgât naŋgan. Yakât otmâ lok hâŋgânyongorâ ari dâim takanŋetâ den ekgohowuap.” Yawu sâŋ ekuop yakât otmâ hâŋgânngongomu takain.”

²³ Yawu sâŋetâ Petoroŋe dâiyekmu emelan yâhâ iwi.

Petoroŋe Konelio ari ehop.

Emet haŋ sâmu yahatmâ Yopa kapi ambolipŋe Yesuhâlen biwiyenjaŋe kepeim manbi yâk orowâk ariwi.

²⁴ Mâtâwân ari im yahatmâ yapâ sâwi yaŋak Kaisaria kapiân ba takawi. Otmu Konelionje bukulipŋe otmu hep torehenlipŋe meyekmu ya yengât mambotmâ tatŋetâ takawi.

²⁵ Takanjetâ Konelionje Petoroŋe ekmâ gem lâum parahum heronje nâŋgâwanjim mepaeop.

²⁶ Yawu otmu Petoroŋe yuwu sâm ekuop. “Anitâ konok mepaenongât dop tap. Yakât otmâ nâ wongât mepaeneksat? Nâ lok gâ yuwuya.

²⁷ Yawu sâm ekumu emelan yâhâ menduhuakmâ tatbi ya yuwu sâm ekyongop.

²⁸ “Yenje Yura nengât topnenŋe nanjai. Nenŋe yen pâku lohimbî yekmâ betyŋgimain. Otmu nenŋe yen orop tatnongât dop âlâ ki tap. Yakât samut kârikŋe tap. Yakât otmâ nâŋe pâku lok yekmâ bâleŋe sâm nâŋgâyingimune gemap. Yawu nâŋgâyingim gaman yamâ yâhâlen Anitâŋe “Yawu ki nâŋgâwuat” sâm yakât topŋe eknohop.

²⁹ Yakât otmâ Konelionje lok hâŋgânyongomu nâhâlen ariwi yan yekmâ ki pâpŋuwan.” Yawu sâm Konelio yuwu sâm âikuop. Wongât dâineŋketâ takain yukât sârâ nâŋgâwe.” Yawu sâm Konelio âikuop.

³⁰ Yawu sâm âikumu Konelionje yuwu sâm ekuop. “Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwine mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ekban yapâek manmâ gamunŋe hilâm imbât pesuk yap. Ya ekghomune nâŋgâ. Hilâm âlâen emetsâŋe Anitâ mepaem tatmune lok âlâ, hâk katipŋe lanjŋe orowâk, yâkŋe tetenihim yuwu sâm eknohop.

³¹ “Anitâ mepaem mandâ nâŋgâhîhimu ârândâŋ otmâp. Otmu lohimbî umburuk mansai ya tânyongomat yakât nâŋgâmu âilongo otmâp.

³² Lok âlâ, kutŋe Simon Petoro sâm, yâkŋe Yopa kapiân nambenŋe orop im mansawot. Nambenjaŋe bulimakao hâkŋe gahaem yu ya gârem katmu puluhumai yâkât emet saru ginŋan tap. Yakât otmâ lok hâŋgânyongorâ ari Simon Petoro yan tap ya dâim takanomai.”

³³ Yawu eknohomu sâm nâŋe lok yu hâŋgânyongomune gâhâlen ari dâiheŋketâ orowâk takai. Gâŋe takarâ biwine heronje oap. Yakât otmâ gâŋe Kutdâhât den sârâ nâŋgâne.” Yawu sâop.

³⁴ Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâop. “Anitâŋe lok nengât orotmemenŋahât nâŋgâmu yâhâwe gewe ki otmâp ya yiwerenŋe nâŋgâm henŋenŋuan.

³⁵ Otmu lohimbî komotŋe komotŋe hânŋan kulemŋan manmâ arai ya yengât nâŋgâmu yâhâwe gewe ki otmâp. Lohimbî âlâ me âlâŋe Anitâ ewe katmâ tem lâuwangim manmai yâhâmâ meyekbuap.

³⁶ Yâkŋe nanŋe Yesu Kiristo hâŋgângumu ge Yura lok nengâlen teteop. Yawu gârâmâ Yesuŋe Yura lohimbî nengâlâk ki giop. Nen Yura lohimbî otmu yen pâku lohimbî kerek nengât kunnenŋe tatmâ tihitnenŋe otbisâp yakât den pat âlepŋe kâsikum ningim manmâ gaop ya nanjai.

³⁷⁻³⁸ Otmu nenŋe orotmeme bâleŋe bet pilâm Anitâhâlen biwinenjaŋe kepeim manŋet sâm Yoaneŋe den eknongom toen katnenekmâ manop. Sâp yapâek Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Yesu Nasaret kapi ambonje mâmâŋe otbanŋimu Galilaia otmu Yuraia hân nombot nombot yâhâm gem kulem topŋe topŋe memu ekmunŋe âlâ kândâkdâ otminiop. Satangât weke bâleŋenjaŋe lohimbî mem mâŋgâeyekbi ya Yesuŋe watmâ henŋemyongom manop.

³⁹ Yâkŋe Yerusalem kapi pato otmu kapi tipi tapi Yuraia hânân tatmâ arap yan yâhâm gem yu ya olop miop ya ekbin. Yawu gârâmâ Yura papatolip-nenŋe yengât sâtgât otmâ Yesu howanân kuŋetâ muop.

⁴⁰ Mumu hangunjetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu Anitâŋe mumunambâ mem yahalop.

⁴¹ Mumunambâ mem yahatmu lok ihilâk ki teteyingiop. Mumunambâ yahatmâ nenâk teteningimu eknom ya emet inânŋan Anitâŋe sâmu kalop. Yakât otmâ nengâlen tetemu orowâk tatmâ sot nem den alahu gulahu otbin.

⁴² Yâhâ lohimbi emelâk muwi, me sâp yiwereŋe mansain, me hâmbâi tetem mannomai nen kerek den âiân katnenekmâ den sâmu hâreningiwuap ya Anitâŋe Yesu Kiristo sâmu waŋop. Yawu gârâmâ sâmu hâreningiwuap yakât toŋe otmu ikŋe den pat âleŋe ya lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ arai ya yengâlen ari ekyongomunŋe nâŋgâŋetgât Yesuŋe nep sâmu ningiop.

⁴³ Emelâk embânâmbâek Anitâhât poropetelipŋaŋe Yesuhât nâŋgâm den yuwu kulemguwi.

Lohimbi âlâ me âlâŋe Anitâhât nanŋahâlen biwiyenŋe kepeim mannomai ya yengât tosa pilâyingiwuap.” Yawu kulemguwi tap.”

Petoroŋe den yawu sâmu ekyongop.

Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe pâku lohimbi mâmâŋe otyingiop.

⁴⁴ Petoroŋe yawu sâmu ekyongomu nâŋgâŋetâ Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu yâk yengâlen giop.

⁴⁵⁻⁴⁶ Ge mâmâŋe otyingim nimbilamyenŋe mem purik pilâyingimu den sâsâŋe ki sâsâŋe sâmu Anitâ mepaewi. Aiop, Yura lohimbi, Yopa kapiân manmâ Yesuhâlen biwiyenŋe katbi yaŋe Petoro betŋan sâŋetâ Kaisaria takawi. Yâhâ pâku lohimbiŋe den sâsâŋe ki sâsâŋe sâmu Anitâ mepaewi ya lohimbi takawi yaŋe yekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge pâku lohimbi yu mâmâŋe otyingimu ekmunŋe âlâ kândâkdâ oap.”

⁴⁷ Yawu sâŋetâ Petoroŋe sâop. “Emelâk Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge nen mâmâŋe otningiop yakât dopŋeâk pâku lohimbi yu yengâlen hâŋgâŋumu ge mâmâŋe otyingimu yeksain. Yakât otmâ toen mem katyeknomgât dop tap.”

⁴⁸ Yawu sâmu ekyongomu yâkŋe Yesuhât kulân pâku lohimbi ya toen mem katyekbi. Yakât otmâ Petoro alitŋetâ yâk orowâk tipinŋe tatmâ Yesu Kiristohât den kâsikum yingiop.

11

Petoroŋe pâku lohimbi yengât den pat aposolo ekyongop.

¹ Pâku lohimbiŋe Kiristohât den pat âleŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe kepeiwi yakât den pat sâmu haok tuhuŋetâ aposolo otmu Yura lohimbi nombotŋe Yesuhâlen biwiyenŋe kepeim manbiŋe yakât den pat nâŋgâwi. Yawu gârâmâ nombotŋeâmâ nâŋgâŋetâ bâleop. Yâkŋe yuwu nâŋgâmai. Pâku lok âlâ me âlâŋe Yesuhâlen biwiyenŋe katmâ yâkât kolulân torokatne sâmu otnomai yamâ angoân hâkyenahât torehenŋan undip tuhuyinginom. Yawu nâŋgâwi.

² Yawu gârâmâ Petoroŋe Yerusalem kapiân yâhâmu lok yaŋe yuwu sâmu ekuwi.

3 “Gâŋe wongât pâku lohimbî yengât emelan ari bâtyenjambâ sot mem nion? Lok yaŋe hâkyenjahât torehennan undip ki tuhuangim mansai yakât nângâmunje dondâ bâleap.”

4 Yawu sâŋetâ Petoroŋe yu ya teteop ya topŋambâek yuwu sâŋ ekyongop.

5 “Nâŋe Yopa kapiân ari Kiristohât den pat kâsikum yingim manban. Otmu hilâm kârikjan Anitâ ulitgum tatmune Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwine mem purik pilâmu yuwu ekban. Himbim pâroŋ sâmu anelo âlâŋe wahap âlâ kundupdâek pato yawuya kunŋe mem menduhum katmu gotnan giop.

6 Gemu yuwu ekban. Yakât biwiŋan soŋgo, hambe, nâi topŋe topŋe, neneŋe ki neneŋe katyehop ya tatmu ekban.

7 Tatmu ekban yan Anitâŋe nohonmâ yuwu sâŋ eknohop. “Petoro, yu kum ne.”

8 Sâmu sâwan. “Kutdâ, yu ki nembom. Ki neneŋe bâleŋe sâmain yuwuya âlâ ki neman.”

9 Yawu sâmune yan himbimâmbâ Kutdâŋe yuwu sâŋ eknohop. “Yu kum ne sâŋ ekgohoan yukât ki hâkâŋ otmâ pilâwuat.” Yawu sâop.

10 Kutdâŋe den ya kalimbuŋe eknohomu yakât kakŋan anelo yaŋe mem himbimân yâhâop.

11 Himbimân mem yâhâmu yanâk lok kalimbu Kaisaria kapi pilâm emet tatbanân taka yaehen kinbi.

12 Taka yaehen kinŋetâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe yuwu sâŋ eknohop. “Orowâk arine sâŋ ekgohoŋetâ gâŋe ki nângâm kiwilij otbuat.” Yawu sâop. Otmu Yesuhât komot ya yengâlen gâtŋe lok nombolân konok yaŋe betnan sâŋetâ Kaisaria kapiân orowâk ariwin.

Ari hep bero kunyeŋe yâkât emelan yâhâmunje den yuwu sâŋ eknohop.

13 “Nâ emetnan tatmune anelo âlâŋe tetenihiŋm yuwu sâŋ eknohop. “Lok âlâ, kutŋe Simon Petoro sâŋ, yâkŋe Yopa kapiân tap yakât otmâ lok hâŋgânyongorâ ari dâim takanomai.

14 Dâim takanetâ yâkŋe gâ otmu hep torehenlipge den ekyongomu nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Anitâŋe tosayeŋe pilâm manman kârikjahât pat kuyingimu mannomai.” Aneloŋe yawu sâŋ eknohop.”

15 Konelioŋe yawu sâŋ eknohomu nâŋe Yesuhât den pat âlepŋe ekyongowan. Den ekyongomune emelâk Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heak nengâlen ge mâmâŋe otningiop yakât dopŋeâk yâk yengâlen ge mâmâŋe otyingiop.

16 Yâk yengâlen ge mâmâŋe otyingiop ya ekmâ emet inânŋan Kutdâŋe den âlâ yuwu sâŋ eknongop ya nâŋgâmune teteop. Den eknongop yamâ yuwu. “Yoaneŋe lohimbî toen mem katyehop. Yawu gârâmâ lohimbîŋe nâhâlen biwiyeŋe katanomai yanâmâ Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumune ge mâmâŋe otyingiwuap.” Kutdâŋe yawu sâŋ eknongop.

17 Otmu nenŋe Yesuhâlen biwinenŋe katmunŋe Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak nengâlen hâŋgângumu ge mâmâŋe otningiop yakât dopŋeâk pâku lohimbî yengâlen hâŋgângumu ge mâmâŋe otyingiop. Yawu gârâmâ Anitâŋe nâŋgân nâŋgân âlâ katbuap ya nâŋe kuwangiwomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ nâŋgâmune ârandâŋ oap.” Yawu sâŋ ekyongop.

18 Petoroŋe yawu sâŋ ekyongomu nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu ki denŋe kakŋan sâwi. Yawu otmâ Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Nâŋgâmunje âilonŋo lonŋo oap. Nen Yura lohimbîŋe Yesu Kiristohâlen biwinenŋe kepeim manmunŋe Anitâŋe manman kârikjahât pat kuningimu tap. Yâhâ yakât dopŋeâk pâku

lohimbinje yâkâlen biwiyenaje kepeim manñetâ manman kârikjahât pat kuyingimu tap.” Yawu sârn Anitâ mepaewi.

Banawaje Antiok kapiân ari ya ambolipnje Yesuhât den kâsikum yingjiop.

¹⁹ Setepano kuñetâ muop yan Yura yengât papatolipyenaje Yesuhât komot yongom watyekñetâ itonj galañ otmâ ariwi. Nombotnje Poinike otmu Antiok kapiân ariwi. Yâhâ nombotnje âlâmâ mâtuja âlâ, kutnje Kipiro sârn, yan ariwi. Anjoân ariwi yaje Yesuhât den pat âlepnje yamâ Yura lok imbi yawuâk ekyongowi.

²⁰ Yawu gârâmâ pâku lohimbi Kipiro otmu Kirene kapi ambolipnje Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manbi. Nombotnaje kapiyenje pilâm Antiok kapiân ari Kutdâ Yesuhât den pat âlepnje ya kapi ambolipnje ekyongowi.

²¹ Ekyongowi yan Wâtgât mâmâñjahât Heaknje mâmâñje otyingimu pâku lohimbi kiñitnje orowâkñe Yesuhât den pat âlepnje ya nâñgâñetâ bulâñje otmu yâkâlen biwiyenaje kepeiwi.

²² Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi yakât den pat ya sârn haok tuhujetâ Yerusalem kapiân arimu Yesuhât komotnje nâñgâm Banawa hâñgâñujetâ Antiok kapiân ariop.

²³⁻²⁴ Ari Anitâñje tihityenje otmu lohotñan manbi ya ekmâ heronje nâñgâyingjiop. Otmu Banawaje Yesuhâlen biwiyenaje tiñâk kepeim tem lâuwangim manminiop. Yakât otmâ Wâtgât mâmâñjahât Heaknje mâmâñje otbangimu pâku lohimbi yaje Kutdâhâlenâk biwiyenaje tiñâk kepeim mannomaihât Yesuhât den kâsikum yingim biwiyenje mem hewewerj tuhuyehop. Yawu otmu lohimbi sesengâlâkñe nâñgâñetâ bulâñje otmu Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi.

²⁵ Otmu Saulonje tânnohoâk sârn Banawaje Antiok kapi pilâm Taso kapiân ari pâinop.

²⁶ Ari Saulo mem tetem Antiok kapiân âwurem ariowot. Âwurem ari orowâk manmâ Yesuhât den kâsikum yingim manmutâ yambu konok pesuk sâop. Otmu Antiok kapi yan anjoân Yesuhât komot ya yengât kutyenje pato, “Kiristohât lohimbi”, sârn yongonbi.

²⁷ Sâp yan lok nombotnje Anitâhât den sârn tetewiñje Yerusalem kapi pilâm Antiok kapiân ariwi.

²⁸ Yâhâ yâk yengâlen gâtñe âlâ, kutnje Ahawo sârn, emet inânñan Anitâhât Wâtgât mâmâñjahât Heaknje po pato tetewuap yakât den biwiyen katmu sârn teteop. Yawu gârâmâ yakât kakñan Roma yengât kunyenje âlâ, kutnje Kalaurio manop sâp yan po pato ya teteop.

²⁹ Emet inânñan Ahawonje den yawu sârn tetem Yesuhât komot ekyongomu nâñgâñetâ bulâñje otmu Yesuhât komot Yuraia hânân manbi ya tânyongone sârn tewetsenje dopyenânâk menduhuwi.

³⁰ Tewetsenje menduhum Banawa yet Saulo yitgijetâ mem ari Yesuhât komot Yuraia hânân manbi ya yengât galemlipyenje yingjiowot.

12

Herotnje sârn Petoro mem pâi emetñan katñetâ talop.

¹⁻³ Tihit tihit Hombanj ya kutnje âlâmâ Natik Hombanj ya tâlâhumu sâp yan lok kutdâ âlâ, kutnje Herot sârn, yâkñe tembe lâulipnje ekyongomu Yesuhât komot yongom mem âlâlâ tuhuyekmâ nombotñe mem pâi emetñan

katyekbi. Yawu otmâ tembe laulipnje ekyongomu Yoane atanje, Yakowo ya mem enjatnje hârejetâ muop.

Yawu otmu Yura yengât papatolipyenaje yakât nângâjetâ âlepne olop.

⁴ Otmu tembe laulipnje ekyongomu Petoro gurâ yawuâk mem pâi emetjan katjetâ tatmu tembe lâu kâi nombotgen konok yaje galemgum kinbi. Galemgum kinbi yan komot imbât imbât yawu galemgum kinbi. Yawu otmâ Yura lohimbije natik ya nem pesuk pilânomai yan Herotnje Petoro mem dâim den âiân katmu kinbuap yakât mambolop.

⁵ Yawu otmâ Petoro mem pâi emetjan katjetâ talop yakât den pat nângâm Yesuhât komotnje menduhuakmâ Petorohât nângâwanjim Anitâ ulitguwi.

Ajelo âlânje Petoro pâi emetjambâ holaņmu gem ariop.

⁶ Otmu emet hanj sâmu yanâmâ Herotnje Petoro mem den âiân katmu kinbuap. Yâhâ omoņe yan Petoro tembe lâu yâhâp hohetyetjan tatmu ip kârikņaje mem bâtyenje menduhum sâhâm iwi. Otmu tembe lâu nombotnje âlâņeâmâ pâi emetnje yakât gahatjan galemgum kinbi.

⁷ Yawu galemgum kinjetâ Kutdâhât ajelo âlânje Petoro tetewanjim kinmu, yâkât laņinņaje siliņ siliņ sâmu pâi emetnje kâlehen hâuop. Yawu otmu ajelo yaje Petoro mândem yuwu sâmu ekuop. “Getek, yahat.” Sâmu ip kârikņe ya holaņakmâ gemu Petoro yahalop.

⁸ Yahatmu ajeloņe yuwu sâmu ekuop. “Petge mem latmâ kâi katipnje karak. Otmu hâk katipnje kâlep pato ya mânujakmâ betnan sârâ kionde.”

⁹ Yawu otmâ pâi emetjambâ gemutâ Petoroņe biwi yâhâp otmâ yuwu nângâop. “Oait yu bulâņe me amanân eksan.”

¹⁰ Yawu nângâm gahatjan tembe lâu galem kinbi ya wangiyekmâ, gahatnje âlâen ge yawuâk wangiyekmâ ge paņ sâhâwi yan bamutâ gahatnje paņ sâmu yaehen giowot. Yaehen ge mâtâwân bam tatmutâ ajelo yaje yapâek gulip olop.

¹¹ Gulip otmu Petoro nângân nângânņe tetemu yuwu nângâop. “Yiwerenje nângâlmune teteap. Kutdâ ikņahâk ajelo âlâ hângângumu ge Herot otmu Yura papatolipnenņe yengât bâtyenambâ holaņneksap.”

¹² Yawu nângâm yapâ ari Yoane Mareko mâmâņe, kutnje Maria sâmu, yâkât emelan yâhâop. Yâhâ hetahân kinmâ lohimbî dondâņe menduhuakmâ yâkât nângâwanjim Anitâ ulitgum tatjetâ nângâop.

¹³ Yawu nângâm emet gahatjan kinmâ den tuhuop.

¹⁴ Den tuhumu hoņbawa imbi âlâ, kutnje Lota sâmu, yâkņe gahatjan ba ombenje towatnje nângâop. Yawu nângâm tepņe yahatmu inâk âwurem ba “Petoro gahatjan taka kinsap,” sâmu ekyongop.

¹⁵ Yawu sâmu ekyongomu nângâm “Ândâpge maņgumu sâmat,” yawu sâmu ekuwi.

Yawu sâmu ekuņetâ kârikņe otmâ sâop. “Bulâņanâk, gahatjan taka kinsap.”

Sâmu sâwi. “Yaehen gâtņe otmâ umutņaje taka teteningimap.”

¹⁶ Yawu sâmu alahuwi. Otmu belângen gahatnje mem pilâm Petoro kinmu ekmâ biwiyenje huruņ sâop.

¹⁷ Yâhâ Petoroņe emet kâlehen yâhâ ekyongomu den hutuk tatjetâ Kutdâņe ajelo âlâ hângângumu ge pâi emetjambâ holaņmu yaehen giop yakât den pat ekyongop. Ya sâmu tiņ pilâm yuwu sâmu ekyongop. “Den pat yu Yakowo otmu bukulipnenņe nombotnje ari ekyongonomai.” Yawu sâmu ekyongom âlâengen ariop.

18 Emet harj sâmu tembe lâu yanje Petoro ekñetâ biatmu “Girawu oap?” sâmi pânimâ yâhâm gewi.

19 Pâinñetâ biatmu Herotñe kuk otmâ tembe lâulipñe nombotñe hânğânyongomu omoñe Petoro galemguiwi ya yongonjetâ muwi. Yakât kakñan Herotñe Yuraia hân pilâm, ikñe kapi, kutñe Kaisaria sâmi, yan ari manop.

Herot bâleop.

20 Herotñe Kaisaria kapiân manop sâp yan Tiro otmu Siron kapi ambolipñane otmâ hilipgunjetâ yakât nânğâm kuk olop. Yâhâ kapi yâhâp ya ambolipñane Kaisaria yapâ sot puluhum nem manminiwi. Yakât otmâ Herotñe sâmi hâreyiñgimu sot ki memaihât nânğâm Herot orop den heñgenğune sâmi yâkâlen ariwi. Ari lok âlâ, kutñe Bilasto, yâhâmâ Herotgât honbawalipñe yengât kunñe manop ya tetewañgim tewetsenñe wañbi. Tewetsenñe wañjetâ yâkñe Herot ekumu den heñgenğunomaihât sâp kalop.

21 Sâp kalop ya tetemu Herotñe lok kutdâhât senñe âlâlâñe ya memuhakñan yâhâmu ikñe kakñan tat talân yâhâ tatmâ den ekyongop.

22 Den ekyongomu lohimbi nânğânjetâ ewe membe otmu lok kerekñe den kârikñan yuwu sâmi ekuwi. “Den eknongoat yu lok denñe bia. Yu Anitâhât den yawuya.” Yawu sâmi mepaewi.

23 Yawu sâmi mepañetâ Herotñe ikñahât nânğâmu yahalop. Yakât otmâ Kutdâhât añeloñe ge kumu hom papato bâleñane teñe ihim lândemu muop.

24 Herot muop yakât den pat nânğâm lohimbi kiñgitñe orowâkñe Anitâ ewe katmâ Yesu Kiristohât den pat âlepñe nânğânjetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenñe kepeiwi.

25 Otmu Yesuhât komot Antiok kapiân manbiñe tewetsenñe menduhum katbi ya Banawa yet Sauloñe mem toka Yesuhât komot Yerusalem kapiân manbi ya yengât galemlipyeñe yingwi. Yawu otmâ Yerusalem kapi pilâm Yoane Mareko ekumutâ orowâk Antiok kapiân âwurem ariwi.

13

Banawa yet Saulo âi sâmi yitgim hânğânyotgowi.

1 Yesuhât komot Antiok kapiân manbi ya yengâlen gâtñe nombotñane Anitâhât den sâmi tetem lohimbi ekyongominiwi. Yâhâ nombotñe âlângeâmâ yâkât den kâsikum yingim manminiwi. Lok ya yengât kutyenñe yuwu. Banawa, Simion, kutñe âlâ Helen, lok âlâmâ Lukio Kirene kapi amboñe, âlâmâ Manaen, yâkñe lok kutdâ Herot lepatñambâek yâk orop manmâ gam lok olop. Otmu âlâmâ Saulo.

2 Anitâ ulitgunjetâ nânğâyingiwuapgât lok yanje sot barak tatmâ Anitâ ulitguwi. Yawu otñetâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe yuwu sâmi ekyongop. “Banawa yet Saulo nep sâmi yitgimune tuhuromawot yakât yenje kunyetñan mem hânğânyotgoñetâ ariromawot.”

3 Yawu sâmi ekyongomu yâkñe âi memutâ bulâñe tetewuapgât kunyetñan mem Anitâ ulitguwi. Ulitgum hânğânyotgoñetâ lok âlâ, kutñe Yoane Mareko sâmi, betyetñan sâmu orowâk ariwi.

Pauloñe Elima ekumu senñe omoñ olop.

4 Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe Saulo, Banawa otmu Yoane Mareko mâmâñe otyingimu Selukia kapiân ariwi. Yan ari yapâ wañga pato âlân yâhânjetâ meyekmâ ari pâku lohimbi yengât mâtuña âlâ, kutñe Kipiro sâmi, yan ari katyekmu gewi.

5 Wangaembâ ge pâku lohimbî yengât kapi pato âlâ, kutje Salami, yan yâhâ Saulo yet Banawaŋe Yura yengât miti emetje tatmâ arap ârandânŋ yâhâ lohimbî Yesu Kiristohât den pat âlepŋe ekyongowot.

6 Kapi yapâ ari kapi tipi tapi mâtâp pato hâlânŋmâ tatmâ arap ya ambolipŋe Yesuhât den pat âlepŋe ekyongowot. Yawu otmâ Papo kapi patoen ariwi. Yan ari Yura gâtŋe, lok kâmbukŋe yan manmap yâkât kutje Barayesu, yâhâ Girik denân kutje Elima sâŋ kumai. Yâkŋe ikŋe topŋe kurihiakmâ “Anitâŋe hânŋânnohomu yâkât den ekyongoman,” yawu sâŋ kapi ambolipŋe kâityongominiop.

7 Otmu kiap âlâ, kutje Serehio Polasi, yâk orop buku orangim manowot. Yâhâ Serehio Polasi yâhâmâ nânŋân nânŋânŋe pato. Yâkŋe Anitâhât den nânŋâwe sâŋ Banawa yet Saulo ekyotgop.

8 Ekyotgomu yâkâlen ari den ekumutâ Serehio Polasiŋe Yesuhât den nânŋâm yâkâlen biwiŋe katmapgât Elimaŋe denyetŋe kakŋan sâŋ kuyitgiop.

9 Kuyitgimu Anitâhât Wâtŋât mâmânŋahât Heakŋe Saulo, kutje anŋo Paulo, mâmânŋe otbaŋgimu Elima ekmâ yuwu sâŋ ekuop.

10 “Gâ Satangât lok. Orotmeme kiŋŋoŋ otmat. Gâŋe Kutdâhât den bulâŋe kelangatmâ lohimbî kâityongomat. Gâ biwihe bâp sâsâŋe.

11 Yawu otmat yakât Kutdâŋe matŋe gihimu senge omoŋ otbuap.” Yawu sâop.

Yawu sâmu senŋe omoŋ otmu lok âlâŋe bânŋan memu ariromawot yakât nânŋâm lok yengât pâinyehop.

12 Yawu otmu Serehio Polasiŋe ekmu sâtŋe bâleŋe olop. Yawu otmâ Yesu Kutdânênŋahât den pat nânŋâmu bulâŋe otmu yâkâlen biwiŋaŋe kepeiop.

Pauloŋe Pisitia hânân ari den pat âlepŋe lohimbî ekyongop.

13 Pauloŋe bukuyâhâtŋe orowâk Papo kapi ya pilâm wangaen yâhâŋetâ yapâ meyekmâ ari pâku lohimbî yengât hân âlâ, kutje Pampilia sâŋ, Perehe kapi tap yan ari katyehop. Katyekmu Yoane Marekoŋe pilâyelekmâ Yerusalem kapiân âwurem ariop.

14 Pilâyelekmâ arimu yetŋeâk Perehe kapi ya pilâm pâku lohimbî yengât hân âlâ, kutje Pisitia sâŋ, yan kapi âlâ, kutje Antiok sâŋ, yan ariowot. Yan ari tatmâ nânŋâ nânŋâ sâp âlâen Yura yengât miti emetŋan yâhâ kapi ambolipŋe orop menduhuakbi.

15 Menduhuakmâ yâk yengât galem âlâŋe yahatmâ Mosehât girem den otmu Anitâŋe poropete ekyongomu den kuleŋguwi ya kâsikum yingŋiop. Kâsikum yingim tiŋ pilâmu galemlipyenŋaŋe Paulo yet Banawa heronŋe otyitgim yuwu sâŋ ekyotgowi. “Den eknongomutâ nânŋâm biwinenŋe hewewen olâk.”

16 Yawu sâŋetâ Pauloŋe yahatmâ “Den nânŋânâk tatŋet,” sâŋ ekyongomu ândâp katŋetâ yuwu sâŋ ekyongop. “Yura bukulpnetŋe, otmu yen pâku lohimbîŋe Anitâhâlen biwiŋenŋe kepeim mansai yen kerek yuwu sâŋ ekyongomune nânŋâŋet.

17 Yura lok nengât ambonenŋe Anitâ yâkŋe tâmbâlipnenŋe wawaeyekmâ manman kârikŋahât pat kuyingŋiop. Otmu yakât kakŋan yâkŋe Aihita hânân ari kandi manŋetâ Anitâŋe lukuleyekmu tetem sambe sambe otbi. Anitâ wâtŋe pato tatbaŋgiapŋe Aihita bâtyenŋembâ holanŋyekmu taka lok ki manmaiŋgen manbi.

18 Lok ki manmaiāngen manbi sâp yan tihityenje otmu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâop.

19 Otmu Kanan hânân takawi yan Anitâñe māmāñe otyingimu lohimbi komot nombolân yâhâp ya mem ge katyekmâ hānyenje ya mem ambokum manbi.

20 Yawu manñetâ yambu 450 pesuk sâmu Anitâñe kunlipyene mem kânângâyekmu yâkñe lohimbi galemýongom manbi. Galemýongom manmâ gañetâ poropete âlâ, kutñe Samue sâmu, ya teteop.

21 Sâp yan Isirae tâmbâlipnenñaje lok kutdâ âlâñe galemñongomu manne sâmu Samue ekuwi. Yakât otmâ Samueñe lauyenñan mem Anitâ ulitgumu Benyamingât senâmbâ gâtñe lok âlâ, kutñe Kisi sâmu, yâkât nanñe, kutñe Saulo, yâk kânângâmu kunyene manmâ galemýongomu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâop.

22 Yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâmu yâkât gewâkñan Anitâñe Yese nanñe, kutñe Dawiti sâmu, ya kânângâm yuwu sâmu lohimbi ekyongop. “Yese nanñe, kutñe Dawiti, yâkñe tem lâunihim mansap. Yakât otmâ wuân me wuângât ekumune denne lâum hoñ banihiwuap. Yakât otmâ nâñgâwanñian,” yawu sâop.

23-24 Dawitihât senâmbâ gâtñe âlâ, kutñe Yesu, Yura lohimbi nengâlen tetem tihitnenñe otbuapgât pat Anitâñe emelâk embâñân kuningiop. Pat yakât bulâñe tetewuap nâñgâm Anitâñe angoân Yoane Yura nengâlen hâñgângumu takaop. Otmu nenñe orotmemenenñe bâleñe bet pilâm Anitâhâlen biwinenñaje kepeimunñe toen mem katnenekbuap yakât den eknongop.

25 Otmu Anitâñe Yoane âi sâmu wañop ya tuhumi pesuk pilâwe sâmu otmâ yan lohimbi yuwu sâmu âiyongop. “Yeñe nâhât girawu nâñgâmai? Anitâñe lok âlâ hâñgângumu ge tihitnenñe otbuap nâñgâmai yamâ nâ bia. Nâmâ lok inñe. Lok ya nâhât betnehen taka mansap. Nâñe yâkât itâkat kâpekñe golewanñiwomgât dop ki tap. Otmu tânguwomgât dop gurâ bia. Nâñeâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom.” Yawu sâop.

26 Bukulipne, Awarahamgât sen, yen otmu pâku lohimbiñe Anitâhâlen biwiyenñaje kepeim manmai yen yuwu sâmu ekyongomune nâñgâñet. “Nen kerekñe Yesu Kiristohâlen biwinenñaje kepeimunñe manman kârikñahât pat kuningiwom nâñgâm Anitâñe Yesu hâñgângumu giop.

27 Yawu gârâmâ Yerusalem kapi ambolipñe otmu Yura papatolipnenñaje Yesuhât toññe ki nâñgâm henñenñuwi. Yawu otmâ satmâ nâñgâ nâñgâ sâpñe ârândâñ miti selepñan yâhâ poropete yengât den sâlikum nâñgâñetâ ki keterakyingimu manminiwi. Yakât otmâ yâkñe sâmu hârewaññetâ kuñetâ muop yan poropete yengât den yakât bulâñe tetem henñenñuop.

28 Yesu hakñan tosa âlâ ki mem tetewi yamâ imbiâk “Howanân kuñetâ muâk” sâmu Pilato ekuñetâ nâñgâyingimu kuñetâ muop.

29 Otmu yuwu yawu yu ya otbanñim howanân kuñetâ muop sâp yan emet inânñan Anitâhât poropetelipñaje Yesuhât den kulemgawi yakât bulâñe teteop. Yawu otmu Yesu howanâmbâ meñetâ gemu lâum ari kât mâtâpñe âlâ, dikin yawuya, yamâ emelâk kusânmâ mem tingâlonñetâ kinop yan lâum ba katñetâ talop.

30 Muop yamâ Anitâñe mumuñambâ mem yahalop.

31 Mumuñambâ mem yahatmu lohimbiñe Galilaia hân pilâm Yerusalem kapiân orowâk ariwi ya teteyingimu orowâk den huhum ariwi. Yakât otmâ

lohimbi yaŋe iton galaŋ otmâ ari yâkât den pat âlepŋe Yura kapi ambolipŋe ekyongowi.

³²⁻³³ Anitâŋe tâmbâlipnenŋe yengât pat kuyiŋgiop yakât bulâŋe tetemu menomgât Yesu mumuŋambâ mem yahalop. Yakât otmâ Yesuhât den pat âlepŋe ekyongom mansait. Yâhâ Yesu mumuŋambâ mem yahatbuap yakât nâŋgâm Anitâŋe emet inânŋan Dawiti ekumu kep kulenguop yakât boŋ yâhâp yan den yuwu tap.

“Gâmâ nâhât nanne ombe bisine. Yawu gârâmâ yiwerenŋe yu yakât topŋe sâm teterâ lohimbi kerekŋe ekmâ nâŋgâŋet sâm katgeksan.” Yawu tap.

³⁴ Anitâŋe Yesu mumuŋambâ mem yahatmu âlâku ki mumbuap, yakât den âlâ emet inânŋan yuwu sâop.

“Nâŋe Dawitihât pat kuwaŋgiwan yakât bulâŋe kerek gâhâlen tetewuap.” Yawu sâop.

³⁵ Otmu Dawitiŋe Yura nengât kep âlâ yuwu kulenguop.

“Anitâ pato, gâŋe lok bulâŋe nâ ki pilânekâ mum tâtuk sâwom.” Yawu tap.

³⁶ Anitâŋe Dawiti âi sâm waŋop ya tuhum lohimbi tihityenŋe otmâ manmâ gam muop. Mumu seselipŋe yengât sumân hangunetâ tâtuk sâop.

³⁷ Yâhâ Anitâŋe Yesu mumuŋambâ mem yahatmu ki tâtuk sâop. Yâkŋe tihitnenŋe otmâp.

³⁸⁻³⁹ Nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi nenŋe Mosehât girem den ya watmâ tem lâuwaŋgine sâm pâpŋumain. Yakât otmâ nenŋe Anitâhât senŋan kinmâ sârereaknomgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâŋe yâkâlen biwiyenŋe kepeim manmai ya yengât tosa pilâyiŋgimâp. Otmu yenŋe gurâ yawuâk Yesuhâlen biwiyenŋe kepeinetâ Anitâŋe bulâŋanâk tosayenŋe pilâyiŋgiuwâp. Yakât otmâ den pat âlepŋe ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe olâkgât tâmbâlipnenŋe yengâlen hâum sâmune nâŋgâŋet.

⁴⁰ Emelâk embâŋân tâmbâlipnenŋe yengât kasalipyenŋe taka yongom itit kiom tuhuyekbi yakât den emet inânŋan Anitâhât poropete âlâŋe ekyongomu ya nâŋgâŋetâ tâŋât olop. Poropetenŋe den kulenguop ya yuwu tap.

⁴¹ “Nâhât den nâŋgâŋetâ gemap ya yengâlen kulem âlâ memune ya ekjetâ tâŋât otbuap. Otmu poropetelipnenŋe kulem yakât topŋe sâm tetem ekyongonjetâ gurâ yawuâk nâŋgâŋetâ tâŋât otmu munomai.” Anitâŋe den yawu sâm poropete ekumu kulenguop.

Yâhâ tâmbâlipnenŋe Anitâhât den nâŋgâŋetâ tâŋât otmu muwi yakât dopŋeâk yenŋe Yesu Kristohât den pat âlepŋe yu nâŋgâŋetâ tâŋât otmu hiliwahomaihât den yu ekyongoan.” Pauloŋe yawu sâm ekyongop.

⁴² Yawu sâm ekyongomu Paulo yet Banawa miti emetjambâ giowot. Otmu tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp âlâen den eknongoromawot sâm galemliipyenŋe ekyotŋonjetâ ariowot.

⁴³ Miti emetjambâ gem arimutâ Yura lohimbi otmu pâku lohimbi Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaem manbi yâkŋe betyetŋan sâwi. Otmu yâkŋe Anitâhâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim manjetâ tihityenŋe otbuapgât Paulo yet Banawane den kâsikum yiŋgim biwiyenŋe mem hewewenŋe tuhuyehowot.

⁴⁴ Otmu tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp âlâen pâku lohimbi kiŋitŋe orowâkŋe Kutdâhât den nâŋgâne sâm miti emetŋan yâhâwi.

⁴⁵ Miti emetŋan yâhâŋetâ pik sâmu Yura lohimbiŋe yekmâ nâŋgâm bâleyiŋgim Paulo ekmâ sâwi.

⁴⁶ Yawu otrjetâ Paulo yet Banawaŋe kârikŋe otmâ yuwu sâm ekyongowot. “Netŋe Anitâhât den yen ekyongoromgât sâm nitgimu taka ekyongom mansait. Yamâ yeŋe yâkât den nâŋgâŋetâ ki bulâŋe otmu manman kârikŋahât pat ki menehât nangai. Yakât otmâ netŋe yen pilâyekmâ pâku lohimbî yeŋgâlen ari den pat âlepŋe yu ekyongorom.

⁴⁷ Emelâk embân Anitâŋe poropete âlâ ekumu kulemguop den yakât bulâŋe netgâlen teteap. Den ya yuwu tap.

“Omoŋe balam saumunŋe laŋinŋe pilâmu mâtâp ekmâ arim takamain yakât dopŋeâk yen hâŋgânyongomune pâku lohimbî yeŋgâlen ari manman kârikŋahât den pat ekyongorjetâ nâŋgâm biwiyenjan haŋ sâyinŋimu Kutdâhât mâtâp ekmâ watnomai.”

Den yawu kulemguop yakât bulâŋe netgâlen teteap yu.”

⁴⁸ Yawu sâm ekyongomutâ den ya pâku lohimbîŋe nâŋgâm tep hero otmâ Yesuhâlen biwiyenŋe kepeiwi. Yawu otmâ manman kârikŋahât pat yakât bulâŋe menomaihât Anitâŋe emet inânjan sâm kalop.

⁴⁹ Otmu Kutdâhât den pat âlepŋe ya sâm haok tuhuŋetâ lohimbî kiŋgitŋe orowâkŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe kepeiwi.

Paulo yet Banawa watyelekŋetâ ariowot.

⁵⁰ Yesuhât den pat âlepŋe sâm haok tuhuwi. Yakât otmâ Yura papatolippenŋe yakât nâŋgâŋetâ bâlemu kapi ya ambolipŋe yeŋgât kunlippenŋe otmu imbi kunŋe Yura yeŋgâlen torokatmâ Anitâ mepaem manminiwi ya kendâyinŋinjetâ Paulo yet Banawa watyelekŋetâ ariowot.

⁵¹ Kapi yapâ ariowot yan hâmbâi Anitâŋe matŋe umatŋeâk yinŋiwuap yakât otmâ yuwu otmâ kâi kalowot. Kâiyetŋan wahap âlâ horalop ya tâlim gik beretek memutâ gemu betyinŋim Antiok kapi ya pilâm Ikonion kapiân ariowot.

⁵² Arimutâ benŋe kapi ambolippenŋe Yesuhâlen biwiyenŋe kepeiwi ya Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyinŋimu heronŋe kakŋan manbi.

14

Paulo yet Banawaŋe Ikonion kapiân ariowot.

¹ Ikonion kapiân ari Yura yeŋgât miti emetŋan yâhâm Yesuhât den pat âlepŋe ekyongomutâ nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Yura lohimbî otmu kapi ambolipŋe kiŋgitŋe orowâkŋe biwiyenŋe Yesuhâlen katbi.

² Yâhâ Yura lok nombotŋe biwiyenŋe kârikŋe otmâ Yesuhât den nâŋgâm hâkâŋ otbi. Yawu otmâ kapi ambolipŋe nombotŋe biwiyenjan kionjetâ Paulo yet Banawa yetgât nâŋgâm bâleyitgiwi.

³ Yawu gârâmâ yâkŋe kapi yanâk tatmâ Kutdâhât den pahâk ekyongomutâ emetsenŋe yâhâp mon pesuk sâop. Otmu Anitâŋe lohimbî tihityenŋe otbe sâm oap yakât topŋe ekyongomutâ nâŋgâŋetâ bulâŋe olâk sâm Anitâŋe mâmâŋe otyitgimu kulem topŋe topŋe miowot.

⁴ Yâhâ kapi ambolippenŋe hionjakmâ nombotŋe Yura galemlippenŋe yeŋgât den hohewi. Yâhâ nombotŋe âlâŋeâmâ aposolo yetgât den hohewi.

⁵ Yawu otmâ hionjakbi yakât otmâ Yura galemlippenŋe kapi ambolipŋe otmu Yura lok nombotŋe yanŋe alahuŋetâ biwiyenŋe kâlâp semu aposolo ya mem âlâlâ tuhuyelekmâ kâtŋe yotgonom nâŋgâm yakât den hikuwi.

⁶ Den hikuwi yakât pat nâŋgâm aposolonŋe kapi ya pilâm Likaonia hânân kapi yâhâp tap kutyetŋe Lisitera otmu Derewe yan ariowot.

7 Yan ari manmâ Yesuhât den pat âlepne kapi ya ambolipne ekyongom manowot.

Paulo yet Banawa Lisitera kapiân ariowot.

8 Lisitera kapiân lok âlâ mâmâjahât tepnambâek kâine parenje tetem manmâ gaop.

9 Yâhâ Paulone Yesuhât den pat âlepne lohimbî ekyongop ya ândâp katmâ nângâm tatmu Paulone ekmâ yuwu nângâop. “Lok yunje biwine Yesuhâlen katmu Anitâne heñgenjuwupgât dop tap.”

10 Yawu nângâm yuwu sâm ekuop. “Yahatmâ kin.” Yawu sâmu lok yanje uk sâm yahatmâ kinmâ bam gaop.

11 Yawu otmu lohimbî yan kinbinje kulem ya ekmâ Likaniô yenje denyenjan den sâwi. Den sâwi yakât topne yuwu. “Hewukne lok yâkne lok hâtgum hohetnenjan taka tetem kinsawot.”

12 Yawu sâm Banawa ekmâ hewukne lok âlâ, kutne Yusi sâm, ya kunbi. Yâhâ Pauloneâmâ den ekyongop yakât otmâ hewukne lok âlâ, kutne Hemesi sâm, ya kunbi.

13 Yawu sâm yotgonmâ Paulo yet Banawa yetgât hotom uytigine sâm otbi. Otmu hewukne lok Yusi yakât lok kâmbuknane lohimbî sâyingimu birâm topne topne lotohom bulimakao engatjan sâhâm pilânetâ gemu engatne hârene sâm dâim opon kâmbukne kapi betnehen kinsawân ariwi.

14 Hotom uytigine sâm otjetâ Paulo yet Banawane ya nângâm pârâk pilâm sururuk sâm hohetyenjan ari kinmâ yetgât hâk katipne kâkâlep mânujahowot ya mem duwalowot.

15 Mem duwatmâ yuwu sâm kuyingiwot. “Bâe, yenje girawu otne sâm oai? Nerâmâ lok, yen yuwuyaek. Wongât hotom unitigine sâm oai? Yenâmâ hewukne lok tânjât ya betyingim Anitâ Manman Amboñane hân himbim kândikyotgom yu ya kerek kalop yâkâlen biwiyenane kepeim manjet sâm yâkât den pat ekyongore sâm takawit.

16 Otmu emelâk embânâmbâek pâku lohimbî hânjan kulemjan mansai ya yengât tâmbâlipyenane yenje engatyleneâk watmâ orotmeme bâlene topne topne otmâ gawi yan undip ki katyingiop.

17 Yawu gârâmâ ikne topne tetekjan ekjetgât hop sambe lâtâpyongomap. Yâkne sâpñanâk gelâk hânngângumu gemu kalamyenjan hop sambe tetemap. Yawu tetemu herone kakñan manmai.”

18 Den yawu sâm ekyongomutâ lok nombotñane kunyenje kârikne otmâ bâsok hotom uytigiwi.

Paulo kâtnje kuwi.

19 Otmu sâp yanâmâ Yura lok nombotñane Antiok kapi Pisitia hânân tap ya otmu Ikonion kapi ya pilâm Paulo yet Banawa talowolân taka kapi ambolipne yengât engatyenjan genjetâ Paulo dâim kapi betnehen ari kâtnje kuwi. Otmu yâkne Paulohât muap sâm pilâm ariñetâ derepgum talop.

20 Yawu otmâ kapi ambolipne nombotne Yesuhâlen biwiyenje kepeiwinje kapiângembâ ge ekjetâmâ yahatmâ kapiân yâhâop. Otmu yan imutâ emet han sâmu Banawa orowâk kapi ya pilâm Derewe kapiân ariowot.

21 Derewe kapiân ari Yesuhât den pat âlepne ekyongomutâ kapi ambolipne lok kinñitne orowâkne nângâñetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi. Otmu mâtâp ariowot ya yawuâk watmâ Lisitera, Ikonion, Antiok kapiân âwurem ariowot.

22 Âwureowot yan kapi ârândâr Yesuhât komot tatbi ya yengât biwiyenje orotok sâmapgât mem kâriknje tuhuyekmâ yuwu sâm ekyongowot. “Nenje yen orop biwinenjanje Yesu Kiristohâlen kepeimain. Yawu otmâ manmunje lohimbî belângen manmainje mem âlâlâ tuhuneneknomai. Yawu otninginetâ ki lohotje otmâ mannom otmuâmâ Anitânje manman kârikjahât pat kunin-giop yakât bulânje ningimu memom.” Yawu sâm ekyongowot.

23 Otmu Anitâhât nângân nângânjan tatmap ya Wâtgât mâmânjahât Heakje mem biwi nângân nângânyetjan katmu nângâmutâ keterakyitgiâkgât sot barak tatmâ ulitguowot. Yawu otmutâ nângâyitgimu yâkne Yesuhât komotje komotje ya yengâlen ari galemlipyenje mem katyehowot. Otmu Anitânje mâmânje otyingimu Kutdâhâlen biwiyenjanje tinjak kepeim mannetgât ulitgum pilâyehowot.

24 Kapi ya pilâm Pisitia hân ya inâk wangim Pampilia hânân takaowot.

25 Yan taka Yesuhât den pat âlepne Perehe kapi ambolipne ekyongom yapâ pilâyekmâ Atalia kapi saru ginjan tap yan giowot.

26 Otmu yapâ wanja patoen yâhâmutâ meyelekmâ ari Antiok kapi patoen katyelekmu giowot. Yâhâ kândikum pâku lohimbî yengâlen ki ariowot sâp yan Anitânje mâmânje otyitgimu nepne memutâ bulânje tetewuap nângâm Yesuhât komotje Anitâ ulitgum hângânyotgonjetâ yapâ ariowot.

27 Otmu Paulo yet Banawanje Antiok kapiân âwurem taka Yesuhât komot menduhuyehowot. Menduhuyekmâ Anitânje mâmânje otyitgim mâtâp mey-itgimu Yesuhât den pat âlepne pâku lohimbî ekyongomutâ yâkne nângânetâ bulânje otmu Yesuhâlen biwiyenjanje kepeiwi yakât den pat kerek ekyongowot.

28 Otmu yan yâkne Yesuhât komot orop sâp kâlêwâk manbi.

15

Paulo yet Banawa Yerusalem kapiân ariowot.

1 Lok nombotjanje Yuraia hân pilâm Antiok kapiân ari yuwu sâm Yesuhât komot ekyongowi. “Nanlipnenne tetenetâ hilâm nombolân kalimbu pesuk sâmu yanâmâ hâkyenjahât torehenjan undip tuhuyinginomgât Mosenje girem den âlâ kulenguop.” Den yawu tap ya yen pâku lohimbîje ki lâum mannomai otmuâmâ Anitânje ki meyekmâ manman kârikjan katyekbuap.”

2 Yawu sâm ekyongonjetâ benje Paulo yet Banawanje denyenje kakjan sâmutâ kuk pato otbi. Yawu otbi yakât otmâ yuwu sâm den hikuwi. “Paulo yet Banawa lok nombotje orowâk hângânyongomunje Yerusalem kapiân ari aposolo otmu Yesuhât komot yengât galemlipyenje ekyongonjetâ umatje teteap yu sâm henjenunomai.” Yawu sâwi.

3 Yawu sâm hângânyongonjetâ ariwi. Yapâ ari Poinike otmu Samaria hânân ariwi. Yan ari kândikum Yesuhât den pat âlepne pâku lohimbî ekyongomutâ nângânetâ bulânje otmu Kutdâhâlen biwiyenjanje kepeiwi yakât den pat Yesuhât komot tatmâ arai ya ekyongonjetâ nângâm tepyenje heronje pato olop.

4 Otmu Yerusalem kapiân arijetâ aposolo, Yesuhât komot, otmu yâk yengât galemlipyenjanje yekmâ heronje otyingijiwi. Heronje otyingim Anitânje mâmânje otyitgimu pâku lohimbî yengâlen nep miowot yakât tonje ekyongowot.

5 Ekyongomutâ Parisaio lok nombotje Yesuhâlen biwiyenjanje kepeiwiye yahatmâ yuwu sâm ekyongowi. “Pâku lokne Mosehât girem den watmâ hâkyenjahât torehenjan undip tuhanjanjetâ âilongo otbuap.” Yawu sâwi.

Petoroŋe den ekyongop.

6 Den ya heŋgeŋgune sâŋ aposolo otmu galemlipyeŋe yeŋjâk men-duhuakbi.

7 Menduhuakmâ den sahaŋim tatŋetâ Petoroŋe yahatmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Bukulipne, yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Nâŋe pâku lohimbî yeŋgâlen ari Yesuhât den pat âlepŋe ekyongomune nâŋgâŋ Yesuhâlen biwiyenŋe kepeinomaîhât Anitâŋe mem sâlipnohom âi sâŋ nihiop ya nanŋai.

8 Anitâŋe nen lok kerek biwinenŋahât topŋe nâŋgâmapŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu Yura nengâlen giop. Otmu yakât dopŋeâk Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu ge pâku lohimbî biwiyenŋe mem hewewenŋe tuhumu Yesuhâlen biwiyenŋe katbi. Yakât otmâ Anitâŋe pâku lohimbî nâŋgâŋŋimap.

9 Nen Yura lohimbî otmu pâku lohimbî orop dop konohâk mansain. Pâku lohimbîŋe biwiyenŋe Yesuhâlen katbi yan yâk yeŋgât tosa pilâŋŋgiop.

10 Yakât otmâ yeŋe wongât Anitâ wangim umatŋe âlâ pâku lohimbî kakyeŋan katne sâŋ oai? Emelâk embâŋâmbâek tâmbâlipnenŋe girem den lâum hâum pâpŋguminiwi. Otmu nen gurâ yawuâk lâum hâum pâpŋgumain.

11 Yakât otmâ girem den lâunŋet sâŋ nenŋe ki sâŋŋinom. Yesu Kutdâŋe pâku lohimbî mâmâŋe otyiŋgimu yâkâlen biwiyenŋe kepeimai. Yakât otmâ yâkŋe manman kârikŋahât pat yakât bulâŋe ŋiŋgimu menomai. Otmu nen gurâ yawuâk.” Yawu sâop.

12 Otmu Anitâŋe Paulo yet Banawa mâmâŋe otyiŋgimu pâku lohimbî yeŋgâlen ari kulem topŋe topŋe memutâ ekŋetâ ewe membe olop yakât den pat ekyongomutâ nâŋgâwi.

Yakowoŋe den ekyongop.

13 Paulo yet Banawaŋe den sâŋ tiŋ pilâmutâmâ Yakowoŋe yahatmâ den yuwu sâŋ ekyongop. “Bukulipne, den sâŋmune nâŋgâŋet.

14 Anitâŋe pâku lohimbî tihityenŋe otmu nombotŋeŋe ikŋan biwiyenŋe kepeim mansai ya manman kârikŋahât pat kuyiŋgiop yakât den pat Simonŋe eknongomu nanŋain.

15 Emelâk emet inâŋŋan Anitâŋe poropete âlâ den ekumu kulemguop yakât bulâŋe tetemu eksain. Den ya yuwu tap.

16 “Kutdâŋe yuwu yap. “Hâmbâi Dawitiŋe Isirae lohimbî galemyon-goap ya yeŋgât kasalipyeŋe taka yongom itit kiom tuhuyiŋŋetâ kapi kâwurumŋeâk kinbuap. Otmu nâŋgâŋmune ârândâŋ otmu sese hâkulipyeŋe âwurem taka kâwurum ya pitim kapi âiŋe tuhum yan man-nomai. Sâp yan Dawitihât senâmbâ gâtŋe mem kânâŋgâŋmune lohimbî tihityenŋe otmu âilonŋo lonŋo mannomai.

17 Yawu otmâ pâku lohimbî hânŋan kulemŋan mannomai ya nine pat kuyiŋgiwan yâkŋe Kutdâhâlen ari hoŋ bawaŋim mannomai.

18 Emelâk emet inâŋŋan Kutdâŋe den yawu sâŋ teteop.”

Poropete den yawu kulemguop.

19 Yakât otmâ biwinaŋe yuwu nanŋan. Pâku lohimbîŋe Anitâhât den lâum Yesuhâlen biwiyenŋe kepeine sâŋ otmâ ya yeŋgât ki undip katyŋŋinom.

20-21 Emelâk embâŋâmbâek Yura nengât papatolipnenŋe tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp ârândâŋ miti emetyenŋan yâhâ Mosehât girem den sâlikum manmâ gawî. Otmu âun yu nen gurâ yawuâk sâlikum nâŋgâŋ manmain. Yakât otmâ girem den yuwu kulemgum katyŋŋinom. “Pâku lohimbîŋe Porom

Lâpio mepaem sotbân gotyengan katnomai yapâ gâtje ki mem nenomai. Otmu noniņ bulimakao engatje sâhâm manņuņetâ mumbuap ya otmu yakât hepje ki nenomai. Otmu kâwâ konda ki otnomai.” Den yawu kulemgum katyiņginom. Yawu.” Yakowonje den yawu sâop.

Pâku lohimbije Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi ya yengât pepa kulemgum katyiņgiwi.

²² Yawu sâmu aposolo otmu galemlipyenaje Yesuhât komot orop menduhuakmâ biwiyenaje hikuakmâ konohâk otmu lok yâhâp mem teteylekjetâ Paulo yet Banawa orop Antiok kapiân arinomaihât pâinyelekbi. Yawu otmâ lok yâhâp, kutyetje Yurasi Basawa yet Sila sâm, yâk mem katyelekbi.

²³ Lok yâhâp yuņe Paulo yet Banawa orop Antiok kapiân arinomai sâm pâku lohimbi yengât pepa yuwu kulemgum yingim hângânyongowi.

“O Bukulipnenje,

Yen pâku lohimbi, Antiok, Siria, Kirikia kapi ambolipnaje Yesu Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai yen Anitâne meyekmu nen orop komot konohâk oain. Yakât otmâ nen aposolo otmu Yesuhât komot Yerusalem kapiân mansai ya yengât galemlipyenaje heronje nângâyiņgim pepa yu kulemgum katyiņgiain.

²⁴ Umatje âlâ yengâlen teteop ya nengâlebâ lok nombotnaje yeņe engatyeneâk otmâ yengâlen taka den topņe topņe ekyongonjetâ nângâwi. Nenņe lok ya ki âi sâm yingim hângânyongowin.

²⁵⁻²⁷ Yakât otmâ nenņe menduhuakmâ lok yâhâp, kutyetje Yurasi yet Sila sâm mem katyelekmâ hângânyotgomunņe taka den ekyongomutâ nângânomai. Yâkņe Banawa yet Paulo yâk orop yengâlen takanomai. Paulo yet Banawanje Kutdâ Yesu Kiristo hoņ bawanņim hâhiwin kakņan manmawot.

²⁸ Anitâne biwi nângân nângânnenņan katmu nângâmunņe tetemu undip ki katyiņginom yawu nanņain. Yâhâ girem den pâņe tâlâwâk ekyongoain yu lâuņetâ ârândâņ otbuap.

²⁹ Pâku lohimbije Porom Lâpio mepaem sotbân gotyengan katnomai yapâ gâtje ki mem nenomai. Otmu noniņ bulimakao engatje sâhâm manņuņetâ mumbuap ya otmu yakât hepje ki nenomai. Otmu kâwâ konda ki otnomai. Girem den yu lâum manņetâ ârândâņ otbuap. Yawu. Nen bukulipyenje Yerusalem kapiân mansain.”

³⁰ Pepa yawu kulemgum yingim hângânyongonjetâ mem Antiok kapiân ariwi. Antiok kapiân ari Yesuhât komotņe mem menduhuyekmâ pepa ya yingiwu.

³¹ Pepa ya yinginjetâ sâlikum nângâwi. Otmu biwiyenje orotok sâmapgât lohotņan mannomai sâm kulemguwu ya sâlikum nângâņetâ tepyenje heronje olop.

³² Anitâne Yurasi yet Sila mâmâņe otyitgimu yâkņe lohimbi ya den kâlêwâk ekyongom biwiyenje mem hewewen tuhuyehowot.

³³⁻³⁴ Yawu otmâ Yesuhât komot Yerusalem kapiân âwurem ariyet sâm hângânyotgowi. Yawu sâm hângonyotgowi yamâ Silaņeâmâ pilâm yan manmu Yurasine ikņiâk âwurem Yerusalem ariop.

Paulo yet Banawa pilahowot.

³⁵ Paulo yet Banawanje Antiok kapiân manmâ Yesuhât komolân gâtje lok nombotņe orop Kutdâhât den lohimbi kâsikum yingiwu.

³⁶ Sâp âlâen Paulonje Banawa yuwu sâm ekuop. “Netnje angoân kapi tipi tapi tatmâ arap yan ari Kutdâhât den kapi ambolipnje ekyongomutnje nângâjetâ bulânje otmu Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi. Yâkne girawu mansai yakât nângâm ari yekdom.”

³⁷ Yawu sâmu Banawanjeâmâ Yoane Mareko orowâk arinom sâop.

³⁸ Emelâk Yoane Marekone âi pânan pilâm Pampilia hân yan pilâyelekmâ Yerusalem kapiân âwurem ariop. Yakât otmâ Banawanje Yoane Mareko orowâk arinom sâop ya Paulonje nângâmu ki ârândânj olop.

³⁹ Yakât otmâ Paulo yet Banawa sâm kuanjim pilahowot. Pilakmâ Banawanje Yoane Mareko memu orowâk wanja pato âlâen yâhâmutâ meyelekmâ Kipiro mâtuja yan ari kionjowot.

⁴⁰ Yâhâ Paulonjeâmâ Sila memu Kutdânje tihityetnje olâk sâm Yesuhât komotnje hângânyotgonjetâ ariowot.

⁴¹ Ari Siria, Kirikia hân ya hâtikgum Yesuhât komolipnje kapi tipi tapi yan manmâ arai yâk yengât biwiyenje orotok sâmapgât mem kâriknje tuhuyehowot.

16

Paulonje Timoteo memu orowâk ariwi.

¹ Paulo yet Silanje Kirikia hân ya pilâm Derewe otmu Lisitera kapiân ariowot. Lisitera kapi yan lok âlâ manop, kutnje Timoteo, yâkât topneâmâ yuwu. Âwânje yamâ Girik lok. Yawu gârâmâ âwânjanje Yura imbi miop. Yawu gârâmâ Timoteo mâmânjâitnje Yesuhâlen biwiyetjanje kepeim manminiowot.

² Lisitera otmu Ikonion kapi ambolipnje Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manminiwiñje Timoteohât nângâjetâ yahalop yakât otmâ yâkât topnje Paulo ekuwi.

³ Paulo ekuñjetâ nângâm Timoteo orowâk arirom sâm yakât ekyongop. Yawu gârâmâ Yura lohimbî yan manbiñje Timoteo âwânje ya Girik ambonje ya nângâm metewi. Yakât otmâ Paulonje Mosehât girem den lâum Timoteo hâkñahât torehenjan undip tuhuwanjiop.

⁴ Yawu otmâ kapi ârândânj ari aposolo otmu Yesuhât komotnje Yerusalem kapiân manbi yâk yengât galemlipyenjanje girem den kulemgum katyñgiwi ya lâum mannomai sâm Yesuhât komolipnje ekyongowi.

⁵ Yawu otñjetâ Yesuhât komotnje Kutdâhâlen biwiyenaje tinjâk kepeim Anitâhât den lâum manbi. Otmu yawu manñjetâ hilâm ârândânj pâku lohimbî nombotnje âlânje Yesuhâlen biwiyenaje kepeim yâk yengâlen torokatñjetâ sambe sambe otbi.

Wâtgât mâmâñahât Heakñje Paulo biwiñje mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ehop.

⁶ Paulo yet Silanje kapi tipi tapi Asia hânân tatmâ arap yan ari Yesuhât den pat âlepñje lohimbî ekyongore sâm otmutâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñje undip katyitgiop. Yakât otmâ kapi tipi tapi Pirihiya otmu Galatia hânân tatmâ arap ya ambolipñje Yesuhât den pat âlepñje ekyongom ariowot.

⁷ Yawu otmâ Misia hân bânjehembâ ari Bitinia hânân arire sâm otmutâ Yesuhât Wâtgât mâmâñahât Heakñje yawuâk undip katyitgiop.

⁸ Undip katyitgimu Misia hân ya hâtikgum ari saru ginñan Toroa kapi tawân gemutâ nânje mem teteyelekmâ yâk yetgâlen torokatban.

9 Yawu otmâ emet njiŋ sâmu orowâk iwin. Otmu omonđâŋe Yesuhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Paulo biwiŋe mem purik pilâmu kulem âlâ yuwu tetemu ehop. Makeronia gâtŋe lok âlâŋe tetem kinmâ Paulo ulitgum yuwu sâop. “Gâŋe Makeronia nengâlen ga tânnongowuat.”

10 Kulem tetemu ehop ya Paulonje eknogomu nâŋgâm yuwu sâwin. “Makeronia hânâri ari Yesuhât den pat âlepŋe ekyongonogât Anitâŋe sâm ningiap.” Yawu sâm Makeronia hânâŋen arine sâm mitiwahom tatbin.

11 Otmu emet haŋ sâmu wanga patoen yâhâmunŋe menenekmâ Toroa kapi ya pilâm ari emet njiŋ sâowân Samotarake mâtuŋa yan ari katnenekmu gewin. Emet haŋ sâmu yapâ menenekmâ ari Niapoli kapiân katnenekmu gewin.

12 Otmu kapi ya pilâm Pilipi kapiân ariwin. Pilipi kapi yamâ Makeronia hân yakât kapi kunŋe. Roma lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe yan manbi. Pilipi kapi yan tatmunŋe hilâm mome mon pesuk sâop.

13 Otmu kapi betŋehen to âlâ tap yan Yura lohimbiŋe Anitâ ulitguminiwi yakât kawe âlâ tap. Yakât otmâ tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâŋŋan lok pâinyekmâ yan gewin. Yan ge imbi nombotŋe mem teteyekmâ yâk orop ge tatmâ Yesuhât den pat âlepŋe ekyongowin.

14 Otmu Tiatira kapi ambonŋe, imbi âlâ, kutŋe Litia sâm, yâkŋeamâ sâŋgum gârem katmu puluhunetâ yapâ tewetsenŋe miakmâ manminiop. Imbi yaŋe Anitâ mepaem manminiop yakât otmâ Kutdâŋe biwiŋe mem hewewerŋ tuhumu ândâp katmâ Paulohât den nâŋgâmu bulâŋe otmu Yesuhâlen biwiŋe kepeiop.

15 Yakât otmâ imbi ya otmu ikŋe sen ya kerehâk toen mem katyekbi. Toen mem katyekŋetâ imbi yaŋe yuwu sâm eknongop. “Kutdâhâlen biwinanŋe kepeimune manman kârikŋahât pat kunihiap yakât otmâ nâhât emelan takanŋetâ yan orowâk tatnom.” Yawu sâmu nenŋe yâkât emelan yâhâwin.

Roma yengât tembe lâunŋe Paulo yet Sila meyelekmâ pâi emetŋan katyeleki.

16 Sâp âlâen Anitâ ulitgum manminiwi yakât kawerŋan gemunŋe, hoŋbawa imbi âlâŋe mem tetenenehop. Otmu weke bâleŋeŋe kakŋan memu lohimbi yengâlen ari yu ya teteyiŋgiwuap yakât topŋe sâm tetem ekyongominiop. Yawu otmu tewetsenŋe me senŋe âlâlâ yakât hâmeŋe sâm warŋminiwi ya mem ari galemlipŋe yingiminiop.

17 Aiop, imbi yaŋe Paulo ekmâ betnenŋan gam den kârikŋan yuwu sâop. “Lok yuŋe Anitâ yahat yahatŋe hoŋ bawangim manman kârikŋan manmâ yâhânomgât topŋe eknongone sâm takai.”

18 Hilâm ârândâŋ betnenŋan gam yawu otningiminiop. Yakât otmâ Paulonje nâŋgâmu ki ârândâŋ otmu purik sâm weke bâleŋe ya yuwu sâm ekuop. “Nâŋe Yesu Kiristohât sâtgât ekghomune gaiakmâ ba ari.” Yawu sâmu yanâk weke bâleŋe yaŋe yâkâlembâ gaiakmâ ba ariop.

19 Yâhâ imbi yakât galemlipŋanŋe tewetsenŋe me senŋe âlâlâ yâkâlembâ âlâku ki menomai ya nâŋgâwi.

20 Yakât otmâ Paulo yet Sila mem dâiyelekmâ sombemân yâhâ Roma yengât kiplipyeŋe yengât senyerŋan katyeleketâ kinmutâ yuwu sâm hâkyetŋan sâwi. “Yura lok yuŋe kapinenŋan taka ki orotŋe otŋet sâm meme sâsâ tuhunenekmutâ nâŋgâmunŋe dondâ bâleap.

21 Yâkŋe orotmeme âiŋe, nen Roma lohimbiŋe ki otmain ya otŋet sâm kâsikum ningim tawot.”

²² Yawu sânetâ lohimbi sombemân kinbiñe nângâm bâleyitginetâ Roma yengât kiaplipyenaje yetgât hâk katipñe mem duwatmâ tuhum pilâm tembe lâulipyenje ekyongonjetâ kapamñe dondâ yotgowi.

²³ Yotgonjetâ hâkyetñe bâñ bâlângum hewâk pato otmu pâi emetñan mem yâhâ katyeleknjetâ tatmutâ gahatñe ya kârikñeâk manñum henñengum katyeleknjetâ tatsat sâam galem ya ekuwi.

²⁴ Ekuñetâ pâi emetñe yakât biwiñe âlâ tânâmñan tap yan dâim ari katyelekmâ nak âlâ hionmâ nombot nombot tuhuwi yapâ kâiyetñe pilâmutâ arimu nak ya mem menduhum sâhâñetâ yan talowot.

²⁵ Otmu omoñ tânâmñan Paulo yet Silañe kep mem Anitâ mepaem tatmutâ lok nombotñe pâi emetñan katyeleknjetâ tatbi yanje nângâyitgiwi.

²⁶ Yawu otmâ mososoñ pato mem pâi emetñe ya gâsuk gâsuk sâmu yakât gahatñe kerek hindakmâ an sâam kinop. Otmu pâi emetñan ip kârikñane sâhâyekñetâ tatbi ya yengât ip kârikñe ñerek holañakmâ kisik pâsok sâop.

²⁷ Yawu otmu galem yanje amanâmbâ yahatmâ gahatñe ya an sâam kinmu ya ehop. Ya ekmâ lok bâleñe kerek yaehen kionmâ arai sâam tewetñe mem dâim ikñe enñatñe kârâm hâreakbe sâam olop.

²⁸ Yawu otmu ekmâ Paulonje yuwu sâop. “Nen hârok tain yakât otmâ gike enñatge ki hâreak.”

²⁹⁻³⁰ Yawu sâmu galem yanje balamgât sâmu bukulipñane balam saum wanjetâ pâi emetñan yâhâm gem yehop. Tatñetâ yekmâ kâi bânñe kârân kârân sâmu, Paulo yet Sila dâiyelekmâ gemâmâ yuwu sâam âiyotgop. “Nâñe girawu otmune Anitâñe manman kârikñahât pat kunihwuap?”

³¹ Sâmu yuwu sâam ekuowot. “Kutdâ Yesu Kiristohâlen biwihanje kepeim manbuat otmuâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuhihwuap. Otmu imbihe naomge yâku yawuâk.”

³² Yawu sâam Yesu Kutdâhât den pat âlepñe yâk otmu hep torehenlipñe yawuâk ekyongowot.

³³ Ekyongomutâ galem yanje hepyetñe piriyyitgiop. Piriyyitgimu ikñe otmu imbiñe naomñe hârok mem toen katyehowot.

³⁴ Yawu otmâ Paulo yet Sila dâiyelekmu ikñe emelan yâhâ sot um yitginetâ niowot. Otmu Anitâhâlen biwiyenaje kepeiwi yakât biwi hero pato otbi.

³⁵ Emet han sâmu Paulo yet Sila holañyeleknjetâ ariromawotgât Roma yengât kiaplipyenaje tembe lâu hângânyongonjetâ pâi emetñan ariwi.

³⁶ Pâi emetñan ari “holañyelekdâ kionmâ ariyet” sâam galem ya ekuwi. Ekuñetâ pâi emetñan yâhâ Paulo yuwu sâam ekuop. “Kiaplipnennaje den katñetâ takap. Yakât otmâ holañyelekmune kionmâ ariromawot.”

³⁷ Yawu sâmu Paulonje tembe lâu ya yuwu sâam ekyongop. “Nerâmâ “Roma lok”. Yakât otmâ wongât angoân kiaplipyenaje ki âinotgom topnetñe nângâwi? Yawu otmâ lok senyenjan kapamñe imbiâk notgom pâi emetñan mem katneleknjetâ tait. Yamâ yeñe netgât yohân kionmâ ariyet sâam hângânyongonjetâ taka eknotgonjetâ nângâmmune ki dopñan oap. Kiaplipyene ñenak taka eknotgonjetâ yanâmâ kionmâ arirom.” Yawu sâam ekyongop.

³⁸ Yawu sâam ekyongomu tembe lâu yanje purik sâam ari kiaplipyene teteyingwi. “Paulo yet Sila yamâ Roma lok.” Yawu sâam kiaplipyene ekyongonjetâ yâkñe nângâm pârâk pilâwi.

³⁹ Pârâk pilâm yâk yetgâlen ari den lohotñan ekyotgom pâi emetñambâ dâiyelekmâ ge hângânyotgonjetâ kionowot.

40 Yapâ kionmâ Tiatora kapiân ari Litiahat emelan yâhâowot. Yan yâhâ Yesuhât komot mem teteyekmâ biwiyenje orotok sâmâpgât den ekyongom biwiyenje mem hewewenj tuhumm yapâ pilâyekmâ ariowot.

17

Paulo yet Sila Tesalonike kapiân ariowot.

1 Paulo yet Silane kapi ya pilâm kapi yâhâp, kutyetnje Ampipoli otmu Apolonia, yan ariowot. Yan ari yan Yura yengât miti emetnje ki tap yakât otmâ kapi yâhâp ya wangim Tesalonike kapiân ariowot.

2 Yan ari Yura yengât miti emetjan yâhâ Yura lok orop Anitâhât den emelâk miti pepaen kulemgui yakât alahujetâ tatmâ nângâ nângâ sâp kalimbu pesuk sâop.

3 Yawu otmâ Yesuhât topnje yuwu sâm ekyongowot. “Yesunje tihitnenje olâk” sâm Anitânje hângângumu giop. Gemu lok bâlenjanje kum mem âlâlâ tuhujetâ sâtgum muowâke yamâ benje Anitânje mumunambâ mem yahalop. Yakât topnje emet inânjan Anitâhât poropetelipjanje miti pepaen kulemgui tap.” Yawu sâm ekyongowot.

4 Yawu sâm ekyongomotâ Yura lohimbî getek âlâ otmu kapi yakât lok papatolipnje yengât imbilipyenje nombotnje otmu Girik lohimbî Yura yengâlen torokatjetâ Anitâ mepaeminiwi. Lohimbî yunje Paulo yet Banawanje den sâowot ya nângâjetâ bulânje otmu Yesuhâlen biwiyenjanje kepeiwi.

5 Yawu gârâmâ Yura lohimbî sesengâlâkne den ya nângâjetâ ki bulânje otmu lok hilâm ihi nombotnje mâtâwân in yâhâm gewi ya ekyongonjetâ menduhuakbi. Menduhuakjetâ Yura lok yanje lok menduhuyekbi ya tepyenjan kânângâjetâ dâiakmâ Paulo yet Sila pâinyelekmâ Yasongât emelan ariwi.

6 Emelan ari pâinyelekjetâ biatmu Yason otmu Yesuhât komolân gâtne lok nombotnje meyekmâ papatolipyenje yengâlen ari den âiân katyekmâ yuwu sâwi. “Yasonje lok yâhâp dâim emetjan katyelekmâ tawot.

7 Yâkne lohimbî kendâyingimutâ kuk kapam otmai. Yâkne nengât kapiân taka tatmâ Roma kunnennjahât den bet pilâm lok kutdâ ânje, kutnje Yesu sâm, “yâkne tihitnenje otmap” yawu sâm yakât den lohimbî eknongom tawot.”

8 Yawu sânetâ kapi ambolipnje otmu papatolipyenjanje den ya nângâm biwiyenjan tâlimu kuk pato otbi.

9 Yawu otmâ papatolipyenjanje Yason otmu bukulpnje ekyongonjetâ tewetsenne katmâ pâi emetnje puluhum kionbî.

Paulonje Yesuhât topnje Berea kapi ambolipnje ekyongop.

10 Emet omon otmu Yesuhât komotnje Paulo yet Sila yohân hângânyotgonjetâ Berea kapiân ariowot. Yan ari Yura lohimbî yengât miti emetjan yâhâ Paulonje Yesuhât den pat âlepne ekyongop.

11 Yâhâ Tesalonike kapiân Yura lohimbîje biwi kârikne otmâ denyetnje nângâjetâ giop. Yâhâ Berea kapiânâmâ lohimbî yanje biwi hewewenj otmâ ândâp katmâ Paulohât den nângâneak otbi. Yawu otmâ “Den eknongoap ya bulânje me bia” sâm hilâm ârândânj yakât alahu gulahu otmâ Anitâhât den miti pepaen kulemgui ya sâlikuwi.

12 Yawu otmâ yâk yengâlen gâtne kiongitnje orowâkne Yesuhâlen biwiyenjanje kepeiwi. Otmu Girik lohimbî yahat yahatnje nombotjanje yawuak.

13 Yawu gârâmâ Paulonje Berea kapiân ari Anitâhât den ekyongomu nângâjetâ bulânje olop yakât den pat sâm haok tuhujetâ Tesalonike kapiân

arimu Yura lohimbinje nângâñetâ bâleop. Nângâñetâ bâlemu Berea kapiân ari kapi ambolipñe biwiyenjan kuinj kuinj kendâyinñiwi.

¹⁴ Yawu otñetâ Sila yet Timoteo yamâ Berea kapiân talowot. Yâhâ Paulo yamâ Yesuhât komotñe ekuñetâ kapi ya pilâm saru ginñjan ariop.

¹⁵ Otmu Yesuhât komolân gâtñe lok nombotñaje Paulo dâim ari Aten kapiân katmâ âwurene sâam otñetâ yuwu sâam ekyongop. “Yeñe Sila yet Timoteo ekyotgoyetâ in yawu takaromawot.” Yawu sâam ekyongomu âwurem Berea ariwi.

¹⁶ Pauloñe Sila yet Timoteo yetgât mambotyitgim Aten kapiân talop. Yan tatmâ Porom Lâpio topñe topñe hâwim kânângâñetâ talop ya ekmâ biwiñe kâlâp siop.

¹⁷ Yawu otmâ Yura lohimbi yengât miti emetñjan yâhâ Yura lok nombotñe otmu Girik lok nombotñaje Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaeminiwi yâk orop tatmâ den sahañgiwi.

¹⁸⁻²¹ Aten kapi ambolipñe otmu lok nombotñe kâlepñehembâ taka yan kandi manbiñe den anjo teteminiop yakât topñe nângâm henñengune sâam alahu gulahu otmâ manminiwi. Yawu gârâmâ Pauloñe hilâm ârândân sombemân ari lohimbi ya Yesuhât den pat âlepñe ekyongomu den sahañgiminiwi. Otmu kapi yan lok nângân nângânyenñe orop komot yâhâp manbi, kutyenñe Epikue, otmu âlâmâ Sitoik. Komot yapâ gâtñaje Paulo orop tatmâ den sahañgiwi. Nombotñaje Paulohât yuwu sâwi. “Lok yuñe den ihilâk sâmap. Nângân nângânñe bia.” Yawu sâwi. Otmu Anitâñe Yesu mumuñambâ mem yahalop yakât den pat âlepñe Pauloñe ekyongomu nombotñaje yuwu sâwi. “Lok yuñe lohimbi ondownângen mansai ya yengât Porom Lâpio yakât yap.” Yawu sâam den âiân katne sâam den sâsâ emetñe âlâ, kutñe Aripako sâam, yan dâim yâhâ katñetâ kinmu yuwu sâam âikuwi. “Gâñe den anjo eknongom gat ya nângâmunñe ki keterakningimap. Yakât otmâ topñe sâam henñengurâ nângâne.” Yawu sâwi.

Pauloñe Anitâhât den ekyongop.

²² Yawu sâñetâ Pauloñe yahatmâ kinmâ yuwu sâam ekyongop. “Aten kapi ambolipñe yengât orotmemeyenñe âlâlâ ekmâ yuwu nanñjan.

²³ Yeñe Porom Lâpioyenñe topñe topñe mepaem manmai. Nâñe kapiyenñan bam gam Porom Lâpioyenñe dondâ hâwim kânângâñetâ kinsap ya eksan. Yawu gârâmâ lâpio âlâhât kawenñe inâk tap yan den yuwu kulemgum katñetâ tap ya sâlakuan. “Lâpio âlâhât topñe ki nângâmain yâkât kawenñe.” Ki nângâmai ya imbiâk mepaemai yakât topñe âun yuân ekyongomune nângânomai.

²⁴ Kutñeâmâ Anitâ. Anitâñe hân himbim amboñe oap. Yâkñe hân himbim kândikyotgom wahap topñe topñe katmâ meteop. Opon kâmbukñe tuhumain yan ki tatmap.

²⁵ Anitâñe tititnenñe otmâ galemnongomu manman âlonjo manmain. Yakât otmâ nenñe wuân me wuângât Anitâñe umburuk otmu tângunomgât dop âlâ ki tap.

²⁶ Kândikum emelâk yâkñe topñe katmâ lok, kutñe Aram sâam, ya tuhuop. Yawu gârâmâ yâkâlambâ gâtñaje lok topñe topñe tetem ganjetâ ganjetâ sambe sambe otmâ hânñjan kulemñjan manmâ arain.

²⁷ Biwi nângân nângânñenñe pâronj sâamu Anitâhât towatñe mem tetenomgât tetem manmâ mumain yakât dop yâkñe katningimap. Otmu yupâ yapâ ari tatnom sâamunñeâmâ yakât andemñe yâkñak sâam ningiop. Yâkñe kâlepñehen ki ya tap.

28 Yakât otmâ lok âlâŋe den yuwu kulemguoƨ tap.

“Yâkŋe kurihinenekmu mansain.”

Otmu yengâlembâ gâtŋe lok nombotŋe yuwu sâmai,

“Nen yâkât sen mansain.” Yawu sâmai.

29 Anitâŋe umut biwinenŋe katningimu yâkât sen mansain. Yakât otmâ nenŋe engatnenŋeâk otmâ kât, goli, me siliwa, yaŋe mem Anitâhât kundenŋe tuhunomgât dop âlâ ki tap.

30 Anitâhât topŋe hâum pâpgum manmâ gamai yakât nâŋgâm ki hilipyongop. Yawu gârâmâ âun yukârâmâ ya pesuk yap. Âun yukârâmâ lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ arain nen kerekŋe orotmeme bâleŋe bet pilâm yâkâlen biwinenŋe kepeim tem lâuwanginomgât sâop.

31 Otmu ikŋe hoŋ bawanŋe nen lohimbi kerek den âiân katnenekmâ topnenŋe mem tetem matŋe ningimu ârândâŋ otbuap yakât sâpŋe kalop. Otmu nen kerekŋe lok yakât topŋe nâŋgâm henŋenŋunomgât Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop.” Yawu sâm ekyongop.

32 Yâhâ “mumuŋambâ mem yahalop” yawu sâm ekyongomu lok nombotŋe nâŋgâŋetâ tânyenŋe hutuk sâm sennan gem girinŋangiwi. Yâhâ nombotŋeâmâ yuwu sâm ekuwi. “Den yat yu sâp âlâen âwurem ga âlâkuâk sârâ nâŋgânom.”

33 Yawu sâŋetâ Pauloŋe pilâyekmâ kionŋop.

34 Otmu lok nombotŋe Yesuhâlen biwiyeŋe kepeim Paulohâlen torokatbi. Yâk yengâlen gâtŋe lok âlâ, kutŋe Dionisio sâm, yâhâmâ nâŋgân nâŋgânŋe pato. Yâkŋe Aripako emelan yâhâ lok nombotŋe orop den otminiwi. Otmu imbi âlâ, kutŋe Damari sâm, otmu lohimbi nombotŋe ki yongonsan.

18

Pauloŋe Korinti kapiân ariop.

1-2 Pauloŋe Aten kapi pilâm Korinti kapiân ariop. Yura gâtŋe lok âlâ, kutŋe Akuila sâm, yâhâmâ Ponto hânân teteop. Otmu imbiŋe, kutŋe Pirisila sâm, miakmâ Roma kapiân manowot. Kapi yan manmutâ Roma yengât kunyeŋe, kutŋe Kalaurio sâm, yâkŋe Yura lohimbi kerek yapâ watyekmu kapi ya pilâm iton galarŋ otmâ ariwi. Yawu otmâ yâkŋeâmâ Korinti kapiân taka manowot. Otmu Pauloŋe âi yuwu mem manminiop. Yâkŋe sâŋgum kârikŋe gârem kândâkdâek pato yaŋe mem selep tuhumu lohimbiŋe puluhunetâ yapâ tewetsenŋe mem manminiop.

3 Otmu Akuila imbiŋâitŋe nep yawuâk mem manminiowot. Pauloŋe Akuila imbiŋâit mem teteyelekmu emetyekŋan dâimutâ ari nep mem orowâk manbi.

4 Manmâ Pauloŋe tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp ârândâŋâk Yura lohimbi yengât miti emetŋan yâhâ Yura otmu Girik lohimbi Yesuhâlen biwiyeŋe kepeinŋetgât engatyeŋan gem yâkât den pat âleŋe ekyongominiop.

5 Otmu Sila yet Timoteoŋe Makeronia hânângembâ takamutâ penanŋiakbi. Yapâek Pauloŋe âi ya pilâm Anitâŋe Yesu hânângumumu ge tihitnenŋe otmap yakât den pat haonmâ ârândâŋ ekyongom manop.

6 Ya ekyongomu nâŋgâŋetâ tâŋât otmu bet pilâm sâm ge katbi. Yakât otmâ Pauloŋe yâk yengât nâŋgâmu giop yakât dop kum hâk katipŋe kâlep ya mem pân pânŋumu wahap gemu yuwu sâm ekyongop. “Hiliwahonomai yakât tosa

nâhâlen ki gâitnomai. Yamâ yeŋe wahap. Sâp yupâek yen betyîngim pâku lohimbi yeŋgâlen ari Yesuhât den pat âlepŋe ekyongowom.”

7 Yawu sâm ekyongom miti emetjambâ pilâyekmâ kapi amboŋe lok âlâ, kutŋe Titio Yasto sâm, yâkŋe Yura yeŋgâlen torokatmâ Anitâ mepaem man-miniop. Yâkât emet miti emetŋe gotŋan tuhumu talop. Yawu gârâmâ Paulonŋe yan arimu yâk orop manowot.

8 Yan manmâ Paulonŋe Yesuhât den pat âlepŋe lohimbi ekyongomu miti emetŋe yakât galemŋe, kutŋe Kirisipo sâm, yâk otmu hep torehenlipŋe orowâk nâŋgânetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen biwiyenŋe kepeiwi. Otmu Korinti kapi ambolipŋe kiŋgitŋe orowâkŋe Yesuhât den pat ya nâŋgânetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe kepeinetâ toen mem katyekbi.

9-10 Otmu omonj âlâen Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Paulo biwiŋe mem purik pilâmu Kutdâŋe tetewangim yuwu sâm ekuop. “Biwihe orotok sâmu lohotŋe otmatgât ninâk mâmâŋe otgihimune den pat âlepŋe pahâk ekyongom yâhâwuat. Kapi yukât ambolipŋe dondâŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeim mansai. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe mem âlâlâ tuhuheknomaihât dop âlâ ki tap.”

11 Yawu sâm tetewangim ekumu kapi yanâk manmâ Yesuhât den pat âlepŋe kâsikum yîngim manmu yambu konok otmu kakŋan emetsenŋe nombolân konok pesuk sâop.

Paulo hakŋan sâm den âiân katbi.

12 Sâp yan Roma kunyenŋe kiap âiŋe âlâ, kutŋe Galio sâm, ya mem Akaia kapi ambolipŋe yeŋgât kiap pato sâm katmu galemnyongom manop. Yawu gârâmâ Yura lok nombotŋanŋe den hikuŋetâ biwiyenŋe konohâk otmu Paulo mem kiapgâlen ari den âiân katbi.

13 Den âiân katmâ yuwu sâm hakŋan sâwi. “Nen Yura lohimbiŋe Mosehât girem lâum manmain ya lok yuŋe kelangatmâ den anjo kâsikum ningim yu lâuŋet sâm meme sâsâ tuhunenekmâ mansap.” Yawu sâwi.

14 Yawu sâŋetâ Paulonŋe den matŋe kâpekyiŋgiwe sâm otmu yanâk Galionŋe den hârewangim Yura lok yuwu sâm ekyongop. “Yen Yura lok, yeŋe meme sâsâ tuhunekŋetâ nâŋgâmune bâleap. Lok yuŋe yu me ya otmu bâleap mâne denyenŋe nâŋgâyîngimbâm. Yawu ki oap yakât otmâ yuâmâ yeŋgât wahap.

15 Lok kutŋe me girem denyenŋe yuwu yawu tap yakât sâm tai. Yakât otmâ yeŋak sâm heŋgeŋgunomai. Yu nâhât wahap bia.”

16 Yawu sâm watyekmu gewi.

17 Ge kapi ambolipŋanŋe nâŋgâm bâlem miti emetjâhât galemŋe pato, kutŋe Sostene sâm, ya kuwi. Yawu otbanŋinŋetâ kiapŋe yekmâ ki yekmâ yawu olop.

Paulonŋe Yerusalem kapiân âwurem ariop.

18 Paulonŋe Korinti kapi yan Yesuhât komolipŋe orop sâp kâlep manbi. Yâhâ sâp yan Kenŋeria kapiân ari “wahap âlâ gâmâlâk otbom,” sâm yakât dop kum bukulipŋe ekyongomu somotŋe korotok hârewangiwu. Somotŋe korotok hârewanginŋetâ Korinti kapiân âwurem ariop. Âwurem ari Akuila yet Pirusila meyelekmu Yesuhât komot pilâyekmâ Siria hânângen arine sâm wangæan yâhâwi.

19 Wangæan yâhânetâ meyekmâ ari Epeso katyekmu pilakbi. Pilakmâ Paulonŋe Yura yeŋgât miti emetŋan yâhâ Yesuhât den pat âlepŋe ekyongomu yakât alahu gulahu otbi.

20 Otmu Paulonŋe yâk orop yan sâp kâlêwâk manâkgât ekuŋetâ kuyiŋgim yuwu sâm ekyongop.

²¹ “Anitâŋe nâŋgânihiwuap otmuâmâ yengâlen yâhâpŋe âwurem takam yekbom.” Yawu sâŋ pilâyekmâ wanŋaen yâhâop.

Wanŋaen yâhâmu yapâ mem Kaisaria kapiân ari katmu giop.

²² Yapâ ari Yesuhât komolipŋe Yerusalem kapiân manbi yâk orop tipinŋe tatmâ benŋe yapâ pilâyekmâ Antiok kapiân ariop.

²³ Otmu Antiok kapi ya pilâm ari Yesuhât komolipŋe Galatia otmu Pirihiâ hânân manmâ ariwi yanŋe biwiyenŋe Yesuhâlenâk katmâ manŋetgât mem hewewenŋ tuhuyehop.

Apoloŋe Epeso otmu Korinti kapiân ari den pat âlepŋe ekyongop.

²⁴ Yura lok âlâ nâŋgân nâŋgânŋe pato manop, kutŋe Apolo sâŋ, yâhâmâ Alesandiria kapi amboŋe. Yâkŋeâmâ Anitâhât den kulemgui ya sâlikum nâŋgâm pesuk pilâm hewewenŋ otmâ den ya lohimbi kâsikum yinŋim manminiop.

²⁵ Otmu Yoaneŋe emelâk toen mem kalop yakât otmâ Yesuhât den yamâ tipinŋe nâŋgâop. Yawu tipinŋe nâŋgâowâke yamâ biwiŋe hewewenŋ otmu den ya lohimbi kâsikum yinŋim manminiop.

²⁶ Yawu otmâ Yura lohimbi yengât miti emetŋan yâhâ Yesuhât den pahâk ekyongomu Akuila yet Piriŋilane denŋe nâŋgâm emetyetŋan dâim ari orowâk manmâ Anitâhât den mâtâpŋe sâŋ henŋenŋum ekumutâ nâŋgâop.

²⁷⁻²⁸ Otmu Apoloŋe Epeso kapi pilâm Akaia hânân ariwe sâŋ olop. Yakât otmâ Akaia arimu buku otbanŋinomaihât nâŋgâm Yesuhât komotŋe pepa âlâ kulemgum wanŋetâ ikŋak miakmâ ariop. Mem ari Yesuhât komot Korinti kapiân manbi pepa ya tiripyongomu sâlikum ekmâ buku otbanŋinetâ orowâk manbi. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otbanŋimu emelâk Anitâhât poropetelipŋane yâkât den kulemgui ya topŋambâek kâsikum yinŋiop. Otmu Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâŋ Yesu hâŋgângumu giop yakât topŋe sâŋ kusânâ ekyongomu nâŋgâŋetâ bulâŋe olop. Otmu Yura lok nombotŋe orop den sahanŋiwi ya den amokŋan ekyongomu nâŋgâm pâpŋuwi. Yawu otmâ Yesuhât komot mem hewewenŋ tuhuyekmu biwiyenŋe Yesuhâlenâk kinop.

19

Pauloŋe Epeso kapiân ariop.

¹ Apoloŋe Korinti kapiân ari manop sâp yan Pauloŋe pumŋe âlâ hâtikgum nombot ari Epeso kapiân gem Yesuhât komot âlâ mem teteyekmâ yuwu sâŋ âiyongop.

² “Kândikum biwiyenŋe Yesuhâlen katbi yan Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge mâmâŋe otyinŋiop me bia?”

Yawu sâŋ âiyongomu sâwi. “Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heak yakât ki nâŋgâmain.”

³ Sâŋetâ sâop. “Yen toen mem katyekbi yakât topŋe sâŋetâ nâŋgâwe.”

Sâmu sâwi. “Yoaneŋe lohimbi den ekyongom toen mem katyehop yawu otmâ toen mem katnenekbi.”

⁴ Sâŋetâ sâop. “Lohimbiŋe orotmemeyenŋe bâlenŋe bet pilânomaihât Yoaneŋe toen mem katyehop. Yawu gârâmâ den âlâ yuwu torokatmâ sâop. “Lok âlâ nâhât betnehen taka mansap yâkât nâŋgâŋetâ yahatmu yâkâlen biwiyenŋe kepeinomai.” Den sâop ya Yesuhât sâop.

⁵ Yawu sâŋ ekyongomu nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Yesuhât kulân toen mem katyekbi.

⁶ Toen mem katyekbi yan Paulone kunyenjan mem Anitâne Wâtgât mâmânjahât Heak hângângumu ge mâmâne otyingim nimbilamyene mem purik pilâyingimu den sâsâne ki sâsâne sâwi. Yawu otmâ ari Anitâhât den lohimbî ekyongowi.

⁷ Lok kâiân yâhâp yanje yawu otbi.

⁸ Otmu tatmâ nângâ nângâ sâp ârândân Paulone Yura yengât miti emetjan yâhâ Anitâne tihityene otbe sâm Yesu hângângumu giop yakât den pat âlepne ekyongomu nângânetâ bulâne otmu biwiyene yâkâlen katjetgât engatyenjan giop. Yawu otmu emetsenne kalimbu pesuk sâop.

⁹ Lohimbî nombotjane den pat ya nângânetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi. Yâhâ nombotje âlâneâmâ ândâpyene kârikje otmâ biwiyene alitbi. Yawu otmâ lohimbî senyenjan kinmâ Yesuhât den ya sâm bâlewi. Yakât otmâ Paulone pilâyekmâ ari Tirano den emetjan hilâm ârândân Yesuhât komot orop menduhuakmâ yâkât den alahuwi.

¹⁰ Yawu otmâ manjetâ yambu yâhâp pesuk sâop. Otmu Kutdâhât den ya sâm haok tuhujetâ Asia hânân arimu yan Yura lohimbî otmu kapi ambolipne kingitje orowâkne Kutdâhât den pat ya nângâwi.

Siwa nanlipjane otmâ tâpikguwi.

¹¹ Anitâne Paulo mâmâne otbângimu kulem topne topne memu lohimbine ekjetâ âlâ kândâkdâ olop.

¹² Lohimbî nombotjane Paulohât sângum otmu sângum tipine ârit piri-akmap ya mem bukulipyene kundat otbi yâk yengâlen ari yanje wâiyekjetâ âlepne otbi. Yâhâ nombotje âlâmâ wâiyekjetâ weke bâlenjane gaiakmâ pilâyekmâ ariwi.

¹³⁻¹⁴ Yura yengât miti emetje âlâhât lok kunne, kutje Siwa sâm, nanlipne nombolân yâhâpne kapi tatmâ arap ya hawamgum ari weke bâlene watyekmâ manminiwi. Yawu otmâ Paulohât nep sângumne wâiyekjetâ weke bâlenjane gaiakmâ ariwi yakât den pat nângânetâ yahatmu Yesu Kutdâ kutje kunmâ weke bâlene âlâ watne sâm yuwu sâm ekuwi. “Yesu Kutdâhât den Paulone lohimbî ekyongomap yâkât sâtgât otmâ gaiakmâ ari.”

¹⁵ Yawu sânetâ yuwu sâm purik pilâyingiop. “Yesu nângâwanjian, otmu Paulo gurâ nângâwanjian. Yâhâ yenâmâ âlâlâ? Yenâmâ ki nângâyian.”

¹⁶ Yawu sâm lok weke bâlenjane mângâeminiop yanje naom ya yongom hâk katipne otmu petyene lâum duwatyingim mem âlâlâ tuhuyehop. Yongom mem âlâlâ tuhuyekmu hâkyene hewâk hewâk papato yanje emelambâ gem hâk barahâk ariwi.

¹⁷ Otmu yakât den pat kapi ambolipne nombotjane sâm haok tuhujetâ Yura lohimbî otmu kapi ambolipne kerekne nângânetâ sâtnje otmu Kutdâ Yesuhât nângânetâ yahalop.

¹⁸ Yawu otmâ lohimbî Yesuhâlen biwiyene katbi kingitje orowâkne Yesuhât komot yengâlen ari yu ya otjetâ bâleminiop ya sâm tetewi.

¹⁹ Otmu hawat topne topne, kara suja mem manbine yakât pepa kerehâk mem ga lohimbî senyenjan kinmâ kâlâwân pilânetâ sem gulip olop. Pepa ujetâ siop yakât hâmeje emelâk tewetsenne âlâhât tipine yanje puluhuwî.

²⁰ Yawu otmâ Kutdâhât den lâum manjetâ manmanyene kilihahop. Otmu Kutdâhât den ya sâm haok tuhujetâ lohimbî kingitje orowâkne nângânetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi.

21 Otmu yakât kakñan Paulone Yesuhât komot Epeso kapiân manbi yuwu sâmb ekyongop. “Yesuhât komot Makeronia otmu Akaia hânân manmâ arai ya yengâlen ari biwiyene mem hewewen tuhuyekmâmâ yapâ Yerusalem kapiân ariwom. Yan ari tipine tatmâ pilâyekmâ yapâ ari Roma kapiân ariwom.”

22 Yawu sâmb ekyongom lok yâhâp, orowâk nep tânâhom manbi, kutyetje Timoteo yet Erasto, yâk hângânyotgomu Makeronia hânângen kulet sâmb ariowot. Otmu ikneâmâ Asia hânânâk tipine manop.

Epeso kapiân umatje âlâ Yesuhât komot teteyingiop.

23 Yâhâ sâp yan Epeso kapi ambolipne kiñgitne orowâkne Porom Lâpioyene bet pilâm Kutdâhâlen biwiyenane kepeim manbi. Yakât otmâ umatje âlâ teoteop yakât topne yuwu.

24 Lok âlâ, kutje Demetirio, yâkne ikne bisinisi yuwu tuhum manminiop. Kât âlôngo longo âlâ, kutje siliwa, yanje mem Lâpioyene âlâ, kutje Atemi sâmb, yâkât opon kâmbukne yakât umutne tuhum manminiop. Umutne tuhumu kapi ambolipne otmu kandi taka yan manminiwine ya puluhupetâ yapâ tewetsenne pato mem nombotne ikne nep loklipne puluhuyekminiop.

25 Yâhâ kapi ambolipne kiñgitne orowâkne Porom Lâpioyene bet pilâwi yakât otmâ Demetirionje nep loklipne otmu bukulipyene nombotne menduhuyekmâ yuwu sâmb ekyongop. “Bukulipne, Atemi opon kâmbukñahât umutne tuhum yapâ tewetsenne pato memain ya nanjai.

26 Yawu gârâmâ lok âlâ, kutje Paulo, yâkne Epeso nengâlen taka kapi yu ambolipne otmu Asia ambolipne lohimbî kiñgitne orowâk yuwu sâmb ekyongomap. “Lok âlâlâne engatyeñajak nângâm Porom Lâpio me yu yakât umutne tuhumai yamâ bulâje bia.”

27 Yawu sâmb ekyongom mem biwi hâlim tuhuyekmap. Yakât otmâ topne yuwuhât nângâm ketet oan. Nen Epeso kapi ambolipne, kapi nombotne Asia hânân tatmâ arap ya ambolipne otmu lohimbî hânjan kulemñan mansai, nen kerekne Atemi yâkât nângâmunne yahatmu mepaem manmâ gain. Yawu gârâmâ lohimbî kiñgitne orowâkne Atemi bet pilâm âlâhâlen biwiyenane kepeim mannomai otmuâmâ yâkât opon kâmbukne yu gaho gaho membuap. Otmu nengât âi yu biatningiwuap.”

28 Yawu sâmb ekyongomu biwiyene kum den kârikñan yuwu sâwi. “Epeso nengât Lâpio, Atemi, yâkât nângâmunne yahât yahatne otmap.”

29 Yawu sâmb den kârikñan sânetâ kapi ambolipne kerekne nângânetâ bâleop. Nângânetâ bâlemu menduhuakmâ Makeronia hânân gâtnje, lok yâhâp, kutyetje Gaio yet Arisatako, Paulo orop takawi yâk yetgâlen pârâk sânsânâk ari yotgone sâmb mem dâiyelekmâ sombemân ariwi.

30 Yawu otbi yakât den pat Paulone nângâm yâk yetgâlen ariwe sâmb otmu yan Yesuhât komotne mem alitbi.

31 Otmu Paulo bukulipne lok papato nombotñane yâk ki arim yelekbuap sâmb den katñetâ arimu Paulone nângâm ki arim yelehop.

32 Yâhâ lok nombotñane topne ki nângâmâk imbiâhâk ari lok menduhuakbi ya torokatyekmâ kuk otmâ den ihilâk mahilâk otbi.

33 Yawu otñetâ umatne yu nengâlen gâitmai sâmb Yura lok nombotñane bukuyene âlâ, yâkne yahatmâ kapi ambolipne kuyingimu pilâñet sâmb mem katñetâ senyenjan yâhâ kinop.

³⁴ Yâhâ kinmâ bātņe pilâm kum kuratyongom den ekyongowe sâm otmu kundenne ekņetâ Yura gātņe otmu den emelâk sâwi ya witgum den beresenâk yuwu sâwi. “Epeso nengât Lâpio, Ateni, yâkât nâņgâmunņe yahat yahatņe otmap” yawu sâwi.

³⁵ Yawu sâņetâ sâp kâlewâk otmu Epeso yengât kaunsoli kuskus yâkņe sâm lohotņe tuhuyekmâ yuwu sâm ekyongop. “Epeso kapi ambolipņe, yuwu sâmune nâņgâņet. Nenņak Atemihât opon galemgumain. Otmu him-bimângembâ kât pato âlâ giop ya mem manmain. Yakât topņe lohimbi hânņan kulemņan mansai kerekņe nanņai.

³⁶ Yakât otmâ lok girawu yaņe ya sâm ge katnomai? Yakât otmâ mete pirik otmaihât biwiyeņe giâk.

³⁷ Lok meyelekmâ gai yuņe Lâpionenņahât oponân ki yâhâ kombo meningiawot. Otmu Ateni ki mem bâleawot. Yeņeâmâ imbiâk lok yâhâp yu mem dâiyelekmâ takai.

³⁸ Yâhâ Demetirio otmu nep loklipņe lok âlâhât nâņgâņetâ bâlemu den âiân katne sâm oai otmuâmâ kiap yeņgâlen mem ari sâp sâsâņan sâm tetenoma.

³⁹ Gârâmâ den âlâ tap ya sâm heņgeņgune sâm oai otmuâmâ papatolipnne yâk yeņgâlen ari sâm heņgeņgunomai.

⁴⁰ Yamâ âun yu den ekyongonetâ tepyeņe yahatmu kuk otmâ kapam tetewe sâm oap. Yakât otmâ lok kutdânenņe nâņgâm yukât âinongowuap otmuâmâ sârereaknomgât dop âlâ ki otbuap. Yakât otmâ pilâņet.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâmu nâņgâņetâ ârândâņ otmu itoņ galaņ otmâ ariwi. Umatņe bâleņe Yesuhât komot teteyiņgiop yakât topņe yawu.

20

Pauloņe Makeronia otmu Akaia hânân arim takaop.

¹ Kapi ambolipņe tepyeņe welâmņan gemu itoņgaloņ otbi yakât kakņan Pauloņe Yesuhât komolipņe menduhuyekmâ den baine ekyongom biwiyeņe mem hewewenј tuhuyekmâ Makeronia hânân ariop.

² Hân yan Yesuhât komot manmâ ariwi yâk yeņgâlen ari Yesu Kiristohât den kâsikum yingim biwiyeņe mem hewewenј tuhum yapâ pilâyekmâ Akaia hân, nengâlenge awurem takaop.

³ Nengâlen takamu orowâk manbin. Yâkņe Yesuhât komot den kâsikum ningimu emetsenņe kalimbu pesuk sâop. Otmu pilânenekmâ Siria hânângen ariwe sâm saru sâtņan ge waņgaen yâhâwe sâm otmu Yura lok nombotņe kune sâm den hikuwi yakât den pat nâņgâm lok nombotņe orowâk Makeronia hân yapâ ariwi.

⁴ Otmu lok orowâk ariwi ya yeņgât kutyeņe yuwu. Piro nanņe, kutņe Sopata sâm, yâhâmâ Berea kapi amboņe. Âlâmâ Tesalonike kapi amboyâhâtņe, kutyetņe Aristako yet Sekundo. Yâhâ âlâmâ Derewe kapi amboņe, kutņe Gaio. Âlâmâ Timoteo, otmu Asia hân yapâ gâtņe lok yâhâp, kutyetņe Tikiko yet Toropimo.

⁵ Lok yamâ pilânenekmâ kulet sâm ari Toroa kapi Asia hânân tap yan ari mambotningim manbi.

⁶ Yâhâ nenņe Pilipi kapiân tatmunņe Natik Hombaņ ya pesuk sâmu kapi ya pilâm waņga patoen yâhâmunņe menenekmâ ariop. Ari hilâm mome pesuk

sâmu Toroa kapiân ari katnenekmu ge yâhâm peneyiŋgiwin. Peneyiŋim yan yâk orop tatmunŋe hilâm nombolân yâhâp pesuk sâop.

Pauloŋe lok âlâ mumuŋambâ mem yahalop.

⁷ Otmu tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâpŋe pesuk sâmu natik nene sâm emet âlâen yâhâ menduhuakbin. Otmu emet haŋ sâmu kapi ya pilâm arinom gârâmâ yakât otmâ Pauloŋe den kâlep pato eknongomu tatmunŋe omoŋ kâmbukŋe olop.

⁸ Otmu emet biwiŋan tatbin yan balam saum katŋetâ sem haŋ sâmu tatbin.

⁹ Yâhâ Pauloŋe den kâlep eknongomu, lok âlâ, kutŋe Yutiko sâm, yaŋe Paulohât den nâŋgâm senŋe aman aman otmu siru meme kuwi yan iop. Yan im tatmu yapâ kum kioŋop. Yâhâ emet yakât biwiŋe kalimbu kakŋan amokŋan tuhuwi yapâ kioŋmâ kumu muop. Yawu gârâmâ lok nombotŋaŋe in yawu ge mem ekmâ “bâleap”, yawu sâm eknongowi.

¹⁰ Yawu otmâ Pauloŋe ge lok ya mem yuwu sâm ekyongop. “Ki isenŋet. Yu tepŋe yawuâk mândim tap.”

¹¹ Yawu sâmu lok ya yahatmu emelan yâhâŋetâ sot um nem tatmunŋe Pauloŋe Yesuhât den kâsikum ningimu den alahu gulahu otmunŋe emet haŋ sâop. Emet haŋ sâmu pilâyekmâ ariwin.

¹² Otmu lok mumuŋambâ mem yahalop yakât tepyeŋe welâmŋan gemu emetyeŋan ariwi.

Pauloŋe Toroa kapi pilâm Milete kapiân ariop.

¹³ Pauloŋe saru hâlâŋmâ Aso kapiân ariwe sâm katnenekmâ arimu nenŋe wangæaen yâhâmunŋe menenekmu Aso kapiân ariwin.

¹⁴ Yan arimunŋe penaŋgiakmâ orowâk ariwin. Yawu otmâ Mitilene kapiân ariwin.

¹⁵ Yapâ ari emet haŋ sâmu yâhâpŋan Kio mâtuŋa wangim ari kalimbuŋan Samo mâtuŋa yan ariwin. Yapâ ari imbâtŋan Milete kapi mewin.

¹⁶ Yâhâ Pentikosi hombaŋ tâlâhuop. Yakât otmâ Pauloŋe Yerusalem kapiân in yawu ariwe sâm olop. Otmu yapâ ari Yesuhât komot Epeso kapiân mansaiŋe alitnenekŋetâ yan tatmunŋe sâp kâlep otmapgât kapi ya wangim Milete kapiân tâŋâk ariwin.

Pauloŋe Epeso yeŋgât galemlipyenŋe den ekyongop.

¹⁷ Milete kapi ari wangæambâ gemunŋe Pauloŋe lok âlâ hoŋ hâŋgângumu Epeso kapiân ari Yesuhât komot yeŋgât galemlipyenŋe ekyongom dâiyeckmu takawi.

¹⁸ Takaŋetâ Pauloŋe den yuwu sâm ekyongop. “Angoân nâŋe Asia hân pato yuân taka yen orop manban. Taka manmâ âi topŋe katmâ Yesu Kiristohât den kâsikum yinŋim gawan ya nanŋai.

¹⁹ Kutdâhât tem lâuwanŋim huruŋ huruŋ manmâ hoŋ bayinŋim manban. Otmu Yura lohimi nombotŋaŋe nohom mem âlâlâ tuhunekŋetâ hâhiwin kakŋan manban.

²⁰ Yawu gârâmâ ki lohotŋe otmâ Yesuhât den kurihawan. Yen manman âlepŋan mannomaihât lohimi senyeŋan kinmâ Yesuhât den pat âlepŋe pahâk ekyongowan. Otmu emetyeŋan gurâ ari Yesuhât den topŋambâek kâsikum yinŋim manban.

²¹ Yawu otmâ Yura lohimi otmu kapi ambolipŋaŋe orotmemeyeŋe bâleŋe bet pilâm Kutdâ Yesuhâlen biwiyeŋaŋe kepeim manŋet sâm girem den ekyongom enŋatyeŋan gewan.

22 Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakņe biwinan kionmu tem lâuwangim pilâyekmâ Yerusalem kapiân ariwe sâam oan. Yawu gârâmâ arimune girawu otnihinomai ya ki nângâm henģenģuan.

23 Yawu gârâmâ kapi ârândâņ arim takamune yan Wâtgât Mâmâjahât Heakņe Anitâhât biwiņan tap ya mem biwinan katmu Yerusalem ariwom yan pâi emetņan katnekmâ mem âlâlâ tuhunekmoma ya nangan.

24 Yawu gârâmâ Anitâņe lok kerek tihitnenņe otbe sâam oap yakât den pat âlepņe lohimbî ekyongowomgât Kutdâ Yesuņe âi sâam nihiop. Nep yu tuhum pesuk pilâwom sâam yakât biwinaņe mem nine manmannahât nângâmune ki yahatsap.

25 Anitâņe tihitnenņe otmap yakât den pat âlepņe kâsikum yingim gan. Otmu arimune yen orop âlâku ki enĵaknom.

26-27 Yakât otmâ yiwerenģe den yuwu sâam ekyongomune nângâņet. Anitâņe lok kerek nengât tihitnenņe otbe sâam nanņe Yesu Kiristo hângângumu ge kawenennan kinmu howanân kuņetâ muop. Yawu gârâmâ lohimbî âlâ me âlâņe yâkâlen biwiyenāņe kepeim mannomai ya Anitâņe meyekmâ manman kârikņan katyekmu heronģe kakņan mannomai. Yakât otmâ den topņambâek kâsikum yingim gan. Yakât otmâ lohimbî âlâ me âlâņe den yakât nângâņetâ gemu Yesu betgunomai otmuâmâ tosa ya nâhâlen ki gâitnomai. Yamâ amboņe ikņe.

28 Anitâhât nanņane kawenennan kinmu kuņetâ muop yâkâlen biwinenāņe kepeim manmain otmuâmâ ikņe pat kuningioṗ yakât bulāņe ya menom. Yâkât komotņe lohotņe otmaiĥât Wâtgât mâmâjahât Heakņe yen meyekmâ galem yongomap. Yawu otmu yeņe biwi golâek manmâ yâkât wâtņan kinmâ Yesuhât komot galem yongonomai.

29 Pilâyekmâ ariwom yan wuân tetyeņgiwuap yakât den âlâen hâum yuwu sâamune nângâņet. Lama yamâ pâlâmņe kinmai. Yawu kinņetâ yan soso hulinnē taka nombotņe yingim neyekmai.

30 Yakât dopņeâk yeņgâlen gâtņe lok nombotņane Yesu Kiristohât lohimbî den pat âlepņe kelanģatmâ ekyongonomai.

31 Yakât otmâ biwiyenāņe golâek mannomai. Otmu nâņe omoņe hilâmņe Anitâhât den topņambâek yen kerek otmu ikņiâk ikņiâk kâsikum yingim hâhiwin kakņan manmâ gamune yambu kalimbu pesuk yap. Den kâsikum yingim gaman ya mem mete tuhum mannomai.

32 Otmu yukârâmâ katyekmâ arimune Anitâņe tihityeņe otbuap. Anitâņe tihityeņe otmap yakât den pat âlepņe nângâm manmâ yâhâņetâ biwiyenāņe ki houņ sawuap. Yâkât den tiņâk lâum yâkât amutgen mannomainē otmuâmâ mannan kârikņahât pat kuyiņģioṗ yakât bulāņe menomai.

33-35 Yesuņe den âlâ yuwu sâop. "Sot me iri sikum me senģe âlâlâ bukulipnenņe yeņgât tatyngiap yapâ mem kâsikum ningiņetâ heronģe nângâmain. Yawu gârâmâ sot me iri sikum senģe âlâlâ tatningiap yapâ mem kâsikum yingimâmâ heronģe pato nângâmain." Yawu sâop. Den sâop ya watmâ yeņe tânnohom tewetsenņe me hâk katipņe me senģe âlâlâ kâsikum nihiņet sâam ki ulityongominiwan. Yamâ nâ ninâk nep mem yapâ tewetsenņe mem dâim sot me senģe âlâlâ puluhum nine otmu bukulipne orowâk Anitâ hoņ bawangimain ya tânahom manmain. Otmu lohimbî mesek otbi me wâtyeņe gemu manbi ya tânyongom gan ya gurâ yeņe nanģai. Yakât otmâ nâņe kâi towat otmâ gan yawuâk watmâ manņetgât nanģan." Yawu sâam ekyongop.

Den yawu sâam ekyongomu kâmgunĵetâ ulitģuop.

36-38 Otmu Paulonje “Arimune âlâku ki enjaknom” sâop yakât nângânetâ tepyeje dondâ hako otmu iseangim lâum parahuakmâ katjetâ wanjaen yâhâop.

21

Paulonje Yerusalem kapiân âwurem ariop.

¹ Katyekmâ wanjaen yâhâmunje menenekmâ mâtuja âlâ, kutje Kosi sâm, yan tâj tânjâk ariop. Emet hanj sâmu yapâ pilâm ari Loto mâtuja wangim Patara kapiân ariwin.

² Yan ari wanja pato âlâ Poinike kapiân ariwe sâm olop ya mem tetewin. Otmu yapâ wanja yan yâhâmunje menenekmâ ariop.

³ Ari sennenne pilâm Kipiro mâtuja ekmunje gâwu gâwu olop. Ya wangim ari Siria hânân kapi âlâ, kutje Tiro sâm, ya saru ginjan tap yan ariwin. Otmu wanjaembâ gemunje nep lokje wanjaen yâhâ sennje âlâlâ yapâ lâum ba kendin emetjan katjetâ talop.

⁴ Yawu otjetâ nenjeâmâ kapiân yâhâ Yesuhât komot mem teteyekmâ orowâk manmunje hilâm nombolân yâhâp pesuk sâop. Sâp yan Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakje lohimbi ya yengât biwiyejan kionmu Paulonje Yerusalem kapiân ki ariwuapgât nângâm yakât ekuwi.

⁵ Otmu wanja yanje kapi ya pilâm ariwe sâm otmu yan lohimbi yanje nimnaomlipyenje meyekmâ saru sâtjan ge kinjetâ orowâk tatmâ Anitâ mepaewin.

⁶ Yawu otmâ parahuakmâ wanjaen yâhâmunje yâhâmâ kapiân âwurem takawi.

Lok âlâ, kutje Ahawo sâm, yâkne Paulo den ekuop.

⁷ Wanjaen yâhâmunje menenekmâ Tiro kapi ya pilâm Tolemai kapiân ari katnenekmu ge kapiân yâhâwin. Kapiân yâhâ Yesuhât komot mem teteyekmâ orowâk tatmâ den huhuwin.

⁸ Otmu emet hanj sâmu pilâyekmâ Kaisaria kapiân ari lok âlâ, kutje Pilip sâm, yakât emelan yâhâ tatbin. Pilip ya emelâk Yerusalem kapiân Yesuhât komotje lok nombolân yâhâp meyekmâ nep sâm yingwi ya yengâlen gâtne.

⁹ Otmu baralipje imbât, imbi tat tatje manbiye Anitâhât den lohimbi kâsikum yingim manbi.

¹⁰ Nenje yâk orowâk tatmunje lok âlâ, kutje Ahawo sâm, yâkne Anitâhât den sâm tetem manminiop.

¹¹ Yakât otmâ yâkne Yuraia hân pilâm nengâlen taka Paulohât letje mem holanjanjimâmâ ikje kâinje bâtne menduhum sâhâm yuwu sâm eknongop. “Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakje yuwu yap. “Let yukât ambonje Yerusalem kapiân ariwuap yan Yura nengât papatolipnennaje yuwu sâhâm pâku lok yengât bâtyejan katnomai.” Yawu yap.”

¹² Ahawonje yawu sâm eknongomu, nângâm nen otmu kapi ambolipnaje “Paulonje Yerusalem kapiân arimap,” sâm kuwangjiwin.

¹³ Kuwangjimunje sâop. “Wongât tepyeje bâlemu kunihiai? Nâne Yerusalem kapiân yâhâ Yesuhât den pat âlepne lohimbi ekyongowom. Yawu gârâmâ Yura nengât papatolipnennaje pâi emetjan mem katneknomai yakât ki nângâm gorânihiwuap. Otmu yâkne nohonomai yanâmâ hâkne ki biuk sâwuap.” Yawu sâop.

14 Yawu sâmu witgum ekuwin yamâ nângâmu ki ârândâj otmu iliwelop. Yakât otmâ pilâm yuwu sâwin. “Wuân me wuân Kutdâhât biwiñan tap ya tetewangiwuap. Ya Anitâhât wahap.” Yawu sâwin.

15 Otmu nenñe Pilip orop tipine tatmunñe Paulonje eknongomu kapi ya pilâm Yerusalem kapiângen ariwin.

16 Yâhâ Kaisaria kapi ambolipñaje Yesuhâlen biwiyenñaje kepeim manbi ya nombotñe orowâk ariwin. Otmu lok âla, Kipiro mâtuña yan gâtñe, kutñe Neson sâam, yâhâmâ embâñâmbâek Yesuhâlen biwiyenñaje kepeim manmâ gaop yâkât emetñe mâtâp pato ya hâlâñmâ tap yan yâhâ iwin.

17 Otmu emet hanj sâmu yapâ ari Yerusalem kapiân yâhâ Yesuhât komotñe orowâk manbin.

18 Emet hanj sâmu yahatmâ Yakowohât emelan yâhâwin. Yan yâhâ tatmunñe Yesuhât komot ya yengât galemlipyeñe kerekñe taka peneninginetâ orowâk tatmâ den huhuwin.

19 Yawu otmâ Anitâñe Paulo mâmâñe otbañgimu pâku lohimbi yengâlen ari Yesuhât den pat âlepñe ekyongomu nângâñetâ bulâñe otmu Yesuhâlen biwiyenñe katbi yakât den pat ekyongop.

Paulonje Mosehât girem den lâuop.

20 Paulonje den pat ya ekyongomu nângâñetâ Anitâ mepaem yuwu sâam Paulo ekuwi. “Bukunenñe, yuwu sâam ekgohomunñe nângâ. Yura lohimbi kinjitñe orowâkñe Yesuhâlen biwiyenñaje kepeim manmâ Mosehât girem den lâumai.

21 Yâkñe gâhât yuwu sâñetâ nanñain. “Yura lohimbi nombotñe pâku lohimbi yâk yengâlen ari mansainje Mosehât girem den pilâñet sâam gâñe enñatyeñan gemat. Otmu nanlipyeñe yengât hâkyenahât torehenñan undip ki tuhuyinñet sâam kuyinñimat. Yawu otmâ Yura lohimbi nengât orotmemenñe pilâñet sâam kuyinñimat. Yawu sâñetâ nanñain.

22 Otmu gâ Yerusalem kapiân taka tat yakât den pat getek nângânomai.

23 Yâhâ yâkñe nângâm bâlehihimaihât yuwu otbuatgât nanñain. Nengâlen gâtñe, lok imbât yâkñe yuwu sâam den hikuwi. “Nenñe Mosehât girem den lâum wahap âla otmunñe pesuk sâuwuap yan Anitâhât hotom uwanñim somotnenñe korotok hâreanñinom.” Yawu sâam den hikuwi. Yawu gârâmâ tewetsenñe ki tatyinñiap. Yakât otmâ opon kâmbukñan ki yâhâm Anitâhât hotom uwanñim somotyenñe korotok hâreanñiai. Inâk manñetâ sâp emelâk katbi ya tâlâhuap.

24 Yakât otmâ hândâhân gâñe opon kâmbukñan yâhâ tânyongom tewetsenñe katyinjuiuat. Yawu otdâ hilâm nombolân yâhâp pesuk sâmu Anitâhât hotom uwanñim somotyenñe korotok hâreanñinetâ pesuk sâuwuap. Yawu otdâ lohimbinje gekmâ yuwu nângânomai. “Paulo hakñan sâñetâ nanñain ya imbiâk sâñetâ nanñain. Yâkñeâm Mosehât girem den lâumu eksain.” Yawu sânomai.

25 Yawu gârâmâ pâku lohimbinje Yesuhâlen biwiyenñaje kepeim manmai ya yengât pepa yuwu kulemgum katyinjuiwin. “Pâku lohimbinje belângen manmaine Porom Lâpio mepaem sotbân gotyeñan katnomai yapâ gâtñe ki memnenomai. Otmu noniñ bulimakao enñatñe sâhâm manñuñetâ mumbuap ya otmu yakât hepñe ki nenomai. Otmu kâwâ konda ki otnomai.” Yawu sâam den katmunñe ariop.” Yawu sâam Paulo ekuwi.

26 Yawu sâñetâ Paulonje lauyenñan mem lok imbât ya yengâlen torokalop. Emet hanj sâmu yâk orowâk opon kâmbukñan yâhâwi. Opon kâmbukñan yâhâ Anitâñe yekmu ârândâñ olâkgât hotom umai ya ekyongomu piriyeñki. Otmu

lok imbât yanje “Mosehât girem den lâum wahap âlâ otnom,” sâm den hikuwi ya sâp girawuân lama gâim hotom unjetâ pesuk sâwuap yakât sâp Pauloje sâm kalop.

Yura lohimbi nombotjanje Paulo mem kune sâm otbi.

²⁷ Hilâm nombolân yâhâp pesuk sâmu, Pauloje opon kâmbukjan yâhâmu Yura lok nombotje Asia hânângembâ kandi taka tatbinje ekmâ nângâm bâlewanjiwi.

²⁸ Yawu otmâ Paulohât yuwu sâm lohimbi yan kinbi ya den kâlâp ekyongowi. “Wâe, Isirae lok, yuwu sâmunje nângânet. Pâku lohimbije nengât nângâm bâleninginetgât lok yuje ya yengâlen ari sâm ge katnenekmâ enjgaten gemap. Otmu Mosehât girem den otmu nengât opon kâmbukjahât orotmeme ya gurâ yawuâk sâm ge katmap. Otmu âun yukârâmâ pâku lok âlâ dâim nengât opon kâmbukjan orowâk yâhâm giawot. Yawu otmâ nenje yan yâhâ Anitâ mepaem yuwu yawu otnom yakât undip katningiap.” Yawu sâwi yamâ topje yuwuhât imbiâk sâwi.

²⁹ Emelâk Pauloje Epeso kapi amboje âlâ, kutje Toropimo sâm, yâk orop kapi tânâmjan bam gam otmâ yelekmâ “Imbiâk yâku opon kâmbukjan yâhâm giawot,” yawu sâm hilipguwi.

³⁰ Paulohât yawu sâm ekyongonetâ nângâm yapâ Yura lohimbi kinjitje orowâkne tepyeje kâlâp pundun sâmu nombotjanje in yawu sururuk sâm opon kâmbukjan yâhâm Paulo mem gewi. Mem genjetâ yan opon kâmbukjahât tembe lâu âlâne yekmâ “opon kâlehen yâhâ otjetâ bâlemap,” sâm gahatje manguop.

³¹ Gahatje mangumu Paulo mem kune sâm otjetâ yan lok âlâne yekmâ sâop. “Yerusalem kapi ambolipje kerekje kapam kune sâm otmâ menduhuaksai,” yawu sâm den katmu Roma tembe lâu yengât kunyenje pato yâkâlen arimu nângâop.

³² Nângâm pârâk pilâm tembe lâu yengât kunlipyenje ekyongomu tembe lâu kinjitje orowâk meyekmâ opon kâmbukjan ariwi. Yan arinetâ Yura lok nombotje Paulo kum kinbinje yekmâ kinjityenjahât otmâ pilânetâ talop.

³³ Pilânetâ tatmu tembe lâu yengât kunyenje patonje tembe lâu nombotje ekyongomu Paulo mem ip kârikje yâhâp mem yanje bânje sâhâwi. Yawu otjetâ kunyenjanje lohimbi kinbi ya yuwu sâm âiyongop. “Lok yu wonân gâtje. Wuân otmu bâleap yakât kune sâm oai?”

³⁴ Yawu sâm âiyongomu den ihilâk mahilâk nâku sâwe gâku sâwe otjetâ gulip malip olop. Yawu otmu topje nângâm henjenjuwe sâm tembe lâulipje ekyongomu Paulo dâim kiap yengât emetyenjen ariwi.

³⁵⁻³⁶ Emetyenjen ari tirehân yâhâne sâm otjetâ yan lohimbi kinjitje orowâkne kuk bâleje otmâ “Paulo mem kumunje muâk,” sâm mem hawam mewam tuhuyekmâ mâtâp manguyingjiwi. Mâtâp manguyinginetâ tembe lâu yanje Paulo dâim limbâronyekmâ emet gahatjan yâhâ kinbi.

³⁷ Emet gahatjan yâhâ kinjetâ Pauloje Girik yengât denân yuwu sâm tembe lâu yengât kunyenje âikuop. “Den âlâ ekgohowe sâm oan.”

Sâmu sâop. “Ae, gâ Girik den nângâmat.

³⁸ Nâje nângâm tâpikguan. Emelâk Aihita kapi amboje âlâne Roma lok watnenekbe sâm lok 4,000 meyekmu lok ki manmaiângen ari menduhuakbi. Gâhât lok ya sâm oan. Yawu gârâmâ Girik denân yat. Yakât otmâ nâje nângâm tâpikguan yawu nanjan.”

³⁹ Sâmu sâop. “Nâmâ Yura lok, Kilikia hânân Taso kapi pato tap ya ambonje. Âlepŋe, gâŋe nâŋgânihirâ lohimbî yu den âlâ ekyongowe.”

⁴⁰ Yawu sâmu nâŋgâwanjimu Pauloŋe tirek kunjan kinmâ bâŋŋe pilâm kum kuratyongomu den hutuk sâŋetâ Yura yeŋe denân yuwu sâmu ekyongop.

22

Pauloŋe ikrŋe topŋe sâmu tetem ekyongop.

¹ “Bukulipne otmu papatolipne, yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok nombotŋe den haknan sâŋetâ nanjai yakât matŋe yuwu sâmu ekyongomune nâŋgâŋet.” Yawu sâop.

² Yura yeŋe denyenjan yawu sâmu ekyongomu nâŋgâm den biaek tatmâ ariwi.

³ Yawu otŋetâ yâkŋe torokatmâ yuwu sâop. “Nâ Yura lok, Kilikia hânân Taso kapi tap ya ambonje. Yawu gârâmâ awonŋe menekmâ Taso kapi pilâm taka opon kâmbukŋahât nâŋgân nâŋgân emetŋan katnekmu manmâ pato otban. Otmu bawapi yengât kunlipyeŋe pato âlâ, kutŋe Gamalie sâmu, yâkŋeâmâ Anitâhât den kâsikumu nihimu mem mete tuhum manmâ gan. Yakât otmâ Moseŋe girem den topŋe topŋe kulemgup ya kerek nâŋgâm ba takaman. Otmu papatolipnenŋe den âlâlâ torokatmâ kulemgum manmâ gawi ya tâŋ tâŋâk watmâ âlâ ki wangian. Otmu yeŋe Anitâhât tem lâune sâmu otmai, nâ gurâ yawuâk otman.

⁴ Yawu otmâ lohimbîŋe Yesuhâlen biwiyenŋe kepeim manbi ya mem âlâlâ tuhuyekmâ tembe lâu ekyongomune lohimbî ya kiŋgitŋe orowâk hikumu pâi emetŋan katyeŋetâ tatbi. Otmu nombotŋe yongonŋetâ muwi. Yawu otyinŋim manban.

⁵ Yâhâ Anitâhât hotom umai ya yengât kunyeŋe pato otmu Yura nengât papatolipnenŋe otban mewan ya kerek nanjai. Yâkŋeâmâ Yura nengât papatolipnenŋe Damasiko kapiân manbi ya yengât pepa âlâ nihim yuwu sâmu hâŋgânnohoŋetâ mem ariwan. “Pepa yu papatolipnenŋe yinŋirâ nâŋgâhîhîŋetâmâ lohimbî Yesuhâlen biwiyenŋe kepeim mansai ya mem teteyekmâ bâtyenjan hikuyekmâ meyekmâ âwure takarâ matŋe yinŋinom.” Yawu sâmu pepa ya nihîŋetâ mem Damasiko kapiân ariwan.

Pauloŋe Yesuhâlen biwiyenŋe kepeioŋe yakât den pat

⁶ Otmu hilâm kârikŋan mâtâwân ari Damasiko kapi ya tâlâhumâk otmu yanâk himbimâmbâ laŋinŋe âlâ kândâkdâ yanŋe siliŋ siliŋ sâmu hâunehop.

⁷ Siliŋ siliŋ sâmu hâunekmu hâmbin gumbin otmâ hânân ge pare imune Yesu Kutdâŋe yuwu sâmu eknohop. “Saulo, Saulo, gâŋe wongât iliwetsat?”

⁸ Sâmu sâwan. Gâ âlâ?”

Sâmune sâop. “Nâ hilipnohom gat ya. Nâ Yesu, Nasaret kapi ambonje.”

⁹ Yawu sâmu bukulipne nâ orop ariwiŋe laŋinŋe ya ekbiâke yamâ benŋe den eknohop yamâ ki nâŋgâwi.

¹⁰ Yawu otmu nâku Yesu yuwu sâmu âikuwan. “Kutdâ, yanŋak nâ girawu otbongât nanŋat?”

Sâmune sâop. “Yahatmâ Damasiko kapiân yâharâ yan yu ya otbuat yakât emelâk Anitâŋe lok âlâ sâmu kalop yâkŋe ekgohomu nâŋgâwuat.”

¹¹ Yawu sâop. Yawu otmu laŋinŋe siliŋ siliŋ sâmu senne hâmu omongumu ki ekban. Yakât otmâ bukulipnâŋe dâineŋetâ Damasiko kapiân yâhâwin.

12 Damasiko kapiân lok âlâ manop, kutje Anania. Yâkje Anitâ mepaem Mosehât girem den tiñâk lâum manmu Yura lohimbije yâkât nângânetâ yahalop.

13 Yâkje nâhâlen ga sâop. “Bukune Saulo, senge suk sâmu ek.” Yawu sâm eknohomu yanâk senne suk sâmu ekban.

14-15 Otmu den torokatmâ yuwu sâm eknohop. “Anitânje emelâk embânâmbâek Yura tâmbâlipnenje yengât tihityenje otmâ gaop. Otmu nen gurâ yawuâk tihitnenje otmâp. Otmu ikje biwiñan tap ya gânje nângâm tem lâuwangiwayatgât yâkje nângâhihim ikje nanje koko salek Amboñe ya hângângumu ge tetehihim den ekgohomu nângâon. Yesunje den ekgohomu nanjat otmu wuân me wuân ekmâ manmâ gat ya lohimbije ekyongorâ nângânomaihât Anitânje menjekmâ âi sâm ghiop.

16 Yakât otmâ Yesuhâlen biwihane kepeirâ yâkât kulân toen mem katgekmune tosahe pilâhihiwuap.” Yawu sâm eknohop. Otmu Ananianje den eknohop ya otban.

17 Yawu otmâ Damasiko kapi pilâm Yerusalem kapiân âwurem taka opon kâmbukñan yâhâ Anitâ mepaewan.

18 Anitâ mepaem tatban yan yâkje biwine mem purik pilâmu Kutdâne tetenihim yuwu sâm eknohop. “Gânje nâhât den pat âlepñe kapi yu ambolipñe ekyongorâ nângânetâ tñjat otmu bet pilânomai. Yakât otmâ in yawu yahatmâ kapiâmbâ gem ari.”

19 Yawu sâm eknohomu yuwu sâm purik pilâwangiwan. “Yesu Kutdâ, âlepñe yat. Yawu gârâmâ nânje opon kâmbukñahât tembe lâu meyekmâ miti emetñe ârândân ari lohimbije gâhâlen biwiyenje kepeim manbi ya mem teteyekban. Mem teteyekmâ tembe lâu ekyongomune kapamñe yongom pâi emetñan mem katyekñetâ tatbi.

20 Otmu Setepanonje gâhât den pat âlepñe Yura nengât papatolipnenje ekyongop yan yâkñe mânunjak mânunjakjenje kâlep ya menduhum nâhâlen katñetâ galemgum kinmune kuñetâ muop. Kuñetâ muop yakât nângâmune ârândân olop. Yawu otyingiwani yakât den pat sâm haok tuhuñetâ Yura lohimbije kerekñe nanjai.”

21 Yawu sâm ekumune Kutdâne yuwu sâm eknohop. “Gânje kapi yu pilâm pâku lohimbije yengâlen ari nâhât den pat âlepñe ekyongowuatgât nanjan. Yakât otmâ kapiâmbâ gem ari.” Yawu sâop.

Paulo kune sâm otbi.

22 Lok nombotñanje hewewen otmâ ândâpyenje katmâ denje nângâwi. Yamâ benje Paulonje “pilâyekmâ pâku lohimbije yengâlen ariwom” yawu sâm ekyongomu nângânetâ bâlemu in yawu kuk otmâ yahatmâ yuwu sâm halahuwi. “Lok bâlenje yuwuya emelâk kuñetâ mumbâwâ. Yakât otmâ dâim ari kuñetâ muâk.”

23 Yawu sâm kuk bâlenje otmâ yakât dop kum mânunjak mânunjakjenje kâlep ya tuhumi pilâm nukum alatmâ kuñetâ yahalop.

24 Yawu otñetâ tembe lâu yengât kunyene patonje tembe lâulipñe ekyongomu Paulo dâim emet biwiñan yâhâwi. Otmu Yura lohimbije topñe girawuhât kuk otmâ Paulo kuñetâ muâkgât sâwi ya Paulonje sâm tetemu nângâwehât tembe lâu kunyenane “kum âlâlâ tuhuñet” sâm yingio.

25 Yawu otmâ bânje kâñe sâhâm kune sâm otñetâ yan Paulonje tembe lâu yengât kunlipnyene âlâ gotñan kinop ya yuwu sâm âikuop. “Nâmâ Roma

amboŋe. Yakât otmâ wongât angoân den âiân ki katneksai. Ihilâk kapamŋe nohone sâŋ otŋetâ nâŋgâmune ki ârândân oap.”

²⁶ Yawu sâŋ ekumu tembe lâu yengât kunyeŋe pato yâkâlen ari yuwu sâŋ ekuop. “Lok kune sâŋ oain ya Roma amboŋe. Yakât otmâ wuân otbaŋginomgât nanŋat?”

²⁷ Yawu sâŋ ekumu Paulohâlen ari yuwu sâŋ âikuop. “Gâmâ Roma amboŋe me bia?”

Sâmu Paulonŋe “oŋ” sâop.

²⁸ Yawu sâŋ ekumu tembe lâu yengât kunyeŋe iŋhâhât yuwu sâŋ ekuop. “Nâŋe kut “Roma amboŋe” mewan yamâ tewetsenŋe pato yingimune kut ya sâŋ ningiŋetâ mewan.”

Sâmu sâop. “Nâmâ Roma amboŋe tetewan.”

²⁹ Yawu sâmu Yura lohimbiŋe topŋe girawuhât kuk otbi ya tembe lâulipŋe âikune sâŋ otbiŋe pârâk pilâm dâiakmâ kinbi. Otmu kunyeŋe patonŋe tembe lâulipŋe ekyongomu Roma amboŋe mem kâiŋe bâtŋe sâhâm bâsok kuwi yakât nâŋgâm pârâk pilâm gorâwanŋiop. Yakât otmâ Paulo dâim ari pâi emetŋan mem katŋetâ talop.

³⁰ Emet haŋ sâmu Yura lohimbiŋe topŋe girawuhât kuk otmâ Paulo kune sâŋ otbi yakât topŋe nâŋgawe sâŋ otmâ tembe lâu yengât kunyeŋe patonŋe hotom uminiwi ya yengât kunlipyeŋe otmu Yura yengât papatolipyeŋe ekyongomu den sâsâ emetŋan yâhâ menduhuakbi. Menduhuakŋetâ tembe lâulipŋe ekyongomu Paulo holaŋmâ dâim yâhâ senyeŋan katŋetâ kinop.

23

Paulonŋe Yura yengât papatolipyeŋe den ekyongomu den kakŋan sahanŋim hionakbi.

¹ Paulonŋe Yura yengât papatolipyeŋe yengât senyeŋan kinmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Bukulipne, yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Nâŋe Mosehât girem den otmu poropete yengât den ya kerehâk lâum manmâ gamune Anitâŋe nekmu ârândân otmap. Biwinaŋe yawu nanŋan.”

² Yawu sâmu hotom uminiwi ya yengât kunyeŋe, kutŋe Anania sâŋ, yâkŋe lok nombotŋe Paulohât gotŋan kinbi ya yuwu sâŋ ekyongop. “Yeŋe ândâpŋe huhuŋet.”

³ Yawu sâŋ ekyongomu Paulonŋe yuwu sâŋ purik pilâwanŋiop. “Nim-bilamŋe yâhâp. Yakât otmâ Anitâŋe gohowuap. Mose otmu papatolip-nenŋe den kulemguiwi ya gâŋe lâum lohimbi sâŋ hâreningiawatgât pap-atolipnenŋe âi sâŋ gihim katgeŋetâ kinsat. Yawu gârâmâ gâŋe nâhât “Ândâpŋe huhuŋet” sâŋ ekyongoat yan girem den ya loŋgâeat.” Yawu sâop.

⁴ Yawu sâmu gotŋan kinbiŋe yuwu sâŋ ekuwi. “Anitâhât hotom umai ya yengât kunyeŋe ya hâim hilitsat.”

⁵ Sâŋetâ sâop. “Bâe, otmâ tâpikguan. Moseŋe den âlâ yuwu kulemguiop. “Papatolipyeŋe âlâ me âlâhât ki sâŋ bâleyingiwuat.” Den yawu kulemguiop tap. Yawu gârâmâ lok yu Anitâhât hotom umai ya yengât kunyeŋe otmâ mansap ya ki nâŋgâmâk den oan.” Yawu sâop.

⁶ Yâhâ lok menduhuakmâ tatbi ya nombotŋe Sarukaio. Yâhâ nombotŋeâmâ Parisaio. Yakât otmâ Paulonŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Bukulipne, yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Nâmâ Parisaio komolân gâtŋe. Otmu awonŋe sesene yawuâk Parisaio lok manowot. Yawu otmâ Anitâŋe mumuŋambâ mem

yahatnenekbuap yawu nângâm biwinaŋe memâk mansan. Topŋe yakât otmâ den âiân katneketâ kinsan.”

7 Yawu sâŋ ekyongomu Parisaio otmu Sarukaioŋe den kakŋan sahaŋgim hionjakbi.

8 Topŋe yuwuhât den kakŋan sahaŋgim hionjakbi. Parisaioŋe den kalimbu yu nângâŋetâ bulâŋe otmap. “Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.” Otmu âlâmâ yuwu “aŋelo katyekmu tai”. Otmu bâiŋeâmâ yuwu, “Weke bâleŋaŋe lohimbi nombotŋe mânggâeyekmu umatŋe kakŋan manmai.” Yâhâ Sarukaioŋeâmâ den kalimbu yu nângâŋetâ ki bulâŋe otmap.

9 Yakât otmâ Paulohât den ya nângâm denyenŋe kakŋan sahaŋgiwi. Yawu otmâ ariŋetâ Parisaio nombotŋaŋe Mosehât girem den lohimbi kâsikum yingiminiwi yâkŋe yahatmâ yuwu sâŋ Sarukaio ekyongowi. “Nen Parisaio lok yukât nângâmunŋe tosa âlâ ki tatbangaŋiap oap. Yâhâ aŋelo me weke bâleŋaŋe den ya biwiŋan katmu lohimbi ekyongomap mâne yakât gurâ den âlâ ki sâmbâin. Pesuk yap.

10 Yawu sâŋ Sarukaio ekyongonŋetâ tepyenŋe yahatmu kuk oraŋŋetâ tembe lâu yengât kunyenŋaŋe yekmâ tepŋe kalihumu Paulo mem kuŋetâ mumap sâŋ tembe lâulipne ekyongomu hohetyenŋan ge Paulo dâim emetyehen âwurem ari katŋetâ talop.

11 Otmu emet omoŋ otmu yan Kutdâŋe Paulo tetewaŋgim yuwu sâŋ ekuop. “Biwihe ki orotok sâmu manbuat. Nâhât den pat âlepŋe Yerusalem kapi ambolipŋe ekyongorâ nanŋai yakât dopŋeâk ari Roma kapi ambolipŋe ekyongorâ nângânomai.” Yawu sâop.

Yura lok nombotŋaŋe Paulo kune sâŋ den hikuwi.

12-13 Emet haŋ sâmu Yura lok nombotŋe, lok yâhâp ŋerek mon, yawuyaŋe biwiyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmâ den yuwu sâŋ hâreaŋgim hikuwi. “Sot barak manmâ yâhâ hâmbâi Paulo kumunŋe mumbuap yanâmâ sot nenom.” Yawu sâŋ samut kuaŋgiwi.

14 Yawu otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyenŋe otmu Yura yengât papatolipyenŋe yengâlen ari den hikuwi ya ekyongowi.

15 Otmu den torokatmâ yuwu sâŋ ekyongowi. “Yenŋe den mem Roma tembe lâu yengât kunyenŋe yuwu sâŋ kâitgunomai. “Gâŋe tembe lâulipge ekyongorâ Paulo dâim nengâlen ga katŋetâ kinmu denŋe yâhâpŋe sâŋ heŋgeŋgunom.” Yawu sâŋ kâitgunŋetâ Paulo dâim genomai yan nenŋe mâtâwân tenŋâ tatmâ kunom.” Yawu sâwi.

Den hikuwi ya Paulo behâtŋaŋe nângâm taka yayaŋe ekuop.

16 Den sâŋ hikuwi ya Paulo behâtŋaŋe nângâop. Nângâm tembe lâu yengât oponyenŋan yâhâ yayaŋe ekuop.

17 Ekumu Paulonŋe tembe lâu yengât kunlipyenŋe âlâ yuwu sâŋ ekuop. “Yengât kunyenŋe pato yâkâlen naom yu dâim arirâ den umatŋe âlâ ekuwuap.”

18 Yawu sâŋ ekumu dâim kunyenŋe yâkâlen ari yuwu sâŋ ekuop. “Naom yu gâhâlen dâim takamune den umatŋe âlâ ekgohoâk sâŋ Paulonŋe eknohomu dâim gâhâlen takan.”

19 Yawu sâŋ ekumu kunyenŋe yaŋe lok sihan ya dâim endâŋân ba kinmâ halowân yuwu sâŋ âikuop. “Wuân den eknohowe sâŋ takat?”

20 Sâmu sâop. “Hândâhân Yura lok nombotŋaŋe den perâkŋe yuwu sâŋ katŋetâ takawuap. “Hotom umai ya yengât kunlipyenŋe otmu Yura yengât papatolipyenŋaŋe nen orowâk menduhuakmâ Paulohât den yâhâpŋe sâŋ

hengeŋgunom. Yakât otmâ tembe lâulipge ekyongorâ Paulo dâim genomai.” Den perâkne yawu sâm katjetâ takawuap.

²¹ Yawu gârâmâ lok dondâŋe, lok yâhâp ñerek mon, yawuŋe biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sot barak mansai. Yawu manmâ Paulo kuŋjetâ mumbuap yanâmâ sot nenomai yakât sâm hâreŋgim den hikuai. Yawu otmâ hândâhân tembe lâulipge ekyongorâ Paulo dâim mâtâwân genomai yan lok ŋe teŋgâen tatmâ kunomai. Yakât otmâ den matŋe katyŋgiuwat yakât mambotsai.”

²² Sâmu sâop. “Bâiŋ, den eknohoat yu lok âlâ kiâk kârikŋe ekuwuat.” Yawu sâm hâreŋgim hâŋgâŋgumu gem ariop.

Tembe lâu ŋe Paulo dâim Kaisaria kapiân ariwi.

²³⁻²⁴ Tembe lâu yengât kunyeŋe patoŋe tembe lâu yengât kunlipyeŋe yâhâp yuwu sâm ekyotgop. “Tembe lâulipne 200 meyekmutâ kâiyeŋe hân tâlim arinomai. Otmu lok 70 meyekmutâ yâkŋeâmâ beâsi kakŋan arinomai. Otmu lok 200 meyekmutâ yâkŋeâmâ iŋgep lâuakmâ arinomai. Paulo ikŋeâmâ beâsi kakŋan ariwuapgât nanŋan. Yawu otmâ Paulo galemgum hengeŋgum kiap pato âlâ, kutŋe Peliki, Kaisaria kapiân tap yâkâlen dâim arinomai.”

²⁵ Yawu sâm ekyotgom Pelikihât pepa yuwu kulemgum katbaŋgiop.

²⁶ “O bukune Peliki.

Âlepŋe nanŋe gâ kiap pato mansat. Nâŋe tep âlep nâŋgâhihim topoŋe yuwuhât ekap yu kulemgum katgihian.

²⁷ Tembe lâulipnaŋe lok mem gâhâlen takai yukât kutŋe Paulo sâm. Yâkât topoŋe yuwu. Yura lok nombotŋeŋe mem kune sâm otbi. Yuwu gârâmâ lok yu Roma amboŋe. Yakât otmâ nâŋe tembe lâulipne meyekmune ari Yura bâtyenambâ mem kâpekbin.

²⁸ Otmu yâkŋe topoŋe girawuhât kune sâm otbi ya nâŋgâwe sâm yâhâlen hotom umai ya yengât kunlipyeŋe otmu Yura yengât papatolipyenŋe ekyongomune menduhuakmâ den âiân katbi.

²⁹ Den âiân katmâ mem âi pâi tuhuwi yamâ denyenŋe nâŋgâmune kumunŋe mumbuapgât dop ki oap. Me pâi emetŋan katmunŋe tatbuapgât dop gurâ yawuâk ki oap. Yura yengât papatolipyenŋe lok yu orop girem denyenŋe yakât sâm den kakŋan sahaŋŋjetâ nâŋgâwan.

³⁰ Otmu oran lok nombotŋe Paulo kune sâm otmâ den hikuwi yakât den pat nâŋgâm gâhâlen hâŋgâŋgumune takap. Yakât otmâ Yura lok nombotŋe Paulo hakŋan sâwi ya ekyongomune gâhâlen taka sâm tetem ekgoŋjetâ nâŋgâm den âiân katbuat. Den yawuâk.

Nâ bukuhe,
Kalaurio Lisia.”

³¹ Pelikihât ekap yawu kulemguoŋe ya yitgimu tem lâuwaŋgim tembe lâulipŋe meyekmutâ Paulo mem Antipatiri kapiân ariwi.

³² Otmu emet haŋ sâmu tembe lâu nombotŋe kâiyeŋe hân tâlim ariwiŋe purik sâm âwurem ariwi. Yâhâ beâsi kakŋan ariwiŋeâmâ Paulo dâim Kaisaria kapiân ariwi.

³³ Kaisaria kapiân yâhâ pelikihât emelan ari pepa ya mem waŋjetâ sâlikuop.

³⁴ Sâlikum yuwu sâm Paulo âikuop. “Gâ wonân gâtŋe?”

Sâmu sâop. “Nâ Kilikia hânân gâtŋe.”

³⁵ Sâmu sâop. “Den âiân katgekne sâm oaiŋe takaŋjetâ gâhât den sâm hârehihinom.” Yawu sâm tembe lâu ekyongomu Paulo dâim lok kutdâ âlâ, kutŋe Herot, yakât emelan yâhâ katjetâ tatmu mem galemgum tatbi.

24

Yura lok yaŋe Kaisaria kapiân ari Paulo hakŋan sâwi.

¹ Hilâm mome pesuk sâmu hotom uminiwi ya yengât kunyeŋe pato âlâ, kutŋe Anania sâmu, ya otmu Yura papatolipyene nombotŋe otmu den tângu tângu lok âlâ, kutŋe Tetulo sâmu, yâk kerekŋe Kaisaria kapiân ge kiap Peliki yâkâlen ba Paulohât hakŋan sâwi.

² Den hakŋan sâŋetâ, kiapŋe tembe lâu ekyongomu Paulo dâim den âiân katŋetâ kinmu Tetuloŋe yahatmâ kiap yuwu sâmu ekuop.

“O Kiapnenŋe Peliki. Âlepŋe nanŋe galemnongorâ buku konok manmain.

³ Otmu kuwiknenekdâ orotmemenenŋe âlepŋeak otmâ manmain. Yakât otmâ nen kerekŋe heronŋe nâŋgâhihim mepaeheksain.

⁴ Yawu gârâmâ den sâmune kâlep otmapgât gâŋe gârâmâ nâŋgânihirâ den tâlâwâk âlâ sâwe.

⁵ Lok den âiân kinsap yukât nâŋgâmunŋe dondâ bâleap. Komot âlâ, kutyeŋe Nasaret sâmu, yâk yengât kunyeŋe otmâ manmâ lok yuŋe Anitâhât den kelangatmâ lohimbî biwiyenŋan gemap. Yawu otmâ hânŋan kulemŋan ari Yura lohimbî kuk otrjetâ kapam teteâkgât kendâyiŋim meme sâsâ tuhuyekmâ mansap.

⁶ Otmu nenŋe Anitâ mepaem nengât opon kâmbukŋan yâhâ orotmeme âlâlâ otmain yakât mâtâp maŋguniŋiwe sâmu otmâ pâku lok âlâ dâimu opon kâmbukŋan yâhâre sâmu otmutâ yan mewin. Yawu otmâ Mosenŋe girem den âlâlâ kulemguop ya lâumu den sâmu hârewaŋgine sâmu otbin.

⁷ Yawu otmunŋe kiap pato Lisianŋe taka nengât bâtnenŋambâ miop.

⁸ Yawu otmâ gâhâlen taka den âiân katŋet sâmu hâŋgânnongomu takain. Yakât otmâ topŋe girawuhât den âiân katmunŋe kinsap ya gikak âikurâ sâmu tetewuap.”

⁹ Tetuloŋe yawu sâmu ekumu Yura lok orowâk takawiŋe tângum denŋe hohewi.

Pauloŋe sârearekmâ kiap Peliki den ekuop.

¹⁰ Tetuloŋe yawu sâmu ekumu Pelikiŋe Paulo ekmâ hâmerŋanak otmu yahatmâ yuwu sâmu ekuop. “Gâ nengât kiap pato mandâ yambu sambe pesuk yap. Yawu otmâ nengât orotmeme kerehâk nâŋgâmu meteat. Yakât otmâ ki nâŋgâmu kiwiliŋmâ den ekgohowe.

¹¹ Emelâk nâŋe Anitâ mepaewe sâmu Yerusalem kapiân yâhâwan. Yawu otmune hilâm kâiân yâhâp pesuk yap. Sâp ki kâlep oap yakât otmâ yu ya otmâ gan ya ekgohomune nâŋgârâ biwihe yâhâp otbuap otmuâmâ lohimbine nekbî ya âiyongorâ sâmu tetem ekgonomai.

¹² Aiop, opon kâmbukŋan yâhâwan yan lohotŋan tatmâ lok âlâ me âlâhât den kakŋan âlâ ki sâwan. Me miti emetŋe tatmâ arap yan yâhâm gem me kapi sombemân bam gam otban yan gurâ lohotŋanâk manmâ lohimbine kapam kuŋetgât âlâ ki kendâyiŋiwan. Yâku lohotŋanâk manmune nekbî.

¹³ Yakât otmâ lok yuŋe imbiâk haknan sâmu den ekgohoai yakât bulâŋe âlâ tiripgonomaihât dop âlâ ki tap.

¹⁴ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâ. Mâtâp âiŋe teteop yakât Yura papatolipnenŋe nâŋgâŋetâ ki bulâŋe oawâke yamâ benŋe nâŋeâmâ nâŋgâmune bulâŋe otmap. Yawu gârâmâ, emelâk Mosenŋe den kulemguop otmu Anitâhât poropeteliŋŋe den kulemguwi ya nâŋe tiŋâk lâuman.

15 Otmu Anitâñe lohimbi âlepñe otmu lohimbi bâleñe ya kerehâk mu-
muñambâ mem yahatyekbuap yakât lok yuñe nâñgâñetâ bulâñe otmap.
Otmu nâhurâ yawuâk nâñgâmune bulâñe otmap.

16 Otmu lohimbi âlâ me âlâñe nâñgâm bâlenihimai sâm uwawapñe bia otmâ
manmâ gan. Yawu otmâ manmune Anitâñe biwine ekmu ârândâñ otmap
biwinañe yawu nanñan.

17 Yâhâ emelâk embâñân nâñe Yerusalem kapi pilâm kâlepñehen ari man-
mune yambu nombolân yâhâp mon pesuk sâop. Yawu gârâmâ kapi ya
ambolipñe bukulpne Yerusalem kapiân mansai ya tânyongone sâm tewet-
senñe menduhum niññetâ hoñ bayiñgim mem âwurem takawan. Âwurem
taka Yerusalem kapiân yâhâ bukulpne yingimune mewî.

18 Otmu sâp yan Yura nengât orotmeme âlâ tap ya watmâ Anitâhât hotom
umbe sâm opon kâmbukñan yâhâwan. Opon kâmbukñan yahan mâne lok
haknan sâm taiñe mem tetenekbi. Mem tetenekbi sâp yan lohimbi yan
kinbiñe kuk otmâ kapam âlâ ki kuwi.

19 Yawu gârâmâ Yura lok nombotñe Asia hânângembâ kandi taka tatbiñe
den haknan sâwi. Otmu girawu otmâ hilipguwan yakât âlepñe gâhâlen den
sânomai.

20 Yâhâ tembe lâu yengât kunyeñe patoñe hotom umai ya yengât kun-
lipyeñe otmu Yura nengât papatolipnenñe ekyongomu menduhuakmâ den
âiân mem katnekñetâ kinban. Yawu otmâ âi pâi tuhunekmâ wuân tosa
otmune mem tetewi ya lok kinsai yuñe sâm ekgoñetgât nanñan.

21 Yâhâ den âiân katnekñetâ kinmâ den konohâk ekyongomune nom-
botñe nâñgâñetâ bâleop yamâ yuwu. “Anitâñe mumuñambâ mem ya-
hatnenekbuap biwinañe yuwu nanñan. Yakât otmâ den âiân katnekñetâ
kinsan.” Yawu sâm ekyongowan.

22 Yawu sâm ekuop. Yâhâ Pelikiñe Yesuhât den pat âlepñe nâñgâm
henñeñuop. Yakât otmâ kuyingim yuwu sâm ekyongop. “Tembe lâu yengât
kunyeñe pato, kutñe Lisia sâm, yâkñe Yerusalem kapiângembâ takawuap yan
denyeñe sâm hârewom.”

23 Yawu sâm tembe lâu âlâñe Paulo galemgum kinop ya yuwu sâm ekuop.
“Paulo mem lohotñan galemgum kinbuat. Otmu bukulpñe ga tângune sâm
otnomai yanâmâ ki kuyingiwuat.” Yawu sâop.

Paulo mem pâi emetñan katñetâ tatmu yambu yâhâp pesuk sâop.

24 Pelikiñe Yura imbi miop, kutñe Durusila sâm. Yakât otmâ imbiñât
den sâsâ emetñan yâhâ tembe lâulipñe ekyongomu Paulo dâim gawî. Dâim
gañetâ kinmâ lohimbiñe Yesu Kiristohâlen biwiyenñe kepeim biwi sânduhân
manmai yakât topoñe ekyotgop.

25 Yawu gârâmâ den topoñe topoñe torokatmâ yuwu ekyotgop. Nenne buku
orañgim uwawapñe bia manmain yakât topoñe ekyotgop. Otmu âlâmâ bi-
winenñe galemahom lohotñan manmain yakât topoñe ekyongop. Otmu âlâmâ
sâp patoñe lohimbi kerekñe otmai memai yakât topoñe Anitâñe ekmâ âlâku
ikñiâk ikñiâk den âiân mem katyekmâ matñe yingiwuap yakât topoñe ekyotgop.
Yawu ekyotgomu nâñgâm Pelikiñe gorâwañgimu yuwu sâm ekuop. “Yiwerenñe
sâp pesuk yap. Yakât otmâ hâmbâi tembe lâulipne âlâkuâk ekyongomune
menñekmâ gañetâ den huhurom.”

²⁶ Yawu sâop. Yawu sâam tembe lâulipņe ekyongomu Paulo dâim ariwi. Yâhâ Pauloņe pâi emetņe puluhum tewetsenņe nihimu membom sâam Pelikiņe yâk orop den kâlep huhum manmâ gaowot.

²⁷ Otmu Yura yengât papatolipyeņe herone nângâwanņetgât Pelikiņe Paulo ki holaņop. Yakât otmâ pâi emetņanâk tatmâ gamu yambu yâhâp pesuk sâop. Otmu Peliki arimu yâkât gewâkņan kiap âlâ, kutņe Porokio Pesto sâam, ya Roma yengât kunyeņeņe hângângumu taka galeyenņe otmâ manop.

25

Roma yengât kunyeņeņe den sâam hârewanņiâkgât Pauloņe sâop.

¹ Roma yengât kunyeņeņe kiap Pesto âi sâam wanmâ hângângumu Kaisaria kapiân takaop. Takamu hilâm kalimbu pesuk sâamu Kaisaria kapi pilâm Yerusalem kapiân yâhâop.

² Yan yâhâmu hotom uminiwi ya yengât kunlipeņe otmu Yura yengât papatolipyeņe yâkâlen menduhuakmâ Paulohât hakņan sâawi. Otmu “Pauloņe Kaisaria kapi pilâm Yerusalem kapiân takamu tengâen tatmâ kunom,” sâam den hikuwi. Yakât otmâ

³ “Paulo Yerusalem kapi yuân hângânguņetâ takaek,” yawu sâam Pestoņe den katmu tembe lâulipņe yengâlen ariâkgât ulitguwi.

⁴ Ulitguņetâ Pestoņe yuwu sâam ekyongop. “Paulo Kaisaria kapi yakât pâi emetņan tap. Nâņe kapi yuân tipiņe tatmâ âwurem gewom.

⁵ Yakât otmâ yengât kunlipeņe nâ orowâk Kaisaria kapiân arimunņe Paulo den âiân mem katmune kinmu hakņan sâanomai.”

⁶ Yawu sâam ekyongomu hilâm bâlâk ñerek mon pesuk sâamu, Yerusalem kapi pilâm Kaisaria kapiân gewi. Yâhâ emet haņ sâamu Pestoņe den sâsâ emetņan yâhâ tembe lâulipņe ekyongomu Paulo dâim ga katņetâ kinop.

⁷ Yawu otmâ Yura yengât papatolipyeņe Yerusalem kapiângembâ gewiņe hawamgum kinmâ den umatņe âlâlâ hakņan sâawi yamâ bulâņeâmâ ki teteop.

⁸ Yawu otņetâ Pauloņe sârreakmâ denyenē kakņan yuwu sâop. “Nâņe Yura nengât girem den âlâ ki longâem manmâ gan. Me opon kâmbukņan ki yâhâm otmâ hilipguman. Me Roma yengât kunyeņe ki sâam ge katman. Me yâkât ki nângâm bâlewanņiman.”

⁹ Yawu sâamu Yura yengât papatolipyeņe herone nângâwanņetgât nângâm Pestoņe yuwu sâam Paulo âikuop. “Tembe lâulipne ekyongomune mengekâm Yerusalem kapiân yâhâņetâ yan denge sâam hârehihiwomgât nanğat me bia?”

¹⁰ Sâamu sâop. “Roma yengât den sâsâ emetņe yuân katneķetâ kinsan. Yakât otmâ gâņe yuân tatmâ nâhât den sâam hârenihiwat. Gikahâmâ nâhât topne nanğat. Nâņe Yura lohimi âlâ me âlâ ki mem bâleyekmâ manmâ gan.

¹¹ Yawu gârâmâ girem den âlâ kum kâpekban mâne âlepeņe nohombâi. Yâhâ gâņe den âiân katnekdâ kinsan. Otmu yâkņe den hakņan sâanomai yakât bulâņe ki tetewuap otmuâmâ lok âlâ me âlâņe menekmâ yâk yengât bâtyeņan katneķnomaihât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ Roma yengât kunyeņe ikņak denne sâam hârenihiwuapgât nanğan.” Yawu sâam ekuop.

¹² Yawu sâam ekuu Pestoņe yakât topņe nângâwe sâam ikņe bukulipeņe nângân nângânyeņe orop yakât âiyongop. Âiyongomu alahu gulahu otmâ matņe ekuwi. Matņe ekuņetâ lauyeņan mem Paulo yuwu sâam ekuop. “Roma nengât kunnenņe ikņak den sâam hârehihiwuapgât nanğat. Yakât otmâ yâkâlen hângângohomune ariwuwat. Yawu.” Yawu sâam ekuop.

Lok kutdâ ala, kutņe Akiripa sâ, yâkņe Pestohâlen ariop.

13 Hilâm âlâen lok kutdâ âlâ, kutņe Akiripa sâ, garinât Pesto heronę otbaņgire sâ Kaisaria kapiân giowot. Yâhâ Akiripa garinę yâkât kutņe Beanike.

14 Hilâm âlâen Pestonę Paulohât den pat ya Akiripa yuwu sâ ekuop. “Kiap hânņinę, kutņe Peliki sâ, yâkņe lok âlâ, kutņe Paulo sâ, pâi emetņan katmu tatmu âi pilâm ariop.

15 Otmu Yerusalem kapiân yâhâwan sâp yan Anitâhât hotom umai ya yengât kunlipņe otmu Yura yengât papatolipņeņe nâhâlen ga menduhuakbi. Yawu otmâ nâņe Paulohât den sâ hârewaņgimune kuņetâ mumbuapgât nânġâm den âlâlâ hakņan sâwi.

16 Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâņe lok âlâhât hakņan sâmai yanâmâ nâņe Roma nengât orotmeme âlâ watmâ aņġoân lok ya mem den âiân katman. Yawu otmune den amboņe lok yakât senņan kinmâ hakņan sâņetâ yan sârereakmâ ya sâ purik pilâyņgimap. Yawu otmâ den sâ hâreyņgiman yakât topņe Yura papatolipņe ekyongowan.

17 Otmu sâp ki kâlep otmuâk Paulo hakņan sâne sâ otmâ nâhâlen takawi. Otmu emet haņ sâmu ekyongomune gaņetâ den sâsâ emetņan yâhâ menduhuakbin. Yawu otmâ tembe lâulipņe ekyongomune Paulo dâim ga katņetâ kinop.

18 Yawu otmâ Yura yengât papatolipņeņe den hakņan sâņetâ nânġâmune tânġat olop. Yâkņe Paulo orop yengât girem den âlâhât sâ kuaņgim tatbi.

19 Otmu lok âlâ, kutņe Yesu sâ, emelâk muowâke yamâ benņe “Anitâņe mumuņambâ mem yahatmu mansap,” yawu nânġâm Paulonę lohimbi ekyongomap. Yakât otmâ Paulonę den yawu ekyongomap ya gurâ yawuâk den kakņan sahaņġiwi.

20 Yawu oraņgim kinbi yakât otmâ girawu otmâ den bulâņe mem tete-wom sâ kopa otban. Yawu otmâ Paulo yuwu sâ ekuwan. “Tembe lâulipņe ekyongomune meņġekmâ Yerusalem kapiân yâhâņetâ yan denge sâ hârehihiwomġat naņgat me bia?”

21 Sâmune sâop. “Roma yengât kunyene ikņak denne sâ hârenihiwuapġat naņgan. Yakât otmâ pâi emetņan katnekdâ tatmâ yâkât mambotmâ mambom.” Yawu sâop. Yakât otmâ tembe lâulipņe ekyongomune pâi emetņan mem katņetâ tatmâ gap.”

22 Pestonę yawu sâ ekumu Akiripaņe yuwu sâop. “Lok ya ikņe lauņambâ den gemu nânġâwehât naņgan.”

Sâmu sâop. “Hândâhân ekgohomu nânġâwuat.”

23 Emet haņ sâmu Akiripa yet Beanike yâkņe meņâleakmâ den sâsâ emetņan yâhâmutâ tembe lâu yengât kunyene pato otmu kapi ambolipņe yahat yahatņe betyetyņan yâhâwi. Otmu Pestonę tembe lâulipņe ekyongomu Paulo dâim ga katņetâ kinop.

24 Sâp yan Pestonę yuwu sâ ekyongop. “Lok kutdâ Akiripa otmu bukulipņe, yuwu sâmune nânġâņet. Yura lohimbi Kaisaria otmu Yerusalem kapiân mansaiņe nâhâlen taka lok kinsap yu kumunņe mumbuapġat den hakoek eknohomai.

25 Yawu gârâmâ nâņe den âiân katmune kinmu âi pâi tuhum tosa âlâ ki mem tetewan. Yawu gârâmâ ikņe nânġân nânġânņeņeâmâ Roma kunnennęe denņe sâ hârewaņgiwuapġat naņgap. Yakât otmâ yâkâlen hânġângumune ariwuap.

26-27 Yâhâ yâkne wuân otmu bâleop yakât pâi emetjan katmune kinsap yakât topne nângâm pâpguan. Yakât otmâ den imbiâkbân kulemgum kunnenjahâlen hângângumune arimap sâm pilâwan. Yawu otmâ lok kutdâne Akiripa otmu bukulpne yeje âi pâi tuhujetgât tembe lâulipne ekyongomune dâim ga katjetâ kinsap. Wuân otmu bâleop yakât topne yeje mem tetenomai otmâmâ yakât den pat kulemgum katmune ariwuap.” Yawu sâm Akiripa ekuop.

26

Pauloje ikne topne sâm Akiripa ekuop.

1 Yawu otmâ Akiripane Paulo yuwu sâm ekuop. “Gâku sârereakdâ nângâwe.” Yawu sâm ekumu yahatmâ kinmâ yuwu sâm ekuop.

2 “Yura lokne den haknan sâmai. Yakât otmâ âun yukârâmâ lok kutdâne Akiripa gâne nângânihirâ sârereakmâ nine topne ekgohowe. Yakât otmâ herone nângâhiahian.

3 Gâne Yura nengât orotmemenenje nângâm meteat. Otmu Moseje girem den âlâlâ kulemgup yakât nângâm sâm kuanjain ya gurâ yawuâk nanjat. Yakât otmâ nângânihirâ nine topne ekgohowe.

4 Nâ naom tipine tânjâlâmbâek Yerusalem kapiân manmâ gan. Yakât otmâ Yerusalem kapi ambolipne otmu kapi âlâlâ Kilikia hânân tatmâ arap ya ambolipnane nângânihiai.

5 Parisaio lokne Yura nengât girem den âlâlâ tinjak lâum orotmemenenje tânj tânjâk watmâ Anitâ mepaem manmai. Otmu nâne anjoân opon kâmbukjan yâhâwan sâp yan embânâmbâek yâk yengâlen torokatmâ manmâ gan. Yâhâ lok haknan sâm kinsainje yakât topne nanjai. Yakât otmâ den yukât âiyongorâ ekgonomaihât dop tap.

6-7 Nâ pâi emetjan mem katnekjetâ mansan yakât topne ya âlâhât bia. Anitâne tâmbâlipnenje yengât nângâm manman kârikjahât kuningiop yakât bulâne mene sâm nen Isirae komot kâiân yâhâp mansain nen kerekne omonje hilâmne Anitâ mepaem biwinenjanje hikum mansain. O, lok kutdâne Akiripa yuwu sâm ekgohomune nângâ. Anitâne manman kârikjahât pat kuningiop yakât bulâne membomgât nanjan. Yakât otmâ Yura lok yuje den âiân katnekjetâ kinsan.

8 Yâhâ Anitâne Yesu Kiristo mumujambâ mem yahatmu tihitnenje otmâ tap. Yawu gârâmâ Anitâne lohimbî mumujambâ mem yahatnenekbuap yakât Yura lohimbî nombotjanje nângânetâ ki bulâne otmap.

9 Emelâk Yesu Nasaret kapi ambonje yâkât nângâmune giop. Yakât otmâ yâkât den pat âlepne ki sâm haok tuhujet sâm lohimbî yâkâlen biwiyenjanje kepeim manminiwi ya mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yingiminiwan.

10 Yerusalem kapiân manban yan topne katmâ Anitâhât hotom umai ya yengât kunlipyene yengâlen ari ekyongomune pepa kulemgum nihiwi. Pepa ya mem sâtyene lâum tembe lâu ekyongomune lohimbine Yesuhâlen biwiyenjanje kepeim manminiwi ya kinjitne orowâk meyekmâ pâi emetjan katyekjetâ tatbi. Otmu nombotne den âiân mem katyekmâ yongonjetâ munomaihât sâm hâreyinginetâ nângâmune ârandânj olop.

11 Otmu nâne Yura nengât miti emetne tatmâ arap yan yâhâ mem teteyekmâ Yesu betgunet sâm mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yingiwân. Yawu otmâ tepne kâlâp sem pâku lohimbî yengâlen ari nengât miti emetne kapiyenjan tatmâ arap yan yâhâm gem yongom watyekmâ gawan.

12 Yawu otyingiwomgât hotom umai ya yengât kunlipyenaje pepa kulemgum nihim hângânnohojetâ bukulpne nombotje meyekmune Damasiko kapiân ariwin.”

Pauloje Yesuhâlen biwiyaje kepeiop yakât den pat

13 O, lok kutdâne Akiripa, gâje nângânihirâ den torokatmâ yuwu sâmunen nângâ. Damasikohât mâtâwân ari hilâm kârikjan himbimâmbâ lajinjaje siliŋ siliŋ sâmbâ hâunenehop. Siliŋ siliŋ sâmbâ hâunenehop ya ekmune sikopje kârikje pilâm irik irik sâmap ya wangim âlâ kândâkdâ olop.

14 Siliŋ siliŋ sâmbâ hâunenekmu hâmbiŋ gumbiŋ otmâ hânân ge pare imunje yan Yuru Kutdâje Yura nengât denân yuwu sâmbâ eknohop. “Saulo Saulo, gâ wongât iliwetsat? Sosonje yu me ya hilipyongomap sâmbâ yeŋe ipje mem engatjan hikunjetâ dâiakmâ hâhiwin nângâmap. Yakât dopjeâk nâje menjekmâ hekuhekmune dâiakmâ hâhiwin nanjat.”

15 Sâmbâ sâwan. “Gâ âlâ?”

Sâmbâ kâpeknihim sâop. “Nâ hilipnohom gat. Nâ Yesu.

16 Nâje âi sâmbâ gihimune hoŋ banihim manmâ yâhâwuat yakât tetehihian. Yakât otmâ yahatmâ kin. Wuân me wuân otbuat ya ekgohomune nângâ. Nâje sâp yiwerenje yu tetehihim den ekgohoan yu otmu hâmbâi sâp âlâen tetehihim den ekgohowom ya lohimbi hânjan kulemjan manmâ arai ya yengâlen ari ekyongowuat.

17 Ekyongom ariuwat yan Yura lok otmu pâku lok nombotjanje den ya nângâjetâ tãŋât otmu mem âlâlâ tuhuheknomai. Mem âlâlâ tuhuheknjetâ yan nâje tihitge otmâ bâtyenambâ menjekbom.

18 Otmu mâmâje otgihimune lohimbi omoŋ bâlenjan manmâ Satangât tem lâuwangimai ya yengâlen ari nine den pat âlepje ekyongorâ nângâjetâ Anitâhât lajinjaje biwiyenjan pilâmu harj sâyingiwuap. Harj sâyingimu omoŋgat manman bâlenjambâ keterakmâ nâhâlen biwiyenaje kepeiŋjetâ Anitâje tosayeŋe pilâyingiwuap. Tosayeŋe pilâyingim nine nanne baratne sâmbâ ikje lohimbi yengât nângâm manman kârikjahât pat kuyingiop ya yengât gurâ yawuâk kuyingiwuap.” Yesunje yawu sâmbâ eknohop.

Pauloje olop miop yakât ekyongop.

19 Lok kutdâ Akiripa, torokatmâ yuwu sâmunen nângâ. Yesunje himbimâmbâ ge tetehihim den eknohop ya lâum manmâ gan.

20 Lohimbiŋe orotmemeyeŋe bâleŋe bet pilâm Anitâhâlen biwiyenaje kepeim tem lâuwangim lohotjan mannomaihât nâje topje katmâ den pat âlepje ya Damasiko kapi ambolipje ekyongowan. Otmu kapi ya pilâm Yerusalem kapiân âwurem taka yawuâk ekyongowan. Otmu yapâ ari kapi tipi tapi Yuraia hânân tatmâ arap ya ambolipje ekyongowan. Otmu bâiŋeâmâ pâku lohimbi yengâlen ari den pat âlepje ya ekyongowan.

21 Yawu otmâ âwurem taka Yerusalem kapiân yâhâwan. Otmu Anitâ mepaewe sâmbâ opon kâmbukjan yâhâmunen yan menekmâ nohone sâmbâ otbi.

22-23 Yamâ Anitâje tihitne otmâ gap. Yakât otmâ âun yukârâmâ senyenjan kinmâ, lok yahat yahatje otmu geheŋe, yen kerek Yesuhât den pat âlepje ekyongan. Den ekyongan yu den âiŋe bia. Anitâje tihitnenŋe otbe sâmbâ ikje hoŋ bawa hângangum ge lohimbi lok otmâ manop. Yawu gârâmâ lok nombotjanje yakât hâkâŋ otmâ mem bâleŋe âlâlâ mângâenjetâ sâtgun muop. Muowâke yamâ benje Anitâje mumunambâ mem yahatmu tap. Yakât otmâ nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbiŋe yâkâlen biwinenjanje kepei

manmâ yâhâm munom otmuâmâ nen gurâ yawuâk Anitâñe mumuñambâ mem yahatnenekbuap. Yesuhât den ekyongoan yu emelâk emet inânñan Mose otmu Anitâhât poropetelipñaje kulemguiwi.” Yawu sâm ekyongop.

²⁴ Pauloñe yawu sâm ekyongomu Pestoñe uk sâm yahatmâ den kârikñan yuwu sâop. “Paulo, gâ biwihe gulip oap. Nângân nângân emetñan sâp kâlep manmâ gaon yanak mon biwihe gulip oap.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu Pauloñe yuwu sâm purik pilâwangiop. “O lok kutdâne Pesto, biwine ki gulip oap. Den ekgohoan yu bulâñe. Gârâmâ gâñeâmâ pup takat. Yakât otmâ Yura nengât topnenñe ki nanñgat.

²⁶ Yawu gârâmâ bukuhe Akiripañeâmâ topnenñe nângâm meteap. Emelâk embânâmbâek Anitâhât poropetelipñaje den kulemguiwi yakât bulâñe tetekñan tetemu ekmâ yakât topñe ki hâum pâpğumap.”

²⁷ Pauloñe Pesto yawu sâm ekum benñe purik sâm Akiripa yuwu sâm ekuop. “Lok kutdâne Akiripa, yuwu âihohowe. Anitâñe emelâk poropetelipñe den ekyongomu kulemguiwi ya nângârâ bulâñe oap me bia? Nângâmune biwihañe nângârâ bulâñe oap yakâ.”

²⁸ Sâmu Akiripañe sâop. “Gâñe Yesuhât topñe eknohorâ yâkâlen biwine in yawu ki kathom.”

²⁹ Sâmu sâop. “Yesuhâlen biwihe in yawu katbuat, me biwihe alitmâ manmâ yâhâwuat yakât ki nanñan. Yawu gârâmâ Yesuhâlen biwinañe kepeim yakât den pat âlepñe ekgohoan yu gâ otmu lok kinsai yuñe nângânñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyeñaje kepeinomialhât Anitâ ulitğum mansan. Nâñe yu ya otmâ mansan yawuâk otmâ mannomaihât nanñan. Yamâ ipñe hikunekmâ pâi emetñan katnekñetâ kinsan yakât ki yan.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâm tin pilâmu yahatmâ den emetñambâ ge iton galañ otmâ ariwi.

³¹ Otmu Akiripa, Pesto, Beanikeñe yuwu sâm alahuwi. “Lok yu den âiân katmâ âi pâi tuhuainâke yamâ benñe kuñetâ mumbuapğât dop ki oap. Me pâi emetñan katñetâ tatbuapğât dop gurâ yawuâk ki oap.”

³² Yakât topñe sâm alahu gulahu otñetâ Akiripañe Pesto yuwu sâm ekuop. Roma kunnennñe ikñak den sâm hârewangiwuapğât Pauloñe ki sâop mâne gâñe holañdâ ge ari manbuap.” Yawu sâop.

27

Wanğa patoñe Paulo mem Roma kapiângen ariop.

¹ Pestoñe Paulo hângângumu Roma kapi Italia hânân tap yan ariwuapğât sâpñe kalop. Yâhâ sâp ya tâlâhumu tembe lâulipñe ekyongomu Paulo pâi emetñambâ mem saru ginñan geñetâ peneyiñiwin. Yâhâ Roma yengât tembe lâu komot âlâ, kutyeñe “Roma lok kutdâhât komot,” ya yengât kunyeñe âlâ, kutñe Yulio sâm, yâkñe Paulo otmu pet kulem lok nombotñe âlâ galeyonyoğâk sâm Pestoñe bânñan katyekbi.

² Otmu sâp yan wanğa pato âlâ Aramitem kapi yakembâ taka talop. Wanğa ya Asia saru ginñan kapi tipi tapi tatmâ arap yan ariwe sâm olop. Yawu otmâ lok âlâ, kutñe Aristako sâm, yâk Tesalonike kapi Makeronia hânân tap ya amboñe, yâk orowâk wanğaen yâhâwin.

³ Wanğaen yâhâmunñe yapâ pilâm menenekmâ ariop. Emet hañ sâmu wanğa ya Siron kapiân arimu Yulioñe Paulo nângâwangimu wanğaembâ ge bukulpñe yengâlen ariwin. Bukulpñe yengâlen arimunñe sot um ningiñetâ nemunñe mâtâpğât senñe âlâlâ menduhum ningiwi.

⁴ Ya mem pilâyekmâ âwurem ge wanjaen yâhâmunje menenekmâ ariop. Otmu ariwinângembâ siru pato pilâmu yakât otmâ Kipiro mâtuja otmu Asia hân pato ya hohetyetjan ariwin.

⁵ Otmu Kilikia Pampilia hân hâlânmâ ari saru gulunje hâtikgum ba Mira kapi Lika hânân tap yan ariwin.

⁶ Yan ari wanjaembâ gewin. Otmu wanja âlâ Alesandiria kapiângembâ taka talop yanje Italia hânângen ariwe sâm olop ya Yulionje mem teteop.

⁷⁻⁸ Yakât otmâ wanja yan yâhâmunje menenekmâ ari siru pato pilâmu yanak lohotjanâk Kiniro kapiân ariop. Yan ari sirunje wi sâm wanja mem purik pilâwe sâm otmu kapi ya wangim Kirit mâtuja yakât hân potonje, kutje Salomoni sâm, ya waratgum ariwin. Otmu saru gulunje âlâ, kutje Saru Gulunje Âilonjo sâm, ya Lasia kapi gotjan tap yan arine sâm hâi hâinje otmu ariwin.

Wanja ya guhulakbuap yakât den Paulonje ekyongop.

⁹ Saru gulunje yan tatmunje sikop sâpne tâlâhuop. Yakât otmâ Paulonje girem den yuwu sâm Yulio, wanja ambonje otmu nep lok yengât kunyene ekyongop.

¹⁰ “Sâmune nângânet. Kapi yu pilâm arinomgât dop âlâ ki oap. Yâhâ pilâm arinom otmuâmâ siru pato bâleje pilâmu wanja guhulakmu senje âlâlâ biatmu sarunje nen kerek harannongowuap yakât nângâm kiwiliŋ oan.”

¹¹ Yawu sâm ekyongomu nep lok yengât kunyene otmu wanja ambonjane denje kuwangimutâ Yulionje yâk yetgât denâk nângâop.

¹² Yâhâ saru guluŋan tatbin ya ekjetâ sikop sâpnan wanjane yan tatbuapgât dop ki olop. Yawu gârâmâ Kirit mâtuja yan saru gulunje âlâ tap, kutje Poiniki sâm. Poiniki saru gulunje yakât hân hâmenjane siru kâtapgumap. Yakât otmâ Yulionje yuwu sâm eknongop. “Poiniki saru guluŋan ari tatnom. Otmu gelâk sâpne tetemu yapâ pilâm Roma kapiângen arinom.” Yawu sâm ekyongomu yapâ pilâm ariwin.

Siru pato pilâop.

¹³ Otmu betnennehembâ siru inin kumu ip sâhâteŋewi ya mem dâinetâ gamu wanjane menenekmu Kirit ginne hâlânmâ ariwin.

¹⁴ Arimunje pumnehembâ siru pato bâleje pilâop, yakât kutje Kahu sâm,

¹⁵ yanje kum wanja lâum purik pilâwe sâm olop. Yawu otmu hâhiwin pato nângâmâmâ pilâm in tatmunje ihilâk mahilâk otmâ ariop.

¹⁶ Arim arim arim mâtuja tipine, kutje Kauta sâm, yakât nombotgen arimunje tipine âlepne olop.

¹⁷ Yâhâ wanja yakât dingi saruân gemap sâm nep lok yanje mem dâinetâ wanja kakŋan yâhâmu sâhâwi. Otmu neŋ kârikne âlâ, yakât kutje Siriki sâm, yan wanja ya yâhâmap sâm yâkne sângum pato ya dâinetâ gemu betnennehembâ siru pato bâleje pilâmu ariwin.

¹⁸ Emet haŋ sâmu siru pato bâleje kumu wanja gemap sâm senje âlâlâ nombotje saru kâlehen lâum pilâmunje gemu ariwin.

¹⁹ Otmu emet haŋ sâmu siru yawuâk kumu yakât otmâ senje âlâlâ bânje lâum panmunje giop.

²⁰ Otmu omonje hilâmne siru kârikneâk kum imu yan elem patonje kâtapngomou omonj sahaŋop. Yawu otmâ hiliwahonom sâm biwinenne orotok sâop.

Pauloŋe den ekyongom mem heweweŋ tuhuyehop.

²¹ Siru kârikŋeâk kumu yan lok nombotŋe sot ki nemâk tatbi. Yawu tatŋetâ Pauloŋe yuwu sâŋm ekyongop. “Den ekyongowan ya nâŋgâŋetâ bulâŋe olop mâne Kirit mâtuŋan tep sânduk tatbâin. Yawu otmâ senŋe âlâlâ kiŋgitŋe orowâk ki gulip otbâp.

²²⁻²⁶ Yawu gârâmâ ambone Anitâŋe aŋelo âlâ hâŋgâŋgumu ge omoŋe teteni-him nohonmâ yuwu sâŋm eknohop. “Gâŋe Roma yengât kunyeŋe yâkâlen ari den ekuwuatgât Anitâŋe sâŋm kalop. Anitâŋe nâŋgâhihimu lok gâ orop waŋgaen taiŋe ki hiliwahonomai. Yakât otmâ ki kiŋgitgahât otbuat.” Yawu sâŋm eknohop.

Bukulipne, yuwu sâŋmune nâŋgâŋm biwiyenŋe huruŋ sâek. Waŋga yuŋe bulâŋanâk huhuakmâ gulip otbuawâke yamâ benŋe nenâmâ ki hilipnon-gowuap. Siru pato bâleŋe pilâm waŋga lâum putuk pilâmu mâtuŋa âlâhât sâŋŋan kumu huhuakbuap. Yawu otmu nenŋe âleŋe hikinŋan yâhânom. Anitâhât aŋeloŋe den yawu eknohomu nâŋgâŋm biwi yâhâp ki oan. Den eknohoap yukât bulâŋe bulâŋanâk tetewuap.” Pauloŋe yawu sâŋm ekyongom biwiyenŋe mem heweweŋ tuhuop.

²⁷ Siru pato bâleŋe pilâmu waŋga ya bam gam purik gurik otmu tatmunŋe Sande yâhâp pesuk sâop. Otmu omoŋ tânâmŋan waŋga nep lokŋe “hân utâpguan mon” sâwi.

²⁸ Yawu sâŋm “yakât dopŋe pilâm ekne,” sâŋm ip pilâŋetâ amokŋan ge kumu yan yakât dopŋe mita lok konok ŋerek lok âlâhât bâlâk ŋerek yawu olop. Otmu yapâ tipinŋe ari âlâku ya pilâŋetâ ge kumu yan yakât dopŋe mita lok konok ŋerek lok âlâhât bâtnombot yawu olop.

²⁹ Otmu neŋ kârikŋan yâhâmain sâŋm kiŋgityeŋahât otmâ, waŋga betŋan aŋga imbât talop ya pilâŋetâ giop. Yawu otmâ “emet haŋ sâek,” sâŋm ulitgum tatbi.

³⁰ Tatmâ nep lokŋe pilânenekmâ arine sâŋm otmâ diŋgi âlâen yâhâ den mem yuwu sâwi. “Nenŋe diŋgi yu mem waŋga hâmeŋan yâhâ waŋgahât aŋga âlâ pilâmunŋe gewuap.”

³¹ Yawu sâŋetâ nâŋgâŋm Pauloŋe Yulio otmu tembe lâulipŋe yuwu sâŋm ekyongop. “Nep lok yuŋe pilânenekmâ arinŋetâmâ, nen saruân gemunŋe haranngowuap.”

³² Yawu sâŋm ekyongomu ipŋe mem diŋgi sâhâwi ya hârem pilâŋetâ diŋgi ya saru kakŋan ihilâk mahilâk bam ariop.

³³ Emet engatŋe nâŋgâmu yan Pauloŋe lok kerehâk yuwu sâŋm eknongop. “Nen sot ki nem tatmunŋe Sande yâhâp pesuk yap.

³⁴ Yâhâ wâtneŋe houŋ sâmapgât sot nene. Sot nemunŋe wâtneŋe tinŋ tinŋ sâmu waŋgaŋe neŋ kârikŋan yâhâŋm huhuakbuap yan âleŋe hikiâŋen yâhânom.”

³⁵ Yawu sâŋm eknongom Anitâ mepaem sot âlâ mem niop.

³⁶ Otmu nenŋe ekâmâ biwinenŋeŋe holaŋakmu sot mem newin.

³⁷ Yâhâ waŋgaen tatbin nen lok 276 sot ya mem nemunŋe tepnenŋe ârândân olop.

³⁸ Yawu otmâ nep lokŋe waŋga biwiŋambâ sot lâum saruân pilâŋetâ gemu waŋga yanŋe heweweŋ otmâ ariop.

Waŋga ya huhuahop.

³⁹⁻⁴⁰ Emet haŋ sâmu hân ya ekmunŋe ki keterahop. Yawu otmâ saru atenŋe âlâen yâhâmunŋe neŋ biaen ekâmâ, nep lokŋe “waŋgaŋe yan ari ginŋan

yâhâek,” sâam wanğahât anğa yakât ip hârejetâ gemu sângum pato ya dâinjetâ yâhâmu siruņe memu saru ginņan yâhâwe sâam olop.

⁴¹ Yawu gârâmâ ya wangim neņ kârikņan yâhâop. Neņ kârikņan yâhâmu hâmeņe kârikņe otmâ tatmu saru pato pilâm wanğa betņe ya kumu huhuâhop.

⁴² Kumu huhuakmu “pet kulem lokņe saru kakņambâ yoloņ otmâ arimai,” sâam tembe lâuņe yongone sâam otbi.

⁴³ Yongone sâam otņetâ yan kunyeņaņe Paulo ya kumai sâam kuyiņgiop. Kuyiņgim “yoloņ otmâ manmaine soņ pilâm gem arinjet,” sâam ekyongomu lok nombotņaņe soņ pilâm ge yoloņ otmâ ba hikiângen yâhâwi.

⁴⁴ Otmu yoloņ ki otmâ manbiņe wahap âlâ, nak papaņe pato yawuya mem kakņan yâhârejetâ lokoyekmu yâhâwi. Yawu otmâ nen kerekņe hikiângen yâhâwin.

28

Melite mâtuņan ariwi.

¹ Hikiângen yâhâ mâtuņa yakât kutņe nângâne sâam ambolipņe âiyongomunņe kutņe “Melite” sâam eknongowi.

² Yâhâ gelâk ningimu bâlâpņahât otmunņe yâkņe buku otningim kâlâp hâwurum uņetâ semu nângâm ikaiakmâ tatbin.

³ Kâlâp nângâm ikaiakmâ tatmunņe yan Pauloņe lauņaņe kârâņ kârâņ sâam kâlâp âlâ hâwurum katmu siop. Yawu otmu hâmiwuk âlâ kâlâp biwiņambâ ga yolondonj sâam bânņan ihm kepeim kinop.

⁴ Yawu otmu kapi ambolipņaņe ekmâ yuwu sâam alahuwi. “Lok âlâ kumu muop yakât matņe. Saruņe ki harangumu muap. Yawu gârâmâ saru ginņan yâhâmu matņe yu tetewaņgiap.”

⁵ Yawu sârejetâ Pauloņe hâmiwuk ya bânņambâ kum pilâmu gemu kâlâpņe siop. Kâlâpņe semu Paulo hâmiwukņe ki ihioņ yawuyaek otmâ bânņe welâm welâm olop.

⁶ Yawu otmu ekmâ yuwu sâwi. “Hâmiwukņe ihimu yakât hâkņe suk sâmu in yawu gem mumbuap mon?” Yawu sâam dâņâk ekmâ kinbi. Ekmâ kinmâ yu ya ki tetewaņgiop yakât otmâ ekmâ sâwi. “Lok yu hewukņe lok. Hâkņe yâhâp.”

Lok âlâ mesek olop ya Pauloņe heņgeņguop.

⁷ Lok kutdâ âlâ, kutņe Popilio sâam, yâkņe kapi tatbin ya hâlâņmâ manop. Yâhâ lok yaņe buku otningim emetņan dâinenekmu yâhâ orowâk im tatmunņe hilâm kalimbu pesuk sâop.

⁸ Otmu Popilio âwâņaņe tepņan arimu mesek olop. Mesek otmâ tatmu Pauloņe yâkâlen ba Anitâ ulitgum kunņan mem heņgeņguop.

⁹ Mem heņgeņguop yakât den pat ya sâam haok tuhuņetâ nângâm lohimbî mesek topņe topņe teteyiņgiopņe takañetâ mem heņgemyongop.

¹⁰ Mem heņgemyongomu yakât matņe lohimbî nombotņaņe tep âlep nângâwanğim senņe âlâlâ yahat yahatņe mem taka ningiwi. Yawu otmâ mâtuņa yan manmunņe emetsenņe kalimbu pesuk sâop. Yâhâ gelâk sâpņe tâlâhumu kapi ya pilâm arine sâam otmunņe kapi ambolipņaņe heroņe nângâningim mâtâpğât natik lâum wanğaen katņetâ talop.

Melite ya pilâm Roma kapi patoen ariwi.

11 Otmu emelâk sikop sâpne tâlâhuop sâp yan wanğa pato âlâ Alesandiria kapiângembâ taka talop. Yâhâ Alesandiria kapi ambolipnaje lâpioyenje yâhâp, boho boho, ya ulityotgom manmai. Yakât otmâ wanğa ambonaje lâpio yakât umutnje hâwim wanğa hâmerjan lâum kânângâmu kinop. Yakât otmâ wanğa yakât kutje “Lâpionenne boho boho” sâm kunbi.

12 Wanğaen yâhâmunje yapâ menenekmâ ari Sirakusi kapiân ariop.

13 Yan ari tatmunje hilâm kalimbu pesuk sâmu yapâ ari siru pato pilâm mem awawi guwawi tuhunenekmu Lehiom kapiân ariwin. Emet hanj sâmu, betnennehembâ siru pato pilâmu ari hilâm yâhâp pesuk sâmu yan Puteoli kapi Italia hânân tap yan ariwin.

14 Yan ari wanğaembâ gemunje kapi ambolipnje Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manbiye taka mem buku otninginetâ orowâk manmunje sande konok pesuk sâop. Otmu yapâ pilâm Roma kapiângen ariwin.

15 Mâtâwân arim tatmunje Yesuhât komotnje Roma kapiân manbiye nengât den pat nângâwi. Yawu otmâ nombotnaje taka Apio kapiân tatmâ mambotningiwi. Nenne yan arimunje penangiakbin. Yâhâ nombotnje âlâneâmâ taka kapi âlâ, kutnje Angim Bero Emet Kalimbu sâm, yan mambotninginetâ arimunje penangiakbin. Yan Paulonje yekmu biwinje holarakmu Anitâ mepaem tep heronje nângâop.

Paulonje Yesuhât den pat âlenje Yura yengât papatolipyenje ekyongop.

16 Roma kapiân arimunje tembe lâu yengât kunyenaje Paulo nângâwanjimû pâi emetjan ki katbi. Yawu otmâ emet tânjâlân katjetâ tembe lâu konoknje galemgumu orowâk manowot.

17 Hilâm kalimbu pesuk sâmu Yura yengât papatolipyenje ganjetâ den otnom sâm Paulonje den katmu yâk yengâlen ariop. Yawu otmâ yâkne nângâwanjim ganjetâ yuwu sâm ekyongop. “Bukulipne, nine topne ekyongomune nângânet. Yura bukulpnenne Yuraia hânân manmai me pâku lohimbî yengâlen ari manmai yâk ki mem bâleyekmâ manmâ gan. Me emelâk embâjâmbâek tâmbâlipnennaje Mosehât girem den âlâlâ lâum orotmemenenne topnje topnje katningiwi ya ki lonğâem manmâ gan. Yawu otmâ uwawapnje bia manmâ gawanâke yamâ benne bukulpnenne nombotnaje Roma lok yengâlen ari den imbiâk haknan sâwi. Yakât otmâ Roma yengât tembe lâulipnaje Yerusalem kapi yakât pâi emetjan mem katneknetâ tatban.

18 Pâi emetjan mem katneknetâ tatmune Roma yengât kunlipyenaje topnje girawuhât den âiân katnekbî ya nângâne sâm âi pâi tuhunekbî. Âi pâi tuhuneknetâ mumbongât dop ki olop. Yanak holarnekne sâm otbi.

19 Yawu otbiâke yamâ benne Yura papatolipnennaje kârikne otmâ kuyinginetâ yapâ gâtnaje Roma lok kutdâje denne nângâm hârenihiwuapgât sâwan. Yâhâ nâje papatolipne den âiân katyekbe sâm ki otman.

20 Anitânje Yura nengât tihitnenne otmâ iknje honj bawaje hângângumu gewuapgât nângâm biwinenne memâk manmain. Yawu gârâmâ Anitânje emelâk hângângumu giop biwinaje yawu nanğan. Yakât otmâ pâi emetjan katnekbî. Yâhâ Anitâhât honj bawaje yâkât topnje ekyongowe sâm dâiyekmune takai.”

21-22 Sâmu sâwi. “Bukulipnenne Yuraia hânân manmaine gâhât den ki kulemgum katjetâ takap. Me lok âlâ ki hângângunjetâ nengâlen taka sâm bâlehihimu nângâwin. Yawu gârâmâ lohimbî hânjan kulemjan manmâ araije Yesuhât komot yengât sâm bâleyingimai. Yakât otmâ gâhât nângân

nângânân tap ya eknongorâ nângâne sâam oain. Yawu gârâmâ âun yukârâmâ ki alahunom. Hâmbâi bukulpnenne nombotne ki takai yâk orowâk taka tatmunne den huhunom.” Yawu sâam ekuwi.

²³ Yawu sâam den huhunomgât sâp katbi. Otmu sâp sâwi ya otmu omonânâk Yura lok dondâhâlâkne Paulohât emelan yâhâ menduhuakbi. Menduhuaknetâ Anitâne tihitye otmap yakât den pat âlepne Paulone ekyongomu emet nje sâop. Otmu emelâk embângâmbâek Mose otmu Anitâhât poropetelipnane den kulemgowi yakât bulâne Yesuhâlen teteop yakât topne kâsikum yinginetâ nângâwi. Yawu otmâ biwiyene Yesuhâlen katnetgât nângâm engatyeŋan giop.

²⁴ Yâhâ nombotnane denne nângânetâ bulâne olowâke yamâ benne nombotne âlâneâmâ nângânetâ nahat otmu bet pilâwi.

²⁵ Yawu otmâ den kakŋan sahaŋnetâ Paulone yuwu sâam ekyongop. “Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne poropete lok âlâ, kutne Yesaia sâam, den yuwu sâam ekumu kulemguop yakât bulâne yengâlen teteap.

²⁶ “Gâne Isirae lohimbi yengâlen ari yuwu sâam ekyongo. “Anitâne yuwu yap. Yene biwi pâlâmne otmâ nâhât den nângânetâ tânjât otmap. Otmu nâhât hâkâŋ otmâ nângâm kâkâsuk otmâ kâhâeneksai.

²⁷ Yakât otmâ biwiyene alitmâ nâhât topne ki nângânetâ keterakyiŋgiwuap. Yawu otmâ hiliwahonomai.” Den yawu tap.

²⁸ Yakât otmâ yuwu sâamune nângânet. Anitâne lohimbi kerek nengât tihitnenne otbe sâam oap yakât den pat pâku lohimbi yengâlen ari ekyongonomgât sâam ningiop. Ekyongomunne nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane kepeinomai.”

²⁹ Paulone yawu sâam ekyongomu den kakŋan sahaŋgim pilâm emelambâ gem ariwi.

Paulo Roma kapiân manmu yambu yâhâp pesuk sâop.

³⁰⁻³¹ Paulone Roma kapiân manmu yambu yâhâp pesuk sâop. Otmu sâp yan lohimbi kiŋitne orowâkne yâkâlen arinetâ Anitâne tihitye otbe sâam nanne Yesu hângângumu giop yakât den pat ya pahâk ekyongop. Otmu Yesu Kiristohâlen biwiyene katnet sâam engatyeŋan giop. Yawu. Anitâ gâ orop manbuap.

Nâ bukuhe,
Luka

Roma Pauloŋe Roma yengât ekap kulemgum katyinjop.

O bukulpine,

¹⁻⁵ Yen Roma kapi ambolipne Anitâŋe Yesu Kiristohât pat kuyingim yâkât komolân torokatyehop. Nâ Paulo, nâŋe pepa yu kulemgum katyinjian.

Yesu Kiristo, Anitâhât nanŋe, Dawitihât senâmbâ gâtŋe

Bukulpine, Anitâŋe Yesu Kiristo hângângumu giop yâkât hoŋ bawa manmâ gaman. Lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe Kiristohât topŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyenŋe yâkâlen katŋetgât Anitâŋe menekmâ aposolo âi sâŋ nihimu den pat âlepŋe ekyongom manman. Den pat yakât topŋeamâ emet inânŋan Anitâŋe poropeteliŋe ekyongomu Miti pepaen kulemguwi ya yuwu tap. Anitâhât nanŋe, Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe Yura nengât tâmbânenŋe, lok pato âlâ, kutŋe Dawiti sâŋ, yâkât senâmbâ gâtŋe. Yawu gârâmâ Anitâŋe kulem âlâ kândâkdâ miop yamâ Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahalop. Yâkât nâŋgâmunŋe Anitâhât nanŋe tâŋ tâŋâk otmap. Otmu Anitâŋe ikŋahâk tep âlep nâŋgânihim nanŋe hângângumu ge nâhâlen tetem aposolo âi sâŋ nihiop. Âi sâŋ nihimu yaŋak benŋe pâku lohimbine biwiyenŋe yâkâlen katmâ denŋe lâuŋetgât ya yengâlen ari den pat âlepŋe ekyongom manman.

⁶⁻⁷ Yen Roma kapi ambolipnâŋe Yesu Kiristohât tem lâuwanŋim manŋetgât Anitâŋe wawaeyekmâ yâkât komolân torokatyehop. Yakât otmâ Awoŋnenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe engatyetŋeâk otmâ nâŋgâyingim tihityenŋe otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât nâŋgâyingim ulitgum gaman.

Pauloŋe Roma kapi ariwom nâŋgâm biwiŋenŋe mem manop.

⁸ Topŋe katmâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Emelâk yenŋe Yesu Kiristohât den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe katmâ tem lâuwanŋim gai yakât den pat yu lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe nâŋgâŋetâ âilonŋo otmap. Yakât otmâ Yesu Kiristohât wâtŋan kinmâ yengât nâŋgâm Anitâ Awoŋne mepaem mansan.

⁹ Yawu otmâ manmâ Anitâŋe âi sâŋ nihiop ya biwinanŋe tiŋâk kepeim pâku lohimbine yâkâlen biwiyenŋe kepeim manŋetgât ya yengâlen ari nanŋahât den pat âlepŋe ya ekyongomune nâŋgâm biwiyenŋan katŋetâ bulâŋe yâk yengâlen tetem gap.

¹⁰⁻¹² Otmu dop yawuâk Roma kapi ambolipnâŋe Yesu Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim manŋetâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyingâkgât nanŋan. Yawu nâŋgâm haoŋmâ ârândânŋe “girawu otmâ takam yekbe” sâŋ Anitâ ulitguman. Yawu gârâmâ Anitâŋe nâŋgânihimu yengâlen takawom yanâmâ biwinenŋenŋe kepeiakmâ konohâk otmu yan tânahom yâkâlen biwi nâŋgân nâŋgânnenŋenŋe tiŋâk kepeimunnŋe kârihem tatbuap. Yawu nâŋgâm Anitâ ulitgum manmâ gan ya yâkŋe nanŋan.

¹³ Yawu otmâ pâku lohimbi kapi wosapâ me wosapâ mansai yâk yengâlen ari den kâsikum yingimune biwiyenŋe Kiristohâlen katbi. Yakât dopŋeâk yengât bukulpinenŋe nombotŋe Anitâhât topŋe ki nâŋgâmainŋe Kiristohâlen biwiyenŋe

katnetgât yengâlen taka yâkât den pat âlepne ekyongowom. Yakât biwinanje hikuman yamâ mâtpâgât hâum pâpguan.

14-15 Lohimbi kerek ya yengâlen ari den pat âlepne ekyongomune nângânetgât Anitâne âi sâam nihiop. Yakât nângâm lohimbi nombotne pepa emetnan yâhâm nângân nângânyene orop mansai otmu nombotne pepa emetnan ki yâhâwi, otmu Girik lohimbi kapi tete manmâ nep âlâlâ tulumai, otmu pâku lohimbi kâlepnehen me bârâ betjehen manmai, ya hârokne Yesuhât topne nângânetgât nângâyngim mansan. Yakât otmâ Roma yengâlen taka den pat âlepne ekyongowe sâam biwine hewewen otmu mansan.

16-17 Bukulipne, Yesuhât den pat âlepnhât topne yuwu sâamune nângânet. Lohimbi âlâ me âlâ, nen Yura lohimbi angoânâk den pat âlepne nângâm Kiristohâlen torokatbin, me yen pâku lohimbi den ekyongomunne yawuâk yâkâlen torokatbi, nen hârokne yâkâlen biwinenneje kepeim mannom yamâ Anitâne tosanenne pilâningim manman kâriknhât pat kuningiop yakât bulâne menom. Anitâ Wâtgât Amboje yâkâlen biwinenneje kepeim mannom yamâ ki hâum pâpgunom. Den yan yune emelâk poropete âlâne den kulempuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâne Anitâhâlen biwiyenene kepeim tem lâuwanjinomai yamâ manman kâriknan mannomai.”

Pâku lohimbi yengât topyene

18 Bukulipne, pâku lohimbi yengât nângâm den âlâ yuwu sâamune nângânet. Pâku lohimbi yengât topyeneâmâ yuwu. Yâkne bukulipyene otmu lohimbi wosaken me wosaken mansaine Anitâhât den nângânetâ bulâne otmap sâam den ya kurihim Anitâ betbangim orotmeme kingon otmâ mansai. Yakât otmâ Anitâne pâku lohimbi betyongomu mansai yakât topne ekyongomune nângânet.

19-20 Kândik mindikum, Anitâne ikne wâtjan kinmâ hân himbim kândikyotgom wahap topne topne kalop yapâ gâtneje yâkât topne iknjiâk tap ya kerek ekmâ nângâmai. Wahap topne topne kalop yan ikne wâtjahât towatje tetemu ekmai. Ekmâ tat tat memene kârikne tatbangiap yawu nângâmai. Yawu nângâm Anitâ ki ekmain yamâ yâkne wahap âlâlâ kalop yan ikne topne tetemu ekmai. Yakât otmâ Anitâhât topne ki nângain sâam irelaknomaihât dop âlâ ki tap.

21 Yawu gârâmâ Anitâne wahap topne topne kalop yamâ lohimbi nombotneje yâkât bāt towatje ekmâ yan ki ewe katmâ mepaemai. Yawu otmâ yanjak nângân nângânyene gulip malap otmu wahap tângât me hâlije bia yawuyakât nângânetâ yahatmap. Yawu nângâm biwi nângân nângânyene manguakmu nângânetâ ki keterakmap.

22 Yawu gârâmâ nângân nângânnenne orop mansain yawu sâam nângâm tâpikgumai.

23 Yawu nângâm tâpikgum Manman amboje Anitâ yahat yahatne yâk betbangimâmâ senje âlâlâ topne topne, nâi selon, me songo bau, me hambe gumbam, umutyene hâwiñetâ kundenyene tetemu ya mepaemai. Me Porom Lâpio yawuya yengât umutyene hâwim kânângânetâ kinmu yakât nângânetâ bulâne otmu mepaemai.

24 Yawu otñetâ yakât Anitâne betyongomu yene nângân nângânyeneâk watmâ yuwu otñetâ kingon otmap. Emet huhumai, me kâwâ konda otmai, me wahap ki orotje otmai.

25 Yâhâ Anitâhât den bulâŋe hâkâŋ otmâ bet pilâm den perâkŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Anitâ Hân Himbim Amboŋe betbaŋgimai. Betbaŋgim ikŋak wahap topŋe topŋe kalop yakât nâŋgâŋetâ yahatmu yanâk biwiyenâŋe kepeim manmai. Yamâ nenâmâ yawu ki otnom. Nenâmâ Anitâ konok mepaem manmâ yâhânôm. Ya bonŋanâk.

26-27 Yâhâ pâku lohimbine manman kiŋgoŋ manŋetâ Anitâŋe yekmu bâlemu betyongomu yanak yeŋe engatyeŋeâk otmâ orotmeme kiŋgoŋ ya witgum yuwu otmâ manmai. Lohimbi miakmâ orowâk manmai orotmeme ya pilâmai. Yawu otmâ imbilipyenâŋe loklipyenâŋe pilâyekmâ imbi bukulipyenâŋe orop ekŋâleŋgim otmâ hilipgumai. Otmu loklipyenâŋe gurâ yawuâk imbilipyenâŋe pilâyekmâ bukulipyenâŋe orop ekŋâleŋgim orotmeme kiŋgoŋ otmâ. Yawu tâpik gupik otmâ manmai yakât huhopŋe mesek topŋe topŋe teteyiŋgimap.

28 Otmu Anitâhât den bulâŋe nâŋgâŋetâ nahat otmu betbaŋgim nâŋgâm gulip manmai. Yakât otmâ Anitâŋe betyongomu biwi nâŋgân nâŋgânyenâŋe gulip malap otmu orotmeme kiŋgoŋ me âlepŋe ya ki ekmâ ketetmai. Yawu otmâ yan orotmeme kiŋgoŋ otmâ manmai.

29 Orotmeme kiŋgoŋ otneâk nâŋgâmai yamâ yuwu. Kâwâ konda otmai. Me sen buhu buhu oraŋgimai. Me bukulipyenâŋe yengât iri sikum me senŋe âlâlâ tatyŋgimap ya ekŋâlem mene sâŋ biwiyenâŋe nâŋgâmai. Me dewaeak dewaeak manmai. Me wawi, me misiŋem nemai, me kâirahomai, me nâŋgâm bâleŋgimai. Me ahom hionakmai. Me bukulipyenâŋe yongonjetâ mumai.

30 Me bukuhât den belâŋen sâsâ. Me sâŋ bâleŋgimai. Me âwâ mâmâlipyenâŋe yengât lauyenâŋe ki lâumai. Yawu otmai yan yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu Anitâhât nâŋgâŋetâ gemap. Otmu bukulipyenâŋe yengât yawuâk nâŋgâŋetâ gemu mem ge karakmai. Otmu wuân me wuân kândikum otŋetâ dondâ bâlewup yakât nâŋgâŋetâ biwiyenâŋak kinmap.

31 Yawu otmâ hep torehenlipyenâŋe, me imi ata, me wârâ tou ya orop we âlep ki nanŋaŋgimai. Me bukulipyenâŋe orop den hikumai yamâ ki watmai. Me tepyenâŋe kou kâlâp semu kuk oraŋgimai yan kaok ki oraŋgimai. Kuk yawuâk tatmâ yâhâekgât den hâmeân hâlulu sâmai. Me lohimbi âlâ me âlâŋe umatŋe kakŋan manmai ya ki yekmâ nâŋgâyiŋgimai.

32 Lohimbi âlâ me âlâŋe orotmeme bâleŋe topŋe topŋe yawuya otmai yamâ hem kâlâwân ge hiliwahonomai yakât Anitâŋe den sâŋ kalop. Lohimbi den ya nâŋgâm heŋgengumaiŋe kunyenâŋe kârikŋe otmâ orotmeme bâleŋe ya tâtâemâk otmâ mansai. Yawu gârâmâ buku nombotŋaŋe orotmeme bâleŋe yawu otmai yamâ yekmâ heronŋe nâŋgâyiŋgimai. Pâku lohimbi yengât topŋeâmâ yawu.

2

Yura lohimbi yengât topŋeŋe

1-2 Yawu gârâmâ Yura lohimbi yengât nâŋgâm yuwu ekyongomune nâŋgâŋet. Pâku lohimbine orotmeme kiŋgoŋ otmâ manmai ya yengât manmanyenâŋe ya yeŋe ekŋetâ bâlemu nâŋgâm bâleyiŋgimai me sâŋ hâreyiŋgimai. Yawu gârâmâ yâkŋe otmai yakât dopŋeâk yeŋe gurâ yawuâk otmai. Yakât otmâ yeŋe sâŋ hâreyiŋgimai yakât dopŋeâk Anitâŋe yen gurâ sâŋ hâreyiŋgiwup. Yanâmâ yâkât senŋan sâŋ buiaknomaihât dop âlâ ki otbuap.

3 Pâku lohimbi nombotŋaŋe orotmeme kiŋgoŋ otmâ manmai yamâ Anitâŋe sâŋ hâreyiŋgim yakât matŋe yiŋgimap yanâ arândânŋ otmap, yeŋe yawu

nāngâmai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje bukulipyenje yengât manmanyenje ekmâ nāngâm bâleyingim sâm hâreyingimap yamâ bukulipyenjanje manman bâlenje otmai yawuâk torokatmâ otmai. Yawu gârâmâ sâp patoen Anitâje orotmeme kiŋgoŋ wuân me wuângât matŋe umatŋe yingiwuap yanâmâ lohimbî yawuya ki wangiyeŋbuap. Yamâ yingimu menomai yakâ.

⁴ Yakât otmâ yuwu ki nāngânomai. “Anitâje wawaenenekmâ kuk in yawu ki otmap. Me ki tepŋe kou kâlâp semap. Yakât otmâ yâkŋe ki den âiân katnenekmâ matŋe umatŋe ningiwuap,” yawu ki nāngânomai. Yawu nāngânomai yamâ nāngâm hilipgunomai. Yakât topŋe yuwu sâmune nāngânet. Yenje orotmemeyenje kiŋgoŋ ya bet pilâm Anitâhâlen biwiyenjanje kepeim manŋetgât yâkŋe wawaeyekmâ tihityenje otbe sâm mambotyŋingimap. Yenje yakât nāngânetâ porap otmap.

⁵⁻⁶ Nāngânetâ porap otmu kunyenje kârikŋe otmâ betbangimai. Yawu otmâ orotmeme kiŋgoŋ yawuya torokatmâ otmâ mannomai yamâ sâp patoen Anitâje lohimbî kerek nengât manmannenŋahât matŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk kâpekningiwuap. Sâp yanâmâ matŋe âlâhât tipŋe yingimu menomai.

⁷⁻¹¹ Anitâje Yura lohimbî me pâku lohimbî kerek nengât biwinnenje ekmâ konohâk menduhunenekmâ matŋe dopnenŋan tâŋ tâŋâk kâpekningiwuap. Otmu sâp patoen Anitâje nāngâningimu yahatmu ikŋe senŋan koko salehâk kinmâ manman kârikŋan mannom sâm lohimbî nombotŋenjanje yâkâlen biwiyenjanje kepeim orotmeme âilonggo longgo otmâ manmai. Yawu otmai yamâ Anitâje nāngâyŋingimu yahatmu nan baralipne koko salek sâm manman kârikŋahât bulâŋe yingimu biwiyenje huruŋ sâwuap. Yâhâ lohimbî nombotŋenjanje yenjahât nāngânetâ yahatmu tepyenje umatŋe otmu Anitâhât den kum manman kiŋgoŋ manmai. Lok yawuyamâ Anitâje kuk otyingim matŋe umatŋe yingimu mem hâhiwin dondâ nāngâmbisâi.

¹²⁻¹⁵ Anitâje Yura lohimbî me pâku lohimbî kerek nengât biwinnenje ekmâ otbin mewin yakât matŋe tâŋ tâŋâk kâpekningiwuap yakât topŋe sâmune nāngânet.

Anitâje ikŋe nāngân nāngânŋan tatmap ya Mose ekumu girem den âlâlâ kulenguop. Yakât otmâ Yura lohimbî âlâ me âlâje girem den ya nāngâm ki watmai yâhâmâ Anitâje yekmu ki ârândân otmap. Lohimbî âlâ me âlâje girem den âlâlâ kerek lâum mansai yâhâmâ yekmu ârândân otmap. Yawu gârâmâ Yura lohimbî kerekŋe girem den ya lâum hâum pâpgum tosa miai. Yakât otmâ Anitâje den âiân katyiekâm matŋe umatŋe yingiwuap.

Yâhâ pâku lohimbî yâhâmâ Anitâje girem den ya ki ekyongop. Yawu gârâmâ ki nāngâm yenjahâk otmâ hilipgum tosa memai. Ya âlâkuâk torokatmâ otnomai yamâ yawuâk matŋe umatŋe yingimu menomai.

Yawu gârâmâ Anitâje ikŋe nāngân nāngân ya biwi nāngân nāngânyenjan katmu orotmeme âlepŋe me orotmeme bâlenje yâhâp yâhâp ya ekmâ ki-wilimai. Yawu otmâ Anitâhât nāngân nāngân ya pâku lohimbî âlâ me âlâje engatyenjanjak otmâ watmai yan girem den ekyongomu watmai yawu oap. Yâhâ yawu otŋetâ ârândân otmap yan biwiyenje sânduk sâmap. Yâhâ otŋetâ bâlemap yanje biwi nāngân nāngânyenjan hâumu otmâ hilipguain sâm biwiyenjan nanŋangimai.

¹⁶ Yakât otmâ den pat âlepŋe yakât pâŋe konok yuwu sâmune nāngânet. Hâmbâi mâne sâp pat tetewuwân Anitâje sâmu Yesu Kiristonje nen hârok biwinnenjanhât topŋe ekmâ sâm hâreningim tihân otmain memain me biwinnenjanâk nāngâmain yakât matŋe ya âlâku amboŋan amboŋan ningiwuap.

Yura lohimbijne yehahât nângâñetâ yahalop.

¹⁷ Yâhâ Yura lohimbijne yehahât nângâñetâ yahatmu yuwu sâmai. “Nenâmâ Yura lohimbi. Emelâk Anitâñe nângâningimu yahatmu ikñe pat kuningiop. Yakât kakñan Mose ekumu girem den âlâlâ kulemguop yakât topñe nenñahâk nângâmain. Yakât otmâ Anitâñe tihitnenñe otmu ikñe komot bulâñe mansain.” Yawu nângâm yehahât nângâñetâ yahatmap.

¹⁸ Yâhâ yeñe yuwu me yawu otñetgât Anitâñe sâm kalop yakât topñe yuwu nângâmai. “Nenñeâmâ girem den yakât topñe nângâm henñengum yanak benñe orotmeme bâleñe ya ekmâ ketetmâ orotmeme âlepñeak otmain.

¹⁹⁻²⁰ Yawu otmâ girem den ya nângâmunñe biwinenñan hâumu manman bulâñahât mâtâp ya teteningimu tâñ tâñâk watmain. Yakât otmâ pâku lohimbijne mâtâp ya ki nanñai yâhâmâ Anitâhât den kâsikum yingimunñe nângânomaihât dop tap. Me nombotñaje girem den ya ki lâum manmâ mâtâp tâpikgumai yamâ tirippongomunñe mâtâp ya tâñ tâñâk watnomai. Me nombotñaje ihilâk mahilâk manmai yamâ kuwikyekmunñe âilonño mannomai. Me nombotñaje nângâñetâ ki keterakyiñgimap yamâ ekyongomunñe hanñe sâyiñgiwuap.”

²¹ Yeñe nângâm tâpikgum mâtâp ya tâñ tâñâk ki watmai. Yamâ topñe girawuhât otmâ bukulipyenñe mâtâp ya watñe sâm den kâsikum yingine sâm oai? Yâhâ lohimbijne senñe âlâlâ kombo ki miangñet sâm ekyongomai. Yamâ wongât otmâ yeñe gurâ kombo miangñimai?

²² Me loklipyenñe me imbilipyenñe betyenñehen ki kionñet sâm ekyongomai. Yamâ benñe yeñe gurâ buku nombotñe yengât imbilipyenñe orop ihilâk ekñâleangñimai. Otmu kasalipyenñe Porom Lâpio mepaemai ya ekñetâ dondâ bâlemap. Yamâ wongât yeñe gurâ yâk yengât opon kâmbukñan yâhâ Porom Lâpio tatmawân senñe âlâlâ kâmbukñe sâm katmai ya kombo meyingñimai?

²³ Anitâñe Yura lohimbi nengât nângâm girem den Mose ekumu kulemguop. Yeñe yakât yawu nângâm yehahât nângâñetâ yahatmap. Yamâ benñe girem den ya lonñeñetâ pâku lohimbijne yekmai yan Anitâhât nângâñetâ gemap.

²⁴ Den yan yuñe emelâk poropete âlâñe den kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Yura kapi ambolipñaje orotmeme bâleñe otmâ mansai. Yakât otmâ pâku lohimbijne Anitâhât nângâñetâ dondâ gemap.”

²⁵ Otmu yakât torokatmâ yuwu sâmune nângâñet. Anitâñe Yura lohimbi nângâyingim manman âlepñahât pat kuyingñiop yakât otmâ hâkyenñe torehenñan undip tuhanñimai. Yawu tuhanñim girem den tâñ tâñâk watmai yanâmâ Anitâñe nângâyingimap. Yawu gârâmâ girem den ya kumai yanâmâ hâkyenñan undip tap yakât nângâm undip ki tuhanñiwi yawu yekmu otmap.

²⁶ Yawu gârâmâ pâku lohimbi yengât sâm manman âlepñahât pat ki kuyingñiop yakât otmâ hâkyenñe torehenñan undip ki tuhanñimai. Yamâ Anitâñe ikñe nângân nângânñambâ girem den ya Mose ekumu kulemguop. Yâhâ pâku lohimbijne girem den ya pâpgumai ya yengât biwiyenñan Anitâhât nângân nângân tatmap ya tâñ tâñâk watmai. Yanâmâ Anitâñe yekmâ nângâyingimu hâkyenñe torehenñan undip tap yawu otmap.

²⁷ Yura lohimbi hâkyenñe torehenñan undip tap yeñe girem den sâlikum topñe nângâm henñengumai yamâ ki lâumai. Yakât otmâ pâku lohimbi hâkyenñe torehenñan undip ki tap yanñe Anitâhât nângân nângân watmainñe sâp patoen yen mem den âiân katyekmâ sâm hâreyingñinomai.

28 Yakât topnje yuwu sâmunen nângânet. Anitâne lohimbi yengât nângâm manman âlepñahât pat kuyingioy ya girawu yanje yakât bulâne menomai? Lok yanje imbiâk hâkyenjen torehennan undip tuhuangim topyenjen kurihakmâ lohimbi senyenjan kinmâ Anitâ mepaemai yâkne bulâne ya ki menomai.

29 Yâhâ Wâtgât mâmânahât Heakne lohimbi mem hewewenjen tuhuyekmu Anitâhâlen biwiyenjanje kepeim mansai yâkne bulâne ya menomai. Lohimbinjen Anitâhâlen biwiyenjanje kepeimai ya yengât nângâyingimu ârândânen otmap. Yanjeâmâ bukulipyenjanjen nângâyinginetâ yahalâkgât ki nângâmai.

3

Anitâne Yura lohimbi kerek ki betyongop.

1 Kândikum emelâk Anitâne Yura nengât tâmbâlipnenjen yengât nângâyingimu yahatmu ikne pat kuyingioy. Yakât otmâ hâknennjen torehennan undip tuhuangim gamain. Anitâne nângâningimay yakât topnje yuwu tap.

2 Anitâne ikne den bulâne ya tâmbâlipnenjen ekyongomu yakât ambonjen otbi. Yawu otmâ pâku lohimbi yengâlen ari yakât topnje ekyongonjen sâm yingioy. Sâm yingioy yanjak sâp yiwerenjen nen meneneksap.

3 Yawu gârâmâ nengâlen gâtne kingitne orowâkne Anitâhâlen biwiyenjanjen kepeim manmâ gai. Yawu otmâ gai yakât matne Anitâne nen Yura lohimbi kerek betnongowuap me bia?

4 Yamâ bia kârikne. Yakât otmâ lohimbinjen Anitâ orop biwiyenjanjen hikuakmâ konohâk otmu den hikuwi. Den ya kelangatmâ âlâ sâmai, otmu nombotne hârem pilâmai. Yawu gârâmâ yâkne otmai yawu Anitâne ki otmap. Den yan yunjen emelâk lok âlâne den kulenguoy ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“O, Anitâ, nenjen otmunjen bâlemap yan den sâm hâreningirâ ekmunjen ârândânen merândânen otmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne nângâm bâlehilihjetâ ki bonjen otmap.”

5 Yawu gârâmâ lokgât nângân nângân watmâ den yuwu ekyongomunen eknet. Nenjen otmunjen bâlewuap yan Anitâne den sâm hâreningimu lohimbinjen nângânetâ sâtne otmu mepaenomai. Mepaenomai yakât kaknan matne umatne ningiwuap yakât otmâ nângâm bâlewangim imbiâk umatne ningiap yawu sâmunjen ki ârândânen otbuap.

6 Yawu gârâmâ nenjen otmunjen bâlemap yan Anitâne imbiâk matne umatne ningimay otmuâmâ sâp patoen biwinennahât topnen nângâm den sâm hâreningimu ki ârândânen otbuap. Yawu gârâmâ Anitâne imbiâk mambiâk otningimay yawu ki nângânom.

7 Yâhâ nângân nângân âlâ yuwu ki nângânom. Nenjen Anitâ orop biwinenjanjen hikuakmâ konohâk otmu den hikuwin. Den yamâ nombotne hârem pilânom. Yawu gârâmâ nenjen otmain yawu Anitâne ki otmap. Yâhâ nenjen den nombotne hârem pilânom yanâmâ Anitâne ki betnongowuap yakât nângâm lohimbinjen mepaenomai. Anitâ mepaenomai yan topnen girawuhât otmâ den sâm hâreningim matne ningiwuap?

8 Yâhâ lohimbinjen witgum mepaenetgât nenjen ihilâk otneâk nângânom yamâ dondâ bâlewuap. Yawu gârâmâ lohimbi nombotnanjen imbiâk nâhât ihilâk otmunjen bâleâkgât nângâmap sâmai. Yawu sâm den haknan sâmai. Lohimbi nombotnanjen yawu nângâmai yamâ hâmbâi sâp patoen Anitâne matne umatne yingimu menomai.

Nen kerekŋe otmunŋe bâlemu tosa orop manmain.

⁹ Bukulipne, Anitâŋe Yura lohimbi nengât nâŋgâmu yahatmu pâku lohimbi yengât nâŋgâmu gemap me bia? Yamâ bia kârikŋe. Nen Yura lohimbiŋe pâku lohimbi yengât amutyenjan katnenekmu mansain. Yawu ki tap. Nenŋe yen pâku lohimbi orop orotmemenenŋe bâleŋe me manman kiŋgoŋ otmâ gain. Yakât otmâ nen kerekŋe matŋe menomgât pat mansain.

¹⁰ Den yan yunŋe emelâk poropete nombotŋaŋe den kulemguiwi ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi kerekŋe koko salek me uwawapŋe bia ki mansain.

¹¹ Nengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe Anitâhât nâŋgân nâŋgânŋe girawu tap ya ki nâŋgâm manmain. Me lok âlâ me âlâŋe Anitâ ki ewe katmâ mepaemain.

¹² Otmu Anitâŋe mâtâp yuwuâk watmâ manŋet sâm katningiop yamâ lok kerekŋe tâpikgum mâtâp bâleŋan manmâ gain. Yawu gârâmâ lok hârokŋe buku oraŋgim uwawapŋe bia mannomgât dop âlâ ki tap.

¹³⁻¹⁴ Otmu lok muŋetâ hanyongomunŋe tâtuk sâm hâkyeŋe korokŋe bâleŋe pilâmap yakât dopŋeâk lohimbi nombotŋaŋe den perâkŋe sâm bukulipyenŋe kâityongomai. Otmu hâmewuk me soron hambenŋe yawuyaŋe ningimu mumain yakât dopŋeâk lohimbi yawuyaŋe bukulipyenŋe orop sâm bâleangimai. Me den bâleŋe hâiakmai.

¹⁵ Otmu lokŋe kapam kune sâm in yawu tepyenŋe kâlâp semu yahatmâ kapam kumai.

¹⁶ Otmu haonmâ ârândâŋ bukulipyenŋe yengât nâŋgâm bâleyiŋgim mem âlâlâ tuhuyekmâ manmanyenŋe hilipgumai.

¹⁷ Yawu otmâ bukulipyenŋe orop biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe ki hikuakmâ konohâk otmâp.

¹⁸ Lohimbi yawuyaŋe Anitâhât nâŋgâm ki ewe katmai.” Topnenŋeâmâ yawu.

¹⁹⁻²⁰ Otmu Anitâhât den yakât topŋe yamâ yuwu. Yura lohimbi kerekŋe yâkât den tem lâuwaŋgim mannehât girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop. Yawu gârâmâ nenŋe yâkât girem den ya watmâ tem lâuwaŋgimain yamâ hâum pâpŋgumain. Yakât otmâ nenŋe pâku lohimbi orop yâkât senŋan kinmâ sârereakmunŋe nenekmu ârândâŋ otbuapgât dop âlâ ki tap. Yâhâ yâkât girem den nâŋgâmain yan biwinenŋan hâumu tosa orop mansain sâm nanŋaŋgim anjulakmain.

Kiristoŋe manman bâleŋahât paŋgoŋâmbâ holaŋnenehop.

²¹ Yawu gârâmâ Anitâŋe tosanenŋe pilâningim tihitnenŋe otmâp yakât mâtâp âiŋe teteop. Yakât topŋe nâŋgâmunŋe keterakningiâkgât emet inânŋan Mose otmu poropete lok nombotŋaŋe den kulemguiwi. Yawu gârâmâ mâtâp âiŋe yaŋe girem den hâŋgiŋe orop ki lâuaksawot. Mâtâp âiŋe yakât topŋeâmâ yuwu.

²²⁻²⁴ Nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi dop konohâk mansain. Topnenŋe kâsiwahomunŋe ikŋiâk ikŋiâk otbuapgât dop ki tap. Nen kerekŋe otmunŋe bâlemu tosa orop manmain. Yawu manmunŋe Anitâŋe nenekmu ki ârândâŋ otmâp yawu nâŋgâmain. Yawu gârâmâ Anitâŋe ikŋahâk wawaenenekmâ Yesu Kiristo hâŋgângumu ge sârerenenekmâ kawenenŋan kinmâ howanân kuŋetâ muop. Yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmu Kiristoŋe manman bâleŋahât paŋgoŋâmbâ holaŋnenehop.

25-26 Otmu yakât torokatmâ sâmunne nângânet. Emelâk embâñân tâmbâlipnennaje orotmeme bâleñe otmâ manbi yakât matñe Anitâñe in yawu ki yingïop. Yawu gârâmâ orotmeme bâleñe otminiwi yakât nângâmu dondâ bâleop yakât topñe tetekñan eknehât ikñe nanñe Yesu Kiristo hângângumu ge nengât toсахât otmâ muop. Yawu otmu biwinenñe yâkâlen katmunñe Anitâñe nengât kaok nângâningim tosanenñe pilâningiop.

27-28 Den ekyongoan yukât topñe yuwu sâmunne nângânet. Nennahâk otmâ Anitâhât girem den tâñ tâñâk lâum manmâ gamunñe nenekmu ârândâñ otbuapgât dop tap me bia? Yawu bia. Yawu tap mâne nenñe hâknennje mepaembâin. Yakât otmâ mâtâp konok tap yamâ yuwu. Yesu Kiristohâlenâk biwinenñaje kepeim manmunñe Anitâñe nenekmu ârândâñ otmap.

29 Yakât otmâ yuwu sâmunne nângânet. Anitâ Tihit tihit ambonñe enñgat yâhâp ki otmap. Yawu otmâ nen Yura lohimbî otmu pâku lohimbî mâtâp ikñiâk ikñiâk ki sâm ningiop. Yâhâmâ tihitnenñe otbe sâm menduhunenekmâ mâtâp konohâk sâm ningiop tap.

30 Yakât otmâ nen Yura lohimbî otmu pâku lohimbî orop Yesu Kiristohâlen biwinenñaje kepeim manmain yanâmâ Anitâñe nenekmu ârândâñ otmap.

31 Yawu gârâmâ Moseñe girem den âlâlâ kulemuop ya ki gulip olop. Yakât otmâ nenñe biwinenñe yâkâlen kepeim denñe tem lâuwanñim manmain yan girem den ya lâumunñe nengâlen bulâñe tetemap yawu oap.

4

Awarahamñe Anitâhâlen biwiñaje kepeim manop.

1 Nengât tâmbânenñe âlâ, kutñe Awaraham sâm, yâkñe manman girawu manmu Anitâñe ekmu ârândâñ olop ya ekmâ nângâne.

2 Awarahamñe ikñahâk otmâ manman âilonggo manmu yakât Anitâñe ekmu ârândâñ olop mâne ikñahâlâk nângâmu yahatbâp. Yawu gârâmâ ikñahât ki nângâmu yahalop.

3 Yakât topñe Moseñe kulemuop ya yuwu tap.

“Anitâñe Awarahamgât pat sâm kuwanñiop ya Awarahamñe nângâm yâkâlen biwi nângân nângânñaje kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manmu Anitâñe biwiñe ekmu ârândâñ olop.”

4 Yakât yuwu sâmunne nângânet. Nenñe âi tuhum manmain yakât hâmeñe sâm tewetsenñe ningimai. Yâhâ tewetsenñe ningimai yan “Âo, tewetsenñe yingïain yuâmâ tep âlep nângâm in kâsikum yingïain,” yawu ki sâmai. Âi tuhumain yakât hâmeñe sâm tewetsenñe ningimai.

5 Yâhâ Anitâñe yeñe otmai yawu ki otmap. Lok âlâ me âlâñe nengât tosa pilâningiâk sâm Anitâhâlen biwiyeñaje kepeim manmai ya yengât biwiyeñahât topñe nângâm tosayeñe pilâyingimap. Yâhâ lok nombotñaje nennahâk yu ya tuhumom yakât matñe tosanenñe pilâningiwuap yawu sâmai yamâ ki nângâyingimap. Topñe yawu tap.

6 Otmu tâmbânenñe Dawitiñe yakât topñe nângâop yamâ yuwu. Anitâñe nengât orotmeme bâleñe me âlepñe ya ki ekmâ ketetmâ yakât dopñan matñe kâpekningimap. Yawu otmâ lok âlâ me âlâñe biwiyeñe yâkâlen katñetâ tatmap ya yengât nângâyingimu ârândâñ otmap. Lohimbî yawuñaje heronje kakñan manmâ otbi mewî yakât ki gorâyingiwuap. Dawitiñe yawu nângâm yan den kulemuop yamâ yuwu tap.

7 “Lok âlâ me âlâŋe orotmeme bâleŋe otminiwi ya yengât tosa Anitâŋe pilâyŋgim yakât ki nâŋgâwuap. Lohimbi yawu yaŋeâmâ biwi heronje nâŋgâmai.

8 Yawu manmunŋe Anitâŋe matŋe umatŋe ki ningiwuap nâŋgâm heronje kakŋan mannomai.”

9 Yâhâ heronje kakŋan manmâ yâhânomai yakât Dawitiŋe kulemguop yamâ Yura lohimbi nen konok meneneksap me bia? Yamâ bia. Yen pâku lohimbi orop heronje kakŋan mannomgât kulemguop. Yakât otmâ Awarahamŋe olop yakât den pat Mosenje kulemguop ya yâhâŋe ekne. Yamâ yuwu tap.

“Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya nâŋgâm biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe Anitâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manmu Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop.”

10 Yâhâ Awarahamŋe girawu olop yakât Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop? Iknjak hâkŋe torehenŋan undip tuhuahop yakât otmâ Anitâŋe ki ekmu ârândâŋ olop.

11 Angoân hâkŋe torehenŋan undip ki tuhuahop yan Anitâŋe pat kuwaŋgiop yakât nâŋgâm biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe yâkâlen kepeim biwi yâhâp ki olop. Yawu otmu Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop. Ekmu ârândâŋ olop yakât kakŋan yakât nelâmnohomap sâm hâkŋe torehenŋan undip tuhuahop. Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Awarahamŋe hâkŋe torehenŋan undip ki tuhuahop yan Anitâŋe biwiŋe ekmu ârândâŋ otmu pat kuwaŋgiop. Yakât otmâ pâku lohimbi hâkyeŋe torehenŋan undip ki tuhuangim mansaiŋe Anitâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim manŋetâ yekmu ârândâŋ otmap. Yakât otmâ emelâk Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya yawuâk kuyiŋgimu yâkât sen mansai.

12 Otmu Yura lohimbi hâkŋenŋe torehenŋan undip tuhuangimain nengu Awarahamŋe olop yawuâk otnom otmuâmâ Anitâŋe nengât nâŋgâmu Awarahamgât sen bulâŋe otbuap.

13 Yâhâ Anitâŋe girem den Mose ki ekumu kulemguop yan Awarahamŋe biwiŋe yâkâlen kepeim manop. Yawu manmu Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop. Yakât otmâ hân himbim kândikyotgowân wahap topŋe topŋe katmu yapâ tetem sambe sambe oap ya galemgum yâhâmbisâi sâm Awaraham otmu yâkât sen orowâk kuningiop.

14 Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop yakât bulâŋe mene sâm nenŋahâk yu ya otmâ menomgât dop talop mâne Anitâŋe pat kuwaŋgiop ya hârem pilâmbâp. Yakât otmâ Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋenŋaŋe kepeim tem lâuwangim manbâingât mâtâp bi-atbâp.

15 Yâhâ lohimbi kerekŋe nenŋahâk Anitâhât den lâum pâp gumain. Yawu torokatmâ mannom yakât matŋe Anitâŋe kuk otningim matŋe ningimu menom. Yawu gârâmâ Anitâŋe girem den ki sâm kalop mâne, ki tatbâpgât otmâ ki kumbâin. Yawu gârâmâ lohimbi kerekŋe lâum pâp gum gamunŋe bâleop.

16 Awarahamŋe Anitâhâlen biwiŋaŋe kepeim manmu ekmu ârândâŋ otmu pat kuwaŋgiop. Yawu gârâmâ nenŋe yawuâk Anitâhâlen biwinenŋaŋe kepeim mannom yakât emet inânŋan ikŋe engatŋeâk otmâ nengât sâm pat ya torokatmâ kuningiop. Pat yakât bulâŋe biatningimapgât nenŋe biwinenŋe Anitâhâlen kinmap me bia ya ikŋak ekmâ nâŋgâmap. Otmu girem den lâumain me ki lâumain yakât ki nâŋgâmap. Topŋe yuwuhât nen Yura lohimbi otmu

pâku lohimbî orop biwinenŋaŋe yâkâlen kepeim Awarahamgât sen bulâŋe mansain. Yakât otmâ pat kuwanŋiop yakât bulâŋe hâmbâi menom.

¹⁷ Yakât otmâ Anitâŋe Awarahamgât pat kuwanŋim yuwu sâmb ekuop.

“Nâŋe lohimbî komotŋe komotŋe gâhât sen sâmb katyekmune nâŋgâhiihijetâ yahatbuap.” Den yawu tap.

Awarahamŋe biwiŋe Anitâhâlen tiŋâk kepeim manmu ekmu ârândâŋ olop yakât otmâ pat kuwanŋiop ya ki hârewanŋiwuap. Pat ya tetewuap yakât emet inânŋan nâŋgâm kuwanŋiop. Yakât otmâ ikŋak nâŋgâop ya yawuâk tetem heŋgeŋguop. Otmu Awarahamgât pat kuwanŋiop ya nengât torokatmâ kuningiop ya menomgât lohimbî kerek mumuŋambâ mem yahatnenedkuap.

¹⁸ Yakât Anitâŋe Awaraham ekuop ya yuwu tap.

“Gâhât biwihambâ kâu pato kândâkdâŋe hurunduŋ sânomai.”

Yawu sâmb ekumu nâŋgâmu bulâŋe otmu ya tetenihiâk sâmb biwiŋaŋe kepeim biwi yâhâp ki otmâ manminiop. Yawu manop yakât otmâ Yura lohimbî me pâku lohimbî nen kerekŋe yâkât sen bulâŋe mansain.

¹⁹ Yâhâ Awarahamgât yambu 100 otbomâk otmu yan Anitâŋe pat kuwanŋim den hikuop. Yawu otmâ naom membâwâtgât dop yamâ emelâk wangimu kâsi manmâ gaowot. Yawu manoworâke yamâ Awarahamgât biwiŋe ki giop.

²⁰⁻²¹ Yawu manmâ Anitâhât den yakât nâŋgâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ gaop. Anitâŋe pat kuwanŋiop yakât bulâŋe mem tetenihiwuap sâmb biwiŋaŋe yâkâlen kepeim kârikŋe otmâ manminiop.

²² Yawu nâŋgâm manminiop yakât Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop.

²³ Anitâŋe den Awaraham ekuop yamâ yâkât konok nâŋgâm ki sâop. Nen Awarahamgât sen bulâŋe mansain nen kerek nengât sâop.

²⁴⁻²⁵ Anitâŋe Kutdânenŋe Yesu âi sâmb wanmâ hâŋgângumu ge tosanenŋahât otmâ sâreerenekmâ kawenenŋan kinmu kasalipnenŋaŋe kuŋetâ muop. Yakât nâŋgâm nenŋe Anitâhâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe nenekmu ârândâŋ otbuap nâŋgâm Kutdânenŋe Yesu mumuŋambâ mem yahalop.

5

Anitâŋe kaok nâŋgâningimapat yakât nâŋgâm heronŋe otbisâin.

¹ Kutdânenŋe Yesu Kiristonŋe tosanenŋahât otmâ muop yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmu kaok nâŋgâningimapat yamâ topŋe yuwu.

² Anitâŋe ikŋe engatŋeâk otmâ tihitnenŋe otbe sâmb Yesu Kiristo hâŋgângumu ge muop. Mum yahatmâ nenŋe Anitâ orop mannomgât mâtap âiŋe mem teteningim yâkâlen yâhâop. Yawu olop gârâmâ nenŋe biwinenŋaŋe yâkâlen kepeimunŋe Anitâŋe tihitnenŋe otmu manmain. Yâhâ yâk orop himbimân mannom yakât nâŋgâm heronŋe otmâ biwinenŋaŋe kepeim manmâ yâhânom.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ biwinenŋaŋe Kiristohâlen kepeim manmunŋe lok nombotŋaŋe nâŋgâm bâleningim mem âlâlâ tuhunenekmai. Yawu tuhunenekmaiâke yamâ benŋe biwinenŋaŋe ki orotok sâmap. Yakât otmâ Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmu orowâk himbimân mannomgât pat kuningiop yakât bulâŋe menom nâŋgâm mannom.

⁵ Yawu manmunŋe Anitâŋe wawaenenekmâ ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge biwinenŋe mem hewewenŋe tuhumu yâkât wâtŋan manmâ yâhâm bulâŋe menom.

⁶ Yâhâ nen lok bâleŋe nennjahâk tânahom pat yakât bulâŋe menomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ bulâŋahât pâpgumaingât Anitâŋe Kiristo kawenenŋan kinmâ mumbuap sâŋ sâp kalop ya ekmu ârândân otmu hâŋgângumu ge nengât sâŋ muop.

⁷ Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât nennŋan hâum yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Bukunenŋe âlâŋe tânnongom uwawapŋe bia manmap ya kasalipŋaŋe taka kune sâŋ otnomai yanâmâ nennŋan gâtŋe lok âlâŋe bukunenŋahâlâŋen otmâ nâŋgâmu heronŋe otmu sârerem kinmu kuŋetâ mumbuap. Yâhâ bukunenŋe âlâŋe girem den ya tâŋ tâŋâk watmap yamâ kalemŋe orop ki manmap. Yâhâ kasalipŋaŋe taka kune sâŋ otnomai yanâmâ nen kerekŋe yâkâlengen otmâ ki sârerenom. “Otmâ ambonŋe ikŋahâk sârereahâk,” sânom.

⁸ Yawu gârâmâ nenŋe bukulipnenŋe otyiŋgimain yawu Anitâŋe ki otningimâp. Nenŋe otmunŋe bâlem gaop yan tosa orop manminiwin yan Anitâŋe wawaenenekmâ ikŋe nanŋe Kiristo hâŋgângumu ge sârerenenehop. Sârerenenekmâ kinmu kuŋetâ muop yan Anitâhât biwiŋe ekmain.

⁹⁻¹⁰ Yâhâ nenŋe embâŋân manmâ gawin yan Anitâ betbaŋgimunŋe nâŋgâm bâleningimu manbin. Yawu gârâmâ nanŋe hâŋgângumu ge kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Kuŋetâ muop yâkâlen torokatmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândân otmu kaok nâŋgâningiop. Yawu otmâ buku otningim Kutdânenŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yakât otmâ manman kârikŋan katnenekmu orowâk manmâ yâhâmbisâin. Yakât nâŋgâŋmune uruk uruhâk otmap.

¹¹ Otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeimunŋe Anitâŋe buku otningiop yawu nâŋgâm mepa sanŋan otbaŋgim heronŋe kakŋan mannom.

Aramŋe Anitâhât den kuop yakât huhopŋe mumu teteop.

¹² Yawu gârâmâ embâŋâmbâek orotmeme bâleŋe otminiwi yakât matŋe mum gaminiwi. Yakât topŋe yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Tâmbânenŋe Aramŋe Anitâhât den kum otmâ hilipguop yakât matŋe Anitâŋe mumuhât pat kuwaŋgiop. Yawu otmu yapâek orotmeme bâleŋe torokatmâ otmâ gaŋetâ gaŋetâ sâp yiwerenŋe yuâmâ nen kerekŋe yawuâk otmâ gain. Yakât otmâ mumuhât pat mansain.

¹³⁻¹⁴ Yâhâ embâŋân Aramŋe Anitâhât den ya longâem otmâ tâpikguop. Otmu yapâek Anitâhât nelâm yongomu engatyeŋeâk watmâ otŋetâ bâleminiop yakât huhopŋe mum gara gara otbi. Yawu gârâmâ Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ki ekumu kulemgup yan yawu otbi. Yawu otbi otmu Aramŋe kândikum Anitâhât den kum otmu bâleop ya orop ki lâuahowot, yawu nâŋgâmain.

Yâhâ den sâŋ aran yukât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât Aram yet Yesu Kiristo yetgât sâwe.

¹⁵ Yâk yetgât topyetŋe ikŋjiâk ikŋjiâk yakât otmâ manmangât mâtâp yâhâp tiripnongowot. Âlâ yuwu. Aramŋe otmâ tâpikguop yapâek lohimi kerekŋe orotmeme bâleŋe otmain. Yawu otmâ mumuhât pat manmâ gain. Otmu benŋe âlâmâ yuwu. Anitâŋe ikŋe engatyeŋeâk otmâ tihitnenŋe otmâ manman kârikŋahât pat kuningiop yakât topŋe ikŋjiâk tap. Yakât bulâŋe meŋet sâŋ Yesu Kiristoŋe nâŋgâningim ge lohimi kerek nengât sâŋ muop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe menenekmu ikŋe orowâk manmâ yâhâmbisâin. Yakât nâŋgâŋmune uruk uruhâk otmap.

¹⁶⁻¹⁷ Otmu Aram yet Yesu Kiristo yetgât manman bulâŋe yamâ ikŋjiâk ikŋjiâk oap. Aramgât yan yakâlâk sâwe. Aramŋe Anitâhât den longâem

otmâ tâpikguop yanâk yakât matnje “mumbuap” sâh hârewanjiop yapâek mumu yu teteop. Yâhâ Yesu Kiristone âwâñahât denje tem lâuwangim nengât tosanenñahât otmâ kawenenñan kinmu kuñetâ mum yahalop. Yâkâlen biwinenñaje kepeimunje Anitâ Awonñenñaje nângâningim lok kingitnje orowâk tosanenñe pilâningiop. Pilâningim ikñahâk tihitnenñe otmu orowâk manman kârikñan mannom.

Kiristone manman kârikñahât mâtâp meningiop.

¹⁸⁻¹⁹ Yakât otmâ yuwu nângânom. Anjoân Aramnje Anitâhât den longâem otmâ tâpikguop yapâek lohimbi kereknje orotmeme bâleje otmâ gawi. Yakât otmâ Anitâje Aramgât “mumbuap” sâh hârewanjiop. Yakât dopñeâk munomai sâh den sâh hâreyinjiop. Topnje yawuhât nen mumuhât pat manmâ gain. Yawu gârâmâ Yesu Kiristone âwâñahât denje tem lâuwangim kawenenñan kinmu kuñetâ mum yahalop. Yâkâlen biwinenñaje kepeimunje manman bâlenahât panjoñambâ menenekmâ manman kârikñahât pat kuningiop.

²⁰⁻²¹ Anitâje girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop yakât yuwu sâmune nângâñet. Anjoân Anitâje iknje nângân nângân lohimbi biwiyeñan kalop ya ki watmai. Lohimbiñe yeñe enjatyeñeâk watmâ otñetâ bâlem gaop. Yawu gârâmâ girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop ya otmâ hilipguminiwin yakât sâlikum nângâmunje topnenñe tetemu anjulukbin. Anjukmâ yan mumuhât pat otbin yakât nângâmunje biwinenñe giop. Yakât otmâ biwinenñe dondâ gemu bâlemain sâh Anitâje iknje enjatyeñeâk otmâ Yesu Kiristo hângângumu ge manman kârikñahât mâtâp meningiop. Yakât otmâ nenñe yâkâlen biwinenñaje kepeimunje âwâñaje nenekmu ârândâñ otmap. Yawu otmâ manman kârikñahât kapiân yâhâmunje orowâk manbisâin.

6

Manman bâleje bet pilâwin ya âlâkuâk ki miwirikum mannom.

¹ Den ekyongoan yukât topnje yuwu ki nângânom. “Yesu Kiristone sâreñenekmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Yakât otmâ Anitâje nenekmu ârândâñ otmu haoñmâ ârândâñ tosanenñe pilâningimap. Tosanenñe yawu pilâningim yâhâwuap nângâm orotmeme bâleje ya witgum otmâ yâhânom.” Yawu nângâmain yamâ nângâm hilipgumain.

² Mâtâp yawuya âlâ ki tap. Emelâk Kiristohâlen biwinenñe katmâ manman bâleje bet pilâwin ya girawuhât otmâ miwirikum witgum otmâ mannom. Ya ki orotnje.

³ Yakât topnje teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Kiristo kuñetâ mumu hanguwî. Yâhâ yâkâlen biwinenñaje tinâk kepeiwin yan manmannenñe hâñgije ya biatningimu Kiristone muop yakât dopñeâk toen katnenekbi.

⁴ Anitâ Wâtgât Amboñe iknje wâtñambâ Kiristo mumuñambâ mem yahalop yakât nângâmunje âlâ kândâkdâ otmap. Otmu yakât dopñeâk mâmâñe otningimu manman âñje mem denje tem lâuwangim mannehât nângâmap. Yakât otmâ Kiristohâlen torokatmâ manmannenñe bâleje bet pilâwin ya girawuhât otmâ miwirikum witgum otmâ mannom. Ya ki orotnje.

⁵ Nenñe Kiristohâlen biwinenñaje hikuakmâ konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ Kiristone manmanñe ki alitmâ muop yakât dopñeâk manmannenñe hâñgije ya pilâwin. Yawu gârâmâ Anitâje Kiristo mumuñambâ

mem yahalop yakât dopņeâk sâp pato tetewuwân mumuņambâ mem yahatnenekmu Kiristo orowâk biwinenņaje hikuakmâ konohâk otmu mannom.

6-7 Yawu gârâmâ nenņe otmâ hilippgumunņe Anitâņe nâņgâm bâleningiâkgât Bâleņahât Amboņe, Satanņe mem lohotņe tuhunenekmap. Yawu gârâmâ nen munom yan yâkņe mem lohotņe tuhunenekmu otmunņe bâlewuwagât mâtâp ki tetewuap. Yakât otmâ yuwu nâņgâmain. Sâp yiwerenņe yu Satanņe mem lohotņe tuhunenekmu hoņ bawaņgim otmunņe bâlemap yakât mâtâp ya biatningiâk sâm Kiristoņe manmanņe pilâm howanân kuņjetâ muop. Yakât dopņeâk manmannenņe hâņgiņe pilâwin.

8 Yawu otbin yanak Kiristoņe mumuņambâ yahatmâ manman âiņe mem tatmap yâkâlen biwinenņaje kepeim mansain. Yakât otmâ manman yawuya haņgalakmâ orowâk manbisâin, yawu nâņgâmain.

9-10 Yâhâ Yesu Kiristoņe muowân lohimbî kerek nengât orotmeme bâleņe yakât matņe mem tosanenņe pilâningiop. Yawu otmâ Anitâņe mumuņambâ mem yahalop. Yahatmâ tap gârâmâ Mumuhât Amboņe Satangât amutgen ki manmâ yâhâņe mumbuap. Ya bia kârikņe.

11 Otmu yakât dopņeâk nenņe Mumuhât Amboņe Satan betbangim Anitâ konok mepaem denņe tem lâuwangim mannehât Yesu Kiristoņe âwâņahâlen yâhâmu orowâk tawot.

12 Nenņe Yesu Kiristohâlen biwinenņaje kepeim mansain. Yakât otmâ biwinenņambâ nâņgân nâņgân bâleņe âlâlâ tetewuap ya bet pilâm Manman Bâleņahât Amboņe ki hoņ bawaņginom.

13 Yawu otmâ yan nâņgân nâņgân ya ki watmâ otmâ hilippgunom. Yawu gârâmâ emelâk hiliwahonomgât pat otbin ya Anitâņe hârem manman kârikņahât pat kuningiop. Yakât otmâ yâkât wâtņan kinmâ hoņ bawaņgim tâņ tâņâk mannom.

14 Anitâņe ikņe engatņeâk otmâ wawaenenekmâ girem den âlâlâ papatolipnenņaje yeņe engatyenēak watmâ kulemgunjetâ ya lâuminiwin yapâek holaņnenehop. Holaņnenekmâ mâmâņe otningimu tem lâuwangim orotmeme bâleņe ki miwirikum Bâleņahât Amboņe hoņ bawaņginom.

Manman Âleņahât Amboņe Anitâ hoņ bawaņginom.

15 Girem den âlâlâ ya tâņ tâņâk watnomgât dop ki olop. Yakât otmâ Anitâņe ikņe engatņeâk otmâ wawaenenekmâ yapâ holaņnenehop. Yawu otningiopgât otmâ nenņe ihilâk mahilâk manmâ ki gorâningiwuap nâņgânom me? Yamâ bia.

16 Nenņe lok âlâ me âlâhât amutgen manmain yamâ hoņ bayiņgimain. Yakât otmâ yeņe orotmeme bâleņe tâtâemâk otnomai yanâmâ Bâleņahât Amboņe hoņ bawaņginomai. Yakât matņe Anitâņe betyongomu ge hiliwahonomai. Yawu gârâmâ yeņe Anitâhât den tem lâuwangim orotmeme âleņeâk otmâ mannomai yanâmâ yekmu ârândâņ otbuap.

17-18 Topņe yuwuhât Anitâ mepaeman. Kândikum emelâk yeņe orotmeme yeņe bâleņe otmâ manmâ Bâleņahât Amboņe hoņ bawaņgiminiwi. Yawu gârâmâ Yesu Kiristohât den pat âleņe nâņgâņetâ bulâņe otmu tiņâk kepeim tâņ tâņâk lâuwi. Yâhâ Bâleņe Amboņahât pangonâmbâ Anitâņe holaņyekmu yapâek hoņ bawaņgim gamai. Yakât nâņgâm Anitâ mepaeman.

19 Yâhâ den umatņe sâm aran yu topņambâek ekyongoan mâne in yawu ki nâņgâm henņenņumbâi. Yakât otmâ topņe tipiņe nâņgâņetâ keterahâkgât lok

nenne orotmemenenne hâum ekyongoan. Yakât ki nângânihiñetâ bâlewuap. Kândikum emelâk orotmeme bâleñe otne sâm kendañgim girem den hârohâk longâeminiwi. Yawu gârâmâ sâp yiwerenñe yuâmâ orotmeme âlepñeâk otmâ tânahom mannomai.

²⁰ Kândikum emelâk Bâleñahât Amboñe hoñ bawanñgim orotmeme bâleñe otminiwi yan orotmeme âlepñe yakât ki nângâminiwi.

²¹ Yâhâ sâp yiwerenñe yuâmâ otbi mewi yakât nângâm añulakmâ mansai. Emelâk otbi yamâ bulâñe wuân menom nângâm ya otbi? Orotmeme bâleñe ya witgum otmâ mansaiñe hiliwahonomai.

²² Yawu gârâmâ Yesu Kiristoñe bâleñahât pañgoñambâ holañyekmu Anitâhâlen biwiyeñeñe tinâk kepeim hoñ bawanñgimai. Yakât bulâñe yamâ Anitâñe yekmu ârândâñ otmap. Otmu hâmbâi manman kârikñan mannomai.

²³ Yakât topñe yuwu sâmune nângâñet. Lohimbi âlâ me âlâñe Bâleñahât Amboñe hoñ bawanñgim orotmeme bâleñe otmai yakât matñe ikñe orowâk hiliwahonomai. Yawu gârâmâ Anitâñe ikñe engatñeâk wawaenenekmâ Kutdânenñe Yesu Kiristo hângângumu ge mum yahalop. Yawu olop gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe yâkâlen biwiyeñeñe kepeim mannomai yamâ meyekmu orowâk manmâ yâhâmbisâi.

7

Lohimbiñe miakmai yan hâum sâop.

¹ Bukulipne, yuwu sâmu nângâñet. Papatolipnenñeñe yeñe engatyeneâk watmâ girem den topñe topñe ekyongominiwi ya lâum manmunñe nenekñetâ ârândâñ otmap. Yawu gârâmâ munomân mâtâp yañe biatbuap. Yakât topñe yeñe emelâk nângâm henñeñguwi.

²⁻³ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângâñet. Lohimbi miakmai yan papatolipnenñeñe girem den âlâ yuwu ekyongomai. Imbi yañe ikñe engatñeâk otmâ lokñe pilâm ari lok ondrop ki membuap. Yawu gârâmâ imbi yañe lokñe tatbuap ya pilâm lok ondrop orop ari manbuap yanâmâ lokñe betñehen kionmâ girem den ya longâeap sânomai. Yâhâ lokñeñe bâlemu manmâ imbi kambut yañe lok âlâ ari membuap yanâmâ girem den ya ki longâewuap.

⁴ Den hâum yan yukât topñe yuwu tap. Yesu Kiristoñe nengât sâm muop yan papatolipnenñeñe yeñe engatyeneâk watmâ girem den ekyongonñetâ kulemguiwi ya pesuk sâop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenñeñe kepeiwin yanâmâ girem den âlâlâ yañe yawuâk pesuk sâñngiop. Yakât otmâ Kiristoñe mumuñambâ yahalop yâk orop biwinenñeñe hikuakmâ konohâk otmu yâkât wâtñan kinmâ Anitâ hoñ bawanñgim manmain.

⁵⁻⁶ Otmu torokatmâ sâmune nângâñet. Añgoân papatolipnenñeñe yeñe engatyeneâk watmâ girem den topñe topñe ya tâñ tâñâk lâunomai sâm ningiwi. Yamâ benñe girem den lâum pâpguminiwin. Lâum pâpguminiwin yan biwinenñambâ nângân nângân bâleñe âlâlâ teteminiop. Yakât otmâ girem den ya nângâmunñe biwinenñan hâunenekminiop. Biwinenñan hâunenekmu tepnenñe yahatmu otneâk nângâm Mumuhât Amboñe hoñ bawanñgiminiwin. Yâhâ Kiristoñe yapâ holañnenekmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewej tuhunenekmu Anitâ hoñ bawanñgimain.

Girem den nângâmunñe biwinenñan hâumap.

⁷ Papatolipnenñeñe yeñe engatyeneâk watmâ girem den âlâlâ ekyongominiwi yapâ Kiristoñe holañnenehop yan biwinenñe hewewenñak otmu Anitâ

hoŋ bawanġimain. Yakât otmâ Anitâŋe girem den Mose ekumu kulemguop yakât bâleŋe sânom me? Yawu ki sânom. Mosehât girem dengât topŋe nânġâmain yan orotmemenenŋe bâleŋe yakât topŋe keterakningimap. Yâhâ “Lok âlâ me âlâŋe bukulipyenŋe yengât imbilipyenŋe ki yekŋâlem ihilâk otnomai,” girem den ya ki nânġâwan mâne otmâ hilipgumbâm yakât biwinan ki hâu nekmu keteraknihimbâp.

⁸ Yawu gârâmâ girem den ya nânġâmune biwinan hâuop yan yu ya topŋe topŋe ihilâk otmune bâleminiop. Yâhâ girem den ya ki nânġâwan mâne orotmemene bâleŋahât topŋe ki tetem heŋgenġumu ekbâm.

⁹ Anġoân girem den ki kâsikum nihiwi yan biwine sânduk sâmu lohotŋan manban. Yawu gârâmâ bukulipyenŋe yengât imbilipyenŋe me iri sikumyenŋe ki ekŋâlem ihilâk otŋet sâm eknohowi. Girem den yawu tap yakât nânġâwan yan biwinambâ nânġân nânġân bâleŋe topŋe topŋe tetemu tepne yahatmu otbeâk nânġâminiwan.

¹⁰ Yakât otmuâmâ nenŋe orotmemenenŋe bâleŋe bet pilânehât Anitâŋe girem den kalop yanŋe biwinan hâu nekmu ihilâk otbehât nânġâm yan hiliwahowomġât pat otban.

¹¹ Girem den ya nânġâmune biwinan hâunehop yan Kâitgu kâitgu Amboŋe, Satanŋe orotmemene bâleŋe otminiwan yanŋe mem mete tuhunihimu biwine dondâ giop.

¹² Yawu gârâmâ Anitâŋe ikŋe biwi nânġân nânġânŋambâ girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop yanŋe ki bâleop. Otmu yakât torehenŋe âlâ ki tâpiahop. Anitâŋe ya kerek ekmu ârândâŋ olop. Yawu nanġan.

¹³ Yakât topŋe nânġânġetâ keterahâġġât ninan hâu m sâmune nânġânġet. Yuwu mon sâmune yan ki ârândâŋ otbuap. “Girem den yamâ âlepŋe. Yawu gârâmâ ya nânġâmune biwinan hâu nekmu biwine dondâ giop.” Yawu ki nânġâwom. Wuânŋe mem bâlenekmu biwine giop yakât yâhâpŋe sâmune nânġânġet. Girem den ya nânġâmune biwinan hâunehop yan orotmeme bâleŋe otminiwan yakât nânġâmune haŋ sânihimu biwine ġiâġġât Kâitgu kâitgu Amboŋe Satanŋe ya mem mete tuhunihiminiop. Yawu otmâ girem den yanŋe orotmemenenŋahât topŋe mem teteŋŋan tuhumu ekmain.

¹⁴ Girem den yamâ Anitâŋe ikŋe biwi nânġân nânġânŋambâ Mose ekumu kulemguop ya nânġâmain. Yawu gârâmâ lok topnenneâmâ yawu bia. Nenâmâ biwi nânġân nânġânŋambâ manman bâleŋe topŋe topŋe tetemu otmâ Bâleŋahât Amboŋe Satan hoŋ bawanġimain.

¹⁵ Yâhâ nâŋe otman meman yakât nânġâmune ki dopŋan otmap. Orotmeme bâleŋe ki otbom yawu sâman yamâ benŋe ihilâk ihilâk witġumâk otman. Yâhâ orotmeme âlepŋe otbeâk nânġâman yamâ otbe sâ m pâpġuman.

¹⁶ Yawu gârâmâ orotmeme bâleŋe bet pilâwan ya âlâkuâk ki otbom yawu sâman yamâ benŋe otman. Yawu otman yanâmâ girem den yanŋe biwinan hâu nekmap. Yakât otmâ girem den yakât nânġâmune âlepŋe otmap.

¹⁷ Yâhâ otmune bâlemap yan nine enġatneâk ki otman. Nânġân nânġân bâleŋanŋe biwinan tatmâ tetemap ya watmâ otman.

¹⁸ Yakât otmâ wuân âlepŋe biwinan tatmap? Yawuya âlâ ki tap. Yakât otmâ nâŋe âlepŋe otbeâk nânġâman yamâ hâu m pâpġuman.

¹⁹ Hâu m pâpġum yan ki otbom sâman ya otmune bâlemap.

²⁰ Yâhâ ki otbom sâman ya otmune bâlemap yanâmâ biwinambâ nânġân nânġân bâleŋe tetemap ya otman. Yamâ nine enġatneâk ki otmâ tâpikġuman.

²¹ Yakât otmâ yuwu nângâman. Lok topnenneâmâ bâleŋe dondâ. Yawu tap yakât otmâ orotmeme âleŋe otbe sâŋ otman yanâk biwinambâ nângân nângân bâleŋe tetemu otmune bâlemap.

²² Yâhâ Anitâhât den biwinanŋe kepeim lâuwe sâŋ otmâ manman.

²³ Yawu gârâmâ lok biwinenŋambâ nângân nângân bâleŋe âlâlâ tetemap yakât otmâ Anitâhât den lâuwe sâŋ otmune hâi hâiŋe otmu otmâ tâpikguman.

²⁴ Yakât nângâmune biwine dondâ gemap. Yawu gârâmâ lok nenŋe biwi nângân nângânnenŋe ya watmâ hiliwahomaingât âlâŋe yapâ menenekbuap?

²⁵ Yamâ Yesu Kiristo. Yâkŋe hiliwahombâingât mâtâwâmbâ menenehop. Yakât otmâ Anitâ mepaembisâin.

Yâhâ den sâŋ aran yukât topŋe yuwu nângânôm. Lok topnenŋe yamâ bâleŋe. Yakât otmâ biwinenŋambâ nângân nângân bâleŋe topŋe topŋe tatmâ tetemu yan Bâleŋahât Amboŋanŋe otŋet sâŋ biwinenŋan kioŋmap. Biwinenŋan kioŋmap yanâmâ nenŋe wâtneŋanâk kinmâ Anitâhât den lâum hoŋ bawanŋim hâum pâpŋumain. Yawu gârâmâ Kiristohât wâtŋan konok kinmâ hoŋ bawanŋinomgât dop tap.

8

Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu manmain.

¹⁻² Yakât otmâ yuwu sâŋmune nângâŋet. Nenŋe Yesu Kiristohâlen biwinenŋe kepeimain yanâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu yanak Bâleŋe Amboŋahât amutgen ki manmain. Yawu manmâ ari hiliwahonongât mâtâp ya pilâm manman kârikŋahât mâtâp ya watmain. Yawu otmâ Kiristo orop biwinenŋanŋe hikuakmâ konohâk otmu manmain nenâmâ Anitâŋe den âiân ki katnenekmâ sâŋ hâreningiwuap.

³⁻⁴ Yakât yuwu sâŋmune nângâŋet. Lok biwinenŋeâmâ bâleŋe. Yakât otmâ biwinenŋambâ nângân nângân bâleŋe topŋe topŋe tetemu yan girem den ya lâune sâŋ hâum pâpŋum tosa orowâk manminiwin.

Yawu otminiwin yakât Anitâŋe ikŋe nanŋe hângâŋgumu ge girem den yakât bulâŋe nengâlen teteâk sâŋ lok otmâ sârerenenekmâ nengât kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yan tosanenŋahât matŋe miop.

⁵⁻⁸ Yamâ yuwu sâŋmune nângâŋet. Anitâ orop biwinenŋanŋe hikuakmâ konohâk otmu manman kârikŋahât pat kuningiop. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwinenŋan kioŋmâ mâmâŋe otningimu yapâ biwi sânduhân manmâ hoŋ bawanŋimain. Yâhâ lok nombotŋanŋe biwiyenambâ nângân nângân bâleŋe tetemap ya otne sâŋ biwiyenŋe kilik kilik sâmu mansai. Lok yawuyanŋe Anitâhât hâkâŋ otmâ betbanŋim biwiyenŋe kârikŋe otmâ manmai. Yawu otmâ mannomai yamâ Anitâŋe yekmu ki ârândâŋ otmu hiliwahonomai.

⁹⁻¹⁰ Lok yawuya Kiristohât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiyenŋan ki kioŋmâ mâmâŋe otyiŋgimu yanak Kiristohât pat ki mansai. Yawu gârâmâ yenâmâ yawu bia. Yâhâ biwiyenambâ nângân nângân bâleŋe âlâlâ tetemap ya nângâm bet pilâmai. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiyenŋan kioŋmâ mâmâŋe otyiŋgimu Kiristohâlen biwiyenŋanŋe tinâk kepeim manŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otmap. Yâhâ hâmbâi munomai yanâmâ tosayenahât matŋe umut biwiyenŋe ki hiliwahowuap.

¹¹ Yawu otmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgimu manmâ yâhânomai yan Anitâŋe yekmâ Kiristo mumuŋambâ mem yahalop yakât dopŋeâk yen gurâ mumuŋambâ mem yahatyekbuap.

12 Bukulipne, Anitâne yuwu otmâ mannom sâm ningiop. Wâtgât māmâjahât Heak yâkât wâtņan kinmâ Anitâhât tem lâuwaņginom.

13 Yawu manmunne biwinenņambâ nâņgân nâņgân bâleņe âlâlâ tetemap ya bet pilâm tem lâuwaņgim mannom yanâmâ manman kârikņan katnenekbuap. Yawu gârâmâ biwinenņambâ nâņgân nâņgân bâleņe âlâlâ tetemap yakâlâk nâņgâm otmâ hilipgum yâhânom yakât huhopņe yamâ hiliwahonomgât pat mannom.

14 Yakât yuwu sâmune nâņgâņet. Nenņe Anitâhât denņe tem lâuwaņgim yâkât Wâtgât māmâjahât Heakņe biwi nâņgân nâņgânnenņe mem pâroņ pilâningiâk nâņgâmain yamâ Anitâņe nenekmu ârândâņ otmu nanne baratne bulâņe sâm menenekbuap.

15-16 Otmu nenņe Kiristohâlen biwinenņe katbin yan Anitâņe ikņe Wâtgât māmâjahât Heak hâņgângumu ge biwinenņan kionmu ki kiņgitnenņahât otmâ manmain. Yâhâmâ māmâņe otningimu Anitâhâlen torokatmunņe nanne baratne sâm menenehop. Yakât nâņgâm “Awoņnenņe, sâm nâņgâwaņgimain.

17 Anitâņe ikņe nanņe Kiristo hâņgângumu gemu lohimbi belâņgen manbiņe mem âlâlâ tuhuņetâ sâtgum muop. Yâhâ nenņe yâkât tem lâuwaņgim manmunņe yâk otbaņgiwi yakât dopņeâk mem âlâlâ tuhunenekņetâ mannom. Yawu mannom yanâmâ Anitâņe himbimân nanņe orowâk tatomawotgât pat kuwaņgiop yakât bulâņe nen gurâ menom.

18 Hâmbâi sâp patoen bulâņe menom yanâmâ hânân yuân umatņe topņe topņe teteningimu manmain ya biatmu yakât nelâm nongowuap.

Sâp patoen Anitâņe manman âilongoân katnenekbuap.

19-21 Embâņân Aram yet Ewaņe otmuâ bâleop yakât matņe Anitâņe hâhiwin kakņan mandomawot sâm yitgiop. Otmu hânân âli wahap topņe topņe tap ya hârohâk sait kakyenjan pilâop. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp patoen Krištoņe âwurem gewuawân Anitâņe nanne baratne sâm menenekmâ manman âilongoân katnenekbuap. Yanâmâ emelâk sait kakyenjan pilâop ya biatmu âli wahap topņe topņe tap yuņe âilongoâk tatmâ yâhâwuap ya emelâk sâm kalop.

22-23 Yakât topņe nâņgâņetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Imbilipnenņe naom mene sâm naomņe hâliliakmu hâhiwin nâņgâm tatmâ belâņgen memai. Yakât dopņeâk hânân âli wahap topņe topņe tatmâ arap otmu nen orowâk hâhiwin kakņan mansain. Yakât otmâ sâp patoen Anitâņe nanne baratne sâm menenekmâ hâknenņe âiņe ningimu manman kârikņahât pat yakât bulâņe menehât nâņgâm mansain. Yâhâ manman kârikņahât pat yakât bulâņe ya ki menom sâm biwi yâhâp otmaingât Anitâņe Wâtgât māmâjahât Heak hâņgângumu ge māmâņe otningimapat yakât bulâņe nombotņe nengâlen teteap yamâ yuwu. Buku oraņgim biwi sânduhân manmain, me Anitâhât denņe tem lâuwaņgimain, bulâņe yawuya.

24 Yâhâ emelâk biwinenņe Kiristohâlen katbin yan manman kârikņahât pat yakât bulâņe hâmbâi menom yakât biwinenņe mem manmain. Yawu gârâmâ bulâņe ya kerehâk teteop mâne ya mene sâm biwinenņe ki mem manbâin.

25 Yawu gârâmâ bulâņe hâmbâi menomai sâm eknongowi ya mene sâm biwinenņe tijâk mem manmâ yâhânom.

26-27 Yâhâ lohotņe otmunņe biwinenņe gemapgât Wâtgât māmâjahât Heakņe māmâņe otningimu biwinenņe ârândâņ otmapat. Yakât yuwu sâmune nâņgâņet. Nenņe Anitâ ulitgunom sâm kalop. Yawu gârâmâ wuân me wuân teteningiwuap yan ulitgununņe nâņgâmu ârândâņ otbuap yakât topņe ki

nângâm henjengumain. Yawu gârâmâ Anitâne biwinenjahât topne nângâmap. Yawu gârâmâ yâkât biwinan nângân nângân âlâlâ tatmap ya ikne Wâtgât mâmâjahât Heakne nângâm biwinenjan mem katmu ya sâm tetem Anitâ ulitgumain.

Anitâne tihitnenje otmâ yâhâwuap yakât ki gorâningiwuap.

²⁸⁻³⁰ Lohimbi âlâ me âlâne Anitâhâlen biwiyenja kepeim tem lâuwangimai yâhâmâ hân himbim ki kândikyotgop yapâek manmanyenjahât topne nângâop. Manmanyenjahât topne nângâm ikne nanjahât dop otjet sâm iknan torokatyekmâ nanja ya yengât kunyene tatbuapgât sâm kalop. Ya yengât nângâm sâm kalop yamâ meyekmap. Meyekmâ yan nângâyingimu ârândânj otmu himbingât pat kuyingimap ya kârikne tatmâ yâhâwuap. Ya ki biatbuap. Yakât otmâ Anitâhâlen biwinenja kepeimain nengât tihitnenje otmâ mâmâne otningimap. Yakât otmâ umatne topne topne teteningimawâke yamâ biwi sânduhân manmain.

³¹ Den sâm aran yukât topne yuwu nângânôm. Anitâne mâmâne otningimu manman âlepjan manmain. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne mem ge katneneknomaihât dop âlâ ki tap.

³² Anitâne wawaenekmâ ikne nanje hângângumu ge kawenennan kinmâ mumbuap yakât nângâm ki alilop. Yawu otmâ wawaenenehop yakât nângâm tihitnenje otmâ yâhâwuap yakât ki gorâningiwuap.

³³ Nenje yâkâlen biwinenja katmunje nenekmu ârândânj otmu nanne baratne sâm menenekmu manmain. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne den âian katneneknomaihât dop âlâ ki otbuap.

³⁴ Yâhâ Yesu Kiristone nengât kawenennan kinmâ muop. Mumu Anitâne mumunjabâ mem yahatmu himbimân yâhâmu âwâne orop tatmâ nengât sâm ulitgumap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne ki mem ge katneneknomai.

³⁵ Yesu Kiristone wawaenekmâ tihitnenje otmap. Yakât otmâ umatne topne topne teteningimu hâmbinj gumbinj manmain sâp yan biwi sânduhân katnnekâm ki pâpgumap. Me po teteningimap yan gurâ tihitnenje otmâ ki pâpgumap. Me Kiristohât den pat âlepne nângânetâ gemu bet pilâmaine mem âlâlâ tuhunenekmai yan gurâ sâreerenekmâ ki pâpgumap. Me kapam tetemu nongone sâm otmai yan biwinenja gemap sâm mâmâne otningim ki pâpgumap.

³⁶ Yâhâ umatne topne topne teteningimap yuwuyane emelâk Anitâhât lohimbi ya yengâlen teteop yakât lok âlâne den kulemguoop ya yuwu tap.

“Kutdâ, gâhât tem lâuhihim manmunje kasalipnenja hiliplongone sâm watnenekmâ mem âlâlâ tuhunenekjetâ sâtgum mansain.”

³⁷ Den yawu tap yakât yuwu nângânôm. Umatne topne topne teteningiwuap yan Kiristohât wâtjan kinmâ kârikneak manmâ yâhânôm.

³⁸⁻³⁹ Anitâne wawaenekmap. Yakât otmâ Kutdânenje Yesu Kiristo yâkâlen biwinenja tijnâk kepeim mannom yanâmâ umatne topne topne teteningiwuap ya yawuâk wawaenekbisâp. Yakât yuwu sâwe. Umatne kaknan manmâ yâhâm munom yan menenekbuap. Me weke bâlenjae mângâenenekne sâm otnomai yan watyekbuap. Me ajelo âlâ me âlâne mem ge katnenekne sâm otnomai yan nenekmâ tihitnenje otbuap. Me lok kutdâlipnenjae mem bâlenenekne sâm otnomai yan sâreerenekbuap. Me umatne âlâlâ yiwerenje teteningiwomap me gâmâlâk teteningiwuap yan gurâ mem âlepjan katnnekbuap. Me hân kâlehen tai me ewan himbimân tai me

wosapâ wosapâ taiŋe mem ge katnenekne sâŋ otnomai yan gurâ Anitâŋe yawuâk tihitnenŋe otmâ yâhâwuap. Yawu nâŋgâm biwi yâhâp ki otman.

9

Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya ki biatbuap.

¹ Bukulipne, nâmâ Kiristo orop biwinetŋe hikuakmâ konohâk oap. Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwine ekmu ârândâŋ oap yawu biwinaŋe nanŋan. Yakât otmâ den sâman yuâmâ bulâŋanâk ekyongoman.

²⁻⁵ Yakât otmâ nen Yura lohimbi topnenŋe sâŋ tetem ekyongomune nâŋgâŋet. Kândikum emelâk Anitâŋe lok komotŋe komotŋe ya yengât bi-wiyenŋe ekâm mem sâlipyongop. Mem sâlipyongop yamâ Awaraham, nanŋe Isaka, seseŋe Yakop, hâkuŋe Yura, yu yengât senâmbâ tetem sambe sambe otŋetâ ikŋe lohimbi bulâŋe sâŋ tihityenŋe otminiop. Yawu otmâ hoŋ bawane hâŋgâŋumu ge manman âlepŋan katyekbuap yakât pat kuyiŋgiop. Pat kuyiŋgim yâk orop den hikum girem den âlâlâ ekyongop. Yawu otmâ ikŋahâk hohetyenŋan ge manbuap yakât selep tuhuwaŋgim mepaenŋetâ nâŋgâmu ârândâŋ olâkgât orotmeme topŋe sâŋ yinŋiop. Yawu manmâ gaŋetâ gaŋetâ yâk yengât senâmbâ gâtŋe, imbi âlâ, kutŋe Maria, yâkâlen Anitâŋe Yesu Kiristo hâŋgâŋumu gemu miop. Yakât otmâ Anitâ Hân Himbim Amboŋe mepaem yâhâmbisâin yamâ bulâŋanâk. Yawu gârâmâ kapilipne kiŋgitŋe orowâkŋe Kiristohât hâkâŋ otmâ mansai. Yakât otmâ kâlâpâgât pat mansai. Yawu otmâ manŋetâ nâŋe biwinaŋe ki orotŋe nâŋgâyinŋiman. Anitâŋe bet-nohomu hiliwahomune yâk meyekmâ nâhât welâmnan mem katyekbuapgât mâtâp tap mâne âlepŋe sâmbâm. Den ekyongoman yuâmâ bulâŋanâk. Nâŋe tosayaŋahât otmâ kaweyenŋan kinmâ mumbomgât mâtâp tap mâne yawu otbâm.

⁶ Yawu gârâmâ embâŋân Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya ki biatbuap. Yawu gârâmâ Isirae lohimbi nombotŋanâk Anitâhât lohimbilipŋe bulâŋe manmâ gai. Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet.

⁷ Anitâŋe yuwu sâŋ Awaraham ekuop.

“Gâhât sen yamâ nange Isaka yâkâlembâ tetem sambe sambe otmâ pat kuhihawan yakât bulâŋe menomai.” Yawu sâŋ ekuop.

⁸⁻⁹ Yâhâ kândikum den ya ki ekuop yan Awaraham yet Sara yuwu sâŋ teteyitgiop.

“Homban kakŋan âwurem takawom yan imbihe Saraŋe naom membuap.”

Yawu sâŋ pat kuyitgiop yakât bonŋe yuwu. Sara ikŋak naom miop yâkât sen yamâ Anitâhât lohimbi bulâŋe otmâ pat kuwaŋgiop yakât bulâŋe menomai. Yâhâ Sara potŋe Hahaŋe naom miop yâkât sen yanjeâmâ pat yakât bulâŋe ya ki menomai.

¹⁰ Otmu torokatmâ sâwe. Isakaŋe imbi miop yamâ kutŋe Leweka. Yâhâ Lewekaŋe naom boho yâhâp meyelehop, kutyetŋe Esau yet Yakop.

¹¹⁻¹² Yâhâ Anitâŋe ikŋe enŋatŋeâk watmâ otmap yakât topŋe teteâkgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lewekaŋe irak meyelekbe sâŋ otmu Anitâŋe yuwu sâŋ ekuop.

“Ataŋajeâmâ imiŋe hoŋ bawâŋgiuwap.” Yawu sâop.

Yakât otmâ yuwu nâŋgânom. Olowot miowot ya Anitâŋe ki nâŋgâm ikŋe enŋatŋeâk otmâ imiŋe, kutŋe Yakop, yâkât senâmbâ gâtŋenŋe ikŋe lohimbi bulâŋe otmâ Awarahamgât pat kuwaŋgiop yakât bulâŋe menomai sâŋ kalop.

13 Sâop yawuâk teteyinggiopgât Anitâje poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Yakop sen ya yengât nângâmune yahatsap. Gârâmâ Esau sen yamâ hâkân otmâ betyongowan.” Yawu ekuop.

14 Anitâje yawu otyinggiop yakât yâkne otmâ hilipguop yawu ki nângânom.

15 Yakât yuwu sâmunne nângânet. Emelâk Isirae lohimbije otjetâ dondâ bâleop yakât Anitâje nângâm bâleyingim yuwu sâm Mose ekumu kulemguop. “Lohimbi otjetâ dondâ bâleap. Yakât otmâ nine engatneâk otmâ kâsipyongom nombotje hilipyongowom. Yâhâ nombotje âlâmâ yekmâ tepne nângâyingim umam sâyingiwom. Yamâ nâhât wahap.” Yawu sâm ekumu kulemguop.

16 Yakât topje yuwu sâmunne nângânet. Lohimbi âlâ me âlâje otjetâ bâlemap yan Anitâje matje yingiwe sâm otmap yan lohimbi ya yengât biwiyenje ki watmâ otyingimap. Me wuân me wuân otningi sâm ulitgumai ya yengât lau ki watmâ otyingimap. Yâku ikje nângân nângân ya konok watmu ârândân otmap.

17 Yakât topje yuwu tap. Embânân Anitâje Aihita lohimbi yengât kunyene pato, kutje Parao sâm, den ekumu Moseje kulemguop ya yuwu tap.

“Gâje kunge kârikje otmâ betnohowuat. Yawu otnihirâ sâmunne umatje topje topje lohimbilipge yengâlen teteyingimu hâhiwin nângânomai. Yanâmâ nâhât wâtne ekjetâ âlâ kândâkdâ otbuap. Ekjetâ yawu otbuap yakât den pat sâm hanj tuhujetâ hânjan kulemjan arimu nângâm mepaeneknomai. Yakât otmâ yâk yengât kunyene sâm katgekasan.” Moseje den yawu kulemguop tap.

18 Yakât topjeâmâ yuwu. Lok âlâ me âlâje otjetâ bâlemap yan Anitâje kâsipyongom ikje engatneâk otmâ nombotje yekmâ mem lohotje tuhuyekmap. Yâhâ nombotje âlâmâ betyongomu yengâhâk hiliwahonomai.

Anitâje den eknongop ya ki kakjan sânom.

19 Den yawu tap yakât otmâ yuwu mon sâm âinohonomai. “Anitâje ikje engatneâk otmâ lohimbi nombotje betyongomap. Betyongomu yanâmâ otmâ tâpikgum hiliwahonomaihât pat manmai. Yâhâ hiliwahonomai yan Anitâje otmai ambolipne sâm yâk yengâlen gâitbuap yamâ bâlewuap. Yamâ wongât? Iknjak betyongomu hiliwahonomai yakâ.”

20-21 Yawu mon sâm âinohonomai yakât yuwu sâmunne nângânet. Nen kerekje otmunje bâlemu tosa kakjan manmain. Yakât otmâ Anitâje den eknongop ya ki kakjan sânom. Yakât topje nângânetâ keterahâkgât amanj tuhumi yan hâum sâmunne nângânet. Imbi âlâje ikje engatneâk dengop kutakum amanj yâhâp tuhuwuap. Tuhum pesuk pilâm âlâ mem bukuje wanbuap. Wanju yâkne mem ari bukulipne orop yan sot um nem herone otnomai. Yawu otmâ amanj âlâmâ bau me pâi sot um yingiwom sâm mem kalop. Mem katmu amanj yaje amboje yuwu sâm ekuwuap. “Menj, gâje nâ tuhunekmâ bau me pâi yengât sot umbom sâm mem ketetmâ katneksat yakât nângâmune bâleap.” Yawu sâm amboje ekuwuap. Yakât otmâ ambojane tuhuwe sâm nângâwuap dopjan tuhuwuap gârâmâ wuân me wuân otbuap yamâ nângâwuap dopjan otbuap. Yawu.

22 Yakât topjeâmâ yuwu. Nen lohimbi kerek nenjahâk otmunje bâlemu hiliwahonomgât pat manmâ gain. Otmu Anitâhât wâtje pato tetemu ekmâ sâm alahunehât kuk in yawu ki otmâ hilipnongop. Yawu otmâ orotmeme-nenne bâleje pilâm ikjan biwinenne katnehât lohotjan tuhunenepoh.

23-24 Lohotŋan tuhunenehop yakât otmâ nen Yura lohimbi nombotŋe otmu pâku lohimbi nombotŋe mem menduhunenekmu yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim mansain. Yâhâ ikŋe biwiŋahât topŋe tetemu ekmâ mepaenehât ikŋahâk wawaenenekmâ umam sâningim nenekmu ârândâŋ olop. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp patoen yâk orop himbimân tatmâ heronŋe kakŋan manmâ yâhânomgât emelâk sâm kalop.

25 Yakât otmâ nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi Anitâŋe menenekmu biwi konohâk otmâ mansain. Den yan yuŋe emet inânŋan poropete âlâ, kutŋe Hosea sâm, yâk ekumu kulemguoŋ ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi hâkâŋ otmâ betyongomune nâhât pat ki mansai yamâ wawaeyekmâ nine nanne baratne sâm meyekbom.

26 Otmu emelâk hân tâmbâen manbi yan yekmâ yeŋe nine pat ki man-nomai sâm betyongowan. Yamâ hâmbâi meyekbom yan “Anitâ Manman Amboŋahât nanŋe baratŋe bulâŋe,” sânomai.” Den yawu tap.

27-28 Otmu poropete âlâ, kutŋe Yesaia, yâkŋe emet inânŋan Isirae lohimbi yeŋgât yuwu kulemguoŋ.

“Isirae lohimbi dopnenŋeâmâ saru sâtŋan sak ekmain dop yawu mansain. Yawu gârâmâ nengâlebâ lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe Anitâ kutdânenŋahât hâkâŋ otmâ denŋe ki tem lâuwangimai. Yakât otmâ sâp kâlep ki otmuâk yâk yeŋgât sâm hâreyiŋim hilipyongowuap. Hilipyongowuawân lohimbi getek âlâŋeâmâ hâmenenŋe kinbuap.”

29 Otmu yakât den nombotŋe âlâ yuwu kulemguoŋ.

“Nengât sen âlâkuâk tetem sambe sambe otnomaihât Anitâ Hân Himbim Amboŋaŋe itit kiom tuhuningim nen kerek ki mem gulip tuhunenehop. Yâhâ nen kerek mem gulip tuhunenehop mâne emelâk Sotom Gomora ambolipŋe kerek hilipyongomu kapi kâwurumŋajak kinop yakât dopŋeâk teteningimbâp.” Yawu kulemguoŋ.

Yura lohimbiŋe Anitâhâlen biwiyeŋaŋe ki kepeiminiwi.

30 Den sâm aran yukât topŋe yuwu nâŋgânôm. Pâku lohimbiŋe Anitâŋe yekmu ârândâŋ olâkgât ki nâŋgâminiwi. Yawu gârâmâ yâkât den pat âlepŋe nâŋgâm yâkâlen biwiyeŋe kepeim manŋetâ yekmu ârândâŋ otmap.

31 Yawu gârâmâ nen Isirae lohimbi Anitâŋe nenekmu ârândâŋ olâkgât nâŋgâm girem den lâune sâm pâpguminiwin. Yakât otmâ nenekmu bâleop.

32-33 Nenŋeâmâ angoân girem den lâum pâpgum Anitâhâlen biwinenŋaŋe ki kepeiminiwin. Nenŋahâk girem den lâum pâpguminiwin. Yakât otmâ Anitâŋe otningiop yakât nâŋgâm Kiristohât dop kum kâlân hâum sâwe. Anitâŋe mâtâwân kât kârikŋe katmu tatmap yan nengâlebâ lohimbi kiŋgitŋe orowâk yongomap. Yawu otmâ gai yan poropete âlâŋe den kulemguoŋ yakât bulâŋe tetem gap. Den yamâ yuwu tap.

“Yuwu nâŋgâŋet. Yerusalem kapi Sion pumŋan tap yan kât âlâ katmune tatmap yan kapi ambolipŋe yeŋgât kâiyeŋan teŋ sâwuap. Kâiyeŋan teŋ sâm yongomu ki ekmâ nâŋgâm inâk arinomai. Otmu lohimbi âlâ me âlâŋe ya ekmâ yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim mannomai ya yeŋgâlen bulâŋe tetemu biwiyeŋe dopŋan otbuap.”

1 Bukulipne, yuwu sâmunê nângânet. Biwinaŋe yawu nângâman. Nine kapilipnaŋe Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeim manŋetâ Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuyiŋgiâkgât nângâm ulitgum manman.

2 Yawu gârâmâ kapilipnaŋe Anitâhât mâtâp girawu tap yakât pâinmâ tem lâuwaŋgine sâm biwiyeŋaŋe hikum mansai yakât topŋe emelâk nângâwan.

3 Yâhâ Anitâŋe nenekmu ârândâŋ olâkgât mâtâp ya ekŋetâ ki keterakyiŋgimâp. Yakât otmâ yeŋe eŋgatyeneak otmâ mâtâpgât hâum pâpgumai.

4 Yâhâ girem den lâum manmâ gawi yakât bulâŋe yamâ Kiristo. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâŋe yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeimai yamâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otmap.

5 Yawu gârâmâ Anitâŋe Yura lohimbi nenekmu ârândâŋ otbuap yakât emelâk Moseŋe den âlâ kulemgup ya yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâŋe girem den ya tâŋ tâŋâk watnomaiŋeâmâ manman kârikŋan mannomai.”

Yawu gârâmâ lohimbi yawuya âlâ ki tap.

6-7 Yâhâ lohimbiŋe Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeiŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap yakât Moseŋe den âlâ yuwu kulemgup tap.

“Biwiyeŋaŋe yuwu ki nângânomai. “Anitâŋe nenekmu ârândâŋ olâkgât bulâŋe himbimân ewan tatmap. Yawu gârâmâ lok âlâŋe himbimân yâhâ mem gewuapgât dop âlâ ki tap.” Otmu âlâ yuwu ki nângânomai. “Â, bulâŋe yamâ hân amutgen tatmap. Lok âlâŋe yaken ge mem gewuapgât dop gurâ ki tap.” Yawu ki nângânomai.”

Gârâmâ Kiristoŋe ge tihitnenŋe olâk sâm âlâŋe himbimân yâhâm memu geromawot. Me âlâŋe ge embun lok mumuŋe tatmaiângen Kiristo memu âwurem garomawot. Yawu ki tap. Emelâk Kiristoŋe himbimâmbâ ge hohetnenŋan manmâ muop. Otmu mumuŋambâ yahatmâ tatmap.

8 Yakât otmâ Moseŋe den nombotŋe torokatmâ kulemgup yamâ yuwu tap.

“Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otbuapgât emelâk den kalop yamâ nângâm alahumunŋe biwinenŋan tatmap.” Yawu tap.

9 Yâhâ Anitâŋe Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahatmu tatmap yakât den pat lohimbi âlâ me âlâŋe nângânetâ bulâŋe otmu biwiyeŋaŋe Kiristohâlen kepeim tem lâuwaŋgim manmai. Yawu manmâ yakât topŋe sâm tetem bukulipyene ekyongonomai yamâ Anitâŋe tosayeŋe pilâyigim meyekmu manman kârikŋan mannomai.

10 Yawu tap gârâmâ nenŋe Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeimain yakât otmâ Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmap. Yakât topŋe lohimbi ekyongomunŋe manman kârikŋahât pat kuniŋgiop yakât bulâŋe menom.

11 Yâhâ pat yakât bulâŋe yamâ teteningimu menom yakât Moseŋe den kulemgup ya yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâŋe yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim mannomai ya yeŋâlen bulâŋe tetemu biwiyeŋe dopŋan otbuap.” Yawu tap.

12 Yâhâ Kutdânenŋe yamâ Yesu Kiristo konok. Yakât otmâ nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi orop dop konohâk mansain. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâŋe “Biwinenŋe gemapgât tihitnenŋe ot” sâm ulitgunomai yamâ in yawu nângâyigiuwup.

13 Den yan yuŋe emelâk poropete âlâŋe den kulemgup ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâ kutdâñe tihityeñe olâkgât biwiyenye yâkâlen katmâ ulitgunomai yamâ meyekmâ manman kârikñan katyekbuap.” Yawu tap.

14-15 Yawu gârâmâ Kiristone ikñe den pat âlepñe ari pâku lohimbî kâsikum yinginehât ki hângânnonngop mâne ki ari kâsikum yingimbâin. Otmu den ya ki ari kâsikum yingiwîn mâne ki nângâm henjenngumbâi. Otmu ki nângâm henjennguwi mâne yâkâlen biwiyenye ki katbâi. Otmu angoân yâkâlen biwiyenye ki katbi mâne “Biwinenñe gemapgât tihitnenñe ot” sâmbi ki ulitgumbâi. Yakât otmâ ari den pat âlepñe pâku lohimbî kâsikum yinginom. Emelâk poropete âlâ, kutñe Yesaia, yâkñe den kulemguop ya yuwu tap.

“Den pat âlepñe ya mat taka eknongoai.”

16 Den yawu kulemguop gârâmâ Yura kapi ambolipñe dondâhâlâkñe den pat âlepñe nângâñetâ helekñe otmu bet pilâm mansai. Yakât otmâ Yesaiane den yakâlâk torokatmâ kulemguop ya yuwu tap.

“Kutdâ, gâhât den pat âlepñe ya lohimbî ekyongomunñe nângâñetâ bonñe bia otmap.” Yawu tap.

17 Den sâmbi aran yukât topñe yuwu sâmbi nângâñet. Lohimbî âlâ me âlâñe Kiristohât den pat âlepñe ya buku nombotñe ekyongonñetâ nângâñetâ keterakyingimu yanâmâ yâkâlen biwiyenye kepeim mansai.

18 Yâhâ Yura kapi ambolipñe den pat âlepñe ya emelâk nângâwi. Yakât otmâ embânân lok âlâñe den kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbî hânñan kulemñan mansainye Anitâhât topñe nângâñetâ keterakyingîâkgât ikñak wahap topñe topñe kalop yan ekmâ ikñe topñe nângâmai.”

19 Yakât otmâ Isirae lohimbîñe emelâk nângâñetâ keterahop. Kândikum emelâk Anitâñe Mose ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Yeñe pâku lohimbî yengât nângâñetâ gemap yamâ mem buku tuhuyekbom. Yawu otyingimune yeñe eweakmâ nângâm bâlenomai. Otmu yâkñe nâhât topne ki nângâm hâlim milim mansai. Yamâ biwi sânduhân katyekmune yeñe yekmâ tepyeñe kâlâp sewuap.”

20 Yâhâ Anitâñe Yesaia den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbîñe nine manman âlepñahât mâtâp yakât topñe ki nângâm manminiwi yañe nângâñetâ han sâyingimu nâhâlen torokatsai.”

21 Yawu gârâmâ Anitâñe Isirae lohimbî yengât nângâm yuwu sâmbi ekumu kulemguop.

“Isirae lohimbîñe nâhâlen torokatñetâ wawaeyekbehât nângâm lohotñan ekyongom gan. Yawu gârâmâ den nângâmai yamâ ândâpyeñe kârikñe otmâ den ya betgumai.”

11

Anitâñe Yura lohimbî biwiyenye ekmâ kiwilyekmâ nombotñeâk meyehop.

1-2 Emelâk Anitâñe Isirae lohimbî ikñe pat kuyingiop yamâ ândâpyeñe kârikñe otmâ ki tem lâuwangim gai. Yawu otbi yamâ Anitâñe kerehâk ki betyongop. Kândikum emelâk Anitâñe hân himbim ki kândikyotgowâmbâek Isirae ambolipñe yengât topyeñe nângâm henjennguo. Yakât otmâ ândâpyeñe kârikñe otmâ ki tem lâuwangim mansai yakât ki pârâk pilâm kerehâk betyongop. Yâkñe kerehâk betyongop mâne nâ gurâ orowâk betnongomu yâkâlen biwinayeñe ki kepeim tem lâuwangim gambâm. Yâhâ nâmâ Isirae ambonje, Benyamingât senâmbâ gâtñe. Yakât otmâ emelâk Anitâñe tâmbâne Awaraham yakât pat kuwangiop ya nâku yawuâk membom. Nâmâ ki betnohop.

Yâhâ nen yu mansain nengât dowâk otmâ manminiwi yan poropete âlâ, kutŋe Elia sâmu, yâkŋe Anitâ ekum tâmbâlipnenŋe yengât yuwu sâop.

³ “O Anitâ, hotom uhihimain yakât kawê kum gahaem poropete loklipge watyekmâ nombotŋe yongonjetâ muwi. Nâ niniâk tem lâuhihim mansain. Yawu gârâmâ hilipnohone sâmu pâinneksai.”

⁴ Yawu sâmu Anitâŋe yuwu sâmu ekuop.

“Nâŋe nine poropete lok 7000 yawuya mâmâŋe otyingimune kasalipyeŋe yengât Lâpio âlâ, kutŋe Bali sâmu, ya ki mepaem gai. Yawu otmâ tem lâunihim mansai.”

⁵ Yâhâ emelâk Anitâŋe Isirae lohimbi biwiyenŋe ekmâ kiwiliyekmâ nombotŋeâk mem buku tuhuyehop. Yakât dopŋeâk sâp yiwerenŋe yuâmâ Yura lohimbi biwinenŋe ekmâ kiwilinenekmâ ikŋe engatŋeâk otmâ nombotŋe betnongop. Otmu nombotŋe menenekmu biwinenŋeŋe yâkâlen kepeim tem lâuwanŋim yâkât pat mansain.

⁶ Yâhâ Anitâŋe otbin mewin ya ekmâ yakât dopŋan kiwilinenekmâ nombotŋeâk unam sâningiop mâne ikŋe engatŋeâk otmâ menenekmap ya ki sâmbâin.

⁷ Den sâmu aran yukât topŋe yuwu nângânôm. Anitâŋe nenekmu ârândânŋ olâk sâmu Isirae lohimbi dondânŋe mâtâp katyŋingiop ya ki watmâ gawi. Yakât otmâ bulâŋe ki mem mansai. Yawu gârâmâ nen nombotŋe Anitâ ikŋjahâk menenekmu mansainŋe yâkâlen biwinenŋeŋe kepeim manmunŋe nenekmu ârândânŋ otmâp. Yâhâ bukulpipnenŋe kiŋgitŋe orowâkŋe kunyeŋe kârikŋe otmâ manbi yakât huhopŋe Anitâŋe betyongomu biwi pâlâmŋe manminiwi.

⁸ Den yan yuŋe emelâk den nombotŋe kulemguwu ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Kunyeŋe kârikŋe otbi yakât huhopŋe Anitâŋe betyongomu biwi pâlâmŋe manmâ denŋe nângânjetâ ki keterakyŋingimâp. Otmu mâtâp watmâ pâpgumai.” Topŋe yawu tap.

⁹⁻¹⁰ Yawu otminiwi yakât matŋe Anitâŋe yingîâkgât Dawitiŋe den âlâen hâum yuwu sâmu ulitguop.

“Kasalipnanŋe sot me âlâlâ ekmâ biwiyenŋe kilik kilik sâmu mene sâmu yan ki ekmâek paŋgonânŋe geŋetâ meyhâkgât nanŋan. Me ki nângâm nângâm otmâ ari tupaen kionjetâ yongowuapgât sâmu ekgohoan. Me umatŋe kakyeŋan yâhâmu tânyenŋe houŋ sâmu hâhiwin nângâmbisâihât nanŋan.” Yawu sâmu ulitguop.

Anitâŋe pâku lohimbi mem buku tuhuyehop.

¹¹ Aiop, den ekyongoan yukât topŋe âlâen hâum sâwe. Yura lohimbiŋe ki nângâm nângâm otmâ ari kâlân kâiyeŋan teŋ sâmu yan tupaen kionjetâ ki yongop. Yakât topŋe yuwu sâmune nângânjet. Yura lohimbiŋe otmâ tâpikguminiwi. Yâhâ pâku lohimbiŋe Anitâhâlen biwiyenŋe kepeimai ya yengât tosayeŋe pilâm manman kârikŋahât pat kuyŋingimâp. Yâhâ yâk yengâlen bulâŋe teteap yakât Yura lohimbiŋe eweakmâ nângâm bâleyŋingim bulâŋe orowâk membâinâ sânomai.

¹² Yâhâ Yura lohimbiŋe biwiyenŋe alitmâ Kiristohât hâkâŋ otbi yakât huhopŋe Anitâŋe pâku lohimbi mem buku tuhuyekmâ manman kârikŋahât pat kuyŋingiop. Yakât otmâ hâmbâi Yura lohimbi yengât nângân nângânyeŋe keterakyŋingimu Kiristohâlen biwiyenŋe kepeinoma. Yawu otmâ pâku lohimbi orop biwiyenŋe hikuakmâ konohâk otmâ mannoma. Sâp yanâmâ Anitâŋe lukulenenekmu hop sambe kakŋan mannôm.

¹³ Yura lohimbi nengât topnenne yawu tap. Yâhâ pâku lohimbi yengât yuwu sâmunne nângânet. Pâku lohimbi hânjan kulemjan manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne ekyongowehât yâkne menekmâ aposolo âi sâm nihiop ya biwinanje tinâk kepeim manman.

¹⁴ Yâhâ den pat âlepne ekyongomune Kiristohâlen biwiyeje katnetâ Anitâne manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yawu mannetâ Anitâne Yura bukulpine betyongomu mansai yanje eweakmâ nângâm bâleyingim âlâkuâk manman kârikjahât pat kuyingîâkgât Kiristohâlen biwiyeje katnomaihat nangan. Yakât otmâ âi sâm nihiop ya tinâk mem manman.

¹⁵ Yura lohimbi kingitje orowâkne biwiyeje alitmâ Kiristohât hâkân otbi yamâ betyongop. Yâhâ pâku lohimbi sesengâlâkne yâkâlen biwiyejanje kepeimi ya yengât kaok nângâm mem buku tuhuyehop. Yâhâ hâmbâi mâne Yura lohimbi Kiristohâlen biwiyeje katnomai ya mem buku tuhuyekmâ manman kârikjahât pat kuyingiwuap.

¹⁶ Tâmbânenne Awarahamne Anitâhâlen biwijanje kepeim ki biwi yâhâp otmâ manminiop. Yakât otmâ Anitâne manman kârikjahât pat sâm yâk otmu yâkât sen kuyingiop ya ki biatbuap. Yakât topne den âlâen hâum sâmunne nângânetâ keterakuyingîâk. Sot um yan torehenne yamâ Anitâhât pat sâm mem ketetmunne ekmu ârândân olop. Yakât otmâ nombotje âlâ yâkât ki mem ketetbin ya guru yawuâk ekmu ârândân olop.

Yâhâ nen Yura lohimbi yen pâku lohimbi orop Anitâhâlen biwinennejanje kepeim manmâ konohâk oain. Yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Koset gihit kândârâne ya Anitâne ekmu ârândân otmap yakât dopneâk kele awatje ekmu ârândân otmap.

¹⁷ Koset alikne mainan yakât dop yamâ nen Yura lohimbi mansain. Yâhâ pâku lohimbi yenâmâ himan ikjak in tetemap yakât dop mansai. Yâhâ koset awatjan bulâne ki kinbuap yamâ ambonjanje kârâm pilâwuap. Yakât dopneâk Anitâne Yura lohimbi nombotje betyongop. Yâhâ ambonjanje ari himan awatje kârâm mem taka koset awatje kârâm pilâwuap yan mem katatgumu âi omoj omoj otmâ kinbuap. Yakât dopneâk pâku lohimbi Kiristohâlen biwiyejanje kepeimai yen meyekmâ Yura lohimbi bulâne ya yengâlen torokatyekmâ tâmbâlipene yengât pat kuyingiop ya yawuâk yengât kuyingimu mansai.

¹⁸ Yakât otmâ awatje kârâm pilâwuap yakât dopneâk Anitâne Yura lohimbi nombotje betyongom ya yengât kaweyenan yen katyehop. Yakât otmâ yenjahât nângânetâ yahatmagât yuwu sâmunne nângânet.

Koset ambonjanje topne lawitmâ pitim hejengumu yanâmâ awatje lingarakmu bulâne kinbuap. Yakât dopneâk Anitâne angoân manman kârikjahât pat sâm Awaraham otmu yâkât sen ya yengât kuyingiop. Yakât otmâ pat kuyingiop ya torokatmâ yawuâk pâku lohimbi yengât sâm kuyingiop.

¹⁹ Bulâjanâk pâku lohimbi yengât kawé teteyingîâkgât Anitâne Yura lohimbi biwiyeje kârikne otmâ manbi ya betyongop.

²⁰⁻²¹ Yawu gârâmâ biwiyeje kârikne otmu Kiristohât hâkân otmâ yâkâlen biwiyeje ki katbihât Anitâne betyongop. Yâhâ yen pâku lohimbi yâkâlen biwiyejanje tinâk kepeim mansai. Yawuâk torokatmâ mannomai yanâmâ Anitâne ki betyongowuap. Yakât nângâm hâkyene mepaemaihat yuwu sâmunne nângânet. Emelâk Yura lohimbi kosetgât dop otmâ manbi. Yawu gârâmâ Kiristohât hâkân otnetâ yanjak Anitâne betyongop. Yâhâ yenâmâ himangât dop oai. Yawu gârâmâ himan otmu koset topyetje ikjiâk ikjiâk.

Otmu yakât dopņeâk yen pâku lohimbi otmu nen Yura lohimbi topnenņe ikņiâk ikņiâk. Yawuâke yamâ Anitâņe yen meyekmâ nengâlen torokatyekmu orowâk mansain. Yâhâ yengâlen gâtņe âlâ me âlâņe Kiristo betgunomai otmuâmâ Anitâņe biwiyenahât topņe nâņgâm amboņan amboņan betyon-gowuap. Yakât nâņgâm yeņe Anitâ ewe katmâ manņet.

22 Den sâm aran yukât topņe yuwu nâņgânôm. Yura lohimbiņe biwiyenē kârikņe otmu Kiristohât hâkâņ otbi yamâ Anitâņe betyongom matņe tâņ tâņâk yingņiop. Yawu gârâmâ yenâmâ Kiristohâlen biwiyenē katbi yan umam sâyingim buku tuhuyehop. Otmu biwiyenāņe tiņâk kepeim mannomai otmuâmâ yâku yawuâk buku otyingiwuap. Yâhâ yeņe Kiristo betgum mannomai yamâ yen yawuâk betyongowuap.

23 Anitâņe Yura lohimbi betyongop ya yengât nâņgân nâņgânyenē keterakyingimu Kiristohâlen biwiyenē katnomai yanâmâ Anitâņe nâņgâyingim himan awatņe mem katatgumu âi omoņ omoņ otmâ kinsap yakât dopņeâk ikņe komolân torokatyekmu manman âlepņanâk mannomai. Yawu otbuapgât wâtņe pato tap.

24 Yâhâ Yura lohimbi nen otmu pâku lohimbi topnenņe ikņiâk ikņiâk tap yakât torokatmâ sâwe. Nen Yura lohimbiņe kosetgât dop mansain. Yâhâ yen pâku lohimbiâmâ himangât dop mansai. Yakât otmâ Anitâņe yen meyekmâ koset bāt bātņan torokatyehop. Yawu gârâmâ topyene ikņiâk tapgât otmâ kârikņeâk ki tai. Yawu gârâmâ Yura lohimbi betyongop ya yengât topyeneâmâ koset topņe yawuâk tapgât otmâ Anitâņe âlâkuâk koset bāt bātņan torokatyekmu kârikņeâk kinnomai.

Hâmbâi Anitâņe Yura lohimbi âlâkuâk mem buku tuhuyekbuap.

25 Bukulipne, yuwu sâmunē nâņgâņet. Anitâņe Yura lohimbi betyongom yen meyekmu mansai. Yakât otmâ yeņahât nâņgâņetâ yahatmapgât yuwu sâm ekyongomune nâņgâņet. Wâtgât mâmâņahât Heakņe nâņgân nâņgânne mem pâroņ pilâmu Yura lohimbi topnenņe nâņgâm heņgenņuan. Isirae lohimbi kiņgitņe orowâkņe biwiyenē kârikņe otmâ mansai ya naņgai. Yawu gârâmâ pâku lohimbi Kiristohâlen biwiyenē katmâ yâkâlen torokatnomai ya yekmâ nâņgâmu dopņan otbuap. Yanâmâ Isirae lohimbi nâņgân nâņgânyenē keterakyingimu biwiyenē yâkâlen katnomai.

26-27 Biwiyenē yâkâlen katņetâ tosayenē pilâyingiwuap sâp yan emelâk Anitâņe poropete âlâ den ekumu kulemguop yakât bulâņe tetewuap. Den yamâ yuwu tap.

“Nâhât sâtgât Sion pumņan Yerusalem kapi tap yakât ambolipņe yengâlebâ lok âlâ tetem Isirae lohimbi yengât tihityenē otmâ mem kuwikyekbuap. Yanâmâ orotmemeyenē bâlenē bet pilâm nâhâlen torokatņetâ tosayenē pilâyingiwom. Pilâyingim orowâk mannomgât pat kuyingiwom.” Den yawu tap.

28 Yawu gârâmâ Yura lohimbiņe ândâpyenē kârikņe otmu Yesu Kiristohât den pat âlepņe nâņgâņetâ gemu bet pilâņetâ yaņak Anitâņe betyongop. Yakât huhopņe yen pâku lohimbiņe den pat âlepņe ya nâņgâņetâ bulâņe otmu yâkâlen biwiyenē katņetâ manman kârikņahât pat kuyingņiop. Yâhâ Awaraham, Isaka, Yakop, yâkņeâmâ Anitâhâlen biwiyenāņe tiņâk kepeim tem lâuwangim gawi. Yakât otmâ emelâk yâk yengât nâņgâop yakât dopņeâk yâk sen nâņgâyingimâp.

29 Yâhâ Anitâñe tâmbâlipyenñe nânġâyiñgimu ârândânġ otmu meyeñop. Yakât otmâ bunewâk ki betyongop.

30 Yenâmâ embânân yene enġatyenñeâk otmâ Anitâhât ki nânġâwanġim manminiwi. Yawu ġârâmâ sâp yiwereñe yuâmâ Isirae lohimbiñe den pat âlepñe nânġâm hâkânġ otmâ betbanġim mansai. Yakât huhopñe yen pâku lohimbiñe den pat âlepñe ya nânġânġetâ bulânġe otmu Kiristohâlen biwiyenñe kepeim manñetâ Anitâñe umam sâyiñgim tosayenñe pilâyiñgiop.

31 Yakât dopñeâk Yura lohimbiñe biwiyenñe kârikñe otmâ Kiristohât hâkânġ otmâ mansai yanñe hâmbâi yâkâlen biwiyenñe katnomai. Yawu otnomai yan yâk yenġât nânġâm umam sâyiñgim tosa pilâyiñgiwuap.

32 Yâhâ nen Yura lohimbi me yen pâku lohimbi kerekñe otmunñe bâlem gap yakât topñe nânġâmunñe keterakningiâġât Anitâhât Wâtġât mâmâñahât Heakñe biwinenñan ġemap. Biwinenñan ġemu keterakningimu orotmemeñeñe bâleñe bet pilâm Anitâhâlen biwinenñan kepeimunñe umam sâningim tosanenñe pilâningimap.

33 Anitâñe wawaenenekmâ tihitnenñe otmâ ġemap. Otmu yawuâk tihitnenñe otmâ yâhâwuap. Yakât otmâ mepaeen. Yâkñe yu ya otningim ġemap yakât nenñahâk topñe nânġâne sâm pâpġumain. Yâhâ biwiñan den ġirawu tatmap ya nenñahâk nânġânġomġât dop âlâ ki tap.

34-35 Den yan yuñe emelâk poropete lok nombotñanñe den kulemguwi ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Kutdâhât biwiñan den tatmap ya lok âlâ me âlânñe yenñahâk nânġânġomaihât dop âlâ ki tap. Otmu Anitâmâ nânġân nânġân ambonñe. Yakât otmâ wuân me wuânġât ki âlâ pâpġumap. Yawu ġârâmâ lok âlâ me âlânñe Anitâ den kâsikum wanñbuapġât ġurâ dop ki tap.” Den yawu tap.

36 Anitâ manman ambonñanñe hân himbim kândikyotgom hânân âliwahap topñe topñe kalop. Yâhâ ikñak kalowâmbâek hohem tatmâ gap, otmu hohem tatmâ yâhâwuap. Yakât otmâ miti den âlâ tap ya yuwu sâm ekyongomune nânġânġet.

“Lok âlâ me âlânñe Anitâ tosa katbanġinomaihât dop âlâ ki tap.”

Den yawu kulemgunetâ tap yakât nânġâm Anitâ mepaem manmâ yâhâmbisâin. Ya bonñanâk.

12

Nenñe Kiristohât kânñe bâtñe yawu manmain.

1 Bukulipne, yuwu sâmunne nânġânġet. Anitâñe ikñahâk wawaenenekmâ manman kârikñahât pat kuningimu mansain. Yakât dop kum sâwe. Emelâk embânân Anitâñe papatolipnenñe yenġât orotmeme topñe topñe sâm katyiñgiop. Yakât otmâ miti lok kunlipyenñanñe mâtâp katyiñgiop ya watmâ noniñ bulimakao ġâim yâkât pat sâm hotom uwânġinġetâ hâmenñan yâhâmu nânġâmu ârândânġ otminiop. Yakât topñe nânġâm yuwu otnomġât nanñan. Anitâñe mâtâp ningiop yu tâñ tâñâk watmâ tem lâuwânġim manmâ yâhânom.

2 Nenñe ġirawu otmâ Anitâhât tem lâuwânġimunñe nenekmu ârândânġ otbuap? Yamâ yuwu otnom. Lohimbi belânġen manmainñe yene nânġân nânġânñeyenñambâ tetemap ya watmâ orotmeme âlâlâ otmai yawu ki otnom. Yâhâ nenâmâ Wâtġât mâmâñahât Heakñe Anitâhât biwiñambâ den mem biwinenñan katmu ya lâum manmâ yâhânom.

³ Otmu Anitâñe ikñahâk buku otnihim aposolo âi sâm nihiop. Yâkât sâtgât otmâ yuwu sâm ekyongomune nâñgâñet. Anitâhâlen biwinenñaje kepeim mansain. Yakât otmâ yâkñe ikñe âi tuhunomgât bulâñe dopnenñan mem teteningimap. Yakât otmâ nenñe âlâku amboñan amboñan biwinenñahât topñe nanñanñinom. Yawu gârâmâ nenñahât nâñgâmunñe ki yahatbuap.

⁴⁻⁵ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nâñgâñetâ keterahâk. Kiristoñe kunnenñe oap. Yakât otmâ nenñeâmâ yâkât kâñe bâtñe otmâ mansain. Yâhâ kâñe otmâ yan yâkât hoñ bam gamain. Otmu bâtñe otmâ yan lohimbñe yâkâlen biwiyenñe katñetgât âi memain. Âi sâm ikñiâk ikñiâk ningiop ya mem tânahom manmâ yâhânom yakât yuwu sâmune nâñgâñet.

⁶ Nenñe yâkâlen biwinenñaje kepeim manmain yakât dopñanâk bulâñe ikñiâk ikñiâk teteningimap ya yawuâk otnom. Anitâhât den sâm ekyon-
gomngât biwinenñe mem hewewenñe tuhuop yakât dopñan ekyongonom.

⁷ Otmu den kâsikum yinginomgât biwinenñan kalop otmuâmâ yawuâk den kâsikum yinginom. Yâhâ Kiristohât komot tânyongonomgât biwinenñan kalop otmuâmâ yawuâk tânyongonom.

⁸ Otmu bukulpnenñe yengât biwiyenñe gemap sâm mem hewewenñe tuhuyek-
nomgât biwinenñan kalop. Otmuâmâ yawuâk otyinginom. Yâhâ iri sikum me senñe âlâlâ tatningiap ya nombotñe mem kâsikum lohimbñe nombotñe yinginomgât biwinenñan kalop yamâ hewewenñak nembe kalem otyinginom. Otmu Kiristohât komot yengât kunlipyenñe manñet sâm katneknomai otmuâmâ biwinenñaje kepeim tâñ tâñjâk tihityenñe otnom. Otmu lohimbñe yengâlen umatñe âlâlâ teteyingiwuap yan tânyongonomgât biwinenñan kalop otmuâmâ heronñe kakñan tânyongonom.

Biwinenñaje kepeiakmâ ewe karangim mannom.

⁹ Otmu buku oranñine sâm yan hâkñak hâkñak ki oranñinomai. Orotmeme bâlenñe pilâm orotmeme âilonñoak watnâ buku oranñinomai.

¹⁰ Otmu bukulpipyenñe orop ewe karangim biwiyenñaje kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

¹¹ Otmu âi tuhune sâm Anitâhâlen biwiyenñe hikum hewewenñak otmâ tuhunomai.

¹² Otmu lohimbñe belângen manmainñe mem âlâlâ tuhuyeknomai yan An-
itâñe manman kârikñahât bulâñe hâmbâi ningiwuap nâñgâm yakâlâk bi-
wiyenñaje mem heronñe kakñan mannomai. Otmu biwiyenñe gemapgât haonmâ ârandâñ Anitâ ulitgunjetâ mâmâñe otyingiwuap.

¹³ Otmu bukulpipyenñe yengâlen umatñe âlâlâ teteyingiwuap yanâmâ in yawu tânyongonomai. Otmu lomba me lok pupñe yengâlen takanomai ya nembe kalem otyinginomai.

¹⁴ Otmu lok âlâ me âlâñe mem âlâlâ tuhuyeknomai yamâ yakât matñe Anitâñe mem bâleyehâkgât sait kakyenñan ki pilânomai. Yâhâ yâkñe lukuleyehâkgât ulitgunomai.

¹⁵ Otmu lohimbñe kahân ari we bâle nâñgâmai yamâ biwiyenñe sânduk sâekgât orowâk tatmâ biwiyenñe mem sânduk tuhuyeknomai. Otmu bukulpipyenñaje buku âlâhât nâñgâñetâ yahatmu heronñe kakñan mansap ya yenñe yawuâk heronñe otbanñinomai.

¹⁶ Otmu yenâmâ Kiristohât komot konohâk mansai. Yakât otmâ biwi nâñgân nâñgânyenñaje hikuakmâ konohâk otmu tep âlep nanñanñinomai.

Otmu âi sâm yinginomai ya ekmâ tângât sâm ki bet pilânomai. Otmu ninahâk otmune ârândânj otbuap sâm yenjahât ki nângâjetâ yahatbuap.

¹⁷ Otmu lok âlâ me âlâje yen mem bâleyeknomai yakât matje ki kâpekyinginomai. Yeje umam sâyingim buku otyinginomai yanâmâ lohimbinje yekjetâ ârândânj otbuap.

¹⁸ Otmu lok âlâ me âlâje tepyeje kâu kâlâp semu yahatmâ yen yongone sâm otnomai yan mem lohotje tuhuyeknomai.

¹⁹ Otmu lok âlâ me âlâje yen mem bâleyeknomai yanâmâ Anitâ ikrjak matje kâpekyingiwuap nângâm ki matje kâpekyinginomai. Yakât emelâk Anitâje den âlâ Mose ekumu kulenguop ya yuwu tap.

“Ninak matje yingimune umatje kakran manmâ yâhânomai.”

²⁰ Yâhâ âlâmâ yuwu tap.

“Kasalipyenje po yingiwuap yanâmâ sot mem yinginetâ nenomai. Otmu tohât yekbuap yan gurâ to osom ga yinginetâ nenomai. Yawu otyinginomai yan yâkne anjun pato otnomai.”

Den yawu tap.

²¹ Yâhâ yen mem bâleyeknomai yan matje kâpekyingimaihât biwiyenje galemahom buku otyinginomai. Yawu otyinginetâ kasalipyenjae kaok nângânomai.

13

Gawamangât galemlipnenje yengât amutgen mannom.

¹ Bukulipne, gawaman me kiap kunlipyenje mansai ya yengât sâwومان. Lok âlâ me âlâje yenjahâk gawamangât lok kunje ki otmai. Anitâ ikrjahâk gawaman âi sâm yingim katyekmu kinmai. Yakât otmâ gawaman patonje galemlipnenje katyekjetâ mansai ya yengât amutgen manmunje ârândânj otbuap.

² Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje ândâpyenje kârikne otmâ gawaman yengât den kumai yan Anitâhât nângâjetâ gemap. Yakât otmâ Anitâje den sâm hâreyingimu matje umatje menomai.

³⁻⁴ Yâhâ gawamangât lok yanjeâm Anitâhât sâtgât otmâ tihitnenje otmai. Yakât otmâ lok âlâ me âlâje orotmeme âlepne otmai yanje gawamangât lok yengât kingityenjahât ki otmai. Lok yawuya yengât gawamangât lokje nângâjetâ yahatmap. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje orotmeme bâleje otnomai yakât Anitâje nângâmu bâlewuap. Nângâmu bâlemu gawamangât lok kunlipyenje mâmâje otyingimu tem lâuwangim matje yinginomai. Yakât otmâ lok yawuyanje gawamangât lok yengât kingityenjahât otjet.

⁵ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje kilikmâ manne sâm otmainje gawamangât den lâum manjetâ yekjetâ ârândânj otbuap. Yâhâ otjetâ bâlemu nângâjetâ biwiyenjan hâuyekmapgât tem lâuyingim mannomai. Yawu mannomai yanâmâ gawamangât lok yanje Anitâhât sâtgât otmâ hâhiwin ki yinginomai.

⁶ Anitâje lohimbi tihityenje otjet sâm gawamangât lok âi sâm yingimâp. Yakât otmâ âiyenje tuhune sâm yan takesihât nanje katjet sâm ekyongonomai yan im in yawu katjetâ ârândânj otbuap.

⁷ Yâhâ takesi topne topne ya yengâlen tap yakât mene sâm otjetâ ewe katyekmâ takesihât tewetsenje katnomai.

Manman kârikjahât bulâje menomgât sâp utânguap.

⁸ Yâhâ yeŋe lok âlâ me âlâhâlen ari wahap wuân me wuân kandi mene sâŋetâ tepyeŋe hewewen otmu yinŋinomai. Yâhâ ambonaŋe yakât umburuk otbuawân in yawu yinŋinetâ pesuk sâwuap. Yawu otmâ bukulipyeŋe yeŋgât nâŋgâŋetâ yahatmu yeŋahât nâŋgâŋetâ gewuap. Yawu otmâ manmai yanâmâ Anitâŋe girem den Mose ekumu kulemguop ya kerek lâumai yakât dop otmap.

⁹ Yâhâ girem den yamâ yukât yan.

“Buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Me lok nombotŋe ki yongorâ munomai. Me kombo ki meyiŋgiwuat. Me buku âlâhât senŋe âlâlâ ki ekŋâlem membe sâm biwihe pārâk pilâwuat.”

Girem den yu otmu nombotŋe ki ekyongoan yakât den kunŋe yuwu tap.

“Nenŋahât nâŋgâmunŋe yahatmap yawuâk buku nombotŋe yeŋgât nâŋgâyiŋgimunŋe yahatbuap.” Den yawu tap.

¹⁰ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe den yu lâum buku âlâhât nâŋgâŋetâ yahatmap, lok yawuyaŋe buku âlâ me âlâhât ki nâŋgâm bâleyiŋgim mem ge katyekmai. Yawu otmâ buku konok otyiŋgim girem den kerek lâumai yakât dopŋe otmap.

¹¹ Yawu torokatmâ otmâ mannongât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Emelâk Yesu Kiristohât den pat nâŋgâmunŋe bulâŋe otmu yâkâlen biwinenŋe katbin yan Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuniŋiop. Yawu gârâmâ pat kuniŋiop yakât bulâŋe menomgât sâp ya utâpŋuap. Yakât otmâ kâlâwahom yahatmâ Kiristohât âi tuhune.

¹²⁻¹³ Nen kerekŋe âi kârikŋeâk tuhunehât biwinanŋe nanŋan. Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Sâp yiwerenŋe yuâmâ emet haŋ sâwe sâm emet topŋe palalaŋ yap. Yakât otmâ kâlâwahom yahatmâ manman hâŋŋiŋe pilâm pesuk pilânomai. Orotmeme bâleŋe âlâlâ ki otnomai. To kârikŋe ki nem biwi hâlim otnomai. Me ki hionakmâ tep bâle nanŋanŋinomai. Orotmeme yawuya bet pilâm yan lohimbî nombotŋaŋe lok senyeŋan kinmâ orotmeme âlepŋe nanŋe otŋetâ yekmai yakât dopŋeâk otmâ mannomai.

¹⁴ Yawu manmâ lohimbîŋe Yesu Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeim manŋetgât yâkŋe olop miop yawu otmâ tem lâuwanŋim mannomai. Yawu manmâ yâkât den pat âlepŋe sâm haok tuhunomai. Tem lâuwanŋim mannomai yan emelâk orotmeme bâleŋe ekŋâlem otmâ tâpikguminiwi ya witgum otmain sâm biwiyeŋe galemahom mannomai.

14

Nenŋe orotmeme tâŋgât âlâlâ otmain yakât Anitâŋe ki nâŋgâmu yahatmap.

¹ Den âlâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lohimbî nombotŋaŋe Yesu Kiristohâlen biwiyeŋaŋe tiŋâk ki kepeim manmai yamâ yâkât den ki nâŋgâm heŋgeŋgumai. Yakât otmâ lok yawuya orop den ki sahanŋinomai. Lok yawu yamâ buku otyiŋgim yâk orop biwiyeŋe hikuakmâ konohâk otbuap.

² Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok nombotŋaŋe Kiristohât den nâŋgâm heŋgeŋgum soŋgo bau ki ekmâ kiwilim nemai. Yâhâ lok nombotŋaŋeâmâ gorâyiŋgimu yuwu sâmai. “Maiŋ, soŋgo bau yukât topŋe girawu? Porom Lâpio mepaem hotom uyiŋgim yan neŋetâ torehenŋe in tap ya yu mon?” Yawu sâm soŋgo bau ya bet pilâm salup konok nemai.

³ Yâhâ soŋgo bau nemaiŋe buku âlâhât ki nâŋgâŋetâ gewuap. Otmu Anitâŋe soŋgo bau nemai ya yekmu ârândâŋ otmap. Yakât otmâ soŋgo bau ki nemaiŋe ya yeŋgât ki nâŋgâm bâleyiŋgim sâm ge katyeknomai.

⁴ Lok âlâ me âlâŋe buku âlâhât nâŋgâm bâleyiŋimai me sâŋ ge katyekmai yamâ Anitâ Ambonenŋe yekmu bâlemap. Kutdânenŋe Kiristo ikŋak lok kerek nengât biwinenŋe ekmap. Yakât otmâ hâmbâi nenŋe otmain memain ya ekmâ sâŋ hâreniŋiwuap. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe Kiristohât tem lâuwaiŋimai yamâ mâmâŋe otiŋgimu hâmbâi sâp patoen yâkât senŋan kinŋetâ yekmu ârândâŋ otbuap.

⁵ Yâhâ Yura lohimbî nengât tatmâ nâŋgâ nâŋgâ hilâm me hombaŋ yamâ topŋe topŋe tap yakât sâwe. Anitâŋe nenekmu ârândâŋ olâk sâŋ lok nombotŋe hilâm âlâ me âlâhât nâŋgâŋetâ yahatmu yan tatmâ nâŋgâmai. Otmu lok nombotŋeâmâ hilâm âlâ me âlâhât nâŋgâŋetâ dop konohâk otmu yan haonmâ ârândâŋ Anitâ mepaemai. Yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Hilâm âlâen me âlâen Anitâ mepaem tatnomai yamâ yen ikŋiâk ikŋiâk enŋatyeŋeâk otmâ yan biwi yâhâp ki otnomai.

⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe enŋatyeŋeâk otmâ hilâm âlâen me âlâen Anitâ mepaem tatmai yamâ yekmu ki bâlemap. Yâhâ lok âlâ me âlâ sonŋo bau nemaiŋe Anitâ mepaem neŋetâ ya gurâ yekmu ki bâlemap. Otmu lok nombotŋe âlâ salup konok nemaiŋe yawuâk Anitâ mepaem neŋetâ yekmu ki bâlemap. Yakât otmâ enŋakmâ ki sâŋ ge karaknomai.

⁷⁻¹⁰ Den sâŋ aran yukât topŋe yuwu nâŋgânom. Kiristohât lohimbî emelâk muwi, me sâp yiwerenŋe mansain me hâmbâi tetem mannomai kerek nengât Kutdânenŋe otmâ galemnongoâk sâŋ Anitâŋe hâŋgâŋumu ge muop. Otmu mumuŋambâ mem yahatmu tatmap. Otmu yâkŋe konok kunneneŋe tatmâ yâhâmbisâp. Yakât otmâ nenŋahâlâk nâŋgâm mannomgât dop âlâ ki tap. Otmu sâp patoen Anitâŋe biwinenŋe ekmâ den sâŋ hâreniŋimu Kiristone sârerenenekmâ manman kârikŋan mem katnenekmu orowâk manmâ yâhânom. Yakât otmâ ki sâŋ bâleŋginom.

¹¹ Den yan yuŋe emelâk Anitâŋe poropete âlâ den ekumu kulemuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Nâmâ Manman Amboŋe. Yakât otmâ lohimbî kerekŋe ewe katnekmâ metenan kinmâ “Ambonenŋe, gâhât heronŋe nâŋgâhihiain” sâŋ mepaeneknomai.” Yawu tap.

¹² Yakât otmâ nen kerekŋe Anitâhât senŋan kinmâ otmain memain yakât ekumunŋe nâŋgâwuap.

Bukulipnenŋe manman âlâ manmai ya yekmâ ki nâŋgâm bâleyiŋinom.

¹³ Yakât otmâ ki nâŋgâm bâleŋginom. Yâhâ bukulipnenŋe otŋetâ bâlemap sâŋ nenŋahâlâk ki nâŋgâmunŋe yahatmu ihilâk mannom. Yâk orop biwinenŋe hikuakmâ konohâk otmu mannom.

¹⁴ Nâŋe Kiristo orop biwinetŋe hikuakmâ konohâk oap. Yakât yuwu nâŋgâmunne bulâŋe oap. Anitâŋe wahap topŋe topŋe, sot kâlê, sonŋo bau, me âlâlâ, yuâmâ ki neneŋe sâŋ samut ki kalop. Wahap topŋe topŋe kalop yamâ neneŋeâk hârok. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe sonŋo bau me sot kâlê ekmâ ki neneŋe sâŋ samut katmai yamâ yeŋe enŋatyeŋeâk watmâ katmai. Yawu sâmai yakât kakŋan ihilâk neŋetâ biwiyeŋan hâumu anulaknomai yamâ yeŋe wahap. Anitâŋe orotmeme yawu otŋet sâŋ ki kalop.

¹⁵ Yawu gârâmâ bukulipnenŋe sonŋo bau ki nemai ya yeŋgât senyeŋan sonŋo bau ihilâk nenom yamâ dondâ bâlewuap. Kiristone bukulipnenŋe yawuya orowâk nengât sârerenenekmâ ge muop. Yakât otmâ nenŋe lok sen senân tatmâ sonŋo bau nemunŋe bukulipnenŋe yawuyaŋe nenekmâ

nengâlen torokatjetâ orowâk nenom yanâmâ samut katbi ya longâem ihilâk nenjetâ biwiyenje orotok sâwuap. Biwiyenje orotok sâmu Kiristo betbanjim orotmemeyenje bâlenje pilâwi ya miwirikum otmâ hiliwahomai sâm nenje lok sen senân kinmâ sonjo bau ki nenom.

¹⁶ Nenneâmâ sonjo bau nemain yan biwinenjaen nângâmunje ki hâunenekmap. Yawu gârâmâ bukulpnenne nombotjaen nenekmâ sâmbâleningimaihât lok sen senân tadmâ sonjo bau ki nenom.

¹⁷ Yawu gârâmâ nenje sot kâlê me sonjo bau kiwilim nombotje nemain otmu nombotje ketetmain yakât Anitâje ki nângâmap. Yâhâ biwinenjaen hikuakmâ konohâk otmu tem lâuwanjim heronje kakjan mannehât Wâtgât mâmâjahât Heakje mâmâje otningimap.

¹⁸ Yawu manmunje lohimi belângen manmainje nângâninginetâ yahatmu Anitâje nenekmu ârândân otmap.

¹⁹⁻²¹ Yawu gârâmâ yâhâpne sâmune nângânet. Anitâje sot kâlê me sonjo bau katningiop yamâ nenenje hârok. Yawu gârâmâ bukulpnenjaen nenekmâ nengâlen torokatjetâ orowâk nemunje yan yepak samut katbi ya longâemai sâmbâm lok sen senân tadmâ sonjo bau me to kârikje ki nenom. Yâhâ bukulpnenjaen wuân me wuângât samut katmai yaje nângâm bâleningimaihât ya yengât senyenjan kinmâ ya ki otnom.

Nen Anitâhât komot konok mansain yuje hionjakmain sâmbâm sot kâlê me sonjo bauhâlâk ki nângânom. Yawu gârâmâ biwinenjaen hikuakmâ konohâk otmu tihit oranjinom yakâlâk nângâm mannom.

²²⁻²³ Yakât yuwu sâmune nângânet. Anitâje sonjo bau me senje âlâlâhât samut ki kalop ya nângâmain. Yakât otmâ sonjo bau me âlâlâ nemain yan biwinenjaen nângâmunje ki hâunenekmap yan heronje nângâmain. Yawu gârâmâ bukulpnenne nombotjaen sonjo bau me to kârikje me âlâlâ yakât samut katmai ya senyenjan kinmâ ya ki otnom. Yâhâ Anitâje konok biwinenjahât topje nângâmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâje biwi yâhâp kakjan yu ya otmai me nemai yanâmâ biwiyenje ekmu ki ârândân otmap.

15

Kiristonje ikjahâlâk ki nângâm manminiop yawu mannom.

¹⁻³ Bukulpne, yenhâlâk nângâmahât yuwu sâmbâm ekyongomune nângânet. Kutdânenne Kiristonje ikjahâlâk ki nângâm manminiop. Yakât emet inânjan lok âlâje den kulemgup yakât bulâje Kiristohâlen teteop yamâ yuwu tap.

“Anitâ, lohimi gâhât sâmbâlehihimainje naje tem lâuhihiman yakât mem ge katneksai.” Yawu tap.

Yâhâ Kiristonje olop yakât dopjeâk nenâmâ yuwu otnom. Bukulpnenjaen Anitâhât den topjambâek ki nângâmainje sonjo bau nenehât samut katmai ya yengât ki nângâm bâleyingim nenjahâlâk nângânom. Yawu otmâ Anitâhât den nângâm henjenjuget sâmbâm lohotjan den kâsikum yinginom.

⁴ Emelâk Anitâje den ekyongomu kulemguwi ya nângâm mannom. Yawu manmunje umatje topje topje teteningiwuap yan ki pârâk pilâmunje biwinenje orotok sâwuap. Emelâk manman kârikjan mannomgât pat kuningop yakât biwinenjaen mem mannom.

⁵⁻⁶ Yâhâ Anitâhâlen biwiyenjaen kepeim manjetâ umatje âlâlâ teteyingiwuap yan mâmâje otyingimu ki lohotje otjetâ biwiyenje orotok sâwuap. Otmu biwi nângân nângânyenjaen hikuakmâ konohâk otmu lauyenje

menduhum Kutdânenje Yesu Kiristo âwâne mepaenjetgât nângâm ulitgum manman.

Yura lohimbije pâku lohimbi orop manman kârikjahât bulâje menomai.

⁷ Kiristone buku otningimap yan orotmemenenje yuwu yawu otmâin yakât ki nângâmap. Yakât otmâ bukulipyeje orop biwiyenaje hikuakmâ konohâk otmu ki sâmbâleanjinomai.

⁸ Yawu otmâ Anitâ mepaem yâhânomai. Otmu emelâk Anitâje Awaraham, Isaka, otmu Yakop ikje pat kuyingim den ekyongop. Yâhâ sâp yiwerenje yuâmâ nenje pat yakât nelâmguop nângâmaingât nanje Kiristo hângângumu Yura lohimbi nengâlen teteop. Nengâlen tetem yan nenje Anitâhâlen biwinenaje kepeim pat yakât bulâje menomgât kulem topne topne mem ikje den pat âlepne eknongop.

⁹ Yâhâ yen pâku lohimbije yawuâk yâkâlen biwiyenaje kepeinetâ Anitâje umam sâyingim tosayeje pilâmu orowâk mepaem mannomgât giop. Den yan yuje emet inânjan poropete nombotnaje den kulemguwu ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Yakât otmâ nâne pâku lohimbi orop manmâ kiki menjihim mepaeheknom.”

¹⁰ Otmu âlâmâ yuwu tap.

“Emelâk Anitâje Isirae lohimbi meyekmâ pat kuyingiop ya orop pâku lohimbije menduhuakmâ herone otbanjinomai.”

¹¹ Otmu âlâmâ yuwu tap.

“Lohimbi hânjan kulemjan me wosapâ wosapâ mansai ya orop Kutdânenje Anitâ mepaene.”

¹² Otmu âlâmâ Yesaije kulemguop ya yuwu tap.

“Dawitihât senâmbâ gâtnje âlâne tetem pâku lohimbi yengât kunyeje manmâ tihityenje otbuap. Tihityenje otmu lohimbije yâkâlen biwiyenaje kepeim mannomai.” Den yawu tap.

¹³ Anitâje manman kârikjahât pat kuningiop yakât bulâje orowâk menomgât mâmâne otningimu yâkâlen biwinenaje kepeim manmain. Yeje yawu torokatmâ mannomai yan biwiyenaje hikuakmâ konohâk otmu herone kakjan mannomai. Otmu Wâtgât mâmâjahât Heakne mâmâne otyingimu pat kuyingiop yakât bulâje menomai sâmbâ Anitâ ulitguman.

Anitâje Kiristohât aposolo sâmbâ Paulo âi wanjop.

¹⁴ Bukulipne, yeje biwiyenaje hikuakmâ buku oranjim Anitâhât den yakât ki hâmu pâpgum mansai. Yakât otmâ yenjahâk den kâsikum anjim tânahonomaihât dop tap. Biwinaje yawu nanjan.

¹⁵⁻¹⁷ Otmu yen pâku lohimbije Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manjetgât Anitâje ikjahâk nângânihim Yesu Kiristohât aposolo sâmbâ âi nihiop. Yakât otmâ Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingim gan. Yâhâ Wâtgât mâmâjahât Heakne mâmâne otyingimu Anitâhât tem lâuwanginetâ yekmu ârândâne olâkgât nâne biwinaje tinâk kepeim honj bawanjiman. Honj bawanjiman yan Kiristo orop biwinetnaje kepeikmu mâmâne otnihimu âi memune bulâje pâku lohimbi yengâlen tetemap. Yakât nângâmmune yahatsap. Yakât otmâ den kulemgum katyingian yukât pâne konok konok nângâm henjengunjetgât pahâk ekyongoan.

18-21 Kiristone māmāne otnihimu āi memune bulāne teteap yakāt sāwe. Emelāk bukulpnane Kiristohāt den pat ya Yerusalem kapi ambolipne ekyongowi. Yakāt otmā yāknē āi tuhuwi ya torokatmā tuhuwomgāt ki nāngāwan. Yawu gārāmā nāmā lohimbī Kiristohāt den pat ki nāngāwi ya yengālen nāne sām ari ekyongowehāt nāngāwan. Yawu nāngām Yerusalem kapi pilām yapā kapi nombotne ya yengālen nep tum yanak Ilurikon mewan. Yan ari den pat ālepne ekyongowan. Otmu Wātāt māmānahāt Heakne māmāne otnihimu kulem topne topne memune eknetā ālā kândākdā otmu Kiristohālen biwiyene katbi. Den yan yune emelāk poropete ālāne den kulemguop ya miap. Den yamā yuwu tap.

“Yāhā lohimbī hānjan kulemjan manmā yākāt den pat ki nanjai ya yengālen ari puwāk ekyongonetā nāngānetā keterakyinjiuwap.” Yawu tap.

Paulone Roma kapi ariwom nāngām yakāt ekyongop.

22 Otmu nāne kapi ārāndān yāhām gem den pat ālepne ekyongowan yan yengālen takawom sām yambuņe berumne biwinaņe hikum gaminiwan.

23 Den ekyongom gamune ārāndān oap gārāmā kapi yu pilām yengālen takawom.

24 Taka tipine tatmā nāngāwom yanāmā yen orop Kiristohāt den alahum tep ālep nanjanjinom. Yen orop yan manmā yapā yene mātāp menihinetā Sipein hānān ari Kiristohāt den pat puwāk ekyongowom.

25-27 Otmu Yerusalem kapi ambolipnane Kiristohālen biwiyenane kepeim mansai ya nombotne senne ālālāhāt umburuk otmā mansai. Den pat ya Makeronia otmu Akaia ambolipne Kiristohālen biwiyenane kepeim mansai ya ekyongomune nāngām tānyongone sām nanne mem menduhum nihiai. Yakāt otmā biwinaņe yuwu nanjan. Angoān nen Yura lohimbīne kapinenne pilām paku lohimbī yengālen ari Kiristohāt den pat ekyongowin. Ekyongomunne nāngānetā bulāne otmu yākālen biwiyene katnetā Anitāne tosa pilāyngim manman kārīkñahāt pat kuyngiop. Yakāt matneāmā paku lohimbīne Yura lohimbī senne ālālāhāt umburuk mansai ya yengāt nanne menduhum nihiai yu mem ari Yerusalem kapi ambolipne yingiwom.

28 Otmu paku lohimbī Kiristohālen biwiyenane kepeim mansaiņe tep ālep nāngāyngim nanne yu menduhum katyngiai yukāt den pat ekyongowom. Ekyongom yanāmā yāk pilāyekmā yengālen takawom. Taka yen orop yan tipine tatmā nāngām benne yen pilāyekmā Sipein hānān ariwom.

29 Yengālen takawom yan Kiristone māmāne otningimu biwinenane kepeiakmā konohāk otmu herone nanjanngim mannom. Biwinaņe yawu nanjan.

30 Bukulpne, Kutdānenne Yesu Kiristone sārerenekmā kawenenjan kinmu kuņetā muop. Yakāt yene nāhāt sām Anitā ulitgunetā māmāne otnihimu lohimbī belāngen manmai ya den pat ālepne ekyongomune nāngām Kiristohālen biwiyene katnomai. Otmu Wātāt māmānahāt Heakne mem hewewen tuhunenekmu biwinenane kepeiakmā mansain. Yakāt yuwuhāt otmā nāhāt biwiyenane tināk kepeim ulitgunomai.

31 Paku lohimbīne nanne mem menduhum nihiai yu mem ari Yerusalem kapi ambolipne yingiwom. Yngimune nāngānetā ārāndān otbuapgāt ulitgunomai. Otmu Yuraia ambolipne Kiristohāt den pat nāngānetā gemu bet pilāmāne mem bālenekmahāt ulitgunomai.

³² Yawu ulitgunomai yanâmâ Anitâje nângânihimu yengâlen takamune orowâk tatmâ biwinnenje sânduk sâmu heronje nannganjinom.

³³ Otmu Anitâ biwi sânduhân katnenekmapje yen orowâk tatmâ tihityenje olâkgât ulitguman. Ya bonjanâk.

16

Paulonje Roma yengât nângâyinjio.

¹⁻² Bukulipne, nâ yengât tep hero nângâyinjian. Yakât otmâ den bâinje yu sâm hârewe. Tounenne âlâ, kutje Piwi sâm, yâkne Kenjeria ambolipnje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai ya yengât hoj bawa manmâ tânyongomap. Otmu nâ gurâ yawuâk tânohomap. Yakât otmâ pepa yu bâinje kulemguan gârâmâ Piwi wajmune mem Roma yengâlen takawuap. Takawuap yanâmâ Kutdânenne Kiristonje buku otningiop yakât dopjeâk yengju buku otbanjinomai. Otmu wahap wuân me wuângât umburuk otmâ âiyongowuap ya in yawu wajnomaihât nanjan.

³ Otmu yengâlen gâtne lohimi yâhâp, kutyetne Akuila yet Pisisila, yâk orop biwinnenaje hikuakmu Kiristohât âi meminiwin.

⁴ Âi orowâk meminiwin yan lohimi belângen mansainje mem bâlenekmai sâm hâkyetne ki biuk sâop. Yawu otmâ tânohomutâ orowâk nep tuhum gawin. Yakât otmâ nâ otmu pâku lohimi Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansainje yâk yetgât nângâyitgian.

⁵ Otmu lohimi nombotjanje yâk yetgât emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristohât den ya alahum kiki mewanjim mepaemai yengât nângâyinjian.

Otmu Asia hânân gâtne, lok âlâ, kutje Epaineto sâm, angoân Kiristohâlen biwinje kalop yâkât nângâwanjian.

⁶ Otmu imbi âlâ, kutje Maria, yâkne yengât nângâmu yahatmu hoj bayinjim mansap yâkât nângâwanjian.

⁷ Otmu bukuyâhâtne âlâmâ, kutyetne Andoroniko yet Yunia. Nâne Kiristohâlen biwine ki katban yan biwiyetne yâkâlen katmâ aposolo âi mem gaowot. Yakât otmâ mem pâi emetjan katyelekjetâ orowâk manbin. Yâk yetgât nângâyitgian.

⁸ Otmu bukune âlâmâ, kutje Ambiliato, yâkât nângâwanjian.

⁹ Otmu lok âlâ, kutje Uruwano, orowâk manmâ Kiristohât âi mewit yâkât nângâwanjian. Otmu bukune, Sitaki yakât nângâwanjian.

¹⁰ Otmu bukune âlâmâ, kutje Apele sâm, emelâk yâkâlen umatne âlâ teteop. Yawu tetewanjio yamâ Kiristohâlen biwijnaje tinâk kepeim kârikjeâk kinop, yakât nângâwanjian. Otmu Aristowolohât hep torehenlipne yengât nângâyinjian.

¹¹ Otmu bukune âlâmâ, kutje Herorion, yâkât nângâwanjian. Otmu Narikisohât hep torehenlipnaje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai ya yengât nângâyinjian.

¹² Otmu ata gari Tiripaina yet Tiriposane Kutdâhât tem lâuwanjim yâkât âi tuhum mansawot ya yetgât nângâyitgian. Otmu imbi âlâ, kutje Peasi, Kutdâhât âi yakât biwijnaje tinâk kepeim tuhum mansap yâkât nângâwanjian.

¹³ Otmu lok âlâ, kutje Lupo, yâhâmâ Kutdâhât tem lâuwanjimu ekmunje yahatsap. Otmu mâmânane yâk wawaeop yakât dopjeâk nâ wawaenekmâ gaop yâk yetgât nângâyitgian.

14 Otmu lok kinjitne orowâkne menduhuakmâ Kutdâ mepaem manmai ya yengâlen gâtne nombotneâk kutyene yongonbe. Asingirito, Pilehon, Herema, Patorowa, Hereme, yâk yengât nângâyinjian.

15 Otmu lohimbî yâhâp, Piloloho yet Yulia, emetyetjan bukulipyetne, Nereo otmu garine, âlâmâ Olimpa, lohimbî nombotne kutyene ki nângâyinjian ya orowâk menduhuakmâ Kiristo mepaemai yâk yengât nângâyinjian.

16 Yakât otmâ yu sâlikum nângânomai. Yawu otnomai yan Anitâhâlen biwiyenane kepeim buku oranjim mansai yakât herone nângâm parahua-knomai. Otmu kapije kapije Akaiâ otmu Asia hânân tatmâ arap yakât ambolipne biwiyenane Kiristohâlen kepeim mansainje yengât nângâyinjai.

17-18 Bukulipne, den tâlâwâk ekyongomune nângâm henjenjum biwiyenjan katjet. Anjoân topne katmâ Kiristohât komolâmbâ nombotnane yengâlen toho yâkât den pat âlepne kâsikum yingwi. Den kâsikum yingwi yamâ yenjambâ gâtne lok nombotnane yenjâhât nângânetâ yahatmu kutdânenne Kiristohât ki tem lâuwangimai. Yâkne den bulâne ya nângâm kelangtmâ bukulipyene lohotjan mansai ya kâityongom biwiyenjan kionetâ mâtâp tâpikgum hionakmahât galemahom henjenjum mannomai. Yawu otmâ lok yawuya betyongonomai.

19 Yâhâ anjoân den pat âlepne ekyongonetâ nângâwi yapâek yene biwiyene galemahom den ya tâj tânâk lâum gawi yakât sâm han tuhujetâ nângâm herone otban. Yene yawuâk torokatmâ manjetâ den topne topne ekyongonetâ nângânetâ Kiristohât den orop ki lâuakbuap ya pilânomai. Yâhâ yâkât den orop lâuakbuap yamâ nângâm biwiyenjan katmâ mannomai.

20 Yawu otmâ Anitâne yengât biwi nângân nângânyene mem konohân tuhumu hikuakmâ konohâk otmu ki hionaknomai. Yanâmâ yâkne mâmâne otyingimu biwiyene galemahom lok nombotnane Satangât tem lâuwangim Kiristohât den pat kelangtmâ yamâ watyekjetâ arinomai.

Yâhâ Kutdânenne Yesu tihitnenne otmapne biwi nângân nângânyene mem konohân tuhumu kepeiakmâ manjetgât Anitâ ulitguman.

21 Timoteo orowâk manmâ âi tânahomait yâkne nângâyinjiap. Otmu bukulipne, Lukio, Yason, Sosipata yâkne yawuâk nângâyinjai.

22 Otmu nâmâ kutne Tetio, Paulone den yu eknohomu kulemgum katyinjian. Nâne yawuâk nângâyinjian.

23 Otmu, lok âlâ, kutne Gaio, yâkât emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristo yet Anitâ mepaeyelekmâin. Yâkne nângâyinjiap. Otmu lok âlâ kutne Erasto yâhâmâ kapi ambolipnane takesi katmai ya galemgumap, yâkne yawuâk nângâyinjiap. Otmu miti lok âlâ, kutne Kuato, yâkne yawuâk nângâyinjiap.

24 Kutdânenne Yesu tihitnenne otmapne yen kerek biwi nângân nângânyene mem konohân tuhumu kepeiakmâ mannomai. Ya bonjanâk.

Den bâine ekyongop.

25-27 Bukulipne, den yu bâine sâmune pesuk sâek. Emelâk embânân Yesu Kiristohât den yukât topne amokjan talop. Yakât otmâ lohimbî kinjitne orowâkne yene nângân nângân watmâ yakât topne pâpugminiwi. Yawu gârâmâ Anitâhât propetelipnaneâmâ yakât topne nângâm henjenjum emet inânjan den kulemguyi yu Yesu Kiristone nen aposololipne kâsikum ningiminiop. Yawu gârâmâ lohimbî hânjan kulemjan manmâ arainje den yu nângâm Kiristohâlen biwiyenane kepeim Anitâhât tem lâuwangim manjetgât

nen gurâ ikne sâtgât den kâsikum yingim mansain. Yâhâ Kiristohât den kâsikum yingian yu nângâm biwiyeŋan katmâ mannomai yanâmâ Anitâŋe mâmâŋe otyingimu yâkâlen biwiyeŋaŋe tinâk kepeim ki lohotŋe otnomai.

Otmu Anitâ nângân nângânŋe yahat yahatŋe yâkne ikŋahâk nanŋe Yesu Kiristo hâŋgângumu ge kawenennan kinmâ muop. Mumunambâ yahatmâ himbimân âwurem yâhâmu âwânâit tawot. Yawu nângâm nenŋeâmâ Anitâ Aworŋenŋe sâam heronŋe otbaŋgim mepaem manbisâin. Ya bonŋanâk.

Nâ bukuyeŋe,
Paulo

1 Korinti Pauloŋe Korinti yengât ekap anĝoân kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpine,

¹⁻² Yen Korinti kapi ambolipŋaŋe Yesu Kiristo orop biwiyenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu tem lâuwaŋgim manŋetgât Anitâŋe meyhohop. Nâ Paulo. Emelâk Awonŋenŋe Anitâŋe Yesu Kiristohât aposolo sâŋ katnekmâ âi nihiop ya mem mansan. Otmu bukunenŋe âlâ, kutŋe Sostene, yâkŋe nâ orop nep tânahom mansait. Yawuhât netŋe heronŋe nâŋgâyiŋgim ekap yu kulemgum katyiŋgiat. Yâhâ lohimbî hânŋan kulemgum manmâ araiŋe Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmai ya Anitâŋe meyekmu komot konohâk otmâ tem lâuwaŋgim Kutdânenŋe Kiristo mepaem manmain.

³ Otmu yengât nâŋgâm Anitâ yuwu sâŋ ulitguman. “O, Awonŋ, gâŋe Kutdânenŋe Yesu Kiristo orop Korinti kapi ambolipŋe Kiristohâlen biwiyenŋe katmâ mansai ya yengât nâŋgâm tihityenŋe otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât ulitgohooan.” Yawu sâŋ ulitguman.

Pauloŋe Korinti kapi ambolipŋe yengât nâŋgâm Anitâ mepaeop.

⁴⁻⁵ Anitâŋe ikŋe enĝatŋeâk otmâ meyekbe sâŋ Yesu Kiristo hâŋgâŋgumu giop. Gârâmâ yâkâlen biwiyenŋe katŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otmap. Otmu Kiristo orop biwiyenŋaŋe kepeiakmâ manŋetâ mâmâŋe otyiŋgimu mansai. Yawu otyiŋgimu nâŋgân nâŋgânyenŋe holaŋakmu yâkât den pat âlepŋe hewewenĝak ekyongonŋetâ bukulpipenŋaŋe nâŋgâŋetâ âilonŋo oap. Yengât den pat ya nâŋgâm Anitâ mepaeman.

⁶⁻⁷ Yâhâ yen emelâk biwiyenŋe Yesuhâlen katbi yakât nâŋe Kiristohât den kâsikum yiŋgiminiwan. Ya nâŋgâm yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeinŋetâ mâmâŋe otyiŋgimu tem lâuwaŋgim orotmeme bâleŋe pilâwi yan ki torokatmâ manmâ gai. Yakât otmâ Wâtĝat mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgimu manman âlepŋahât bulâŋe topŋe topŋe yengâlen tetemu mansai. Otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristonŋe âwurem ge meyekbuap yakât biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kilik kilik sâmu mambotbaŋgim mansai.

⁸⁻⁹ Yawu gârâmâ Anitâ nanŋe Yesu Kiristo Kutdânenŋe orop biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe hikuakmâ mannomaihât Anitâŋe meyhohop. Meyhohop yakât otmâ ikŋjahâk ki betyongowuap. Yakât otmâ Yesu Kiristohât wâtŋan manmâ yâhâŋetâ sâp patoen âwurem ge meyekbuap yan yâkât senŋan koko salehâk kinnomai.

Korinti lohimbîŋe yenahâlâk nanĝanĝinŋetâ yahalop.

¹⁰⁻¹² Bukulpine, den umatŋe âlâ yengâlen tap yakât sâmune nâŋgâŋet. Yengâlen gâtŋe imbi âlâ, kutŋe Koloe sâŋ, yâkât hoŋ bawalipŋaŋe taka yuwu sâŋ eknohowi. “Bukulpigge Korinti kapiân mansaiŋe yenahâlâk nanĝanĝinŋetâ yahatmu yuwu sâŋ den kakŋan sahaŋgim hionĝakmâ mansai. “Âo, Paulo yamâ nengât kunnenŋe. Yâkât den nâŋgâmunŋe bulâŋe otmap,” sâmai. Yâhâ kuku nombotŋaŋeâmâ hionĝakmâ yuwu sâmai. “A, a, yawu bia. Nenâmâ Apolohât den nâŋgâmunŋe bulâŋe otmu tem lâuwaŋgimain,” sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ yuwu sâmai. “Bâe, wonâŋgen, nenâmâ Petorohât komot. Yâkŋe kunnenŋe manmâ den bulâŋe sâmap ya konok nâŋgâmain,” sâmai. Yâhâ

nombotŋaŋeâmâ yuwu sâmai. “Oŋ, nenâmâ Yesu Kiristohât den nâŋgâm lâumain. Âlâlâ yengât den nâŋgâmunŋe helekŋe otmap,” sâmai.” Den pat yawu eknohoŋetâ nâŋgâmune ki ârândâŋ oap. Bukulipne, Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe sârereyemâ kaweyenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yakât nâŋgâm ki hionjakmâ ikŋiâk ikŋiâk otnomai. Yawu otmâ kaok oraŋgim biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe hikuakmâ konohâk otmu den kakŋan ki sahaŋginomaihât nanŋan.

¹³ Yawu gârâmâ yengât den pat ya nanŋan. Yawu gârâmâ yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe hionjakmâ nombotŋaŋak Kiristohât komot bulâŋe mannomaihât dop ki tap. Yesu Kiristoŋe yen komot konohâk manŋetgât menduhuyehop. Yawu gârâmâ yenahâk ki hionjaknomai. Yawu gârâmâ nâŋe yengât toсахât otmâ howanân ki nohoŋetâ muwan. Me manman kârikŋahât pat yakât bulâŋe menomaihât nâhât kulân toen ki katyekbi. Yakât otmâ girawuhât otmâ imbiâk nâhâitŋe kunneneŋe oap sâm den sahaŋgimai?

¹⁴ Yawu gârâmâ yengâlen gâtŋe lok yâhâp, kutyetŋeâmâ Kirisipo yet Gaio yâhâk toen katyeblikban. Yakât nâŋgâmune âilonŋo oap. Yamâ wongât? Nâŋe lok sambe toen mem katyekban mâne dondâek hionakŋetâ umatŋe kakyenŋan yâhâmbâp.

¹⁵⁻¹⁶ Âo, nelâmnohoap, ya nâŋgâmune teteap. Nâmâ Setepanas imbiŋe naomŋe hârohâk toen katyekban. Yâhâ yengâlen gâtŋe âlâ toen katban me ki katban ya ki nâŋgâmune teteap. Yawu gârâmâ yengâlen gâtŋe sambene nâhâitŋe toen katnenehup ya ki sânomai.

¹⁷ Yawu gârâmâ Yesu Kiristoŋe menekmâ âi sâm nihiowân yan lohimbi toen katyekbomgât ki eknohop. Yâhâ ikŋak sârerenenekmu howanân kuŋetâ muop yakât den pat ya kâsikum yingiwomgât âi sâm nihiop. Yâhâ den kâsikum yingiman yan nâhât nâŋgâŋetâ yahatmu Kiristohât den pat yakât nâŋgâŋetâ gemap sâm den pat ya tâŋ tâŋâk ekyongoman. Den ya nine nâŋgân nâŋgân watmâ ki kâsikum yingiman.

Kiristoŋe sârerenekmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop.

¹⁸ Yâhâ Kiristoŋe sârerenekmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yakât den pat âlepŋe ya lohimbi hiliwahonomaihât pat mansainŋe nâŋgâŋetâ tâŋât otmap. Yamâ benŋe nenâmâ manman kârikŋahât pat mansainŋe den pat ya nâŋgâmunŋe keterakningimu yakât wâtŋan kinmâ tem lâuwangimain.

¹⁹ Den yan yuŋe emelâk Anitâŋe poropete âlâ den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lok nombotŋaŋe yeŋe nâŋgân nâŋgân watmâ bukulipyenŋe den kâsikum yingimai yâhâmâ biwiyenŋe mem gulip tuhumune nâŋgâŋetâ ki keterakbuap. Me lok nombotŋe nâŋgân nâŋgânyenŋe oropŋe yeŋe engatyeŋeâk otmâ bukulipyenŋe den ekyongomai yamâ mem kopa tuhuyekmune pâpgunomai.” Den yawu tap.

²⁰⁻²¹ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe yeŋe nâŋgân nâŋgân watmâ Anitâhât den nâŋgâm pesuk pilânomaihât mâtâp yamâ ikŋe engatŋeâk maŋguyingio. Yakât otmâ sâp yiwereŋe yuâmâ lok nâŋgân nâŋgânyenŋe oropŋe yenahâk Anitâhât den nâŋgâm pesuk pilânomaihât dop âlâ ki tap. Me lok nombotŋe pepa emetŋan yâhâmaiŋe den girawuya Anitâhât biwiŋan tap yakât nâŋgâne sâm hâum pâp gumai. Me lok nombotŋaŋe menduhuakmâ yu yakât toŋe nâŋgâne sâm den alahumai yaŋe gurâ Anitâhât den ki nâŋgâm heŋgengumai. Yawu otmâ Kiristohât den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ tâŋât otmap. Yâhâ nenŋeâmâ yakât den nâŋgân omgât mâtâp ki maŋguningimap. Yakât otmâ denŋe nâŋgâmunŋe

bulâŋe otmu Anitâŋe nine nanne baratne sâŋ wawaenenekmâ manman kârikŋahât pat kuningiop. Yakât otmâ logkât nâŋgân nâŋgânâmbâ tetem gap yakât nâŋgâmunŋe gemap.

22-23 Yâhâ Yura lohimbijŋe kulem topŋe topŋe tetemu ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmap yanâk Anitâhâlen biwiyŋe katmai. Yawu gârâmâ Yesu Kiristo howanân kuŋetâ muop yan kulem teteop yakât ekyongomunŋe nâŋgâŋetâ gemu bet pilâmai. Yâhâ Girik lohimbijŋeâmâ manmanyenahât topŋe lok âlâ me âlâŋe sâŋ kusânâ ekyongonŋetgât nâŋgâmai. Yawu nâŋgâmai yamâ nenŋe Kiristohât den pat âlepŋe ekyongomunŋe nâŋgâŋetâ tâŋât otmap.

24-25 Yawu gârâmâ Yesu Kiristone Anitâhât biwiŋan den âlâlâ tatmap yakât topŋe sâŋ teteop ya lohimbî nombotŋe nâŋgâŋetâ tâŋât otmap. Den yakât topŋeâmâ lok âlâ me âlâŋe yenahâk nâŋgâm henŋenŋunomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ benŋe nen Yura lohimbî nombotŋe otmu yen Girik me pâku lohimbî nombotŋe Anitâŋe dâinenekmâ mâmâŋe otningimu den pat âlepŋe ya nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ otmap. Yawu otmâ yâkâlen biwinenŋe kepeimunŋe nine nanne baratne sâŋ menenehop. Yâhâ manman kârikŋahât pat kuningiop yakât bulâŋe nenŋahâk menomgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ Yesu Kiristo howanân kuŋetâ muop yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu yâkâlen kândiwahom manman kârikŋahât mâtâp mem teteningiop. Mâtâp ya watmâ yâhânom yan bulâŋe ningimu menom.

26-28 Bukulipne, den sâŋ aran yukât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Emelâk Anitâŋe yen dâiyekmâ Kiristohât komolân torokatyehop yan lohimbî belâŋen manminiwiŋe nâŋgâyiŋŋetâ girawu teteop yakât sâwe. Yen yekmâ nâŋgân nâŋgâŋeŋe geheŋe sâŋ nâŋgâyiŋŋetâ geminiop. Yakât otmâ lohimbî belâŋen manmâ nâŋgân nâŋgâŋeŋe orop mansaiŋe yen yekmâ anulaknomai sâŋ Anitâŋe meyehop. Yâhâ yakât dopŋeâk lohimbî belâŋen manminiwiŋe yekmâ lok tâŋât me lok inŋe sâŋ nâŋgâyiŋŋetâ geminiop. Yawu gârâmâ Anitâŋe meyekmâ biwi sânduhân katyekmu mansai. Yakât otmâ lok papato me lok kutyeŋe orop belâŋen manmai yanŋe yekmâ yuwu sânomai. “Biwi sânduhân manŋetâ nenŋe hâmbiŋ gumbiŋ mansain sâŋ anulaknomai.

29 Topŋe yawuhât lohimbî âlâ me âlâŋe yenahât nâŋgâŋetâ yahatmu “Nenŋahâk manmunŋe ârândâŋ oapgât manman kârikŋan mannom” sâŋ Anitâ ekunomaihât dop âlâ ki tap.

30 Yawu gârâmâ Anitâ ikŋahâk menenekmâ mâmâŋe otningimu Yesu Kiristo orop biwinenŋe hikuakmâ konohâk otmu mansain. Yawu otmâ yâkât biwiŋan den girawu tap ya biwi nâŋgân nâŋgânnenŋan katmu nâŋgâmunŋe keterakningimap. Keterakningimu tem lâuwariŋimunŋe nenekmu ârândâŋ otmap. Yawu torokatmâ manmâ yâhânomgât manman bâlenahât paŋonâmbâ holanŋenekmu mansain. Yakât otmâ mâtâp katningiop ya watmâ Kiristohât wâtŋan kinmâ manmâ yâhânom yanâmâ nine nanne baratne koko salek sâŋ menenekbuap.

31 Den yan yuŋe Anitâŋe emelâk propete âlâ den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbî âlâ me âlâŋe bukulipnenŋe nâŋgâŋiŋŋetâ yahalâk sâŋ ki mepaeaknomai. Yâhâ Kutdâyeŋeŋe mâmâŋe otyiŋŋu manman âlepŋahât bulâŋe yengâlen teteap yakât Kutdâyenahât nâŋgâŋetâ yahatmu bukulipyŋe ekyongonomai.” Yawu tap.

2

Kiristohât den pat nângânetâ hâi hâine otmâp sâmb den hewewenâk kâsikum yingiminiop.

¹ Bukulipne, den sâmb aran yukât topne nângânetâ keterahâkgât ninan hâum sâmbune nângânet. Nâne yengâlen puwâk takawan yan Anitâne tihitnenne otmâ Yesu Kiristo hângângumu giop yakât den pat ekyongowan. Ekyongowan yan nângânetâ hâi hâine otmâp sâmb hewewenâk kâsikum yingiminiwan. Me emelâk pepa emetjan yâhâmbune nângân nângân topne topne kâsikum nihiminiwi ya ki watmâ ekyongomune nângânetâ hâi hâine otmâniop.

² Yawu otmâ Yesu Kiristone kawenenjan kinmu howanân kuwetâ muop yakât nângâm hejenggunjetgât biwinane kepeim den pat âlepne ya konohâk sâmb holanmâ ekyongominiwan.

³ Sâp yan den ya girawu sâmb ekyongomune nângânetâ bulâne yengâlen teteâk sâmb nângâm biwine ahom niahop. Yawu otmâ lohotjan ekyongominiwan.

⁴⁻⁵ Ekyongominiwan yan den topne topne ki sâmb biwiyenjan kionjminiwan. Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâjahât Heakne mem hewewen tuhuyekmu biwiyenane Kiristohâlen kepeiwi. Yakât otmâ yengât manmanene ekmune Anitâhât wâtnjan kinmâ loggât nângân nângân ya ki watmai yawu oap.

Wâtgât mâmâjahât Heakne biwinenjan kionjmu Kiristohât den pat nângâmunne bulâne otmâp.

⁶⁻⁸ Nâne nângân nângân girawuya watmâ den ekyongomune lohimbi nombotjane nângânetâ keterakmu Kiristohât nângâm tem lâuwangim mansai. Yakât yuwu sâmbune nângânet. Nângân nângân watman yuamâ lok papatolipenne yengât nângân nângânyenambâ ki tetemap. Otmu yakât topne gurâ nângâm pâpgum gai. Yâhâ nângâm hejengguwi mâne Kutdânenne Kiristone Anitâ orop dopyetne konok oap yakât nângâm ki hâkâj otmâ howanân kuwetâ mumbâp. Lok yawuya gulip otnomai yakât otmâ yâk yengâlen den nângâwe sâmb ki ariman. Me lok nângân nângânyene oropne menduhuakmâ yu yakât topne nângâne sâmb alahu gulahu otmai ya yengâlen gurâ ari nângân nângân ya ki meman. Yawu gârâmâ nângân nângân kâsikum yingim gan yukât topne yuwu tap. Anitâne hân himbim ki kândikyotgop yapâek nângân nângân yu ikne biwinan tatmâ gaop. Yakât otmâ lohimbi nombotjane yene nângân nângân watmâ yakât topne nângâne sâmb hâum pâpgum gawi. Yawu gârâmâ nenne Anitâ orop lajinjan tatmâ manman kârikjan mannomgât nângâm ikne nângân nângân watmâ Kiristo hângângumu ge yakât topne eknongop.

⁹ Yâhâ Anitâ biwinan nângân nângân talop yakât nângâm poropete âlâne den kulemgup ya yuwu tap.

“Lohimbiene Anitâhâlen biwiyenane tinâk kepeim manmai ya yengât nângâm manman âlepjahât pat kuyingimu tap. Manman yakât lok âlâ me âlâ biwiyenane nângâm pâpgumai. Me senyenjan ki tetemu ekmai. Me yakât den pat ki sânetâ nângâmai.” Den yawu tap.

¹⁰ Yawu gârâmâ Anitâhât biwinan den tatmap yakât topneamâ ikne Wâtgât mâmâjahât Heakne nanpâp. Otmu lok biwinenjahât topne yawuak nanpâp. Yakât otmâ Anitâne yâk hângângumu ge biwinenjan kionjmu Kiristohât den pat nângâmunne bulâne olop.

¹¹ Yakât topne nângânetâ keterahâkgât lok manmannenjan hâum sâmbune nângânet. Lok âlâ me âlâne bukulipene yengât biwiyenjan den girawu

tatmap ya ki nāngāmai. Yāhā lok girawuya yengāt biwiyenjan tatmap ya yējahāk nāngāmai. Otmu yakāt dopņeāk lok ālā me ālāne Anitāhāt biwīnan den tatmap ya ki nāngāmai. Yamā Anitāhāt Wātġāt māmānahāt Heakņe konohāk nāngāmāp.

¹² Yāhā nenņeāmā lok ālā me ālāhāt biwiyenjanbā nāngān nāngān ālālā tetemap ya nāngām biwinenjan ki katmain. Anitāhālen biwinenņe kepeim manmā gain. Yakāt otmā yākņe ikņe enġatņeāk otmā manman ālepņahāt bulāne topņe topņe ningimu mansain. Yakāt topņe nāngām heņgenġunehāt ikņe Wātġāt māmānahāt Heak hāngāngumu biwinenjan kionņmap.

¹³ Biwinenjan kionņmap yan loġġāt nāngān nāngān ki watmain. Yāhā yākāt nāngān nāngān watmā Anitāhāt den bukulpnenņe kāsikum yīnġimain. Kāsikum yīnġimunņe Wātġāt māmānahāt Heakņe biwiyenja mem pāron pilāmu nāngāņetā keterakyīnġimāp.

¹⁴ Yāhā Anitāhāt Wātġāt māmānahāt Heakņe lok nombotņe biwiyenjan ki kionņmā māmāne otyīnġimāp yaņeāmā manman ālepņe yakāt bulāne ālālā ekņetā tāņāt otmu hākāņ otmāi.

¹⁵⁻¹⁶ Yāhā nenāmā Wātġāt māmānahāt Heakņe biwinenjan kionņmā māmāne otningimu Kiristohāt biwīnan nāngān nāngān ālālā tap yakāt ki hāum pāpġumain. Yakāt otmā yu yakāt topņe nāngām heņgenġumain. Yawu ġārāmā lohimbī belāngen manmaņe topnenņe hāum pāpġumai. Otmu Anitāhāt biwīnan nāngān nāngān ālālā tap yakāt ġurā hāum pāpġumai. Den yan yuņe emelāk Anitāne poropete ālā den ekumu kulemġuop ya miap. Den yamā yawu tap.

“Kutdāhāt biwīnan den tatmap ya lok ālā me ālāne yējahāk nāngānomāihāt dop ālā ki tap. Otmu Anitāmā nāngān nāngān amboņe. Yakāt otmā wuān me wuāngāt ki ālā pāpġumāp. Yawu ġārāmā lok ālā me ālāne den kāsikum waņbuapġāt ġurā dop ki tap.” Den yawu tap.

3

Biwinenņe hikuakmā konohāk otmu tānahom Anitā hoņ bawanġimain.

¹⁻² Bukulpņe, yengāt topyeņe teteākġāt den ālāen hāum sāmune nāngāņet. Lepat namān ġātņe yamā sot kāndākdāek ki yīnġimunņe nemai. Yeņeāmā Kiristohāt komolān torokatbi yamā ṅaņa yengāt dop oai. Yāhā lohimbī belāngen mansai yāhāmā Wātġāt māmānahāt Heakņe biwiyenjan ki kionņmu yaņak Kiristohāt pāpġumai. Yen dop yawu manmā Kiristohāt topņe ki nāngām heņgenġuai. Yakāt otmā sot kāndākdāek yīnġimune neņetā ombeyenjan tatbuap.

³⁻⁴ Yāhā lohimbī belāngen mansaiņe Kiristohāt den pāpġumai ya yengāt dop otmā mansai yamā yuwu. Yeņeāmā nāngām bāleāņim den kakņan sahanġim yuwu sāmāi. “O, Paulo yamā nengāt kunnenņe.” Yāhā buku nombotņeāmā hionakmā yuwu sāmāi. “A, a, yawu bia. Nenāmā Apolohāt den nāngāmunņe bulāne otmap.” Yawu sām yan lohimbī belāngen manmaņe otmai yawuāk yeņe otmai.

⁵ Yāhā nāmā Apolo orop Anitā hoņ bawanġim Kiristohāt den pat ālepņe ekyongomutņe yākālen biwiyenja katbi. Yāhā Anitāne āi ikņiāk ikņiāk sām yīngimu mem manmā ġait yakāt nāngāņetā keterahākġāt den ālāen hāum yuwu sāwe.

⁶ Lok ālāne nep tuhum sot ālāhāt alikņe kāmēmap yakāt dopņeāk nāne yengālen taka topņe katmā Kiristohāt den pat ekyongowan. Aiop lok yaņe

sot âlâhât alikņe kâmetbuap yakât kakņan bukuņe âlâņe newân ari buruņ tetemu hele tuhuwuap yakât dopņeâk Apoloņe nâhât betnehembâ taka âi yu torokatmâ Kiristohât den kâsikum yingiop. Aiop lok yanje hele tuhum arimu Anitâņe konok lukulemu yan bulâņe tetewuap yakât dopņeâk mâmâņe otyingimu yâkâlen biwiyenaje kepeinetâ yengâlen bulâņe tetemap.

⁷ Nâņe topņe katmâ den ekyongowan. Yâhâ Apoloņeâmâ den kâsikum yingiop. Yawu gârâmâ Anitâ ikņak mâmâņe otyingimu bulâņe yengâlen tetemu Kiristohâlen biwiyenaje kepeim gai. Bulâņe yengâlen tetemap yamâ netgât âi bia. Anitâ ikņak nâņgâyingimu tetemap. Yakât otmâ yâkât nâņgâmunņe yahalâk.

⁸ Yâhâ Apolo orop Anitâ hoņ bawaņgim mansait. Yakât otmâ nâņgânitgimu dop konohâk mansait. Yâhâ yâkât sâtgât otmâ tem lâuwaņgim mansait yakât hâmeņe ikņiâk ikņiâk nitgiwuap.

⁹ Yenâmâ Anitâhât kalam yakât dop mansai. Nerâmâ biwinetņane hikuakmâ konohâk otmu tânahom yâkât sâtgât otmâ kalamņan ari âi tuhuwaņgimait.

Kiristoņe manmannenjahât topņe mem tetewuap.

Bukulipne, yakât topņe nâņgâm henņeņgunetgât den âlâen hâum sâwe. Yenâmâ Anitâhât emetgât dop mansai.

¹⁰ Nenņe topņe katmâ emet tuhune sâm yan saran lâum kânâņgâmunņe gemu yakât kakņan hohem katmâ kokore pilâm gâremain. Emet yapâ torokatmâ tuhumunņe âilonggo longgo otmap. Yâhâ yakât dopņeâk Anitâņe âi sâm nihim mâmâņe otnihimu biwinaņe tiņâk kepeim pâku lohimbî yengâlen ari topņe katmâ Kiristohât den pat âlepņe ekyongowan.

Otmu yakât kakņan lok nombotņe yengâlen taka den ya kelanġatmaiġat nâņgâm nâņgâm kâsikum yinginetgât nanġan.

¹¹ Yâhâ emetgât kuhupin lâum kânâņgâmunņe ŋiwiņ ŋiwiņ sâm kinmap yakât dopņeâk Anitâņe kuhupin sâm Kiristo kânâņgâmu kinmap. Yawu gârâmâ yâk pilâm âlâ kânâņgânongât dop âlâ ki tap.

¹² Otmu emet ya torokatmâ tâņņe tuhum yan lok nombotņane âwihio, me bon, me kât kârikņe, me simen, me ain yanje mem emet kârikņe tuhunomai. Yâhâ lok nombotņe âlâņeâmâ hombot, me hâpu, me nak lohotņane mem tuhunetâ kandi kandi otbuap.

¹³ Yâhâ emet ya torokatmâ tuhumunņe kârikņe kinbuap me bâlewuap yakât topņe Kiristoņe âwurem gewuwân mem tetewuap. Sâp yan nenņe amboņan amboņan emet ya torokatmâ tuhum mansain yakât topņe teteâkgât yâkņe sâmu kâlâpņe punduņ sâm emet ya semu topnenņe tetewuap.

¹⁴ Yâhâ emet ya tâņņe ki sem biatbuap otmuâmâ Anitâņe hâmeņe âlepņe ningiwuap.

¹⁵ Yawu gârâmâ emet ya sem biatbuap otmuâmâ hâmeņe ki ningiwuap. Yakât nâņgâņetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Emetnenņan iri sikum me senņe âlâlâ tatningiap ya aksihâk sem gulip tuhum bâsok senenekbuap yakât dopņeâk Anitâhât senņan manmannenjahât bulâņe bia kinmâ anġulaknom.

¹⁶⁻¹⁷ Yakât torokatmâ yuwu sâmune nâņgâņet. Anitâhât opon kâmbukņe ya kâlêhen ikņe kawenje tap sâmai yan hâum sâwe. Yenâmâ Anitâhât opon kâmbukņe yakât dop otmâ mansai. Yenje Kiristohâlen biwiyenje katbi yapâek Wâtgât mâmâņahât Heakņe ge hohetyenjan tatmâ mâmâņe otyingim ġap.

Yakât otmâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe yehâhât nâŋgâŋetâ yahatmu tat tat memeyenye mem bâleaknomai yamâ Anitâŋe hilipyongowuap.

18-19 Yâhâ emelâk den yan ya yâhâŋe sâmunenye nâŋgâŋet. Yeŋe bi-wiyenaye kâityongomu yehâhât nâŋgâŋetâ yahatmapgât biwiyenye galema-hom mannomai. Yâhâ lohimbî belângen manmaine nâŋgân nâŋgân wuân me wuângât nâŋgâŋetâ yahatmap yamâ Anitâŋe nâŋgâmu tâŋât otmâp. Yâhâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe lohimbî belângen mansai yengât nâŋgân nâŋgân watmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ nâŋgân nâŋgânnenye orop mansain,” sâmai ya yengârâmâ Anitâŋe nâŋgâyingimu gemap. Yâhâ Anitâŋe yengât yawu nâŋgâyingimu gemapgât nâŋgân nâŋgân ya pilâm yehâhât nâŋgâŋetâ giâkgât nanŋan. Yawu nâŋgâm mannomai yan lohimbî belângen manmaine yengât nâŋgâŋetâ gemu “lok kopa” sânomai yakât ki gorâyingiwuap. Den yan yuŋe emelâk lok âlâŋe den kulemuŋop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lok nâŋgân nâŋgânyenye oropŋe menduhuakmâ den hikuwi yakât bulâŋe mem tetene sâm nâŋgân nâŋgânyenye menduhum buku nombotŋe kâityongonomai. Kâityongone sâm otnomai yan Anitâŋe nâŋgân nâŋgânyenye mem gulip tuhumu yehâhâk kâirahom hiliwahonomai.”

20 Yâhâ âlâmâ yuwu tap.

“Lok nâŋgân nâŋgânyenye oropŋe yehâhâk nâŋgân nâŋgânyenye menduhum den hikumai yakât Anitâŋe nâŋgâmu helekŋe otmâp.” Den yawu tap.

21-22 Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe yengâlen taka yeŋe den kâsikum yinginomai ya yengât ki nâŋgâŋetâ yahatbuap. Yâhâ emelâk Anitâŋe wahap topŋe topŋe hânân kalop yapâek tetem gap. Otmu tetem yâhâwuap. Ya kerek yengât sâm pat kuyingioŋp. Yakât otmâ nâ Apolo yet Petoro orop yengât amutyenjan manmâ hoŋ bayingim mansain.

23 Otmu kunneneŋe yamâ Kiristo. Otmu Kiristohât kunŋe yamâ Anitâ konok.

4

Kiristoŋe biwinenŋahât topŋe ekmâ sâm hâreningiwuap.

1 Yakât otmâ nengât yuwu nâŋgânomai. Anitâŋe ikŋe den bulâŋe ya sâm tetem ekyongonehât menenekmâ âi sâm ningimu Kiristo hoŋ bawanŋim mansain. Yeŋe yawu nâŋgâningiŋetâ dopŋan otbuap.

2 Yâhâ Anitâŋe nen kerek âi sâm ningimap ya biwinenŋenye tiŋâk kepeim manmâ yâhânomgât sâm ningioŋp. Yawu ki otnom yanâmâ nenekmu dondâ bâlewuap.

3 Yakât otmâ tem lâuwangiman me bia yakât topŋe eknehât yeŋe nâŋgân nâŋgân me lok âlâhât nâŋgân nâŋgân watmâ den âiân katnekmâ sâm hârenihinomai yakât ki gorânihiap. Otmu nine biwinahât topŋe girawu tap yakât nâŋgâm nine nâŋgân nâŋgân me lok âlâhât nâŋgân nâŋgân ki watman.

4 Yâhâ nine biwinahât topŋe girawu tap ya nâŋgâman yan Kutdâhât den bulâŋe nâŋgâmunenye biwinan hâumu tosa biaek mansan yawu biwinenye nâŋgâman. Yawu gârâmâ Kutdâhât senŋan koko salehâk mansan yawu ki sâwom. Kutdâ ikŋak biwinahât topŋe ekmâ sâm hârenihiwuap.

5 Yâhâ nenŋe âlâlâ otnehât nâŋgâmain me tihân otnain memain ya Kutdânenŋenye âwurem ge mem tetekŋan tuhumm sâm hâreningiwuap yakât sâpŋe Anitâŋe kalop. Sâp yan nenŋe Anitâhât den kâsikum yingim mansain nengât biwinenŋahât topŋe ekmâ nâŋgâningim hâmeŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk

ningiwuap. Yakât otmâ yeñeâmâ sâp yiwerenje sâmbâleninginetâ ki ârândân otmâp.

⁶ Bukulipne, yuwu sâmunen nângânet. Lok âlâ me âlâne Anitâhât nângân nângânne miti denân tap yukât andemne wangim torokatnomaihât dop âlâ ki tap. Yakât topne yeñe nângâm hengegunjetgât den sâmbâran yu Apolo orop netjan hâum ekyongomune nanjai. Yakât otmâ yeñe buku âlâhât nângânetâ yahatmu âlâhât nângânetâ gemu sâmbâleangimai yanje dondâ bâleap.

⁷ Yen âlâne sâmbâ yingimu yeñahât nângânetâ yahatmap? Yawu otñetâ dondâ bâlemap. Yâhâ nângân nângânne âilongo tetemap yamâ in ki tetemap. Anitâ ikñak biwiyenjan kionmu yanâmâ ya tetemap. Otmu yâkne wahap âlâlâ kerek bât belaiâk ningimap. Yawu otningimap yakât otmâ nenñahât nângâmunne yahatbuapgat dop âlâ ki tap.

Anitâne Paulo aposolo âi sâmbâ wañmu hoñ bayingim manop.

⁸ Bâe, yeñe “Emelâk nângân nângânnenne keterakningimu Anitâhât den topñambâek nanjai,” sâmbâ. Me “Nenñahâk manman âilongoân mansain,” sâmbâ. Otmu emelâk kunyetne manmunne amutnenñan mansawot netgât yawu sâmbâ. Yawu sâmbâ yanje ki ârândân oap. Gârâmâ yeñe Anitâhât den topñambâek nângâm kunlipnenne otmâ manman âilongoân manbâi. Yawu mansai mâne orowâk manbâin.

⁹ Yawu gârâmâ manmannenñahât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Tembe lâune lok bâleñe meyekmâ den âiân katyekmâ muhât pat kuyingimai. Yawu otyingim yanâmâ meyekmâ lohimbî senyenjan kânângâyekñetâ kinñetâ mem âlâlâ tuhuyekmai. Yakât dopñeâk Anitâne menenekmâ aposolo âi sâmbâ ningim lok kerek yeñgât amutyenjan katnenekmu lok bâleñe yekmâ nângâm bâleyingim mem âlâlâ tuhuyekmai yakât dopñeâk nenekmâ nângâm bâleningimai. Nenekmâ nângâm bâleningimai yakât topne anelone nanjai.

¹⁰ Nenâmâ Kiristohât den pat âlepne lohimbî belângen mansai ya ekyongomunne nângânetâ nahat otmu nengât lok senduk sâmbâ. Yâhâ yeñahât nângânetâ yahatmu “Nângân nângânnenne orop manmâ biwinenñe galemahom mansain,” sâmbâ. Yâhâ nengât nângânetâ gemu Anitâne ki mâmâne otyingimu bulâne tetemap nengât yawu sâmbâ. Yawu sâmbâ yan yeñahât nângânetâ yahatmu “Anitâne mâmâne otningimu âi topne topne memunne bulâne tetemap,” sâmbâ. Yakât otmâ lohimbî belângen manmaine yeñgât nângânetâ yahatmu ewe katyekmai. Yâhâ nengârâmâ nângâninginetâ gemu lok tawi tawine sâmbâ.

¹¹⁻¹² Bulâñanâk hop sambe kakñan ki mansain. Nen bât kandiânâk nemain sâmbâ âihât hâhiwin nângâmain. Yawu otmâ emet kandiân im yahatmâ kapi hawangum den ekyongomain. Yawu manmunne lohimbî belângen manmaine nenekmâ hâim hilitnenekmai yan Anitâne lukuleyehâkgât ulitgumain. Yâhâ mem âlâlâ tuhunenekmai yan gurâ den biaek manmâ ki lohotne otmâin.

¹³ Otmu nengât huñ bero sâmbâ hâinenekmai yan gurâ iliwetmâ den lohotñan sâmbâ ekyongomain.

¹⁴⁻¹⁵ Nâ den sâmbâ aran yu nângâm anulakñetgât ki ekyongoan. Angoân nâ niniâk yeñgâlen taka Kiristohât den pat âlepne ekyongomune nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyene katbi. Yapâek yen orop biwinenñane kepeiakmâ âwâ nan yawu manmâ gain. Yâhâ yeñgât galemlipyeneâmâ

sesengâlâk. Gârâmâ âwâyejeâmâ nâ konohâk. Yakât otmâ yengât nângân nângân ya pâronj sâekgât wawaeyekmâ girem den yu ekyongoan.

¹⁶ Yeje nanlipne yawu mansai. Yakât otmâ Kiristoje mâtâp yu wat sâm nihiop ya tâj tânjâk watman. Nâje kâi towat otman yawuâk watmâ manjetgât nanjan.

¹⁷ Yakât otmâ bukune Timoteo hângângumune yengâlen taka den kâsikum yingiwuap. Den kâsikum yingimu nângânomai yan nâje Kiristohât komot den kâsikum yingimune lâum mansai yakât topje nângâm henjenjunomai. Otmu Timoteo orop biwinetnaje Kutdâhâlen kepeim nanje âwânanje tânahomawot yakât dopjeâk tânahom Kutdâhât âi memait.

¹⁸ Yâhâ yen nombotnaje nâhâitje ki takawuap sâm yejahât nângâjetâ yahatmu hâmejeje bitmâ bitmâ oai.

¹⁹ Yawu gârâmâ Kutdâje sâmu mâtâp tetenihiwuap yan yengâlen in yawu takawom. Taka lok yan yu âlâje mâmâje otyingimu yejahât nângâjetâ yahatmu sâm bâlenihim mansai yakât topje nângâwom.

²⁰ Yâhâ yejahâk den topje topje alahum biwiyenje ki galemahom hengenjumai. Yakât otmâ Anitâje tihitnenje otmap yan ikje Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu biwi nângân nângânnenjan ge mâmâje otningimu galemahom manmain.

²¹ Yakât otmâ yengâlen taka girawu otyingiwomgât nanjai? Nâje taka den kâwâ kârihân kuwikyekbomgât nanjai me lohotjan taka buku otyingiwomgât nanjai?

5

Lok âlâje otmu dondâ bâleop ya ketetjetâ manâkgât sâop.

¹ Yengât den pat bâleje yuwu sâjetâ nângâwan. Yengâlen gâtje lok âlâ mâmâjâit yaje ki orotje otmâ mansawot. Orotmeme otmâ mansawot yawu yakât pâku lohimbije samut kârikje katjetâ tap. Yâhâ yejeâmâ yelekmâ ki sâyitgimai. Yamâ yuwuhât yan. Yengâlen gâtje lok âlâje imbi memu nanyetje teteop. Yawu gârâmâ manmâ manmâ nanyetje lok otmu mâmâje ya bâleop. Mâmâje bâlemu âwânanje imbi âlâ miop. Yawu gârâmâ nanje yaje mâmâje orop manmawot. Yawu manmâ lok âwâyetje senje buhum betjehen kionmawot.

² Yawu otmawot yakât ki sâyitgim gai yakât anulakjet. Otmu lok ya ketetjetâ manbâp. Yawu otbâi yamâ yeje yelekmâ ki yelekmâ yawu otmâ yejahât nângâjetâ yahatmap. Yakât nângâmune dondâ bâleap.

³ Nâjeâmâ kâlepeheneh mansan. Yawu gârâmâ emelâk yen orop tatmâ biwinenjanje sipawahom konohâk otmu den alahuwin. Yakât dopjeâk yuwu ekyongomune nângâjet. Yesu Kutdânenje biwinanje yâk hikum mansan. Otmu yâkje girawu sâm hâreyingiop yawuâk lok bâleje yukât sâm hârewanjan.

⁴ Yâhâ nâ orowâk tain mâne girawu sâm hârewanngimbâm yakât nângâm menduhuakmâ Yesu Kutdânenje yâkât wâtjan kinmâ yuwu otbanjinet.

⁵ Hâmbâi Kutdânenjanje âwurem ge lohimi biwinenjahât topje ekmâ nângâm sâm hâreningiwuap. Sâp yan Anitâje lok yu membuapgât yeje ketetjetâ ari belângen manmu Satanje hâhiwin warjbuap. Hâhiwin warjmu orotmeme bâleje otmâ mansap ya bet pilâm Kiristo tem lâuwangiwuapgât den ekyongoan yuwu otnomai.

⁶ Lok yaŋe māmāŋe orop mansawot ya yetgât den ki sâyitgim gai. Girawuhât otmâ yeŋahât nāngâŋetâ yahatmap? Yakât anulakŋet. Yâhâ biwinan girawu tap yakât nāngâŋetgât matuk keluŋan hâum sâmunne nāngâŋet. Imbilip-nenŋaŋe dâmbia golanġumai. Golanġumâmâ matuk mendâreŋetâ keluŋe gemu dâmbia orop menduhunetâ matuk keluŋaŋe sânduk sâm ârândâŋ otmap.

⁷ Yâhâ yakât dopŋeâk lohimbi yâhâp yaŋe hohetyeŋan manmutâ orotmeme bâleŋe yuŋe mem bâleyekbuap. Yawu tetemapgât ketetyelekŋetâ belâŋen ari manset. Yawu otnomai yanâmâ Anitâhât senŋan koko salehâk mansai yawuâk torokatmâ mannomai. Yawu manmâ dâmbiaen matuk keluŋe ki mendâreŋetâ tatmap yakât dopŋeâk mannomai.

Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâmunne nāngâŋet. Emelâk Tihit tihit Homban ârândâŋâk Yura lohimbi nengât tosa biatningiâk sâm hotom uminiwiŋe lama nanŋe gâim heŋŋe tuanguminiwi. Heŋŋe tuangum yan sot um nemi-niwi. Emelâk lama nanŋe gâim heŋŋe tuanguminiwi yakât dopŋeâk Kiristohât heŋŋe moseleakmu mum yan nengât tosanenŋe bunewâk pilâningiop.

⁸ Yakât otmâ heronŋe nāngâwâŋgim um nenom yan matuk keluŋe yaŋe manman bâleŋahât dop oapgât ya orop ki menduhum nenom. Yawu otmâ manman koko salek yawuâk mannom sâm sot inâk nenom.

⁹ Yâhâ lohimbiŋe kâwâ konda otmâ mansai ya orop buku ki oraŋŋet sâm pepa kulemgum katyiŋgiwan ya ekŋetâ ki keterahop.

¹⁰ Yakât otmâ den yakâlâk sâm heŋŋeŋgumune nāngâŋet. Pâku lohimbi nombotŋaŋe kâwâ konda otmai, me senŋe âlâlâ ekŋâlem kombo meyiŋgimai, me Porom Lâpio mepaemai, yâk betyongom yeŋeâk mannomaihât ki sâwan. Yen lohimbi bâleŋe orop oset guset mansai. Yakât otmâ betyongom yeŋeâk mannomaihât dop âlâ ki tap.

¹¹ Yawu gârâmâ topŋe yuwuhât den ya kulemgum katyiŋgiwan. Bukulipyenŋe nombotŋe “Emelâk biwinenŋe Kiristohâlen katbin” sâmaiŋe kâwâ konda otmai, me senŋe âlâlâ ekŋâlem sen buhu buhu otmai, me Porom Lâpio otmu Anitâ orowâk mepaeyelekmai, me den belâŋen sâmai, me to kârikŋe neŋetâ biwiyeŋe gulip otmap, me kombo meyiŋgimai. Bukulipyenŋe yawu otmai yamâ kewilâyekŋetâ belâŋen ge manŋetgât den ya kulemgum katyiŋgiwan. Otmu yâk orop lau konok ki nenomaihât nanġan.

¹²⁻¹³ Yâhâ nâŋe lohimbi belâŋen mansai yengât sâm hâreyiŋgiwomgât Anitâŋe ki sâm nihiop. Anitâ ikŋak biwiyeŋahât topŋe nāngâm sâm hâreyiŋgiwuap. Yawu gârâmâ bukulipyenŋe orowâk biwiyeŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu menduhuakmâ Kiristo mepaemai ya yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe otŋetâ bâlemap ya sâm hâreyiŋŋet. Sâm hâreyiŋŋetâ ki nāngânomai ya kewilâyekŋetâ belâŋen ari mannomai. Yawu otnomai sâm Mosenŋe girem den âlâ kulemgup ya yuwu tap.

“Lok orotmeme bâleŋe otmai ya hohetyeŋambâ ketetyekŋetâ arinomai.”

6

Lohimbiŋe hioŋakmâ den âiân karakminiwi.

¹ Bukulipne, den umatŋe âlâ nāngâwan yakât yuwu sâmunne nāngâŋet. Yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe kuk otmâ hioŋakmaiân anġoân papatolipnenŋaŋe umatŋe yu kuwikningiŋetâ kaok oraŋŋine sâm yâk yengâlen ki mem ari tiripyongomai. Bukulipyenŋe hioŋakmai ya meyekmâ ari pâku lok yengâlen den âiân katyekŋetâ yâkŋe sâm hâreyiŋgimai. Den pat yu eknohoŋetâ nāngâmune dondâ bâleop.

² Yâhâ nen Kiristohâlen biwinenņaje kepeim manmainņe lohimbi belângen mansai ya sâmbâ hâreyiņginom yakât emelâk Anitâņe sâmbâ kalop. Âlâņe yakât ki ekyongop? Nâ ekyongowan yakâ. Yâhâ lohimbi belângen mansaiņe orotmeme bâleņe otmai ya yengât sâmbâ hâreyiņginomai. Yakât otmâ den tâņât yuwuya yamâ yeņahâk in yawu kuwikmâ kaok oraņgimbâi?

³ Otmu hâmbâi sâp patoen aņelo yengât gurâ sâmbâ hâreyiņginom yakât sâmbâ kalop. Yawu gârâmâ girawuhât otmâ bukulipyenē orop den ki kuwikmâ kaok oraņgimai?

⁴ Yawu gârâmâ yeņe kuk otmâ hionakmaiân girawuhât otmâ lohimbi Kiristohât hâkâņ otmai yengâlen ari den âiân karakmai?

⁵ Yen aņunyeņe bia. Yeņgâlen gâtņe lok âlâ nâņgân nâņgânņe oropņe sâmbâ hâreyiņgimu ârândâņ otbuapgât dop tap ya naņgan.

⁶ Yeņe hionakmaiân lohimbijne Kiristohât den nâņgâņetâ helekņe otmu pilâmâi ya yeņgâlen ari den âiân karakņetâ sâmbâ hâreyiņgimai ya nâņgâmune dondâ bâleap.

⁷ Yâhâ yeņe hionakmâ den âiân karakmai yan Anitâhât den lâum pâpņeņetâ yaņak manman âlepņahât bulâņe yeņgâlen ki tetem heņgeņguap. Yakât otmâ buku âlâ me âlâņe mem bâleyekne sâmbâ otņetâ yan ki iliwetmâ matņe kâpekyiņgimbâi. Me kombo meyiņgine sâmbâ otņetâ nembe kalem otyiņgimbâi.

⁸ Yawu gârâmâ yeņahât nâņgâņetâ yahatmu bukulipyenē orop sâmbâ bâleapņimai. Me kâirahom kombo meaņgimai.

⁹ Lohimbi yawu otmaiņe manman kârikņan ki mannomai. Yakât âlâņe ki ekyongop? Yakât emelâk ekyongowan yakâ. Yenâmâ imbiâk eņgatyenņe kâityongomapgât yuwu sâmbâ biwiyenjan mem mannomai. Lok yuwuyenē manman kârikņan mannomaihât dop âlâ ki tap. Sen buhu buhu otmâ kâwâ konda otmai, me emet huhumai, me imbilipyenē pilâyekmâ lok bukulipyenē orop manmâ ekņâleakmâ otņetâ bâlemap, me Porom Lâpio kum kâlâpņum mepaemai.

¹⁰ Me bukulipyenē yeņgât senņe âlâlâ ekņâlem miakne sâmbâ otmai, me kombo mianņimai, me den bâleņe hâiakmai, me kâirahomai, me to kârikņe nem biwi hâlim otmai. Lok yawuyenē Anitâhât kapi himbimân tap ya ki ambokunomai.

¹¹ Yâhâ embâņân Kiristohâlen biwiyenē ki katbi yan yen nombotņaje orotmeme bâleņe yawu otmâ manminiwi. Yawu gârâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwiyenē mem hewewen tuhumu Kutdânenņe Kiristohâlen biwiyenē katņetâ Anitâņe tosayerņe pilâyiņgiop. Tosayerņe pilâyiņgimu Kiristo orop biwiyenņe kepeiakmâ konohâk otmu tem lâuwanņim manņetâ Anitâņe yekmu ârândâņ otmap.

Kâwâ konda ki otnom.

¹² Yawu gârâmâ yeņgâlen gâtņe âlâ me âlâņe “Ninahâk yu me ya otbom yakât Anitâņe nekmu ki bâlewuap,” yawu mon sânomai. Yakât otmâ nâņe yuwu sâmbâ nâņgâņet. Bulâņanâk yu me ya otnomai yakât Anitâņe yekmu ki bâlewuap. Yawu gârâmâ otnomai ya kerekņe yen otmu bukulipyenē ki tânyongowuap. Yâhâ ninan hâum sâmbâ nâņgâņet. Nâņe yu me ya otbom yakât Anitâņe nekmu ki bâlewuap. Yawu gârâmâ ya witgumâk otmâ yâhâwomgât biwinaņe yahatmapgât yawu ki otbom. Biwine galemguakmâ manbom.

¹³ Yawu gârâmâ yeņgâlen gâtņe âlâ me âlâņe yuwu mon sânomai. “Nenņe sot nemunņe wâtnenņe tiņ tiņ sâekgât Anitâņe sot topņe topņe kalop. Otmu sot

nem kârikŋe mannomgât Anitâŋe tepnenŋe orowâk katnenehop. Yakât otmâ sot nemunŋe tepnenŋan gemap.” Den yawu mon sânomai yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Sâp pesuk sâwuawân Anitâŋe sâmu manman topŋe topŋe biatmâ metewuap. Otmu lohimbî nengât hâknenŋe yu kon sâm âiŋe menom yakât Anitâŋe sâm kalop. Anitâhât tem lâuwangim mannomgât wâtnenŋe ningimap. Yakât otmâ lohimbî miakmâ biwiyetŋe hikuakmâ konohân mandomawot ya ki hârem kâwâ konda otnom.

14 Yâhâ yâkŋe ikŋe wâtŋambâek Kutdânenŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yakât dopŋeâk nen mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.

15 Yâhâ Kiristohâlen biwiyenŋe katbi yan yâk orop biwiyenŋe hikuakmâ konohâk olop. Yakât otmâ yâkâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim manmâ yâkât launŋe me kâiŋe bâteŋe otmâ hoŋ bawangim gamai. Yakât girawuhât otmâ kâwâ konda otmâ yengâlen torokatmâ yâk orop buku oranŋine sâm oai? Kâmbukŋe, pilâŋetgât nanŋan.

16 Yâhâ lok âlâ me âlâŋe imbi kondarâ orowâk mandomawot yan hâkyetŋe konohâk otbuap. Âlâŋe yakât ki ekyongop? Den yan yuŋe emelâk Mosenŋe den âlâ kulemguop ya miap. Den ya yuwu tap.

“Lok âlâ me âlâŋe imbiŋahâlen torokatmu orowâk mandomawot yan hâkyetŋe konohâk otbuap.” Den yawu tap.

17 Otmu lok âlâ me âlâŋe biwiyenŋe Kutdâhâlen kepeim mansaiŋe yâk orop biwiyenŋe hikuakmâ konohâk otmap.

18-20 Yâk orop biwiyenŋe hikuakmâ konohâk olop yan Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu biwiyenŋan ge tatmap. Biwiyenŋan ge tatmap yakât otmâ yeŋe engatyeŋeâk watmâ yu me ya otnomaihât dop âlâ ki tap. Kutdânenŋe Kiristoŋe kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yan manman bâlenjahât paŋŋonâmbâ holaŋnenekmâ Anitâ orop manman kârikŋan mannomgât pat kuningiop. Yakât otmâ biwiyenŋe yâkâlen kepeim tem lâuwanginomai. Tem lâuwangim manŋetâ lohimbî belâŋen mansaiŋe yekmâ Anitâ ewe katmâ mepaenomai. Yakât otmâ kâwâ konda ki otŋet. Yawu otmain sâm haonmâ ârândâŋ biwiyenŋe galemahom manŋet. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe kâwâ konda otmai yan yeŋe hâkyenŋe mem bâleakmai. Yâhâ orotmeme bâlenŋe nombotŋe âlâ otmai yanŋe hâkyenŋe ki mem bâleakmai.

7

Lohimbî miakmâ mansai yakât den

1 Otmu yeŋe manman girawu mannom sâm yakât âinohom pepa kulemgum katnihetâ ekan. Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok âlâ me âlâŋe imbi barak manmâ Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim yakât tem lâuwangimaiŋe imbi ki menom sânomai yanŋe ârândâŋ otbuap.

2 Yawu gârâmâ yengât kapilipyenŋe kiŋitŋe orowâkŋe imbi yekŋâlem otmâ tâpikgum mansai. Yakât otmâ yen lohimbîŋe miakmâ biwiyenŋe hikuakmâ konohân manŋetâ ârândâŋ otbuap.

3-4 Otmu Anitâŋe lokŋe imbiŋe miakmâ mandomawot sâop. Yakât otmâ imbiŋenŋe lokŋahât pat mansap. Otmu lokŋenŋe gurâ imbiŋahât pat mansap. Yakât otmâ hâkyetŋe ki alirakdomawot.

5 Yawu gârâmâ lokŋenŋe me imbiŋenŋe Anitâ ulitgumu sâp kâlep otbuap yakât hewewenŋe otbe sâm yan anŋoân den alahuromawot. Den alahumutâ biwiyetŋe hikuakmâ konohâk otmu yan hâkyetŋe alirakdomawot yanŋe ki

bâlewuap. Yâhâ ulitguromawot yakât kakŋan Manman bâleŋahât Amboŋe Sa-tan yâkŋe kâityotgomu lohotŋe otmâ tâpikgumawotgât âlâkuâk menduhuakmâ mandomawot.

⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe imbi barak manbom sâmu ârândânŋ otbuap yawu yan. Yawu gârâmâ yeŋe yawu manŋetgâlâk ki yan. Nine biwinan tap ya ekyongoan.

⁷ Yakât ninan hâum sâmune nâŋgâŋet. Nâmâ imbi barak manmâ hâkne tihitŋe otmâ biwine galemahom mansan. Yakât otmâ imbi ki miai yaŋe nâŋe mansan yuwu manŋetgât nanŋan. Yawu gârâmâ nenŋe Anitâhâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe ikŋak dopnenŋan mâmâŋe otningimu man-man ikŋiâk ikŋiâk manmain. Yawu otmâ mâmâŋe otnihimu imbi barak manmâ gan. Gârâmâ lohimbî nombotŋe âlâmâ manmanyenŋe âlâ manmai yamâ Anitâŋe dopyenŋan mâmâŋe otyiŋgimu manmai.

⁸ Otmu lohimbî sihan me kambut mansai yeŋgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nâŋe imbi barak mansan yakât dopŋeâk yeŋe lok me imbi barak mannomai yamâ ârândânŋ otbuap.

⁹ Yawu gârâmâ lohimbî nombotŋaŋe hâkyenŋe tihitŋe otnomaihât dop ki tap. Yaŋe lok me imbi ekŋâlêanŋim otmâ tâpikgumaihât âleŋŋe miakmâ mannomai.

¹⁰⁻¹¹ Otmu lokŋe imbiŋe miakmâ biwiyenŋe Kiristohâlen kepeim mansai ya yeŋgât Kutdânenŋaŋe sâop ya ekyongomune nâŋgâŋet. Yeŋe ki pilaknomai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe imbilipyenŋe pilâyeknomai otmuâmâ imbi yaŋe lok ondop yeŋgâlen ari ki kinnomai. Gâmâlâk loklipyenŋe yeŋgât tepyenŋe huruŋ sâmu kaok nâŋgânomai yanâmâ âlâkuâk miakmâ mannomai.

¹² Otmu lohimbî nombotŋaŋe emelâk Kiristohât den pat ki nâŋgâwi yan miakbi ya yeŋgât nine biwinambâ teteap ya ekyongowe. Lok âlâ me âlâŋe Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmai ya yeŋgât imbilipyenŋaŋe Kiristohâlen biwiyenŋe ki kepeim manmai. Yawu gârâmâ imbilipyenŋaŋe loklipyenŋe orowâk manne sânomai yamâ ki watyeknomai.

¹³ Otmu imbilipyenŋe gurâ yawuâk. Imbi âlâ me âlâŋe Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmai ya yeŋgât loklipyenŋaŋe Kiristohâlen biwiyenŋe ki kepeim manmai. Yawu gârâmâ loklipyenŋaŋe orowâk manne sânomai yamâ ki pilâyekmâ âlâengen ari mannomai.

¹⁴ Lohimbî yaŋe ki pilakmâ mansawot yakât Anitâŋe nan baralipyetŋe orowâk nâŋgâyiŋgimap. Yawu gârâmâ ki nâŋgâyiŋgimap mâne nan baralipyetŋe betyongombâp.

¹⁵ Yâhâ lohimbî Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim mansaiŋe loklipyenŋe me imbilipyenŋe Kiristohâlen biwiyenŋe ki kepeim mansai yâk orop kaok oranŋiŋetgât Anitâŋe sâm yinŋiop. Yakât otmâ lohimbî Kiristohâlen biwiyenŋaŋe ki kepeim manmaiŋe loklipyenŋe me imbilipyenŋe pilâyekmâ âlâengen arine sâm otnomai yanâmâ ki alityeknomai. Yawu otnomai yamâ ârândânŋ otbuap. Pilakdomawot yakât tosa yamâ lohimbî Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmai ya yeŋgâlen ki tatbuap.

¹⁶ Yawu gârâmâ ki pilakdomawot otmuâmâ orowâk manmâ lohimbî Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmaiŋe tem lâuwangim loklipyenŋe me imbilipyenŋe Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeinŋetgât lohotŋan otyiŋginomai. Yawu manŋetâ manmanyenŋe ya ekmâ Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeinomaihât mâtâp ki maŋuyiŋginomai.

Anitâŋe menenekmu âi girawu mewin ya yawuâk mem yâhânom.

17 Yâhâ den sâam aran yukât topnje nângânetâ keterahâkgât Kiristohât lohimbî komotnje komotnje den kâsikum yingim mansan yakât sâamune nângânet. Manman amboje Anitâje manmannenje iknjiâk iknjiâk katningimu manmâ gain. Yawu gârâmâ yeje Kiristohât den pat âlepje nângânetâ bulâje otmu biwiyenje yâkâlen katjetâ Anitâje meyehop. Yakât otmâ meyehop sâap yan âi girawuya mewî ya yawuâk mem mannomai.

18 Yakât topnje teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâawe. Anitâje nen Yura lohimbî manman âlepjahât pat kuningiop. Yakât dop yamâ hâknennejehorehenjan undip tuhuangim gamain. Yâhâ nengâlen gâtje âlâ me âlâ Kiristohâlen biwinenjanje kepeim mansainje hâknennejehorehenjan undip tap yakât nângâm topnenje ki kurihinom. Yawu gârâmâ yen pâku lohimbîje biwiyenje Kiristohâlen katmâ mansainje hâkyenjejehorehenjan undip ki tuhuanginomai.

19 Yâhâ hâknennejehorehenjan undip tuhuangimain me ki tuhuangimain yamâ bulâje bia. Yamâ orotmeme tânjât. Yâhâ Anitâhât nângân nângân watmâ tem lâuwangim mansainjanje bulâje oap.

20 Yakât yâhâpje sâamune nângânet. Anitâje meyekmâ manman kârikjahât pat kuyingiop sâap yan girawu manbi yawuâk torokatmâ manjetâ ârândâj otbuap.

21-22 Otmu hoj bayingimai ya yengât yuwu sâamune nângânet. Lok Kutdâ âlâ me âlâje hoj baningijet sâam meyekjetâ mansai. Yawu gârâmâ Kiristone manman bâlejâhât paŋgojâmbâ holaŋyekmu yâkâlen yeje biwiyenjanje kepeinetâ Anitâje meyekmu biwi sâanduhân mansai. Yakât otmâ lok kutdâlipyenje yengât amutgen manmâ hoj bayingim mansai yakât ki gorâyinjâk. Yâhâ lok kutdâlipyenjanje hângân yongonomai yanâmâ wosaken me wosaken arine sâam otnomai yaken arinomai. Otmu Kutdâ hoj bawangim gai yawuâk hoj bawangim mannomai.

Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje lok kutdâhât amutgen ki mansai yengârâmâ yuwu sâamune nângânet. Yejeâmâ Kiristohâlen biwiyenje katjetâ Anitâje meyehop. Yakât otmâ Kiristo amutgen manmâ hoj bawanginomai yakât Anitâje sâam yingiop.

23 Kutdânenje Kiristone kawenenjan kinmu kuŋjetâ muop yan Anitâje manman bâlejâhât paŋgojâmbâ holaŋnenekmâ manman kârikjan man-nongât pat kuningiop. Yakât otmâ lok âlâ me âlâje biwiyenjan kionmâ mem gulip tuhuyekmahât Kiristohât tem lâuwangim manmâ biwiyenje galema-hom mannomai.

24 Anitâje meyehop yan manman girawuya manbi yawuâk torokatmâ yâk orop biwiyenjanje hikuakmâ konohâk otmu mannomai. Yawu.

Lohimbî sihan ya yengât den sâap

25 Yâhâ lohimbî sihan yengât âinohowi yakât yuwu sâamune nângânet. Yâhâ den sâawe sâam oan yu Kutdânenjanje ki eknohop. Yawu gârâmâ Kiristone yâkât den pat kâsikum yingiwongât tepje nângânihim âi sâam nihiop. Ya biwinanje tiŋâk kepeim manbehât mâmâje otnihim gamap. Yawuhât otmâ den yuwu sâamune nângânet.

26-27 Umatje topnje topnje kaknenjan yâhâwuap. Yakât nângâm sihan mansainje yawuâk torokatmâ mannomai yamâ âilonjo. Yâhâ lok imbilipyenje orowâk mansainje imbilipyenje ki pilâyeknomai.

28 Otmu sihan mansai yaŋe miaknomai yan tosa ki menomai. Yawu gârâmâ lohimbi miakmâ mannomai ya yengât kakyenjan umatŋe âlâlâ yâhâwuap. Umatŋe âlâlâ yawuya kakyenjan yâhâmapgât otmâ den yu ekyongoan.

29 Bukulipne, den ekyongoan yukât topŋe yuwu sâmunne nângânet. Kutdânenne âwurem gewuap yakât sâp utâpguap. Yakât otmâ sâp yupâek lok imbilipyeŋe orop mansaiŋe umatŋe topŋe topŋe kakyenjan yâhâwuap yakât ki gorâyiŋgiwuap.

30 Otmu weyeŋe nângâm isenomaiŋe sâp utâpguap yakât nângâm ki isem we bâle pato otnomai. Otmu tepyeŋe herone otbuapŋeâmâ herone kakŋanâk manmâ yâhânehât ki nângânomai. Otmu senŋe âlâlâ puluhum ambokunomaiŋe ya eknâlem yeŋanâk talâkgât biwiyenŋe ki kinbuap.

31 Yâhâ hânân senŋe âlâlâ mem mansain yu kerek gulip otbuapgât Anitâŋe sâm kalop. Yakât otmâ lohimbine senŋe âlâlâ puluhum anŋi gunŋi otmai yaŋe manman yawuâk torokatmâ mannomaihât biwiyenŋe ki hikunomai.

32 Yeŋe manman sânduhân manmâ yâhânomai yakât ki gorâyiŋgiâkgât nanŋan. Yâhâ lok sihan me lok tat tatŋe yamâ Anitâŋe yekmu ârândânŋ olâkgât yâkâlen biwiyenŋe hikum tem lâuwangimai.

33 Yâhâ lok imbi naomlipyeŋe orowâk mansaiŋe umatŋe teteyiŋgimu hâhiwin kakŋan manmaiŋe gorâyiŋgimap. Me imbilipyeŋe herone otyiŋiŋetgât yâk yengât nângâm ketet otmai.

34 Imbi naomlipyeŋe yengâlen biwiyenŋe tatmap yan Kutdâhâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim tem lâuwanginomaihât biwi yâhâp otmai. Otmu imbi sihan me imbi tat tatŋeâmâ senŋe âlâlâ yeŋe yakâlâk ki nângâmai. Yâkŋeâmâ Anitâŋe nenekmu ârândânŋ olâk sâm biwiyenŋe hewewenŋ otmu Kutdâ hoŋ bawanginehât nângâm manmai. Yâhâ imbi loklipyeŋe orowâk mansaiŋeâmâ loklipyeŋe herone otyiŋiŋetgât yâk yengât nângâm ketet otmai.

35 Yeŋe girawu me girawu mannomai yakât undip ki katyiŋgian. Yeŋe umatŋe kakŋan manmaiŋe mâtâp yu watmâ mannomaihât ekyongoan. Yenâmâ târârâhâk manmâ Kutdâhât tem lâuwangim biwiyenŋe yâkâlenâk hikum mannomaihât nanŋan. Yawu manmâ biwi yâhâp ki otnomai yamâ ârândânŋ otbuap.

36 Otmu imbi sihan lok memehât dop oap yakât âinohowi yakât yuwu sâmunne nângânet. Imbi yamâ hâkŋe katahemu lok nombotŋe ketetmai sâm âwânŋe iŋŋe engatŋeâk lok katbangiwe sâm otmâ mansap yakât nângâmune ârândânŋ oap. Otmu lok yaŋe baratŋe ya membuap yamâ ki bâlewuap.

37 Otmu âwânŋe baratne alitbom sâm biwiŋŋe nângâmu ârândânŋ otbuap ya gurâ ki bâlewuap.

38 Yakât otmâ yuwu sâwe. Lok yaŋe baratŋe lok katbangiwuap yamâ ki bâlewuap. Yâhâ baratŋe alitbuap otmuâmâ yakât gurâ nângâmune âilonŋo oap.

39 Otmu imbi âlâŋe lokŋe pilâm lok ondowângen ariwe sâm oap yakât âinohowi yakât yuwu sâmunne nângânet. Lokŋe tap yakât otmâ pilâm lok âlâ membuapgât dop âlâ ki tap. Yâhâ hâmbâi lokŋe mumbuap yakât kakŋan lok âlâ membuap yaŋe ârândânŋ otbuap. Yawu gârâmâ lok nombotŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mansai ya yengâlen gâtŋe membuap.

40 Yâhâ biwinaŋe yuwu nanŋan. Imbi kambut âlâ me âlâŋe lok barak mannomai yaŋe herone nângâm Kutdâhât tem lâuwangim mannomai. Otmu

den ekyongoan yu Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakŋe biwinaan katmu ekyongoan. Yawu.

8

Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋan katminiwi.

¹ Otmu lohimbi nombotŋaŋe Kiristohât den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋan katmâ mansai. Yamâ yâk orowâk menduhuakmâ sot yakât torehenŋe neŋetâ bâlewup me bia yakât âinohowi yakât yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Bulâŋanâk nâŋgân nâŋgânyeŋe pâroŋ sâmu Porom Lâpiohât nâŋgâŋetâ tâŋât otmu biwiyenŋe Kiristohâlen katbi. Yakât otmâ lohimbiŋe Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋan katmai yakât torehenŋe yeŋe neŋetâ ki bâlewup yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋguai. Yawu gârâmâ yeŋgâlen gâtŋe nombotŋaŋe Porom Lâpio yakât topŋe emelâk nâŋgâwin sâmaiŋe hâkyeŋe mepaemai. Hâkyeŋe mepaem bukulipyenŋe Porom Lâpiohât nâŋgâm biwi yâhâp otmai ya yeŋgât ki nâŋgâmai. Yâhâ nombotŋe âlâŋeâmâ bukulipyenŋe yeŋgât biwiyenŋe gemap sâm nâŋgâyiŋgim lohotŋan otyiŋgimai.

² Lok âlâ me âlâŋe Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân tatmap yakât topŋambâek nâŋgânomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ yu yakât topŋambâek nanŋain sâmai imbiâk sâmai.

³ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe Anitâhâlen biwiyenŋe kepeimai yâhâmâ nâŋgâyiŋgim.

⁴⁻⁵ Yâhâ bukulipyenŋe Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋan katmai yakât torehenŋe yeŋak nemi yakât yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Pâku lohimbiŋe nak me kât tâŋât me himbimân gâtŋe me hânân gâtŋe wuân me wuânât towatŋe hâwim kânâŋgâm “kutdânenŋe, kutdânenŋe” sâm ulitguŋetâ ki nâŋgâyiŋgim. Nenŋeâmâ Porom Lâpiohât nâŋgâmunŋe tâŋât otmu Anitâ konok “Awoŋnenŋe,” sâm mepaemai.

⁶ Kutdânenŋe Kiristoŋe awoŋnenŋe Anitâhâlen kândiwahom âliwahap topŋe topŋe katmâ meteop. Yakât otmâ Kiristohâlenâk biwinenŋaŋe kepeim wâtŋan kinmâ Anitâhât tem lâuwangim manmâ yâhânom.

⁷ Yawu gârâmâ Porom Lâpiohât den yan yukât topŋe bukulipyenŋe nombotŋaŋe ki nâŋgâm heŋgeŋguai. Emelâk Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋan katminiwi yakât nâŋgâm manmai. Yakât otmâ sâp yiwerenŋe yuâmâ pâku lohimbiŋe Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋan katmai yakât torehenŋe nene sâm biwi yâhâp otmai. Biwi yâhâp otmâ neŋetâ yanŋe biwiyenŋe mem gulip tuhumap.

⁸ Bulâŋanâk Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋan katmai yakât torehenŋe nenom me ki nenom yakât Anitâŋe nâŋgâmu tâŋât otmap. Yakât otmâ Anitâŋe nenekmu bâlemap sâm ki nemain yamâ imbiâk otmain. Me Anitâŋe nenekmu ârândâr olâk sâm nemain ya gurâ yawuâk imbiâk otmain.

⁹ Yeŋe Porom Lâpiohât topŋe nâŋgâm heŋgeŋguai. Yawu gârâmâ bukulipyenŋe yekmâ biwi yâhâp otmâ tosa memâi sâm Porom Lâpiohât sot torehenŋe ya ki nenomai.

¹⁰ Yakât yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Yeŋe nâŋgân nâŋgânyeŋe pâroŋ sâmu Porom Lâpiohât nâŋgâŋetâ tâŋât otmap. Yawu gârâmâ yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe pâku lohimbi yeŋgât opon kâmbukŋan yâhâ orowâk tatmâ sot nenomai. Orowâk tatmâ sot neŋetâ yan bukulipyenŋe âlâ me âlâŋe yekmâ “Porom

Lâpiohât sot torehenje nejetâ ki bâleap,” sâmbiwi yâhâp otmâ yengâlen torokatjetâ orowâk nenomai.

¹¹ Yawu otmâ manjetâ biwiyenje orotok sâmu Kiristo betgum tosa mem yanjak hiliwahonomai. Yakât otmâ yuwu sâmunne nângâjet. Kiristone yen otmu bukulipylene yengât tosehât otmâ muop. Yawu gârâmâ yeje Porom Lâpiohât sot torehenje nejetâ yekmâ bukulipyenaje biwi yâhâp kakjan nem hiliwahonomai.

¹² Yawu gârâmâ hiliwahonomai yakât matje yeje tosa pato menomai.

¹³ Yakât otmâ biwinaje yawu nângâman. Bukulipne nombotjaje Porom Lâpiohât nângâm biwi yâhâp otmâ manmai. Yakât otmâ pâku lohimbije Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai ya yengât senyenjan nemune nekmâ yawuâk nem yan tosa memai sâmbiwi ki nembom.

9

Pauloje aposolo âi yuwu mem manminiop.

¹ Yawu gârâmâ nâje yu me ya otmangât lok âlâ me âlâje kunihinomaihât dop âlâ ki tap. Yesu Kutdânenenaje mâtâwân tetenihim aposolo nep sâmbiwi nihiop. Yakât otmâ yakât sâtgât otmâ den pat âlepeje ekyongomune nângâjetâ bulâje otmu yâkâlen biwiyenaje kepeim manmâ gai.

² Yâhâ nâje aposolo nep mem mansangât bulâje yamâ yeje orotmeme bâleje betbangim Kutdânenje Kiristo tem lâuwangim gai. Yawu gârâmâ lohimbij nombotjaje nâhât nângâjetâ gemap. Yâhâ yenâmâ nâhât ki nângâjetâ gemap.

³ Gârâmâ lok yanje nângâm bâlenihim sâmbiwi ge katnekmâ sâp yan den matje yuwu sâman.

⁴ Nâje yen Kiristohât komot mansai yengâlen ari den kâsikum yingim mansan. Yakât matje yeje sot me âlâlâ tânnohonet sâmbangât dop tap yamâ ki sâman.

⁵⁻⁶ Yesu imilipje, Petoro, otmu aposolo lok nombotje, yâhâmâ imbi orowâk ari Kiristohât komot kapije kapije manmâ arai ya yengâlen nep tuhumai. Nep tuhumai yakât matje sot me âlâlâ tânyongomai. Yawu gârâmâ yengâlen gâtje nombotjaje Banawa orop netgât “ki tânyotgomunje yetjak kapi ambolipje yengâlen ari âi tuhumutâ hâmeje yitginomai” sânetâ ki ârândâj oap. Yâhâ nâje imbi memune orowâk mansait mâne tânnogombâihât dop tap.

⁷ Yakât topje nângâjetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunne nângâjet. Hep bero yanêmâ gawaman yengât nep tuhumai yan yeje tewetsenaje sotyene me kapangât senje âlâlâ ki puluhumai. Otmu kalam ambonaje yeje kalamân gâtje mem nem manmai. Otmu nonij bulimakao ambolipjaje yehâhâk gâim um nemai.

⁸⁻⁹ Den ekyongoan yu lokgât nângân nângân ki watmâ yan. Emelâk Anitâje Mose girem den âlâ ekumu kulemuop ya yuwu tap.

“Bulimakaonje nep tuhuyingimu yan bulâje nemap sâmbiwi lauje ki sâhâm manjunomai.” Yawu tap.

Girem den yu Anitâje bulimakaohâlâk nângâm ki ekuop.

¹⁰ Nenje otmunje bulâje tetemap yakât nângâm bulimakaohâlen hâum sâop. Nenje bonje tetemu nenomgât nângâm nep kâmetmain. Otmu imbilipnenenaje bonje âlemu orowâk nenomgât hele tuhumai.

11 Yakât dopņeāk nenņe âi topņe katmâ Anitâhât den ekyongowin. Ekyongomunņe nâņgâņetâ bonņe otmu yanĵak manman kârikņahât pat kuyiņgimu mansai. Yawu gârâmâ yakât matņe sot me âlâlâ tânnongombâihât dop.

12 Yâhâ lok nombotņaņe belângen taka den kâsikum yingimai yâhâmâ tânyongomai. Yamâ benņe aņġoân nenņe Kiristohât den pat âlepņe ekyongomunņe nâņgâwihât yeņe lok belângen tohoņetâ tânyongomai wangim tânnongombâihât dop.

Yawu gârâmâ Kiristohât den pat âlepņe ekyongomunņe nâņgâwi. Sâp yan nenņe tewetsenņahâlâk nâņgâm den ekyongowin yawu nâņgâmaiĥât sot me âlâlâ ya tânnongoņet sâm ki ulityongowin. Yawu otmâ manman kârikņahât mâtâwân undip katyiņgimain sâm hâhiwin kakņan manmâ gamain.

13 Yâhâ den ekyongoan yukât topņe nâņgâm heņgeņġuņetġât nen Yura lohimbijne Anitâhât hotom yuwanġim mepaeneĥât orotmemenenne ningiop yan hâum yuwu sâwe. Yakât emelâk nâņgâmai. Nen Yura lohimbijne nengât kalamân gâtņe mem Anitâhât pat sâm opon kâmbukņan yâhâ katmain. Yakât torehenņe Lewihât komolân gâtņe Anitâhât hoņ bawanġimainņe miakmai. Otmu noniņ bulimakao gâim Anitâhât hotom umainņe yakât torehenņe ya gurâ nemiâk.

14 Yakât dopņeāk nenņe Kiristo Kutdânenņe hoņ bawanġim komolipņe den kâsikum yingimunņe benņe yâku sot me âlâlâ tânnongonomai sâm kalop.

15 Yawu gârâmâ yeņe mâtâp ya watmâ tânnohoņet sâm ki kendâyiņgim gaman. Otmu pepa kulemgum katyiņgian yu gurâ sâlikum ekmâ tatņetâ yeņġâlen takamune yan tânnohonomaiĥât ki katyiņgian. Nâņe hâmeņe barak hoņ bayiņgim gaman. Otmu yawuâk hoņ bayiņgim yâhâwom. Yawu otmâ manbom yanâmâ lok âlâ me âlâņe nâņgâm bâlenihim nâhâitņe “Tewetsenġahâlâk nâņgâm âi memap,” sâm aņun nihinomaiĥât dop ki otbuap. Yâhâ den yan yu nâņgâm nâhâitņe “Imbiâk sâmap” sâmaiĥât yeņe sot me âlâlâ ki tânnohoņetâ manmâ mumbomġât ki gorânihimap.

16 Nâmâ Kiristohât den pat âlepņe yu kâsikum yingiwomġât sâm nihiop. Yakât otmâ âi yu pilâwan mâne umatņe topņe topņe tetenihimbâp. Yamâ benņe ikņe sâtġât otmâ nep mem gan yukât nâņgâm nine hâkne mepae-womġât dop ki tap.

17 Yâhâ nine eņġatneâk watmâ nep yu meman mâne yeņe sot me âlâlâ tânnohoņet sâm ekyongombâm. Yawu gârâmâ Anitâņe âi yu tuhuweĥât menenehop. Yakât otmâ tem lâuwawġim manmâ gan. Yawu gârâmâ yeņe sot me âlâlâ tânnohoņet sâm ulityongomune bâlewuap.

18 Yawu gârâmâ hâmeņe wuân membom yakât yuwu sâmune nâņgâņet. Nâņe Kiristohât den pat âlepņe yu pâku lohimbijne kâsikum yingimune nâņgâm biwiyenâņe yâkâlen kepeim mansai. Yakât matņe yu ya tânnohoņet sâm ki ulityongoman. Ya yeņġât nâņgâmune tepne heronņe otmap yamâ nâhât hâmeņahât dop oap.

19 Yâhâ lok âlâ me âlâhât sâtġât âi ki meman. Me yuwu yawu ki sâņetâ tem lâuyiņgiman. Yawu gârâmâ lohimbijne topņe topņe kiņġitņe orowâkņe Kiristohâlen biwiyenņe katņetġât yuwu hoņ bayiņgiman.

20 Emelâk Mose otmu Yura lohimbijne nengât papatolipnenņe girem den topņe topņe kulemguwi yakât ki nâņgâm manman. Yawu gârâmâ kapilipnanņe Kiristohât den pat âlepņe nâņgâņetâ gemu bet pilâm papatolippenņe yeņġât girem den yakâlâk nâņgâm mansai. Yâhâ ya yeņġât nâņgân nâņġanyenņe pâroņ sâmu yâkâlen biwiyenņe katņetġât nâņe girem den âlâlâ ya

otmu orotmemeyenye âlâlâ mem mansai yakât dopņeâk mem mansan. Yâhâ yâkņe nâņgâm bâlenihim yan Kiristohât den pat yawuâk nâņgâņetâ gemu betpilâmaihât yâk orowâk lohotņan manmâ orotmemeyenye watman.

²¹ Yâhâ Mose otmu papatolipyenaye girem den âlâlâ kulemgui yakât topņahât yen pâku lohimbine pâpgumai. Yakât otmâ yen orowâk manmâ yan yengât orotmeme âlepņe mem mansai ya yawuâk mem manmâ Yura yengât girem dengât ki nâņgâmâk mansan. Yen gurâ nâņgâm bâlenihim yan Kiristohât den pat yawuâk nâņgâņetâ gemu betpilâmaihât yen orowâk lohotņan manmâ orotmemeyenye watman. Yawu manmâ yan Anitâhât tem lâuwanġim Kiristoņe den eknongop ya tâņ tâņâk watman.

²² Yâhâ pâku lohimbine Porom Lâpio betbaņġim biwiyenye Kiristohâlen katbi. Ya yengât bukulipyenye nombotņaye Porom Lâpio mepaem sot gotyen katmai yakât torehenye nene sâm otmâ biwi yâhâp otmâ. Yawu otmâ sot ya ihilâk neņetâ yaye biwiyenye mem gulip tuhumap. Yawu otmu Kiristo betgumai sâm ya yengât dop manmâ sot ya ki neman. Yâhâ lohimbine kiņitņe orowâkņe Kiristohâlen biwiyenye katņetâ tosayenye pilâyinġiâkġât nâņe lok topņe topņe mansai yengâlen ari yenye orotmemeyenye mem manmai yawuâk mem manman.

²³ Otmu Kiristohâlen biwiyenaye kepeineta manman kârikņahât pat kuninġiop yakât bulâņe orowâk menomġât nâņgâm lohotņan manman.

²⁴ Otmu nenņe manman kârikņahât bulâņe menomġât nâņgâm manman-nenņe girawu manmunne ârândâņ otbuap? Yakât topņe nâņgâņetâ keterahâkġât orotmemenenye âlâen hâum yuwu sâmune nâņgâņet. Senņe âlâlâ âilonġo katņetâ tatbuap ya mene sâm lok kiņitņe orowâkņe sururuk sâmai. Yawu ġârâmâ lok konokņe kârikņe otmâ senņan ariwuap yaye miakbuap. Yâhâ ya membe sâm biwiņaye yakâlâk nâņgâm ariwuap. Yakât dopņeâk nenņe manman kârikņahât bulâņe mene sâm yakâlâk nâņgâm mannom.

²⁵ Yakât torokatmâ sâwe. Senņe âlâlâ âilonġo ya mene sâm sururuk sânomaihât sâp katmai yakât nâņgâm inânņan dop miakmâ yâhâmai. Yâhâ hâmbâi senņan ariwuapņe senņe âlâlâ âilonġo membuap yamâ gulip otbuap, me tâtuk sâwuap. Yawu ġârâmâ manman kârikņahât bulâņe menom yamâ tat tat kârikņe tatmâ yâhâmbisâp.

²⁶⁻²⁷ Yakât otmâ bulâņe ya membe sâm nâņe manman kârikņahât topņe lohimbine kiņitņe orowâk kâsikum yinġim gan. Yawu ġârâmâ otmâ tâpikgumune Anitâņe nekmu bâlemap sâm mâtâp katnihiop yu tâņ tâņâk watmâ manmanne galemahoman.

10

Emelâk Isirae lohimbine otņetâ bâleminiop yawu ki otnom.

¹ Bukulipne, yenye mâtâp yu tâņ tâņâk watmâ mannomaihât yuwu sâmune nâņgâņet. Emelâk tâmbâlipnenņaye Aihita hân pilâm takawi. Sâp yan Mosenye galemयोगom dâiyekmu saru gulunehen takawi. Takaneta Aihita yengât hep berolipyenaye watyekmâ yongomaihât Anitâņe sâmu kulewoņboņ âlâņe tetem ge kâtâpyongop. Kâtâpyongomu yan saru hâreakmâ nombot nombot otmu lohimbine kerekņe hân kakņan liņmâ nombot ariwi.

² Yâhâ nenņe Kiristohâlen biwinenye katbin yan toen katnenekbi yakât dopņeâk tâmbâlipnenņaye Anitâhâlen biwiyenye katbi. Anitâhâlen biwiyenye katņetâ Mosenye dâiyekmu kulewoņboņe kâtâpyongomu saru hâreakmu nombot nombot otmu hân kakņambâ nombot ariwi.

3 Yâhâ nenje Kutdâhât tem lâuwanġim sâp sâsânan nânġawanġim natik nemain yakât dopņeâk Anitâhât tem lâuwanġim sâp sâsânan sot âlâ, kutje mana sâm, ya himbimâmbâ gemu neminiwi.

4 Otmu Kutdânenje Kiristohât nânġâm wain to nemain yakât dopņeâk emelâk Anitâņe sâmu kât âlâ bâok sâm yapâ to senje hindakmâ gemu tâmbâlipnenņane newi. Yâhâ sâp yan Kiristo ikņak tihityeņe otmu lok ki manmaiângen ari manbi.

5 Yawu gârâmâ lok ki manmaiângen ari manbi yan Anitâhât den kuwi. Yakât otmâ Anitâņe lohimbi kiņgitņe orowâk hilipyongop.

6-7 Anitâhât den kum bulimakao umutņe tuhumm kânânġâņetâ kinmu mepaem orotmeme bâleņe topņe topņe otbi. Yakât matņe hilipyongomu muwi. Yakât nânġâm nengu Anitâņe yawuâk hilipnongomap sâm otbi yawu ki otnom. Yâhâ Mose imiņane Anitâhât hotom uwanġinom sâop. Yawu gârâmâ emet harj sâmu bulimakao umutņe yakât hotom uwanġim orotmeme bâleņe otmâ mepaewi. Yakât Moseņe den kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi yuņe noniņ bulimakao gâim hotom uwanġiwi yakât torehenņe nem heroņe otbi. Heroņe otmâ kâwâ konda dondâ otņetâ bâleoņ.” Yawu tap.

8 Otmu yakât kakņan yâk yengâlen gâtņe lok kiņgitņe orowâkņe kasalipyenje yengât baralipyenje orop kâwâ konda otbi. Yakât otmâ Anitâņe matņe yingimu lok 23,000 ya hilâm konohânâk muwi. Yakât nânġâm nenje otbi yawu ki otnom.

9 Otmu yakât kakņan po yingimu Anitâhât sâm guhuņbi. Yawu otbi yakât matņe Anitâņe sâmu hambe sâtņe bâleņane yingimu muwi. Yakât otmâ umatņe teteningimu Anitâhât ki sâm guhuņnom.

10 Otmu sâp âlâen Mose yet Aron yetġât sâm bâleyitgiwi yan yakât matņe Anitâņe aņelo âlâ hânġângumu ge lohimbi kiņgitņe orowâk hilipyongop. Yakât nânġâm yeņe otbi yawu ki otnomai.

11 Tâmbâlipnenņane orotmeme bâleņe topņe topņe otņetâ Anitâņe sâmu umatņe topņe topņe teteyiņgiop yakât den pat Moseņe kulemguop. Yakât otmâ nenje den pat ya nânġâm biwinenņan katmâ umatņe yawuâk teteningimap sâm Anitâhât tem lâuwanġim mannom. Otmu sâp pato utâpġuap yakât otmâ den yu nânġâm mannom.

12 Yeņe Kiristohât mâtâp tâņ tâņâk watmunņe Anitâņe nenekmu ârândâņ otmap sâmaiņe mâtâp ya pilâm mâtâp bâleņan kionmaiġât biwiyenje galema-hom manņetġât nanġan.

13 Umatņe âlâlâ teteyiņgimu mansai yamâ lok ârândâņ yawuâk teteningimap. Otmu umatņe topņe topņe teteyiņgiwuap yan lohotņe otmai sâm Anitâņe bulâņanâk mâmâņe otyiņgiwuap. Mâmâņe otyiņgmu yâkât wâtņan kinmâ manman âlepņan mannomaiġât mâtâp tetewuap.

Kiristo konok mepaenom.

14 Bukulipne, yakât topņe yuwu sâmune nânġâņet. Pâku lohimbiņe Porom Lâpiohât opon kâmbukņan yâhâ sot nene sâņetâ yâk orop ki yâhâ sot nenomai.

15 Yenâmâ yukât topņahât ki pâpġuai. Yakât otmâ den ekyongoan yu nânġâņetâ ârândâņ oap me bia?

16 Kiristoņe kawenenņan kinmu kuņetâ hepņe gemu muop. Yakât otmâ ya dop kum wain to gaimunņe hâhâwân gemu yapâ lau konok nem Anitâ mepaemain. Yawu otmâ Kiristo orop biwinenņane hikuakmâ konohâk otmu

mansain yakât dop kum wain to ya nemain. Otmu Kiristo howanân kinmâ sât gum muop yakât dop kum banja mem motokmâ anj gim nemain.

17 Yâhâ menduhunenekmu biwinenjaŋe yâkâlen kepeim komot konok mansain. Yakât dop kum banja kândâkdâek mem motokmâ anj gim nemain.

18 Otmu torokatmâ Yura nengât orotmemenenjae âlâen hâum sâmunenânġâjet. Yura lohimbijaŋe tosayenjahât nânġâm noniġ bulimakao hikum Anitâhât pat sâm opon kâmbukġan yâhâ katmai. Katġetâ tatmu hotom umaiŋe ya mem Anitâhât hotom uġetâ semap. Hotom uġetâ semu yakât torehenjae noniġ bulimakao hikumai otmu hotom umai ya orowâk nemai. Nemai yan Anitâ orop biwiyenjaŋe hikuakmâ konohâk otmu nânġâyiġ gimap.

19 Otmu yakât dopġeâk pâku lohimbijaŋe Porom Lâpio mepaem sot gotyenan katmâ yakât torehenjae nemai. Yawu gârâmâ Porom Lâpiohât yawu otmai yamâ bulâje bia. Yakât otmâ sot gotyenan katġetâ tatmap yakât nânġâmune tâġât otmap.

20 Yawu gârâmâ sot yamâ mem gotyenan katmai. Den ekyongoan yukât topġe yuwu sâmunenânġâjet. Pâku lohimbijaŋe Porom Lâpio mepaem sot gotyenan katmai yanâmâ weke bâleje mepaem sot mem katyiġ gimai. Yakât otmâ yeġe pâku lohimbijaŋe orop sot yakât torehenjae nenomai yan weke bâleje orop biwiyenjaŋe hikuakmâ konohâk otbuap. Yawu otmaiġât sot yakât torehenjae ki nenomaiġât nanġan.

21 Yâhâ Kutdânenġahât sâtġât otmâ wain to otmu natik nemain yan yâk orop biwinenjaŋe hikuakmâ konohâk otmu mepaemain. Yawu gârâmâ pâku lohimbijaŋe weke bâleje orop biwiyenjaŋe hikuakmâ konohâk otmu Porom Lâpio mepaem sot gotyenan katmai yakât torehenjae nemai. Topġe yawuhât yeġe Kiristo otmu weke bâleje orowâk biwiyenjaŋe hikuakmâ konohâk otmu mepaeyeleknomaiġât dop âlâ ki tap.

22 Ya kâmbukġe. Pilâġetġât nanġan. Yawu gârâmâ sot torehenjae nenomai yakât Kutdânenġaŋe nânġâm bâleyiġ giwuap. Yeġe sârereakmâ Kutdânenjae mem ge katnomaiġât dop ki tap. Yakât otmâ yeġe pilâġetġât nanġan.

23 Yeġe yu me ya otġetâ ki bâlemap sâmai. Yamâ benjae yu ya otmai ya kerekġe ki tânyongomu biwi konohâk otmâ manmai.

24 Yeġe manmanyenjahâlâk ki nânġânomai. Bukulipyenjae manman âilonġoân manġetġât nânġâm tihityeġe otnomai.

25-26 Yâhâ pâku lohimbijaŋe Porom Lâpio mepaem sot gotyenan katmai yakât torehenjae mem ari anj gim bero emetġan katmai. Orotmeme yawu otmai yakât yuwu sâmunenânġâjet. Lok âlâje den kulemguoap ya yuwu tap.

“Hân Himbim Ambone yamâ Anitâ. Yakât otmâ wahap topġe topġe tatmâ arap yamâ ikġe pat.”

Den yawu kulemguoap. Yakât otmâ anj gim bero emetġan yâhâm sot torehenjae ya puluhunomai yanâmâ den ya nânġâm sot yakât ki nânġâm ketet otmâ puluhunomai.

27 Me pâku lohimbijaŋe âlâ me âlâje sâġetâ emetyenjae yâhâ tatnomai. Yâhâ tatġetâ sot um yiġ ginomai yan sot yakât ki nânġâm ketet otmâ nenomai.

28-30 Yawu gârâmâ bukulipyenjae Porom Lâpio betbanġim Kiristohâlen biwiyenjae kepeimai. Yawu gârâmâ pâku lohimbijaŋe Porom Lâpio mepaem sot gotyenan katmai yakât torehenjae nene sâm biwi yâhâp otmai. Lok ya yeġe lâmbâ gâtġe âlâ me âlâje yekmâ yuwu mon sânomai. “Bâe, sot yuâmâ Porom Lâpio mepaem gotyenan katsai yakât torehenjae yukâ. Yawu sâm

ekyongonomai. Yakât otmâ bukulipyenye yengât biwiyenye bâlemap sâam sot ya ki nenomai. Yawu otnomai yakât otmâ yâkne yekmâ biwi yâhâp ki otnomai.

Yawu gârâmâ yuwu mon sâam âinohonomai. “Pâku lohimbinje Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai yakât torehenye nenye mem nene sâam yan angoân Anitâ mepaenom. Yawu otnom yakât nenye wongât otmâ bukulipnenye yengât nângân nângân watmâ sot ya ki nenom? Yâhâ yâkne nenekmâ nângâm bâleninginomai yamâ ki ârândânj otbuap.” Yawu sâam âinohonomai.

³¹⁻³² Den ekyongoan yukât topne yuwu nângânomai. Yeye wuân me wuân otnomai me nenomai yan Yura lohimbi, me pâku lohimbi, me Kiristohât komolipne kerekne Anitâ mepaem herone nângâwanjinjet sâam âilongoâk mannomai. Yawu mannomai yanâmâ manmanyenye ekjetâ ârândânj otbuap.

³³ Otmu lohimbi kerekne nekjetâ ârândânj otmu Kutdâhâlen biwiyenye katjetâ tosayenye pilâyinjâkât nângâman. Yawu nângâm ninahât ki nângâman.

11

Korinti yengât imbilipyenaje somotyene katipgunjet sâop.

¹ Kiristone ikjahât nângâmu gemu lohimbi yengât nângâmu yahatmu hoj bayingiminiop yakât dopneâk otbehât nângâman. Yâhâ yen gurâ yawuâk otmâ manjetgât nanjan.

² Yâhâ yene mâtâp girawuya watmunje Anitâne nenekmu ârândânj olâk sâam yakât nângâne sâam âinohowi. Âinohonetâ den kâsikum yingim gan ya watmâ gai. Yakât nângâmune biwine ârândânj otmap.

³ Otmu Anitâ yet Kiristo mepaeyelekne sâam menduhuakmaiân yan imbilipyenaje sângumjak somotyene katipgunjetâ ârândânj otmap me bia? yakât âinohowi. Yakât den yuwu sâam ekyongomune nângânet. Anitâne Kiristohât kunje tatmap. Yâhâ Kiristone nengât kunnenye tatmu yâkât amutgen manmâ tem lâuwanjimain. Yâhâ lok nenye gurâ imbilipnenye yengât kunlipyen manmâ thityenye otmain. Yakât dop kum imbilipyenaje lohimbi senyenjan kinmaiân loklipyenye ewe katyekmâ somotyene katipgumai.

⁴ Orotmemeyenye yawu tapgât lok âlâ me âlâne lohimbi senyenjan kinmâ Anitâ mepaemai, me den ekyongomai yan somotyene katipgunjetâ ki ârândânj otmap. Yakât yuwu sâwe. Lok yaje somotyene katipgumai yan imbilipnenyaje lok nengât kunnenye tai yawu otmai. Yawu otmâ Kiristo kunnenye tatmap yâk mem ge katmai.

⁵ Yâhâ imbilipyenaje lohimbi senyenjan kinmâ Anitâ mepaemai, me den ekyongomai yan somotyene ki katipgumai yaje loklipnenye yengât kunyenye tain sâam yakât dop otmâ loklipyenye mem ge katyekmâ anun yingimai. Yawu otmâ mâtâp pato imbinje anunenye bia manmai ya yengât dop otmai.

⁶ Yakât otmâ yuwu sâamune nângânet. Mâtâp pato imbi ihilâk otmai yaje anulaknet sâam somotyene korotok hâreyingimai. Yâhâ imbilipyenaje somotyene ki katipgum lohimbi senyenjan kinmâ Anitâ mepaemai ya anulaknet sâam loklipyenaje somotyene korotok hâreyingimbâihât dop. Yakât otmâ somotyene katipgunjetgât nanjan.

⁷⁻⁹ Otmu Anitâne ikne nângân nângân watmâ hânne mem lok tuhuop. Yakât otmâ lok nenjeâmâ Anitâ Kunnenye sâam mepaem somotnenye ki katipgumain. Yâhâ lok tuhuop yakât kakjan “Âlâne lok yu tanguwuap?” nângâm

lok yakât gasumŋe tânŋe mem imbi tuhuop. Yakât otmâ imbilipyenŋe loklipyenŋe ewe katyekmâ somotyenŋe katipgunetgât nanŋan.

¹⁰ Yawu otnomai yan Anitâhât anjelolipŋe ikŋe mepaem tatmaine ki nâŋgâm bâleyiŋginomai.

¹¹⁻¹² Yawu gârâmâ yeŋe imbilipyenŋe yeŋgât nâŋgânetâ gemapgât yuwu sâmune nâŋgânet. Bulâŋanâk Anitâŋe lokgât gasumŋe tânŋe mem imbi tuhuop. Yawu gârâmâ lok nenâmâ menlipnenŋe menenekbi. Anitâ Manman amboŋe yâkŋe konok kunneneŋe tatmap. Otmu nenŋe lokŋe imbiŋe miakmâ biwinenŋe hikuakmâ tânahonomgât Kutdânenŋe sâm kalop. Yakât otmâ biwinenŋe hionakmu ikŋiâk ikŋiâk mannomgât dop âlâ ki tap.

¹³ Den ekyongoan yu nâŋgânetâ ârândâŋ oap me bia? Yakât yuwu sâmune nâŋgânet. Imbilipyenŋe somotyenŋe ki katipgum lohimbi senyenŋan kinmâ Anitâ mepaemai. Yawu oai yamâ yeŋe orotmeme târârâhâk ki watmai.

¹⁴⁻¹⁵ Yeŋe biwiyenŋan tap ya ekmâ nâŋgânet. Imbilipyenŋe yeŋgât ilanyenŋe ya imbi bukulipyenŋe ekŋetâ âilonŋo otmâp. Yâhâ loklipyenŋe yeŋgât ilanyenŋe ya lok bukulipyenŋe ekmâ “Yu ki orotŋe” sâm nâŋgâm bâleyiŋginomai. Yawu otmâ sâm somotyenŋe hâreanŋim yanâmâ eŋakŋetâ ârândâŋ otmâp.

¹⁶ Otmu den ekyongoan yu nâŋgâm bukulipyenŋe kakŋan sânomai yanâmâ yeŋe sâm hâreyiŋim yuwu ekyongonetgât nanŋan. “Kiristohât komot kapiŋe kapiŋe tatmâ arai yeŋgât imbilipyenŋe somotyenŋe katipgum lohimbi senyenŋan kinmâ Anitâ ekyo mepaemai. Yawu otŋetgât Kiristohât aposololipŋe sâm katbi.” Yawu ekyongonomai.

Kutdâhât nâŋgâm menduhuakmâ natik yuwu nenom.

¹⁷ Gârâmâ emelâk den kâsikum yingiminiwan yapâ konok longâenŋetâ nâŋgâmune dondâ bâleap. Yakât otmâ girem den yuwu ekyongomune nâŋgânet. Yeŋe menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmai yan biwinenŋe kelihahâk sâm ki galemahomai.

¹⁸ Yeŋe yeŋahâlâk nanŋanŋinŋetâ yahatmu nâŋgâm bâleanŋimai. Yâhâ bukulipyenŋe nombotŋe den pat yu eknohonŋetâ nâŋgâmune tipŋe bulâŋe oap.

¹⁹ Yâhâ yeŋgâlen gâtŋe nombotŋe Kiristohât den kelangatŋetâ hionakmai yan den kelangatmai ya yeŋgât topyenŋe mem tetemai yamâ nâŋgâmune âilonŋo oap. Kiristohât komot kapiŋe kapiŋe tatmâ araiŋe yawu otmâ lok yawuya yeŋgât topyenŋe mem tetemai.

²⁰ Otmu yeŋe Kutdâhât nâŋgâm menduhuakmâ natik nemai yan yuwu otmâ hilipgumai.

²¹ Lohimbi nombotŋe sot pato tatyinŋiapŋe yeŋahât nâŋgânetâ yahatmap. Yeŋahât nâŋgânetâ yahatmu bukulipyenŋe sot tipŋe tatyinŋiap ya ki kâsikum yingimai. Yeŋe yeŋeâk nemai. Otmu lok nombotŋe to kârikŋe dondâ nem biwi hâlim otmâ. Yawu gârâmâ bukulipyenŋe sot tipŋe tatyinŋimapŋe nenŋetâ ki dopŋan otyinŋimap.

²² Yen sot pato nemaiŋe bukulipyenŋe yeŋgât nâŋgânetâ gemap. Yawu otmâ yan biwiyenŋe ki kepeiakmu Anitâhât komot konohâk oai. Yeŋe sot pato nene sâm angoân yeŋe emetyenŋan tatmâ nembâi. Yakât yen âilonŋo oai sâm nâŋe heronŋe nâŋgâyingiwom me? Yamâ bia.

²³ Yâhâ Kutdânenŋe natik yukât topŋe aposololipŋe ekyongop yakât emelâk ekyongowan ya âlâkuâk sâmune nâŋgânet. Emet omoŋ otmu yan

Kutdânenne aposololipne orowâk sot bâine newi yan Yurasine Kutdâhât betnehen kionjop.

²⁴ Otmu omon yan Kutdânenne Yesune banja mem Anitâ mepaem motkmâ yingim yuwu sâ m ekyongop. “Yuâmâ sinumne yawu oap. Nâne yengât kaweyenan kinmune nohonomai yakât dop kum banja yu motoksan. Yakât otmâ nângânihim yuwu otmâ mannomai.”

²⁵ Yawu sâ m yingimu nejetâ yanjak wain to gâim yingim yuwu sâ m ekyongop. “Wain to yu gâim yingimune niai yuâmâ hepne yawu oap. Hâmbâi nohojetâ hepne gemu mumbomân Anitâne nâhât nângâm mâtâp âine kalop yakât bulâne tetewuap. Yakât otmâ nângânihim yuwu otmâ wain to nem mannomai.” Yawu sâ m ekyongop.

²⁶ Yakât otmâ banja otmu wain to yu nenomai yanâmâ Kutdânenne kawenennan muop yakât nângâm nenomai. Yawu nem manjetâ Kutdâne âwurem gewuap sâ p yan pesuk sâ wuap.

²⁷⁻²⁹ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne yehâhât nângânetâ yahatmu Kutdânenne kawenennan kinmu kujetâ muop yakât nângânetâ kakne otmu banja otmu wain to yu nemai yan tosa umatne memai. Yakât otmâ tosa memain sâ m yeje biwiyene ekmâ otmâ memai yakât nângânetâ ârandâne otbuap yanâmâ banja otmu wain to yu nejetâ umatne yengâlen ki tetewuap. Yawu ki otmomai yamâ Anitâne matne yingimu umatne topne topne kakyenan yâhâwuap.

³⁰ Topne yukât otmâ kundat me mesek âlâlâ teteyingimu manmâ gai. Otmu bukulipyene nombotne gurâ hiliwahowi.

³¹ Yâhâ yeje biwiyene ekmâ otmâ memai yakât nângânetâ ârandâne otmu yanjak banja otmu wain to yu nem gawi mâne Anitâne yakât matne ki yingimbâp.

³² Yawu gârâmâ lohimbi belângen mansai yâhâmâ Anitâne den âiân katyekmâ matne umatne yingimu menomai. Yâhâ yeje yâk yengâlen torokatmâ yâk orop matne memai sâ m Anitâne umatne kakyenan katmâ kuwikyeksap.

³³ Bukulipne, den sâ m aran yukât bâine sâ mune nângânet. Yeje Kutdâhât nângâm menduhuakmâ natik nene sâ m otmomai yan bukulipyene hârok takanet sâ m mamboranjinomai. Mamboranjim tatjetâ hârok takanetâ yan topne katmâ nenomai.

³⁴ Yâhâ lok nombotne po yingimu sot pato nene sâ m otmâ emetyenehen tatmâ sot nejetâ ârandâne otmu yanâmâ taka natik nenomai. Yawu otjetâ Anitâne nângâmu ki bâlewuap. Yâhâ yakât den âlâ âinohowi yakât matne yengâlen takawom yan yakât alahunom.

12

Wâtgât mâmâjahât Heakne mâmâne otningimu âi topne topne mem mansain.

¹ Bukulipne, Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne mâmâne otningimu âi topne topne mem mansain yakât nângâm pâpgumaihât yuwu ekyongomune nângânet.

² Emelâk Kiristohâlen biwiyene ki katbi yan Kâitgu Kâitgu Ambonane biwiyenan kionmu yanjak Porom Lâpio me wahap tângât, umut biwine bia yawuya hâwim kânângâyekmâ yakât nângânetâ bulâne otminiop.

³ Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe lok âlâ me âlâhât biwiyenjan kionjmap lok yanje Yesu ki sâmbâlewanjimai. Otmu biwiyenjan ki kionjmap yanje Kutdânenñe sâmbâlewanjimai Yesu mepaenomaihât dop ki tap.

⁴ Otmu Wâtgât mâmâñahât Heak konohâk tatmap. Iknjahâk biwinenjan kionjmâ mâmâñe otningimu manmannenñahât bulâñe ikñjiâk ikñjiâk teteningimap.

⁵ Manmannenñahât bulâñe ikñjiâk ikñjiâk teteningimap yakât dopñanâk âi topñe topñe mem Kutdânenñe Yesu hoñ bawanjimai.

⁶ Yesu hoñ bawanjimai yan Anitâ ikñjak mâmâñe otningimu kulem âlâlâ memain.

⁷ Yâhâ nenñe tânahom mannehât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñe mem hewewenñe tuhumu manmannenñan tetemap yamâ yuwu.

⁸ Nâñgân nâñgân âlâlâ Anitâhât biwinjan tap ya Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem lok nombotñe yengât biwiyenjan katnâ mem hewewenñe tuhuyekmu Anitâhât den topñambâek sâmbâlewanjimai kusânmâ bukulipyenñe ekyongomai. Otmu lok nombotñe âlâmâ ya yengât biwiyenñe mem hewewenñe tuhumu Anitâñe yuwu me yawu otmâ tihitnenñe otmap yakât topñe bukulipyenñe kâsikum yingimai.

⁹ Otmu lok nombotñe âlâmâ biwiyenñe mem hewewenñe tuhumu Anitâhâlen biwiyenñe tinâk kepeim wâtñan kinñetâ yengâlen bulâñe yuwu tetemap. Lohimbi mesek topñe topñe teteyingimu mansai ya henjemyongomai.

¹⁰ Me lok nombotñe âlâñeâmâ Anitâhât wâtñan kinmâ kulem topñe topñe meñetâ lohimbiñe ekñetâ âlâ kândâkdâ otmap. Me lok nombotñe âlâmâ lauyenñe mem hewewenñe tuhumu Anitâhât den bukulipyenñe kâsikum yingimai yan nâñgâñetâ bulâñe otmap. Me lok âlâ me âlâñe den âiñe ekyongomai yamâ Anitâhâlen mem sâmbâlewanjimai me weke bâlenñahâlen mem sâmbâlewanjimai yakât topñe nâñgâm henjenñetgât lok nombotñe yengât biwiyenñe mem hewewenñe tuhupap. Me lok nombotñe âlâmâ nimbilamyenñe mem purik pilâyingimu den sâmbâlewanjimai ki sâmbâlewanjimai sâmbâlewanjimai. Me nombotñeâmâ biwi nâñgân nâñgâñenñe mem pâroñ pilâyingimu bukulipyenñe den sâmbâlewanjimai ya nâñgâñetâ keterakmu purik gurik sâmbâlewanjimai lohimbi ekyongomai.

¹¹ Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe ikñe enñatñeâk otmâ biwinenñe mem hewewenñe tuhumu bulâñe ikñjiâk ikñjiâk teteningimu tânahom mansain.

Nen lok topñe topñe mansainñe Kiristohât komot konohâk oain.

¹²⁻¹³ Yawu otmâ lok topñe topñe, nen Yura lohimbi, me yen pâku lohimbi, me lok kutdâ, me lok inñe lok kutdâlipyenñe yengât hoñ bayingimai. Nen kerekñe Kiristohâlen biwinenñe katbin yan toen katnenekñetâ Wâtgât mâmâñahât Heak yâknjak mâmâñe otningimu komot konohâk manmâ tânahomain. Nengât biwinenñe mem hewewenñe tuhumu âi ikñjiâk ikñjiâk teteningimu memain. Yawu gârâmâ yâkât wâtñan kinmâ Kunnenñe Kiristo tem lâuwanjimai biwinenñe kepeiakmu tânahom yâhânom. Yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmbâlewanjimai nâñgâñet.

¹⁴ Hâknennêâmâ konohâk. Aiop hâknennêahât torehenñe âlâ âlâ yanje âi ambonjan ambonjan tuhumi.

¹⁵ Yakât otmâ kâinenñe yuwu mon sâmbâlewanjimai. “Ambonjan bam gamu nâñe hân tâlim tatmâ hâknâñe oan. Yâhâ bâtnanñe âi memap yawuâk ki katnihimu memain. Yakât otmâ hâreakmâ pilâwehât nanjan.” Yawu sâmbâlewanjimai hâreakmâ pilâwupgât dop âlâ ki tap.

16 Me ândâpnenñaje yuwu mon sâwuap. “Âo, mun pato pilâmu ñij ñij sâmu hâhiwin nângâman. Yawu gârâmâ ambonahât senñaje senñe âlâlâ onom âlepñe ya ekmap yawuâk ekbeâk nângâman. Yawu gârâmâ senñaje âi memap yawu ki katnihimu meman. Yakât otmâ hindakmâ pilâwehât nanñan.” Yawu sâm hindakmâ pilâwuapgât dop âlâ ki tap.

17 Yawu gârâmâ Anitâñe sennenneâk katningiop mâne girawu otmâ senñenñaje den nângâmbâin? Me ândâpnenñeâk katningiop mâne girawu otmâ ândâpnenñaje kuñ korok nângâmbâin?

18 Anitâñe ikñe engatñeâk otmâ lok tuhum hâkgât torehenñe âlâlâ kalop.

19-20 Yawu gârâmâ hâknennñe torehenñe âlâ me âlâ ki kalop mâne manmannenñe ki tetemu âlepñe manbâin. Hâknennñeâmâ konohâk. Hâknennñahât torehenñe yañeâmâ nep ikñiâk ikñiâk memai.

21 Yakât otmâ sennennñaje bâtnenñe yuwu sâm ki ekuwuap. “Âo, gâñe âi mendâ gekmune bâleap. Yakât otmâ hindakmâ pilânenekmâ âlaengen ari tat.” Me kunnennñaje kâinenñe yuwu sâm ki ekuwuap. “Bâe, hân tâlim arim takamat yakât gekmune bâleap. Yakât gâ hindakmâ gikiâk ari kindâ pânñajak bam gawom.” Yawu sâm ki ekuwuap.

22 Yakât otmâ yuwu nângânom. Hâknennñahât torehenñe âlâ me âlâ enjakmunñe tâñât otmap ya hârem pilâm âlepñe mannomgât dop ki tap.

23 Otmu hâknennñahât torehenñe nombotñaje âi ki tuhumai yamâ benñe menñaleakmain yan bukulipnenñaje nenekñetâ âilongo otmap. Otmu hâknennñahât torehenñe tetekñan tatmu ekñetâ anjolakmain sâm hâknennñe tihitñe otmâ pet sâri latmâ kâtâpgumain.

24 Yâhâ hâknennñahât torehenñe nombotñe âlâmâ tetekñan tatmai yamâ ki nângâm ketet otmâ kâtâpgumain. Anitâ ikñak lok tuhum hâkgât torehenñe âlâlâ katmu ârândâñ olop. Otmu biwi nângân nângânnenñan kionmu keterakningimu hâknennñahât torehenñe âlâhât nângâm anjolakmain sâm hâknennñe tihitñe otmain.

25 Otmu Anitâñe lok tuhum hâkgât torehenñe âlâlâ kalop yakât otmâ hionakmâ ikñiâk ikñiâk tatnomaihât dop âlâ ki tap. Yañeâmâ tânahomai yan hâknennñaje sânduk sâmu kilik milik manmain.

26 Yawu gârâmâ hâknennñahât torehenñe âlâ me âlâ hiwinñe otmap yan hâknennñe kerek hâhiwin nângâmain. Yamâ benñe hiwinñe ya biatmu yanâmâ hâknennñe kerek sânduk sâm arimap.

27 Aiop, hâknennñan hâum yan yuñe Kiristohât komot konok mansain nen meneneksap.

28 Komot konohâk mansain yamâ Anitâñe âi ikñiâk ikñiâk ningimu mem tânahom manmain yamâ yuwu. Anjoân nen lok nombotñaje lohimi belângen manmai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepñe ekyongomunñe nângânomaihât Anitâñe kut aposolo sâm âi ningiop. Yâhâ lohimbijñe Kiristohâlen biwiyenñe emelâk katbi ya yengâlen ari Anitâhât biwiñan den âlâlâ tatmap ya sâm holañmâ ekyongonetgât lok nombotñe kut propete sâm âi yingimap. Yâhâ den kâsikum yinginetgât lok nombotñe âlâmâ kut papasu sâm âi yingimap. Yâhâ âlâmâ kulem menjetâ lohimbijñe ekñetâ âlâ kândâkdâ otbuap sâm lok nombotñe âi sâm yingimap. Yâhâ âlâmâ lohimi mesekeyenñe orop hengemyongonet sâm âi yingimap. Yâhâ âlâmâ lohimbijñe wahap wuân me wuângât umburuk otmai ya tânyongonet sâm âi yingimap. Yâhâ âlâmâ Kiristohât komot ya yengât kunlipyenñe manñet sâm âi yingimap. Yâhâ âlâmâ

lok nombotņe yengât nimbilamyenē mem purik pilâyingimu den sâsâņe ki sâsâņe sâmai.

²⁹ Yawu otmâ âi topņe topņe yingimāp. Yakât otmâ yen kerekņe aposolo âi yu ki menomai. Me yen kerekņe poropete âi ya ki menomai. Me yen kerekņe papasu âi ya ki menomai. Me yen kerekņe kulem topņe topņe ki menomai.

³⁰ Me yen kerekņe lok ki hengemyongonomai. Me kerek yengât nimbilamyenē ki mem purik pilâyingimu den sâsâņe ki sâsâņe sânomai. Me bukulipyenāņe den sâsâņe ki sâsâņe sâmai ya nāngām purik gurik sām lohimbikyongonomaihât âi ya yen kerek ki yingimāp.

³¹ Yawu gârâmâ Wâtgât māmāņahât Heakņe māmāņe otyingimu bukulipyenē tânyongotegât nāngām biwiyenē hewewen otmu Anitâ ulitgum mannomai. Yawu otmâ bukulipyenē orop biwiyenāņe kepeiakmâ tânahom manņetâ ârândāņ otbuap.

13

Bukulipnenņe orop biwinenņāņe kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

¹ Yakât otmâ yuwu sâmune nāngâņet. Nimbilammenņe mem purik pilâningimu den sâsâņe ki sâsâņe sâmain, me aņelo yengât den sâmain yan biwinenņāņe bukulipnenņe yengâlen ki kepeimain. Yawu otmâ den sâmain ya nāngâņetâ hâpu umunņe pâoņ sâmu munņe pato pilâmap, me himbim guņgurun sâmap, yakât dopņe otmap.

² Yâhâ Anitâņe ikņe biwiņan nāngân nāngân âlâlâ tatmap ya nāngām hengenġum bukulipnenņe den kâsikum yingim yâk yengâlen biwinenņāņe ki kepeimain. Yawu otmain ya Anitâņe ekmu tâņât otmap. Otmu Anitâhâlen biwinenņāņe tiņâk kepeim yan lokņe ki otmai ya otmunņe bukulipnenņāņe ekņetâ âlâ kândâk otmap. Yawu gârâmâ biwinenņāņe bukulipnenņe yengâlen ki kepeim manmain yan Anitâņe nenekmu gemap.

³ Otmu senņe âlâlâ tatningimāp ya kerek kâsikum lohimbis senņe âlâlâhât umburuk manmai ya yinginom. Me Kiristohât tem lâuwanġinom yakât huhopņe kasalipnenņāņe menenekmâ kâlâwân uneneknomai. Yawu otnom yamâ biwinenņāņe bukulipnenņe yengâlen ki kepeinom. Yawu otnom yakât Anitâņe nāngâningimu ki yahatbuap.

⁴ Yâhâ biwinenņāņe yengâlen kepeim yuwu otmâ mannom. Buku nombotņāņe mem bâlenenekņetâ yakât matņe ki kâpekyinginom. Me sām bâleningijetâ yakât nāngām mem lohotņe tuhuyeknom. Me nenņahâlâk ki nāngâmunņe yahatmu hâknenņe mepaenom. Otmu buku nombotņe yengât nāngâmunņe ki gewuap. Otmu buku nombotņe yengât ki nāngâm bâleyinginom.

⁵ Yâhâ up bia bia ki mannom. Otmu nembe kalem oranġim mannom. Otmu buku nombotņāņe hâmeân hâlulu otningijetâ yan tepnenņe ki yahatbuap. Me mem âlâlâ tuhunenekņetâ yakâlâk nāngâm matņe yingine sām biwinenņāņe ki mem mannom.

⁶ Yâhâ lohimbis nombotņāņe otņetâ bâlewuap ya ekmâ heroņe ki nāngâyinginom. Yamâ benņe uwawapņe bia manmâ otņetâ âilonġo otbuap ya yengât heroņe nāngâyinginom.

⁷ Otmu buku nombotņāņe mem ge katneneknomai yan matņe ki otyinginom. Me tep bâle nāngâninginomai yan biwinenņāņe kepeiyekmâ

mem tepyeŋe sândukŋe tuhuyeknom. Yawu otmunŋe yâk orop lohotŋan manmâ yâhânongât biwinenŋaŋe mem mannom.

8-10 Otmu sâp yiwerenŋe yuâmâ kandi mansain. Yâhâ Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap ya ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwinenŋan katmu bukulpnenŋe sâm kusânmâ ekyongomain. Yawu gârâmâ Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap ya topŋambâek ki nâŋgâmain. Yakât otmâ nâŋgân nâŋgânŋenŋe holaŋakmu yan den kakŋeâk kakŋeâk kâsikum yingimain. Otmu nimbilamnennŋe mem purik pilâningimu den sâsâŋe ki sâsâŋe sâmain ya torokatmâ ki sâm yâhânom. Hâmbâi mâne Kiristoŋe âwurem ge manman bulâŋe ningiwuap yan âi topŋe topŋe mem mansain yu biatbuap. Âi topŋe topŋe hârok biatbuap yamâ biwinenŋaŋe kepeiakmâ manmain yuwuâk torokatmâ manbisâin.

11 Emelâk nimnaom titipâ tatbinân yanâmâ mete pirik pirik otminiwin. Otmu biwinenŋambâ nâŋgân nâŋgân âlâlâ tetemu âwâ mâmâlipnennŋe ekyongomunŋe nâŋgâŋetâ tâŋât otminiop. Yawu gârâmâ papato otmâ nimnaom yengât nâŋgân nâŋgân ya pilâwin.

12 Otmu nennŋeâmâ toen umutnennŋe enjakmunŋe âwâlele otmap. Yakât dopŋeâk Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap ya ki nâŋgâm heŋgengumain. Yawu gârâmâ Kiristoŋe âwurem gewuap yan Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân topŋe topŋe tatmap ya topŋe nâŋgâm pesuk pilânom. Anitâŋe biwinenŋahât topŋe nâŋgâmap yakât dopŋeâk nennŋe gurâ yâkât topŋe nâŋgânŋom.

13 Yâhâ den sâm aran yukât topŋe yuwu tap. Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu Kiristo hoŋ bawangim âi topŋe topŋe memain yuâmâ âwurem gewuwân pesuk sâwuap. Yakât otmâ yuwuâmâ otmâ mannom. Anŋoân biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋŋim manmâ yâhânŋom. Buku oraŋŋim Anitâ yet Kiristo yetgâlen biwinenŋaŋe kepeim manmâ yâhânŋom. Otmu Kiristoŋe âwurem ge menenekbuap yakât nâŋgâm biwinenŋaŋe mem mannom. Yawu gârâmâ anŋoân biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋŋim mannomgât Anitâŋe nâŋgâmap.

14

Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe nimbilamyenŋe mem purik pilâyingimu den sâwi.

1 Yakât otmâ biwiyeŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu tânahonomaihât nâŋgâm manŋet. Yawu manmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyingimu Kiristo hoŋ bawanginŋetâ bulâŋe teteâkgât biwiyeŋe Anitâhâlen kepeim mannomai. Yawu gârâmâ Anitâhât den kâsikum bukulpnyeŋe yinginŋetâ nâŋgâm heŋgenŋuŋetgât âi ya biwiyeŋaŋe mem manŋetgât nanŋan.

2-4 Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok nombotŋaŋe Anitâhât den kâsikum ningimai ya nâŋgâmunŋe keterakningimu manmannennŋe keli-hakmu manmain. Lok yawuyaŋe mem hewewenŋe tuhunenekŋetâ biwi sânduhân manmain. Yâhâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap ya mem lok nombotŋe âlâ yengât biwiyeŋan katmâ nimbilamyenŋe mem purik pilâyingimâp. Nimbilamyenŋe mem purik pilâyingimu den sâsâŋe ki sâsâŋe sâŋetâ nâŋgâmunŋe ki keterakningimu yanak Anitâhât nâŋgân nâŋgân yakât pâpgumain. Yâhâ Anitâ ikŋak lok yawuya yengât den nâŋgâmap. Yakât otmâ den sâsâŋe ki sâsâŋe sâmai yan yeŋe biwiyeŋeâk ârandânŋ otmap.

⁵ Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe yen kerek nimbilamyenye mem purik pilâyîngimu den sâsâñe ki sâsâñe sânomai yakât nâñgâmune ârândâñ oap. Yawu gârâmâ nimbilamyenye mem purik pilâyîngimu den sâsâñe ki sâsâñe sâmai ya lok âlâ me âlâñe nâñgâm bukulipyenye purik gurik sâm ekyongonjetâ nâñgâm henjengumai yakât gurâ nâñgâmune âlînggo otmap. Yâhâ lok nombotñeâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe lauyenye mem hewewenjuhuhum lohimbi belângen manmai ya Anitâhât den ekyongomai. Ekyongonjetâ nâñgâm Kiristohâlen biwiyenye katñetgâlâk biwinanñe nâñgâm manman. Lok yawuya yengât nâñgâmune yahatmap.

⁶ Bukulipne, nâñe yengâlen takawom yan Wâtgât mâmâñahât Heakñe nimbilamne mem purik pilâñihimu den sâsâñe ki sâsâñe sâmune nâñgâñetâ ki keterakbuap. Yawu otbom yanñe ki tânyongowom. Yâhâ yengâlen taka tânyongowom yan Wâtgât mâmâñahât Heakñe Anitâhât den biwinan katbuap ya ekyongowom. Otmu Anitâhât topñe nâñgâm henjengunjetgât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otnihimu den kâsikum yîngiwom.

⁷ Den sâm aran yukât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Aionjuhuhumainân lok âlâñe kep topñe katmâ membuaññe ombe kârikñeâk mem wanñam kumbuap ya bukulipñanñe nâñgâm yawuâk watnomai. Yâhâ ombe lohotñan mem wanñam kârikñe ki kumbuap yan bukulipñe nombotñe ateñe âlâengen kinnomaiñe ombe ki mem henjengum wanñam gurâ hârem hilipgunomai.

⁸ Otmu âlâen hâum sâmune nâñgâñet. Kapi âlâ yongone sâm arinomai. Yâhâ kapi âlâ yamâ emelâk taka mâtâwân tengâ tuhuhum mambotyînginomai. Mambotyînginjetâ lok tem pato yan gâtñe kulet sâwuapñe tengâ tuhuai ya yekmâ bukulipñe ekyongomu alahunomai. Alahum yekmâ kewewetyeknomai. Yâhâ bukuyenye âlâ yakât ki nâñgâwuap mon yanñe tengâ tuhunomai ya yengât lauyenanâk kionñu kuñetâ mumbuap. Yawu.

⁹ Yâhâ yakât dopñeâk yengâlen gâtñe âlâ me âlâhât nimbilamyenye Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem purik pilâyîngimu den ki nâñgân nâñgânñe sânomai ya bukulipñanñe nâñgâñetâ ki keterakbuap. Yakât nâñgâñetâ siru den yawu otbuap.

¹⁰⁻¹¹ Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Nen lok topñe topñe manmâ dennenñe ikñiâk ikñiâk sâmain. Yakât otmâ lok pupñe âlâñe hân âlâengembâ taka denyenânâk eknongonomai ya ki nâñgânôm. Otmu nen gurâ dennenñanâk ekyongomunñe ki nâñgânomai. Yawu gârâmâ den nâñgâmain ya bukulipnenñanñe sânomai yanâmâ yâk orop hewewenâk alahunomai.

¹² Yakât otmâ yuwu sâmune nâñgâñet. Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenjuhuhum yekmu âi âlâlâ menehâlâk nâñgâmai. Yawu nâñgâm yan wuân âi menjetâ Kiristohât komot tânyongowuap yakâlâk nâñgânomai.

¹³ Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe lok âlâ me âlâhât nimbilamyenye mem purik pilâyîngimu den ki nâñgân nâñgânñe sâmaiñe den yakât topñe nâñgâm purik gurik sâm bukulipyenye ekyongonjetâ nâñgânomaihât Anitâ ulitgñet.

¹⁴ Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe nimbilamne mem purik pilâñihimu den sâm Anitâ mepaeman ya nâñgâmu ârândâñ otmap. Yawu gârâmâ den sâman ya biwinanñe nâñgâm ki sâman.

¹⁵ Yakât otmâ yuwu otbom. Nimbilamne mem purik pilâñihimu den ki sâsâñanñe sâm mepaewom, me kiki mewanñiwom ya purik gurik sâmune lohimbi orop kinnom yanñe nâñgânomai.

16-17 Yawu gârâmâ nimbilamyenye mem purik pilâyîngimu den ki sâsânaje sâm Anitâ mepaenomai yanâmâ bukulipyenye den yakât topnje ki nângâmajenye yen orop biwi nângân nângân yenaje ki hikuakmâ konohâk otbuap. Yâhâ Anitâ mepaenjetâ nângâmu ârândâj otbuap. Yamâ bukulipyenaje nângâjetâ ki keterakiyîngiwuap. Yakât nângâmune ki dopnjan oap.

18 Yâhâ nimbilamyenye mem purik pilâyîngimu den sâsâje ki sâsâje sâmai yamâ nâku yawuâk nimbilamne mem purik pilânihimu wangiyekmâ sâman. Yakât nângâm Anitâ mepaeman.

19 Yawu gârâmâ Kiristohât komot menduhuakmâ kinmain yan senyenjan kinmune nimbilamne mem purik pilânihimu den sâsâje ki sâsâje sâm ariwomgât ki nângâman. Yâhâ senyenjan kinmâ biwinambâ nângân nângân âlepnje tetemap ya pâje tâlâwâk ekyongomune nângâm henjenjunjetgât nângâman.

20 Bukulipne, nimnaom titipâje yu me ya otnehâlâk nângâmai. Yâhâ yenye yawu ki nângânomai. Otmu Wâtgât mâmânjahât Heakje nimbilamyenye mem purik pilâyîngimu den sâsâje ki sâsâje sâne sâm yakâlâk ki nângânomai. Wuân âi menjetâ Kiristohât komot tânyongowuap yakâlâk nângânomai. Yawu gârâmâ lepatnje wuân âlâ ombe tatmâ ki nângâm bâleanjimai yakât dopneâk otmâ biwi nângân nângânyenye galemahonomai.

21 Otmu emelâk Anitâhât poropete nombotnaje yâkât den sâm Isirae lohimbi denyenjanâk ekyongonjetâ nângâjetâ gemu bet pilâwi. Yakât otmâ Anitâje poropete âlâ den ekumu kulemguoap ya yuwu tap.

“Lohimbi yunje nâhât den nângâjetâ gemu bet pilâm tem ki lâunihim mansai. Yakât otmâ kasalipyenye hângânyongomune hân kâlepnehembâ taka yenye denânâk ekyongonomai. Yawu gârâmâ den ekyongonjetâ yawuâk nângâm hâkâj otnomai.”

22 Den yawu tap yakât topnje yuwu nângânom. Wâtgât mâmânjahât Heakje launenye mem hewewej tuhumu Anitâhât den kâsikum Kiristohât lohimbi yîngimunje nângâjetâ bonje otmap. Yâhâ lohimbi belângen manmainjeâmâ nângâjetâ ki bonje otmap. Yakât otmâ Wâtgât mâmânjahât Heakje nimbilammenye mem purik pilâningimu den sâsâje ki sâsâje sâmunje nângâjetâ biwiyenjan hâumu “Kulem yu ki orotnje eksain,” sânomai.

23 Yakât otmâ yenye menduhuakmâ Kiristo mepaenomai yan Wâtgât mâmânjahât Heakje yen kerek nimbilamyenye mem purik pilâyîngimu lauyenje menduhum den ki sâsâje sânomai yanâmâ bukulipyenaje den yakât topnje ki nângâmai me lohimbi belângen manmai yaje yekmâ, “Bâe, lok yu ondop otmâ biwiyenye gulip oap,” sânomai. Yawu sâm nângâyînginjetâ gewuap.

24 Yâhâ Wâtgât mâmânjahât Heakje biwiyenye mem hewewej tuhumu Anitâhât den alahumai. Den alahumai yan bukulipyenye nombotnaje Anitâhât den ki nângâm henjenjumai me lohimbi belângen manmai yaje denyenye nângâjetâ biwiyenjan hâumu orotmemeyenye bâlenje yakât nângâjetâ han sâyîngiwuap.

25 Yakât nângâjetâ han sâyîngimu, “Anitâje yen orowâk manmâ mâmâje otyîngimaj,” yawu sâm yâk mepaenomai.

Nenje menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyeleknom yan ewe karanginom.

26 Yakât otmâ yenye menduhuakmâ Kiristo yet Anitâ mepaeyelekne sâm yuwu otnomai. Lok nombotnaje kep me kiki mewanginomai. Yâhâ nombotnje

âlamâ biwiyenambâ nângân nângân âlâlâ tetewuap ya sâm tetem ekyongonomai. Yâhâ nombotnje âlamâ Wâtgât mâmânjahât Heakje den âlâ biwiyenjan katmap ya ekyongonomai. Me nombotnje âlâ yengât nimbilamyenje mem purik pilâyîngimu den ki sâsânje sânomai. Me nombotnje âlâ yengât biwi nângân nângânyeje mem pâronj pilâmu den ki sâsânje sânomai ya purik gurik sâjetâ bukulipyenaje nângânomai. Menduhuakmâ yawu otmâ tânahom mannomai.

27 Yâhâ Wâtgât mâmânjahât Heakje lohimbi nombotnje yengât nimbilamyenje mem purik pilâyîngimu den sâsânje ki sâsânje sânomai yan lok konok me yâhâp me kalimbu yanje yahatmâ âlâku iknjiâk iknjiâk sânomai. Yawu otnomai yan lok âlânje den ki sâsânje sânomai ya purik gurik sâm lohimbi ekyongomu topnje nângânomai.

28 Yawu gârâmâ lok yawuya âlâ orop ki menduhuaknomai yanâmâ yuwu otnomai. Wâtgât mâmânjahât Heakje lok âlâ me âlâhât nimbilamyenje mem purik pilâyîngimu den sâsânje ki sâsânje ya lohimbi senyenjan ki sânomai. Yâhâ biwiyenjanâk nângâm Anitâ herenje nângâwanjinomai.

29 Otmu Wâtgât mâmânjahât Heakje lauyenje mem hewewej tuhumu Anitâhât den ekyongonomai ya gurâ yawuâk lok konok me yâhâp me kalimbu yanje yahatmâ den ekyongonomai. Den ekyongonomai yamâ târârâk yai me sâm tâpikguai yakât lok nombotnjeje tatmâ nângâyînginomai.

30 Otmu bukuyenje âlânje yahatmâ kinmâ den ekyongowuawân Wâtgât mâmânjahât Heakje lok âlâhât biwiñe mem hewewej tuhumu yanâk ki yahatmâ yâku den sâwuap. Anjoân bânje pilâmu kândikum sâwuap yanje ekmâ sâm tij pilâm ge tatmu benje yâku yahatmâ ekyongowuap.

31-33 Lohimbiñe menduhuakmâ den kakñan ki sahanjinomai. Yawu otmâ ewe karanginomai yanâmâ Anitânje yekmu ârândânj otbuap. Yâhâ menduhuakmâ Anitâhât den alahumaiân yeje ki ewe karangimai. Yakât otmâ Wâtgât mâmânjahât Heakje lauyenje mem hewewej tuhuwuap yan ewe karangim den ya âlâku iknjiâk iknjiâk yahatmâ ekyongonomai. Yawu otnomai yan lohimbi kerekje den ya nângâñetâ keterakmu yanâmâ biwiyenje hewewej otbuap.

Otmu Kiristohât komot kapine kapine manmâ araiñe orotmeme yuwu otmâ.

34 Lohimbi menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmaiân imbilipyenaje loklipyenje yengât amutgen otmâ den nângânâk tatnomaihât emelâk Anitânje Mose ekumu kulemguop.

35 Yakât otmâ imbilipyenaje wuân me wuân topñahât pâpgumai yanje lohimbi senyenjan yahatmâ kinmâ topnje nângâne sâm âikumai yakât den pat nângâmune bâleop. Yawu otmâi yamâ anjun topnje. Yawu gârâmâ emetyenjan ari tatnomai yan loklipyenje me âwâlipyenje âiyongonjetâ ekyongonomai.

36 Yawu gârâmâ yeje wuân nângân nângân mem Kiristohât komot kapine kapine tatmâ arai ya yengât orotmeme ki watmai? Yeje kunlipyenje manne sâm oai hâ?

37 Yakât otmâ yuwu sâmune nângâñet. Den yan yuâmâ Kutdâhât den ekyongoan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât biwiyenambâ nângân nângân âlâ tetewuap yakât “Yuâmâ Anitânje biwinenjan katmu ekyongoain,” sânomai. Yawu sânomai yan kuyînginjetâ ya pilâm nâ tem lâunihinomai. Otmu lok nombotnjeje Wâtgât mâmânjahât Heakje biwinenñe mem hewewej tuhumu

Kiristohât honj bawanjain sâmb ekyongonomai ya gurâ ekyongonjetâ tem lâunihinomai.

³⁸ Yawu gârâmâ den yan yu lok ya ekyongonjetâ ki nângâyinjginomai yamâ yenje betyongonomai.

³⁹ Bukulipne, den ekyongoan yukât bâinje sâmbune nângâjet. Wâtgât mâmânjahât Heakne lauyenje mem hewewenj tuhumu Anitâhât den bukulipyenje kâsikum yinjginomaihât nângâjet. Otmu Wâtgât mâmânjahât Heakne bukulipyenje yengât nimbilamyenje mem purik pilâyinjgimu den sâsânje ki sâsânje sânomai ya ki kuyinjginomai.

⁴⁰ Yakât otmâ den sâsânje ki sâsânje sânomaiân orotmeme ekyongoan yu watmâ otjetâ dopnjan otbuap.

15

Anitâje Kiristo mumujambâ mem yahalop.

¹⁻² Bukulipne, emelâk Kiristohât den pat âlepne kâsikum yinjgimune nângâm yâkâlen biwiyenjanje kepeim manmâ gai. Yawuâk torokatmâ mannomai otmuâmâ Kiristone âwurem ge meyekmu manman kâriknjahât bulânje menomai. Yâhâ den pat âlepne yakât nângâjetâ porap otmu Kiristo betgunomai yanâmâ bulânje ya ki menomai. Bulânje ya ki memaihât den pat âlepne yakât pânje tâlâwâk yuwu sâmb henjengumune nângâjet.

³⁻⁴ Emelâk Kiristohât aposololipne yengâlembâ den kunje mewan ya ekyongomune ki nângâm henjenguwu. Yakât yuwu sâmbune nângâjet. Kiristone nengât tosehât huhopnje mem muop. Mum hân kâlehen katjetâ tatmu hilâm kalimbu pesuk sâop. Yawu otmu yan Anitâje mumujambâ mem yahalop yakât den emet inânjan poropete otmu lok nombotjanje kulemguwu.

⁵ Yâhâ mumujambâ yahalop yakât kaknjan Petoro orop enjakmâ den olowot. Yakât kaknjan iknje aposololipne mem teteyekmu yâk orop den otbi.

⁶ Yakât kaknjanâmâ lohimbinje yâkâlen biwiyenjanje kepeim manbi ya kinjgitnje orowâk, dopyenje 500 ya wangiop, ya teteyinjgimu enjakbi. Yawu gârâmâ lohimbi ekbi yamâ nombotnje mujetâ nombotnje yawuâk mansai.

⁷ Otmu yakât kaknjan iminje Yakowo yâkâlen tetewanjgimu enjakmâ den olowot. Otmu yakât kaknjan aposololipne âlâkuâk teteyinjgimu den otbi.

⁸ Otmu bâinjeâmâ nâhâlen tetenihim aposolo âi sâmb nihiop yakât yuwu sâmbune nângâjet. Wuân me wuân bilaknje kâpekmai yakât dopneâk manmune Kiristone menehop.

⁹ Yâhâ ki menehop yan iknje komot ya mem bâleyekminiwan. Yawu otyinjgiminiwan yapâ menekmâ aposolo âi sâmb nihiop yakât nângâmune âlâ kândâkdâ otmap. Yawu otminiwan yakât ninahât nângâmune gemap. Otmu aposolo yengât kunyenje manbehât ki nângâman.

¹⁰ Yawu gârâmâ Anitâje iknje enjatneâk otmâ nângânihim Kiristo hângângumu ge tetenihim aposolo âi sâmb nihiop. Âi sâmb nihimu yâkât wâtjan kinmâ aposolo nombotjanje âi memai ya hârohâk wangiyekmâ âi kârikneâk mewan. Âi mewan yukât ambonje Anitâ. Iknje Wâtgât mâmânjahât Heakne mâmânje otnihimu âi memune bulânje tetemap.

¹¹ Yakât otmâ aposolo nombotnje orop, nenje Kiristohât den pat konok yakâlâk lohimbi ekyongomunje nângâmai. Otmu emelâk den pat yuwuâk ekyongomune nângâm Kutdâhâlen biwiyenje katbi.

Anitâje mumujambâ mem yahatnenekbuap.

¹² Otmu Anitâje Kiristo mumuᵇambâ mem yahalop yakât den pat ekyongomunᵇe nâᵇgâwi. Yawu gârâmâ topᵇe girawuhât otmâ yen nombotᵇaᵇe sâᵇm hilipgum “Hâmbâi mumuᵇambâ ki yahatnom,” sâᵇmai?

¹³ Den yawu sâᵇmai ya bulâᵇe mâneâmâ Anitâje Kiristo mumuᵇambâ mem yahalop sâᵇm ekyongomain ya bulâᵇe ki otbâp.

¹⁴ Otmu Kiristo mumuᵇambâ ki mem yahalop mâne nenᵇe imbiâk ekyongomunᵇe biwiyenᵇe yâkâlen katbâi.

¹⁵ Otmu Anitâᵇe mumuᵇambâ mem yahatnenekbuapᵇât dop ki tap mâne Anitâᵇe Kiristo mumuᵇambâ mem yahalop sâᵇm den golâ ekyongombâin.

¹⁶ Otmu torokatmâ sâᵇwe. Anitâᵇe mumuᵇambâ mem yahatnenekbuapᵇât dop ki tap mâne Kiristo mumuᵇambâ ki mem yahatbâp.

¹⁷ Otmu Kiristo mumuᵇambâ ki mem yahalop mâne yâkᵇe tosanenᵇe ki pilâm manman kârikᵇahât pat kuningimbâp. Otmu nenᵇe biwinenᵇaᵇe yâkâlen imbiâk kepeimbâin.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ Anitâᵇe manman kârikᵇahât pat kuningiop yakât bulâᵇe mene sâᵇm Kiristohâlen biwinenᵇaᵇe kepeim mansain. Yawu gârâmâ munom yakât kakᵇan mumuᵇambâ mem yahatnenekmu manman kârikᵇan mannomᵇât dop ki tap mâne nenᵇe den perâkᵇe nâᵇgâmunᵇe bulâᵇe otbâp. Otmu lok belângen manmaiᵇe nengât imbiâk otmâ hâhiwin kakᵇan manmâ gai sâᵇm nâᵇgâningimbâi. Otmu emelâk lohimbi nombotᵇe biwiyenᵇaᵇe Kiristohâlen kepeim mum gawiᵇe orotmeme bâlenᵇe otminiwi yakât tosa ki pilâᵇiᵇingimbâp. Yakât otmâ matᵇe umatᵇe yingimu hâhiwin nâᵇgâmbisâihât dop yawuâk tatbâp.

²⁰ Bulâᵇanâk Anitâᵇe Kiristo mumuᵇambâ mem yahalop. Yakât dopᵇeâk lohimbiᵇe Kiristohâlen biwiyenᵇaᵇe kepeim manmâ gam muwi, me nen yâkâlen biwinenᵇaᵇe kepeim mansain, me gâᵇmâlâk yâkâlen biwiyenᵇaᵇe kepeinomial nen kerek mumuᵇambâ mem yahatnenekbuap.

²¹⁻²² Lok topnenᵇeâmâ konok. Tâmbânenᵇe, kutᵇe Aram sâᵇm, ikᵇahâk otmâ tâpikgum tosa miop. Yakât huhopᵇe Anitâᵇe mumuhât pat kuwanᵇiop. Yawu otmâ lohimbi yâkâlebâ tetemain nen kerekᵇe enᵇatnenᵇeâk watmâ otmunᵇe bâlemu mum gara gara otmâ gamain. Yawu gârâmâ Kiristoᵇe mumuᵇambâ yahalop yan mumuᵇambâ yahatmâ yanman kârikᵇan mannomᵇât mâᵇâp mem kusâᵇningiop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenᵇaᵇe kepeim manmâ munom yanâmâ Anitâᵇe mumuᵇambâ mem yahatnenekmu manman kârikᵇan mannom.

²³ Anᵇoân Kiristoᵇe mumuᵇambâ yahalop. Mumuᵇambâ yahatmâ himbimân yâhâmu Anitâ orop tawot. Otmu âwurem gewuap yan lohimbiᵇe yâkâlen biwiyenᵇaᵇe kepeim manmâ gam muwi, me nen yâkâlen biwinenᵇaᵇe kepeim mansain, me gâᵇmâlâk yawuâk mannomail nen kerek Anitâᵇe mumuᵇambâ mem yahatnenekbuap.

²⁴⁻²⁵ Yawu gârâmâ sâᵇp yupâek Kiristoᵇe kunnenᵇe tatmâ tihitnenᵇe otmâ yâhâwuap. Otmu sâᵇp pesuk sâᵇuwawân Kiristohât kasalipᵇe yu Anitâᵇe mem ge katyekmu yâkât amutgen tatnomail. Lok, âi weke, emet amboᵇe, senduk banearâ, susun, me sâtᵇe metᵇe topᵇe topᵇe ya kerek mem ge katyekbuap. Ya kerek mem ge katyekmu sâᵇp pesuk sâᵇuwap. Sâᵇp pesuk sâᵇmu nen Kiristohât komot kerek mumuᵇambâ mem yahatnenekmu yu ya topᵇe topᵇe kerehâk yâkât amutgen tatnom. Yakât otmâ menduhunenekmâ âwâᵇe Anitâ yâkât amutgen katnenekmu mannom.

²⁶ Otmu sâp yan Mumuhât Amboŋe bunewâk mem ge katbuap. Yakât kakŋan nenŋe yâhâpŋe ki munom.

²⁷⁻²⁸ Yakât topŋe teteâkgât emelâk Anitâŋe lok âlâ den ekumu kulemŋuop ya yuwu tap.

“Anitâŋe wahap topŋe topŋe ya nanŋahât amutgen katyekmu tatnomai.”
Yawu tap.

Yâhâ “wahap topŋe topŋe” den yuŋe nen hânân gâtŋe, me himbimân gâtŋe, me hân kâlehen gâtŋe nen kerehâk meneneksap. Yâhâ Anitâ ikŋahâk menenekmâ nanŋahât amutgen katnenekbuap. Yakât otmâ den yuŋe Anitâ ikŋahât ki miap. Otmu nanŋahât gurâ ki miap. Anitâŋe nen kerehâk menenekmâ Kiristohât amutgen katnenekmu tatnom yanâmâ sâp pesuk sâwuap. Sâp pesuk sâwuap yan Kiristoŋe âi tuhum tiŋ pilâm nen kerehâk menenekmâ âwâŋe Anitâ yâkât amutgen katnenekbuap. Otmu ikŋe gurâ yawuâk âwâŋahât amutgen tatbuap. Yawu otmâ Anitâŋe kunnenŋe pato tatbisâp.

²⁹ Otmu Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap yakât torokatmâ sâwe. Bukulipyenŋe nombotŋaŋe “Mumuŋambâ ki yahatnom,” sâmai. Yawu gârâmâ den sâmai ya bulâŋe oap otmuâmâ girawuhât otmâ bukulipyenŋe emelâk muwi ya yengât nâŋgâm kutyenŋe mem kinnjetâ toen katyekmai? Yâhâ Anitâŋe bukulipyenŋe mumuŋambâ mem yahatyekbuapgât dop ki tap otmuâmâ kutyenŋe mem kinnjetâ toen mem katyekmai yamâ imbiâk otmâi.

³⁰ Bukulipne, torokatmâ sâmune nâŋgâŋet. Nenŋe lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepŋe ekyongomunŋe lohimbi nombotŋaŋe topŋe âlâlâ mângâenenekŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ gamain. Yawu gârâmâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne âi yu pilâmbâin.

³¹ Lohimbi âlâ me âlâ belângen manmainŋe sâp girawuân me girawuân nohoŋetâ mumbom? Yawu nâŋgâm manman. Den ekyongoan yu biwinanŋe nâŋgâmune bulâŋe oap. Otmu yakât dopŋeâk yengât yuwu nâŋgâmune bulâŋe oap. Emelâk Kiristohât den pat âlepŋe ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe katbi. Yapâek biwiyenŋe yâkâlen kepeim manmâ gai yakât nâŋgâm mepaeyeksan.

³² Emelâk nâŋe Epeso kapi yuân taka Kiristohât den pat âlepŋe ekyongowan. Sâp yan kapi ambolipŋe nombotŋaŋe kuk otmâ bâsok hâmene mem gulip tuhuwi. Yawu gârâmâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne Epeso kapiân yu âwurem taka nep yuwu ki tuhumbâm.

Otmu torokatmâ sâwe. Lohimbi belângen manmainŋe yuwu sâmai. “Mumuŋe pesuk sâwuap. Yakât otmâ enŋatnenŋeâk watmâ sot kâle sonŋo bau nem heronŋe kakŋan manne.” Den yawu sâmai. Yâhâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne sonŋo bau sot kâle nem heronŋe kakŋan manbâm.

³³ Otmu lok yawuyanŋe taka yen orop yawuâk otŋetâ dondâ bâleap. Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok âlepŋaŋe lok bâleŋe orop hero karanŋim yâhâm genomai yanâmâ lok bâleŋaŋe lok âlepŋe ya yengât enŋatyenŋan kionŋetâ otbuap.

³⁴ Yenŋe nâŋgân nâŋgânyenŋe keterakyiŋgimu bukulipyenŋe Anitâhât den kelaŋgatmai ya yengât nâŋgân nâŋgân ki watŋetgât nanŋan. Ya kâmbukŋe. Den ekyongoan yu nâŋgâm anŋulakŋet.

Mumuŋambâ yahatnom yan towatnenŋe âlâ tetewuap.

³⁵ Yawu gârâmâ yengâlen gâtne âlâ me âlârje yuwu mon sâmbâ ainohonomai. “Nenje girawu otmâ mumunjabâ yahatnom? Me mumunjabâ yahatnom yan towatnenje girawuya tetewuap?”

³⁶ Yawu sâmbâ ainohonomai yakât matne yuwu sâmbâ nângânet. Nowo alikne mem hân kâlehen katmain ya mumu kâmbâ ga takamap. Ga takam hâlihith kânângâmunje ya watmâ yâhâmap. Yâhâ alikne mem hân kâlehen katmain yamâ mumap. Mumu yanak kâmbâ ga takamu bonje anjo tetemap. Yen yukât topne nângâmai yamâ girawu otmâ manmannenjahât topne pâp gumai? Yawu gârâmâ alikne mem hân kâlehen katmain yakât dopneak mum hân kâlehen mem ba karakmain. Otmu kâmbâ ga takamap yakât dopneak mumunjabâ yahatnom.

³⁷ Otmu torokatmâ yuwu sâmbâ nângânet. Ârok kehetneak mem hân kâlehen katmain. Yawu gârâmâ kâmbâ ga takam bonje kinmap yamâ towatne âlâ âlâ.

³⁸ Anitâne ikne engatneak otmâ sot âlâlâhât bonje otmu kehetne yakât towatne ikniak ikniak kalop.

³⁹ Otmu songo bau, hambe gumbam, nai luap, me soki kalapat topne topne yamâ towatne ikniak ikniak katyehop. Otmu lok manmannenje gurâ yawuak ikniak katningiop.

⁴⁰ Yakât otmâ hânân âliwahap topne topne kalop ya towatne ekmâ “Yuâmâ hânân gâtne,” sâmbâ. Me himbimân emetsenje pitu âlâlâ kalop ya gurâ ekmâ “Ewamâ himbimân gâtne,” sâmbâ.

⁴¹ Hilâmgât emetsenje yakât laninje ya ikniak. Otmu omongât emetsenje yakât laninje ya gurâ ikniak. Otmu pituhât laninje ya gurâ ikniak tap. Yawu.

⁴²⁻⁴³ Otmu dop kum den ekyongoan yukât topne yuwu nângânom. Menlipnenje menenekbi yan wâtnenje ki teteop. Yâhâ wâtnenje tij tij sâmap yapâek mesek topne teteningimu mum gamain. Yakât otmâ mumunje hannongojetâ tâtuk sâmbâ. Yâhâ Anitâne mumunjabâ mem yahatnenekbuap yan hâknene ânje ningimu manman kârikjan mannom. Otmu hâknene ânje ya ningimu enakmunje âlepne nandoroje otbuap.

⁴⁴⁻⁴⁹ Kândikum emelâk Anitâne topne katmâ hân mem tâmbânenje, kutne Aram sâmbâ, yâk tuhum yan umutne biwinje katbanjiop. Yâhâ lok tuhuop yakât Mosenje den kulemuop ya yuwu tap.

“Anitâne lok tuhum umut biwinje katbanjimu manop.” Den yawu tap.

Yakât otmâ lohimi Aramgât towat tetewinje muop yawuak mum gara gara otbi. Otmu nen gurâ dop yawuak otmâ mum tâtuk sâmbâ. Yawu gârâmâ lok âlâ himbimâmbâ ge manop yamâ Kutdânenje Yesu Kiristo. Yâkneâmâ umut biwinenje mem hewewenj tuhum yâkâlen biwinenje kepeimunje manman kârikjahât pat kuningiop. Yakât otmâ âwurem ge menenekbuawân Anitâne mumunjabâ mem yahatnenekmâ hâknene ânje ningiwuap. Yâhâ emelâk Kiristorje mumunjabâ yahatmâ hâkne ânje miop yawuya ningiwuap.

⁵⁰ Bukulipne, den ekyongoan yukât topne yuwu nângânom. Emelâk tosa-nenjahât huhojne hânân yu manmâ yâhâm munongât Anitâne sâmbâ kalop. Yakât otmâ hânân manman manmain yu torokatmâ himbimân yuwuak mannomgât dop ki tap.

⁵¹⁻⁵² Yâhâ mumunjabâ yahatnomgât Anitâne den biwinan kalop yamâ yuwu. Sâp pesuk sâwuawân anjelo âlârje lâmun bânje kunbuap. Lâmun kunmu Anitâne in yawu, sennenje pelej bok otmap yakât dopneak mumunjabâ

mem yahatnenekbuap. Mem yahatnenekmu lohimbi mannomai ya orop menduhunenekbuap. Menduhunenekmâ manmannenŋe âiŋe ningiwuap yakât dop kum sâwe.

⁵³ Soki âlâ sâmbâlâkŋaŋe tatmâ kon sâmap. Kon sâmb bumbulele otmâp. Yakât dopŋeâk nenŋe hâknenŋe hâŋŋiŋe pilânom.

⁵⁴⁻⁵⁵ Pilâmunŋe hâknenŋe âiŋe ningimu haŋgalakmâ manman kârikŋan manbisâin. Yâhâ sâp yiwerenŋe yuâmâ hâhiwin kakŋan manmâ mum gamain. Yâhâ hâmbâi hâknenŋe âiŋe ningimu menom yan hâhiwin barak manmâ yâhâmbisâin. Emelâk Anitâŋe ya sâmb kalopgât otmâ yakât bulâŋe tetewuap. Yakât poropete âlâŋe den kulemguoŋe ya yuwu tap.

“Anitâŋe Mumuhât Amboŋe mem ge katbuap yapâek lohimbi ki munomai.”

Otmu Anitâŋe poropete âlâ den yuwu ekumu kulemguoŋe.

“Bâe, Mumuhât Amboŋe, lohimbi hilipyongowuatgât dop biatsap. Otmu hâhiwin yingim yâhâwuatgât dop gurâ ki tap.” Den yawu tap.

⁵⁶ Yakât otmâ yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Biwinenŋambâ nâŋgân nâŋgân bâleŋe topŋe topŋe tetemu ya watmâ otmunŋe bâlemap. Otmunŋe bâlemap yan Anitâhât girem den nâŋgâmunŋe biwinenŋan hâumu girem den ya longâem tosa miain sâmb nanŋanŋimain. Yawu manmain yakât huhopŋe Manman bâleŋahât Amboŋaŋe hâhiwin topŋe topŋe ningimu manmâ mum gamain.

⁵⁷ Yawu gârâmâ Anitâŋe tihitnenŋe otmâ Kutdânenŋe Yesu Kiristo hâŋgângumu ge kawenenŋan kinmâ tosanenŋahât matŋe miop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim yâkât wâtŋan kinmunŋe Manman Bâleŋahât Amboŋaŋe ki mem ge katnenekbuap. Yawuâk manmâ munom otmuâmâ sâp pesuk sâwuawân Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap. Yakât otmâ Anitâ mepaenom.

⁵⁸ Bukulipne, biwiyenŋaŋe Kutdâhâlen tiŋâk hikum mannomai. Yawu otmâ âi sâmb yingioŋe yakât biwiyenŋaŋe tiŋâk kepeim tuhuŋetâ bulâŋe topŋe topŋe tetewuap.

16

Yerusalem kapi ambolipŋe yengât tewetsenŋe menduhuwi.

¹ Otmu Yerusalem kapi ambolipŋe Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim mansai ya nombotŋaŋe senŋe âlâlâhât umburuk mansai ya yengât den pat ekyongomune nâŋgâwi. Yâhâ yeŋe girawu tânyongonom sâmb âinohowi yakât yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Galatia kapi ambolipŋe tewetsenŋe menduhunomai sâmb mâtâp tiripyongowan yawuâk yen tiripyongomune otmomai.

² Nâŋe yengâlen takawom yan nanŋe menduhum katne sâmb pânŋetâ biatmapgât nâŋgâm Sande ârândân menduhuaknomai yan nepyenahât hâmerŋe memai yakât torehenŋe mem Yerusalem kapi ambolipŋe yengât pat sâmb menduhum konohân katŋetâ tatbuap.

³ Otmu takawom yan yeŋe bukulipyenŋe nombotŋaŋe nanŋe mem ari Yerusalem kapi ambolipŋe yinginomai sâmb lok katyekbi ya pepa kulemgum yingiwom. Kulemgum yingimune mem ari Yerusalem kapi ambolipŋe tiripyongonŋetâ buku otyinginomai.

⁴ Yawu gârâmâ nine orowâk arinomgât mâtâp tetewuap otmuâmâ orowâk arinom.

Pauloŋe nep tuhuwom sâmb nâŋgân nâŋgân kalop.

⁵ Yâhâ nâmâ Epeso kapi yu pilâm yengâlen takawom. Angoân Makeronia hânân kapi tatmâ arap ya yengâlen ari Kiristohât komolipņe girawu mansai ya kapi ârândâņ hawamgum yekmâ yanĵak yengâlen takawom.

⁶⁻⁷ Yengâlen takamune yen orop tipiņe mannom. Yawu gârâmâ Kutdânennĵaņe nâņgânihimu yen orop sâp kâlep manmâ to yambu pesuk sâek sâm mambotbom. Otmu to yambu pesuk sâwuap yan mâtâp meniņiņetâ wosapâ me wosapâ ariwom yakât ki nanĵan.

⁸⁻⁹ Sâp yuâmâ Epeso kapi yuân manmâ Kiristohât den pat âlepņe kâsikum yingimune lohimbi dondâņe yâkâlen biwiyenĵe katnomaiĵat mâtâp teteap. Otmâ lok dondâņe gurâ mâtâp yu manĵuniĵine sâm oai. Yakât otmâ tipiņe tatmâ âi tuhumune Pentikos hombaņ otbuawân kapi yu pilâm Makeronia ariwom.

¹⁰⁻¹¹ Timoteoņe yengâlen takawuap yan ki ekmâ mete kârâ otnomai. Nâņe Kutdâhât hoņ bawanĵim âi meman yukât dopņeâk hoņ bawanĵim âi memap. Yakât otmâ takamu buku otbaņĵim mâtâp mewanĵiņetâ lohotņan takamu eņaknom. Yâhâ nâmâ bukulipyenĵe orop manmâ yâkât mambotbaņĵiain.

¹² Otmu bukunenĵe Apolo yâkât yuwu sâmune nâņgâņet. Bukulipyenĵe pilânenekmâ yengâlen âwurenomai yan gâ orowâk arinomai sâm ekum meme sâsâ tuhum gan. Yawu gârâmâ sâp yiwerenĵeâmâ orowâk takanomaiĵat hâkâņ oap. Yâhâ sâp âlâen mâtâp tetewanĵiwuap yanâmâ âlepņe hâņĵangumune yengâlen takawuap.

Den bânĵe sâop.

¹³ Otmu yenĵe Kiristohât wâtņan kinmâ yuwu otmâ mannomai. Biwiyenĵambâ nâņĵân nâņĵân bâleņe âlâlâ tetemu ya watmâ otmain sâm biwiyenĵe galemahom mannomai. Me bukulipyenĵe nombotņe Kiristohât den kelanĵatmaiņe eņĵatyenĵan kioņmaiĵat biwiyenĵe ki pâlâmņe otbuap. Yawu manmâ Kiristohâlen biwiyenĵe hikuakmâ konohâk otmu tanaĵom mannomai. Otmu lohimbi belâņen manmaiņe mâtâp manguyiņĵimaiĵat kârihem kinmâ manmanyenĵe galemahom mannomai.

¹⁴ Otmu Kiristo orop biwiyenĵe kepeiakmâ konohâk otmu tep âlep nanĵanĵim hoņ bawanĵinomai.

¹⁵⁻¹⁶ Bukulipne, angoân yengâlen gâtņe lok âlâ, kutņe Setepanas sâm, hep torehenlipņe orowâk Kiristohâlen biwiyenĵe kepeiwi. Yawu otbi yapâek manmâ gai ya topyenĵe nâņĵâm heņĵenĵuai. Otmu Akaia hânân kapi tatmâ arap yakât ambolipņe Kiristohâlen biwiyenĵe kepeim manmai ya yengât nâņĵâm yâkņe hoņ bayiņĵim mansai. Yakât otmâ yenĵe lohimbi yawuya yengât nâņĵaņetâ yahatmu amutyenĵan manĵetĵat nanĵan.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu yen orop ki eņakmâ mansaingât tepne dondâ nâņĵanyiņĵian. Yawu gârâmâ Setepanas bukyâhâtņe, kutyetņe Potunato yet Akaiko sâm, yâkņe yenĵe tepyenĵe nâņĵaniĵiai yakât eknohoņetâ biwine huruņ sâop. Yakât otmâ tep hero nâņĵanyiņĵian. Otmu hâņĵanyongomune âwurenomai yan nâņe heroņe nâņĵanyiņĵim mansan yakât den pat ekyongoņetâ yen gurâ yawuâk biwiyenĵe huruņ sâwuap. Yakât otmâ yengâlen takanomai yan ewe katyekno-maiĵat nanĵan.

¹⁹ Den bânĵe sâwoman. Asia hânân yu kapi tatmâ arap yakât ambolipņe biwiyenĵe Kiristohâlen kepeim mansaiņe yengât nâņĵanyiņĵiai. Otmu lohimbi yâhâp, kutyetņe Akuila yet Pisisila, lohimbi nombotņe yâk yetĵat emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristohât den alahum kiki mewanĵim mepaemai yanĵe orowâk yengât nâņĵanyiņĵiai.

²⁰ Otmu bukulpne nâ orowâk tânahom mansainje yawuâk nângâyîngiai. Otmu Anitâ yet Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai yene herone nannginimai.

²¹ Otmu lok ekap yu kulemguaup yu ekumune kiripi nihimu nine bâtnaje bângehén kutne kulemguan yu ekmâ nâje herone nângâyîngian yawu nângânimai.

²² Yawu gârâmâ yengâlen gâtje âlâ me âlâje Kutdânenje ki ewe katmâ yâkâlen biwiyenaje kepeim mansai yamâ Anitâje hilipyongowuapgât nanngan. Yakât Kutdânenje âwurem gewuap.

²³ Kutdânenje Yesu tihitnenje otmapje biwi nângân nângânyerje mem konohân tuhumu kepeiakmâ manngêtgât Anitâ ulitguman.

²⁴ Yen orop biwinenaje Kiristohâlen kepeim mansain. Yawu manmâ biwinaje kepeiyekmâ nângâyîngim mansan. Yawuâk.

Nâ bukuyeje,
Paulo

2 Korinti

Paulonje Korinti yengât ekap betñan kulemgum katyiñgiop.

O bukulpne,

¹ Yen Korinti kapi ambolipñe otmu Akaia hânân kapi nombotñe tatmâ arap ya ambolipñe orop Yesu Kiristohâlen biwiyenjañe kepeim tem lâuwangim manñetgât Anitâñe meyeñop. Nâ Paulo. Emelâk Awoñnenñe Anitâñe Yesu Kiristohât aposolo sâm âi nihiop ya mem mansan. Otmu bukunenñe âlâ, kutñe Timoteo, yâkñe nâ orop tânahom mansait. Netñe heronje nângâyiñgim ekap yu kulemgum katyiñgiat.

² Awoñnenñe Anitâ otmu Kutdânenñe Yesu Kiristo yâkñe engatyetñeâk otmâ nângâyiñgim tihityenje otmutâ biwi nângân nângânyenjañe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât nângâyiñgim ulitgum gaman.

Anitâñe biwi sânduhân katnenekmap.

³⁻⁴ Umatñe topñe topñe teteningimawân Awoñnenñe Anitâ, Tihit tihit otmu Biwi Sânduk Amboñjañe mem hewewej tuhunenekmâ biwi sânduhân katnenekmap. Yakât nângâm Kutdânenñe Yesu Kiristo âwâñe mepaem mannom. Otmu bukulpnenñe yengâlen umatñe topñe topñe teteyiñgiwuap nenñe gurâ yâkât wâtñan kinmâ yan mem sânduk tuhuygnom.

⁵ Emelâk Kiristonje ikñe den pat âlepñe ekyongominiop ya nângâñetâ gemu bet pilâm mem âlâlâ tuhuñetâ sâtgum muop. Otmu nenñe yâkâlen biwinenñe kepeim tem lâuwangim den pat âlepñe lohimbî ekyongomonñe nombotñe nângâñetâ gemu bet pilâm emelâk Kiristo mem âlâlâ tuhuwi yakât dopñeâk mem âlâlâ tuhuneneksai. Yawu gârâmâ biwinenñe Kiristo orop hikuakmâ konohâk otmu mansain. Yakât otmâ mem âlâlâ tuhunenekmaiân yâkñe mem hewewej tuhunenekmu biwi sânduhân manmain.

⁶ Otmu yenje Kiristohâlen biwiyenjañe tiñâk kepeim manñetâ manman kârikñan katyekbuapgât nângâm netñe tem lâuwangim manmutñe umatñe âlâlâ kaknetñan yâhâmap. Yâhâ umatñe âlâlâ kaknetñan yâhâmap yan ikñe wâtñan kinmâ biwinetñe yâkâlenâk kepeim manmutñe biwinetñe ki orotok sâmâp. Otmu yen gurâ yawu manñetâ umatñe âlâlâ teteyiñgiuwawân biwiyenje ki orotok sâwuap.

⁷ Yenje yawu manmâ ki lohotñe otnomai yakât nângâm engat yâhâp ki otmait.

⁸ Bukulpne, emelâk Asia hânân manbit yan umatñe dondâhâlâk kaknetñan yâhâmu hâhiwin nângâwit yakât yuwu sâmune nângâñet. Umatñe ya kaknetñan yâhâmu biwinetñe orotok sâop yan mumutñe hâknetñe sânduk sâwuapgât nângâwit.

⁹ Otmu emelâk Anitâñe mundomgât sâpñe kalop ya tetenitgiwomap sâm biwinetñe memâk manbit. Yawu gârâmâ netñe wâtñetñanâk torokatmâ mandomgât dop ki tap. Yakât nângâmutñe harj sânitgiâkgât Anitâñe nângâmu umatñe yu kaknetñan yâhâop. Umatñe yu kaknetñan yâhâmu yan biwinetñe yâkâlen kepeim wâtñan kindehât mem hewewej tuhuneleñop.

Yawu tuhunelekmâ yan lok mumunje mumunambâ mem yahatyekmu man-nomai yakât dopneâk mâmâne otnitgimu biwinetje hurun sâmu manman âlepnan manbit.

¹⁰ Yawu otmâ umatje kaknetjan yâhâop yapâ menelehop. Otmu sâp âlâen umatje âlâ kaknetjan yâhâuwawân yawuâk yapâ menelekmâ manman âlepnan katnelekebe sâm ki pâpguwuap.

¹¹ Yawu gârâmâ yuwu sâmune nângânet. Umatje kaknetjan yâhâuwap yan yen lok kinjitje orowâkne biwiyenaje hikum netgât nângâm Anitâ ulitguno-mai. Anitâ ulitgunetâ yawuâk tepje nângânitgimu hâmenetje kinbuap. Yakât otmâ netgât sâm herone otbangim mepaenomai.

¹² Yeje nângâm bâlenihimaihât yuwu sâmune nângânet. Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otnihimu yen otmu lohimbî belângen manmai den perâkne âlâ ki ekyongom gaman. Otmu yu me ya otyingiman ya gurâ uwawapne bia otyingiman. Yawu otyingiman yan lohimbî belângen man-mai ya yengât orotmeme me nângân nângân ki watmâ otyingiman. Yakât otmâ Wâtgât mâmânahât Heakne biwine ekmu ârandân oap yawu biwinaje nanngan. Yakât otmâ ki anulakmâ mansan.

¹³ Emelâk den kulemgumune sâlikum topne nângâm hengenjuetgât den ya topnambâek kulemgum katyingingiwan.

¹⁴ Yawu gârâmâ yengâlen gâtne nombotnaje den ya sâlikum nâhât bi-winan girawu tap yakât nângânetâ ki keterakyingimu nângâm bâlenihim gai. Yawu gârâmâ biwinaan tap yu nângâm hengen-gum ewe katneketgât biwine mem mansan. Ewe katneketâ biwinenaje hikuakmâ konohâk otmu Kutdânenje Yesu Kiristo âwurem gewuawân yakât senjan kinmâ herone nannganingom.

Paulone Korinti kapi ariwuapgât nângâmu umatje otmu pilâop.

¹⁵⁻¹⁶ Yâhâ yeje herone nângânihim mansai yakât ki nângâm ketet otman. Emelâk Epeso kapiânâk tatmâ den yuwu katyingingiwan.

“Kapi yu pilâm Makeronia hânân ariwom yan angoân saru hâtikum yengâlen takamune tipine tatnom. Tipine tatmâ mâtâp menihinetâ Makeronia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipne yekmâ benje âlâkuâk yengâlen âwurem takamune tatnom. Otmu yapâ yawuâk mâtâp menihinetâ Yuraia hânân ariwom.”

¹⁷ Biwinaje yawu nângâm den ya yengâlen katmune takamu ekbi. Sâp yan mâtâp biatmu yengâlen ki takawan. Yakât otmâ nâhâitje “Taka nenekbom sâop yamâ imbiâk sâop,” yawu mon nângâwi. Nâne yu me ya otbom sâm ekyongoman yakât kakjan ninahâlâk nângâmunne yahatmu nângân nângân âlâ ki hâukuman. Me biwi yâhâp ki otman.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ Anitâmâ bulâne Ambone. Yakât otmâ yâkne den imbiâk ki eknongomap. Yakât otmâ nâne Sila yet Timoteo orop Anitâhât nanne Yesu Kiristo yâkât den pat âlepne ya kâsikum yingiminiwin yan Kiristone den imbiâk eknongominiop yawu sâm ki ekyongominiwin. Yâkne Anitâhât den bulâne eknongominiop ya nenne gurâ tâj tâjâk ekyongominiwin.

²⁰ Otmu emet inânjan Anitâne nen Yura lohimbî otmu yen pâku lohimbî tihitnenne otmâ ikne hon bawane hângângumu ge manman âlepnan katnenekbuap sâm den hikuop. Yâhâ Yesu Kiristone hohetnenjan tetem manop yâkâlen den yakât bulâne aksisihâk tetem hengenjuop. Yakât otmâ nenne bulâne yakât nângâm “ya bonnanâk” sâm Anitâ mepaemain. Anitâ

ikñak māmâñe otingimu Kiristohâlen biwinenñaje tiñak kepeim kârihem manmain.

²¹⁻²² Yawu manmâ yâhânehât Anitâñe menenekmâ nine nanne baratne sâam pat kuniñgiop. Pat yakât bulâñe ki biatningiâkgât Wâtgât māmâñahât Heak hângangumu ge biwinenñe mem hewewenñe tuhunenekmap. Yakât otmâ hâmbâi Anitâñe menenekmâ ikñan torokatnemeku manman kârikñahât bulâñe menom yakât nângâm enñgat yâhâp ki otmain.

²³⁻²⁴ Yengâlen ki takawan yakât yuwu sâamune nângâñet. Yengâlen taka kuwikyekmâ den sâyinñiwomgât nângâmune umatñe olop. Yawuhât otmâ Epeso kapi pilâm Makeronia hânân tâñ tâñak takawan. Yeñe Kiristohâlen biwiyeñaje kepeim mansai. Yakât otmâ den wuân me wuângat nângâñetâ bulâñe otmu lâum manñetgât nen Kiristohât aposololipñaje ki meme sâsâ tuhuyekmain. Yawu otmâ yeñe biwiyeñaje kepeiakmâ konohâk otmu heronñe nanñanñinñet sâam yen orop buku oranñim tânahom mansain. Den yan yu Anitâñe nângâmu bulâñe oap.

2

¹ Yâhâ emelâk yengâlen taka den sâyinñiwan yan yengâlen gâtñe nombotñaje nângâm bâlenihiwi. Yakât otmâ âlâkuâk taka den sâyinñimune tepyeñe bâlemap sâam pilâm yuân tohowan.

² Yawu gârâmâ yengâlen taka den sâyinñimune tepyeñe bâleop mâne yengu yawuâk otmâ tep hero kakñan ki katnekbâi.

³ Yâhâ nâñe topñe katmâ Kiristohât den pat âlepñe kâsikum yinñiminiwan. Yakât otmâ yeñe otbi mewi yakât nângâmune biwine heronñe otminiop yakât nângâm yeñe yawuâk otmâ mannomai, yawu biwinanñe nângâwan. Yakât otmâ yengâlen takawan mâne tep heronñe kakñan katnekbâihât dopñe otbâp. Yamâ taka den sâyinñimune nângâm bâlenihinomai nângâm pepa kulemgum katyinñimune ekbi.

⁴ Yawu gârâmâ biwinanñe kepeiyekmâ mansan. Yakât otmâ pepa kulemguwan ya sâlikum nângâñetâ tepyeñe bâlewuap nângâm tepne nângâyinñim dondâ isewan. Yawu otmâ ya sâlikum nângâm nâhâitñe “Nângâningimap yanñak pepa yu kulemgum katningimu takap,” sâam nângânomaihât yawu kulemguwan.

Lok âlâñe otmâ tâpikguop yakât tosa pilâwanñiwi.

⁵⁻⁶ Yengâlen gâtñe lok âlâñe otmâ tâpikguminiop. Yakât otmâ lohimbi dondâñe tep bâle pato nângâwanñim den âiân katbi. Den âiân katmâ sâam hârewanñim kewilâñetâ ari biwiñe gemu manmâ gap. Lok yanñe yen orowâk manmâ otmu bâleop yakât otmâ yeñe kewilâñetâ manmâ gap yakât nângâmune ârândâñ oap. Den sâam hârewanñiwi yamâ pesuk sâawanñimu yengâlen torokalakumu manñetgât nanñan.

⁷ Yâkñe yawuâk tâtâem otmâ manmâ yâhâmu biwiñe mumu yanñak Kiristo betgumapñet yanñak tosanñe pilâm biwiñe mem hewewenñe tuhunñetâ orowâk mannomai.

⁸ Otmu tepyeñe nângâwanñim mansai yakât nângâmu keterakbanñiâkgât buku otbanñinomai.

⁹ Otmu yeñe nâhât sât watmâ lok ya den âiân katmâ sâam hârewanñinomai me bia yawu biwinanñe nângâm pepa kulemgum katyinñiwan.

¹⁰ Yâhâ otmâ tâpikguop yakât tosa ninahâk ki pilâwanñiwom. Anñoân yeñe tosanñe pilâwanñinomai yan yengât nângâmune ârândâñ otbuap. Yeñe

yawu otjetâ nâku yawuâk tosanje pilâwanjiwom yan Kiristone yakât nângâmû ârândâŋ otbuap.

¹¹ Otmu Satan Manman bâlenjahât Amboŋanje nen kerek hiliwahonehât kâitnongomap yakât topnje nângâm henjenjuain. Yakât otmâ lok yakât tosa pilâwanjinom yanâmâ Satangât mâtâp manjuwanjinom.

Pauloŋe Epeso kapi pilâm Makeronia hânân ariop.

¹² Otmu bukune Titone yengâlembâ takamu Toroa kapiân penangiakmâ yengât den pat eknohomu nângâwom sâŋ Epeso kapi pilâm Toroa kapiân ari mambotbanjiwan. Mambotbanjiwan yan Kiristo hoŋ bawanjim yâkât den pat âlepŋe kapi ambolipŋe kâsikum yinŋiwan. Kâsikum yinŋimune lohimbî dondâŋe yâkâlen biwiyenŋe katbi.

¹³ Yawu gârâmâ mambotbanjimune biatmu yaŋak yengât nângâm dondâ gorânihiop. Yakât otmâ kapi ambolipŋe pilâyekmâ wanŋa mem Makeronia hânân takawan. Takamune penangiakmâ yengât den pat ya eknohop.

Kiristohât den pat ekyongonetâ nângâŋetâ âilonŋo olop.

¹⁴ Yengât den pat eknohomu nângâm biwine sânduk sâmu Anitâ mepaewan. Nenŋe Kiristo orop biwinenŋanje kepeiakmâ konohâk otmu manmain yan Anitâŋe mâmâŋe otningimu yâkât âi memunŋe bulâŋe tetemap. Mâmâŋe otningimu Kiristohât den pat âlepŋe sâŋ haok tuhumunŋe hânŋan kulemŋan arimap. Otmu nenŋe hotomŋe nângâmunŋe âilonŋo otmap yakât dopŋeâk lohimbî hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe den pat âlepŋe ya nângâŋetâ âilonŋo otmap.

¹⁵⁻¹⁶ Nângâŋetâ âilonŋo otmu Manman Amboŋanje mem hewewenŋe tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyenŋe katjetâ manman kârikŋahât pat kuyinŋimap. Lohimbî yaŋeâmâ den pat ya nângâŋetâ hotomŋe âilonŋo pilâmap yakât dop otmap. Yâhâ lohimbî nombotŋe hiliwahonomaihât pat mansainŋe ya nângâŋetâ korokŋe pilâmap yakât dop otmap. Yakât otmâ nângâŋetâ gemu bet pilâm hiliwahonomai. Lok girawuyanŋe âi yu menjetâ dopŋan otbuap? Yakât yuwu sâmune nângâŋet. Kiristone menenekmâ aposolo âi sâŋ ningiop. Yakât otmâ hoŋ bawanjim yâkât den pat âlepŋe ekyongomain. Ekyongomain yan hotomŋe pilâmu nângâmunŋe âilonŋo otmap yakât dopŋeâk Anitâŋe nângâningimu âilonŋo otmap.

¹⁷ Yâhâ lok perâkŋe dondâhâlâkŋe biwiyenŋe kurihiakmâ tewetsenŋahâlâk nângâm yengâlen taka Kiristohât den pat kelanŋatmâ kâsikum yinŋimai. Yâkŋe otmai yawu ki otmain. Anitâ ikŋak den âlâlâ biwinenŋan katmap ya ekyongomain. Yâkŋe nenekmu ârândâŋ olâk sâŋ Kiristo hoŋ bawanjim den tâŋ tâŋâk ekyongomain.

3

Nenŋe wâtnenŋanâk kinnâ Kiristo hoŋ bawanjinomgât dop ki tap.

¹ Den ekyongoan yu nângâm nâhâitŋe “Ikŋahât nângâmû yahatsap” sâmai me bia? Den âlâ yuwu sâmune nângâŋet. Emelâk lok nombotŋe yengât bukulipyenŋe herone nângâyinŋim pepa mem kulemgum yinŋiwi ya mem taka tiripyongonetâ sâlikum buku otyinŋetâ orowâk tatmâ den kâsikum yinŋim gai. Otmu âiyenŋe tuhum pesuk pilâm Kiristohât komot âlâhâlen ari nep tuhunomai yan “Pepa kulemgum ninginetâ mem ari tiripyongonom,” sâŋ ulityongonomai. Yawu otmai yamâ nâŋe yawu ki otman.

² Yâhâ lok âlâ me âlâje nâhât âi yukât topnje nângâne sâm otjetâ pepa âlâ ki tiripyongomune eknomai. Yengât manmanyenje ekmai yan nâhât pepa ekmai yakât dop oap. Yakât otmâ yuwu sâmunne nângâjet.

³ Kiristoje hângânnohomu ikne den pat âlepne ekyongowan. Ekyongomune nângâjetâ Anitâ Manman Ambojanje ikne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge mem hewewenj tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyenje katbi. Yakât otmâ yengâlen bulâje teteap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâje manmanyenje eknomai yan nâje Kiristo hoj bawanjiman yakât topnje nângâm henjenjunomai. Yakât otmâ yene pepa kulemgum nihinomaihât ki nângâman. Otmu torokatmâ sâwe. Emelâhâmâ Anitâje girem den Mose ekumu tape mem kulemgup ya Isirae lohimbinje sâlikum Anitâhât topnje tipine nângâwi. Yâhâ sâp yiwerenje yuâmâ Wâtgât mâmâjahât Heakne Anitâhât biwinjan den âlâlâ tatmap ya mem biwinenjan katmap.

⁴⁻⁵ Yakât otmâ nenje wâtnejenâk kinmâ âi memunne bulâje tetemap sânomgât dop âlâ ki tap. Kiristohâlen biwinenjanje tinâk kepeim Anitâhât wâtjan kinmâ âi memunne nenekmu dopjan otmap.

⁶ Kiristoje manman kârikjahât mâtâp âine mem teteningiop. Yakât otmâ hoj bawanjiwehât Anitâje menekmâ âi sâm nihiop. Otmu Wâtgât mâmâjahât Heakne mâmâje otnihimu mâtâp âine ya watmâ yâhâm yan manman kârikjahât bulâje membom. Yâhâ lohimbinje girem den nângâmai yan biwiyenjambâ nângân nângân bâlenje tetemu otjetâ bâlemap. Yakât otmâ yawuâk torokatmâ otnomai yan matne umatne yingimu mem hiliwahonoma.

Kiristoje mâtâp âine meningiop yakât nângâmunje yahatmap.

⁷⁻¹¹ Emelâk Anitâje girem den Mose ekumu tape mem kulemgup. Yakât kakjan girem den ya Isirae lohimbi ekyongomu nângâjetâ biwi nângân nângânyenjan hâumu yan otmâ tâpikguminiwi yakât nângâm anulakbi. Otmu yapâek girem den lâum pâpgum yanjak hiliwahonmgât pat mansain yawu nângâm manmâ gai.

Yâhâ sâp yuâmâ Kiristohât den pat âlepne nângâmunje Wâtgât mâmâjahât Heakne mem hewewenj tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenjanje kepeim mansain. Yawu manmunne Anitâje tosa pilâm manman kârikjahât pat kuningimu mansain yawu nângâmunje biwinenne huruj sâmap. Biwinenne huruj sâmu Wâtgât mâmâjahât Heakne mâmâje otningimu Kiristo hoj bawanjim mansain.

Kândikum emelâk Anitâje girem den ya Mose ekumu kulemgup yan ikne lajinjanje siliñ siliñ sâm Mosehât kundenjan hâumu kaok bolanj bolanj olop. Yawu otmu pumjambâ âwurem gemu mâtâwânâk kundenje kâiâkne olop. Kundenje kâiâkne olop yamâ Isirae lohimbinje ekjetâ irik irik sâmu dânjâk ki ekbi.

Yâhâ sâp yuâmâ Kiristohât den pat âlepne nângâmain yan Anitâhât lajinjanje biwi nângân nângânnenjan pilâmu hanj sâningimap yamâ bok sâwuapgât dop âlâ ki tap. Emelâk lajinjanje Mosehât kundenjan hâuop yamâ bialop. Yâhâ sâp yuâmâ lajinjanje lok biwinenjan pilâmap yanjeâmâ emelâk gâtne ya wangim biwinenjan pilâm yâhâwuap. Yakât otmâ nângâmunje âlâ kândâkdâ otmap.

¹² Otmu nenje Kiristohât den pat âlepne lohimbi kâsikum yingimunje nângâmai. Nângâmai yan Anitâhât lajinjanje biwiyenjan pilâmu hanj sâyingiwuap yakât nângâm den tãñ tãnjâk kâsikum yingimain.

13 Yâhâ emelâk Moseje olop yan hâum sâmunen nângâñet. Emelâk Moseje Sinai pumñan yâhâmu Anitâ orop den olowot. Den otmutâ yan yâkât lañinñaje Mosehât kundennan hâumu kaok bolañ bolañ olop. Yâhâ den otmutâ pesuk sâmu pumñambâ âwurem gemu mâtâwânâk kundenne kâiâkñe olop. Otmu Anitâhât den Isirae lohimbi ekyongop yan lañinne biatmu kundenne ekmai sâm sângum potonne mem kundenne kâtâpñum den ekyongop. Yawu ekyongom benne âlâkuâk Anitâ orop den otde sâm pumñan âwurem yâhâop yan sângum potonñaje kundenne kâtâpñuop ya mem gahaemu den olowot. Den otmutâ lañinñaje kundennan hâumu âlâkuâk kaok bolañ bolañ olop. Yawu gârâmâ emelâk Mose otmu Isirae lohimbinje otminiwi ya watmâ ki otmâ mansain. Yakât yuwu sâmunen nângâñet.

14-16 Moseje kundenne kâtâpñumu Isirae lohimbinje ki ekbi yakât dopñeâk biwi nângân nângânyeje manguakmu Anitâhât den ekyongop ya nângâñetâ ki keterakyinñiop. Sâp yapâek Isirae lohimbi tetem manmâ gai ya yengât biwi nângân nângânyeje yawuâk manguakmu miti den kândikum kulemguiwi ya sâlikum nângâñetâ ki keterakyinñimap. Yawu gârâmâ Moseje âwurem Anitâhâlen yâhâop yakât den kulemguiop ya yuwu tap.

“Kutdâhâlen âwurem yâhâwe sâm sângum potonñaje kundenne kâtâpñuop ya mem gahaem ehop.” Den yawu tap.

Otmu yakât dopñeâk Isirae lohimbi otmu lohimbi wosapâ wosapâ manmai yanje Kutdânenñe Kiristohâlen biwiyenje katmai yan ikñak biwi nângân nângânyeje mem pâron pilâyinñimu miti den ya sâlikum nângâñetâ keterakyinñimap.

17 Otmu lok âlâ me âlâñe Kutdâhâlen biwiyenje katmai yan girem den topñe topñe kulemguiwi yapâ holañyekmap. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenñe tuhuyekmu Anitâhât den nângâñetâ keterakyinñimap.

18 Otmu Moseje Kutdâ orop den olowot yan yâkât lañinñaje Mosehât kundennan hâumu kaok bolañ bolañ olop yan Isirae lohimbinje Kutdâhât towatñe ekbi. Yâhâ nen gurâ yakât dopñeâk mansain yakât yuwu sâmunen nângâñet. Nenñeâmâ angoân Kutdâhâlen biwinnenñaje kepeim tem lâuwangim manbin. Yawu manmunñe Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenñe tuhunenekmu Kutdâñe olop miop yawu otneâk nângâwin. Yawu otneâk nângâwin yan mâmâñe otningimu olop miop yawu otmâ manne sâm otmunñe nenekmu tipñe âlepñe olop. Otmu yakât kakñan otbin mewin ya wangim tem lâuwangim manmunñe nenekmu ârândârñe oap. Otmu yawuâk mâmâñe otningimu manmâ yâhânom yanâmâ Kutdâñe olop miop yawu otmunñe nenekmu dopñan otbuap. Yakât nângâm yawuâk otmâ mannom yan lohimbinje manmannenñan Kutdâhât towatñe eknomai.

4

Pauloñe Kiristohât den pat âlepñe ki kelanñatmâ ekyongop.

1 Nâñe Kiristohât den pat âlepñe pâku lohimbi kâsikum yinñiwelhât Anitâñe tepñe nângâñihim aposolo âi sâm nihiop. Yakât otmâ âi yu memune umatñe âlâlâ tetenihimu biwine ki orotok sâmap.

2 Kiristohât den pat yamâ bulâñe. Yakât otmâ Anitâhât senñan manmâ den ya ki kelanñatmâ kâityongoman. Lohimbi kerekñe den pat yu nângâñetâ bulâñe otmu nâhâitñe “Den bulâñe eknongomap” sâñetgât uwawapñe bia manmâ den tãñ tãñak ekyongoman.

3-4 Yawu gârâmâ den pat yu lohimbî belângen manmai ya ekyongomune nângânetâ helekne otmap. Ya yengât topyene yuwu sâmunne nângânet. Anitâhât lanjinjaŋe biwiyenjan pilâmu Kiristohât den pat nângânetâ haŋ sâyingsimap sâm Manman bâleŋahât Amboŋaŋe biwi nângân nângânyene kâtâpGuyingimu omoŋ bâleŋan tatmai. Yakât otmâ den pat âlepne ekyongomune nângânetâ ki keterakyingsimap. Nângânetâ ki keterakyingsimap yakât otmâ Kiristo yet Anitâ topyetne dop konohâk oap yakât gurâ ki nângânetâ keterakyingsimap.

5 Yeŋe nâhât nângânetâ yahalâkgât ki nângâman. Kutdânenne Kiristo yâkât tem lâuwangim mepaenjetgât yâkât den pat âlepne kâsikum yingim hoŋ bayingsiman.

6 Kândikum emelâk Anitâŋe hân hibim ki kândikyotgowân omoŋ pato sâhâm iop. Omoŋ sâhâop ya Anitâŋe sâmu lanjine pilâop. Yakât dopneâk lohimbî kerek nenne omoŋ bâleŋan manminiwin yan yâkne sâmu lanjinjaŋe biwinenjan pilâop. Biwinenjan pilâmu haŋ sâningimu ikne biwiŋan girawu tap yamâ Kiristone olop miop yan tetemu ekbin.

Anitâhât wâtŋan kinmain yan biwinenne ki gemap.

7 Yawu gârâmâ Anitâhât lanjinjaŋe biwinenjan pilâmu haŋ sâningimu ikne biwiŋan tap ya nângâmâin. Umatne topne topne teteningimu hâhiwin kakŋan manmunne wâtnenne orotok sâmap. Wâtnenne orotok sâmu Anitâhât wâtŋanâk kinmâ Kiristohât den kâsikum yingimunne nângânetâ manman âlepŋahât bulâŋe teteyingimu ekmai. Ya ekmai yan Anitâhât wâtne ekmai.

8 Yâhâ lok belângen manmaiŋe hâhiwin ningiŋetâ biwinenne orotok sâmap. Yawu gârâmâ Anitâhât wâtŋan kinmunne yanâmâ biwinenne ki gemap. Yawu manmunne mâtâp manguningine sâm pângumai.

9 Otmu mem âlâlâ tuhunenekmaiân bâsok mumain. Yawu otmai tuhunenekmaiâke yamâ benne Anitâŋe nângâningimu hâmenenne kinmap.

10-11 Emelâk Yura nengât papatolipnennaŋe Yesu mem ge katne sâm mem âlâlâ tuhum gaŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ muop. Yakât dopneâk lohimbî belângen manmaiŋe nen mem ge katnenekne sâm mem âlâlâ tuhunenekŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ bâsok bâsohâk mumain. Yawu gârâmâ Yesuhât wâtŋan kinmâ yâkât âi ya memain yan lohimbî yaŋe nenekmâ Yesuŋe mumuŋambâ yahatmâ mâmâŋe otyingimu âi memai nengât yawu nângâmâi.

12 Nenne yengât nângâmâ âi mem hâhiwin kakŋan manmain. Yawu manmain yakât huhopne yeŋe yâkâlen biwiyenjaŋe kepeiŋetâ manman kârikŋahât pat kuyingsimu mansai.

13 Emelâk lok âlâ umatne tetewangimu den kulemgup ya yuwu tap.

“Yâkâlen biwinenjaŋe kepeim manban yakât nângâmâ ekuwan.” Den yawu tap.

Lok yaŋe Kutdâhâlen biwiŋaŋe kepeiop yakât den ekuop. Yakât dopneâk Kutdâhâlen biwinenjaŋe kepeim ikne den pat âlepne lohimbî ekyongomâin.

14 Otmu yâkâlen biwinenjaŋe kepeim manmâ yâhânom otmuâmâ Anitâŋe Kiristo mumuŋambâ mem yahalop yakât dopneâk yen orowâk mumuŋambâ mem yahatnenekmu yâkât senŋan kinnom.

15 Yakât nângâmâ manman âlepŋahât bulâŋe yengâlen teteyingâkgât nenne hâhiwin kakŋan Kutdâ hoŋ bawangim ikne den pat âlepne kâsikum yingim gain. Otmu yeŋe gurâ yawuâk den pat âlepne ya sâm haok tuhunomâi. Sâm haok tuhuŋetâ Anitâŋe ikne enŋatneâk otmâ lohimbî tihityene otmâ Kiristo hângângumu ge kawenenjan kinmu kuŋetâ muop yakât nângânomâi. Yakât

nângâm lohimbî kinçitje orowâkne tâtâemâk yâkâlen biwiyenaje kepeim Anitâ heronje nângâwançim mepaenomai.

¹⁶ Yakât nângâm umatje topje topje teteningimawân biwinenje ki gemap. Bulâjanâk nenje hâhiwin kakçan manmâ yâhâm munom. Yawu gârâmâ hilâm ârândâñak Anitâhât Wâtçât mâmâñahât Heakje biwi nângân nângânnenje mem hewewenç tuhumap.

¹⁷⁻¹⁸ Sâp yiwereje yuâmâ Kiristo hoj bawançim hâhiwin kakçan mansain. Yâhâ hâmbâi sâp patoen Anitâje manman kârikçan mem katnenekmu heronje kakçan manmâ yâhâmbisâin. Yakât nângâm manman kârikçan mannom sâm biwinenje galemahom manmâ yâhânom. Yâhâ umatje topje topje teteningimu hâhiwin kakçan manmain yuâmâ sâp ki kâlep otmuâk pesuk sâwuap. Yakât nângâm umatje girawuyanje kaknençan yâhâwuap yakât ki nângâm ketet otmain.

5

Anitâje hâknenje ânje ningimu hançalakmâ manman kârikçan mannom.

¹ Umatje girawuyanje kaknençan yâhâwuap yakât ki nângâm ketet otmain yakât topje yuwu. Nenje hânân yuân kandi manmain. Anitâje selep kandi tuhum katnenekmu yan mansain yawu oap. Yawu gârâmâ manmâ yâhâm munom yanâmâ himbimân yâhâmunje hâknenje ânje ningimu menom yamâ emet kârikje tuhum katnenekmu yan manmâ yâhâmbisâingât dop.

²⁻⁴ Yâhâ hânân yu umatje topje topje teteningimu hâhiwin nângâmainân mumuhât hâknenje ihiwe ihiwe otmap. Yawu gârâmâ mumunje kurihineneknomaihât nângâm ketet otmain. Yâhâ Kiristoje âwurem gemu Anitâje hâknenje ânje mem ningimu hançalakmâ manman kârikçan mannomgât nângâmain.

⁵ Otmu Anitâje ikje orop manman kârikçan manmâ yâhâmbisâin yakât nângâm pat kuningiop. Yâhâ pat yakât bulâne ya ki menom sâm biwi yâhâp otmaingât ikçak Wâtçât mâmâñahât Heak hançangumu ge mem hewewenç tuhunenekmap. Yakât otmâ bulâjanâk manman kârikçan manmâ yâhânom nângâmain.

⁶⁻⁸ Yakât nângâmunje biwinenje ki orotok sâmap. Bulâjanâk hânân yu manmâ Kutdâhât kapi himbimân tap ya ki ekmain. Yawu gârâmâ hân yu pilâm himbimân yâhâm Kutdâ orop mannomgât nângâm biwinenje hikum manmain. Yawu manmâ umatje topje topje kaknençan yâhâmwân biwinenje ki orotok sâmap.

⁹⁻¹⁰ Hâmbâi sâp patoen nen kerekje Kiristohât sençan kinmunje otmain memain ya ekbuap. Ekmu ârândâñ otbuap me ki ârândâñ otbuap yakât dopçan den sâm hâreningim amboçan amboçan matje kâpekningiwuap. Yakât otmâ yuwu nângâmain. Hânân yu torokatmâ mannom me mum himbimân yâhânom yakât ki nângâmain. Yâhâ biwinençaje Kutdâhâlen kepeim hoj bawançim manmunje nenekmu ârândâñ olâkgât nângâmain.

Lok yengât kut patyenjahâlâk ki nângâmunje yahatbuap.

¹¹ Yawu otmâ Kutdâ ewe katmâ mansan. Yakât otmâ lohimbije den pat âlepne nângâñetâ bulâne olâkgât den tâñ tâñak ekyongom engatyeçan geman. Anitâhâlen biwinaje tiñak kepeim tem lâuwangim gan yakât nângânihimu ârândâñ otmap. Otmu yen gurâ yawuâk nângânihinjetâ ârândâñ oap yakât nângâm biwinaje mem mansan.

¹² Yamâ benne nângânihijetâ yahalâkgât ki nângâman. Yâhâ lok nombotņaje gurâ lok âlâ me âlâhât kut patyene nângânetâ yahatmap yâhâk buku otyingimai. Yawu otmai yan buku ya yengât biwiyenjan girawu tap yakât ki nângâmai. Lok yawuyaje yengâlen taka nâhât sâm bâlenomai. Yawu otnomai yan nâje Kiristo hoņ bawanġimune umatņe âlâlâ tetenihimu Anitâņe tihitne otnap yakât ekyongonomai.

¹³ Otmu umatņe topņe topņe tetenihimu hâhiwin kakņan manman yan kârihem kinmâ Kiristohâlen biwinaņe tinġak kepeim âi tuhum hoņ bayingiman. Sâp yan lok nombotņaje nekmâ nâhâitņe “Biwiņe hâlim otmu yu oap,” yawu sâmai.

¹⁴⁻¹⁵ Kiristoņe lohimbi kerek wawaenenekmâ nengât tosa mem kawenennan kinmu Anitâņe betgumu kuņetâ muop. Yakât otmâ betgumu kuņetâ muop yan nen gurâ tosanenġahât matņe sâm Anitâņe betnongomu nonġonetâ muwin yawu olop. Otmu Kiristo mumuġambâ mem yahatmu manman kârikġahât mâtâp mem teteningiop. Yawuhât otmâ tihitnenņe otnap. Yakât nângâmunņe bulâņe otmu nenġahât nângâmunņe gemu yâkât tem lâum hoņ bawanġim mannom.

¹⁶ Emelâk Kiristohâlen biwinnenņe ki katbin yan nângân nângânnenņeâk watmâ lok yengât kut patyenġahâlâk nângâmunņe yahatminiop. Yawu otmâ Kiristohât nângâmunņe tâġat otmuniop. Yawu ġârâmâ yâkâlen biwinnenņe katbin yapâek yâkât biwiņan girawu tap ya nângâmain.

¹⁷ Yâhâ lok âlâ me âlâņe Kiristohâlen biwiyenņe katmai yan mem hewewen tuhuyekmu biwiyenġambâ nângân nângân bâleņe tetemap ya bet pilâmai. Bet pilâņetâ biwi nângân nângânyenņe mem pâroņ pilâyingimu nângân nângân âlepņe biwiyenġambâ tetemu watmai.

Anitâņe kaok nângâningim tosanenņe pilâningimap.

¹⁸⁻¹⁹ Anġoân nen kerekņe Anitâhât nângâmunņe gemu betbanġim gamunņe nângâm bâleningiminiop. Yawu ġârâmâ ikņe enġatņeâk otmâ wawaenenekmâ Kiristo hângângumu ge sâreerenekmâ kawenennan kinmu kuņetâ muop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenņe katmunņe nengât kaok nângâningimap. Kaok nângâningim yan Kiristoņe nengât otmâ muop yakât nângâm tosanenņe pilâningimap. Otmu lohimbi belângen manmai ya den pat âlepņe yu ekyongonehât sâm ningiop. Yawu ġârâmâ yâk yengâlen ari ekyongomunņe Kiristohâlen biwiyenġaje kepeinetâ yâk gurâ yawuâk kaok nângâyingiwuap.

²⁰⁻²¹ Anitâņe Kiristo hângângumu ge koko salehâk manop. Yamâ benne nengât tosaġat otmâ kawenennan kinmu kuņetâ muop. Yakât otmâ nenņe Kiristo orop biwinnenġaje kepeiakmâ konohâk otmu manmain yan Kiristoņe nengât tosaġat otmâ muop yakât nângâm kaok nângâningimap. Kaok nângâningim nenekmu ikņe nanņe baratņe bulâņe otmâ koko salehâk mansain. Otmu yeņe yawuâk Kiristo orop biwiyenġaje kepeiakmâ konohâk otmu manņet sâm ikņe sâtgât otmâ ekyongoain.

6

¹ Anitâņe ikņe enġatņeâk otmâ yen orop wawaenenekmâ mâmâņe otningimu manman âlepġahât bulâņe teteningimu manmâ gain. Bulâņe yawuâk teteyingimu manmâ yâhâņetġat nângâmain.

² Yâhâ emelâk Anitâņe propete âlâ den ekumu kulemġuop ya yuwu tap.

“Emelâk nâñe manman bâlenjahât pañgonâmbâ meyekmâ tihityeñe otbomgât sâp katban ya yiwerene teteap. Yakât otmâ ulitnohoñetâ tânyongowom.”

Den yawu tap yakât yuwu sâmunne nâñgâñet. Sâp kalop ya yu teteap. Yakât otmâ ulitgunjetâ manman bâlenjahât pañgonâmbâ meyekmâ tihityeñe otbuap.

Kiristohât tem lâuwanjim biwinenñe galemahom mannom.

³ Nenñe Kiristohât den pat âlepñe lohimbi kâsikum yingimain yan nengât nep ekñetâ bâlemu den ya betbanjimai sâmbiwinenñe galemahomain.

⁴ Otmu yeñe nengât “Bulâñanâk Anitâhât hoñ bawanjim târârâk manmai,” yawu sâñetgât nenñe yuwu otmâ hoñ bawanjim nep memain. Lohimbi belângen mansaiñe mâtâp mañguningim mem âlâlâ tuhunenekñetâ mâtâpgât pâpgum hâhiwin kakñan manmâ Anitâhâlen biwinenñane kepeim manmâ gain.

⁵ Kiristohât den pat âlepñe ekyongominiwin yan lohimbi nombotñane nâñgâm kuk otmâ mem âlâlâ tuhunenekmâ nongom pâi emetñan katnenekñetâ tatbin. Otmu yapâ holañnenekñetâ ge âi meminiwinân sâp âlâhen omoñe ki iminiwin, me sâp sâsâñan sot ki neminiwin. Yawu otmâ âi hâhiwin kakñan tuhum gain.

⁶ Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otningimu yuwu otmain. Manman girawu manmunñe Anitâñe nenekmu ârândâñ otbuap yakât topñe nâñgâm heñgenjum biwinenñe galemahom uwawapñe bia manmain. Lohimbi nombotñane mem bâlenenekñetâ yakât matñe ki kâpekyingimain. Yawu otmâ lohotñan otyingim mem buku tuhuyekmain.

⁷ Otmu Anitâhât wâtñan kinmâ den kâsikum yingimunñe nâñgâñetâ bulâñe otmap. Yawu otyingimunñe nengât nâñgâm Anitâhât tem lâmu hoñ bawanjim mansai nâñgâmai. Hoñ bawanjim manmain yan Anitâñe nenekmu ârândâñ otmap. Yawu otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otningimu lohimbi ekyongomunñe orotmeme bâleñe betbanjim yâkâlen biwiyenñe katmai. Otmu lohimbi belângen manmainñe mâtâp mañguningine sâmbi otmai yan ki lohotñe otmain.

⁸ Lohimbi nombotñane nâñgâningiñetâ yahatmap. Yâhâ nombotñaneâmâ nâñgâningiñetâ gemap. Nombotñane mepaenenekmai. Yâhâ nombotñaneâmâ den belângen sâmbi baleningimai. Nenñe den bulâñe ekyongomain yan nengât lok perâkñe sâmai.

⁹ Lohimbi nombotñane nengât lok kuldâ sâmai. Yâhâ nombotñaneâmâ lok inñe sâmai. Mesek sâtñan kinmain yan lok nombotñane nenekmâ getek munomai sâmai yamâ benñe belângen wâtnenñe tiñ tiñ sâmu manmunñe nenekmâ pârâk pilâmai. Otmu umatñe âlâlâ teteningimap yan Anitâñe kuwiknenekmu hâmenenñe kinmap.

¹⁰ We bâle nâñgâmain yamâ biwinenñe herone otmap. Lohimbi nombotñane nenekmâ lok umburuk sâmai. Yawu gârâmâ lohimbi kiñgitñe orowâk den kâsikum yingimunñe manman âlepñahât bulâñe topñe topñe yengâlen tetemap. Bonñanâk senñe âlâlâ ki tatningiap. Yawu gârâmâ Anitâñe himbimân yâhâ mannomgât pat kuningiop.

¹¹ Bukulipne, yuwu sâmunne nâñgâñet. Nâñgân nâñgân âlâlâ biwinan tatmap ya âlâ ki kurihian. Nâñgân nâñgân ya kerek sâmbi tetem ekyongoan.

¹² Yeñe nine nanne baratne yawu mansai yakât otmâ biwinane kepeiyekmâ mansan. Yâhâ yeñeâmâ biwiyenñe ki kepeinekma mansai.

13 Yakât nângâm biwinnenjaŋe kepeiakmâ mannehât nanġan.

Lohimbi belângen manmai ya orop biwinnenjaŋe ki hikuakmâ nângân nângânyeje watnom.

14-15 Yeŋe lohimbi belângen mansai ya orop biwiyenjaŋe hikuakmâ nanġanġim tânahonomaihât dop âlâ ki tap. Anitâŋe yen yekmu ârândâŋ olâkgât târârâk manmai. Yâhâ belângen mansaiŋeâmâ kiŋgoŋ maŋgoŋ manmai. Yeŋeâmâ Lanjinje Amboŋe, Kiristo, yâkâlen biwiyenjaŋe kepeim tem lâuwanġim manmai. Yâhâ lohimbi belângen manmai yâkŋeâmâ Omoŋ Amboŋe, Satan, yâkât tem lâuwanġim manmai. Yawu gârâmâ topyeŋeâmâ ikŋiâk ikŋiâk tap. Yakât otmâ yâk orop biwiyenjaŋe ki hikuakmâ tânahonomaihât den yu ekyongoan.

16 Nenâmâ yen orop Anitâ Manman Amboŋahât opon kâmbukŋe yawu mansain. Yakât Anitâŋe den âlâ yuwu sâop.

“Nâŋe nine lohimbi orop tatmâ tihityeŋe otmâ yâhâwom. Tihityeŋe otmune nâhât komot otmâ Anitâ Awoŋnenŋe sâm mepaenekmâ yâhâmbisâi.”

Den yawu sâop. Ambonenŋe Anitâŋe hohetnenŋan tatmâ tihitnenŋe otmap. Yakât otmâ pâku lohimbi hohetyeŋan tatmâ yâk orop biwiyenjaŋe hikuakmâ mannomaihât dop âlâ ki tap.

17-18 Anitâŋe den âlâ yuwu sâm ikŋe lohimbi ekyongop.

“Pâku lohimbiŋe orotmeme kiŋgoŋ manmai. Yakât otmâ yeŋe yâk yengât orotmeme kiŋgoŋ ya pilâm ga yeŋeâk manŋet. Yeŋeâk mannomai yanâmâ nine nanne baratne sâm meyekbom. Meyekmune yeŋe gurâ Awoŋnenŋe sâm nâhâlen torokatŋetâ orowâk tatnom. Anitâ Wâtġât Amboŋaŋe den yawu sâop.”

7

1 Bukulipne, yuwu sâmune nângâŋet. Anitâŋe nine nanne baratne sâm menenekmu orowâk tatmunŋe tihitnenŋe otbuap yakât pat kuningiop. Yakât nângâm ewewanġim yâkât senŋan koko salehâk manne sâm orotmeme bâleŋe pilânom. Otmu nângân nângân âlâ me âlâŋe biwinnenŋe mem bâleningimap ya gurâ pilânom.

Pauloŋe Korinti yengât biwi hero nângâyiŋġiminiop.

2 Nâŋe yengâlen puwâk takawan yapâek ki kâityongom manmâ gan. Me yengâlen gâtŋe âlâ me âlâ ki mem bâleyekmâ gan. Me den kâsikum yiŋġim gan ya nângâm lok âlâ me âlâŋe Kiristo ki betguwi. Embâŋâmbâek yawu manmâ gan. Yakât otmâ yeŋe biwiyenjaŋe nâ orop kepeiakmâ kaok nanġanġim mannehât nanġan.

3 Yâhâ yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe nâhâitŋe “Mem bâlenenekmâ mansap,” nângâmai. Yawu nângâmai yamâ den ekyongoan yu nângâŋetâ biwiyenjan hâuâkgât ki yan. Bulâŋanâk biwinaŋe kepeiyekmâ manmâ gan. Yakât otmâ sâp kâlep ki otmuâk mumbom, me torokatmâ manmâ yâhâwom yamâ biwinaŋe yuwuâk kepeiyekmâ manmâ yâhâm mumbom.

4 Emelâk den ekyongomune nângâwi ya watmâ gai yakât Titonje eknohomu nângâmune biwine huruŋ sâop. Yakât otmâ nângân nângân âlâlâ biwinaŋe yengât nângâman ya pahâk ekyongoan. Yakât otmâ sâp yiwerene umatŋe âlâlâ kaknan yâhâmu mansan yuân yengât nângâm biwi hero otmâ mepaeyekmâ mansan. Mepaeyekmâ yengât den pat buku nombotŋe ekyongoman.

5 Yawu gârâmâ Toroa kapi pilâm Makeronia hân yuân takawin sâp yapâek lohimbî belângen manmaine mâtâp manjungingine sâm mem âlâlâ tuhunenekjetâ umatne kakjan manmâ gain. Otmu Titone yengât ki eknohop yan yengât gorânihimu biwine orotok sâmu manban.

6 Yawu gârâmâ biwinenne orotok sâmu manmain yan Anitâne mem hewewen tuhunenekmâ mem biwi sânduhân katnenekmap. Yawu otmâ Titohât mâtâp mewangimu nâhâlen taka yengât den pat eknohom yan biwine mem hewewen tuhuop.

7 Otmu emelâk den ekyongowan ya nângâjetâ biwiyenan hâumu tepyene nângâm kaok nângânihai. Yakât otmâ lok nombotjane sâm bâlenihiwi ya kâpekyingim sârerenekbi yakât den pat Tito ekujetâ biwine hurun sâop. Otmu yâkne taka den pat ya eknohomu biwine hurun sâmu herone dondâ nângâyingian.

8-9 Pepa kulemgum katyingingwan ya sâlikujetâ biwiyenan hâumu tepyene bâleop. Yakât den pat eknohomu nângâmune umatne olop. Yawu gârâmâ tepyene bâleop yapâek kuwihakmâ tãj tãnjâk manmâ gai. Yawu otmâ sâp yuâmâ tep bâle kakjan ki mansai. Yakât nângâm tepne herone nângâyingim emelâk pepa kulemgum katyingingwan yakât nângâmune ki umatne oap. Bulânanâk angoân tep bâle kakjan katyekban. Yawu gârâmâ Anitâne nângâyingimu kuwihakmâ tãj tãnjâk manmâ gam manman bâlenjahât mâtâwân ki kionbi.

10 Yeje tep bâle nângâwi yamâ kuwihakmâ manman kârikjahât mâtâp ya watmâ gai. Yakât nângâmune ki umatne oap. Yâhâ lohimbî belângen manmaine tep bâle nângâmai yan biwiyene njasin otmu hiliwahonomaihât mâtâp watmai.

11 Angoân tep bâle kakjan katyekban. Yakât otmâ yeje anjakmâ yanjak eweakbi. Yawu gârâmâ Anitâne wawaeyekmâ umam sâyingingiâkgât nâhât den tem lâum in yawu lok ya den sâm hârewangim matne wanbi. Yakât otmâ lok yanje otmu bâleop yâkât tosanje yen ki meyeksap. Yakât otmâ Anitâne nângâmu ârândâj oap. Otmu nâku yawuâk nângâyingian.

12 Anitâ biwinenne ekmapne nekmu ârândâj olâk sâm den kulemgum katyingingwan. Lok âlâne bukuje âlâ mem bâlemu kuk olowot yâk yetgâlâk nângâm ki kulemgum katyingingwan. Angoân yeje biwiyenane nâhât nângâm manminiwi yakât gulipyongomap sâm den yawu kulemgum katyingingwan. Den katyingingwan ya sâlikum nângâwi yan biwiyene nâhât nângâm gaminiwi ya keterakyingiop.

13 Yakât den pat Titone taka eknohomu nângâmune biwine hurun sâmu mansan.

Otmu yeje buku otbanjetâ herone nangangiwi yakât den pat gurâ eknohomu nângâm tepne herone oap.

14 Emelâk yengâlen ki takaop yan yeje Kiristohâlen biwiyenane kepeim manbi yakât nângâyingimune yahatmu ekuwan. Otmu yengâlen takaop yan yengât den ekuwan ya yawuâk manmâ buku otbangiwi. Yakât nângâmune biwine ârândâj oap. Embânjambâek den bulâne kâsikum yingim gan. Otmu nângâyingimune yahatmu Tito ekuwan ya yawuâk bulâne ekuwan.

15 Otmu pepa kulemgum katyingingwan ya mem taka tiripyongomu sâlikum nângâm buku otbangiwi. Yawu otmâ Anitâ ewe katmâ nâhât den ya tem lâuwi. Emelâk yengâlen takamu nangangiwi. Yawu gârâmâ yen pilâyekmâ taka penenihiop ya wangim yapâek yengât dondâhâlâk nângâyingim mansap.

¹⁶ Nâhât den nângâm tem lâuwi yakât otmâ yeŋe kârihem kinnomai yakât biwi yâhâp ki oan. Yakât otmâ nângâmune tepne herone oap.

8

Tepyene hewewen otmu tewetsenye menduhuwi.

¹⁻² Kiristohât komot Makeronia hânân manmâ arai ya yeŋgât den pat sâmunen nângâŋet. Yâk yeŋgâlen umatne topne topne teteyiŋgimu yapâ gâtŋane senne âlâlâhât pâinmâ manmâ gai. Yawu manmâ gaiâke yamâ benne Anitâ ikŋahâk nângâyiŋgim tihityene otmâ biwi herone kakŋan katyekmu manmâ gai. Otmu Yerusalem kapi ambolipne yeŋgâlen umatne teteap yakât den pat ekyongomune tepyene hewewen otmu biwi konohâk otmâ tewetsenne menduhuwi.

³ Tewetsenne menduhuwi yan yeŋe eŋgatyeneâk otmâ tipine tatyŋgiop yapâ gâtne ewetâek katbi. Nângâmune yawu olop.

⁴ Otmu nâne mâtâp meyiŋgimune Kiristohât komot tânyongonomaihât âinohowi.

⁵ Âinohonetâ nângâyiŋgimune menduhuwi. Yawu otbi yamâ Kutdâhâlen biwiyenane kepeim Anitâ tem lâuwangim gamai yakât otmâ tewetsenne ya menduhum katyiŋgiwi.

⁶ Yakât otmâ kândikum emelâk Titone yeŋgâlen taka Yerusalem kapi ambolipne yeŋgât den pat ekyongomu tepyene nângâyiŋgim tânyongone sâm tewetsenne menduhuwi. Yâhâ âlâkuâk yeŋgâlen taka mem hewewen tuhuyekmu tewetsenne bunewâk menduhum katjetâ mem ariwuap. Yakât otmâ âi yu sâm wanŋan.

⁷ Yeŋe Kiristohâlen biwiyenane tiŋâk kepeim manmâ gamai. Yakât otmâ mâmâne otyiŋgimu manman âlepŋahât bulâne teteyiŋgimu hewewen otmâ hoŋ bawanŋinehâlâk nângâm manmai. Yawu otmâ nângân nângânyene holaŋakmu yakât den pat âlepne hewewenâk ekyongonetâ bukulipyenane nângâŋetâ âilonŋo otmap. Otmu nen orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu nanŋanŋimain. Yakât otmâ yeŋe tewetsenne bunewâk menduhunomaihât nanŋan.

⁸⁻⁹ Kiristohât komot Makeronia hânân manmâ araine Yerusalem kapi ambolipne yeŋgât den pat nângâm tepyene nângâyiŋgim emelâk tewetsenne menduhum katyiŋginetâ tap. Yâhâ yeŋe Yerusalem kapi ambolipne yeŋgât tepyene yawuâk nângâyiŋgim mansai me bia sâm yakât nângâm tan. Yawuâk nângâyiŋgim mansai otmuâmâ tewetsenne âlâkuâk menduhunetgât nanŋan. Yakât yuwu sâmunen nângâŋet. Anŋoân Kiristone âwâne orop himbimân âilonŋo tatminiowot. Yawu gârâmâ ikŋahâk lohimbi kerek wawaenenekmâ hânân ge lok otmâ manmâ kawenenŋan kinmu howanân kuŋetâ muop. Yawu manmu kuŋetâ muop yakât huhopne nenneâmâ himbimân yâhâ manman âilonŋoân manmâ yâhâmbisâin. Yeŋe emelâk Kiristohât topne nângâm heŋgeŋguwi. Yakât nângâm tewetsenne in yawu menduhunet sâm ki kendâyiŋgiwom.

¹⁰ Yawu gârâmâ âi yukât biwinambâ teteap ya ekyongomune nângâŋet. Kândikum emelâk Kiristohât komot kapi nombotne tatmâ araine tewetsenne ki menduhuwi yan yeŋe sâm tepyene hewewen otmâ in yawu tewetsenne menduhuwi. Tewetsenne menduhuwi yamâ ki dopŋan oap. Yakât otmâ yâhâpneâk menduhunomai yanâmâ âilonŋo otbuap.

11 Kândikum topnje katmâ tepyeje hewewen otmu tewetsenje menduhuwi. Emelâk otbi yakât dopnjeâk otmâ tewetsenje menduhujetgât nanjan.

12 Yawu otnê sârn yan tewetsenje tatyngiap yakât dopjanâk menduhum katjetâ Anitâje nângâyingimu ârândân otbuap. Yâhâ pato ki tatyngiap yanje âlâhât pâinmâ tâtâemâk katne sârn otnomai yakât ki nângâmap.

13-14 Otmu Yerusalem kapi ambolipnaje hâk sânduhân manjetgât iri sikumyeje pato kâsikum yingim yeje umatne kakjan manjetgât ki yan. Sâp yiwerejeâmâ yâkne senje âlâlâhât umburuk manjetâ yeje hop sambe kakjan mansai. Yakât otmâ senje âlâlâ tânyongojetgât nanjan. Yâhâ gâmalâk umatne âlâ yengâlen tetewuap yanâmâ yâku tânyongonomai.

15 Yakât yuwu sârnune nângâjet. Emelâk Yura nengât tâmbâlipnenenaje lok ki manmaiângen ari manminiwi. Sâp yan Anitâje sârn sot âlâ, kutje mana sârn, omojanâk ârândân himbimâmbâ geminiop. Ge hânân tatmu hâwurum yan kâsikum dop konohâk angiminiwi. Yakât den pat Mosenje kulempuop ya yuwu tap.

“Lohimbi nombotnaje mana dondâhâlâk hâwurum katbi ya bukulipyenje kâsikum yingwi. Kâsikum yingwi yakât otmâ bukulipyenje nombotnaje mana getek hâwurum katbi ya gurâ dopyenan olop.” Den yawu tap.

Titonje Korinti yengâlen ariuwuap.

16 Anitâje biwinenje mem hewewen tuhumu yengât nângâyingim gamain yakât dopnjeâk Titohât biwinje mem hewewen tuhumu yengât nângâyingimâp.

17 Yakât otmâ ki ekuwan yan ikne engatnjeâk otmâ yengâlen tohowom sârn biwinje hikuop. Yakât nângâm Anitâ mepaeman.

18-19 Otmu bukunenje âlânje Kiristo hon bawangim yâkât lohimbi kapi tete manmâ ari yengâlen ari den kâsikum yingim manmu nângâwangiai. Yawu gârâmâ Yerusalem kapi ambolipnaje yengât tewetsenje menduhum katjetâ tap ya yâk orop mem ari yinginomgât sâwi. Yakât otmâ nânje hewewen otmâ bukunenje ya Tito orop hângânyotgomune yengâlen taka tewetsenje mendomawot. Otmu yakât kakjan nâ orop penangiakmâ tewetsenje ya mem ari Yerusalem kapi ambolipnaje yinginom. Yingimunje lohimbi kingitnje orowâkne Kutdâ heronje otbangim mepaenomai.

20-21 Nânje uwawapne bia manmune Anitâje nekmu ârândân olâkgâlâk nângâman. Yawu manmune bukulipnaje gurâ ki nângâm bâlenihinomai. Lohimbi nombotnaje nâhâitnje “Tewetsenje gulipguap,” sârn nângâm bâlenihimaihât tewetsenje pato menduhunomai ya âlepne galemgum henjenjuwom.

22 Yakât otmâ lok kalimbu hângânyongomune takanomai. Yâhâ lok bukunenje kalimbuje yâkât yuwu sârnune nângâjet. Yâhâmâ biwinje hewewen otmu âi topnje topnje mem Kiristohât komot hon bayingimu ekjetâ ârândân otmu mansap. Otmu yeje tewetsenje yu menduhunomai yakât nângâm engat yâhâp ki otmap. Yakât otmâ tânnongoweâk nângâmap.

23 Otmu nâmâ Tito orop tânahom yen hon bayingim manmait. Yâhâ bukuyâhâtnje yunje Kiristohât komot ya yengât sâtgât otmâ tânnongom mansawot. Yawu tânnongomawot yakât nângâm lohimbi dondâhâlâkne Kiristo mepaemai.

24 Yeje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manmâ gai yakât nângâmunje yahatmap. Yawu otmâ yengât den pat ya Kiristo komot yuân mansai ekyongoman. Yawu gârâmâ bukulipne yu hângânyongomune yengâlen takanjetâ

mem buku tuhuyeknomai. Mem buku tuhuyeknomai yakât kakñan âwurem ari bukulipyenye yakât ekyongonjetâ nângânomai. Nângâm nâhâitñe “Korinti yengât bulânânâk sâmap,” sânomai.

9

Pauloñe Korinti yengât nângâmu yahalop.

¹ Kiristohât komot Yerusalem kapiân mansai ya tânyongone sâm tepyenye hewewen otmu tewetsenñe menduhum katñetâ tap. Yakât otmâ in yawu katmâ metenjet sâm ki sâyingian.

² Emelâk tepyenye hewewen otmu tewetsenñe menduhuwi yakât nângâm Makeronia hânân Kiristohât komot tai ya yengât senyenjan mepaeyekmâ yuwu sâm ekyongowan. “Kândikum emelâk Kiristohât komot Korinti kapiân mansainye Yerusalem kapi ambolipñe yengât tepyenye nângâm tewetsenñe nombotñe menduhum katñetâ tap. Yâhâ sâp yuâmâ bâiñe menduhum katnomosai. Yakât otmâ yenye gurâ tewetsenñe menduhum katñetâ takaek sâm mambotyinjim tai.”

³⁻⁴ Den yawu ekyongowangât yenye tewetsenñe ki menduhum katñetâek Makeronia ambolipñe orop yengâlen pârâk sânsânâk takanom yan anjuluknomai. Otmu nâhâitñe “Imbiâk kâitnongop,” sâñetâ nâ gurâ yawuâk anjulukbom. Yâhâ yuwu anjulukmaingât bukulipnennye yu anjoân hângânyongomune yengâlen takanomai.

⁵ Emelâk yenye tewetsenñe katmunñe ariwuap sâm den hikum katbi. Yakât otmâ yengâlen taka mem hewewen tuhuyekñetâ menduhum katñetâ dopñan otbuap yakât kakñan ninak takawom. Takawom yan tewetsenñe menduhum katñetâ tatbuap ya ekmâ yenye tepyenye hewewen otmu menduhuwi nângâwom.

Topñe yuwuhât Anitâñe lâtâpnongomap.

⁶ Yenye tepyenye hewewen otmu tewetsenñe tânyongonomai yanâmâ Anitâñe senñe âlâlâ lâtâpyongowuap yakât nângâm den âlâen hâum sâmune nângâñet. Lok âlâñe nep tipinje tuhumi sot kâmetbuap yakât yakât bulâñe getek membuap. Yâhâ lok âlâñe nep pato tuhumi sot kâmetbuap otmuâmâ bulâñe kingitñe orowâk membuap.

⁷ Yâhâ lohimbine tep hero kakñan manmâ nembe kalem otyingimai yamâ Anitâñe nângâyinjimap. Yakât nângâm yenye biwiyenahât topñe ikñeâk ikñeâk nangañimai yakât dopñan tewetsenñe katnomai. Otmu tewetsenñe katnomai yan hâkâr kakñan ki katnomai. Me bukulipyenye yengât senyenjan kinnâ mewetsenñe tipinje katñetâ yâkñe yekñetâ anjulukmai nângâm “Tewetsenñe ombetâek katnom,” yawu ki nângânomai.

⁸ Anitâñe wawaeyekmâ lâtâpyongowuapgât dop tap. Yakât nângâm buku nombotñe yekmâ tepyenye hewewen otmu nembe kalem otyingim tânyongone sâm ki pâpñunomai. Tânyongonjetâ nombotñe yenjan tatbuap yanje âlepñe dopyenjan otbuap.

⁹ Emelâk lok âlâñe lohimbi nembe kalem otmai ya yengât nângâm den yuwu kulemguop.

“Lohimbine senñe âlâlâhât umburuk manmai yekmâ tepyenye hewewen otmu tânyongomai. Yakât nângâm Anitâñe lok yawuya yengât nângâyinjim tihityenye otbuap.” Den yawu tap.

10 Otmu yeŋe tepyeŋe heweweŋ otmu lohimbi senŋe âlâlâhât umburuk manmai ya tânyongonjetgât Anitâŋe lâttâpyongomap. Yakât otmâ den âlâen hâum sâmunne nâŋgâŋet. Âi nep mem kâmet tuhumain ya Anitâŋe lukulemu bulâŋe kiŋgitŋe orowâk tetemap. Yakât dopŋeâk yeŋe lohimbi nombotŋe nembe kalem otyiŋginomai yan lâttâpyongomu lohimbi sesenŋâ tânyongonomaihât dop.

11-12 Otmu Kiristohât komot nombotŋeŋe senŋe âlâlâhât umburuk manomai yakât den pat ekyongomune nâŋgâŋetâ tepyeŋe heweweŋ otmu tânyongonomai yan Anitâ mepaenomai.

13 Otmu yeŋe Kiristohât den pat âlepŋe ya nâŋgâm biwiyenjan katmâ yâkâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim manmâ gai. Yawu manmâ tepyeŋe heweweŋ otmâ tânyongonomai yan yeŋgât nâŋgâm “lohimbi kalemyeŋe orop,” sâm yakât Anitâ mepaenomai.

14 Anitâŋe iŋnahâk lâttâpyongom mem heweweŋe tuhuyekmu tânyongonomai yakât otmâ yâkŋe yeŋgât nâŋgâm Anitâ ulitgunomai.

15 Anitâŋe nanŋe Yesu Kiristo hâŋgâŋgumu giop. Nanŋahât nâŋgâm hop sambe lâttâpŋongomap. Yawu otmâ yakât otmâ orowâk mepaem mannom.

10

Pauloŋe sârereakmâ ekyongop.

1-2 Bukulipne, yuwu sâmunne nâŋgâm nâ ewe katneknomai. Kiristone hânân yu huruŋ huruŋ manmâ lohimbi lohottjan otyiŋgiminiop. Lohottjan otyiŋgiminiop yawuâk nâŋe yen otyiŋgiman. Yawu garâmâ yeŋgâlen gâtŋe lok nombotŋeŋe nâhât yuwu otmâp sâmai. “Yâkŋeâmâ loggât nâŋgân nâŋgân perâkŋe ya watmâ den eknongomap. Kâlepŋehen ari manmap yan den kâlâpŋe orowâk katningimu takamap. Yâhâ orowâk tatmain yanâmâ den lohottjan eknongomap.” Yawu sâmai. Wongât otmâ nâhât den belâŋgen sâmai? Nâŋe yeŋgâlen taka lohimbi senyeŋan kinmâ den kâlâpŋe orowâk sâyiŋgiwomgât nanŋai me? Ya otbomgât dop tap. Yamâ yeŋe ewe katneknomaihât nâŋgâm lohottjan ekyongoman.

3 Bulâŋanâk lohimbi hârok yeŋgât biwiyenambâ nâŋgân nâŋgân âlâlâ tetemap ya yawuâk biwinambâ tetemap. Yamâ benŋe nâŋe lohimbi eŋgatyenjan geman yan loggât nâŋgân nâŋgân ki watmâ eŋgatyenjan geman.

4-5 Nâŋeâmâ Anitâhât wâtŋan kinmâ Kiristohât den pat âlepŋe lohimbi belâŋgen mansai ya ekyongoman. Otmu Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap ya Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mem biwinan katmu lohimbi nombotŋeŋe den kakŋan sahaŋgimai ya kâsikum yingimune nâŋgâŋetâ keterakyiŋgimâp. Otmu lohimbi nombotŋeŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu nâŋgân nâŋgân âlâlâ biwiyenambâ tetemap ya watmai. Yawu otmâ Anitâhât den yakât nâŋgâŋetâ gemap. Yâk gurâ yawuâk Kiristohât den pat ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenjan katmâ tem lâuwaŋgimai. Yawu otmâ loggât nâŋgân nâŋgân yakât nâŋgâŋetâ tâŋât otmâp.

6 Otmu yeŋe yâkâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim tem lâuwaŋgim manŋetâ taka yekbm. Sâp yan lohimbi nombotŋeŋe ândâpyeŋe kârikŋe otmâ nâhât den pilâmai yamâ sâm hâreyiŋgimune matŋe yinginomai.

7 Yeŋe lok âlâ me âlâhât kut patyeŋe nâŋgâŋetâ yahatmap. Yawu otmâ yakât nâŋgâmunne ki ârândâŋ oap. Yeŋgâlen gâtŋe lok nombotŋeŋe nenŋe Kiristohât sâtgât otmâ den kâsikum yingim mansain nâŋgâm yeŋahât

nāngāṇetâ yahatmap. Otmu nâ gurâ yawuâk Kiristohât sâtġât otmâ den kâsikum yingim mansan nāngâman. Yakât otmâ yâkṇe yenġahât nanġanġimai yawuâk nâhât nāngānihimbâi.

⁸ Kutdâṇe ikṇe sâtġât aposolo katnekmu âi meman. Âi mem ikṇe komot hânġan kulemġan manmâ arai ya yengâlen ari den kâsikum yingiman. Den kâsikum yingimune nāngāṇetâ keterakyingimu manman âlepġahât bulâṇe teteyingimu mansai. Yakât nāngâmune yahatmu yengât den pat lohimbî ekyongan. Yâhâ biwi nāngân nāngân yeṇe mem hâlim tuhuyingiman sâm Kiristohât den ya tâṇ tâṇâk kâsikum yingiman. Âi yawu meman yakât otmâ takawom yan lok nombotṇe sâm bâlenihimaiṇe anġun nihinomaihât dop ki otbuap.

⁹ Yâhâ den kulemgum katyingian yu sâlikum nāngâm ki gorâyingiwuap.

¹⁰ Otmu yengâlen ġâtṇe lok nombotṇaṇe nâhât yuwu otmap sâmai. “Kâlepġehen ari manmâ den kâlâpṇe orowâk kulemgum katningimu takamap ya sâlikum nāngâmune sâtṇe kârikṇe otmap. Yâhâ takamu orowâk tatmain yan den lohotġan eknongomu nāngâmune tâṇât otmap.” yawu sâmai.

¹¹ Nâṇe kapi kâlepġehen manmâ den kâlâpṇe orowâk kulemgum katyingiman. Yâhâ yengâlen takawom yan yawuâk otyingiwom. Lok sâm bâlenihimai ya den yu ekyongonġetâ nāngānomai.

¹² Yengâlen ġâtṇe lok nombotṇaṇe bukulipyenṇe yengât nāngāṇetâ gemap. Yawu otmâ yenġahât nāngāṇetâ yahatmu yeṇe nāngân nāngân watmâ manmanyenṇe ekṇetâ ârandâṇ otmu lok kunlipyenṇe manne sâm otmai. Yawu otmai yan otmâ tâpikgumai. Yakât otmâ yâkṇe otmai yawu otbomġât ki nāngâman.

¹³ Nâmâ Anitâṇe âi sâm nihiop yamâ yuwu. Kiristohât aposololipṇe otmu honġ bawalipṇe nombotṇaṇe âi topṇe katmâ den pat âlepṇe lohimbî ekyongom gai. Lohimbî ya yengâlenâk âi torokatmâ tuhuwomġât ki sâm nihiop. Nâmâ pâku lohimbîṇe Kiristohât den pat âlepṇe ki nāngâmai ya yengâlen ari ekyongomune nāngānomaihât âi sâm nihiop. Yakât otmâ yengâlen taka topṇe katmâ den pat âlepṇe ya ekyongowan. Ekyongomune nāngâm yâkâlen biwiyenṇe kepeim manmâ gai. Yakât otmâ yengât nāngâmune yahatmu yengât den pat ya lohimbî ekyongan.

¹⁴ Yâhâ nâṇe yengâlen taka den pat âlepṇe puwâk ekyongowan yan Anitâṇe nâhât âi lukulemu bulâṇe yengâlen teteop.

¹⁵ Yâhâ yengâlen ki takawan yan bukulipne nombotṇaṇe yengâlen taka Kiristohât den pat âlepṇe puwâk ekyongonġetâ nāngāṇetâ bulâṇe olop mâne Anitâṇe nine âi lukulemu bulâṇe Korinti yengâlen teteyingim ġap yawu sâm lohimbî ekyongombâmġât dop ki otbâp. Nâṇe Anitâhât tem lâum Kiristohât den kâsikum yingimune nāngâm yâkâlen biwiyenṇe kepeim biwi nāngân nāngānyenṇe galemahom henġenġunomaihât biwinaṇe meyekmâ mansan.

¹⁶ Yawu otnomai yanâmâ pilâyekmâ pâku lohimbî bârâ betṇehen mansai yengâlen ari Kiristohât den pat âlepṇe ekyongowom. Yâhâ pâku lohimbî yengâlen ari den kâsikum yingimune nāngāṇetâ bulâṇe otmu yâkâlen biwiyenṇe kepeinomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâṇe nâhât âi lukulemu bulâṇe teteap sâm heronṇe nāngâwaṇġim bukulipne yakât ekyongowom.

¹⁷ Den yan yuṇe emelâk poropete âlâṇe den kulemgup ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâne bukulpnennane nângâningjetâ yahalâk sâm ki mepaeaknomai. Yâhâ Kutdâyeane mâmâne otyingimu manman âlepñahât bulâne yengâlen teteap yakât Kutdâyejahât nângânetâ yahatmu bukulpnye ekyongonomai.” Yawu tap.

¹⁸ Lohimbi âlâ me âlâne yejahât nângânetâ yahatmap yamâ Anitâne nângâyngimu gemap. Yâhâ Anitâne lohimbî âlâ me âlâhât biwiyene ekmu ârandâr otnap yamâ nângâyngimap.

11

Paulone aposolo perâkne yengât topyene sâm teteop.

¹ Lok nombotñane yengâlen taka yejahât nângânetâ yahatmu mepaeakmai ya ki kuyngimai. Yawu gârâmâ nâku yawuâk mepaeakmune ki kunihinomai.

² Kiristone âwurem ge meyekmu himbimân yâhâ manman kârikñan mannomai. Yakât Anitâne pat kuyngiop. Pat yakât bulâne biatyingimappât Kiristohâlenâk biwiyene tñâk kepeim târârâhâk manñetgât nanñan. Anitâne mem hewewen tuhunekmu tepne nângâyngim mansan yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Lok âlâne baratne, imbi sihan, lok sihan âlâhâlân pat kuwanñiwuap. Pat kuwanñiwuap yakât kakñan lok ondop yengâlen arimap sâm âwânane galemum manbuap. Yakât dopñeâk nâne Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingimune nângâm biwiyenan katmâ yâkât pat manmâ gai. Yâhâ yene Kiristo betgumai sâm biwinane nângâyngim mansan.

³ Sâp yiwerene yuâmâ Kiristohâlen biwiyene tñâk kepeim târârâhâk mansai. Emelâk Satanne hambe hâtum Aram imbiñe, kutñe Ewa sâm, yâkâlen tetem yuwu sâm kâitguop. “Nâhât nângân nângân watmâ otbuat yanâmâ nângân nângânge pâronñ sâm yu me ya topñambâek nângâwuat.” Yawu sâm kâitgumu yanak hiliwahop. Yakât dopñeâk lok nombotñane yengâlen taka engatyeñan gem kâityongonjetâ Kiristo betgumaihât nângâm ketet otman. Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet.

⁴ Anitâne Yesu hângângumu ge olop miop yakât den pat ekyongomune Wâtgât mâmâñahât Heakne mem hewewen tuhuyekmu nângânetâ bulâne olop. Yâhâ sâp yuâmâ lok nombotñane yengâlen taka Yesuhât den kelangtmâ ekyongomai. Den ya nângânetâ bulâne olâkgât Wâtgât mâmâñahât Heakne ki mem hewewen tuhuyeksap. Yakât otmâ wuânne mem hewewen tuhuyekmu nângânetâ bulâne otnap?

⁵⁻⁶ Lok yane den âilongo longo ekyongonjetâ nângânetâ ewe membe otnap. Yakât otmâ nângâynginetâ yahatmu kut “aposolo” yongonomai. Yâhâ nâneâmâ den sâmune nângânetâ kâiâkne otnap. Yamâ Anitâ yet Kiristo yetgât topyette nângâm henñeñuan. Yakât otmâ yâk yetgât den bulâne kâsikum yingimune nângânetâ keterakyngimap. Yakât otmâ lok ondop yu “lok aposolo” sâm yongonsai yune den ekyongomai yane nâhât den ki wangiap. Yawu nanñan.

⁷ Anñoân yengâlen taka Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingiwani tanñohonet sâm ki ulityongominiwan. Yen umatne yingimani sâm nep mem yapâ tetewesenne mem dâim sot me senne âlâlâ puluhuakmâ manban. Yawu otmune âilongo manbi yakât wongât nângâñihinetâ bâleap?

⁸ Otmu yen orowâk manmâ den kâsikum yingimaniwan yan Kiristohât komot kapi nombotñaneâmâ yene engatyeñeâk otmâ senne âlâlâ tanñohominiwi.

Yawu tânnohojêta Kiristohât den yen kâsikum yingiminiwan yan yâk yengât iri sikum mem gulip tuhuwan yakât dopņe oap.

⁹ Otmu senņe âlâlâhât umburuk otmâ manban sâp yan Kiristohât komot Makeronia ambolipņe nombotņe senņe âlâlâ mem taka tânnohowi. Yakât otmâ yeņe tânnohojêtgât ki sâwan. Topņe yawuhât yen orop manmâ gawin yan yeņe ki tânnohom hâhiwin nâņgâwi. Otmu sâp yupâek tânnohojêta sâp ki ulityongowom.

¹⁰⁻¹¹ Bulâņanâk biwinaņe kepeiyekmâ mansan. Otmu Kiristohât den bulâņe biwinaņ tatmap ya sâp tetem ekyongoman yakât Anitâņe naņgap. Yakât otmâ den kâsikum yingim gan yan umatņe ki yingimune hâhiwin nâņgâm gai yukât den pat lohimbine sâp haok tuhujêta Akaiâ hân ambolipņe kerekņe nâņgânomai.

¹² Lok nombotņe yengâlen taka den kâsikum yingiai ya yengât nâņgâjêta yahatmu aposolo sâp yongsaisi. Yâkņeâmâ nâhâitņe “Âi tuhum hoņ bayingimay yakât dopņeâk nengu hoņ bayingimain,” sâp hâkyeņe mepaemai. Nâņeâmâ hâmeņe barahâk Kiristohât den kâsikum yingim gan yawuâk kâsikum yingim yâhâwom. Yawu otmune lok hâkyeņe mepaemai ya yengât topyeņe tetekņan yuwu tetemu eknomai. Kiristoņe âi ki sâp yingioip

¹³ Yâhâmâ aposolo perâkņe. Kiristoņe âi sâp nihiop ya mem gaman. Yakât dopņeâk oain sâp oain sâp otmâ topyeņe kurihiakmai.

¹⁴⁻¹⁵ Amboyeņeâmâ Satan. Yâkņe kâitnongomawân Anitâhât anjelo hâtgumap. Amboyeņe otnap yakât nâņgâm hoņ bawalipņe gurâ topyeņe kurihiakmai yengâlen taka kâityongowi. Taka kâityongom orotmeme otnain yuwu otmâ manņeta Anitâņe yekmu ârândâņ otbuap sâp meme sâsâ tuhuyekjêta lohotņe otbi. Yawu otmâ nâņgâyingijêta yahatmu kut “aposolo” sâp yongsaisi. Yamâ benņe amboyeņe otnap yawuâk oai yakât otmâ nâņgâmune ki sâtņe oap. Otnai memai yakât matņe umatņe Anitâņe dopyeņan yingimu menomai.

Paulo mem âlâlâ tuhujêta umatņe kakņan manop.

¹⁶ Emelâk den yan ya torokatmâ sâmune nâņgâņet. Den sâp aran yu nâņgâm nâhâitņe “Nâņgân nâņgânņe gulip otmu mepaeaksap.” Yawu sâjêta ki ârândâņ otbuap. Yawu nâņgâmai yamâ ihilâk nine topne ekyongomune nâņgâņet.

¹⁷ Hâkne mepaem den sâwomani yuâmâ Kutdânenņe biwinaņ ki katsap. Yuâmâ lok nâņgân nâņgânyeņe bia yengât biwiyenambâ den tetemu ihilâk sâmai yawu sâwomani.

¹⁸ Yawu gârâmâ angoân yuwu sâmune nâņgâņet. Lohimbi kingitņe orowâkņe bukulipyeņe nâņgâyingijêta yahalâkgât yeņe engatyene watmâ hâkyeņe mepaemai. Yâkņe otnai yawuâk otbom.

¹⁹ Yenâmâ nâņgân nâņgânyeņe orop manmâ yu me yakât topņambâek nâņgâm mansai. Yawu gârâmâ lok nombotņe nâņgân nâņgânyeņe gulip otmu den ekyongom meme sâsâ tuhuyeksai ya ki watyekjêta ariai.

²⁰ Lok yawuyeņe yengâlen taka yuwu yawu otnet sâp meme sâsâ tuhuyekjêta nâņgâm tem lâuyingimai. Otmu den kâsikum yingimai yan senņe âlâlâ bāt kandiân nemai. Bāt kandiân nem watyekjêta iri sikumyeņe biatyingiwuap. Otmu yeņahâk galem karakmâ yengât nâņgâyingijêta gemu sâyingim mem bâleyekmai.

21 Yâkne yawu otyinginetâ nângâyinginetâ yahatmap. Yâhâ nâneâmâ yen orop biwinenjae kepeiakmâ mannongât nângâm lohottjan otyingiman. Yawu otmune nâhât nângânihinetâ gemap.

Yawu gârâmâ lok yaŋe yehâhât nângânetâ yahatmu hâkyeŋe mepaemai yakât dopŋeâk hâkne mepaewom. Lok nângân nângânyeŋe bia yengât biwiyenjbâ den tetemu ihilâk sâmai yakât dopŋeâk yuwu sâmune nângânet.

22 Yâkne yehâhât nângânetâ yahatmu “Nenâmâ Yura ambolipŋe,” sâmai, nâ gurâ yawuâk. Me “Anitâŋe Isirae lohimbî buku otningim gap,” sâmai, nâ gurâ yawuâk. Me “Anitâŋe tâmbânenŋe Awarahamgât pat kuwangiop yakât bulâŋe memom,” sâmai, nâ gurâ yawuâk.

23 Me “Kiristo hoŋ bawangim mansain,” sâmai, nâ gurâ yawuâk. Yamâ benŋe nâneâmâ Kiristo hoŋ bawangim otman meman yuŋe yâkne otmai memai ya wangiap. Den yan yu nângâm nâhâitŋe “Biwiŋe hâlim milim otmu mepaeakmap,” ya âlepŋe sânomai. Nâneâmâ Kiristohât den pat âlepŋe lohimbî kâsikum yingim hâhiwin bâleŋe nângâm gan. Otmu sâp dondâhâlâk mem pâi emetjan katneketâ manban. Otmu dondâhâlâk nohoŋetâ bâsok muminawan yakât topŋe yuwu.

24 Yura nengât papatolipnenjae sâm hârenihinetâ yan tâk âlâ sâtŋe metŋe yaŋe kândâtnan dondâhâlâk lawitnekmâ hâkne orowâk mem gahaewi. Yawu otnihim gaŋetâ mome olop.

25 Otmu Roma yengât tembe lâulipyeŋeŋe kapamŋe nohoŋetâ kalimbu olop. Otmu sâp âlâen Anitâhât hotom umai yengât kunlipyeŋeŋe sânetâ kâtŋak nowi. Otmu pâku lohimbî yengâlen ari Kiristohât den pat âlepŋe ekyongowe sâm wanŋa meminiwan. Gârâmâ wanŋa kalimbuŋeâmâ bâlewi. Yâhâ sâp âlâen wanŋeŋe saruân guhulop yapâ wahap târâpŋe mem yoloŋ yoloŋ otmâ bam gam tatmune hilâm konok pesuk sâmu mem tetenekbî.

26 Otmu lohimbî hânŋan kulemjan manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepŋe ekyongominiwan yan to papato hâtikumune uwurup patoŋe bâsok dâinekmâ ariminiop. Otmu kapiyeŋan yâhâm geminiwan yan kapilipne Kiristohât den nângânetâ gemu bet pilâmaine pâku lohimbî biwiyenjan kioŋetâ nohone sâm otminiwi. Otmu kapi pilâm mâtâwân ariminiwan yan lok komborâŋe bâsok hilipnohominiwi. Otmu mâtâp kâlep arim takaminiwan yan hewukjahât sâtŋe metŋeŋe wanginekminiop. Otmu wanŋaen manminiwan yan saru bâlemu umatŋe âlâlâ tetenihiminiop. Otmu lok perâkŋeŋe topyeŋe kurihiakmâ Kiristohât komolân torokatmâ nângân nângânyeŋe mem gulip tuhuyinginetâ hiliwahomai sâm yâk yengât nângâm ketet otminiwan.

27 Otmu Kiristohât den kâsikum yingiminiwan yan hâhiwin pato nângâminiwan. Otmu sâp âlâen omoŋe aman âlepŋe ki iminiwan, me sâp âlâen sot ki neminiwan, me sâp âlâen hâk katipŋahât umburuk otmâ omoŋe bâlâpŋahât otminiwan.

28 Otmu umatŋe topŋe topŋe kaknan yâhâmu hâhiwin nângâm gawan ya pâŋe tâlâwâk ekyongoan. Otmu Kiristohât komot yengâlen umatŋe âlâlâ kakyenjan yâhâmap yan mem hewewenŋe tuhuyekbehât nângâm biwine ki huruŋ sâmap.

29 Lohimbî âlâ me âlâhâlen umatŋe âlâ teteyingimapan ya nâŋe lâuyingim mem sânduk tuhuyekman. Otmu lohimbî âlâ me âlâŋe bâleŋjahât paŋgoŋân kioŋmai yan tepne dondâek nângâyingiman.

³⁰ Nâje ninahât nângâmune yahatmu mepaeakbehât yeje nanjai me? Yâhâ nâmâ lohotje manmâ gamune Anitâje mâmâje otnihimu âi tuhumune bulâje tetem gap yakât nângâm mepaem den ya ekyongoan.

³¹ Kutdânenje Yesu ikje âwâje, Anitâ, yâk konok mepaeman. Yakât otmâ den ekyongoan yu bulâjanâk ekyongoan ya ikjak nangap.

³² Umatje âlâ tetenihiop yakât bâinje sâmune nângâjet. Anjoân topje katmâ Yesuhât den pat âlepje ya Damasiko kapi ambolipje ekyongowe sâm yan ariwan. Yâhâ Yura papatolipnenge Kutdâhât den nângâjetâ gemu bet pilâmai je kapi yakât lok kutdâ kutje Arita, yâkât amutgen kiap âlâ manop yanje pâi emetjan mem katnehâk sâm ekuwi. Ekujetâ tembe lâulipje mem katyekmu mâtâp sâtjan nâhât sip galem otmâ kinbi.

³³ Sip galem otmâ kinbi yakât den pat nângâm saka saka pato yakât kâlehen tatmune bukulipnaje panj kârikje kâlep pato yakât manu launambâ katnekjetâ yaehen gewan. Yapâ gem yok pilâm kewewetyekmâ ariwan.

12

Paulo je himbimân yâhâ kulem âlâ tetemu ehop.

¹ Lok nombotjanje yengâlen taka hâkyenje mepaeakmai. Yawu otjetâ yeje nângâyingjetâ yahatmap. Yawu gârâmâ nâje ninahât nângâmune yahatmu hâkne mepaeakbom yamâ yeje ki nângânihijetâ yahatbuap nângâman. Yamâ ihilâk sâmune nângâjet.

² Emelâk Kutdâje nângânihimu Wâtgât mâmâjahât Heakje biwine mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ekban, me umutnaje ari kulem âlâ ehop yakât topje ki nângâm hejenguan. Anitâ ikjak nangap. Sâp yapâek manmâ gamune yambu 14 pesuk yap. Yakât nângâmune yahatmu topjahât sâmune nângâjet. Nâje Kiristo orop biwinetje kepeiakmâ konohâk otmap. Yakât otmâ Wâtgât mâmâjahât Heakje menekmu himbimân yâhâwit.

³ Yakât âlâkuâk sâmune nângâjet. Menehop yan biwine mem purik pilâmu kulem âlâ ekban, me umutnaje ari ehop, yakât topje ki nângâm hejenguan. Anitâ ikjak nangap. Yawu gârâmâ menekmu Anitâhât kalam, kutje Paratisi, himbimân tap yan yâhâwit.

⁴ Yâhâwit yan Kutdâje den eknohop ya ki sâm tetem ekyongowuat sâm kunihop.

⁵⁻⁶ Yakât otmâ ninahât nângâmune yahatmu ki mepaeakmâ yakât topje sâm tetem ekyongowom. Yawu gârâmâ sâm tetem ekyongowom otmuâmâ den bulâjanâk ekyongowom. Yakât otmâ den ya ekyongomune nângâm nâhâitje “Nângân nângânje gulip otmu mepaeaksap,” yawu sânomai yamâ nângâm hilipgum sânomai. Yâhâ otman meman yakât lohimbije nângâjetâ yahatmap. Yâhâ ya wangim nângânihijetâ dondâ yahatmu mepaenek-maihât emelâk himbimân yâhâ kulem ekmâ den nângâwan yakât topje ki sâm tetem ekyongowom. Gârâmâ umatje âlâlâ kaknan yâhâmu lohotje otman yan Anitâje mâmâje otnihimap. Yakât ekyongomune Anitâhât nângâjetâ yahatmu mepaenomai.

⁷ Satanje mâtâp manguningim hâhiwin kakjan katnenekmap. Yâhâ nâje himbimân yâhâ kulem ekmune âlâ kândâkdâ olop yakâlâk nângâm hâkne mepaemangât Anitâje Satan nângâwan gimu hâhiwin pato nihimu wâtne orotok sâmu manman. Yakât otmâ ninahât ki nângâmune yahatmap.

⁸ Hâhiwin nihimu wâtne orotok sâop ya âlâkuâk wâtne tiŋ tiŋ sâek sâm Kutdâ ulitguwan. Otmu yakât kakŋan yâhâpŋe kalimbuŋe ulitgumune yuwu sâm eknohop.

⁹ “Wâtge ki tiŋ tiŋ sâmu manbuat. Yawu gârâmâ biwihe gemapgât Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumune ge mem hewewen tuhuhekuap. Yawu gârâmâ hâhiwin pato nâŋgâm wâtge orotok sâwuap yan nâhât wâtnan kinbuat. Wâtnan kinmâ nâ Wâtgât Amboŋe yakât topŋe nâŋgâm heŋŋenguuat.” Yawu sâm eknohop. Yakât otmâ hâhiwin nâŋgâwom yan ya sânduk sâekgât ki ulitguwom. Kiristohât wâtŋan kinmâ hoŋ bawâŋgimune lohimbi yengâlen bulâŋe teteap yakât den pat lohimbi ekyongowom.

¹⁰ Kiristohât den pat lohimbi ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyeŋe katŋetgât hoŋ bawâŋgiman. Yawu otmune lohimbi nombotŋe nâŋgâm hâkâŋ otmâ hâim hilitnekmai. Otmu lohimbi nombotŋe mem âlâlâ tuhunekŋetâ hâhiwin kakŋan manmune wâtne orotok sâmap. Wâtne orotok sâmap yan Kiristohât wâtŋan kinmâ biwine ki gemap.

Pauloŋe Korinti ambolipŋe buku otyiŋgiop.

¹¹ Lok nâŋgân nâŋgânyeŋe bia yengât biwiyeŋambâ den tetemu ihilâk sâmai yakât dopŋeâk den ekyongoan. Yakât otmâ nâŋgâmune ki ârândâŋ oap. Yawu gârâmâ yeŋe lok perâk yengât nâŋgâŋetâ yahatmu kut “aposolo” sâm yongonsai yakât nâŋgâm den yu ekyongoan. Yeŋe nâhât lok inŋe mansap sâmai. Yawu gârâmâ âi memune bulâŋe tetem gap yaŋe lok perâkŋe âi meŋetâ bulâŋe teteap ya wangiap. Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet.

¹² Kiristohât aposololipŋe yâkât wâtŋan kinmâ kulem topŋe topŋe meŋetâ lohimbiŋe ekŋetâ âlâ kândâkdâ olop. Otmu nâŋeâmâ yengâlen taka kulem topŋe topŋe memune ekbi. Ya ekŋetâ keterakyiŋgimu “aposolo” sâm nohonbâi.

¹³ Nâŋe yengâlen taka Kiristohât den kâsikum yingimune manman âlepŋahât bulâŋe âlâlâ teteyiŋgiop. Yaŋe Kiristohât komot nombotŋe yengâlen ari den kâsikum yingimune bulâŋe teteyiŋgim gap ya wangiap. Yawu gârâmâ yâkŋeâmâ senŋe âlâlâ tânnohom gai. Yâhâ yeŋeâmâ senŋe âlâlâ ki tânnohowi. Otmu nâŋe gurâ yen den kâsikum yingiwon yakât hâmeŋe nihinŋet sâm ki ulityongowan. Yakât otmâ wongât nâŋgâm bâlenihiai?

¹⁴ Nâmâ sâp ki kâlep otmuâk kapi yu pilâm kalimbuŋe yengâlen takawom. Yeŋe Kiristohâlen biwiyeŋe kepeim tem lâuwâŋŋetgât nangan. Yakât otmâ umatŋe yingimune hâhiwin nâŋgâmai hât tewetsenŋe me senŋe âlâlâhât ki ulityongowom. Emelâk nâ niniâk yengâlen taka Kiristohât den pat âlepŋe puwâk ekyongomune yâkâlen biwiyeŋe katbi. Yawu otyiŋgiwan yapâek âwâyeŋe yawu otmâ mansan. Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nimnaom titipâŋe âwâ mâmâlipyeŋe ki galemyongomai. Âwâ mâmâlipyeŋeâmâ galemyongomai yakât dopŋeâk nâŋe yen galemyongom mansan.

¹⁵ Yakât otmâ yeŋe Kiristohâlen biwiyeŋe kepeim manmâ manman kârikŋahât bulâŋe menomaihât nâŋgâm hoŋ bayiŋgiman. Otmu nâŋe hâkne siwiraŋom in tatbomgât ki nâŋgâman. Yawu hoŋ bayiŋgim manmâ yâhâwom yan nâhât nâŋgânihinŋetâ gewuap me?

¹⁶ Emelâk yengâlen takawan yan umatŋe yingimune hâhiwin nâŋgâmai hât tewetsenŋe me senŋe âlâlâhât ki ulityongowan ya nanŋai. Yawu gârâmâ yengâlen gâtŋe nombotŋe nâhât yuwu nâŋgâmai. “Pauloŋe bukuyâhâtŋe

yâhâp hângânyotgomu takaowot. Taka Yerusalem yengât tewetsenŋe menduhum yingiwon ya mem âwurem ari wanowot. Mem ari wanmutâ tewetsenŋe nombotŋe mem gulip tuhuop,” nâhât yawu sâmai.

17 Yawu sâmai yamâ girawu otmâ kâityongowan? Yâhâ hângânyotgomune yengâlen takamutâ tewetsenŋe menduhum yitgiwi ya ki newan.

18 Otmu bukuyâhâtne hângânyotgomune yengâlen takaowot. Sâp yan Titone pilâm tatbe sâm otmu meme sâsâ tumum hângânyotgomon. Yâhâ Tito orop dopnetŋe konohâk. Yakât otmâ nâŋe biwinanŋe nâŋgâm otman meman yawuâk otmap. Yâkŋe yawu manmap yakât otmâ yengâlen taka tewetsenŋe miowot ya ki mem gulip tuhuowot. Yawu nanŋan.

19 Bukulipne, yeŋe den sâm aran yu nâŋgâm nâhâitŋe “Eweakmâ den yu eknongoap,” nanŋai mon? Nâmâ Anitâhât senŋan yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nâ ki eweaksan. Kiristo orop biwinetŋanŋe hikuakmâ konohâk otmap. Yakât otmâ den ekyongom yu me ya otyingiman yamâ yeŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim tânahonŋetâ manmanyenŋe kelihahâkgât nâŋgâm otman.

20 Nâŋe yengâlen taka girawu manŋetâ mem teteyekbom? Emelâhâmâ yenjâhâlâk nâŋgâŋetâ yahatmu nâŋgâm bâleangim den belângen sâminiwi. Yawu otmâ kuk oranŋim hâiakminiwi. Otmu hionakmâ ihilâk mahilâk manminiwi. Yawu gârâmâ takawom yuân emelâk manbi yawuâk manŋetâ mem teteyekbom me âlonŋo mannomai yakât nâŋgâm mansan. Yakât otmâ manmanyenjahât topŋe yenjâhâk nâŋgâm hâkyenŋe miangjai. Gârâmâ nâŋe taka girawu otyingiwom yakât yenjâk nanŋangjai. Yakât nâŋgâmâk mansan.

21 Yen nombotŋanŋe emelâk ekŋâleangim imbilipyenŋe me loklipyenŋe betyenehen kionminiwi. Manman kiŋŋon yawuya manŋetâ taka mem teteyekbom otmuâmâ biwine dondâ bâlewuap. Yawu manŋetâ lohimbî belângen manmainŋe nenekŋetâ bâlewuap. Yawu otmu “Anitâŋe Kiristohât lohimbî ki mâmânŋe otyingimap,” sâm sennennan genŋetâ anjuluknom.

13

Kiristohât wâtŋe pato.

1 Nâmâ sâp ki kâlep otmuâk kapi yu pilâm kalimbuŋe yengâlen takawom. Takamune lohimbîŋe otmâ hilipgumai ya sâm hâreyingiwom. Otmu emelâk Mosenŋe den yuwu kulemgup ya lâum sâm hâreyingiwom.

“Lok âlânŋe ikŋiâk bukulipŋe âlâ me âlânŋe otmâ hilipgunomai ya ki sâm hâreyingiwuap. Lok yâhâp me amon kitâ yanŋe menduhuakmâ sâŋetâ denyenŋe konok otbuap yamâ nâŋgâŋetâ bonŋe otbuap.” Yawu kulemgup.

Yakât otmâ takamune buku nombotŋe meyekŋetâ lohimbî âlâ me âlânŋe otmâ hilipgumai ya sâm tetekŋan tuhuŋetâ sâm hâreyingiwom.

2-3 Emelâk yengâlen yâhâpŋe takawan yan girem den ekyongowan. Ya nelâmyongomâgât ya âlâkuâk sâmune nâŋgâm biwiyenŋan katŋet. Emelâk taka den ekyongom pilâyekmâ âlâengen ariwan sâp yapâek lohimbî nombotŋanŋe ândâpyenŋe kârikŋe otmu orotmeme bâleŋe otbi ya tâtâem otmâ gai. Otmu lohimbî nombotŋe âlânŋeâmâ sâp yakât kakŋan otmâ hilipgumai gai. Yawu otmâ gai yakât matŋe hâhiwin topŋe teteyingimu umatŋe kakŋan manmâ gai. Umatŋe yawu teteyingimawân Kiristohât wâtŋe tetemu ekmai. Yâhâ nâŋe Kiristohât sâtgât otmâ âi mem gan ya ekŋetâ tâŋât otmu yakât enŋat yâhâp otmai. Yakât otmâ nâŋe yengâlen taka lohimbî ya sâm hâreyingimune matŋe

menomai yan Kiristohât wâtŋe pato ya âlâkuâk tetemu eknomai. Sâp yan nâŋe yâkât sâtŋât otmâ âi meman yakât topŋe nâŋgâm heŋŋeŋgunomai.

⁴ Bulânânâk emelâk Kiristo mem howanân kuŋetâ muop. Yamâ Anitâ Wâtŋât Amboŋe ikŋe wâtŋan mumuŋambâ mem yahatmu tatmâ tihit otningimâp. Nâŋe yâk orop biwinetŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu mansan. Yakât otmâ emelâk yâkŋe lohimbî hoŋ bayiŋŋim lohotŋan otyiŋgiminiop yakât dopŋeâk nâŋe lohimbî hoŋ bayiŋŋim lohotŋan otyiŋŋim gan. Anitâŋe ikŋe wâtŋan Kiristo mumuŋambâ mem yahalop. Yakât otmâ Kiristoŋe mâmâŋe otnihimu yâk orop biwinetŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu yeŋgâlen taka topyeŋe mem tetewom.

⁵ Yeŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mansai me bia yakât yeŋak nanŋai.

⁶ Otmu nâŋe yâkâlen biwinaŋe kepeim wâtŋan kinmâ âi meman yakât yeŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otbuapŋât biwinaŋe mem mansan.

⁷ Yeŋe orotmeme âlepeŋeâk otmâ manŋetgât Anitâ ulitguman. Yawu manŋetâ takawom yan ki sâŋm hâreyiŋgiwom. Yawu otmâ nâŋe Kiristohât sâtŋât otmâ âi meman yakât topŋe ki tetemu lohimbî nâhât nâŋgâŋetâ gemapŋe eknomai. Yawu gârâmâ yakât ki nâŋgâm ketet otman.

⁸ Lohimbî âlâ me âlâŋe Anitâhât den nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu tem lâuwaŋŋimai ya yeŋgât heronŋe nâŋgâŋiŋŋim den âiân ki katyekman.

⁹ Yakât otmâ yeŋe Kiristohât tem lâum orotmeme âlepeŋeâk otmâ manŋetgât Anitâ ulitguman. Yawu otmâ tem lâuwaŋŋim târârâhâk mannomai yan taka heronŋe nâŋgâŋiŋŋim lohotŋan otyiŋgiwom.

¹⁰ Nâŋe mem hewewenŋe tuhuyekmune Kiristohâlen biwiyenŋe tinâk kepeim mannomaihât aposolo sâŋm katnekmâ âi nihioŋ. Yâhâ mem ge katyekbomgât ki sâŋm nihioŋ. Yawu gârâmâ yeŋgâlen takawom yan den kâlâp ki sâŋiŋŋim hâhiwinŋe yinŋiwomgât nâŋgâm inânŋan girem den yu kulemgum katyiŋŋian.

Pauloŋe den bâiŋe sâop.

¹¹ Bukulipne, den bâiŋe yuwu sâŋmune nâŋgâm heŋŋeŋŋet. Yeŋe manmanyenŋe kiŋŋon ya pilâm kuwihakmâ heronŋe nanŋaŋŋim biwi konohâk otmâ manŋetgât nanŋan. Yawu otmâ mannomai yanâmâ Anitâ Tihit tihit Amboŋaŋe wawaeyekmu biwiyenŋe huruŋ sâwuap.

¹² Anitâ yet Kiristo yâk yetgâlen biwiyenŋe kepeim mansai yeŋe heronŋe nanŋaŋŋinomai.

¹³ Kiristohât komot yâk orowâk mansain yaŋe nâŋgâŋiŋŋiai.

¹⁴ Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe tihityenŋe otmu biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Otmu Awoŋnenŋe Anitâŋe mem hewewenŋe tuhuyekmu buku oraŋŋim tânahom mannomai. Otmu Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋŋimu ewe karaŋŋim mannomai. Ya bonŋanâk.

Nâ bukuyeŋe,
Paulo

Galatia Pauloŋe Galatia yeŋgât ekap kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpine,

¹⁻² Yen Galatia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipne emelâk biwiyene Yesuhâlen katmâ yâkât komolân torokatbi. Yeŋgât nâŋgâm nâŋe ekap yu kulemgum katyiŋgian. Otmu bukulpine nâ orowâk manmâ Yesu Kiristo hoŋ bawanŋim mansainŋe yawuâk nâŋgâyiŋgiai. Nâ Paulo, nâ Kiristo hoŋ bawanŋim mansan. Otmu âi mem mansan yu lokŋe ki sâŋ nihiwi. Me Yesu Kiristoŋe aposololipne âi sâŋ yiŋgiop yaŋe ki torokatmâ sâŋ nihiwi. Anitâŋe nanŋe Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahalop yâkât otmâ yetŋak nâŋgânihim âi yu sâŋ nihimutâ mem mansan.

Kiristo kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop.

³⁻⁵ Nâ yeŋgât nâŋgâm Anitâ yuwu sâŋ ulitguman. “O Awonŋenne, gike engatgeâk otmâ Kiristo hâŋgâŋurâ giop. Giop yamâ nenŋe lok bâleŋahât orotmeme kiŋgoŋ ya watmâ ari bâlemaingât lauhe lâum kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Mum yahalop yapâ bâleŋahât paŋgoŋambâ holaŋnenehop. Yakât otmâmâ Anitâ herone nâŋgâwanŋim mepaem yâhânom. Otmu Awon, gâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo yetŋe Galatia ambolipne yeŋgât nâŋgâyiŋgim tihityeŋe otmutâ yanâmâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe konoŋhâk otmâ sânduk sâŋ gaekgât ulitgohoan.” Yawu sâŋ yeŋgât nâŋgâm Anitâ mepaem gaman.

Kiristohât den pat konok tap.

⁶ Otmu den umatŋe âlâ tap ya sâwoman. Anitâŋe ikŋe engatŋeâk otmâ yen mem dâiyehop. Yawu gârâmâ Kiristo hâŋgâŋummu gemu yâkâlen biwiyene katbi. Yakât girawu otmâmâ yâk yetgât hâkâŋ otmâ in yawu pilâyelekmâ biwiyene âlâhâlen katnomosai? Den pat âlepŋe tap yamâ Kiristohât den pat konoŋhâk. Âlâ ki tap, bia kârikŋe.

⁷ Yakât otmâmâ lok ondowân gâtŋaŋe taka nâŋgân nâŋgânyeŋe mem gulip-gunehât Kiristohât den pat âlepŋe kelanŋatmâ biwiyenŋan kionŋai.

⁸ Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nâŋe emelâk den sâŋ ekyongowan ya lok âlâ me âlâŋe kelanŋatnomai, me torokatmâ âlâ ekyongonomai, yamâ Anitâŋe yakât matŋe hilipyongoâkgât nanŋan. Yakât otmâmâ lok wosapâ gâtŋe âlâ me âlâŋe, me aŋelo âlâŋe taka den pat âiŋe sâŋ ekyongonŋetâ nâŋgâm kâkâsuk otnomai.

⁹ Nâ den yu emelâk ekyongowan. Girawu otmâ nelâm yongoap. Yakât yâhâpŋe sâmune nâŋgâŋet. Kândikum ninak Kiristohât den pat âlepŋe sâŋ ekyongowan. Ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu mem biwiyenŋan katbi. Yamâ benŋe lok ondowân gâtŋaŋe taka den yu kelanŋatmâ biwiyenŋan kionŋi. Yakât otmâ Anitâŋe matŋe yiŋgimu hemgât kâlâwân seyehâkgât nanŋan.

¹⁰ Den yan yu topŋe girawuhât yan? Lohimbiŋe herone nâŋgânihiŋetgât yan? Me nekŋetâ yahalâkgât yan me? Yawu bia. Yawuhât nâŋgâm oan mâne Kiristohât ki tem lâum hoŋ bawanŋimbâm. Yawu gârâmâ topŋe yuwuhât yan. Anitâŋe nekmu ârândâŋ olâkgât yan.

Yesu Kiristoŋe Paulo âi sâŋ waŋmu miop.

¹¹ Nine topne sâm ekyongomune nângânet. Emelâk den pat âlepne ya ekyongomune nângâwi. Den yamâ lok nombotne yengât lauyenambâ ki mewan.

¹² Me lok âlâ me âlâne ki kâsikum nihiwi. Ya bia kârikne. Yesu Kiristone nâhât topnambâek nângâek sâm biwi nângân nângânne mem pâron pilâmu nângâmune keterahop.

¹³⁻¹⁴ Yâhâ biwi nângân nângânne ki mem pâron pilâop sâp yan wuân me wuân otmune bâleminiop yakât emelâk ekyongonetâ nângâwi. Yuwu otminiwan. Lohimbi kerekne Anitâhât nângânetâ yahalâkgât Yura nenje tâmbâlipnennje yengât orotmeme ya watmâ manminiwan. Yawu otmâ bukulpine lok sihan orowâk manbinân nâne kârikne otmâ dondâ wangiyekeban. Yakât otmâmâ lohimbine neketâ yahalop. Yâhâ lohimbi nombotnaje Yura nengât miti pilâm yapâ hionakmâ biwiyene Kiristohâlen katmâ yâkât kololân torokatbi. Yâkât kololân torokatnetâ ya yengât mâtâp manguyingiwe sâm dondâ mem bâleyekmâ hilipyongominiwan.

¹⁵ Yawu gârâmâ angoân menahât tepnambâ ki tetewan sâp yan nâne Kiristohâlen biwinaje kepeim hon bawangiwingât Anitâne sâm katnihiop.

¹⁶ Yâhâ yâkne nângâmu ârândân otmu nâne Kiristohât den pat pâku lohimbi yengâlen ari sâm tetem ekyongowongât ikne nanraje mâtâwân tetenihiop. Mâtâwân tetenihiop yakât kaknan nep topne katbe sâm lok âlâhâlen ari ki âikum nângâwan.

¹⁷ Me Kiristohât aposololipne Yerusalem kapiân manbi ya yengâlen gurâ ki ari âiyongom nângâwan. Kiristo iknak aposolo nep sâm nihiop yanâk pilâm yahatmâ Arawia hânân ari manban. Manmâ manmâ yapâ âwurem Damasiko kapiân ari manban.

¹⁸ Yan ari manmune yambu kalimbu pesuk sâop. Yakât kaknan Petoro in ekbe sâm Yerusalem kapiân yâhâwan yanak yâk orowâk manmutne sande yâhâp olop.

¹⁹ Sâp yan yâk otmu Kutdânenjahât imirne Yakowo ya yetniâk yelekban. Yâhâ aposolo âlâlâ ya ki yekban.

²⁰ Den yan yu Anitâhât senjan kinmâ yan. Yakât otmâmâ den mian otbuawâmâ matne nihiwuap.

²¹ Nâne nine kapi Kilikia hânân tap yan ari âi topne katmâ Kiristohât den pat ekyongom manban. Otmu yapâ pilâyekmâ Siria hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yan ari den kâsikum yingim manban. Yakât otmâmâ Yesuhât komot Yuraia hânân manbi yengâlen ki arimune enjakbin.

²² Yawu gârâmâ nine topne nângâwi yanje ari lohimbi yuwu sâm ekyongowi.

²³ Emelâk nâhâitne "hilipnongominiop. Yâhâ sâp yiwerenjeâmâ lohimbi kerekne Kiristohât nângânetâ bulâne otmu biwiyene yâkâlen katnetgât yâkât den pat ekyongom mansap."

²⁴ Nâhât topne yawu ekyongonetâ nângâm Anitâ mepaewi.

2

Paulone Yesu Kiristohât aposololipne yengâlen torokalop.

¹⁻² Otmu yapâ nâne kapi âlâen âlâen ari den kâsikum yingim manmune yambu 14 pesuk sâop. Yakât kaknan Anitâne biwi nângân nângânne mem hewewen tuhumu Banawa yet Tito meyelekmune Yerusalem kapiân yâhâwin. Yan yâhamunje Kiristohât komot ya yengât kunlipyene orop tihâk menduhuakbin. Menduhuakmâ nâne emelâk pâku lohimbi yengâlen ari

Kiristohât den ekyongowan yakât topnje nânggâne sâ m âinohowi. Otmu mâtâp manjunihimai sâ m den ya topnjambâek sâ m tetem ekyongomune nângâjetâ keterahop.

³ Topnje yuwuhât yan. Nenne Kiristohâlen torokatmâ yan Mosehât girem den nângâmunje porap otmu ki lâ m manbin. Yawu manbin yan bukunenje Tito, Girik gâtje, yâhâmâ emelâk nengâlen torokalop yamâ hâkne torehennan undip ki tuhuwin yakât den pat ekyongomune nângâwi.

⁴ Yawu gârâmâ lok perâkne topnenje mem tetene sâ m nengât oset-nennan taka manbi. Taka Mosehât girem den ya yâhâpne mem miwirikum hâkne torehennan undip tuhuwangine sâ m kendâningiwi.

⁵ Kendâningim Kiristohât den pat âlepne ya kelangatne sâ m otjetâ denyeje ki nângâwin. Denyeje ki nângâwin yakât otmâ hâkne torehennan undip ki tuhuwi. Yakât otmâmâ yengu yawuâk Mosehât girem den ki watmâ mannomai.

⁶ Otmu Yesuhât komotje papatolipyeje yengât nângâjetâ yahatsap. Yamâ Anitâ lok biwinnenje ekmapne nângâningimu ki gewe yâhâwe otmap. Otmu nâne gurâ yawuâk lok âlâ me âlâhât ki nângâmune yahatmap, me ki nângâmune gemap. Otbi yamâ yâk yengât wahap. Anitâne konok biwinnenje ekmap. Yawu gârâmâ papatolipyejanje nâhât den yu ki kum meme sâsâ tuhunekbi.

⁷⁻⁸ Otmu nine topne yuwu sâ m ekyongomune ekbi. Emelâk Anitâne Petoro mâmâne otbanjim âi sâ m wanju Yuraia hânânak tatmâ Yesuhât den pat âlepne ya kapi ambolipne kâsikum yingio. Yâhâ nâneâmâ pâku lohimi yengâlen ari den yu ekyongowehât mâmâne otnihim âi sâ m nihiop.

⁹ Otmu den ya sâ m ekyongomune nângâjetâ keterahopgât Yakowo, Petoro, Yoane, yâk yengât lok kunyeje manbi ne nâ otmu bukune Banawa buku otnitgim yuwu sâ m hângânotgowi. “Nenâmâ yuânâk tatmâ kapi tipi tapi tatmâ arap yu ambolipne yengâlen âi mem mannom. Yâhâ yerâmâ pâku lohimi yengâlen ari âiyetne tuhuromawot.

¹⁰ Otmu konohâk tap yamâ yuwu nângâyet. Bukulipnenje nombotje umburuk mansai ya yengât nelâm yotgomap.” Sânetâ sâwan. “Yâk tânyongoromgât nanjait.” Yawu sâ m den hikum karakbin.

Paulone Petoro hâme hârewangio.

¹¹⁻¹³ Otmu ya pesuk sâ mu nâne Banawa mem Yerusalem kapi pilâm orowâk Antiok kapiân ariwit. Yan ari manmâ manmâ âlâengen ari den ekyongowe sâ m pilâyekmâ ariwan. Otmu hilâm âlâen Petoroje Antiok kapi ari pâku lohimi nombotje biwiyene Kiristohâlen katbi yâk yengâlen torokatmu orowâk manbi. Yawu manjetâ Yakowohât bukulipne Yerusalem kapiângembâ gem Antiok kapiân ari Petoro yuwu sâ m hâme hârewangio. “Bâe, otdâ bâleap yakâ. Girawu otmâ pâku lohimi orowâk sot nem mansai. Ya ki orotje.” Yawu sâ m hâme hârewangijetâ bukulipne nombotjanje pâku lok yengât hâkyene torehennan undip tuhuyekbi ne nângâm bâlewangimaihât pâku lohimi ya pilâyekmâ Yakowohât bukulipne yengâlen torokalop. Petoroje yawu olop yakât Yura lohimi nombotjanje ya ek mâ pilâyekbi. Pilâyekjetâ Banawaje yekmâ pârâk pilâm yawuâk otmâ yâk yengâlen torokalop.

¹⁴ Yawu otjetâ nâmâ âwurem ari topyene mem tetem nângâmune dondâ bâleop. Yâkne Kiristohât denje tâj tâjâk ki watmâ manbi. Petoroje otmu bâleop yakât topnje teteâkgât Yesuhât komot ya yengât senyen kinmâ yuwu sâ m ekuwan. “Petoro, gâ wuân mendâ bâleap? Gâ Yura lok. Yawu gârâmâ

Yura nengât orotmeme hângiŋe ya pilâm, pâku lohimbi yengâlen torokatmâ mansat. Yawu gârâmâ wongât pâku lohimbiŋe Yura nengât orotmeme hângiŋe otŋetgât meme sâsâ tuhuyeksat? Ekmune dondâ bâleap.

Himbim yâhânongât mâtâp konohâk tap.

¹⁵ Nenâmâ Yura lohimbi. Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop ya biwinenŋan katmâ nângâmain. Yawu otmâ pâku lohimbiŋe Anitâhât den ki lâum mansai yawu ki otmain.

¹⁶ Yawu gârâmâ Anitâhât girem den yan papatolipnenŋe yeŋe enŋatyeŋeâk watmâ den âlâlâ torokatmâ kulemguwi. Yamâ lok âlâ me âlâŋe papatolipnenŋe girem den âlâlâ kulemguwi ya lâuŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuapgât dop âlâ ki tap. Yâkŋe Kiristohâlen biwiyeŋe katnomai yamâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap. Mâtâp âlâ ki tap, bia kârikŋe. Nenâmâ emelâk Kiristohâlen biwinenŋe katbin. Yâkât otmâ papatolipnenŋe yengât girem den yakât nângâmunŋe tâŋât otmap.

¹⁷ Kiristohâlen biwinenŋe katbin yapâek bukulipnenŋe Yura lok pilâyekmâ pâku lohimbi, tosayeŋe orop sâminiwin, yengâlen torokatbin. Ya yengâlen torokatmâ papatolipnenŋe yengât girem den ki lâuaingât Yura lok nombotŋeŋe nengât “tosa lok” sâmai. Tosa lok mâne âlâ girawu sâmbâin. Yuwu sâmbâin me? “Âo, Kiristoŋe orotmeme bâleŋan dâim ari katnenekmu otmunŋe bâleap. Yakât otmâ tosa ya Kiristohâlen tap.” Yawu sâm tosa ya Kiristohâlen kârâm pilâwin mâne ki ârândâŋ otbâp. Yawu ki tap. Yawu gârâmâ Yura lok yengât orotmemeyeŋe hângiŋe ya watmâ ki otnomai.

¹⁸⁻¹⁹ Yakât nângâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâŋet. Nâmâ papatolipnenŋe yengât girem den bet pilâwan ya âlâkuâk miwirikum lâuwom yanâmâ nâhât yuwu sâŋetâ bonŋe otbuap. “Anŋoân Pauloŋe papatolipnenŋe yengât girem den bet pilâop yanâmâ tosa miop.” Nâhâitŋe yawu olop sâŋetâ yanâmâ bonŋe otbuap. Yawu gârâmâ topŋe yawu ki tap yakâ. Anŋoân girem den âlâlâ ya lâuwe sâm tâpik gupik otminiwan. Tâpik gupik otmâ manmâ gamune yaŋe ki tânnohop. Yakât otmâ pilâmune pesuk yap.

²⁰ Pilâmune pesuk sâmu yaŋahâmâ Anitâŋe nanŋe hângângumu ge nâhât kawean kinmâ muop yâkâlen biwine katban. Biwine katmune yâkŋe tânnohom manman kârikŋahât pat kunihiop.

²¹ Yakât otmâ yuwu nanŋan. Kiristo muop yan manman hângiŋe ya betbaŋgim muop. Yâhâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu manman âiŋe miop. Yakât dopŋeâk otmâ biwine yâkâlen katban yan papatolipnenŋe yengât girem den hângiŋe lâuminiwan ya bet pilâwan. Yakât otmâ Kiristoŋe mâmâŋe otnihimu yâk orop biwinetŋe kepeiakmâ konohâk oap. Yakât otmâmâ yâkâlen biwinanŋe kepeim hoŋ bawâŋgim mansan. Kiristoŋe wawaenenekmâ ge kawenennan kinmâ muop yakât ki nângâmunne tâŋât otmap. Yamâ yuwu nanŋan. Papatolipnenŋe yengât girem den lâumunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmap mâne Kiristoŋe ge imbiâk muop sâmbâin. Yawu.

3

Yesu Kiristohât mâtâp me girem dengât mâtâp

¹ Bukulipne, Galatia ambolipŋe yuwu sâmune nângâŋet. Emelâk Anitâŋe Yesu Kiristo hângângumu ge nengât otmâ howanân kuŋetâ muop yâkât den pat âleŋe ekyongomune nângâm biwiyeŋan katbi. Yaŋak benŋe girawu otmâ

sâp yiwerenje yuâmâ lohotnje otjetâ Yura kapi ambolipnjaŋe yengâlen taka biwiyenjan kionmâ nângân nângânyene mem gulip malap tuhuai? Bâe, topnje wongât Kiristohât mâtâp bulâŋe ya pilâm Yura nengât orotmeme hâŋŋiŋe ya watmâ mansai? Ya ki orotje.

² Yakât yiwerenje âiyongomune sâŋetâ nângâwe. Yene papatolipnenŋe yengât girem den âlâlâ ya lâuŋetâ yanâmâ Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge mâmâŋe otyiŋgiop me bia? Bia yakâ. Yâhâ nâŋeâmâ Kiristohât den pat âlepŋe ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe olop. Yawu nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen biwiyenje katbi yanâk Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu yengâlen giop.

³ Yakât otmâ girawu otmâmâ kopa oai? Ya ekmâ pârâk pilan. Yakât torokatmâ yuwu sâwe. Kândikum emelâk Kiristohâlen biwiyenje katmâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heak yâkât wâtŋan kinŋetâ nângân nângânyene mem pâronj pilâyiŋgimu Kiristohât mâtâp yawuâk watmâ manbi. Yakât otmâ yene yiwerenje wâtneŋŋanâk kinmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ olâk sâmu oai ya ekmune ki dopŋan oap.

⁴ Yâhâ aŋgoân Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgimu biwiyenjaŋe heronje otbi. Otmu Kiristohâlen biwiyenje katbi ya imbiâk otmaiât Yura nengât orotmeme hâŋŋiŋe ya pilâŋet.

⁵ Yakât âlâku sâwe. Papatolipnenŋe yengât girem den âlâlâ lâuai yakât otmâ Anitâŋe ki mâmâŋe otyiŋgimu kulem topŋe topŋe miai. Yuâmâ Kiristohâlen biwiyenje kepeiai yakât otmâ Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge mâmâŋe otyiŋgimu kulem topŋe topŋe miai.

Awarahamŋe olop yakât topŋe

⁶ Yakât topŋe teteâkgât Awarahamŋe olop ya sâlikum ekŋet. Yakât Moseŋe kulemguop ya yuwu tap. “Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya nâŋgâm yâkâlen biwiŋe katmâ biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manop yakât Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop.” Yawu kulemguop.

⁷ Yakât otmâ Yura nengâlen gâtŋaŋe me pâku lohimbi yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe biwiyenje yawu katmai yamâ Awarahamgât sen bulâŋe mansai sâmu Anitâŋe nâŋgâyiŋgimap. Yakât otmâmâ Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop yakât bulâŋe yen orowâk menomai.

⁸ Yawu gârâmâ yakât torokatmâ sâwe. Anitâŋe pâku lohimbi nombotŋe biwiyenje yâkâlen katmâ tem lâuwaŋŋiŋetâ tosayeŋe pilâyiŋgiuwap yakât emelâk inâŋŋan nâŋgâop. Ya nâŋgâm Kiristo ki hâŋgângumu giop yan ya nâŋgâm Awaraham yuwu sâmu ekup. “Hâmbâi gâhât tepgan gâtŋe âlâŋe tetem lohimbi hânŋan kulemŋan mansai ya menduhuyekmu manman âilonŋoân manmâ heronje nâŋgânomai.”

⁹ Moseŋe yawu kulemguop yakât topŋeâmâ yuwu. Awarahamŋe Anitâhâlen biwiŋe katmâ biwi yâhâp ki olopgât Anitâŋe nâŋgâwaŋgiop. Yakât dopŋeâk otnom yamâ Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya ambokunom.

Girem dengât topŋe

¹⁰⁻¹² Otmu yakât torokatmâ sâwe. Moseŋe yuwu kulemguop. “Lohimbi âlâ me âlâŋe girem den yu tâŋ tâŋâk ki watnomai yamâ Anitâŋe matŋe umatŋe yiŋgimu mem hiliwahonomai.” Yawu tap. Yâhâ sâp âlâen Anitâŋe sâmu Moseŋe den yuwu kulemguop. “Lohimbi âlâ me âlâŋe biwiyenje Anitâhâlen katmâ denŋe lâuwaŋŋinomai yamâ manman kârikŋan katyekmu mannomai.” Yawu kulemguop. Girem den tap ya âlâku sâmune nâŋgâŋet. Ya yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâŋe girem den ya tâŋ tâŋâk watmâ mannomainjeâmâ manman kârikŋan mannomai.” Yawu tap.

¹³ Yawu gârâmâ âlâŋe girem den ya tâŋ tâŋâk watmu ârândânŋ otbuap? Lok yawuya âlâ ki tap, bia kârikŋe. Yakât nen kerekŋe girem den ya lâumain yamâ târârâhâk ki watmain. Yakât nâŋgâm Anitâŋe Kiristo hâŋgângumu ge sâreerenekmu howanân kuŋetâ muop. Yakât Moseŋe den âlâ yuwu kulemuop. “Lok âlâ me âlâ nahân yongonêtâ kinnomai ya yengât yuwu sânomai. “Lok yuâmâ Anitâŋe matŋe waŋmu miap,” yawu sânomai.” Yawu sâm kulemuop.

¹⁴ Yakât otmâmâ Yesu Kiristoŋe nengât tosehât otmâ kawenenŋan kinmu howanân kuŋetâ muop. Yakât otmâmâ Anitâŋe Awaraham pat kuwaŋgiop yakât bulâŋeâmâ ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak ya hâŋgângumu ge mâmâŋe otningimu manman kârikŋan manmâ yâhânôm.

Anitâŋe sâmu kârikŋe olop.

¹⁵ Nenŋe orotmeme âlâ otmain yan hâum sâmune nâŋgâŋet. Lok yâhâp den hikumutâ kârikŋe otbuap. Ya bukuŋe âlâŋe kelangatbuap, me den âlâ torokatmâ sâwuap, me nombotŋe hârewuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ yuwu ekne. Anitâŋe den hikuop ya ki hâukum âlâ sâwuap. Bia kârikŋe.

¹⁶ Anitâŋe Awaraham den ekuop ya yuwu tap. “Nâŋe gâ otmu gâhât tepgan gâŋe âlâ tetewuap yet den yukât bulâŋe yitgiwom.” Yawu sâm ekuop. Yakât otmâmâ yuwu ki sâop. “Gâ otmu gâhât tepgan gâtŋe tetem mannomai yen kerek yitgiwom.” Yawu ki sâop. Yawu gârâmâ Awarahamgât tepŋan gâtŋe konok, Kiristo teteop yanâmâ Anitâŋe Awaraham den ekuop yakât bulâŋe yâkâlen teteop.

¹⁷ Yawu gârâmâ Anitâŋe Awaraham den ekuop ya yambu 430 pesuk sâmu yanâmâ girem den Mose waŋop. Otmu Awaraham den ekuop yakât kakŋan Mose ki ekuop. Yawu gârâmâ Mose girem den waŋop yaŋe mem ge katbuap, me Awaraham den ekuop ya hâukum âlâ sâwuapgât dop âlâ ki tap.

¹⁸ Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe Awarahamgât manman kârikŋahât pat kuwaŋgim den ekuop ya girem denân torokatmâ ki sâop. Awarahamâk ekuop. Yawu gârâmâ manman kârikŋe ya mene sâm Anitâŋe Awaraham den ekuop ya otmu girem den yâhâp yâhâp ki menom.

¹⁹ Yawu tap. Yakât otmâmâ topŋe girawuhât Anitâŋe girem den Mose ekumu kulemuop? Topŋe yuwuhât. Girem den yaŋe lok topnenŋe mem teteningimap. Emelâk tâmbâlipnenŋaŋe manmâ otŋetâ bâlem gaop. Otmu nen gurâ yawuâk otmunŋe bâlem gamap. Yawu gârâmâ Awarahamgât tepŋan gâtŋe Yesu Kiristoŋe teteop. Tetem yan Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop yakât bulâŋe mem teteningiop. Mem teteningiop yakât otmâ girem den kandi sâop ya pesuk sâop.

Otmu âlâ torokatmâ sâwe. Anitâŋe aŋeloŋe hâŋgângumu ge girem den Mose ekumu kulemuop.

²⁰ Yawu gârâmâ Anitâ ikŋak ge Awaraham ekuop.

Lohimbi kerekŋe Anitâhât girem den târârâhâk ki watmain.

²¹ Yakât otmâmâ girem den otmu Anitâŋe Awaraham den ekuop yaŋe lâuahowot me bia? Lâuahowot yamâ benŋe topyeteŋe ikŋiâk ikŋiâk. Yawu gârâmâ Anitâŋe girem den sâm kalop yaŋe manman kârikŋahât mâtâp mem teteningiop mâne yaŋak benŋe girem den ya lâumunŋe ârândânŋ otbâp.

²² Yakât nângâñetâ keterahâkgât yuwu sâmunen nângâñet. Miti den kândikum kulemguwu yan den âlâ tap yakât topñe yuwu. Yesu Kiristo ki giop yan nen kerekñe girem den lâuminiwin yamâ târârâhâk ki watbin. Yakât otmâ Anitâñe mumuhât pat kuningiop. Yakât kakñan Anitâñe manman kârikñahât pat sâm Awaraham kuwañgiop yakât bulâñe mene sâm Kiristohâlen biwinenñe katnomgât mâtâp teeop.

²³⁻²⁴ Mâtâp teeop yamâ Yesu Kiristohâlen biwinenñe katnehât Anitâñe hângângumu giop. Yâhâ ki giop sâp yan girem den yanñe manmannenñe bâleñe ya mem teteqñan tuhumu mumuhât pat otbin. Mumuhât pat otmâ gamunñe Yesu Kiristonñe gem yapâ holañnenekbe sâm nengât sâm muop.

²⁵ Mumu yâkâlen biwinenñe katmunñe Anitâñe nenekmu ârândâñ otmu yakât otmâmâ girem den ya torokatmâ lâunomgât mâtâp bialop.

Kiristohât manman hañgalakmâ manmâ yâhânom.

²⁶ Otmu yeñe yawu otmâ yâkâlen torokatñetâ yanñak Anitâñe nanne baratne sâm meyehop.

²⁷ Yawu otmâ toen mem katyekñetâ yanâmâ manmanyenñe bâleñe ya kon sâm pillâm Kiristohât manman ya hañgalakmâ yâkâlen torokatbi.

²⁸ Yâkâlen torokatmâ nen hârok Anitâhât komot otmâ mansain. Yawu mansain yakât ki mem kâsipnongomap. Nen Yura lohimbi, me yen pâku lohimbi, me lok kutyenñe orop, me kutyenñe bia, me âwâ nan me mâmâ barat, nen kerek komot konohâk oain. Yesu Kiristonñe kunnenñe oap yakât otmâ Anitâñe nenekmu dop konohâk oain.

²⁹ Emelâk Anitâñe Awarahamgât pat sâm kuwañgiop ya yen gurâ yawuâk kuyiñgiop yakât bulâñe menomai. Yawu gârâmâ yenâmâ topñe yawuhât otmâ Awarahamgât sen sâm katyehop.

4

¹ Emelâk den yan yakât âlâkuâk sâwe. Nenâmâ Anitâhât nanñe baratñe mansain. Yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunen nângâñet. Nengât orotmeme yamâ yuwu tap. Nenñe munomân nan baralipnenñe nengât bât tosa ya yâkñe galemgunomai.

² Gârâmâ nenñe ñañeyenñanâk mum pillâyeknomân mandu otnomai yan hep torehenlipnenñe wawaeyekmâ tihityenñe otmai. Tihityenñe otñetâ papato otmâ yanâmâ âwâ mâmâlipyenñe yengât bât tosa ya yenñahâk galemguaqnomai. Orotmemenenñe yawu tap.

³ Otmu yakât dopñeâk nen Yura lohimbiñe lepat nângân nângânân manmâ gawin yan Mosehât girem den otmu papaptolipnenñe yengât girem den yakât amutgen manmâ gawin.

⁴⁻⁵ Otmu embâñân Anitâñe hân hibim ki kândikyotgowân ikñe nanñe hângângumu gewuap yakât sâpñe kalop. Sâpñe kalop ya ekmu ârândâñ otmu nanñe hângângumu giop. Hângângumu gemu nen kerekñe Anitâhâlen ari torokatmunñe ikñe nanñe baratñe sâm menenehâkgât Yura imbi âlâhât tepñan ge tetem girem den ya tâñâk lâum manop. Yawu manmâ nenñe girem den târârâhâk ki watmâ gawin yakât otmâ sârerenenekmâ girem den yapâ holañnenehop.

⁶ Anitâ nanñe holañnenehop yakât otmâ nenñe Anitâhât nanñe baratñe otmâ mansain. Yawu nângâñehât Anitâñe nanñahât Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge biwinenñe mem hewewenñe tuhumu Anitâ heronñe nângâwanjim “Awoñnenñe, kâwiâk nanñe olon,” sâm mepaemain.

⁷ Bukulipne, yengu yawuâk Anitâ heronje nângâwanjim mepaem mansai. Yawu gârâmâ yeje emelâk Anitâhât topnje ki nângâm orotmeme kinjon otmâ manminiwi ya pilâm Anitâhâlen biwiyenje katmâ yâkât komolân torokatbi. Yakât otmâmâ nanne baratne sâm meyekmâ Awarahangât pat kuwanjiop ya yen gurâ yawuâk kuyinjiop.”

Paulonje Galatia ambolipnje yengât nângâm gorâwanjiop.

⁸ Emelâk embânân Anitâhât topnje ki nângâm manminiwi sâp yanâmâ Porom Lâpio me wahap tânâtnje yawuya mepaem yakât amutgen manminiwi.

⁹ Yawu gârâmâ emelâk Anitânje tep âlep nângâyinjim meyekmu yâkât topnje ekmâ nângânetâ bulânje olop. Yakât otmâ yiwerenjeâmâ topnje girawuhât otmâ Anitâ betgum Porom Lâpio ya honj bawanjine sâm oai? Yanje manman kârikjan mem katyekbuapgât dop âlâ ki tap yakâ.

¹⁰ Otmu Anitânje yengât nângâyinjimu ârandân olâkgât Yura nengât orotmeme hânginje yuwuya watne sâm oai? Yeje tatmâ nângâ nângâ sâp, me sotgât hâi sapa manmai yakât sâp, me hilâm kâmbuknje topnje topnje ya watmâ mansai ya ekmune dondâ bâleap.

¹¹ Nânje yengâlen puwâk taka Kiristohât den pat âlepnje ekyongomune nângânetâ bulânje olop ya bet pilâm orotmemenenne hânginje ya miwirikum watmai hât nângâm gorânihiap.

¹² Nânje Yura nengât orotmeme hânginje ya pilâm yen pâku lohimbî mansai yengâlen torokatmâ manmâ gan. Yakât otmâ yeje topnje girawuhât otmâ sâp yiwerenje pilânekemâ Yura nengât orotmeme hânginje miai. Yengâlen puwâk takawan yan yeje nâ buku otnihim laune lâuwî. Yakât otmâmâ yu oai yu pilânetgât nanjan.

¹³ Otmu yengâlen tohowan yan kundat pato tetenihiop. Yawu tetenihiop yamâ nânje yen orop sâp kâlewâk manmâ Yesuhât den pat âlepnje ekyongowan.

¹⁴ Otmu yeje tânnohom yan ki nângâm bâlenihim hâkân kakjan otbi. Yâhâ anjelo âlânje yengâlen takaop, me Yesu Kiristo iknjak yengâlen takamu buku otbanjimbâi dop yawuâk buku otnihiwi.

¹⁵ Otmu wuân me wuângât ulityongowan mâne in yawu nihimbâi. Yâhâ sâp yiwerenjeâmâ girawuhât otmâ nâ pilâneksai?

¹⁶ Nânje yengât tepne nângâm den bulânje ekyongowan. Yamâ yeje yiwerenje nâhâitnje “nângâm bâleningim mem ge katnenekbe sâm oap” nanjai? Yakât nângâmune tepne bâleap.

¹⁷ Otmu nen Kiristohâlen biwi konohâk hikum mansainnje hionjaknehât lok ondowân gâtņanje taka biwiyenan kionbi. Yâhâ yeje pilânenekmâ yâk yengâlen torokatnetâ yâk orop mepaeneneknetgât yengâlen takawi.

¹⁸ Nânje tânyongowomgât dop âlâ ki talop. Yâhâ lok yanje biwi konohâk otmâ tânahone sâm yengâlen takawi mâne heronje nângâyinjimbâm. Yawu gârâmâ emelâk nânje yen orop manmâ biwinenne kepeim manbin ya girawuhât otmâ biwinenne holanjakmu mansain?

¹⁹⁻²⁰ Yengât den pat ya nângâmune umatnje olop. Gârâmâ den umatnje yu ekyongowe sâm otmune umatnje oap. Yen orop hâme konok mansain mâne umatnje ya kuwibbâin. Yakât yiwerenje mâtâp tetenihimu yengâlen takawomgât nanjan. Yakât nângâm den âlâen hâum sâwe. Imbilipnenņanje naom mene sâm hâliliakmâ tatmâ naom memai, yakât dopņeak yeje Kiristohâlen

biwiyenaje kepeim tem lăuwanġinjetgât emelâk yengâlen taka Kiristohât den pat âlepne ekyongomune năngânetâ bulăne olop. Yawuâk torokatmâ manġetgât biwine yengălâk năngâm tan. Yakât otmâ yiwerenġeâmâ Yura nengât orotmeme hăngiġe ya lăune sâm otġetâ yakât otmâ yăhăpne witgum biwiyenġe Yesuhălenăk kinăkgât den umatġe yu ekyongowe sâm biwine umatġe oap. Yenġe Kiristo betgumaihât otmâ goră băleġe nihimu mansan.

Sara yet Haha yăk yetgălen hăum săop.

²¹ Yengălen gâtġe nombotġenġe Mosehât girem den ya lăune sâm otmăine yakât topġe năngănetâ keterahăkgât yuwu sămune năngănet. Mosenġe den âlă torokatmâ kulemġuop yakât mătăp yuwu tap.

²² Awarahamgât nanyăhătġe yăhăp teteowot. Nanġe kunġe yăkât kutġeâmă Ismae. Yakât topġe yuwu tap. Awarahamġe imbiġe Sara memu yăkălen nanyetġe membuap yakât Anităġe bunewăk pat kuyitġiop. Yawu yamă inăk kăsi manowot. Yăhă Anităġe Awarahamgât den hikuop ya nelămgumu ikġe hoġ bawa imbi, kutġe Haha sâm ya miop. Ya memu yăkălen nanġe kunġe miop, yamă kutġe Ismae.

Yăhă nanġe âlă, kutġe Isaka sâm, yăkât topġeâmă yuwu. Anităġe Awaraham imbiġăit yetgât pat kuyitġiop yakât ki nelămguop. Otmu Saraġe naom membuap săop yakât otmă manmă gam gam nanġe miop.

²³ Yăhă nanyăhătġehăt topyetġe yamă ikġiăk ikġiăk oawot. Âlămă, Ismae sâm, yăhămă Awarahamgălen Hahaġe imbiăk miop. Yăhă âlămă, Isaka sâm, Anităġe den hikuop yakât bulăne Awarahamgălen Saraġe miop.

²⁴ Otmu Anităġe imbi yăhăp yu yetgât mătăp ikġiăk ikġiăk sâm yitġiop. Yakât otmă yăk yetgât sen ya gură yawuâk komot ikġiăk ikġiăk mansai. Yakât topġe yuwu nangan. Imbi kutġe Haha yanġeâmă hoġ bawanġiminiop. Yakât otmămă yăkât sen tetem sambe sambe otmă yawuâk hoġ bawa manmai.

²⁵⁻²⁶ Otmu Haha yăhămă Arawia hănăn pumġe âlă tap, kutġe Sinai, yan Anităġe girem den Mose wanġop yakât dop olop. Hahahât sen yanġe hoġ bawa otmăi dop yawuâk Yura kapi ambolipġenġe Anităġe girem den kalop ya lăum manmai. Hahahât dopġe yawu.

Otmu Sarahât dop yuwu. Yăhămă Awarahamgât imbiġe. Yakât otmămă yăkât sen tetem sambe sambe otmă hoġ bawa ki mansai. Otmu Saraġeâmă Yerusalem kapi âiġe himbimăn tap yakât dop olop. Sarahât sen yamă nen mansain yu. Gărămă kapinenġe himbimăn tap yan yăhă ambokunom. Yakât otmă girem den hăngiġe lăunomgât dop ki tap.

²⁷ Yakât otmă Anităġe sămu poropete âlăne den kulemġuop ya yuwu tap.

“Imbi kăsi, yuwu sămune năngă. Găġeâmă naom âlă ki mion. Otmu naom membe sâm ki hăliliakmă tatmă hăhiwin năngăon. Yakât otmuâmă găhăt lokġe imbi ondop memu nanġe miop. Yakât otmuâmă năngără gorăhihimapġat yuwu sămune năngă. Hămbăi măne găhăt sen yanġe tetem sambe sambe otmă potgahăt sen ya wangiyeKnomai. Yakât năngăm biwihe gemu heronġe kakġan man. Yawu.”

²⁸ Otmu yakât den âlă torokatmă sămune năngănet. Anităġe Awarahamgât sen tetem sambe sambe otnomaihăt pat kuwanġiop ya yawuâk nanġe Isaka kuwanġiop. Otmu pat kuwanġiop yakât bulăne tetemu nen Yura lohimbġi otmu yen păku lohimbġi dop konohăk otmă Awarahamgât sen mansain. Yakât otmă imi ata me wără tou yawu mansain.

²⁹ Haha yet Sara yetgât topyethâhât torokatmâ sâmunê nângâhjet. Awarahamne Anitâhât den ya nelângumu imbi hoj bawanjiminiop ya memu naom âlâ miop. Naom yanje pato olop. Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâhâhât Heakne Sara mâmâhje otbângimu nanje miop. Saranje naom memu Haha nanjanje yâkât nângâm mem ge katbe sâm olop. Yakât dopneâk yiwerenje lohimbi girem den lâum mansainje nen ki lâum mansain yu nenekjetâ bâlemu mem ge katnenekne sâm otmâi.

³⁰ Otmu Saranje Awaraham yuwu sâm ekumu laujan miop.

“Potne Hahahât nanje Ismaenje gâhât bât tosa ki galemguwuapgât nanjan.

Nannetje Isaka yâkrajak gâhât bât tosa galemgum manbuapgât nanjan.

Yakât otmâ watelekdâ ariyet.”

Yawu sâm ekuop. Awarahamne Sara laujan miop yakât dopneâk yenje otjetgât nanjan.

³¹ Otmu yakât torokatmâ yuwu sâmunê nângâhjet. Nenne Kiristohâlen biwinenjanje kepeim mansainjeâmâ Sarahât sen oain. Nângâmune yawu oap. Yakât girawuhât otmâ yengâlen gâtne nombotjanje girem den lâum yan Haha sen otne sâm oai? Kâmbukne, yawu ki otjet.

5

Kiristone manman âlepjan katnenekmu mansain.

¹ Otmu nenje girem den lâum pâpgumunje tosa teteningimapgât Kiristone nengât sâm gem yapâek holanjenehop. Yapâ menenekmâ manman âlepjan katnenekmu mansain. Otmu yengu yawuâk holanyekmâ nengâlen torokatyekmu komot konohâk oain. Yakât otmâmâ yenje ki pilânenekmâ girem den hângine ya mem miwirikum lâunomai.

² Bukulipne yakât âlâku ekyongomune nângâhjet. Yenje Anitâhje yekmu ârândâh olâkgât hâkyenahât torehenjan undip tuhuanginomai yamâ dop yuwu otbuap. Yawu otnomai yanâmâ Kiristone manman kârikjahât mâtâp ânje meyingiop yamâ nângâhjetâ tâhât oap yakât dop otbuap. Yakât otmâ Kiristone mâmâhje otyingiwuapgât dop ya biatbuap.

³ Bukulipne, yawu otmâihât âlâku sâwe. Yenje girem den pâhje konohâk lâum hâkyenahât torehenjan undip tuhuanginomaiihât dop bia. Yawu otnomai yan Anitâhje girem den sâm kalop ya hârok lâunomai sâm kalop. Yakât otmâmâ yengâlen umatne dondâ teteyingiwuap.

⁴ Otmu yengâlen gâtne âlâ me âlâhje Anitâhje yekmu ârândâh olâkgât girem den ya miwirikum lâunomai yanâmâ Kiristo pilânomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâhje angoân tepne nângâm manman kârikjahât mâtâp meyingiop ya mangyingiwuap.

⁵⁻⁶ Yâhâ nenâmâ biwinenje Yesu Kiristohâlen katmâ mansainje komot konohâk otbin. Nen hâknenjahât torehenjan undip tuhuangiwin me yen ki tuhuangiwi nenâmâ komot konok otmâ biwinenje Yesuhâlenâk kinmu haonmâ ârândâh tep âlep nanjangim hoj bawanjimain. Yawu otmunje Kiristone âwurem ge sârerenenekmu Anitâhje umam sâningim mem manman kârikjan torokatnenekbuap. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâhâhât Heakne mem hewewenj tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenjanje kepeim mansain. Kepeim manmâ Kiristone in yawu ge menenekmu yâhâne sâm yakât mitiwahom mambot gumbot otmâ mansain.

⁷⁻⁸ Bukulipne, yen angoân den pat âlepne ya nângâm Kiristohât tem lâum hoj bawanjinetâ yekmune âlango nandorone olop. Otmuâmâ Kiristohât

mâtâp watne sâam otjetâ yan Anitâje undip ki katyîngiopi. Yakât otmâ sâap yiwerejeâmâ âlâje undip mangyîngînetâ âlâengen arine sâam oai? Me âlâje biwiyejan kionjetâ denyeje in yawu nângâwi?

⁹ Bukulipne lok amonje yengâlen takawi? Yakât topje nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâamune nângânet. Bau njasije yamâ tipije âlâ. Yawu gârâmâ yaje hâreakmâ sânduk sâam ârândâj otmâ bau mem bâlemapgât ya hârem pilâmain. Yakât dopjeak yeje yâk yengât den ya pilâm kâkâsuk otmâ manjetgât nanjan.

¹⁰ Yâhâ yengât nângâm ki engat yâhâp oan. Yeje ekap kulemgum katyîngian yu sâalikum nângâm denne tem lâunomai. Otmu Yura lok nombotjanje biwiyejan kionjetâ biwi nângân nângânyenje iton galonj oap yakât matje hâmbâi Anitâje Yura lok ya yîngiwap.

¹¹ Bukulipne, hâkyenjahât torehennan undip tuhuangînet sâam Yura lok nombotjanje yengâlen takawi ya yengât topyeje âlâ sâamune nângânet. Yajeâmâ imbiâk nâhâitje “Girem den lâunet sâam hâkyenjahât torehennan undip tuhuyîngim mansap,” sâamai. Yamâ den memai. Yâkje sâamai yawu otyîngim mansan mâne, Kiristonje nengât sâam muop yakât Yura lokje den pat ya nângâm ki mem ge katnekne sâam otbâi.

¹² Bukulipne, Yura lok ya je mem biwi hâlim tuhuyeksai yenhâat nângâm hâkyenjahât torehennan undip tuhuangîwi ya hârem pilakjetgât nanjan.

¹³⁻¹⁴ Bukulipne, yengât manmanyeneâmâ âlâ. Yeje girem den lâunetgât Anitâje ki meyhâp. Yawu gârâmâ yenhâat ki nângânetâ yahatmu engatyejeak otnomai. Girem den yakât topje yuwu tap. “Nenjahât nângâmunje yahatmap yawuak buku nombotje yengât nângâmunje yahatbuap.” Yawu tap. Otmu den ya lâum kinmâ yeje tep âlep nanjanjîm tânahonomai.

¹⁵ Yamâ yeje ki hionjakmâ tep bâle nanjanjîm hiliwahonomai.

Wâtgât mâmâjahât Heakje mâmâje otningimu mannom.

¹⁶⁻¹⁷ Bukulipne, yuwu sâamune nângânet. Nenne biwinennaje kâitnongomu orotmeme bâleje ekmâ otneak nângâmain. Yawu otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heak betbanjîmain. Yawu otmâin yanâmâ Heakje biwinennan kionjmap. Yawu gârâmâ orotmeme bâleje otneak nângâmain ya âlâku nângâmunje biwinennan hâumu pilâmain. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje biwinenne mem hewewenj tuhumu yâkât wâtjan kinmâ tem lâuwanjîm gain.

¹⁸ Yen yawu otnomai yanâmâ papatolipnenne yengât girem den ya yâhâpje ki lâunomai. Otmu Wâtgât mâmâjahât Heakje mâmâje otyîngimu manmâ yâhânomai.

¹⁹ Emelâk engatnenjeak watmâ otmunje bâlem gaop yakât ekyongowan ya âlâku ekyongomune nângânet. Yeje engatyejeak watmâ yuwu otjetâ manmanyenje bâlemîniop. Kâwâ konda, orotmeme kinjonj mem manminiwi.

²⁰ Otmu emet huhuminiwi. Porom Lâpio hâwim kânângânetâ kinmu ulitguminiwi. Otmu âli hawat bâleje topje topje mem manminiwi, me sait bâleje karangîminiwi, me karasuja tuhuangîminiwi, me weke mem yan songo bau kombo neangîminiwi, me bundâje yerakîminiwi. Ya otjetâ bâleyîngîniop. Nângâm bâleangîminiwi, otmu tepyejan tatmu tatmu kuk kânguruk orangîminiwi. Otmu yenhâat nângânetâ yahatmu hionjakmâ kasa orangîminiwi.

²¹ To kârikŋe nem biwi hâlim otmâ wahap ki orotŋe topŋe topŋe otminiwi. Orotmeme yawuya otmâ mansai yâhâmâ Anitâŋe manman kârikŋahât pat ki kuyiŋgiop. Yakât otmâ Kiristoŋe yâhâpŋe âwurem gewuwân ikŋe komolân ki torokatnomai.

²² Yawu gârâmâ lohimbî nombotŋe Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgimu yuwu otmâ manmai. Anitâŋe buku otyiŋgiop yakât nâŋgâm biwiyenŋe sânduk sâmu heronŋe nâŋgâwanŋimai. Otmu biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu kaok nanŋanŋimai. Bukulipyenŋe senŋe âlâlâhât umburuk otmâ pâin guin otmai ya yekmâ nembe kalem otyiŋgimai. Yenahât nâŋgâŋetâ ki yahatmap. Otmu buku nombotŋe mem bâleyekŋetâ yakât matŋe ki kâpekyiŋgimai. Me sâm bâleyiŋŋetâ yakât nâŋgâŋetâ ki sâtŋe otmap.

²³ Lohimbî yawu otmâŋeâmâ girem den kerek lâuŋetâ ârândân otmap yakât dop oap.

²⁴ Bukulipne, yakât torokatmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nenŋe Yesu Kiris-tohâlen biwinenŋe tiŋâk kepeimunŋe Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningiwuap. Yawu otningiwuap yanâmâ nenŋe enŋatnenŋeâk ki watmâ ihilâk mahilâk otmunŋe bâlewuap.

²⁵ Yâhâ yanŋeâmâ biwinenŋe mem hewewenŋe tuhunenehopgât yâkât wâtŋan kinmâ mâtâp sâm ningiop ya tâŋ tâŋâk watmâ manmâ yâhânem.

²⁶ Otmu yenahâlâk ki nâŋgâŋetâ yahatmu hâkyenŋe mepaenomai. Otmu yenahât ki nâŋgâŋetâ yahatmu hionakmâ bukulipyenŋe mem ge katyeknomai.

6

Bukulipnenŋe lohotŋan otyiŋginom.

¹⁻² Bukulipne, yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yenŋe otŋetâ bâleâkgât Satanŋe mem dâiyekmap. Yawu gârâmâ yenŋâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe otŋetâ bâlewuap yanâmâ yen nombotŋe Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgimu mansaiŋe yuwu otyiŋginomai. Yesu Kiristoŋe hânân gem lohotŋan manmâ kuwikenekmâ mâtâp meningiop. Yakât nâŋgâm bukulipyenŋe lohotŋan otyiŋginomai. Otmu yengu yawuâk otŋetâ bâlemapgât biwiyenŋe galem oranŋinomai.

³ Nen lok bâleŋeâk kerek mansain. Yawu gârâmâ yenŋâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe yenŋe orotmemeyenahât nâŋgâŋetâ yahatmap yamâ ombeyenŋe kâityongomap.

⁴⁻⁵ Nanŋai. Âlâku ambonŋan ambonŋan mannomai. Yakât otmâmâ yenŋe buku âlâhât topŋe ki ekmâ kiwilinomai. Yenŋe biwiyenahât topŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk ekmâ nâŋgâŋetâ ârândân otmu heronŋe otnomai.

⁶ Otmu papatolipyenŋe Anitâhât den kâsikum yinŋim mansai ya in yawu tânyongonomai.

⁷ Bukulipne, ombeyenŋe kâityongomapgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe topnenŋe ekmâ nâŋgâmap. Yakât otmuâmâ kâitgunomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ lohimbîŋe wahap âlâlâ otnomai yakât matŋe tâŋ tâŋâk kâpekyiŋgiuwuap.

⁸ Yâhâ lohimbî âlâ me âlâŋe yenahâlâk nâŋgâm senŋe âlâlâ ekmâ biwiyenŋe yan arimu ihilâk otnomai yamâ sâp patoen Anitâŋe pilâyekmu hemân kionomai. Yâhâ lohimbî âlâ me âlâŋe Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heak yâkât nâŋgâm tem lâuwanŋim mannomai yamâ mâmâŋe otyiŋgimu manman kârikŋan mannomai.

⁹ Bukulipne, lohimbi hewewenjak tânyongonom. Yawu otmâ mannom yamâ Anitâje nângâmu ârândânj otmu sâp patoen yakât matje ningiwuap.

¹⁰ Topje yakât nângâm yuwu otnom. Bukulipnenjaje Kiristohâlen biwiyenjaje kepeim mansai ya umatje topje topje teteyingiwuap yanâmâ in yawu tânyongonom. Otmu nombotje belângen pâlâmje mansai ya yawuâk tânyongonom.

Den bâije sâm hâreop.

¹¹ Bukulipne, yengât pepa yu lok âlâ ekumune kulemgua. Yu kulemgum yanjak kiripi mem nihimu ninak paje tâlâwâk kulemguan bâte towatje yu ekmâ nâhâitje “Den yu kulemgua,” nângânomai.

¹² Otmu den âlâ emelâk yan yakâlâk torokatmâ sâwe. Yura lohimbi biwiyenja Kiristohâlen katmâ girem den lâum mansainja bukulipyenjaje nângâyinjjetâ yahalâkgât yengât hâkyenja torehennjan undip tuhuyingine sâm yengâlen takawi. Otmu yawuâk bia. Kiristone nengât sâm gemu howanân kujetâ muop. Yakât buku nombotjanja nângâjjetâ tâjât otmu nângâm bâleningimai sâm Yura lok yâkne yene hâkyenjahât torehennjan undip tuhuangjinet sâm meme sâsâ tuhuyeksai.

¹³ Yawu gârâmâ lok yanje Mosehât girem den lâum hâkyenjahât torehennjan undip tuhuangiwinje den kerehâk ki lâum mansai. Yawu gârâmâ yene yawu tuhuangjinetâ bukulipyenjaje heronje nângâyinjjetgât meme sâsâ tuhuyeksai.

¹⁴ Nâmâ lok yawuya bia. Yawu gârâmâ nângânihijetâ yahalâkgât ki nanjan. Nâmâ yuwu nanjan. Kutdânenje Yesu Kiristo nengât sâm gemu howanân kuwi. Kujetâ muop yapâek yahatmâ mâtâp âije mem teteningiop. Nâje yakâlâk nângâm hângât wahap topje topje yakât nângâmune tâjât otmap.

¹⁵ Yakât yâhâpne sâwe. Nen Yura lok hâknennjahât torehennjan undip tuhuangiwin me yen pâku lok ya ki otbi nen kerekne biwinenja Kiristohâlen katmâ komot konohâk otmâ mansain. Yawu katmâ manmunje manman âije mem teteningimu himbingât pat mansain yakât nângâmune bulâje oap.

¹⁶ Otmu lohimbi biwiyenjaje yawu nângâm Yesuhât den lâum manmai yamâ Anitâje we âlep nângâyinjim biwi sânduhân katyekmu manmâ yâhânomai. Yawu otmâmâ Anitâje Isirae sen bulâje nengât pat kuningiop ya menomai.

¹⁷ Nâje Kiristo honj bawangim manmâ gan. Yakât otmâ mâtâp manjunihine sâm mem âlâlâ tuhunekjetâ hâhiwin kakran mansan. Otmu hâknan gut emelâk ekbi. Yakât otmuâmâ lok âlâ me âlâje hâhiwin ya witgum nihimaihât yene lok yanje yengâlen takam meme sâsâ tuhuyeksai ya yengât den nângâm kâkâsuk otnomai.

¹⁸ Kutdânenje, Yesu Kiristo tihitnenje otmapne biwi nângân nângânnenje mem konohân tuhumu kepeiakmâ manmâ yâhânom. Yawuâk.

Nâ bukuyenje,
Paulo

Epeso

Pauloŋe Epeso yengât ekap kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpne,

¹ Yen Epeso kapi ambolipŋaje Yesu Kiristohâlen biwiyenŋaje kepeim Anitâhât tem lâuwangim mansai. Nâ Paulo. Emelâk Anitâŋe nângânihimu Yesu Kiristoŋe aposolo sâŋ ai nihiop ya mem mansan. Nâŋe heronje nângâyiŋgim ekap yu kulemgum katyiŋgian.

² Awoŋnenŋe Anitâ yet Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe engatyetŋeak otmâ nângâyiŋgim tihityeŋe otmutâ biwi nângân nângânyenŋaje kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât nângâyiŋgim ulitguman.

Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu manman âlepŋahât bulâŋe teteningimap.

³ Anitâŋe ikŋe nanŋe, Kutdânenŋe Yesu Kiristo, hângângumu ge nengât toсахât otmâ muop. Yawu olop yakât otmâ nenŋe yâk orop biwinenŋaje kepeiakmâ konohâk otmu manmâ gain. Yakât otmâ Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge mâmâŋe otningimu manman âlepŋahât bulâŋe teteningim gap. Yakât nângâm Anitâ mepaem mannom.

⁴⁻⁵ Anitâŋe ikŋahâk wawaenenekmap. Otmu nenŋe yâkât senŋan tosa barahâk kinnomgât nângâm ikŋe nanŋe Yesu Kiristo hângângumu ge nengât toсахât otmâ mumbuap yakât emet inânŋan sâŋ kalop. Yakât otmâ nenŋe Kiristohâlen biwinenŋaje kepeimunŋe Anitâŋe tosanenŋe pilâningim nine nane baratne sâŋ menenekmu mansain. Yakât nângâm yâkŋe emet inânŋan hân himbim ki kândikyotgowân yawu tetewuap ya sâŋ kalop.

⁶ Otmu ikŋahâk wawaenenekmâ nengât sâŋ nanŋe hângângumu giop yakât nângâmunŋe hâu sâsâ otmap. Yakât otmâ heronje nângâwanŋim mepaem mannom.

⁷⁻⁸ Kiristoŋe kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yâkâlen biwinenŋe katmunŋe Anitâŋe tosanenŋe pilâningiop. Otmu ikŋahâk wawaenenekmâ otningiop yakât nângâmunŋe âlâ kândâkdâ otmap. Yakât dop sâŋmune nângâŋet. Nenŋe saru osomunŋe sililiŋ sâmap. Yakât dopŋeak Anitâŋe wawaenenekmap ya ki pesuk sâwuap.

⁹⁻¹⁰ Anitâŋe âliwahap topŋe topŋe, ehекŋe ki ehекŋe, himbimân ewan tap me hânân yu tap ya kerehâk kalop. Otmu sâp patoen Yura lohimi otmu pâku lohimi hârok menduhunenekbuap. Yawu otmâ âliwahap topŋe topŋe kalop ya orowâk Kiristohât amutgen tatmunŋe kunnenŋe otmâ tatbuapgât sâŋ kalop. Yawu gârâmâ emelâk embâŋâmbâek yakât topŋe amokŋan tatmâ gaop. Yakât otmâ lohimi nombotŋaje yeŋe nângân nângân watmâ yakât topŋe nângâne sâŋ pâpgum gawi. Yâhâ nenâmâ Anitâŋe nângân nângânenŋe mem pâroŋ pilâningimu yakât topŋe nângâmain. Anitâŋe sâp kalop ya ikŋak ekmu ârândâŋ otmu den yakât bulâŋe tetem henŋenŋuwuap.

¹¹ Otmu Yura lohimi nengât hohtenenŋan lok âlâ tetem kunnenŋe manmâ tihitnenŋe otbuapgât nângâm Anitâŋe yakât pat kuningiop. Yakât otmâ pat kuningiop yapâek nenŋe lok ya tetem tihitnenŋe otbuapgât nângâm biwinenŋaje mem mambotbangim gawin.

¹² Otmu pat kuningiop yakât bulâneâmâ Kiristoŋe lohimbi kerek nengât tihitnenŋe otbe sâm Yura lohimbi nengâlen teteop. Nengâlen tetemu nenŋe yâk orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu yâkât pat otmâ mansain. Yakât otmâ Anitâhât nângâmunnŋe âlâ kândâkdâ otmu heronŋe nângâwangim mepaem mannom.

Manman kârikŋan mannomgât nângâm enŋat yâhâp ki otmâin.

¹³ Kiristoŋe lohimbi kerek nengât tosanenŋahât otmâ ge kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yâkât den pat âlepŋe ya nenŋe yen pâku lohimbi ekyongomunŋe nângâŋetâ bulâŋe olop. Den pat ya nângâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeiwi. Yawu otbi yan Anitâŋe meyekmâ nine nanne baratne sâm manman kârikŋahât pat nen Yura lohimbi kuningiop ya yen gurâ yawuâk kuyiŋgiop. Yakât otmâ ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge lohimbi kerek mâmâŋe otningiwuapgât sâm kalop. Yakât otmâ ya hângângumu yengâlen ge mâmâŋe otyiŋgiop.

¹⁴ Otmu pat kuningiop yakât bulâŋe sâp patoen menom nângâm Kiris-tohâlen biwinenŋaŋe tiŋâk kepeim mannom. Yawu manmunŋe Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwinenŋan kionŋmu pat yakât bulâŋe menom nângâm enŋat yâhâp ki otmâ mannom. Yawu manmunŋe sâp patoen Anitâŋe menenekmâ ikŋan torokatnenekmu manman kârikŋan manmâ heronŋe ot-baŋgim mepaem yâhâmbisâin.

Anitâ Wâtgât Amboŋaŋe mâmâŋe otningimu kârihem kinmain.

¹⁵ Yeŋe Kutdânenŋe Yesu Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmâ gai. Yawu manmâ Anitâhât lohimbi orop biwiyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmâ gai. Otmu yengât den pat ya bukulpnaŋe eknohoŋetâ nângâm tep hero nângâyinŋian.

¹⁶ Yawu nângâm Kutdânenŋe Yesu Kiristo âwâŋâit mepaeyelekman. Otmu Anitâŋe yuwu otyiŋgiâkgât ulitguman.

¹⁷ Awoŋnenŋe Anitâ laŋinŋe Amboŋaŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge yengât biwiyenŋan kionŋmu nângân nângânyenŋe keterakyiŋgiwuap. Yawu otmu Anitâŋe tihityenŋe otmap yakât topŋe nângâm henŋenŋum yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim mannomaihât yâk ulitguman.

¹⁸ Otmu Anitâŋe yen orop menenekmâ ikŋan torokatnenekmu heronŋe kakŋan manmâ yâhâmbisâingât pat kuningiop. Pat yakât bulâŋe menomgât nângâm biwinenŋe mem mansain.

¹⁹⁻²⁰ Otmu Anitâ Wâtgât Amboŋaŋe ikŋe wâtŋambâek Kiristo mumuŋambâ mem yahalop. Otmu nen gurâ yawuâk mâmâŋe otningimu wâtŋan kinmâ Kiristohâlen biwinenŋaŋe tiŋâk kepeim manmain. Yeŋe yakât nângâŋetâ keterahâkgât nângâm Anitâ ulitguman.

Anitâŋe Kiristo mumuŋambâ mem yahatmu yâkŋe himbimân yâhâmu ikŋe orowâk tawot.

²¹ Himbimân orowâk tatmâ Kiristoŋe Anitâhât hahit mem kinmâ anelo himbimân tatmai otmu âi weke, emet amboŋe, senduk banearâ, susun me sâtŋe metŋe topŋe topŋe hânân yu tai kerek yengât kunyenŋe tatmap. Otmu emelâk embâŋân Anitâŋe hân himbim kândikyotgom âliwahap topŋe topŋe kalop ya orowâk Kiristohât amutgen tatmunŋe kunnenŋe tatmap. Otmu yawuâk kunnenŋe tatmâ yâhâwiop. Otmu sâp pesuk sâwuap yan hân himbim yu biatmu Anitâŋe hân himbim anŋo kândikuwuap. Otmu sâp yan gurâ yawuâk kunnenŋe tatmâ yâhâmbisâp.

²² Yakât otmâmâ âliwahap kerehâkne yâkât amutgen tatbuapgât Anitâje sâam kalop. Otmu Kiristohât komot mansain nen gurâ yawuâk yâkât amutgenâk tatmunne kunnenne tatmâ tihitnenne otmâ yâhâmbisâpgât sâam kalop.

²³ Yakât otmâ Anitâje mâmâne otingimu Kiristo orop biwinnenjae kepeiakmâ konohâk otmap. Otmu nenne honj bawanjgimain yan yâkât launje otmu kâine bânje yawu otmâ nep mewanjgim manmunne ârândân merândân otmap.

2

Anitâje mem hewewenj tuhunenekmu Kiristohâlen biwinnenjae kepeim manmain.

¹ Emelâk Anitâje ki mem hewewenj tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyenje katbi sâp yan yenje orotmeme bâlene topnje topnje otmâ tosa mem manminiwi. Yawu otbi yakât otmâ hiliwahonomaihât pat manbi.

² Sâp yan yenje engatyejëak otmâ manman bâlenjahât mâtâp watbi. Yawu otmâ weke bâlene amboyenjae biwiyenan kionjmu yâkât amutgen manmâ tem lâuwanjgim manminiwi. Otmu sâp yuâmâ yâkne lohimbi belângen mansai ya yengât biwiyenan gurâ yawuâk kionjmu Anitâhât den kumai.

³ Otmu yâkne Anitâhât den kum orotmeme bâlene otmai ya nenne gurâ yawuâk otbin. Yawu gârâmâ emelâk nen kerekne nenne engatnenjejëak watmâ biwinnenjambâ nângân nângân bâlene âlâlâ teteminiop ya watmâ otminiwin. Yakât otmâ Anitâje lohimbi kerek nenekmu ki ârândânj otmu hiliwahonomgât pat otbin.

⁴⁻⁶ Yawu otmâ manbin yamâ ikjahâk tepje nângâningim tihitnenne otmâ Kiristo hângângumu ge nengât toсахât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop. Nenne yâkâlen biwinnenje katbin yan Anitâje tosanenne pilâningim manman ânje ningimu yakât topnje nângâm biwinnenje huruj sâop. Otmu Anitâje yen gurâ yawuâk wawaeyekmâ tosayenje pilâm manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yakât otmâ yen me nen hârok Kiristo orop biwinnenjae kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Otmu sâp pato tetewuap yan Anitâje mumujambâ mem yahatnenekmu Kiristo orop himbimân yâhâ tatbisâin. Yakât pat kuningimu tap. Yakât nângâm engat yâhâp ki otmain.

⁷ Nenne Kiristohâlen biwinnenjae kepeimunne Anitâje kaok nângâningim tosanenne pilâm biwinnenje huruj sâmu lohotjan manmain. Otmu sâp yupâek lohimbinje yakât nângâjetâ hâu sâsâ otbuap.

⁸⁻⁹ Yene himbimân yâhâ manman kârikjan mannomaihât pat kuyingimu mansai. Yakât nângâm yejahât nângâjetâ yahatmu hâkyenje mepaemaihât yuwu sâmune nângâjet. Anitâ ikjahâk wawaeyekmâ tihityenje otmâ Kiristo hângângumu ge yengât toсахât otmâ muop. Otmu yenje Kiristohâlen biwiyenje katjetâ Anitâje tosayenje pilâyingim manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yene wâtyenan ya ki mem tetewi. Yakât otmâ yejahât ki nângâjetâ yahatmu mepaeaknomai.

¹⁰ Otmu yenje Kiristohâlen biwiyenje katbi sâp yan Ambonenje Anitâje manman ânje yingimu mem mansai. Yawu manmâ orotmeme âlepnejëak otmâ tânahom mannomaihât sâam kalop.

Kiristone nen lohimbi topnje topnje menduhunenekmu manmain.

¹¹⁻¹² Kiristone nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi mem menduhunenekmu komot konohâk otmunne ikjak kunnenne tatmap. Yakât

topŋe yuwu sâmunne nângâŋet. Emelâk yen pâku lohimbine Anitâhât topŋe ki nângâwi. Yâhâ emelâk embânân Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya Yura lohimbini nengât gurâ yawuâk kuningioŋ. Yakât otmâ nenŋe yengât nângâmunnje gemu yuwu nângâminiwin. “Nen Awarahamgât sen mansain yakât otmâ hâknennjahât torehennjan undip tuhuangimain. Yâhâ yen pâku lohimbiamâ Awarahamgât sen ki oai. Yakât otmâ ketetyekmunne belângen manmâ hâkyenjahât torehennjan undip ki tuhuangimai. Yakât otmâ Anitâŋe hiliwahonomaihât pat kuyiŋgimu mansai.” Yengât yawu nângâminiwin. Otmu hâknennjahât torehennjan undip tuhuangiminiwin orotmeme yaŋe ki tânnongomap. Yakât otmâ orotmeme yakât nângâmune tâŋât otmâp.

¹³⁻¹⁵ Otmu emelâk yenŋe Kiristohât topŋe ki nângâm belângen manbi. Yâhâ sâp yuâmâ yâk orop biwiyenjaŋe kepeiakmâ konohâk otmu mansai. Yawu gârâmâ Kiristo Biwi kepeiak kepeiak Amboŋe ikŋak nen Yura lohimbini otmu yen pâku lohimbini kerek nengât tosanennjahât otmâ kawenennjan kinmu kuŋetâ muop. Muop yan yenŋe Anitâhât komolân torokatnomaihât mâtâp meyiŋgiop. Yawu olop yakât otmâ Anitâŋe yen orop kaok nângâningimu biwinnenjaŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋgimain.

Yâhâ emelâk embânân Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ekumu kulemuŋuop. Otmu Yura papatolipnennjaŋe yenŋe nângân nângân watmâ girem den yan den âlâlâ torokatbi. Otmu nenŋe den ya lâum yen ketetyekmunne yaehen manŋetâ yen orop kasa kârikŋe manminiwin. Otmu den âlâlâ torokatminiwi yaŋe undip kârikŋe olop. Yawu gârâmâ Kiristone tosanennjahât otmâ muop yan undip ya mem gahaem yen orop menduhunenekmu komot konohâk otmâ manmain.

¹⁶ Otmu Kiristone tosanennjahât otmâ kawenennjan kinmu howanân kuŋetâ muop yan mem menduhunenekmu Anitâŋe kerek nengât kaok nângâningimâp. Otmu nenŋe biwinnenŋe sânduk sâmu buku oraŋgim manmain.

¹⁷ Kiristone yawu otningioŋ yakât den pat aŋgoân nen Yura lohimbini eknongop. Otmu nenŋe yâkât den ya torokatmâ yen kâsikum yiŋgim gain.

¹⁸ Yakât otmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwinnenjan kioŋmâ yen orop mem hewewej tuhunenekmu Kiristohâlen biwinnenjaŋe kepeimain. Yawu otmunŋe Kiristone mâtâp mem teteningimu âwâŋe Anitâhâlen biwinnenjaŋe kepeim mepaem mannom.

Nen Anitâhât sen otmâ mansain.

¹⁹ Emelâk nen Yura lohimbine yen pâku lohimbini yekmunne kasa kârikŋe otmu keterakmâ ikŋiâk ikŋiâk manminiwin. Yâhâ sâp yuâmâ nenŋe yen orop manman bâleŋambâ keterakmâ orotmeme bâleŋe pilâm Anitâhâlen biwinnenjaŋe kepeim komot konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ Anitâŋe menenekmu ikŋe sen otmâ mansain.

²⁰ Yakât topŋe nângâŋetâ keterahâkgât emet tuhumain yan hâum sâmunne nângâŋet. Hân aim saran lâum kânângâmunnje kinmap yaŋe Kiristohât aposololipŋe otmu poropetelipŋe nengât dop oap. Otmu saran yakât kakŋan hohem katmâ kokore pilâm gârem kâwi huhum pilâmain yaŋeâm lohimbini menduuhakmâ Anitâ mepaemai yakât dop oap. Otmu kuhupin lâum kânângâmunnje ŋiwiŋ ŋiwiŋ sâm kinmap yaŋeâmâ Kiristo ikŋahât dop oap.

²¹ Otmu kuhupin kakŋan gimbâ katmâ geri kum pilâm losohomunnje emet ya âlloŋo kinmap yakât dopŋeâk nenŋe Kiristohât komot konohâk otmâ

yâkât wâtŋan manmain. Yawu manmâ Anitâhât opon kâmbukŋe yakât dop otmâ manmain.

²² Otmu emelâk Anitâŋe ikŋe opon kâmbukŋan ge tatminiop yakât dopŋeâk ikŋe Wâtgât māmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge biwinenŋan tatmâ māmâŋe otniŋimu manmain. Yawu otniŋimu biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku konok orangim manmâ yâhânom.

3

Anitâŋe Paulohât nâŋgân nâŋgânŋe mem pâroŋ pilâwaŋgiop.

¹⁻² Yen pâku lohimbŋe Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim Anitâhât komolân torokatŋetgât Anitâŋe ikŋahâk nâŋgânihim aposolo âi nihimu mem mansan. Âi ya mem Kiristo hoŋ bawaŋgim yâkât den pat âlepŋe ekyongoman. Den pat âlepŋe ekyongomune lok nombotŋaŋe den ya nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm pâi emetŋan mem katnekŋetâ manmâ gan.

³ Emelâk Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâ nâŋgâm gaop ya nâŋgâmune keterahâkgât nâŋgân nâŋgânne mem pâroŋ pilânihimu nâŋgawan.

⁴ Otmu den yakât nâŋgâmune biwinambâ nâŋgân nâŋgân âlâlâ tetemap ya pâŋe tâlâwâk kulemgum katyiŋgian yu ekmâ nâŋgânmai.

⁵ Emelâk embâŋâmbâek Anitâŋe lohimbŋe âlâ me âlâhât nâŋgân nâŋgânŋeŋe ki mem pâroŋ pilâyiŋgiop. Yakât otmâ den yakât pâpŋuwi. Yawu gârâmâ sâp yuâmâ Anitâhât Wâtgât māmâŋahât Heakŋe den ya mem Kiristohât aposololiŋŋe otmu poropeteliŋŋe nengât biwinenŋan katmu nâŋgâmain.

⁶ Den yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nenŋe Yesu Kiristohât den pat âlepŋe yen pâku lohimbŋe ekyongomunŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim mansai. Yawu manŋetâ Anitâŋe nen Yura lohimbŋe orop mem menduhunenekmu komot konohâk otmâ mansain. Yawu manmunŋe sâp pato tetewuawân Anitâŋe manman kârikŋahât pat yakât bulâŋe niŋgimu mem Yesu Kiristo orop heronŋe kakŋan tatbisâin.

⁷ Anitâŋe ikŋe eŋgatŋeâk otmâ menekmâ aposolo âi sâm nihiop. Âi ya mem yakât wâtŋan kinmâ Kiristohât lohimbŋe hoŋ bayŋgim yakât den lohimbŋe kâsikum yŋgiman.

⁸ Yâhâ emelâk yakât lohimbŋe dondâ mem bâleyekminiwan. Yakât otmâ ninahât nâŋgâmune gemu Anitâhât lohimbŋe yengât amutyenŋan mansan yawu nâŋgâmune otmap. Yamâ nâŋe mem bâleyekminiwan yapâek Anitâŋe menekmâ âi sâm nihimu Kiristohât den pat ya yen pâku lohimbŋe ekyongoman. Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Kiristonŋe wawaenenekmâ tihitnenŋe otmu manmannenŋahât bulâŋe teteningimu biwinenŋe huruŋ sâmu manmain. Otmu yawuâk otniŋim yâhâwuap. Yakât topŋe nenŋahâk nâŋgâm ba takanomgât dop ki tap.

⁹⁻¹⁰ Otmu girawu manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmu manman kârikŋahât pat kuniŋgiwuap yakât den sâm holaŋmâ pâku lohimbŋe ekyongomune nâŋgâmai. Otmu Anitâ Hân Himbim Amboŋaŋe nen Kiristohât lohimbŋe kerek mem hewewenŋe tuhunenekmu Kiristohât den pat sâm haok tuhunom. Yawu otmu yen Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap yakât bulâŋe topŋe topŋe tetemu aŋeloliŋŋaŋe ekŋetâ âlâ kândâkdâ otbuap. Yakât nâŋgâm emelâk embâŋâmbâek yâkŋe lok âlâ me âlâhât nâŋgân nâŋgânŋeŋe ki mem pâroŋ pilâyiŋgiop. Yakât otmâ den yakât topŋe pâpŋuwi.

11 Yawu otmâ ikne nângân nângân watmâ sâpne ekmu ârândân otmu Kutdânenne Yesu Kiristo hângângumu giop yan den yakât bulâne teteop.

12 Nenne Kiristohâlen biwinenna kepeim Anitâ pahâk ulitgumunne nângâningiuap. Yakât nângâm nenne biwi yâhâp kakpan ki ulitgunom.

13 Nâne Kiristohât den pat kâsikum yingimune nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwienna kepeim mansai. Yakât otmâ lok nombotnae pâi emetnan mem katnekjetâ manmâ gan. Nâne yengât nângâm hâhiwin kakpan mansan yakât nângâm yenje kârihem kinmâ biwiyenje ki orotok sâwuapgât nanjan.

Kiristone wawaenenekmap yakât Paulone kulenguop.

14-15 Yen pâku lohimbine Kiristohâlen biwienna kepeim Anitâhât kolân torokatjetâ nen Yura lohimbi orop biwinenna kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Anitâhât anjelolipne topne topne himbimân tatmai otmu âliwahap topne topne hânân yu kalop, ehekne ki ehekne, kerek nengât manmannenne Awonenne Anitâ iknak ningimu manmain. Yâkne nine nanne baratne sâam menenekmu mansain yakât nângâmune hâu sâsâ otmu mepaeman.

16-17 Anitâ Manman Amboña kepeim salehâk tatmap. Otmu yu yakât ki pâp gumap. Yawu tatmap yakât nângâmune âlâ kândâkdâ otmap. Otmu nâne yengât nângâm yâk ulitgumune ikne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mem hewewen tuhuyekmu Kiristohâlen biwienna tinâk kepeim tem lâuwangim mannomai. Yawu otjetâ yâk orop biwienna kepeiakmâ konohâk otmap yakât dopneâk bukulipyene orop biwienna kepeiakmâ konohâk otmu buku orangim mannomai.

18 Otmu Kiristone wawaenekmâ kawenenna kinmu kujetâ muop yakât topne nângânetâ keterakyingim hengenjuâkgât Anitâ ulitguman.

19 Yengât yawu ulitguman. Yawu gârâmâ Kiristone wawaenenekmap yakât topnâbâek nângâm metenomgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ yenje yâkâlen biwienna tinâk kepeim manjetâ yanâmâ Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otyingiuap. Mâmâne otyingimu manmanyenahât bulâne âlâlâ teteyingimu Kiristone wawaeyekmap yakât topne nângâm hengenunomai. Manmanyenahât bulâne teteyingiuap yakât dopnanâk âi mem Anitâ hoj bawangim manmâ yu yakât ki pâp gunomai.

20 Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otningim yâhâwuap. Yakât otmâ nenne Kiristo hoj bawangim nep âlâlâ memunne yakât bulâne tetewuap nângâmain ya wangim tetewuap.

21 Yakât nângâm Kiristohâlen biwinenna kepeim hoj bawangim manmunne bulâne âlâlâ tetemu ekmâ Anitâ mepaem manmâ yâhâmbisâin. Ya bonjanâk.

4

Kiristo hoj bawangim tânahom mannom.

1 Bukulipne, yuwu sâmune nângânet. Nâne Kiristohâlen biwinane tinâk kepeim hoj bawangim yakât den pat lohimbi kâsikum yingiman. Otmu emelên den ya kâsikum yingimune lok nombotnae nângânetâ gemu bet pilâm pâi emetnan mem katnekjetâ manmâ gan. Otmu den ekyongomune nângânetâ Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne biwiyenje mem hewewen tuhumu yapâek Kiristohâlen biwienna kepeim mansai. Yakât otmâ yakât

den ya tiŋâk lâum manŋetâ lohimbiŋe manmanyenŋe ekŋetâ ârândânŋ olâkgât nanŋan.

² Otmu yenŋahât nânŋâŋetâ gemu huruŋ huruŋ manmâ bukulipyenŋe orop ewe karanŋim mannomai. Yawu manmâ buku nombotŋaŋe nânŋâm bâleyiŋginomai yan biwiyenŋaŋe kepeiyekmâ lohotŋan otyiŋginomai.

³ Sâp yiwerenŋe yuâmâ biwiyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu mansai. Yawuâk torokatmâ manne sââmâmâ tihit oranŋim biwi sânduhân mannomaihât nanŋan.

⁴ Anitâhât Wâtŋât mâmânŋahât Heak ikŋak mem hewewenŋe tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim yâkât komot konohâk otmâ mansain. Yawu manmunŋe Kiristo ikŋak âwurem ge menenekbuapŋât nânŋâm biwinenŋe mem manmain.

⁵ Kutdânennŋeâmâ Kiristo konohâk. Otmu yâkât den konohâk lâum manmain. Otmu toen katnenekŋetâ Kiristo orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmap yâkât Anitâ konohâk tap.

⁶ Otmu Awoŋnenŋeâmâ Anitâ ikŋak kunnennŋe pato tatmap. Otmu Anitâŋe wosapâ me wosapâ ki tatmap yawuya âlâ ki tap. Yakât otmâ himbimân aŋelolipŋe tai otmu hânân âliwahap topŋe topŋe kalop ya kerehâk hohem tatmu yâkât wâtŋan tatmâ gamain.

⁷ Otmu Kiristoŋe ikŋahâk biwinenŋahât topŋe ekmâ nânŋâmap. Otmu Wâtŋât mâmânŋahât Heak hânŋângumu ge biwinenŋan tatmâ mâmânŋe otningimap. Yawu otningimu manmannenŋahât bulâŋe ikŋiâk ikŋiâk teteningimap yakât dopŋanâk âi topŋe topŋe mem Kiristo hoŋ bawanŋimain.

⁸ Den yan yuŋe emelâk lok âlâŋe Anitâhât den kulempuop ya miap. Den yamâ yawu tap.

“Lohimbiŋe hoŋ bawanŋinŋetŋât yâkŋe meyekmâ himbimân âwurem yâhâop. Yawu otmâ mâmânŋe otyiŋgimu âi meŋetâ yan bulâŋe âlâlâ teteop.” Den yawu tap.

⁹ Aiop, “himbimân âwurem yâhâop,” den yawu kulempuop. Den ya ekmâ yuwu nânŋâmain. “Anŋoân himbimâmbâ ge hânân manmâ muop,” yawu nânŋâmain.

¹⁰ Otmu mumuŋambâ yahatmâ himbimân âwurem yâhâmu Anitâ orop tawot. Yawu otmâ kunnennŋe tatmâ mâmânŋe otningimu yâkât lauŋe, otmu kânŋe bâtŋe yawu otmâ hoŋ bawanŋinom. Hoŋ bawanŋim yâkât den pat sâm haok tuhumunŋe hânŋan kulempuop ariwuap.

¹¹ Yâkŋe mâmânŋe otningim âi ikŋiâk ikŋiâk ningimu mem tânahom manmain yamâ yuwu. Lok nombotŋaŋe lohimbi belângen manmai ya yenŋâlen ari Kiristohât den pat âleŋŋe ekyongomunŋe nânŋânomaihât kut aposolo sâm âi ningiop. Yâhâ lok nombotŋeâmâ nen tânnongonŋetâ lohimbi Kiristohât den pat âleŋŋe orowâk kâsikum yinŋinomŋât kut bawapi sâm yinŋimap. Yâhâ lok nombotŋeâmâ Anitâhât biwiŋan den âlâlâ tatmap ya sâm holanŋmâ lohimbi ekyongonomaihât kut poropete sâm âi yinŋimap. Yâhâ lok nombotŋeâmâ Anitâhât lohimbi yenŋât kunlipyenŋe manmâ yâkât den kâsikum yinŋim galemnyongonomaihât kut pasto sâm âi yinŋimap. Yâhâ lok nombotŋeâmâ pasto tânyongom lohimbi den kâsikum yinŋinomaihât kut papasu sâm âi yinŋimap.

¹² Yawu gârâmâ nenŋe Anitâ nanŋahâlen biwinenŋaŋe tiŋâk kepeim mannom. Yawu manmâ âi ningiop ya mem lohimbi orop tânahom manmunŋe manmannenŋe kelihakbuap.

13 Yawu otmâ biwi nângân nângânnenŋaŋe menduhuakmâ konohâk otmu Kiristoŋe hânân manmâ olop miop yawuâk otmâ mannom. Yawu otmâ manmunŋe Anitâŋe nenekmu Kiristohât dop yawu otbuap.

14 Yâhâ sâp yu manman girawu mansai yakât topŋe nângâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâŋet. Nimnaom titipâŋe bukulipyenŋe orop enġalân ġiangim âwâ mâmâlipyenŋe yengât den kum ari malon manmai. Yene yakât dopŋeak otmâ mansai. Otmu yakât den âlâen hâum sâmune nângâŋet. Nenŋe waŋga mem saru kakŋambâ arimain. Arimainângembâ siru pato pilâmu to dondâ bâlemap. Yawu otmâ waŋga ya mem kopa kopa tuhumap. Yakât dopŋeak lok perâkŋaŋe Kiristohât den kelanġatmâ den perâkŋe topŋe topŋe kâityongomai. Yawu otmâ nângân nângânyenŋe mem hâlim milim tuhuŋetâ mansai. Yawu ġârâmâ sâp yupâek yene biwiyenŋe galemahom manŋetâ manmanyenŋe kelihakbuapġât yuwu otmâ mannomai.

15 Bukulipyenŋe orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu Anitâhât den tâŋ tâŋâk watmâ den bulâŋeak alahunomai. Yawu otnomai yan manmanyenġahât bulâŋe tetem ġap ya wangim bulâŋe pato tetewuap. Otmu Kunnenŋe Kiristoŋe manop yawuâk manne sâm yâkŋe olop miop yawuâk otmâ mannomai.

16 Yakât nângâm yuwu sâmune nângâŋet. Hâknenŋeâmâ konohâk. Yawu ġârâmâ Anitâŋe ikŋe enġatŋeak otmâ hâknenŋehât torehenŋe âlâ âlâ kalop ya watmâ âi amboŋan amboŋan tuhumai. Yawu otmâ manmannenŋe tetemu âlepŋe manmain. Aiop, Kiristoŋe kunnenŋe tatmap. Otmu nenŋeâmâ yâkât lauŋe, otmu kâiŋe bâtŋe otmâ hoŋ bawangim manmain. Yawu otmâ manmunŋe yâkŋe ikŋe haŋit ningimu mem yâkât den tinġâk lâum bukulipnenŋe orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu tânahom manmain. Yawu manmunŋe manmannenŋe kelihakmu mannom.

Anitâŋe manman âiŋe ningimu mem mansain.

17 Otmu yengâlen ġâtŋe lohimbî nombotŋaŋe pâku lohimbîŋe otŋetâ bâlemap yawu manmâ otŋetâ bâlem ġap. Yakât otmâ nâŋe Kutdâhât sâtġât otmâ kuyiŋiŋetġât yuwu sâmune nângâŋet.

18 Pâku lohimbî belânġen manmaiŋe yene nângân nângânyenŋe bâleŋe ya watmâ omoŋ kâlehen manmai. Otmu Anitâŋe manman âiŋe nen ningimu mem mansain. Yakât topŋahât pâpġum biwiyenŋe kârikŋe otmâ hiliwahonomaihât pat mansai.

19 Otmu ekŋâlâenġim orotmeme kiŋgoŋ maŋgoŋ otneak nângâmai. Yawu otmâ anŋunenġahât ki otmai.

20-21 Yâhâ nenŋe Kiristohât den ekyongomunŋe nângâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe kepeiwi. Sâp yapâek yâkât tem lâum orotmeme âlepŋeak otŋetġât yâkât den bulâŋe kâsikum yinġimunŋe nângâm ġai.

22 Emelâk yene nângân nângânyenŋe tâŋât ya watmâ senŋe âlâlâ ekŋâlêm otŋetâ dondâ bâleminiop. Yawu manŋetâ nângân nângânyenŋe gulip malap otmu manmanyenŋe dondâ bâlemu manmâ ġawi. Otmu orotmeme bâleŋe otmâ mansai yaŋe mem bâleyekmapġât ya bunewâk bet pilâŋetġât nanġan.

23-24 Yawu otŋetâ yanâmâ Anitâŋe biwiyenŋe mem hewewenŋe tuhum nângân nângân âiŋe, ikŋe yawuya, biwiyenġan katbuap. Nângân nângân âiŋe biwiyenġan katbuap ya watmâ yâkât den tem lâuwangim biwiyenŋe galemġum heŋġenġum mannomai. Yawu manŋetâ manmanyenŋe kelihakmu Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap.

²⁵ Nenne Kiristohât komot konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ biwiyenje kurihiakmâ manjetâ manmanyenaje tawi tawije otmapgât orotmeme bâleje ya betgum pesuk pilâm den bulâjeâk alahum tihit oranjim mannomai.

²⁶ Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâje mem bâleyekjetâ kuk otnomai yan Anitâhât den lâum in yawu kaok oranjinomai.

²⁷ Yawu otmâ Satan Manman Bâleje Ambonjahât mâtâp manjuwanjinomai.

²⁸ Yeje lohimbi komborâ ekyongonjetâ ki kombo tuhunomai. Yâkne âi mem manmâ yapâ hâmeje mem yeje tânahom nombotje kâsikum lohimbi umburuk mansai ya tânyongonomai.

²⁹ Den hako ki sahanjinomai. Otmu bukulipyenaje biwiyenje galemahom kârihem kinnetgât mem hewewej tuhuyekmâ den lohotjan ekyongonomai.

³⁰ Anitâje meyekmâ manman kârikjahât pat kuyingjio. Yawu gârâmâ sâp pato tetewuap yan pat yakât bulâje yingimu menomai. Yakât nângâm engat yâhâp otmaihât ikne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge biwiyenan tatmâ mem hewewej tuhuyekmu mansai. Yakât otmâ Wâtgât mâmâjahât Heakne tep bâle nângâyingimapgât orotmeme bâleje ki tâtâem otmâ mannomai.

³¹ Yawu otmâ ki kuk otmâ sârehahom den bâleje hâiaknomai. Otmu ki nângâm bâleanjinetâ biwiyenje nasin otbuap.

³² Yâhâ yeje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manjetâ Anitâje tosayenje pilâyingimap yakât dopneâk bukulipyenje orop tosayenje pilanjinomai. Yawu otmâ ewe karanjim lohotjan oranjinomai.

5

Manman bâlejanbâ keterakmâ Anitâhât tem lâuwanjim mannom.

¹ Anitâje wawaeyekmâ nine nanne baratne sâm meyekmu mansai. Yakât otmâ yeje gurâ yawuâk bukulipyenje orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

² Kiristone biwiñaje kepeinenekmâ ikne manmanje ki alilop. Yawu otmâ Anitâ âwâñahât tem lâuwanjim kawenennan kinmu kuñetâ muop. Yawu otningirop yakât Anitâje nângâmu ârândâñ olop. Otmu yeje gurâ yawuâk bukulipyenje orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjinomai hât nanjan.

³ Yeje manman bâleje pilâm yapâ keterakmâ Anitâhât tem lâuwanjim mansai. Yakât otmâ ki ekñâleanjim kâwâ konda otnomai. Me bukulipyenje yengât senje âlâlâ ki ekñâlenomai.

⁴ Yâhâ orotmeme kinjon otnomai yanâmâ anjun pato tetemu dondâ bâlewuap. Yawu gârâmâ bukulipyenje yengât senyenjan ki genomai. Me den imbiâk mambiâk ki sahanjinomai. Yawu otmâ bukulipyenje yengât nângâm Anitâ mepaenomai.

⁵ Lohimbi nombotñaje senje âlâlâ ekñâlem biwiyenje yanâk kinmu yakâlâk nângâm manmai. Lohimbi yawu manmai ya yengât Anitâje nângâmu Porom Lâpiohâlen biwiyenaje kepeim mepaemai yawu otmap. Lohimbi yawu otmâ manmainje lohimbi kâwâ konda otmai orop Anitâje manman kârikjahât pat ki kuyingiwuap. Yakât otmâ yâkne Kiristo âwâñait orop himbimân ki tatnomai.

⁶ Lohimbi âlâ me âlâje den imbiâk sâm engatyenjan genjetâ orotmeme bâleje yakât nângâñetâ bulâje otmapgât yuwu sâmune nângâñet. Orotmeme bâleje

âlâlâ sârn aran yu lohimbiņe otnomai yanâmâ Anitâņe kuk otyiņgim matņe amokņan yingimu menomai.

⁷ Yakât otmâ lohimbi yawuya orop biwiyenāņe ki kepeiakmâ konohāk otmu tânahonomai.

⁸ Emelāk yeņe Anitâhât pâpgum omoņ bâleņan manminiwi. Yawu gârâmâ ikņe laņiņņe biwiyenāņan pilâmu Kutdâhâlen biwiyenāņe kepeim manmâ gai. Yakât otmâ orotmeme bâleņe bet pilâm Anitâhât tem lâum mannomai.

⁹ Yawu otmâ manņetâ manmanyenē kelihakmu yakât bulāņe âlepņeāk tetewuap. Yawu tetemu Anitâņe manmanyenē ekmu ârândāņ otbuap.

¹⁰ Yawu gârâmâ yeņe manman girawu manņetâ Anitâņe yekmu ârândāņ otbuap yakât nāņgâm kiwilim otmâ lohotņan mannomai.

¹¹⁻¹³ Otmu lohimbiņe omoņān ge hiliwahonomaihât pat mansai ya yeņgât manmanyenēâmâ tawi tawiņe. Yakât otmâ yâk orop ki buku oranjinomai. Yâkņeâmâ yok pilâm orotmeme bâleņe topņe topņe oranjimai. Yakât nāņgâm anjulakmaingât otmai yakât ki alahumain. Yâhâ nenņe yu me yakât nāņgâmunņe haņ sâningimāp yakât topņe tetekņan tetemu ekmain. Yakât otmâ yâkņe orotmemeyenē bâleņe yakât nāņgâņetâ haņ sâyiņgimu bet pilâņetgât yeņe den ekyongom eņgatyenān genomai.

¹⁴ Den ekyongonjetâ nāņgâņetâ haņ sâyiņgimu yanâmâ yâkņe manmanyenāhât topņe tetekņan tetemu eknomai. Yakât nāņgâm kep yuwu meņetâ nāņgâmain.

“Kâlâwahom yahatne. Mumuņambâ yahatne. Yawu otmunņe Kiristohât laņiņņe biwinenņan pilâmu haņ sâningiwuap.”

¹⁵⁻¹⁷ Anitâhât biwiņan nāņgân nāņgân âlâlâ tatmap ya Wâtgât māmâņahât Heakņe mem biwiyenān katmu nāņgâņetgât Anitâ ulitgunomai. Yakât otmâ girawu manņetâ Kutdāņe yekmu ârândāņ otbuap yakât nāņgâm kiwilim biwiyenē galemahom mannomai. Yâhâ sâp yuâmâ lohimbi nombotņe Anitâhât topņahât pâpgum orotmeme bâleņe topņe topņe otmâ mansai. Yâhâ yeņeâmâ yâkņe otmai yawu ki otnomai. Yeņeâmâ orotmeme âlepņe orotgât mâtâp teteyiņgimu lohimbi buku otyiņgiņetâ yâkņe manmanyenē ekņetâ ârândāņ otbuapgât naņgan.

¹⁸ Otņetâ bâlemāpât to kârikņe ki nem biwi hâlim otnomai. Yawu otmâ Wâtgât māmâņahât Heakņe biwiyenān tatmâ māmâņe otyiņgiākġât nāņgâm mannomai.

¹⁹ Yawu manņetâ biwiyenān tatmâ māmâņe otyiņgiwuap yanâmâ biwiyenē heronē otmu Kutdâ kiki pali mewāņgim mepaem mannomai.

²⁰ Otmu yeņe Kutdânenņe Kiristo orop biwiyenāņe kepeiakmâ konohāk otmu manņetâ wuân me wuân teteyiņgiwuap yan Awonnenņe Anitâ heronē nāņgâwāņgim mepaem mannomai.

²¹ Otmu Kiristo ewe katmâ yâkât tem lâuwāņgim bukulipyenē orop ewe karakmâ buku oranjim mannomai.

Imbilipyenē yeņgât sâop.

²² Imbilipyenē yeņgât yuwu sâmunē nāņgâņet. Kutdânenņe Kiristonē yeņgât kunyenē tatmap. Yakât otmâ yeņe ewe katmâ loklipyenē yeņgât amutgen mannomai.

²³⁻²⁴ Yakât yuwu sâmunē nāņgâņet. Kiristonē ikņe lohimbi nen sârerenenekmâ kawenenņan kinmu kuņetâ muop. Otmu mumuņambâ yahatmâ kunnenņe tatmu nenņe yâkât amutgen manmain. Yakât dopņeāk

imbilipyenaje wuân me wuân otmai yan loklipyenaje yengât amutgen manmai.

Loklipyenaje yengât sâop.

²⁵ Yâhâ loklipyenaje yengât yuwu sâmunne nângânet. Kiristoŋe ikŋe lohimbi nen wawaenenekmâ tosanenjahât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yakât dopŋeâk imbilipyenaje yengâlen biwiyenaje kepeim tihityenaje otnomai.

²⁶⁻²⁷ Yakât otmâ yuwu sâmunne nângânet. Sâp patoen nen Kiristohât lohimbiŋe yâkât senŋan tosa barak kinmunŋe menenekmâ onomlipne sâm ikŋan torokatnnekuap. Yakât nângâm tosanenjahât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Otmu nenŋe manman bâlenjambâ keterakmâ yâkâlen biwinnenŋaje kepeimain yakât topŋe sâm tetemunŋe yanâmâ toen mem katnenekbi. Toen mem katnenekŋetâ Anitâŋe tosanenŋe pirim salatak tuhuningimu yâkât senŋan koko salehâk manmain. Yawu.

²⁸⁻³⁰ Kiristoŋe ikŋe lohimbi nen nângâningim tihitnenŋe otmâp. Yakât dopŋeâk loklipyenaje imbilipyenaje nângâyingim tihityenaje otnomai yakât yuwu sâmunne nângânet. Lok âlâ me âlâŋe hakyenŋan umatŋe wuân me wuân tetemapgât hâkyenjahât tihitŋe otmâ galemahom manmai. Yakât dopŋeâk loklipyenaje imbilipyenaje yengât nângâm tihityenaje otmâ galemयोगom mannomaihât nanŋan. Yâhâ loklipyenaje imbilipyenaje yengât nângâyingimai yamâ yenjahât nanŋanŋimai yawu oap.

³¹ Den yan yuŋe emelâk Anitâŋe Mose den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lok âlâ me âlâŋe âwâŋe mâmâŋe pilâyelekmâ imbinjahâlen torokatmu orowâk mandomawot yan hâkyetŋe konohâk otbuap.” Den yawu tap.

³² Otmu Mosenŋe den kulemguop yanŋe topŋe âlâlâ miop. Yakât nângâmune topŋe âlâ yuwu miap. Kiristoŋe ikŋe lohimbi nen orop biwinnenŋaje kepeiakmâ konohâk otmu mansain ya.

³³ Otmu âlâmâ yuwu miap. Loklipyenaje yenjahât nanŋanŋimai yawuâk imbilipyenaje yengât nângâyinginomai. Otmu imbilipyenaje loklipyenaje ewe katyeknomai.

6

Nimnaomlipyenaje yengât sâop.

¹ Otmu nimnaomlipyenaje yengât yuwu sâmunne nângânet. Yenŋe âwâ mâmâlipyenaje yengât sâtyenŋan tem lâuyingim manŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap.

² Yâhâ emelâk Anitâŋe girem den âlâ yuwu sâm Mose ekumu kulemguop. “Yenŋe âwâ mâmâlipyenaje yengât nângâyingim denyenŋe lâum manŋet.” Yawu sâm ekuop.

Otmu girem den nombotŋe âlâlâ Mose ekumu kulemguop yamâ inâk sâop. Yâhâ topŋe katmâ girem den yan yu torokatmâ den âlâ yuwu sâm kalop.

³ “Denyenŋe lâum manŋetâ Anitâŋe nângâyingimu yanâmâ sâp kâlêwâk mannomai.” Yawu sâm ekuop.

Âwâ mâmâlipyenaje yengât sâop.

⁴ Yâhâ âwâ mâmâlipyenaje yengât yuwu sâmunne nângânet. Nan baralipyenaje tepyenŋe bâlemu kuk otmaihât ki mem gin gondondonŋ katyeknomai. Yawu otmâ Kutdâhât den kâsikum yingim galemयोगom henŋenŋunomai. Otmu mete pirik pirik otnomai yan lohotŋan kuwikyeknomai.

Âi lok yengât sâop.

⁵ Yâhâ âi lok yengât yuwu sâmunne nângânet. Kiristoŋe yen orop manmu yâk hoŋ bawanġimbâi yakât dopŋeâk lok kunlipyene ewe katyekmâ tâŋ tâŋâk hoŋ bayinġinmai.

⁶ Yâhâ âi ya galemŋaŋe yekmu ârândân olâkgâlâk nângâm hâkyeŋaŋak ki tuhunomai. Âi ya tuhunomai yanâmâ Anitâhât den ya tâŋ tâŋâk watmâ Kiristohât tem lâuwanġim tinġâk tuhunomai.

⁷ Yawu otnomai yan lohâk hoŋ bayinġiain sâm otnomai yamâ Kutdânenne hoŋ bawanġinmai.

⁸ Yakât otmâ den yuwu sâmunne nângâm biwiyenjan katnomai. Lok âlâ me âlâŋe lok kunlipyene yengât nep meyingimai me yeŋe âi tuhuakmai yakât sâp patoen Kutdânenneŋe âi memai ya ekmu ârândân otbuap otmuâmâ hâmeŋe âlepŋe yinġimu menomai.

Lok kunŋe papato yengât sâop.

⁹ Yâhâ lok kunŋe papato yengât yuwu sâmunne nângânet. Anitâ Kutdâyeŋe himbimân tatmapŋe lok âlâhât nângâmu yahatmu âlâhât nângâmu gemu yawu ki otmap. Sâp patoen yâkŋe lok kerek nengât biwinenne ekâmâ âlâku ikŋiâk ikŋiâk dopnenŋan matŋe kâpekningiwuap. Yakât otmâ hoŋ bawalipyene kunlipyene ewe katyekmâ lohotŋan hoŋ bayinġinetâ benŋe kunlipyeneŋe gurâ topŋe âlâlâ ki mâŋgâyeknomai.

¹⁰ Aiop, yeŋe Kiristo orop biwiyeneŋe kepeiakmâ konohâk otmu yakât wâtŋan kinmâ kârihem mannomai.

¹¹⁻¹² Nenne Kiristohât den pat âlepŋe lohimbi ekyongomunŋe nângâmâihât lok bâleŋaŋe mâtâp maŋguningim mansai. Otmu yâkŋe konok bia. Satangât hoŋ bawalipŋe, weke bâleŋe, emet amboŋe, senduk banearâ, susun, âi weke, senŋe âlâlâ sâtŋe metŋe topŋe topŋe, ya kerekŋe mâtâp maŋguningine sâm otmâi. Yakât otmâ Satanŋe biwiyenjan kionmâ perâkŋe topŋe topŋe kâityongomapgât Anitâŋe wât yinġime kârihem kinnomai.

¹³ Yuwu otmâ kârihem kinŋetâ Satanŋe hoŋ bawalipŋe orop mem ge katyekne sâm hâum pâpġum pilâyeknomai.

¹⁴ Nângân nângân bulâŋe âlâlâ biwiyenambâ tetemu den bulâŋe sâm lohimbi târârâhâk ekyongonomai. Yawu otmâ yâk orop biwiyeneŋe kepeiakmâ konohâk otmu tihit oranġim mannomai.

¹⁵ Otmu Kiristohât den pat âlepŋe lohimbi ekyongonetâ nângânetâ biwiyene huruŋ sâekgât mâtâp teteyinġiwuap yan hewewenâk ekyongonomai.

¹⁶ Otmu Satangât hoŋ bawalipŋeŋe yengât manmanyene mem bâleyinġimâihât Anitâ yet Kiristo yetgâlen biwiyeneŋe tinġâk kepeim mannomai.

¹⁷ Yawu manmâ Anitâŋe manman kârikŋahât pat yakât bulâŋe yinġimu mem Kiristo orop heroŋe kakŋan manbisâihât nângâm enġat yâhâp ki otnomai. Otmu Anitâhât den ya lohimbi kâsikum yinġinetâ nângânomai yan Wâtġât mâmâŋahât Heakŋe biwiyeneŋe mem hewewen tuhuwuap. Yawu otyinġimu den ya nângânetâ keterakyinġim henġenġuwuap.

¹⁸ Otmu Wâtġât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewen tuhuyekmu yu yakât nângâm Anitâ ulitgunomai. Yawu otmâ biwi golâ manmâ Kiristohât lohimbi kerek yengât nângâm haonmâ ârândân Anitâ ulitġum mannomai.

¹⁹ Otmu Wâtgât māmâḡahât Heakḡe den âlâlâ biw inan katmâ māmâḡe otnihimu Kiristohât den pat âlepḡe pahâk ekyongomune nâḡḡânomai. Otmu ekyongowom ya nâḡḡâḡetâ keterakyiḡiḡuwapḡât yeḡe Anitâ ulitḡunomai.

²⁰ Otmu lohimbi kapi âlâen âlâen manmâ arai ya yeḡḡâlen ari Kiristohât den pat âlepḡe kâsikum yiḡḡiwan. Kâsikum yiḡḡimune lok nombotḡaḡe nâḡḡâḡetâ gemu bet pilâm pâi emetḡan mem katnekḡetâ manmâ gan. Yawu ḡârâmâ nâḡe den pat âlepḡe lohimbi ekyongowomḡât Kiristone menekmâ âi sâm nihiop. Yakât otmâ nâḡe tem lâuwangim den ya pahâk ekyongom ki lohotḡe otbomḡât Anitâ ulitḡunomai.

Pauloḡe den bâiḡe sâm hâreop.

²¹⁻²² Aiop, bukunenḡe âlâ, kutḡe Tikiko, yâkḡe Kutdâhâlen biwiḡaḡe tiḡâk kepeim hoḡ bawangim mansap. Otmu nâḡe bukulpne orop manman girawu mansain yakât yâk hâḡḡâḡumune yeḡḡâlen takawuap yan topḡambâek ekyongomu nâḡḡâḡetâ biwiyeḡe huruḡ sâwuap.

²³⁻²⁴ Otmu yeḡe Kutdânenḡe Yesu Kiristohâlen biwiyeḡaḡe tiḡâk kepeim tem lâuwangim mansai. Yakât otmâ Anitâ yet Kiristone nâḡḡâyiḡim tihityeḡe otmutâ biwi nâḡḡân nâḡḡânyeḡaḡe kepeiakmâ konohâk otmâ huruḡ sâekḡât ulitḡuman. Bâiḡ.

Nâ bukuyeḡe,
Paulo

Pilipi

Pauloŋe Pilipi yengât ekap kulemgum katyĩngiop.

O bukulpine,

¹ Nâ Paulo, otmu Timoteo, netŋe Yesu Kiristo hoŋ bawangim mansait. Yen Pilipi kapi ambolipŋaŋe Anitâhât lohimbî manmâ biwiyenŋe Yesuhâlenâk kepeim mansai yengât nâŋgâyĩngim netŋe ekap yu kulemgum katyĩngiait. Otmu yengât galem mansai me lok nombotŋaŋe tânyongom mansai. Yâkŋe yawuâk nâ tânohom mansai nâŋgâmune yawu oap yakât nâŋgâyĩngimâk mansan.

Pauloŋe Pilipi kapi ambolipŋe yengât nâŋgâm Anitâ mepaeop.

² Awonŋenne Anitâ otmu Kutdânenne Yesu Kiristoŋe yetŋe engatyetŋeâk yen nâŋgâyĩngim tihityeŋe otdomawot. Yawu otmuâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâm gaekgât ulitgum gamait.

³ Nâŋe yengât nâŋgâm Anitâ mepa sanŋan otbaŋgim gaman.

⁴⁻⁵ Kândikum yengâlen puwâk taka Yesuhât topŋe sâm tetem ekyongomune nâŋgâm heronŋe otmâ biwiyenŋe yâkâlen katbi. Yawu otbiâmbâek Yesuhât den pat âlepŋe ya sâm haŋ tuhumune liŋgarakmâ ariâkgât Anitâŋe mem hewewenŋe tuhuyekmu haonŋmâ ârândân biwiyenŋaŋe hikunekmâ tânohom gai. Yakât nâŋgâm biwinanŋe heronŋe otmâ Anitâ mepaem gaman.

⁶ Anitâŋe yengâlen âi topŋe kalop yapâek torokatmâ mem gamap ya ki pilâwuap. Yanak mâne mâne Yesu Kiristoŋe âwurem menenekbe sâm gewuap yanâmâ yeŋe yâkâlen torokatnomaî. Otmu Anitâŋe mâmânŋe otyĩngimu yeŋe heŋgemahom mâtâp tâŋ tâŋâk yanâk arinŋetgât nâŋgâman.

Paulo pâi emetŋan mem katŋetâ talop yakât topŋe

⁷ Bukulpine, torokatmâ yawu sâmune nâŋgâŋet. Nâ biwinanŋe hikuyekmâ manmune Anitâŋe nâŋgânihimu âilonŋo oap yamâ topŋe yuwuhât. Anitâŋe âi sâm nihiop yu biwinanŋe kepeim den pat âlepŋe ekyongom gawan. Yamâ lok nombotŋaŋe den yu nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm yakât den âiân katnekbi. Den âiân katnekbiân den pat âlepŋe yu nâŋgâŋetâ tâŋât otmapgât nâŋe sârereakmâ Kiristohât topŋe teteâkgât sâm ekyongowan. Otmuâmâ topŋe yawuâk nâŋgâŋetâ keterakmu bulânŋe yengâlen teteâkgât den ya topŋambâek sâm holaŋmâ biwiyenŋan kionŋban. Yawu otyĩngimune nâhât hâkân otmâ yanak âlâkuâk pâi emetŋan katnekŋetâ manmâ gan.

Yawu gârâmâ haonŋmâ ârândân Anitâŋe ikŋahâk tep âlep nâŋgâyĩngim tihityeŋe otmâ gamap. Yakât otmâmâ nâ gurâ yeŋe tânohom gai.

⁸ Bukulpine, Yesu Kiristoŋe yengât haonŋmâ ârândân tep âlep nâŋgâyĩngimap. Otmu nâ gurâ yawuâk tep âlep nâŋgâyĩngiman. Den yu sâmune Anitâŋe ekmu âlepŋe oap.

Anitâhât senŋan koko salehâk kinnomaî yakât Pauloŋe Anitâ sâm ulitguop.

⁹ Yeŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe menduhuakmâ konohâk otmâ mansai ya yawuâk torokatmâ manŋetgât Anitâ ulitgum gaman.

¹⁰ Yâhâ topŋe yuwuhât ulitguman. Wahap girawu me girawu ya Anitâŋe ekmu tâŋât otmap me hâliŋe otmap. Anitâŋe ekmu yawu otmap ya yeŋahâk

ekmâ kiwilim yan nângân nângânyenje keterakmu nângâm henjengunjetgât nâ ulitgum mansan. Yawu otmâ manjetâ yan Yesu Kiristonje mâmânje otyingimu manman âlôngo longo yakât bonje yengâlen tetemuâmâ mannomai.

¹¹ Yawu otmâ mannomai yakât otmâ lohimbî nombotjanje manmanyenje ekmâ Anitâ heronje nângâwanjim mepaem mannomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Yesunje âwurem gewuap sâp yanâmâ yenje yâkât senjan koko salehâk otmâ anjun bia kinnomai.

Paulo pâi emetjan manopgât Kiristohât den pat sâjetâ lirjarakmâ ariop.

¹²⁻¹³ Roma yengât tembe lâulipyenjanje yu ya otnihinetâ mansan yakât nângâm hilipgumaihât topne yu sâmune nângâm henjengunjet. Nâñeâmâ Yesu honj bawanjim yâkât den pat âlepne ekyongom mansan. Ekyongom manmune Roma yengât tembe lâulipyenjanjeâmâ lohimbî nombotje den ya nângâm lâumaihât imbiâk nâ mem pâi emetjan katnekjetâ manmâ gan. Yawu otbi yakât yenje biwiyenje ki orotok sâek. Yamâ yuwuhât. Pâi emetjan katnekjetâ mansan yakât topne tembe lâu otmu lohimbî nombotjanje nângâne sâm oai yanjak nine topne otmu Yesuhât den pat yâhâp yâhâp ekyongomune nanjai.

¹⁴ Yawu gârâmâ nâmâ pâi emetjan katnekjetâ mansanâke yamâ benje ki lohotje oan yakât otmâmâ bukulpne nombotjanje nângânetâ biwiyenje hewewen oap. Biwiyenje hewewen otmu yanjak biwi nângân nângânyenjanje Kutdânenjahâlen kepeim yâkât den pat yakât biwi yâhâp ki otmâ tâtâem ekyongom gai.

¹⁵⁻¹⁶ Anitânje Kiristohât den pat âlepne ya nâñe ekyongomune nângânetâ bulânje olâkgât âi sâm nihiop, yakât nângâm lok nombotjanjeâmâ nâ hikunekmâ tânnohom mansai. Tânnohom yawuâk den pat âlepne ya ekyongom mansai. Yâhâ nombotje âlânjeâmâ lohimbîñe nâhât nângânetâ gemu yenjahât nângânetâ yahalâkgât lok sensenân kinmâ Yesuhât den pat âlepne ya ekyongom mansai.

¹⁷ Yawu otmâ hâkyenjanjak âi ya tuhum mansai. Yâhâ nombotje âlânjeâmâ den pat yay yamâ nâhât hâhiwin amokjanâk nângâek sâm sâtyenjanjak yay.

¹⁸ Yawu otmâmâ topne yu me ya yakât, biwi perâk oai me, me Anitâhât tem lâum oai me, me topne girawu me girawuhât manmâ Yesuhât topne ya sâm ekyongoai. Yakât nângâmune tângât otmap. Yesuhât den pat ya sâjetâ hanj sâm ariap yanje konohâmâ bulânje oap.

¹⁹ Bukulpne, yenje nâhât otmâ haonmâ ârândâñ Anitâ ulitgum mansai. Yawu ulitgum manjetâ Yesu Kiristohât Wâtgât mâmânjahât Heakne mâmânje otnihimu yâkât tem lâuwangim hâhiwin kakñan manmune yan biwine houñ sâwuapgât dop âla ki tap. Yakât otmâmâ biwi hero nângâm manmâ yâhâwom.

²⁰ Otmu biwinañe yuwu nanjan. Kiristohât den pat âlepne ya lohimbî topne topne yâkñe nângânetâ bonje teteyingâkgât nanjan. Yakât yâhâpñe yu torokatmâ sâwe. Nâhâlen wuân âlepne tap? Nâ girawu me girawu tuhuneknomai? Hâhiwin nihinomai, me nohonjetâ mumbom yamâ in yakâ. Yâkñe Kiristohât nângânetâ gemap sâm yakât konok gorânihiap.

²¹ Otmu Anitânje nâhât torokatmâ, “Man,” sâwuap yanâmâ Kiristohâlen biwinañe kepeim mepaem yâhâwom. Yâhâ Anitâ ikñak umutne memu mumbom yan gurâ manman kârikñan manmâ yâhâwom.

²² Yawu gârâmâ âi sâm nihiop ya torokatmâ tuhum manbom, me mum himbimân yâhâwom yakât nângâmune ki teteap. Nângâm biwi yâhâp oan.

²³ Yakât nâ biwinaŋe yuwu nanŋan. Yiwereneâk mum yanâmâ Kiristo orop torokatmâ manbehât nanŋan. Yawu nanŋan yamâ mumbomân yâhâŋe tânyongowomgât mâtâp âlâ ki tetewuap yakât nânŋâm yengât gorânihiap.

²⁴⁻²⁵ Yakât otmâ yeŋe biwiyenŋe Yesu Kiristo witgum kepeim hon bawanŋim manmâ yâhâŋetgât nâŋe yengâlen taka tânyongowom. Yakât nânŋâmune uruk uruhâk oap. Anitâŋe nânŋânihimu nâŋe yen orowâk sâp kâlep manmâ ikŋahât topŋe nânŋâm herŋenŋum biwiyenŋe Yesu Kiristohâlen hikuŋetâ kinmâ yâhâekgât den kâsikum yinŋiwom. Den kâsikum yinŋimune nânŋâm biwiyenŋan katmâ yapâ gâtŋe biwi heronŋe pato nânŋâm mannomai.

²⁶ Yawu gârâmâ yeŋe nâhât biwiyenŋe hikunekmâ Anitâ ulitgum mansai yakât bulâŋeâmâ holaŋneŋetâ yengâlen takawom. Takamune yen orop enŋâm heronŋe otmâ Kiristo mepaenom.

²⁷ Bukulipne, den umatŋe âlâ sâm tetemune nânŋâŋet. Nâŋe yengâlen ki takawom otbawâmâ patyenŋeâk nânŋâwom. Yakât otmâmâ yuwu manŋetgât nanŋan. Yeŋe manman âlepŋeâk manmâ yâhâŋetâ lohimbine manmanyenŋe ekmâ Kiristohât den pat âlepŋe nânŋâŋetâ hâumu biwiyenŋe yâkâlen katŋetgât nanŋan. Yawu otmâ yeŋe biwiyenŋe Kiristohâlen hikuakmâ konohâk otmâ tânahom mansai ya yawuâk torokatmâ mannomai. Yakât den pat ya nânŋâmâmâ tep hero nânŋâwom.

²⁸ Otmu torokatmâ sâwe. Anitâŋe yen wawaeyekmâ mâmâŋe otyinŋim gamap. Yeŋe yakât nânŋâm mitihât kasaŋe taka mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ kinŋityenahât ki otmâ biwiyenŋe orotok sâwuap. Yeŋe orotmeme yawuya torokatmâ mannomai yamâ yâkŋe yekmâ yuwu nânŋânomai. “Anitâŋe bulâŋanâk komot yuâmâ mâmâŋe otyinŋimu ki lohotŋe otmâ mansai. Yawu gârâmâ mem ge katyeknomgât dop âlâ ki tap. Yâhâ nenâmâ Anitâŋe mem ge katnenekbuapgât dop.” Yawu nânŋânomai. Yawu otmâ yâhânomai yakât yâhâŋe yu torokatmâ sâwe.

²⁹ Anitâŋe mâtâp yuwu sâm katyinŋiop. Yeŋe biwiyenŋe Kiristohâlen katmâ tem lâuwânŋim mansai. Yakât otmâmâ mitihât kasaŋe mem âlâlâ tuhuyekŋetâ sâtŋum mansai. Sâtŋum manŋetâ yekmâ yan Kiristohât nânŋâŋetâ yahatsap.

³⁰ Yen Anitâŋe mâtâp sâm katyinŋiop ya watmâ sâtŋum manmâ gai yawuâk nâ gurâ sâtŋum manmâ gan. Otmu yengâlen puwâk taka âi mewan yan mitihât kasaŋe hâhiwin ningiwi ya nanŋai. Yâhâ yiwereneâmâ âi ya torokatmâ mem mansan ya gurâ nanŋaiâk. Otmu Anitâŋe mâtâp sâm katyinŋiop yakât otmâ kasalipyenŋe takanŋetâ yekmâ yan kinŋityenahât ki otmâ enŋat yâhâp otnomai. Yawu.

2

Yesu Kiristone himbim pilâm hânân ge lok otmâ huruŋ huruŋ manop.

¹ Bukulipne, den âlâ âiyongowe. Biwi nânŋân nânŋânyenŋe Kiristohâlen katmâ yâkât wâtŋan kinmâ mansai. Yakât otmâ yâkŋe yengât tep âlep nânŋâyinŋimu biwiyenŋe huruŋ sâm mansai me bia? Otmu Anitâŋe ikŋe Wâtŋât mâmâŋahât Heak hânŋânŋumu gem mem hewewenŋe tuhuyekmu tep âlep nanŋanŋim mansai me bia?

² Biwi nânŋân nânŋânyenŋe Anitâ yet Kiristo kepeiyekmâ manŋetgât nanŋan. Yawu manmâ tep âlep nanŋanŋim biwiyenŋe konohâk hikuakmâ manŋetâmâ nâŋe anŋoân biwi heronŋe nânŋâyinŋiwan ya wangim nânŋâyinŋiwom.

³ Otmu torokatmâ sâwe. Yenjahât ki nângânetâ yahatmu hâkyenje mepaenamai. Yâhâ yenje yenjahât nângânetâ gemu bukulipyenje yengâramâ nângânetâ yahatbuap.

⁴ Otmu yenje manmanyenjahâlâk ki nângânomai. Bukulipyenjanje heronje kakjan manjetgât nângânomai.

⁵ Yesu Kiristone iknahât nângâmu gemu himbim pilâm ge hânân manop dop yawuâk otmâ mannomai.

⁶ Kiristo yet Anitâ yamâ âlâ âlâ ki oawot. Yâhâmâ dop konohâk tatmâ gamawot yamâ benje Kiristone iknahâlâk ki nângâm manmanje alilop.

⁷ Yâkne ikne engatneâk otmâ himbim pilâm hânân giop. Yanâmâ Anitâhât towatnje ya kon sâm pilâm lok nengât towatnenje hanjalakmâ lok teteop.

⁸ Lok tetem huruŋ huruŋ manmâ Anitâ konok hon bawanŋim yâkne den sâop yawuâk lâum manmâ gaop. Yâkât tem lâum lohotjan manmâ ikne manmanje ki alilakmu mem ge katmâ howanân kunjetâ sâtgum muop.

⁹ Yakât otmâmâ Anitâne mumunambâ mem yahalop. Yawu gâramâ nen lohimbije Kiristohât nângâmunje yahalâkgât nângâm Anitâne kutnje âlâmâ “Kutdâ” sâm kunop.

¹⁰ Kutnje yawu sâm kunop yakât otmâ nen hânân yuân gâtne, me himbimân gâtne, me hân kâlehen gâtne nen kerehâk menduhuakmâ Yesu mepaem mannehât sâm kalop.

¹¹ Anitâne nengât sâm Yesu hângângumu hânân ge kutdânenje otmâ galemnongom mansap. Yawu gâramâ nen kerekne menduhuakmâ Yesuhât nângâmunje yahatmu Anitâ mepaem manmâ yâhânom.

Emetsenje lanjinje pilâmap yakât dop.

¹²⁻¹³ Bukulipne, nâ angoânâk yen orop manmâ gawan yanâmâ yenje nâhât laune tem lâum manbi. Yâhâ sâp yiwerenjemâ nâne yen orowâk ki mansan. Yawu mansain gâramâ yenje angoân den tem lâunihiwi ya ki pilâm lohotnje otmâ manjetgât nanjan. Yawu otjetâmâ Anitâne mem hewewenjuhuyekbuap yapâ yenje yâkât tem lâum hon bawanŋinomai. Yakât otmâ yen Anitâne himbingât pat kuyiŋgiop yakât bulâne menom sâm yâkâlen biwi nângân nângânyenjanje kepeim manjet. Yawu gâramâ nângâne engatnenje kâityongomu imbiâk nenje wâtnenjanâk manmâ bulâne menom nângâm hilipgumaihât huruŋ huruŋ manmâ yâkât wâtjanâk kinmâ tem lâum mannomai.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu Anitâne yekmâ nine nanne baratne bulâne koko salehâk mansai sâm den âiân ki katyekbuap. Yakât otmâ yengâlen umatnje topnje topnje teteyiŋgiwuap yan Anitâ ki sâm bâlewanŋinomai. Me lok bâlenjanje mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ yâk orop den kakjan ki sahanŋim kuk kânguruk oranŋinomai. Yawu otmâ mannomai yanâmâ manmanyenje ya ekmâ yan nângâm bâleyiŋgim hakyenjan sânomaihât dop âlâ ki otbuap. Yenje yawu mannomai yakât dop kum sâwe. Omoŋ bâlenjan emetsenje lanjinje pilâmap yakât dopneâk manman kâriknahât den ekyongonetâ biwiyenjan lanjinje pilâmu Anitâhât mâtâp ekmâ watnomai.

¹⁶ Yen yawu torokatmâ manmâ yâhâm den yamâ tiŋâk mem mannomai. Yawu otmâ manmâ Kiristone yâhâpne âwurem gewuap yanâmâ anjun ki nihinomai. Nâne yen tânyongowan ya imbiâk ki otban ya Kiristone ekmâ nâhât nângâmu heronje otbuap.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu emelâk papatolipnenjanje Anitâ mepaem yan noniŋ bulimakao gâim katbanŋiminiwi. Yakât dopneâk yenje manmanyenje ki alitmâmâ benje

Anitâ honj bawanġim gawi. Honj bawanġim ganġetâ yan mitihât kasanje taka mem âlâlâ tuhuyekġetâ hâhiwin kakġan manmâ gai. Otmu papatolipnenġane noniġ bulimakao ġâim katbanġiminiwi yakât kakġan wain toġe moselenġetâ bâiġe gemu yan Anitâġe nânġâmû ârândân otminiop. Yakât dowâk nâ nohonġetâ hepne moselakmâ gemu bâiġe ârândân otbuap. Nohomai sâmanmanne ki allakbom. Yawu otmune yanâmâ Anitâġe nekmû nekmu ârândân otbuap. Yakât otmâmâ yen orop biwinenġanje hikuakmâ konohâk otmâ heronje nânġânôm.

Timoteohât topġe

¹⁹ Bukulipne, tepne nânġâyinġiman. Yakât otmâmâ Kutdânenġe Yesuġe nânġânihimuâmâ bukunenġe Timoteo in yawu hânġânġumune yenġâlen takawuapġât nanġan. Taka yekmâmâ âwurem taka girawu mansai yakât eknohomu biwinanġe heronje nânġâyinġim manbom.

²⁰⁻²² Otmu Timoteohât topġe sâmunne nânġânġet. Lok nombotġe nâ orop mansain. Yâk yenġâlen ġâtġe Timoteo konok nâ orop biwinetġanje hikuakmâ konohâk otmu yeġe manman âilonġoân manġetġât nânġâmait. Yamâ lok nombotġanje yenahâlâk nânġâm Yesuhât âi ya hâkânġ kakġan tuhum mansainġeâmâ yenġâlen taka tânyongonomaihât dop yawuya âlâ ki tap. Timoteohât topġeâmâ ikġeâk tap. Yâk orop netġeâmâ nanġe âwânġanje tânahomawot dop yawuâk tânahom mansait. Tânahom manmâ yeġe den pat âlepġe nânġânġetâ keterahâkġât ya kâsikum yinġim gait. Yen gurâ yakât topġe nanġaiâk.

²³ Yawu ġârâmâ Roma lokġe girawu otnihinomai yakât sâġetâ nânġâm yanâmâ Timoteo in yawu hânġânġumune den mem yenġâlen takawuap.

²⁴ Yawu ġârâmâ Kutdânenġanje nânġânihimu holaġneġetâ yenġâlen takawomġât nanġan.

Eaporitohât topġe

²⁵ Otmu lok âlâhât sâwe. Yenġâlen ġâtġe Eaporito nâ tânnohoâk sâmhânġânġuġetâ takaop. Taka âi tânnohop yakât yuwu sâmunne nânġânġet. Nânġe âi umatġan kinmâ gamune yan taka penenihimu biwinetġe konok otmu tânahom miti âi yu tuhum gait.

²⁶⁻²⁷ Yawu ġârâmâ yâk kundat umatġe tetewanġimu bâsok bâleop. Inâk mâneâmâ kunġe hân kumbâp. Yamâ Anitâġe “Ki katnehâk” sâmu ġârâmâ hâmenġe kinop. Sâp yan nâ pâi emetġan katneġetâ hâhiwin kakġan manmâ gan. Yakât kakġan Anitâġe nâhâitġât girawu hâhiwin âlâkuâk nânġâwuap sâmhânġânġe ya mesek sâtnambâ mem henġenġuop.

²⁸ Mesek sâtnan kinop yakât den pat emelâk nânġâwi. Yakât otmâmâ yeġe Eaporitohât nânġâm kiwilimaihât yâhâmâ pilânekmâ yenġâlen takawehât nanġap. Yakât otmâ in yawu hânġânġumune takamu ekmâ biwiyeġe heronje otbuap. Yenġâlen takamu nâ gurâ yawuâk heronje nânġâwom.

²⁹⁻³⁰ Yenġâlen takamu tep âlepġe nânġâwanġim Anitâ mepaem heronje pato otbanġinomaihât nanġan. Yeġe tânnohone sâmhânġânġuġetâ taka kaweyenġan kinmâ Kiristohât tem lâum tânnohop. Tânnohop yan manmanġe ki alilop. Yawu otmâ hâhiwin kakġan nep tuhum gam bâsok hiliwahop. Yakât otmâmâ yeġe yâk otmu lok nep yawu tuhumai ya yenġât nânġânġetâ yahâlâkġât nanġan.

3

Hâkġât orotmeme yu me yakât ki nânġânôm.

¹ Bukulipne, den âlâ yuwu sâmunne nângânet. Kutdânenne tihitnenne otmap. Yakât otmâmâ nângâwanjim biwiyenne heronne otmâ mannomai. Otmu biwiyenne galemahom manjêtgât emelâk den kâsikum yinjiwan. Yâhâ sâp yiwerenneâmâ yawuâk sâm ekyongomune nângânetâ keterakjêtgât ki horatneksap. Ya yâhâpne sâmunne nângânet.

² Lok nombotje, lok perâkneâmâ nângâm tâpikgum imbiâk hâkyenne torehenjan undip tuhum hilipguangim mansai. Otmu “Yengu nenje oain yawu otjet” sâm meme sâsâ tuhuyeksai. Lok yawuya mansai yamâ lok perâkne. Yâhâ topyenne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunne nângânet. Soso bauje kapi hawangum sot ihilâk nene sâm pâinmai. Yakât dopjeâk lok perâkne yuje lokgât pâinmâ mansai. Yawuhât yen dâiyekjêtâ yâk yengâlen ari torokatjêtgât sâm hohetyenjan takai. Yawu gârâmâ yene galemahom henjengum mannomai.

³ Lok yawuyenneâmâ yuwu nângâmai. “Nen hâknenne torehenjan undip tuhuangimunne yanâmâ Anitâne nenekmu ârândâj otmap,” yawu sâmai. Yakât otmâ nâne yuwu sâwe. Anitâhât Wâtgât mâmânjâhât Heakne mâmâne otningimu yapâ gâtne yâk mepaemunne nângâmu âlonjo otmap. Otmu Yesu Kiristone manman kârikjahât pat kuningiop yakât nângâm heronne otmâ mansain.

Yakât torehenne sâwe. Hâkgât wahap yu me yaje tânnongowuapgât dop âlâ ki tap. Emelâk hâkyenne torehenjan undip tuhuangiminiwi yamâ in hâk tânjâlân otbi. Yâhâ yakât bulâpneâmâ nenje biwinnenne Kiristohâlen kepeim manmunne yan tetemap. Yawuhât otmâmâ hâkgât wahap ya pesuk yap. Otmu yakât nângâmune ki yahatmap.

⁴ Yâhâ hâkgât wahap topje topje yaje manman kârikne ningimap mâneâmâ yakât nângâmune dopjan otbâp. Yamâ emelâk bet pilâwin.

⁵⁻⁶ Yawu gârâmâ benje papatolipnenne yene engatyerjeâk watmâ girem den âlâlâ kulemguiwi ya ki bet pilâwanân hâkgât wahap yu ya kerehâk otmâ metewan. Yawu otmâ nâne bukulipne kerek wangiyekban yakât topje sâm tetemune nângânet. Nâ Isirae ambonje, Benyamingât senâmbâ gâtne. Mejnane menekmu hilâm nombolân kalimbu ya pesuk sâmu girem den sâsâne sâpjanâk hâkne torehenjan undip tuhuwi. Yâhâ orotmemenenne tâmbâne ya kerek njanambâek mem manmâ gawan. Pato otmâ yajak Parisaio lok yengâlen torokatmâ papatolipnenne yengât girem den ya aksisihâk topjambâek nângâm lâum manmâ gawan. Yawu otmâ manmâ ki otmâ tâpikguwan. Bia kârikne. Yâhâ lok nombotjne girem den yakât nângânetâ gemap sâm yakât otmâ biwine kâlâp semu Kiristohât komot ya watyekmâ mem bâleyekban.

⁷⁻⁸ Yawu otmâ manmâ gawan yakât papatolipnenne nângânetâ yalalop. Yawu gârâmâ sâp yiwerenneâmâ yakât nângâmune tânjât otmap. Nâne Kutdânenne Yesu Kiristohât topje nângâm yâk orop biwinetne konohâk olâkgât nanjan. Yakât otmâmâ Anitâne nenekmu ârândâj olâk sâm hâkgât wahap topje topje yakât nângâmune tânjât otmap. Nângâmune tânjât otmu kerek pilâm pesuk pilâwan. Pesuk pilâm yapâek Kiristo konok watmâ gan yawuâk watmâ yâhâwom.

⁹ Yawu otmâ manmune yâkne âwurem gem menekmu orowâk tatmâ yâhârom.

Yakât torehenne sâmunne nângânet. Girem den lâum manminiwan yakât Anitâne nekmu ârândâj otbuapgât dop âlâ ki tap. Bia kârikne. Yakât

otmâmâ ya bet pilâmune pesuk yap. Topŋe yakât otmâ biwinaŋe Kiristohâlen kepeim manmune yapâ gâtŋaŋe Anitâŋe wawaenemâ nanne koko salek sâmu mansan.

¹⁰⁻¹¹ Kiristoŋe âwâŋahât sât lâum manmanŋe ki alitmâ sâtgum muop. Yakât dopŋeâk nâku manmanne ki alitmâ manbehât nanŋan. Yâhâ yâkŋeâmâ mum yahatmâ tap. Yakât otmâmâ mâmâŋe otnihimu tem lâuwanŋim manbom. Yawu manmâ sâp pato tetewuawân Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnek-buapgât nanŋan.

Anitâŋe mâtâp sâm ningiop yamâ tâŋ tâŋâk watmâ yâhânom.

¹² Bukulipne, yuwu sâm ekyongomune nâŋgâŋet. Nâŋeâmâ Kiristoŋe manman koko salek manop ya ki mem tetean. Otmu uwawaŋe bia mansangât dop gurâ ki oap. Yawu gârâmâ Yesu Kiristoŋe menehopgât otmâ ikŋe manmanŋe âlepŋe manop yawuâk manbehât nanŋan.

¹³⁻¹⁴ Nâŋe Yesu Kiristohâlen biwine katmune yanâmâ Anitâŋe himbimgât pat kunihop. Yakât bulâŋe membomgât orotmeme hâŋŋiŋe ya bet pilâm mâtâp sâm nihop ya tâŋ tâŋâk watbom. Ya tâŋ tâŋâk watmâ yâkâlen biwinaŋe kepeim manmâ yâhâwom. Yawu manmuneâmâ sâp patoen yakât bulâŋe nihiwuap.

¹⁵ Bukulipne, nenŋe mâtâp ya watmâ manmunŋe tipŋe âlepŋe oap nen kerekŋe den yan yu otnom. Yawu gârâmâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe nâhât den yukât hâkâŋ otmâ yuwu mon nâŋgânomai. “Nenâmâ emelâk Anitâŋe orotmemenenŋe ekmu ârândâŋ olop. Yakât otmuâmâ topŋe girawuhât Paulohât den yu watnom?” Yawu sânomai yamâ Anitâŋe topyeŋe mem tetewuap.

¹⁶ Yawu gârâmâ benŋe torokatmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe mâtâp sâm ningiop ya watmâ manmunŋe nenekmu ârândâŋ olâkgât ya pânjan ki pilâm âlâengen arinom. Mâtâp ya watmâ gain yawuâk watmâ yâhânom.

¹⁷ Bukulipne, anŋoân orotmeme yawuya otmune nekbi ya yawuâk otmâ mannomai. Otmu lok âlâ me âlâŋe topyeŋe kurihiakmâ oain sâm oain sâm otmâ kâityongomaihât yeŋe sen galemâk otmâ mannomai. Sen galem manmâ topyeŋe mem tetenomai.

¹⁸ Yesuŋe manman âilonŋo yakât mâtâp mem teteningiâkgât howanân muop. Yakât otmâ lok yawuyaŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe biatmu kurihiakmâ mansai. Lok yawuya yengât topyeŋe emelâk ekyongominiwan yakâ. Yâhâ sâp yiwerenêâmâ ya yengât nâŋgâmune tepne dondâ bâlemu isem ahoakmâ mansan. Yakât yâhâŋe sâwe. Yâkŋeâmâ den pat âlepŋe ya nâŋgâŋetâ gemu kumai.

¹⁹ Yawu otmâ orotmemeyeŋe kiŋŋon yakât nâŋgâŋetâ yahatmap. Bâe, yakât nâŋgâm anulakmâ pilâmbâiâ. Yamâ biwi nâŋgân nâŋgânyerŋe hâŋgât senŋe âlâlâ tap yanâk kepeim manmâ gai. Yakât otmuâmâ hâmbâi lok yawuyamâ Anitâŋe matŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk kâpekyiŋgiwuap. Kâpekyiŋgim hemân panyekmu kionmâ hâhiwin kakŋan manmâ yâhânomai. Topyeŋe yawu.

²⁰ Yawu gârâmâ nenâmâ kapinenŋe bulâŋe yamâ himbimân tap sâmain yan yâhâ mannom. Yakât Kutdânennŋe Yesu Kiristoŋe âwurem ge menenekbuap yakât biwi nâŋgân nâŋgânnennŋe kilik kilik sâmu mambotbanŋinom. Yâkŋe mem sârenerenêkmâ manman kârikŋan katnenekmu manbisâin.

²¹ Kiristo ikŋe wâtŋe pato tatbanŋiap yakât dopŋeâmâ yuwu. Yâkŋeâmâ nen hânân mansain me himbimân gâtŋe, me hân kâlehen gâtŋe nen kerehâk mem menduhunenêkmâ nengât kunnennŋe pato otmâ yâhâwuapgât

dop tap. Wâtje pato nandoroje tatbaŋgiap yakât dop kum sâwe. Soki âlâ sâmbâlâkŋaje tatmâ kon sâmbumbulele otmap yakât dopŋeâk yâkŋje hâknenje yu mem kon pilâm hâk âiŋje ningiwuap. Ikŋjak mum yahatmâ hâkŋje âiŋje miop yawuya ningi mem ikŋjan torokatnenekmu manmâ yâhâmbisâin.

4

Biwi nâŋgân nâŋgânŋenjaŋe hikuakmâ konohâk otmu manmâ yâhânom.

¹ Bukulipne, tepne nâŋgâŋim yakât tohowe sâmb oan. Anitâŋe âi sâmb nihiop ya tâŋ tâŋâk lâum denŋe kâsikum yingim gan. Yakât otmâmâ sâmb patoen hâmeŋje nihiwuap. Denŋe kâsikum yingimune Kiristohâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋenjaŋe kepeim manmâ gai yakât nâŋgâm tepne herone dondâ naŋgan. Otmu yeŋe Anitâŋe mâtâp sâmb yingiop yakât bulâŋe gulip otmapgât kârihem manmâ yâhâŋetâ ârândâŋ otbuap.

²⁻³ Yawu gârâmâ yeŋgâlen gâtŋe imbi yâhâp Yuoria yet Sintiki, yâkŋje nep pawarakmâ hionahowot yakât sâŋetâ naŋgan. Yamâ girawu otmâ hionahowot? Kândikumâmâ imbi yâhâp yu, otmu Kelemen, otmu bukulipyeŋe Kiristohâlen torokatŋetâ tânahom den pat âlepeŋe ekyongominiwin. Yakât otmâmâ Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuyingiop. Pat kuyingim manman kârikŋahât ekap âlâen kutyeŋe emelâk himbimân kulemgum kalop. Topŋe yawu gârâmâ yâk yetgât galem âlâ mansap, kutŋe Sisikusi, ekuŋetâ yawu sâmb ekyotgoâk “Hionaksawot yakât Anitâŋe nâŋgâmu ki ârândâŋ oap. Yawuâmâ kâmbukŋe. Biwi nâŋgân nâŋgânŋenjaŋe Kutdâ hikum biwi kaok otmâ manset.” Yawu sâmb ekuŋetâ ekyotgoâk.

⁴ Bukulipne, yen kerekŋe Kutdânŋenjaŋe nâŋgâmâmâ biwi nâŋgân nâŋgânŋenjaŋe herone otmâ hikuakmâ manŋet. Yakât yâhâpŋe witgum sâwe. Kutdânŋenjaŋe yu me ya otyingim gamap yakât nâŋgâmâmâ biwi nâŋgân nâŋgânŋenjaŋe hikuakmâ yâkâlenâk kepeim herone nâŋgâm manmâ yâhânomai.

⁵ Otmu Kutdânŋenjaŋe menenekbe sâmb âwurem gewuap yakât sâpŋe utâpŋuap. Yawu gârâmâ yeŋahât ki nâŋgânŋetâ yahalâk. Lok nombotŋeŋe yekŋetâ ârândâŋ olâkgât lohotŋanâk manmâ buku konohâk oraŋgim mannomai.

⁶ Anitâŋe tihityeŋe otmap yakât otmâ yeŋe yu me ya otne sâmb biwi yâhâp ki otnomai. Yâhâ umatŋe topŋe topŋe teteyingimu yan manmanyenjaŋe keterahâkgât sâmb Anitâ ulitgum mepaenomai.

⁷ Yawu otŋetâmâ Anitâ biwiyeŋe ekmapŋe mem biwi sânduhân katyekmu mannomai. Yeŋahâk biwi sânduhân manmai yamâ hâum pâpŋumai. Yâhâ Anitâŋe biwi sânduhân katyekbuapgât wâtŋe tatbaŋgiap. Yakât otmâmâ yâk konohâk mepaem ulitgum mannomai.

Orotmeme yawu otmâ mannom.

⁸ Bukulipne, den bâiŋe yu sâmb hârewa. Yu me ya orotmeme âleŋanâk otmâ manbi ya lohimbije nâŋgânŋetâ âlepeŋe nanŋe olop yawuâk yâhâpŋe torokatmâ otmâ mannomai. Yawu manmâ yâhânomai. Den perâk, me den guruk, me den imbiâk, me den golâ, me den bâleŋe maleŋe yawuya ki sahaŋginomai. Yawu otŋetâmâ lohimbije belâŋen mansaiŋe yekmâ lok mulunŋe, me lok esepŋe, me lok lumbenjaŋe yeŋgât yawu sânomai. Yâhâ uwawapŋe bia otneâk nâŋgâm mannomai. Yawu manmâ tihit otmâ nembe kalem oraŋginomai. Yamâ ihilâk mahilâk me gulip malap ki otmâ mannomai.

⁹ Emelâk nâje yen orowâk manmâ yu me ya âilongo lonjo otjetgât den kâsikum yingimune mem biwiyenjan katbi yawuâk otmâ mannomai. Yâhâ orotmemene me tat tatmemene manban ya yengu yawuâk otmâ mannomai. Yakât otmâmâ Anitâ Tihit Ambojanje biwi sânduhân katyekmu orowâk manmâ yâhânomai.

Paulohât manman yakât topje

¹⁰ Nâje emelâk embânân pilâyekban yakât kakjan yeje yu me yakât tânnohone sâam yakât mâtâpgât pâinjetâ bialop. Yuâmâ umatje topje topje teteyingiop yakât nângâm yan. Yawu otmâ mâne mâne mâtâp ekjetâ keterahop. Yakât otmâ biwi nângân nângânyenjanje hikuakmâ mâtâpgât tewetsenje tânnohom katjetâ tohop. Yakât otmâ tep hero pato nângâyngiman.

¹¹ Den yan yu ki nângânihiwi yakât ki yan. Nângânihiwi yakâ. Sâp yiwerenje senje âlâlâ yu me ya dopjan tatnihiap. Yakât otmâ umatje topje topje tetenihiyu yan nângâmune ârândânj otmu Anitâ ki sâwanjan.

¹² Yâhâ sâp âlâenâmâ senje âlâlâ ki tatnihimawân yan nângâm bâle otmâ kendâ kendâek ki otbanjiman. Yakât nângâm âlâen hâum sâwe. Emelâhâmâ nanlipyenjanje loggât orotmeme mene sâam oponân yâhâwi. Oponân yâhâne sâam otjetâ yan hâhiwin yingiminiwi. Yakât dopjeâk nâje Anitâje tihitnenje otmap yakât topje nângâwe sâam hâhiwin kakjan manmâ gan.

¹³ Yakât topjeâmâ yuwu. Yesu Kiristonje mâmânje otnihimu manman topje topje tetenihiyu yan yu me ya otbe sâam yakât ki hâum pâpguan.

¹⁴ Otmu yejeâmâ biwi nângân nângânyenjanje nâ kepeinekbi sâp yan yeje yu me ya tânnohowi yakât nângâmune ârândânj oap.

¹⁵ Otmu emelâk girawu otban yakât topje nanjai. Emelâhâmâ Kiristohât den pat âlepje ya sâam bukulipyeje ekyongom kapiyeje hâlânjâmâ Makeronia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yan bam gaminiwan. Sâp yanâmâ kapi ambolipje nombotjanje nângâjetâ bâlemu hionakmâ ahowi. Hionakmâ ahonjetâ yakât otmâ kapi yakât ambolipje Yesuhâlen torokatbije ki tânnohowi. Yeje konohâmâ tânnohowi.

¹⁶ Otmu yakât kakjan yen pilâyekmâ Tesalonika kapi hawamgum manban yan gurâ yâhâpje yehâk tânnohonjetâ manban.

¹⁷ Yakât topje nângâm henjenjunjetgât yuwu sâamune nângânet. Sâp yan itâ me yu ya nihiwi yakâlâk ki nângâwan. Yâhâ sâp yiwerenje yawuâk nângâm mansan. Yeje tânnohonjetâ Anitâje matje yingiwuap yakâlâk nanjan.

¹⁸ Otmu yu me yakât pâinmâ manmune yeje Eparatoronje wanbi ya mem toho nihimu dopnan oap. Yakât âlâen hâum sâwe. Emelâk papatolipnenjanje Anitâje orotmemeyenje ekmu âlepje olâkgât hotom uminiwi. Ujetâ yan nângâyngiminiop. Yakât dopjeâk yeje biwi nângân nângânyenjanje hikunekmâ mansai. Yakât otmâ nâ gurâ nângâyngimune ârândânj oap.

¹⁹ Yâhâ yeje Yesu Kiristohâlen biwiyenjanje kepeim manmai yakât otmâ nâ tânnohowi. Yakât otmâ yuwu nanjan. Anitâje haonjâm tihitnenje otmâ gamap. Otmu yeje yu me yakât pâinjetâ dopyenjan yingiwuap. Yakât ki pâpguwuap.

²⁰ Otmu Anitâ Awonnenjanje wawaenenekmap yakât otmâmâ yakât heronje otmâ mepaem yâhânom.

Paulonje den bâinje sâam hâreop.

²¹ Bukulipne, nâje den âlâ nanjan yu sâamune bâinje pesuk sâek. Bukulipyeje Yesu Kiristohâlen torokatbije yengât amutgen mansai ya

yengât nângâyïngian. Otmu bukulpne nâ orowâk tânahom mansaiŋe yawuâk nângâyïngiai.

²² Otmu Roma lok kunŋe pato, kutŋe Sisa sâm, yakât hoŋ bawalipŋe nombotŋe hioŋakmâ Kiristohâlen torokatmâ mansai yanŋe gurâ yengât nângâyïngiaiâk.

²³ Otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo tihitnenŋe otmapŋe yen kerek biwi nângân nângânyeŋe mem konohân tuhumu kepeiakmâ mannomai. Ya bonŋanâk.

Nâ bukuyenŋe,
Paulo

Kolosai Pauloŋe Kolosai yengâŋat ekap kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpine,

1-2 Yen Kolosai kapi ambolipne biwiyene Yesu Kiristohâlen katmâ Anitâhâlen torokatmâ denne lâum mansai. Nâmâ Paulo. Anitâ Awonnenne Yesu Kiristohât aposolo lok sâŋ katnekmu âi mem mansan. Otmu bukune Timoteo yâk orop tânahom manmâ gait. Yawuhât herone nâŋgâyiŋgim ekap yu kulemgum katyiŋgiat. Kutdânenne Anitâŋe tihityene olâkgât yuwu sâŋ ulitgum gamait. “O, Awonnenne, Kolosai kapi ambolipne biwiyene Kiristohâlen katmâ mansai, yâk yengâŋat tepge nâŋgâyiŋgiuwat. Tepge nâŋgâyiŋgim tihityene otdâ biwi nâŋgân nâŋgânyenne hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâŋ gaekgât nangait.” Yawu sâŋ ulitgum gamait.

Paulo yet Timoteo yâkne topne yukât sâŋ Anitâ ulitguowot.

3-5 Nenne himbimân yâhâm manman kâriknan manmâ yâhânom yakât Anitâŋe bunewâk pat kuningiop ya biatbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât den pat âlepne ya nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwi nâŋgân nâŋgânyene Yesuhâlen katmâ yâkâlen torokatbi. Torokatmâ ikne komolipnane biwi nâŋgân nâŋgânyene menduhuakmâ konohâk otmâ manmâ gai yengâŋat den pat ya nâŋgâwit. Yawu nâŋgâm yanak Kutdânenne Yesu Kiristohât âwâŋe mepaem gamait.

6 Anitâ ikjahâk tepne nâŋgâningiop yakât den pat âlepne ya emelâk ekyongomune nâŋgâm mem biwiyenan katmâ manmâ gai. Yawu nâŋgâm manmâ biwiyene Yesuhâlen katjetâ kinmap yakât yene topne nâŋgâne sâŋ enjat yâhâp ki otmâ gai. Otmu den ya yawuâk lok ondopne nâŋgâm mem alitjetâ bonne yâk yengâlen teteop.

7 Bukunenne Eparane Yesuhât den ya biwiyene kepeim âi ya tuhum manmapne Yesuhât topne sâŋ ekyongop.

8 Yawu sâŋ ekyongomu nâŋgâŋetâ bonne otmu Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge mâmâŋe otyiŋgiop. Mâmâŋe otyiŋgimu yanâmâ buku konohâk orangiwi yakât den pat sâŋ eknongop.

Kolosai ambolipnane Anitâhât topne nâŋgâm hengeŋŋet sâŋ Anitâ ulitguowot.

9 Yengâŋat den pat ya nâŋgâm Anitâ yuwu sâŋ ulitgumait. “O Anitâ, gâŋe biwiyenan kiondâ gike topge otmu nâŋgân nâŋgâŋe ya nâŋgâŋetâ keterahâk. Otmu gike Wâtgât mâmâŋahât Heak ya hâŋgâŋurâ yâk yengâlen ge biwiyene mem pâron pilâmu gike nâŋgân nâŋgânân manmâ yâhânomai.

10 Yakât Kolosai ambolipnane Yesu Kutdânennehât den lâum manmâ ganjetâ bonne yâk yengâlen tetemu manmanyene ekdâ ârândâŋ otbuap. Yawu otmâ manmâ yâhâŋetâ nâŋgân nâŋgânyene tipine tetemu emelâk topge tipine nâŋgâŋetâ keterahop ya wangim nâŋgâŋetgât nanŋan.

11 Otmu gâŋe mâmâŋe otyiŋgirâ gâhât wâtgan kinmâ umatne yu me ya teteyiŋgiuwap yan biwiyene ki houŋ sâwuap. Otmu lok bâlene âlâ me âlâŋe iton galaŋ otyiŋŋetâ yan yâk yengâŋat ki nâŋgâm bâlenomai. Yâkne biwiyene gâhâlen konok katmâ herone otmâ manŋetgât nanŋan.

12-14 Omoŋ bālenjahāt amboŋaŋe nen omoŋgāt pat otnehāt nāngāmāp. Yākŋe mem bālenenekmapgāt gāhāt nange Kiristoŋe tihitnenŋe olākgāt mem dāinenekmā laŋinŋan katnenekdā mansain. Yāhā Kolosai bukulipne yāk orowāk biwinenŋe Kiristohālen katmunŋe māmāŋe otningirā pat kuningion yakāt bulāŋe menomgāt sām ningion. Yamā holaŋnenekmā laŋinŋan katnenehōngāt yakāt biwinenŋaŋe herone otmā mepaheksain.” Yawu sām yengāt nāngām netŋe haonmā ārāndāŋ Anitā ulitgumait.

Kiristo yet Anitā yāk yetgāt dopyetŋe yamā dop konohāk.

15 Bulāŋanāk Anitā yamā ki ekmain. Yāhā nanŋe Yesu Kiristo yamā kunnene manākgāt hāŋgāngumu gemu ekbin. Āwā nan yāk yetgāt dopyetŋe yamā dop konohāk.

16-17 Yawu gārāmā Yesuāmā Anitāhāt launbambā ki sāmū teteop. Yāhāmā hānān yuān wahap topŋe topŋe tetem sambe sambe otmā imu ekmain ya ki tetemuāk topŋambāek embāŋāmbāek orowāk tatmā gaowot. Tatmā gamutā nanŋaŋe āwāŋhālen kāndiwahom himbimān aŋelo topŋe topŋe ki yekmain ya katyehop. Otmu hānān āliwahap topŋe topŋe ya gurā kerehāk yākgē konok kalop. Yawu otmā āliwahap yu ya embāŋān tetem gaop. Otmu yiwerene yu tetem gap. Otmu hāmbāi tetem yāhāwuap yakāt kunŋe yamā yāk konok. Me himbimān tap, me hānān yuān tap, me hān kālehen tap, ya yengāt kunyene yāk konohāk. Yāhāmā āliwahap topŋe topŋe katmā tihityene otmā gamap.

18 Yakāt otmā nen kerek yākāt komot manmunŋe yākŋeāmā kunnene tatmap. Kunnene tatmā māmāŋe otningimu nenāmā yākāt launŋe otmu kái bātŋe otmā tem lāuwanŋim gamain.

19 Anitāŋe ikŋe eŋatŋeāk otmā yan ikŋe nanŋe orop dop konohāk oawot yakāt nāngāmu ārāndāŋ olop.

20 Yāhā yu me ya ehekŋe, me ki ehekŋe, himbimān tap, me hānān tap, me saruān ālālā tap ya kerek menduhuakmā Anitā ikŋan torokatnehāt nāngām nanŋe hāŋgāngumu giop. Gemu yan nengāt tosanenŋahāt otmā howanān kuŋetā muop. Yawu gārāmā Anitāŋe kaok nāngāningim sāp patoen menenekmā orowāk tatmā yāhāmbisāingāt pat kuningiop.

21 Otmu yen emelāk Anitā betbaŋŋim nelāmāk manmā gawi. Otmu benŋe nāngām bālewanŋim orotmeme kiŋgoŋ otmā manminiwi.

22 Yawu otmā manminiwi yamā benŋe yeŋe Anitāhāt senŋan koko salehāk kinnomai. Yawu kinŋetā yan kasalipyenŋe hakyenŋan sāne sām otŋetā hāi hāiŋe otmu pilānomaihāt Anitāŋe nanŋe hāŋgāngumu ge muop. Nanŋe muop yakāt otmā Anitāŋe yengāt kaok nāngāmāp.

23 Otmu Kiristohāt den pat ālepŋe ya Eparanŋe ekyongomu nāngām biwiyenŋan mem katbi. Yakāt otmāmā yākāt den pat yakāt bulāŋe ya yengālen gulip otmapgāt biwi yāhāp ki otmāek biwiyenŋe yāk hikum manmā yāhānomai.

Pauloŋe Kiristohāt tem lāum hāhiwin kakŋan manmā gaop.

Otmu nine topne sām tetemune nāngāŋet. Yākāt den pat ālepŋe ya lohimbi hān torehen torehen hārokŋe nāngāŋet sām hānŋan kulemŋan ari den ya sām tetem ekyongowehāt āi sām nihiop.

24 Otmu yeŋe biwiyenŋe yākālen kepeim manŋetgāt sātŋum manmu kuŋetā muop. Mum yahalop ya ekmunŋe bonŋe otmu denŋe lāum manmā gain. Otmu yāk hāhiwin waŋetā miop yawuāk nen gurā hāhiwin ningiŋetā mem mansain. Yawu gārāmā hāhiwin nihim gai ya nāngāŋetā ārāndāŋ olākgāt

nângâm sât gum pâku lohimbî yengâlen ari âi yu tuhum mansan. Yakât ki nângâmune bâleap.

²⁵ Otmu den yan ya yâhâpne sâwe. Lohimbî hânjan kulemjan manmâ biwiyenje Kiristohâlenâk katmâ manmai ya yengât hoj bawa otbehât Anitâne âi yu sâ m nihiop. Yâhâ yene yâkât den topjambâek nângânetâ biwiyenjan hâumu bulâne teteyingîâkgât sâ m nihiop.

²⁶ Otmu embânâmbâek den yakât topjeâmâ amokjan talop. Yakât otmâ lohimbî nombotjan yene nângân nângân watmâ den yakât topne nângâne sâ m hâum pâpgum gawî. Yâhâ sâp yiwerejeâmâ Anitâhât topne ya nen gurâ kerek nângâmunje keterahâkgât teteningiop.

²⁷⁻²⁸ Den sâ m teteningiop yakât topne yuwu. Anjoân Anitâne Yura lohimbî nengât sâ m himbingât manman kârikjahât pat kuningiop. Yawu gârâmâ yen Anitâhât topne ki nângâm mansainje orotmemeyene bâleje pilâm biwiyenje Kiristohâlen katjetâ kinmâ yâhâwuap. Yakât otmâmâ nengât pat kuningiop ya yawuâk yen kuyingiwuapgât dop tap. Den yukât topne yawu. Otmuâmâ Anitâhât den âlepne nandoroje ya lohimbî nombotje ki nângâmai yâk yengâlen den yanje tetem sambe sambe otmâ arimu nângânetgât nâne biwine Yesuhâlen katmâ torokatmâ ekyongom gan. Yawu gârâmâ lohimbî kerekje nan gain sâ m otmai hât Yesuhât topne sâ m holarjmunne ikjak nângâmap dop yawuâk nângâm yanâmâ Anitâhât senjan koko salehâk kinjet sâ m otman.

²⁹ Yawu kinjelâk nângâm nâne biwinane nângâm âi ya mem gan. Yuâmâ Kiristohât wâtjan kinmâ tuhumune ârândânj otmap.

2

¹ Otmu torokatmâ sâ mune nângânet. Yen otmu Laorika kapi ambolipne nombotje orop biwiyenje konok otmâ Yesuhâlen katbi. Ya yengâlen ki takamune enjakbin. Otmu nombotje gurâ yawuâk ki yekban. Yen kerek yengât nângâm âi yu tuhumune hâi hâinje otmu sât gum manmâ gan.

²⁻³ Anitâne ikne nângân nângân ya embânânâk ki sâ m teteop. Yâhâ yiwerejeâmâ nângân nângânne bulâne yamâ Kiristohâlen teteop. Nanje hângângumu ikne nângân nângân ya sâ m teteop. Otmu yâkne sâ m teteop ya yene nângâm hengenjunetgât ekap yu kulemgum katyingian. Yakât otmâmâ yen Laorika kapi ambolipne orowâk biwiyenje orotok sâ mapgât buku konohâk oranjim biwiyenje hikuakmâ manjetgât nanjan. Yawu otmâ mannomai yanâmâ Anitâ yet Kiristo yetgât topyetne nângâm hengenjunomai sâ m biwinane hikuyekmâ mansan.

⁴ Otmu lok âlâ me âlâne den perâkne sâ m biwiyenjan kionjetâ ya nângânetâ bulâne otmu yan biwiyenje orotok sâ mapgât den sâ m aran yu biwiyenjanje hikunjetgât nanjan.

⁵ Nâneâmâ kâlepnehen mansan. Yawu gârâmâ yen orop biwinenjanje kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Otmu yene biwiyenjanje Kiristohâlen tinjâk kepeim manmâ gai yakât den pat nângâm biwinane herone otmâ nângâyingim mansan.

Kiristohât tem lâum yâkât amutgenâk mannom.

⁶ Otmu yakât sâwe. Anjoânâk yen Yesu Kiristone kunyene talâkgât sâ m yâkâlen torokatmâ manmâ gawî. Otmu yawuâk yâkât amutgen manmâ yâhânomai.

7 Yakât otmâmâ nâŋe den âlâen hâum sâmunen nâŋgâŋet. Nak nombotŋe gihit kândârâŋe gemu tiŋ tiŋ sâmu ekmain. Yen gurâ yawuâk Kiristohâlen torokalakmâ tiŋ tiŋâk mannomai. Otmu Epaparâŋe yakât topŋe emelâk sâm ekyongop. Ekyongomu nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu heronŋe otmâ Anitâ mepaem gawi. Yawuâk wetgum mannomaihât nanŋan.

8 Otmu sâp yiwerenŋe yuâmâ lok perâkŋe yaŋe den tâŋât sâm kâityongonŋetâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe yan arimapgât tiŋâk galemahom mannomai. Den yamâ emelâk tâmbâlipyenŋe alahum yaŋak tetem mum gawi. Den yaŋe Yesu Kiristohât den orop ki lâuaksawot.

9-10 Nanŋai. Anitâ ikŋahâk Kiristo oap. Benŋe yawuâk Kiristonŋe gurâ ikŋahâk Anitâ oap. Den konohâk oawot yakât otmâmâ anelo me weke bâlenŋe topŋe topŋe Kiristohât amutgen mansai. Otmu Kiristonŋe himbimâmâ ge lok otmâ manop. Yakât otmâmâ nenŋe yâkâlen torokatmâ yâkât wâtŋanâk kinmunŋe dopnenŋan oap. Yan âlâ me âlâ torokatmâ otnomgât dop âlâ ki tap.

11 Otmu yakât topŋe yuwu sâmunen nâŋgâŋetâ keterahâk. Naom tipâ lok otmâ lepat nâŋgân nâŋgân ya pilâm oponân ari ine sâm otmâ. Yakât dopŋeâk nenŋe nâŋgân nâŋgânnenŋe hâŋŋiŋe ya pilâm Kiristohâlen torokatbin. Yawu gârâmâ manmannenŋe hâŋŋiŋe ya mem miwirikunomgât dop âlâ ki tap. Ya ki orotŋe.

12 Otmu yakât topŋe âlâ torokatmâ sâwe. Kiristo mumu hân kâlehen hangunŋetâ manmanŋe bialop. Yakât dopŋeâk toen mem katyekbiân manmanyenŋe hâŋŋiŋe biatyŋiŋop. Otmu torokatmâ sâwe. Anitâ wâtŋe pato tatbaŋŋiapŋe Kiristo mumuŋambâ mem yahalop. Yanâmâ manmanŋe âiŋe tetewaŋŋiŋop. Yakât dopŋeâk toen mem katyekbi yakât kakŋan Anitâŋe manmanyenŋe âiŋe yŋiŋop. Yakât otmâmâ manmanyenŋe hâŋŋiŋe ya ki torokatmâ miwirikum manŋetgât nanŋan.

13 Yawu gârâmâ emelâk yenŋe Anitâhât topŋe ki nâŋgâm yan yu me ya otŋetâ bâlem gaop. Yawu otbi yakât otmâ hemgât pat otmâ gawi. Yawu gârâmâ yiwerenŋe yuâmâ biwiyenŋe Kiristohâlen katmâ manmâ gai. Yawuhât Anitâŋe meyekmâ tosayenŋe pilâm himbingât pat kuyŋim Kiristohâlen torokatye-hop.

14 Yakât otmâ yuwu sâmunen nâŋgâŋet. Mosenŋe girem den sâm teteop yamâ târârâhâk lâunomgât dop âlâ ki tatŋiŋiap. Nen kerehâkŋe den ya lâum hâum pâpŋum gawin. Umatŋe yawu teteningiŋop yakât matŋeâmâ Anitâŋe sâmu Kiristo ya nengât tosanenŋahât otmâ kawenennan kinmâ howanân kuŋetâ muop.

15 Mum yahalop sâp yan Kiristonŋe weke bâlenŋe, me emet ambonŋe, me senduk banearâ, me susun, me âi weke, me senŋe âlâlâ, sâtŋe metŋe topŋe topŋe kerek mem ge katyehop. Mem ge katyekmâ mem topyenŋe tetekŋan tuhuyekmu yâk yengât dop ki olop.

16 Yawuhât bukulipyenŋe yu ya âlâlâ ki nenŋet sâm, me ki menŋet sâm, me hilâm kâmbukŋe tat tatgât sâp yan tatmâ nâŋgâŋet sâm yakât samut karangimai yaŋeâmâ ki ârândânŋ otmap. Yamâ wongât? Yuwuhât.

17 Manman yawuya yamâ manman tawi tawiŋe. Manman ikŋe bonŋe ambonŋeâmâ Yesu Kiristo ikŋak oap.

18 Otmu lok nombotŋenŋe taka yuwu sâm ekyongonŋetâ yâk yengât den ki nâŋgânomai. “Nenŋe Anitâ tâŋ tâŋâk ulitgunomgât mâtâp âlâ ki tap. Yakât otmâmâ anelolipŋenŋe nengât sâm Anitâ ulitgunŋetgât yâk mepaeyekne.

Yawuhât yawu sâam nennjahât nângâmunnje gemu anjelo yengât nângâmunnje yahalâk. Yawu otmunnjeâmâ Anitânje nenekmu âilonjo otbuap,” yawu sâamai. Lok yawuya yengât topyenneâmâ yuwu. Biwiyenne purik sâyingingimu kulem topnje topnje eknetâ tetemap. Yakât konok otmâ yenhâhât nângânetâ yahat yahatje otmap. Imbiâkbân engatyenaje kâityongomu otmai.

¹⁹ Lok yawuyenneâmâ nengât kunje Kiristo yakât nângânetâ tânjât otmu betbangimai. Yakât otmâ yengâlen taka yuwu oain sâam kendâyingingetâ yâk yengât den ya ki nângânomai. Kiristonne nengât kunje tatmap. Yakât yuwu hâum sâamune eknet. Lok girawuyenne hahit barak manmap? Lok yawuya âlâ ki tap. Nen kerek hahit wâtñan manmain. Yakât dopnjeâk Yesu Kiristonne iknje hahit ningimu wâtñan kinmâ yan Anitâ tem lâuwangim manmâ yâhânom.

Lok nângân nângânân den tetemap ya ki lâunom.

²⁰ Kiristo muop yan weke bâleje, me âi weke, me emet ambolipnje, me susun, sâtñe metñe topnje topnje yawuya mem ge katyekmu yâkât amutgen manmâ gai. Yakât otmâmâ yenje Kiristohâlen torokatbiñak topnje girawuhât anjelo me âlâlâ ya yengât nângânetâ yahatsap? Me topnje girawuhât den meme den eknetâ bonnje oap?

²¹ Den meme den ya yuwuhât yan. Sot ukenne ekmâ lauyenne nângânetâ “ki neñet” sâam kuyingingimai. Yawu sâam kuyingingetâ ekmâ ekmâ kakñambâ “nem ekne,” yawu sâamai. Wisâm “ki neñet,” sâam kuyingingimai.

²² Yakât yuwu sâamune nângânet. Sot topnje topnje nemai ya tepyenjan gemuâmâ tetmâ pilâmai. Otmu senje âlâlâhât samut katmai yamâ logkât nângân nângânâmbâ tetemap. Yakât otmâ yakât ki nângânetâ yahatbuap.

²³ Otmu lok yawuyenne yenje Anitâhât anjelolipnje mepaeyeknetgât sâam kendâyingingiai. Me yenhâhât nângânetâ gemu Anitânje tepñe nângâyingingiâkgât iri sikumyenne pilâm umburuk otmâ manmâ yâhânetgât biwiyenjan kionsai. Den yawuya sâam ekyongoai ya eknetâ bonnje ki otbuap. Den yawuyenne tânyongomu manmanyenne galemgum hengemahonomaihât mâtâp âlâ ki tap. Yawu gârâmâ ya sâñetâmâ nângâm kâkâasuk otnomai.

3

Manmammenje yakât bulânje himbimân tap.

¹ Anitânje Kiristo mumunñambâ mem yahatmu manman âinje mem yan himbimân yâhâop. Yâhâm wâtñe keterakmu âwâñe Anitâ orop karangim tatmawot. Otmu âwâñenne mumunñambâ mem yahatmu manman âinje miop yakât dopnjeâk Anitânje sâamu yenje manman âinje mem himbimân yâhânomai. Yakât otmâmâ manmanyenne bulânje himbimân tap ya miaknehâlâk nângâm manñet.

² Yawu manmâ nângâm hângât wahap âlâlâ topnje topnje yakât ki nângânetâ yahalâk.

³ Yâhâ Kiristonne hângât senje âlâlâ topnje topnje tap yakât nângâmu tânjât otmu muop. Yengu yawuâk otnomai. Kiristohâlenâk torokatñetâ Anitâñe manman kârikñe yingioy yakât bulânje yâk yetgâlen tap. Ki biatbuap.

⁴ Yâhâ Kiristo manman kârikñe ambonje yâhâpñe âwurem ge menenekmu yâhânom. Yanâmâ Anitâñe betyongowuap yanje nengât nângânetâ sâtñe otbuap.

⁵⁻⁷ Otmu embâñan biwiyenne Kiristohâlen ki katmâ torokatbiân yanâmâ orotmeme kñngon topnje topnje otmâ manminiwi. Yen lok emet huhuwi.

Me sen buhu buhu orangiminiwi. Me bukulipyenye yengât imbilipyenye yekjâleminiwi. Me bukulipyenye yengât senje âlâlâ yu me ya ekmâ nângâm biwiyenaje ya mene sârn hâlim milim otmâ manminiwi. Me dewaeak gawaeak manminiwi. Me wawi, me nem njatak, me misijem nemai, me tep umat amat otmâ manminiwi. Orotmeme yawuya otmâ manminiwi yaje mem bâleyekminiop. Yawu otmâ Anitâhâlen ari arihât matâp ya mem bap manguyingimappgât ya bet pilâm pesuk pilânomai. Yawu otmâ kârikjeâk kinmâ yan biwiyenye Anitâhâlenâk katmâ denje lâum manmâ yâhânomai. Emelâk orotmeme bâlenje mem manminiwi ya ki miwirikum torokatmâ mem mannomai. Yawu otnomaiâmâ yakât matje Anitâje âlepjeâk otyingiwuap.

⁸ Yakât âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Kuk kângguruk, me nângâm bâle bâle, yawuya ki oranginomai. Me ki tepyenje kou kâlâp sewuap. Me den bâlenje maleje ki hâiaknomai.

⁹⁻¹⁰ Me den perâkne ki sârnomai, me den guruk ki otnomai, me den golâ ki gahaenomai. Otmu ki sârn mem ge karaknomai. Emelâk orotmeme bâlenje mem manminiwi ya bet pilâm Kiristohâlen torokatbi. Sâp yan yenje Anitâhât nângân nângân watmâ yâkât topje nângâm henjenjuyetgât yâkne biwi nângân nângânyenje mem pâron pilâyngim mâmâje otyngim gamap.

¹¹ Yawuhât nenje menduhuakmâ biwi nângân nângânnenje konohân katmunje Yesuje nen kerehâk mem menduhunehop. Mem menduhunekmu komot konok mansain. Nen Yura lok bulâje hâknenje torehenjan undip tuhuangimain, otmu yen pâku lohimbije hâkyenje torehenjan undip ki tuhuangimai. Nen saru lok, me yen hat lok, me wosapâ wosapâ mansai. Nen gin mandu, me âwârâ mâmândâ, nen kerehâk Anitâje nenekmu dop konohâk oain. Mem kâsip misip ki tuhunenekmap. Mem konohâk tuhunenekmu Yesuhâlenâk menduhuakmâ manmunje yâkne konok kunnene otmâp.

¹²⁻¹³ Otmu Anitâje ikjahâk lohimbî nengât topnenje ekmâ nângâmap. Ekmâ nângâmâmâ mem kiwilinenekmâ yanâmâ lohimbî nombotje yâkât hâkâj otmâ denje nângâm kâkâsuk otmâ ya betyongowuap. Yamâ nen biwinenaje yâk kepeim manmain nen ikjan torokatnene hâkgât menenekmâ ikne nanje baratje bulâje tuhunehop. Yakât otmâ wawaenenekmâ Kutdânenje Kiristo hângângumu tosa pilâningiâkgât gemu kujetâ muop. Yakât dopjeâk yengât bukulipyenaje nângâm bâleyinginomai, me sârn ge katyeknomai, me mem âlâlâ tuhuyeknomai sâp yan yengu yawuâk tosayenje pilâynginomai. Otmu yen biwi nângân nângânyenaje menduhuakmâ konohâk otmuâmâ orotmeme yuwuya orangim mannomai. Biwiyenaje hikuakmâ konohâk otmâ mannomai. Otmu buku nombotje yengâlen umatje yuwu yawu teteyngimu sât gum manmai ya yekmâ tepyenje nângâynginomai. Me buku nombotje senje âlâlâhât umburuk otmâ pâin guin otmâ yawuya yekmâ ihilâk neme kalem otynginomai. Me bukulipyenaje sârn bâleyinginomai yakât nângâjetâ ki sâtje otbuap. Ihilâk nângâm kaok oranginomai. Me buku âlâhât me âlâhât biwiyenje ki kendânomai. Me yehâhât ki nângâjetâ yahatmu hâkyenje mepaenomai. Me sârn bâleyinginetâmâ nângâm ki biwiyenje ahonomai.

¹⁴ Yawu otmâ buku konohâk otmâmâ tosa pilanginet. Otmu bukulipyenje nombotje nângâm bâleangim hionakne sâjetâ yanâmâ yen getehâk engatyejan genomai. Yawu otmâ yâk orop biwiyenaje hikuakmâ konohâk otmu mannomai.

15 Otmu Kiristohâlen torokatmâ biwi konohâk manñetâ ikñak mâmâñje otyiñgimu biwi kaok otmâ manñet sâmb Anitâñje meyeñop. Yakât otmâmâ Anitâ mepaem yâhânomai.

16 Otmu biwi nâñgân nâñgânyenñe nâñgâm tâpikgumaihât Yesuñe den sâmb yinñiop. Ya embâñgâmbâek biwi nâñgân nâñgânyenñe lâum gawi. Kiristohât den nâñgâm lâum gawi ya alahu gulahu otñetâ ya kambatñe biwiyenñ kinâk. Yawu otmâ yan mitihât ombe san mannomai. Otmu tâmbânenñe Dawitñe Anitâhât kiki pali mewañgiminiop ya gurâ mem mannomai. Yawu otmâ Anitâ mepaem heronje otbañginomai.

17 Otmu Kutdânenñe Yesu orowâk mannehât Anitâ ikñak sâmb katneneñop. Yakât otmâmâ biwinenñe yâk hikum alitmâ mannom. Yakât otmâ den yuwu yawu sâmbain, me yu ya otmain yanâmâ Yesu Kutdânenñe girawu otminiop yawuâhâk otmâ mannom yanâmâ Anitâ Awoñnenñe mepaenom.

Hep torehenñe torehenñe yuwu orañgin manmunñe ârândâñ otbuap.

18 Yeñe Yesu Kiristo yâkâlenâk torokatmâ mansai yakât otmâ yuwu ot-nomai. Topñe katmâ imbi yengât sâwe. Imbi yenâmâ loklipyenñe yengât amutgen mannomai.

19 Yâhâ lok yengât yuwu sâwe. Yen gurâ imbilipyenñe tihityenñe otmâ hengenñum yâk yengât konok biwiyenñe nâñgâm mannomai. Yawu gârâmâ den bâleñe ihilâk sâmb ki hâiyeknomai. Me mem âlâlâ ki tuhuyekmâ hâhiwin yinñinomai.

20 Yâhâ nimnaomlipyenñe otmu lohimbisihan yengât sâwe. Yenâmâ Kutdâhâlen emelâk biwiyenñe katbi yakât âwâ mâmâlipyenñe yengât sâtyenñ tem lâuyinñinomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâñe yekmu ârândâñ otbuap.

21 Otmu âwâ mâmâlipyenñe yengât sâwe. Yen nimnaomlipyenñe biwiyenñe hâremaihât den nâñgâm kinmâ ekyongonomai. Senyenñ ki genomai. Yawu otnomai yanâmâ biwiyenñe âilonñgo otbuap.

22 Yâhâ âi lok yengât sâwe. Yenâmâ emelâk Yesuhâlen biwiyenñe katbi. Yawu gârâmâ lok kunñe yengât lau lâum kinmâ âi tuhunomai. Otmu âi ya galemñe nenekmu âlepñe olâkgât hâkyenñak ki tuhunomai.

23 Âi tuhune sâmbâmâ Kutdânenñe nenekmu ârândâñ olâkgât biwiyenñe nepgâlâk sipapñum kinmâ tuhunomai.

24 Kiristo yâhâmâ âi kunñe topñe topñe yakât ambonñe tatmapñe yeñe âi ya torokatmâ menomai. Yawu otñetâ yanâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuyinñiop yakât bulâñe ya hâmbâi himbimân menomai.

25 Yâhâ lok âlâ me âlâñe âi sâmb yinñiñetâ tumum mansainñe Anitâhât den kum otmâ tâpikgunomai yakât matñe hâmbâi umatñeâk menomai. Sâp patoen menduhuaknom yan Anitâñe topñe imbiâk mambiâk matñe ki ningiwuap. Orotmemenenñe ekmâ âlâku ikñiâk ikñiâk ningiwuap.

4

1 Lok kunñe papato yengât sâwe. Anitâ Kutdâñe himbimân tatmapñe hâmbâi topñe ekmâ âlâku ikñiâk ikñiâk matñe yinñiwuap. Yakât otmâ yenñahât nâñgâm honñe bawalipyenñe tâñ tâñâk otyinñinomai.

Kiristohât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât ulitgunom.

2 Bukulipne, yeñe biwi hewewenñ otmâ Anitâ mepaem mannomai. Otmu Anitâ ulitgune sâmb yan biwiyenñe uhâk tatmâ yâkâlen konok hikum kinmâ ulitgunomai.

³ Topŋe yuwuhât nengât sâŋ ulitgunomai. Manman kârikŋe yakât pat ya Anitâŋe Yura lok nengât kuningiop ya yawuâk pâku lohimbi ya torehen torehen mansai yengât pat kuyiŋgiwe sâŋ oap. Yakât Anitâŋe mâtâp meningimu den ya nenŋe sâŋ tetem ekyongonomgât ulitgunomai. Nâhât den ya sâŋ tetem ekyongomap sâŋ mitihât kasaŋe mem pâi emetŋan katnekŋetâ tatmâ gaman.

⁴ Otmu Anitâŋe biwiyenŋe mem hewewenŋe tuhumu nâŋe ekyongomune nâŋgâŋetâ keterahâkgât Anitâ ulitgunomai.

⁵ Otmu lohimbi belângen mansaiŋe Yesuhât topŋe nâŋgâŋetâ gemu bet pilâmaiâhât yenŋe tihityenŋe orangim mannomai. Biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe ki gulip malap otnomai.

⁶ Me den ihilâk ki alahunomai. Den tâŋ tâŋâk sâŋetâ nâŋgâŋetâ âilonŋo otbuap. Yawu gârâmâ lok nombotŋaŋe den yuwu me yawu âiyongonŋetâ yakât hâum pâpŋum ki kopa otnomai.

Pauloŋe den bâiŋe sâŋ hâreop.

⁷⁻⁹ Bukunenŋe âlâ, kutŋe Tikiko, yâkŋe Kutdâhât hoŋ bawa bulâŋe manmap. Yawu manmâ tânnohomu biwinetŋe menduhuakmâ konohâk oap. Yâhâ bukunetŋe âlâ, kutŋe Onesimo, yâhâmâ yengât kapiân gâtŋe. Yâkŋeâmâ kapi pilâm yuân toho Kiristohâlen torokatmu orowâk manmain. Lok yâhâp yu hâŋgânyotgomune yengâlen takaromawot. Taka biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe gemapgât yu ya teteningim gap yukât kerek sâŋ tetem ekyongoromawot. Ekap yu yawuhât kulemgum katyiŋgian.

¹⁰⁻¹¹ Lok âlâ, kutŋe Aristako, mem pâi emetŋan katŋetâ orowâk mansait. Otmu âlâmâ, kutŋe Mareko, yâhâmâ Banawahât âwâŋe nanŋe. Otmu âlâmâ Yosua, Yasto nanŋe. Yâkŋe gurâ yengât nâŋgâyiŋgiai. Yâhâ Mareko gârâmâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yâkŋe yengâlen takamuâmâ buku otbaŋginomai. Yura lok kalimbu yuŋak kapilipyenŋe pilâyekmâ nengâlen torokatsai. Torokatmâ lohimbi dondâŋe Yesuhâlen torokatŋetgât âi tânnohonŋetâ tuhummansain.

¹² Otmu yengâlen gâtŋe âlâ, kutŋe Epapara, yâkŋe biwiŋaŋe Yesu Kiristohâlen kepeim hoŋ bawaŋgim mansapŋe yawuâk nâŋgâyiŋgiap. Otmu yenŋe Anitâhâlen torokatmâ tem lâuwaŋgim manŋetgât ulitgum manmap.

¹³ Gârâmâ nâŋe Epapara emelâk nâŋgâwaŋgian. Yakât otmâ yâkât topŋe tipiŋe sâŋmune nâŋgâŋet. Yâkŋe yen otmu Kiristohât komot âlâ Laorika otmu Hirapoli kapiân mansai kerek yengât nâŋgâyiŋgim hâhiwin kakŋan manmâ gap.

¹⁴ Otmu bukunenŋe âlâmâ, kutŋe Luka, yâkŋeâmâ dokta âi mem mansap. Otmu lok âlâ, kutŋe Dema, yâkŋe gurâ yawuâk nâŋgâyiŋgim mansawot.

¹⁵ Nâŋe Yesuhât komot Laorika kapiân mansai, otmu âlâmâ Nimpa yâkât emelan menduhuakmâ miti nâŋgâm mansai yâk yengât heronŋe nâŋgâyiŋgim mansan, ya ekyongonŋetâ nâŋgânomai.

¹⁶ Ekap yu mem sâlikum nâŋgâm yakât kakŋan Laorika yiŋŋinetâ yâku sâlikum eknomai. Gârâmâ emelâk ekap âlâ Laorika yengât katban ya gurâ yengu sâlikum eknomai.

¹⁷ Otmu Arikipo ekuŋetâ Kutdâŋe emelâk âi sâŋ waŋmu tuhumm gamap ya yawuâk tuhumm yâhâwuap. Yanâmâ Anitâŋe ekmu ârândâŋ otbuap.

¹⁸ Nâmâ pâi emetŋan katnekŋetâ manmâ gan. Yakât otmâ nâŋgânihinomai. Anitâŋe yen orowâk talâkgât nanŋan. Otmu lok ekap yu kulemgup yuŋe sâŋmune kiripi nihimu bâiŋehen ninak kutne kulemguan.

Nâ bukuyenɛ,
Paulo

1 Tesalonike Pauloḽe Tesalonike yeḽgât ekap aḽgoân kulemgum katyiḽgiop.

O bukulpnennje,

¹ Yen Tesalonike kapi ambolipḽaḽe Kutdânenḽe Yesu Kiristohâlebiwiyeḽaḽe kepeim manmai. Yakât otmâ Awoḽnennje Anitâ yet Kutdânenḽe Kiristo orop biwiyeḽaḽe hikuakmâ konohâk otmu manmai. Nenâmâ Paulo, Sila, otmu Timoteo. Nennje yeḽgât nâḽgâm ekap yu kulemgum katyiḽgiain.

Awoḽnennje Anitâ otmu Kutdânenḽe Yesu Kiristoneḽe engatyetḽeâk nâḽgâyiḽgim tihityeḽe otdomawot. Yawu otmutâ biwi nâḽgân nâḽgânyeḽaḽe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâm gaekgât Anitâ ulitgumain.

Tesalonike yeḽgât manmanyenje yakât sâop.

²⁻⁵ Emelâk nennje yeḽgâlen puwâk taka Kiristohât den pat âlepḽe ekyongowin. Ekyongomunḽe Wâtgât mâmâḽahât Heakḽe biwiyeḽan kioḽmâ mem hewewen tuhuyekmu den ya nâḽgâḽetâ bulâḽe olop. Yâhâ den ekyongowin yan Wâtgât mâmâḽahât Heakḽe biwiyeḽan ki kioḽmâ mem hewewen tuhuyehop mâne den ya nâḽgâḽetâ tâḽât otbâp. Yawu gârâmâ den ya ekyongomunḽe nâḽgâḽetâ bulâḽe otmu Kiristohâlen biwiyeḽaḽe kepeim tem lâuwangiwi. Yâkâlen biwiyeḽaḽe kepeim bukulpnyeḽe orop buku oraḽgim manbi. Yawu manmâ lohimbî belâḽen mansai ya den pat âlepḽe ekyongonḽetâ nâḽgânomaiahât Kiristo hoḽ bawangiḽm hâhiwin nâḽgâm gai. Otmu Kiristoneḽe âwurem ge meyekmâ manman kârikḽan katyekbuap yakât nâḽgâm biwiyeḽe mem mansai. Otmu umatḽe âlâlâ kakyenḽan yâhâmwân ki lohotḽe otmai. Yawu manḽetâ Anitâḽe meyekmâ nine nanne baratne sâm manman kârikḽahât pat kuyiḽgimu mansai yakât topḽe tetemu ekmâ engat yâhâp ki otmain. Yeḽgât yawu nâḽgâm Anitâ mepaemain.

Emelâk den kâsikum yiḽgimunḽe nâḽgâḽetâ bulâḽe otmu manman âlepḽahât bulâḽe teteyiḽgiop. Sâp yan âlâhât wâtḽan kinmâ nep mem manbin yakât topḽe tetemu ekbi.

⁶ Den pat ya ekyongomunḽe nâḽgâm Kiristohâlen biwiyeḽe katbi. Sâp yapâek lohimbî belâḽen manmaiḽe nâḽgâm bâleyiḽgim mem âlâlâ tuhuyekmâ gawi. Yawu otyiḽḽiḽetâ Wâtgât mâmâḽahât Heakḽe biwiyeḽe mem hewewen tuhumu kârihem kinmâ biwiyeḽe herone olop. Yâhâ kândikum emelâk Yura nengât kunlipnennḽaḽe Kiristohât hâkâḽ otmâ yawuâk mem âlâlâ tuhuwi. Mem âlâlâ tuhuḽetâ yan yâkḽe manman kârikḽahât mâtâp meningiwuap yakât nâḽgâm biwi hero nâḽgâop. Nennje yâkâlen biwinennḽaḽe kepeim manmunḽe yakât otmâ mem âlâlâ tuhunenekmai. Yawu otningimai gârâmâ nennje manman kârikḽan mannongât nâḽgâm biwi hero nâḽgâmain.

⁷ Emelâk yeḽe kârihem kinmâ biwi hero nâḽgâwi. Yakât otmâ Makeronia otmu Akaia ambolipḽaḽe Kiristohâlen biwiyeḽe kepeimaiḽe den pat yakât alahumai. Yakât otmâ hâmbâi lohimbî belâḽen manmaiḽe mem âlâlâ tuhuyeknomaiân yâku yawuâk kârihem kinmâ biwi herone nâḽgânomai.

⁸⁻¹⁰ Yeḽgât den pat alahumai yakât topḽeâmâ yuwu. Aḽgoân nennje yeḽgâlen puwâk taka Kiristohât den pat âlepḽe ekyongomunḽe nâḽgâḽetâ

bulâŋe otmu yakât heronje nâŋgâm mem buku tuhunenekbi. Yawu otmâ Porom Lâpio perâkŋe bet pilâm Anitâ Manman bulâŋahât Ambonje yâkâlen biwiyenjaŋe kepeim honj bawanŋim gai. Emelâk Anitâŋe ikŋe nanŋe, Yesu, mumunambâ mem yahalop. Mem yahatmu himbimân yâhâmu orowâk tawot. Yakât otmâ yen orop yâkâlen biwinenjaŋe kepeim manmain. Yâhâ lohimi belâŋen manmaiŋe orotmeme bâleŋe tâtâem otnomai yâhâmâ sâp patoen Anitâŋe yakât matŋe umatŋe yinŋimu menomai. Yawu gârâmâ sâp yan Yesuŋe himbim pilâm âwurem ge sârereyekmu Anitâŋe mem manman kârikŋan katyekmu manmâ yâhâmbisâi. Yakât mambotbanŋimain. Lohimbiŋe yengât den pat ya sâm haok tuhunetâ arimu Makeronia otmu Akaiia kapi ambolipŋe dondâhâlâkŋe nanŋai. Yakât otmâ Kutdâhât den pat âlepŋe ya nanŋai. Yakât otmâ nenŋe yengât den pat yakât yâhâpŋe ki ekyongonom.

2

Paulonje yâk yengâlen puwâk ari olop miop yakât sâop.

¹⁻² Nenŋe anŋoân Pilipi kapiân ari Kiristohât den pat âlepŋe kapi ambolipŋe ekyongomunŋe nombotŋaŋe nâŋgâŋetâ nahat otmu hâim hilitnenekmâ mem bâlenenekbi yakât topŋe nanŋai. Otmu kapi ya pilâm yengâlen takamunŋe lohimi belâŋen manmaiŋe mâtâp manŋuningim mem âlâlâ tuhunenekbi. Yawu otŋetâ Anitâŋe mem hewewenŋ tuhunenekmu yâkât wâtŋan kinmunŋe hâknenŋe ki biuk sâop. Yawu otmâ Kiristohât den pat âlepŋe ya ekyongomunŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe olop.

³ Otmu den pat âlepŋe ekyongom biwiyenjan kionbin yan ki tâpikgum ekyongowin. Me topnenŋe ki kurihiakmâ den perâkŋe kâityongowin.

⁴ Anitâŋe lok biwinenŋe ekmapŋe Kiristohât den pat âlepŋe lohimi ekyongonehât âi sâm ningiop. Yâkŋe nenekmu ârandâŋ olâkgât yâkât sât lâum âi ya biwinenjaŋe tinâk kepeim lohimi ekyongom gamain. Yawu otmain yamâ lohimiŋe nengât nâŋgâninginjetâ yahalâkgât ki nâŋgâmain.

⁵ Me dennenŋe nâŋgâm tep hero nâŋgâninginjetgât ki den âilonŋo lonŋo otmâ biwiyenjan gewin. Me tewetsenŋe ninginjetgâlâk nâŋgâm den pat bulâŋe ya ki kâimbonjekbin. Yawu manminiwi yakât topŋe Anitâ ikŋiâk nanŋap.

⁶ Bulâŋanâk yen me lohimi nombotŋe âlâŋe mepaenenekŋetgât ki nâŋgâwin.

⁷ Kiristo ikŋak âi ningim hâŋgânnongomu ikŋe sâtgât otmâ den kâsikum yinŋim gain. Yakât otmâ yeŋe ewe katnenekŋet sâm ekyongombâingât dop olop yamâ nenŋe yawu ki ekyongowin. Yâhâ ŋaŋa namân gâtŋe yamâ mâmâŋaŋe sisikgum nam wanŋap yakât dopŋeâk nenŋe nâŋgâyinŋim lohotŋan otyinŋiwin.

⁸⁻⁹ Yawu otyinŋim biwinenŋe yengâlen kinmu den pat âlepŋe kâsikum yinŋiwin. Otmu yeŋe tânnongom hâhiwin nâŋgâmai sâm nenŋe Kiristohât den pat âlepŋe kâsikum yinŋiwin yan nenŋahâk âi tuhum yapâ tewetsenŋe mem senŋe âlâlâ puluhuakmâ manbin. Nenŋe yawu otmâ hâhiwin nâŋgâm manbin yakât topŋe nanŋai.

¹⁰ Emelâk nenŋe yen orop manmâ Kiristohât den kâsikum yinŋimunŋe nâŋgâwi yan nengât manman ya ekbi. Nenŋe Anitâhât tem lâuwangim uwawapŋe bia manmâ ki otmâ tâpikguwin. Yakât otmâ Anitâŋe nenekmu ârandâŋ olop yawu nanŋain.

¹¹ Otmu âwâlipyenjae nimnaomlipyeje wawaeyekmâ tihityeje otmai yakât dopjeâk nenje yen kerek mem buku tuhuyekmâ yuwu otyingwin.

¹² Lohimbi nombotje biwiyenje orotok sâop ya mem hewewen tuhuyekbin. Otmu lohimbi nombotje umatje âlâlâ kakyejan yâhâop yan mem sânduk tuhuyekbin. Yâhâ Anitâjeâmâ meyekmâ ikrje kapi himbimân tap yan katyekbuap. Yan katyekmu manman kârikjan manmâ heronje otbanjim mepaenomaihât pat kuyingim tihityeje otmap. Yakât otmâ târârâhâk manjetâ manmanyenje ekmu ârândânj olâkgât ekyongowin.

¹³ Anjoân yengâlen taka Anitâhât den bulâje kâsikum yingwin ya nângâjetâ yuwu olop. Den eknongonjetâ nangain yuâmâ loggât nângân nângânâmbâ ki tetemu eknongoai. Yuâmâ Anitâhât den bulâje oap. Yawu sâam mem biwiyenan katbi. Biwiyenan katmâ nângâjetâ biwiyenje kelihakmu yâkâlen biwiyenjae tinjâk kepeim manmâ gai. Yakât nângâm haonjâ ârândânj Anitâ mepaemain.

¹⁴ Bukulipne, yeje Yesu Kiristohâlen biwiyenjae kepeim manjetâ bukulipyenje nombotjae yekmâ nângâm bâleyingim topje âlâlâ mângâyekmâ gai. Yakât dopjeâk emelâk Yura lohimbi nombotjae Kiristohâlen biwiyenje katbi yan bukulipyenjae nângâm bâleyingim topje âlâlâ mângâyekbi. Emelâk Anitâje poropetelipje den ekyongomu yâkne Yura nengât tâmbâlipnenje ekyongowi. Tâmbâlipnenjae den ya nângâjetâ gemu bet pilâm poropete dondâhâlâk yongonjetâ muwi.

¹⁵⁻¹⁶ Otmu Kutdânenje Yesuje Anitâhât den ya Yura lohimbi ekyongop. Ekyongomu papatolipyenjae nângâm bâlewangim yawuâk mem âlâlâ tuhum kunjetâ muop. Otmu nen aposololipjae gurâ pâku lohimbi yengâlen ari Kiristohât den pat âlepje ekyongomain. Ekyongomunje nângâm Kiristohâlen biwiyenje katjetâ Anitâje manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yawu otmain yakât Yura papatolipnenjae mâtâp manguningim watnenekmâ mem âlâlâ tuhunenekmai. Otmu pâku lohimbi gurâ mem ge katyekmâ mâtâp manguyingimai. Yakât otmâ Anitâje nângâm dondâ bâlemu tâmbâlipnenjae mem bâleyekmâ gawi ya bânje mejetâ pesuk yap. Yakât otmâ Anitâje matje umatje yingimu umatje âlâlâ kakyejan yâhâwuap.

Paulonje âwurem ari yekbom sâam biwijaen nângâop.

¹⁷ Bukulipne, Yura ambolipje miti emetjahât galem manmai yanje mem âlâlâ tuhunenekmâ watnenekjetâ pilâyekmâ takawin. Nimnaom âwâ mâmâlipyenjae mum pilâyekjetâ mandu manmai. Ya lohimbiye yekmâ tepenje nângâmai. Yakât dopjeâk nenje yengât kapi pilâm takawin yapâek yeje mandu towat mansai nângâm tepnenje nângâyingim manmâ gain.

¹⁸ Otmu pilâyekmâ takawin ya ki kâlep otmuâk âwurem taka yen yekne sâam otbin. Yawu otmunje Satanje mâtâp manguningim yâhâmu hâum pâpgum pilâm Aten kapiân tatbin. Nâje yen yekbe sâam yawu otban.

¹⁹⁻²⁰ Nenne heronje nângâyingim yengât den pat ya lohimbi ekyongom mepaeyekmâ mansain yakât yuwu sâamune nângâjet. Nenne yengâlen taka Kiristohât den pat âlepje puwâk ekyongomunje nângâm yâkâlen biwiyenjae kepeiwi. Yakât otmâ Kutdânenje Yesuje âwurem ge yen orop menenekmu yâkât senjan kinnom. Sâp yan yengât heronje nângâmunje Kiristonje nângâmu âlepje otbuap.

3

1-2 Aiop, Yura ambolipnje miti emetjahât galem manmainje watnenekjetâ pilâyekmâ Aten kapiân taka tatbin. Otmu yen gurâ girawu mem âlâlâ tuhuyekjetâ mansai sâam yengât nângâm ketet otmâ mansain. Bukune Timoteo, orowâk manmâ Anitâ hoj bawanjim Kiristohât den kâsikum lohimbî yingimain. Yakât otmâ yâkne yengâlen taka mem hewewej tuhuyehâkgât hângângumune takamu nâje niniâk tatban.

3-4 Emelâk nenje yen ki pilâyekmâ takawin yan yeje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manjetâ lohimbî belângen manmainje mem âlâlâ tuhuyeknomai yakât topnje ekyongomunje nângâwi. Den ekyongowin yakât bulâje yamâ mem âlâlâ tuhuyekbi yan tetemu ekbi.

5 Mem âlâlâ tuhuyekbi yan yeje lohotnje otmâ Kiristo betgunjetgât Kâitgu Kâitgu Ambone Satanje biwiyenaje kionop. Yawu olop. Yakât Kiristohât den pat âlepne imbiâk kâsikum yingiwîn mon sâam gorânihimu Timoteo hângângumune yengâlen takaop.

Timoteonje Tesalonike ambolipnje yengât den pat Paulo ekuop.

6-8 Otmu yengâlebâ purik sâam âwurem nâhâlen takaop. Taka yeje Kiristohâlen biwiyenaje tinâk kepeim buku oranjim manmâ nâhât tepyeje nângânihimai yakât den pat eknohop. Eknongomu nângâmune tepne welâmjan giop. Yakât otmâ yengâlen takamune enajmâ tep hero nanjaninomgât nângâm gan. Yawu gârâmâ sâp yiwerenje yuâmâ lohimbî belângen manmainje mem âlâlâ tuhunekjetâ hâhiwin kakjan mansan.

9 Hâhiwin kakjan mansan yamâ yeje Kutdânenje Kiristohâlen biwiyenaje tinâk kepeim manmâ gai yakât den pat nângâmune biwine hewewej otmu Anitâ heronje nângâwanjim mepaeman.

10 Emelâk Kiristohât den kâsikum yingimunje nângânetâ keterakyinjio. Yakât otmâ yengâlen âwurem taka yâkât den topnjambâek kâsikum yingimune nângânetâ keterakyinjigâk sâam Anitâ ulitgum biwinanje mem mansan.

11 Awojnenje Anitâ otmu Kutdânenje Yesunje nângânihimutâ âwurem taka yekbongât nanjan.

12 Anitâje yen mem hewewej tuhuyekmu buku oranjim mansai yawuâk torokatmâ mannomai. Yawu manmâ biwiyenaje kepeikmâ konohâk otmu lohimbî belângen manmai ya gurâ nângâyinjimomai. Yawu gârâmâ nenje yengât nângâyinjimain yakât dopjeâk nângâyinjimomaihât nanjan.

13 Yawu nângâyinjimomai yanâmâ Anitâhât wâtjan kinmâ Kiristohâlen biwiyenaje tinâk kepeim mannomai. Yawu manjetâ Kutdânenje Yesunje anelolipnje meyekmâ âwurem gewuap yan Awojnenje Anitâ yâkât senjan kinjetâ yekmu ârândâj otmu nine nanne baratne koko salek sâuwuap.

4

Manman girawu manmunje Anitâje nenekmu ârândâj otbuap.

1-2 Aiop, yuwu sâamune nângânet. Manman girawu manjetâ Anitâje yekmu ârândâj otbuap yakât den kâsikum yingimunje nângâm lâum manmâ gai. Nen Kiristohât aposolipnje orop biwinenjanje kepeikmâ konohâk otmu mansain. Yakât otmâ yâkât sâtgât otmâ den pat âlepne ya ekyongomunje nângânetâ keterakmu lâum manmâ ganjetâ yekmunje tipnje âlepne oap. Ya torokatmâ tinâk lâum manjetâ Anitâje yekmu âlepne otbuap.

³ Yeŋe târârâhâk mannomaihât Anitâŋe nâŋgâmap. Yawu manmâ kâwâ konda ki otnomai.

⁴⁻⁵ Lok belâŋgen manmaine imbi yekmâ tepyeŋe uk sâmu otmâ tâpikgunjetâ umatŋe tetemu yakât kakŋan miakmâ manmai. Yâkŋe otmâ yawu ki otnomai. Yeŋeâmâ orotmeme tâŋ tâŋâk watmâ imbi meyekŋjetâ lohimbine nâŋgâyinŋjetâ yahatbuap.

⁶ Emelâk girem den âlâ yuwu ekyongomunŋe nâŋgâwi. Lok âlâ me âlâŋe bukulipyenŋe yeŋgât imbi yekmâ otnomai yamâ Kutdâŋe yakât matŋe umatŋe yinŋimu menomai.

⁷ Nenŋe Kiristohât mâtâp watmâ kâwâ konda ki otmâ mannehât Anitâŋe menenekmâ ikŋe Wâtgât māmâŋahât Heak hâŋgângumu ge biwinenŋe mem hewewen tuhumap.

⁸ Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe den ekyongoan yu betgunomai yamâ nâ betnohoain sâm Anitâ betgunomai.

⁹⁻¹⁰ Anitâhât Wâtgât māmâŋahât Heakŋe biwiyenŋe mem hewewen tuhumap. Yawu otmu Makeronia hânân Kiristohât komot mansai ya orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oranŋim mansai. Yawu otmâ mansai ya yawuâk torokatmâ otmâ mannomaihât nanŋan. Emelâk yakât topŋe ekyongomunŋe nâŋgâwi. Yawu gârâmâ nâŋe den kâlep ki kulemgum katyinŋiwom.

¹¹ Emelâk den ekyongowin ya âlâkuâk ekyongomune nâŋgâŋet. Yeŋe lohotŋan manmâ tat tat memeyeŋe galemgum hengenŋum mannomai. Yawu manmâ ki konam im bukulipyenŋe nem watyeknomai. Otmu bukulipyenŋe yeŋgât tat tat memeyeŋe yakât nâŋgâm ki enŋatyenŋan genomai.

¹² Yâhâ âi meŋetâ yanâmâ manmanyenŋe tetewuap. Yawu otmâ mannomai yan lohimbî belâŋgen manmaine yekmâ ewe katyeknomai.

Kutdânenŋe Yesu âwurem gewuap yakât sâop.

¹³ Bukulipne, lohimbî belâŋgen manmai yeŋgât sese buwulipyenŋe me âwâ māmâlipyenŋe mumai yan “muŋetâ pesuk yap” sâm isem we bâle nâŋgâm manmai. Yeŋe yawu otmaihât sese buwulipyenŋe me âwâ māmâlipyenŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim manmâ gam muwi ya yeŋgât sâmune nâŋgâŋet.

¹⁴ Yesuŋe muop yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yakât dopŋeâk Yesuŋe himbimâmbâ âwurem gewuawân lohimbine Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim manmâ gam muwi ya Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatyekbuap. Yakât nâŋgâmunŋe bulâŋe otmâp.

¹⁵ Otmu Kutdânenŋe Yesuŋe aposololipŋe den kâsikum yinŋiminiop yakât sâmune nâŋgâŋet. Kiristone âwurem ge menenekmu himbimân yâhânom yan ikŋe lohimbî muŋetâ hanyongowi ya meyekmu orowâk yâhânom.

¹⁶ Anŋoân Kutdânenŋe ikŋe anjelolipŋe yeŋgât kunyeŋe ekumu lâmun kunbuap. Lâmun kunmu Kutdâŋe himbimâmbâ gemu ikŋe lohimbî muwi ya mumuŋambâ yahatnomai.

¹⁷ Mumuŋambâ yahatŋetâ orowâk elem kakŋambâ yâhâmunŋe Kiristone ge hanŋan peneningiwuap. Hanŋan peneningimu yâk orop tatmâ yâhâmbisâin.

¹⁸ Otmu biwinenŋe gemap sâm yakât nâŋgâm alahum biwi sânduhân karakmâ mannom.

5

Kutdânenŋe âwurem gewuap yakât biwi golâek otmâ mannom.

¹ Kutdânenje pârâk sânsânâk âwurem ge menenekbuap yan kulem girawu tetemu ekmâ nângânom ya emelâk ekyongomunje nângâwi. Yakât otmâ den kâlep ki kulemgum katyîngiwom.

² Kutdânenje gewuap yakât den âlâen hâum sâmune nângânetâ keterakyîngiâk. Kapi ambolipnje yengât kasalipyenje sâp girawuân taka itit kiom tuhuyînginomai ya ki ekyongomai.

³ Kapi ambolipnje “Nen gulip mansain,” sâm otjetâ yan kasalipyenje taka pârâk sânsânâk yongom kiom tuhuyîngimai.

Aiop, umatje ya kaknennjan yâhâmap sâm mâtâp ya mangunomaihât dop ki tap. Yakât topje nângânetâ keterahâkgât imbi tepdâ yengâlen hâum sâmune nângânet. Imbi tepdâne naom mene sâm otmai yan naomje hâliiakmâ tatmu hâhiwin nângâm belângen memai. Yakât dopjeâk umatje ya kakyenjan yâhâmu hâhiwin nângânomai.

⁴⁻⁵ Bukulipne, Kutdâne âwurem gewuap yakât emelâk ekyongomunje nângânetâ harj sâyîngiop. Yawu gârâmâ yakât topjahât ki pâp gum mansai.

⁶⁻⁷ Lok nombotnje biwi pâlâmje manmâ to kârikje nem hâlim milim otmai. Yawu otmai yakât umatje topje topje kakyenjan yâhâwuap ya ki nângâmai. Yâhâ yenâmâ mambohangim biwi golâek mannomai yanâmâ pârâk sânsânâk takamu ki pârâk pilânomai.

⁸ Otmu biwiyeje galemahom yuwu mannomai. Lohimbi belângen manmai je mem bâleyeknetâ biwiyeje gemapgât Kiristohâlen biwiyeje kepeinomai. Me yeje sâm bâleangim hionakmai hât biwiyeje kepeiakmâ konohâk otmu buku orangim mannomai. Yawu otmâ Kutdâne âwurem ge meyekmâ manman kârikjan katyekbuap yakât nângâm biwiyeje je mem mannomai.

⁹ Anitâje lohimbi kerek nengât manmannenjahât matje âlâku iknjiâk iknjiâk kâpekningiwuap. Sâp yanâmâ lohimbi belângen manmâ orotmeme bâleje otmai ya matje umatje yîngimu mem hâhiwin kakjan manmâ yâhâmbisâi. Yâhâ yenâmâ nen orop Kutdânenje Yesu Kiristone sârerenenekmâ manman kârikjan katnenekbuap yakât Anitâje sâm kalop.

¹⁰ Kiristone kawenenjan kinmu kujetâ muop. Yakât otmâ yâkâlen torokatmâ manman kârikjan mannom. Yakât otmâ manmunje gewuap me mumunje gewuap sâp yan menenekmu yâk orop otatmâ yâhâmbisâin.

¹¹ Yakât nângâm biwinenje gemap sâm sâp yiwerenje tânahom biwi sânduhân karakmâ mansai yawuâk otmâ yâhânomai.

Paulone girem den ekyongop.

¹² Nenne Kutdâhât sâtgât otmâ lok meyekmâ galem yongom den kâsikum yînginet sâm katyekbin ya ewe katyeknomai.

¹³ Galem yanje âi ya biwiyejeje tijâk mem mansai yakât otmâ nângâyînginetâ yahatmu buku otyînginetâ yâk orop buku konok otmâ mannomai.

¹⁴ Lohimbi nombotnje konam imai ya sâyînginetâ âi tuhunomai. Otmu lohimbi nombotje biwiyeje orotok sâmu mansai ya mem hewewer tuhuyeknetâ biwiyeje ârândâj otbuap. Otmu lohimbi nombotje Anitâhât den ki nângâm henjengumai je orotmeme inje ya otmunje mem bâlenenekmap sâm gorâyîngimap. Lohimbi yawuya Anitâhât den topjambâek kâsikum yînginetâ nângâm mannomai. Otmu lohimbi nombotnje je mem bâleyeknomai ya lohottjan otyînginomai.

¹⁵ Lohotjan otyingim matje ki kâpekyinginomai. Yawu otmâ buku orangim tânahom mannomai. Otmu lohimbi belângen manmainje mem bâleyeknomai ya yawuâk mem buku tuhuyeknomai.

¹⁶⁻¹⁸ Otmu wuân me wuân teteyingiwuap yan haonmâ ârândâŋ Anitâhât heronje nângâm mepaembisâi. Orotmeme yu otmâ Kiristo orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu mannomaihât Anitâje nângâmap.

¹⁹⁻²⁰ Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakje lok âlâ me âlâ lauyeje mem hewewen tuhuyekmu den ekyongonjetâ nângânomai. Yakât ki nângâŋjetâ gemu kuyinginomai.

²¹⁻²² Lohimbi âlâ me âlâje den ekyongonjetâ nângânomai me orotmeme âlâ otjetâ eknomai. Yawu otjetâ yaje Anitâhât den orop lâuakdomawot me bia sâm yakât ekmâ kiwilim heŋgeŋgunomai. Lâuakdomawot otmuâmâ ya nângânomai. Yâhâ ki lâuakdomawot otmuâmâ ya ki nângânomai.

Den bâiŋe sâop.

²³ Anitâ Biwi Sânduk Amboŋaje manman bâlene yapâ meyekmâ biwi nângân nângânyeje galemgumu târârâhâk mannomaihât nângâm ulitguman. Yawu mannomai yan Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe âwurem ge yekmu ârândâŋ otbuap.

²⁴ Anitâje ikŋahâk meyeŋop. Yakât otmâ yeje yâkât wâtŋan manmâ yâhâm sâp patoen Kiristohât senŋan koko salehâk kinnomai.

²⁵ Nengât sâm Anitâ ulitgunomaihât naŋgan.

²⁶ Anitâ yet Kiristo yetgâlen biwiyenaje kepeim mansai yeje heronje naŋganŋinomai.

²⁷ Den yu Kutdâhât sâtgât otmâ kulemgum katyingian yu sâlikum bukulipyenje ekyongonjetâ kerekje nângânomai.

²⁸ Kutdânenŋe Yesu Kiristo tihitnenŋe otmapŋe yen orop tatmu yâkât wâtŋan manŋetgât Anitâ ulitguman. Bâiŋ.

Nâ bukuyeŋe,
Paulo

2 Tesalonike

Paulonje Tesalonike yengât ekap betnehen kulemgum katyinjgiop.

O bukulipnenne,

¹ Yen Tesalonike kapi ambolipnane Kutdânenne Yesu Kiristohâlen biwiyenane kepeim mansai. Yawu mannetâ Awoñnenne Anitâ yet Kutdânenne Kiristo orop biwiyenane hikuakmâ konohâk otnap. Nenâmâ Paulo, Sila, Timoteonje nenne yengât nângâm ekap yu kulemgum katyinjgiain.

² Yengât nângâm Anitâ yuwu sâam ulitgumain. “O, Awoñ, gâne Kutdânenne Yesu Kiristo orop Tesalonike kapi ambolipne Kiristohâlen biwiyenane kepeim mansai ya yengât tihityenane otmutâ biwi nângân nângânyenane kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât ulitgohoin.” Yawu sâam ulitgumain.

Kiristonje âwurem ge biwinenjahât topne ekbuap.

³ Emelâk yenje Kiristohâlen biwiyenane katmâ buku oranjim mannetâ yekmunne ârândâñ olop. Otmu yapâek yâkât tem lâuwangim bukulipyenane orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu manmâ gai yakât nângâmunne âlepne oap. Yengât nângâm haonmâ ârândâñ Anitâ mepaem yâhânomgât nangain. Yawu otmunne âlepne otbuap.

⁴ Otmu lohimi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin kakñan katyeknetâ manmai. Yawu otyinginetâ Kiristohâlen biwiyenane tinâk kepeim ki lohotne otmâ manmâ gai. Yakât nângâm mepaeyekmâ yengât den pat ya Anitâhât lohimi kapiñe kapiñe manmâ arai ya ekyongomain.

⁵ Aiop, mem âlâlâ tuhuyeknetâ hâhiwin kakñan manmâ gai yan biwiyenane ki orotok yap. Yakât otmâ Anitâne yekmu ârândâñ otmu tihityenane otnap. Otmu sâp pato tetewuap yan manman sânduhân katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

⁶ Anitâne otmâin memâin yakât matne dopnennanâk kâpekningimu memunne ârândâñ otbuap. Yâhâ yenâmâ lohimi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyeknetâ hâhiwin kakñan mansai. Yakât matne yâkne yawuâk hâhiwin bâlene yingiwuap.

⁷⁻⁸ Yâhâ yenâmâ nen orowâk manman sânduhân mem katnenekmu manbisâin. Sâp pato tetewuap yan Kutdânenne Yesunje añelolipne meyekmu himbimâmbâ genomai. Gem yan mâmâne otyingimu lohimbine Anitâhât hâkâñ otmâ Kiristohât den pat âlepne ki lâumai ya matne yinginomai. Yawu otmâ kâlâpne punduñ sâam ge seyekmu hâhiwin nângâmbisâi.

⁹ Kutdâ Wâtgât Amboñane lanjinnan tatmap yapâek mem ketetyekmu omon bâleñan tatmâ hâhiwin nângâmbisâi.

¹⁰ Otmu nenne yâkâlen biwinenñane kepeim manmain. Yakât otmâ yâkât den pat âlepne yen ekyongomunne nângânetâ bulâne otmu yawuâk yâkâlen biwiyenane kepeim manmai. Yen orop yawu mannom otmuâmâ yâkne âwurem ge menenekmu herone nângâwanjim mepaem manbisâin.

¹¹ Yakât nângâm yengât yuwu sâam Anitâ ulitgumain. “O Awoñnenne Anitâ, emelâk Tesalonike kapi ambolipnane Kiristohâlen biwiyenane katnetâ manman kârikñahât pat kuyingion. Kiristohâlen biwiyenane kepeim denne tññ tññâk lâum honj bawangim lohimi buku otyinginehâlâk nângâmai. Yakât

otmâ yâkne gâhât wâtgan kinmâ buku otyingim manñetâ yekdá ârândân otbuapgât nanjan.

¹² Gâne Kutdânenne Yesu Kiristo orop tihityene otmâ mem hewewen tuhuyekmutâ yawuâk manmâ yâhânomai. Yawu manmâ yâhâñetâ Yesune âwurem ge meyekbuap yan nen hârok yâkât nângâmunne yahatmu mepaenom. Otmu yâkne gurâ yawuâk nângâningimu yahatbuap. Yawu otmâ herone nanjanjinom.

2

Girem Den Kukuñahât Amboñe yâkât topñe.

¹ Kutdânenne Yesu Kiristone himbimâmbâ âwurem ge ikne lohimbi menduhunenekbuap yakât topñe nângâm henjenñunjetgât yuwu sâmune nângâñet.

² Lohimbi nombotñane nâhât den golâ gahaem yuwu sâmai. “Wâtgât mâmâñahât Heakne biwiñan kionmu “Kutdânenne getek âwurem gewuap.” sâmu nângâwin,” yawu sâmai. Me yuwu sâmai. “Kutdânenne getek âwurem gewuap” sâm lohimbi den kâsikum yingimap.” Yawu sâmai. Otmu nombotñane yuwu sâmai. “Kutdânenne getek âwurem gewuap” sâm pepa kulemgum katningimu ekmain.” Nâhâitne “den yawu sâmap” sâñetâ nângâmune ki bulâñe otmap. Yakât otmâ den ya nângâm ki pârâk pilâm biwiyene ahom niakbuap.

³ Lok âlâ me âlâñe wuân me wuân otmâ kâityongonjetâ biwi nângân nângânyene hâlim milim otmapgât den âlâ yuwu sâmune nângâm biwiyenjan katñet. Kutdânenñane ki âwurem gewuap yan lohimbi kingitñe orowâkne gawamangât girem den âlâlâ ya loñgâem Anitâ pilânomai. Anitâ pilânomai ya yengât kunyene, kutñe Den kuhuhât Amboñe ya, tetemu lohimbi kerekñe ekñetâ sâtñe kârikñe otbuap.

⁴ Yâkne ikñahât nângâmu yahatmu Anitâhât kawenjan kinbe sâm otbuap. Yawu otmâ lohimbine senje âlâlâ Anitâhât pat katñetâ tap ya mem gulip tuhuwuap. Otmu pâku lohimbine Porom Lâpiolipyeñe me wahap yu me ya mepaemai ya gurâ mem gulip tuhuwuap. Yawu tuhum lohimbi kerekñe mepaenekñet sâm Anitâhât opon kâmbukñan yâhâ Anitâ oan sâm kawenjan tatbuap. Yawu gârâmâ emelâk Anitâ Manman Amboñane lok yuñe hiliwahowuapgât sâm kalop.

⁵ Âlâñe yakât ki ekyongop? Nâñe emelâk ekyongowan yakâ.

⁶ Yawu gârâmâ sâp yiwerene yuâmâ Anitâ pilânomai ya yengât kunyene, kutñe Den Kuhuhât Amboñe yâkne tetewuapgât mâtâp manguakmâ tap. Yakât topñe emelâk ekyongomune nângâwi. Den Kuhuhât Amboñe tetemu eknomai yakât sâpñe emelâk Anitâñe kalop. Sâp kalop ya Anitâñe ekmu ârândân otmu lok ya tetewuap.

⁷ Âun yuâmâ Den Kuhuhât Amboñe ki nângâwanñai. Yawu gârâmâ yâkne lohimbi nombotñe yengât kakyeñan memu girem den âlâlâ loñgâemai. Gâmâlâk wuânñe yâkât mâtâp manguawanñim tapñe keterakmu yanâmâ tetekñan tetemu lohimbine eknomai.

⁸ Ekmâ nângâwanñjetâ lohimbi kingitñe orowâk kâityongowuap. Yawu gârâmâ Kutdânenne Yesune âwurem ge ekmâ launambâ kahaponñ hâñgutmu lok ya gulip otbuap. Yawu otbangiwuap yan lohimbine ekñetâ hâu sâsâ otbuap.

⁹ Aiop, Den Kuhuhât Amboŋaŋe lohimbi mem bâleyekbuap yakât sâmunen nângâŋet. Kâitgu Kâitgu Amboŋe Satanŋe mâmâŋe otbaŋgimu kulem perâkŋe topŋe topŋe memu lohimbiŋe ekŋetâ ewe membe otbuap.

¹⁰⁻¹² Yawu otmu Kiristohât den pat âlepŋe ya nângâŋetâ gemu bet pilâm hiliwahonomaihât pat mannomai. Yakât otmâ Anitâŋe Nângân nângân perâkŋahât Amboŋe hângângumu ge biwiyenjan kionjbuap. Biwiyenjan kionjmu Den Kuhuhât Amboŋaŋe den perâkŋe topŋe topŋe kâityongomu orotmeme bâleŋe tâtâem otmâ mannomai. Yawu manŋetâ sâp patoen Anitâŋe biwiyenahât topŋe ekmâ sâm hâreyiŋgimu Kutdânenŋe Yesuŋe ki sârereyekbuap. Yakât otmâ hiliwahonomai.

Yesu Kiristoŋe menenekmâ manman kârikŋan katnenekbuap.

¹³⁻¹⁵ Bukulipne, Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgop yan yen wawaeyekmâ manman kârikŋan katyekbom sâm kalop. Yakât otmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewenjuhuyekmu Kiristohât den pat âlepŋe ekyongomunŋe nângâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe katbi. Yâkâlen biwiyenŋe katŋetâ Anitâŋe nine nanne baratne sâm meyehop. Yakât otmâ nenŋe yengât nângâm haoŋmâ ârândâŋ Anitâ mepaem yâhânom yawu biwinenŋaŋe nanŋain. Anitâŋe meyehop. Yakât den pat bulâŋe orowâk tatmâ kâsikumu yinŋiwin me âlâengen ari tatmâ ekap kulemgum katyŋiwin. Den ya biwiyenjan katmâ târârâhâk lâum mannomai. Yawu manŋetâ yanâmâ Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe yen orop menenekmâ himbim lanŋinjan katnenekmu tatmâ yâhâmbisâin.

¹⁶ Awoŋnenŋe Anitâŋe ikŋahâk wawaenenekmâ biwinenŋe mem hewewenjuhup. Yawu otningimu biwinenŋe sânduk sâmu manman kârikŋan mannom sâm biwinenŋe hukum manmain. Yakât otmâ yengât nângâm Anitâ yuwu sâm ulitgumain. “O Awoŋnenŋe Anitâ, gâŋe Kutdânenŋe Yesu Kiristo orop Tesalonike kapi ambolipŋe yengât biwiyenŋe mem hewewenjuhuyekdomawot.

¹⁷ Yawu otyiŋgimutâ lohimbiŋe yetgât wâtyetŋan kinŋetâ manmanyenŋe kelihakmu orotmeme âlepŋeâk otmâ mannomaihât nanŋain.” Yawu sâm Anitâ ulitgumain.

3

Kutdânenŋaŋe tihitnenŋe otmâ ki betnongowuap.

¹ Bukulipnenŋe, yenŋe Anitâ ulitguŋetâ Kiristohât lohimbiŋe yâkât den pat âlepŋe sâm haok tuhunomai. Sâm haok tuhuŋetâ lohimbi wosapâ wosapâ manmâ araiŋe nângâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeinomai. Otmu yenŋe yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmâ gai yan lohimbiŋe manmanyenŋe ekmâ Anitâ mepaem gai. Otmu yâkŋe gurâ Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmâ yâhânomai yan lohimbiŋe manmanyenŋe ekmâ Anitâ mepaenomai.

² Yâhâ nenŋeâmâ den pat âlepŋe ekyongomunŋe lohimbi nombotŋaŋe nengât den ya nângâŋetâ gemu bet pilâm mem bâlenenekmai. Yakât otmâ yenŋe Anitâ ulitguŋetâ bâtyenambâ menenekmâ tihitnenŋe otbuapgât nanŋain.

³ Kutdânenŋaŋe yengât tihityenŋe otbuap. Yawu otmâ mâmâŋe otyiŋgimu yenŋe yâkât wâtŋan kinŋetâ Manman Bâlenjahât Amboŋaŋe mem ge katyekbe sâm hâum pâpguwuap.

4 Yen den kâsikum yingiwîn ya nângâñetâ bulâñe otmu nen orowâk Kutdâhâlen biwinenñaje kepeim manmain. Yakât otmâ den ya lâum manmâ gai yawuâk lâum manmâ yâhânomaihât engat yâhâp ki otmâin.

5 Lohimbi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyekñetâ yanâmâ Anitâñe tihityeñe otmu Kiristohât wâtñan kinñetâ biwiyenñe sânduk sâmu mannomâi. Otmu Kutdânenñaje biwiyenñan gemu yakât topñe nângâm henñenñugñetgât nanñain.

Nenñe konam ki inom.

6 Kutdânenñe Yesu Kiristohât sâtgât otmâ yuwu sâmunñe nângâñet. Âi mem mannomâi sâm den kâsikum yingiwîn ya bukulipyeñe nombotñaje nângâñetâ nahat otmu konam im gai. Yakât otmâ yeñe den sâyinñetâ âi menomaihât nanñain.

7 Nenñe yen orop manbin yan nepgât mâtâpñe tiripyongomunñe ekbi ya watmâ nep mem manñetgât nanñain.

8 Lohimbiñe senñe âlâlâ tânnongowi yakât matñe yingiwîn. Otmu yeñe nen tânnongone sâm senñe âlâlâhât pâinmaihât nenñe den kâsikum yingiminiwîn yan nenñahâk nep tuhum yapâ tewetsenñe mem senñe âlâlâ puluhuakminiwin.

9 Den kâsikum yingiminiwîn yakât matñe sot me senñe âlâlâ tânnongombâihât dop. Yamâ nenñe nepgât mâtâpñe watmâ manñetgât nângâm nenñahâk nep memunñe ekbi.

10 Yawu otmâ yuwu sâm ekyongowin. “Lohimbi âlâ me âlâ konam imai yâhâmâ sot ki yinñetâ nenomâi.”

11 Yengâlen gâtñe nombotñaje konam im bukulipyeñe yengâlen ari nem watyekmai. Yawu otmâ bukulipyeñe yengât manmanyenñe âlepñe ya mem bâleyinñimai.

12 Kutdânenñe Yesu Kiristohât sâtgât otmâ girem den ekyongonñetâ ya nângâm nep meñetâ manmanyenñe kuwihakmu mannomâi.

13 Yeñe orotmeme âlepñeâk otmâ manñetâ biwiyenñe ki orotok sâwuapgât nanñain.

14-15 Otmu den kulemgum katyinñiain yu lohimbi ekyongonomâi. Ekyongonñetâ nombotñaje Kiristohât den nângâñetâ gemu bet pilâm mansai ya ki kasa otyinñim watyekñetâ arinomâi. Konam imai yakât den sâyinñetâ anulakmâ âi menomâi.

Den bâñe sâm hâreop.

16 Umatñe âlâlâ teteyinñiwuap yan Kutdâ Biwi Sânduk Ambonñaje ikñahâk biwiyenñe mem sânduk tuhuyinñimu manmâ yâhânomâi. Kutdânenñaje yen orowâk tatmu mannomâi.

17 Otmu lok ekap kulemguañe yu sâmune kiripi nihimu bâñehen ninak kutne kulemguan. Yu ekmâ nâhâitñe nângâningim mansap yawu nângânomâi. Ekap âlâlâ kulemguman yamâ yawuâk watmâ kutne kulemguman.

18 Kutdânenñe, Yesu Kiristo tihitnenñe otmapñe yen orop yâkât wâtñan manñetgât Anitâ ulitguman. Bâñ.

Nâ bukuyeñe,
Paulo

1 Timoteo Pauloŋe Timoteohât ekap aŋgoân kulempuop.

O nanne Timoteo,

¹ Nâmâ Paulo. Anitâ Tihit tihit Amboŋaŋe Yesu Kiristo orop biwiyetŋe kepeiakmâ konohâk otmu Kiristohât aposolo katnekmâ âi nihimutâ mem mansan.

² Âi ya mem Kiristohât den pat ekgohomune nâŋgârâ bulâŋe otmu nanŋe âwâŋaŋe tânahomawot yakât dopŋeâk yâkâlen biwinetŋaŋe kepeim tânahom hoŋ bawanŋimait. Otmu Kiristoŋe âwurem ge nine lohimbi sâŋ menenekmu manman kârikŋan mannongât nâŋgâm biwinenŋaŋe mem mansain. Otmu gâhât nâŋgâm Anitâ yuwu sâŋ ulitguman. “O Awoŋ, gâ Kutdânennŋe Yesu Kiristo orop Timoteo nâŋgâwanŋim tihitŋe otmutâ biwiŋe sânduk sâekgât ulitgohan.” Yawu sâŋ ulitguman.

Lok nombotŋaŋe Kiristohât den pat âlepŋe kelanŋatbi.

³ Nâŋe aŋgoân Epeso kapi pilâm Makeronia hânân yu takawe sâŋ den ekgohowan ya âlâkuâk sâŋmune nâŋgâ. Epeso kapi ambolipŋe nombotŋaŋe yeŋe enŋatyeneâk watmâ Anitâhât den bukulipyenŋe kâsikum yinŋim gai. Yawu gârâmâ den ya kelanŋatmâ kâsikum yinŋim gai ya nâŋgâŋmune Kiristohât den pat yawu ki oap. Yawu gârâmâ gâŋe Epeso kapiân tat yakât otmâ gâŋe kuyiŋgirâ pilânomai.

⁴ Yâkŋe Anitâhât den ya wangim tâmbâlipyenŋaŋe yeŋe biwiyenŋambâ den âlâlâ tetemu alahum gawi ya torokatmâ kâsikum yinŋimait. Otmu tâmbâlipyenŋe yeŋgât topyenŋe girawu tap yakât sâŋ âi pâi tuhuakmai. Yawu otmai yan Kiristohâlen biwiyenŋaŋe tiŋâk ki kepeimai. Yakât otmâ nâŋgân nâŋgânyenŋe hâlim milim otmu manmanyenŋe ki kelihakmap. Yakât otmâ gâŋe kuyiŋgirâ pilânomaihât nanŋan.

⁵ Nennŋe Kiristohât den pat âlepŋe yu lohimbi kâsikum yinŋimunnŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋaŋe tiŋâk kepeinomaihât yâkŋe menenekmâ âi sâŋ ningiop. Otmu yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeinŋetâ tosayenŋe pilâyinŋimu biwiyenŋe sânduk sâmu yaŋak bukulipyenŋe orop biwiyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu nanŋanŋimai. Yawu otmâ Kiristohât mâtâp tâŋ tâŋâk watmai.

⁶ Yawu gârâmâ lohimbi ya yeŋgât topyenŋe ekgohoan yaŋe Kiristohât mâtâp ya tâpikgum den tâŋât alahumai.

⁷ Otmu emelâk Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ekumu kulempuop ya nennŋe topŋambâek nâŋgâm bukulipnennŋe kâsikum yinŋiain sâmai. Yawu sâmai yamâ yeŋe girem den yakât topŋahât pâpŋum ki kâsikum yinŋim henŋenŋumai. Yakât otmâ gâŋe kuyiŋgirâ pilânomaihât nanŋan.

⁸ Aiop, Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ekumu kulempuop yakât yuwu sâŋmune nâŋgâ. Yamâ âlepŋeâk hârok. Yakât torehennŋe âlâ ki tâpihahop. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe girem den âlâlâ yakât andemŋe wangim yeŋe nâŋgân nâŋgânyenŋambâek den torokatmai ya watmunŋe umatŋe otmâp.

⁹ Otmu lohimbi uwawapŋe bia manmai ya yeŋgât nâŋgâm papatolipnennŋaŋe girem den ki ekyongomai. Yâhâ lohimbi orotmeme bâlenŋe otmâ

manmainje girem den nângâjetâ biwiyenjan hâumu kuwihaknet sâam ya eky-ongomai. Lohimbi yuwuya yengât yan. Lohimbi nombotjanje ândâpyenje kâriknje otmâ papatolipyenje yengât den ki nângâmai. Me kunyenje kâriknje otmâ Anitâhât nângâjetâ gemu girem den ki watmai. Me âwâ mâmâlipyenje me bukulipyenje yengât nângâm bâleyingim yongojetâ mumai.

¹⁰ Nombotjanjeâmâ nep tuhuninginet sâam lohimbi me nimnaom titipâ meyekmâ ip kârikjanje hikuyekjetâ tatmâ yâk yengât âi tuhuyingimai. Lohimbi nombotjanje loklipyenje me imbilipyenje betyenjen kionjmai. Me loklipyenje imbilipyenje pilâyekmâ lok bukulipyenje orop ekjâleangimai. Otmu imbilipyenje gurâ yawuâk loklipyenje pilâyekmâ imbi bukulipyenje orop ekjâleangim orotmeme kinjon otmâi. Lohimbi nombotjanjeâmâ den perâkne sâam bukulipyenje kâityongomai. Nombotjanjeâmâ bukulipyenje yengât imbiâk den hakyenjan sâamai. Yâhâ nombotjanjeâmâ Anitâhât den kum otmâ hilipgumai.

¹¹ Kiristohât honj bawalipjanje Anitâhât girem den ya tânj tângâk kâsikum yingimai yamâ nâne Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingiman yu orop lâuaksawot. Den pat âlepne yu nângâmain yan Anitâ ikne topne nângâmunje âlâ kândâkdâ otmu mepaemain.

Anitâne Paulo umam sâawangip.

¹² Kutdânenne Yesu Kiristohâlen biwinanje kepeim honj bawanjgim yâhâwongât ikjahâk nângânihiop. Nângânihim nep sâam nihimu yâkât wâtjan kinmâ den pat âlepne lohimbi kâsikum yingim mansan. Yakât otmâ nâne herone nângâwanjgim yâk mepaeman.

¹³ Yawu gârâmâ nâne emelâk yâkâlen biwine ki katban sâap yan biwi nângân nângânne manjuakmu yuwu otmâ manban. Yâkât den pat âlepne mem ge katban. Yawu otmâ lohimbinje yâkâlen biwiyenje katbi ya topne âlâlâ mângâyekmâ mem bâleyekminiwan. Yawu otyingiminiwan yamâ Kiristo ikne otbângiminiwan. Yawu otminiwan yan biwi nângân nângânne manjuakmu ki nângâmâk mângâyekminiwan.

¹⁴ Yakât otmâ Anitâne ikjahâk wawaenekmâ nângân nângânne mem pâronj pilânihiop. Yawu otmâ biwine mem hewewenj tuhumu Yesu Kiristohâlen biwinanje kepeiwan. Yawu otban yapâek yâk orop biwinetjanje hikuakmâ konohâk otmu manmâ gan yu. Yakât otmâ ikne komot nângâyingim honj bayingim gaman.

¹⁵ Bulâjanâk Yesu Kiristone nen lohimbi bâlenje sâarerenekmâ tosanenne pilâningiâk sâam Anitâne yâk hângângumu giop. Yakât nângâmunje bulâne otmu biwinenjanje Kiristohâlen kepeim mannom.

Nâne ninahât nângâmune dondâ gemap yakât yuwu sâamune nângâ.

¹⁶ Lohimbi kerekne otmunje bâlemu tosanenne orop manbin yakât Anitâne mumuhât pat kuningip. Yâhâ lohimbinje otjetâ bâleop ya wangim nâneâmâ dondâ otmune bâlemu tosa pato mewan. Yakât matne umatne dondâ membomgât dop olop. Yawu gârâmâ Kiristone biwine ikjan katbehât nângâm lohotjan otnihim matne ki nihiop. Nine topne yawu tap. Otmu lohimbinje yâkâlen biwiyenje katjetâ Anitâne manman kârikjahât pat kuyingiwuap. Yawu otmu Kiristone wawaenekmâ lohotjan otnihop yakât den pat ya lohimbinje nângâm Anitâ mepaenomai.

Otmu Ambonenje Anitâ konok ki ekmain.

17 Yâhâmâ tat tat kârikņe tatmâ gaopņak tatmâ gamap. Otmu tatmâ yâhâmbisâp. Yâkņe ki teteop. Otmu biatbuapgât dop gurâ ki tap. Lohimbi tuhuyelehowâmbâek kunnenņe tatmâ tihitnenņe otmâ gamap. Otmu yawuâk tihitnenņe otmâ yâhâmbisâp. Yakât otmâ heronņe nângâwanņim mepaem manmâ yâhânôm. Ya bonņanâk.

18 Nanne Timoteo, yuwu sâmunne nângâ. Lohimbi nombotņane Kiristohât den pat bulâņe ya kelanğatmâ bukulipyenņe kâsikum yinğimai sâm gâņe kuyinğirâ pillânômaihât nângâm nep sâm gihiwan. Emelâk Kiristohât komot ya yengât kunlipyenņe âi sâm gihim kungan mewi. Kungan mewi yan âi tuhurâ bulâņe girawu tetewuap yakât Wâtğât mâmâņahât Heakņe biwiyenņan katmu den ekgohowi. Den ekgohowi ya nângâm Kiristohâlen biwihanņe tiņâk kepeim yâkât den pat âlepņe ya lohimbi ekyongom manbuat. Yawu mandâ lohimbi âlâ me âlâņe mâtâp manğuhihine sâm otnomai yan kârihem kinbuat.

19 Yawu mandâ yanâmâ Wâtğât mâmâņahât Heakņe biwine ekmu ârândâņ oap yawu biwihanņe nângâwuat. Yâhâ lohimbi nombotņane Wâtğât mâmâņahât Heakņe biwinenņe ekmu ki ârândâņ olop yawu biwiyenņe nângâwi. Yawu gârâmâ biwiyenņe yawu nângâm yan Wâtğât mâmâņahât Heak ya betğunetâ biwiyenņe pâlâmņe otmu manmâ ari hiliwahonomaihât pat mansai.

20 Lok yâhâp, kutyetņe Himenai yet Alesande, yâkņe yawu otmâ Anitâ sâm bâlewanņim gawot. Yawu olowot yakât nâņe ketetyelekmune yaehen ari manmutâ Satanņe mângâeyelekmune mansawot. Otmu orotmemeyetņe bâleņe ya ekmâ nângâm âlâkuâk Kiristohâlen biwiyetņane kepeim mansetğât nanņan.

2

Kiristohât lohimbiņe menduhuaknomân yuwu otmâ mannom.

1-2 Gâņeâmâ Kiristohât lohimbi yengât kunyenņe mansat yakât yuwu sâmunne nângâ. Kiristohât lohimbiņe menduhuakmâ Anitâhât den ya alahum kiki meytigim mepaeyeleknomaiân ekyongorâ Anitâ yuwu sâm ulitgunomai. Lohimbi belângen manmaiņe nângâninginjetâ ârândâņ otmu manman sânduhân mannehât nângâm gawamangât lok kunņe otmu galemlipenņe ya tânyongoâk sâm Anitâ ulitgunomai. Otmu Wâtğât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otningimu Anitâhât tem lâuwannim mannomai. Yawu manmâ lohimbi ewe katyekmâ lohottņan mannom sâm Anitâ ulitgunomai. Otmu Anitâ ambonenņane lohimbi belângen manmai ya nen orop wawaenenekmâ tihitnenņe otmâp yakât nângâm ulitgunomai.

3 Yawu ulitğunetâ yanâmâ Anitâ Manman kârikņahât Amboņane nângâmu ârândâņ otbuap.

4 Lohimbi kerekņe Kiristohât den pat âlepņe ya nângâņetâ bulâņe otmu yâkâlen biwiyenņe katņetâ manman kârikņahât pat kuyinğiwuap yakât Anitâņe nângâmap.

5-6 Anitâ konok ambonenņe tatmap. Otmu Yesu Kiristo ikņak lohimbi kerek nengât toсахât otmâ ge kawenennan kinmu kuņetâ mumbuap sâm sâp kalop. Sâp ya ekmu ârândâņ otmu yanâk kuņetâ muop. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâņe yâkâlen biwiyenņe kepeimai yamâ Kiristonņe mem konohân tuhuyekmu biwiyenņe hikuakmâ konohâk otmu Anitâņe kaok nângâyinğimap. Otmu kuņetâ muop yan Anitâņe lohimbi kerek nengât tosa

pilâningim manman kârikñan torokatnenekbomgât nângâmap yakât topñe teteop.

⁷ Topñe yawuhât pâku lohimbî yengâlen ari Kiristohât den pat âlepñe kâsikum yingimune nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenâñe kepeim manñetgât yâkñe menekmâ aposolo âi sâm nihiop. Yâhâ gâñe nâhâitñe “Bulâñanâk eknohop,” yawu sâm den ekgohoan yu Kiristohât komot ekyongorâ nângânomai.

⁸ Kiristohât lohimbîñe wosapâ me wosapâ menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmaî ya yuwu sâm ekyongowuat. Lok nombotñanñe Anitâhât tem lâuwanñim bukulipyeñe orop ki sâm bâleanñim den kakñan sahanñimai. Galemlipyeñe yawuya katyekñetâ lohimbî yengât senyenñan kinmâ Anitâ yu yakât ulitgunomai.

⁹⁻¹⁰ Otmu imbilipyeñanñe Anitâhâlenâk biwinenñanñe kepeim tem lâuwanñim mansain sâmai. Ya lok âlâ me âlâñe yekñâlemaihât hâkyenñe tihitñe otmâ senñe âlâlâ sekñe âlep ãlep yanñe ki hâkyenñe meñâleaknomai. Otmu imbi ya bukulipyeñanñe yekñetâ yahalâkgât somotyenñe mendenñomai yan senñe âlâlâ sekñe âlepñe orop ki menduhum mendenñomai. Yawu otmâ loklipyeñe ewe katyekmâ amutyenñan mannomai. Yawu manmâ bukulipyeñe nembe kalem otyingim tânyongonomai.

¹¹⁻¹² Imbilipyeñanñe loklipyeñe yengât amutyenñan mannomaihât nanñan. Yakât otmâ lohimbîñe menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmaîân imbi âlâ me âlâñe yahatmâ senyenñan kinmâ den kâsikum yingine sâm otmâi yamâ kuyingiman. Yâkñeâmâ in denâk nângâm huruñ huruñ mannomaihât nanñan.

¹³ Orotmeme yawu otmâ mannomaihât sâm yingian yakât topñe yuwu. Emelâk Anitâñe lohimbî tuhuyelehop. Anjoânâmâ Aram sâm tuhuop. Yakât kakñan imbiñe, kutñe Ewa sâm, ya tuhuop.

¹⁴ Tuhuyelekmû manowot yamâ anjoân Satanñe Ewa kâitgumu Anitâhât den ya lonğâem otmu bâleop. Yakât kakñan Ewanñe lokñe ekumu yâkñe imbiñahât den watmâ yawuâk otmu bâleop.

¹⁵ Yakât otmâ imbilipyeñanñe Kiristohâlen biwiyenñanñe kepeim loklipyeñe yengât amutgen mannomai. Yawu manmâ nan baralipyeñe wawaeyekmâ tihityenñe otñetâ yanâmâ Anitâñe yekmû ârândânñe otmu manman kârikñahât pat kuyingiwuap. Otmu Kiristohâlen biwiyenñanñe yawuâk kepeim biwiyenñe galemahom manmâ bukulipyeñe yengât nângâyinginomai yanâmâ manman kârikñahât bulâñe ya menomai.

3

Kiristohât komot yengât kunlipyeñe

¹ Den bulâñe yuwu sâmune nângâ. Kiristohât komotñe lok âlâ me âlâ kunlipyeñe sâm katnenekmâ âi ninginñetâ hoñ bayingine sâm otmâi ya yengât Anitâñe nângâmû âlepñe otmap.

²⁻³ Lok yawuya yengât manmanyenñe yakât yuwu sâmune nângâ. To kârikñe ki nem biwi hâlim otmâi. Me ki kuk kânguruk otmâ lohimbî mem siriken soroken katyekmaî. Otmu tewetsenñahâlâk ki nângâmai. Yâkñe târârâhâk manñetâ ya yengât hakyenñan tosa âlâ ki tetewuap. Otmu bukulipyeñe lohotñan otyinginñetâ ya yengât nângâm “lok mulunñe” sâmai. Otmu Kiristohât komolân gâtñe âlâ me âlâ ya yengât nângâyingim nembe kalem otyingimai.

Otmu Anitâ yet Kiristo yetgât den pat topñambâek kâsikum lohimbi yingjetâ yâkñe nângâñetâ keterakyingimâp.

Otmu imbi yâhâp kalimbu ki meyekmai.

⁴ Biwiyenye galemahom kilik milik manmâ imbi naomlipyenye galemyongom tihityenye otñetâ imbi naomlipyenyañe ewe katyekmâ tem lâuyingimai.

⁵ Yawu gârâmâ yawu ki otmaiñe Kiristohât komot yengât galem katyekdâ yâkñe lohimbi ki tihityenye otmâ hoñ bayinginomai.

⁶ Otmu torokatmâ sâwe. Emelâk Satanñe ikñjahâlâk nângâmu yahatmu otmâ hilipguop. Otmu lok âlâ me âlâñe Kiristohâlen biwiyenye katñetâ sâp kâlep ki otmu manmâ gai. Lok yawuya galem katyekdâ yâkñe Satanñe olop yawu otmaiñetâ kunlipyenye sâm ki katyekbuat.

⁷ Otmu lohimbi belângen manmaiñe sâm bâleyingjetâ biwiyenye kum Satangât pañgoñân kionmaiñetâ Kiristohât lok âlâ me âlâhât nângâyingjetâ yahatmu eweyingimai lok yawuya kunlipyenye sâm katyekdâ kinnomai.

Kiristohât komot yengât hoñ bawalipyenye

⁸ Aiop, lok âlâ me âlâñe Kiristohât komot hoñ bayingjet sâm mem katyekbuat ya yengât yawu sâmune nângâ. Yâkñe biwiyenye galemahonjetâ manmanyenye kelihakmu lohimbiñe yekmâ ewe katyekmai. To kârikñe ki nemai. Me den perâkñe ki sâmai. Me bukulipyenye yengât iri sikumyenye ki ekñâlem kâityongom meyingimai.

⁹ Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe nângân nângânyenye mem pâron pilâyingimu Kiristohât den pat âlepñe topñambâek nângâm yâkâlen biwiyenyañe tiñâk kepeim manmai. Otmu Anitâñe biwiyenye ekmu ârândâñ otmap yawu biwiyenyañe nângâmai.

¹⁰⁻¹² Yâkñe imbi yâhâp kalimbu ki meyekmai. Otmu imbi naomlipyenye galemyongom tihityenye otñetâ manmanyenye kelihakmap. Imbilipyenyañe gurâ Kiristohâlen biwiyenyañe kepeim yâkât nep tiñâk mem lohimbi hoñ bayingimai. To kârikñe ki nemai. Me den guruk me den belângen ki sâmai. Yawu manmâ biwiyenye galemahonjetâ manmanyenye kelihakmu lohimbiñe yekñetâ yahatmu eweyingimai. Lok yawuya yengât kutyenye katdâ Kiristohât lohimbiñe manmanyenye ekñetâ ârândâñ otbuap. Yâkñe manmanyenye ekñetâ yawu otmu yanâmâ mem katyekdâ lohimbi hoñ bayinginomai.

¹³ Otmu yâkñe âlõngo lohimbi hoñ bayinginomai yanâmâ lohimbiñe ewe katyekmâ nângâyingjetâ yahatbuap. Otmu yâkñe Kiristohâlen biwiyenyañe kepeim tem lâuwanñim mansai yakât topñe sâm haok tuhum lohimbi belângen manmai ekyongomai. Yawu.

Yesu Kiristo yâkât topñe.

¹⁴ Sâp ki kâlep otmuâk kapi yu pilâm gâhâlen takamune enâkmâ den otdomgât nanñan.

¹⁵ Yawu gârâmâ mâtâp ki tetenihiwuap otmuâmâ pepa kulemgum katgihan yu sâlikum nenñe buku orañgim orotmeme girawu otmâ manmunñe Anitâñe nângâningimu ârândâñ otmap yakât Kiristohât lohimbi ekyongorâ nângânomai. Anitâ Manman Amboñyañe nen Kiristohât lohimbi orop tatmap. Yakât otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya mem biwinenñan katmu nenñe Kiristohât den bulâñe ya topñambâek nângâm lohimbi kâsikum yinginomgât dop tap.

¹⁶ Anjoân lohimbiñe Yesu Kiristohât topñe ki nângâñetâek Anitâñe hângângumu ge nengât toсахât otmâ kawenennan kinmu kuñetâ muop.

Yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmap. Yakât nâŋgâmunŋe bulâŋe oap.

Yâkŋe lok otmâ hânân ge hohetnennan manmu kuŋetâ muop. Mumu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yakât otmâ yâkât nâŋgâmunŋe Anitâhât nanŋe tâŋ tâŋâk otmap. Yâkŋe olop miop ya Anitâhât aŋelolipŋaŋe ekŋetâ âlâ kândâkdâ olop. Aposololipŋaŋe topŋe katmâ yâkât den pat âlepŋe sâŋ haok tuhuŋetâ lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeimai. Otmu himbimân âwurem yâhâmu Anitâ orop tawot.

4

Lok perâkŋe yeŋgât topyeŋe

¹⁻² Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe den âlâ biwinan kalop ya sâŋ tete-mune nâŋgâ. Gâmâlâk lok nombotŋaŋe Kiristohât lohimbi yeŋgâlen taka den perâkŋe ekyongonŋetâ nâŋgâŋe nombotŋaŋe hionjakmâ yeŋgâlen torokatno-mai. Lok yamâ weke bâleŋe me senduk banearâŋe kakyeŋan memu biwiyeŋe kârikŋe otmu den perâkŋe sâŋ bukulipyenŋe kâityongonomai. Kâityongonŋetâ bukulipyenŋe Kiristo betgum yeŋgâlen torokatnomai.

³ Lok perâkŋe yaŋe orotmeme âlâlâŋe mem bâlenenekmap sâŋ lohimbi ki miaknom sâŋ samut katmai. Me sot âlâlâ ki nenom sâŋ samut katmai. Samut katmai yamâ dondâ otmâ hilipgumai yakât yuwu sâŋmune nâŋgâ. Anitâŋe sot âlek âlek yamâ neneŋeâk hârok sâŋ katningiop. Nenŋeâmâ sot ketetmâ “Yuâmâ neneŋe” otmu “Yuâmâ ki neneŋe” yawu ki sânom. Nen Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim yâkât den bulâŋe watmainŋe sot âlek âlek nem Anitâ mepaemain.

⁴⁻⁵ Otmu Anitâŋe wuân me wuân kalop yamâ âlepŋeâk hârok. Nenŋe wuân me wuân nene sâŋ otnom yamâ aŋgoân Anitâ mepaem yanâmâ nenom. Yawu otnom yanâmâ Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otbuap.

Timoteoŋe yuwu otmâ hoŋ bayiŋgiâkgât kulemguoŋe.

⁶ Kiristohâlen biwihe kalonâmbâek nenŋe yâkât den kâsikum gihimunŋe nâŋgâŋe heŋgeŋgum biwihan katmâ manmâ gat. Yakât otmâ den ekgohoan yu nâŋgâŋe heŋgeŋgum Kiristo hoŋ bawangim yâkât den yu bukulipge kâsikum yiŋgiwuat yan Kiristoŋe gekmu ârândâŋ otbuap.

⁷ Yâhâ lok biwiyeŋambâ nâŋgân nâŋgân tâŋât topŋe topŋe tetemap yakât gâ orop alahune sâŋ otnomai yanâmâ ki nâŋgâyiŋgiwuat. Gâŋe Anitâhât tem lâuwangirâ gekmu ârândâŋ otbuap yakât nâŋgârâ keterahâkgât den âlâen hâŋm sâŋmune nâŋgâ. Lok sihan kiŋitŋe orowâkŋe sururuk sânomai. Yawu otnomai yakât nâŋgâŋe wâtyeŋe houŋ sâmapgât inânŋan dop miakmâ yâhâmai. Yakât dopŋeâk biwihe houŋ sâmapgât Anitâhât den biwihan katmâ lâum manmâ yâhâwuat.

⁸ Wâtneŋe kâriheâk sâŋ inânŋan dop miakmain yamâ âlepŋe. Yâhâ biwinenŋe Anitâhâlen kârihem kinâk sâŋ sâp yupâek yâkât den biwinenŋan katmâ lâum manmâ yâhânom yamâ âilonŋo. Yawu otnom yanâmâ manman âlepŋahât bulâŋe âlâlâ teteningimu biwinenŋe sânduk sâmu mannom. Otmu hâmbâi Anitâŋe sâp patoen manman kârikŋan torokatnenekmu manmâ yâhânom.

⁹ Den ekgohoan yu nâŋgârâ bulâŋe otmu yukât biwi yâhâp ki otbuat.

¹⁰ Den yu nângâmunje bulâne otmap. Anitâ Manman ambonaje lohimbi kerek menenekmâ manman kârikjan katnenekmu mannomgât dop tap. Yawu gârâmâ yâkâlen biwinenjanje kepeim manmain nenâk menenekmâ manman kârikjan torokatnenekmu mannom. Yakât nângâm yâkâlen biwinenjanje tiñâk kepeim hoñ bawanjim hâhiwin kakjan manmain.

¹¹ Den sârn aran yu Kiristohât lohimbi kâsikum yingirâ lâum mannomai.

¹² Lohimbi nombotjanje gâhât nângânetâ gemu “naom tipine” sârnaihât lohimbi senyenjan manmâ biwihe galemahom hejengum Kiristohât tem lâuwajim manbuat. Yawu manmâ den lohotjan ekyongowuat.

¹³ Sâp kâlep ki otmuâk gâhâlen takawom. Yakât otmâ yuwu otmâ mambotnihim manbuat. Lohimbihe menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyeleknomaiân miti kâsikum yingirâ nângânomai. Otmu den ya tâñ tâñâk watmâ orotmeme wuân me wuân otmâ manjetâ Anitâje yekmu ârandâñ otbuap yakât ekyongom mem hewewej tuhuyekbuat.

¹⁴ Timoteo, emelâk Kiristohât komot ya yengât kunlipyenaje âi sârn gihim kungan mewi. Kungan menjetâ Wâtgât mâmâñahât Heakje mâmâñe otgihimu âi girawu mendâ bulâne tetewuap ya yâkje biwiyenjan katmu sârn tetem eknongowi. Bulâne ya teteâk sârn âi yakât biwihañe tiñâk mem tuhuwuat.

¹⁵ Emelâk Wâtgât mâmâñahât Heakje mem hewewej tuhuhekmu Kiristone olop miop yawuâk otbeâk nângâm otdâ gekmunje tipine âlepje olop. Benje yakâlâk nângâm manmâ gat yakât otmâ tat tat memeh ekmunje âilonjo oap. Otmu yâkâlen biwihañe tiñâk kepeim manmâ yâhâwuat ya ekmâ Anitâ mepaenom.

¹⁶ Kiristohât den ya kelangatmâ kâsikum yingiman sârn biwihe galemahom manbuatgât nanjan. Yiwerenje yu âi mem mansat yawuâk torokatmâ Kiristohât den kâsikum yingirâ lohimbihe yâkâlen biwiyenjanje kepeim manmâ yâhânomai. Yawu otmâ gâ orop meyekmâ manman kârikjan katyekmu mannomai.

5

Timoteone yuwu otmâ Kiristohât komot galemýongoâkgât Paulone kulemguop.

¹⁻² Gâñe Kiristohât lohimbi yengât kunyenje otmâ galemýongom mansat. Yakât otmâ yuwu otyingiwuatgât nanjan. Lohimbi âlâ me âlâñe otjetâ bâlemu den kâwâ kârik ki otyingiwuat. Lohimbi somboñe otjetâ bâlewuap otmuâmâ âwâhe mâmâhe ewe katyelekmâ lohotjan otyigitmat yawuâk otyingiwuat. Me lohimbi nombotjanje otjetâ bâlewuap otmuâmâ imi atalipge me wârâ toulipge lohotjan otyingimat yawuâk otyingiwuat. Yâhâ imbi yâhâmâ esep esewâk otyingiwuat.

Imbi kambut ya yengât sâop.

³ Imbi kambut nombotje hep torehenlipyenje bia me nimnaom barak manmai yanje umburuk manmaiñât Kiristohât komot ekyongorâ tihityenje otnomai.

⁴ Yâhâ imbi kambut âlâñeâmâ nan baralipyenje me helipyenje orowâk manmai. Yâkje mâmâlipyenje me buwulipyenje yengât tihityenje otmâ hoñ bayinginetâ Anitâje yekmu ârandâñ otbuap. Yawu otnomai yan emelâk ñañayenjan âwâ mâmâlipyenjanje me buwulipyenjanje tihityenje otbi yakât matje yâku sombo otnomaiân tihityenje otnomai.

5 Yâhâ imbi kambut nombotņe hep torehenlipyeņe bia me nimnaom barak manmai yâkņeâmâ Anitâņe nâņgâņingiâk sâm haonņmâ ârândâņ ulitgum mepaemai.

6 Aiop benņe, imbi kambut nombotņe âlâņeâmâ “umburuk otmâ umatņe kakņan manmaiâ kâwâ konda otmâ yapâ tewetsenņe mem dâimai. Kambut yawuyaye yawu manmai yamâ biwiyenņe mumu hiliwahonomaiâ pat manmai.

7 Lohimbi belângen manmaiņe Kiristohât lohimbi sâm bâleyiņgimaihât imbi kambut manmanyenâhât den ekgohoan yu gâņe sâm tetem ekyongorâ tem lâunihijetgât naņgan.

8 Kiristohât lohimbi âlâ me âlâņe yeņe hep torehenlipyeņe me sese buwulipyeņe ki tihityeņe otmai yaņeâmâ Kiristo betgum lohimbiņe Anitâhâlen biwiyenņe ki kepeim manmai yawu otmai. Yakât otmâ Anitâņe yekmu dondâ bâlemap.

9 Aiop, imbi kambut âlâ me âlâņe Kiristohât komot hoņ bayiņgine sâm otmai ya yengât yuwu sâmune nâņgâ. Embâņâmbâek imbi kambutņe nep tuhum Kiristohât komot hoņ bayiņgim gai. Ya yengât kutyenņe kulemgum katdâ tatmu tewetsenņe memai. Otmu imbi kambut ondop yâk yengâlen torokatņetâ kutyenņe kulemguwuat yamâ yuwu. Imbi kambut âlâ me âlâhât yambuyenņe 60 otyiņgiap ya yengât kutyenņe kulemguwuat. Yâhâ lok yâhâp kalimbu ki meyekbi.

10 Orotmemeyenņe âlepņe yuwu otņetâ Kiristohât komotņe mepaeyekmai. Nan baralipyeņe âilonņo galemyongom heņgenņum gawi. Otmu lomba takanņetâ emetyenņan dâim yâhâ katyekņetâ tatņetâ sot um yiņgiminiwi. Otmu hewewenņ otmâ âi âlek âlek mem Kiristohât komot hoņ bayiņgim gai. Otmu umatņe âlâlâ lohimbi kakyenņan yâhâmap yan hewewenņâk tânyongomai. Imbi kambut yawu manmâ gai ya yengât kutyenņe kulemguwuat.

11 Yâhâ imbi kambut hâkyenņe heroņe mansai yamâ kutyenņe ki kulemguwuat. Yamâ topņe yuwuhât. Loklipyeņe bâleņetâ Kiristohât nâņgâm yâkât komot hoņ bayiņgine sâm biwiyenņe katmai. Yawu otmai yamâ gâmâlâk lok yekmâ biwiyenņe pârâk pilâm Kiristohât nep pilâm lok meyekmai.

12 Kiristohât nep tuhonom sâm biwi katbi ya pilai yakât nâņgâņetâ biwiyenņan hâumu gorâ kakņan mannomai.

13 Otmu kutņan hilâm im tatnâ emet ârândâņ yâhâm gem den golâ, me buku âlâhât den guruk, me den belângen sâsâ yawu sâņetâ dondâ bâlewuap.

14 Yawu otmaihât Kiristohât komot yuwu sâm ekyongohât naņgan. Lohimbi nombotņe belângen manmaiņe Kiristohât komot ya yengât sâm bâleyiņgimaihât imbi kambut yawuyaye lok miakmâ mannomai. Yawu otmâ nimnaomlipyeņe mem ga katyekmâ galemyongom heņgenņum yan tat tat memeyenņe âilonņo teteyiņgiwuap.

15 Yâhâ imbi kambut nombotņeâmâ manman âlepņahât mâtâp ya pilâm Manman bâleņahât Amboņe Satan yâkât mâtâp watmai.

16 Otmu Kiristohât komolân gâtņe imbi âlâņe ikņe hep torehenņe âlâņe imbi kambut mansap yakât tihitņe otmâ tânguâkgât naņgan. Tihitņe otbuawân Kiristohât komotņe hewewenņ otmâ imbi kambut nombotņe hep torehenlipyeņe barak manmai ya tânyongoņetâ âilonņo otbuap.

Kiristohât komot yengât galem ya yengât sâop.

17-18 Kiristohât komot yengât galemlipyenê nepyehâhât hâmenê yingjetâ menomaihât yuwu sâmunê nângâ. Emelâk Anitâne girem den âlâ Mose ekumu kulenguop ya yuwu tap.

“Bulimakaonê nep tuhuyingiwuap yan sot bulânê nemap sâm lauê ki sâhâm manjunomai.”

Otmu âlâmâ yuwu tap.

“Lok âlâ me âlânê nep tuhuyinginomai yakât hâmenê yingjetâ ârândân otbuap.”

Den yawu tap. Yakât otmâ Kiristohât komot yengât galem katyekmâ âi yingwi yaê âi ya mem den pat âlepê ya lohimbi belângen mansai ya ekyongomai, me Kiristohât komot den kâsikum yingimai ya yengât âi ekjetâ âilongo otmu hâmenê pato yinginomaihât nanjan.

19 Otmu lok yâhâp me amon yanê galemlipyenê yengât topyenê teteâkgât sâm hâreyingine sâm otnomai yan denyenê ikñiâk ikñiâk sânetâ konok otbuap yamâ nângâyingiwuat. Yâhâ lok konokê ikñiâk sâwuap yamâ ki nângâwanjiwuat.

20 Otmu galemlipyenê âlâ me âlânê orotmeme bâlenê otnomai yamâ meyekmâ lohimbi yengât senyenân katyekmâ sâyingiwuat. Yawu otyingirâ yan lohimbinê ya ekmâ manmanyenê galemahonomai.

21 Nânê Anitâ yet Yesu Kiristo otmu anelolipyetê koko salehâk ya yengât senyenân kinmâ yuwu sâmunê nângâ. Galemlipyenê âlâ me âlâhât den sâm hâreyingiwuat yan den ekgohooan yu tâñ tâñâk watbuat. Yawu watmâ lok âlâhât nângârâ yahatmu, âlâhât nângârâ gemu yawu ki otbuat. Den sâm hâreyingirâ Anitâne nângâmu ârândân olâkgât târârâhâk sâwuat.

22 Galemlipyenê âlâ me âlânê otjetâ bâleop ya yengât den sâm hâreyingirâ nângânetâ han sâyingimu manmanyenê kelihakmu mansai. Lok yawuya in yawu ki meyekjetâ Kutdâhât âi witgum tuhunomai. Manmanyenê ekdâ ârândân otmu yâhâpê âi sâm yingiwuat. Yawu gârâmâ âi in yawu yingirâ âlâkuâk otjetâ bâlewuap yakât tosa yamâ lohimbinê gâhâlen sâm gâitnomai.

23 Otmu tep kombohahât otmatgât wain to tipinê nembuat.

24 Lok nombotjanê bukulipyenê yengât senyenân kinmâ otjetâ bâlemap ya yengât topyenê nângâmai. Lok yawuya meyekmâ den âiân katyekjetâ sâm hâreyingiwualân emelâk topyenê nângâwan sâwuat. Yawu gârâmâ lok nombotê âlânêâmâ topyenê kurihiakmâ manmai. Yâhâmâ âi pâi tuhuyeknomai yanâk topyenê mem tetewuat.

25 Otmu lohimbi nombotjanê lohimbi senyenân kinmâ orotmeme âlepê otjetâ ekmai. Yawu gârâmâ lohimbi nombotjanê orotmemeyenê âlepê otmai ya ekmâ bukulipyenê mepaeyekmai sâm orotmeme âlepê ya tihângen otmai. Yamâ lohimbi âlâ me âlânê ya nângâm sâm haok tuhumai. Yawu otmai yanê tihâk tatbuapgât dop ki tap.

6

1 Âi lok yengât sâmunê nângâ. Kiristohât lohimbi ya den kâsikum yingimain yakât lohimbi belângen nommainê den ya nângânetâ helekê otmu Anitâ sâm bâlewanjimaihât âi lok nombotê Kiristohâlen biwiyenê katmainê kunlipyenê eweyingim lauyenê lâum kinmâ âi tuhuyinginomai.

2 Yâhâ kunlipyenê Kiristohâlen biwiyenê kepeim manmai otmuâmâ âi loklipyenê ya ki holanyekjetâ ari yenê nângân nângân watmâ galemahom mansai. Yakât otmâ âi lok yanê kunlipyenê ki sâm bâleyinginomai. Yâhâ

kunlipyeŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim manmai yâhâmâ Anitâŋe nâŋgâyiŋgimap. Yakât nâŋgâm âi lokŋe âi kârikŋeâk mem kunlipyeŋe hoŋ bayiŋginomai. Den ekgohoan yu kâsikum yiŋgirâ nâŋgâm manŋetgât nanŋan.

Senŋe âlâlâ ki ekŋâlem miaknehâlâk nâŋgânôm.

³ Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe den âilongo aposololipŋe kâsikum yiŋgiminiop yakât nâŋgâmunŋe bulâŋe otmap. Yâkât otmâ lohimbi den ya kâsikum yiŋgimunŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmap. Yâhâ lok nombotŋe den ya nâŋgâŋetâ ki ârândâŋ oap sâm yeŋe enŋatyenŋeâk watmâ den ondop kâsikum yiŋgimai yamâ dondâ bâlemap.

⁴ Lok yaŋeâmâ yeŋahât nâŋgâŋetâ dondâ yahatmap yamâ den kâsikum yiŋgimai yakât toŋŋe hâum pâŋgumai. Yakât otmâ bukulipyeŋe orop den kakŋan sahaŋŋinehâlâk nâŋgâmai. Yawu otmâ nâŋgâm bâleanŋim hâiakmâ sâm ge karakmai. Otmu hioŋjakmâ den belâŋgen sâm hakyenŋan sahaŋgimai.

⁵ Yawu otmâ den bulâŋe pilâm biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe mem helenŋe tuhuakmai. Otmu lohimbiŋe tewetsenŋe ningiŋetâ hâk sânduhân mannehâlâk nâŋgâm den kâsikum yiŋgimai.

⁶ Nenŋe Kiristohâlen biwinenŋe kepeimain. Yawu otmâ senŋe âlâlâhât ki ekŋâlem manmain yanâmâ Anitâŋe biwi sânduhân katnenekmu biwinenŋe ârândâŋ otmap.

⁷ Kândikum mâmâlipnenŋe menenekbi yan tepeŋembâ hâk barak tetewin. Dop yawuâk hâmbâi mum yan hân yu pilâm senŋe âlâlâ ki miakmâ arinom.

⁸ Yakât otmâ yuwu nanŋan. Anitâŋe sot, me pet sâŋgum, me senŋe âlâlâ ya ningimu dopnenŋanâk mem manmain. Otmu “Getek âlâ ningiap,” sâm ki dwaenom.

⁹ Lohimbi nombotŋe senŋe âlâlâ ekŋâlem miakmâ hâk sânduhânâk manne nâŋgâmai. Yawu nâŋgâmai yamâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe hâlim milim otmu bâleŋahât paŋgoŋân kioŋmai. Otmu yeŋahâk yapâ ki holaŋjaknomai. Yakât otmâ yanâk tatmâ hiliwahonmai.

¹⁰ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe senŋe âlâlâ ekŋâlem miakne sâm otmâi ya yeŋgât biwiyenŋembâ nâŋgan nâŋgân bâleŋe âlâlâ tetemap. Ya watmâ orotmeme kiŋgoŋ otmâi. Yawu otmâ Kiristohât lohimbi nombotŋe yakât mâtâp pilâŋetâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe orotok sâmu gorâ kakŋan manmai.

Pauloŋe Timoteo den ekuop.

¹¹ Nanne Timoteo, Anitâŋe meŋgekmu hoŋ bawanŋim mansat. Yakât otmâ gâŋeâmâ orotmeme bâleŋe âlâ me âlâ ekmâ betbaŋgiuwat. Yawu otmâ Anitâŋe gekmu ârândâŋ olâk sâm yâkâlen biwihaŋe tiŋâk kepeim tem lâuwanŋiwat. Otmu Kiristohât lohimbi nâŋgâyiŋgim lohotŋan otyiŋgiuwat. Otmu lohimbi belâŋgen manmaine mâtâp manguhihine sâm otnomai yakât nâŋgârâ ki sâtŋe otmu biwihe houŋ sâwuap.

¹²⁻¹³ Emelâk Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewenŋe tuhuhekmu Kiristohâlen biwihe kalon yan nen Kiristohât lohimbi sennenŋan kinmâ “Kutdâne Yesu Kiristo konok hoŋ bawanŋim manbom,” sâon. Yawu sâon yan Anitâ Manman Amboŋe otmu nanŋe Yesu Kiristoŋe nâŋgâhilihimitâ ârândâŋ olop. Emelâk embâŋân Yesu Kiristo ikŋak kiap âlâ, kutŋe Pontio Pilato sâm, yakât senŋan kinmâ Anitâ orop topyetŋe konohâk tap ya ekuop. Anitâ yet Kiristo yâk yetgât sâtgât otmâ yuwu sâmune nâŋgâ.

¹⁴ Yesu Kiristoŋe âwurem ge menenekbuap yakât sâp utâpŋuap. Yakât mambotnomân lohimbije manmange ekŋetâ bâlemu Kiristohât den pat mem ge katmaihât biwihe galemahom târârâhâk manbuat. Yawu manmâ âi gihiwin ya tinjâk membuat.

¹⁵ Anitâ yahat yahatŋe, lok topŋe topŋe manmâ gai ya yengât kunyeŋe. Otmu lok kutdâ ya yengât kunyeŋe pato. Yâkŋe konok ambonenŋe otmâ tihitnenŋe otmap. Yakât otmâ nâŋgâwanŋimunŋe âlâ kândâkdâ otmap. Kiristoŋe âwurem ge menenekbuapgât sâp kalop ya ekmu ârândâŋ otbuap yanâmâ âwurem ge menenekbuap.

¹⁶ Anitâ Manman Amboŋe ikŋjâk koko salehâk tatmap. Yakât otmâ ikŋjak tatmawân laŋinŋe ya lok âlâ me âlâŋe eknomgât dop âlâ ki tap. Ikŋe konok kunnenŋe tatmâ tihitnenŋe otmâ yâhâmbisâpŋgât heronŋe nâŋgâwanŋim mepaem manmâ yâhânom. Ya bonŋanâk.

Lohimbi iri sikumyeŋe orop mansai ya yengât sâop.

¹⁷ Lohimbi iri sikumyeŋe orop mansai ya yuwu sâm ekyongowuatgât nanŋan. Iri sikumyeŋe biatyinŋiwuap. Yakât otmâ hâkyeŋe mepaeakmâ iri sikumyeŋe miakmâ hâk sânduhân manne sâm biwiyenŋe yanâk ki katnomai. Anitâ Hop Samba Amboŋaŋe tihitnenŋe otmâ lâtpnongomap. Yâkŋe yawu otmap yakât biwiyenŋe yâkâlenâk kepeim heronŋe nâŋgânomaiahât nanŋan.

¹⁸ Yawu mannomai yan tepyeŋe hewewenŋ otmu lohimbi umburuk manmai ya tânyongoŋetâ Anitâŋe yen yekmu ârândâŋ otbuap.

¹⁹ Yakât bulâŋe Yesu Kiristoŋe âwurem gewuawân meyekmâ manman kârikŋan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

Den bâiŋe sâop.

²⁰ Nanne Timoteo, emelâk Kiristohât den lohimbi kâsikum yinŋiwuat sâm âi gihiwan ya biwihanŋe tinjâk mem tuhuwuatgât nanŋan. Otmu lok nombotŋaŋe lokgât nâŋgân nâŋgân tâŋât watmâ den kakŋan sahanŋimai. Lok yawuyaye gâ orop den yawu alahune sâm otŋetâ ki nâŋgâyinŋiwuat. Yâkŋe topŋambâek nanŋain sâmai yamâ sâm hilipgumai.

²¹ Lok nombotŋaŋe yawu otmâ Kiristohât mâtâp pilâwi. Bâiŋ.

Anitâ gâ orop talâkgât nanŋan.

Nâ âwâhe,
Paulo

2 Timoteo Pauloŋe Timoteohât ekap betŋan kulemguop.

O nanne Timoteo,

¹ Nâmâ Paulo. Anitâ ikŋahâk Yesu Kiristohât aposolo sâŋm âi nihimu mem mansan. Kiristo orop biwinennaŋe kepeiakmâ konohâk otmu Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuningimu tap. Yakât den pat lohimbi hânŋan kulemŋan mansai yengâlen ari ekyongowehât Kiristone hânŋannohop.

² Otmu den pat ya ekgohomune nânŋârâ bulâŋe otmu nanŋe âwânŋe tânahomawot yakât dopŋeâk tânahom yâkâlen biwinetŋaŋe kepeim hoŋ bawanŋimait. Gâhât nânŋâm Anitâ yuwu sâŋm ulitguman. “O Awonŋ, gâŋe Kutdânenŋe Yesu Kiristo orop Timoteo nânŋawanŋim tihitŋe otmutâ biwinŋe sânduk sâekgât ulitgohoan.” Yawu sâŋm ulitguman.

Pauloŋe Timoteo mem hewewey tuhuop.

³ Tâmbâlipnaŋe Anitâ hoŋ bawanŋim gaminiwi dop yawuâk nâŋe gurâ hoŋ bawanŋim gan. Hoŋ bawanŋimune Wâtŋât mâmânŋahât Heakŋe biwine ekmu ârândânŋ otmap yawu nânŋâman. Otmu omoŋe hilâmŋe Anitâ ulitguman yan gâhât nânŋâm ulitguman.

⁴ Emelâk Epeso kapiân tatmâ biwinetŋaŋe kepeiakmâ manmâ dondâ iseŋŋiwit yakât gâhât nânŋâhiihiman. Yâhâpŋe eŋakmâ tep hero nanŋanŋiromgâlâk nânŋâman.

⁵ Emelâk buwuhe, kutŋe Loisi sâŋm, yâkŋe Kiristohâlen biwinŋe kepeim manminiop. Otmu mâmâhe, kutŋe Yunike, yâk gurâ yawuâk. Yakât otmâ gâŋe yawuâk yâkâlen biwihanŋe kepeim manmâ gat yakât gâhât nânŋâm eŋgat yâhâp ki otman.

⁶ Yawu nanŋan yakât otmâ emelâk Kiristohât komot yengât kunlipyene orop âi sâŋm gihim kungan mewin sâp yapâek Wâtŋât mâmânŋahât Heakŋe mâmâŋe otgihimu âi mendâ bulâŋe tetem gap. Otmu bulâŋe yawuâk tetem yâhâwuapgât kârihem kinmâ âi ya biwihanŋe mem tuhuwuat.

⁷ Nenŋe Anitâhâlen biwinennaŋe kepeimunŋe lohimbi nombotŋaŋe umatŋe âlâlâ ningimai. Yawu otŋetâ biwinennaŋe orotok sâmapgât ikŋe Wâtŋât mâmânŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu biwinennaŋe galemahom lohimbi lohotŋan otmâ buku otyingimain.

⁸ Kiristohâlen biwine kinmap ya ki kurihim manmâ gaman. Yakât otmâ Kiristohât den pat âlepŋe lohimbi ekyongomune ya lok nombotŋaŋe nânŋanŋetâ gemu bet pilâm pâi emetŋan mem katnekŋetâ manmâ gan. Otmu gâŋe yâkâlen biwihanŋe kepeim nâ orop tânahom den pat âlepŋe ekyongom gawit ya ki kurihim manbuat. Yawu manmâ lohimbi den pat ya ekyongorâ nânŋâm biwiyene yâkâlen katŋetgât nanŋan. Yâhâ lok nombotŋaŋe den ya nânŋâm hâkânŋ otmâ mem âlâlâ tuhuheknomai yan Anitâhât wâtŋan kinmâ ki lohotŋe otbuat.

⁹⁻¹⁰ Anitâŋe hân hibim ki kândikyotgowân Yesu Kiristo hânŋangumu ge nen Anitâhât lohimbi menenekmâ manman kârikŋan katnenekbuap ya sâŋm kalop. Yakât otmâ nenŋe otbin mewin yakât ki nânŋâop. Ikŋe eŋgatŋeâk otmâ Kutdânenŋe Yesu Kiristo hânŋangumu ge sâreerenekmâ kawenennaŋan kinmu

kujetâ muop. Muop yamâ benje mumunjabâ mem yahatmu Mumuhât Amboje Satan ya mem ge katmâ manman kârikje mem teteningiop. Yakât den pat âlepje eknongonjetâ nângâwin yan Wâtgât mâmâjahât Heakje mem hewewej tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenna je kepeiwin. Yawu otmunje Anitâje nine nanne baratne sâ m manman kârikjahât pat kuningiop.

¹¹ Otmu nâje den pat âlepje lohimbî kâsikum yingiwêhât Anitâje aposolo âi sâ m nihimu mem mansan.

¹² Âi yu mem lohimbî den pat âlepje kâsikum yingimune yakât menekmâ pâi emetjan katneketâ hâhiwin kakjan mansan. Yawu mansan yamâ Kiristohâlen biwinaje tinjâk kepeim mansan. Yakât otmâ âi nihiop yu biwinaje mem tumum manmâ yâhâwomgât mâmâje otnihimap. Otmu yawuâk mâmâje otnihimu âi yu tumum manmâ yâhâm yanak mumbom. Otmu hâmbâi Kiristone âwurem ge menenekbuawân âi yukât hâmenje nihimu membom yakât nângâm biwi yâhâp ki otman.

¹³ Kiristohât den bulâje yakât mâtâpne nângâm hengenjuhât den kâsikum gihim gan. Den mâtâpne ya ki tâpikgum gike nângân nângân watmâ lohimbî kâsikum yingiwuat. Yawu otmâ Kiristo orop biwiyetnaje kepeiakmâ konohâk otmu Anitâje manman kârikjan katgekuap yakât biwi yâhâp ki otmâ lohimbî hoj bayingiwuat.

¹⁴ Wâtgât mâmâjahât Heakje biwinenna ge tatmapne mâmâje otgihimu Kiristohât lohimbî ikne den pat kâsikum yingim mem hewewej tuhuyekbuat sâ m âi gihiwin. Ya biwihaje tinjâk mem tuhuwuatgât nanjan.

¹⁵ Emelâk topje katmâ den âiân katneki yan Asia hân ambolipnaje tânnohonet sâ m ekyongowan yamâ yâkne nâ ki tânnohowi. Sâp yan bukuyâhâtnetje, kutyetnje Pihelo yet Hemohene, yâkne betnohom âlâengen ariowot.

¹⁶⁻¹⁷ Yawu gârâmâ bukunetje âlâ, kutje Onesiporo, yâkne konok Epeso kapi pilâm Roma kapi yuân takaop. Taka pâinnekmâ kapi hawamgum yâhâm giop. Yâhâ nâmâ pâi emetjan tatmune yan taka mem tetenehop. Mem tetenekmâ pâi emetjan yâhâmune girawu me girawu tuhuneknomai yakât nângâm ki gorâwanjiop. In tihitje bia pâi emetjan gam nekmu orowâk tatmâ den huhum biwine mem hewewej tuhuop. Otmu Kutdânennaje yâkât imbinje naomje yengât nângâyingim tihityenje olâkgât ulitguman.

¹⁸ Hâmbâi sâp patoen Kutdânennaje âwurem ge menekmu Anitâje biwinenjahât topje ek mâ otbin mewin yakât matnje kâpekningiwuawân Onesiporohât nângâwanjiuwap. Emelâk gâ orop Epeso kapiân manmâ Kiristohât den kâsikum yingiminiwit yan yâkne tânotgominiop ya nanjat.

2

Timoteone Kiristo hoj bawanjiuwagât Pauloje sâop.

¹ Nanne, Timoteo, emelâk Pihelo yet Hemoheneje Kiristohât âi pilâm ariowot yawu ki otbuat. Gâjeâmâ Yesu Kiristohât wâtjan kinmâ kârihem hoj bayingim manbuat.

² Otmu nâje Kiristohât den pat âlepje ya lohimbî kâsikum yingiwân yan gâ orowâk tatmâ nângâm gawi. Otmu âi gihiwan yakât dopjeâk gâku yawuâk lok nombotje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manmaije lohimbî den kâsikum yinginomaihât meyekmâ âi sâ m yingiwuat.

³⁻⁴ Otmu Kiristohât tem lâum âi târârâhâk mem manbuat yakât den âlâen hâum yuwu sâ mune nângâ. Hep beroneâmâ kunlipyenne je yekjetâ ârândân

olâk sârn yâkne den sârnai ya watmâ ari otjetâ dopnjan otmap. Otmu umatne lâunomai yakât nângâm ki gorâyinjomap. Yâkneâmâ lohimbi inje manmai yawu ki manmai. Yakât nângâm umatne âlâlâ kakgan yâhâwuap yan gâne Kutdâ tem lâuwanjirâ yâkne gâ gekmu ârândân otbuap.

⁵ Otmu den âlâen hâum sâwe. Lok kinjitne orowâkne senje âlâlâ âilonjo katjetâ tatbuap ya menom sârn emet inânjan dop miakmâ yâhâmai. Dop mikmaiân lok âlâ me âlâne otmâ hilipgumai yamâ galemjenje watyekmap. Yakât otmâ gâne manmange galemjum henjenjum manbuat.

⁶ Otmu den âlâen hâum sâwe. Lok âlâ me âlâne âi kalam tuhumaije yapâ sot mem nemai. Otmu gâne Kiristohât nep ya biwihanje hikum tuhuwuap yakât matne hâmbâi gihimu membuat.

⁷ Den âlâen hâum ekgohoan yu mem mete tuhuwuap yanâmâ Anitâne nângân nângânge mem pâron pilâhihimu manman girawu mandâ ârândân otbuap yakât topne nângâwuap.

⁸ Yesu Kiristo yamâ Dawitihât senâmbâ gâtne. Yâkne mumu Anitâne mumunambâ mem yahatmu himbimân yâhâmu orowâk tawot. Yakât nângâm umatne âlâlâ kakgan yâhâmu biwihe ki orotok sâwuap. Nâne lohimbi hânjan kulemjan manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat ya ekyongom gan.

⁹ Yakât otmâ nâhât lok bâlene sârn ip kârikjanje hikunekmâ pâi emetjan katnekjetâ hâhiwin kakjan mansan. Yâhâ nâneâmâ yawu mansan gârâmâ Kiristohât den pat ya sârn haok tuhunomaihât mâtâp yamâ ki manguyingjai.

¹⁰ Den pat ya sârn haok tuhujetâ Anitâne lohimbi meyekmâ manman kârikjan katyekmu herone kakjan manmâ yâhâmbisâihât sârn kalop. Yakât otmâ lohimbi yanjeâmâ Yesu Kiristohâlen biwiyenje katjetgât nângâm hâhiwin kakjan mansan

¹¹ Den yawu ekgohomune nângârâ bulâne olâk.

“Yâkne manmanne pilâm howanân kujetâ muop. Yakât dopneâk nenje manmannenje bâlene pilâwin. Otmu Anitâne mumunambâ mem yahatmu manman kârikne mem teteningiop. Yakât otmâ yâkâlen biwinnenje kepeim manman kârikjan manbisâin.

¹² Lohimbi belângen manmainje mem âlâlâ tuhunenekjetâ yâkâlen biwinnenje kepeim mannom otmuâmâ yâkne âwurem ge menenekmu orowâk tatmâ lohimbi galemjongom mannom. Yawu gârâmâ nenje betgom otmuâmâ yâku yawuâk betnongowuap.

¹³ Yâhâ betgom biwinnenje kârikne otmu mannom otmuâmâ matne umatne kâpekningiwuapgât den sârn kalop ya ki kumbuap. Ikne biwi nângân nângânjan tatmap ya pilâm yan ondop otbuapgât dop âlâ ki tap. Yawu.”

Timoteone Anitâhât den ki kelanjatmâ lohimbi kâsikum yinjiop.

¹⁴ Den sârn aran yu Kiristohât lohimbi ekyongowuat. Otmu Anitâhât senjan kinmâ kuyinjirâ den kakjan ki sahanjinomai. Yâhâ den kakjan sahanjinomai yanje mem bâleyekmu hiliwahonomai.

¹⁵ Otmu gâne Anitâhât den bulâne ki kelanjatmâ lohimbi kâsikum yinjiuwat. Anitâne nekmu ârândân olâk sârn âi sârn gihiwan ya biwihanje tinjak mem yâkât den tâj tânjâk kâsikum yinjiuwat. Yawu otmâ ki anjulukbuat.

¹⁶ Yâhâ lohimbi nombotjanje yenje nângân nângân watmâ den tânjât sârn den kakjan sahanjimai. Yawu otmâ Kiristohât mâtâp pilâm manman bâlenjahât mâtâp watmâ dondâ otmâ hilipgumai.

17 Yakât dop kum yuwu sâmunê nângâ. Lohimbi âlâ me âlâ hâk bâle teteyîngimap yañe hârok mem bâleyekmu hiliwahonomai. Yakât dopñeâk lok yañeâmâ den perâkñe sâm bukulipyenê kâsikum yîngîñetâ nângâñetâ bulâñe otmu ya watmâ manmâ hiliwahonomai.

18 Yengâlen gâtñe lok yâhâp, kutyetñe Himenai yet Pileto, yâkñe Kiristohât den bulâñe pilâm den yuwu kâsikum yîngimawot. Mumunjabâ yahatnomgât dop âlâ ki tap sâm den perâkñe kâsikum yîngimawot. Den perâkñe ya kâsikum yîngimutâ buku nombotñañe nângâñetâ bulâñe otmu Kiristohât den bulâñe betgum mansai.

19 Yawu gârâmâ nenñe saran aim kânângâmunñe ñiwiñ ñiwiñ sâm kinmap yakât dopñeâk Anitâñe ikñe lohimbi meyekmu yâkâlenâk biwiyeñañe kepeim manmai. Yâkâlen biwiyeñañe kepeim manmai ya yengât yuwu sâop.

“Lohimbi âlâ me âlâñe Kutdâhâlen biwiyeñañe kepeim mansai ya yengât biwiyeñahât topñe nanñap.”

Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Lohimbi âlâ me âlâñe “Kutdâhâlen biwinañe kepeim tem lâuwanñiman,” yawu sâm lohimbi ekyongomai yañe orotmeme kinñon pilâm manman târârâhâk mannomai.” Yawu.

20 Otmu nen Kiristohât lohimbi bulâñe lok perâkñe orop hohet guhet mansain yakât topñe nângârâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunê nângâ. Emet pato âlâhât kâlehen kondo hâhâp senñe âlâlâ topñe topñe tuhum katñetâ tatmap. Tuhum katbi yamâ nombotñe goli otmu siliwa yañe tuhum katbi. Otmu nombotñe âlâmâ denñopñe mem kutakum tuhuwi. Otmu nombotñeâmâ nakñe hâwim katbi. Yâhâ emet ambonañe senñe âlâlâ nombotñe yakât nângâñetâ yahatmu hâwurum emet biwiñe âlâen katñetâ tatmap yan lok papato im yahatmai. Yâhâ nombotñe âlâmâ yakât nângâñetâ gemu ya hâwurum emet pondoân katñetâ tatmap. Dop yawuâk nenñe oset guset manmain.

21 Yâhâ Kiristohât lohimbi âlâ me âlâñe lok perâkñe yengât orotmeme bâleñe bet pilâm keteraknâ yenñeâk mannomai yamâ Kutdâyeneñe âi âleñe yîngimu menomai.

22 Lok nombotñañe nimnaom yengât nângân nângân ya watmâ yu me ya otmai. Yâhâ lok nombotñañeâmâ biwiyeñe galemahom târârâhâk manmai. Yawu manmai yañeâmâ yu me ya otne sâm anñoân Kutdâ ulitgunetâ nângân nângân âleñe biwiyeñan katmap. Otmu gâñe yawu otdâ Anitâñe nângân nângânge mem pâron pilâhihimu Kiristohât den lâum lok âlâ me âlâhât den sâm hâreyiñgirâ ârândâñ otbuap. Den sâm hâreyiñgirâ ârândâñ otbuap yanâmâ Kiristohât lohimbi orop biwiyeñañe kepeiaknâ konohâk otmu buku oranñinomai.

23 Yâhâ lok nombotñe yengât biwiyeñambâ nângân nângân tâñât âlâlâ tetemap ya gâ orop alahune sâm otnomai ya ki nângâyîngiwuat. Lok yawuya orop den tâñât alahumai yan den yañe ba tom tomñe otmu yañak den kakñan sahanñimai.

24 Nenñeâmâ Kutdâ hoñ bawanñimain. Yakât otmâ nenñe lohimbi kerek ewe katyeknâ lohotñan den kâsikum yînginom. Yawu otmâ yâk orop den kakñan ki sahanñinom.

25-26 Yawu otyînginom yanâmâ Anitâñe biwiyeñan kionmu nângân nângângeñe keterakyîngimu Kiristohât den nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen

biwiyenye katnoma. Yâkâlen biwiyenye katnoma yan Satangât panjonân kionmâ honj bawanj gim gai yapâ holanyekmu Kiristohât tem lâuwanginoma.

3

Kiristo âwurem gewuap sâp yan lohimbi yuwu otmâ mannomai.

¹ Den âla yuwu sâmune nângâ. Kiristo âwurem gewuapgât sâp tâlâhuwuap yan lohimbiye yuwu otjetâ bâlewuap.

² Lohimbi nombotjaye yenjâhât nângâjetâ yahatmu hâkyenye mepaenoma. Hâkyenye mepaem tewetsennjahâlâk nângâm tepyenye umatje otbuap. Yawu otmâ bukulipyenye yengât nângâjetâ gemu nângâm bâleyinj gim hâiyeknoma. Âwâ mâmâlipyenye mem ga katyekmâ tihityenye otmâ gamai yakât nângâjetâ porap otmu ki ewe katyekmâ tem lâuyinginoma. Otmu yakât dopjeâk Anitâ ki ewe katmâ yâkât den lâunoma.

³ Lohimbi âla me âla yekmâ mem bâleyeknoma. Lok nombotjaye otjetâ bâlewuap yakât tepyenye kou kâlâp semu yanâk matje yinginoma. Otmu den guruh sâm bukulipyenye yengât belângen sânomai. Otmu bukulipyenye kâityongom hâmeyenye bitnoma. Yâhâ girawu manjetâ âlepje otbuap yakât ki nângânoma.

⁴ Yawu otmâ Anitâ betbanj gim yu me ya eknjâlem otmâ hilipgunoma.

⁵ Lok yawuya nombotjaye topyenye kurihiakmâ Kiristohât lohimbiye otmai memai yawuâk otmâ yengâlen torokatnoma. Yawu gârâmâ biwiyenye manjuakmu manjetâ Anitâje ki mâmâje otyingimap. Lok yawuyanye Kiristohât komolân torokatmai hât sen galemâk manbuat.

⁶⁻⁷ Lok yawuyanye yuwu otmai. Imbi nombotjaye otjetâ bâlemap yakât nângâjetâ biwiyenjan hâumu girawu manmunje Anitâje nenekmu ârândânj otbuap sâm loggât nângân nângân âla watmâ ya pilâm âla watmâ tuhumai. Yawu otjetâ nângân nângânyenye hâlim milim otmu Kiristohât mâtâp ekjetâ ki keterakyinj gimap. Yakât otmâ lok yawuyanye imbi yuwuya yengât biwiyenjan kionjetâ den ya nângâjetâ bulâje otmu lok naomlipyenye yengât manmanyenye mem bâleyinj gimai.

⁸ Kândikum emelâk Mosenje Anitâhât lau lâum Aihita yengât lok kunje yâkâlen ari yâkât den ekuop yan Aihita lok yâhâp, kutyetje, Yane yet Yambere, yâkje Anitâhât den kakjan sâowot. Yakât dopjeâk lok perâkje yengât yan yaje Anitâhât den bulâje kakjan sâmai. Nângân nângân bâlenjahât Ambone, Satanne lok ya yengât nângân nângânyenye mem bâleyinj gimu Kiristohât den pat âlepje nângâjetâ helekje otmap. Yakât otmâ hiliwahonoma hât pat mansai.

⁹ Otmu emelâk Yane yet Yambereje Anitâhât den kakjan sâowot yan topyetje tetekjan tetemu lohimbiye ekbi. Yakât dopjeâk lok perâkje yuâmâ sâp kâlep ki otmuâk topyenye tetemu Kiristohât lohimbiye yekmâ lok kopa sânomai.

Pauloje Timoteo den katbangiop.

¹⁰ Nanne, Timoteo, Anitâje mâmâje otnihim tihitne otmâ gap yakât topje nângâm henjenjat. Emelâk tânahom gawit yan Kiristohâlen biwinaje kepeim yâkât den pat âlepje lohimbi kâsikum yingiminiwan. Sâp yan girawu manban ya nehon. Lohimbi nombotjaye sâm bâlenihiwi ya ewe katyekmâ buku otyingiwani. Otmu umatje âlâlâ kaknan yâhâop yan biwine ki houj sâop.

11 Kapi kalimbu, kutyenê Antiok, Ikonion, Listera yan ari tatmâ Kiristohât den pat âlepne kapi ambolipne kâsikum yingiwian. Kâsikum yingimune nombotnaje den ya nângânetâ gemu bet pilâm mem âlâlâ tuhunekjetâ hâhiwin nângâm bâsok muwan. Mumbâm yamâ Kutdâne tihitne otmu hâmene kinop.

12 Yakât yuwu sâmune nângâ. Lohimbi âlâ me âlâne Kiristo orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu Anitâ hoj bawanjimai yâhâmâ lok belângen manmainje mem âlâlâ tuhuyekmai.

13 Lok perâkneje biwiyenê kuriahkmâ Kiristohât lohimbi kâityongom mansai. Yawu otjetâ bâlemap yawuâk torokatmâ otmâ yâhânetâ dondâ bâlewuap. Otjetâ bâlemap yakât nângânetâ bulâne otmu yawuâk watmâ yâhâm hiliwahonmai.

14 Yâhâ gâmâ nâne Kiristohât den kâsikum gihimune nângâon. Ya nângârâ bulâne otmu yâkâlen biwihanje kepeim manmâ gat. Yakât otmâ nâhât topne nangat. Yakât otmâ Kiristohât den yawuâk lâum manbuatgât nanjan.

15 Emelâk Anitâhât poropetelipne otmu hoj bawalipnaje yâkât den kulemgowi ya mâmâhe buwuhane lepatgambâek kâsikum gihiminiowot. Yakât otmâ den ya nângâm hejengejum Kiristohâlen biwihanje tinâk kepeim manbuat. Yawu manmâ yâhâwuat otmuâmâ Kiristone âwurem ge menenekbuap yan Anitâne manman kârikjan orowâk katnenekbuap.

16 Wâtgât mâmânahât Heakne Anitâhât poropetelipne otmu hoj bawalipne yengât biwiyenê mem hewewenê tuhumu Anitâhât den ya tâj tânjâk kulemgowi. Yakât otmâ den ya kâsikum lohimbi yingimunne nângânetâ bulâne otmu Anitâhât topne nângâm hejengejummai. Yawu nângâm orotmeme girawu manjetâ yekmu ârândân otbuap yakât nângânetâ han sâyingimu manmanyenê kelihakmu mannomai.

17 Otmu nenje Kutdâhât wâtjan kinmâ den ya nângâm hejengejum hoj bawanjim nepne tuhunom yanâmâ yakât bulâne âilongo tetewuap.

4

1 Nâne Anitâ yet Yesu Kiristo yetgât senyetjan kinmâ yuwu sâmune nângâ. Kiristone âwurem gewuap yan lohimbi emelâk muwi, me yiwereje mansain yu, otmu hâmbâi tetem mannomai, kerek nengât biwinenje ekuap. Yawu otmâ nenje yâkâlen biwinenaje kepeimain nenâmâ menenekmâ manman kârikjan katnenekmu manbisâin. Yakât nângâm den yuwu sâmune nângâm lâum manbuat.

2-4 Hâmbâi Kiristone âwurem gewuap sâp ya tâlâhuwuap yan Anitâhât hoj bawalipnaje ikne den bulâne lohimbi tâj tânjâk kâsikum yinginomai. Kâsikum yinginetâ lohimbi nombotnaje ki nângâm nângâm mannomai. Ki nângâm nângâm manjetâ ândâpyenê kârikne otbuap. Yawu manmâ lok âlâ me âlâne den lohotjan kâsikum ningim herone kakjan katnenekjetâ manne sâm yenje engatyeneâk otmâ lok yawuya yengât pâinyeknomai. Yawu gârâmâ lok perâkne mem teteyekjetâ den tânjât topne topne kâsikum yinginetâ nângânomai. Yawu gârâmâ sâp yiwereje yuâmâ Kiristohât den kâsikum yinginom. Lohimbi belângen manmainje Kiristohâlen biwiyenê katjetgât gâneâm hewewen otmâ den pat âlepne ya sâm holañmâ engatyejan gewuat. Yâhâ nombotnaje nângânetâ umatne otmay yâhâmâ mem hewewenê tuhuyekbuat. Yâhâ nombotne âlâneâmâ nângâm pâpğumai yamâ lohotjan kâsikum yingirâ nângân nângânyenê pâron sâmu han sâyingiwuap.

⁵ Otmu wuân me wuân gâhâlen tetewuap yan biwihe ahom niakmapgât galemahom manbuat. Otmu lok belângen manmaine mem âlâlâ tuhuhekjetâ hâhiwin kakņan manmâ yâhâwuap yan Anitâhât wâtņan kinmâ hoņ bawanġim Kiristohât den pat âlepņe kâsikum yingim heņgenġuwuat.

⁶ Yâhâ nâ otnihinomai yakât nâņġâm den âlâen hâum sâmunne nâņġâ. Emelâk papatolipnenņaje Anitâ mepaem yan noniņ bulimakao ġâim katbanġiminiwi. Yakât kakņan wain to moselenjetâ ġemu yan Anitâne nâņġâmu ârândâņ otminiop. Yakât dopņeâk nâ nohoņetâ mumbom yan hepnaņe ġemu ârândâņ otbuap.

⁷ Emelâk Kutdânenņaje menekmâ aposolo âi sâm nihiop ya biwinaņe tiņâk mem tuhumm gan. Yakât nâņġâmunne ârândâņ oap. Otmu âlâ torokatmâ tuhumbâmgât dop âlâ ki tap.

⁸ Kutdâhâlen biwinenņaje kepeim manmain. Yakât âwurem ġe menenekbuap nâņġâm mambotbanġimain. Yâhâ âwurem ġe menenekbuawân biwinenņe ekmâ hâmeņe tâņ tâņâk ningiwuap. Nâņe hoņ bawanġimune nekmu ârândâņ otmap. Yakât otmâ hâmeņe âilongo nihimu membom. Sâp yan pat yakât bulâņe nihimu membom.

Den bâiņe sâm hâreop.

⁹⁻¹² Aiop, bukunenņe âlâ, kutņe Dema, yâkņe ikņe manmanņahâlâk nâņġâmu yahalop. Yawu otmâ nâ pilânekma Tesalonike kapiân ariop. Otmu bukunenņe âlâmâ, kutņe Kerese, yâhâmâ hâņġângumune Galatia yengâlen ariop. Otmu bukunenņe âlâmâ, kutņe Tito, yâhâmâ hâņġângumune Dalimati yengâlen ariop. Otmu âlâmâ, kutņe Tikiko, yâhâmâ hâņġângumune Epeso kapiân ariop. Bukunenņe âlâmâ, kutņe Luka, yâk konok nâ orop mansait. Yâhâ bukunenņe âlâ, kutņe Mareko, yâkņe gurâ Kiristohât lohimbi hoņ bayingimu nâņġâmunne âilongo oap. Yakât otmâ ġâņe mendâ yâk orowâk in yawu takaromawot.

¹³ Otmu Epeso kapi pilâm yuân takare sâm aņġoân Toroa kapiân garomawot. Yan ga lok âlâ, kutņe Kapo sâm, yâkât emelan nâhât siruhât hâk katipņe otmu ekap âlâlâ katban ya mem takaromawot.

¹⁴⁻¹⁵ Lok âlâ, kutņe Alesande, yâhâmâ goli, siliwa otmu kât kârikņe âlâlâ um kutakumap. Yâkņe nâhât den kakņan sâm dondâ mem bâlenehop. Yakât otmâ yâkât sen galem otdomawot. Yawu otnihiop yakât matņe Kutdânenņaje kâpekbawġiwuap.

¹⁶ Aņġoân den âiân katnekbi yan bukulipne kerekņe betnohowi. Yakât Anitâne ki nâņġâyingimu bâlewuapġât naņgan.

¹⁷ Sâp yan Kutdâņe ki betnohop. Yâkņe mem hewewen tuhunekmu nine topne ekyongowan. Otmu Kiristohât den pat ya pâku lohimbi yengât kunlipņe ekyongomune nâņġâm heņgenġuwi. Yawu otmâ Kutdâņe nâņġânihimu holanekņetâ ġem ariwan.

¹⁸ Otmu yakât dopņeâk Manman Bâleņahât Amboņe, Satanņe mem bâlenekmapġât Kutdâņe tihitne otmâ yâhâwuap. Otmu hâmbâi mâne sârerenekmu himbimân manmâ yâhâwom. Yakât nâņġâm Anitâ heronņe nâņġâwanġim mepaembisân. Ya bonņanâk.

¹⁹ Den bâiņe sâwoman. Lohimbi yâhâp, kutyetņe Akuila yet Pisisila, nâņġâyitġian. Otmu Onesiporohât imbiņe naomņe yengât nâņġâyitġian.

²⁰ Yâhâ bukunenŋe Erasto yamâ Korinti kapiân takawin yan katmunŋe mansap. Otmu âlâmâ, kutŋe Toropimo, yâhâmâ mesek otmu yanak Milete kapiân takawin yan katmunŋe mansap.

²¹ To yambu otmâ mâtâp maŋguyitgimapgât in yawu takaromawot.

Yuwulo, Puren, Lino, Kalaria otmu Kiristohât lohimbi nombotŋe gurâ nâŋgâhiahai.

²² Kutdâ orop manbuat.

Anitâŋe ikŋe lohimbi yengât tihityeŋe olâkgât nanŋan.

Nâ âwâhe,
Paulo

Tito Pauloꝛe Titohât ekap kulemgum katbanꝛgiop.

O nanne Tito,

¹ Nâmâ Paulo. Anitâ Tihit tihit Amboꝛaꝛe Kiristohât aposolo sâꝛm âi nihimu mem hoꝛ bawanꝛgim mansan. Anitâꝛe lohimbi nânꝛgâꝛyîngim Kiristohât pat kuyîngimu mansai. Yâkꝛe Kiristohât den nânꝛgâꝛetâ keterakyîngimu yâkâlen biwiyeꝛaꝛe kepeim târârâhâk manꝛetgât Kiristoꝛe hânꝛgânnohomu yâkât den bulâꝛe kâsikum yîngim mansan.

²⁻³ Anitâ Den bulânahât Amboꝛaꝛe hân himbim ki kândikyotgop yapâek nen manman kârikꝛahât pat kuningiop. Pat yakât topꝛe sâꝛm tetem lohimbi ekyongowomgât sâꝛꝛe kalop. Otmu sâꝛ kalop ya ekmu ârândânꝛ otmu Kiristo hânꝛgânꝛgumu ge mâtâwân tetenihim âi nihioꝛ. Âi nihioꝛ ya mem yen orop nanman kârikꝛan mannom sâꝛm biwinâꝛe yakât mem mansan.

⁴ Tito, emelâk nâꝛe Kiristohât den pat âlepꝛe ekgohomune nânꝛgârâ bulâꝛe otmu yâkâlen biwihe kalon. Sâꝛ yapâek netꝛe nanꝛe âwânꝛe tânahomawot yakât dopꝛeâk tânahom yâkâlen biwinetꝛaꝛe kepeim hoꝛ bawanꝛgim gait. Nâꝛe gâhât nânꝛgâm Anitâ yuwu sâꝛm ulitguman. “O Awoꝛꝛe Anitâ, gâꝛe Kiristo hânꝛgânꝛurâ ge sârerenenekmâ muop. Otmu gâꝛe mumuꝛambâ mem yahatdâ gîke orowâk tawot. Yetꝛe Titohât tihitꝛe otmutâ biwi nânꝛgân nânꝛgânꝛaꝛe sânduk sâekgât nânꝛgâman.” Yawu sâꝛm ulitguman.

Kiristohât komot yengât kunliꝛyene

⁵ Anꝛgoânâmâ Kirit yengâlen ari kapi ârândânꝛ hawamꝛgum Kiristohât den pat âlepꝛe ya lohimbi dondâhâlâk ekyongomutꝛe nânꝛgâꝛetâ bulâꝛe otmu yâkâlen biwiyeꝛe katbi. Otmu gâꝛe lohimbi galemꝛyongorâ yâkâlen biwiyeꝛaꝛe kepeim yâk orop konohâk otꝛetâ manmanyene kelihakꝛuapꝛgât kunyeꝛe katgekban. Kunyeꝛe katgekꝛmâ Kiristohât komolipꝛe yengâlen ari lohimbi yengât galemliꝛyene lok yuwuya mem katyekꝛuatgât sâꝛm ekꝛohowan.

⁶⁻⁷ Lok yaꝛe to kârikꝛe ki nem biwi hâlim otmai. Me ki kuk otmâ lohimbi mem siriken soroken katyekmai. Me bukulipyeꝛaꝛe den ekyongonꝛetâ nânꝛgâm yan ândâꝛyene ki kârikꝛe otmap. Me lohimbi nombotꝛaꝛe otꝛetâ bâlemap yakât tepyeꝛe ki kou kâlâꝛ semap. Me bukulipyeꝛe yengât iri sikumyeꝛe ekꝛâllem ya meyingine sâꝛm ki kâityongomai. Yâkꝛe târârâhâk manꝛetâ ya yengât hakyenꝛan tosa âlâ ki tetemap. Otmu imbi yâhâꝛ kalimbu ki meyekmai. Otmu nimnaomliꝛyeneꝛaꝛe Kiristohâlen biwiyeꝛaꝛe kepeim tem lâuwangimai. Otmu âwâ mâmâlipyeꝛe yengât gurâ ki mete pirik otyîngimai. Yawu otmâ manꝛetâ lohimbiꝛe ki sâꝛm bâleyîngimai.

⁸ Lok yan yuꝛe yuwu manꝛetâ ârândânꝛ otmap. Lohimbi nembe kalem otyîngimai. Otmu orotmeme âlepꝛe otneâk nânꝛgâmai. Biwiyeꝛe galemahom kilik milik manꝛetâ lohimbiꝛe manmanyene ekꝛetâ ârândânꝛ otmap. Biwiyeꝛaꝛe Anitâhâlen kepeim tem lâuwangimai.

⁹ Otmu Anitâ yet Kiristo yetgât den bulâꝛe kâsikum yîngiwan ya nânꝛgâm biwi yâhâꝛ ki otbi. Den yan yu biwiyeꝛaꝛe tiꝛâk mem lohimbi kâsikum yîngiꝛetâ nânꝛgâm biwiyeꝛe heweweꝛ otꝛuap. Yâhâ lohimbi nombotꝛeâmâ

den kâsikum yingimai ya nângânetâ tâñât otmu den kakñan sânomai. Ya yengât engatyeñan geñetâ den ya nângânetâ keterakyiñgim henjenjuwuap.

Lohimbi dondâhâlâkñe den tâñât nângânetâ nângân nângânyene hâlim milim olop.

¹⁰ Topñe yuwuhât otmâ lok yawuya meyekmâ galemlipyene katyekbuat. Lohimbi dondâhâlâkñe kunyene kârikñe otmu den tâñât ya bukulipyene yengât biwiyenñan kionjetâ nângân nângânyene hâlim milim otmap. Otmu Yura lok nombotñane hâkyene torehenñan undip tuhuanginetgât dondâ sâm hilipgumai. Yâkñe den âlâlâ kâsikum yingimai ya nângâmune nahat otmap.

¹¹ Yawu gârâmâ lok imbi naomlipyene oropñe yâk yengâlen torokatñetâ den tâñât kâsikum yingimai. Yawu otñetâ lohimbiñe den kâsikum yingimai ya nângânetâ bulâñe otmap. Yakât otmâ tewetsenñe pato meyingimai. Yawu otmai yan anjunenjahât ki nângâmai. Yawu otmâ yâhâmaihât kuyingiwuatgât nanñan.

¹² Emelâk embânñan Kirit yengât tâmbâlipyene yengât poropete âlâñe manmanyenahât topñe nângâm den kulempuop ya yuwu tap.

“Kirit kapi ambolipñe kerekñe den perâkñe sâmai. Âi nep ki tuhum konam im tatmâ bât kandiânâk nemai. Yawu otmâ bukulipyene mem bâleyekmai.”

¹³⁻¹⁴ Den kulempuop yakât nângâmune bulâñe otmap. Yura nengât tâmbâlipnenñe yengât biwiyenñambâ den tâñât âlâlâ tetemu alahum gai. Den ya lok yawuyane torokatmâ kâsikum anñim yakât nângânetâ yahatmap. Otmu nombotñane Kiristohât den bulâñe nângânetâ helekñe otmu pilâm yeñe engatyeñeâk girem den âlâlâ bukulipyene orop alahum ya watmai. Yawu gârâmâ loggât nângân nângân watmâ yâhâmaihât Kiristohât den kâsikum yingirâ nângânetâ keterakyiñgimu yâkâlenâk biwiyenñe kepeim mannomai.

¹⁵ Lohimbi âlâ me âlâñe Kiristohâlen biwiyenñe kepeim manmai ya yengât Anitâñe nine nanne baratne koko salek sâmap. Otmu wuân me wuân hânân kalop ya lohimbi yañe ekñetâ âlepñeâk hârok otmap. Yawuhât otmâ yu me yakât hâi sapa ki manmai. Yâhâ lohimbi nombotñaneâmâ Kiristohât den nângânetâ helekñe otmap. Nângânetâ helekñe otmu yeñe engatyeñeâk otmâ orotmeme bâleñe watmâ gai. Yakât otmâ biwi nângân nângânyene hâlim milim otmu orotmeme âlepñe me orotmeme bâleñe ya ki ekmâ kiwilimai.

¹⁶ Anitâhâlen biwinenñane kepeim yâkât den topñambâek nângâmain sâm bukulipyene ekyongomai. Yawu gârâmâ Anitâhât den lonğânetâ yekmu dondâ bâlemap. Otmu nenñe gurâ manmanyene ekmunñe lok perâkñe yawu otmap. Yakât otmâ âi yingimunñe Anitâhât tem lâum yâkât lohimbi mem hewewenñe tuhuyeknomaihât dop âlâ ki tap.

2

Titonje Kiristohât den kâsikum yingiwuapgât Paulonje sâop.

¹ Anitâ yet Kiristo yetgât den bulâñe topñambâek nângâm lâumunñe manmannenñe kelihakmu mansain yakât topñe kâsikum yingiwuatgât nanñan.

² Lok yañe biwiyene galemahom to kârikñe ki nenjetâ biwiyene hâlim ot-buap. Kiristohâlen biwiyenñe tinâk kepeim yâkât lohimbi orop biwiyenñe kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yawu manñetâ lohimbiñe yekmâ ewe katyeknomai. Otmu lohimbi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyeknomai yan biwiyene ki houñ sâwuap.

Imbilipyeŋe yeŋgât sâop.

³⁻⁵ Anitâŋe imbilipyeŋe yekmu ârândâŋ olâkgât manmanyenye galemahom heŋgeŋgum mannomai. Den guruk, me den golâ, me den belângen ki sânomai. Otmu to kârikŋe neneâk ki nâŋgânomai. Otmu biwiyenye loklipyenye yeŋgâlenâk katmâ tem lâuyiŋgim betyenehen ki kioŋnomai. Yawu otmâ nimnâomlipyenye wawaeyekmâ tat tat memeyenye galemgum heŋgeŋgunomai. Yawu otmâ manman âlepŋahât mâtâp ya baralipyenye tiripyonŋetâ watonomai. Otmu lohimbi belângen manmainye yekmâ Kiristohât den pat âlepŋe yakât ki sâm bâlenomai.

Lok sihan yeŋgât sâop.

⁶ Otmu lok sihan yanŋe yawuâk biwiyenye galemahom kilik milik mannomai.

⁷⁻⁸ Yawu manŋetgât gâ gikak senyenjan târârâhâk manmâ orotmeme âlepŋe otmâ manbuat. Otmu Kiristohât den ya ki kelaŋgâtmâ kâsikum yinŋiwuat. Den ya tâŋ tâŋâk ekyongorâ ya nâŋgâm den kakŋan sânomaihât dop ki otbuap. Otmu lohimbi belângen manmainye sâm bâleniŋgim mâtâp maŋguniŋgine sâm pâpŋgum pilânomai. Yawu otnomai ya yeŋgât nâŋgâyiŋŋiŋetâ kakŋe otbuap.

Âi lok yeŋgât sâop.

⁹ Otmu kunlipyenŋe âi lok ya yekŋetâ ârândâŋ olâkgât ewe katyekmâ yâk yeŋgât tem lâunomai.

¹⁰ Otmu ki kombo tuhunomai. Yawu otmâ Anitâhât den kâsikum yinŋiwin ya biwiyenŋe kepeim tâŋ tâŋâk watmâ manŋetâ lohimbi belângen manmainye yekŋetâ ârândâŋ otbuap. Yekŋetâ ârândâŋ otmu Anitâ Tihit tihit Amboŋahât nâŋgâŋetâ yahatbuap.

¹¹ Anitâŋe ikŋe enŋatŋeâk otmâ Yesu Kiristo hâŋgâŋgumu giop. Ge manmâ nengât tosanenŋe pilâniŋgim manman kârikŋahât mâtâp tiripnongop yakât yuwu sâmune nâŋgâ.

¹² Emelâk nenŋe Anitâhât topŋe ki nâŋgâm nenŋe enŋatnenŋeâk watmâ orotmeme bâleŋe topŋe topŋe otmâ manminiwin. Yawu manmunŋe Kiristohât den pat âlepŋe eknongonŋetâ nâŋgâmunŋe keterakningimu orotmeme nenŋe bâleŋe pilâm biwinenŋe galemahom mansain. Yawu otmâ Anitâhâlen biwinenŋe kepeim tem lâuwanŋim mansain. Yawu mansain yakât lohimbi belângen manmainye otŋetâ kiŋŋon otmap yawu ki otnom.

¹³⁻¹⁴ Anitâ yet Kiristo dopyetŋe konok. Yawu gârâmâ Kiristone nengât tosaŋhât otmâ ge kawenenŋan kinmâ muop. Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop yan Manman Bâleŋe Amboŋahât paŋŋonâmbâ holaŋnenehop. Holaŋnenekmu yâkâlen biwinenŋe kepeim mansain. Yawu otmâ orotmeme âlepŋeâk otmâ mannehât menenekmâ tosanenŋe pilâniŋgimu mansain. Yawu manmunŋe yâkŋe âwurem ge sârerenenekmâ manman kârikŋan katnenekmu herone kakŋan manbisâin. Yakât nâŋgâm biwinenŋe mem manmâ yâhânom.

¹⁵ Den ekgohohan yu Anitâhât sâtŋât otmâ kâsikum yinŋirâ nâŋgâŋetâ biwiyenye hewewen otbuap. Yawu otdâ lohimbiŋe nâŋgâhiiŋetâ ki gewuap. Otmu den yu lohimbi nombotŋe ki nâŋgâm nâŋgâm otnomai yamâ sâyiŋgiwuat.

3

Biwinenŋe galemahom lohimbi kerek ewe katyekmâ mannom.

¹ Gawaman patoŋe galemlipyenŋe katyekŋetâ kinsai ya Kiristohât lohimbi kerekŋe yâk yengât amutgen manmâ orotmeme âlepŋeâk otmâ mannomaihât ekyongowuat.

²⁻³ Kândikum emelâk nenne Anitâhât topŋe pâpŋum nâŋgân nâŋgân bâleŋe biwinenŋambâ teteop ya watmâ otnehâlâk nâŋgâm ihilâk mahilâk otminiwin. Lohimbi âlâ me âlâŋe tep hero kakŋan manŋetâ yekmâ senŋe âlâlâyeŋe ekŋâlem meyingine sâŋ nâŋgâminiwin. Otmu lohimbi nombotŋe orop kasa oraŋgiminiwin. Yawu otmâ biwi nâŋgân nâŋgânnenŋe dondâ bâlemu manmunŋe kiŋŋoŋ maŋŋoŋ otminiop. Yawu otminiwin yakât nâŋgâm gâŋe ekyongorâ ki hâiaknomai. Otmu den belângen ki sahaŋginomai. Lok nombotŋe den kakŋan sahaŋginomai yamâ eweyiŋgim lohotŋan otyiŋginomai. Otmu nombotŋe kuk otmâ mem ge katyekne sâŋ otnomai ya mem sânduk tuhuyeknomai.

⁴⁻⁵ Emelâk orotmeme bâleŋe topŋe topŋe otmâ manminiwin yan Anitâ Tihit tihit Amboŋe iŋŋahâk wawaenenekmâ Yesu Kiristo hâŋgâŋgumu ge hohetnenŋan tetem manmâ nengât tosaŋhât otmâ muop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenŋe katmunŋe toen katnenekŋetâ yapâ gâtŋe Anitâŋe tosanenŋe pilâm umam sâningiop. Yawu otmâ iŋŋe Wâtŋât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu ge biwinenŋan ge kelihahop. Biwinenŋan ge kelihakmu manman âiŋe teteningimu Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuningiop.

⁶⁻⁷ Yâhâ Anitâŋe iŋŋahâk Kiristo hâŋgâŋgumu ge nengât tosaŋhât otmâ muop. Mum yahatmâ himbimân âwurem yâhâop. Yakât otmâ Anitâŋe Wâtŋât mâmâŋahât Heak nengâlen hâŋgâŋgumu giop. Ge mem hewewenŋe tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenŋe katmunŋe manman âlepŋahât bulâŋe âlâlâ teteningiop. Otmu Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmu nine nanne baratne sâŋ manman kârikŋahât pat kuningiop. Manman kârikŋahât pat yakât bulâŋe memom sâŋ biwinenŋe mem mansain.

⁸ Den ekgohoan yu nâŋgârâ bulâŋe otmu biwihan katmâ lohimbi Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim manmai ya topŋambâek ekyongorâ lâum mannomai. Yawu manmâ manmanyenŋe kelihakmu biwiyenŋe galemahom heŋgeŋgum orotmeme âlepŋeâk otmâ mannomai. Yawu mannomai yan lohimbine manmanyenŋe ekŋetâ ârândâŋ otmu yenŋe biwiyenahât topŋe nanŋaŋginomai.

⁹ Yâhâ tâmbâlipyenŋe tetem sambe sambe otbi ya yengât den pat ya lok nombotŋe gâ orop alahune sâŋ otnomai yan ki nâŋgâyiŋgiuwat. Me biwiyenambâ nâŋgân nâŋgân tâŋât âlâlâ tetemu den kakŋan sahaŋgine sâŋ otnomai ya gurâ ki nâŋgâyiŋgiuwat. Yâhâ orowâk den sahaŋginomai yanâmâ nâŋgâm bâleaŋgim hionaknomai. Otmu emelâk Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ekumu kulemgup ya Yura papatolipnenŋe yenŋe nâŋgân nâŋgân yan torokatbi. Den torokatbi ya lâunomgât sâŋetâ ki nâŋgâyiŋgiuwat. Den alahumai yan biwiyenŋe ki kelihakmu mansai. Yakât otmâ den yawu yakât nâŋgâmmune helekŋe otmap.

¹⁰ Lohimbi yawuyaŋe den tâŋât yakât nâŋgâŋetâ yahatmu den kakŋan sahaŋŋetâ Kiristohât lohimbine hionakmahât kuyiŋgiuwat. Kuyiŋgirâ ki nâŋgâhihinomai otmuâmâ âlâkuâk kuyiŋgiuwat. Yâhâ ândâpyenŋe kârikŋe otmu yawuâk otmâ yâhânomai yanâmâ Kiristohât lohimbi ekyongorâ betyonŋetâ mannomai.

¹¹ Lohimbi yawuyaŋe Kiristohât den tâpikgum otmâ hilipgum manŋetâ Anitâŋe yekmu bâlemu hiliwahonomaihât pat mansai.

Den bâiŋe sâop.

¹² Nâŋe kapi yu pilâm Nikopoli kapiân ari to yambu pesuk sâek sâm mamboŋbom. Yakât otmâ gâŋeâmâ Kirit pilâm Nikopoli kapiân in yawu takarâ penaŋgiakdom. Yakât nâŋgâm bukunenŋe âlâ hâŋgâŋumune taka gâhât gewâk mem tatbuap. Yâhâ Atema me Tikiko hâŋgâŋumune takawuap yakât ki nâŋgâm heŋgeŋguan.

¹³ Otmu bukuyâhâtnenŋe yâhâp, kutyetŋe Sena yet Apolo sâm, yâkŋe Kirit yeŋgâlen kapi titipâ tatmâ arap yan takaromawot. Yâhâ Senaŋe âi yuwu mem manmap. Lohimbi âlâ me âlâŋe otmâ hilipguai sâm tembe lâuŋe meyekmâ den âiân katyekŋetâ kinmai. Yaŋe topyeŋe sâm teteakŋetâ Senaŋe tânyongomu den sâm hâreyiŋgimai. Aiop, gâhâlen takaromawot yan mâtâp meytigiwuatgât nanŋan.

¹⁴ Gâ gikiâk mâtâp meytigiwuatgât ki yan. Kiristohât lohimbi ekyongorâ orotmeme âleŋŋeâk otmâ lohimbi umburuk mansai yawuya buku otyiŋgim tânyongonomai. Yakât nâŋgâm Sena yet Apolo yetgât mâtâp meytiginomaihât nanŋan.

¹⁵ Nâ orop nep tânahom mansain orowâk nâŋgâhihiain. Otmu Kiristohât lohimbi ya gurâ nâŋgâyiŋgiain ya ekyongowuat. Anitâŋe yen orop tatmâ tihityeŋe otmu manŋetgât nanŋan.

Nâ âwâhe,
Paulo

Pilemon Pauloŋe Pilemongât ekap kulemgum katbaŋgiop.

O bukune Pilemon,

¹ Nâmâ Paulo. Nâŋe Kiristohâlen biwinaŋe kepeim yâkât den pat âlepŋe lohimbî ek Yongoman. Yawu otmune yakât lok nombotŋaŋe menekmâ pâi emetŋan katnekŋetâ manmâ gan. Otmu bukunenŋe âlâ, Timoteo, yâk orop biwinetŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu tânahomait.

Emelâk gâ orowâk Kiristohât âi mem gawin.

² Yakât otmâ gâ otmu imbihe Apia, yetgât nâŋgâyitgiait. Otmu lok âlâ, kutŋe Arikipo, yâhâmâ hep beronŋe kunlipyenŋe yengât tem lâuyiŋgim manmai dop yawuâk Kiristohât tem lâuwaŋgim mansap yâkât gurâ nâŋgâwaŋgiait. Otmu lohimbî nombotŋe gâhât emelan menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo yetgât den alahum mepaeyelekmai yen hârok yengât nâŋgâm ekap yu kulemgum katyiŋgiait.

³ Awonŋenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe yetŋe engatyetŋeâk nâŋgâyinŋim tihityenŋe otmutâ yengât biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâm gaekgât ulitgum gamait.

Pilemonŋe Kiristohât lohimbî hoŋ bayinŋim manop.

⁴⁻⁵ Gâŋe Kiristohâlen biwihane tiŋak kepeim tem lâuwaŋgim ikŋe lohimbî hoŋ bayinŋim gamat yakât den pat sâŋetâ nâŋgâwan. Yakât nâŋgâm Anitâ ulitguman yan gâhât nâŋgâm mepa saŋgan otbaŋgiman.

⁶ Kiristo orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmunŋe manman âlepŋahât bulâŋe âlâlâ teteningimap. Topŋe katmâ yâkâlen biwinenŋe katbin yan manman âlepŋahât bulâŋe teteningiop yakât topŋe tipŋe nâŋgâwin. Yâhâ gâ orop Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim manmâ yâhânôm yan manman âlepŋahât bulâŋe teteningimap yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgunomgât Anitâ ulitguman.

⁷ Bukune, gâŋe Anitâhât lohimbî yengât nâŋgâyinŋim biwiyenŋe mem hewewerŋe tuhum gat yakât den pat sâŋetâ nâŋgâmune biwine hewewerŋe otmu heronŋe nâŋgâm mansan.

Pilemonŋe Onesimo mem buku tuhuâkgât Pauloŋe ekuop.

⁸⁻⁹ Gâhât den pat ya nâŋgâmune âlonŋo otmâp. Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâ. Yesu Kiristo ikŋak menekmâ aposolo sâm âi nihimu yâkâlen biwinaŋe kepeim tem lâuwaŋgim gan. Yakât otmâ menekmâ pâi emetŋan katnekŋetâ mansan. Otmu Kiristohât sâtgât otmâ hoŋ bawaŋgim gan. Yakât otmâ den sâm ghiwomgât dop tap.

¹⁰⁻¹¹ Yawu gârâmâ nâŋgâhihiman yakât den lohotŋan yuwu ekgohomune nâŋgâ. Emelâk lok âlâ, kutŋe Onesimo, yâkŋe gâ hoŋ bahihim manmâ yâhâwuapgât Roma lok kunŋe âlâŋe nep sâm waŋop. Yâhâ yâkŋe hoŋ bahihim manmâ manmâ otmâ hilipguop. Otmâ hilipguop yakât matŋe nihimap sâm yâkŋe gâ pilâhekmâ waŋga mem Roma kapi yuân takaop. Yawu gârâmâ sâp âlâen nâŋe Kiristohât den pat âlepŋe ekumune nâŋgâmu bulâŋe otmu yâkâlen biwiŋe kalop. Yawu otmâ baralipyenŋe âwâ mâmâlipyenŋe tânyongonŋetâ mansai yakât dopŋeâk yâkŋe tânnohomu mansait.

12-14 Yakât otmâ nâñe nâñgâwanjimune nine nanne kambiamne yawu oap. Nâñe Kiristohât den pat âlepñe lohimbi ekyongomune nâñgâmaiât mem pâi emetñan katnekñetâ manmâ gan. Yawu gârâmâ gâñe taka tânnohowuatgât dop ki tap. Yakât otmâ gâñe nâñgârâ Onesimoñe nâ orowâk tatmâ tânnohowuapgât nanñan. Yawu gârâmâ ki ekghomune nâñgârâek tânnohowuapgât ki nanñan. Yâhâ nâñe alitmune orowâk tatmâ tânnohowuap yamâ gâñe nâhâitñe ikñe engatñeâk otmap yawu nâñgânihiwuat. Yawu nâñgânihatgât nâñe hâñgângumune gâhâlen taka hoñ bahihiwuap. Gâhâlen taka hoñ bahihim manbuap me pilârâ ikñe nâñgân nâñgân watmâ manbuap yamâ gikak nâñgâwuat dopñan otbuat.

15 Emelâk pilâhekmâ nâhâlen takamu Kiristohât den pat âlepñe ekumune yâkâlen biwiñaje kepeim mansap. Yakât otmâ sâp kâlep ki otmuâk nâñe hâñgângumune gâhâlen âwurem taka nep ya biwiñaje tinâk mem hoñ bahihim manbuap. Topñe yawuhât mon pilâhekmâ nâhâlen takaop.

16 Emelâk ki pilâhekmâ nâhâlen takaop yan yâkñe gâhât hoñ bawa konok manop. Yâhâ sâp yiwerenñe Kiristohâlen biwiñaje kepeim mansap. Yakât otmâ hâñgângumune gâhâlen taka hoñ bahihim manbuap. Gâñe Onesimo orop Kiristohâlen biwiyetñaje kepeim manmutâ yelekmu dop konohâk otbuap. Yakât nâñgâm lohotñan otbañgiuwat. Nâñe dondâ nâñgâwanjian. Otmu gâhâlen âwurem takawuap yan gâku yawuâk nâñgâwanjiuwat.

17 Gâñe nâ orop biwinetñaje kepeiakmâ konohâk otmu Kiristohât lohimbi hoñ bayinñimait. Yawu otmâ gâhâlen takamune enjakmâ heronñe nanñanjim parahuakdomgât nanñan. Yawu gârâmâ yakât mâtâpñe ki tetenihiap. Yakât otmâ Onesimo hâñgângumune gâhâlen takamu buku otbañgiuwatgât nanñan.

18 Yâhâ emelâk wuân me wuân gâhât otmâ hilipguop me wuân me wuân wanñâ matñe ki gihio. Yakât gâñe eknohorâ nâñe matñe gâ kâpekñihiwom.

19 Den yan yu nâñgâm engat yâhâp otmatgât lok pepa kulemgua yu ekumune kiripi nihimu ninak kulemguan yu ekuat. “Nâ Paulo, nâñe Onesimohât tosa yakât matñe gâ kâpekñihiwom.” Yawu gârâmâ yuwu sâmune nâñgâ. Nâ ninahâk Kiristohât den pat âlepñe ekghomune nâñgârâ bulâñe otmu yâkâlen biwihe kalon. Yawu otdâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuhihimu mansat. Buku, yakât matñe nihi sâm ki ulitghoman.

20 Gâñe nâ orop biwinetñaje kepeiakmâ konohâk otmu Kiristo hoñ bawanñimait. Yakât otmâ den ekgohoan yu nâñgâm bukunetñe gâhâlen takamu buku otbañgiuwat. Yawu otbuat yan biwine hewewerñ otmu heronñe nâñgâwom.

21 Otmu den kulemgum katgihian yu ekmâ nâñgârâ tepge hewewerñ otmu buku otbañgiuwat. Yakât nâñgâm engat yâhâp ki oan.

22 Otmu den âlâ yuwu sâmune nâñgâ. Roma yengât lok kunyenñaje tembe lâulipñe ekyongomu yâkñe holañnekñetâ yengâlen takamune enjaknomgât yeñe Anitâ ulitgum manmai. Yeñe Anitâ ulitgumai ya nâñgâm Roma yengât biwiyenñan kionñmu holañnekñetâ yengâlen takawomgât biwine mem mansan. Yakât otmâ emet henñenñunñetâ tatmu yan taka imbomgât nanñan.

Den bâiñe sâop.

23 Bukunetñe âlâ, kutñe Epapara, yâkñe Yesu Kiristohât den pat âlepñe ya lohimbi ekyongop. Yakât otmâ mem pâi emetñan katñetâ orowâk tatmâ gait. Yâkñe nâñgâyinñiap.

²⁴ Otmu bukulpnenne nombotnaje Kiristohât den pat âlepne ya Roma kapi ambolipne kâsikum yingim mansai ya yengât kutyeneâmâ yuwu. Mareko, Aristako, Dema, Luka. Yâkne gurâ nângâyingiai.

²⁵ Kutdânenne, Yesu Kiristo, tihitnenne otmapne biwi nângân nângânnenne mem kepeimu konohâk manmâ yâhânôm. Ya bonnanâk.

Nâ bukuhe,
Paulo.

Hewuraio

Anitâ yet Yesu yetgât dopyetŋe konohâk oap.

¹⁻² Yura lohimbi, Anitâ nannjahât topŋe ekyongomune nâŋgâŋet. Anŋoân topŋe katmâ tâmbâlipnennaje ikŋe topŋe nâŋgâm heŋgenŋuŋetgât Anitâŋe ikŋe den poropeteliŋe yengât biwiyenjan kalop. Biwiyenjan katmu yâkŋe lohimbi ekyongonjetâ nâŋgâwi. Poropeteliŋenaje den sâwi yakât bulâŋe yamâ Anitâŋe nanŋe hâŋgâŋgumu giop. Otmu nannjahât topŋe yamâ yuwu. Embâŋâmbâek hân himbim ki kândikyotgop yapâek Anitâŋe nanŋe ombe bisinje orop biwiyetŋenaje konohâk otmâ hân himbim pitu me senŋe âlâlâ topŋe topŋe kândikuowot. Otmu senŋe âlâlâ kândikuowot ya nannaje galemguâk sâŋm Âwâŋenaje sâŋm wanop. Yawu gârâmâ nanŋenaje kârikŋe otmâ hân himbim me senŋe âlâlâ topŋe topŋe ya hohem tatmap. Otmu tatmâ yâhâwiop.

³ Otmu âwâ nan yâk yetgât topyeteŋe yamâ dop konohâk oap. Yakât dop kum sâŋmune nâŋgâŋet. Sikopŋe pilâm denŋânân hâŋmu gilenŋe beleŋ sâŋmap dop yawuâk Anitâhât towatŋe Yesuhâlen tetemu ekbin. Otmu Âwâŋenaje nannjahât nâŋgâm nen umam sâningiâkgât nanŋenaje hânân yuân ge nengât tosanenjahât matŋe mem muop. Mumu hanguwi yamâ lohimbinje yâkât nâŋgâŋetâ yahalâkgât âwâŋe Anitâ manman ambonjanje mumunambâ mem yahalop. Yahatmâ himbimân yâhâmu âwâŋe Anitâ orop tawot.

Anitâ nanŋenaje aŋelo kerek yengât kunyene tatmap.

⁴ Anitâŋe nanŋe orop dop konohâk tawot yâkât nâŋgâmu yahalop. Yawu otbaŋgim aŋelo yamâ yâkât amutgen katyehop. Yakât topŋe yuwu.

⁵ Emelâhâmâ Anitâŋe den yuwu sâŋm nanŋe ekuop ya poropete âlâŋe kulemguop.

“Gâmâ nâhât nanne ombe bisine. Yawu gârâmâ yiwerenŋe yu yakât topŋe sâŋm teterâ lohimbi kerekŋe ekmâ nâŋgâŋet sâŋm katgeksan.”

Yawu sâŋm ekuop. Otmu torokatmâ sâop.

“Nine nanne kambiamne”. Otmu yâku yawuâk “Awoŋne” sâop.

Anitâŋe den sâŋmu kulemguop yamâ aŋelo yengât ki sâop. Yesuhât nâŋgâm sâŋmu kulemguop.

⁶ Anitâhât nanŋe himbimânâk tatmâ irak hâŋgâŋgumu hânân gewe sâŋm olop. Sâp yan Anitâŋe ikŋe nannjahât aŋeloliŋenaje nâŋgâŋetâ yahatmu haonŋm ârândâŋ mepaenjetgât den ekyongop. Yawu otmu aŋeloliŋenaje yâkât nâŋgâŋetâ yahalop. Otmu Anitâ nanŋenaje aŋelo kerek yengât kunyene tatmap.

⁷⁻⁸ Otmu aŋelo yengât topyeteŋe yakât Anitâŋe yuwu sâŋm tetemu lok âlâŋe kulemguop.

“Nâŋe aŋeloliŋne hâŋgânyongomune yâkŋe in yawu laune lâumai. Otmu biatŋet sâŋmune gurâ biatnomaihât dop tap.”

Yawu sâop. Yâhâ ikŋe nanŋe tinâk yakârâmâ yuwu sâŋm tetemu lok âlâŋe kulemguop.

“O, Pato gikak lohimbilipge hilâm ârândâŋâk tihityenŋe otmâ yâhâmbisângât dop tap. Yâhâ yu me ya otmâ tâpikguwatgât dop âlâ ki tap. Âilonŋoâk tatmâ yâhâmbisân.

⁹ Otmu orotmeme bâleŋe otjetâ yakât nângârâ bâlemap. Yâhâ orotmeme âlepŋe otjetâ yanâmâ yakât nângârâ ârândân otmap. Yawu gârâmâ gâŋe otmat yakât nâ Anitâ patohaŋe yakât nângâmune ârândân oap. Yakât otmâ gâ hângângohomune ge lohimbi komotŋe komotŋe yengât galem pato manbuat. Yawu manmâ mem dâiyekdâ gike orowâk heronŋe kakŋan manmâ yâhâmbisâi.”

¹⁰ Otmu den âlâ yuwu sâop.

“Pato, aŋgoânâk gâŋe hân himbim pitu me senŋe âlâlâ ya topŋe katmâ tuhuon.

¹¹⁻¹² Yawu gârâmâ senŋe âlâlâ topŋe topŋe tuhuon yamâ hâmbâi gulip otbuap. Pet sâŋgum mem haŋgalakmâ mansai yamâ hâreakmâ tâtuk sâwuap yakât dopŋeâk hân himbim yamâ hâmbâi gulip otmâ metewuap. Yâhâ gâŋeâmâ embânâmbâek tatmâ gaonŋak tatmâ gamat. Otmu yawuâk tatmâ yâhâmbisân. Otmu itâ hambuŋe me pet hâŋŋiŋe yawuya pilâŋetâ tatmâ tâtuk sâmu âiŋe memai yakât dopŋeâk gâŋe sârâ hân himbim gulip otbuap. Gulip otmu yanâmâ yâhâpŋe sârâ âiŋe tetewuap.”

Yawu sâm ekuop.

¹³ Otmu Anitâŋe sâp âlâen yuwu sâm ekuop.

“Gâŋe nâhât hahit mem kinmâ yan kasalipge mem ge katyekbuat.”

Yawu sâop. Den ya nanŋe ekuop. Aŋelolipŋe ki ekyongop.

¹⁴ Aŋelo yengârâmâ Anitâŋe yuwu sâop. “Nâŋe hângânyongomune hoŋ banihinomai. Hoŋ banihim gemâmâ nâhât komolipne yengât nângâm manman kârikŋahât pat kuyingiwani ya yengât tihityeŋe otnomai.” Yawu sâm hângânyongomu gewi. Yawu gârâmâ Anitâ ikŋe nanŋe yâkŋeâmâ kerek yengât kunyene tatmap.

2

Anitâŋe nanŋe hângângumu kuwiknenehâkgât giop.

¹ Yakât otmâmâ nanŋe hângângumu ge hohetnenŋan manmâ gaop. Manmâ den sâop ya nângâmunŋe bulâŋe otmu biwinenŋan katmâ lâum mannom. Ki lohotŋe otmâ pilânom.

² Emelâk topŋe katmâ Anitâŋe aŋelolipŋe hângânyongomu tâmbâlipnenŋe yengâlen ge den ya sâm tetem ekyongowi. Den ekyongowi yakât bulâŋe teteop. Yâhâ lohimbi nombotŋe den ya nângâŋetâ gemu bet pilâwi yamâ Anitâŋe in yawu yakât matŋe yinŋiop.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ sâp yiwerenŋe yuâmâ Anitâŋe ikŋe nanŋe hângângumu mem kuwiknenekbe sâm giop. Mem kuwiknenekbe sâm gem ikŋe den pat bulâŋe ya teteâkgât Yesu Kutdânenŋe ikŋehâk den ya sâm tetem eknongop. Eknongomâmâ Anitâŋe ikŋe nanŋehât den yakât bulâŋe lâuwuap yawu sâm kulem ki orotŋe otminiop. Otmu ikŋe engatŋeâk otmâ Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu yâkât komolân gem heŋgemnongom mâmâŋe otningimu yakât bulâŋe tetemu mewin. Otmu aŋgoân Anitâŋe otbaŋgiwi yakât matŋe yinŋiop. Umatŋe yawuya teteningimap sâm yakât Anitâhât nanŋe bulâŋe yawu sâm ya nângâm biwinenŋe mem yâhânom. Ki lohotŋe otmâ pilânom.

Yesuŋe dâinenekmâ manman kârikŋan katnenekmu manmâ yâhânom.

⁵ Otmu lok nenŋehât sâwe. Anitâhât aŋelolipŋe lohimbi nengât kunnenŋe mannomaihât yâkŋe ki ekyongop. Bia. Nanŋe lohimbi nengât kunnenŋe pato otmâ tihitnenŋe galem otbisâpgât sâm kalop.

6 Yawu gârâmâ Anitâñe yakât sâm lok âlâhât nâñgân nâñgânñan den yuwu katmu kulempuop.

“O, Anitâ, gâhât nâñgâmunñe yahatmap. Nenâmâ lohimbi tâñât. Yamâ gâñe gâmâ nengât tepge nâñgâm kunnennñe tatmâ gamat ya nâñgâmunñe bimbi oap.

7 Otmu nennñe añelo yengât amutgen sâp tâlâwâk manmain. Yâhâ wahap topñe kalon ya yengât galemyenñe otmâ mannom sâm yakât pat kuningion.

8 Yawu sâm pat kuningion yakât bulâñe nengât nâñgâñetâ yahatbuapgât mem katnenekdâ ya galemyongom yâhânóm.”

Den yawu tap. Yawu gârâmâ yakât bonñe hâmbâi tetewuap. Sâp yiwerenñe yu nennñe wahap topñe topñe yakât galem ki otmâ mansain.

9 Yawu gârâmâ nennñe añelo yengât amutgen mansain dop yawuâk Anitâñe ikñe engatñeâk otmâ Yesuñe buku otningâkgât hâñgângumu himbimâmbâ ge lok olop. Lok otmâ hânân manop sâp yanâmâ añelo yengât amutgen manop. Yawu manmâ nengât sâm hâhiwin nâñgâm muop. Mumu yanâmâ Âwâñanñe ekmâ, “Nanne kambiamne,” sâm yan lohimbiñe yâkât nâñgâñetâ yahalâkgât mumuñambâ mem yahalop. Mem yahatmâ manman kârikñe yakât ambonñe sâm katmu nengât kunnennñe otmâ tatmap.

10 Otmu âwâñe Anitâñe emelâk embâñân wahap topñe topñe kalop ya mem hohem talâk sâm nanñe âi wañop. Âi wañop ya kerek tuhum meteop. Ya nâñgâmu ârândâñ otmu yakât otmâmâ nennñe mum hiliwahonomgât dop ki tap. Yâkñe dâinenekmâ manman kârikñan katnenekmu manmâ yâhânóm.

11 Bukulipne, bulâñanâk Anitâñe nanñe hâñgângumu ge tosa barak manop. Yawu manmâ gam nengât tosanennñe pilâningimu âwâñe Anitâñe nine nanne baratne koko salek sâm menenekmu mansain. Otmu Yesuñe gurâ nengât yawuâk imi garilipne sâmap.

12 Yakât bulâñe tetewuapgât nâñgâm Yesuñe âwâñe yuwu sâm ekuop.

“O, Anitâ, imi garilipnanñe nâhâlen torokatmâ mansai ya gâhât topge sâm tetem ekyongowom. Otmu kiki menñihimune nâhâlen torokatñetâ orowâk mepaeheknóm.”

Yawu sâm ekuop.

13 Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Nâñe Anitâhâlen biwinanñe kepeiman.”

Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Lohimbiñe Anitâhâlen biwiyenñe kepeimai yâk yekmâ nine nan baralipne sâwuap. Otmu nâmâ yâk yengât kunyenñe sâm katnekmu ya galemyongomune orowâk mansain.”

Yawu sâop.

14 Otmu lohimbi nennñeâmâ hânân yuân mansain yakât otmâ Anitâñe ikñe nanñe bulâñe Yesu himbimâmbâ hâñgângumu ge lohimbi nengât toсахât otmâ muop. Otmu Anitâñe mumuñambâ mem yahalop yan Satan Mumuhât Ambonñe ya mem ge kalop.

15 Yawu gârâmâ nenâmâ mumuhât pat otmâ mansain nâñgâm gorâ kakñan manmâ gawin. Otmu yawuâk torokatmâ ki mannehât Yesuñe manman kârikñahât mâtâp mem teteningiop.

¹⁶ Otmu Anitânje anjelolipnje yengât nângâm Yesu ki hângânguop. Yâhâmâ nengât sâmbâk hângângumu giop. Otmu tâmbânenne Awarahamnje Anitâhâlen biwiñanje kepeim manop nengu yawuâk kepeim manbin. Yakât otmâ tihitnenne otbe sâmbâk giop.

¹⁷ Otmu Anitânje wawaenenekmâ tosanenne pilâningiwe sâmbâk âi sâmbâk wanop. Âi sâmbâk wanop ya memu ârândânj olâkgât himbimâmbâ ge lok otmâ manop. Otmu sâp yan lohimbî nengât biwi nângân nângânnenne ya mem manop.

¹⁸ Otmu nenne lohotnje otnehât Satanje perâkne topnje topnje kâitnongomap yawuâk angoân yâk kâitguop. Kâitgumu ki lohotnje otmu pilâm ba ariop. Yawu gârâmâ nenne lohotnje otnehât Satanje kâitnongomap yan Yesuje mâmânje otningimu yâkât wâtrjan kinmunne mem ge katnenekbe sâmbâk pâp gumap.

3

Yesuje Mosehât kunje tatmap.

¹ Bukulipne, yuwu sâmbâk nângânet. Anitânje nanne Yesu hângângumu hânân yu giop. Otmu Anitânje mem dâinenekmu Yesuhâlen biwi nângân nângânnenne kepeim konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ yâkne mâtâp mem kulet sâningim âwânje Anitâhâlen âwurem yâhâ tatmâ nengât sâmbâk âwânje ulitgumap.

² Otmu Moseje Isirae lohimbî yengât galem pato man sâmbâk Anitânje âi wanop. Âi wanop ya biwiñanje mem tuhum manmâ gaop. Yakât dopneâk Yesuje nengât kunnenne otmâ manbuapgât Anitânje âi sâmbâk wanop ya tem lâuwangim manop.

³ Yawu gârâmâ Mose otmu Yesu yetgât topyetnje iknjâk iknjâk tap yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmbâk nângânet. Lok âlânje emet pato iknjâk tuhumu bukulipñanje eknetâ âlepne nandorone otmu yâkât nângânetâ yahatmu mepaema. Yakât dopneâk Yesuhât komolipnje, emelâk Mose otmu tâmbâlipnenne manmâ gawi, otmu âun nen yu mansain, otmu hâmbâi lohimbî tetem mannoma nen kerek iknjak menenekmâ kunnenne tatbuap. Yawu tatmu nenne yâkât nângâmunne yahatmu mepaem yâhâmbisâin.

⁴ Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Emet yaje iknjak in ki gam yâhâ kinmap. Nenne kât, nak me senne âlâlâ yaje mem emet tuhumain. Dop yawuâk Anitânje yu ya topnje topnje kalop. Nenne ya ekmâ yanâmâ Anitâhât bêt tosa sâmbâk ekmâ nângâmain.

⁵ Otmu Mose yâhâmâ Anitâhât den lâum hoj bawanjim manop. Hoj bawanjim manmâ yu me ya gâmâlâk tetewuap yakât sâmbâk tetem Isirae lohimbî ekjongom manop.

⁶ Yâhâ Yesu Anitâhât nanñanje nen hârok nengât kunnenne tatmâ tihitnenne otmap. Otmu yâkñak Mosehât gurâ kunje tatmap. Otmu Anitânje Yesuhât pat kuningiop ya mene sâmbâk Yesuhâlen biwinenñanje kepeim manom otmuâmâ pat yakât bulânje ningimu mem Yesu orop tatmâ yâhâmbisâin.

Tâmbâlipnenñanje manman sânduhân ki yâhâwi.

⁷ Yawuhât Anitânje Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge lok âlâ ekumu den yuwu kulemgumap.

⁸⁻¹¹ “Angoân yambu 40 yakât biwiñan, tâmbâlipnenñanje lok ki manmaiângen ari manmâ kunyenne kârikne otmu nâhât den kum manbi. Yawu otjetâ yâk yengât senyenne hâreahâkgât kulem topnje topnje memune ekbi.

Kulem yawu memune ekmâ nâhât topne nângâwi yamâ biwiyenaje pâlâmje otmu manbi. Otmu nâhât den ya nângâm bet pilâm iliwetmâ manmâ gawi. Tâmbâlipyenaje manman sânduhân ari mannomaihât nângâm, nâje Awarahangât pat kuwangiwan. Yamâ nâje den ekyongowan ya ki lâuiwi. Yakât otmâ kuk otyingim tâmbâlipyenaje nâhâlen torokatmâ manman sânduhân ki mannomaihât sâmbâ hâreyingiwani. Yawu otyingimune hâhiwin kakjan manminiwi. Yeje sâp yiwerenje yuâmâ yakât nângâm nâhât den tem lâunihim biwiyenje ki pâlâmje otmu mannomai. Yawu mannomai otmuâmâ nâhâlen torokatmâ manman sânduhân mannomai.” Yawu sâop.

¹² Bukulipne, yeje den yu sâlikum topne nângâm henjenjunomai. Yen yawuâk biwiyenje orotok sâmu yan manman amboje Anitâ ya pilânetâ biwiyenje bâlemapgât yen galemahom mannomai.

¹³ Otmu biwiyenje pâlâmje otmapgât orotmemeyenje bâleje bet pilâm Anitâhât den tem lâum haonjâ ârândâj bukulipyenje orop mem hewewenju tuhuakmâ tânahom mannomai.

¹⁴ Yeje biwiyenje Kiristohâlen katjetâ kârikjeâk kinmâ gaop yawuâk kinmu manmâ yâhânomai. Yawu manjetâ yanâmâ Kiristone manman kârikjan mem katyekmu yâk orop tatmâ yâhâmbisâi.

¹⁵ Bukulipyenje orop mem hewewenju tuhuakmâ Anitâje den sâmu kulemguop ya nângâm mem mete tuhunomai. Den ya yawu tap.

“Tâmbâlipyenaje lok ki manmaiângen ari manmâ kunyenje kârikje otmâ nâhât den kum manbi. Yawu otmâ biwiyenaje pâlâmje otmu manbi. Yakât otmâ tâmbâlipyenaje manman sânduhân ki mannomaihât sâmbâ hâreyingiwani. Yeje yakât nângâm nâhât den tem lâunihim biwiyenje ki pâlâmje otmu mannomai.”

Den kulemguop ya yawu tap.

¹⁶ Yakât yuwu sâmune nângâjet. Lohimbi girawuyenje Anitâhât den nângâwi yamâ biwiyenaje pâlâmje otmu manbi? Yamâ Isirae lohimbi Mosenje angoân dâiyekmu Aihita hân pilâm lok ki manmaiângen ari manbi ya.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu Anitâje lohimbi girawuya yengât yuwu sâmbâ hâreyingioj?

“Nâje kuk otyingimune nâhâlen ki torokatmâ manman sânduhân mannomai.”

Yawu sâmbâ hâreyingioj yamâ lohimbi girawuya yengât sâop? Yamâ yuwuhât sâop. Tâmbâlipnenjenje lok ki manmaiângen ari manjetâ yambu 40 pesuk sâop. Lok ki manmaiângen manbi yan Anitâhât den nângâjetâ gemu bet pilâwi yakât tosanje meyekmu hiliwahom hâmeyeje gulip olop.

¹⁹ Yakât topne yamâ yuwu nanjain. Nengât tâmbâlipnenjenje Anitâhâlen biwi nângân nângânyenjenje ki kepeim manbi. Topne yakât otmâ Anitâje kuk otyingimu manman sânduhân ki manmâ gawi. Yawu gârâmâ yeje tâmbâlipnenjenje otbi yawuâk otmaiâhât biwiyenje galemahom henjenjum manmâ yâhânomai.

4

Anitâje mem manman sânduhân katnenebuapgât mâtâp tap.

¹ Anitâje biwinenjenje mem huruj pilâmu sânduhânâk manmâ yâhânôm yakât sâmbâ kalop. Yakât otmâ Anitâ nenekmu ki ârândâj otmapgât biwinenjenje galemahom denje biwinenjenjan katmâ tijâk lâum manmâ yâhânôm.

² Emelâhâmâ tâmbâlipnenñaje Anitâhât den pat âlepñe ya nângâwi yamâ yâkâlen biwi nângân nângânyeñaje ki kepeim manbi. Yakât otmâ yâkñe tatmap yan ki mem dâiyekmu yâhâwi. Yan ki yâhâwi yamâ biwiyenñaje ki huruj sâmu tatmâ yâhâwi. Nen gurâ yawuâk Anitâhât den pat âlepñe ya nângâwin. Yawu gârâmâ tâmbâlipnenñaje otjetâ bâleop yawu otmaingât biwi nângân nângânnenñaje Anitâhâlenâk kepeim launje lâuwanjim mannom.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ nenâmâ yâkâlenâk biwi nângân nângânnenñaje kepeim mansain. Yawu manmâ yâhâmunñe biwinenñe sânduk sâwuap. Yâhâ tâmbâlipnenñeamâ yawu ki otbi. Yakât otmâ Anitâñe den sâm hâreyinjiop ya yuwu tap.

“Nâñe den ekyongowan ya ki lâui. Yakât otmâ nâhâlen torokatmâ manman sânduhân ki mannomaihât sâm hâreyinjiwan.”

Anitâñe in tatmâ nângâmap yakât topñe teteâkgât lok âlâñe den yuwu kulempuop.

“Anitâñe hân himbim kândikyotgom âliwahap topñe topñe katmâ arimu hilâm nombolân konok pesuk sâop. Yakât kakñanâmâ in tatmâ nângâop.”

Otmu manman sânduhân orowâk tatmâ nângâne sâm yakât Anitâñe tâmbâlipnenñe dâiyehop. Dâiyekmuâmâ denñe nângâñetâ gemu betbanjim yakât bulâñe ki mewi.

⁵ Yakât otmâ Anitâñe den yuwu sâop.

“Nâñe den ekyongowan ya ki lâui. Yakât otmâ nâhâlen torokatmâ manman sânduhân ki mannomaihât sâm hâreyinjiwan.”

Anitâñe yawu sâm hâreyinjiop.

⁶ Yâhâ tâmbâlipnenñaje den pat âlepñe ya nângâñetâ gemu ki lâui. Yakât otmâmâ manman sânduhân ki yâhâwi. Yâhâ nengâlen gâtñe âlâ me âlâñe manman sânduhân yâhâ Anitâ orop manmâ yâhânomgât dop tap. Yawu gârâmâ nenñe yâkâlen biwi nângân nângânnenñaje kepeim den pat âlepñe ya nângâm lâum mannom yanâmâ hâmbâi Anitâñe dâinenekmâ mannom sânduhân katnenekmu manmâ yâhâmbisâin.

⁷ Yakât bulâñe menomgât mâtâp tap yakât topñe yuwu. Tâmbâlipnenñaje manman sânduhân ki manbiñe hâhiwin kakñan manmâ gawi. Yâhâ yapâ torokatmâ lohimbî tetem gawiñe gurâ dop yawuâk manmâ gawi. Yâhâ tetem ganjetâ ganjetâ lok pato âlâ, kutñe Dawiti sâm, yâk teteop. Yawu gârâmâ Anitâñe Dawiti den yuwu ekumu kulempuop.

“Yeñe sâp yiwerenñe yuâmâ nâhât den tem lâunihim biwiyenñe ki pâlâmñe otmu mannomai.”

Dawitiñe yawu sâm ekyongop yamâ angoân tâmbâlipnenñaje kunyenñe kârikñe otmâ Anitâhât den kuwi dop yawuâk otbi.

⁸ Otmu embânân angoân Anitâhât den kuwi yakât âlâ torokatmâ sâwe. Emelâk Mose mumu lok âlâ, kutñe Yosua, yâkñe Mosehât gewâkñan kinmâ tâmbâlipnenñe ya meyekmu hân âlâ, kutñe Kanan, yan ari manbi. Yâhâ Yosuañe manop sâp yanâk manman sânduhân manñet sâm Anitâñe katyehop mâne yakât kakñan Dawiti manop sâp yan “manman sânduhân mannomai” ki sâm ekyongombâp.

⁹⁻¹⁰ Yawu gârâmâ sâp yiwerenñe yu nenñe manman sânduhân manmâ yâhâmbisâingât dop tap. Otmu embânân Anitâñe hân himbim kândikyotgom âliwahap topñe topñe kalop yakât kakñan in tatmâ nângâop. Dop yawuâk nengu manmâ yâhâmunñe Anitâñe sâop ya bulâñe tetemu yâkâlen torokatmunñe ikñe orop tatmâ nângân.

11 Yakât nângâm yâkâlen biwinenjaŋe tiŋâk kepeim manmâ yâhânôm. Yawu otmunje manman sânduhân katnenekmu ikŋe orop tatmâ yâhâmbisâin.

Anitâhât denje nângâmunje biwinenjan hâumu topnenje mem tetemap.

12-13 Bukulipne, Anitâŋe sâmu den kulemguiwi ya wonân dop sâwe. Nehemân hâum kinmâ sâwe. Nehemje lok kambiamjan memap yakât dopŋeâk Anitâhât denje nângâmunje biwinenjan hâum topnenje mem tetemap. Otmu ikŋe senjan misinjuraknomgât dop âlâ ki tap. Nenne tetekjan kinmunje biwi nângân nângânnenje kerek ekmâ nângâmap. Ya ekmâ nângâmâmâ biwinenjahât topŋe sâm tetewuap yakât biwi nângân nângânnenje galemguakmâ denje lâum mannom.

Yesuje nengât sâm Anitâ ulitgumap.

14-15 Otmu nen Satanje mem lohotŋe tuhunenekbe sâm nengâlen âi memap. Yâhâ Yesuje hânân ge manmâ gaop yan Satanje yawuâk yâk mem lohotŋe tuhuwe sâm nep miop. Yawu otmu ki otmâ tâpikguop. Yâkŋe kârikŋe manmâ Satan mem ge kalop. Yawu gârâmâ nenje Kutdânenje Yesu, Anitâ nanjahât denje lâum mannom. Yawu otmâ manmunje yâkŋe Anitâ orop tatmâ âwâŋaŋe tepŋe nângâningim umam sâningiâkgât ulitgumap.

16 Yawu gârâmâ Satanje mem ge katnenekbe sâm otbuawân lohotŋe otmaingât Anitâ ulitgumunje mâmâŋe otningiwuap. Yâhâ otmunje bâlewuap otmuâmâ ya sâm tetem ekum yâkâlen biwinenjaŋe kepeimunje kaok nângâningim tosanenje pilâningiwuap.

5

Anitâŋe tosayeŋe pilâyinŋiâkgât hotom uwanŋiminiwi.

1 Bukulipne, hotom uminiwi yengât kunje manop yâkât topŋe ekyongomune nângâŋet. Anitâŋe ikŋe nângân nângânje biwinenjan katmu lok âlâ nenje hohetnenjambâ mem tetewin. Mem tetemunje Anitâŋe tosanenje pilâningiâkgât lok yaŋe yâkât senjan kinmâ hotom uminiop.

2 Otmu lok ya orowâk Satanje perâkŋe topŋe topŋe kâitnongomu otmunje bâlem gaop. Yakât otmâmâ nenje Anitâhât den ya lâum hâum pâpguwin yan yâkŋe tepŋe nângâningim lohotjan otningiminiop.

3 Yawu gârâmâ ikŋe orotmeme bâleŋe otmu nengât orotmemenenje bâleŋe yakât tosa Anitâŋe pilâningiâkgât hotom uwanŋim manmâ gaop.

4 Yâhâ ikŋe nângân nângânân âi ya ki miop. Anitâŋe topŋe katmâ lok âlâ, kutŋe Aron, yaŋe hotom uyingimu tosayeŋe pilâyinŋiâkgât âi ya sâm waŋop. Topŋe kalop yapâek manmâ gawi yamâ hotom u u lok ya Anitâŋe ikŋahâk mem sâlipyongom âi ya yinŋim gaop.

Yesuje nen sârerenenekmâ muop.

5 Otmu yawuâk Kiristoŋe ikŋe engatŋeâk ki watmâ olop. Anitâŋe âi ya sâm waŋmâ hângângumu giop. Yâhâ emelâk ki giop yan Anitâŋe den yuwu sâm ekuop ya lok âlâŋe kulemguiwi. Den ya yuwu tap.

“Gâmâ nanne ombe bisine. Yawu gârâmâ yiwerenje yu yakât topŋe sâm teterâ lohimi kerekŋe ya ekmâ nângâŋet sâm yakât katgeksan.” Yawu sâop.

6 Yawu gârâmâ Anitâŋe den âlâ yuwu sâm nanŋe ekuop ya lok yaŋe kulemguiwi.

“Angoân lok âlâ, kutŋe Melekiserek sâm, yâkŋe lohimbî yengât tosayenâhât sâm hotom unihîwuapgât âi sâm waŋmune mem gaop. Yawu gârâmâ gâŋe âi ya mem torokat sâm gihimune tuhûm yâhâwuat.” Yawu sâm nanŋe ekuop.

7 Yawu otmâmâ Yesuŋe huruŋ huruŋ manmâ âwâŋahât tem lâuwangim âi ya tuhûm manop. Otmu âwâŋaŋe mumuhât mâtâwâmbâ membuapgât dop tatbaŋgiop ya nâŋgâop. Yâkŋe ya nâŋgâm yâkâlen biwiŋaŋe kepeim yapâ menekbuap nâŋgâm isem ulitguop. Otmu âwâŋahâlen biwiŋaŋe kepeim manop yakât otmâ nâŋgâwaŋgim mumuŋambâ mem yahalop.

8 Yâhâ Yesuŋe yuwu sâm ki ulitguop. “Nâmâ gâhât nange bulâŋe mansan. Yakât otmâ umatŋe âlâlâ nâhâlen tetenihiwuap yamâ sârâ biatbuap,” yawu sâm ki ulitguop. Yawu gârâmâ sâtgum manmâ âwâŋaŋe âi sâm waŋop ya lâum lohotŋe ki olop.

9 Yawu otmâ âi ya biwiŋaŋe tiŋâk mem manmu âwâŋaŋe ekmu ârândâŋ olop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim tem lâuwangim manmunŋe manman kârikŋan katnenekbuapgât mâtâp teteop.

10 Anitâŋe emelâk Melekiserek âi sâm waŋmu mem manop. Âi yawuâk ikŋe nanŋe tâŋ tâŋ ya waŋmu mem yâhâwuap.

Nenŋeâmâ lepat nâŋgân nâŋgânân ki watmâ mannom.

11 Bukulipne, yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Nâŋe Yesuhât topŋe ya kerehâk sâm kusânâmâ ekyongowe sâm oan. Yamâ nâŋgân nâŋgânyenŋe umatŋe oap yakât otmâ ihilâk ekyongomune nâŋgâŋetâ ki keterakbuap.

12 Yâhâ den yan yuâmâ emelâk ekyongowin yamâ yenŋe nâŋgâm henŋenŋuwi mâne sâp yiwerenŋe yu bukulipyenŋe kâsikum yingimbâi.

Yamâ yenŋe Yesuhât topŋe nâŋgâm pâpŋuwi yakât nâŋgâmune bâleap. Yakât otmâmâ lok âlâŋe yâhâpŋe den kâsikum yingiwuapgât dopŋe tap. Yengât topyenŋeâmâ yuwu. Yengât nâŋgân nâŋgân yamâ lepat nâŋgân nâŋgân. Lohimbî papato yengât nâŋgân nâŋgân yawuya nâŋgâwi mâne den yan yukât topŋe âlepŋe nâŋgâm metembâi.

Yawu gârâmâ topyenŋe teteâkgât den âlâen hâum sâmunne nâŋgâŋet. Leparâmâ sot nem âkâm yingimunŋe nemai. Yâhâ sot kândâkdâek ki nemai. Yenŋe Yesuhât komolân torokatbi yamâ ŋaŋa ya yengât dop oai. Yamâ girawu otmâmâ lepatŋe nem âkâm yingimunŋe nemai yawuâk nemai? Yakât yenŋe topŋe girawu otmâmâ Yesuhât topŋe ya topŋambâek ki nâŋgâm henŋenŋuai? Yenŋe sot kândâkdâek nemai mâneâmâ Yesuhât topŋe ya nâŋgâm henŋengumbâi.

13 Yamâ yenŋe lepalân manmâ orotmeme kiŋgoŋ me orotmeme âlepŋe yâhâp yâhâp ya ekmâmâ mem kiwilim topŋe nâŋgânomaihât dop ki tap. Yamâ otmâ tâpikgûai.

14 Otmu torokatmâ den âlâen hâum sâwe. Lepat yamâ gâmâlâk papato otŋetâ sot kândâkdâek yingimunŋe nemai. Dop yawuâk lohimbî nombotŋaŋe nâŋgân nâŋgânyenŋe keterakmu Yesuhât topŋe ya ekmâ nâŋgâm denŋe lâum manmâ gainŋe orotmeme âlepŋe me bâleŋe ya ekmâ kiwilim mansai. Lohimbî yawuya yengât nâŋgân nâŋgânyenŋe me manmanŋenŋe ya ekmâ nâŋgâmune âlepŋe nanŋe otmap.

6

Anitâŋe nenekmâ ârândâŋ olâkgât biwinenŋe yâkâlen katmâ mannom.

1 Yakât otmâ den yu yâhâpne ki ekyongowe. Anitâ nenekmu ârândân olâkgât nenje orotmemenenne kinjon otbin ya bet pilâm sâm tetemâmâ yâkâlen biwi nângân nângânnenne katbin. Otmuâmâ yakât topne yâhâpne ki ekyongowe.

2 Otmu âlâmâ yuwu. Toen mem katnenekbi yakât topne ki sâm ekyongowe. Me nenje kunyenjan mem kuratgum mem kârikne tuhuyekbin, me mumujambâ yahatnom, me sâp patoen biwi nângân nângânnenjahât topne ekmâ iknjiâk iknjiâk matne ningiwuap yakât topne gurâ yâhâpne ki sâm ekyongowe. Emelâk nângâm metembâihât.

3 Otmu Anitâne biwiyene mem kusânmâ mâmâne otnihimu yakât den âlâ ânje torokatmâ ekyongowehât nanjan. Yâhâ yiwerene yuâmâ den umatne tap yakât sâmune nângânet.

4-5 Lohimbi nombotjane Kiristohât den pat âlepne nângâwi yan yakât topne nângâm henjengum biwiyene yâkâlen katjetâmâ himbingât pat kuyingimu mansai. Yawu otmâ Anitâne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge biwiyenan tatmâ mâmâne otyingimap.

6 Yawu gârâmâ yakât kakjan Kiristohât hâkân otmâ betgum manjetâ biwiyene pâlâmne otbuap. Otmu Anitâ nanjane nengât sâm muop yakât nângânetâ tânjât otbuap. Yawu nângâm manmâ yâhânomainje Parisaio Sarukaio yâkne sânetâ Yesu mem howanân kum kânângâwi yâk yengât dop otmâ yakât matne bâlene menomai. Nângân nângân yawuya nângâm manmâ yâhânomai yakât otmâ biwi nângân nângânyene yâkâlen yâhâpne katnomaihât dop âlâ ki tap.

7 Yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Hân ambolipjane nep kâmetmâ pilânetâ iop. Imu yan gelâk gemu hân toje orop yapâ gâtjane hunsambe teteop. Otmu yapâ sot hâwurum um nem âlepjan manmâ gawi. Yakât dopjeâk lohimbi nombotjane Anitâhât den ya nângâm biwiyenan katmâ yâkât wâtjan kinjetâ yâkne mâmâne otyingimu orotmeme âlepjeâk otmâ.

8 Yâhâ âlâ torokatmâ sâwe. Nep ya kâmetmâ pilânetâ imu yan hewukjane lâum kurihimu languop yamâ orok sâop. Yakât dopjeâk lohimbi nombotjane angoân biwiyene Kiristohâlen katmai. Yakât kakjan Anitâhât den ya nângânetâ tânjât otmu pilânetâ yâk yengâlen bulâne âlepne ki tetemap. Yâhâmâ orotmemejene âlepne ya pilâm orotmeme bâlene otmâ manmai. Yawu otjetâ Anitâne nângâmu bâlemu hâhiwin kakjan mannomai sâm hemgât pat kuyingimu manmai.

9-10 Bukulipne, yuwu sâmune nângânet. Yene ki otmâ tâpikgum hiliwahonomai. Yawu gârâmâ Kiristohâlen biwiyenane kepeim manjet sâm biwinane hikum mansan. Yenâmâ Anitâhât tem lâum buku konok orangim manmâ gai. Yawu oai yamâ Anitâne yekmu ârândân oap. Yakât otmâmâ yengât nângâm biwine pâlâmne ki otmâ pilâyekbuap. Biwiyene Kiristohâlen katbi yakât otmâ biwiyene orotok sâmapgât Anitâne mâmâne otyingiwuap.

11 Yawu gârâmâ yene biwiyene Yesuhâlen iknjiâk iknjiâk katmâ denje lâum orotmeme âlepne otmâ manmâ gai. Yakât otmâ yawuâk torokatmâ manmâ yâhânetgât nanjan. Yâkâlen biwiyenane kepeim manmâ yâhânomai yanâmâ Anitâne manman kârikjahât pat kuyingimu tap yakât bulâne yingimu menomai.

12 Yawu gârâmâ manman kârikjahât pat yakât bulâne menom sâm biwiyene ki orotok sâmu mannomaihât nanjan.

Yesuŋe kulet sâŋmâtâp tiripnongop ya tâŋ tâŋâk watnom.

¹³ Biwiyenŋe orotok sâŋmapgât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Awoŋnenŋe Anitâ yâhâmâ topŋe âlâ. Lok me wuân me wuânŋe Anitâhât kunŋe manbuapgât dop bia. Yawuhât emelâk embâŋân Anitâŋe tâmbânenŋe, kutŋe Awaraham, yâkât nâŋgâwanŋim pat kuwanŋiop sâp yan Anitâŋe ikŋe kutŋe ahonakmâ den ya sâŋm kârikŋe tuhum yuwu ekuop.

¹⁴ “Gâhât biwihambâ kâu pato kândâkdâŋe hurunduŋ sânomai.” Yawu sâop.

¹⁵ Awarahamŋe den ya nâŋgâm biwi yâhâp ki otmâ manop yakât bulâŋe miop. Otmu den sâop yakât bulâŋe yamâ nen yiwereŋe tetem mansain yu.

¹⁶ Anitâŋe ikŋe kutŋe ahonahop yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Nenŋe “Wuân me wuân otnom” sâmain yan bukulipnenŋe nengât “lok paha” sâmaiŋe yuwu sâmain. “Anitâhât senŋan wuân me wuân otnom, yawu sâmunŋeâmâ kârikŋe otmap.” Yawu sâmain. Yawu sâmain yamâ yakât bulâŋe ki otmâ yanâmâ Anitâŋe yakât matŋe umatŋe ningiwuap nâŋgâmain.

¹⁷ Yawu gârâmâ Anitâhât komolân gâtŋe âlâ me âlâŋe den sâŋm kalop ya nâŋgâŋetâ bonŋe olâkgât nâŋgâm ikŋe kutŋe ahonakmâ den ya sâŋm kârikŋe tuhuop.

¹⁸ Otmu Anitâŋe den perâkŋe sâŋm kâitnongowuapgât dop âlâ ki tap. Me biwi yâhâp otbuapgât dop gurâ ki tap. Yawuhât yâkâlen biwinenŋe kepeim manmunŋe tihitnenŋe otmâ himbingât pat kuningiop yakât bulâŋe ya bulâŋanâk ningimu menom yakât ki gorâningimap.

¹⁹⁻²⁰ Yesu Âwâŋe tihitnenŋe otmâ manman kârikŋan katnenekmu mannongât yâkâlen arimu orowâk tatmawot. Orowâk tatmutâ emelâk Melekiŋereŋe Anitâŋe lohimbî yengât tosayenŋe pilâyinŋiâkgât sâŋm ulitguop dop yawuâk Yesuŋe nengât sâŋm Âwâŋe ulitgumap. Yakât nâŋgâm yan engat yâhâp ki otmâ. Bulâŋanâk himbingât pat kuningiop yakât bulâŋe menom sâŋm biwinenŋe hikuakmâ manmâ yâhânom.

7

Melekiŋereŋe yakât topŋe

¹ Lok âlâ, kutŋe Melekiŋereŋe sâŋm, yakât topŋe sâŋm tetemune nâŋgâŋet. Melekiŋereŋe yâhâmâ kapi âlâ, kutŋe Salem, yapâ gâtŋe. Yâhâ lohimbîŋe yu ya Anitâhât pat kuwanŋiwi ya mem Melekiŋereŋe wanŋi. Kândikum emelâk kapam tetemu Awarahamŋe ikŋe kapam loklipŋe dâiyekmu ari kapi nombotŋe hawamgum tatbi yakât ambolipŋe yongom itit kiom bâlene tuhuyekmâ yâk yengât noniŋ bulimakao, lama, senŋe âlâlâ topŋe topŋe ya meyiŋgiwi. Meyiŋgiwi purik sâŋm âwuremu Melekiŋereŋe orop mâtâwân enjakmâ parahuakmâ Melekiŋereŋe heronŋe otbanŋim yuwu sâŋm ekuop. “Anitâ kunnenŋe tatmapŋe mâmâŋe otgihimu lohimbî yengât kunyenŋe manbuat.” Yawu sâŋm ekuop.

² Yawu sâŋm ekumu Awarahamŋe senŋe âlâlâ meyiŋgiwi ya nombotŋe mem hionmâ yakât sâsâŋambâ konok mem Anitâhât pat kuwanŋim Melekiŋereŋe wanŋop.

Otmu kut Melekiŋereŋe yakât topŋe yuwu tap, “Manman âilonŋo lonŋo ambonŋe,” yawu. Otmu kapi kutŋe, yamâ Salem, yakât topŋe yuwu tap, “Biwi sânduk ambonŋe,” yawu.

³ Yâhâ Melekiserek ikne hep torehenlipne yengât kutnye ki tap. Otmu sâp girawuyaen teteop me muop yakât topne gurâ yawuâk ki nanġain. Yakât dopneâk Anitâhât nanne Yesu embânġambâek tatmâ gaop. Otmu yawuâk tatmâ yâhâwuap. Yakât otmâ dopyetne konohâk oap. Nânġâmune yawu oap.

⁴ Melekiserek yamâ lok tânġât bia. Awaraham yamâ Isirae nengât tâmbâhât lok kutdâ manop. Yâhâ kasalipne yongom senne âlâlâyne meyingimâmâ nombotne mem hionmâ yakât sâsânġambâ konok mem Melekiserek wanop. Yawu ġârâmâ yuwu sânom. Bulânġanâk Melekiserekne Awarahamġât kunje manop.

⁵ Yawu ġârâmâ yakât kakġan Awarahamġât hâkune lok âlâ manop, kutne Lewi sâm, yâkât komolân ġâtġanje Anitâhât hotom um manbi. Yâk yengât sâm Moseje girem den yuwu kulenguop.

“Lewi senne hotom um manmâ yâhânomai. Otmu Isirae lohimi nombotġanje yu me ya yeje sâsânġambâ konok mem Lewi sen yinginomai.”

Yawu sâm kulenguop.

⁶ Yâhâ Melekiserek yamâ Awarahamġât komolân ġâtne bia. Yakât otmâmâ Awarahamne senne âlâlâ mem Melekiserek wanmu yâkne yuwu sâm ekuop. “Anitâne mâmâne otgihimu kunyene manbuat.” Yawu sâm ekuop.

⁷ Yakât otmâ topyetne girawu nânġânôm? Âlâne kunje manop? Melekiserek yâkne me, me Awaraham yâkne? Yakât yuwu sâwe. Awarahamne Anitâhât pat kuwanġiop ya mem Melekiserek wanop. Yakât otmâmâ Melekiserekne Awarahamġât kunje manop. Nânġâmune yawu oap.

⁸ Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Senne âlâlâ yu me ya yeje sâsânġambâ kâsikum konok mem Lewi sen yingiminiwi. Otmu Lewi sen mum gawî ya yengât topyene yamâ kulenguwi. Yâhâ Melekiserek yâkât topneâmâ ki kulenguwi. Topne yakât otmâ Melekiserekne hotom uminiwi ya yengât kunyene manop. Nânġâmune yawu oap.

⁹⁻¹⁰ Otmu Lewi sen manbi ya gurâ ki tetenġetâek Awaraham Lewihât hâkune yâkne Melekiserek senne âlâlâ ya wanop. Yawu ġârâmâ Lewi sen yâkne Awaraham yâkâlembâ tetem torokatmâ gawî yâkneâmâ yawuâk wanġi.

Bulâne ki teteop yakât otmâmâ Anitâne Lewi sen yamâ mem ge katyehop.

¹¹ Lewi sen yengâlembâ lok kunje âlâ, kutne Aron, Mose imiġe. Otmuâmâ Anitâne âiyenġahât topne ya sâm tetem Mose ekumu kulenguop den ya lâum hotom um manmâ gawî. Hotom um manmâ gawî yapâ manman kârikġahât bulâne ki teteop. Ki tetemu Anitâne Lewi sen yengât nânġâmu kakne olop. Nânġâmu kakne otmu lok topne âlâ, ikne nanne Yesu hânġânġumu ge manman kârikġahât mâtâp mem teteningiop.

¹² Otmu Lewi senne hotom u uhâk mâtâp watminiwi ya pesuk sâek sâm yâkneâmâ emelâk anġoân Anitâne Melekiserek âi sâm wanop ya torokatmâ tuhuop. Tuhum pesuk pilâm manman kârikġahât pat yakât bulâne mem teteningiop.

¹³⁻¹⁴ Yawu ġârâmâ kutdânenne Yesu yâhâmâ Yura sen yapâ ġâtne. Yawu ġârâmâ Moseje Yura sen yengât hotom um mannomai sâm ki ekyongop. Yakât otmâ Yura ambonje âlâne hotom ki uop, bia kârikne.

¹⁵⁻¹⁶ Yâhâ, Yesuġeâmâ gem Melekiserek yâkât âi ya torokatmâ mem manop yakât nâne yuwu nanġan. Anitâne Lewi sen yâk yengât orotmemeyene yakât nânġâmu tânġât otmu yanġak benne nanne hânġânġumu ge nengât sâm muop.

Mumuñambâ yahatmâ Âwâñe Anitâhâlen yâhâmu tawot. Tatmâ nengât sâm ulitgumap.

¹⁷ Yakât Anitâñe nanñe ekumu lok yañe den kulempuop ya yuwu tap.

“Anñoân lok âlâ, kutñe Melekiserek sâm, yâkñe lohimi yengât tosayeñahât sâm hotom unihiwuapgât âi sâm wañmune mem gaop. Yawu gârâmâ âi ya sâm gihimune gâñe torokatmâ tuhumm yâhâwuât.” Yawu sâop.

¹⁸⁻¹⁹ Otmu yuwuhât sâop. Emelâhâmâ Lewi senñe topñe katmâ Moseñe den kulempuop ya lâum hotom um orotmeme topñe topñe otmâ manmâ gawi. Yamâ benñe yâk yengâlen bulâñe âlâ ki teteop. Otmu yañe tânnongowuapgât dop âlâ ki teteop. Yakât otmâ Anitâñe nâñgâmu ki ârandâñ otmu nanñe Yesuñe mâtâp âiñe meningiâkgât hâñgângumu giop. Gem âi sâm wañop ya tuhumm pesuk pilâm âwâñahâlen âwurem yâhâmu orowâk tawot. Yakât otmâ nenñe biwinenñe hewewej otmu Anitâ orop den alahunomgât mâtâp teteningiop. Yakât nâñgâm yâkâlen biwinenñe kepeim manmâ yâhânom. Yâhâ Yesuñe mâtâp âiñe mem teteningiop yakât topñe ikñiâk tap yakât torokatmâ âlâ sâwe.

²⁰⁻²¹ Anñoân Lewi senñe topñe katmâ hotom une sâm âi ya mewi sâp yan Anitâñe yâk yengât den âlâ ki hikuop. Âi ya in topñe katmâ mewi. Yâhâ Anitâñe ikñahâk den hikumm nanñe âi sâm wañop. Anitâñe den hikumm nanñe ekuop ya lok yañe yuwu.

“Anitâñe den yuwu sâm hikumu ya kârikñe olop. Âi ya sâm gihimune gâñe torokatmâ tuhumm yâhâwuât.” Yawu kulempuop.

²² Otmu kândikum Moseñe Lewi sen âi sâm yingimu mem gawi ya pesuk sâop. Yâhâ Yesuñe Anitâhât senñan âi ya memap yamâ ki pesuk sâwuap. Yakât bulâñe tetewuapgât nâñgâm engat yâhâp ki otmain.

²³ Otmu âlâ sâwe. Lewi senâmbâ gâtñe lok dondâñe âi ya mem mum gawi. Mum gañetâ yâk yengât tepyeñe kâlehengâtñe nep ya torokatmâ mem gawi. Otmu ya yawuâk âi mem yañak mum gawi.

²⁴ Yâhâ Yesuñeâmâ mumu ki pesuk sâop. Yesu yamâ mum yahalop. Yahalop gârâmâ yâhâpñe ki mumbuap. Otmu âi miop ya yawuâk mem yâhâmbisâp. Yakât otmâ yâkñe Lewi sen kerek yengât kunyeñe tatmap.

²⁵ Yakât otmâ Anitâñe umam sâningiâkgât nenñe biwinenñe yâkâlen kepeim manmâ yâhâmunñeâmâ Yesuñe tihitnenñe otmâ âwâñe ulitgum yâhâwuap. Yanâmâ âwâñe nen den âiân katnenekbuapgât dop ki otuap.

²⁶ Yesuñe konok sâreñenekbuapgât dop. Yâkât topñe ikñiâk tap. Yâhâmâ uwawapñe bia manmâ tosa âlâ ki olop. Yawuhât âwâñe Anitâñe mumuñambâ mem yahalop. Mumuñambâ yahatmâ himbimân yâhâmu orowâk tawot.

²⁷ Otmu torokatmâ sâwe. Lewi senñe, anñoânâmâ yeñe tosayeñe Anitâñe pilâyngiâkgât hotom uminiwi. Otmu yakât kakñanâmâ Anitâñe lohimi yengât tosa pilâyngiâkgât nâñgâm hotom uminiwi. Yâhâ Yesuñe dop yawuya ki olop. Yâhâmâ tosa bia manmâ gam muop. Otmu yamâ ikñahât otmâ ya ki olop. Yakât bulâñeâmâ yuwu teteop. Nengât tosa ya âwâñe pilâningiâk sâm ikñak nengât sâm mumu ârandâñ olop. Yawu gârâmâ nengât sâm yâhâpñe mumbuapgât mâtâp âlâ ki tetewuap.

²⁸ Otmu yakât den pâñe tâlâwâk âlâ sâmune nâñgâñet. Anñoânâmâ Moseñe âi yakât topñe kulempum kalop ya watmâ Lewi sen âi ya sâm yingimu mewi. Yâhâ lok biwi nâñgân nâñgânnenñe yamâ bâleñe, nen hârokñe otmâ tâpikgum tosa mem gamain. Yâhâ Moseñe âi sâm yingimu mem manmâ gawi yakât kakñanâmâ Anitâñe ikñe nanñe âi sâm wañmu miop. Yâhâ Anitâ nanñahât

topņeâmâ ikņiâk tap. Yâkņe âi ya mem târârâhâk manmâ gam muop. Otmu mumuņambâ yahatmâ himbimân yâhâmu âwâņe orop tawot. Yakât otmâ âi miop yakât bulâņe tetewuapgât nâņgâm enġat yâhâp ki otmain.

8

Anitâņe den hâņņe pilâm yan âiņe ya mem kârikņe tuhuop.

¹ Otmu den kulemguan yukât topņe yamâ yuwu tap. Nengât Kutdânenņe yamâ Yesu. Nenņe yâkât topņe nâņgâm henġenġuain. Yâhâmâ âwâņe himbimân tatmap yâk orop dopyetņe konohâk.

² Emelâk anġoân tâmbâlipnenņeâmâ hotom u uhât selep tuhuwi yan Anitâņe tosayeņe pilâyiņġiâkgât hotom um gawi. Yâhâ sâp yiwerene yuâmâ Anitâ nanņeâmâ âwâņe orop tatmâ âwâņe tosanenņe pilâyiņġiâk sâm ulitgumap.

³ Yâhâ Mosenņe den topņe kulemgum kalop ya Lewi senņe lâum Anitâņe tosa pilâyiņġiâkgât lama me nâi me âlâlâ ya gâim katmâ hotom um gawi. Yâhâ Yesuņeâmâ lama me âlâlâ ya ekmu tâņât otmu ikņe manmanņe ki alitmâ kawenenņan kinmu kuņetâ muop.

⁴ Mum yahatmâ himbimân yâhâmu âwâņe orop tatmâ âi ya mem tatmap. Yâhâ hânân yuân Lewi senņe Yura ambolipņe yeņġât girem den watmâ Anitâņe Yura lohimbi yeņġât tosa pilâyiņġiâkgât âi mem mansai. Yakât otmâ Anitâ nanņeâmâ torokatmâ nep membâpġât gewâk ki teteop.

⁵ Lewi senâmbâ gâtņeâm hotom u u emetņan yâhâm âi topņe topņe yan memai. Yâhâ yakât bulâņeâmâ himbimân Anitâ tatmawân tap. Otmu anġoân emelâhâmâ Mosenņe hotom um yâhâminiwi yakât selep kuņet sâm topņe kalop yanâmâ Anitâņe yakât topņeâmâ yuwu sâm tetem ekuop.

“Gâ emelâk Sinai pumņan yâhâ sâp kâlep manon yan himbimân nâhât kawine tap ya tiripgohomune ehon. Yakât otmâ ekyongorâ ya dop kum kuņet.” Yawu sâm ekuop.

⁶ Yawu gârâmâ Kutdânenņe Yesu ikņak himbimân yâhâm nenņe lohotņe otmaingât âwâņe Anitâ ulitgum tatmap. Yakât otmâ yâkņe Lewi sen kerek yeņġât kuņe tap. Otmu âlâ sâwe. Mosenņe den sâm teteop yakât bulâņe ki teteop. Yâhâ Anitâņe ikņe nanņe hâņġângumu ge den eknongop yamâ bulâņe teteop.

⁷ Yâhâ Mosehât girem den yakât bulâņe âlepņeâk tetem gaop mâneâmâ Anitâ nanņahâlen kulem bulâņe teteop yu ki tetembâp.

⁸⁻⁹ Yawu gârâmâ Anitâņe Mose ekumu den kulemguop yamâ kerehâk ki lâuwi. Ki lâuņetâ Anitâņe nâņgâmu bâlemu yakât den âlâ yuwu sâm hikuop yakât topņe sâm tetemu poropete âlâņe kulemguop ya yuwu tap.

“Anġoânâk nâņe Isirae lohimbi Aihita hânâmbâ dâiyeķmâ taka girem den ya yiņġim yâk orop den hikuwan. Yawu gârâmâ yâkņe den ya hâkâņ otmâ kuwi. Yakât otmâ nâku yawuâk yeņġât hâkâņ otmâ betyongoan. Yakât otmâmâ hâmbâi sâp âlâenâmâ Awarahamġât sen, komot yâhâp, Isirae yet Yura, yâk orop den hikumune yaņe kârikņe tatmâ yâhâwuap.

¹⁰ Otmu den topņe yamâ yuwu. Sâp âlâenâmâ den mâtâpņe anġo hikuwom yakât bulâņe yamâ nâņe biwiyeņan kâmethom. Otmu nâņġân nâņġanyeņan kulemgumune tatmâ yâhâwuap. Yawu otmâ nâņe yâk orop tatmâ tihityeņe otmâ yâhâmbisân.

- 11 Sâp yanâmâ lok yahat yahatŋe me lok geheŋe, kutyeŋe orop me kutyeŋe bia, ya kerehâkŋe nâhât topŋe topŋambâek nângânômai. Yakât otmâ nâhât topne ki pâpgum âi pâi tuhuanŋinômai.
- 12 Otmu sâp yanâmâ nâŋe yengât tosa me orotmeme bâleŋe yakât matŋe ki yinŋiwom. Nâŋe umam sâyiŋim otŋetâ bâlem gaop yakât yâhâpŋe ki nângâwom.” Anitâŋe yawu sâop.
- 13 Otmu yakât yuwu sâwe. Den yakât bulâŋe yawu tetewuap. Otmu angoân Anitâŋe den hikuop yakât Moseŋe kulemuop ya bulâŋe ki teteop. Yakât otmâ dop kum yuwu sâmune nângâŋet. Nak âlâ esenŋaŋe gimbanŋum mum beretek sâm gemap yakât dopŋeâk den yanŋeâmâ bialop. Yawu gârâmâ Anitâŋe den âiŋe hikuop yakât bulâŋe tetem henŋeguwap.

9

Emelâhâmâ orotmeme yuwu otmâ Anitâ mepaeminiwi.

1 Otmu emelâk Anitâŋe girem den ya tâmbâlipnenŋe yinŋim yâk orop den hikuop sâp yanâmâ orotmemeyeŋe topŋe topŋe otmâ manŋetâ ârândânŋ olâkgât Anitâŋe yakât topŋe Mose ekumu kulemuop. Otmu âlâmâ hotom ya girawu unômai yakât topŋe ya gurâ yawuâk sâm tetem ekuop.

2 Yâhâ hotom uminiwi selep yakât topŋeâmâ yuwu. Angoânâhâmâ hotom uminiwi yanŋe âiyeŋe tuhuŋetâ kâtâpyongoâkgât sângum kâlep ya hikunŋetâ ge sârârâk kinop. Otmu kawe yakât kutŋeâmâ “Anitâ sâm mepaenom,” yawu kunbi. Yawu gârâmâ lohimbî nombotŋe in manmaiŋe ya kâlehen yâhâmai sâm samut katbi. Otmu kâlehen yamâ lambe saum katminiwi yakât kawe. Otmu banŋa um yan Anitâhât pat kuwanŋim mem yâhâ katminiwi yakât kawe.

3 Yâhâ yakât kâlehenâmâ sângum âlâ kâlep pato ya yawuâk hawamgum katmâ hikunŋetâ ge hârândânŋâk kinop. Otmu kawe yakât kutŋeâmâ “Anitâhât welâmŋe,” yawu sâm kunbi. Yawu otmâ Anitâŋe yan ge tatmap nângâm Lewihât komot kunyeŋe yâkŋak yan yâhâminiop.

4 Otmu alata âlâenâmâ sot hotomŋe topŋe topŋe uminiwi yakât kawe. Alata yamâ goliŋak tuhuwi. Otmu Moseŋe emelâk girem den tapeân kulemuop ya mem yakât emetŋe goliŋak tuhum katŋetâ talop. Otmu âlâmâ angoân Aihita hân pilâm lok ki manmaiângen taka manŋetâ yan Anitâŋe sot âlâ, kutŋe mana sâm, ya yinŋiminiop yakât nombotŋe yamâ belo âlâ goliŋak tuhum katbi yan mânunŋmâ katŋetâ tatminiop. Otmu âlâmâ Arongât howan ya emelâk elelek sâm kulem olop ya. Ya yâhâp yâhâp mem hâwurum tapeân Moseŋe kulemuop ya orop konohân katŋetâ tap.

5 Otmu yakât kakŋanâmâ anŋelo yâhâp yetgât umutyetŋe yamâ goliŋak tuhum yan kânângâyeleŋetâ kinminiowot yamâ yuwu nângâwi. “Anitâŋe yâk yetgât hohetyetŋan ge tatmâ tihitnenŋe otmâp. Yakât ikŋe laŋinŋe pato yanŋe yâk yetgât hohetyetŋan tetemu ekmain.” Yawu nângâwi. Yawu nângâm yan hotom uminiwi yâk yengât kunyeŋaŋe noniŋ bulimakao hepŋe tuanŋumu geminiop. Otmu den yu ekyongomune kâlep kâlep olâkgât ki nanŋan. Yawuhât tâlâwâk sâwoman.

6 Otmu tâmbâlipnenŋaŋe yu me ya otnehât nângâwi. Yamâ Lewihât komolân gâtŋe yanŋe kawe âlâ, kutŋe “Anitâ sâm mepaenom,” yan hilâm ârândânŋâk yâhâm lohimbî kerek belângen manbi yengât sâm Anitâ ulitgum mepaewi. Otmu lohimbîŋe yu me ya Anitâ wanŋehât nângâwi yamâ mem kawe yan katmâ gawi.

7 Otmu hotom u u yakât kawê, kutŋe “Anitâhât welâmŋe” yan hotom um gawi ya yengât kunŋe, lok konohâkŋe, yâhâmâmâ ikŋe, otmu bukulpŋe nombotŋe, otmu Isirae lohimbî kerek yâkŋe otmâ tâpikgum manbî ya kerek yengât tosa ya Anitâŋe pilâyingiâkgât yan yâhâop. Otmu yambu konok yakât biwiŋan hilâm konohâk Anitâhât kawenŋan yâhâm noniŋ bulimakao lokŋe kum ya hepŋe tuanŋuminiop.

8-9 Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwi nâŋgân nâŋgânnenŋe mem hewewenŋe tuhumu yakât topŋe yuwu nâŋgâwin. Hotom uminiwi yakât kawêân lohimbî kerehâkŋe ki yâhâminiwi. Yawu nanŋain. Otmu Lewihât komolân gâtŋaŋe âiyeŋe tuhumu yan Anitâŋe ya ekmâ tep âlep nâŋgâyingiâkgât ya otminiwi. Yamâ ya ekmâmâ yuwu nanŋain.

10 Orotmemenenŋe âlâlâ yu me ya ki orotŋe sâam kuanŋiwin, me ki neŋet sâam, me ki meŋet sâam undip karanŋiwin ya ihilâk longâmâmâ otmâ tâpikguminiwin. Otmunŋe bâleminiop yakât tosa Anitâŋe pilâningiâkgât hep tuanŋuminiwi. Hep tuanŋuminiwi yaŋe tânnongom manman mem teteningimbâpŋat dop ki talop. Yaŋeâmâ orotmemenenŋe bâleŋe ya ekmunŋe teteâkgât yawu otminiwin. Yawuâk torokatmâ otmâ ganetâ Anitâŋe nâŋgâmu ki ârandân olop. Yawu gârâmâ yâkŋe biwinenŋe ekmâ nâŋgâm ikŋe nanŋe tâŋ tâŋâkŋe mâtâp âiŋe meningiâkgât hângangumu giop. Gem yan hotom uminiwi yakât bonŋe yamâ yâkŋe mem teteop.

Yesuŋeâmâ mâtâp âiŋe mem teteningiop.

11 Otmu yakât topŋe nâŋgâm heŋenŋuŋetgât torokatmâ yuwu sâam nâŋgâŋet. Hânân yuân hotom u uhât selepŋe tuhuwi yan Yesuŋe ki yâhâm hotom ya uop. Bia kârikŋe. Yâkŋeâmâ himbimân yâhâm âwâŋe Anitâ orowâk tatmâ manman kârikŋe yakât pat kuningim yakât bulâŋe nenŋe menehât alahum tatmawot.

12 Otmu âlâ yuwu sâwe. Hotom um gawi ya yengât kunŋaŋeâmâ noniŋ bulimakao gâim hep ya mem sâŋgum kâlep mem yahatmâ kâlehen baminiop. Bam yan Anitâhât welâmŋan hep tuanŋumu kakŋan geminiop. Yesu Kiristoŋe yawu ki olop. Yâkŋeâmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yan ikŋe hepŋaŋe tosanenŋe piringiŋop. Yâkŋe yawu otmâ Anitâhâlen yâhâm sârerenehŋop. Yawu olop yakât otmâ nenŋe yâkât manmanân torokatmâ manmâ yâhânom.

13 Yâhâ emelâhâmâ yuwu otminiwi. Lohimbî âlâ me âlâŋe lok mumunŋe wâimai sâam Lewihât komolân gâtŋaŋe samut katminiwi. Yâhâ lohimbî âlâ me âlâŋe wâinomai yanâmâ Lewihât komolân gâtŋaŋe bulimakao nanŋe gâim uŋetâ sem kou otminiop. Kou yaŋe mem lok mumunŋe wâiop yâkât hâkŋan samut ya biatbanŋiâkgât moseleminiwi. Otmu âlâmâ hotom um yan yuwu nâŋgâminiwi. “Yâkŋeâmâ noniŋ bulimakao gâiŋetâ yakât hepŋaŋe gem yan nenŋe manman âilongo longo me tosa bia mannehât gem piriap,” yawu nâŋgâm yan otminiwi.

14 Yuâmâ Kiristo yâkŋe giop. Yamâ Anitâhât Wâtgât Mâmâŋahât Heak embânân âlâlâ ki tetemuâk tatmâ gamap yaŋe mâmâŋe otbanŋimu tosa bia manmâ gam kawenenŋan kinmu kuŋetâ mum yan ikŋe hepŋe giop. Yawu otmâ biwi nâŋgân nâŋgânnenŋe hewewenŋe otmu Anitâhât tem lâum hoŋ bawâŋinehât manmunŋe bâlem gaop yakât tosa yamâ konohâk pirimu âlâmâ meteop. Yakât otmâ loggât orotmeme tâŋat ya pilâm biwi nâŋgân nâŋgânnenŋaŋe yâk konok hikum yâkât pat manmâ yâhânom.

15 Otmu torokatmâ sâwe. Anitâŋe dâinenekmâ manman kârikŋe yakât pat kuningim den hikuop yakât bulâŋe menehât Kiristoŋe nengât sâam muop.

Mum yan otmunje bâlem gaop yakât Anitâñe matñe umatñe ningimap sâm yakât manman kârikñe yakât mâtâp âñe mem teteningiop. Otmu emelâk Lewi sen yengât amutgen manmâ mâtâp ya watmâ otmunje bâlem gaop yakât tosa ya Yesunje pilâningim sârerenenehop.

Moseñe noniñ bulimakao hepñe mem tuanguo.

16-17 Otmu nenñe orotmemeâmâ yuwu tap. Umatñe âlâlâ yu me ya teteningimu munomân senñe âlâlâ yuwu yawuya miaknomai yawu sâmâmâ nan baralipnenñe yamâ bânñenñe bâñe yakât pat kuyiñgimain. Otmu den ya sâm pat kuyiñgimain yakât bulâñe yamâ orowâk manmâ yâhânômân yan bonñe ki teteyiñgiwuap. Nen mumunñe yakât kakñan bulâñe yamâ âlepñe miaknomai.

18 Yakât dowâk Anitâñe angoânâmâ den ya sâm hikuop yakât bulâñe teteâkgât Moseñe den ya kulemgum inâk ki kalop. Yuwu otmâ kalop.

19 Yâkñe pepa mem lohimbi komot pato yañe Anitâhât den ya topñambâek nângâñetâ keterahâkgât ekyongomu nângâwi. Otmu den sâop yakât bulâñe ya tetem heñgeñguâkgât yâkñe noniñ bulimakao hepñe ya to orop menduhum memâmâ tuangumu pepaen giop. Tuangumu gemu nak bêt bêtñe mem losohomâmâ sângum âlâ mem yakât potonñan kepeim hewân kalop. Katmu hewâk pato otmuâmâ den ya sâm teteop yakât bulâñe teteâkgât hep tuangumu lohimbi kerek kakyeñan giop.

20 Yawu ekmâ topñe nângâñetgât yuwu sâm ekyongop.

“Girem den Anitâñe sâm hikuop ya lâum manñetâ bulâñe teteyiñgiâkgât hep yuâmâ mem tuanguan. Yakât topñe ekmâ nângâm heñgeñgunomai.” Yawu sâm ekyongop.

21 Otmu yawuâk wahap yu me ya Anitâñe nângâyiniñgiâkgât sâm katbi ya kakñan gurâ hep mem tuangumu giop.

22 Otmu den kârikñe emelâk kulemguoop yakât topñe yuwu tap. Noniñ bulimakao me âlâlâ ki gâim hepñe lâum moselenetâ geminiop yanâmâ tosayeñe yawuâk tatminiop. Yâhâ lâum moselewi yanâmâ Anitâñe tosayeñe pilâm umam sâyiniñgiopgât mâtâp ya teteyiñgiop.

Yesunje nengât toсахât otmâ mumu ârândâñ olop.

23 Otmu Moseñe hep ya mem senñe âlâlâ ya kakñan tuangumu giop ya ârândâñ olop. Yâhâ yiwereñe yuâmâ senñe âlâlâ hep yañe tuanguop yakât bonñe himbimân tap. Yakât hep tuanguop yañe bulâñe ki olop. Yakât otmuâmâ heñgeñguâkgât Yesunje himbimân yâhâop.

24 Yawu gârâmâ Anitâhât kawe bulâñe ya himbimân tap yakât Yesunje yuân hânân in selep kum yan yâhâ hotom uwi yan ki yâhâop. Yâkñeâmâ himbimân yan yâhâop yanâmâ yâkñe nenñe lohottñe otmaingât âwâñeñe mâmâñe otningiâk sâm ulitgum tatmap.

25 Otmu torokatmâmâ âlâ yuwu sâmune nângâñet. Hotom um gawi ya yengât kunyeñeñe yambu ârândâñâk yâhâ noniñ bulimakao me âlâlâ hepñe lâum tuanguminiop. Yâhâ Kiristoñe yambu gârândâñ ki mum hepñe gemap. Yâhâmâ sâp konok kuñetâ muop yan hepñe gemu ârândâñ olop.

26 Yawu gârâmâ Kiristoñeâmâ yâkñe otminiwi yawu ki olop. Yawu olop mâne emelâk embâñân lohimbi kândikyotgop yapâek yambu ârândâñ kuñetâ mum hepñe gembâp. Yâhâ yâkñeâmâ ya ki olop. Âwâñeñe tosanenñe pilâm umam sâningiâkgât mâtâp âñe mem teteningim kawenennan kinmu sâp

konok kuñetâ muop yan ikñe hepñajak nengât tosanenñe pirimu ârândân olop.

²⁷ Otmu Anitâñe sâop yakât nen munom yakât kakñan biwinenñe ikñiâk ikñiâk ekmâ nâñgâm topnenñe mem tetewuap. Mem tetemâmâ otbin mewin yakât matñe âlâku ikñe ambo ambo ningimu menom.

²⁸ Yakât otmâ lohimbi nengât tosa ya bialâkgât Anitâñe nâñgawañgimu Yesuñe nengât toсахât otmâ muop. Mumu ârândân sâop gârâmâ Yesuñe yâhâñe mumbuapgât dop âlâ ki tap. Emelâk mumu otmu ârândân olop. Yakât otmâmâ nenñe biwi nâñgân nâñgânnenñe yâkâlen katmâ manmunñe yanâmâ yâkñe den âiân yâhâñe katnenekbuapgât dop ki otbuap. Yâhâ nenñe biwi nâñgân nâñgânnenñe yâk kepeim manmunñe taka menenekmu orowâk ari manmâ yâhânom nâñgâm biwinenñe yakât mem mambot-bañgim mannom.

10

Emelâhâmâ hep tuañguminiwi yamâ imbiâk otminiwi.

¹ Otmu emelâk Anitâñe den âlâlâ Mose ekumu kulemguop ya lâum hotom uminiwi ya yengât kunñe âlâñe yambu ârândânâk hotom uminiwiân noniñ bulimakao me âlâlâ hepñe mem yâhâ tuañguminiop. Yakât otmâ lohimbiñe tosayeñe ya bunewâk pesuk sâyingimu Anitâhâlen torokatnomai yakât mâtâp ki teteop. Yâkâlen torokatne sâm pâpguwi.

² Yâhâ sâp yan tosayeñe ya pesuk sâm mâne hotom uwi yakât kakñan âi ya yâhâñe torokatmâ ki membâp. Otmu tosayeñe ya emelâk bialop mâne manman sânduhân manbâi.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ otñetâ bâlem gaop yakât nelâm yongomapgât yambu ârândânâk hotom uminiwi ya yengât kunyeneñe noniñ bulimakao yakât hepñe mem yâhâ tuañguminiop. Yawu otñetâ manmâ gawi yamâ tosayeñe yakât nâñgâmâk manmâ gawi.

⁵⁻⁶ Otmu tosayeñe yawuâk tatyñgimu manmâ gawi yakât Kiristoñe âwâñe Anitâ den yuwu sâm ekuop ya poropete âlâñe kulemguop.

“Anitâ, Kutdâne, gâmâ noniñ bulimakao me âlâlâ ya gâim hotom uñetâ nâñgârâ ya bonñe ki otmap. Otmu hep mem tuañgum mansai yakât nâñgârâ bonñe ki otmap. Otmu sot um gâhât pat katmai yakât gurâ nâñgârâ tâñât otmap.

⁷ Yawu gârâmâ nâñeâmâ lok otmâ hoñ bahihim gâñe den tâñ tâñâk lâum yan yakât bonñe memune ârândân otbuap.” Yawu sâop.

Yawu sâm yan Yesu Kiristoñe himbim pilâm ge den yakât bulâñe ya mem teteop.

⁸ Yâhâ den yakât topñeâmâ yuwu tap. Anjoân Kiristoñe den yuwu sâop.

“Gâmâ yâkñe noniñ bulimakao ya gâim hotom umai, me hepñe mem tuañgumetâ gemap, me sot um gâhât pat sâm katmai ya kerek ekmâ nâñgârâ bulâñe ki otmap.” Yawu sâop.

Yawu otmâ Isirae lohimbiñe Anitâhât den biwiyeñeñe ki kepeim lâum gawi, imbiâk lâum gawi yakât Anitâñe nâñgâmu bâleop.

⁹ Kiristoñe den sâm teteop yan torokatmâmâ den âlâ yuwu sâop.

“Nâñeâmâ hoñ bahihim gâhât den tâñ tâñâk lâum yan yakât bonñe memune ârândân otbuap.” Yawu sâop.

Yawu otmâ Anitâŋe den âlâlâ Mose ekumu kulemguop ya lâum hotom uminiwiŋe yakât bulâŋe ki mewi. Yakât otmâ Anitâŋe bonŋe teteâkgât sâm nanŋe Yesu Kiristo hânŋângumu ge muop.

¹⁰ Yesu Kiristoŋe ikŋe manmanŋe ki alilop. Yawu otmâ Anitâŋe âi sâm waŋop ya lâum manmâ gam muop. Yakât otmâ tosanenŋe kerehâk pilâningimu nenŋe Anitâhât senŋan aŋun bia manmâ yâhânomgât mâtâp ya sâm ningiop.

Yesu kuŋetâ hepŋe gemu ârândânŋ olop.

¹¹ Bukulipne, den yu yâhâpŋe torokatmâ sâwe. Anitâŋe nenekmu ârândânŋ olâk sâm Lewi senŋe noniŋ bulimakao gâim hep tuanŋum âlâlâ tâtâemâk otmâ gawi yakât bulâŋe ki teteop.

¹² Yawu otmâ gaŋetâ Anitâŋe tosanenŋe pilâningiâkgât Yesuŋe nengât kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yawu otmâ yanâmâ manman kârikŋahât bulâŋe ya teteop. Yawu otmâ muop gârâmâ yâhâpŋe mumbuapgât mâtâp ya ki tap. Emelâk ya otmu ârândânŋ olop. Otmu mum yahatmâ Anitâhâlen yâhâ tat tat kârikŋe tatmâ yâhâmbisâp.

¹³ Anitâŋe Satan bâleŋe otmu kasa nombotŋe mansai ya kerek hilipyongom mem ge katyekbuap yakât Yesuŋe mambotmap.

¹⁴ Otmu sâmune nânŋâŋet. Yesuŋeâmâ mum yahalop yâkâlen nenŋe biwinenŋaŋe kepeim manmain. Yawu otmunŋe Anitâŋe tosanenŋe kerehâk pilâningimu ikŋe senŋan salehâk manmâ yâhânom.

¹⁵ Otmu yukât topŋe teteâkgât Anitâhât Wâtgât mâmânŋahât Heakŋe topŋe ya sâm tetemu poropete âlâŋe kulemguop ya yuwu tap.

¹⁶ “Kutdânenŋaŋe yuwu torokatmâ sâop. Sâp âlâenâmâ den mâtâpŋe aŋgo hikuwom yakât bulâŋe yamâ nâŋe biwiyenŋan kâmetbom. Otmu nânŋân nânŋânyenŋan kulemgumune tatbuap.”

¹⁷ Yawu sâmâmâ yuwu torokatmâ sâop.

“Nâŋe yengât tosa me orotmeme bâleŋe yakât matŋe ki yinŋiwom. Umam sâyiŋiwom. Yawu otmâ yakât yâhâpŋe ki nânŋâwom.”

Kutdânenŋaŋe yawu sâop.

¹⁸ Otmu “Umam sâyiŋiwom yakât kakŋan otŋetâ bâlem gaop yakât yâhâpŋe ki nânŋâwom,” yawu sâop. Yawu gârâmâ Lewihât senŋe hotom uminiwi ya yanâk pesuk sâop.

Anitâŋe pat kuningiop yakât bulâŋe menehât nânŋâm manmâ yâhânom.

¹⁹ Bukulipne, den sâm tetean yu nânŋâm heŋgenŋumâmâ topne yuwu nânŋânomai. Emelâhâmâ Anitâhât kawe ya sâŋumŋe hikum manŋuminiwi. Yamâ hibimân manman tap yakât umutŋe.

²⁰⁻²¹ Yâhâ yakât bulâŋeâmâ nengât sâm Yesu howanân kuŋetâ mumu hepŋe giop. Otmu mum yahalop. Yâkŋe kunnenŋe otmâ kulet sâningim Anitâ âwânŋahâlen yâhâop. Yawu otmâ yâkŋe sâŋum ya gahaem pilâm Anitâhâlen yâhânomgât mâtâp âiŋe mem kusânniŋiop.

²² Yawu gârâmâ yakât kakŋan nen yuwu sâwin. “Emelâk tosanenŋe ya bialop.” Yawu sâmunŋe toen mem katnenehop yakât nânŋâm biwi yâhâp ki otnom. Yawu otmâ Anitâhâlen haonmâ ârândânŋ biwi nânŋân nânŋânnenŋaŋe kepeim yâk mepaem manmâ yâhânom.

²³ Otmu Anitâŋe den perâk ki sâmapŋe emelâhâk manman kârikŋe yakât pat kuningiop yakât bulâŋe mene sâm yâkâlen biwi nânŋân nânŋânnenŋaŋe kepeim mannom. Yawu otmâ enŋat yâhâp ki otnom.

24 Yawu otmâ bukulipnenne orop biwi nângân nângânnenne kepeiakmâ konohâk otmu mem hewewen tuhuakmâ buku konok oranjim manmâ yâhânom.

25 Lohimbi nombotnane lohotne otmâ ki menduhuakmâ Anitâ mepaem mansai. Nenneâmâ yâkne otmai yawu ki otnom. Kutdânenne Kiristonje sâp girawuân taka menenekbuap yakât nângâm nenne menduhuakmâ Anitâ mepaem yâkâlâk nângâm mannom.

26 Yakât torokatmâ sâwe. Den pat âlepne ya nângâm henjengum Yesuhâlen biwinenne kepeim manmâ gain. Yawu gârâmâ nenne lohotne otmâ orotmemenenne bâlene ya mem miwirikum torokatmâ otmâ yâhânom. Yawu otnom. Otmuâmâ Anitâne tosanenne pilâningiâkgât yâhâpne kujetâ mumbugât dop âla ki tetewuap. Bia kârikne.

27 Yâhâ nenne orotmemenenne bâlene ya miwirikum yâhâpne torokatmâ otmâ mannom otmuâmâ Anitâne matne umatne ningiwuap. Yawu otmâ hemân pilânenekmu gemunne kâlâpne senenekmu hâhiwin kakjan manmâ yâhâmbisâingât mâtâp tap.

28 Yakât yuwu torokatmâ sâwe. Emelâhâmâ orotmeme yuwu otmâ manbi. Lok âla me âlâne Mosehât girem den ya lonjâenomai otmuâmâ lohimbi yâhâp me kalimbu yane yakât topne ekmâ nângâm ya sâm tetenjetâmâ papatolipyenane yuwu sâminiwi. “Ya bulânanâk orotmeme kingon ya otmâ mansap.” Yawu sâm yakât matne in yawu yongonjetâ muminowi. Orotmeme yawu otmâ manbi.

29 Yakât otmâmâ yuwu torokatmâ sâwe. Anitâ nanne nengât tosanennehât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ mumu hepne giop. Yakât nângânetâ bulâne otmu lohimbi âla me âlâne yâkâlen biwiyene katmâ mannomai. Yawu gârâmâ yakât kakjan nângânetâ tânât otmu betgunomai. Yawu otmâ Anitâhât Wâtgât Mâmâjahât Heak ikjahâk mâmâne otyingim tihityene otmap ya gurâ yawuâhâk betgunomai. Lohimbi yawu manmâ yâhânomai yamâ Anitâ ikjak matne umatne yingimu mem yanak hem nâpumân kionjomai.

30 Emelâhâk emet inânnen topne tetemu eknehât Anitâne den sâm tetemu poropete âlâne kulempuop ya yuwu tap.

“Ninak matne yingimune mem umatne kakjan mannomai.”

Otmu âlâmâ yuwu sâm tetemu poropete âlâne kulempuop.

“Anitâ ikne lohimbilipnane denne nângânetâ gemu betbanjinomai yâk den âiân katyekmâ topyene mem tetewuap. Topyene mem tetem matne mem purik pilâyingiwuap.”

Yâkne yawu otyingimu hâhiwin nângâm manmâ yâhânomai.

31 Yen yawu otmai hât yuwu sâmune nângânet. Anitâ manman ambonane sâmu hâhiwin kakjan manmai hât kingityenahât ki oai, hâ? Yawuhât nângâm denne lâum manjet.

32 Yakât topne yuwu sâmune nângânet. Yene topne katmâ biwiyene Yesuhâlen katbi. Yawu otmâ topne ya nângâm henjenguwu. Yawu otmâ biwiyene yâkâlen hikum lâum manmâ ganjetâ lohimbi belângen mansainje mem bâleyekbi. Mem bâleyeknetâ hâhiwin kakjan manmâ gawi.

33 Otmu lohimbi belângen mansai nombotnane yengâlen takam lok sensenân kinmâ senyenjan gem yongom mem ge katyekmâ girinyingwi. Yawu gârâmâ yeneâmâ yakât sâm yâk yengât senyenjan lohotne ki otbi. Otmu kasalipyenane bukulipyenane yawuâk otyinginetâmâ yanâmâ yâk yengâlen torokatmâ tânyongowi.

³⁴ Yâhâ bukulipyenje nombotnje yamâ mem pâi emetnje kâlehen katyekjetâ manbi yâk yengâlen ari sot um yingim tânyongowi. Yâhâ lohimbi belângen mansainêâmâ senje âlâlâ wuân me wuân tatyingingiop yamâ kombo meyingiwiân yanâmâ ki gorâyingiop. Yenâmâ manman kârikjahât pat Anitânje kuyingingiop yakât bulânje yamâ kombo meyinginomaihât dop âlâ ki tap. Yakât nângâm manmâ gam biwi yâhâp ki otbi.

³⁵ Yakât otmâmâ topyenje yuwu nângâm henjenjunomai. Yenâmâ emelâk gihityenje ya kâriknje olop. Yawu gârâmâ umatnje topnje topnje teteyingingiwap otmuâmâ kârihem manman kârikjahât pat kuyingingiop yakât bulânje menehât nângâm mannomai.

³⁶ Yawu nângâm Yesuhâlenâk biwi nângân nângânyenjae kepeim manmâ Anitâhât tem lâuwanjgim yakât bulânje ya menomai.

³⁷ Yakât yuwu torokatmâ sâwe. Anitânje sâmu poropete âlâje emet inânjan den kulenguop ya yuwu tap.

“Takawuap yae kâlep ki otmâek benje takawuap.

³⁸ Otmu yenje biwiyenje nâhâlen katjetâ manman kârikjahât pat kuyingingiwan. Yakât otmâ ki lohote otmâ biwiyenje houj sâwuap. Yenâmâ pat kuyingingiwan yakât bulânje menomai. Yawu gârâmâ yengâlen gâtje âlâ me âlâje mambotjetâ kâlep otmu biwiyenje orotok sâmu betnohonomai otmuâmâ lohimbi yawuya yengât nângâmune bâlemu umatnje kakjan katyekmune mannomai.”

Yawu kulenguop tap.

³⁹ Yawu gârâmâ yâkne mansai yan ki torokatmâ mannomai. Yâhâmâ Anitâhât den ya nângâjetâ gemu betbangiwi yakât matje yâkne ikjiâk ikjiâk kâpekyingiwuap. Yâhâ yejeâmâ yawu ki otmâ mansai. Yakât otmâ biwi nângân nângânyenje Anitâhâlenâk katjetâ kinmu yâk konok mepaem manjetâ Anitânje meyekmâ manman kârikjan katyekbuap.

11

Anitâhât den nângâjetâ bulânje olop yâkneâmâ biwi yâhâp ki otbi.

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nângâjet. Anitâhâlen biwinenjae kepeimunje kinmâ yâhâekgât nângâm mannom. Yakât topnje yuwu ekyongomune nângâjet. Anitânje den sâop yakât bonje yamâ tetewuap. Yakât otmâ nenje Anitâhât den yakât nângâm engat yâhâp ki otnom. Teteningiwuap nângâm biwinenjae nângâmunje bulânje otbuap.

² Emelâk tâmbâlipnenje nombotjae Anitânje den ekyongop ya nângâjetâ bulânje otmu yakât engat yâhâp ki otbi. Yawu otbi yakât otmâ Anitânje nângâyingimu ârândânj olop.

³ Embânân topnje katmâ Anitânje sâmu hân himbim âlâlâ topnje topnje biaembâ teteop ya nenâmâ bulânânâk ki ekmâ manbin. Otmuâmâ nenje Anitâhâlen biwinenjae kepeiwin yamâ Anitânje yu ya olop yakât den pat sâm teteop ya nângâmunje bulânje dondâ oap. Den sâm teteop ya nângâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ gain. Otmu yakât topnje nângâjetâ keterahâkgât emelâk manbi yâk yengât topyenje ekmâ nângâne.

⁴ Yawu gârâmâ tâmbânenje âlâ, kutje Awe sâm, yâkne Anitâhâlen biwi nângân nângânjae kepeim manop. Yawu manmâ sâp âlâen lama nanje gâim Anitâhât hotom uop. Yawu otmu Anitânje yâkât nângâmu ârândânj olop. Otmu ataje, kutje Kain sâm, yâkneâmâ Anitâhât den ya nângâmu bulânje ki olop. Yakât otmâ yâkneâmâ sot inje hâwurum hotom ya umu Anitânje ekmu

ki ârândârj olop. Yakât otmâmâ kâiņe tepņan tâlimu imiņe kumu muop. Yâhâ imiņaņeâmâ Anitâhâlen biwiņaņe kepeim pat kuwanņiop yakât bulâņe hâmbâi membom nâņgâm manop. Yawu gârâmâ nenņe Anitâhâlen biwi nâņgân nâņgânnenņaņe kepeim yâkņe olop yawuâhâk otmâ manmâ yâhânom.

⁵ Yâhâ lok âlâmâ, kutņe Enoko sâm, yâkņeâmâ Anitâhâlenâk biwi nâņgân nâņgânņaņe kepeim manop. Yawu manmâ gamu Anitâņe yakât nâņgâwanņimu âilorņo olop. Yakât otmâ ki muop. Anitâņe golâek memu yâkâlen yâhâop. Yawu otmâmâ bukuliņaņeâmâ “Enoko ya wosaken arap,” sâm pâinņetâ bialop.

⁶ Yawu gârâmâ yuwu nanņain. “Anitâ ya bulâņanâk tap. Yakât otmâ nenņe yâkâlen biwinenņaņe kepeine sâm otmunņeâmâ yâkņe âlepņe nâņgâningiwuap.” Yawu nanņain. Yawu gârâmâ nenņe yâkâlen biwinenņaņe kepeim manmunņe yanâmâ yâkņe nenekmu ârândârj otmâ.

⁷ Otmu dop yawuâk lok âlâ, kutņe Noa sâm, yâkņe Anitâhâlen biwi nâņgân nâņgânņaņe kepeim manop. Yakât otmâ Anitâņe tonņelâk pato takawuap sâm inânņan ekuop. Ekumu yâkâlen biwi nâņgân nâņgânņaņe kepeiopgât otmâ enņat yâhâp ki olop. Yawu otmâmâ biwiņaņe yuwu nâņgâop. “O yuâmâ nen kerek hiliwahom metenomosing.” Yawu nâņgâm yan wanņa tuhuop. Wanņa tuhum ikņe hepņe torehenlipņe ya hârehâk wanņaen yâhâwi. Wanņaen yâhâņetâmâ tonņelâk pato gem to niņ niņ sâm gam lohimbî biwi pâlâmņe manbî ya aksihâk haranyongop. Yawu gârâmâ Anitâņe den ekuop ya Noaņe nâņgâmu bulâņe otmu yâkâlen biwi nâņgân nâņgânņe kepeim denņe lâuop. Yakât otmâ Anitâņe nâņgâwanņim manman kârikņahât pat kuwanņiop

⁸ Yâhâ âlâmâ yuwu. Anitâņe Awaraham ekum hân âlâ yakât pat kuwanņiop. Yakât pat kuwanņimu Awarahamņe yâkâlen biwi nâņgân nâņgânņaņe kepeim denņe lâum kapiņe pilâm kapi âlâengen ariop.

⁹ Ari mem tetem yuwu nâņgâop. “Hâmbâi nâhât senņe yuân manmâ yâhânomai yakât bonņe hân yu mian.” Yawu nâņgâm emet bulâņe ki tuhuop. Selep kandi kum yan manop. Yawu manmu nanņe, Isaka sâm, otmu sesenņe, Yakop sâm yâku yawuâk selep kandi kum yan manmâ gawi. Yâhâ Awaraham, Isaka, Yakop yâkņe yuwu nâņgâwi. “Hâmbâi nengât sen hân yuânâk manmâ yâhânomai,” yawu nâņgâm yan yanâk manmâ gawi.

¹⁰ Yâhâ Anitâņe Awaraham den ekuop yakât bulâņe hâmbâi tetewuap nâņgâm yâkâlen biwiņaņe kepeim manop. Otmu Anitâņe kapi âlepņe nandorņe sâop yakât bulâņe himbimân tetewuap yakât gurâ nâņgâm manop.

¹¹ Otmu Awaraham imbiņe, kutņe Sara, yâk gurâ yawuâk biwiņaņe Anitâhâlenâk kepeim manmâ gaop. Saraņe kâsiâk manmâ gam sombo olop. Yâhâ embâņân emet inânņan Anitâņe yuwu sâm ekuop. “Hâmbâi nange tetewuap.” Yawu sâm den ekuop ya nâņgâmu bulâņe olop. Yakât otmâ sombo olowâke yamâ benņe somboņahât nanņe, Isaka sâm, ya mem ga kalop.

¹² Yâhâ Awarahamâmâ sombo dondâ otmâ mumuhât sâp emelâk wangiop. Yawu manowâke yamâ benņe yâkņe Anitâhâlen biwiņaņe kepeim yâkât den lâum manmâ gaop. Yakât otmâmâ nen yâkât sen mansainņe tetem yanâk torokatmâ manmâ gain yu. Yawu gârâmâ nen Awarahamgât biwiņan gâtņe lok yamâ saru sâtņan sak ekmain yakât dop mansain. Otmu pitu kiņgitņe orowâk ewan kinmu ekmain yakât dop yawu.

¹³ Lohimbî kutyenņe yongonmâ aran yuņeâmâ Anitâņe den sâop yakât bonņe ya hâmbâi tetewuap nâņgâm yâkâlen biwiyenņe kepeim manmâ gam muwi. Otmu den sâop yakât bulâņe yamâ manbî yan ki mem tetewi. Ki mem

tetemâmâ yuwu nângâwi. “Nen kandi mansain,” yawu nângâm biwiyeŋe ki giop. Otmu eŋgat yâhâp gurâ ki otbi.

14-15 Lohimbi yu yan Anitâhâlen biwi nângân nângânyeŋe kepeim manmâ, “Nen kandi mansain,” yawu nângâm kapi âlâhât pat kuyiŋgiop yakât bulâŋe tetewuap sâm manmâ gawi. Yawu gârâmâ “Nen kandi mansain,” yawu sâwi yamâ hânyeŋe tâmbâŋe yakât nângâm ki sâwi. Yakât nângâm sâwi mâne purik sâm âwurem ari kapi pilâm takawi yan manbâi.

16 Yawu gârâmâ Anitâŋe himbimân kapi âlepŋe nandoroŋe yakât pat kuyiŋgiop ya ambokunom nângâm denŋe lâum mem mete tuhum manbi. Anitâhât den tem lâum manmâ yan, “Anitâ Ambonenŋe,” yawu sâm mepaem manbi. Yakât otmâ Anitâŋe nângâyiŋgimu ârândâr olop.

17-18 Otmu Awaraham yâkâlâk âlâ torokatmâ sâwe. Emelâk embâŋân Anitâŋe Awaraham yuwu sâm ekuop. “Isakahât biwiŋambâ gâhât seselipge hurunduŋ sânomai.” Yawu sâop. Yawu sâop yakât kakŋan Awarahamgât topŋe tetemu ekbehât Anitâŋe ekumu ikŋe nanŋe kumu mumu yâkât hotom umbe sâm nanŋe dâim ariop.

19 Dâim arimâmâ biwiŋaŋe yuwu nângâop. “Nane ombe bisine konok yu kumune mumbuap. Kumune mumu yanâmâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu manbuap yakât wâtŋe tatbangiap.” Yawu nângâm yanâmâ hotom ya umbe sâm nanŋe dâim ariop. Otmu hâmbâi Anitâŋe sâmu lok mumuŋambâ yahatnomai ya nângâm kinmâ nanŋe mem alata kakŋan kalop. Katmu tatmu emelâk tewetŋe mem hâuwe sâm inanangumu yanâk Anitâŋe kuwaŋgiop. Emelâk muowâke yamâ nanŋe memu pilâm ariowot. Yawu.

20 Yâhâ Isakaŋeâmâ Anitâhâlen biwi nângân nângânŋaŋe kepeim manop yakât otmâmâ yâkâlêmbâ nanyâhâtŋe yâhâp teteowot, kutyetŋe Yakop yet Esau sâm, emet inânŋanâk Anitâŋe sâmu teteyitgiwuap yakât pat kuyitgiop.

21 Otmu Yakopŋe yawuâk biwi nângân nângânŋaŋe Anitâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yakât otmuâmâ emelâk sombo otmâ kâmgum talop yan Anitâ mepaem nanŋe Yosepgât nanyâhâtŋe ya pat kuyitgiop.

22 Otmu Yosepŋe mumbê sâm otmâmâ Anitâŋe Isirae lohimbi Aihita hânâmbâ mem dâiyekbuap yakât emet inânŋan seselipŋe yuwu sâm ekyongop. “Hâmbâi mâne yeŋgât sen tetem sambe otmâ mannomai. Yawu otjetâ Anitâŋe yupâ mem dâiyekmu ari yeŋgât hân sâm pat kuyiŋgiop yan mannomai. Yakât otmâ nâmâ mumbom gârâmâ arinomai yan nâhât hahitne mem ari yan kurihineknomai.” Yawu gârâmâ yâkŋe ki biwi yâhâp otmâ sâop.

23 Torokatmâ Mosehât sâwe. Mose âwâŋe mâmâŋaŋe Anitâhâlen biwi nângân nângânyetŋaŋe kepeim manowot. Yakât otmâmâ Aihita yeŋgât lok pato, kutŋe Parao sâm, yâkŋe yuwu sâop. “Isirae ambolipŋe yeŋgât nanlipyeŋe ŋaŋa ya yongonetâ muŋet,” yawu sâop. Yawu sâmu Mose âwâŋe mâmâŋaŋe nanyetŋahât kun kundenŋe ekmutâ âlepŋe otmu Parao hât den ya kum yuwu sâowot. “Nannetŋe yu hâmbâi lok pato otbuap.” Yawu nângâmâmâ nanyetŋe lâum ari âlâengen manmutâ emetsenŋe kalimbu pesuk sâop. Yakât kakŋan saka saka kâlêhen katmutâ to kakŋan yoloŋ yoloŋ otmâ talop. Otmu saka saka kâlêhen tatmâ isem tatmu Parao baratŋaŋe toen arim yaŋak mem teteop. Yâkŋe mem tetemâmâ ŋaŋa ya mem ari golemguop.

24 Yawu otmu Moseŋe pato otmâ Aihita yeŋgât lok kunŋe pato otbuap yakât nângâmu gemu pilâyekmâ bukulipŋe yeŋgâlen yâhâpŋe torokatmâ manop.

25 Yâk yeŋgâlen torokatmâ umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiwuap yakât nângâm ki gorâwaŋgiop.

26 Yâhâmâ Anitâŋe pat kuyiŋgiop yakât bulâŋe tetewuap yakât nâŋgâm yâk yengâlen torokatmu orowâk manbi. Otmu Kiristo yamâ Anitâŋe hâŋgâŋgumu ge manmu nâŋgâm bâlewaŋgim âlâlâ otbaŋgiwi dop yawuâk otmâ manop. Yawu manmâ gam Aihita ambolipŋaŋe Anitâ betbaŋgim hâk sânduhân manmâ gawi yâk yengâlen torokatmâ tosa meman sâŋm kut miop yakât nâŋgâmu tâŋât olop.

27 Yawu otmâ Anitâŋe pat kuyiŋgiop yakât nâŋgâmu bulâŋe olop. Nâŋgâmu yawu otmu Aihita yengât patoyeŋahât kiŋgitŋahât ki otmâ âi ya pilâop. Yawu otmâ yapâ pilâyekmâ lok ki manmaiâŋgen ari manop. Yan manmâ “Anitâ Ambonenŋe ki ekmain yamâ bulâŋanâk tatmap,” yawu nâŋgâm kârikŋeâk manmâ biwi yâhâp ki otmâ manop.

28 Yawu gârâmâ Anitâŋe ekmu ârândâŋ otmu yâk hâŋgâŋgumu purik sâŋm Aihita hânân âwurem ariop. Yan ari Anitâŋe iŋŋe aŋeloŋe âlâ, kutŋe Itit kiom Amboneŋ sâŋm, yâk hâŋgâŋgumu Aihita kapi ambolipŋe yengât nanlipyeŋe kunŋe ya yongomu munomaihât yakât topŋe ekuop. Ekumu nâŋgâm biwi yâhâp ki olop. Otmu aŋelo yaŋe buku otningiâk sâŋm yâkât denŋe lâum lama gâim hepŋe yaŋe kâsikum yinŋimu emetyeŋahât gahatŋan mem lâwâlewi. Yuâmâ inânŋanâk Anitâŋe Mose den ekuop ya nâŋgâmu bonŋe otmu ya watmâ olop.

29 Otmu “Anitâŋe den sâop ya bonŋe tetewuap,” nâŋgâm Isirae lohimbiŋe Aihita hân pilâm saru gulunŋe, kutŋe Saru Kuriŋ sâŋm, yakât sâtŋan ari kinbi. Yan kinŋetâ Anitâŋe sâmu to ya keterakmâ torehen torehen otmu mâtâp teteop. Yawu otmu kâiyeŋe hân liŋmâ nombotgen bawi. Nombotgen baŋetâ Aihita yengât hep bero yâku yawuâk betyeŋan watyekmâ bawi. Tâŋâmŋan bam tatŋetâ Anitâŋe sâmu saru yaŋe tuŋ sâŋm gam lâum gulip tuhuyekmu haranyongop.

30 Otmu Anitâŋe den ekyongop yakât bonŋe tetewuap sâŋm ya nâŋgâŋetâ bulâŋe olop. Yawu gârâmâ manbi yaŋe kapi âlâ, kutŋe Yeriko sâŋm, yan kasalipyeŋaŋe paŋ kârikŋe sâhâm yeŋe yakât kâlehen tatbi yan takawi. Yan taka Isirae ambolipŋaŋe Anitâhât den lâum paŋ kârikŋe ya hawangum yâhâm gem tatŋetâ hilâm nombolân yâhâp pesuk sâop. Hilâm nombolân yâhâp ya pesuk sâmu yanâk paŋ ya aksihâk ge liwarakmâ iop. Yawu otmu Isirae ambolipŋaŋe kasalipyeŋe ya yâhâ yongom metewi.

31 Yawu otbi. Yâhâ yawu ki otbi yan mâtâp imbi âlâ manop, kutŋe yamâ Lahap. Aŋgoân Isirae lok yâhâp hâŋgânyotgoŋetâ emet galemŋe ekde sâŋm yâhâm giowot. Otmu imbi yaŋe yuwu nâŋgâop. Isirae ambolipŋaŋe ki nohonomai nâŋgâm lok yâhâp hâŋgânyotgowi ya kapi ambolipŋaŋe yelekmai sâŋm mem mesanŋutyelehop. Imbi yaŋe biwi yâhâp ki otmâ mesanŋutyelehopgât otmâ yâhâ yongowi sâp yan imbi ya konok hâmeŋe kinop. Yawu.

32 O, bukulipne, den sâŋume dâiakmâ kâlep otmapgât den pâŋe tâlâwâk sâwe. Tâmbâlipnenŋe nombotŋaŋe Anitâhât den yakât bulâŋe tetemu menom nâŋgâm manmâ gawi ya yengât kutyeŋe yuwu. Gition, otmu âlâmâ Barak, âlâmâ Samson, âlâmâ Yepita, otmu âlâmâ Dawiti, âlâmâ Samue, otmu Anitâhât poropetelipŋe nombotŋe.

33 Lok yongonsan yuâmâ Anitâŋe den sâop ya nâŋgâŋetâ bulâŋe olop yakât otmâmâ biwi yâhâp ki otbi. Yawu otmâ kasalipyeŋe yongom itit kiom tuhuyekbi. Yâhâ yâk yengâlen gâtŋe nombotŋe yamâ meyekmâ pusi papato sâtŋe kârikŋe, kutŋe laion sâŋm, ya tatmaiân pilâyekŋetâ gewi. Yamâ Anitâŋe mâmâŋe otyiŋgimu mem pâlâmŋe tuhuyekŋetâ ki neyekbi.

³⁴ Yâhâ nombotŋe âlâmâ mem pilâyekŋetâ kâlâp kâlehen kionŋbi. Yamâ ki seyehop. Yâhâ nombotŋe âlâmâ kasalipyenŋe tenŋaen kinbi yakât nânŋâm gem kewewetmâ ariwi.

³⁵ Yâhâ naom yâhâp muowot yamâ Anitâŋe sâmu yâhâpŋe yahatmutâ heronŋe otbi. Yâhâ nombotŋe âlâmâ kasalipyenŋe mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ yuwu sâwi. “Âo, hâmbâi sâp patoen mumuŋambâ yahatmâ heronŋe kakŋan manmâ yâhânom. Yakât ki gorâningiâk.” Yawu sâm Anitâhât den ya tâŋ tâŋâk lâum kinmâ muwi.

³⁶ Nombotŋeâmâ kasalipyenŋe meyekmâ senyenŋan gem yongom mem âlâlâ tuhuyekbi. Yâhâ nombotŋeâmâ tâk kârikŋe mem sâhâyekbi. Yâhâ nombotŋeâmâ lâm kâlehen panyekŋetâ ge yaken tatbi.

³⁷ Nombotŋe yamâ kasalipyenŋe kâtŋe yongoŋetâ muwi. Nombotŋeâmâ seheŋe mem pânŋ lâu lâu hâreyekbi. Nombotŋeâmâ tewetŋe enŋatyenŋe hâum tinŋ tâŋ meyekbi. Yâhâ nombotŋeâmâ kasalipyenŋe meyekmai sâm yan hâkyenŋe alitmâ ari hewukŋehen mesanŋurakbi. Nombotŋeâmâ sot me senŋe âlâlâhât pâinmâ in po manbi. Yawu gârâmâ lohimbî belângen manbiŋeâmâ yâk yekmâ mem bâleyekŋetâ manbi.

³⁸ Anitâhât kasalipŋe yawu otyiŋgiwi. Yawu otyiŋgim yâk watyekŋetâ gem tiok taok otmâ âlâengen âlâengen ari manbi. Yawu otmâ ari lok ki manmaiângen, me dikin kâlehen, me bârâengen ari yan manmâ gawi.

³⁹ Lohimbî yuŋeâmâ Anitâhâlen biwi nânŋân nânŋânyenŋe kepeim den sâop yakât nânŋâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ gawi. Yakât otmâ yekmu ârândâŋ otmu manman kârikŋahât pat kuyiŋgiop.

⁴⁰ Yawu gârâmâ Anitâhât lohimbî yarŋe hionakmâ nombotŋe kulet sâyiŋgim yenŋiâk bulâŋe menomaihât dop ki tap. Yawu nânŋâm pat ya kuyiŋgimu nengât tâmbâlipnenŋe manmâ gawi yamâ bonŋe ya in yawu ki mewî. Yawu gârâmâ nen orowâhâk manman âlepŋan manmâ yâhânom.

12

Anitâŋe ikŋe nanŋe baratŋe sâm menenehop.

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nânŋâŋet. Nengât tâmbâlipnenŋe Anitâhât den nânŋâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe kepeim manmâ biwi yâhâp ki otmâ manmâ gam muwi. Yakât nânŋâm den âlâen hâum sâmune nânŋâŋet. Tâmbâlipnenŋe kurâp kinmâ hawamnongom nenekmâ tai yakât yengu yâkŋe Anitâhât den lâum ki lohotŋe otmâ gawi yanâk torokatmâ mannomai. Manmâ biwiyeŋe gemu lohotŋe otmaiâhât orotmemeyeŋe bâleŋe ya kerehâk bet pilâm hewewenŋ otmâ Anitâhât den lâum yâkâlen biwiyenŋe kepeim manmâ yâhânomai.

² Yawu otmâmâ Yesuŋe kerek nengât nânŋâningim manman bâlenjahât Amboŋe, kutŋe Satan, yâkât bâtnjambâ menenekmâ yâk mem ge kalop. Yakât nânŋâm Yesuŋe heronŋe otmâ ki lohotŋe olop. Yâkŋe hâhiwin kakŋan manmâ senŋan gewi yakât nânŋâm sât gum kinmâ hâkŋe ki alilahop. Yakât otmâ âwâŋe Anitâ yâkât lau lâum manmâ muop. Mum yahatmâ kulet sâningim himbimân yâhâm kunnenŋe pato otmâ tap. Otmu âwâŋe âi sâm warŋop ya biwiŋe tinŋâk kepeim manop. Yawu manmâ ki biwi yâhâp olop. Yakât nengu yawuâk yâkât nânŋâm torokatmâ manmunŋe ârândâŋ otbuap.

³ Yesu mem âlâlâ tuhujetâ yan hâhiwin nângâop. Otmu sâp yiwerenje yu umatje topje topje teteyingiwuap. Umatje teteyingimu Yesuje olop yakât den pat ya nângâm hengenjumâmâ biwiyenaje ki gewuap.

⁴ Otmu yeje lohotje otjetgât Satanje perâkne topje topje yan ki lohotje oai. Otmu Anitâhât hâkâŋ otmajne mem âlâlâ tuhuyekjetâ yan gurâ kârikneâk mansai. Umatje kakŋan yâhâmu Yesuje kârihem kinmâ hâhiwin nângâm muop. Umatje yawuya yengât kakyeŋan ki yâhâmap. Yakât otmâ yeje yâkâlen biwiyenaje kepeim kârihem manmâ yâhânomai.

⁵⁻⁶ Bukulipne, yuwu sâmune nângâjet. Anitâje tihitnenje otmaj yakât nângâm poropete âlâje den kulemguoap ya yuwu tap.

“Awoŋnenje Anitâ yâkne tepje nângâningimaj. Otmu nenje otmunje bâlemu mâtâp bâleŋan ari hiliwahomaingât yâkne kuwiknenekbe sâm hâhiwin ningimaj. Hâhiwin ningimu yanâmâ biwi nângâm nângânnenŋanje keterakmu yâkâlen torokatmâ komot konohâk manmâ yâhânom. Yawu otningimaj yakât nângâm Anitâje yen kuwikyekmu yeje yakât ki hâkâŋ otnomai. Otmu yen kuwikyekbe sâm yawu otyingimu yeje biwiyenaje ki gewuap.”

Den yawu tap. Yakât yu nângâm mem mannomaiân umatje topje topje teteyingimu biwiyenaje ki orotok sâwuap.

⁷ Yakât yuwu torokatmâ sâmune nângâjet. Nan baralipnenŋanje den kujetâ me otmâ tâpikujetâ yanâmâ yongom mem kuwikyekmain. Yakât dopneâk Anitâje sâmu umatje topje topje teteningimaj. Yakât otmâ umatje âlâlâ teteyingiwuap yan yuwu nângânomai. “Main, yuâmâ Anitâje ikne nanje baratje sâm yakât kuwikneneksap.” Yawu nângâm heronje otmâ mannomai.

⁸ Yawu gârâmâ Anitâje ki kuwikyekmaj mâne yeje ikne nanje baratje bia, mandu tâŋât otbâi.

⁹⁻¹⁰ Otmu torokatmâ sâmune nângâjet. Awoŋlipyenŋanje yongom mem kuwikyekjetâ yâk yengât amutgen manmâ denyenje lâum manmâ gamai. Yawu gârâmâ Awoŋneje himbimân tatmapje mem kuwikyekmu yakât gurâ ki hâkâŋ otnomai. Yâkne mem kuwikyekmâ gamap yakât bulâneâmâ himbimân ikne orowâk mannomaihât nângâm yawu otyingimaj.

¹¹ Otmu yakât torokatmâ âlâ sâwe. Awoŋneje Anitâje kuwikyekmâ gamap yanâmâ hâhiwin nângâm tep bâle otmaj. Yâhâ hâmbâi orotmemeyeje bâleje yu pilâm ikne orowâk manman sânduhân manmâ yâhânomai.

Bulâje mem tâpikugumain sâm biwinenŋanje alilangim buku oranjinom.

¹²⁻¹³ Yawu gârâmâ yeje ki ihilâk mahilâk mannomai. Yeje manmanyenje ya hengenjum mâtâp tâŋ tâŋâk watmâ arinomai. Yeje yawu otmâ manjetâ yengâlen gâtje âlâ me âlâ biwi yâhâp otmâ mansajne otmâ tâpikugumai ya pilâm yengâlen torokatnomai. Yawu otmâ yeje biwi konohâk otmâ mannomai.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu hionakmâ yengâlen gâtje âlâ me âlâje Anitâje pat kuyingiop yâk betbaŋgim yakât bulâje mem tâpikugum hiliwahomaihât yen lohimbi kerehâk biwiyenaje alilangim buku oranjinomai. Otmu yâk orowâk manmâ yâhânom yakât biwiyenje yâkâlen kinbuap. Otmu yakât den âlâ sâwe. Bau ŋasije yaje hâreakmâ sânduk sâm ârândâŋ otmâ bau mem bâlemap yakât dopneâk yengâlen gâtje âlâ me âlâje otmâ tâpikugum mem bâleyekmahât galemahom mannomai.

¹⁶ Nen Esauhât den pat ya nanŋain. Âwâŋanje bâtje bâiŋe ya membuap sâm yakât pat kuwaŋgiop yakât nângâmu tâŋât otmu hâkâŋ olop. Yawu

otmâ sotgât nângâm imiņe ulitgumu imiņaje sot waņmu niop. Nem yan âwâyetņahât bātņe bāiņe ya imiņe waņop.

17 Yâkņe otmâ tâpikuop yakât kakņan yâhâpņe otmune tetewuap mâne yakât pâinmu biatmu hâum pâpgum imbiâk iwi tepņe kârâm biwiņe ņasin otmu iseop. Yawu otmâ mâtâp ya mem tetewuapgât dop ya ki ehop. Yakât pat ya nângâmain. Otmu yengâlen gâtņe âlâ me âlâņe yâkņe olop yawuâk otmâ Anitâņe pat kuyiņgiop yakât nângâņetâ gemu Anitâ betgumai sâm yakât galemahom mannomai.

18-19 Emelâk embâņân tâmbâlipnenņaje manbi otmu yiwerenņe nenņe mansain yukât topņe teteâkgât yuwu sâmune nângâņet. Tâmbâlipnenņaje Aihita hân yapâ pilâm taka pumņe âlâ, kutņe Sinai sâm, yan tatbi. Yan taka tatņetâ Anitâņe girem den Mose ekuwe sâm otmu yanâk mun pato pilâop. Lâmun isemap yakât munņe ya wangim pilâop. Otmu sâp yanâk elem pato miop. Yanâk kâlâp semu utun pato sahakmu omoņguop. Otmu belek sâmu himbim gunguruņ sâop. Yawu otmâ mun pato pilâop yan Anitâņe yuwu sâop. “Lohimbi, me soņgo bau, me âlâ me âlâņe pumņe yukât gotņan ganomai yamâ kâtņe yongoņetâ munomai.” Yawu sâop.

20-21 Yawu sâmu Mosenņe pârâk pilâm kâi bātņe sânsân sâmu yuwu sâop. “Maiņ, nâ kiņgitnahât dondâ oan.” Yawu sâop. Sâmu Isirae lohimbi nombotņe yâk orop kinbiņe mun pato ya nângâm yâku yawuâk kiņgityeņahât otmâ hân mem tep mem asim ahom ahom otbi. Yawu otmâ yuwu sâwi. “Âo, Anitâ. Kulem yu topņe âlâ tetemu ekmâ kâi bāt sânsân oain. Yakât nenņe gâ orop wuân me wuângât alahunomgât dop ki oap.” Yawu sâwi.

22 Yawu gârâmâ Anitâņe tatmâ gaop. Otmu tatmâ yâhâwiop. Yâkņe yen orop yawu ki otningimap. Yâhâ pumņe âlâ, kutņe Sion sâm, yakât dopņeâk Anitâņe himbimân tatmap, yan arinom. Otmu aņelo komotņe komotņe yaņeâmâ yâk hawangum heronņe otbaņgim mepaemai. Otmu nen gurâ yawuâk yâk yengâlen torokatmâ mepaenom.

23 Otmu emelâk lohimbi nombotņe Yesuhâlen torokatbi yâhâmâ ikņe pat kuyiņgim kutyenņe kulemgumu tap. Lohimbi ya yengâlen arinom. Emelâk tâmbâlipnenņe nombotņaje Anitâhâlen biwiyeņaje kepeim manmâ muwi. Yâkņe kulet sâningim Anitâ gotņan tai. Yawu gârâmâ lohimbi emelâk meye-hop otmu nen mansain yu, nen kerek sâp patoen menduhunenekbuap. Yawu otmâ topnenņe ekmâ nângâm hâmeņe ikņiâk ikņiâk ningiwuap.

24 Yawu gârâmâ lok âlâhâlen hâum sâwe. Lok âlâ, kutņe Awe sâm, yâhâmâ ataņaje kumu muop. Yakât matņeâmâ Anitâņe ataņe ya kâpekbanggiop. Yawu gârâmâ nengât sâm Yesu kuņetâ mumu hepņe giop. Yakât bonņeâmâ nenņe yâk orop torokatmâ manmâ yâhânomgât mâtâp âiņe meninggiop. Yawu gârâmâ Anitâņe mem dâinenekmâ gamu yakât ki hâkâņ otnom.

25 Yâhâ topnenņe teteâkgât den âlâ yuwu torokatmâ sâmune nângâņet. Anitâņe girem den Mose ekuop yanâmâ lok nombotņaje den ya nângâņetâ gemu bet pilâwi. Yakât kakņan yâkņe sâmu yakât matņe umatņe teteyiņgimu manmanyenņe bâleop. Yawu gârâmâ sâp patoen nenņe otbin mewin yakât matņe Anitâņe mem purik pilâningiwuap. Yakât otmâ nanņe Yesu hângângumu ge den topņe eknongop ya nângâm tiņâk lâum manmâ yâhânom.

26 Emelâk embâņân Anitâņe Sinai pumņan Mose den ekuop yanâmâ hân sânsân sâop. Ya pesuk sâmu yanâmâ yuwu sâm ekuop. “Nâņe sâmune hân yu sânsân yap. Yâhâ sâp pesuk sâwuawân âlâkuâk sâmune hân himbim yuâmâ

huhuakmâ biatmâ metewuap. Otmu emetsenŋe pitu topŋe topŋe ya pek sâŋ gulip otmâ metewuap.” Yawu sâop.

²⁷ Anitâŋe den sâop yukât topŋeâmâ yuwu. Yâkŋe sâmu hân, himbim, emetsenŋe, pitu topŋe topŋe âlâlâ yu gulip otmâ metewuap. Yakât kakŋanâmâ ikŋe manmanŋajak tetewuap. Sâp yanâmâ Anitâŋe nengât pat kuningiop yakât bulâŋe ningiwuap.

²⁸⁻²⁹ Anitâŋe nengât sâŋ manman kârikŋahât pat kuningiop yakât bulâŋe menom. Yakât otmâ yâk mepaem manmâ yâhânôm. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe Anitâhât den nâŋgâŋetâ gemu bet pilâmai ya yengât topyene teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Âliwahap haraŋ haraŋ sâŋ emetŋe mem tatmap yan kâlâp saum katmunŋe semu gâwuŋajak kinmap. Dop yawuâk Anitâŋe sâmu âlâlâ ya sem gulip tuhumu kouŋajak kinbuap. Yawu gârâmâ Anitâŋe nen buku otningîâkgât yâk mepaem herone otbaŋgim mannom.

13

Yuwu otmâ manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otbuap.

¹ Orotmeme âlepŋe girawu tap yakât ekyongomune nâŋgâŋet. Yeŋe aŋgoân buku oraŋgiminiwi ya yawuâk torokatmâ buku oraŋgim mannomai.

² Embâŋân aŋgoânâmâ aŋeloŋe lok hâtgum takaŋetâ lokŋe mem buku tuhuyekbî. Yawu gârâmâ lomba nombotŋaŋe yengâlen takaŋetâ dâim yâhâ emelan katyekmâ sot um yinŋinomai.

³ Otmu yengâlen gâtŋe nombotŋe mem pâi emetŋan katyekŋetâ tatmâ hâhiwin nâŋgâmai yakât pâi emetŋan taiâk sâŋ ki gulip malap otnomai. Nenŋe nenŋahâk pâi emetŋan tain mâne girawu otbâinâ nâŋgâm yâk yengât nâŋgânomai. Otmu yengâlen gâtŋe nombotŋe yamâ lohimbi belâŋen mansaiŋe mem bâleyekŋetâ hâhiwin kakŋan mansai. Otmu yen yawu otyinŋinŋetâ mansai mâne girawu otbâi yakât yâk nâŋgâyinŋinomai. Yenâmâ Yesuhât komot konohâk mansai yakât otmâ yeŋe hewewenâk yâk tânyongonomai.

⁴ Otmu den âlâ sâmune nâŋgâŋet. Lohimbi sihan mansaiŋe konda otŋetâ Anitâŋe ya ekmu dondâ bâlemap. Otmu lokŋe imbiŋaŋe miakmâ manmutâ ârândâŋ otmap. Yâhâ yakât kakŋan lok me imbi ondop orop manmai ya Anitâŋe ekmâ dondâ bâlemap. Lohimbi yawu otmai yaŋe tosa umatŋe memai. Yakât hâmbâi Anitâŋe matŋe ya tâŋ tâŋâk yinŋiwuap.

⁵ Emelâk Anitâŋe Mose den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Nâhâitŋe ki tihit otningimâp sâŋ gorâyinŋimu engat yâhâp ki otnomai. Ki pilâyekmune umburuk mannomai.”

Yawu sâop yakât otmâ wahap yu me ya tatningiap ya ekmunŋe ki dopŋan otmu ki dewaenom. Otmu dopnenŋan tatningiwuap ya wangim ningiâkgât sâŋ ki ulitgunom. Bia kârikŋe. Wuân me wuân tatningiap yamâ dopnenŋan.

⁶ Anitâŋe den sâop yakât topŋe nâŋgâm yuwu alahum mannom.

“Kutdânennjaŋe haoŋmâ ârândâŋ tihitnenŋe otmap. Yakât otmâ lok bâlenjaŋe mem bâlenenekne sâŋ otnomai yanâmâ nenŋe yâkât wâtŋan kinmâ mâtâpgât ki hâum pâpgunom. Yâhâ yawu otninginomai yan nenŋe yakât ki gorâningiwuap. Yawu sâŋ alahum yâkât wâtŋan mannom.”

⁷ Emelâk papatolipyeŋaŋe Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyenjaŋe kepeim yâkât den ekyongominiwi. Yawu otmâ manmâ ki lohotŋe otmâ gam muwi. Otmu yengu yâkŋe otminiwi yawuâk otmâ Yesu Kiristohâlen biwi nâŋgân nâŋgânyenjaŋe kepeim ki lohotŋe otmâ mannomai.

8 Emelâk Yesu Kiristoŋe tatmâ gaop, âun yu tap, otmu yawuâk tatmâ yâhâwioŋ kârikŋe. Yakât otmâ ki gorâningiwuap.

9 Yawu gârâmâ lok nombotŋeŋe yengâlen taka den ango ekyongowi yakât den pat buku nombotŋeŋe eknohoŋetâ nângâwan. Den ekyongowi ya nângâŋetâ biwi nângân nângânyeŋeŋe gulip malap otmu Yesu Kiristohât mâtâp tâpikgumaihât yuwu sâmun nângâŋet. Den yamâ tâŋât. Yakât otmâ yâkŋe den ekyongowi yamâ ki lâunomai. Yeŋe den tâŋât me orotmeme bâleŋe ya pilâmâmâ Anitâŋe tep âlep nângâŋiŋim tihityeŋe otmap ya nângâm hengenŋum biwiyenŋe yâkâlenâk tatbuap. Yawu otmâ manŋetâ yâkŋe mâmâŋe otningim yâhâwuap.

10-11 Yâhâ Anitâŋe lohimbî kerek yengât tosa pilâŋiŋiâk sâŋ hotom uminiwi ya yengât kunyenŋeŋe yuwu otminiop. Yâkŋe selep belângen kinminiop yan lama kum gâim yanâmâ hepŋe mem yâhâ alata kakŋan hepŋe tuanguminiop. Yawu otmu bukuliŋeŋe nombotŋe yanŋeâmâ belângen kinmâ bonŋe yamâ mem uŋetâ sem biatminiop.

12 Otmu dop yawuâk nenŋe Kiristohâlen biwinenŋeŋe kepeim yâkât pat otnehât yâk mem kapi betŋehen ge kuŋetâ mumu hepŋe giop.

13 Yakât otmâ nenŋe hotom um katmai yakât nângâmunŋe gemu selep hâŋŋinan yan ki yâhânom. Ya pilâm belângen tatmâ Yesuhâlen torokatmâ yâkât denŋe lâum mannom. Yawu otmunŋe yanâmâ Yesu otbâŋgiwi yawuâk nen otninginomai. Otmu yakât ki gorâningiwuap.

14 Nenâmâ kapinenŋe yu bia. Kapinenŋe dondâŋe yamâ himbimân Anitâ tatmap ewan tap.

15 Otmu Kutdânenŋe Yesu yâkŋe kulet sâningim himbimân ewan yâhâ tap. Yakât otmâ nenŋeâmâ yakât nângâm Ambonenŋe Anitâ heronŋe nângâwanŋim mepaenom.

16 Otmu orotmemenenŋe âlepŋe otmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândânŋ otmap yakât sâwe. Lohimbî nombotŋe umburuk manmahât yeŋeâmâ yâk nembe kalem otyiŋginomai. Otmu nombotŋeŋe hâhiwin kakŋan mansai buku otyiŋginomai. Orotmeme yawu otmâ mannomai yanâmâ Anitâŋe yekmu ârândânŋ otbuap.

17 Otmu papatolipenŋe yengât yuwu sâmun nângâŋet. Yen manman kârikŋahât mâtâp hâum pâpugumaihât yâkŋe yengât galem otmâ galempongom mansai. Otmu yâkŋe Anitâŋe âi sâŋ yingiop ya biwiyenŋeŋe tinâk kepeim mem mansai. Hâmbâi sâp patoen yakât hâmenŋe yingimu menomai. Yawu gârâmâ biwi nângân nângânyeŋe gemapgât yeŋe yâk yengât amutgen manmâ tem lâuyiŋginomai. Tem lâuyiŋginomai manŋetâmâ yâkŋe biwiyenŋe hewewenŋ otmu galempongom henŋenŋunomai.

18-19 Otmu nâŋe bukuliŋne orowâk tatmâ Anitâhât tem lâuwanŋim manmâ orotmeme âlepŋe otmâ manmunŋe nenekmu ârândânŋ oap. Yawu gârâmâ yeŋe biwi nângân nângânyeŋe hewewenŋ otmu nengât sâŋ Anitâ ulitgum mannomai. Otmu Anitâŋe nâ hângânnohomu yengâlen takawehât gurâ yawuâk ulitgum manŋetgât nanŋan.

Den bâiŋe

20 Bukuliŋne, den bâiŋe ekyongomune nângâŋet. Kutdânenŋe Yesu, yâkŋe mumu yan Anitâŋe tosanenŋe pilâningim manman kârikŋahât pat kuningiop. Otmu âwâŋe Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yawu otmâ pat kuningiop yakât bulâŋe hâmbâi menomgât mâtâŋeŋe teteop. Ya biatbuapgât dop âlâ ki tap.

²¹ Bulâŋe ya mene sâŋ Anitâŋe mâŋmâŋe otyiŋgimu yâkât wâtŋan kinmâ tem lâuwaŋgim manŋetâ nâŋgâmu ârândânŋ otbuap. Yawu otmu yanâmâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe huruŋ sâmu mannomai. Otmu Yesu Kiristo mepaenomai. Ya bonŋanâk.

²² Bukulipne, yeŋe biwiyenŋe gemapgât den tâlâwâk yu kulemgum katyiŋgian. Yawu gârâmâ yeŋe sâlikumâmâ topŋe ya nâŋgâm henŋenŋuŋet.

²³ Otmu tembe lâu pâi emetŋe galemŋe tatmapŋe nâŋgâmu Timoteo ya pâi emetŋambâ ge mansap. Yâkât den pat yawu sâŋetâ nâŋgâwan. Yawu gârâmâ yâkŋe taka nâ penenihimu yanâmâ netŋe orowâk yengâlen takarom.

²⁴ Otmu yeŋe pepa yu sâlikum nâŋgâm yengu papatolipyenŋe otmu Yesuhât komot mansai ya nâhât den pat yu ekyongom buku otyiŋginomai. Otmu Itali ambolipŋe lohimbi tohoŋetâ mansain yâkŋe yengât tep âlep pato nâŋgâyiŋgim mansai. Yâkŋe yawu nâŋgâyiŋgim mansai yakât yeŋe nâŋgâŋetgât nâŋe den pat yu kulemgum katyiŋgian.

²⁵ Anitâŋe tihityenŋe olâkgât nâŋe haonŋmâ ârândânŋ ulitguman. Den pat katsan yu yuâk.

Yakowo

O bukulipne,

¹ Yen Yura lohimbi hânnenje tâmbâje pilâm hân âlaengen âlaengen ari mansai. Ari manmâ Yesu Kiristohâlen biwiyenaje kepeim yâkât komolân torokatsai. Nâ Yakowo. Nâje Anitâ yet Kutdânenje Yesu Kiristo hoj bayitgim mansan. Yakât otmâ yengât nângâm ekap yu kulemgum katyinjian.

Nenje Anitâ ulitgunom yan biwi yâhâp ki otnom.

²⁻⁴ Bukulipne, yeje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai. Yakât otmâ umatje âlâlâ kakyenjan yâhâmu biwiyenje ki orotok sâmap. Biwiyenje ki orotok sâmap gârâmâ hâmbâi umatje pato âlâ kakyenjan yâhâmu hâhiwin dondâ nângânomai yan yâkâlenâk biwiyenaje kepeim umatje ya lâum ki lohotje otnomai. Yawu otmâ mannomai yan Anitâje yekmu ârândârj otmu manman kârikjahât pat kuyingiop yakât bulâje menomai. Yakât nângâm biwi hero nângâjet.

⁵⁻⁶ Yeje girawu manjetâ Anitâje yekmu ârândârj otbuap yakât nângâm yâkâlen biwiyenaje kepeim ulitgunomai. Ulitgunomai yanâmâ Anitâhât biwinjan tatmap ya Wâtgât mâmâjahât Heakje mem biwi nângân nângânyenjan katmu nângâjetâ keterakyingiwuap. Otmu biwi yâhâp ki otmâ ulitgunomai yan hewewenâk nângâyingiwuap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâje yu yakât biwi yâhâp kakjan Anitâ ulitgunomai ya yengât topyeje nângâjetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângâjet. Nenje wanja mem saru kakjambâ arimain. Arimainângembâ siru pato pilâmu to dondâ bâlemap. Yawu otmâ wanja ya mem kopa kopa tuhumap. Yakât dopjeâk lohimbi yan yu yengât biwi nângân nângânyenje hâlim mûlim otmap.

⁷⁻⁸ Yakât otmâ yu ya otnomaihât biwi yâhâp otmâ hâmbinj gumbinj manmai. Topyenje yawu tapgât Anitâ ulitgumai yan ki nângâyingimajap.

Munomân iri sikumnenje ki miakmâ arinom.

⁹ Bukulipne, yeje Kiristohâlen biwiyenje katbi yan Anitâje manman kârikjahât pat kuyingiop. Otmu yengâlen gâtje lohimbi nombotnaje senje âlâlâhât umburuk mansai. Yâhâmâ hâmbâi Anitâje manman kârikjahât pat yakât bulâje yingimu menomai yakât nângâm biwi heronje nângâjet.

¹⁰⁻¹¹ Hâmbâi munomân iri sikumnenje ki miakmâ arinom yakât den âlâen hâum sâmune nângâjet. Hahop surinje pilâm kuririnj sâm kinmu ekmunje âilonjo longo otmap. Yâhâ sâp ki kâlep otmuâk pek sâm hânân ge tâtuk sâmap. Yakât dopjeâk nen kerek mum tâtuk sânom. Yakât otmâ yengât gâtje lohimbi nombotnaje iri sikumyenje orop manmai yengât yuwu sâmune nângâjet. Yeje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manjetâ lohimbi belângen manmainje nângâm bâleyingim mem ge katyekmai. Yawu otyingimai gârâmâ hâmbâi Anitâje manman kârikjahât pat yakât bulâje yingimu menomai yakât nângâm biwi heronje nângâjet.

¹² Umatje âlâlâ kakyenjan yâhâmu Kiristohâlenâk biwiyenaje tinâk kepeim Anitâ hoj bawangim mannomai. Yawu manjetâ Anitâje yekmu ârândârj otmu manman kârikjan katyekmu mannomai.

Tosa otmunje bâlemap ya Anitâhâlen ki kârâm pilânom.

13-15 Lohimbi wuân me wuân ekñâlem otñetâ bâlemap yakât yuwu sâmunne nângânet. Yu me ya ekñâlemai yan yeñe engatyeñeâk watmâ otnehâlâk nângâmai. Yawu nângâmai yakât kakñan otñetâ bâlemu tosa memai. Yawu otmâ manman bâleñahât pañgoñân kioñmâ yawuâk tâtâem otmâ mannomai yamâ hiliwahonomai.

Yakât otmâ yuwu sâmunne nângânet. Anitâñe ki otmu bâlemap. Otmu nenñe otmunñe bâleâkgât biwinenñan ki kioñmap. Yâhâ lohimbiñe otñetâ bâlemap yamâ yeñan tap. Otmu tosa otmâ yakât gurâ Anitâhâlen kârâm pilânomaihât dop âlâ ki tap.

16 Yakât otmâ Anitâhâlen kârâm pilânomai yanâmâ yeñe yakât nângânetâ ki bonñe otbuap.

17 Anitâ Koko salek Amboñeñe senñe âlâlâ himbimân ekmain ya kalop. Hilâmgât emetsenñe ga takam kârikñe pilâm bolañ bolañ sâm ge potok sâmap. Yâhâ omoñgât emetsenñe ya purik sâmu torehenñeâk tetemu ekmain. Otmu ya ari gulip otmu omoñ sahakmap. Yâhâ pitu yamâ omoñe pelen pelen sâm kinmu ekmain. Yâhâ emet hañ sâmu ki ekmain. Yawu gârâmâ Himbim Amboñeñe yawu ki otmap. Yâkñeâmâ tat tat kârikñe tatmâ gaopñak tatmâ gamap. Otmu yawuâk tatmâ yâhâmbisâp. Otmu biwinenñe mem hewewerñe tuhumu âlepñeâk otmâ manne yakâlâk nângâmap. Yakât otmâ yâkñe ki biwinenñan kioñmu otmunñe bâlemap.

18 Iknahâk nine nanne baratne sâm mem hewewerñe tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenñe katmunñe manman âñe ningiop. Yakât otmâ Kiristohât pat manmâ Anitâñe yu ya kalop ya yeñgât kunyeñe mansain.

Kiristohât den nângâm tem lâuwawñinom.

19-20 Bukulipne, yuwu sâmunne nângânet. Bukulipyeñeñe Kiristohât den kâsikum yinginomai yan ândâp katmâ yâk yeñgât den nângânomai. Yâhâ yeñeâmâ den kâsikum lohimbi yinginetâ ândâpyeñe kârikñe otmâ ki nângânomai. Ki nângânetâ lohotñan ekyongonomai. Yâhâ yeñe den kâlâpñe orowâk katyeknomai yan Anitâñe yen yekmu bâlewuap. Otmu lohimbi den ekyongonetâ nângânetâ gemu bet pilânomai ya gurâ Anitâñe yekmu bâlewuap. Yakât otmâ yeñe den kâlâpñe orowâk ki katyeknomai.

21 Emelâk yeñe Kiristohât den nângâm biwiyenñan katbi ya mem mete tuhummâ ememe bâleñe âlâlâ bet pilâm Anitâhât den lâum mannomai. Yawu manmâ yâhânomai yanâmâ yâkñe meyekmâ manman kârikñan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

22 Kiristohât den lâum hoñ bawaññet. Yâhâ den ya in nângâmai yan “Anitâñe nenekmu ârandâñ oap,” sâm biwiyenñe pâlâmñe otmu manñetâ dondâ bâlemap. Yawu nângâm manmainñe kâirahom hiliwahonomai. Lohimbi yawuya yeñgât topyeñe nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunne nângânet.

23 Lohimbiñe dunñuân enjakmâ somotyenñe hâluhuakmai.

24 Yawu gârâmâ dunñuân ki enjakmai yan kundenyeñahât towatñe nângânetâ ki keterakyingimâp.

25 Yakât dopñeâk lohimbi nombotñeñe Kiristohât den nângâm yan ki biwiyenñan katmâ lâumai. Yawu otmâ yan den ya in yawu nelâm yongomap. Yâhâ yeñe yawu ki otnomai. Kiristohât den yamâ bulâñe. Yakât torehenñe âlâ ki tâpiahomâp. Ya nângâm lâum manmâ bâleñahât pañgoñân ki kioñmain.

Yakât otmâ yeŋe den ya tiŋâk lâum manmâ yâhânomai yan Anitâŋe yekmu ârândâŋ otmu biwi hero nâŋgânomai.

²⁶ Den âlâ torokatmâ yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Lohimbi nombotŋaŋe mitihât orotmemeâk watmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otbuap yawu nâŋgâmai. Yawu nâŋgâm den ihilâk mahilâk sâmai yakât Anitâŋe mitihât orotmeme watmai yakât nâŋgâmu tâŋât otmap. Lohimbi yawu nâŋgâmaiŋe kâirahom otmâ hilipgumai.

²⁷ Yeŋe Awonŋenŋe Anitâ yâkât tem lâuwaŋgim yuwu otmâ manŋetâ yekmu ârândâŋ otbuap. Lohimbi kambut mansai me nimnaom âwâ mâmâlipyenŋe mum pilâyekŋetâ mandu mansai ya yeŋgât tepyenŋe nâŋgâm tânyongonomai. Yawu otmâ orotmeme bâlenŋe bet pilâm biwiyenŋe galemahom mannomai yan Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap.

2

Buku âlâhât nâŋgâmunŋe yahatmu âlâhât ki nâŋgâmunŋe gewuap.

¹ Bukulipne, den âlâ yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Kutdânenŋe Yesu Kiristo Anitâ orop dopyetŋe konohâk. Yakât otmâ yâkât nâŋgâŋetâ yahatmu yâkâlen biwiyenŋe kepeim mansai. Yawu manmâ lok kut patyenjahâlâk ki nâŋgânomai.

²⁻³ Yeŋe Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmâ kiki meytigimai yan lok pupŋe âlâ, hâk katipŋe me pet âilonŋo haŋgalakmâ takamu ekŋetâ yahatmu “lok takap yuâmâ iri sikumŋe orop” yawu nâŋgâmai. Yawu nâŋgâm “lohimbi senyenjan ewanâk tat,” sâm katŋetâ tatmap. Yâhâ lok pupŋe âlâ, hâk katipŋe me pet tok sâsâŋe haŋgalakmâ takamu ekŋetâ gemu “lok takap yuâmâ lok inŋe, umburuk mansap,” yawu nâŋgâmai. Yawu nâŋgâm “ginŋehen tat,” sâm katŋetâ tatmap.

⁴ Yawu otyiŋgimai yan lokgât nâŋgân nâŋgân bâlenŋe watmâ lok kâsipyongom Kutdânenŋe Kiristohât den loŋgâemai.

⁵ Lohimbi girawuyaŋe Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim manmai ya yeŋgât nâŋgâm Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu tap? Yakât yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Lohimbi belângen manmaiŋe lohimbi inŋe me umburuk manmai ya yeŋgât nâŋgâyiŋgijetâ gemap. Lohimbi inŋe yawuyaŋe Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim manŋetâ ya yeŋgât nâŋgâm Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu mansai.

⁶⁻⁷ Yawu gârâmâ yeŋe lohimbi yawuya yekŋetâ gemu ginŋehen katyekŋetâ tatmâ miti nâŋgâmai. Yâhâ lohimbi iri sikumyenŋe oropŋe Kutdâyenŋe Yesu Kiristohât nâŋgâŋetâ gemu sâm bâlewaŋgim mansai. Yawu manmâ yan yen meyekmâ den âiân katyekmâ senŋe âlâlâ meyiŋgimai. Yawu gârâmâ yeŋe lok iri sikumyenŋe orop ya eweyiŋgim lohimbi senyenjan katyekŋetâ miti nâŋgâmai. Yawu otmai yakât nâŋgâmunne ki ârândâŋ otmap.

⁸ Anitâŋe girem den âlâ Mose ekumu kulemuŋop ya yuwu tap.

“Nenŋahât nâŋgâmunŋe yahatmap yawuâk buku nombotŋe yeŋgât nâŋgâyiŋgimunŋe yahatbuap.” Yawu tap.

Den ya lâum lohimbi hârok yeŋgât nâŋgâyiŋgijetâ yahatmu ewe katyekŋetâ ârândâŋ otbuap.

⁹ Yâhâ lohimbi kut patyenjahâlâk nâŋgâmai yan girem den yan yu loŋgâem tosa memai.

¹⁰ Lohimbi âlâ me âlâŋe girem den âlâ loŋgâemai yamâ Anitâŋe yekmu girem den hârohâk loŋgâemai yawu otmap.

11 Yakât topnje nângânetâ keterahâkgât yuwu sâmunne nângânet. Anitâ iknjak girem den âlâlâ hârok Mose ekumu kulenguop. Girem den âlâ yuwu sâm ekuop.

“Lok âlâ me âlâne bukulipyenje yengât imbilipyenje ki yekmâ otnomai.”

Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Lohimbi âlâ me âlâne lok âlâ me imbi âlâ kujetâ mumbuap yâhâmâ papatolipyenje meyekmâ den âiân katyekjetâ tosa pato menomai.”

Yawu sâop.

Anitâ iknjak girem den âlâlâ hârok Mose ekuop. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne lok me imbilipyenje yengât betyenehen ki kionmâ tosa ki miain sâmai. Yamâ benje buku âlâ kujetâ mumbuap yan Anitâne yekmu girem den hârohâk longâem tosa memai yawu otbuap.

12-13 Lohimbi âlâ me âlâne mem bâleyekjetâ yakât matnje yenje kâpekyingimai. Yawu gârâmâ yenje otjetâ bâlemap yakât matnje Anitâne gurâ yingimu menomai. Yâhâ yenje lok nombotnje yengât tosa pilâyingimai otmuâmâ Anitâne gurâ yen umam sâyingim tosa pilâyingiuwap. Yakât otmâ yenje Kiristohât den tiñâk lâum manmâ bukulipyenje yengât ki nângânetâ gewuap. Yawu otnomai yanâmâ Anitâne yekmu ârândâj otmu tosa pilâyingiuwap.

Nenne Kiristo honj bawanginom yan hâknjak hâknjak ki honj bawanginom.

14 Bukulipne, yuwu sâmunne nângânet. Lohimbi âlâ me âlâne Kiristohâlen biwinenjanje kepeim manmain sâmai yamâ ki tem lâuwangim bukulipyenje tânyongomai. Lohimbinje den yawu sâmai yamâ perâk sâmai. Otmu Anitâne biwiyenje ekmu bonje bia otmu ki meyekbuap.

15-16 Yakât topnje nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunne nângânet. Bukulipyenje âlâ me âlâne kapi pilâm mâtâp kâlepnehen arine sâm sot barahâk genjetâ yeknomai. Genjetâ yekmâ “O, gâmâlâk kilik milik ariwionj” sâmamâ mâtâpgât natik ki tânyongonomai yanâmâ bukulipyenjanje nângâm bâleyingim wawi sânomai.

17 Yakât dopneâk Anitâne gurâ biwiyenje ekmu ki ârândâj otmu “Kiristohâlen biwiyenjanje imbiâk kepeim mansai” yawu sâuwap.

18 Yawu gârâmâ lohimbi nombotjanje yuwu sâmai. “Lohimbi nombotje Kiristohâlen biwiyenjanje kepeimainje bukulipyenje ki tânyongomai. Yâhâ lohimbi nombotje âlâneâmâ bukulipyenje tânyongomai.”

Yawu sâmai yakât nâne yuwu sâmunne nângânet. Nenne lohimbi yengât biwiyenje ki ekmain. Lohimbi nombotjanje “Kiristohâlen biwinenjanje kepeim manmain,” sâmai. Yamâ benje bukulipyenje ki tânyongomai. Lohimbi yawuya yengât biwiyenje Kiristohâlen kinsap me bia yakât ki nângâmain. Yawu gârâmâ nâne “Kiristohâlen biwinanjanje kepeim mansan,” sâman. Yawu sâman yakât bulâne lohimbi tânyongom manman yan tetemu ekmai.

19 Yâhâ lohimbi nombotjanje yuwu sâmai. “Anitâ bulânanâk tatmap,” sânetâ nângâmunje bulâne otmap. Sâmai yamâ ki sâm tâpikgumai. Den yamâ bulâne. Yawu gârâmâ senduk banearâ, me emet ambonje, me susun, me weke bâlenjanje gurâ den ya yawuâk nângânetâ bulâne otmap. Yamâ yâhâmâ Anitâne hilipyongowuap yakât nângâm gorâ kakjan manmai.

20 Lohimbi âlâ me âlâne “Kiristohâlen biwinenjanje kepeim mansain,” sâmai. Yamâ benje bukulipyenje ki tânyongomai. Lohimbi yawuyanje nângâm hilipgumai. Otmu Anitâne manman kârikjan ki katyekbuap. Yakât topnje

nāngāṅetâ keterahâkgât tâmbânenṅe Awarahamṅe olop yan hâum sâmunen nāngāṅet.

²¹ Awarahamṅe wuân olop ya Anitāṅe ekmu ârândāṅ olop yamâ yuwu. Anitāṅe hotom unihi sâm Awaraham ekumu yâkât den lâum kât dawangum alata tuhuop. Alata tuhum nanṅe, kutṅe Isaka, mem yakât kakṅan katmâ hilipguwe sâm olop. Hilipguwe sâm otmu yan Anitāṅe kuwangiopi.

²² Awarahamṅe Anitâhât den inâk ki nāngâop. Yâkṅe yâkât den lâum nanṅe hilipguwe sâm olop yan Anitâhâlen biwiṅaṅe kepeim manmap yakât bulāṅe teteop. Yawu nāngâmain.

²³ Awarahamṅe Anitâhât denṅe lâum nanṅe hilipguwe sâm olop yan Anitāṅe biwiṅe ekmu ârândāṅ otmu kuwangimu pilâop. Yawu olop yan Moseṅe den âlâ kulemguoṅ yakât bulāṅe teteop. Den yamâ yuwu tap.

“Anitāṅe pat sâm kuwangiopi ya Awarahamṅe nāngâm yâkâlen biwi nāngân nāngânṅaṅe kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manmu Anitāṅe biwiṅe ekmu ârândāṅ olop.” Yawu tap.

Anitāṅe biwiṅe ekmu ârândāṅ otmu buku otbangiopi.

²⁴ Awarahamṅe olop yakât topṅe yuwu nāngânom. Lohimbi âlâ me âlāṅe Kiristohâlen biwiyeṅe katmai yamâ tem ki lâuwangimai ya yengât Anitāṅe nāngâmu ki ârândāṅ otmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlāṅe Kiristohâlen biwiyeṅe kepeim tem lâuwangimai ya yengârâmâ Anitāṅe nāngâmu ârândāṅ otmap.

²⁵ Imbi kondarâ âlâ, kutṅe Lahap sâm, yâkâlen hâum sâmunen nāngāṅet. Emelâk embâṅân Isirae yengât lok kunyeṅaṅe lok yâhâp hoṅ hāngânyotgomu ari kasalipyenṅe yengât kapiân yâhâm imbi ya mem teteowot. Mem tetem den mem ariowot ya ekumutâ nāngâmu bulāṅe otmu kapi ambolipṅaṅe yotgomai sâm mem mesangutyelehop. Otmu sâp âlâen mâtâp âlâ tiripiyotgomu kapi ambolipṅe kewewetyekmâ âwurem ariowot. Yawu olop yakât Anitāṅe nāngâwangimu ârândāṅ olop.

²⁶ Den sâm aran yukât topṅe nāngāṅetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunen nāngāṅet. Bukunenṅe âlâ bâlewuap ya ekmâ “Emelâk umutṅe gahaeakmâ arap,” sâm isem we bâle nāngâmain. Yakât dopṅeâk bukulpinnenṅe “Kiristohâlen biwinenṅaṅe kepeim mansain,” sâmai yamâ tem ki lâuwangim bukulpiyenṅe tânyongomai ya yekmâ yâk yengât “lohimbi perâkṅe” sâmain.

3

Launenṅe galemṅum heṅgeṅṅum mannom.

¹⁻² Bukulpine, den âlâ yuwu sâmunen nāngāṅet. Anitāṅe bawapi nengât biwinenṅe mem hewewenṅe tuhumu Anitâ yet Kiristo yetgât den lohimbi kâsikum yingimain yan âi umatṅe memain. Yamâ âi tâṅât bia. Yakât otmâ âi ya biwinenṅaṅe mem den ya tâṅ tâṅâk kâsikum yingimain, me den ya kakṅeâk kakṅeâk kâsikum yingimain yakât matṅe yamâ sâp patoen Anitāṅe dopnenṅan kâpekningiwuap. Yawu gârâmâ nen kerekṅe Kiristohât nep mem tâpikgumunṅe yakât bulāṅe ki tetem heṅgeṅṅumap. Yakât otmâ Anitāṅe matṅe umatṅe ningimap sâm yeṅe Kiristohât den lohimbi kâsikum yinginomaihâlâk ki nāngânomai.

Otmu den âlâ torokatmâ sâmunen nāngāṅet. Lohimbi nombotṅaṅe bukulpiyenṅe sâm bâleyingimai, me den bâleṅe hâiyekmai, me biwiyeṅambâ nāngân nāngân topṅe topṅe tetemu den ihilâk mahilâk sâmai. Yawu gârâmâ

lohimbi âlâ me âlânje lauyenje galemgum orotmeme bâlenje yawuya ki otmai yanjeâmâ biwi nângân nângânyenje galemahom henjengum manmai.

³ Yakât nângânjetâ keterahâkgât yuwu sâmunne nângânjet. Beâsi yamâ tâkne lauñe sâhâmunñe tatmap. Gârâmâ wosapâ me wosapâ arine nângâmain yamâ tâk mem dâimunñe yaken arimap.

⁴ Aiop, wanja mem saru kakñan arimain yan hâum sâmunne nângânjet. Wanja yamâ pato nandoroñe. Yawu gârâmâ wanja bâtñe, kutñe sitia sâm, yamâ tipinje âlâ. Otmu wanja ya amboñanje wosapâ me wosapâ ariâk nângâmap yamâ bâtñanje mem purik gurik tuhumu yaken arimap.

⁵ Yakât topñe yuwu sâmunne nângânjet. Launenñe yamâ tipinje âlâ. Yawu gârâmâ nenñe launenñambâ den bâlenje sâm bukulpnenñe ekyongomunñe nângânjetâ tepyenje kâlâp semu umatñe âlâlâ tetemap yakât dop kum sâmunne nângânjet. Emet pato kinmu soñgae hâlâlân sâmap yan kâlâp tuhum katmunñe soñgae ya sem arimap.

⁶ Yakât dopñeâk Manman Bâlenjahât Amboñanje biwinenñan kioñmap. Biwinenñan kioñmu nângân nângân bâlenje âlâlâ tetemu ya lohimbi ekyongomunñe nângânjetâ manmanyenje bâlem henjengumap.

⁷ Anitânje soñgo bau, me nâi seloñ kalop yapâ gâtñe âlâlâ mem lohotñe tuhuyeknomgât dop tap.

⁸ Yawu gârâmâ nenñe launenñe galemgum henjengunomgât dop âlâ ki tap. Hâmewuk me soroñ hambeñanje lohimbi in yawu yingimu mumai yakât dopñeâk nenñe den bâlenje sâm bukulpnenñe hâiyekmunñe tepyenje bâlemap.

⁹ Anitânje ikñe nângân nângân watmâ lohimbi tuhuyelehop. Yakât otmâ nenñe den heroñe sâm awoñnenñe Anitâ mepaemain. Otmu launenñe yapâek den bâlenje sâm bukulpnenñe hâiyekmain.

¹⁰ Anitâ den heroñe sâm mepaemain. Otmu bukulpnenñe den bâlenje hâiyekmain. Yakât nângâmune ki ârândân otmap.

¹¹ Yakât otmâ dop kum sâmunne nângânjet. To senñe hindakmap yapâ uwurup ki takamap.

¹² Yâhâ kiatñe manam ki otmap. Otmu manamñe kiat ki otmap. Giñ gârârânje ham ki otmap. Otmu hamñe giñ gârârân ki otmap. Yâhâ saruâmbâ to ki osom nemain. Yamâ topyetñe ikñiâk ikñiâk tap. Denân hâum sâm aran yukât topñeâmâ yuwu. Nenñe den âlepñeâk alahunom. Bukulpnenñe orop ki sâm bâleanjinom.

Anitânje ikñe nângân nângân mem biwinenñan kalâkgât ulitgunom.

¹³⁻¹⁸ Lohimbi nombotñanje Anitânje ikñe nângân nângân mem biwiyenñan kalâkgât ki nângâmai. Yâkñeâmâ senduk banearâ me weke bâlenje ya yengâlen kândiwahoñetâ nângân nângânyenje teteyingimap. Yawu otmâ bukulpnyenje yengât nângânjetâ gemu yenhât nângânjetâ yahatmu hâkyenje mepaemai. Hâkyenje mepaem lohimbi yengât kunlipyenje manmâ den perâkñe ekyongomai. Yawu otmâ manmanyenje mem bâleanjim hionjakmai. Lohimbi bâlenje yengât topyenje yawu tap.

Yâhâ lohimbi nombotñe âlânjeâmâ Anitâ ulitgunetâ ikñe nângân nângân mem biwiyenñan katmu nângân nângân âilonjo teteyingimu târârâhâk manmai. Yawu manmâ yenhât nângânjetâ gemu bukulpnyenje yuwu otyinginetâ yekñetâ ârândân otmap. Biwi yâhâp ki otmai. Yawu manmâ Kiristohât den tâñ tâñâk lohimbi kâsikum yingimai. Kâsikum yingimai yan bukulpnyenñe den âlâhât âiyongonjetâ nângâm henjengum matñe kâpekyingimai. Yawu oranjim

den kakņan ki sahaņgim hioņakmai. Lohimbi yawuyaņe bukulipyne yengât manmanyene ekmâ heņgenġum mem hewewen tuhuyekmâ buku otyiņgimai. Yawu otyiņgiņetâ manmanyene kelihakmu manman âlepņahât bulâņe âlâlâ teteyiņgimu lohotņan manņetâ Anitâņe yekmu ârândâņ otmap.

4

Anitâ Ambonenņahât amutgen manmâ tem lâuwaņginom.

1-2 Yeņeâmâ biwiyeņe ki sânduk sâmu manmai. Yawu otmâ yeņahât nâņgâņetâ yahatmu biwiyeņambâ nâņgân nâņgân bâleņe topņe topņe tetemu herone kakņan manne sâm otmai. Yawu otmâ senņe âlâlâ ekņâlem bukulipyene orop pawarak guwarak otmâ hioņakmai. Otmu lohimbi nombotņane bukulipyene orop nâņgâm bâleaņgim ahomai. Yakât Anitâņe biwi sânduhân katnenekmu mannehât nâņgâm ki ulitgumai. Yaņak benņe umatņe kakņan manmai.

3 Otmu Anitâņe senņe âlâlâ âlepņeâk ningimu herone kakņan manne sâm dewaemai. Yawu otņetâ biwiyeņe ekmu bâlemu ki nâņgâyiņgim.

4 Yeņe topyeņahât nâņgâņetâ keterakyiņgiâkġât den âlâen hâum sâmune nâņgâņet. Imbi âlâ me âlâņe loklipyeņe yengât betyeņehen kioņmâ kâwâ konda otmai yakât dopņeâk yeņe Anitâhât betņehen kioņmâ senņe âlâlâhâlen biwiyeņe katņetâ kinmap. Yeņe senņe âlâlâ ekņâlemai yan lohimbi belângen manmai yeņgâlen torokatmâ otmâ hilipgum Anitâ betgumai. Anitâ betgum mannomai otmuâmâ yâkņe gurâ yawuâk betyongowuap. Emelâk Anitâhât poropeteliņane den kulemguwi yakât topņe nâņgâmbâiâ.

5 Den yakât topņeâmâ yuwu tap. Anitâņe lohimbi yâhâp tuhuyelekmâ umut biwiyetņe katyitgiop. Yakât otmâ yâkâlen biwiyetņane kepeiyetġât nâņgâop. Otmu nenņe gurâ yawuâk yâkâlenâk biwinenņane kepeim man-nomġât nâņgâmap.

6 Otmu biwinenņe gemu betgumaingât mem hewewen tuhunenekmâ ti-hitnenņe otmap. Den yan yuņe emelâk lok âlâņe Anitâhât den âlâ kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâņe yeņahât nâņgâņetâ yahatmap yamâ Anitâņe nâņgâyiņgimu gemu mem ge katyekmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâņe yeņahât nâņgâņetâ gemu huruņ huruņ manmai yamâ mem hewewen tuhuyekmâ tihityeņe otmap.” Den yawu tap.

7 Yakât otmâ Anitâ Ambonenņahât amutgen manmâ tem lâuwaņginomai. Yawu otmâ manņetâ Manman Bâleņahât Amboņe, Satanņe mem ge katyekbe sâm otbuap yan Kiristohât wâtņan kinņetâ pilâyekmâ ariwuap.

8-9 Yawu otmâ orotmemeyene bâleņe otmâ oņ giriņ manmâ gai yakât nâņgâņetâ bâlemu bunewâk bet pilânomai. Yawu otmâ yâkâlen biwiyeņe katņetâ tosayeņe pilâyiņgim biwiyeņe mem salek tuhuyiņgimu mannomaihât Anitâ ulitgunomai. Yawu ulitgunetâ nâņgâyiņgiwuap.

10 Yawu otmâ yeņahât nâņgâņetâ gemu yakât amutgen karakmâ manņetâ nâņgâyiņgimu yahatmu manman kârikņahât pat kuyiņgiwuap.

11-12 Otmu Anitâņe girem den âlâ Mose yuwu ekumu kulemguop. “Nenņe bukulipnenņe yengât nâņgâmunņe yahatbuap.” Yawu kulemguop. Otmu lohimbi nombotņane bukulipyene yengât nâņgâņetâ gemap yan girem den yakât nâņgâņetâ tâņât otmu loņgâem mem ge katmai. Yawu gârâmâ girem den yakât amboņe yamâ Anitâ konok. Sâp patoen ikrak lohimbi kerek nengât biwinenņe ekmâ sâm hâreniņgiwuap. Yawu otmâ nombotņe

ikñan mem katnenekbuap, otmu nombotñe âlâlâ mem ketetyekmu hiliwahonomai. Yakât otmâ yeñahât ki nâñgâñetâ yahatmu bukulipyene yeñgât nâñgâñetâ gemu sâm bâleyiñginomai.

Nenñahâk yuwu yawu otnomgât dop ki tap.

¹³ Yeñahât nâñgâñetâ yahatmap yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Yeñgâlen gâtñe lohimbî nombotñane bukulipyene orop den yuwu mon hikunomai. “Hândâhân kapi patoen ari nep menom. Nep mem manmâ tewetsenñe ya mem katmunñe pato otmu homban kakñan miakmâ âwurem takanom.”

¹⁴ Den yawu sâm hikunomai yamâ hândâhân wuân me wuân teteyiñgiwuap yakât topñe ki nanñai. Manmanyenñahât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât elem memap yan hâum sâmune nâñgâñet. Omoñânâk elem mem punñe lauñe me hem turembe ya kurihimap. Otmu sikop tipñe kumu yanâmâ elem ya getek hâreakmâ biatmap. Yakât dopñeâk nenâmâ sâp tâlâwâk manmâ mumain.

¹⁵ Yakât otmâ yeñahâk “hândâhân yu me ya otnom,” sâm den ki hikunomai. Yâhâ “Anitâñe nâñgâningimu yu me ya otnom.” sâñetâ ârândânñ otbuap.

¹⁶ Yawu gârâmâ sâp yiwerene yuâmâ yeñahât nâñgâñetâ yahatmu, “Nenñahâk yu me ya otnomgât dop tap,” sâñetâ dondâ bâlemap.

¹⁷ Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Lohimbî nombotñane wuân me wuân otñetâ Anitâñe yekmu ârândânñ otbuapgât topñe nâñgâm henñengumai. Lohimbî yawuñe Anitâhât topñe nanñain sâm yeñe enñatyeñeâk watmâ yu me ya otmai yanâmâ tosa pato memai.

5

Lohimbî iri sikumyene orop yeñgât den pat

¹ Lohimbî nombotñe iri sikumyene oropñe wawi otmâ nep loklipyene ki tânyongonñetâ umatñe kakñan manmai. Yawu otmai yakât Anitâñe matñe mem purik pilâyïñgiwuap. Yakât yuwu sâmune nâñgâñet.

² Sâp yiwerene yu hâk sânduhân manmâ gain yuwuâk torokatmâ manmâ yâhânom nâñgâm yeñe senñe âlâlâ pato hâwurum katñetâ tatmap. Katñetâ tatmu yapâ âlâ ki mem lohimbî nembe kalem otyiñgimai. Yawu gârâmâ yeñe senñe âlâlâ hâwurum katñetâ tatmap yakât torehenñe selone hârem dela dela tuhumu tap. Otmu kalamân gâtñe ya tâtuk sâm kuñ korok arimap.

³ Otmu tewetsenñe nanñe yamâ helenñum towatñe ki teteap. Yawu misiheñetâ tatmâ bâleap. Yakât matñe Anitâñe nâñgâmu umatñe âlâlâ kakyeñan yâhâwuap yan senñe âlâlâyene, hâliñe bia, ya ekmâ topyeñahât nâñgâñetâ keterakiñgimu isem tep bâle nâñgânomai. Otmu sâp yiwerene yuâmâ wawi otmâ manmai yakât matñe Anitâñe kâlâwân katyekmu hâhiwin nâñgâmbisâi.

⁴ Topñe yuwuhât matñe umatñe yingimu menomai. Nep loklipyenane hâhiwin kakñan âi tuhuyiñgimai yamâ yeñe hâmeñe alityiñgimai. Hâmeñe yawu alityiñginetâ den guhurñmâ sâm bâleyiñginetâ Anitâ yahat yahatñe, Wâtgât Amboñane, denyene nâñgâm tepñe nâñgâyïñgimap.

⁵⁻⁶ Otmu yeñe lohimbî inñe mansai ya yeñgât senñe âlâlâyene meyingine sâm hakyenñan sâm den âiân katyekmai. Den âiân katyekmai yan lohotñan kinñetâ sâm hâreyiñgim yanñak pâi emetñan katyekñetâ tatmai. Otmu nombotñe yongonñetâ mumai. Yawu otyiñgim yeñeâmâ herone marone otmâ hun sambe kakñan manmai. Yawu manmai yakât Anitâñe wuân matñe yingimu menomai yakât nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâñgâñet. Nenñe bulimakao mem peke kâlehen katmunñe tatmu

galemgum manmain. Galemgum manmunje pato otmu gâinom sâam yakât mambotmain. Mambotmâ sâpjanâk kum gâimain. Yakât dopnjeâk Anitâje biwiyenje ekmâ matje yingiwuapgât sâpne kalop. Sâp ya ekmu ârandâj otmu matje umatje yingimu menomai.

Mem âlâlâ tuhunenekjetâ biwinenje ki orotok sâamap.

⁷ Bukulipne, yeje yuwu otmâ mannomaihât nanjan. Lohimbi iri sikumyeje oropje yen mem ge katyeknetâ mansai. Yawu gârâmâ yeje Kutdânenje âwurem ge meyekbuap yakât nângâm mambotbanjim biwiyenje ki orotok sâwuap. Yawu mannomaihât nângâm den âlâen hâum sâamune nângâjet. Nep ambonaje nep tuhum kâmetmap. Nep tuhum kâmetmu bulâje teteuwap yakât nângâm buruj tetem yahatsap ya pitimap.

⁸ Yakât dopnjeâk Kutdânenje âwurem ge meyekbuapgât sâp ya utâpguap. Yakât nângâm biwiyenje ki orotok sâamu mannomai. Yawu otmâ getek gewuap sâam biwiyenje mem mannomai.

⁹ Yeje umatje kakjan mansai. Yawu gârâmâ Anitâje matje ningimap sâam ki sâam bâleanjinomai. Yâhâ sâam bâleanjinomai otmuâmâ yakât matje Anitâje in yawu yingiwuap.

¹⁰ Emelâk Anitâhât poropetelipnaje yâkât sât lâum tâmbâlipnenje den ekyongonetâ nângâjetâ gemu bet pilâm topje âlâlâ mângâeyekminiwi. Mângâeyeknetâ biwiyenje ki orotok sâamu manminiwi.

¹¹ Ya yengât nângâmunje ewe membe otmu Anitâ mepaemain. Otmu lok âlâ, kutje Hiope, yâhâmâ umatje topje topje kakjan yâhâmu biwije ki orotok sâamu manop yakât topje nanjai. Manmâ gamu umatje ya pesuk sâawangimu Anitâje lukulemu manman sânduhân manmâ gaop. Yakât otmâ yeje yâkne otbi yakât nângâm biwiyenje ki orotok sâamu mannomai.

¹² Bukulipne, yuwu sâamune nângâjet. Yeje Anitâhât senjan wuân me wuân otne sâam, yan sâam kârikje tuhunomai ya yawuâhâk otnomai. Wonân me wonân gâitmâ sâam kârikje tuhunomaihât dop ki tap. Yakât otmâ himbimân me hânân ki gâitmâ sâam kârikje tuhunomai. Anitâje nângâmu bâlemapgât denyenje bulâjanâk sâanomai.

Bukulipnenje orop biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmu tosa pilanginom.

¹³ Otmu umatje âlâlâ kakyenjan yâhâmu biwiyenje bâlewuap yanâmâ Anitâ ulitgunjetâ biwiyenje mem sânduk tuhuwuap. Yâhâ manman sânduhân manjetâ biwiyenje heronje otbuap yanâmâ Anitâ mepaem heronje otbanjinomai.

¹⁴ Yâhâ mesek teteyingiwuap yanâmâ Kiristohât komot yengât galem-lipenje ekyongonetâ ga nak âlâ, kutje oliwa, yakât toje mem piriyekejetâ Anitâje hengemyongoâkgât orowâk yâkâlen biwiyenjae kepeim ulitgunomai.

¹⁵ Yâkâlen biwiyenjae kepeim ulitgunjetâ tosayenje pilâyingim hengemyongowuap.

¹⁶ Yakât otmâ mesek teteyingimu manmainje bukulipenje ekyongonetâ ganjetâ orotmeme bâleje mângâeangim gai ya sâam tetem Anitâ ulitgunjetâ hengemyongowuap. Lohimbi âlâ me âlâje Anitâhâlen biwiyenjae tinâk kepeim tem lâuwangim manmainje yu me yakât ulitgunjetâ nângâyingim.

¹⁷ Yakât nângâm emelâk Eliaje olop yan hâum sâamune nângâjet. Eliahât topje otmu nengât topnenje yamâ dop konohâk. Yawu gârâmâ Eliaje emet pato kinâk sâam Anitâhâlen biwijaenjae kepeim ulitgumu dewutâ ya irik

irihâk kum yâhâop. Yawu otmâ yâhâmu yambu kalimbu otmu emetsenje nombolân konok yakât biwiñan gelâk âlâ ki giop.

¹⁸ Otmu gelâk giâk sâm yâhâpñe ulitgumu nâñgâwañgimu gelâk pato gemu sot yañe tetem sambe sambe olop.

¹⁹ Bukulipne, den âlâ yuwu sâmunne nâñgâñet. Kiristohât den yamâ bulâñe. Yawu gârâmâ lohimbî âlâ me âlâñe Kiristohât mâtâp pilâm mâtâp bâleñan ari otmâ tâpikgunomai. Otmâ tâpikgum manñetâ bukulipyenñe den lohotñan ekyongom enñatyeñan geñetâ âlâkuâk Kiristohâlen biwiyeñan kepeim yâkât mâtâp watnomai.

²⁰ Kiristohâlen biwiyeñan âlâkuâk kepeinomai yan mâtâp bâleñan ari manmâ otmâ tâpikguwi yakât Anitâñe tosa pilâyinñiwuap. Anitâñe tosayeñe pilâyinñim manman kârikñan katyekmu mannomai yakât topñe bukulipyenñe nâñgâm herone otnomai. Bâin.

Nâ bukuyeñe,
Yakowo

1 Petoro Petoronje ekap angoân kulenguop.

O bukulpine,

¹⁻² Yeŋe Kiristohâlen biwiyenjaŋe kepeim manŋetâ Anitâŋe himbimân manman kârikŋan mannomaihât pat kuyiŋgimu tap. Yakât otmâ yen hânân yu kandi mansai. Yeŋgât kapi tatmâ arap yamâ kutyenje yuwu. Ponto, Galatia, Kapatokia, Asia, otmu Bitini.

Emet inânŋan Awoŋnenŋe Anitâŋe manmanyenjahât topŋe nânŋâop. Yawu nânŋâm Kiristo hânŋângumu ge tosanenŋahât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yawu otmâ yeŋe yâkâlen biwiyenjaŋe kepeim tem lâuwanginjetgât ikŋe Wâtŋât mâmânjahât Heak hânŋângumu ge biwiyenŋe mem hewewenŋ tuhuyehop. Mem hewewenŋ tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyenŋe katŋetâ Anitâŋe tosayenŋe pilâyinŋim nine nanne baratne sâŋ meyekmâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu tap.

Nâmâ Petoro. Yesu Kiristohât aposolo manbehât ikŋak âi sâŋ nihimu mem mansan.

Awoŋnenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe yetŋe engatyetŋeâk otmâ nânŋâyinŋim tihityenŋe otmutâ biwi nânŋân nânŋânyenjaŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâmu manmâ yâhânomaihât nânŋâyinŋim ulitgum gaman.

Manman kârikŋan mannom sâŋ biwinenŋaŋe yakât mem mansain.

³⁻⁴ Kutdânenŋe Yesu Kiristohât âwâŋe Anitâŋe yâk mumuŋambâ mem yahatmu yâkŋe himbimân yâhâmu orowâk tawot. Otmu Wâtŋât mâmânjahât Heak hânŋângumu ge mem hewewenŋ tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim manmain. Yakât otmâ Anitâŋe umam sâningim tosanenŋe pilâm manman âiŋe ningimu manmain. Yawu otmâ nine nanne baratne sâŋ menenekmâ himbimân yâhâ manman kârikŋan manmâ yâhânongât pat kuningiop. Manman kârikŋan koko salehâk mannom nânŋâm heronŋe kakŋan manmâ yâhâmbisâin. Manman yaŋe biatbuap, me bâlewuapgât dop âlâ ki tap. Anitâŋe Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahatmu yâkŋe himbimân yâhâmu orowâk tawot. Yakât nânŋâm bulâŋanâk manman kârikŋan mannom sâŋ biwinenŋaŋe yakât mem manmâ Anitâ mepaem manmâ yâhânom.

⁵ Otmu Anitâhât wâtŋan kinmâ Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe Anitâŋe tihitnenŋe otmâ yâhâwuap. Otmu sâp pesuk sâwuawân Kiristonŋe âwurem ge menenekmu himbimân yâhâmunŋe manman kârikŋahât pat Anitâŋe kuningiop yakât bulâŋe ningimu menom.

⁶ Yakât otmâ heronŋe nânŋâm mannomai. Sâp yiwerenŋe yuâmâ umatŋe topŋe topŋe kakyenŋan yâhâmu hâhiwin kakŋan mansai.

⁷ Hâhiwin kakŋan manmâ Kiristohâlen biwiyenjaŋe tiŋâk kepeim ki lohotŋe otmâ mannomai. Yawu manŋetâ sâp ki kâlep otmuâk Kiristonŋe âwurem ge meyekbuap. Meyekmu biwiyenjaŋe yâkâlen tiŋâk kepeim tem lâuwangim gai yakât nânŋâm Anitâŋe heronŋe nânŋâyinŋim manman kârikŋan katyekbuap. Manman kârikŋan katyekmu manŋetâ yanâmâ Kiristohât lohimbijŋe nânŋâyinŋinjetâ yahatmu Anitâ mepaenomai. Umatŋe âlâlâ kakyenŋan yâhâmap yakât nânŋâŋetâ keterahâkgât orotmeme âlâen hâum

sâmune nângânet. Emetgât saran aim kânângâmunje sâp kâlep kinmâ ki morok miâk sâm yuwu otmain. Kokolo ya saran hâwimain. Hâwim saran topje lâm kâlehen gewuap ya kâlâpje umunje semu yanâmâ lâum kânângâmain. Yawu tuhomain yan hân kâlehen tatmâ hambe kundutje ki kumu morok membuap. Yakât dopjeâk umatje âlâlâ kakyenjan yâhâmap yan Anitâje menenekmu manman kârikjan mannom. Yakât nângâm orotmeme kinjon ya bet pilâm kârihem kinnomai. Yawu.

8-9 Emelâk Yesu Kiristone olop miop ya ki ekbi. Yawu gârâmâ yâkât den pat âlepje ekyongomunje nângânetâ bulâje otmu yâkâlen biwiyenaje kepeim gai. Otmu sâp yiwerenje yuâmâ yâkne himbimân tatmu ki ekmai. Yawu gârâmâ yeje yâkât tem lâum hon bawanjimai. Otmu yâk orop himbimân manbisâihât nângâm yâkâlen biwiyenaje kepeim tem lâuwangim mannomai. Yawu manjetâ Anitâje manman kârikjahât pat kuyingimu tap yakât bulâje yingimu menomai. Yakât nângâm herone nângâm manmâ yâhânomai.

10-11 Anitâje ikje engatjeâk Yesu Kiristo hângângumu ge nengât toсахât otmâ kawenennjan kinmu howanân kujetâ sât gum muop. Mumu Anitâje mumunambâ mem yahatmu himbimân âwurem yâhâmu ikje orowâk lanjinje kârikjan tawot. Yâhâ hânân ki giop yan Yesu Kiristone Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge Anitâhât poropetelipje yengât biwiyenjan kionop. Biwiyenjan kionjâ Anitâje Kiristo hângângumu ge tihitnenje otbuap yakât den biwiyenjan katmu sâm tetem lohimi ekyongominiwi. Otmu Kiristone gewuap sâp yan wuân kulem tetemu eknomai yakât topje nângâne sâm nângâm kiwilim âi pâi tuhuakminiwi.

12 Den yakât topje nângâne sâm otjetâ Anitâje nângân nângânyeje mem pâron pilâyingiop. Mem pâron pilâyingimu yenak munomai yakât kakjan den yakât bulâje tetewuap nângâwi. Den ya emet inânjan ekyongominiwi yakât bulâjeâmâ sâp yiwerenje Anitâje Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge nen Kiristohât aposololipje mem hewewen tuhunenekmap. Yawu otningimu Kiristohât den pat âlepje kâsikum yingimunje nângânetâ bulâje otmu Kiristohâlen biwiyenaje kepeiwi. Yâkâlen biwiyenaje kepeinetâ Anitâje tosayenje pilâyingim manman kârikjahât pat kuyingimu tap. Otmu emelâk Anitâhât poropetelipjanje yakât topje nângâne sâm otbi yakât dopjeâk anelolipjanje gurâ nângâne sâm otmai.

Anitâhât tem lâuwangim kilik milik mannom.

13 Manman kârikjahât pat kuyingiop yakât bulâje yamâ Yesu Kiristone âwurem ge meyekbuawân Anitâje yingimu menomai. Ya yingimu menomaihât nângâm biwiyenaje mem biwi golâek manmâ galemahom mannomai.

14 Emelâk Anitâ yet Kiristo yetgât topyetjahât pâpgum yeje engatyejeâk otmâ yu ya ekjâlem orotmeme bâleje otminiwi ya ki witgum otmâ mannomai. Orotmeme bâleje ya pilâm Awoñnenje Anitâ, Koko Salek Amboje tem lâuwangim mannomai.

15 Tem lâuwangim manman bâlejnambâ keterakmâ kilik milik manmâ yâhânomai.

16 Den yan yuñe emelâk Anitâje Mose den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Nâ Koko Salek Amboje. Yakât otmâ yeje manman bâlejnambâ keterakmâ manjetgât nângâman.” Yawu sâop.

17 Anitâne tânyongoâkgât “Awonnenne” sâm ulitgumai. Yawu gârâmâ Anitâ biwinenne ekmapne lok âlâhât nângâmu yahatmu âlâhât nângâmu gemu yawu ki otnap. Yâkne otnain memain yakât matne âlâku iknjiâk iknjiâk dopnenjanâk kâpekningimu ârândâj otnap. Yakât otmâ sâp patoen Kiristone âwurem ge menenekmu kapinenne himbimân tap yan yâhâmunne Anitâne matne dopnenjanâk kâpekningiuwap. Yakât nângâm yeje ewe katmâ mannomai.

18 Emelâk tâmbâlipyenane orotmeme bâlene ya imbiâk mambiâk otmâ manminiwi. Otmu yeje gurâ manman ya torokatmâ yawuâk manmâ gawi. Nen lohimbî kerekne otmunne bâlemu tosa orop manmain. Yawu gârâmâ Anitâne tosa yakât matne kâpekningiop yan hângât wahap âlâlâ, goli me siliwa tuhu tuhune, me tewetsenne, yawu yakât ki nângâop.

19-20 Emelâk embânân hân himbim ki kândikytogowân ikne nanne ombe bisine, Yesu Kiristo, hângângumu ge nengât toсахât matne meningiwuapgât nângâm sâpne kalop. Sâp kalop ya Anitâne ekmu ârândâj otmu sâp bânne yuâmâ Kiristo hângângumu giop. Hângângumu ge koko salehâk manmâ nengât toсахât otmâ kawenenjan kinmu howanân kujetâ muop.

21 Yawu gârâmâ Anitâne mumunjabâ mem yahatmu himbimân âwurem yâhâmu orowâk tawot. Yawu otmu yeje yâkâlen biwiyenane kepeinetâ manman bâlenahât pangonâmbâ holanyekmu yapâ gâtjane âwâne Anitâ yâkâlen gurâ yawuâk biwiyenane kepeim manmai. Otmu Anitâne Kiristo mumunjabâ mem yahalop yawuâk yen gurâ mumunjabâ mem yahatyekmu orowâk manmâ yâhâmbisâin. Yakât nângâm biwiyenane mem mansai. Yakât otmâ biwiyenane galemahom târârâhâk mannomai.

22 Yeje orotmeme bâlene bet pilâm Kiristohât den bulâne lâum manmâ ganjetâ yapâ biwiyene kelihakmu manmai. Yawu manmâ bukulipyenane orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otnap. Yawuhât otmâ buku konok orangim tânahom mannomai.

23-25 Nen lohimbî kerekne menjlipnenne yengât tepyenjabâ tetewin. Yakât otmâ munogât pat mansain. Emelâk Anitâne propete âlâ den ekumu kulemuop ya den yan yune miap. Den yamâ yuwu tap.

“Hahop surine pilâm kuririn sâm kinmu ekmunne âilonjo lonjo otnap. Yâhâ sâp ki kâlep otmuâk pek sâm hânân ge tâtuk sâmap. Yakât dopneâk lohimbine âi menjetâ bulâne tetemu bukulipyenane ekma nângâyinjinetâ yahatmap. Yawu gârâmâ mujetâ kut patyene biatmu ya yengât den pat ya lohimbî nelâm yongowuap. Yâhâ Anitâne lohimbî nengât thitnennenne otmâ yâhâwuap yakât den pat ya ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikne tatmâ yâhâwuap. Den yawu tap.”

Anitâhât den ya nângâmunne biwinenjan hâumu topnenne mem tetemap. Yakât otmâ den ya ekyongomunne nângânetâ bulâne otmu Kiristohâlen biwiyenane kepeim manmâ gai. Yapâ Anitâne manman âine yingimu mem mansai. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Mâmâ âwâlipyenane mem ga katyekmâ galemयोगomai. Yawu gârâmâ hâmbâi âwâ mâmbâlipyenane mum pilâyeknomai.

Yâhâ Anitâne meyekmâ nine nanne baratne sâm manman kârikjahât pat kuyingiopne mum pilâyekbuapgât dop âlâ ki tap. Yâkneâmâ meyekmu orowâk manmâ yâhâmbisâi.

2

1 Yakât otmâ orotmeme bâleŋe kerehâk bet pilânomai. Yawu otmâ bukulipyenŋe yengât ki nângâm bâleyiŋim den belângen sânomai. Me biwiyenŋe ki kurihiakmâ den perâkŋe kâityongonomai.

2 Yawu manmâ yâhânomai yan manman kârikŋahât bulâŋe menomai. Yakât den âlâen hâum sâmune nângâŋet. Imbilipnenŋaŋe naom mem ga katyekmâ nam yingŋetâ nem yanâmâ nâtâtâk sâm yahatmai.

3 Yakât dopŋeâk yenŋe Kutdâhât den pat âlepŋe ya nângâm biwiyenŋan katmâ manŋetâ nângân nângânyenŋe keterakiŋgimu manmâ yâhânomai. Yawu otŋetâ Anitâŋe meyekmâ manman kârikŋan katyekmu mannomai.

Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim hoŋ bawanŋim mannom.

4-7 Nenŋe Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim hoŋ bawanŋim mannom yakât topŋe nângâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângâŋet. Emelâk Anitâŋe poropete âlâ den ekumu kulemguoŋ ya yuwu tap.

“Nâŋe kât âlâ ekmune âlepŋe otmu mem Yerusalem kapi Sion pumŋan tap yan katmune tatmap. Lohimbi âlâ me âlâŋe ya ekmâ yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim mannomai ya yengâlen bulâŋe tetemu biwiyenŋe dopŋan otbuap.” Den yawu tap.

Yenŋe yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim manŋetâ Anitâŋe nângâyiŋgim. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe yâkât nângâŋetâ gemu hâkâŋ otmai. Yawu otmâ mansai ya yengât yuwu sâmune nângâŋet. Emelâk Anitâhât den âlâ kulemguwi ya yuwu tap.

“Emet tuhuwiân nep lokŋe nak âlâ ekmâ bâleŋe sâm mem ketetbi. Mem ketetbi ya Anitâŋe lâum kânângâmu kuhupin kârikŋe oap.” Den yawu tap.

Nak ekmâ bâleŋe sâm mem ketetbi ya Anitâŋe ekmu ârândâŋ otmu lâum kânângâmu kuhupin kârikŋe oap yamâ Kutdânenŋe Yesu Kiristo. Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu tap. Otmu yenŋe manman bâleŋambâ keterakmâ Kiristohâlen biwiyenŋaŋe tiŋâk kepeim Anitâhât lohimbi otmâ biwiyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu manŋetâ yen orowâk tatmap. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewenŋe tuhuyekmu Anitâ mepaem hoŋ bawanŋim mannomai. Yawu otmâ manŋetâ Kutdânenŋe Yesu Kiristonŋe yengât sâm Anitâ ulitgumu nângâmu ârândâŋ otbuap.

8 Otmu Anitâŋe den âlâ poropete ya ekumu kulemguoŋ ya yuwu tap.

“Kât âlâ katmune tatmap yan kapi ambolipŋe yengât kâiyenŋan tenŋe sâwuap.

Kâiyenŋan tenŋe sâm yongomu ki ekmâ nângâm inâk arinomai.” Den yawu tap.

Kâiyenŋan tenŋe sâm yongomu inâk arinomai yakât dopŋeâk lohimbi nombotŋaŋe Kiristohât den pat âlepŋe nângâŋetâ helekŋe otmu pilâm yanak hiliwahonomai. Yawu gârâmâ lohimbiŋe Kiristohât den pilâmai yanŋe hiliwahonomai yakât Anitâŋe emelâk sâm kalop.

9-10 Otmu yenŋe gurâ yawuâk omoŋ bâleŋan manmâ Anitâ ki nângâwanŋiminiwi. Yawu manminiwi yan Anitâŋe yengât nângâmu giop. Otmu yenŋe hiliwahonomaihât pat manbi. Yawu manbi yamâ ikŋahâk nângâyiŋgim ikŋe laŋinŋaŋe biwiyenŋan pilâmu haŋ sâyiŋgiop. Haŋ sâyiŋgimu omonŋât manman bâleŋambâ keterakmâ Kiristohâlen biwiyenŋe katŋetâ nine nanne baratne sâm meyhohop. Meyekmâ ikŋe pat kuyiŋgimu yâkât yomot bulâŋe otmâ mansai. Yawu manmâ mepaem hoŋ bawanŋimai. Otmu yâkŋe yu ya otyiŋgimu ekŋetâ ewe membe otmap yakât den pat yenŋe lohimbi ekyongonŋetâ nângâm mepaenomaihât meyhohop.

Hânân yu kandi mansain.

11 Bukulipne yuwu sâmunen nângânet. Yeñe himbimân manman kârikñan mannomaihât pat Anitâñe pat kuyingio. Yakât otmâ yenâmâ hânân yu kandi mansai. Yawu gârâmâ orotmeme bâleñeñe biwiyenye mem bâleyingimu manman bâleñahât pañgoñan kionmaihât biwiyenye galemahom senñe âlâlâ ki ekñâlenomai.

12 Yawu otmâ pâku lohimbiñe hakyenjan sâmai ya yengât senyenjan uwawapñe bia mannomai. Uwawapñe bia manñetâ Anitâñe yâk yengât biwiyenjan kionmu yâkñe yengât manmanyenye ya ekñetâ biwiyenjan hâumu Kutdâhâlen biwiyenjan kepeim Anitâ heronje otbangim mepaenomai.

Gawamangât girem den lâum mannom.

13 Otmu lohimbiñe Kutdânenñahât nângânetâ yahalâkgât yeñe lohotñan manmâ gawamangât lok kunñe tem lâuwangim mannomai.

14 Otmu yâkñe galemlipyenye katyekmu yâkât sâtgât otmâ lohimbi galempongom mansai. Yawu manmâ lohimbiñe otñetâ bâlemap ya sâm hâreyingim matñe yinginetâ memai. Yâhâ lohimbiñe orotmeme âlepñeak otmâ ya yengât nângâm heronje otyingimai. Yakât otmâ yeñe galemlipyenye yengât amutgen târârahâk mannomai.

15 Târârahâk manñetâ yanâmâ lohimbi Anitâhât den nângâm hilipgumainje sâm ge katyekne sâm otñetâ umatñe otmu pilânomai.

16 Yengât kunyenye yamâ Anitâ konohâk. Yawu gârâmâ Anitâhât denâk lâunom sâm gawamangât girem den ki loñgâenomai. Yawu nângâm gawamangât girem den loñgâem tosa menomai yamâ Anitâhâlen tosa ya ki kârâm pilânomai. Yawu manmâ Anitâhât tem lâum gawamangât lok kunñahât amutgen mannomai.

17 Yawu manmâ lohimbi kerek yengât nângânetâ yahatbuap. Otmu Anitâ ewewangim Kiristohât lohimbi buku otyingim manmâ yâhânomai.

Lohimbiñe hâhiwin ninginomai yan matñe ki kâpekyinginom.

18 Lok nombotñeñe lok kutdâ hoñ bayingim manmai yengât yuwu sâmunen nângânet. Lok Kutdâlipyenye nombotñeñe yen nombotñe lohotñan otyinginetâ âilongo manmai. Yâhâ lok kutdâlipyenye nombotñe âlâñeâmâ yen nombotñe hâhiwin yinginetâ umatñe kakñan manmai. Yâhâ yeñeâmâ lok kutdâlipyenye kerek yengât lau lâuyingim huruñ huruñ manmâ hoñ bayinginomai.

19-20 Otmu lok kutdâlipyenyeñe imbiâk hâhiwin yinginomai. Yawu otyinginetâ yeñe hâhiwin kakñan Anitâhât den lâum ewe katyekmâ hoñ bayingim mannomai. Yawu otñetâ yanâmâ Anitâñe yengât nângâmu ârândâñ otbuap. Yâhâ yeñe otmâ hilipgunetâ yakât matñe hâhiwin yinginetâ umatñe kakñan mannomai. Umatñe yawu yinginomai yakât Anitâñe nângâmu ârândâñ otbuap.

21 Yâhâ lok kutdâlipyenyeñe imbiâk hâhiwin yinginomai yan yeñe orotmeme âlepñeak otmâ matñe ki kâpekyinginomai. Yawu mannomaihât nângâm Anitâñe meyhöp. Emelâk yakât dopñeak Yura papatolipnenñeñe Kiristo mem bâleñe âlâlâ mângâenjetâ sâtgum muop. Yâkñe yawu olop yakât dopñeak yeñe gurâ yawuak otñetâ yan Anitâñe nângâyingimu ârândâñ otbuap.

22 Otmu Kiristone ki otmâ hilipguop. Me den perâkñe âlâ ki sâop.

23 Otmu Yura papatolipnenñeñe hâim hilit balit tuhuwi yakât matñe ki kâpekyingio. Otmu mem âlâlâ tuhuwi yan otbangiwi yakât matñe menomai ki sâop. Otmu howanân kuñetâ muop yan Anitâñe biwinenñe ekmâ matñe

dopnennan ningimu ârândân otmap yakât nângâm umut biwiñe yâkâlen karahop.

²⁴ Yeñe orotmeme bâleñe bunewâk pilâm Anitâhât tem lâum orotmeme âlepñeâk otnomaihât Kiristo ikñahâk yengât toсахât otmâ kaweyenjan kinmu howanân kuñetâ muop. Muop yapâ gâtñeñe Anitâñe tosayeñe pilâm meye-hop.

²⁵ Emelâk ki meyehop yan girawu manbi yakât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Lama yengât galemyeñe bia yakât otmâ ihilâk mahilâk manmai. Yakât dopñeâk yeñe amboyeñe biahât otmâ ihilâk mahilâk otmâ manminiwi. Yâhâ sâp yuâmâ Kiristoñe umut biwiyeñe galemgun tihityeñe otmap yâkâlen biwiyeñeñe kepeim lohotñan manmai.

3

Imbilipyeñe yengât sâop.

¹⁻² Otmu imbilipyeñe yengât sâmune nângâñet. Lok kutdâ yengât hoñ bawalipyeñeñe lau lâuyingimai yakât dopñeâk imbilipyeñeñe loklipyeñe ewe katyekmâ lau lâuyingimai. Yawu otmâ Kiristohât den lâum lohotñan mannomai yanâmâ loklipyeñe Kiristohât den nângâñetâ gemu bet pilâmâine manmanyeñe ekmâ yâkâlen biwiyeñeñe kepeinomai. Yâhâ yâkâlen biwiyeñe katñet sâm yeñe loklipyeñe ki kendâyingimai.

³ Me loklipyeñeñe yekmâ Kiristohât herone otbanginetgât somotyene mendenomai yan senñe âlâlâ sekñe âlepñe orop ki menduhum mendenomai. Me sângum me hâk katipñe âlôngo loñgo ki hanjalakmâ senñe âlâlâ sekñe âlep âlep yanñe meñâleaknomai.

⁴⁻⁶ Emelâk Yura tâmbâlipnenñe yengât imbilipyeñeñe Anitâhâlen biwiyeñeñe hikum tem lâuwanjim loklipyeñe ewe katyekmâ amutyenjan manbi. Yawu manñetâ loklipyeñeñe manmanyeñe ekmâ Anitâ herone otbangim mepaewi. Awaraham imbiñe, kutñe Sara, yâkñe lokñahât lau lâuwanjim yakât amutgen manop. Otmu Anitâñe yen meyekmâ Awarahamgât pat kuwanjiop ya yawuâk kuyingiopegât otmâ yenâmâ yâk yetgât sen manmai. Yakât otmâ imbilipyeñeñe Sarañe olop yawuâk otmâ loklipyeñe ewe katyekmâ amutyenjan mannomai. Yawu manmâ Kiristohâlen biwiyeñeñe kepeim mansai yakât topñe loklipyeñeñe ekñetâ âlepñe otbuap. Yeñe yawu manmâ loklipyeñe lohotñan otyingim manmâ yâhânomaihât Anitâñe nângâmap.

Loklipyeñe yengât sâop.

⁷ Otmu loklipyeñe yengât yuwu sâmune nângâñet. Imbilipyeñeñe yengât wâtyenjan manñetâ tihityeñe otmâ mansai. Yakât Anitâñe yengât nângâm manman kârikñahât pat kuyingioy yawuâk imbilipyeñeñe yengât kuyingioy. Yawuhât otmâ Anitâhât den lâum imbilipyeñe ewe katyekmâ lohotñan otyinginomai. Yawu ki otyinginomai otmuâmâ yu me yakât Anitâ ulitgunjetâ ki nângâyingiwuap.

Yuwu otmâ âlôngo mannom.

⁸ Yen kerekñe manman âlôngoân manñetgât yuwu sâmune nângâñet. Biwi nângân nângânyeñeñe kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yawu manmâ yeñahâlâk ki nângâñetâ yahatbuap. Bukulipyeñe yengât nângâñetâ yahatmu yâk orop tânahom mannomai.

⁹ Yâhâ lohimbi nombotŋaŋe nângâm bâleyiŋgim den bâleŋe hâiyeknomai, me nombotŋaŋe mem ge katyeknomai. Yanâmâ yeŋe yakât matŋe kâpekyiŋgine sâŋ ki nângânomai. Yawu otmâ mem sânduk tuhuyekmâ buku otyiŋgiŋetgât Anitâŋe meyekmu yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmâ gai. Yawu mannomai yanâmâ Anitâŋe meyekmâ manman sânduhân katyekmâ tihityeŋe otmâ yâhâwuap.

¹⁰ Manman yawu yakât emelâk lok âlâŋe den kuleŋguop ya yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâŋe heronŋe kakŋan manne sâŋmâmâ yuwu otmâ mannomai. Den belâŋen ki sahaŋginomai. Me den golâ ki gahaenomai. Me den bâleŋe ki hâiaknomai. Me ki den perâkŋe kâirahonomai.

¹¹ Orotmeme bâleŋe yawuya bet pilâm biwiyenŋe Anitâhâlen katmâ yakât tem lâum buku oraŋgim mannomai.

¹² Yawu mannomai yanâmâ Anitâ mepaem yu me yakât ulitgunomai yanâmâ nângâyiŋgim tihityeŋe otbuap. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe orotmemeyenŋe bâleŋe ya witgum otmâ mannomai yamâ pilâyekbuap.” Den kuleŋguop ya yawu tap.

¹³ Bukulipne, yeŋe orotmeme âilonŋoâk otnehâlâk nângâm mannomai yanâmâ lok âlâ me âlâŋe ki mem ge katyeknomai.

¹⁴ Yawu gârâmâ yeŋe orotmeme âilonŋo otmâ manŋetâ lok bâleŋaŋe mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ Anitâŋe meyekbuap. Yakât nângâm lok bâleŋe yeŋgât ki kiŋgiyeŋahât otnomai, otmu umatŋe âlâlâ kakyenŋan yâhâmap sâŋ yakât ki gorâyiŋgiwuap.

¹⁵ Yawu nângâm Kutdânenŋe Kiristohâlen biwiyenŋaŋe tiŋâk kepeim ewe katmâ tem lâuwaŋgim manmâ yâhânomai. Otmu âwurem ge meyekbuap yakât nângâm biwiyenŋaŋe mem mannomai. Yakât topŋe lohimbi nombotŋaŋe nângânehât âiyongonŋetâ yakât ki hâum pâpgum kopa otnomai.

¹⁶ Den matŋe ekyongonomai yan Anitâŋe nenekmu ârândânŋ olâk sâŋ ewe katmâ lohotŋan ekyongonomai. Kiristo orop biwiyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu yakât wâtŋan kinmâ târârâhâk manmai. Yawu manŋetâ lohimbi belâŋen manmaiŋe sâŋ bâleyiŋgimai. Yâhâ hâmbâi âlâkuâk sâŋ bâleyiŋgim pâpgum pilâŋetâ lohimbi nombotŋeâmâ ya yeŋgât nângâyiŋgiŋetâ kakŋe otbuapgât yeŋe biwiyenŋe galemahom mannomai. Yawu manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândânŋ oap nângâm biwiyenŋan ki hâuyekbuap.

¹⁷ Yâhâ Anitâŋe lohimbi belâŋen manmai ya yeŋgât mâtâp ki maŋguyiŋgimu yeŋgât manmanyenŋe âlepŋe ya ekmâ sâŋ bâleyiŋgim hâhiwin kakŋan katyekŋetâ yanâmâ yâkŋe tihityeŋe otbuap. Yâhâ yeŋahâk otmâ hilipŋuŋetâ yakât matŋe yiŋgiŋetâ umatŋe kakŋan mannomai yakât Anitâŋe nângâmu ârândânŋ otbuap.

¹⁸ Otmu yeŋe târârâhâk manŋetâ hâhiwin yiŋgiŋetâ biwiyenŋe ki orotok sâwuapgât nângâm nâŋe Kiristonŋe olowân hâum sâŋume nângâŋet. Nen lohimbi kerekŋe otmunŋe bâlemu tosa orop manmain. Yâhâ Kiristonŋeâmâ ki otmu bâleop. Anitâŋe nen kaok nângâningiâkŋgât Kiristo ikŋak tosanenŋahât otmâ kawenennŋan kinmu kuŋetâ muop. Yakât Anitâŋe nângâmu ârândânŋ otmu umatŋe miop.

¹⁹⁻²⁰ Kândikum emelâk lohimbiŋe orotmeme bâleŋe otmâ manminiwi yan tâmbânenŋe âlâ, kutŋe Noa, yâkŋe Anitâŋe matŋe yiŋgimu hiliwahomaihât girem den ekyongop. Ekyongomu nângâŋetâ bulâŋe otmu orotmeme bâleŋe pilâŋetgât Anitâŋe mambotyŋgiop. Mambotyŋgiop yan girem den ya nângâŋetâ helekŋe otmu orotmeme bâleŋe tâtâem otmâ yâhâwi. Yawu otŋetâ

imbiñe naomlipñe otmu iranlipñe meyekmu orowâk wañga kâlehen yâhâwi. Wañga kâlehen yâhâ tatñetâ tongelâk pato gem niñ niñ sâam gam yâhâ lohimbi Anitâhât hâkân otmâ belângen manbi ya aksisihâk haranyongomu muwi. Sâap patoen lohimbi yañe hiliwahonomaihât pat Anitâñe kuyiñgiop. Yakât otmâ umutyenye hâruekmu peke kâlehen kinmai. Ya yengâlen Kiristohât umutñaje ari ikñe den pat ekyongomu nâñgâwi.

Otmu lohimbi nombolan kalimbu wañga kâlehen yâhâ tatñetâ hâmeyeñe kinop ya yengât yuwu sâamune nâñgâñet. Tongelâk gem to niñ niñ sâam wañga ya kundutmu yahatmu wañga kâlehen lohimbi tatbi ya hâmeyeñe kinop.

²¹ Yakât dopñeâk mem toen katyekñetâ manman kârikñahât pat otmâ mansai. Toen mem katyekñetâ manman kârikñahât pat otmâ mansai yamâ to piriakñetâ hâkyenye salek otmap yawu bia. Yenye orotmeme bâleñe bet pilâm Kiristohâlen biwiyeñaje kepeinjetâ Anitâñe biwiyeñe ekmu ârandân otmu yâkât pat mansai.

²² Otmu Anitâñe Yesu Kiristo mumuñambâ mem yahalop yen gurâ yawuâk mem yahatyekmu Kiristo orop himbimân manbisâihât pat kuyiñgimu mansai. Kiristone Anitâ orop tatmutâ añelo himbimân tatmai otmu âi weke, emet amboñe, senduk banearâ, susun me sâtñe metñe topñe topñe hânân yu tai kerek yengât kunyene pato tatmap.

4

Anitâhâlen biwinenñaje kepeim kârihem mannom.

¹ Kiristo mem âlâlâ tuhuñetâ muop yan Anitâñe menekbuap nâñgâm yâkâlen biwiñaje tinâk kepeim sât gum muop. Otmu yakât dopñeâk lohimbi belângen manmaiñe yen mem âlâlâ tuhuyekñetâ mansai. Yawu otyiñginjetâ Anitâñe menekbuap nâñgâm yâkâlen biwiyeñaje kepeim kârihem mannom. Kârihem manñetâ umatñe ya pesuk sâyiñgiwuap yakât kakñan biwiyeñe yâkâlenâk kinbuap. Yawu otmâ manñetâ Manman Bâleñahât Amboñaje mem ge katyekbe sâam hâam pâpgum pilâwuap.

² Yakât nâñgâm sâap yupâek lohimbi belângen manmai ya yengât nâñgân nâñgân bâleñe ki watnomai. Girawu manñetâ Anitâñe yekmu ârandân otbuapgât nâñgâm yâkât den tem lâuwangim mannomai.

³ Pâku lohimbiñe yenye engatyenâk watmâ orotmeme bâleñe otmâ manmai yakât dopñeâk yenye manminiwi yamâ yuwu. Ekñâlengim tepyene uk sâamu otmâ hilipguminiwi. Otmu to kârikñe nem biwi hâlim otmâ ki orotñe otminiwi. Otmu Porom Lâpio hâwim kânângâñetâ kinmu ulitgum kâwâ konda otmâ manminiwi. Emelâk orotmeme yawu otmâ manminiwi ya pilâwi.

⁴ Yawu gârâmâ sâap yuâmâ pâku lohimbiñe “yen orowâk to kârikñe nem herone otne,” sâñetâ ki nâñgâyiñgimai. Yawu otmai ya ekñetâ sâtñe otmu meme sâsâ tuhuyekmai. Yawu otyiñginjetâ kârihem kinmai yan sâam bâleñingim senyenñan gemai.

⁵ Otmu sâap patoen Anitâñe lohimbi kerek, emelâk muwi, me sâap yiwerenye mansain, me hâmbâi tetem mannomai kerek nengât biwinenñe ekmâ sâam hâreningiwuap. Sâap yan lohimbi belângen manmaiñe yawu otyiñgimai yakât den âian katyemâ matñe umatñe yingimu menomai.

⁶ Emelâk embânâmbâek lohimbi kerekñe otñetâ bâlemu yañak mum gara gara otbi. Yawu gârâmâ Anitâñe tatmâ yâhâwuap yakât dopñeâk umutyenye tatmâ yâhâwuapgât Kiristone ya yengâlen ari ikñe den pat ya ekyongomu nâñgâwi.

⁷ Manmannenŋe pesuk sâmu Anitâŋe biwinenŋe ekmâ matŋe kâpekningiwuapgât sâp utâpguap. Yakât otmâ biwiyenŋe galemahom hengenŋum yu ya teteyiŋgiwuap ya ekmâ ki pārâk pilânomai. Yawu otmâ Anitâ ulitgum manmâ yâhânomai.

⁸ Otmu bukulpnenŋe orop biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu nanŋanŋimain yan otŋetâ bâlemap yakât tosa hewewenâk pilâyŋgimain. Yakât otmâ yenŋe bukulpnyenŋe orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

⁹ Otmu lomba takanŋetâ emetyenŋan dâim yâhâ katyekŋetâ tatŋetâ sot um yŋginomai. Yawu otnomai yakât kakŋan ki sâm guhuŋnomai.

¹⁰ Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiyenŋan kionmâ mâmâŋe otyiŋgimu bulâŋe ikŋiâk ikŋiâk teteyiŋgimap. Bulâŋe teteyiŋgimap yakât dopŋanâk âi mem tânahom mannomai.

¹¹ Lok âlâ me âlâŋe Anitâhât den lohimbi kâsikum yŋginomai yan den ya tâŋ tâŋâk kâsikum yŋginomai. Otmu lohimbi âlâ me âlâŋe Kiristohât komot tânyongonomai yan Anitâhât wâtŋan kinmâ tânyongonomai. Yawu otyiŋgim mannomai yan Wâtgât Amboŋe Anitâŋe Yesu Kiristo hângângumu ge manman âiŋe mem teteyiŋgiop yakât nâŋgâm lohimbiŋe Ambonenŋe Anitâ sâm heronŋe otbâŋim mepaem yâhâmbisâi. Ya bonŋanâk.

Umatŋe âlâlâ teteningimap yan topnenŋe tetemu ekmain.

¹² Bukulipne, yuwu sâmune nâŋgâŋet. Sâp yiwerenŋe yu umatŋe âlâlâ kakyenŋan yâhâmu hâhiwin nâŋgâm mansai yakât nâŋgâŋetâ ki sâtŋe otbuap. Umatŋe yawuya lohimbi ârândâŋ teteyiŋgimu biwiyenŋe âlâhâlen kepeiŋetâ tatmap yakât topŋe tetemu ekmai.

¹³⁻¹⁴ Emelâk Kiristonŋe orotmeme âlepŋeâk otminiop yamâ Yura papatolipnenŋe mem âlâlâ tuhuŋetâ hâhiwin nâŋgâop. Otmu yenŋe yâkâlen biwiyenŋe kepeim orotmeme âlepŋeâk otmâ yakât lohimbi belângen manmainŋe nâŋgâŋetâ gemu sâm bâleyiŋgim mem âlâlâ tuhuyekmai. Mem âlâlâ tuhuyekmai yan Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe yengât biwiyenŋan ge mem hewewenŋe tuhuyekmap. Mem hewewenŋe tuhuyekmu Kiristonŋe âwurem ge meyekmu manman kârikŋan manmâ heronŋe nâŋgâmbisâihât biwiyenŋe huruŋ sâmu heronŋe nâŋgâmai.

¹⁵ Yenŋe lohimbi âlâ me âlâ ki yongonŋetâ munomai. Me kombo ki tuhuyiŋginomai. Me ki otmâ hilipgunomai. Me bukulpnyenŋe yengât manmanyenŋe ya ki mem bâleyiŋginomai. Yâhâ orotmeme bâleŋe sâm aran yuwuya âlâ otŋetâ lohimbiŋe matŋe yŋginŋetâ hâhiwin nâŋgânomai yakât Anitâŋe nâŋgâmu ârândâŋ otbuap.

¹⁶ Yâhâ yenŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim orotmeme âlepŋe otnomai yan lohimbi belângen manmainŋe yekŋetâ bâlemu mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yawu otyiŋginŋetâmâ Kiristohât pat mansai yakât nâŋgâm Anitâ mepaem topŋe ki kurihinomai.

¹⁷ Anitâŋe lohimbi kerek kuwiknenekbe sâm oap. Yakât otmâ topŋe katmâ ikŋe lohimbi nengât biwinenŋe ekmâ umatŋe kaknenŋan katmu nâŋgâmain yan kuwiknenekmap. Kuwiknenekmap yamâ hâhiwin getek nâŋgâmain. Yawu gârâmâ lohimbiŋe Kiristohât den pat nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm belângen manmai yâhâmâ matŋe umatŋe ondop âlâ kândâkdâ yŋgimu menomai.

¹⁸ Den yan yuŋe emelâk lok âlâŋe den kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbiņe Anitâhât den lâum manmai ya kuwikyekmâ ya yengât kakyenjan umatņe katmu hâhiwin nângâmai. Yawu otyingim yakât kakņan meyekmâ manman sânduhân katyekmu mannomai. Yâhâ lohimbiņe Anitâhât den nângâņetâ gemu bet pilâm orotmeme bâleņe tâtâem otmai yâhâmâ hâmbâi yakât matņe amokņan yingimu menomai.” Den yawu tap.

¹⁹ Yakât yuwu sâmunne nângâņet. Anitâņe lohimbi belângen manmai ya yengât mâtâp ki maņguyingimu yanak yengât manmanyenęe ekmâ hâhiwin yingimai. Yawu otyinginęetâ Anitâ Tihit tihit Amboņahâlen biwiyenęe kepeim orotmeme âlepņeâk otmâ mannomai. Yawu otņetâ tihityenęe otmâ emelâk pat kuyingiop yakât bulâņe yingimu menomai.

5

Galem yengât sâop.

¹ Kiristoņe ikņe komot yengât galemynęe man sâm âi nihimu mem mansan. Galemynęe mansan yakât nângâm lok nombotņe gurâ yâkât komot yengât galemlipyenęe mansai ya yengât yuwu sâmunne nângâņet. Kiristo orop manbin yapâek nâņe hoņ bawanġim gaman. Otmu Yura papatolipnenęe mem âlâlâ tuhuręetâ hâhiwin nângâm sâtġum muop yakât topņe lohimbi ekyongom gaman. Yakât otmâ Kiristoņe âwurem ge ikņe lohimbi menenekmâ manman kârikņan katnenekmu mannom yan nâņe yâkât sâtġât otmâ aposolo nombotņe orop lohimbi galemýongonom. Yakât nângâm ġirem den yuwu sâmunne nângâņet.

²⁻³ Yen Anitâhât lohimbi yengât galemlipyenęe manņet sâm âi yingiwî. Âi ya tiņâk mem Anitâhât tem lâum lohimbi hoņ bayingim henġenġum mannomai. Târârâhâk manmâ hoņ bayinginęetâ yekmâ ġirawu manņetâ Anitâņe yekmu ârândâņ otbuap yakât topņe tetemu ekmâ henġenġunomai. Yenęe yawu otmâ galemýongom hâmeņahâlâk ki nângânomai. Me âi ya hâkâņ kakņan ki tuhunomai. Me yeņahât ki nângâņetâ yahatmu lohimbi umatņe kakyenjan katnomai.

⁴ Yawu otyingim mannomai yanâmâ. Kunnenęe pato Yesu Kiristoņe âwurem ge yengât nângâmu yahatmu yakât hâmeņeâmâ manman kârikņan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

Lohimbi inņe yengât sâop.

⁵ Yâhâ lohimbi inņe mansaiņeâmâ galemlipyenęe yengât nângâyinginęetâ yahatmu amutyenjan mannomai. Yen kerekņe yeņahât nângâņetâ gemu huruņ huruņ manmâ buku oranġim hoņ bahanġinomai. Den yan yuņe emelâk lok âlâņe Anitâhât den âlâ kulemġuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâņe yeņahât nângâņetâ yahatmap yamâ Anitâņe nângâyingimu gemu mem ge katyekmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâņe yeņahât nângâņetâ gemu huruņ huruņ manmai yamâ mem hewewenęe tuhuyekmâ tihityenęe otmap.” Den yawu tap.

⁶ Yakât otmâ yuwu sâmunne nângâņet. Sâp yiwerenęe yuâmâ yeņe umatņe kakņan mansai. Yâhâ hâmbâi Anitâņe ikņahâk nângâmu ârândâņ otbuap yan manman sânduhân katyekmu mannomai. Yakât nângâm Anitâ Wâtġât Amboņe yâkât amutġen karakmâ tem lâuwanġim mannomai.

⁷ Yâkņe tihityenęe otmap ġârâmâ yeņe yâkât wâtņan kinmâ umatņe âlâlâ kakyenjan yâhâwuap yakât nângâm ki ġorâyingiwuap.

⁸ Kasanenne Satanje mem bâlenenekmu hiliwahonomgâlâk nângâmap. Yakât topje nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunen nângânet. Puaianje bau membe sâmu to ginjan sip galem tuhum tatmap. Yawu otmu bau to ginjambâ tomot tuhumu in yawu urutmâ lâum toen kionmap. Toen kionmu harangumu mumu yanâmâ nem keregetmap. Yakât dopjeâk nenje manman bâlenahât paŋgoŋân kionmâ hiliwahonehât Satanje paŋgoŋ katmap. Yakât otmâ yeje hiliwahomaihât nângâm biwi golâek manmâ galemahom mannomai.

⁹ Kiristohât lohimbî hânjan kulemjan manmâ arai ya yengât kakyenjan umatje âlâlâ yâhâmu hâhiwin nângâm mansai. Yawu manmâ Kiristohâlen biwiyenaje tinâk kepeim mansai. Yâhâ yeje umatje âlâlâ kakyenjan yâhâmu hâhiwin nângâm mansai. Yakât otmâ ya yengât nângâm yeje Kiristohâlen biwiyenaje tinâk kepeim wâtjan kinjetâ Satanje mem ge katyekbe sâmu hâum pâpŋum pilâwuap.

¹⁰ Sâp ki kâlep otmuâk umatje yu pesuk sâmu Anitâ Biwi Sânduk otmu Tihit tihit Amboŋaje manman sânduhân katyekmu mannomai. Yawu otmu yâkât wâtjan kinmâ biwiyenaje galemahom heŋgeŋum mannomai. Otmu Kiristohât orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu manjetâ Anitâje meyekmâ manman kârikjahât pat kuyiŋgiop yakât bulâje yingimu menomai.

¹¹ Anitâ Wâtgât Amboŋe heronje otbaŋgim mepaem manmâ yâhânom. Ya bonjanâk.

Den bâiŋe sâmu hâreop.

¹² Bukulipne, den bâiŋe sâmu hârewoman. Nâje bukenenne Sila den pâje tâlâwâk yu ekumune yengât kulemguap. Anitâ ikjak mâmâje otnihimu Kiristohât den bulâje lohimbî kâsikum yingim gaman. Otmu yengât biwiyenaje orotok sâmapgât Anitâje tihitnenje otmap yakât ekyongoan. Otmu Kiristohât den ekyongomune nângânetâ bulâje otmu yâkâlen biwiyenaje kepeim manmâ gai yawuâk manmâ yâhânomaihât nanjan.

¹³ Otmu Kiristohât lohimbî nâ orowâk Bawilon kapiân mansain yâkne yawuâk nângâyingian. Otmu nanne Mareko orowâk tânahom Kiristohât hoŋ bawanŋimait yâkne gurâ yawuâk nângâyingiap.

¹⁴ Yen Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansaije heronje nanŋanŋinomai. Otmu Kiristohât orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu wâtjan kinjetâ biwiyenaje sânduk sâmu mannomai. Bâiŋ.

Nâ bukuyenje,
Petoro

2 Petoro Petoroŋe ekap betŋan kulemguop.

O bukulpipne,

¹ Nâmâ Simon Petoro. Yesu Kiristoŋe aposolo âi sâŋ nihiŋu mem hoŋ bawanŋim manmâ gan. Anitâŋe Yesu Kiristohât aposololipŋe nengât biwinenŋe mem hewewenŋ tuhumu Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim manmain. Otmu yakât dopŋeâk yengât biwiyenŋe mem hewewenŋ tuhumu yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmai. Anitâ yet Yesu Kiristo dopyetŋe konohâk. Yakât otmâ Kiristoŋe lohimbî âlâhât nâŋgâmu yahatmu âlâhât nâŋgâmu gemu yawu ki otmap. Yâkŋe lohimbî hârok ârândâŋâk wawaenenekmap.

² Awoŋnenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe engatyetŋeâk otmâ nâŋgâyinŋim tihityenŋe otmawot. Yawu otmawot yakât yâk yetgâlen biwiyenŋaŋe kepeim denyetŋe lâum manmâ gai. Otmu yawuâk torokatmâ manŋetâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâŋ yâhâwuapgât nâŋgâm Anitâ ulitgum gaman.

Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim kârihem mannom.

³⁻⁴ Anitâ yahat yahatŋe, Wâtgât Amboŋaŋe menenekmâ ikŋe laŋinŋan katnenekmu orowâk mannomgât pat kuningiop. Yakât otmâ Yesu Kiristoŋe âwurem ge menenekmâ himbimân yâhâ manman âilongoân katnenekmu mannom. Yakât nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ otmap. Otmu nenŋe yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim tem lâuwânŋim manmunŋe mâmâŋe otninŋimu târârâhâk manmain. Otmu yawuâk torokatmâ manmâ yâhâmunŋe nenekmu ârândâŋ otmu Kiristoŋe âwurem ge menenekbuap. Sâp yan Hiliwaho Hiliwaho Amboŋaŋe âlâkuâk biwinenŋan kionŋu ekŋâlengim otmâ hilipgunomgât dop ki tetewuap. Yawu otmâ Anitâŋe mem koko salek tuhunenekmu yetŋe orowâk Kiristo orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu manman âilongoân manmâ yâhâmbisâin.

⁵ Yakât nâŋgâm Kiristohâlen biwiyenŋaŋe tiŋâk kepeim manmanyenŋe kelihakmu kârihem mannomai. Yawu manŋetâ wuân me wuân teteyinŋiwuap yan girawu otŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuapgât nâŋgâŋetâ keterakyinŋiwuap.

⁶ Otmu nâŋgâŋetâ keterakyinŋiwuap yakât kakŋan otŋetâ bâlemapgât biwiyenŋe galemahom mannomai. Yawu manŋetâ lohimbî belângen manmaiŋe senyenŋan genomai me otmain yawuâk otŋet sâŋ engatyenŋan genomai. Yawu otŋetâ Kiristohâlen biwiyenŋaŋe tiŋâk kepeim Anitâhât tem lâuwânŋim uwawapŋe bia manmâ ki lohotŋe otnomai.

⁷ Yawu otmâ Kiristohât lohimbî orop biwiyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu tânahom mannomai. Otmu lohimbî kerek buku otyinŋim manmâ yâhânomai.

⁸ Den sâŋ aran yu tâŋ tâŋâk watmâ Kiristohât tem lâuwânŋinŋetâ manman âlepŋahât bulâŋe topŋe topŋe yengâlen tetem heŋgenŋuwuap. Yawu otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristohât biwiŋan girawu tatmap ya nâŋgânomai.

⁹ Yâhâ Kiristoŋe tosayanŋetâ otmâ muŋu Anitâŋe tosayanŋe pilâyinŋiop yakât ikŋe lohimbî nombotŋaŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe manŋuakmu gulip malap manmai. Yawu manmâ den sâŋ aran yu nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm girawu manŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap yakât ki nâŋgâm manmai.

10 Yâhâ yenâmâ Anitâŋe dâiyekmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewej tuhuyekmu yâkâlen biwiyenŋe katŋetâ nine nanne baratne sâŋ meyekmâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgiop. Pat yakât bulâŋe biatyiŋgimapgât yâkâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim yu ya otŋetgât den ekyongoan yu watmâ manmâ yâhânomai. Yawu manmâ ki otmâ tâpikgum Kiristohât mâtâp pilâm mâtâp bâlenŋan arinomai.

11 Otmu sâp patoen Anitâŋe biwiyenŋe ekmâ matŋe kâpekyiŋgiwuap yan Kutdânennŋe Yesu Kiristone âwurem ge sârereyekmu Anitâŋe manman kârikŋan katyekmu herone kakŋan manmâ yâhâmbisâi.

Petoroŋe mum pilâyekbuapgât sâop.

12 Den ekyongoan yu emelâk aposololipŋe lok nombotŋe orop yen kâsikum yiŋgimunŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyenŋan katmâ nâŋgâm gai ya nanŋan. Yawu gârâmâ den yu nâŋgâm mem mete tumum mannomaihât ekyongom yâhâwom.

13-14 Aiop sâp ki kâlep otmuâk mum pilâyekbom yakât emelâk Kutdânennŋe Yesu Kiristone eknohop. Yakât otmâ inânŋan den ekyongoan yu nâŋgâm biwiyenŋan katmâ nâŋgâmâk manŋetgât biwiyenŋan kionŋmâ yâhâwom. Yakât nâŋgâmune ârândâŋ otmap.

15 Otmu pilâyekbom yakât kakŋan den kulemgum katyiŋgian yu sâlikum nâŋgâm mem mete tumum mannomai.

Anitâŋe Yesu kun kundennŋe mem âlâ tuhumu ekbi yakât Petoroŋe sâop.

16 Kutdânennŋe Yesu Kiristone âwurem gewuap yan wâtŋe pato tetemu ekmunŋe âlâ kândâkdâ otbuap yakât den emelâk kâsikum yiŋgiwin. Den kâsikum yiŋgiwin yamâ lokgât nâŋgân nâŋgân ki watmâ den golâ kâsikum yiŋgiwin. Nennŋe yâk orop manmâ yâkŋe olop miop ya ekmunŋe âlâ kândâkdâ otmu Anitâ orop dopyetŋe konohâk oap yawu nâŋgâwin.

17-18 Nennŋe yâk orowâk pumŋe âlâen yâhâwin yan âwâŋe Anitâŋe yakât nâŋgâmu yahatmu kulem âlâ yuwu mem ekmunŋe âlâ kândâkdâ olop. Anitâŋe Kiristohât kun kundennŋe mem âlâ tuhumu sennŋe emetsennŋe pilâmu irik irik sâmap yawuya tetemu ekbin. Otmu sâŋgumŋeâmâ kaok bolaj bolaj otmu ekbin. Yawu otmu Anitâ yahat yahatŋe, Lanjinnahât Ambonŋe yuwu sâop. “Bulâŋanâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Nâŋe biwinanŋe yâkâlâk nâŋgâman.” Anitâŋe himbimâmbâ den yawu sâmu nâŋgâwin.

19 Otmu embânân emet inânŋan Anitâŋe poropetelipŋe den âlâlâ ekyongomu kulemgowi yakât bulâŋe tetewuap nâŋgâm enŋat yâhâp ki otmain. Otmu yeŋe gurâ Anitâhât den tâŋ tâŋâk watnomaihât nâŋgâm den âlâen hâum sâmunne nâŋgâŋet. Kapi âlâen arine sâŋ otmâ omondâŋe lambe saum ya lanjinnan mâtâp ekmâ arimain. Yâhâ emet harj sâwe sâŋ otmap yanâmâ pitu kâmŋe papato yanŋe tetemap. Yawu tetemu tatmâ yanŋak emet harj sâmu emetsennŋe ga takamap. Yakât dopŋeâk Kiristone ki âwurem gemu mansain sâp yuâmâ Anitâhât den sâlikum nâŋgâmunŋe harj sâningimu Kiristohât mâtâp watmâ yâhânom. Yâhâ âwurem gewuap yanâmâ ikŋe lanjinnanŋe biwi nâŋgân nâŋgânnennan pilâmu Anitâ yet Kiristo yetgât biwiyetŋan âlâlâ tatmap ya toŋnambâek nâŋgânom.

20-21 Emelâk emet inânŋan Anitâhât poropetelipŋe yakât den kulemgowi yamâ yeŋe nâŋgân nâŋgân ki watmâ den ya kulemgowi. Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Anitâhât den biwiyenŋan katmu ya kulemgowi. Yakât otmâ lohimbi

âlá me âláŋe yeŋe enġatyeŋeâk otmâ den ya sâm kusânâ bukulipyenye ekyongonomaihât dop âlá ki tap. Den yan yu biwiyeŋan katmâ nâŋgâm mannomai.

2

Lok perâkŋe yeŋgât sâop.

¹ Emelâk Anitâhât poropetelipŋe yâkât den Isirae lohimbi ekyongominiwi. Sâp yan lok perâkŋe oain sâm oain sâm otmâ den perâkŋe kâityongominiwi. Yakât dopŋeâk lok perâkŋe yeŋgâlen taka Kiristohât den kelaŋgamâ kâsikum yinginomai. Yâhâ Kiristoŋe yeŋe tosa hât otmâ kaweyeŋan kinmu kuŋetâ muop yakât nâŋgâŋetâ tâŋât otmu betgumai. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat mansai.

² Otmu Kiristohât den kelaŋgamâ kâsikum yingŋetâ nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu lohimbi dondâŋe hionakmâ yâk yeŋgâlen torokatnomai. Yâk yeŋgâlen torokatnomai yan lohimbi belâŋgen manmaine manmanyenye ekmâ sâm ge katyekmâ Kiristohât den pat nâŋgâŋetâ gewuap.

³ Lok perâkŋe yeŋgât iri sikumyeŋe ekŋâlem meyingine sâm den golâ ekyongonetâ nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu tewetsenŋe yinginomai. Yawu otyinginomai yakât matŋe umatŋe yingimu menomaihât Anitâŋe sâp kalop. Sâp kalop ya ekmu ârândâŋ otmu matŋe yingimu mem hiliwahonomai.

⁴ Bulâŋanâk Anitâŋe matŋe umatŋe yingimu menomai yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Kândikum emelâk aŋelo nombotŋe Anitâhât den kum otmâ hilipguwi yakât matŋe nâpumân panyekmu ge omoŋ kâlehen tatmâ gai. Yawu tatmâ yâhâŋetâ sâp pato tetewuap yan den sâm hâreyingim matŋe umatŋe yingimu mem hiliwahonomai.

⁵ Otmu emelâk embâŋân lohimbiŋe Anitâ betgum orotmeme bâleŋe otmâ manminiwi. Yawu otmâ manŋetâ lok âlá, kutŋe Noa sâm, lohimbiŋe Anitâhât den lâum manŋetâ yekmu ârândâŋ olâk sâm yâkŋe girem den ekyongominiop. Otmu girem den ya ekyongomu nâŋgâŋetâ helekŋe otmu orotmeme bâleŋe tâtâem otŋetâ yaŋak Anitâŋe nâŋgâmu toŋgelâk giop. Toŋgelâk gemu to niŋ niŋ sâm lohimbi bâleŋe ya asisihâk haranyongop. Yâhâ lohimbi nombolân yâhâp Noa orop waŋgaen yâhâ tatbi yawuâk hâmeyeŋe kinop.

⁶ Otmu kapi yâhâp, kutyetŋe Sotom yet Gomora, ya ambolipŋe gurâ Anitâhât hâkâŋ otmâ orotmeme bâleŋe otminiwi yakât matŋeâmâ kâlâpŋe ge sem gulip tuhuyehop. Ya yeŋgât den pat nâŋgâmunŋe tetemap yan lohimbiŋe orotmeme bâleŋe otmai yakât Anitâŋe matŋe yingimu menomai nâŋgâm enġat yâhâp ki otmain.

⁷⁻⁸ Kâlâpŋe Sotom otmu Gomora kapi ambolipŋe sem gulip tuhuyehop yan Anitâŋe lok âlá, kutŋe Lot sâm, yâkât nâŋgâwaŋgimu hâmeŋe kinop yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lotŋe Anitâhât tem lâuwaŋgim orotmeme âlepŋeâk otminiop yakât ekmu ârândâŋ olop. Yâhâ kapi ambolipŋeâmâ Anitâhât den kum den bâleŋe sahaŋgim orotmeme bâleŋe hilâm ârândâŋâk otŋetâ Lotŋe yekmu tepŋe dondâ bâleminiop. Yawu manopgât otmâ Anitâŋe nâŋgâwaŋgimu hâmeŋe kinop.

⁹⁻¹⁰ Yakât dopŋeâk lohimbi Anitâhât tem lâuwaŋgim manmaine manman bâleŋahât paŋgoŋân kionmai hât meyekmâ manman âlepŋan katyekmu manmai. Yâhâ lohimbiŋe Anitâhât den kum yeŋe enġatyeŋeâk watmâ orotmeme bâleŋe ekŋâlem otmai yakât matŋe umatŋe sâp patoen yingimu menomai. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat kuyingimu mansai.

Lok perâkñe ya yengât wâtyeñe pato ki tatyñgiap. Yawu gârâmâ yenhâhât nângâñetâ yahatmu Anitâhât anelolipñe ikñe orop himbimân tatmai ya yengât nângâñetâ gemu sâmbâleyñgimai. Yawu otmâ anelo yañe matñe ningimai sâmbâ yakât ki gorâyñgimap.

11 Yâhâ Anitâhât anelolipñe ya yengât wâtyeñe pato tatyñgiap. Yawu tatyñgiap yamâ yâkât sennan kinmai yan anelo bukulipyene nombotñe otmâ hilipgunetâ Anitâñe betyongomu tatmai ya yengât ki sâmbâleyñgimai.

12 Yâhâ lok perâkñe ya yengât topyeñe yuwu sâmmune nângâñet. Anitâñe songo bau otmu nâi selon topñe topñe katmu ekmain yamâ umut biwiyene bia. Otmu nenñe hat ari kum taka um nenomgât sâmbâ kalop. Yâhâ lok perâkñe yu yakât topñe nângâm pâpgum ihilâk sâmbâ lemai. Yakât otmâ yekmunñe biwiyene bia mansai yawu otmâp. Otmu songo bau kumain yakât dopñeak sâp patoen Anitâñe lohimbî perâkñe ya hilipyongowuap.

13 Yâkñe lohimbî hâhiwin yñgñetâ umatñe kakñan manmâ gai. Yakât matñe sâp patoen Anitâñe yeñe gurâ yawuâk hâhiwin yñgimu umatñe kakñan mannomai. Otmu yâkñe yuwu otñetâ dondâ bâlemap. Lohimbî senyenjan kinmâ yu ya ekñâlem otnehâlâk nângâm otmâ hilipgumai. Otmu yen menduhuakmâ sot nemai yan yengâlen torokatmâ to kârikñe nem biwiyene hâlim otmu otñetâ bâlemu anjan yñgimai.

14 Otmu imbi âlâ me âlâ yekmai yan ya yengât nângâm biwiyene otmâ tâpikgum tosa memai. Otmu orotmeme bâleñe ya ekñâlem otnehâlâk nângâm. Otmu lohimbî nombotñe biwi yâhâp manmai ya yengât engatyenjan geñetâ otmâ tâpikgumai. Bukulipyene yengât iri sikumyene miaknehâlâk nângâm mem lohotñe tuhuyekmai. Yakât otmâ Anitâñe matñe umatñe yñgimu menomaihât pat kuyñgimu mansai.

15 Yâkñe Kiristohât mâtâp bulâñe ya pilâm lok âlâ, kutñe Bileam, Beoronanñe, yâkñe olop yawuâk otmâ. Yakât yuwu sâmmune nângâñet. Bileamñe hâmeñe membom nângâm Isirae lohimbî sait kakyenjan pilâwe sâmbâ ariop.

16 Arimu Anitâhât anelo âlâñe Bileamgât dongi lañe mem purik pilâwanñgimu ambonje den ekuop. Den ekumu nângân nângânñe keterakbanñgimu sait kakyenjan ki pilâop. Yawu.

17 To senñe sanj kititiñ sâmap yapâ to ki osomain. Otmu elem kârikñe mem emet mem manñgumap yamâ gelâk ki gemap. Yakât dopñeak lohimbîñe lok perâkñe yengât denyene nângâñetâ den yañe buku ki meyingimap. Yakât otmâ sâp patoen Anitâñe lok perâkñe ya pilâyekmu yaehen ge omoñ bâleñe sâhâyekmu tatnomai.

18 Yâkñe yenhâhât nângâñetâ yahatmu nângân nângân tâñât lohimbî kâsikum yñgimai yakât yâkñe nângâñetâ yahatmap. Otmu lohimbî nombotñe pâku lohimbî yengâlebâ dâiakmâ Kiristohâlen biwiyene katñetâ sâp ki kâlep oap.

19 Lohimbî yawuya yengât engatyenjan ge lok perâkñe yuwu sâmbâ ekyongomai. “Kiristonje girem den yapâek holañnenekmu engatnenñeak watmâ yu ya otmâ mannomgât dop tap.” Yawu sâmbâ engatyenjan geñetâ orowâk otmâ tâpikgumai. Yawu otmâ Manman Bâleñe Ambonjahât panjonân yâhâpñe kionmâ yâkât amutgen manmai.

20 Yakât yuwu sâmmune nângâñet. Lohimbîñe orotmeme bâleñe bet pilâm Kutdânenñe Yesu Kiristohâlen biwiyene kepeñetâ manman bâleñahât panjonâmbâ holañyekmâ tihityene otmâp. Yawu gârâmâ orotmeme bâleñe bet pilâwi ya miwirikum Manman Bâleñe Ambonjahât panjonân âlâkuâk

kionmâ yâkât amutgen mannomai yanâmâ hiliwahonomaihât pat mannomai. Yawu mannomai yanâmâ emelâk Kiristohâlen biwiyenaje ki kepeiwi sâp yan tosayenahât matje menomai sâop ya wangim Anitâje matje amokñan yingimu menomai.

²¹ Lohimbi nombotñan girawu manñetâ Anitâje yekmu ârândâñ otbuap yakât topñe pâpñum orotmeme bâleñe tâtâemâk otmâ belângen manmai. Lohimbi yawu yamâ Anitâje matje yingimu menomai. Yâhâ lohimbi nombotje âlâñeâmâ Kiristohât den nâñgâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenaje kepeim manmai. Yawu otmai yakât kakñan yâkât nâñgâñetâ gemu orotmeme bâleñe miwirikum Kiristo betgunomai. Yawu otnomai yâhâmâ sâp patoen Anitâje lohimbi belângen manmai matje yingimu menomai ya wangim matje amokñan yingimu menomai.

²² Kiristo betgumai ya yengât nâñgâm den âlâen hâum sâmain yakât nâñgâmune bulâñe oap. Den yamâ yuwu tap. Sosoñe mohatmap yamâ benñe yâhâpñe nemap. Otmu bañe bokosohân dakakmap. Dakakmu hâkñe bokosohâk pato otmap ya hârâñ sâm bererek sâm gemu âlâkuâk ari bokosohân dakakmap. Yakât dopñeâk lohimbi orotmeme bâleñe anñoân otbi ya miwirikum otñetâ dondâ bâlemap.

3

Bulâñanâk Kiristoñe âwurem ge menenekbuap.

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nâñgâñet. Yeñe girawu manñetâ Anitâje yekmu ârândâñ otbuap yakât topñe emelâk kâsikum yingimune nâñgâwi. Otmu yeñe den ya nâñgâm biwiyenjan katmâ galemahom târârâhâk manñetgât pepa âlâ kulemgum katyingimune ekbi. Otmu yâhâpñe yu kulemgum katyingian.

² Emelâk Anitâje ikñe poropetelipñe den ekyongomu kulemguwî. Otmu Kutdânenñe Yesu Kiristo tihitnenñe otmapñe nen ikñe aposololipñe den eknongomu kâsikum yingimunñe nanñai. Den ya kerehâk nâñgâm herjenñe gemu biwiyenjan katmâ manmâ yâhânomaihât yuwu sâmune nâñgâñet.

³ Sâp pato tâlâhuwuap yan lohimbi nombotñane yeñe engatyeñeâk watmâ yu ya ekñâlem otmâ hilipgunomai. Yawu manmâ Kiristoñe âwurem ge menenekbuapgât sâop den yakât nâñgâñetâ bulâñe bia otmu yuwu sâm yengât senyenjan genomai.

⁴ “Kiristoñe “Âwurem ge meyekbom,” sâop yamâ nenñe ki eksain. Wosan taka tap ya sâñetâ ari ekne. Anitâje hân himbim kândikyotgowâmbâek lohimbi nengât manmannenñe dop konohâk tatmâ gamap. Otmu tâmbâlipnenñe mum gara gara otbi yawuâk nen gurâ mumain.” Yawu sâm senyenjan genomai.

⁵ Yawu sâm senyenjan genomai yan Anitâhât den nâñgâñetâ gemu yeñe nâñgân nâñgân watmâ sânomai. Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Kândikum emelâk topñe katmâ Anitâje sâmu biaembâ hân himbim teteop. Otmu saru keterakmu hân teteop. Otmu elem kulewoñboñ tetem yapâek gelâk gemap. Gelâk gemu yanak nak me senñe âlâlâ topñe topñe tetem âi omoñ omoñ otmâ yahatmap.

⁶ Otmu lohimbiñe Anitâ betgum otñetâ bâleop yakât matje yâkñe sâmu tonjelâk gemu to niñ niñ sâm lohimbi otmu senñe âlâlâ wanñen ki yâhâwi ya aksisihâk haranyongop.

⁷ Otmu sâp pato tetewuwân Anitâŋe sâmu hân himbim ekmain yu kâlâpŋe sem gulip tuhuwuapgât sâam kalop. Sâp yan Anitâŋe lohimbî kerek nengât biwinenŋe ekmâ sâam hâreningiwuap. Yawu otmâ lohimbîŋe yâkâlen biwiyenŋe ki kepeimai yamâ matŋe yîŋgîmu mem hiliwahonomai.

⁸⁻⁹ Otmu lohimbî nombotŋe “Wongât Anitâŋe Kiristo in yawu ki hâŋgângumu âwurem gemap?” yawu sâmai yakât yuwu sâmune nâŋgâm biwiyenŋan katŋet. Anitâŋe sâp gât ki nâŋgâmap. Yakât otmâ yambu 1000 yakât biwiŋan yu ya tetemap yakât nâŋgâmu hilâm konok biwiŋan tetemap yawu otmap. Yamâ angoânâmâ lohimbîŋe orotmeme bâleŋe bet pilâm Kiristohâlen biwiyenŋe katŋetâ manman kârikŋahât pat kuyîŋgîmu manŋetgât nâŋgâm mambotyiŋgîmap.

¹⁰ Kutdânenŋe âwurem gewuap yakât nâŋgâŋetâ keterakiŋgiâkgât den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Kapi ambolipŋe yengât kasalipyenŋe sâp girawuân taka itit kiom tuhuyiŋginomai ya ki ekyongomai. Kapi ambolipŋe ki nâŋgâmâk manŋetâ kasalipyenŋe pârâk sânsânâk taka yongom kiom tuhuyiŋgimai. Yakât dopŋeâk Kiristonŋe pârâk sânsânâk gewuap. Sâp yan kâlâp punduŋ sâam himbimân emetsenŋe pitu âlâlâ ya kerehâk munŋe orowâk sem gulip tuhuwuap. Otmu hânân yu senŋe âlâlâ topŋe topŋe yu gurâ yawuâk sem gulip tuhuwuap.

¹¹ Yakât nâŋgâm yeŋe manman bâleŋambâ keterakmâ Anitâhât tem lâuwangim târârâhâk mannomai.

¹²⁻¹³ Otmu Anitâŋe sâmu kâlâp pato punduŋ sâam himbimân emetsenŋe pitu otmu hânân senŋe âlâlâ ya kerehâk sem gulip tuhuwuap. Yakât kakŋan yâhâpŋe sâmu hân himbim ango tetewuap. Hân himbim ango tetemu yan mem katyekmu koko salehâk manŋetâ yekmu ârândâŋ otbuap. Yakât pat emelâk kuyîŋgîmu tap. Yakât otmâ sâp pato tetemu Kiristonŋe âwurem ge meyekbuap yakât nâŋgâm biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kilik kilik sâmu mambotbaŋgim mannomai.

¹⁴ Yawu mambotbaŋgim mannomai yanâmâ Anitâŋe yekmâ “nine nanne baratne koko salek,” sâam kaok nâŋgâyiŋgiwuap. Yakât nâŋgâm Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim manmanyenŋe kelihakmu kârihem mannomai.

¹⁵ Otmu Anitâŋe Kiristo in yawu ki hâŋgângumu âwurem gewuap. Otmu ki âwurem gewuap yan lohimbîŋe yâkâlen biwiyenŋe kepeinetâ Anitâŋe tosayenŋe pilâyiŋgiwuapgât mâtâp ki hâreakmâ tâŋ sawuap. Yakât nâŋgâm “Wongât Anitâŋe in yawu ki hâŋgângumu gemap?” yeŋe yawu ki sânomai. Den yan yuŋe Paulone den kulemgum katiŋgîmu ekbi ya miap. Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap ya Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mem bukunenŋe Paulo yâkât biwiŋan katmu yâkŋe kulemgum katiŋgîmu ekbi.

¹⁶ Paulone ekap âlâlâ katiŋgiop yan den yuwuâk kulemgum katiŋgiop. Yawu gârâmâ den kulemgum katiŋgiop ya lohimbî nombotŋe sâlikum nâŋgâŋetâ ki keterakiŋgîmu nâŋgân nâŋgânyenŋe hâlim milim otmap. Yakât otmâ den ya kelanŋatmâ bukulipyenŋe kâsikum yîŋgimai. Yawu gârâmâ emelâk Anitâhât poropetelipŋe otmu lok nombotŋe yâkât den kulemguwî ya yâkŋak yawuâk kelanŋatmâ bukulipyenŋe kâsikum yîŋgimai. Yakât otmâ yenahâk otmâ tâpikgum hiliwahonomaihât pat mansai.

¹⁷ Den yu emet inânŋan ekyongoan. Lok nombotŋe Anitâhât den kum yeŋe engatyenâk watmai. Lok yawuyenŋe yengâlen taka engatyenŋan

geŋetâ nâŋgân nâŋgânyeje hâlim milim otmu manman bâleŋjahât paŋgoŋân kioŋmaihât biwiyenje galemahom mannomai.

¹⁸ Otmu sâp yiwereje yuâmâ Kutdânenje Yesu Kiristohâlen biwiyenje kepeim manmai ya wangim yâkâlen biwiyenje tiŋâk kepeim yâkât den tiŋâk lâum mannomai. Yawu otnomai yanâmâ yâkŋe tihityeje otmu manman âlepŋahât bulâŋe yeŋgâlen teteap ya wangim bulâŋe topŋe topŋe teteyiŋgiwuap. Yakât nâŋgâm Kiristo mepaem manmâ yâhâmbisâin. Ya bonŋanâk.

Nâ bukuyeje,
Petoro

1 Yoane Yoaneje ekap anjgoân kulemguop.

O bukulpne,

¹⁻² Anitâhât Kâi Toka yañe manman kârikjahât amboñe oap. Otmu Anitâñe hân himbim ki kândikyotgop yapâek Anitâ orop tatmâ gaowotñak tatmâ gawot. Otmu himbim pilâm ge imbihâlembâ tetem lok otmâ hohetnenñan manop. Otmu nen aposololipñe menenekmu orowâk manbin. Manbin yan manman kârikñan mannom yakât den pat eknongomu nâñgâmunñe bulâñe olop. Yakât otmâ nenñe den pat ya yen ekyongom gawin. Den ya torokatmâ ekap yu kulemgum katyñgian.

³⁻⁴ Nenñe Anitâ yet nanñe Yesu Kiristo orop biwinenñañe kepeiakmâ konohâk otmu biwi hero kakñan manmain. Otmu yeñe yawuâk manmâ Kiristohât lohimbi orop nanñanñim buku oranñim mannomaihât ekap yu kulemgum katyñgian.

Anitâ Koko Salek Amboñe lañinñan tatmap.

⁵ Anitâhât biwiñan nâñgan nâñgân âlâlâ tatmap yakât topñe ikñe nanñañe sâm tetem eknongop. Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Anitâ Koko Salek Amboñe lañinñan tatmap. Otmu lohimbijêamâ omoñ biwiñan manmâ orotmeme kiñgoñ otmâ tosa mem manmai. Yâhâ Anitâhâlen ya âlâ ki tap.

⁶ Nenñe “Anitâ orop biwinenñañe kepeiakmâ konohâk otmap,” yawu sâm bukulpnenñe ekyongomain. Yawu ekyongomain yamâ nenñe otmunñe bâlem gamap yan den perâkñe kâityongom Anitâhât den bulâñe ya ki lâumain.

⁷ Yâhâ nenñe Anitâ Koko Salek Amboñahât den nâñgâmunñe hañ sâningimu yâkât tem tiñâk lâuwanñim manmain. Yawu otmâ manmain yan Kiristoñe nengât toсахât otmâ sâreerenekmâ muop yakât nâñgâm Anitâñe nenñe tosa otmain ya pilâningimap. Tosa pilâningiap nâñgâm bukulpnenñe orop biwinenñañe kepeiakmâ konohâk otmu heronñe nâñgâwanñim mepaemain.

⁸ Nenñe Anitâhât den bulâñe yakât pâpgum, “Nenñe koko salehâk manmain,” sâmmain otmuamâ perâk sâmmain. Nenñe yawu otmâ hiliwahonmgât mâtâp ya watmain.

⁹⁻¹⁰ Yâhâ nenñe “Orotmeme bâleñe âlâ ki otmain,” sâmmain yanâmâ Anitâhât den nâñgâmunñe ki bulâñe otmap. Yawu otmâ “Anitâñe den perâk sâmmap,” yawu nâñgâm hilipgumain. Nenñe tosanenñe sâm tetemunñe Anitâñe pilâningiwuapgât den sâm kalop ya kum ondop âlâ ki otbuap. Yakât nâñgâm biwinenñe ekmâ orotmeme bâleñe wuân me wuân otbin yakât nâñgâmunñe hañ sâningimu bukulpnenñe yengât senyeñan kinmâ sâm tetem Anitâ ulitgunom. Yawu otnom yanâmâ Anitâñe tosanenñe pilâningiwuap.

2

Kiristoñe Anitâ orop tatmâ nengât sâm ulitgumap.

¹⁻² Yeñe otñetâ bâlemu tosa memaihât ekap yu kulemgum katyñgian. Yesu Kiristoñe ki otmâ tâpikguop yamâ lohimbi kerek nengât tosanenñahât otmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Otmu mumuñambâ yahatmâ himbimân yâhâ Anitâ orop tatmâ nengât sâm ulitgumap. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâñe otñetâ bâlewuap yan yakât nâñgâm Anitâ ulitgunomai. Yawu ulitguñetâ yâkñe Kiristohât nâñgâm tosayeñe pilâyinñiwuap.

³ Nenne Anitâhât tem lâuwangimain yan yâkne nenekmu ârândâj otmu yâk orop biwinennaŋe kepeiakmâ konohâk otmap yawu nângâmain.

⁴ Yâhâ lohimbî nombotŋaŋe “Nenne Anitâhâlen biwinennaŋe kepeim mansain,” sâmai yamâ yâkât den loŋgâemai. Lohimbî yawuyaŋe Anitâhât den nângâŋetâ helekne otmu den perâk sâmai.

⁵⁻⁶ Yâhâ nenne Anitâhât den tâj tâjâk watmâ tem lâuwangimain yan yâkne wawaenenekmâ mâmâŋe otningimap. Mâmâŋe otningimap yakât bulâŋeâmâ Yesuŋe buku otningiop yawuâk nenne bukulpnenne orop buku oraŋgim manmain. Ya ekmâ yâk orop biwinennaŋe kepeiakmâ konohâk otmap yawu nângâmain.

Nenne buku oraŋgim mannom.

⁷ Bukulipne, yuwu sâmune nângâŋet. Kiristoŋe lohimbî kerek buku otnin-giop. Yakât otmâ yeŋe Anitâ orop biwiyennaŋe kepeiakmâ konohâk otmu Kiristoŋe buku otyiŋgiop yawuâk yeŋe gurâ buku oraŋgim mannomaihât den emelâk kâsikum yiŋgimunne nângâwi. Den yu yawuâk kulemgum katyiŋgian.

⁸ Yâhâ Anitâ orop biwinennaŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋgim manmain yakât mâtâpŋe aŋgoân Kiristoŋe watmu yâkâlen bulâŋe tetemu ekbin. Otmu Anitâhât laŋinŋe bulâŋaŋe biwi nângân nângânyenjan pilâmu haŋ sâyiŋgimu mâtâp yawuâk watmâ buku oraŋgim mannomai. Yawu otmâ manŋetâ yanâmâ Omoŋ Amboŋahât wâtŋe gewuap.

⁹ Yâhâ lohimbî nombotŋaŋe “Anitâhât laŋinŋaŋe biwinennaŋe pilâmu haŋ sâningimu tem lâuwangim mansain,” sâmai. Yawu sâmai yamâ bukulpnyeŋe yeŋgât nângâm bâleyiŋgimai. Yawu otmâ Anitâhât den nângâm pâpgum omoŋ biwiŋan manmai.

¹⁰ Yâhâ lohimbî nombotŋe âlâŋeâmâ bukulpnyeŋe orop biwiyennaŋe kepeiakmâ konohâk otmap. Lohimbî ya yeŋgât biwiyenjan Anitâhât laŋinŋaŋe pilâmu haŋ sâyiŋgimu tem lâuwangim târârâhâk manmai. Yawu manŋetâ lohimbîŋe manmanyenŋe ekŋetâ âleŋe otmap.

¹¹ Yâhâ lohimbîŋe bukulpnyeŋe yeŋgât nângâm bâleyiŋgimai ya yeŋgât biwi nângân nângânyenjan omoŋ sahakiŋgimu ihilâk mahilâk otmâ manmai.

¹²⁻¹⁴ Kiristoŋe himbimâmbâ ge nengât tosaŋet otmâ kawenenenjan kinmu kuŋetâ muop. Yakât den pat ekyongomunne nângâŋetâ bulâŋe otmu Anitâŋe tosaŋeŋe pilâyiŋgiop. Yawu otmu yâk orop biwiyennaŋe kepeiakmâ konohâk otmap.

Otmu lohimbî papato yeŋgât yuwu sâmune nângâŋet. Yeŋe Anitâhât den tiŋâk lâum kârihem kinŋetâ Manman Bâleŋahât Amboŋaŋe mem ge katyekbe sâm pâpgum pilâyekmu mansai. Ya yawuâk mannomaihât nângâm ekap yu kulemgum katyiŋgian.

Otmu lohimbî sombo yeŋgât yuwu sâmune nângâŋet. Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgop yapâek Kiristoŋe tatmâ gaopŋak tatmâ gap. Yeŋe yâkâlen biwiyennaŋe tiŋâk kepeim manmâ gaŋetâ yu oap. Yakât nângâm herone nângâyiŋgim yeŋgât den yu kulemgum.

Anitâhât tem lâuwangim mannom.

¹⁵⁻¹⁶ Lohimbî nombotŋaŋe Anitâhât hâkâŋ otmai. Yawu otmâ Manman Bâleŋe Amboŋahât amutgen manmâ yuwu otŋetâ bâlemap. Hâk sânduhân mansain sâm yeŋahâlâk nângâŋetâ yahatmu hâkyeŋe mepaemai. Yeŋe eŋgatyeŋeâk watmâ senne âlâlâ ekŋâlem ihilâk otmai. Yawu otŋetâ dondâ bâlemap. Yakât otmâ lohimbî yawuya yeŋgâlen ki torokatnomai. Yâhâ yeŋe

yâk yengâlen torokatmâ yâkne otmâ yawuâk otnomai yanâmâ nenne yekmunne Awonnenne Anitâhâlen biwiyenane ki kepeim mansai yawu otbuap.

17 Manman Bâlene Ambojahât wâtne gewuap. Otmu lohimbine senne âlâlâ eknâlemai yane biatbuap. Yakât otmâ lohimbî bâlene ya yengâlen ki torokatnomai. Yawu otmâ Anitâne nenekmu ârândânj olâk sâam tem lâuwangim mannetâ manman kâriknan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

Lok perâkne yengât sâop.

18 Bukulipne, yuwu sâamune nângânet. Kiristone âwurem gewuapgât sâpne utâpguap. Otmu sâp ya tâlâhuwuap yan lok âlâne tetem Kiristo mem ge katmâ yâkât kawenan kinmâ lohimbî yengât nângân nângânyene mem hâlim tuhuyingiwuap. Yakât den emelâk ekyongomune nângâwi. Yâhâ sâp yuâmâ lok yawuya dondâhâlâkne tetenetâ yekmain. Yakât otmâ Kiristone âwurem gewuapgât sâpne utâpguap yawu nângâmain.

19 Emelâk lok ya nen orop manbin yamâ biwinenane ki kepeiakmâ konohâk olop. Ya yengât topyene lohimbine nângânetâ keterahâkgât Anitâne nângâmu pilânenekmâ ariwi. Yâhâ yâkne nen orop biwinenane kepeiakmâ konohâk olop mâne ki pilânenekmâ arimbâi.

20-21 Yâhâ yenâmâ Kiristone Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge biwiyenan kionmu yanak ikne den bulâne nângâm hejengumai. Yakât otmâ nângân nângânyene kuwiyingiwuap sâam den ki kulemgum katyingian. Yene Kiristohât den nângâm hejengumai yakât otmâ lok nombotnane topyene kurihakmâ Kiristohât den kelangatmâ ekyongomai ya nângânetâ ki bulâne otmu topyene teteknan tetemu ekmai. Yakât nângâm ekap yu kulemgum katyingian.

22 Lok yane Kiristohât den kelangatmâ yuwu ekyongomai. “Yesune lohimbî tihitnenne olâkgât Anitâne yâk ki hângângumu giop. Kiristoâmâ nen orop dop konohâk mansain.” Yawu sâam Kiristohât nângânetâ tânjât otmu betgumai yakât dopneâk âwâne Anitâhât nângânetâ tânjât otmu betgumai.

23 Yakât yuwu sâamune nângânet. Lohimbî âlâ me âlâne Anitâ nanjahât hâkânj otmâ betbangimai yan Yesuhât hâkânj oain sâam yan âwâne Anitâhât hâkânj otmâ betbangimai. Yâhâ lohimbî âlâ me âlâne Anitâ nanjahâlen biwiyenane kepeimai otmuâmâ âwâjahâlen gurâ yawuâk kepeimai.

24 Otmu den pat âlepne kâsikum yingim gai ya biwiyenan katmâ lâum mannetgât nanjan. Yawu otmâ mannomai yan Kiristo yet Anitâ orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

25 Yawu mannetâ yanâmâ Kiristone manman kâriknan manmâ yâhâmbisâihât pat kuyingiop yakât bulâne yingimu menomai.

26 Lok perâkne Kiristohât den kelangatmâ kâsikum yingimai. Den ya nângânetâ bulâne otmu Kiristo betgumaihât den yu kulemgum katyingian.

27 Yâhâ yenâmâ Kiristone Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge biwiyenan kionmâ mâmâne otyingim gap. Yawu otmâ den bulâneâk biwiyenan katmu yu me yakât ki nângâm hilipgumai. Otmu yawuâk otyingim yâhâwuap yanâmâ Kiristohât den nângâm hejengum mannomai. Yawu nângâm hejengunomai yanâmâ lok nombotnane taka den kâsikum ninginet sâam ki âiyongonomai.

Kiristohât tem lâuwangim mannom.

28 Otmu Kiristone ikne lohimbî yen orop menenekbe sâam âwurem gewuap yan yene anulukmâ kâmgumaihât Kiristo orop biwiyenane kepeiakmâ

konohâk otmu tem lâuwangim mannomai. Yawu otmâ mannomai gârâmâ yâkne gewuap yan nenje yen orop yâkât senjan kinmâ hâmeje âlepje ningiwuapgât nângânom.

²⁹ Anitâmâ Koko Salek Amboje. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâje târârâhâk manmai ya yekmunje Anitâje nine nanne baratne sâm meyekmu mansai yawu otmâp.

3

Awojnenje Anitâje wawaenenekmap.

¹ Bulâjanâk Awojnenje Anitâje wawaenenekmâ nine nanne baratne sâm menenekmu yâkât pat otmâ mansain. Yakât nângâmunje âlâ kândâkdâ otmâp. Lohimbi belângen manmainje Anitâhât den nângânetâ gemu bet pilâm Kiristohâlen biwiyeje ki katbi. Yakât otmâ nengât gurâ yawuâk hâkâj otmâ betngom mansai.

² Anitâje nine nanne baratne sâm menenekmu mansain. Yâhâ hâmbâi sâp patoen manman ânje ningimu menom yakât topje tipje nangain. Yawu gârâmâ Kiristone âwurem ge menenekbuap. Sâp yan manman ânje ningiwuap yamâ ikje manman koko salek yawuya ningimu menom.

³ Manman ya ningimu menomgât nângâm biwinnenje mem mannom. Otmu Kiristone koko salehâk tatmap yawuâk manne sâm yâkât wâtjan kinmâ orotmeme bâleje bet pilâm manmâ yâhânom.

⁴ Lohimbi je otjetâ bâlemap sâm Anitâje ikje nângân nângân ya lohimbi kerek nengât biwinnenjan katmu tatmap. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâje otjetâ bâlemap yan Anitâhât den ya longâem tosa memai.

⁵ Lohimbi kerek nengât tosa pilâningiwe sâm Kiristo Manman Koko Salek Amboje himbimâmbâ ge koko salehâk manmâ nengât toсахât otmâ muop.

⁶ Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ yâkâlen biwiyeje kepeimainje orotmeme bâleje bet pilâwi ya ki miwirikum otmâ manmai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâ orotmeme bâleje tâtâem otmainje yâkât den ki nângâmai, otmu yâkâlen biwiyejanje ki kepeim manmai.

⁷ Lohimbi âlâ me âlâje den perâkne kâityongonomai ya nângânetâ bulâje otmâpgât yuwu sâmune nângânet. Kiristohât biwijan nângân nângân âlâlâ tatmap yakât Anitâje nângâmu ârândâj otmâp. Otmu emelâk Kiristone Anitâhât tem lâum yu ya otminiop ya Anitâje ekmu ârândâj olop. Otmu lohimbi âlâ me âlâje Anitâhât tem lâum manmai ya yengât gurâ yawuâk Anitâje nângâmu ârândâj otmâp.

⁸ Yâhâ kândikum emelâk topje katmâ Anitâje lohimbi tuhuyelehop yapâek Satanje yâkât den kum lohimbi kâityongom gamap. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ orotmeme bâleje tâtâem otmainje Satanje Anitâhât den kumap yawuâk den kumai. Yawu otmâ Satangât pat otmâ mansai. Yâhâ Satanje lohimbi nengât biwinnenjan kionju orotmeme bâleje otmâ yâhâmaingât Anitâ nanjanje mâtâp manjuwangiwe sâm himbim pilâm hânân ge manop.

⁹ Anitâ ikjak lohimbi menenekmâ nine nanne baratne sâm mâmâje otningim gamap. Yakât otmâ nenje orotmeme bâleje bet pilâwin ya miwirikum tâtâem otnomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ orotmeme bâleje ki otmâ manmain.

¹⁰ Nen Anitâhât pat otmâ manmainje lohimbi Satangât pat otmâ manmai ya orop oset guset manmain. Yakât otmâ manman girawuya manjetâ yekmunje topyene tetem henjenguwuap yakât yuwu sâmune nângânet. Yâkne

Anitâhât ki tem lâuwangimai. Yawu otmâ bukulipyenje orop biwiyenaje ki kepeiakmâ konohâk otmu buku orangimai. Lohimbi yawuyanje Anitâhât pat ki otmâ mansai.

Bukulipnenje orop biwinenjanje kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

11 Yâhâ yenjeâmâ lohimbi kerek nângâyîngim buku otyîngim mannomaihât den emelâk kâsikum yîngimunje nângâwi.

12 Emelâhâmâ lok âlâ, kutje Kain sâam, yâkne Bâleje Ambonjahât amutgen manmâ imiye kumu muop yakât yuwu sâamune nângânet. Iminaje hotom umu Anitâje ya ekmu ârândâj olop. Yâhâ ikjak hotom umuâmâ Anitâje ya ekmu ki ârândâj olop. Yakât otmâ iminjahât nângâm bâlewangiop. Yawu gârâmâ Kainje olop yawu ki otnomai.

13 Otmu lohimbi belângen manmainje yengât nângâm bâleyînginomai yan biwiyenje ki yahatbuap.

14 Emelâk nen Kiristohât lohimbiye yâkâlen biwinenjanje ki kepeiwin yan hiliwahonongât pat manbin. Yawu gârâmâ biwinenje yâkâlen katmunje Anitâje manman kârikjahât pat kuningimu manmain. Yakât bulâjeâmâ bukulipnenje orop biwinenjanje kepeiakmâ konohâk otmu manmain ya nângâmain. Yâhâ lohimbi bukulipyenje yengât nângâm bâleyîngimainjeâmâ hiliwahonomaihât pat manmai.

15 Kiristohât lohimbi âlâ me âlâje bukulipyenje yengât nângâm bâleyîngimai. Yawu otmâ ya yengât Anitâje nângâmu bukulipyenje yongonjetâ muai yawu otmâp. Otmu nenjeâmâ yekmunje manman kârikjahât pat ki mansai yawu otmâp.

16 Kiristonje sâreerenekmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop yan buku konok orotgât mâtâp bulâje teteop ya nângâmain. Yâhâ yakât dopneâk nenje bukulipnenje hewewenjak tânyongonom.

17 Otmu lohimbi nombotje iri sikumyenje pato tatyîngimapne bukulipyenje nombotje senje âlâlâhât umburuk otmâ umatje kakjan manmai ya ki tânyongomai. Ki tânyongonjetâ ya yekmunje Anitâhâlen biwiyenaje ki kepeim mansai yawu otmâp.

18 Yakât yuwu sâamune nângânet. Nenje bukulipnenje “Âlepne tânyongonom,” sâam launenjanak ki sâanom. Yawu otmâ biwinenjanje kepeiyekmâ hewewenjak tânyongonom.

Anitâje wawaenenekmâ ki mem ge katnenekmap.

19 Nenje biwinenjanje bukulipnenje kepeiyekmâ tânyongomai yan Anitâ Manman Bulâjahât Ambonaje mâmâje otningimu mansain yakât bulâje ya tetemu ekmain. Yawu otyîngimain yan Anitâje nenekmu ârândâj otmâp yawu biwinenjanje nângâmain.

20 Yawu gârâmâ Anitâje nenekmu ârândâj otmâp me bia yakât nângâm biwi yâhâp otmâin yanâmâ Anitâ biwinenje ekmapne wawaenenekmâ ki mem ge katnenekmap ya nângâmunje biwinenje ârândâj otmâp.

21 Anitâje nenekmu ârândâj otmâp yawu biwinenjanje nângâm yu yakât pahâk ulitgumain.

22 Otmu nenje girawu manmunje nenekmu ârândâj otbuapgât topne nângâm tem lâuwangim mannom yanâmâ yu yakât ulitgumunje âlepne nângâningiwuap.

23 Nenje Anitâ nanje Yesu Kiristohâlen biwinenjanje kepeim tem lâuwangim mannomgât yâkne sâam kalop. Yakât otmâ nenje Kiristohât

tem lâuwangim bukulpnennje orop biwinennanje kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

²⁴ Otmu Anitâne den âlâlâ sâam kalop ya lâum manmain yan yâkne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge nengât biwinennjan kionjmu Anitâ orop biwinennanje kepeiakmâ konohâk otmu mansain ya nângâmain.

4

Lok perâkne yengât topyene

¹ Bukulpne, yuwu sâamune nângânet. “Wâtgât mâmânahât Heakne den âlâlâ biwinennjan katmu sâam tetem ekyongomunje nângânet,” sâam lohimbi âlâ me âlâne engatyejan genetâ denyeje in yawu nângâmai. Yakât nângâmune ki ârândânj otmap. Lok perâkne dondâhâlâkne den yawu sâam lohimbi kâityongomai. Yakât otmâ den sâam tetemai ya Wâtgât mâmânahât Heakne biwiyenjan katmu sâamai me weke bâlenjahâlen kândiwahom den sâamai yakât topne nângâne sâam yuwu âiyongonomai.

² “Yesune lohimbi nengât tihitnennje olâk sâam Anitâne himbimâmbâ hângângumu ge lok otmâ manop. Ya nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenjan kepeim mansai me bia?” Yawu âiyongonetâ “Onj,” sâanomai otmuâmâ âlepne nângâyinjnomai.

³ Yâhâ “Bia,” sâanomai otmuâmâ betyongonomai. Yâhâ Wâtgât mâmânahât Heakne lohimbi yawuya yengât biwiyenjan den ki katmap. Yâhâ hâmbâi lok âlâne tetem topne kurihiakmâ Kiristohât kawenjan kinbuap yakât den emelâk ekyongomunje nângâwi. Yawu gârâmâ sâp yuâmâ lok yakât kunje, kutje Kâitgu Kâitgu Amboje, yâkne lok perâkne mâmâne otyingimu den ekyongomai.

⁴⁻⁵ Yâkne mâmâne otyingimu den ekyongomai yan lokgât nângân nângân tânjât watmâ den ekyongomai. Yakât otmâ lohimbi belângen manmaiñe denyeje nângânetâ bulâne otmap. Yâhâ yenâmâ Anitâhât pat mansai. Otmu Ambonenne Anitâ Wâtgât Ambojanje lok perâkne yengât ambojene Satan ya mem ge kalop. Yakât otmâ yeje Anitâhât wâtrjan kinmâ lok perâkne yengât den nângânetâ ki bulâne otmap.

⁶ Otmu nen gurâ yawuâk Anitâhât pat mansain. Yakât otmâ Kiristohât lohimbiñe Anitâhât den topñambâek nângâne sâam otmai ya yâkât den kâsikum yingimunje nângâm biwiyenjan katmâ mansai. Yawu otmai yan Wâtgât mâmânahât Heakne mem hewewenjuhuyekmu nângânetâ bulâne otmap ya nângâmain. Yâhâ lohimbi hiliwahonomaihât pat mansainje nengât den nângânetâ gemu bet pilâmai. Yawu otmai yan Kâitgu Kâitgu Ambojanje nângân nângânyeje mem hâlim tuhuyingimu yanjak nengât den nângânetâ gemu bet pilai ya nângâmain.

Biwi Kepeiak Kepeiak Ambojeâmâ Anitâ

⁷ Bukulpne, yuwu sâamune nângânet. Lohimbi âlâ me âlâne Anitâ orop biwiyenjan kepeiakmâ konohâk otmu manmai yamâ Anitâne nine nanne baratne sâam meyekmu mansai. Yawu otmâ mâmâne otyingimu biwiyenjan bukulpnyeje kepeyekmâ tânyongomai. Otmu nen gurâ yawuâk Anitâne mâmâne otningimu mansain. Yakât otmâ biwinennanje kepeiakmâ konohâk otmu buku orangim mannom.

⁸ Biwi Kepeiak Kepeiak Amboñeâmâ Anitâ. Yakât otmâ lohimbi nombotñaje bukulipyene yengât nângâm bâleyingimai ya yekmunje lohimbi belângen mansai yawu otmâp.

⁹ Anitâñe wawaenenekmâ manman kârikñahât pat kuningiwe sâm ikñe nanñe ombé bisinje hângângumu ge nengât toсахât otmâ kawenennjan kinmu kuñetâ muop. Anitâñe yawu olop yan wawaenenekmap yakât bulâñe teteop.

¹⁰ Nennjahâk Anitâhâlen biwinenñaje ki kepeim manbin. Anjoân ikñahâk wawaenenekmâ ikñe nanñe hângângumu tosanennjahât otmâ kawenennjan kinmu kuñetâ muop. Yawu otningioip yakât topñe nângâm yanâmâ yâkâlen biwinenñaje kepeim mansain.

¹¹ Anitâñe wawaenenekmâ yawu otningioip. Yakât otmâ nenñe bukulipnenñe orop biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

¹² Lohimbi âlâ me âlâñe Anitâ ki ekmain. Yawu gârâmâ nenñe biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjim manmain yan Anitâ nen orop tatmap yakât bulâñe tetemu ekmain.

¹³ Nenñe Anitâ orop biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu manmunñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge biwinennjan kionñmu Anitâ nen orop tap ya nângâmain.

¹⁴ Anitâñe lohimbi kerek tihitnenñe otbe sâm ikñe nanñe hângângumu ge sâreerenekmâ kawenennjan kinmu kuñetâ muop. Nenñe yâk orop manbin yapâek yâkât den pat âlepñe lohimbi ekyongom gain.

¹⁵ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâñe Anitâhât nanñe Yesuhâlen biwiyenñaje kepeim tem lâuwangimai yakât lohimbi ekyongomai yamâ biwiyenñaje Anitâ orop kepeiakmâ konohâk otmu manmai.

¹⁶ Nenñe yakât nângâmunnje bulâñe otmâp.

Biwi Kepeiak Kepeiak Amboñeâmâ Anitâ. Yakât otmâ nenñe bukulipnenñe orop biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu manmain. Yawu otmain yan Anitâ orop gurâ biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu manmain.

¹⁷ Nenñe yawu otmunnje nângâmu ârândâñ otmâp. Otmu sâp patoen yâkñe lohimbi kerek nengât biwinenñe ekmâ matñe kâpekningiuwap yan nenñe Kiristohât mâtâp watmain yakât hâmenje âlepñe ningimu menom nângâm Anitâhât sennjan kinnom.

¹⁸ Nenñe Anitâ orop biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmâp yakât nângâm kinñitnennjahât ki otmain. Yâhâ lohimbi nombotñaje Anitâ orop biwiyenñaje ki kepeiakmâ konohâk otmâp. Yakât nângâm matñe ningiuwap sâm kinñityenjahât otmai.

¹⁹ Anjoân Anitâñe wawaenenekmâ biwiñaje kepeinenehop. Yakât nângâm nenñe yâkâlen biwinenñaje kepeim lohimbi buku otyingim manmain.

²⁰ Yâhâ lohimbi Anitâhât pâpğumainje “Anitâhâlen biwinenñaje kepeim mansain,” sâmai yamâ bukulipyene orop manmâ ki buku otyingimai. Yawu manñetâ Anitâhâlen biwiyenñaje ki kepeim manmai yakât bulâñe tetemu ekmain.

²¹ Yâhâ nenñe Anitâhâlen biwinenñaje kepeim manmain. Yawu manmâ bukulipnenñe orop buku oranjim mannongât Yesu Kiristone sâm kalop. Yakât otmâ ya otnehâlâk nângâm manmâ yâhânom.

5

Manman Bâleñahât Amboñaje ki mem ge katnenedbuap.

1 Bukulipne, yuwu sâmunne nângâñet. Nenne âwâ mâmâlipnenne nângâyîngimain yawuâk imi atalipnenne otmu wârâ toulipnenne nângâyîngimain. Yâhâ Yesune lohimbi nengât tihitnenne olâk sâm Anitâñe hângângumu ge lok otmâ manop. Nenne yâkâlen biwinenñaje kepeimenne Anitâñe nine nanne baratne sâm menenekmu yâk orop biwinenñaje kepeakmâ konohâk otmu manmain. Otmu lohimbi nombotñaje Anitâhâlen biwiyenñaje kepeimai yamâ imi atalipnenne otmu wârâ toulipnenne nângâyîngimain yawuâk yâk yengât nângâyîngimain.

2 Nenne Anitâhâlen biwinenñaje kepeim yâkât den lâumain yakât bulâñeâmâ yawu otmâ yâkât nanñe baratñe orop buku orañgimain nângâmain.

3-4 Nenne Anitâhâlen biwinenñaje kepeimain yakât bulâñeâmâ yâkât denñe tem lâuwanñim manmain. Yakât yuwu sâmunne nângâñet. Yâkñe nine nanne baratne sâm menenehop yapâek mâmâñe otningimu yâkâlen biwinenñaje tiñâk kepeim kârihem manmâ gain. Yawu manmâ tem lâuwanñimenne ârândân merândân otmu Manman Bâlenahât Amboñaje mem ge katnenekbe sâm hâum pâp gumap.

5 Lohimbi belângen manmai yâhâmâ Manman Bâlenahât Amboñaje in yawu mem ge katyekmu yâkât amutgen manmai. Yâhâ nenñe Anitâ nanñe Yesu Kiristohâlen biwinenñaje kepeim mannom yanâmâ Manman Bâlenahât Amboñaje mem ge katnenekbuapgât dop âlâ ki otbuap.

Yesu Kiristonje himbimâmbâ ge lok otmâ manop.

6 Anitâñe ikñe nanñe Yesu Kiristo hângângumu ge lok otmâ hohetnenñan manop. Hohetnenñan manmâ âi topñe katbe sâm olop yan nambenaje mem toen katmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe himbimâmbâ ge Kiristo mâmâñe otbañiop. Otmu âi ya mem manmâ manmâ benñe howanân kuñetâ muop. Howanân kuñetâ muop yakât kakñan mumuñambâ yahatmâ himbimân âwurem yâhâop. Yakât topñe nângâmunñe bulâñe olâkgât Wâtgât mâmâñahât Heak, Bulâñe Amboñaje biwinenñan kionñap.

7-9 Nambenaje mem toen kalop sâp yan Kiristo âwâñe Anitâñe yâkât topñe sâm tetem lohimbi ekyongomu nângâwi. Otmu Kiristo muop sâp yan Anitâñe nângâmu kulem âlâlâ teteop. Otmu den sâop otmu kulem teteop ya Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñan kionñmu yakât ekmâ nângâmunñe bulâñe olop. Yakât yuwu sâmunne nângâñet. Bukulipnenñaje den pat eknongonêtâ nângâmunñe bulâñe otmap. Yâhâ Anitâ ikñe Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñan kionñmu Kiristohât den nângâmain me kulem tetemu ekmain ya bulâñe dondâ otmap.

10 Lohimbi âlâ me âlâñe Anitâ nanñahâlen biwiyenñaje kepeim manmai ya yengât biwiyenñan Wâtgât mâmâñahât Heakñe kionñmu biwiyenñe ârândân otmap. Yâhâ lohimbi nombotñajeâmâ Anitâñe nanñahât topñe sâm tetem eknongop yakât den pat nângâñetâ ki bulâñe otmap. Otmu Anitâñe den perâkñe sâmap yawu nângâñetâ otmap. Yawu nângâm biwiyenñe alitmai.

11 Anitâñe ikñe nanñe hângângumu ge manman kârikñahât mâtâp mem teteningiop ya watmâ manmain.

12 Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe Anitâ nanñahâlen biwiyenñaje kepeim manmai yâhâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuyîngimu manmai. Yâhâ lohimbi nombotñajeâmâ Anitâ nanñahât hâkân otmâ biwiyenñe alitmâ manmai. Yakât otmâ Anitâñe hiliwahonomaihât pat kuyîngimu manmai.

¹³ Yâhâ yeŋeâmâ Anitâ nanŋahâlen biwiyenŋe kepeinetâ yâkŋe manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu mansai. Yakât nâŋgâm enŋat yâhâp otmaihât ekap yu kulemgum katyiŋgian.

¹⁴ Otmu girawu manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmap yakât topŋe nâŋgâm heŋgenŋum yâkât nâŋgân nâŋgân ya watmâ ulitgumunŋe yanâmâ nâŋgâningimap. Yakât otmâ yu yakât pahâk ulitgum manmain.

¹⁵ Nenŋe yâkât nâŋgân nâŋgân watmâ ulitgumunŋeâmâ nâŋgâningiwuap ya nâŋgâmunŋe bulâŋe otmap. Yakât otmâ yu yakât ulitgumain yan âlepŋe ningiwuap nâŋgâm enŋat yâhâp ki otmain.

¹⁶ Otmu bukulipyenŋe otŋetâ bâlewuap yan hiliwahonomaihât mâtâp ki watnomai ya yeŋgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yâkŋe Anitâhât den loŋgâem otŋetâ bâlewuap yan Anitâ ulitgunetâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiyenŋan kioŋmu orotmeme bâleŋe ya pilânomai. Yawu otŋetâ Anitâŋe manman âlepŋan katyekmu mannomai. Yâhâ bukulipyenŋe nombotŋe âlâŋeâmâ biwiyenŋe kârikŋe otmu Anitâ betgum manmai. Yawu manmâ hiliwahonomaihât mâtâp watmai ya yeŋgât nâŋgâm yeŋe Anitâ ki ulitgumomai.

¹⁷ Lohimbi âlâ me âlâŋe girawu manŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap yakât topŋe nâŋgâm heŋgenŋumai yamâ sâp âlâen yeŋe enŋatyenŋeâk watmâ otŋetâ bâlemu tosa memai. Yawu gârâmâ biwiyenŋe ki kârikŋe otmâ manmai. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat ki mansai.

¹⁸ Anitâŋe nine nanne baratne sâm lohimbi meyekmâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu manmaiŋe yâkât den ki loŋgâem orotmeme bâleŋe tâtâem otmai ya nâŋgâmain. Yâhâmâ Anitâ nanŋaŋe tihityenŋe otmu yanŋak Manman Bâleŋahât Amboŋaŋe mem ge katyekbe sâm pâpŋumap.

¹⁹⁻²⁰ Lohimbi belâŋen manmaiŋe Manman Bâleŋe Amboŋahât amutgen manmâ hiliwahonomaihât pat manmai. Yâhâ nenâmâ Anitâ nanŋaŋe tihitenŋe otbe sâm himbimâmbâ giop. Nenŋe yâkâlen biwinenŋaŋe kepeimunŋe Anitâ Manman Kârikŋahât Amboŋaŋe yakât pat kuningimu mansain. Yawu manmunŋe nâŋgân nâŋgânnenŋe keterakningimu Anitâ Bulâŋe Amboŋahât topŋe nâŋgâmain. Otmu yâkât wâtŋan kinmâ topŋe tipinŋe nâŋgâmain ya wangim topŋambâek nâŋgânom. Otmu Anitâ yet nanŋe Yesu Kiristo orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmain ya nâŋgâmain.

²¹ Den bâinŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe Anitâ yet Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim manmai. Yawu gârâmâ yeŋe yâk betyotgom âlâhâlen biwiyenŋe ki katnomai. Yawu.

Nâ bukuyenŋe,
Yoane

2 Yoane Yoaneŋe ekap betŋan kulempuop.

O bukulpine,

¹⁻² Yeŋe Kiristo Bulâŋe Amboŋahâlen biwiyenŋe kepeinjetâ Anitâŋe yâkât pat kuyiŋgimu mansai. Nenne yâk orop biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmâ yâhâmbisâin. Yakât otmâ nâ kunyeŋe manmâ galempongom mansanŋe, nâŋgâyiŋgim ekap yu kulemgum katiŋgian. Otmu lohimbî nombotŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mansainŋe gurâ nâŋgâyiŋgiai.

³ Awoŋnenŋe Anitâŋe nanŋe Kutdânenŋe Yesu Kiristo orop nâŋgâningim tihitnenŋe otmutâ biwinenŋe sânduk sâekgât nanŋan. Yawu otningimutâ yâk yetgât wâtetŋan kinmâ den bulâŋeâk alahum buku oraŋgim mannom.

Biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋgim mannom.

⁴ Nenne Kiristohât den bulâŋe lâum mannomgât Anitâ Awoŋnenŋe sâam kalop. Yakât otmâ yeŋgâlen gâtŋe nombotŋe Kiristohât den tiŋâk lâum mansai ya yekmune âiŋoŋgo otmu heronŋe nâŋgâyiŋgiman.

⁵⁻⁶ Yakât otmâ yuwu sâamune nâŋgâŋet. Yen kerekŋe biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋgim manmâ yâhânomaihât emelâk den kâsikum yiŋgimune nâŋgâwi. Den kâsikum yiŋgiwan ya yiwerenŋe yawuâk kulemgum katiŋgian. Yakât otmâ nenŋe yen orop yawuâk biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu Anitâhât den lâum buku oraŋgim manmâ yâhânom.

Lok perâkŋe yeŋgât sâop.

⁷ Lok perâkŋe yeŋgât yuwu sâamune nâŋgâŋet. Lok perâkŋe dondâhâlâkŋe Kiristohât lohimbî nengâlen torokatbi. Yamâ nenŋe yâk orop biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu manbin. Yawu manbin ya pilânenekmâ ari yuwu sâam lohimbî ekyongomai. “Lohimbî nengât tihitnenŋe olâkgât Anitâŋe Yesu Kiristo himbimâmbâ ki hâŋgângumu giop. Yâhâmâ lohimbî nen yuwuya,” yawu sâam Yesu mem ge katmai.

⁸ Yâhâ nenŋe Kiristohât den pat âlepŋe kâsikum yiŋgimunŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkât âi meŋetâ, manman âlepŋahât bulâŋe âlâlâ teteyiŋgimu mansai. Bulâŋe ya yawuâk teteyiŋgim yâhâwuapgât biwiyenŋe galemahom mannomai. Yawu otmâ yâkât âi tiŋâk mem mannomai otmuâmâ sâp patoen yakât hâmeŋe Anitâŋe dopyenŋan ikŋiâk ikŋiâk yiŋgimu menomai.

⁹ Lohimbî nombotŋe bukulpineŋe den kâsikum yiŋgimai yan Kiristohât den bulâŋe yakât andemŋe wangim yeŋe nâŋgân nâŋgân torokatmai. Lohimbî ya yeŋgât nâŋgâmunŋe yâkŋe Anitâ orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmai yawu otmap. Yâhâ lohimbî nombotŋe âlâŋeâmâ Kiristohât den tâŋ tâŋâk kâsikum yiŋgimai. Ya yeŋgât nâŋgâmunŋe yâkŋe Awoŋnenŋe Anitâ yet nanŋe Yesu Kiristo orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmai yawu otmap.

¹⁰ Yakât otmâ lohimbî âlâ me âlâŋe yeŋgâlen taka Kiristohât den andemŋe wangim âlâ kâsikum yiŋginomai yamâ emetyenŋan ki dâim yâhâ katyekmâ sot um yiŋginomai. Me ki heronŋe otyiŋgim yâk orop den huhunomai.

¹¹ Yâhâ heronŋe otyiŋgim yâk orop den huhunomai otmuâmâ yâkŋe den perâkŋe lohimbî kâsikum yiŋgimai yakât matŋe Anitâŋe yâk yiŋgiwuap ya yen gurâ yawuâk yiŋgimu menomai.

Den bâiŋe sâm hâreop.

¹² Nâŋgân nâŋgân âlâlâ biwinan tap ya hârohâk kulemgum katyîŋgimbâm yamâ nâŋgâmune umatŋe otmu pilâm den pâŋe tâlâwâk yu kulemgum katyîŋgian. Yâhâ hâmbâi nâŋe yeŋgâlen takamune eŋaknom yanâmâ den yu torokatmâ alahum heronŋe nanŋaŋŋinomgât nanŋan.

¹³ Otmu Anitâŋe kapi yu ambolipŋe meyekmâ Kiristohât pat kuyîŋgimu manmai yanŋe orowâk nâŋgâyîŋgian.

Nâ bukuyenŋe,
Yoane

3 Yoane Yoaneŋe ekap kalimbuŋe kulemgum.

O bukune Gaio,

¹ Nâŋe Kiristohât lohimbi yengât kunyeŋe manmâ nâŋgâyingim yâkât den kâsikum yingim gan. Otmu gâ gurâ yawuâk den kâsikum gihim biwinanŋe kepeihekmâ manmâ gan. Yakât otmâ ekap yu kulemgum katgihian.

²⁻⁴ Gâŋe biwihe galemahom heŋgeŋgum Kiristohât den tinâk lâum yâkât mâtâp tâŋ tâŋâk watmâ gat. Yakât bukulipnenŋe nombotŋanŋe taka gâhât den pat eknohoŋetâ nâŋgâm heronŋe dondâhâlâk otban. Yawu gârâmâ sâp âlâen den pat nâŋgâman yan yawu ki otman. Yawu mansat yakât nâŋgâm yuwu sâm gâhât Anitâ ulitguman. “O Awonŋ, gâŋe Gaio nâŋgâwanŋirâ umatŋe âlâ kakŋan ki yâhâwuap. Yawu otmâ hâk sânduhânâk manmâ yâhâwuapgât nâŋgâm ulitgohan.” Yawu sâm gâhât Anitâ ulitguman.

Yoaneŋe bukune Gaio mepaeop.

⁵ Nâŋe kapi yu ambolipŋe lok nombotŋe hoŋ hâŋgânyongomune gâhâlen takawi. Takawi sâp yan gâŋe Kiristohât den lâum manmat yakât nâŋgâm dâiyekmâ emelan katyekmâ sot um yingion.

⁶⁻⁷ Otmu purik sâm takawi yan Kiristohât lohimbi nengât sennentan kinmâ buku otyingion yakât den pat eknongonŋetâ nâŋgâm heronŋe nâŋgâhihiwin. Otmu nâŋe âlâkuâk hoŋ hâŋgânyongomune pâku lohimbi kapiŋe kapiŋe manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepŋe ekyongom mansai. Den pat ekyongom mansai yakât hâmeŋe ninginŋet sâm ki ekyongonmai. Yawu gârâmâ nep mem mannomai yaŋe gâhâlen takanŋetâ tatmâ yapâ mâtâp meyingirâ pilâm âlâengen ari nep menomai. Yawu otyingirâ Anitâŋe nâŋgâhihimu ârândânŋ otbuap.

⁸ Nen Kiristohât lohimbi wosapâ me wosapâ manmainŋe lok yawuya yengât nâŋgâyingim senŋe âlâlâ tânyongonom. Yawu otyingimunŋe yâkŋe Kiristohât den pat sâm haok tuhuŋetâ liŋgarakmâ ariwuap.

Dioterepe yet Demetirio yâk yetgât sâop.

⁹ Otmu yeŋe gurâ yawuâk lok yawuya yengât nâŋgâyingim senŋe âlâlâ tânyongonŋetgât den tâlâwâk kulemgum katyingimune ekbi. Yâhâ yengâlen gâtŋe lok âlâ, kutŋe Dioterepe, yâkŋe ikŋahâk lohimbi yengât kunyeŋe manbe sâm nâhât den kakŋan sâmap.

¹⁰ Otmu imbiâk nâhât den belângen sâmap. Nâŋe lohimbi hâŋgânyongomune yengâlen takanŋetâ ki buku otyingimap. Otmu bukulipŋanŋe buku otyingimai sâm kuyingim topŋe âlâlâ mâŋgâeyekmap. Yakât otmâ nâŋe sâp âlâen yengâlen takawom yanâmâ yâkât orotmeme bâleŋe sâm aran yu lohimbi senyenŋan kinmâ sâm tetemune nâŋgânmai.

¹¹ Bukune, yuwu sâmune nâŋgâ. Dioterepeŋe otmu bâlemap yawu ki otbuat. Lohimbi âlâ me âlâŋe orotmeme bâleŋe tâtâem otmai ya yekmunŋe Anitâhâlen biwiyeŋanŋe ki kepeimai yawu otmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâŋe orotmeme âlepŋeâk otmai ya yekmunŋe Anitâhâlen biwiyeŋanŋe kepeimai yawu otmap. Yakât otmâ gâŋe gurâ orotmeme âlepŋeâk otmâ yâhâwuatgât nanŋan.

¹² Yâhâ bukunenŋe âlâ, kutŋe Demetirio, yâkŋe târârâhâk manmap. Otmu yâkât manmanŋe ekmâ nen Kiristohât lohimbijŋe nâŋgâwangim mepaemain. Nâŋe den ki meman ya nanŋat. Yakât otmâ den yan yu nâŋgârâ bulâŋe otbuap.

Den bâiŋe sâŋ hâreop.

¹³ Nâŋgân nâŋgân âlâlâ biwinan tap ya hârohâk kulemgum katgihimbâm yamâ nâŋgâmune umatŋe otmu pilâm den pâŋe tâlâwâk yu kulemgum katgihian.

¹⁴ Yâhâ sâp ki kâlep otmuâk gâhâlen takamune enâkmâ den alahuromgât nanŋan.

¹⁵ Biwihe huruŋ sâmu manbuatgât nâŋgâm Anitâ ulitguman.

Bukulipyenâŋe orowâk nâŋgâhihiain. Otmu bukulipnenŋe gâ orowâk man-sai ya yenŋat gurâ nâŋgâyinŋiain ya ekyongowuat.

Nâ bukuyeŋe,
Yoane

Yut

O bukulpine,

¹ Awonnenne Anitâne wawaeyekmâ mem hewewen tuhuyekmu Yesu Kiristohâlen biwiyene katbi. Yawu otbi yan Anitâne meyekmâ Kiristone himbimâmbâ âwurem ge meyekbuapgât pat kuyingimu manmai. Nâ Yut, Yakowo imine. Nâne Yesu Kiristo hon bawanngim manman. Yakât otmâ yengât nângâm ekap yu kulemgum katyingingian.

² Otmu yengât nângâm Anitâ yuwu sâmu ulitguman. “O Awon, gâne bukulpine yengât nângâyngim mem hewewen tuhuyekdâ yanâmâ yâk yengât biwiyene sânduk sâmu buku oranngim mannomaihât nângâm ulitgo-hoan.” Yawu sâmu ulitguman.

Lok perâkne Kiristohât den kelanngatminiwi.

³⁻⁴ Bukulpine, yuwu sâmune nângânet. Anitâne yen orop manman kârikjahât pat kuningiop. Pat kuningiop yakât bulâne menom sâmu girawu mannetâ yekmu ârândân otbuap yakât topne kulemgum katyingingian. Yawu gârâmâ emelâk lok nombotne Anitâhât nângânetâ gemu bethanngim topyene kurihiakmâ yengâlen torokatbi. Yengâlen torokatbi yapâek yu ya eknâlem tepyene yahatmu otmâ hilipgum gai. Yawu otmâ eweakmâ tosa ya kârâm Kiristohâlen pilâm yuwu sâmai. “Kiristone girem den yapâ holannehop. Yakât otmâ nenne engatnenneâk watmâ yu ya ihilâk otnom,” sâmai. Yawu sâmai yan Kutdânenne Kiristo Tihit tihit Amboje yâk mem ge katmâ yâkât den kelanngatmâ lohimi den perâkne kâityongom engatyan gemai. Yâhâ Kiristone Anitâhât den bulâne nen aposololipne kâsikum ningiop. Otmu nenne den yawuâk yen kâsikum yingim gain. Otmu lok perâkne yengât engatyan gem nângân nângânyene mem hâlim tuhuyingimaihât yene Kiristohât den tâp tâpâk watmâ manngatpâ pepa yu kulemgum katyingingian. Yâhâ lok perâkne matne mem hiliwahonomai yakât emet inânngan Anitâhât hon bawalipnane den kulemguwu.

⁵ Den kulemguwu yakât topne nângâm hennguai. Yawu gârâmâ den ya mem mete tuhum manngatpâ yuwu sâmune nângânet. Kândikum emelâk Isirae lohimbine Aihita hânân umatne kakngan manminiwi. Yawu mannetâ Kutdâne manman âlepnan katyekbe sâmu den ekyongomu nângânetâ bulâne otmu Aihita hân pilâwi. Pilâm taka lok ki manmaiângen manbi yan Anitâne den âlâ ekyongop ya nângânetâ ki bulâne olop. Yakât otmâ Kutdâne matne yingimu mem hiliwahowi.

⁶ Aiop, emelâk embân Anitâhât anelolipnane otmâ hilipngatâ matne yingiop ya yengât yuwu sâmune nângânet. Anitâne anelolipne âi yingimu mewi. Yâhâ anelo nombotnane âi yingiop ya hâkân otmâ pilâwi. Yawu otbi yakât matne nâpumân pilâyekmu ge omon kâlehen tatmâ gai. Yawu tatmâ yâhânetâ sâp pato tetewuap yan den sâmu hâreyingim matne umatne yingimu mem hiliwahonomai.

⁷ Aiop, kapi yâhâp, kutyetne Sotom otmu Gomora, otmu kapi tipi tapi hâlângmâ tatmâ ariop ya ambolipnane anelone otmâ hilipguwi yawuâk otmâ hilipguwi. Yâkne kâwâ konda otmâ orotmeme ki orotne yawu otmâ man-miniwi. Yakât matne kâlâpne himbimângembâ gem pundu sâmu sem gulip tuhuyehop. Sotom otmu Gomora kapi ambolipnane otjetâ bâleop yakât

dopnjeák lok perákñaje orotmeme bâleñe tâtâem otmai. Yawu gârâmâ yâkñe Sotom otmu Gomora kapi yakât den pat nângâñetâ keterakñingimu Anitâñe yeñe orotmemeyeñe bâleñe yakât matñe yawu yingimu menomai yakât topñe nângâmbâi.

⁸ Aiop, Isirae lohimbiñe otbi, otmu anjelo nombotñaje otbi, otmu Sotom otmu Gomora kapi ambolipñaje Anitâhât den kum otñetâ bâleop yakât dopnjeák lok perákñaje yuwu otñetâ bâlemap. Yâkñe aman topñe topñe ekma yakât nângâñetâ yahatmu Kutdâhât den kum kâwâ konda otmai. Otmu Anitâhât anjelolipñe ikñe orop himbimân tatmai ya yengât nângâñetâ gemu sâm bâleyingimai.

⁹ Otmu anjelolipñe yengât kunyeñe, kutñe Mikae sâm, yâkât wâtñe pato tatbañgiap. Yawu gârâmâ emelâk tâmbânenne Mose muop. Mumu Mikaeñe hangawe sâm otmu yanâk Satan orop nekamân olowot. Yawu otmutâ Mikaeñe Anitâ ewewañgim Satan yuwu sâm hârewañgiop. “Anitâ ikñak matñe gihiwuap.” Yawu sâop.

¹⁰ Anitâñe songo bau otmu nâi seloñ topñe topñe kalop ekmain yamâ umut biwiyenye bia. Yakât dopnjeák lok perákñaje umut biwiyenye bia yawu manmai. Yâkñe yu yakât topñe nângâm pâpgum ihilâk sâm bâlemai. Otmu yu ya ekñâlem ihilâk otmai yañe manmanyenye mem bâleyekmu mansai.

¹¹ Yawu otmai yakât Anitâñe matñe amokñan yingimu menomai. Emelâk lok âlâ, kutñe Kain, yâkñe imiñahât nângâm bâleop yakât dopnjeák lok perákñaje lohimbi nângâm bâleyingimai. Otmu emelâk lok âlâ, kutñe Bileam, yâkñe hâmeñe membom nângâm Isirae lohimbiñe otñetâ bâleâkgât sait kakyenjan pilawe sâm olop. Yakât dopnjeák yâkñe hâmerjahâlâk nângâm Kiristohât den kelangatmâ lohimbi kâsikum yingimai. Otmu emelâk, lok âlâ, kutñe Kora, ikñahât nângâmu yahatmu Mose mem ge katbe sâm olop yakât dopnjeák lok perákñaje Kiristohât aposololipñe nen mem ge katnenekne sâm oai. Yakât Anitâñe matñe amokñan yingimu mem hiliwahonomaihât pat kuyingimu mansai.

¹² Otmu yen menduhuakmâ sot nemai yan yengâlen torokatmâ to kârikñe nem biwiyenye hâlim otmu otñetâ bâlemu anjun yingimai. Yawu otmâ yenhâlâk nângâñetâ yahatmu otmâ hilipgumai. Ya yengât topyene nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Elem kârikñe mem emet mem mañgumap yamâ gelâk ki gemap. Otmu kâpi kâmetmain yañe esen yambuñajak pato otmap yamâ bonñe âlâ ki kinmap. Yakât dopnjeák lok perákñaje den âlango lohimbi ekyongomai ya nângâñetâ den yañe buku ki meyingimap. Otmu kâpi ya hârâtñe kum pilâmunñe hâlâlâlñe sâmu lâum menduhum katmâ kâlâwân umunñe semap. Yakât dopnjeák Anitâñe lok perákñe matñe umatñe yingimu hem kâlâwân kioñnomai.

¹³ Otmu siru memu saru pato pilâmap yan saru tuj sâmu gaharañe tetemu ekmain. Yakât dopnjeák lok perákñe yengât orotmemeyenye bâleñe tetemu anjakmai. Otmu omoñe pitu kinmu ekmain ya omoñeák tetembisâpgât Anitâñe kalop. Yakât dopnjeák lok perákñe yengât nângâm Anitâñe omoñe bâleñan tatmâ yâhâmbisâihât pat kuyingimu manmai.

¹⁴ Otmu emelâk lok âlâ, kutñe Enoko, Aramgât sen ya tetem ganjetâ ganjetâ komot nombolân yâhâp olop yan teteop. Yâkñe emelâk emet inânñan lok perákñe yengât yuwu sâop.

“Sâp pato tetewuap yan Kutdâñe anjelolipñe kiñgitñe orowâk meyekmu himbimâmbâ genomai.

15 Himbimâmbâ genomai yan Kutdânenŋaŋe lohimbi kerek nengât biwinenŋe ekmâ sâŋ hâreningim otmain memain yakât matŋe dopnenŋanâk kâpekningiwuap. Otmu lohimbi nombotŋaŋe kunyeŋe kârikŋe otmu Anitâhât den kakŋan sâmai, otmu nombotŋaŋe yâkât den kum orotmeme bâleŋe tâtâem otmai yâhâmâ matŋe amokŋan yingimu menomai.” Yawu sâop.

16 Lok perâkŋaŋe yeŋe eŋgatyeneâk watmâ yu ya otŋetâ bâlemap. Yawu otmâ yenjahât nâŋgâŋetâ yahatmu hâkyeŋe mepaemai. Otmu lohimbi nombotŋaŋe nâŋgâyinginetâ yahatmu senŋe âlâlâ tânyongonŋetgât mem lohotŋe tuhuyekmai. Otmu orotmeme bâleŋe otmai yakât huhopŋe yamâ umatŋe âlâlâ kakyenŋan yâhâmap. Yawu teteyingimap yan yakât sâŋ guhuŋmâ tosa yu lohimbi nombotŋe yeŋgâlen kârâm pilâmai.

Girem den ekyongop.

17 Bukulipne, yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Emet inânŋan Kutdânenŋahât aposololipŋaŋe lok perâkŋe yeŋgât nâŋgâm den yuwu sâŋ yen ekyongowi ya mem biwiyenŋan katmâ nâŋgâm manŋetgât nanŋan.

18 Den yamâ yuwu sâwi. Sâp pato tâlâhuwuap yan lohimbi nombotŋaŋe yeŋe eŋgatyeneâk watmâ Anitâhât den kum yu ya ekŋâlem otmâ hilipgunomai. Yawu otŋetâ Anitâŋe yakât matŋe yingiwuap sâŋ yeŋe ekyongonomai. Yawu ekyongonŋetâ nâŋgâŋetâ porap otmu yeŋgât den kakŋan sâŋ senyenŋan genomai.

19 Yawu gârâmâ sâp yiwerenŋe yuâmâ yâkŋe biwiyenŋe alitŋetâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe nâŋgân nâŋgân âlepŋe âlâ biwiyenŋan ki katmap. Yawu otmâ loggât nâŋgân nâŋgân tâŋât watmâ Kiristohât lohimbi yeŋgât eŋgatyenŋan geŋetâ hionakmai.

20-21 Yâhâ yenâmâ Anitâhât den bulâŋe kâsikum yingimunŋe nâŋgâwi. Den ya tiŋâk lâum yakât amutgen manŋetâ tihityenŋe otbuap. Yawu otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewenŋe tuhuyekmu bukulipyenŋe yeŋgât nâŋgâm Anitâ ulitgum mannomai. Otmu sâp pato tetewuap yan Kiristone âwurem ge meyekmu Anitâŋe yekmu ârândâŋ otmu umam sâyingim manman kârikŋan katyekmu mannomai. Yakât nâŋgâm bukulipyenŋe orop Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mambotbanŋim mannomai.

22 Otmu lohimbi nombotŋaŋe Anitâhât den nâŋgâm biwi yâhâp otmai. Lohimbi yawuyamâ lohotŋanâk otyingim den kâsikum yinginomai. Yawu otyinginetâ nâŋgâŋetâ keterakyingimu yanâmâ yâkŋe Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim mannomai.

23 Yâhâ lohimbi nombotŋe âlâ yeŋgât nâŋgâm den âlâen hâum sâŋmune nâŋgâŋet. Bukunenŋe âlâhât emet semu imbiŋe naomŋe meyekmu in yawu hânân kionnomai. Yakât dopŋeâk sâp patoen lohimbi nombotŋaŋe hem kâlâwân kionmai hât Kiristohât den kâsikum yinginetâ nâŋgâm yâkâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim mannomai.

Yâhâ lohimbi nombotŋe âlâŋeâmâ biwiyenŋe kârikŋe otmu orotmeme bâleŋe otnehâlâk nâŋgâm manmai. Lohimbi yawuya yeŋgât nâŋgâm tepyenŋe nâŋgâyinginomai. Yawu gârâmâ yâkŋe otmai yawu ki otnomai.

Anitâ mepaeop.

24-25 Ambonenŋe Anitâ yahat yahatŋe embâŋâmbâek tat tat kârikŋe tatmâ gaopŋak tatmâ gamap. Otmu tatmâ yâhâmbisâp. Yeŋe manman bâleŋahât paŋgonŋan kionmai hât Anitâ wâtgât Ambonŋe tihityenŋe otmu Yesu Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mannomai. Yawu manŋetâ meyekmâ nine

nanne baratne koko salek sâṁ ikṛe laṅṅinṅe himbimân tap yan katyekmu
heronṅe kakṅan manmâ yâhâmbisâi. Yakât nâṅgâm heronṅe nâṅgâwanṅim
mepaem yâhâmbisâin. Ya bonṅanâk.

Nâ bukuyeṅe,
Yut

Hâmbâi tetewuap yakât den.

Yesu Kiristoŋe yu ya teteningiwuap yakât topŋe sâŋ teteop.

¹ Nâ Yeweri nanŋe, Yoane. Anŋoânâk Yesuŋe hoŋ bawalipŋe 12 nen menenehop. Nâ yâk yengât komolân gâtŋe nâŋe pepa yu kulemgum katyiŋgian. Yakât topŋe yuwu.

Anitâhât biwi nâŋân nâŋânŋan tatmap yapâ Yesu Kiristoŋe den yu nâŋgâmu bulâŋe otmu aŋeloŋe âlâ hâŋgângum yuwu sâŋ ekuop. “Nâhât komot anŋoân den yukât topŋe sâŋ ekyongowan yamâ sâp yiwerenŋe yu sâŋ tetekŋan tuhumi yu ekgohowe. Ekgohomune pesuk sâmu yâkŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât gâ hâŋgângohomune hânân ge sâŋ tetem ekyongowuat.” Yawu sâŋ hâŋgângumu gem nâhâlen den yu sâŋ teteop.

² Sâŋ teteop yakât topŋe yuwu tap. Yu me ya hâmbâi tetewuap yakât Anitâŋe sâŋ kalop ya sâŋ tetem yen Yesuhât komot galemŋe mansai yuwu sâŋ ekyongomune nâŋgâŋet.

³ Sâp pato utâpŋuap. Yakât otmâ yenŋe yen yu me ya tetewe sâŋ oap yakât den yu sâlikumâmâ Yesuhât komot sâŋ tetem ekyongonomai. Otmu lohimbî nombotŋaŋeâmâ den yu nâŋgâm lâum mannomai yamâ Anitâŋe mâmâŋe otyiŋgimu heronŋe otmâ mannomai.

Yesu Kiristo yâkât topŋe

⁴⁻⁶ Nâmâ Yoane. Nâŋe Asia hânân Yesuhât komot kapi nombolân yâhâp ya yengât pepa yu kulemgum katyiŋgiwoman. Yakât yen sâlikum topŋe nâŋgânomai. O Bukulipne, yengât nâŋgâm nâŋe Anitâ yuwu sâŋ ulitguman.

“O Anitâ, gâ tatmâ gaon, tatmâ gat, yanak tatmâ yâhâwuat. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heak ya gâhâlen tatmap yanŋe Asia hânân kapi nombolân yâhâp tatmâ arap ya ambolipŋe mâmâŋe otyiŋgimu yengât biwiyenŋe sânduk sâmu manŋetgât nâŋgâm mepaeheksan. Anitâ gike engatgeâk nange hâŋgângurâ ge gâhât tem lâuhihim kinmâ topge sâŋ teteop. Sâŋ tetemu lohimbî nombotŋaŋe ekŋetâ bâlemu kuŋetâ muop. Otmu yanak mumuŋambâ yahatnomgât mâtâp anŋoân mem kusâŋningiop. Mumuŋambâ yahatmâ hânŋe hânŋe lok kutdâ topŋe topŋe mansai yengât kunyenŋe tatmap. Yawu tatmap gârâmâ lohimbîŋe yâkâlenâk biwiyenŋe kepeim manmâ yâhânomai yanâmâ himbîngât pat kuyiŋgiop yakât bonŋe ya menomai. Yawu.” Yawu sâŋ yengât nâŋgâm Anitâ ulitguman.

Otmu Yesuhât topŋeâmâ yuwu. Yâkŋeâmâ nengât tepŋe dondâ nâŋgâningimâp. Yawu nâŋgâningim Anitâŋe âi sâŋ wanŋoŋ ya biwiŋaŋe kepeim manmâ nengât tosaŋât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Mum yahalop. Yakât otmâ biwinenŋe yâkâlenâk kepeim manmunŋe himbîngât pat kuniŋgiop. Yakât nâŋgâm nen anŋun ki otne. Anitâ tâŋ tâŋâk mepaem ulitgum manmâ yâhânehât Yesuŋe mâtâp mem kusâŋningiop. Otmu Yesuŋe mâmâŋe otningimu Anitâhât tem lâum âiŋe tuhumi yâhânehât mâtâp ya gurâ yawuâk mem teteningiop. Yâhâmâ Laninŋe otmu Wâtgât Ambonŋe. Yakât otmâ mepaem manmâ yâhâmbisâin.

⁷ Bukulipne, yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Yesuŋe elem kulewonŋon kakŋambâ âwurem gewuap. Gemu yan lohimbî nombotŋaŋe kasa otbâŋgim mem tuhuwiŋe ekmâ isem matŋe yiŋgiwuapgât tep bâle nâŋgânomai. Otmu lohimbî

nombotŋe yâk yengâlen torokatmâ yâkât kasa manmai ya gurâ yawuâk isem tep bâle nâŋgânômai. Ya bonŋanâk.

⁸ Anitâ Ambonenŋe yâhâmâ emelâk embânân hân himbim ki kândikyotgop yapâek tatmâ gaop. Otmu torokatmâ tatmâ yâhâwuap yakât kakŋan tatatŋe pesuk sâwuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ yâhâmâ wâtŋe pato nandoroŋe tatbŋagiap. Otmu Anitâŋe yuwu sâop. “Nâŋe sâmunne hân himbim âliwahap topŋe topŋe ki tete tetenambâ teteheop. Otmu yâhâpŋe sâmunne biatbuapgât dop gurâ tatnihiap.” Yawu sâop.

Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Yoanehât biwiŋe mem purik pilâmu ehop.

⁹ Bukulipne, yenâmâ Asia hânân Yesuhât komot mansai. Yeŋe Yesuhât den pat âlepŋe sâm lohimbi ekyongonjetâ, lok nombotŋe nâŋgânetâ ki ârândân otmu, mem ge katyekne sâm mem bâleyekmai. Otmu nâ gurâ yawuâk mem bâlenekmai. Yawu otningiŋetâ nenŋe ki lohotŋe otmâ kinmain. Yawu otmâ sâp ârândânâk Yesuhât lau lâum kinmâ hoŋ bawangim gamain. Otmu nâŋe Yesuhât den pat ya lohimbi ekyongomune yawuâk lok nombotŋe gurâ nâŋgânetâ bâlemu nâ menekmâ mâtuŋa âlâ, kutŋe Patimo sâm, yan katnekŋetâ mansan.

¹⁰ Manmune Sande âlâen Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge biwine mem purik pilâop. Yawu otmu den kârikŋe isemu nâŋgâwan. Yâhâ den nâŋgâwan yamâ lâmun kunmain yakât dopŋe bia, ya wangim isemu nâŋgâwan. Otmu yuwu sâm eknohop.

¹¹ “Yoane yu me ya senŋan yiwerenŋe tetemu eksat. Yawu gârâmâ gâŋe pepa mem kulemgum katdâ Asia hânân kapi tipi tapi nombolân yâhâp tai ya yengât dopyen arimu sâlikum nâŋgânômai. Kapi yamâ kutyeŋe, Simirina, Epeso, Peahamon, Tiataria, Sariti, Pilarepia, Laorika yawu. Pepa yu yengât kulemgum katdâ arimu ekmâ sâlikum nâŋgânômai.” Yawu sâm eknohop.

¹² “Den yu âlâŋe eknohoap” yawu sâm enŋatne kakŋambâ olelem lambe nombolân yâhâp goliŋak tuhuwi yan sem kinmu ekban.

¹³ Otmu ya yengât hohetyenŋan lokbân kundenne yawuya kinmu ekban. Otmu sâŋum kaok âlâ hârândânâk mânunakmâ kinop. Yâhâ enŋatŋanâmâ kâiput kâlep goliŋak tuhuwi ya âmbâkum kinmu ekban.

¹⁴ Yâhâ somotŋe yamâ iwit iwit pato elembân kaok ekmain yawuya. Yâhâ senŋe yamâ kâlâp nimbilamŋe yawuya.

¹⁵ Yâhâ kâiŋe yamâ kât sem hiŋ hurunduŋ sâmap dop yawuya. Yâhâ denŋe munŋeâmâ to tâlâm pato yerâm kinmu munŋe nâŋgâmain yawuya.

¹⁶ Otmu pitu nombolân yâhâp ya bātŋe bonâŋen mem kinop. Otmu lauŋambâmâ tetewet konohâk yamâ sātŋe nombot nombot nelaŋ nelaŋ ya ge kinop. Yâhâ kun kundenne yamâ sikop hâumu irik irik sâmap dop yawuyenŋe laŋimŋe pilâop.

¹⁷ Yawu tetem kinmu ekmâ kiŋgitnahât otmâ kâiŋe topŋan ba pare pare otmâ mum yawu iwan. Yawu imune lok yanŋe bātŋe bonâŋen mem katnekmâ yuwu sâm eknohop. “Kâmbuk, kiŋgitgahât ki ot. Hâlihâk kindâ topne sâm tetem ekgohowe.

¹⁸ Anŋoân embânân Anitâŋe hân himbim ki kândikyotkop yapâek tatmâ gawan. Otmu lok otmune yanak benŋe nohoŋetâ muwan. Otmu mununambâ yahatmâ tan. Otmu tatmâ yâhâmbisân. Nâmâ manman kârikŋe amboŋe. Yakât otmâ yâhâpŋe mumbongât dop âlâ ki tap. Manman kârikŋe manmâ yâhâwom. Yawu gârâmâ lohimbi torokatmâ manŋet me hiliwahonŋet

yakât nâje konok sâmunne pesuk sâwuap. Otmu lohimbi nombotje mum hemgât pat oai yâk holanyekbom me hemân hâpunyekbomgât dop ya gurâ yawuâk. Yamâ nâhât wahap. Topne yawu.

¹⁹ Otmu nâje sâp yiwerenahât me hâmbâihât tetewuap yakât topne kerek sâm tetewe. Sâm tetemune kulemgum metemâmâ pepa yu kapi nombotje yu tete tatmâ arai ya yengâlen kerehâk katdâ arimu ekmâ nângânet.

²⁰ Otmu bâte bonângen pitu nombolân yâhâp meyekmune yeksat yakât topne yuwu sâm tetemune nângâ. Pitu nombolân yâhâp yamâ kapi nombolân yâhâp ambolipnaje nâhât komot mansai ya yengât anjelo umutyenjanâk âlâku konok konok. Otmu lambe nombolân yâhâp golinjak tuhum katjetâ sem tap yamâ nâhât komot kapi nombolân yâhâp ya.” Yawu sâop.

2

Epeso kapi ambolipnje yâk yengât sâm kalop.

¹ Yesune yuwu sâm tetem eknohop. “Yoane, gâje Epeso kapi ambolipnje yengât yuwu kulemgum katyinjirâ ariâk. Nâ Yesu. Bâte bongen pitu nombolân yâhâp mem kinsan. Otmu lambe nombolân yâhâp golinjak tuhum katjetâ sem tatmap ya yengât hohetyenjan galem kinmâ bam gaman.

² Nâ yengât manmanyene ya kerehâk nângâmune âlepne nanje oap. Lok bâleje, lok perâkne yengâlen taka yuwu sâm kâityongowi. “Yesune âi sâm ningiop ya tuhum mansain.” Yawu sâm yen kâityongom yengâlan torokatne sâm takawi. Yawu sâm takanjetâ yapâ gâtjnaje umatje topne topne teteyinjio. Yakât yeje yâk yengât topyene ekjetâ ki ârândânj olop yakât otmâmâ watyekbi. Ya nângâmune âlepne nanje oap.

³ Otmu yenâmâ lok bâleje yaje yengâlen torokatne sâm otjetâ yanâmâ yeje nâhât tem lâum sâtgum manmâ gawi. Otmu nâhât den nângâm ki hâkân otbi. Yakât nângâmune âlepne oap.

⁴ Yawu gârâmâ den âlâ yuwu sâmunne nângânet. Biwiyenjan tap ya ekmâ nângâmune ki ârândânj oap. Anjoân embânân Anitâhât den pat âlepne nângâm yanâmâ nâhâlen biwi nângân nângânyenjanje kepeim manbi. Yâhâ sâp yiwereneâmâ biwi yenaje pâlâmje otmâ mansai.

⁵ Yâhâ anjoânâmâ biwiyene nâhâlen katmâ denne lâum manbi ya yawuâk torokatmâ manjetgât nanjan. Yawu gârâmâ yeje denne ki lâum mannomai yanâmâ sâmunne yengât hohetyenjanbâ lambe lanjnje hindakmâ yengâlen omoj sahakbuap.

⁶ Otmu nângân nângân âlâ nângâm gawi ya nângâmune âlepne oap. Komot âlâ, kutylene Nikolao sâm, yâkneâmâ yuwu sâmai. “Âlepne, orotmeme ihilâk mahilâk otmunje Anitâje nenekmu ârândânj otnap. Yakât denne bia.” Yawu sâmai. Yamâ yengâlen takamâmâ yawu otjetgât sâm kendâyinjinetâ yeje hâkânj otmâ watyekbi. Nâ gurâ yawuâk yâk yengât nângâm hâkânj otmâ manman. Yawu gârâmâ yeje yâk yawu otyingiji yakât nângâmune ârândânj oap.

⁷ Yengât hohetyenjan gâtje âlâ me âlâje lohotje ki otmâ nâhât den lâum manmai. Yakât otmâmâ munomai sâp yanâmâ âlepne nâje sâmunne Anitâhât kalamân manmangât nak âlâ kinsap yakât kehetje nemâmâ yaje tânyongomu manman kârikjan yan torokatmâ manmâ yâhânomai. Otmu Epeso kapi ambolipnje yen Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakje den sâm

tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât yen nângâm henjengum manmâ yâhânomai.” Yakât yawu sâop.

Simirina kapi ambolipnje yâk yengât sâm kalop.

⁸ Otmu Yesuŋe ikŋe komot Simirina kapi ambolipnje mansai yâk yengât yuwu sâm eknohop. “Lohimbiŋe Simirina kapiân manmâ biwi nângân nângânyeŋe nâhâlen katmâ mansai yamâ gâŋe den yuwu kulemgum katyiŋgirâ ariâk. Nâmâ Yesu. Anjoân embânân Anitâŋe hân himbim ki kândikyotkop yapâek tatmâ gawan. Otmu yawuâk tatmâ yâhâwom. Otmu mumune yan hân kâlehen katneki. Nâŋe yapâ yahatmâ tanŋe yuwu sâm tetemune nângâŋet.

⁹ Yengât kasalipyeŋe yen mem bâleyekmâ kombo meyiŋŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ âlâlâhât pâin guin otmâ gai. Ya nanŋan. Otmu nâŋe mâmâŋe otyiŋgimune nâhâlen biwi nângân nângânyeŋe kepeim manmâ gaŋetâ yakât nâŋe matŋe âilonŋo yiŋgiwongât emelâk ya sâm katban. Otmu Yura lok nombotŋe yengât sâm bâleyiŋgiwi. Ya gurâ topŋe nanŋan. Yawu gârâmâ yâkŋe Anitâhât pat bulâŋe ki mansai. Yâhâmâ lok bâleŋahât pat oai.

¹⁰ Otmu umatŋe âlâlâ yuwu yawu teteyiŋgiwuap yakât kiŋgityeŋahât ki otnomai. Yakât topŋe yuwu sâmune nângâŋet. Satangâlen torokatmâ manmâ bâleŋahât pat mansaiŋe yen biwiyeŋahât topŋe ya nângâne sâm mem âlâlâ tuhuyeknomai. Otmu mumuhât pat kuyiŋŋim nombotŋe mem pâi emetŋan katyeŋeknomai. Yawu otyiŋŋetâmâ yeŋe kârihem kinŋetâ yanâmâ nombotŋeâmâ munomai. Otmu nombotŋe âlâŋeâmâ hâhiwin nângâm sâtŋum mannomai. Yawu otmâ manŋetâ yakât kakŋanâmâ hilâm bâlâk ŋerek otmu yanâmâ pesuk sâyiŋgiwuap. Yâhâ yakât kakŋan yenâmâ hâk sânduhân manmâ yâhânomai. Otmu munomaiŋe mumuŋambâ yahatŋetâ yen kerehâk manman kârikŋan torokatmâ manmâ yâhânomai.

¹¹ Simirina kapi ambolipnje yen Anitâhât Wâtŋat mâmâŋahât Heakŋe den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât yen yukât topŋe nângâm henjengumomai. Nângâm henjengum nâhâlenâk biwiyeŋe kepeim manmâ yâhâm yâhâpŋe munomaihât dop âlâ ki otbuap.” Yakât yawu sâop.

Peahamon kapi ambolipnje yâk yengât sâm kalop.

¹² Otmu Yesuŋe ikŋe komot Peahamon kapiân mansai yâk yengât yuwu sâm eknohop. “Lohimbi nombotŋe Peahamon kapiân manmâ biwiyeŋe nâhâlen katmâ mansai ya yengât den yuwu kulemgum katyiŋgirâ ariâk. Nâ Yesu. Tewet sâtŋe nombot nombot nelaŋ nelaŋ yakât amboŋe nâ. Nâŋe yuwu sâmune nângâŋet.

¹³ Kapi ambolipnje yengât manmanyenahât topŋe ya nâ nanŋan. Kapi yanâmâ lok sesengâlâkŋe Satangâlen torokatmâ orotmeme bâleŋe topŋe topŋe otmâ mansai. Yawu otmâ nâhât komolân gâtŋe âlâ, kutŋe Antipatoro, yâkŋeâmâ nâhât tem lâum manmâ yâk yengâlen lohotŋe ki otmâ manop. Ya kuŋetâ muop. Kuŋetâ muop yakât yen kiŋgityeŋahât ki otbi. Yawu otmâ kârihem kinmâ nâhât tem lâum manmâ gai. Ya nângâmune ârândân oap.

¹⁴ Yawu gârâmâ yengâlen gâtŋe nombotŋe orotmeme âlâ yuwu otmai yamâ nângâmune bâleap. Yengâlembâ nombotŋe lok âlâ, kutŋe Bileam sâm, yâkât orotmeme bâleŋe ya watbi. Bileamŋe anjoân lok âlâ, kutŋe Balak sâm, ya ekumu Isirae lohimbiŋe kasalipyeŋe yengât Porom Lâpiohât hotom uminiwi yapâ mem neŋet sâm ekyongop. Yawu otmâ torokatmâ kâwâ konda otŋetgât kendâyiŋgiop. Yawu olop yakât Bileamŋe tosa pato

miop. Otmuâmâ yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe orotmeme yawuâk torokatmâ otŋetgât sâŋ kendâyŋgim mansai. Ya nâŋgâmune dondâ bâleap.

¹⁵ Otmu yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe Nikolao yengâlen torokatmâ ihilâk mahilâk otmâ mansai. Yakât nâŋgâmune yawuâk dondâ bâleap. Yakât otmâ ekyongoŋetâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe nâhâlenâk katŋetâ kinâkgât sâŋ ekyongoan.

¹⁶ Otmu den sâŋ tetean yukât nâŋgâŋetâ gemu bet pilâmâmâ nâhâlen yâhâpŋe taka ki torokatnoma. Yawu otnoma yamâ nâŋe taka kuk otyŋgiwom. Yawu otmâ launan tewet sâtŋe nombot nombot nelaŋ nelaŋ yaŋe nem hilipyongowuap.

¹⁷ Yamâ yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe yâk yengâlen lohotŋe ki otmâ man-noma yâhâmâ mem lâtâpyongom manman kârikŋe yakât sot yŋgimune nem mannoma. Otmu laŋgatyekmâ âlâku ikŋe kutŋe kândâk kândâk kulemgum iri tete osom katyŋgiwom. Kut ya lok âlâ me âlâŋe ekmâ nâŋgânomaiahât dop ki tap. Âlâku ikŋe amboŋan amboŋan ekmâ nanŋanŋinoma.

Peahamon kapi ambolipŋe yen Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe den sâŋ tetem eknohop yu ekyongoan yakât mâmâŋe otyŋgimu den yukât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgunoma. Yakât otmâ yu kulemguwe sâŋ oan. Yesuŋe Peahamon ya yengât yawu sâŋ eknohomu kulemguan.

Tiatira kapi ambolipŋe yâk yengât sâŋ kalop.

¹⁸ Otmu Yesuŋe ikŋe komot Tiatira kapiân mansai yâk yengât yuwu sâŋ eknohop. “Yoane gâ Tiatira yengât ekap yuwu kulemgum katyŋgirâ ariâk. Nâ Yesu, Anitâhât nanŋe. Otmu nâmâ senneâmâ kâlâp kokotŋe laŋ laŋ sâmap yawuya. Yakât otmâmâ nâmâ yohân ekman. Otmu kâineâmâ kâlâp milu umunŋe kâtŋe sem hiŋ hurunduŋ sâmap yawuya. Yakât otmâ kasalipne tâlim hilipyongowom. Topne yawu.

¹⁹ Otmu yengât manmanyenahât topŋe ya nâ nanŋan. Otmu orotmemeyeŋe ya gurâ nâŋgâm metean. Yeŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeiwi ya yawuâk torokatmâ manmâ gai. Otmu biwiyenŋe hikuakmâ buku oraŋgim mansai. Yâhâ lohimbi nombotŋe senŋe âlâhât pâinmâ mansai yâk tânyongoai. Otmu lohimbi belâŋen mansaiŋe mem bâleyekŋetâ yengu yawuâk ki lohotŋe oai. Emelâk orotmemeyeŋe âlepŋe otbiâke yamâ yiwerenŋe oai yuŋeâmâ kândikum gâtŋe ya tâtâem wangim oai yakât nâŋgâm biwine heronŋe oap.

²⁰ Yawu gârâmâ benŋe yengât orotmeme konohâk otŋetâ ki ârândâŋ otmap. Imbi bâleŋe âlâŋe yengât hohetyenŋan kinmâ den perâkŋe kâsikum yŋgimap ya ki watŋetâ ariap. Yâkŋe yuwu sâmap. “Nâ Anitâhât poropete imbi. Yâkât lau lâum denŋe sâŋ tetean.” Yawu sâmap. Yamâ den memap. Emelâk imbi yawuya âlâ, kutŋe Yesewe sâŋ, yâk ihilâk mahilâk otmâ manmâ Anitâhât komot, Isirae lohimbi, mem dâiyekmâ imbilipyeŋe yekmâ ihilâk otŋetgât sâŋ ekyongominiop. Yawu sâŋ ekyongop yaŋe dondâ bâleop. Yâhâ sâp yiwerenŋe yuâmâ imbi âlâ ya hohetyenŋan taka mansapŋe Yesewe olop yawuâk otŋetgât haonmâ kendâyŋgiap. Otmu yâhâmâ kasalipyeŋe yengât Porom Lâpio yakât hotom umai yapâ mem neŋet sâŋ ekyongomap. Ya nâŋgâmune dondâ bâleap.

²¹ Yakât yuwu sâŋune nâŋgâŋet. Imbi yaŋe biwi nâŋgân nâŋgânŋe nâhâlen kalâkgât mambotmâ manmâ gan. Yawu otmune ya hâkâŋ otmâ kârikŋe dondâ oap. Kârikŋe otmâ manmâ orotmemeŋe kiŋgoŋ yamâ ki sâŋ tetem betbaŋgimap.

²² Yakât otmâmâ kundat umatŋe dondâ tetewaŋgimu yan nâŋe ya sâmwawŋmune hâhiwiw nâŋgâm yâhâwuap. Otmu lohimbî nombotŋe yâkâlen torokatbîŋe tosayeŋe ya ki sâmw tetem biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe nâhâlen katmâ mansai yakât matŋe umatŋe dondâ yîŋgimune mem sâtŋum mannomai.

²³ Otmu lohimbî nombotŋe imbi bâleŋe yâkât komolân torokatmâ otbi mewi ya ekŋetâ ârândâŋ olop yamâ nâŋe matŋe yîŋgimune mem hiliwahonomai. Yawu otyîŋgimuneâmâ nâhât komot hânŋan kulemŋan mansaiŋe ekmâ topŋe yuwu nâŋgânomai. “E, Yesuŋeâmâ orotmemenenne me biwinenne girawu tap yakât topŋe ekmâ nâŋgâm ba takamap. Otmu yu me ya otmain yakât matŋe ya tâŋ tâŋâk ningiwuap.” Yawu sâmwâmâ orotmeme âlepŋeâk otmâ mannomai.

²⁴ Yawu yen nombotŋe imbi yukât orotmeme kîŋgoŋ yan torokatmâ ki otmai. Otmu yâkât komolipŋe Satangât topŋe sâmw kusânâ ekyongomunŋe nâŋgâŋet sâmw otŋetâmâ yan yeŋe betyîŋgim mansai. Yakât nâŋgâmune ârândâŋ oap. Yakât umatŋe âlâ ki teteŋgiâkgât nanŋan. Otmu yenâmâ yuwu sâmw ekyongomune nâŋgâŋet.

²⁵ Anŋoânâk nâhât tem lâum torokatmâ manbi. Yawuâk otmâ torokatmâ manmâ gai. Yawu gârâmâ yâhâpŋe yawuâk torokatmâ manmâ yâhâŋetâ nâŋe taka matŋe âlonoŋo yîŋgimune menomai yakât yuwu sâmwune nâŋgâŋet.

²⁶⁻²⁷ Anitâŋe âi sâmw nihim hânŋânnohomu gewan. Gemâmâ wâtŋan kinmâ tem lâuwawŋim gawan. Otmu yakât dopŋeâk yenâmâ âi sâmw yîŋgimune nâhât wâtŋan kinmâ yâhânomai. Otmu sâpw pato tâlâhumu yanâmâ nâŋe mâmâŋe otyîŋgimune kasalipnenŋe kunyeŋe kârikŋe otmâ mannomai ya yongom itit kiom tuhuyeknomai.

²⁸ Yawu otyîŋgiŋetâmâ pesuk sâmwuap. Otmu sâpw patoen yen orowâk heron maron otmâ manmâ yâhânom.

²⁹ Yakât otmâ Tiatira kapi ambolipŋe yen Anitâhât Wâtŋat mâmâŋahât Heakŋe den sâmw tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât otmâ mâmâŋe otyîŋgimu den yukât topŋe nâŋgâm biwiyenŋan katmâ mannomai.” Yawu sâpw. Yesuŋe Tiatira kapi ambolipŋe yeŋât den yu sâmw tetem eknohomu kulemgum katyîŋgian.

3

Sariti kapi ambolipŋe yâk yeŋât sâmw kalop.

¹ Otmu Yesuŋe ikŋe komot Sariti kapiân mansai ya yeŋât yuwu sâmw eknohop. “Yoane, gâ den yuwu sâmwune kulemgum katyîŋgirâ Sariti ambolipŋe sâlîkum nâŋgâm heŋgeŋunomai. Nâ Yesu. Anitâhât Wâtŋat mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otnihimu pitu nombolân yâhâp meyekmâ kinman.

Nâŋe yeŋât manmanyeŋe ekmuŋe ki ârândâŋ otmap. Yeŋe topyeŋe kurihiakmâ lok sensenân orotmeme âlepŋeâk otmâ gai. Yakât otmâ lohimbî dondâŋe yekmâ topyeŋe yuwu nâŋgâm tâpîkuguai. “Main, lohimbî yuŋeâmâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe ya galemai. Otmu yâkŋe yakât pâlâmŋe ki oai.” Yawu sâmai. Yawu sâmai yamâ pâpŋum topŋe ki nâŋgâm sâmai. Nâŋeâmâ biwiyene ekmâ “biwiyene mumuŋe,” yawu nanŋan.

²⁻³ Yenâmâ biwiyene pârâk pilâm ekŋet. Awoŋne Anitâŋe yeŋât manmanyeŋe ya ekmu ki ârândâŋ otmap. Otmu nâku yawuâk ekmuŋe ki ârândâŋ otmap. Manman anŋoânâk manbi yanŋeâmâ himbingât pat kuyîŋgiop ya biatbe sâmw oap. Yen ya biatyîŋgimaw sâmw emelâk anŋoânâk miti nâŋgâm yan biwiyene nâhâlen katmâ orotmeme âlepŋe otmâ manbi ya yawuâk

torokatmâ manñet. Yawu manmâ orotmemeyenê bâleñe ya bet pilâm biwi golâek manmâ yâhâpñe biwi nângân nângânyenê nâhâlen kepeim manñetgât nanñan. Yâhâ ki otnomai yamâ benñe kasalipyenê inâk pârâk sânsânâk taka itit kiom tuhuyingimai yakât dopñeâk nâñe yengâlen pârâk sân sânâk takawom. Sâp yan takawom yakât yenê ki nanñai.

⁴ Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe sambe bia, getek âlâ yanê tipinê âlepñe oai. Yâhâ yen salek salehâk tosa barak mansai yamâ yongonmune nâhâlen torokatñetâ sângum kaok bolan bolan âlâku ikñe kândâk kândâk yingimune hanğalakñetâ nine orop tatmâ yâhânôm.

⁵ Yawu otmâ tosa barak manñetâmâ nâñe yengât nângâm nâhât komolân gâtñe salek salek yawu sâwom. Otmu emelâk manman kârikñahât pat kuyingim pepa âlâ mem kutyenê kulemgualan. Yamâ kutyenê yâhâpñe ki hârewom. Nâñeâmâ awoñne otmu añelolipñe yâk yengât senyenjan kinmâ yengât kutyenê yongonmune nâhâlen torokatñetâ orowâk tatmâ yâhâmbisân.

⁶ Otmu Sariti kapi ambolipñe yen Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât mâmâñe otyingimu nângâm henğenğunomai.” Yesuñe yawu sâop.

Pilarepia kapi ambolipñe yâk yengât sâm kalop.

⁷ Otmu Yesuñe den âlâ yuwu sâm eknohop. “Nâhât komot Pilarepia kapiân mansai ya yengât ekap yuwu kulemgum katyingirâ ariâk. Nâmâ Yesu. Orotmemene âlepñe nanñe mem koko salehâk manmâ gaman. Yu me ya otmune bonñeâk tetemap. Anitâñe anğoânâk yuwu sâm âi nihioip. “Isirae yengât lok kutdâyenê, kutñe Dawiti sâm, yâkât kawenjan kinbuat. Yan kinmâ manman kârikñahât gahatñe ya mem hindâwuat. Mem hindârâ an sâm kinmu yakât kakñan lok âlâ me âlâñe ya mem manğunomaihât dop ki otbuap. Yâhâ gahatñe ya mem manğuwuat yamâ lok âlâ me âlâñe mem hindânomaihât dop gurâ ki otbuap.” Yawu sâm âi nihioip. Yawu gârâmâ gahatñe yakât amboñe yamâ nâ konok.

⁸ Otmu yakât yuwu sâmune nângâñet. Manmanyenê ya ekmune ârândân oap. Yenê biwi golâek manmâ nâhât tem lâum manmâ gai. Otmu nâhât kutne ki kurihim hâkâñ otbi. Yakât nângâmune âlepñe oap. Otmu yenê nâhât den pat âlepñe sâm tetem ekyongonjetgât emelâk nâñe gahatñe ya mem hindâmune kinsap ya nanñai. Otmu kasalipyenê âlâ me âlâñe ya manğunomaihât dop âlâ ki tap.

⁹ Yuwu sâmune nângâñet. Yura lok nombotñenê nâhât hâkâñ otmâ manmâ yengâlen taka yuwu sâmai. “Nenâmâ Isirae lohimbî tân tân mansain. Yakât otmâ nenâmâ Anitâhât pat otmâ mansain,” yawu sâmai. Yawu sâmai yan yengât hâkâñ otmâ sâm mem ge katyekesai. Yawu otyinginjetâ nângâmune bâleap. Yakât otmâmâ yuwu sâm hâreyingian. “Lok perâkñe, amboyenê yamâ Satan,” nâñeâmâ yawu sâm hâreyingian. Yakât otmâ nâñe mem dâiyekmâ yengât amutyenjan katyekmune mannomai. Yanâmâ yengât yuwu sânomai. “Bâe, Yesuñe lohimbî yu yengât tepñe nângâmu âlepñe nanñe oap yakât nen mem ge katnenekesai.” Yawu sânomai.

¹⁰ Otmu lohimbîñe hânñan kulemñan manmai yengât topyenê teteâkgât nâñe sâmune umatñe topñe topñe teteyingiuap. Yâhâ yengâlenâmâ ki tetewuap. Sâp yanâmâ nâñe tihityenê otmune yenê kârikñe otmâ mannomai.

11-12 Yâhâ yenâmâ emelâk Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuyiŋgiop ya biatyŋgimapgât nâŋgâm biwiyenŋe galemahom mannomai. Yawu otmâ mannomai yan kasalippenŋe mem ge katyekŋetâ kârikŋe otmâ mannomai. Yawu manŋetâ nâŋe kâlêp ki otmuâk takawom yanâmâ yen meyekmâ Anitâhât miti emetŋe himbimân tap yakât saran kârikŋe sâŋ kânâŋgâyekbom. Kânâŋgâyekmune ki putuk sâŋ ge kunomai. Manman kârikŋahât pat yukât bulâŋe yiŋgimune menomai yan Aworŋnahât kapi pato, kutŋe Yerusalem kapi âiŋe sâŋ, himbimân tap ya gewuap. Gemu ya ambokunomai. Yakât patŋe yawuâk kuyiŋgiop. Otmu nâ ninahât pat Anitâŋe emelâk kunihio. Yawu gârâmâ yawuâk nâhâlen torokatmâ ya mem ambokunomai.

13 Pilarepia kapi ambolipŋe yen Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe den sâŋ tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât yâkŋe mâmâŋe otyiŋgimu den yukât topŋe nâŋgâm heŋŋenŋunomai.” Yesuŋe yawu sâŋ teteop.

Laorika kapi ambolipŋe yâk yengât sâŋ kalop.

14 Yesuŋe torokatmâ yuwu sâŋ eknohop. “Yoane, nâhât komot Laorika kapiân mansai ya yengât ekap yuwu kulemgum katyiŋgirâ ariâk. Nâ Yesu. Anŋoan embânŋan Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgop yapâek nâŋe tatmâ gawan. Otmu nâ Anitâ orop topnetŋe konohâk otmu yapâ gâtŋe Anitâŋe âi sâŋ nihio. Âi sâŋ nihimu nâŋe yâkâlen kândiwahom hân himbim pitu âlâlâ topŋe topŋe katban. Otmu lohimbijne Anitâhât topŋe nâŋgâŋetâ han sâyiŋgiâkgât den bulâŋe ekyongom manban.

15 Nâŋe yengât biwiyenŋe ekmune ki ârândâŋ otmap. Yenâmâ pâlâmŋe manmai. Yakât otmâ nâŋe yengât ukenŋe ki nâŋgâyiŋgian. Otmu ŋasin gurâ ki nâŋgâyiŋgian. Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yet nemunŋe pâlâmŋe otmu âkâm pilâmian yakât dopŋeâk yen nine komolâmbâ sâŋmune pâlâmŋe otmu watyekbom.

16-17 Otmu yengât topyene teteâkgât torokatmâ sâwe. Yeŋeâmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ Anitâŋe nâŋgâningimu ârândâŋâk oap yakât iri sikum me senŋe âlâlâ ya dondâ tatningiap. Hop sambe kakŋan mansain.” Yawu sâmai. Yamâ den memai. Yeŋe topyene ya nâŋgâne sâŋ hâum pâpŋuai. Yenâmâ kopa. Otmu nâŋgâŋetâ ki keterakmap. Otmu topŋe ekmâ nâŋgâne sâŋ yakât pâinmâ hâum pâpŋumai. Otmu âlâlâ yakât gurâ pâlâmŋe mansai. Yawu nanŋan.

18 Yawu gârâmâ yu otŋet sâŋ ekyongomune torokatmâ otmâ manŋetâ ârândâŋ otbuap. Yiwerenŋe yuâmâ senyenŋe bok sâmu âlâlâ yakât ekmâ topŋe ki nanŋai. Yâhâ gâmâlâhâmâ nâŋe sâŋmune senyenŋe hâreakmu âlâlâ ya ekmâ topŋe nâŋgânomai yakât dop tatnihiap. Otmu nâhâlen torokatmâ salek salehâk mannomaihât nâhâlen mâtâp tap. Yawu gârâmâ orotmemeyenŋe bâlenŋe ya pilâm nâhâlen gamâmâ nâhât manmanne ya mem hanŋalâkmâ salek salehâk manmâ yâhânomai. Yawu otmâ manŋetâ lohimbijne nombotŋe yekmâ yengât nâŋgâŋetâ yahatmu yakât ki anŋulaknomai.

19 Otmu lohimbijne nâhâlen torokatmâ mansai yanŋe nine orop biwinenŋe kepeiakmâ konok otmu mansai. Otmu yawuâk torokatmâ mannehât nâŋgâm nâhât komolân gâtŋe âlâ me âlâŋe otmâ tâpikgune sâŋ otŋetâmâ nâŋe biwi nâŋgân nâŋgânenŋe mem kusân yiŋgiman. Mem kusânyŋgimune ekmâ nâŋgâm heŋŋenŋom manman âlepŋan manmai. Otmu yeŋe kuyenŋe kârikŋe otmâ hiliwahomaihât sâŋmune umatŋe âlâlâ teteyiŋgiuwap. Otmu yengâlen takamune umatŋe yawuya teteyiŋgimapgât yeŋe orotmemeyenŋe bâlenŋe ya bet pilâm orotmeme âlepŋeâk otmâ manmâ yâhânomai.

²⁰ Nâje yengât emet hawinjan kinmâ den sâmunne enjatne munje nanjai. Yawu gârâmâ lohimbî âlâ me âlâje nâhât den towatje nângâm yahatmâ launan membuap yâhâmâ nâ orop biwi konohâk otmâ lau konok nem manmâ yâhânôm.

²¹ Otmu nâje himbimâmbâ ge Awonaje âi sâm nihîop ya tuhum pesuk pilâmune ârândân oap. Yakât dopjeâk yeje gurâ nâhât den nângâm lâum manjetâ ârândân otbuap otmuâmâ nâje sâmunne nâhâlen torokatjetâ orowâk Awonje hâlânjâ tatmâ yâhânôm.

²² Laorika kapi ambolipje yen Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât otmâ yâkje mâmâje otyingimu den yukât topje nângâm henjenjunomai." Yesuje yawu sâm teteop.

4

Himbîngât gahatje hindakmâ an sâm kinmu Anitâhât kawenje ehop.

¹ Otmu ya biatmu himbimân gahatje âlâ hindakmâ an sâm kinmu ekban. Otmu den me mun pato âlâ emelâk nângâwan ya yawuâk yâhâpje tetemu nângâwan. Yamâ yuwu sâm eknohop. "Yu me ya hâmbâi tetewuap yakât Anitâje sâm kalop. Garâ yu tiripgohomune ek." Yawu sâop.

² Yawu sâmu yanâk Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje biwine mem purik pilâmu yanâk yâhâ tatmâmâ âlâ yuwu ekban. Anitâje kawé talop yan lanjinje pato siliñ siliñ sâmap yawuyanje kundenjan yerâmu ekban.

³ Otmu hambe mohat yawuya yanje kakjan hawamgum lanjinje golâ golâ pato pilâm kinmu ekban.

⁴ Otmu lok kunje 24, hâk katipje kaok bolanj bolanj yawuya hinj hârândân sâsâje ya mânujakmâ tatbi. Otmu njerendenj golinjak tuhuwi yawuya yanje kunyenjan hawamgum horaranjim tatbi. Otmu yâk yengât kawé tatatyene pato yamâ Anitâ hawamgum ikjiâk ikjiâk tatbi.

⁵ Yâhâ Anitâ patoyeje talop yâkâlebâ belek sâmu ekban. Otmu denjeâmâ himbim gunjurun sâmu mun pato pilâmap yawuya yakât dop olop. Otmu yâkâlebâmâ kâlâp lanjinje sem kilik kilik sâmap yawuya sem kinop. Otmu sem kilik kilik sâop yamâ Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heak yâku yawuâk, dop yawuâk olop.

⁶ Otmu Anitâhât dâtâpjan saru pato nâñ nâñ sâmu yan emetsenjanje siliñ siliñ sâm hâumu belej sâmap dop yawuya yanje kâwinân linjarakmâ nâñ nâñ sâm iop.

Otmu sonjo papato yawuya imbât mumuhât dop bia yanje hawamgum nombot nombot tatbi. Yâhâ senyeje yanjak pato, bet kulet otyingîop.

⁷ Anjoân ekban yamâ pusi papatoje, kutje laion sâm, yakât kundenje yawuya. Yâhâpje ekban yamâ bulimakao pato yawuya. Yâhâ kalimbuje yamâ lok kundenje yawu. Yâhâ imbâtje yamâ tiwa yawuya.

⁸⁻⁹ Âlâhât konok konok pengamyene nombotgen kalimbu, nombotgen kalimbu yawu talop. Otmu omonje hilâmje haonjâ ârândân Anitâ yuwu sâm kiki mewanjimai.

"Anitâ patonenje gâhât tatatge, gâhât wâtge, gâhât orotmememe ya ae sej sej me hou sâ sâ. Otmu gâhât nângâmunje yahatmap. Gâ embânân tatmâ gaon. Otmu tatmâ gat, mâne tatmâ yâhâwion. Yakât otmâ gâhât nângâmunje âlâ kândâkdâek otmap."

Yawu sâm kiki mewanjimai.

¹⁰ Otmu sâp âlâ me âlâen kep mem mepaemaiân yan lok kunje 24 ya kerekje njerendenyeje ya mem yâkât engatjan horatbanjimai.

¹¹ Horatbanjim nângâjetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâm kiki mewangimai.

“O, Anitâ patonenje. Gike nângân nângângan otmat. Otmu gike wâtgan kinmâ hân himbim kândikyotgon. Otmu gikak âliwahap topne topne hânân kalon yañe torokatmâ yâhâwuapgât dop tatgihiawâk. Otmu nângârâ biatuapgât gurâ dop yawuâk tatgihiap. Yakât otmâ gâ mepaeheksain. Otmu gâhât kutge konok sâm hanj tuhmunje yupâ yapâ arimu ârândâj merândâj otmâ liņgarakmâ imap.” Yawu sâmai.

5

Lama Nanje yâkât nângâjetâ yahalop.

¹ Otmu Anitâ patone bâteje bonângen pepa âlâ mem goņgoņgumu ekban. Pepa yamâ nombot nombot kulemguop ya sâlikumai sâm mem goņgoņgum gâoņ nombolân yâhâp sâhâop.

² Otmu nâje aņelo kârikje âlâ ekban. Yâkne yahatmâ kinmâ kârikje halahum yuwu sâop. “Pepa gâoņân tap ya âlâje mem holaņmâ mewalakum sâlikuwuap?” Yawu sâm den kârikjan sâop.

³ Yâhâ himbimân gâtje, me hânân gâtje, me wosapâ wosapâ gâtje âlâ me âlâje mem mewalakuwuapgât dop bia. Bia kârikje.

⁴ Yawu ekmâ yaņak nângâmune dopjan ki otmu engat hako nângâm hâk nâik nâihâk isewan.

⁵ Nâje yawu isemune lok kunje 24 tatbi yâk yengâlen gâtje âlâje yuwu sâm eknohop. “Kâmbuk. Yura yengât komolân gâtje pusi pato âlâ, kutje Laion, yamâ Dawitihât sen, yâkne mumuņambâ yahatmâ yan Manman bâlenjahât Amboņe, kutje Satan, yâk mem ge kalop. Yâkne âlepne gâoņ ya holaņmâ pilâm mem mewalakuwuapgât dop tap. Yâkât wâtje pato tatbanjiap. Yakât ki nângârâ gorâhihimu ise. Pak sâm ek.” Yawu sâop.

⁶ Yawu sâmu pak sâm Anitâhât gotjan sonjo papato ya otmu lok kunyeje ya yengât hohetyeņan Lama Nanje emelâk kum gâiwi, gutje orowâk yañe yahatmâ kinmu ekban. Otmu wâtje pato nandoroņe tatbanjiop yakât dop kum nliipņeâmâ nombolân yâhâp. Otmu biwinnenje ekmâ nângâmap yakât dop kum senje gurâ nombolân yâhâp. Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heak kinmap yakât dop yawuya olop. Otmu nengât nângân nângânnenje kusânakmu Anitâhât topne nângânehât ikņak emelâk hângângumu giop.

⁷ Otmu Lama Nanje yâkne yâhâ Anitâhât bâteje bongen pepa talop ya miop.

⁸ Memu yan sonjo papato otmu lok kunje yâkne ba mem kuku parahu tuhun mepaewi. Yawu otmu lok kunjanje wangam mem kep kuwi. Kep kum yakât kakjan kondo goliņak tuhun katjetâ talop ya kâlehen to kukje suk suk yañe pindindij sâm iop ya kondo konok konok mem Anitâhât lohimbi bulâje ulitgum mansai ya dop yongom yâk yengât denyenje nângâekgât mem uk pilâjetâ Anitâhât hâmeņan yâhâop.

⁹⁻¹⁰ Yawu otmâ yan Lama Nanje ya ekmâ mepaem kiki yuwu sâm mewangiwi.

“Gâje lohimbi komotje komotje, emetsenje gahaņehen geheņehen, emelâk manbi, âun yu mansai, mâne hâmbâi teteheh mannomai yapâ gâtje lok âlâ me âlâje gâhât nângâjetâ bonje otbuap yâk sârereyemâ kaweyeņan kinbe sâm hânân gion. Hânân gerâ gâ gohoņetâ mum yahatmâ benje Anitâhât senjan kinmâ yâk yengât sâm ulitgumat.

Yakât otmâ yâkŋe Anitâhât pat otbi. Yakât otmâmâ Anitâhât komolân torokatmâ mepaem hoŋ bawanŋim manmâ yâhânomai. Yawu otmâ lohimbi nombotŋe âlâ manman âilonŋo lonŋo manŋetgât galemlipeyeŋe sâam katyeckdâ galempongom manmâ yâhânomai. Otmu yawu otŋetgât wâtge pato tatgihiap yaŋe pepa yu mem mewalaku.”

Yawu sâam kiki mewanŋiwi.

¹¹ Yawu sâam kiki mewanŋiŋetâ aŋelo kiŋgitŋe orowâk, sâlipyongonomgât dop bia, yaŋe yanâk tetem kurâp kinmâ hawamyongom yuwu sâam mepaewi.

¹² “Lama Nanŋe ya kuŋetâ yapâ mum yahalop. Yakât otmâ mepaem manne. Otmu yâkât orotmemeŋe, me tatatmemeŋe, me nâŋgân nâŋgânŋe yamâ hou sâsâ. Otmu yu me ya otbuapgât dop yakât wâtŋe ya emelâk Anitâŋe wanŋop. Yâkŋe âlâlâ yakât amboŋe oap.” Yawu sâam mepaewi.

¹³ Yawu sâam mepaem kinŋet Anitâŋe âliwahap topŋe topŋe emelâk embânân kalop, soŋgo bau, saruân gâtŋe, hân kâlehen gâtŋe, wosapâ wosapâ gâtŋe, otmu lohimbi himbingât pat otbi yâk kerekŋe menduhuakmâ Anitâ otmu Lama Nanŋe yâk yetgât yuwu sâam mepaeyelekbi.

“Anitâ yahat yahatŋe otmu Lama Nanŋe yetgât wâtŋetŋe ya dop konohâk. Otmu âwâ nan yetgât nâŋgân nâŋgânŋetŋe me, me orotmemeyetŋe me, me kutŋetŋe ya dop konohâk tatyitgiap. Yakât otmâ mepaeyelekne.” Yawu sâam mepaeyelekbi.

¹⁴ Yawu sâam mepaeyelekŋetâ yan soŋgo papato imbât tatbi yâkŋe nâŋgânŋetâ ârândânŋak otmu “Ya bonŋanâk,” yawu sâwi. Yawu sâŋetâmâ lok kunŋe 24 yâkŋe yawuâk sâam mepaeyelekbi. Yawu.

6

Lama Nanŋe yâkŋe gâoŋ nombolân konok ya mem holaŋmâ pilâop.

¹ Yawu sâam mepaeyelekŋetâmâ Lama Nanŋe pepa ya mem kinmu ekban. Yâkŋe gâoŋ nombolân yâhâp yapâ gâtŋe konok mem holaŋmâ pilâop. Mem holaŋmâ pilâmu soŋgo papato munomaihât dop bia ya yeŋgât kunyeŋe yaŋe yahatmâ halahuop. Halahumu eŋgatŋe munŋe yamâ himbim gunŋuruŋ sâam papato yakât dopŋe nâŋgâwan. Otmu yâkŋe yuwu sâop. “Gam ari.”

² Yawu sâmu, beâsi kaok kaok yakât kakŋan lok âlâ tatmu ekban. Yâhâmâ beâsi yakât kakŋan talop yamâ lok papatoŋe ŋerendenŋ kunyeŋan horaranŋimai yawuya kunŋan horatbanŋiwi. Otmu yaŋeâmâ kuk otmâ kasalipŋe itit kiom tuhuyekbe sâamâmâ tembe nananŋe teikum gâitâmâ hâum ariop.

³ Arimu yanâk Lama Nanŋe pepa gâoŋ yâhâpŋe ya mem holaŋop. Mem holaŋmu soŋgo papato ya yeŋgâlen gâtŋe âlâŋe yuwu sâmu nâŋgâwan. “Gam ari.”

⁴ Yawu sâmu yanâk beâsi kuriŋ yaŋe teteop. Yakât kakŋanâmâ lok âlâ talop yaŋe asama pato miakmâek gam ariop. Otmu lohimbi hionakmâ kapam ahonŋetgât Anitâŋe mâmâŋe otbanŋim hânŋangumu giop.

⁵ Arimu Lama Nanŋe gâoŋ kalimbuŋe ya mem holaŋop. Mem holaŋmuâmâ soŋgo pato âlâŋe yuwu sâop, “Gam ari.” Yawu sâmu yanâk beâsi helenŋe ya teteop. Yakât kakŋanâmâ lok âlâ talop yaŋe sot me senŋe âlâlâ kakŋan katmâ dop memai ya miop.

⁶ Ya memu soŋgo papato tatbi yâk yeŋgâlen gâtŋe âlâŋe kârikŋe halahum yuwu sâam lok beâsi kakŋan talop ya ekuop. “Gâŋe sot âlâ mem amanŋ tipinŋan

mânunjdâ tatmu hâmbâi po tetewuap yanâmâ yakât hâmeŋe mem yahatbuat. Otmu sot mem itâkalân mânunjmâ yakât hâmeŋe gurâ mem yahatbuat. Otmu hânŋan kulemŋan po pato tetem ki liŋgarakmâ imbuap yakât otmâ wain toŋe otmu nak âlâ, kutŋe oliwa sâŋ, yakât toŋe yakât hâmeŋeŋeâmâ amutgen talâk." Yawu sâŋ hânŋangumu giop.

⁷ Arimu benŋe Lama Nanŋeŋe gâoŋ imbâtŋe ya mem holaŋop. Mem holaŋmu sonŋo papato bâiŋe yaŋe kârikŋe halahum yuwu sâop. "Gam ari."

⁸ Yawu sâmu yanâk beâsi gimban kâiâk mâiâk yaŋe teteop yakât kakŋanâmâ lok âlâŋe talop. Otmu yakât kutŋeâmâ Mumuhât Mâtâp Pato yawu. Otmu yakât betŋan lok âlâ, kutŋe Hiliwaho Hiliwaho sâŋ, yaŋe watmâ takaop. Yâkŋeâmâ lohimbî mem kâsip misip tuhuyekmâ komot imbât katyehowot. Yawu otmâ komot konohâmâ yongomutâ hiliwahoŋetgât wâtyetŋe tatyit-giop. Otmu sâmutâ mesek umatŋe teteyiŋgimu lohimbî nombotŋeâmâ mum hiliwahowi. Me sonŋo sâtŋeŋe tetem yinŋiŋetâ muwi. Me po pato tetemu yanâmâ kapam ahom muwi. Otmu kulem yu teteâkgât yâkŋe gem surutuk sâŋ ba ariowot.

⁹ Arimutâ yanâk gâoŋ momeŋe ya mem holaŋop. Mem holaŋmu yuwu tetemu ekban. Hotom u uminiwi yakât alata Yerusalem yengât opon kâmbukŋan talop ya dop kum âlâ yawuya himbimân katmu talop ya tetemu ekban. Yaŋeâmâ embun lohimbî emelâk yongonêtâ muwi ya yengât umutyene ya tatŋetâ ekban. Yâk yengât topyeŋeâmâ yuwu. Embânân anŋoân lohimbî nombotŋeŋe manmâ Anitâhât tem lâum manmâ kasalipyeŋe yengât Porom Lâpio yakât hâkâŋ otbî. Otmu lohimbî nombotŋeŋe Yesu mepaem manŋetâ yakât kasalipyeŋeŋe yongonêtâ muwi. Komot yâhâp ya yengât umutyene ya ekban.

¹⁰ Otmu Anitâ yuwu sâŋ ulitguwi. "O, Ambonenŋe, topge yamâ ikŋiâk tap, ki otmâ tâpikgumat. Yakât otmâ nen kerekŋe yuwu sâŋ âihohomunŋe nânŋâ. Lohimbîŋe hânân manmâ kasa otningim nongonêtâ muwin yakât sâp girawu yaen gâŋe matŋe otyiŋgiuwat?" Yawu sâwi.

¹¹ Yawu sâŋetâ yanâk Lama Nanŋe yaŋe sâŋgum kaok konok konok yinŋimu meŋetâ yuwu sâŋ ekyongop. "Yen tipîŋe tatmâ nânŋâŋet. Anŋoân yen yongonêtâ muwi. Otmu yapâ torokatmâ bukulipyeŋe yawuâk yongonêtâ mum gawi. Otmu torokatmâmâ hâmbâi nombotŋe âlâ yawuâk yongonêtâ munomai ya Anitâŋe yekmâ nânŋâmu dopŋan otbuap. Yanâmâ yen yongowi yakât matŋe nâku kâpekyiŋgiwom." Yawu sâop.

¹² Yawu sâŋ gâoŋ nombolân konokŋe ya mem holaŋop. Mem holaŋmu yan yuwu tetemu ekban. Yanâmâ mososon pato miop. Memu yan hilâmgât emetsenŋe irik irik sâop yamâ kâlâp gâwunŋe yawu olop. Yâhâ omongât emetsenŋe yaŋeâmâ kuriŋ kuriŋ hâum hepnenŋe gemu ekmain yakât dopŋeâk olop.

¹³ Otmu siru pato memu nak esenŋeŋe beretek sâŋ hânân gemap yakât dop otmu himbimâmbâ pitu yaŋe aksihâk beretek sâŋ gewi.

¹⁴ Yâhâ nenŋe sâŋgum mem pân pân kepehemain. Yakât dopŋeâk himbim yamâ ba nombot ga nombot, nombot nombot yaŋe yawu kepeiahop. Otmu pumŋe papato otmu mâtunŋa yaŋe aksihâk kaweyenŋe pilâm orotok sâŋ gulip malap otbî.

¹⁵ Otmu lohimbî kerek, lok papato me inŋe, lok kunŋe me tâŋât, kaok me helenŋ, iri sikumyeŋe orop me umburuk mansai, lok topŋe topŋe kerehâk ya tetemu wosapâ ba misiŋgurakne sâŋ hâum pâpguwi.

16-17 Ya misinjurakne sâam hâum pâpgum yan yuwu sâwi. “Bâe, yuâmâ sâp pato tâlâhuap. Yawu otmâ Anitâ otmu nanje yâk yetjak kuk pato otnîngim sâmutâ âlâlâ yakât wâtje biatbe sâam oap. Yakât otmâ nen yu gulip otmâ metenomosain yukâ. Anitâ nanjâtje ewun tatmâ nenekdomosawot yamâ embaken hân kâlehen hangunom. Nen yâkât sennan âlepje wâtnenje tatningim eknomgât dop âlâ ki tap. Yakât girawu otmâ misinjurakne. Yakât otmâ kât pato me, punje lauje yanje nenehâkgât nanjain.” Yawu sâwi.

7

Isirae lohimbi komotje komotje ya yengât kundenyejan undip katyehop.

¹ Otmu ya biatmu yakât kakjan anjelo imbât kinjetâ yekban. Anjelo imbât yanjeâmâ hân nombot nombot siru pato dondâ pilâop yakât mâtâpne kum manjuwi. Kum manjujetâ nâj nâj sâop.

² Yawu otmu yan anjelo âlâje sikop gahanjehen tetem kinmâ Anitâ manman amboje yâkât komot ya yengât kundenyejan undipje katyekbe sâam kinop.

³ Yawu kinmâ bukulpje yuwu sâam ekyongop. “Yen siru ya ki pilânetâ miâk. Nenneâmâ angoân sâp yiwerenje yu Anitâhât lohimbi yamâ ikjahât undip katyekmunje tâj tâjâk tetemuâmâ yakât kakjan siru ya pilânetâ miâk. Mem yan Anitâhât kasa ya meteyehâk. Otmu undipje orowâk katyekmunje kinnomai yamâ ki meyekbuap.” Yawu sâop.

⁴ Otmu Isirae lohimbi Anitâhât komolân gâtje yongonjetâ nângâwan yamâ emelâk yâkât pat otbi. Yâk yengât dop yamâ menduhuakjetâ 144,000. Otmu Isirae lohimbi yuje hionjakmâ komot kâi nombotgen yâhâp otbi ya yengât dopyenje yuwu.

⁵ Yura yâk yengât komolân gâtje yapâmâ 12,000 yakât dop. Otmu Luwen yâkât komolân gâtje gurâ 12,000. Otmu Gat yâkât komolân gâtje gurâ yawuâk 12,000.

⁶ Otmu Asehât komolân gâtje gurâ yawuâk 12,000. Otmu Naptalihât komolân gâtje ya gurâ yawuâk 12,000. Otmu Manasehât komolân gâtje gurâ yawuâk 12,000.

⁷ Otmu Simiongât komolân gâtje gurâ 12,000. Otmu Lewihât komolân gâtje gurâ 12,000. Otmu Isasahât komolân gâtje gurâ 12,000.

⁸ Otmu Sewulungât komolân gâtje gurâ 12,000. Otmu Yosepgât komolân gâtje gurâ 12,000. Otmu bâijeâmâ Benyamingât komolân gâtje 12,000. Lohimbi komot yuje Anitâhât pat otbi.

Lohimbi kinjitje orowâkje kinmâ Anitâ yet Yesu mepaeylekbi.

⁹ Ya ekmune pesuk sâmu yakât kakjan lohimbi kinjitje orowâk hânjan kulemjan manbi yanje taka menduhuakmâ kinjetâ yekban. Otmu lohimbi ya sâlipyongonmgât dop bia. Yanje Anitâ otmu Lama Nanje yâk yetgât gotyetjan kinbi. Kinmâ sângum kaok bolaj bolaj mânunakjetâ ge engatyenjambâ hârâtâhâk kinmâ ariop. Yâkne awu tawu mem lapu lapu tuhum yuwu sâam Anitâ mepaem kinbi.

¹⁰ “O, Anitâ Tihit Amboje. Gâje nen gike pat sâam kuningion. Yakât otmâ ki hiliwahonom. Otmu gike nange, Lama Nanjanje nengât tosehât otmâ umatje miop. Yakât otmâmâ sâp yiwerenje yuâmâ nenje manman âlepjan manmâ gain.” Yawu sâwi.

¹¹ Yawu sâñetâmâ anjelo kinjetne orowâkne menduhuakmâ Anitâ otmu Lama Nanñe, sonjo papato imbât, lok kunje yâk kerek hawamyongom kurâp kinbi. Kurâp kinmâ Anitâ mepaem yuwu sâwi.

¹² “Nen Anitâ Ambonenñahât wâtñan manmain. Yâk nâñgân nâñgânñe âilonjo. Otmu âlâlâ yakât amboñe oap. Yâhâmâ lanñinñanâk tatmâ gamap. Manman amboñe yu bulâñe. Otmu yâkñe buku âilonjo otningim gamap yakât mepaembisâin.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sâñetâ lok kunje 24 yâk yengâlen gâtñeñe yuwu sâm âinohop. “Lohimbi yu sâñgum kaok bolañ bolañ mânunakmâ kinsai ya wosakembâ takai? Otmu topyeñeâmâ girawu?”

¹⁴ Yawu sâm âinohomu yuwu sâm ekuwan. “Nâmâ wongât âinohoat? Gâñe eknohoâyâ.”

Sâmune sâop. “Lohimbi yuâmâ emelâk kasalipyenñe mem ge katyekne sâm mem âlâlâ tuhuyekñetâ hâhiwin kakñan manmâ gawi. Yawu otyinjetâ sâtgum manmâ biwiyeñe Yesuhâlenâk katmâ manbi. Yakât otmâmâ emelâk Lama Nanñe hepñeñe tosayeñe pirim ikñe pat kuyinjiop.

¹⁵ Yakât Anitâhât senñan kinmâ sâp ârândâñ yâk mepaem hoñ bawanñim manmai. Yawu otmâ manmâ yâhâñetâ Anitâ manman amboñeñe galemynongom mâmâñe otyinjimap.

¹⁶⁻¹⁷ Otmu Lama Nanñe yamâ Anitâhât senñan kinmâ gamap. Yawuhât yâku yawuâk yâk yengât galem otmâ manman kârikñe yakât to senñanâk dâiyekmâ arimu yan nem piriakmâ mepaeakmâ mannomai. Yawu otmâ Anitâñe yâk yengâlen umatñe âlâlâ teteyinjimapgât manman sânduhân katyekmâ wawaeyekbuap. Yakât kakñanâmâ yâhâpñe torokatmâ engat hako otmâ gilâp isenomaihât dop ki tap. Me sotgât yâhâpñe ki po yinñimu munomai. Me tohât engatyene ki sanj sâwuap. Me sikopñe yongomu yan wâtyene ki houñ sâwuap.” Yawu sâop.

8

Lama Nanñe yâkñe gâoñ bâiñe ya mem holañmâ pilâop.

¹ Ya ekmune biatmu Lama Nanñeñe gâoñ nombolân yâhâpñe ya mem holañop. Mem holañmu yanâk mun ya bialop. Mun ya biatmu Anitâ hawamgum kinbiñe in tatmâ hutuk sâm kinbi.

² Yawu kinjetâ kâlep ki otmâek anjelo nombolân yâhâp yañe Anitâhât senñan tetem kinjetâ yekban. Kinjetâ Yesuñeâmâ lâmun nombolân yâhâp ya yinñimu mewi.

³ Otmu yâk yengâlen gâtñe âlâñeâmâ kondo goliñak tuhuwi ya memâmâ alata yan hotom uwi yakât nombotgen ari kinop. Otmu lohimbi nombotñe alata amutgen kinmâ yan Anitâ ulitgum manbi ya yengât den ya hanj sâm yâhâmu tepñe nâñgâyinñigâkgât Yesuñe to kukñe suk suk yamâ gâimu kondoân ya pik sâm iop.

⁴ Pik sâm imu anjeloñe mem moselemu Anitâhât hâmeñan yâhâop. Yâhâmu yanâmâ tepñe nâñgâyinñigiop.

⁵ Otmu ya pesuk sâmu anjelo yañe alata yapâ kâlâp mem kondo kâlehen katmâ mem ari akñangen panmu hânân sem tok sâm giop. Hânân gemu elem ya tok sâm belek sâmu himbim guñguruñ sâop. Himbim guñguruñ sâm arimu mososonj pato miop.

Anjelo kândikuñe lâmunñe kunop.

⁶ Otmu anjelo nombolân yâhâp yanje lâmunyerje âlâku konok konok miakmâ kunne sâam otmâ menduhuakmâ kinjetâ yekban.

⁷ Anjelo anjoân lâmun kunop, sâp yanâmâ gelâk kândâk kândâk otmu kâlâp yanje hepnjak pato otmâ hânân kionjmu ekban. Yâhâ hânân giop yanjeâmâ punj sâam hewuknje nombotjeâk siop. Komot kalimbu gârâmâ yakât hohteyenambâ gâtne konohâk yanjeâmâ sem meteop. Yâhâwâmâ talowot.

Anjelo yâhâpjanje lâmunje kunop.

⁸ Yawu otmâmâ anjelo yâhâpjanje lâmunje kunmu yan wahap âlâ giop. Yamâ kâlâp pato yawuya. Yanjeâmâ ge saru kâlehen giop. Saruân gemu yan saru torehenje giowângen yanjeâmâ hewâk pato olop.

⁹ Hewâk pato otmu saruân gâtne yan iwi ya aksihâk muwi. Otmu nombotje saruân wanga mem bam gam otmâ manbi yâk gurâ yawuâk saru kakjan gulip otbi. Yâhâ nombotje pato yamâ âlepne hâmeyeje kinop.

Anjelo kalimbujanje lâmunje kunop.

¹⁰⁻¹¹ Anjelo kalimbujanje lâmunje kunop. Kunmu pitu pato âlâ, kutne Kalak sâam, yanje sem lanj lanj sâam kionjop. Yanje himbimâmbâ ewapâ gemu yan to senje senje yakât nombotjeâk kalak olop. Komot kalimbujanbâ komot konohâk yanjeâmâ kalak olop. Yâhâ yâhâp yamâ ukenje yawuâk olowot. Yawu otmu lohimbî nombotjanje to kalak newi yanje muwi.

Anjelo imbâtjanje lâmunje kunop.

¹² Anjelo imbâtjanje lâmunje kunop. Kunmâ dewutâ emetsenje pitu topne topne lanjinye yamâ kâtâpgumu omonjguop. Otmu dewutâ nombotje yamâ nombolâk pilâmu nomborâmâ omonjguop. Otmu emetsenje yawuâk, otmu pitu gurâ yawuâk lanjinye inin pilâmu sânduk sâam iop. Yawu otmu hilâmgât emetsenje ya kâtâpgumu hilâm kârikjan omonj sâhâop. Otmu dop yawuâk omongât emetsenje ya gurâ kâtâpguop.

¹³ Otmu ya biatmu yakât kakjan âlâ tetemu yuwu ekban. Tiwa pato pâp pâp sâam hanjân yâhâm arimu ekban. Hanjân yâhâm ari kârikje halahum yuwu sâop. “Bâe, âlâlâ teteap yuâmâ ki orotne. Anjelo nombotje âlâ yâkne lâmunyerje kunne sâam oai. Kunjetâ sâp yanâmâ umatne topne topjanje lohimbî kakyenjan yâhâwuap. Hâmbâi yan girawu otnomai sâam nângâm oan yukâ.” Yawu sâop.

9

Anjelo momenjanje lâmunje kunop.

¹ Anjelo momenjanje lâmunje kunop. Kunmu yan pitu pato âlâne himbimâmbâ gemu ekban dop yawuya anjelo âlâne himbimâmbâ gem hânân kionjop ya tetemu ekban yakât topneâmâ yuwu. Yâkne hem nâpumne yapâ âlâlâ bâlene topne topne holanjmu yahatmâ ariâkgât himbimâmbâ giop.

² Gem hem nâpum yakât gahatne ya mem pilâmu anj sâamu utun pato gam yâhâm emetsenje ya kâtâpguop. Kâtâpgumu omonj pato sahadop.

³ Otmu utun yâhâop yakât biwinjambâ dimunj tem pato ya teteop. Tetem utun ya biwinjambâ gemâmâ kulahâ bâleneje ningimâp dop yawuâk yinjiop.

⁴ Otmu amboyenjanjeâmâ yuwu sâam ekyongop. “Yenâmâ nak me senje âlâlâ esenje ya nene sâam ki genomai. Me Anitâhât lohimbî undip katyinjinetâ yâkât pat otmâ mansai yâk yekmâmâ hâhiwin ki yinjinomai. Yâhâ nâje

mâmâŋe otyiŋgimune ari lohimbi tâŋât, undipyenŋe bia yamâ hâhiwin pato yiŋginomai.

⁵ Hâhiwin yiŋgiŋetâ sât gum manŋetâ emetsenŋe mome pesuk sâmu yanâmâ sânduk sâwuap.” Yawu sâŋ hânġânyongop.

⁶ Hânġânyongomu ge lohimbi yiŋgiŋetâ hâhiwin nânġâwi ya biatyŋgiâkgât mâtâp hâum pâpġum manbi. Hâhiwin ya yawuâk nânġâm manŋetâ emetsenŋe mome pesuk sâmu yanâk hâkyenŋe sânduk sâop.

⁷ Otmu dimuŋ yaŋeâmâ yiŋgine sâŋ beâsiŋe beren beren otmâ kinmap dop yawuâk otmâ kinŋetâ yekban. Yâhâ kunyenŋeâmâ ŋerenenŋe goliŋak tuhumai yawuya mem lok papatonŋe ŋerenenŋe horarânġimai dop yawuyenŋe horarânġim kinŋetâ yekban. Kun kundenyenŋe yamâ lok nengât kun kunden yawuya.

⁸ Yâhâ somotyenŋe yamâ kâkâlep yaŋe silik solok sâŋ giop. Yâhâ sâtyenŋe yamâ puaia sâtŋenŋe kâkitik sâmap, dop yawuya.

⁹ Yâhâ dihinyenġahât katipŋe yamâ hâmbâ kârikŋe yawuya. Yâhâ penġamyenŋe mun pato pilâop yamâ gâmut huwuwuŋ sâŋ gam arimu nânġâmain yawuya bia. Ya wangim dop âlâ olop.

¹⁰ Yâhâ sopyenŋeâmâ boson boson sopŋe yawuya. Otmu yaŋeâmâ lohimbi kârâyekmu hâhiwin pato nânġâwi. Hâhiwin pato nânġâwi yakât kakŋan emetsenŋe mome pesuk sâop.

¹¹ Otmu amboŋe yamâ aŋelo âlâ hem nâpum pato tumuŋe ki ehекŋe yakât amboŋe. Aŋelo yakât kutŋe yamâ Isirae yengât denân Awaron, yâhâ Girik denân Apolion sâmai. Yakât topŋeâmâ yuwu tap. “Kiom Amboŋe.”

¹² Otmu aŋelo momerânŋe lâmunyenŋe kunbi yapâ umatŋe teteop yamâ bialop. Otmu umatŋe yâhâŋŋe otmu kalimbuŋe tetewe sâŋ olop.

Aŋelo nombolân konokŋenŋe lâmunŋe kunop.

¹³ Aŋelo âlâ nombolân konok yaŋe lâmun ya kunop. Kunmuâmâ alata amutgen kinbi yaŋe Anitâ yuwu sâŋ ekuwi.

¹⁴ “Emelâk aŋelo imbât yaŋe to pato âlâ, kutŋe Euparata sâŋ, yan lohimbi bâleŋe yaŋe matŋe menomai yakât mambotmâ tatŋet sâŋ dâmân kâlehen katyekŋetâ tatbi. Katyekŋetâ tatŋetâ emelâk yongone sâŋ yakât hewewenŋe otmâ mitiwahom tatbi. Yâhâmâ matŋe yiŋgiŋetġât aŋelo lâmun kunmâ kinsap yu hânġânġurâ holanŋyekmu arinŋetġât nanġain.” Yawu sâwi.

¹⁵ Yawu sâŋetâ yanâk ari holanŋyekmâ lohimbi kâsipyongonŋetâ komot kalimbu otbi ya yengât hohetyenġambâ ġâtŋenŋe komot konok mem gulip tuhuyekŋetġât sâŋ hânġânyongop.

¹⁶ Hânġânyongomu emelâk arine sâŋ bunewâk henġemahom tatbihât yapâ yahatmâ ariwi. Otmu yâk yengât kapam lok beâsi kakŋan tatbi ya sâlipyongonomġât dop bia. Yamâ komot pato, 200 milion yawu.

¹⁷ Otmu kapam lok beâsi kakŋan ariwiŋe kapamġât hâk katipŋe topŋe topŋe mem hanġalakbi. Nombotŋe kisi kisi, nombotŋe kuriŋ, kâlâp koketŋe kuhuluŋ kuhuluŋ yakât dop me hep yawuya, yâhâ nombotŋe ġimbanŋe yawuya. Yâhâ beâsi yengât towatyenŋe yamâ yuwu. Kunyenŋe yamâ pusi pato, kutŋe Laion sâŋ, yâkât kunŋe yawuya. Wâtyenŋe pato tatyŋgiop yakât lauyenġambâmâ kâlâp pato sem kilik kilik sâŋ punduŋ sâŋ kinmap yawuya ekban. Yaŋe ari lohimbi kâsipyongonŋetâ komot kalimbu otbi ya yengât hohetyenġambâ ġâtŋe komot konok sem gulip tuhuyekŋetġât sâwi.

18-19 Yamâ betyenehen otmu dâtâpyenehen yamâ sâtneâk hârok. Yâhâ hapeyenahât sâtne yamâ mumakgât sâtne dop yawuya bia. Ya wangiap. Yaje lohimbî kerek hilipyongomu hâhiwin dondâ nângâm muwi.

20 Otmu lohimbî komot kalimbu tatbi. Yapâ gâtne komot konok emelâk gulip otbi. Yâhâ komot yâhâp tatbi yajeâmâ orotmemeyene bâlene ya ki bet pilâwi. Yamâ kunyene kârikne otmâ torokatmâ weke bâlene yengât nângânetâ bonne otmu mepaeyekbi. Yâhâ Porom Lâpio yawuya yengât umutyene ya hâwiwi, me kâtjak gâiwi, me golinjak me siliwanjak um kutakum yajak mepaewi. Yawu otmâ wahap tânjât, hâlije bia, yakât nângânetâ yahalop.

21 Otmu kombo meyingine sâm dondâ yongonetâ muwi. Me sait bâlene, me karasuja, me kâwâ konda me âlâlâ ya otbi. Yawu otmâ manmâ Anitâhâlen biwi nângân nângânyenaje ki kepeiwi. Orotmeme bâlene ya torokatmâ otmâ manbi.

10

Anjelo âlâne pepa mem Yoane warjmu niop.

1 Otmu ya pesuk sâmu anjelo âlâ ekban. Yamâ wâtne pato nandorone tatbanjiop yaje himbimâmbâ elem kulewonboj biwiñambâ gemu ekban. Anjelo yakât kun kundenje yamâ sikopne siliñ siliñ sâm hâumap yakât dop otmâ lanje pilâmu yâkât kun kundennan yamâ hambe mohat yajak pato otmu ekban. Kâi pawutne yamâ kâlâp semu koketnaje lan lan sâm imap dop yawuya.

2 Yâhâ bânjan pepa mem talop yaje pererenj sâop. Otmu kâine pererenj sâm bonângenje saruân tâlim kanehenje hânân tâliop.

3 Yawu otmâ yan halahuop. Halahumu elem pato ya hâreakmu himbim gunjuruj sâmu nângâwan.

4 Topje ya nângâm kulemguwe sâm ot tatmune benje, Yesuje himbimâmbâ den âlâ yuwu sâop. “Yoane, elem kulewonboj munje pilap yakât topje ki kulemgu. Yamâ inâk ândâwâk nângâm biwihanâk katbuat.” Yawu sâop.

5 Otmâ anjelo yaje bânje bongen siwira hom panmâ himbimân ekmâ yuwu sâop.

6 “Anitâ manman amboje. Gâ embâjân tatmâ gaon. Otmu tatmâ gat, mâne tatmâ yâhâwion. Wâtge kârikne pato tatgihiap. Yawu tatgihiapgât otmâ himbimân, hânân, toen, saruân, me senje âlâlâ wosapâ wosapâ tatmâ arai ya gâje sârâ tetewi.

7 Wâtge pato yawu tatgihiap yakât otmâ sârâ sâp pato yu emelâk tâlâhuap. Yakât otmâmâ sâp yiwerene yu alata amutgen kinsai ya yengât nângâmâmâ kasalipene matje bâlene yingirâ mejet. Otmu emelâk gâje poropetelipge den ekyongorâ sâm tetem gawi yakât bulâje yiwerene teteâkgât yakât anjelo nombolân yâhâpnaje lâmunje ya kunâk.” Yawu sâop.

8 Yawu sâmu yanâk Yesuje himbimâmbâ yuwu sâm eknohop. “Anjelo kâine nombotje hânân tâlim nombotje saruân tâlim pepa mem pererenj tuhum kinsap ya ari bânjan me.” Yawu sâop.

9 Yawu sâmu arimune anjelo yaje yuwu sâm eknohop. “Pepa yu gi-himune mem ne. Nendâmâ lauhan membuap. Yâhâ nem kut pilârâ tepgan gewuwâmâ tepge irik irik sâmu hâhiwin nângâwuat.” Yawu sâm eknohop.

10 Yawu sâm mem nihimu newan. Mem nemune kâkânân bâok sâop. Yâhâ tepnan giop yanâmâ hâhiwin nihiop.

11 Hâhiwin nihim yanâmâ yuwu sâam eknohop. “Gâ ihilâk lohimbî hânñan kulemñan kapi wosapâ me wosapâ manmâ arai ya yengâlen ari yu me ya teteyingiwuapgât topñe sâam tetem ekyongowuat.” Yawu sâam eknohop.

11

Anitâhât hoñ bawa lok yâhâp yâk yetgât topyetñe

1 Otmu kapam dop tuhu tuhu ya mem nihim yuwu sâam eknohop. “Gâ yahatmâ ari. Anitâhât opon kâmbukñahât ginñe hotom umai yakât tunñe nombot yakât dop tuhum ek. Otmu lohimbî nombotñane Anitâ hoñ bawanñim mepaem kinsai ya amonñe kinsai ya sâlipyongom dopyeñe nângâ.

2 Yâhâ Anitâhât topñe ki nângâmai yamâ yaehen tai yâhâmâ kasalipyenñe taka emet kapiyeñe Anitâhât kawenñe tap ya limbâroñgum hâhiwin yingñetâ sâtgun mannomai. Sâtgun manñetâ emetsenñe 42 pesuk sâawap. Yakât otmâ yâhâmâ ki sâlipyongowuat. Pilâyekdâ in tatnomai.

3 Yawu otmâ hâhiwin nângâm sâtgun manñetâ yan nâñe hoñ bawayâhâtne yâhâp katyelekmune lohimbî yanñe munomaihât kou kendâmahom kunyetñan kepeim Anitâhât topñe sâam ekyongom manmutâ emetsenñe 42 pesuk sâawap.” Yawu sâop.

4 Yâhâ Anitâhât hoñ bawa lok yâhâp yâk yetgât topyetñeâmâ yuwu. Yâhâmâ nak âlâ, kutñe oliwa sâam, yawuya. Me balam yâhâp sem kilik kilik sâam kinmap yawuya. Yâkñeâmâ Anitâ hoñ bawanñim yâkât topñe sâam tetem ekyongom mandomawotgât sâam yitgiop.

5 Yâhâ tetemu ekban yakât torokatmâ yuwu sâawe. Lohimbî nombotñane orotmeme bâleñe otmâ mansaiñe yotgone sâam gotyetñan arinñetâ yâk yetgât lauyetñambâ kâlâp pundurñ sâam seyekbuap. Yakât sâam kalop.

6 Lok yâhâp yanñeâmâ Anitâhât wâtñan kinmâ gelâk âlâ ki giâk sâmutâ ki gewuap. Sâp yan Anitâhât den ekyongoromawot. Yâhâ to senñane hep olâk sâmutâ hep otbuap. Me kundat umatñe topñe topñe teteyingîâkgât nângâromawot ya gurâ âlepñe teteyingiwuawâk. Yakât wâtyetñe pato tatyitgiap.

7 Otmu Anitâhât den ya sâam tin pilâromawot yan hem nâpum bâlenjahât amboñe yanñe yapâ yahatbuap.

8 Yahatmâ kapi âlâ kutñe âiñe Sotom sâam, otmu kutñe âlâmâ Aihita, yan Kutdâyetñe howanân kunñetâ muop kapi yan ari kasa otyitgim yotgomu mundomawot.

9 Yawu otyitgimu yan mitihât kasa hânñan kulemñan kapi wosapâ me wosapâ gâtñane yâk yetgât den pat ya nângâm taka yelemâ mem hanyotgomaihât galemtyetñe kinñetâ ki mem hanyotgonomai.

10 Yawu otñetâmâ nombotñane yuwu sâanomai, “Bâe, hoñ bawa yâhâp yuñe taka hâhiwin kakñan katnenekmutâ sâtgun manmâ gain ya muawot.” Yawu sâam bukulipyenñe orop yeneâk heronñe nanñanñe senñe âlâlâ angî gunñi otmâ yâhânomai. Otmu yâk yetgât sâam torokatyitgim onñ girinñ otnomai.

11 Yawu otñetâ hilâm kalimbu otmu âlâhât nombolâk ya pesuk sâamu imbâtñan hilâm kârikñan yanâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe ge mâmâñe otyitgimu yahatdomawot. Yahatmâ kinmutâ yan lohimbî nombotñane gotyetñambâ gam arinomai yanñe yelemâ umutyenñe arimu kinñiyenjahât dondâ otnomai.

12 Yawu otmutâ yanâk himbimâmbâ Yesunñe den âlâ yuwu ekyotgowuap. “Yet yuân gayet.” Yawu sâam ekyotgomu elem kulewoñboñ biwinñambâ yâhâmutâ kasalipyetñane yelekñetâ sâtñe otbuap.

13 Yâhâromawot yanâk mososoŋ pato membuap. Memu emetyeŋe mem gâsuk tuhumu amon âlâek yaŋe putuk sâwuap. Otmu lohimbî matŋe 7000 yongomu munomai. Munjetâ yanâmâ lohimbî nombotŋe ki hiliwahonomaiŋe Anitâhât kulem ya ekŋetâ sâtŋe otmu yâkât nâŋgâŋetâ yahatbuap.

14 Umatŋe yâhâp teteap yamâ pesuk yap. Yakât kakŋan kalimbuŋe yu tetewe sâm oap.

Anjelo nombolân yâhâpŋe bâiŋe lâmunŋe kunop.

15 Anjelo bât nombolân yâhâpŋe, bukuyeŋe bâiŋe yaŋe lâmun kunop. Kunmuâmâ anjelo kiŋitŋe orowâkŋe den kârikŋan yuwu sâŋetâ gemu nâŋgâwan. “Kutdânenne Anitâŋe nanŋe hâŋgângumu ge lohimbî yeŋgât lok kutdâ manmâ tihiyeŋe otmâ manbisâp yakât sâp emelâk tâlâhuap.” Yawu sâm mepaewi.

16 Otmu lok kunŋe papato 24 ya Anitâ hawamgum tatmaiŋe yuwu sâm Anitâ kiki mewaŋgiwi.

17 “O, Anitâ, Wâtŋat Amboŋe. Embâŋân hân himbim ki kândikyotgonâmbâek tatmâ gaon. Otmâ tatmâ gamat.

Sâp yiwerenŋe yu topŋe katmâ lohimbî hânŋan kulemŋan manmâ arai yamâ gâŋe galemyeŋe pato otmâ yâhâwuat. Yakât nâŋgâmunŋe hân himbim pâroŋ oap.

18 Yâhâ lohimbî nombotŋe gâhât topge ekmâ nâŋgâhihiŋetâ gemu betgihim komolipge mem âlâlâ tuhuyekmai. Yawu otmâ orotmeme bâleŋe otmâ manmâ gai yakât matŋe yingiwe sâm oat. Matŋe yingiwe sâm otdâ kuk pato otmâ ahone sâm oai. Otmu gâŋe lohimbî kerek yeŋgât biwiyeŋe ekmâ nâŋgâm matŋe yingiwuatgât sâp ya tâlâhuap. Yakât otmâ gâ mepaeheksain.

Otmu sâp yiwerenŋe yuâmâ poropete nombotŋe gâhât tem lâum manmâ gawi, me lohimbî nombotŋe gâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe kepeim manmâ gawi, yâkŋe hâmeŋe âlepŋe menomaihât sâp yu tâlâhuap. Yakât sâm gâ mepaeheksain.”

19 Yawu sâm kiki mewaŋŋetâ Anitâhât opon kâmbukŋe himbimân tap yakât gahatŋe ya hindakmâ aŋ sâm kinop. Hindakmâ aŋ sâm kinmu yakât kâlehen girem den sâm kulemgum kalop yakât katipŋe ya tetekŋan otmu ekban. Yawu otmâ belek sâm himbim guŋguruŋ sâm gelâk kândâk papato giop. Yawu otmâ yan mososoŋ pato memu hân hârohâk sân sân sâop. Yawu tetemu ekban.

12

Imbi âlâŋe naom memu puaiŋe nem kereŋgetbe sâm olop.

1 Kulem âlâ himbimân yuwu tetemu ekban. Imbi âlâ hâk katipŋe mânunakmâ talop yakât kundenneâmâ sikopŋe siliŋ siliŋ sâm hâumap yawuya. Yâhâmâ omoŋgât emetsenŋe lanjŋe pilâop yakât gotŋan kinop. Yâhâ kunŋe mâpuŋanâmâ pitu kâiân yâhâp tatbi.

2 Otmu imbi yamâ tepdâek. Yawu gârâmâ naom ya membe sâm hâliiakmu hâhiwin nâŋgâm isem talop.

3 Yawu olop yakât kulem âlâ himbimân yuwu tetemu ekban. Puaia kuriŋ bâleŋe yawuya. Kunŋeâmâ bât nombotgen yâhâp. Yâhâ kunŋe ya ârândâŋâk lok papatoŋe ŋerendenŋ horarâŋimai yawuyaŋe hârâtâhâk horarâŋim talop. Yâhâ ŋilipŋeâmâ bât nombot nombot hârok.

4 Yâhâ yaŋe himbimân pitu kâsipyongomu komot kalimbu otbi. Komot konok yamâ aksihâk hapenjaŋe gâwâreyekmu pek sâŋ hânân gewi. Yâhâ komot yâhâp yamâ pilâyekmu yanâk tatbi. Otmu imbi yaŋe naom ya memu puaijaŋe nembe sâŋ imbi yakât gotŋan ba kinop.

5 Yâhâ imbi yaŋe naom miop yaŋeâmâ hâmbâi lohimbi hârok yengât lok kutdâ manmâ tihityeŋe otbuapgât Anitâŋe emelâk sâŋ kalop. Otmu puaijaŋe nembe sâŋ otmu sâp yan Anitâŋe sâmu naom ya himbimân yâhâmâmâ orowâk talowot.

6 Yawu otmu imbi yaŋeâmâ kiŋgitŋahât otmâ sururuk sâŋ ari lok ki manmaiâŋen Anitâŋe yâkât kawe mem heŋgeŋguwaŋgim kalop yan ariop. Yan arimu Anitâŋe tihitŋe otmâ yâhâmu emetsenŋe 42 ya pesuk sâop.

7 Yâhâ imbi yaŋe lok ki manmaiâŋen ariop sâp yanâmâ himbimân kapam pato teteop. Kapam pato tetemu yan aŋelo patoyeŋe, kutŋe Mikae sâŋ, yâkŋe aŋelolipŋe meyekmu puaijaŋe yakât komolipŋe ya yongom mem ge katyekbi.

8 Mem ge katyekmâ himbimâmbâ watyekŋetâ hânân yuân gewi.

9 Yawu gârâmâ puaijaŋe kunsain yâkât kutŋe yamâ Haknenŋan Sâmap, otmu kutŋe âlâmâ Satan, yaŋe lohimbi kerehâk kâityongom mem lohotŋe tuhunenekmap.

10-11 Otmu alata amutgen kinbi yaŋe yuwu sâŋetâ nâŋgâwan. “Satanŋe Anitâhât senjan kinmâ haomâ ârândâŋ nen Anitâhât komolipŋe den âiân katnenekmâ mem bâlenenekbe sâŋ gamap. Yawu gârâmâ Anitâŋe nanŋe sâreerenenekhâkât hâŋgângumu gem nengât sâŋ muop ya mumuŋambâ mem yahalop. Yawu gârâmâ sâp yiwerenŋe yuâmâ yâkŋe sâmu yâkât aŋelolipŋe Satangât komolipŋe watyekŋetâ gaii. Otmu Lama Nanŋe yâkâlen torokatmunŋe mâmâŋe otningimu Satan otmu yâkât hoŋ bawa me mitihât kasa takanŋetâ lohotŋe ki otmâ manbin. Yawu otmâ kârihem kinmâ Lama Nanŋe yâkât tem lâuwaŋgim mepaewin. Mepaemunŋe yakât matŋe kasalipŋe taka nongoŋetâ muwin. Yawu gârâmâ Anitâ Kutdânenŋe wâtŋe pato tatbangimapaŋe nen mem heŋgeŋgunenekbuapgât mâtâp teteap.

12 Otmu Lama Nanŋe ya mumuŋambâ mem yahalop yan Satan mem ge kalop. Yâhâ yakât dopŋeâk nenŋe Satangât hoŋ bawa ya mem ge katyekbin. Topŋe yawuhât otmâ himbimân gâtŋe yeŋe heronŋe otbangim mepaem man-nomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâŋe Satan mem ge katbuap yakât Satanŋe nâŋgâm kuk pato otmâ yakât matŋe sâŋ hânân ge lohimbi mem ge katyekbe sâŋ olop. Yawu gârâmâ yakât nâŋgâm tepnenŋe dondâ bâleap.” Yawu sâŋetâ nâŋgâwan.

13 Yakât otmâ puaijaŋe yuwu nâŋgâop. “Bâe, hânân gian yukât matŋeâmâ imbi yakât naom ya muâkât nanŋan” yawu sâop.

14 Yawu sâop yakât otmâ Anitâŋe sâmu tiwa penŋamŋe yaŋe imbi ya âlihitanŋiwi. Âlihitanŋiŋetâ yahatmâ pâp pâp sâŋ lok ki manmaiâŋen Anitâŋe kawe heŋgeŋguwaŋgiop yan ariop.

15 Arimu puaijaŋe kuriŋ bâleŋe yaŋe imbi ya hilipguwe sâŋ launŋe aŋmu yapâ uwurup pato gam kioŋop.

16 To yaŋe gam kioŋmâ imbi ya nem kereŋgetbe sâŋ olop. Yawu olop yamâ imbi yaŋe torokatmâ manmâ yâhâmu emetsenŋe 42 pesuk sâekgât Anitâŋe sâmu pumŋe âlâŋe bâok sâŋ to ya lâum kurihiop. Lâum kurihimu imbi ya hâmenŋe kinop.

17 Hâmenŋe kinmuâmâ puaijaŋe ekmâ kuk bâleŋe olop. Kuk bâleŋe otmâ imbi yakât komolipŋe Yesuhât den pat âlepŋe ya nâŋgâm mem biwiyenjan

katmâ Anitâhât tem lâum manbi. Komot yengât puaia yaŋe kuk bâleŋe otyiŋgim itit kiom tuhuyekbe sâm ariop.

¹⁸ Ari saru sâtŋan kinop.

13

Soŋgo sâtŋe kârikŋe yamâ kunŋe nombolân yâhâp.

¹ Saru sâtŋan kinmâ halahumu soŋgo âlâ, sâtŋe kârikŋe, yaŋe saruâmbâ gamu ekban. Soŋgo sâtŋe kârikŋe yamâ ŋilipŋe bât nombot nombot hârok. Yamâ lok kutdâ yengât irimut horaraŋgimai ya ŋilipŋan konok konok horarakmâ talop. Kunŋe yamâ nombolân yâhâp yanâmâ Anitâ watmâ yâkât kawenŋan kinbe sâm yan ikŋe kutŋe konok konok kulemgaukmu talop.

² Yâhâ orotmemeŋe yamâ yinsiwet kârikŋe yawuya. Yâhâ kâiŋe bâtŋe yamâ tiwa yawuya. Sâtŋeâmâ puaia sâtŋe yawuya. Yâhâ puaia ya emelâk ekban yakât wâtŋan kinmâ tem lâuwaŋgiop.

³ Yâhâ soŋgo yamâ emelâk kasaŋaŋe kunŋe nombolân yâhâp yakât ho-hetyeŋan gâtŋe konok kuop. Kumu hepŋe pato ga kioŋmu wip sâm benŋe yaŋak sâwâewaŋgiop. Sâwâewaŋgimu lohimbî hânŋan kulemŋan manbiŋe ya ekŋetâ sâtŋe ologpât yâkâlen torokatmâ yâkât nâŋgâŋetâ yahalop.

⁴ Nâŋgâŋetâ yahatmu yuwu sâwi. “Bâe, soŋgo kârikŋe bâleŋe âlâlâ kerek wangiyeksap. Yawu gârâmâ lok girawu yaŋe mem ge katbuap?” Yawu sâm soŋgo yakât nâŋgâŋetâ yahalop. Yawu gârâmâ soŋgo ya konok ki mepaewi. Soŋgo yakât amboŋe puaia yaŋe mâmâŋe otbaŋgiop yakât otmâ yâk yâhâp yâhâp nâŋgâyitŋetâ yahatmu mepaeyelekbi.

⁵ Anitâŋe ya ki ekmâ sâyitgiopgât soŋgo yaŋe Anitâhât nâŋgâmu gemu mem ge katbe sâm yuwu sâop. “Anitâ ya emelâk wâtŋe biatmu mem ge katsan.” Yawu sâm ikŋahât nâŋgâmu yahalop. Yawu otmâ kârikŋe otmâ manmu emetsenŋe 42 ya pesuk sâop.

⁶ Yâhâ soŋgo sâtŋe yaŋe Anitâ mem ge katbe sâm yakât sâm bâlewaŋgiop. Dop yawuâk himbimân manbi ya yengât sâm bâleyiŋgim manop.

⁷ Yawu otmâ Anitâhât lohimbî ya kuk otyiŋgim kerehâk mem lohotŋe tuhuyekmâ mem ge katyehop. Mem ge katyekmâ lohimbî hânŋan kulemŋan manbi ya yengât kunŋe manop.

⁸ Yakât otmâ lohimbî nombotŋe Anitâhât pat ki otbi yamâ soŋgo yakât nâŋgâŋetâ yahalop. Yâhâ lohimbî nombotŋe Anitâhâlen torokatmâ manbi yaŋeâmâ soŋgo ya ki mepaewi ya yengât topyeŋe yuwu. Emelâk embânŋan Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgop sâp yanâk lohimbî yaŋe biwiyenŋe Lama Nanŋe kunetâ muop yâkâlenâk katmâ mannomai yâk yengât Anitâŋe nâŋgâop. Yâk yengât nâŋgâm kutyeŋe pepaen kulemgum Lama Nanŋe waŋmu memu manman kârikŋe yakât pat kuyiŋgiop. Yawu.

⁹ Otmu yeŋe den kulemguan yu sâlikum topŋe nâŋgâŋetâ keterahâk.

¹⁰ Lohimbî nombotŋeâmâ hâhiwin kakŋan mannomai. Ya teteyiŋgiwe sâm otbuap yan ki misiŋguraknomai. Yawu otnomaiân kasalipyenŋe mem pâi emetŋan katyeknomai yan sâtgum mannomai. Yâhâ nombotŋeâmâ kapamŋe mem yongonomai. Ya teteyiŋgiwe sâm otbuap yan âlâengen ki arinomai. Ya ihilâk yongonomai. Umatŋe ya teteyiŋgiuwawân yakât nâŋgâm Yesuhâlen biwiyenŋe kepeim manmâ yâhânomai. Yawu otmâ manŋetâ Anitâŋe meyekbuap. Otmu umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiuwap yan yakât nâŋgâm ki gorâyŋgiuwap.

Soŋgo sâtŋe kârikŋe âlâŋe lohimbi menduhuyekmâ ikŋe kulem bâtyeŋan otmu meteyeŋan kalop.

¹¹ Otmu kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Soŋgo sâtŋe kârikŋe âlâ ekban yaŋe hân tumuŋambâ pindilakmâ yahalop. Njilipŋeâmâ lama lokŋahât njilipŋe ekmain yawuya. Yâhâ denŋe enŋatŋe yamâ bau hulin yerâmunŋe hâok hâok sâmap yawu.

¹² Otmu yamâ emelâk anŋoânâk soŋgo sâtŋe kârikŋe ekban yaŋe emelâk mâmâŋe otbaŋgiop. Mâmâŋe otbaŋgiop yâkât lohimbi yaŋe nâŋgâŋetâ yahatmu yâkâlen torokatmâ manŋetgât sâm ekyongop.

¹³ Otmu Anitâŋe mâtâp maŋgum ki mem ge kalop yakât otmâ haonmâ ârândânŋ kulem topŋe topŋe meminiop. Yawu otmâ lohimbi senyeŋan kinmâ sâmu kâlâp pato âlâ himbimâmbâ ge hânân punduŋ sâmu ekbi.

¹⁴ Yawu otmâ yakât lohimbi dondâ yuwu sâm kâityongop. “Yen soŋgo kunŋe sâwâeop yakât umutŋe hâwiŋetâ kundenŋe teteâk.” Yawu sâm yinŋiop.

¹⁵⁻¹⁷ Yawu sâm yinŋimu Anitâŋe mâtâp ki maŋguyinŋiop yakât otmâ yâkât tem lâum umutŋe ya hâwiŋetâmâ mâmâŋe otbaŋgimu yahalop. Yahatmâ ikŋe mepaem manŋetgât den sâm yinŋiop. Den sâm yinŋim lohimbi topŋe topŋe, geheŋe me yahat yahatŋe, kutyenŋe orop me kutyenŋe bia, iri sikum tatyinŋiop me umburuk manbi, ya kerehâk menduhuyekmâ ikŋahât kulem towatŋe bâtyeŋan otmu meteyeŋan kalop. Yawu katyinŋimu yapâ gâtŋaŋe yâkŋak sot me senŋe âlâlâ ya ari puluhunomaihât dop ya teteyinŋiop. Yawu otyinŋimu yâkât nâŋgâŋetâ yahatmu mepaem manbi. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe yâkât ki nâŋgâŋetâ yahalop yakât otmâmâ matŋe yinŋimu mem muwi. Yawu.

¹⁸ Otmu yeŋe den kulemguan yu sâlikum nâŋgâŋetâ keterahâk. Yâhâ soŋgo sâtŋe kârikŋe ya tetewuap yamâ dopŋeâmâ 666, dop yaŋeâmâ lok âlâhât kut ya miop. Yawu.

14

Lohimbi kinŋitŋe orowâkŋe Lama Nanŋe otmu Âwâŋe yetgât nâŋgâŋetâ yahalop.

¹ Otmu ya pesuk sâmu kulem âlâmâ yuwu tetemu ekban. Pumŋe pato âlâ, kutŋe Sion sâm, yamâ Yerusalem kapi yan tap yakât dop yamâ himbimân tap. Lama Nanŋe yaŋe yan kinmu ekban. Otmu yanâmâ lohimbi dopyeŋe 144,000 Anitâŋe meyekmâ himbimâmbâ pat kuyinŋiop yâkŋeâmâ yâkât senŋan kinbi. Kinmâ amboyâhâtyeŋe, Lama Nanŋe otmu Âwâŋe, yâk yetgât kutyetŋe yamâ yeŋe meteyeŋan kulemguaqmâ kinbi.

² Otmu sâp yanâk munŋe yuwu tetemu nâŋgâwan. Tâlâm pato âlâ yerâmu munŋe pilâmap yakât dop, me himbim gunŋuruŋ sâmu nâŋgâmain dop yawuya, me âlâmâ, lok dondâŋe menduhuakmâ wanŋam kunŋetâ nâŋgâmain yawuya, yaŋe hanâmbâ gemu nâŋgâwan.

³⁻⁵ Otmu lohimbi 144,000 yaŋe soŋgo papato imbât otmu lok kunŋe 24 yaŋe Anitâhât dâtâpŋan kinbi yâk hawamyongom kinmâ Anitâ mepaem kiki mewanŋiwi. Kiki mewanŋiŋetâ nâŋgâwan. Otmu lohimbi yu yan yuŋeâmâ hânân yuân ihilâk mahilâk ki manbi. Yâkŋe uwawapŋe bia manbi. Otmu den perâkŋe me den guruk ki sâm manminiwi. Lohimbi yawuyaŋe Lama Nanŋahâlen biwiyenŋe kepeim marumâ yâkât tem lâum manminiwiŋe Anitâ yet Lama Nanŋe yetgât pat manbi. Yawu otmâ yâk hawamyongom kinmâ Anitâ mepaem kiki mewanŋiŋetâ yekban. Kiki yakât topŋeâmâ lok ihilâk

mahilâk manbi yaŋe ki nâŋgâwi. Lohimbi Yesuhâlen torokatmâ manbi yâkŋak kiki yakât topŋe nâŋgâm mewañgiwi.

Anitâŋe aŋelolipŋe kalimbu hâŋgânyongomu denŋe sâm tetewi.

⁶ Kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâŋe aŋelo âlâ hâŋgângumu haŋâmbâ pâp pâp sâm ari lohimbi hânŋan kulemŋan mansai yâk yeŋgâlen ari yuwu sâm ekyongop.

⁷ “Yeŋe biwiyenŋe Yesuhâlen katmâ yâkât tem lâum manmâ embâŋân aŋgoânâk Anitâŋe pat kuyiŋgiop ya meŋet. Anitâŋe lohimbi topyenŋe ekmâ den sâm hâreyiŋgiwe sâm oapgât sâp pesuk sâwomap. Yakât otmâmâ yenâmâ yâkât tem lâuwañgim yâk konok mepaenŋet. Ambonenŋe Anitâŋe hân himbim kândikyotgop. Otmu âliwahap topŋe hânân kalop. Yakât yâk konok mepaem mannomai.” Yawu sâm ekyongop.

⁸ Otmu yakât kakŋan aŋelo âlâ tetemu ekban. Yâkŋe yuwu sâop. “Kapi âlâ, kutŋe Bawilon sâm, yakât ambolipŋaŋe lohimbi nombotŋe hânŋan kulemŋan manmâ ariwi ya yeŋgâlen ariwi. Ari yeŋahâk orotmemeyenŋe kiŋgoŋ otbi ya yawuâk otŋetgât sâm kendâyŋiŋjetâ nâŋgâyŋgiwi. Yakât matŋeâmâ Anitâŋe itit kiom tuhuyekmu kâwurumŋe kinâk.” Yawu sâop.

⁹⁻¹¹ Otmu yakât kakŋan aŋelo âlâ kalimbuŋe tetem yan den kârikŋe halahum yuwu sâop. “Lohimbi nombotŋaŋe soŋgo sâtŋe metŋe ikŋe otmu yâkât umutŋe nahân hâwiŋjetâ golâ otmâ yahalop yâk yetgât nâŋgâŋjetâ yahalop. Otmu yâk yetgât kulem yamâ bâtyenŋan otmu meteyenŋan kulemguakmâ mansai ya yeŋgât Anitâŋe kuk pato otyiŋgim gap. Kuk otyiŋgimu yakât otmâ lohimbiŋe Lama Nanŋe muop yâkât aŋelo koko salek ya yeŋgât senyenŋan kinŋetâ kâlâp patoŋe seyekbuap. Seyekmu sâtgum manmâ yâhânomai. In yawu ki pesuk sâyŋgiwuap. Sâp kâlep seyekmâ yâhâwuap.” Yawu sâop.

¹² Yâhâ yenâmâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe Yesuhâlen katmâ Anitâhât den lâuwi yamâ ya yawuâk torokatmâ mannomai. Otmu biwiyenŋe yakât galemŋe orangim mannomai.

¹³ Yesuŋe Anitâhât gotŋan kinopŋe yuwu sâm eknohop. “Yoane. Gâ den yuwu sâmune kulemgu. Lohimbi biwiyenŋe nâhâlen kepeim mansai yâk yeŋgât kasalipyenŋaŋe nâŋgâŋjetâ bâlemu yongom mem âlâlâ tuhuyekŋetâ munomai. Yamâ sâp âlâen yâkŋe manman kârikŋe memâmâ manman sânduhân manmâ yâhânomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe yuwu sâm ekuop. “Bulâŋanâk yat. Yâhâmâ Anitâ hoŋ bawañgim hâhiwin kakŋan manmâ yâhânomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâŋe nâŋgâmu munomai yanâmâ bulâŋe yŋgiwuap.” Yawu sâop.

Himbimâmbâ gem lohimbi mem hâwuruyehowot.

¹⁴ Kulem ya pesuk sâmu âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâŋe Yesu hâŋgângumu âwurem gewuap yakât yuwu tetemu ekban. Yesuŋe kaperam âlâ goliŋe tuhu tuhunŋe ya karakmâ, iri goleakmâ, âom kela bânŋanâk tatmu elem kulewoŋboŋ kakŋambâ giop.

¹⁵ Otmu aŋelo âlâŋeâmâ Anitâ yâkâlembâ gemu ekban. Otmu yaŋeâmâ aŋelo âlâ elem kulewoŋboŋ yakât kakŋan talop ya yuwu sâm ekuop. “Bâiŋ, bonŋe memehât sâp yu tâlâhuap. Yakât otmâ âom kela yaŋe nak kehetŋe mem hâwurum mânunjdâ pik sâek.” Yawu sâm ekuop.

¹⁶ Ekumu âom kela yaŋe mem mânunŋmu pik sâop.

¹⁷ Yawu sâmu yanâk aŋelo âlâ Anitâhât opon kâmbukŋambâ pilâm giop. Yâkŋe tewetŋe sâtŋe welâk welâk ya mem giop.

¹⁸ Mem gemu yakât kakñanâmâ anjelo âlâ alataen kâlâp um katminiop ya pilâm giop. Yanjeâmâ den kârikñe sâam anjelo tewet mem manop ya yuwu sâam ekuop. “Hânân wain kehetñe emelâk purup pato kinsap. Yawu gârâmâ gâñe tewet miakmâ ge hârem bonñe me. Ya mem mendârerâ tonje giâk.” Yawu sâop.

¹⁹⁻²⁰ Yawu sâamu tewet miakmâ ge bonñe ya hârem mem mendâremu tonje yanje gem hep olop. Hep otmâ wanja âlâ kapi yakât betñan kinop yan ge kinop. Yan ge kinmâ lak sâam moseleakmâ hânân ge pik sâam dengân pato olop. Yâhâ dengân yakât kâlepñeâmâ 300 kilomita yawuya olop. Otmu yakât tumuñeâmâ lok kinmu nekamñan otbuapgât dop olop. Yakât dopñeâk lohimbñe kunyeñe kârikñe otmu orotmeme bâleñe otmâ manmâ gai yakât matñe menjetgât Anitâñe pilâyekmu genomai.

15

Anjelolipñe nombolân yâhâp yanjeâmâ bumbum âlâlâ ikñiâk ikñiâk mewî.

¹ Otmu yakât kakñan kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâhât opon kâmbukñe himbimân tap yakât kâlehen anjelo nombolân yâhâp yanje kinñetâ yekmune sâtñe olop. Yawu otmâ anjelo yanjeâmâ bumbum nombolân yâhâp ikñiâk ikñiâk mewî. Yâhâ bumbum yamâ Anitâñe matñe bâiñe yingimu menjetâ bialâkgât.

² Ya mem kinñetâ yan saruwân yawuya pato ekban yamâ omonânâk hewam sikopñe kumu siliñ siliñ sâamu topñe kuririñ sâmap yawuya olop. Yâhâ saru ginñan Anitâhât lohimbî yanje iliwetmâ sonjo sâtñe metñe ya, otmu yakât umutñe nahân hâwiñetâ yahatmâ golâ olop ya, otmu sonjo sâtñe kârikñe loggât dop 666 ya miop, ya yengât den kum mem ge katyekbi yanje saru ginñan kinmâ buñam tâliwi.

³⁻⁴ Yâhâ Moseñe Anitâhât tem lâum manop yâkât heronje nânggâm buñam mem tâliwi. Yâhâ âlâmâ Lama Nanñahât nânggâñetâ yahatmu buñam yuwu sâam tâliwi.

“O Anitâ, kutdânenñe. Gâ wâtge pato dondâ tatgihiap. Âi memat yamâ mendâ âlepñe nandoronje otmâp. Orotmemehe ekmunñe ae senj senj, yae yongâe otmâp. Gâñe lohimbî topñe topñe yengât kunyeñe otmâ tatmâ gaonñak tatmâ gat. Otmu tatmâ yâhâmbisân. Yakât otmâ himbimân tainje, me nen hânân tainñe gâ konok mepaehekmâin. Otmu kut patñe sâam hañ tuhummunñe ârândânñ merândânñ otmâ imap. Gâ konok uwawapñe bia, âilonggo longgo tatmat. Yakât otmâ mepaehekmâ yâhânom. Lohimbî hânñan kulemñan manmâ arain nengât tihitnennje otmat yakât ga mepaehekmâ mannom.” Yawu sâwi.

⁵ Otmu yakât kakñan âlâ yuwu tetemu ekban. Opon kâmbukñe himbimân tap yakât gahatñe ya hindakmâ anj sâam kinop.

⁶ Anj sâam kinmuâmâ Anitâhât welâmñe ya hawamgum sângum kâlep hikunñetâ ge hârândânñâk kinop ya tetemu ekban. Yâhâ yan sonjo papato imbât mumuhât dop bia hâlânñakmâ tatñetâ yekban. Yâhâ gotyeyan anjelo nombolân yâhâp kinbñe sângumyeyñe kaok bolañ bolañ mânunñakbi. Otmu dihinyeyan kâiput goliñe tuhummâmbâkunñetâ giop.

⁷ Otmu lohimbî orotmemeyeyñe kinjonñ otmâ manminiwiñe matñe mem hâhiwiñ kakñan manñetgât sonjo pato âlânje anjelo nombolân yâhâp ya kondo konok konok mem yingimu mewî. Otmu kondo ya kâlehen bumbum topñe topñe âlâku ikñiâk ikñiâk yanje pik sâam iop. Yakât Anitâ manman ambonañe matñe sâam yingiwuapgât kondo ya mem kinbî.

⁸ Yawu otmâ kinjetâ yan Anitâ lanjinje amboŋe ikŋe wâtŋe pato tatbanjimapŋe kuk bâleŋe olop. Yawu otmu opon kâmbukŋahât kâlehen utun bâleŋe sahaŋop. Utun sahakmâ maŋgumu opon kâmbukŋahât kâlehen yâhânomaihât dop ki olop. Yawu otmu aŋelo nombolân yâhâp yaŋe kumâmâ bumbum bâleŋe moseleŋetâ ge lohimbi bâleŋe yengâlen teteop. Otmu yakât kakŋanâmâ kâlehen yâhânomaihât dop ya teteop.

16

Bumbum moseleŋetâ ge lok bâleŋe yengâlen umatŋe topŋe topŋe teteop.

¹ Anitâŋe aŋelolipŋe nombolân yâhâp ya yuwu sâm ekyongop. “Yen gemâmâ matŋe yinŋiwom yakât bumbum teteyinŋiâkgât moseleŋetâ giâk.” Yawu sâm hânŋânyongomu gewi.

² Anŋoân hânân moselemu giop yakât topŋeâmâ yuwu. Lohimbi nombotŋe soŋgo kârikŋe yakât kulem towatŋe meteyeŋan tuhuŋgim nahân umutŋe hâwiŋetâ yahatmâ golâ olop ya mepaewi. Komot yaŋeâmâ bitâp me use kârikŋe ya teteyinŋiâkgât bumbum ya hânân moselemu giop.

³ Yâhâ aŋelo yâhâpŋeâmâ kondonje mem saruân moselemu giop. Moselemu gemu saru yamâ lok hiliwahonjetâ hepyeŋeŋe gam gara gara otmâ korokŋe pilâmap dop yawu olop. Yâhâ saruŋe hep gara gara olop yakât kâlehen senŋe âlâlâ tatbi yamâ kerek mum metewi.

⁴ Yâhâ aŋelo kalimbuŋe kondonje mem to senŋan moselemu giop. To senŋan moselemu giop yamâ aksihâk hep otmâ meteop.

⁵⁻⁶ Moselem yan Anitâ yuwu sâm ekuop. “O Kutdâne, gâ embânâmbâek tatmâ gamat. Otmu tatmâ yâhâmbisân. Yâhâ lohimbi bâleŋe kunyeŋe kârikŋe otmâ gâhât hâkân otmâ orotmeme bâleŋe otmâ manminiwi ya kerekŋe matŋe mem mum metenjetgât hânŋânnohorâ ge moselemune giap. Moselemune gemu yan gâŋe den sâon yakât bulâŋe teteap ya nânŋâmune ârândân oap. Yâhâ poropetelipge nombotŋe yongom mem âlâlâ tuhuyekŋetâ muwî. Muŋetâ yan hepyeŋe hânân giop yakât matŋe gâŋe hep bâleŋe yu yinŋirâ nenjetâ dopŋan oap. Ya nânŋâmune ârândân oap.” Yawu sâop.

⁷ Yâhâ alata amutgen kinbiŋe Anitâ yuwu sâm ekuŋetâ nânŋâwan. “Bulâŋanâk Anitâ Kutdânenneŋe gâ wâtge kârikŋe tatgihimap. Yakât otmâ den âiân katyekmâ matŋe yinŋirâ miai ya ekmunŋe dopŋanâk oap.” Yawu sâwi.

⁸ Yâhâ aŋelo imbâtŋe kondonje mem sikowân yan moseleop. Moselemu Anitâŋe sâmu sikop yamâ pilâm irik irik sâm kâlâpŋe sem lan lan sâmap yawu otmâ sem meteyehop.

⁹ Otmu kâlâp pato yaŋe punduŋ sâm lohimbi ya dondâhâlâk seyehop. Sem bâleyekmu nânŋâm nânŋâm iliwetmâ Anitâ bumbum amboŋe yakât awat pilâwanŋiwi. Yawu otmâ yâkâlen biwiyenŋe ki kepeiwi.

¹⁰ Yâhâ aŋelo momenje yaŋeâmâ bumbum âlâ moselemu soŋgo sâtŋe metŋe yâkât kawenjan giop. Gemu omoŋ pato kum kepeim imu benŋe lohimbi yâkâlen torokatbiŋe hâhiwin pato nânŋâm nimbilamyenŋe pânjan ihim hâreakbi.

¹¹ Yawu otmâ kunyeŋe kârikŋe otmâ Anitâ himbim amboŋahât awat pilâwanŋim orotmemeyenje bâleŋe ya witgum otmâ manbi.

¹² Yâhâ aŋelo nombolân konokŋe kondonje mem to âlâ, kutŋe Euparata sâm. yan moselemu giop. Moselemu gemu to yaŋe aksihâk saŋ kititiŋ sâop. Saŋ kititiŋ sâmu yan lok kunŋe nombotŋe emetsenne gahanembâ takanomai ya yengât mâtâp meyingiop.

13 To ya sanj sâmu yan puaiâ yakât launjambâ weke bâleŋe yamâ kesuŋ pâlâmŋe yawuya gemu ekban. Âlâmâ nakŋe mem umutŋe hâwiŋjetâ yahatmâ golâ olop yakât launjambâ kionŋmu ekban. Âlâmâ poropete âlâ den perâkŋe sâm kâityongop yakât launjambâ gemu ekban.

14 Otmu weke bâleŋe dondâ yaŋeâmâ kulem topŋe topŋe ya mewî, yaŋeâmâ lok kutdâ bâleŋe yâk yeŋgâlen arim kapamgât kuk teteâkgât mâmâŋe otyiŋŋjetâ Anitâ kum mem ge katne sâm yakât menduhuakbi. Yawu tetemu ekban.

15 Yâhâ den âlâ Yesuŋe yuwu sâop ya sâwe. “Nâŋe hâmbâi pârâk sân sânâk takawom. Otmu nâhât pat mansai yenâmâ hewewerŋ otmâ âlâlâyeŋe ya mem dunŋan tuhuakmâ mambotnihim mannomai. Aman pâlâmŋe ki inomai. Yenâmâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe galemahom nâhât mambotmâ mitiwahom mannomai. Yawu otmâ manŋetâ nâ takawom yan ki anulaknomai. Yawu otmâ heronŋe otmâ manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

16 Otmu kapam tetewuap yakât den âlâ torokatmâ sâwe. Weke bâleŋe yaŋeâmâ lok kutdâ dondâ mâmâŋe otyiŋŋjetâ kapi âlâ, kutŋe Amaheron sâm, yan menduhuakbi.

17 Yâhâ aŋelo nombolân yâhâpŋaŋeâmâ kondoŋe ya haŋân moselemu gemu yanâk Anitâŋe yuwu sâmu nâŋgâwan. “Bâiŋ, pesuk yap.”

18 Yawu sâmu yanâk belek sâmu himbim guŋguruŋ sâop. Himbim guŋguruŋ sâmu yanâk mososonŋ pato miop. Mososonŋ nombotŋe memap yakât dop bia, wangim dondâ miop.

19 Otmu kapi pato, kutŋe Bawilon sâm, yan orotmeme bâleŋe dondâ otmâ manminiwi. Yakât Anitâŋe nâŋgâmu bâlemu matŋe meŋetgât sâmu mososonŋ pato memu Bawilon kapi ya hionakmâ komot kalimbu otbi. Otmu ya hâlâŋmâ kapi tatbiâ yamâ biatmu kâwurumyeŋaŋak kinop.

20 Otmu saru tânâmŋan mâtuŋa pato tipŋe tatbi yamâ aksihâk guhulakmâ meteop. Otmu pumŋe gimbâŋe ya hâlâŋmâ talop ya gurâ bâok sâm gulip otmâ meteop.

21 Yawu otmu kât kârikŋe kândâk kândâk giop. Yaŋe gemâmâ lohimbi nombotŋe kât yaŋe kum tâtuk meyehop. Yâhâ nombotŋe âlâmâ kunyeŋe kârikŋe otmâ Anitâhât awat pilâm sâm bâlewarŋgiwi.

17

Imbi kondarâ yâkât topŋe

1 Aŋelo nombolân yâhâp yaŋe kondoyeŋe mem manbi ya yeŋgâlen gâtŋe âlâŋe yuwu sâm eknohop. “Garâ arire. Yu tetemu eksat yukât pâŋe konok topŋambâek nâŋgâhât tiripgohomune ek. Imbi yuâmâ imbi kondarâ. Yâkŋe ihilâk mahilâk manmâ to hâlâŋmâ kinsap. Yâhâ yiwereŋe tosaŋahât matŋe Anitâŋe waŋŋmu hâhiwiŋ pato nâŋgâm yâhâwuapgât dop oap.

2 Yawu gârâmâ imbi kondarâ yukât topŋeâmâ yuwu sâmune nâŋgâ. Lok papato sesenŋâlâkŋe imbi kondarâ yukâlen torokatmâ yâk orop senŋe âlâlâ aŋgi guŋgi otbi. Otmu orotmemeŋe bâleŋe otmîniop ya yawuâk otmâ manbi. Yawu otbi yakât otmâ yaŋe biwiyene mem hâlim tuhuyekmâ gaop. Topŋe yakât otmâ garâ tiripgohomune ek.” Yawu sâop.

3 Yawu sâm dâinekmâ pumŋe âlâ lok ki manmaiângen yâhâwit. Yan yâhâmutŋe Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe biwine mem purik pilâmu kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Imbi kondarâ yaŋe sonŋo sâtŋe metŋe yakât

kakñan yâhâmu yañe sokom talop. Songo yamâ kuriñ. Otmu yakât ñilipñe yamâ bât nombot nombot hârok. Yâhâ kunñeâmâ nombolân yâhâp. Yañe Anitâhât kawenjan kinbe sâm ikñe kutñe konok konok kulemguakmâ talop.

⁴ Otmu imbi yañeâmâ sâñgum kuriñ hârândânâk mânunjahop. Mânunjakmâ karanj karanj hahitñaje tuhuñetâ âilonjo nandoroñe olop ya pilahop. Otmu kâiput goliñak tuhu tuhuñe ya âmbâkuahop. Otmu bâhârâ yamâ goliñak tuhum miop. Bâhârâ memu yanâmâ orotmemeñe kiñgoñ topñe topñe ya ikñe manmanñahât bonñe yañe yan pik ñâtâk ñâtâk sâm iop.

⁵ Yâhâ metenjanâmâ ikñe kutñe ya kulemgumu talop. Kut yamâ yuwu. “Bawilon kapi ambolipñaje orotmeme kiñgoñ otmâ gawi. Yâhâ imbilipyeñe yamâ imbi kondarâ. Yâk yengât mâmayeñe yamâ nâ.” Ikñe kutñe metenjan yamâ yuwu kulemgumu talop. Yâhâ kut ya lok âlâñe ekmâ nâñgâwuapgât dop bia.

⁶ Imbi yañeâmâ emelâk lohimbî nombotñe biwiyeñe Anitâhâlen katmâ Yesuhât nâñgâñetâ yahalop yamâ kerek sâmû yongonjetâ muwi. Yongonjetâ muñetâ yan imbi yañeâmâ yekmu âlepñe otmu biwi hâlim pato olop. Yawu otmu ekmune sâtñe otmu pârâk pilâwan.

⁷ Otmu añeloñe yuwu sâm eknohop. “Girawuhât nâñgârâ ki orotñe oap? Imbi yuâmâ songo sâtñe metñe yañe sokomap. Yâk yetgât topyeteñe yuwu sâmune nâñgâ.

⁸ Songo sâtñe eksat yukât topñeâmâ yuwu. Yâhâmâ emelâk hem nâpumân kionmâ gulip olop. Yapâ gâtñaje hâmbâi yâhâpñe yahatmâ gawuap. Gamâmâ lohimbî nombotñaje Anitâhâlen ki torokatmâek yaehen manmâ gai. Ya yengât kutyene yamâ emelâk Anitâñe hân himbim ki kândikyotgowân manman kârikñahât pepaen Yesuñe ki kulemgum kalop. Lohimbî yañe songo sâtñe ya ekmâ yuwu sânomai. “Bâe, yuâmâ emelâk manmâ gam gulip olop. Yañe yâhâpñe yiwereneñe teteap.” Yawu sâm nâñgâñetâ âilonjo lonjo otbuap.

⁹ Otmu añeloñe torokatmâ yuwu sâm eknohop. “Den yan yukât bulâñe tetewuap yakât topñe ekmâ nâñgânomai. Kunñe nombolân yâhâp yamâ pumñe nombolân yâhâp yakât dop. Yâhâ imbi yakât dowâmâ kapi pumñe nombolân yâhâp yakât tânâmñan talop ya. Yâhâ pumñe nombolân yâhâp yakât dop yamâ lok kutdâ nombolân yâhâp.

¹⁰ Yâhâ lok kutdâ yamâ momerâ yañe muwi. Yawu gârâmâ âlâmâ nombolân konokñe sâp yiwereneñe yu galemyeñe otmâ mansap. Yâhâ bâiñe yamâ hâmbâi tetewuap. Yâhâ tetewuap yanâmâ sâp tâlâwâk galemyeñe otbe mâne Anitâñe sâmû mumbuap.

¹¹ Yawu gârâmâ songo sâtñe yamâ angoânâk manmâ gaop. Yâhâ yiwereneâmâ ki mansap. Gâmâlâhâmâ yahatmâ lok kutdâ nombolân yâhâp yâk yengâlen torokatmâ nombolân kalimbuyeñe otmâ manbuap. Manmâ yâhâm kâlâwân arimu pesuk sâwuap. Topñe yawu.”

¹² “Otmu ñilipñe bât nombot nombot hârok yeksat yamâ lok kutdâ bât nombot nombot yâk yengât dop oap. Yâkñe yiwereneñe ki mansai, hâmbâi tetenomai. Tetem manñetâ songo sâtñe yañe mâmâñe otyingimu orowâk torokatmâ tatmâ yâhânomai. Yâkñe galemyeñe otmu sâp tâlâwâk mannomai yakât kakñan mum biatnomai.

¹³ Yâhâ mannomaiân nâñgan nâñgânyeñe hikuakmâ songo sâtñe yamâ yâkât wâtñan kinmâ yâhânomai.

¹⁴ Yâkât wâtñan kinmâ yan Lama Nanñe mum yahalop ya kune sâm yâk orop kasa orañgim mannomai. Yamâ Lama Nanñaje mumunjabâ yahatmu âwâñaje sâmû wâtñe pato nandoroñe tetewanjiop. Yawu otmâ lok topñe

topnje manmâ gai ya yengât kunyene otmu lok kutdâ ya yengât kunyene pato mansap. Yakât otmâmâ kasalipnje yongom mem ge katyekbuap. Yâhâ lohimbî yanje biwiyene yâkâlen katmâ manjetâ yakât Anitânje iknje pat kuyingiop yâhâmâ yâkne lok kutdâylene pato oapgât yâkâlen torokatmâ kasalipylene yongom pesuk pilâyeknomai. Yawu.”

¹⁵ Otmu anelone torokatmâ yuwu sâm eknohop. “Yoane gâ emelâk eksat. Imbi kondarâ yamâ to hâlânjâ kinsap. Yâhâ to yakât dopnjeâmâ yuwu. Lohimbî komotnje komotnje hânjan kulemjan manmâ den topnje topnje sâmai ya yengât dop oap.

¹⁶ Otmu njilipnje bât nombot nombot hârok eksat yamâ lok kutdâ yâk yengât dop oap. Yâkne sonjo sâtje metje yâkâlen torokatmâ imbi kondarâ ya kasa otbanjinomai. Kasa otbanjim imbi yakât lembân tâkne ya mem holanbanjinomai. Mem holanbanjinetâ hâk barak kinbuap. Yawu kinmâ itit kiom tuhujetâmâ kâwurumjanak kinbuap.

¹⁷ Otmu yamâ inâk ki tetewuap. Anitânje biwi nângân nângânyenjan ya katmâ mem hewewen tuhuyekmu sonjo sâtje ya orowâk menduhuakmâ imbi kondarâ ya mem ge katnomai. Anitânje sâop yakât bonjeâmâ yawu tetewuap.

¹⁸ Otmu imbi kondarâ yamâ kapi pato tap yakât dop. Kapi pato yakât patoyenjeâmâ lok kunje hânjan kulemjan tatmâ arai yâk yengât kunyene otmâ tatmap.

18

Anitânje sâmu Bawilon kapi kâwurumjanak kinop.

¹ Kulem ya pesuk sâmu yakât kakjan kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anjelo âlâ himbimâmbâ gemu ekban yakât wâtje pato tatbanjiop. Otmu gem yan yakât lanjinje pato yanje hânân pilâmu lan lan sâop.

² Yâkne kârikne halahum yuwu sâop. “Kapi kutje Bawilon yamâ emelâk kâwurumjanak kinsap. Yiwerenjeâmâ weke bâlene dondâ mansai. Otmu nâi bâlene ki neneje, sopjan hepdâek, sâmai dop yawuya, ya pik sâm iap.

³ Emelâk lohimbî kinjitje orowâkne yâk yengâlen torokatmâ orotmeme kinjon otmâ gam biwi hâlîm otbi. Yawu otmâ manbi. Yâhâ lok kutdânje gurâ yawuâk orowâk orotmeme bâlene ya otbi. Lohimbî nombotjanje yâku anji gunji otne sâmâmâ yawuâk yan torokatmâ hângât senje âlâlâ otmu bâlene topnje topnje otmâ manmâ gamai yawuya Anitânje kerehâk yongom tâtuk meyehop.”

⁴ Yawu sâmu Yesune yuwu sâop. “Yen nine komot Bawilon kapiân mansai ya yuwu sâmune nângânet. Bawilon kapi ambolipjanje orotmeme bâlene me kinjon ya otmâ manmâ gamai yakât matje yingimune hiliwahonomosai. Yawu gârâmâ yen orowâk yongomaingât orotmeme bâlene ya pilâm pilâyekmâmâ nâhâlen ga torokatmâ manjet.” Yawu sâm ekyongop.

⁵⁻⁶ Yawu sâm anelolipnje yuwu sâm ekyongop. “Kapi yukât ambolipjanje orotmeme bâlene otbi yakât topnje Anitânje kerek nanjap. Yakât otmâmâ matje yu yingiap. Kapi yu ambolipnje yengât orotmeme yamâ imbi kondarâ yengât orotmeme yawuya. Ya nângâmune dondâ bâleap. Otmu kasalipylene mem bâleyekbi. Yakât matje yâku yakât dopjanâk mem purik pilâm yinginomai. Emelâk kapi ambolipjanje menduhuakmâ orotmeme bâlene ya otbi. Yakârâmâ yâku kârikne otmâ matje kâpekyinginomai.

7 Yâhâ emelâk kapi ambolipņaje hop sambe kakņjan manmâ yeņahâlâk nâņgâņetâ yahatmu hâmeyeņe bitminiwi. Yakât yengu matņe tâņ tâņâk purik pilâm yinginomai. Yawu otnomai yakât kakņjanâmâ yâkņe dondâ isem buiakmâ mannomai. Yâhâ yiwereņeâmâ ambolipņaje biwiyeņaje yuwu nanņgai. “Bâe, nenâmâ yiwereņe hop sambe kakņjan mansain. Yawu manmâ lohimbî dondâ tânyongom mansain. Yâhâ imbi nombotņaje kambut manmâ tep bâle nâņgâm isem mansai. Yâhâ nenâmâ umatņe âlâ hâtongowuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ hâk sânduhânâk manmâ yâhânôm. Tep bâle nâņgâm ki isem buiaknom.” Yawu nanņgai.

8 Yakât otmâ sâmunē pārâk sân sânâk umatņe bâleņe topņe topņe yâk yeņgâlen tetewuap. Po pato tetewuap. Me bumbum, me aman kundat, me aman mesek topņe topņe ya teteyingimu hâhiwin pato nâņgâm isem buiaknomai. Isem buiakmâ manņetâ yan kasalipyeņaje taka itit kiom tuhuyekmâ kapiyeņe uņetâ sewuap. Yakât umatņe ya yingiwomgât dop tap.” Yawu sâop. Sâop yawuâk tetemu ekban.

9 Kasalipyeņaje taka kapiyeņe uņetâ siowân yanâmâ lok kutdâņe anġoânâk manmâ gawiân orotmeme bâleņe Bawilon kapi ambolipņe ya orop otmâ gawi yaņeâmâ kâleņņan kinmâ kapi patoen ekņetâ kâlâp sem utun duk duk sâm yahalop. Utun ya ekmâ yan isem tep bâle otmâ biwiyeņe ahoakbi.

10 Yawu otmu ekmâ kingityeņahât otmâ kâleņņan kinmâ ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, bâe, Bawilon kapi patoen yan hop sambe pato kinop. Yâhâ yiwereņeâmâ pārâk sân sânâk kasalipyeņaje taka matņe yingjai.

11 Yâhâ anġoânâmâ yâk orop senņe âlâlâ anġi ġunġi otmâ gem yâhâm manbi. Yâhâ yiwereņeâmâ emelâk manbi ya pilâm hou latmâ mansai.” Yawu sâm tep bâle otmâ isewi.

12 Yâhâ torokatmâ yuwu sâwi. “Anġoânâmâ Bawilon kapi pato yakât biwiņan hop sambe pato iminiop. Ehekņe ki ehekņe, nâņgân nâņgânņe ki nâņgân nâņgânņe, senņe âlâlâ topņe topņe tuhuwi.

13 Yawu tuhum mem manņetâ wuân me wuân âlâhât pâin ġuin âlâ bia, senņe âlâlâ topņe topņe ya kerehâk tatyingiop. Otmu kapi kârikņe bâleņe. Kasalipyeņe mem ge katyekņetâ yâk yeņgât amutgen manmâ hoņ bayingim gawi. Yâhâ sâp yiwereņe yuâmâ kerek biatyingiap.

14 Bâe, senņe âlâlâ topņe topņe mem hop sambe kakņjan manminiwi. Yâhâ nep topņe topņe torokatmâ tuhuwi yiwereņe ya emelâk biatmâ kititiņ yap. Otmu senņe âlâlâ yu me ya ekņâlem anġi ġunġi otmâ manbi. Ya ġurâ kerek kititiņ yap. Otmu yukât kakņjan yâhâņe âlâ torokatmâ tetewuapgât dop âlâ ki tap,” yawu sâwi.

15 Otmu lok nombotņe kapi kâleņņehembâ taka yan âi topņe topņe tuhum hâmeņe papato meminiwi yaņeâmâ “Kâlâp yuņe punduņ sâm senenekmap,” sâm yakât kâleņņehen kinmâ ekbi.

16 Yawu ekmâ kinmâ yuwu sâwi. “Bâe, bâe, kapi yuâmâ aksihâk kiom balu balu oap. Emelâhâmâ Bawilon ambolipņe, me buku nombotņe kâleņņehembâ takawi yanâmâ hâk katipņe kulem topņe topņe yawuya mânunjakmâ manminiwi. Otmu kâiput topņe topņe ya ġoliņak tuhum âmbâkuakbi ya ekņâlem yawuya mem bam gam otbi.

17 Yawu otmîniwi yakât matņeâmâ yiwereņe yu meņetâ eksain.” Yawu sâwi.

Otmu waņga ambolipņe, me nep loklipyeņaje waņgaen kinmâ ekbi. Otmu nep lok nombotņaje hikinânġen kinmâ ekbi.

¹⁸ Lok ya kerehâkne kâlepnan kinmâ senyeņajak pilâm ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, kapi yan ya yu mon? Senņe âlâlâ ya kerehâk gulip otmâ meteap. Hâpuwân pekatņe sem yawu tuhuap. Bâleņe dondâ oap.” Yawu sâwi.

¹⁹ Yawu sâņetâ biwiyene orotok sâop. Otmu yakât tep bâle nâņgâm yan kou kendâm ahowi. Isem tep bâle nâņgâm yan torokatmâ yuwu sâwi. “Bâe, kapi pato enda eksain. Endane âlâlâ ya kerehâk biatmâ kititiņ yap. Yamâ nen wanġa ambolipņe âlâengembâ tohom kapi yanâk anġi gunġi otmâ yapâ tewetsenņe pato dâim hop sambe kakņan manne sâm gain. Ya yiwerene kâlâpņe mem hote alikņe tuhuap. Yakât girawu otnom? Me wosapâ ari tewetsenņe yawuya menom? Ya pesuk yap yukâ.” Yawu sâm isem buiakmâ kinbi.

²⁰ Yawu teteyiņgiop yakât anġelo yaņe yuwu sâop. “Yen emelâk poropete nombotņe manbi, otmu aposolo manbi, otmu Anitâhât komot otmâ yâkâlen torokatmâ manbi, yenâmâ kapi yu ambolipņe kasa otyiņgim mem gem katyekbi. Mem ge katyekņetâ yakât matņe yu Anitâņe yinġiap yakât yen herone kakņan manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

²¹ Yawu sâmu anġelo wâtņe kârikņe tatbanġiopņe kât pato âlâ mem yahatmâ saru tumuņan pilâmu giop. Gemu yanâk yuwu sâop. “Nâņe pilâmune ġiap. Yakât dopņeâk Anitâņe kapi pato Bawilon yukât ambolipņe ya yawuâk pilâyekmâ gem tepyene kum huhumu gulip oai. Gulip otņetâ kâwurumyeņajak kinsap.

²²⁻²⁴ Emelâhâmâ Bawilon yan imbi anġi gunġi otmâ manbi. Otmu kepgât senņe âlâlâ topņe topņe mem ekņâlem kinmâ oņ giriņ kakņan manbi. Hop sambe kakņan manbi. Âli hawat topņe topņe ya meņetâ lohimbi dondâņe ya ekmâ yu bonņe mon sâm yan nâņgâm tâpikgum manmâ gawi. Yakât otmâ lohimbi hânņan kulemņan tatmâ ariwiņe yâk yeņġâlen torokatmâ biwiyene hikuakmâ manbi. Yawu manmâ gam hop sambe pato teteyiņgimu âlâlâhât ki pâinmâ manbi. Otmu herone otmâ buņam me kep topņe topņe tuhumi engat nombotņe watmâ yakât yeņahât sâm mepaeakmâ manbi. Otmu yeņahât nâņġâņetâ yahatmu hâkyene mepaeakmâ manbi. Yakât otmâmâ Anitâ poropeteliņe nombotņe yâkât den sâm tetem ekyongowi. Den sâm ekyongonețâ nâņġâņetâ gemu yongonețâ kerehâk mum metewi. Emelâk Anitâhât komot ya mem ge katyekmâ mem âlâlâ tuhuyekbi yakât matņeâmâ yâku yu teteyiņġiap. Sâp yiwerene yuâmâ manman ya emelâk biatmâ kititiņ yap. Emelâk hân yuân torokatmâ âi topņe topņe mem yeņahât nâņġâņetâ yahatmu manmâ gawi. Sâp yiwerene yu gurâ biatmâ kititiņ yap. Kapi yu yâhâpņe mem miwirikuņetâ tetewuapġât dop âlâ ki tap. Yawu.” Yawu sâop. Anġelone kât pilâmu saru tumuņe kâlehen ġiop yaņe yakât topņe sâm teteap.

19

Anitâņe matņe yinġiop yakât otmâ ikņe lohimbiņe mepaewi.

¹ Ya ekmune pesuk sâmu yakât kakņan den âlâ yuwu nâņġâwan. “Lohimbi kiņġitņe orowâkņe menduhuakmâ tatmâ Anitâ otmu Kutdânenņe Yesu yâk yetġât gotyetņan kinmâ Anitâ herone otbanġim yuwu sâm mepaewi.

² “O, Anitâ, Wâtġât Amboņe, ġaņe yu ya otbe sâm ya otdâ âlepņe nandoroņe otmap. Tihitnenņe otdâ ġâhât amutgen manman sânduhân manmâ yâhânom. Yâhâ imbi kondarâ yâkņe orotmeme bâleņe otminiop. Otmu buku nombotņe yawuâk otņet sâm kendâyinġim gaop. Yakât matņe ġaņe yu wanġâ mem pesuk yap. Yawuhât mepaeheksain. Otmu ġâhât komot nombotņe

gâhâlen biwiyenaje kepeim manbi yamâ imbi kondarâ yaje kasa otyingim yongomu muwi. Yakât gâje matje yu wanju muwimu pesuk yap. Yakât otmâ gâ mepaeheksain.

³ Gâje kapi pato yu ambolipje matje yingimu kâwurumjanak kinsap. Yukât kakjan yâhâpje miwirikum torokatmâ mannomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ heronje otgihaiin.” Yawu sâwi.

⁴ Otmu lok kunje 24 otmu songo papato mumuhât dop bia yaje Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Alepe dondâ nenje Anitâ konok mem mepaene. Ya bulâjanâk.” Yawu sâwi.

⁵ Otmu yâk yengâlen gâtje âlâje yuwu sâmu nângâwan. “Yenâmâ Anitâ hoj bawanjim lauje lâum yâkâlen biwi nângân nângânyenaje kepeim mansai. Yen lok topje topje, lok geheje me kutyenje orop, yen kerehâk menduhuakmâ Anitâ konok sâm mepaem manjet.” Yawu sâwi.

⁶ Yawu sâjetâ yanâk den âlâ yuwu tetemu nângâwan. Himbimân gâtje dondâje menduhuakmâ tatmâ Anitâ mepaenjetâ munyenje nângâwan. Munyenâmâ himbim gunjuruj sâmap yawu, me to tâlâm pato yerâmu munje pilâmap yawu. Yawu otmâ yuwu sâwi. “O, Anitâ, Kunnenje pato, Manman Ambonje, gâje tihitnenje otmâ tatmâ yâhâmbisân. Yakât otmâ gâ mepaeheksain.

⁷⁻⁸ Otmu lohimbî miakmâ heronje otmâ mansai yakât dopjeâk gâje lohimbî nombotje Lama Nanje yâkâlen biwiyenaje kepeim manmâ gawi yakât pat kuyingioj. Pat kuyingioj ya Lama Nanjanje meyekmâ ikje manman kapiân mem ari katyekmu heron maron otmâ manmâ yâhânomai. Yakât sâp yu tâlâhuap. Yâhâ lohimbilipje sângum kaok bolanj bolanj mânunjakmâ mambotmâ kinsai. Sângum kaok mânunjakmâ kinsai yamâ manman uwawapje bia manmâ gawi yakât dop. Yakât otmâ mepaeheksain.” Yawu sâwi.

⁹ Yawu sâjetâ anelone yuwu sâm eknohop. “Den yuwu sâm ekgohomune kulemgû. “Lama Nanjanje yiwerenje lohimbilipje pat kuyingioj yâk orop meyekmâ bât kuangim heron maron otmâ yâhânomai yakât sâp tâlâhuap. Lama Nanjanje yakât bulâje mem tetemu lohimbije yâk orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu heronje kakjan manne sâm oai yakât sâm ekyongorâ tep âlep nângâjet.” Den ekgohoan yuâmâ Anitâje sâop.” Yawu sâm eknohop.

¹⁰ Den yawu sâm eknohomu nâje anjelohât gotjan bam mepaewe sâm otban. Yawu otmune yuwu sâm kunihiop. “Kâmbuk. Pilâ. Gâ otmu gâhât bululipge yenâmâ Anitâhât hoj bawa, Anitâhât lauje lâum hoj bawanjimai. Otmu nâ gurâ yawuâk hoj bawanjiman. Yesu yamâ Anitâhât nanje bonje. Den ekgohoan yuâmâ Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakje mâmânje otnihim biwine mem hoj hoj tuhunekmu den yu ekgohoan. Yawu gârâmâ yen me nâ yamâ Anitâ otmu Yesu yâk yetgâlâk nângâm mepaeyelek mâ yâhânom.” Yawu sâm eknohop.

Songo sâtnje metje bukunâit pilâyeleketâ hemân giowot.

¹¹ Himbim pâronj sâmu yakât biwiñan yuwu ekban. Beâsi kaok kaok âlâ ekban. Lok kakjan talop yakât topjeâmâ yuwu. Anitâje âi sâm wanop ya biwiñanje kepeim galem gum henjengumap. Yâhâ lok yengât orotmemeyenje sâwuap ya bulâjanâk. Yâkneâmâ lohimbî den âiân katyekmâ

mem kâsipyongowuap. Mem kâsipyongomu ârândân merândân otbuap. Yâhâ yâkneâmâ matje menomai yakât topje katbuap.

¹² Yâkât senjeâmâ kâlâp nimbilamje yawuya. Yâhâmâ lok kutdâje ñerenden golinjak tuhuwi yawuya yañe kunjan horatbanjinetâ tatmu ekban. Yâhâ ikñe kutje yamâ ikñahâk nanñangimap. Lok âlâje ki nânñgâwanjimap.

¹³ Yâhâmâ sânğum kaok kâlep mânunahop yañe ge hârândân sâm kinop yamâ hepñak pato. Yâkât kutje âlâmâ yuwu sâmâi. “Anitâhât Kâi Toka.” Yawu.

¹⁴⁻¹⁶ Otmu lohimbî bâleñaje matje meñetgât Anitâñe sâop yakât otmâ lauñambâ tetewet sâtje nombot nombot nelan nelan yañe ge kinop. Yañe mem lohimbî sambe galeyongom hâhiwin yinğimu umutyenje arimu kinğityenahât otmâ hu halak tuhuwi. Otmu sânğum kaok yan otmu ârânjan yuwu kulemgunetâ talop. “Lok topje topje manmâ gai ya yengât kunyeje. Otmu lok kutdâ ya yengât kunyeje pato mansap.” Yawu kulemgunetâ talop. Otmu yâkñe sâmu himbingât kapam lok dondâñe yâkâlen menduhuakbi. Menduhuakmâ yanâmâ hâk katipje kaok bolan bolan ya mânunakmâ beâsi kaok kakñan tatmâ hawamğum Kutdâyeñe orowâk lok bâleñe yongone sâm tohwi.

¹⁷ Menduhuakmâ tohoñetâmâ anjelo âlâ tetemu ekban yañeâmâ sikop senjan kinop. Sikop senjan kinmâ kâe kâe nombotñaje pâp pâp sâm hanjan gam ariwi ya yongonmâ yuwu sâm ekyongop. “Anitâñe sâp pato kalop ya tetewe sâm oap. Yakât otmâ yen kerek taka menduhuakñet.

¹⁸ Yâhâ lok bâleñe komotje komotje beâsi kakñan tatmâ taka ahone sâm oai. Ahom yan himbingât kapam lokje yongom tâtuk meyeknomai. Yongom tâtuk meyekñetâmâ yeñe taka nem meteyeknomai.” Yawu sâm ekyongop.

¹⁹ Yâhâ sonjo sâtje metje otmu lok kutdâ manbi yâkñe kapam ku ku loklipyenje ya hâruyekñetâ kerehâk yongone sâm menduhuakbi. Yakât otmâ lok beâsi kakñan talop, kutje “Anitâhât Kâi Toka,” yâkñe ikñe kapam lok hâruekmâ orowâk menduhuakmâ yongone sâm otbi.

²⁰ Yâhâ sonjo sâtje metje yañe ikñe hon bawa ya anjoân mâmânje otbangimu yâkñe kulem topje topje mem lohimbî kâityongop. Kâityongom ikñahât kulem towatñe bâtyerjan otmu meteyerjan towat kalop. Yakât otmâmâ lohimbî kinğitje orowâkñe yâk yetgâlen torokatmâ sonjo sâtñahât umutje hâwim mepaeylekbi. Yawuhât himbingât kapam lok yañe yâhâp yâhâp ya pilâyelekñetâ hem topñehen yaken gemutâ kâlâpñe seyelehop.

²¹ Otmu lok beâsi kakñan talop yâkât lauñambâ tetewet kâlep, sâtje nombot nombot nelan nelan yañe mem kasalipñe hâreyekmu mum metewi. Mum meterjetâ kâe kâeñe taka nem meteyekbi.

20

Satan ya kum sâhâm pilâmu iop.

¹ Ya pesuk sâmu yanâk anjelo âlâ himbimâmbâ gemu ekban. Anjelo yañe gem puaia, yakât kutje âlâmâ Satan, ya sâhâwe sâm tâk kârikñe mem giop. Tâk kârikñe miakmâek hem nâpumângen kionjop.

²⁻³ Kionmâ ge Satan kum sâhâm pilâmu yambu 1000 yakât biwiñan im ariop. Im arimu yambu 1000 ya pesuk sâmu holanmu gamâmâ sâp tâlâwâk biwiñan lohimbî kâityongop.

⁴⁻⁶ Kulem ya pesuk sâmu kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâhât gotñan lohimbî dondâñe menduhuakmâ kinñetâ yekban. Yâkneâmâ lohimbî

meyekmâ den âiân katyekmâ sâh hâreyingjetgât Anitâñe âi ya sâh yingjop. Komot ya yengât topñeâmâ yuwu. Yâkñe angoân Anitâhât den ya tãñ tãñâk lâum manbi. Yawu manmâ Yesu ki betguwi. Me lok bâleñeñe sonjo sâtñe metñe otmu ikñe umutñe hâwim katbi ya yetgât ki nãngâyitgim mepaeyelekbi. Me yâkât kulem towatñe ya meteyenjan me bâtyenjan ki katñetâ talop. Yawu otmâ betyitgim manñetâ yâkât yâk yetgât honj bawalipyetñe kasa otyingim engatyene hârenetâ muwi. Otmu yâkñe angoân mumuñambâ yahatmâ Yesu Kiristohâlen torokatmâ yâkât komot galemýongom tepyeñe herone otmu manñetâ yambu 1000 olop. Yâhâ angoân yahatbi yañeâmâ Anitâ yet Yesu Kiristo yâk honj bayitgim mepaeyelekmâ Yesu orop tatmâ yambu 1000 ya torokatmâ manmâ yâkât komot galemýongom manbi. Otmu yâkât kakñan himbimân manman kârikñahât pat otbi yâkât otmâ hiliwahom hem nâpumñan ki gewi. Yambu 1000 ya pesuk sâmu lohimi nombotñe âlãñe mumuñambâ yahatbi.

Yambu 1000 pesuk sâmu Satanñe yâhãpñe tetem lohimi kãityongop.

7 Yambu 1000 pesuk sâmu yâkât kakñan anjelo âlãñe hem pato ya nâpum kurumbu yâkât kãlehen kionmã ge Satan mem holañop.

8 Mem holañmu yapã yahatmã gamãmã lohimi nombotñe hãñjan kulemñan manmã Yesuhât hãkãñ otbi ya kãityongomu lohotñe otñetã yan dãiyekmã manop. Yawu otmãmã kãsipýongomu komot yãhãp otbi. Âlã, kutñe Goho sãh, âlãmã kutñe Mahoho sãh, yâk kerekñe Yesuhât hãkãñ otmã manbi. Yâkñe menduhuakñetã dopyeñe saru ginñan sak ekmain yâkât dop. Ya sãlipyongonongãt dop âlã ki otbuap.

9 Yañe menduhuakmã taka Anitãñe ikñe lohimi wawaeyehop ya kerek hilipyongone sãh hawamyongowi. Hawamyongom kinñetã Anitãñe sãmu yan himbimãmbã kãlãp punduñ sãh ge sem gãwu gãwu tuhuyehop.

10 Kãlãpñe sem metyekmu pesuk sãmu Anitãñe amboyeñe Satan ya mem hem nãpum kãlehen pilãmu giop. Otmu sonjo sâtñe metñe otmu honj bawane mãmãñe otbanjimu den perãkñe sãh kãityongop ya yãhãp yãhãp emelãk pilãyelekmu giowot ya yetgãlen gem torokatmu kãlãpñe seyekmu hãhiwin pato nãngãwi. Otmu hãhiwin ya pesuk sãyingiwuapgãt dop âlã ki tap. Hãhiwin dondãñan manmã yãhãmbisãi.

Anitãñe lohimi kerekñe otbi mewi yâkât den sãh hãreyingjop.

11 Kulem ya pesuk sãmu âlã yuwu tetemu ekban. Anitãñe kakñan tatat kaok bolãñ bolãñ yan ge tatmu ekban. Ge tatmu yan hãñ himbim dãiakmã pilahowot.

12-13 Otmu lohimi in muñetã kurihiyekbi, me saruñe neyehop, me girawu girawu tuhuyekmu muwi, lok geheñe me lok kutyeñe orop, ya kerehãk mumuñambã yahatmã yâkât gotñan kinñetã yekban. Kinñetã Anitãñe pepa topñe topñe ya mem mewalakum lohimi golã manbiãñ yan otbi mewi yâkât topñe kulemgumu tatmap yapã ekmã mem sãlikuop. Otmu Anitã ikñak pepa ya mem sãlikumãmã otbi mewi ya yengât topyeñe ekmã âlãku ikñiãk ikñiãk den âiân katyekmã matñe yingjop.

14 Otmu lohimi nombotñe hem kãlãpñe pat otbiñe yan gem torokatmã sãp kãlep manmã yãhãnomai. Yâkñe âlã holañakmã hãk sãnduhãñ mannomãhât dop âlã ki tap

15 Yâhâ Anitâñe ikñe pat kuyingïop ya yengât kutyeñe kulemgumu tatmap yañeâmâ yâhâpñe yakât kakñan hiliwahonomaihât dop âlâ ki tap. Yañeâmâ manman kârikñe yakât kapiân ari tatmâ heronje kakñan manmâ yâhâmbisâi.

21

Anitâñe sâmu hân himbim anjo teteowot.

1 Ya pesuk sâmu hân himbim hânñe ya Anitâñe sâmu bialop. Otmu yâhâpñe sâmu hân himbim âñe tetemu ekban.

2 Otmu Anitâñe kapi âñe tuhuop, kutñe “Yerusalem Anjo” sâmu yañe himbimâmbâ gemu ekban. Kapi ya ekmune âlâ kândâkdâ olop. Otmu nenñe imbi miakne sâmu otmâ menjâleakmain yakât dopñeâk kapi ambolipñe menjâleakbi.

3 Otmu anjelo âlâñe yuwu sâmu nângâwan. “Kutdânennje Anitâñe lohimbi orop haonmâ ârândân tatmâ tihityeñe otmâ yâhâwuap. Yawu otmâ yâk orop biwi nângân nângânyenñe hikuakmâ konohâk otmu manmâ yâhâmbisâi.

4 Yawu manñetâ yâkñe sâmu umatñe topñe topñe yâhâpñe ki teteyingïuwap. Me hâhiwin nângâm ki torokatmâ mannomai. Me ki mum kou kendâm ahonomai. Me yâhâpñe gilâp âlâ ki iseanginomai. Wawaeyekmâ hâk sânduk yingïmu tep âlep nângâm heronj maronj kakñan manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

5 Yawu sâmu Anitâ Kutdânennñe yuwu sâmu nângâwan. “Sâmunne emelâk âliwahap kerek biatsai. Yakât otmâ anjo kândikyongowoman. Den yan yu bulâñanâk. Yakât otmâ yeñe nângâm biwiyenñan katmâ manñetâ biwiyenñe ki gewuap. Yawuhât den yan yu kulemgum katdâ talâk.

6 Nâñe embânâmbâek hân himbim ki kândikyotgowan yapâek tatmâ gan. Niniâk kârikñeâk tatmâ gan. Otmu tatmâ yâhâwom. Âlâlahât topñeâmâ nâ. Otmu nâhât sâtñe teteopñe nâhât sâtñe biatsap.

7 Lohimbi nombotñe nâhâlen torokatmâ ki lohotñe otbiñe manman kârikñahât to nene sâmu otñetâmâ âlepñe nâñe torokatmâ hâmeñe barak yingïmune nem yâhânomai. Otmu lok âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyenñe kepeim mannomai ya yengât nâñe nine nanne baratne bulâñe sâmu meyekbom.

8 Yawu gârâmâ lok bâleñe yengât topyeñe yuwu. Bukulipyenñe nângâm bâleyingimâihât lohimbi nombotñe nâhât den pilâm hâkyeñe ihiwe ihiwe otmu dâiakmâ hurunduñe sâmu ariwi. Yâhâ nombotñeâmâ biwi nângân nângânyenñe nâhâlen kepeim ki manñetñe ihilâk tuhuyekbi. Nombotñe den perâkñe sâmu kâirahowi. Me den miangiwi. Me den gurukñe sahangïwi. Yâhâ nombotñe kâwâ konda otmâ manbi. Me imbilipyenñe betyeñehen kionñi. Me loklipyeñe betyeñehen kionñi. Yâhâ nombotñeâmâ karasuñe, me lok yengât sait, me hawat topñe topñe meminiwi. Yâhâ nombotñe âlâñeâmâ Porom Lâpio topñe topñe tuhum kânângâñetâ kinmu yakât nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenñe kepeim manbi. Lok yawuñe hem nâpum kâlehen geñetâ kâlâñe seyekmu hâhiwin kakñan manmâ yâhâmbisâi. Yawuhât yâhâpñe yapâ holañakmâ yahatmâ âi ya torokatmâ tuhonomaihât dop âlâ ki tap. Den yan yu bulâñanâk.” Yawu sâop.

Kapi âñe, kutñe “Yerusalem Anjo” sâmu, ya teteop yakât topñe.

9 Otmu anjelo nombolân yâhâp lohimbi hilipyongowi yakât kondo ya mewu yâk yengâlen gâtñe âlâñe yuwu sâmu eknohop. “Garâ Lama Nanñe yâkât pat sâsâñe ya tiripgohomune ek.” Yawu sâop.

10 Yawu sâmu Wâtgât mâmânghât Heakne biwine mem purik pilâmu anelo yanje menekmu punne pato âlâen yâhâwit. Yan yâhâ kinmune, Anitâhât kapi âinje, kutne Yerusalem Anjo, ya himbimâmbâ gemu ekban. Kapi ya ambolipne Lama Nanjahâlen torokatne sâm menjâleakmâ gewi.

11 Otmu yan Anitâhât lanjinne pato haonmâ ârândânj sem kinmap. Sem kinmu yan kapi yanje kaok tembanj olop.

12 Otmu kapi yamâ dâmân kâlep pato yanje kâlehen talop. Otmu yakât gahatne kâiân yâhâp tap. Yâhâ anelo kâiân yâhâp yanjeâmâ gahatne yakât âlâku kândâk kândâk galemgum kinbi. Otmu Isirae lohimbî komot kâiân yâhâp yâk yengât kutnyeâmâ gahatnan iknjâk iknjâk kulemgunjetâ tatmap.

13 Otmu kapi yakât dâmân tuhum hawamguwi yakât gahatne yamâ ârândânjâk kalimbu kalimbu yawu katnetâ talop. Gahatne yamâ betnehen kalimbu, otmu dâtâpnehen kalimbu, otmu ginnehen kalimbu, yawuâk yawuâk ya katnetâ tatmu ekban.

14 Otmu dâmân ya honj honj sâmap sâm kâtjak mem topnan kum kuratgum tâtâkuwi. Kâtne kum kuratguwi yanâmâ aposolo kâiân yâhâp yâk yengât kutnyeje ya iknjâk iknjâk kulemgum katnetâ tatmap.

15 Anelo yanje kapam dop tuhu tuhu âlâ golinjak tuhuwi ya mem Yerusalem kapi anjo yakât dop kuop.

16 Yâhâ kapi yakât dopneâmâ âlâhât tipinje. Yakât otmâ yakât ginje ârândânjâk yakât dop yamâ 2500 kilomita yakât dop. Yâhâ yapâ topne katmâ ewaken hanjan upu lato yâhâop yamâ 2500 kilomita yakât dop. Nombot nombot yawuâk kerek.

17 Yâhâ yakât dâmânneâmâ bapnan bapnan dopne 64 mita yawu.

18 Dâmân yamâ kât âlâ, kutne Yasipa sâm, kaok munjen munjen yanje tuhuop. Kapi yamâ golinjak pato tuhuop ya lanjinne pato pilâm imap.

19 Yâhâ dâmân yakât topnan kâtjak kum kuratguwi yakât topne yuwu. Anjoân kuratguwi yakât kât kârikne kaok munjen munjen, yakât kutne Yasipa. Yâhâ yâhâpne kât âlâ golâ golâ, kutne Sapaia. Yâhâ kalimbuje kât âlâ kaok kâtâp metâp, kutne Ahet. Yâhâ imbâtnje kât âlâ golâ golâ, kutne Emerali.

20 Yâhâ yakât momeje yamâ kât kurin kâiâk mâiâk, kutne Onikisi. Yâhâ yakât betnan kât âlâ kurin kurinâk, kutne Konilian. Yakât betnanâmâ kât âlâ gimbanj munjen munjen, kutne Kirisolait. Yâhâ yakât betnanâmâ golâ kâiâk mâiâk, kutne Bereli. Yakât betnanâmâ gimbanj tekop tekop, kutne Topasi. Yakât betnanâmâ golâ otmu njoñ kâtâp metâp, kutne Kirisopasi. Yakât betnanâmâ âlâmâ njoñ njoñ, kutne Haiasin. Yâhâ bâinje yamâ kurin kurinâk, kutne Ametisi.

21 Otmu gahatne kâiân yâhâp yamâ emet âli âlinje yamâ pitinja hâkne kândâkdâek yanje tuhuop. Yâhâ kapi yakât mâtâp yâhâm gem otmai yamâ golinjak tuhuwi yamâ lanjinne orowâk belek belehâk yawuya.

22 Anitâhât kapi pato yamâ ikne kai sombem yan Lama Nanjâit tatmawot. Yakât otmâmâ yan opon kâmbukne âlâ ki tuhunjetâ tap.

23 Yanâmâ Anitâhât lanjinne irik irik sâm pilâm lanj lanj sâmap. Nenje lambe mem saum katmunne lanjinne pilâmap dop yawuya bia, ya wanjim dop âlâ otmâp. Otmu Lama Nanje ikne lanjinne pilâmu lanj lanj sâmap. Yakât otmâmâ sikop me omongât emetsenne lanjinyetne ki pilawot.

24 Yanâmâ kapi ambolipne yâkne yan yâhâm gem herone marone otmâ Anitâ yet Lama Nanje mepaeyelekmâ manmâ yâhâmbisâi.

25-26 Kapi yanâmâ lajinje pato yaŋe pilâmu laŋ laŋ sâmbâi lonŋo lonŋo otmâ imu yakât kâlehen omoŋ me, me kâtâp metâp, me yuwu yawu âlâ ki tatbuap. Yakât otmâ gahatje ki mangunomai. Inâk aŋ sâmbâi kinmu yan lohimbije yâhâm gem Anitâ yet Lama Nanje mepaeyelekmâ hoŋ bayitgim manmâ yâhâmbisâi.

27 Yakât otmâ lohimbi orotmeme bâleŋe otmâ manbi ya orowâk ki tatnomai. Yâhâ den perâkŋe sâminiwi ya gurâ yawuâk yan ki mannomai. Emelâk Lama Nanjaŋe ikje pat ya kuyinŋim pepa âlâ mem kutyeŋe kulempuop lohimbi yaŋak kâlehen yâhâm genomai.

22

Manman kârikŋe yakât topŋe

1 Otmu aŋelo yaŋe manman kârikŋahât to senje âilonŋo lonŋo gam gemap yakât kakŋan gilik belek sâmbâi imap ya tiripnohomu ekban. To senjeâmâ Anitâ yet Lama Nanje yâk yetgâlen tap.

2 Yapâ hindakmâ gem huhum liŋgarakmâ kapiân sombem ya ârândân otmâ imap. Yawu otmâ imu manman kârikŋahât nak yaŋe to ya hâlâŋmâ nombot nombot kinmâ arap. Nak yakât kehetje yaŋeâmâ haonŋmâ emetsenje ârândân bonjaŋe âilonŋo lonŋo imu nem yâhâŋe ki hiliwahonomai. Yâhâ esenje nem hâk sânduhân mannomai. Neŋetâ yan mesek me umatje topŋe topŋe ya ki teteyinŋiwuap.

3 Otmu kapi yanâmâ Anitâhât kasalipjeâmâ ki genomai.

Anitâ yet Lama Nanje yâk yetgât kaweyetje yan tatmu lohimbi kerekŋe mepaeyelekmâ hoŋ bayitgim manmâ yâhâmbisâi.

4 Yâhâ lohimbi kerekŋe Kutdâyeŋahât senjan manŋetâ ikje kutjaŋeâmâ yâk yeŋgât meteyenjan kulempumu tatbuap.

5 Yâhâ Anitâ ikŋahâmâ yâk yeŋgât lajinje pato otmâ yâhâwuap. Yakât otmâmâ sikop yaŋe ki pilâwuap. Yanâmâ yâhâŋe omoŋ âlâ ki tetewuap. Yakât otmâ lambe ki miakmâ mannomai yamâ Anitâhât lajinjan tatmâ yâhânomaihât torokatmâ hâk sânduhânâk mannomai.

Bulâŋanâk Yesuŋe yâhâŋe âwurem gewuap.

6 Yâhâ ya pesuk sâmbâi yakât kakŋan aŋelo yaŋe den yuwu sâmbâi eknohop. “Den yan yuâmâ bulâŋe gâŋgâŋâk miap. Emelâk Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu poropete yeŋgâlen tetem yâkât den sâmbâi tetem ekyongop. Dop yawuâk Anitâŋe nâ hâŋgânnohomu âlâlâ topŋe topŋe tetewuap yakât tiripgohomune eksat.” Yawu sâop.

7 Yawu gârâmâ emelâhâmâ Yesuŋe yuwu sâop. “Nâmâ yeŋgâlen burundunâk takawomgât sâp tâlâhuap. Yen pepa yu sâlikum den yan yu lâum mannomai yanâmâ âleŋe. Den yan yukât bulâŋe yeŋgâlen tetewuap.” Yawu sâmbâi eknohop.

8 Yâhâ nâ den kulempuan yu emelâk nâŋgâwan. Otmu âlâlâ tetewuap ya gurâ ekban. Aŋeloŋe yu me ya tetewuap ya tiripnohopgât yâkât gotŋan bam mepaewe sâmbâi otban.

9 Yawu otmuneâmâ yuwu sâmbâi eknohop. “Kâmbuk, pilânek. Nâ gurâ gike yuwuya. Nerâmâ Anitâhât hoŋ bawa. Gâ otmu gâhât bukulipge nombotje yeŋe Anitâhât den sâmbâi tetem ekyongom mansai. Otmu nâ gurâ yeŋe oai yawuâk otmâ mansan. Lohimbi nombotje pepa yu sâlikum ekmâmâ Anitâhât den lâum manmâ hoŋ bawaŋinomai. Otmu nâ gurâ yawuâk hoŋ

bawanjiwom. Yakât otmâ yen me nâ yamâ Anitâ otmu Yesu yâk yetgâlâk nângâm mepaem yâhânom.

¹⁰ Otmu den yukât bonje tetewuap yakât sâp tâlâhuap. Yakât otmâ gâmâ Anitâhât den yuâmâ pepaen kulemgum katmâ yan ki mem kurihiwuat. Tetekjan lohimbî senyejan sâm mem mewalakum tiripyongowuat.

¹¹ Otmu Lama Nanje burunduâk takawuap yakât sâpne utâpguap. Gârâmâ lohimbî nombotje orotmeme bâleje otmâ manmai je torokatmâ otmâ yâhânomai. Yâhâ lohimbî nombotjeâmâ orotmeme âlepne otmâ Anitâhât tem lâuwangim manmai yanjeâmâ yawuâk otmâ manmâ yâhânomai." Yawu sâop.

¹² Yawu sâm tin pilâmu Yesune yuwu sâm eknohop. "Nâ yuwu sâmune nângâ. Sâp ki kâlep otmuâk âwurem gewom. Nâje lohimbîne otbi mewi yakât matje mem kâpekâm âlâku ambojan ambojan yingimune menomai.

¹³ Nâmâ Anitâje hân himbim ki kândikyotgop yapâek tatmâ gan. Otmu tatmâ yâhâwom. Otmu nâmâ âlâhât amboje. Wahap yu me ya hânân yuân katyekban ya kerehâk nângâm meteyeksan.

¹⁴ Nâmâ lohimbî yengât kunyeje pato. Lohimbîne nâhâlen biwiyenaje kepeim manmâ gai yâkne Anitâhât kapi ya ambokunomaihât pat kuyingiwon yamâ âlepne ambokum mannomai. Otmu nâje manman kârikjahât sot yingimune menomai yan ârândâjâk nem torokatmâ mannomai.

¹⁵ Yawu gârâmâ lohimbî nombotje Anitâhât hâkâj otmâ mansai, me senje âlâlâ ihilâk mahilâk gulip malap otmâ torokatmâ manmâ gai, me lohimbî nombotje kasa otyingim yongom manmâ gai, me nombotje hânân âlâlâ Porom Lâpio topne topne yakât nângâjetâ bulâje otmu yâk yengâlen biwi nângân nângânyenaje kepeim manmâ gai, me manman bâleje yakât mâtâwân torokatmâ otmâ manmâ gai, me den perâkne sâm kâirahom kombo mianjim gai, me den mem manmâ gai, yamâ Anitâje dâiyekmâ ikjan katyekbuapgât dop âlâ ki tap. Yâhâmâ dâmân yaehen tatmâ hâhiwin nângâmbisâi. Yawu.

¹⁶ Nâ ahonakmune nângâ. Nâmâ Yesu. Nâmâ Dawitihât sen. Nâmâ pitu kâmne pato emet ki orotok sâmuâk tetemap nâmâ yakât dop. Nâhât sâtgât anjele ya gem den ya sâm ekgohoap. Yawu gârâmâ gâje den ya nângâm nâhât komot ya sâm tetem ekyongowuat." Yawu sâop.

¹⁷ Yawu gârâmâ Yesuhât pat manmai ya Yesune getek ge menenehâkgât biwiyenaje kilik kilik sâmu Yesuhât mambotmâ mansai. Otmu yen nombotjanje ekap yu ekmâ sâlikunomai yan yenâmâ getek teteâhâk yawu nângânet. Otmu getehâk tetem gewomap yakât otmâ yen nombotje manman kârikjahât tohât biwiyenaje kilik kilik sâmap yenâmâ in yawu biwiyenaje Yesuhâlen katjet. Yawu otnomai yanâmâ Yesune tep âlep nângâyingim meyekmu yâk orop manman sânduhân torokatmâ manmâ yâhânomai.

¹⁸ Nâje den yu bulâje tetewuap yakât yu tâj tâjâk ekmâ nângâm kulemguan. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje den yu tatmu ya wangim yeje nângân nângânyenaje watmâ den âlâ torokatmâ sânomai yanjeâmâ hâmbâi matje umatje menomai.

¹⁹ Yâhâ lok âlâ me âlâje den yu nângâjetâ tâjât otmu mem ge katmâ yeje engatyejeâk den âlâ torokatmâ sânomai ya gurâ matje umatje menomai. Anitâje ikne kapi âilonjo yakât pat kuyingioj ya bâtyenjan hindâwuap. Otmu ikne kapiân yâhâ manman kârikjahât nak kehetje nenomaihât mâtâp

maᅇguyiᅇgiwuap. Yawu teteyiᅇgimapgât girem den yan yu nâᅇgâm biwiyeᅇjan katmâ manmâ yâhânomai.

²⁰ Otmu Yesuᅇ den yukât bulâᅇ oap yakât iᅇᅇjak yuwu sâop. “Nâ ninak sâmunne nâᅇgâᅇet. Nâmâ burunduᅇjâk takawomgât sâp utâpᅇguap.” Yesu iᅇᅇjak yawu sâop. Otmu den sâop yakât bulâᅇ teteâkgât naᅇgan. Getehâk tetem giâkgât naᅇgan. Yesu Kutdânenᅇ ᅇâ hoᅇjâk taka.

²¹ Otmu Yesuᅇ dikin kârikin oᅇningimu yakât amutgen nelâm manne. Bâiᅇ. Pesuk yap. Yawu.